

Inm. 180.

Bibl. Jag.

[Cöln, Renchen 1487]

Loparki. D. 53.

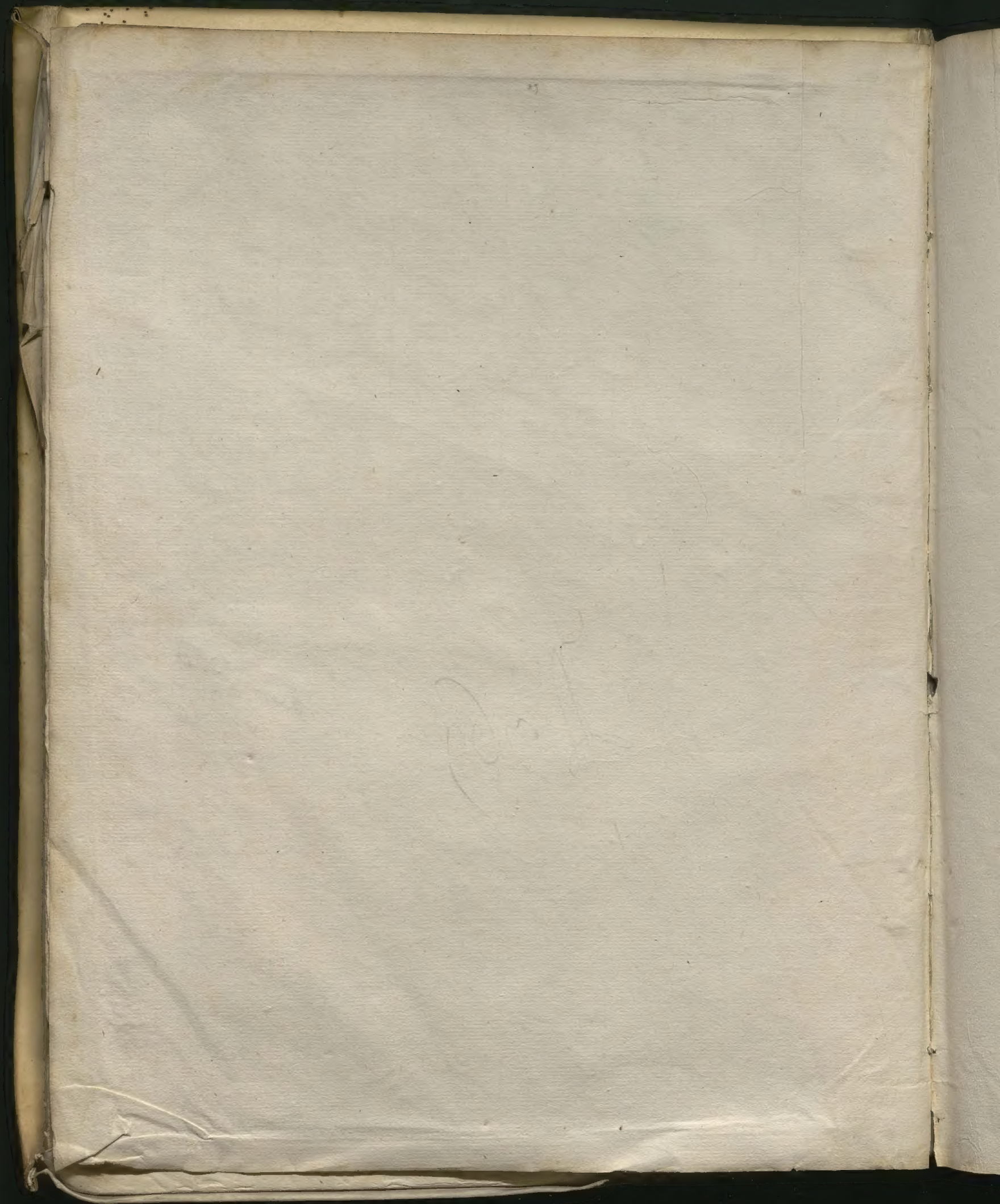
L. 2-4

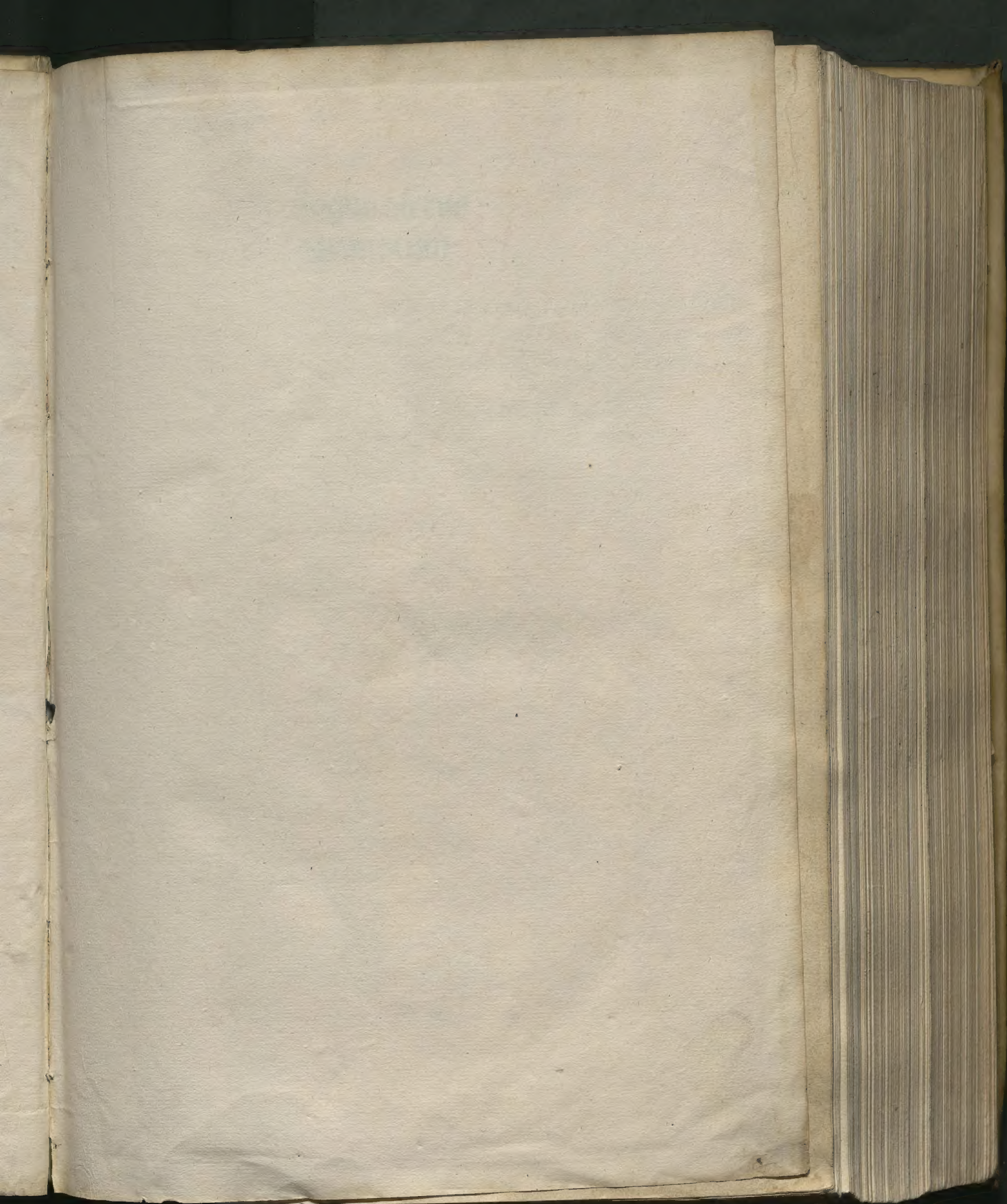
7369

Jan 7151

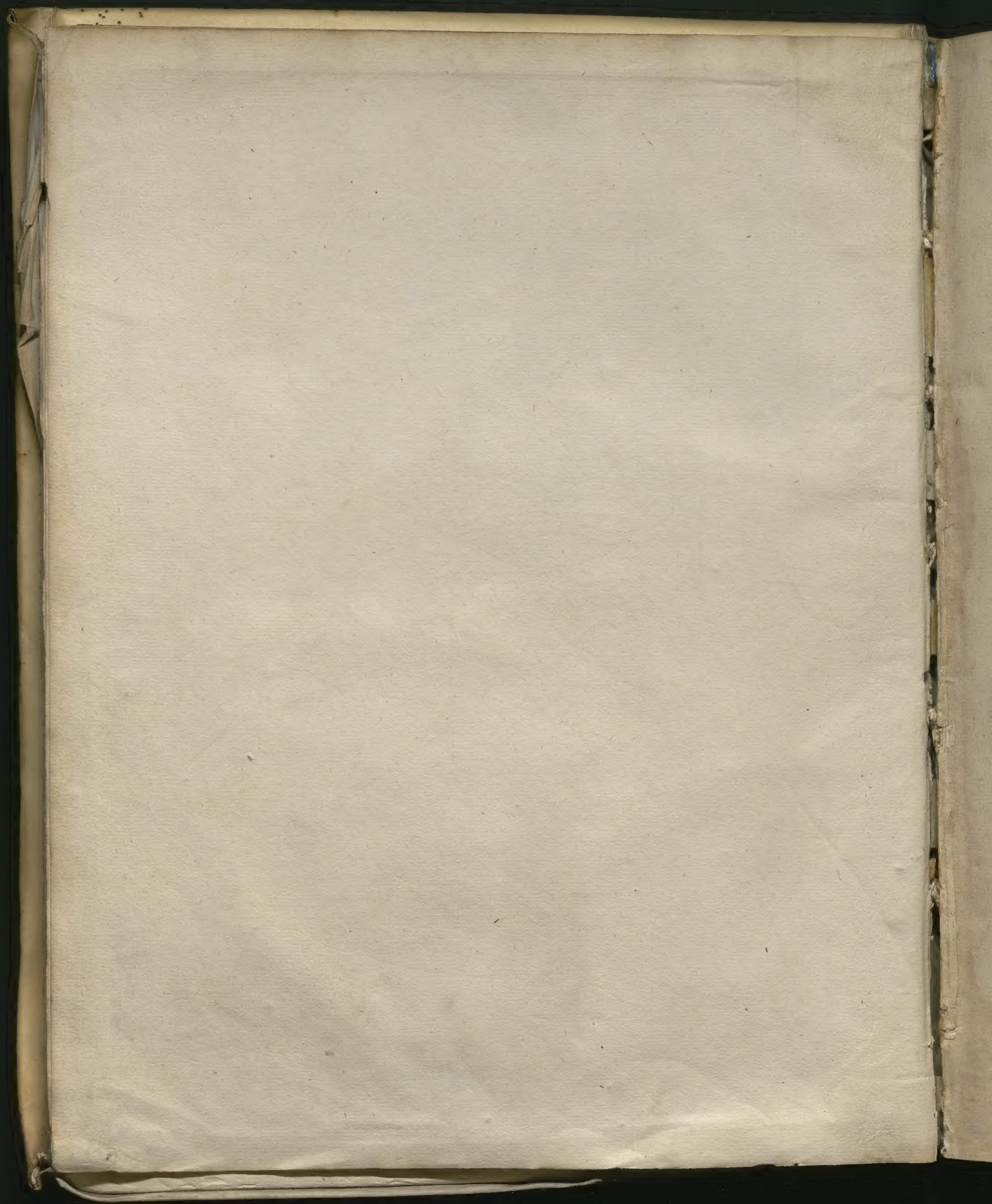

Dyalogus dictus Malogranatum

In fine huius Libri habetur. Explicit Dyalogus dictus malogranatum.
Compilatus a quodam Venerabili Abbate Monasterii Aula Regia in
Bohemia Ordinis Cisterciensis Anno Dni M. cccc. Lxxvii. id. 84

1487 Sum mti firs Renard

BIBLIOTHECA
UNIVERSITATIS
CRACOVENSIS

Prologus

Incipit prologus in dyalogum di-
crum Malo granatum.

Et dabo tibi
mustum malorum grana-
torum meorum. Cantico. viij
Spūs sanctus sua benig-
na inspiratione ac gratioſa viſitatione
diuerſis libris diuerſorum doctorum ſemp
ab initio ſuorum ſolatus eſt eccleſiam ſi-
delium. renouando ſemper et multipli-
cando. ideo amoroſe alloquitur eam et
dicit. Et dabo tibi muſtum malorum gra-
natorum meorum. Renouando. quia dabo ti-
bi muſtum. quod ſcōm bedam eſt vinum
elacu nouiter ſublatum. maiorisq; ſo-
let eſſe feruoris. cū enim ſemper inno-
uat ſemp nouum feruorem inſpirat.
Actu. ij. Quia muſto pleni ſunt. Mul-
tiplicando. quia inſert. malorum grana-
torum meorum Johan. vlti. Nec ipſum ac-
bitro mundū capere eos qui ſcriben-
di ſunt libros. Ex quibus preſentem
librum videlicet Malo granatū ſic inti-
tulatum ſuiſ electis. p edificatōe atq;
ſolatione ſua benigna diſpenſatōe tri-
buere dignatus eſt qui reuera plenus
eſt doctrina veritate et ſolatione. qui
etiam ſatis puenienter ac pparatiue a
malo granato tali pomō nomen acce-
pit. Nam vt dicit Papias malo gra-
natum infra corticis rotunditatē mul-
titudinem prinet granorum. ſic preſens
liber infra ppendiū ſui tractatus mul-
titudinem prinet dogmatum et ſenten-
tiarum diuerſorum doctorum. Unde aduer-
tendū q triplex ratio in granis malo-
granatorum eſt conſideranda. videlicet
paruitas. ordo. et candor ſeu rubicun-
ditas. Et ſm hoc preſens ppendium
in tres pculas eſt diuiſus. Primus
ergo liber qui tractat de ſtatu incipien-
tium notat in paruitate granorum. quia ni-
ſi ſtatus incipientium fundet ſup par-

uitatem. i. humilitatem nequaquā creſ-
cere et pſicere valet. teſtante veritate in
euange. que ait Math. xvij. Niſi con-
uerſi fueritis et efficiamini ſicut paruuli
non intrabitis in regnum celorum.
Et iuxta ſententiam beati augu. dicen-
tis. Si cogitas magnam fabricā con-
ſtruere celſitudinis. prius cogita de ſu-
damento humilitatis. Quod et brūs
Iheronimus aſtruit dicens. fundamē-
tum et cuſtos omnium virtutum eſt humili-
tas. Nam ſicut ſuperbia fuit cauſa rui-
ne. ita econtrario humilitas eſt via re-
cta hominis in veram beatitudinem di-
rectiua. Math. ij. Et reuerſi ſunt p ali-
am viam in regionem ſuam. vbi dicit
grego. in omelia. quia ſicut ab eterna pa-
tria receſſimus per ſupbiam. ita per a-
liam humilitatis viā redire debemus
Et hoc aperte innuit beatus Bernardus.
in quodam ſermone ſic dicens. Per-
ſeuerate in diſciplina quā ſuſcepistiſ
vt per humilitatem ad ſublimitatem
aſcendatis. quia hec eſt via et non eſt a-
lia preter ipſam. qui aliter vadit cadit
potius q̄ aſcendat. quia ſola eſt humi-
litas que exalrat. ſola que ducit ad vi-
tam. hec bern. Ideo per paruitatē gra-
norum malo granatorum notat primus
liber Malo granati. Secundus autē
liber qui tractat de ſtatu pſcientium no-
tatur in ordine granorum malo grana-
ti. quia ibi eſt mira et quedam pulcra
ordinis ppoſitio. Sic liber ſecundus
tractat de pulcro ordine pſcientium.
et quomodo itur de virtute in virtutes.
vt patet diſtinctione ſecūda huius ſe-
cundi libri. vbi docet q pſciētes pri-
mo debent aggredi virtutem timoris.
ex quo naſcitur bona voluntas. ex bo-
na voluntate ſuſpicius cognitio et ſic de
alijs. Tercius liber qui tractat de ſta-
tu perfectorum notatur in candore gra-
norum malo granatorum. quia rubicunda
a. ij.

Prologus

sunt et per lucida. perfectorum namque status in sapientie studio consistit. Quia secundum apostolum. i. cor. ii. Sapientiam loquimur inter perfectos. que quidem sapientia est candor lucis eterne et speculum sine macula diuine maiestatis et ymago bonitatis illius. sapientiam. vii. Ipsa namque sapientia candida facit et illuminat mentem ad cognitionem vere lucis et instruit de supernis. cum sit rerum diuinarum contemplatio. Unde dicit beatus Hieronimus super dan. Sapientia est margarita celestis splens in speculo cordis et est lux quedam veritatis purissima. totam mentem irradians ad contemplandum deum. de qua satis pulcre pertractatur in tercio libro. igitur per candorem notat tercius liber. Isti etiam tres libri. ix. distinctiones continent secundum numerum malorum granatorum descriptorum. paralipo. ii. c. iiij. ubi dicitur. Ita ut nouem ordines malorum granatorum singulis retiaculis iungerent. Retiacula sunt hic libri principales quibus nouem ordines malorum granatorum id est nouem distinctiones iungent. Nam. ix. ordines malorum granatorum sunt nouem operationes virtuose quibus tres hierarchie mentales perficiunt. Prima operatio virtuosa est conuersio hominis ad deum et est prima distinctio huius libri et sic de alijs ut patet in figura sequenti.

Explicit prologus.

Prima distinctio de conuersione hominis ad deum.

Primus liber de statu incipientium

Secunda distinctio de contritione et confessione.

Tercia distinctio de satisfactione.

Prima distinctio de viciorum detestatione

Secundus liber de statu proficientium

Secunda distinctio de virtutum operatione

Tercia distinctio de temptationum perpeffione.

Prima distinctio de cordis mundicia.

Tercius liber de statu perfectorum

Secunda distinctio de dei et proximi caritate.

Tercia distinctio de creatoris omnium contemplatione.

Sequitur tabula

capitulum secundum ordinem totius libri. Et primo de prohemio

Tabula

Prohemium

De creatione et lapsu primi hominis
capitulum primum.

De misericordia dei super lapsu pri-
mi hominis. et de modo incarnationis
verbi dei. caplm. ij.

De rationibus quare deus voluit incar-
nari. caplm. iij.

De modo redemptionis generis hu-
mani. iij.

De exitu et fructu passionis xpi. v.

De noua deceptione et temptatioe dy-
aboli contra hominem sanguine chris-
ti redemptum. vi.

Quomodo accedere debeamus ad deum
ut gratiam inueniamus. Et de forma
tractandi huius libri. vii.

Liber I. Dist. I.

Quod tota salus hominis dependet pri-
mo a gratia dei. caplm. j.

Quomodo liberum arbitrium coope-
rari debet gratie dei. ij.

Cur deus omnibus hominibus non infun-
dat suam gratiam. iij.

De occultis iudiciis dei circa filios ho-
minum. iij.

Quid et qualiter peccator saluetur. v.

De magna pietate et misericordia dei super
malicia hominum. vi.

Utrum sit aliquod peccatum tam graue quod non
possit indulgentia et misericordia permereri vii.

De incomprehensibili pietate et misericordia dei
super iniquitate filiorum hominum. viij.

De tarditate et negligentia persequendi
ad deum per penitentiam. et que est causa hu-
ius negligentie. ix.

Que sunt que retrahunt hominem ab
amore dei. x.

Quod et qualiter retrahantur et vocentur
amatores mundi ad penitentiam. xi.

Quod nouiter peruenit ad deum per peni-
tentiam seu sanctam persequendi penitentiam

capitulum

tur impedimenta et temptationes. xij.

Penitentia quid sit. xij.

Quod omnia peccata per penitentiam deleantur.
et de utilitate et effectu eiusdem. xiiij.

Quomodo deus odio habet peccatores.
et misertus est penitentibus. xv.

Distinctio secunda

De partibus penitentiae. et primo de propun-
ctione seu profectione. caplm. j.

De propunctione et lacrimarum effusione
et quomodo aliquis eam a deo obtine-
re valeat. ij.

Utrum profectione absque lacrimis valeat ad
deleenda peccata. iij.

De secunda parte penitentiae. scilicet
professione oris. iij.

Qualis debeat esse confessio. v.

De circumstantiis peccatorum et que pec-
carum aggravant. vi.

Utrum peccata venialia sint peccata
de necessitate salutis. viij.

Utrum teneatur quis iterare confessionem et
in quibus casibus et de reciduo. viij.

Distinctio tertia

De satisfactione. caplm. j.

Utrum penitentia debeat usque ad finem vi-
te durare. an non. ij.

Utrum opera bona mortificata per peccatum
reuiuiscant per penitentiam. iij.

Utrum peracta penitentia remaneant pec-
catorum reliquie per quas iterum homo dis-
ponitur ad peccandum. iij.

De virtute discretionis circa peniten-
tes et religionem intrantes. v.

Quod virtus discretionis acquiratur. vi.

De his qui bene incipiunt in ordine.
sed paulatim tepescunt. et ad secularia
desideria perueniunt. viij.

Liber II. Dist. I.

Quod status proficientium in tribus consi-
deretur. caplm. j.

a. iij.

Tabula

Quid sit peccatum.	.ij.
De peccatis mortalibus in genere.	.iij.
De septem peccatis mortalibus in specie et eorum circumstantiis.	.iiij.
De superbia.	.v.
De vana gloria.	.vi.
De inuidia.	.vii.
De ira.	.viii.
De accidia.	.ix.
De auaricia.	.x.
De gula.	.xi.
De luxuria.	.xii.
Quando predicta peccata sint mortalia et quando possint esse venialia.	.xiii.
De inuidia quoniam sit mortale et quando veniale.	.xiiii.
De ira quando sit mortale et quando veniale.	.xv.
Accidia quando sit mortale quando veniale.	.xvi.
Auaricia quando sit mortale et quando veniale.	.xvii.
Gula quando sit mortale et quando veniale.	.xviii.
Luxuria secundum modos et motus distinguitur.	.xix.
Plura peccata sunt exceptis septem principalibus viciis que mortalia dicuntur peccata.	.xx.
Declaratio .x. preceptorum.	.xxi.
De peccatis venialibus et eorum remediis.	.xxii.
De duodecim abusibus secularium et duodecim claustralium.	.xxiii.
De discipulo inobediente.	.xxiiii.
De iuvene ocioso.	.xxv.
De senes abstinato.	.xxvi.
De monacho curiali.	.xxvii.
De superbo vestitu monachorum.	.xxviii.
De cibo exquisito.	.xxix.
De rumoribus in claustro.	.xxx.
De lite in capitulo.	.xxxi.
De dissolutione in choro.	.xxxii.
De irreuerentia circa altare.	.xxxiii.

capitulum

Distinctio secunda

Quid sit virtus.	Capitulum primum
De timore quem proficientes primo debent aggredi.	.ij.
De bona voluntate quod oritur ex timore.	.iij.
De superius discussione seu iudicatione quod generatur ex bona voluntate.	.iiii.
De humilitate que sequitur post superius cognitionem.	.v.
De patientia quod oritur ex humilitate.	.vi.
De silentio seu taciturnitate que comitatur patientiam.	.vii.
De obedientia quod sequitur silentium.	.viii.
De paupertate seu contemptu diuitiarum que oritur ex obedientia.	.ix.
De sobrietate que sequitur ex paupertate.	.x.
De castitate que generatur ex sobrietate.	.xi.
De .iiij. virtutibus cardinalibus.	.xii.
De filiis euangelicis.	.xiii.
De bona operatione seu sex obseruationibus et sunt silentium psalmodia vigilie ieiunia et opus manuum et carnis mundicia.	.xiv.
De perseverantia.	.xv.

Distinctio tertia

Quod tertius status proficientium dependet in perfectione temptationum.	.c. j.
De occasionibus temptationum per quas oriuntur.	.ij.
De pugna spirituali et que sunt per quam nos principaliter impugnantur.	.iij.
Utrum possit homo viuere in hoc mundo sine temptationibus.	.iiii.
De viciis que palliant se sub virtutibus specie et de laqueis demonum.	.v.
De grauioribus et arduioribus temptationibus quas sustinent religiosi et quomodo sit illis resistendum.	.vi.
Quare deus electos suos permittit diuersimode temptari et tribulari et vtrū	

fit salubre temptaciones sufferre .viij.
 Cur nonnunq̃ gratia subtrahatur eti
 am deuotis .7 quare iusti viri nō pos
 sunt proficere in uirtutibus quantum
 desiderant. .viij.
 Utrū iusti 7 sancti viri uiuere possint
 in hac uita sine minutis 7 venialibus
 peccatis. .ix.
 Utrum spiritus maligni possint occul
 tas cogitationes cordis intelligere.
 capitulum. .x.
 Utrū maligni spūs possint temptare
 hoīes quantum uolunt. .xi.
 Cur religiosi viri patiuntur tepidita
 tem 7 quandam ignauiam in operib
 bonis .7 in diuino cultu .7 in amore
 dei. .xij.
 Quomodo homo se habere debeat in p
 speris 7 in aduersis ne ptingat eum ca
 dere in lapsum peccati. .xij.

Liber. III. Dist. I.

Qd status perfectorum consistit in tri
 bus. capitulum primū. .ij.
 Quid sit cordis mundicia .ij.
 Qd mundum cor generat bonam cō
 scientiam qua in hac uita nihil est io
 cundius .iiij.
 Qd per bonam conscientiam perueni
 tur ad pacem cordis 7 ad gaudius spi
 rituale. .iiij.
 Qd cella 7 solitaria uita multum ual
 lent ad conseruandam pacem cordis
 7 quietem interiozem. .v.
 De donis spūs sancti in generali .vi.
 De dono timoris .viij.
 De dono pietatis .viij.
 De dono scientie. .ix.
 De dono fortitudinis. .x.
 De dono consilij. .xi.
 De dono intellectus. .xij.
 De dono sapientie. .xij.
 De beatitudinibus in generali .xij.
 De paupertate spiritus. .xv.

De mititate. .xvi.
 De luctu .xviij.
 De esurie 7 siti iusticie. .xviij.
 De misericordia. .xix.
 De mundicia cordis. .xx.
 De pace. .xxi.
 De perpeffione psecutionis. .xxij.
 De sacramentis 7 maxime eucaristie
 7 de periculo indigne accedentium.
 capitulum. .xxij.
 De fructu 7 utilitate digne pipienti
 um corpus christi. .xxij.
 Utrum hoc sacramentum deleat ueni
 alia peccata .7 utrum homo possit ac
 cedere in uenialib peccatis. .xxv.
 Utrum melius sit frequenter accede
 re uel raro. .xxvi.

Distinctio scda

De uirtutib thxologicalib in genes
 re .7 de fide in specie caplm. i.
 De secunda uirtute thxologicali. scili
 cet de spe. .ij.
 De signis per que homo scire possit se
 esse de predestinatis. ac remissionem
 peccatorum a deo se esse consecutum
 capitulum. .iiij.
 De tertia uirtute thxologicali. uideli
 cet charitate. Et primo q̃ charitas p
 cedit ex spiritu sancto qui datur fidei
 bus p salute anime .iiij.
 De gratia que per spūm sanctum cor
 dibus fidelium infundit. .v.
 Quare nonnunqm̃ etiam deuotis ho
 minib gratia subtrahatur. Et quomo
 do per negligentiam amissa fuerit res
 cuperanda .vel cum deest gratia quali
 ter homini sit agendum. .vi.
 De charitate quam spiritu sanctus
 in cordibus religiosorum ac deuotoz
 hominum operatur. .viij.
 De effectibus charitatis .7 quid pos
 sit hominem promouere ad dilectio
 a. iiij.

Tabula

nem dei. .viij.
De duodecim fructibus inter quos pri-
matum tenet caritas. .ix.
Quomodo sit deus diligendus. .x.
De signis et pfecturis quibus possit homo
aliqua modo scire se habere caritatem gra-
tiam. .xi.
Quid boni pferat caritatis deus. .xii.
De gradibus caritatis et qui gradus
sint potiores et magis validi ad perdu-
cendum ad amorem violentum lang-
uorem spiritualem. .xiii.
De amore violento. .xiiii.
De dilectione proximi. .xv.

Distinctio tertia

Ad contemplationis dulcedinem per-
uenitur per gradus aliarum virtutum
scilicet meditatione lectione deuota
oratione ac bonorum operum exerci-
tatione. Capitulum primum.
Oratio dominica exponitur et de diuer-
sis speciebus orationum. .ij.
De distractione mentis et alijs impe-
dimentis que orantibus occurrunt. .iij.
Cur omnipotens deus nonnunquam etiam
deuotorum hominum orationes exau-
dire dissimulat. .iiii.
De deuotione et amorosa compunctio-
ne que solet ex virtute orationis non-
nunquam generari. .v.
De duplici vita scilicet actiua et con-
templatiua. .vi.
Quid impedit vitam contemplatiua. .vii.
De his que disponunt et preparant me-
tem hominis ad diuinorum contempla-
tionem. .viii.
Quid sit premeditatio. .ix.
De sancta trinitate et diuina unitate. .x.
Quot modis species siue qualitas con-
templationis varietur. .xi.
Quomodo deus angelis et animabus
sanctis et diabolo et conuerso loquatur
et de visionibus que prophetis solent appa-

capitulum

tere et cum gratia contemplationis de-
fuerit quomodo tunc homo se habere
debeat. .xii.
De morte. .xiii.
Cum anime soluuntur a corporibus ad
que loca ferantur vel ubi locentur aut
subsistant scilicet ad infernum. aut ad
purgatorium. aut ad regnum celorum
Capitulum. .xiv.
De resurrectione mortuorum. de fina-
li iudicio et de eterna gloria. .xv.

Sequitur tabula

secundum ordinem alphabeti.

Ad explicandum igitur de pteritis in
huius libri volumine punctis ordinis
formam secundum diuini exemplaris mo-
dum Tabula alphabetice est pordinata
ad dictorum huius libri faciliorem in-
quisitionem atque memoriam cum sim-
philosophum in de memo. et remi. in
rebus bene ordinatis facilius est me-
moriam. Cuius tabule talis est pceden-
di intelligencia ut primo eius loco col-
locantur puncta ab illa vocali A ante B
incipientia et sic deinceps secundum aliorum
sonantium ordinem ad primam litteram
A. Ita simili modo de reliquis ipsa de-
monstrando procedit. An quodlibet
tamen punctum pro leuiori eius inue-
ntione aliqua littera alphabeti ponitur ut A.
B. vel C. quod in littera X. ceterum termi-
nari reperitur. Cui puncto immediate
subiungitur in quo libro talis oratio que
fita collocatur. subiuncta distinctionis
quora. cui sine intervallo numeri ali-
cuius capituli in distinctio aliqua co-
tenti hoc inscripto modo annectitur.

Abbas cure
 prelatus circa subditos
 qualiter se habere debeat
 Libro. ij. dist. ij. ca
 pitulo. v. littera X.
 Abbas siue prelatus suam semp debet
 inspicere fragilitatē et se subditis con
 formare atq; erga eos se debet humili
 are. .j. ij. vij. X
 Abbates et plati q̄ plures se extollūt.
 subditos despicunt et qz potestate pre
 cedunt etiam se putant merito precel
 lere. .j. ij. vij. X
 Abbatū siue prelatoꝝ vita inordinata
 causat frequēter lasciviā et multas inor
 dinationes in subditis .j. ij. vij. D
 Abbates siue prelati precauere debent
 ne dent occasionem murmurandi su
 is subditis. .j. ij. vij. O
 Abbates q̄ plures prelati et superior
 res rōne elationis a suis subditis inor
 dinatū metum exigunt. .ij. j. v. T
 Qui nescit homines bene viuendo pre
 ire. ducatum hominum suscipere non
 debet. Ibidem U
 Abusiones duodecim seculariū et xij.
 claustralium describunt. .ij. j. xij. G.
 Abilitatio hominis ad gratiam quali
 ter fieri debeat. li. j. dist. j. ca. ij. N
 Abrenunciatio triplex est. .ij. j. ix. S.
 Abstinētia q̄nte fir virtutis .ij. j. x. L
 Abstinētie siue sobrietatis gradus de
 scribuntur. .ij. j. x. S
 Propter abstinētiā plures iudi
 cant de vana gloria. .ij. j. x. A
 Abstinētia requirit discretionem
 Ibidem D.
 Difficultas abstinēdi a peccatis cau
 sat ex occasionibus mundialibus.
 libro j. dist. j. ca. ij. D
 Abstinētia extinguere debet vitia. et
 hoc cū moderamine. .j. ij. vij. R
 Accessus ad deum principaliter fit ex

gratia. .j. j. j. U
 Accessus ad deum fieri debet non gres
 su pedum sed moribus et dilectione
 .ij. j. vij. D
 Accedendum est ad deum cū fiducia
 .j. j. vij. D
 Accusatio sup̄ius q̄tum vj. j. ij. D
 Accidia quid sit. .ij. j. ix. J
 Accidia dupl̄e notatur Ibidem R
 Tristitia ex accidia pueniens. vel ex
 negligentia hominis diuersimode cul
 pam habet. Ibidem O
 Accidia plures hz filias Ibidem P
 Accidia q̄n fit mortale peccatū et quā
 do non .ij. j. xvj. X
 Accidia. desidia siue tepiditas enemi
 re solet tripliciter. Ibidem.
 Actiua vita describit. et q̄ fine ea hō
 saluari non possit. .ij. ij. ij. C
 Actus dilectionis excellit actū cogni
 tionis in aliquo gradu. .ij. ij. xj. U
 Ade immortalitas ante transgressio
 nē mandari. et si non cecidisset in qui
 bus fuisse debuisset. p̄lx. j. B.
 Aduentus domini in animam est tri
 plex. .ij. j. vij. X
 Aduentus domini spiritualis et eius
 presentia per quid cognosci debeat.
 .ij. ij. v. T
 Admiratōis magnitudo causat excess
 sum mentis. qui excessus tangitur ibi
 Que est ista que p̄gredit̄ quasi auroꝝ
 p̄surgens. et q̄ idem excessus cor req̄
 rit mundū. et figurat̄ per regināz saba
 que videns sapiām salomonis ultra
 non habuit sp̄m. .ij. ij. xj. G
 Affectus orōnis quid sit .ij. ij. ij. J
 Affectus siue intentio nomen opi im
 ponit. .j. ij. ij. X.
 Affectus inordinatus facit p̄scientiāz
 p̄fusam. .ij. ij. vij. S
 Affectus carnalis ex nimia familiari
 rate p̄ueit. et maxime inter religiosos
 et quomodo. .ij. ij. v. X

Affectus inordinati coercendi sunt vt
hō ad celestia desiderat. .iij. .iij. .xij. S
Alienatio Extrasis excessus mēris ⁊ ra
ptus in scripturis sacris p eodez acci
piunt differunt tñ aliquantulū extrasis
⁊ raptus .iij. .iij. .xj. D
Amicus verus querendus est ⁊ eligen
dus deus. s. .iij. .iij. .xij. E
Amoris vis supereminet scientie ⁊ in
tellectui. .iij. .iij. .xj. X.
Amor vbi caritas qz hęc tria amor ca
ritas dilectio sepius p eodem accipi
untur. .iij. .iij. .vii. E D
Amor dei ⁊ amor mūdi qualiter diffe
rant. .iij. .iij. .vii. B
Amanti deum nullus amor est diffici
lis. .iij. .iij. .vii. R
Amor rerum transeuntium retardat
a penitentia. .j. .j. .ix. A.
Amor effusus in voluptates ⁊ vanita
tes transitorias excecatur hominem .j.
.j. .ix. D.
Amor seculi p tria declinat seu figi
tur. .j. .j. .x. L.
Amatores seculi in suis peccatis indu
rant q̄liter ad p̄miam trabant. .j. .j. .ij. T
Amor angelorū q̄lis sit .iij. .iij. .xv. T
Amor seraphicus ⁊ eius pprietates
describuntur. Ibidem.
Amor dei maxime puenit ex stritio
ne ⁊ penitentia. .j. .iij. .ij. D.
Amoris violenti primus gradus vul
nerat ⁊ qualiter. .iij. .iij. .xij. A
Secundus ligat ⁊ quibus vinculis.
.iij. .iij. .xij. D E.
De quinque effectibus amoris illius
D E
Tercius gradus amoris violenti est
quidaz languor spiritualis ⁊ qualiter
aīa ad illum ascendere debeat .iij. .iij.
.xij. G.
Quartus gradus eiusdem amoris q̄s
sit. .iij. .iij. .xij. R
De fructu quatuor graduum amoris

.iij. .iij. .xij. O
Amoris quinque alij gradus scdm aliā
diuisionem .iij. .iij. .xv. R
Amoris diuini precipuum ⁊ maximum
signum quod sit .iij. .iij. .xij. D
Amor tanto est feruentior quanto vita
hōis est perfectior. .iij. .iij. .xij. X
De amore incompatibili incōtamina
bili ⁊ infatigabili Ibidem X
Amor violentus vnde veniat ⁊ ortum
habeat ⁊ de quatuor eius gradibus
.iij. .iij. .xij. A
Quomodo aīa viso verbi decore agit
in eius amore ⁊ vulnerat ⁊ qui sic vul
nerat faciem dei semp ymaginatur.
Ibidem. B
Ammonendi sunt diuersimode pecca
tores peccata deslentes .j. .iij. .j. E
Amor precipue inter virtutes ad vitā
soler pducere eternam .ij. .ij. .xij. F
Anagogia quid sit .iij. .iij. .ix. S
Angelus vnicuiqz homini deputatus
est ⁊ ad quid. .iij. .iij. .x. G
Angeli est stare ⁊ non cadere .j. .j. .ij. G
Angeli qualiter loquantur ad deum.
.iij. .iij. .xij. D.
Angelorū amor q̄lis sit .iij. .iij. .xv. T
Angeli quomodo dici possint in amo
re feruentes cum tamen amor eorū de
fixus in deum non repescat. .iij. .iij.
.xv. D.
Anima humana quantis bonis priua
ta fuerit ex primorum parentum trās
gressione ⁊ quantis miseris subiecta
⁊ si ab illis resurgere velit necesse ha
ber vt ad sui cognitionem perducatur
⁊ sic se cogitando sibi viam vsqz ad
p̄siderandā eterne patrie celsitudinē
parat. .iij. .iij. .ix. G
Angeli seraphin q̄to vicinūs dei cla
ritatē aspiciūt t̄to manifestius que in
creaturis sunt vident. .iij. .iij. .xv. E.
Amoris pprietates videlicet mobile in
cessabile calidū acutū ⁊ superfluidū nō

ordinem

solum pertinent ad seraphim. v. et etiam
ad oēs spūs celestes. iij. iij. xv. **F**
Alia nostra in tribus consistit. iij. iij. iij. **X**
Alia corpori negare debet que nociua sunt.
et a concupiscentiis refrenare. iij. iij. vj. **D**
Anima abhinc egrediens non aliis quā
liber seu testem conscientie secum portat
iij. iij. **R**.
Anime domus cum suis septem colu-
nis describitur. iij. iij. xij. **D**
Anime salus precipue consistit in digna
corporis christi perceptione. Ibidem **G**
De fructu et effectu eiusdem perceptio-
nis. iij. iij. xxiij. **A**
Anima sine delectatione esse non potest
nec sine amore. iij. iij. v. **O** Et
iij. iij. vij. **G**
Anima sponsa christi efficitur per virtu-
tem. iij. iij. xij. **D**
De violatione caritatis Ibidem
Anima qualiter se regere debeat ut in
amore sponsi sui permanere possit.
Ibidem **I**.
Anima deuota quousque prospicere non valet
id quod desiderat a domino. tunc in hac pe-
grinatione consolatur. iij. iij. xij. **L**.
Animam humanam solus deus implere
potest et nulla res alia Ibidem **L**
Anima sine timore et amore mortua di-
citur. Ibidem **X**
Anima deuota se semper sursum erige-
re debet ad expectandum visitationes
diuinas iij. iij. viij. **L**
Exponendum qualiter fit illud ysaie.
Manda remanda. expecta reexpecta.
Ibidem **L**
Aneliquefactio quid sit. iij. iij. xij. **G**
Animarum doctores quid sint. iij. iij. xv. **G**
Animarum decedentibus triplex locus
designatur. iij. iij. xxiij. **D**.
Anima christi descendit ad limbum non
ad liberationem omnium. plx. v. **G**
Asperitudo moderata qualiter diuer-
simode sit peccatum. iij. iij. xvij. **B**.

alphabeti

Apostata quoniam sit dicendus religiosus.
i. iij. vij. **I**
Arta desponsationis inter christum et ani-
mam duo requiritur. iij. iij. v. **G**
Arrogantia quid sit. iij. iij. vi. **R**
Aspectus duplex et duplex affectus eius
iij. iij. xij. **D**.
Auaricia quid sit. et quod plures sanctorum au-
toritates eam prohibentes. iij. iij. vj. **D**
Avaro nihil est scelestius quadruplici
ratione iij. iij. x. **S**
Auaricia quod plures habet filias Ibidem **L**
Auaricia duplex dicitur. et secundum hoc quoniam sit
peccatum mortale. quoniam non. iij. iij. xvij. **A**
Auaricia comparatur ydolarie. Ibidem. **C**
Audacia in via dei debilitatem parit.
iij. iij. ij. **N**
Ascensio christi quare non immediate post
resurrectionem facta fuit. plx. i. **O**.
Assimilatio. deificatio et unio qualiter
liter differant. iij. iij. xj. **D**
Aureola quid sit. et quibus debeat.
iij. iij. xv. **P**
Apparitionis siue manifestationis du-
plex modus. iij. iij. xj. **X**

Baptismus delet
peccata originalia et actualia. re-
manente fomite peccati plx. vj. **D**
Et hoc quo ad culpam et quo ad penam.
primo. i. xij. **U**
Baptismus spiritualis in quibus consistit.
i. v. xij. **S** **U**
Baptismalis innocentia amittitur per
peccatum mortale. plx. vj. **P**.
Beatitudo animarum sanctarum quan-
to perfecta sit dicenda. libro. iij.
dist. iij. ca. xiiij. **U**
Beatitudo qualiter perfecta esse possit
in mentibus eorum qui quoniam memoriam
sui reatus habent. i. iij. iij. **U**
Beatitudines distinguuntur secundum distin-
ctionem graduum et sic sunt septem. aut secundum

essentiā ⁊ sic sunt viij. .iij. j. xiiij. X
 Bella temptacionum a tribus ptra nos
 mouentur .ij. iij. iij. G
 Beneficioꝝ dei recordatio valet ad ex
 citandū in nobis dei dilectionē ⁊ que
 sint beneficia eius nobis pcessa .iij.
 ij. viij. I
 Benignitas est septimus fructus spūs
 ⁊ hz quadruplicē fructū .iij. ij. ix. E
 Bona opa ⁊ meritoria p pcrām sequēs
 mortificata vtz iterū reuiuiscāt p remi
 tentiam sequentem .j. iij. iij. P
 Bonus oē aut est celeste aut spirituale
 aut temporale .iij. iij. ij. R.
 Bona desiderabilia assequi volēs pfi
 teri d3 mala que gessit .j. ij. iij. U
 Bonum principale in rebo humanis
 est virtus .ij. ij. j. M.
 Bonū agere debet quilibet dum viuit.
 hoc enim est securius q̄ spectare bona
 aliorum .iij. j. xxvj. E
 Bonitas illa que animi dulcedo vocat
 tur ē sextus fructus spūs .iij. ij. ix. D
 Bona opa primo cū quadā difficulta
 re fiunt sed pcessu tps cū in p̄suetudi
 nem venerint faciliter letanter perfici
 unt .ij. ij. xiiij. Q.
 Bone adiectiones declarant ⁊ in. vj.
 distinguunt Ibidem I.
 De mundicia ⁊ purificatione que sa
 lutē precipue obrinet Ibidem I
 Bona agere p̄tinuum exercitium cō
 sulitur .ij. ij. xiiij. S
 Bona opera fieri debent in humilitate
 Ibidem. I
 Bonus homo in oībo bonus eē nō va
 let sed habet aliqua pctā .ij. ij. vj. R
 Bonum cogitare velle ⁊ p̄ficere opera
 tur deus in nobis .j. j. j. A
 Bonū opus fit p grām inspirantē ⁊ li
 beram arbitrium sine voluntate p̄scien
 tie bone ergo opus causat ex his duo
 bus. s. grā ⁊ libero arbitrio .j. j. iij. E
 Qualiterq̄ gracia dirigat libz arbi

trium in exercitio virtutum Ibidem
 D
 Bonū facere nullus potest nisi deo co
 efficiente ⁊ cooperante .j. j. ij. G
 Bonum opus obmitti non debet ppter
 verba derisoria .ij. ij. xv. X

Caligo diuina
 quid sit .iij. iij. ix. A.
 Cardinales virtutes quare sic vocen
 tur .ij. ij. xij. R
 Caritas vñ ortū habeat .iij. ij. iij. U
 Caritas quid sit ⁊ de eius recommen
 datione .iij. ij. vj. E
 Caritas amor ⁊ dilectio in sacra scrip
 tura frequenter accipiunt p eodem.
 Ibidem. D.
 Qualiter radix bonoz oīz sit caritas
 ⁊ qualiter acquiri debeat ⁊ in deū diri
 gi. Ibidem. E circa medium.
 Caritas impeditur a curis ⁊ sollicitu
 dimbo .iij. ij. vj. I
 Caritatē excitat beneficioꝝ dñi recor
 datio .iij. ij. viij. I.
 De effectibz caritatis videlicet cari
 tas patiens est. benigna est ⁊c. Ibidem.
 De caritatis efficacia. Ibidem U
 Sine caritate nulla valet v̄tus Ibidem.
 D
 Caritatē qz nō habemus plura aduer
 sa non toleramus Ibidem S
 Caritari opponit cupiditas .ij. j. x. R
 Qualiter caritas foris mittit timorē
 .iij. j. viij. N.
 Hoc est singulare priuilegium carita
 ris vt deus dicatur iuxta illud Deus
 caritas est .iij. ij. viij. I.
 Caritas inter duodecim fructus spi
 ritus primatum obrinet Ibidem U
 Caritas in statu vie perfecte vie p̄fi
 ci non potest tamen homo facere quod
 in se est .iij. ij. viij. R.

ordinem

Caritatis ingenite siue infuse que sint
signa. Ibidem **U**
Caritatis iam roborate que sint signa
Ibidem **X**
Caritatis perfecte signa interiora de
scribuntur. ij. ij. xj. **G**
Caritatis fervor disponit ad gratiam
premlationis. ij. ij. viij. **O**
Carnis maceratio consistit in quatuor.
j. ij. j. **A**
Carnis fragilitas siue infirmitas im-
pendit quicquid a proposito salutis. j. j. ij. **O**
Carnibus vii. et vino imperfectionis est pe-
ccatum fieri absque peccato. ij. ij. x. **I**
Carnibus vii. quoniam liceat religiosi ordinis
cystercien. et quoniam non. Ibidem **B**
Carnibus vii. per quoniam cystercien. tribus circū
stantibus mediis. Ibidem **U**
Ibidem quod cibus non est in culpa **U**
A carnibus abstinet quidam religiosi non ex
debito sed ob maius meritum perinde. ibi. **X**
Castevivere in modo et a mundaliibus ab-
stinere ratio est et laudabile. j. j. ix. **V**
Castitas oritur ex sobrietate. et quid sit
castitas. ij. ij. xj. **F**
Castitatem habens deo et non sibi ascri-
bere debet. Ibidem **G**
Castitatis pugna maior est omnibus officiis
bus quos fideles sustinent. Ibidem **D**
Castitas tria facit. Ibidem **I**
Ad castitatis preservationem quid pro-
fit et valeat. Ibidem **R**
Castitatis triplex est gradus Ibidem **L**
Castitas. alia conjugalis. alia vidualis
alia virginalis. Ibidem **O**
Casti ante omnia debent esse religiosi cum
eam voverint. Ibidem. **P**. mulier.
Ibidem quod periculosus sit visus siue tactus
Castitas est duodecim fructus spiritus.
et ibi quatuor virtutes. ij. ij. ix. **R**
Non pudicus et angelus non differunt
virtute sed felicitate Ibidem **R**
Casus siue lapsus quorundam qui vide-
bant se vivere perinde accidat. j. ij. viij. **E**

alphabeti

Ibidem quod hoc quicquid pertinet ad caute-
lam electorum. **F**
De custodia humilitatis atque cogita-
tionum. Ibidem **F**
Casus siue lapsus fragilitatis huma-
ne iusticie non perjudicat. ij. ij. ix. **E**
Ibidem de beatitudine iusti et peccatoris **F**
Celestis patria qualis sit pro parte de-
clarat. ij. ij. xiiij. **S**
Ibidem accipiet unusquisque secundum labo-
rem suum. ij. ij. xv. **F**
Celle frequens inhabitatio commen-
datur. ij. j. v. **X**
In cellis multi sunt inclusi qui tamen
per mentis distractionem cum toto mun-
do fabulantur. ij. ij. ij. **D**
Cibus exquisitus una abusus claustra-
lium. ij. j. xxix. **D**
Inde oritur rumor in clauistro una abusus
per se. Ibidem **R**
Circumstantie peccatoris que trahunt in ali-
ud genus vel speciem aliam in professione
necesse sibi specificande. j. ij. vi. **E**
Idem de circumstantiis aggravanti-
bus cogitationes inutiles si non restringan-
tur mens labitur in circumstantia et si re-
stricta fuerint mens in constantia soli
datur. Ibidem **E**
Claustrales facilius saluantur. j.
j. ij. **G**
Claustralium vita quod situra sit.
Ibidem **D**
Cogitationum neque triplex est mo-
dus. ij. ij. ij. **B**
Cogitationibus non pulsari aut tempo-
rari ex toto impossibile est Ibidem **E**
De cogitationibus inordinatis pauci
se iudicant. Ibidem **D**
Cogitationes perverse et illicite unde
generentur. ij. ij. ij. **D**
Et ibidem quod plura de cogitationibus.
Et in quali cogitatione sit peccatum.
Et quod cogitationes difficulter preve-
niri possint. Ibidem **P**

Tabula

Cogitationes prave a corde hominis
excludunt .j.j.xij. **L**
Cogitationū principia ex tribus proce-
dunt .ij.ij.ij. **M**
Cogitationū impetus quales sunt at-
tendere debem? videlicet an sint ex car-
ne an ex spiritu .ij.ij.ij. **R**
Cogitationes suas sancti viri caute cir-
cūspiciūt ne per eas suū offendant crea-
torē s; hoc efficere nō valēt nūq; la-
bant per cogitationes inordinatas .ij.
ij.ij. **U**
Ibidē de diligentia quā religiosi habē-
ant circa suas cogitationes **A**
Cogitationes interioris hōis dyabolus
latent sed per exteriora indicia mox .s.
et vbor dyabolus intelligit qd in aīo
hōis tractet. .ij.ij.x. **F** **G**
Cogitationes nō oēs instinctu diaboli
veniūt s; et qñq; ex libero hōis arbitrio
et dyabolus potest esse intentor cogita-
tionū non auctor Ibidem **M** **I**
A cogitationū varietate nemo ad ple-
nū in hac vita liberari p̄t ij.j.ij. **R**
Cogitationes puer se fugāt spm̄ sanctū
a corde hominis .ij.ij.ij. **B**
Cogitationes languide sunt terciū sig-
num inresecū caritatis .ij.ij.xj. **E**
Colloquia edificatoria magis instruūt
q̄ lectio simplex. .plx.vij. **L**
Cogitationes turpes q̄b rō non p̄sen-
tit mentem nō pollunt ij.ij.vj. **O**
Cogitationū illicitarū tumultus tanto
sunt maiores q̄to carnaliū delectamē-
ta appetuntur .ij.ij.ij. **S**
Cogitationes hōim finite eē non p̄t et
quare et qualiter corda distracta cohi-
bere debeat ut cogitatio stabilis et or-
dinata esse possit .ij.ij.ij. **R**
Concupiscētia duplex distinguitur.
ij.j.xij. **B**
Concupiscētiās inordinatas nō sen-
tire est p̄fectoꝝ .ij.ij.vj. **L**
Concupiscētijs et delectatōib; sancti

scdm

virī vellent se nō moueri sed hoc effice-
re nō valent et qualiter circa idē se ha-
bere debeant ij.ij.ij. **M**
Concupiscētia in qua nati sumus si-
mī non potest q̄diu hic vixerimus
ij.ij.ij. **R**
Et pugna illa salubris est Ibidē **L**
Confessio quid sit. vix teneamur p̄fite-
ri .j.ij.x. **O** **N**
Confessio p̄cedit vel ex gr̄a sancti spi-
ritus aut ex timore iudicij Et de hoc q̄
plura dicta sanctorū doctoꝝ de recom-
mēdatione p̄fessionis Ibidē **O** **N**
Confessionis verecundia q̄tum valet
Ibidem. **M**
Confessio duplex est .j.ij.ij. **P**
Confessio alleviat corda fidelīū .j.
ij.ij. **M**
Confitent plures sed in p̄fessione hu-
miles nō sunt .j.ij.ij. **R**
Confessio d; esse verecūda in vilitate
et displicentia siue erubescētia p̄ctoꝝ
sed p̄pter talē erubescētiā p̄ctā nō dñt
abscondi .j.ij.v. **S** **A**
Confitent plures siue gemitu et dolo-
re Ibidem. **L**
Confessio qualis esse debeat et de eius
p̄ditionib; .j.ij.v. **X** **A**
Ad p̄fessionē festinare debemus p̄pter
quinq; Ibidem **B**
Confessio debet esse circūstantionata
his circūstantijs .j.ij.vj. **E**
Confitens siue penitēs p̄siderare d; i
p̄fessione qualitatē p̄cti locū videlicet
tempus et p̄seuerantiam Ibidē **M**
Confessionē semel bona fide factā nō
oportet iterari .j.ij.vij. **G**
Confessio iteranda est in his casibus
Ibidem **M**
Confessio recidivantiū qualis esse de-
beat Ibidem **I**
Confessio dimidiari nō debet. Et quo
modo dimidiatur confessio et quomo-
do non Ibidem **R**

ordinem

Confessio siue penitētia generalis qñ
sufficiat. Ibidem **L**.

Confessio religiosorū ad psonas alte-
rius ordinis q̄ modica sit Ibidem **M**
Ibidē de religiosis qui suis p̄latis p̄fi-
cerent et curialiter extorq̄nt a suis
p̄latis vt alijs dent suam auctoritatem
eos absoluendi. **N**

Confessio p̄tracta vsq̄ ad horā mortis
q̄rū piculosa talis mora Ibidem. **N**

Compunctio lacrimarū habenda est in
p̄ritione .i.ij. **R**

Compunctio ex deuotiōe pueniēs va-
let ad recuperationem amisse gratie
ij.ij. **B**

Compunctio q̄ fructuosa sit et vnde
generet ij.ij. **P**

Ibidē duo genera p̄punctionū **Q**.

Tres de q̄tuor generibz p̄punctionū iux-
ta aliam diuisionē Ibidem **S**

Compunctiōis et tribulationis ignem
quare deus immittat mentibus ceca-

ris .ij.ij. **B**

Et quid sit p̄punctio .i.ij. **X**

Compungunt aliqui in t̄m q̄ relictis
iniquitatibz in summis se virtutibz ex-

erceant vt non solū eos culpa non in-

quinat s̄ nec culpabilis cogitatio pul-

set adhuc t̄m tēpant vt memores sint
sue infirmitatis ne extollant .ij.ij.

viij. **P**

Cognoscere volēs seipm tria attende-
re debet .ij.ij. **X**

Conqueri iuste nullus p̄t si non vocet
aut trahat ad viā salutis .i.ij. **Q**

Consciam apire ē remediū p̄tra tēpra-
tiones nouiter puerorū .i.ij. **B. C.**

Conscientiā p̄fusam facit affectus in-
ordinatus .i.ij. **Q**

Reditus ad p̄sciam discutit p̄cupiscē-
tiā. s. an victa sit an non .ij.ij. **A**

Consciētia erronea q̄o obliget et q̄o
non .ij.ij. **E. G.**

Conscia qñ dicat pura de duobz q̄ cō-

alphabeti

scientiā purā faciunt .ij.ij. **L. O**

Consciētia pura dici non valet q̄ diu
in carne imperus et voluptas vigent.

Ibidem **O**

Conscientie remorsu s̄tato citius ope-
ratur quanto maiorem gratiam homo
percepit. Ibidem **N**.

Conscientia qñ reparata fuerit per satis-
factionē p̄dignam tunc aliqualis con-

solatio est recipienda .ij.ij. **M**

Conscientiā suam pauci virtutibz or-
nant. Ibidem de p̄mendatione pu-
re conscientie. **P**

Conscientie tres sunt testes quo ad ex-
amen fiducie vel certitudinis. .ij.ij.

ij. **R**

Conscia nimis stricta et erronea obnu-
bilat sp̄i fiduciam Ibidem **T**

Consideratio et cognitio sui v̄z ad gra-
tiā p̄templationis .ij.ij. **R**

Consuetudo mala vitia facit in p̄scien-
tia quasi naturalia. .ij.ij. **P**

Consuetudo longa in peccatis vincit
labore valido penitentū Ibidem. **S**

Contentio quid sit .ij.ij. **J.**

Contemplationis sublimitas in qua
tuor p̄sistit. .ij.ij. **I**

Contēplatiua vita describit. et sine ea
homines saluari possunt ceteris p̄ibz.

ij.ij. **B. C.**

Contemplatiua vita impedit vita
ociosa. Ibidem **E.**

Que sint necēria ad p̄templandū v̄z
lumen. Ibidem **F. G.**

Contemplatio diuinorū per sex prepa-
ri debet. Ibidem **J.**

Item de quibusdam que p̄mouent ad
grām p̄templationis Ibidem **P**

Item de duobz generibus p̄templa-
tionis. Ibidem **Q**

Quid sit p̄templatio et vita p̄templa-
riua. .ij.ij. **X**

Contēplatiui vacare desiderās cogita-
tiones mūdanas postponere v̄z Ibidem **E**

Tabula

scdm

Qualiter deus electorum suorum mentes ad cognitionem celestium illuminat repro-
bis autem occultat Ibidem. D.
Contemplationi intendere volens humi-
litaris custodiam habeat Ibidem. M.
Contemplationum duo sunt genera Ibi-
dem. D.
Et qualiter illa signentur per duo chru-
bin se mutuo respicientia. ij. ij. x. E
Contemplationis qualitas variatur tri-
pliciter. ij. ij. xj. L.
Contemplationi celestium dulcedinem se-
mel gustantes de cetero transitoria de-
serunt Ibidem. J.
Contemplationis dulcedo sepius sub-
trahitur aiaibus deuotis non tamen ob id de-
sperandum est Ibidem. O.
Contemplationis quis fit terminus
ij. ij. xj. U.
Contemplatio quatuor modis impe-
ditur Ibidem. D.
Contemplator quis deo semper vacare
debeat Ibidem. E. tribus tamen ex cau-
sis a contemplatione cessare potest Ibidem. E.
Contritio a doctoribus describitur. j. ij. j. X.
Contritio valida quis debeat utrumque
reatus. scilicet culpe et pene tamen adhuc confessio
requiritur. j. ij. ij. R.
Contritionis dolor duplex est. Ibidem. J.
Contritio potest esse quedam displicentia
in appetitu rationis et est actus anime super-
fluus esse non potest. j. ij. ij. L.
Contritio an sit habenda de omni peccato
actuali et mortali. j. ij. j. C.
Qualis contritio sit bona de peccatis obli-
tis Ibidem. D.
Contritionem siue dolorem habere de vno
peccato et non de alio siue de omnibus simul
non sufficit Ibidem. E.
Contritio requiritur ut homo quicumque per oculos
habeat tormenta futura et gloriam. Ibidem. F.
Conteri digne volentes flere debent et
amaritudinem habere per delictis Ibidem. J.
Contritio sine lacrimis vix valeat de-

lere peccata. j. ij. ij. X.
Contritio siue punctio an totum reatum
pene et culpe tollere possit Ibidem. D.
Contritionis dolor expellit et impedit
gaudium seculi. j. ij. ij. O.
Consensus peccati quando completus sit in cogi-
tatione. ij. ij. j. D.
Ibidem de delectatione D.
Vide ibidem intellectum huius dicti eu-
gelici omnis qui viderit mulierem ad concupis-
cendum eam iam mechatus est et cetera D.
Consensus peccati non semper incurrunt de-
uoti homines quibus moribus carnis molesti
tentur. ij. ij. vj. P.
Consilium vni donum spiritus sancti esse de-
scribitur. ij. j. xj. B.
Contritio et attritio differunt. j. ij. j. B.
Ibidem triplex est consilium. ij. j. xj. B.
Consiliarius omni homini necessarius est et
quis ille esse debeat Ibidem. D.
Consilium quid sit. Consilia differunt in
multis a preceptis. ij. ij. xij. G.
Consilia quibus multa sunt tamen precipua
sunt tria Ibidem. D.
De his qui proprium consilium sequuntur sibi
sapientes esse videntur. ij. j. xj. E.
Conceptus mundi reddit hominem pinguem
tum ad obediendum deo. j. j. ix. B.
Continencia est vnde decimus fructus spi-
ritus et habet quadruplicem virtutem. ij. ij. ix. J.
Consilia demonum praua declarant ad
cautelam. ij. ij. v. C.
Consilia querere a senioribus est valens
remedium contra temptationes nouiter
conuersorum. j. j. xj. C.
Contumacia quid sit. ij. j. vj. P.
Consolatio interne dulcedinis si qua
doloribus subtrahitur deuotis religiosus pro-
pter hoc diffidere non debent. ij. ij. vj. C.
Conuertere ad deum se volentibus tria
suscitant impedimenta. j. j. xj. L.
Conuersio hominis ad deum tormentum
est demonibus Ibidem. O.
Conuersio purum ex timore prouenit

ordinem

nit. ij. ij. ij. **S**

Conuersionem nostram ad deum tar-
tare non debemus visis et pceptis ope-
ribus pietatis eiusdem pte. vi. **D.**
Conuersio in melius quomodo fieri de-
beat. ij. ij. **A.**

Conuersionem ad deum duo faciunt.
scilicet timor et amor. ij. ij. **B.**

Conuersi nouiter ad religionem duo
principaliter patiuntur. ij. ij. **T.**

Ibidem de difficultate inuicem.
Conuersi ad deum siue incipientes al-
liqui inchoant ex dulcedine diuine gra-
tie. alij ex temptationum amaritudine.
et qualiter uterque se habere debeat.
ij. ij. **G.**

Conuersio ad deum tempe iuuentutis vo-
tile est propter quatuor. ij. ij. **E.**

Conuerti festinent hi qui in adolescen-
tia sunt positi. ij. ij. **F.**

Conuersionem suam pertrahentes usque
ad senium insipientes sunt et insensari
Ibidem **G.**

Conuersis ad deum et a deo electis con-
cupiscentie male successiue abscindun-
tur. ij. ij. **N.**

Cor hominis qualiter dicatur durum.
ij. ij. **A.**

Cordis duricia et insensibilitas men-
tis quicquid nascitur ex amore ipsium vo-
luptatum in tantum ut etiam tales ad
cumulum suarum miseriae labores et
tribulationes aggrediantur ut eo citius mu-
di voluptates assequi valeant. ij. ij. **E.**
Cordis obdurati cognitio penes quod ha-
beri possit. ij. ij. **G.**

Cor dicitur singulorum etiam perfectorum de-
us non respiciet et quare non. ij. ij. **D.**

Cordis tranquillitas acquiritur per con-
temptum delectabilem. et per aduer-
sorum sufferentiam. ij. ij. **D.**

Cordis mundicia quid sit. ij. ij. **B.**

Cordis mundicia potest esse fersa beatitu-
di describitur. ij. ij. **A.**

alphabeti

Cor humanum non potest satiari nisi vo-
no solo. ij. ij. **F.**

Cor humanum deus inhabitat duobus
modis. ij. ij. **P.**

Corpus christi post resurrectionem im-
mortale fuit. pte. v. **D.**

Corpus christi qualiter sit in locis.
ij. ij. **T.**

Conuersi ad religionem qualiter se ha-
bere debeant. ij. ij. **D.**

Cor hominis qualiter tractandum sit ut
deo seruire valeat. ij. ij. **D.**

Corporis christi susceptio quare dicatur
communio. ij. ij. **B.**

Corpus christi qualiter velatur speciebus.
Ibidem **E.**

Corporis christi digna perceptio valenter
accendit ad dei amorem. Ibidem **B.**

Corpus christi quatuor modis sumitur.
ij. ij. **D.**

Ibidem de manducatione spirituali quo
ad virtutem sacramenti. **D.**

Utrum melius sit frequenter accedere
vel rarius ad sacramentum corporis cri-
sti. ij. ij. **D.**

De diuersa perceptione diuersorum et
de abilitate requisita ad sumendum
idem sacramentum. Ibidem **D.**

Corporis christi reuerentia timorem habet
coniunctum amoris. Ibidem **H.**

Ibidem de consilio quod sacerdotibus dat
an. s. raro an frequenter accedere debeant.

Quanto pluries se quis ab hoc sacra-
mento subtraherit. tanto maiorem indi-
spositionem incurrit. Ibidem **A.**

Corporis christi communio a diuersis fit di-
uersis affectibus. Ibidem **X.**

Ad digne accedendum siue celebrandum
tria requiruntur. Ibidem **A.**

Corpus christi percipere volens per qua-
tuor signa se fore dignum cognoscere
poterit. Ibidem **E.**

Corporis glorificari quatuor sunt do-
tes. ij. ij. **B.**

Cristus in mortis triduo homo nō fu
it .plx.iiij. **F**
Cristus ascendens ad celos sedet ad
dexteram dei non quo ad sitū sed quo
ad excellentiam bonorū .plx.v. **I**
Cristus in aplos misit spm̄ sanctum .
Ibidem de efficacia et sufficientia pri
mi principij et quō reformata sint cele
stia terrestria et infernalitā . **R**
Ibidem de descensu xpi ad inferos et de
resurrectione et ascensione Et de effi
catia remedij a xpo exhibiti liberatis
Culpa peccati duplicat qm̄ peccatum
defendit .i.i.i. **D**
Culpe obligatio dicitur mors anime
q.i.q. **E**
Culpa oīs a deo sepat diuersimode tñ
in peccatis mortalibus et venialibus .
q.i.xxij. **E**
Absq; culpa nullus pñtem pertransit
vitam .q.iiij.ix. **I**
Culpa peccati quomodo remittatur et
pena .iiij.iiij.xiiij. **D**
Cure et sollicitudines impediunt seruo
rem caritatis .iiij.ii.vij. **I**

Delectatio habi
ta in peccatis fletib; et lamen
tis insequenda est .i.i.xv. **D**
Delicie cordis et corporis quomodo dif
ferant .q.ii.vij. **I**
Delicijs celestibus affluere quid sit .
et easdem delicias in hac vita prinuas
habere non possumus .iiij.iiij.xi. **R**
Qualiter delicie ille aīam delicatā fa
ciant **I**bidem. **I**
Desiderium pcedentium patrum ad
celestem patriam quantum fuerit .
iiij.iiij.xiiij. **R**
Et nos ad idem desideriu; habendum
exhortamur **I**bidem.
Desiderium deuotoz hoīm deus puo
cat ad amorem suum vt augeat .iiij.
q.xxij. **R**

Desiderare solent hoīes ista tria viz o
pes voluptates et honores .q.ii.xiiij. **R**
Desideria alta sunt sm̄ signū intrinse
cum caritatis pfecte .iiij.ii.xi. **D**
Desperantiū insipientia perpenditur
ex hoc .i.i.vi. **G**
Desperatio de dei mīa quomodo eue
nire soleat .q.iiij.vi. **E**
Desperandū non est qm̄ quis etiā homo
infirmis irretitus fuerit peccatis .i.
i.vi. **F** **G**
Desperatio venia caret .i.i.xiiij. **B**
Despario detestaf. **I**bidem. **D**
Detractio quid sit et qm̄ sit enorme viti
um .q.i.xxiiij. **X**
Deus intra oīa est extra oīa et sup oīa
et infra omnia .iiij.ii.x. **I**
Ibidem Quanta sit excellentia diui
nitatis. **I**
Deus in via cognosci p̄t qz est in p̄tia
sic ē s; nec hic nec illic qd ē **I**bidem. **I**
De dei noībo tractaturus sanctus dio
nysius ad supercellentē non attingit ve
ritatem qz qd ineffabile est digne dici
nō p̄t et plura hmoi .plx.i. **R**
Deus quale corpus hoī primo dede
rit .plx.i. **B**
Deus primo hoī duplex bonū p̄pau
rat et sm̄ hoc duplex preceptum dede
rat. .plx.i. **D**
Deus rōne sue bonitatis p̄ssimus et
misericordissimus hoīem damnatum
saluare volēs alterationes hāz quatu
or vtutū viz iusticie misericordie pa
cis et veritatis sedauit .plx.ii. **I**
Deus hoīem liberare volens sapienri
utebat p̄silio cui eedē vtutes p̄senser
runt .plx.ii. **R**
Deū incarnari decuit tribo de causis
plx.iiij. **D**
Deus filius suscepit carnem et hoc q̄li
ter viz q a p̄te se nō diuisit. **I**bidem. **D**
Deus filius incarnatus ē et q̄re nō pa
ter nec spū sanctus .plx.iiij. **D**

ordinem

Dei filius cū in mūdo mittebat p hoc
non fuit facta loci mutatio. p. h. q. S
Deus quare suam grām omnibz non
equaliter infundat per quam oēs sal
uari pnt. .j. .j. .ij. E
Deus tria exhibet his quos ad scitāre
pmouere dignat .j. .j. .xij. M
Secundum de illis tribus vicz temp
tationes diuerse in longū pertractat a
sanctis doctoribz. specialiter p beatum
gregorium. Ibidem M
Deus hos quos ad salutē reducere cu
rat duobz modis vulnerat. .j. .j. .vii. M.
Deus deserit sine ab eo discedit duos
bus modis. .j. .ij. .j. I
Deo puenit utiqz esse simpliciter et p
prie. .ij. .ij. .xii. I
Deus nostra merita coronans nil aliū
q̄ sua munera coronat. .ij. .ij. .v. I
Deus quō a nobis sit diligēdus et ma
xime ppter tria beneficia. .ij. .ij. .x. I. M
Deus qñqz pñs est per suam grām cū
non querit et sepe se absentat dū queri
tur et quare hoc. .ij. .ij. .vi. S
Deus q̄uis sit ubiqz. dī tñ in celis eē
ppter tria. .ij. .ij. .ij. I
Dei ymago qualiter pñstat in anima.
.ij. .ij. .viii. S
De dei auribz oculis et huiusmodi lo
quens sacra scriptura quid per illa in
telligendū sit. .ij. .ij. .x. M
Dei cognitō. put in hac vita haberi po
test distinguē tribz gradibus. .ij. .ij. .xj. M.
Deus qualiter sit in nouem choris an
gelorum penes diuersos effectus.
Ibidem S
Deo tunc coniungit intellectus nē qñ
piungit ei ut ignoto. Ibidem B
Deus cogitari nec oīno p̄prehendi
sed p pre et hoc corde mūdaro. ibid. C
Dei substantia quomō videri potuit a
quibz dā sanctis in hac vita cū dictū
fuerit moyfi. non videbit me homo et

alphabeti

viuet. Ibidem F
Deus ad dyabolū loquitur quatuor mo
dis. .ij. .ij. .xij. P
De intellectu illius. quicquid ad se di
cunt pater et filius et spūs sanctus non dī
alter sine altero. Ibidem U
Pater et filius et spūs sanctus vnus de
us est naturaliter. ad quem intellectus
tota veritas est in patre. tota in filio. to
ta in spūs sancto. .ij. .ij. .x. U
Dei patris potentia non est aliud et fi
lii sapia non est aliud q̄ sua essentia. et
amor spūs sancti non est aliud q̄ essen
tia. Ibidem X.
Ibidem q̄ homo ad plenum referare
non potest archanū illud ex quo vide
licet intelligentia quolibet psonaz in
diuinis sit tota in alijs. Ibidem A
Deus qualiter sit ubiqz ut tñ vna ei
ps non sit aut alia illic Ibidem F
Qualiter corpea diuersimode sint in
locis. Ibidem F.
Deus cūtra creauit suā volūtate. in ip
so oīa fuerunt anteq̄ ad formaz suaz
visibiles pcederent spēs. Ibidem G
Et qualiter ubiqz sit incircūscriptiue
et ipse sibi locus est. et in se p̄tinet oīa.
nec alicubi est. et in oī natura est sine
sui diffinitione. Ibidem I
Deus pater filium genuit coeternum
sibi consubstantialē et alterum a se.
Ibidem R
Diuinam essentiam credere et eam ar
denter p̄cupiscere est eandē quodam
modo videre. .ij. .ij. .ix. I
De dei p̄tēplatione Ibidem I
Deus per enigma non per speciem in
hac vita etiam a viris multum p̄ficiē
tribz videri potest p̄tēplatiōe in altuz
erecti. Ibidem J.
Ibidem si aliquibz gratia talis visio
nis dei specificē donata fuerit hi mimi
rum inestimabili virtute pollēt et mun
do penitus mortui sunt. R.
b. ij.

Tabula

Deus quid sit .iij. iij. x. **P.**
 Dei coniunctio nobiscum sit secundum cognitionem nostram quia ipsum cognoscimus. .ij. iij. xiiij. **P.**
 Deus cordibus et orationibus singulorum non responderet et quare non .ij. iij. vi. **I.**
 Deus reprobationibus nisi adesset reprobationibus nullis resistere posset. .ij. iij. xj. **P.**
 Dei domus siue habitaculum quod sit et qualiter preparari debeat .iij. ij. xij. **S.**
 Deuotionis gratia per negligentiam amissa in religiosis qualiter recuperari debet .ij. ij. vi. **R.**
 Diabolus nocendi potestatem non habet nisi dei permissione .ij. iij. xj. **R.**
 Ibidem diabolus nocere potest suadendo non tamen cogendo **R.**
 Diaboli voluntas semper iniusta est et eius potestas nunquam iusta et quare hoc Ibidem **S.**
 Diaboli impetus temptare volens in principio grauis est quod si ei resistat debilis efficitur .ij. iij. j. **E.**
 Diaboli diuersa et praua consilia recitantur .ij. iij. v. **E.**
 Diabolus qualiter aggressus sit primus hominem decipere volens videlicet querendo asserendo et promittendo .ph. j. **P.**
 Diabolus loquitur ad deum tribus modis .ij. iij. xij. **S.**
 Diabolicum est cadere et non resurgere .j. j. xi. **G.**
 Demonum fortium et debilium diuersa est temptatio .ij. iij. xj. **I.**
 Diligere inimicum est expressius signum caritatis .ij. ij. xv. **E.**
 Dilectio dei per tria distinguitur Ibidem **G.**
 Et dilectio primi per duo precepta diuinitur. **I.**
 Circa dilectionem primi magna discretio est adhibenda Ibidem **I.**
 Dilectio quod nocet vitanda est Ibidem **R.**
 Dilectionis actus excelsus actum cognitionis .ij. iij. xj. **G.**
 Differentia est inter dilectionem et amorem

scdm

et dilectionem totam Ibidem **R.**
 Diligendus est deus propter beneficia tria nobis collata .ij. ij. x. **I.** **S.**
 Diligendus est deus maxime propter redemptionis nostre beneficium Ibidem **I.**
 Ibidem quod plures sanctorum auctoritates quod deus a nobis sit diligendus **I.**
 Diligendus est deus ex toto corde ex tota anima et ex tota mente Ibidem **S.**
 Illa totalitas quod intendat Ibidem **P.**
 Caritas duplex est Ibidem **S.**
 Dilectio primi aliquando declarat Ibidem **I.**
 Diligendus est proximus triplici modo .ij. ij. xv. **I.**
 Dilectionem debemus unicuique secundum suum statum et dignitatem Ibidem **G.**
 Dilectio inimicorum describitur Ibidem **X.**
 Dilectio inimicorum demonstrat hominem christi esse discipulum Et quando dilectio illa laueraciter custodiatur Ibidem **A. S.**
 Dilectio inimicorum est martirium sine sanguine .ij. ij. vi. **A.**
 Dilectio sola discernit inter filios dei et filios diaboli .ij. ij. viij. **S.**
 Deuotio quid sit et quid necessaria sit in oratione. .ij. iij. v. **I.** **S.**
 Deuotio qualiter debeat queri Ibidem **I.**
 Deuotio quando perficiatur in homine .ij. ij. v. **I.**
 Deuotionum genera in septem distinguuntur .ij. iij. v. **X.**
 Deuotionis gratia subtrahitur bonis hominibus qui eam cum instanti querunt propter quinque rationes Ibidem **A.**
 Deuotionis interne iocunditas quod ualens sit ad actum contemplationis et quod diligenter querenda. .ij. iij. viij. **G.**
 Deuotionum species distinguuntur .ij. iij. xj. **A.**
 Dimitte nobis debita nostra etc. qualiter exromi debeat .ij. iij. ij. **E.**
 Discretio quod sit necessaria penitentibus et nouiter conuersis .j. iij. v. **E.**
 Indiscretio quod sit et quod periculosum sit idem uicium Ibidem **P.** **G.**
 Discretione mediante corpus castigant

ordinem

dum est. aliter debile. aliter forte et ro-
boratum. Ibidem **I**
Discretio si non affit nulla virtus profici-
t. nec in vigore manebit. Ibidem **I**
Sine discretione virtutes bone esse non
possunt et qualiter penes ea considerare debemus
perfectum in virtutibus vel defectum. Ibidem **R**
Discretionis efficacia ad plenum non
addiscit sine experientia. Ibidem **I**
De qualitate ipsius experientie diuer-
sa in diuersis. Ibidem **I**
Discretionis virtus per duo acquiritur
Primum est vite sanctorum patrum inspe-
ctio. .i. ii. vi. **O**
Secundum est humilitas. et qualiter illa
humilitas probari debet. Ibidem **O**
Discretio requirit ut quisque vires su-
as discutiatur et putet valere in bonis se ex-
erceat. Ibidem **S**
Disciplina monastica qualiter defici-
at modernis temporibus. .i. ii. vii. **I**
Disciplina coerces motus omnium viri-
orum. .ii. ii. ii. **F**
Dispensationis dei duplex causa est.
.ii. ii. xii. **R**
Diuitie de sunt virtutes scilicet. .ii. ii. ix. **I**
Diuitias habere licet. sed diuitiis ser-
uire non licet. **B**
Ibidem qualiter licite homo bonis virtutibus deat.
Diuitiarum unitas declarat. .ii. ii. x. **P**
Diuisio thematis huius libri viz Fili
accedens ad seruitutem. .ix. vii. **R**
Ibidem diuisio liber in tres tractatus
priores. et quilibet tractatum subdiui-
dit in tres distinctiones.
Dolor siue disciplina requirunt ad ve-
ram penitentiam. .i. j. xv. **I**
Dona dei ad memoriam reuocare gene-
rat consolationem tribulati in hac vi-
ta. .ii. ii. vi. **O**
Dona dei vocari possunt omnes gratie et
habitus diuinitus dati. specialiter tamen
sunt septem dona dei. Ibidem.
Ubi ascensus eorumdem fit inchoant

alphabeti

dus. .ii. j. vii. **E**
Donorum dei ratio declarat. Ibidem **E**
Dona dei septem sunt. vii. spiritus boni qui
bus prius sex alij mali spiritus. ibidem **F**
Dona spiritus sancti quasi expediant vi-
res naturales. Ibidem **G**
Donum unum spiritus sancti sine alio subsi-
stere non potest. .ii. j. xii. **O**
Dotes corporis glorificati et aie declan-
tur. .ii. ii. xv. **G**
Dulcedinem presentium et futurorum nemo
simul habere potest. Ibidem.
Vide auctoritatem beati bernardi futuram ar-
dentem desiderantis dulcedinem. .ii. j.
.ii. v. **I** **R** **I**
Dulcedinem spiritus qui semel gustauerit
spiritus presentium desiderat. eandemque in-
di amatores percipere non possunt. et que hoc
fit in longum declarat. Ibidem **R**
De duricia que animas deuotas affli-
gere consuevit et impedire circa gustum
spiritalem. .ii. j. xvi. **S**
Deuoti homines qualiter vane glorie re-
sistant. **E**
Discussio siue diiudicatio superius pro-
cedit ex bona voluntate. .ii. j. iii. **S**
Discutiunt multi non suam sed aliorum
vitam. Ibidem **I**
Discussio superius viz ad perfectum huius
litis et ceterarum virtutum. Ibidem **O**
Dissolutio in choro una abusus claustra-
lium. .ii. ii. xxi. **I**
Discussio actuum quotidiana valet.
.i. j. xv. **O**
E **B** **R** **I** **E** **T** **A** **T** **I** **S** **C** **U** **L**
Epa in quibus consistat. .ii. j. xvi. **E**
Edificare lignum fenem et stipulam de quibus
dicit apostolus quid sit. .ii. ii. xii. **I**
Et superedificare aurum. argentum. et lapidem
de preciosos quid sit. .ii. j. xvi. **I**
Ebrietas spiritus quid sit. .ii. ii. xj. **B**
Electi flagellantur in hac vita a deo. et
quare. .ii. ii. vii. **O**
b. ii.

Electoꝝ vtutes infirmitate tēptatōis
pmiscēt ne tm̄ pficiant quantū desī
derāt ne exinde supbiāt .ij. iij. viij. **Q**
Elemosina p̄satisfactiois triplex ē
.j. iij. j. **S**
Elemosine spūales Ibidem **T**
Elemosine corpales .vij. sūt ibidē **U**
Elemosine paup̄ꝝ ⁊ religiosoz qua
les esse debeant. Ibidem **X**
Esuries ⁊ sitis diuersoz circa diuersa
iij. j. xvij. **J**
Eucharistia quere supra corpus xp̄i.
iij. j. xxiij. **B**
Er p̄nt. vbi sacramentū. Ibidem **Q**
Exemplū redēptoris in carnis assum
ptiōe ⁊c. valet ad excitandū in nobis
verā humilitatem .ij. ij. v. **J**
Exempla sanctoz respicere remediū
est p̄tra temptatōes nouiter p̄uersoz
.j. j. xij. **A**
Exempla patrum inspicienda sunt ⁊
quare .j. j. xv. **R**
Exemplares debemus eē primis etiā
in quocūq; gradu posiri .ij. ij. xxiij. **N**
Excessus siue eleuatio mentis triplis
citer causat .ij. ij. xj. **E**
Et sit primo mō desiderij anxietate ⁊
magnitudine deuotōis ⁊ q̄liter id in
aīa agat ⁊ q̄liter aīa p̄ desiderij ascen
dat igne amoris in aīa succenso ista ⁊
alia in longū declarant. ibidem **F**
Expectatōes tediose sunt q̄rtū signū
intrinsecū caritatis p̄fecte. iij. ij. xj. **F**
Ibidem quid sit extasis **G**
Excessus mētis fit in spū. iij. ij. xj. **O**
Exultatōis magnitudo causat excessū
mētis q̄ p̄uenienter exprimit in illis
vbiis Que est ista q̄ ascendit de deserto
to delictis affluens Ibidem **J**
Excessus mentis diuersimode p̄cedit
⁊ nulli sine labore magno ⁊ hoc declar
atur. Ibidem. **S**
Excessus mentis ⁊ p̄teplatio in diuinis
obliuionē adducit exterior. ibidē **P**

Quare tā pauci ad dei speculatiōem ⁊
ad excessū mētis rapiant ibidē **R**
Excessus cōtemplationum duplices
sunt. Ibidem **T**
Extasis et mētis raptus qualiter dif
ferant inter se Ibidem **B**
In excessu mentis duo intelliguntur
Ibidē de raptu Pauli ⁊ vtrū viderit
deum per essentiam .iij. ij. ij. **E**
In eodē raptu nō fuit neccāria sepatio
corpis ⁊ aīe ⁊ quare hoc Ibidē. **G**
Elationis vitiū remedia h̄z ⁊ q̄ sint il
la. .ij. ij. v. **U**

Alcere hominē
qđ in se est qđ fit .j. j. iij. **J**
Facere qđ i se ē tria p̄plectif ibidē **S**
Facie di priuari excedit oē tormentū
j. j. iij. **R**
Familiaritas nimia q̄ bona nō est ge
nerat corpalem affectionē. ij. ij. v. **X**
Familiaritas dei puenit ex crebri vifi
tatione eiusdem. iij. ij. v. **I**
Felicitas eterna p̄sistit in dei visione.
iij. ij. j. **A**
Felicitas eterna p̄mēdat. iij. ij. xv **R**
Fides quid sit ⁊ q̄ neccāria circa diui
na. .ij. j. xxiij. **B**
Aliud est credere eē xp̄m aliud crede
re in xp̄m .ij. ij. j. **J**
Ibidem de illis q̄ nō p̄fidē s̄ p̄ suas
rōes inuestigare volūt q̄ nō itelligūt **I**
Fidei articuli collecti sunt in tribus
symbolis Ibidem **R**
Tantum est fides tam in p̄ntibz q̄
p̄teritis ⁊ futuris Ibidem **I**
Fides est nonus fructus spiritus qua
tuor h̄is vtutes .ij. ij. ix. **G**
Fides euacuabitur in patria .ij.
ij. xv. **J**
Fornicatio q̄ graue scelus est .ij. j.
xij. **R**
Fortitudo reprobum ⁊ iustoz in qui
bus consistat ⁊ p̄setur .j. j. ix. **F**

Fortitudo tertia virtus cardinalis de
clarat cum gradibus eiusdem. Et quod vir
tutes nascantur de fortitudine. et descri
prio earundem. .ii.ij. xij. C
Fortitudo quartus donum spiritus sancti
declarat .ii.ij. ix. U
Ad suscipiendum donum fortitudinis ani
ma propria disponitur. Ibidem. X
Fortitudinis donum datur propter tria. Ibidem. A
Fuga mundi suadet .ii.ij. ix. R

Ostidia terrena

sive risus expellunt in peniten
tiis ea que in spiritualibus lucrati fuerant
.ii.ij. iij. L

Gaudium habent sancti magis in aduer
sis quam in prosperis. .ii.ij. vi. O
Gaudium per magnum precipit ex digna cor
pis Christi percipit. .ii.ij. xxiij. M
Gaudia celestis patrie ineffabilia sunt
.ii.ij. xv. G

Uide ibidem auctem beati augustinus notabile.
illa etiam in corpore hominis ascendere non possunt. Ibidem
Gaudium spiritus secundus fructus descri
bitur. Ibidem quod gaudia cordis in scribo
excedunt modum. .ii.ij. ix. X

Devana gloria et eius remedium. .ii.ij. vi. F
Gloria inanis multas habet species et
ponuntur ibidem G

Gloria vana mortale peccatum dicitur du
pliciter. .ii.ij. xiiij. Q

Gloria dei sicut est videre mens huma
na in carne posita non potest. .ii.ij. ix. M

Glorie celestis consideratio quam plures
ad deum pervertit. .ii.ij. v. C

Gratia efficit meritum quod sine gratia nul
lum est opus meritorium Ibidem U

Gratie preparatorium in homine difficile
est videre. .ii.ij. iij. P

Gratum actus per quibus deo reddere
deam et quod preceat ad easdem. .ii.ij. ij. k
Gratia dei data est homini post baptismum
et maxime in prima que extat baptismus
spiritualis. .ii.ij. xij. X

Ibidem recomendatio prime precepti doctor
Gratia spiritus sancti quamque subtrahit propter
presumptionem ut cognoscat homo vnum et a
quo sint bona que habet. .ii.ij. vij. G
Gratia dei nisi affuerit nemo recte vi
vere potest. .ii.ij. v. M

Gratia vine solationis quod sit Ibidem R
Gratia divina ab omnibus est postulan
da et ad quid. .ii.ij. x. C

Gratia contemplationis aut devotio
nis cum subtracta fuerit qualiter repa
rari debeat. .ii.ij. xij. A

Gratia dei qui caret ad omne bonum
reperit. habenti autem eam nihil gra
ue existit. .ii.ij. v. N

Gratiam amissam quatuor recuperat
libro. i. dist. i. ca. xij. C

Gratia divina quamque homini subtrahit ne
presumat de dei solationibus. Ibidem. D

Gratia dupliciter dicitur. .ii.ij. v. C

Gratiam tripliciter accepimus. Ibidem. F

Gratia carentes stare non possunt quin in
cidant in mortale peccatum Ibidem Q

Gratia dei quare et quam hominibus sub
trahitur. Ibidem Q

Gratia devotionis aut contemplationis
et alia quecumque haberi non possunt sine la
bore et solitudine. .ii.ij. xij. C

Gula quid sit. .ii.ij. xj. U

Ibidem quale idem vitium inest hominibus
ex lapsu primorum hominum vel pentium. sicut
et alie diuerse miserie U

Gule appetitus nisi edomatus fuerit ad
spiritualis agonis certamen vix aliquis co
surgere potest. .ii.ij. vj. P

Circa gulam quinque modis peccatur
.ii.ij. xj. A

Ibidem diuersi introducunt gulosi.
Et cupiscencia siue voluptas magis
fit in culpa quam tibi et quale voluptas
sub necessitate se palliat B

Gule vitium in preciosis cibariis discre
tus precauere. indiscretus incidit etiam
in cibariis vilibus. Ibidem C
b. iij.

In gule vitio qualiter laborant religi
ofi. Ibidem. D.

Gulosoꝝ deus venter ē. Ibidē E.

In cibo sumēdo tria sunt consideran
da. Ibidem. F.

Gula q̄ plures filias habet ibidē G.

Gula est citatio libidinis .ij. j. xij. S.

Gula q̄n̄ et qualiter sit peccatum mor
tale .ij. j. xvij. D.

Gula et eius delectatio necesse impug
nanda est .ij. j. x. S.

Et qualiter ad cibum accendendum
sit. Ibidem. S.

Corpus humanū q̄ alimentis carere
non valet qualiter ergo cū discretionē
refici debeat Ibidem. C.

Gradus primus et infimus ad gustuz
sapientie est timor dñi .ij. j. vij. R.

Habituz plures
mutant s̄ nō aīm .ij. j. vij. X.

Ibidem de differentiis actibz veteris
et noui hominis

Habitus virtutum cardinaliū dispo
nit ad exercitiū vite actiue et habitus
donorum ad exercitiū vite contempla
tiue .ij. j. xij. P.

Habitare iter multos ē remediū p̄tē
pratores nouiter p̄uersoꝝ .ij. j. xij. X.

Holocaustū et sacrificiū qualiter dis
ferant .ij. j. iij. G.

Hostiū regni celoꝝ q̄tū de se sp̄ est ap
tū et q̄liter dicat̄ clausuz .ij. j. xij. R.

Hoīes dicunt̄ qui iusticie ratione suf
fulsi sunt .ij. j. v. L.

Homo ad qd̄ creatus sit Ibidē. maxi
mus hoīs honor q̄ ad similitudinē sui
creatoris exat̄ creatus .ij. j. j. G.

Homo siue creatura rōnalis ad quid
creatus sit .ij. j. xij. R.

Homo primus taliter scūs fuit q̄ ad
culpā fornicis incitamentū nō habuit
phx. j. B.

Homini primo datū fuit triplex adiu

torium phx. j. C.

Homo noticiā habuit nō sicut īptia
nec sicut in via Ibidem

Homines primi expulsi sunt de quoꝝ
in qd̄ ceciderunt et q̄ in quatuor affli
cti sunt phx. j. D.

Hoīem sc̄m et deuotū tria faciūt .ij. j.
ij. S.

Hoīs est cadere et iterum resurgere
ij. j. xj. G.

Hoīs vita temporario est in seipsa.
ij. j. iij. S.

Homicidiū gen⁹ duplex ē. ij. j. xij. S.

Honor de quo d̄r in quarto precepto
dupliciter intelligit̄ Ibidem P.

Humana infirmitas hoc p̄p̄ū h̄z iter
cetera vt plus ei intueri libeat qd̄ sibi
placet q̄ qd̄ displicet .ij. j. vij. S.

Horis canonicis astricci sunt q̄ in sa
cris ordinibz sunt p̄stituri et si interdū
ab aliquo q̄p̄iā neglectū fuerit q̄liter
recompensari debeat .ij. j. iij. T.

Hūilitas p̄cedit ex cognitiōe sup̄bius
Et qd̄ sit humilitas et q̄ valens d̄rus
ij. j. v. A.

Humilitas triplex est Ibidem B.

In hūilitate solū ponenda est fiducia
et nō in bono ope Ibidem D.

Hūilitas et hūiliatio d̄r̄t ibidē C.

Humilitas q̄ necēria sit plati et q̄li
ter plati se h̄ere debeat̄ erga subditos
vt nō solū p̄sint s̄ et iā p̄sint ibidē. F.

Hūilitatē generat maxime p̄ctoꝝ p̄te
ristoꝝ recordatio Ibidem G.

Ibidem de occulta sup̄bia multoꝝ ali
orum vitam iudicantium S.

Ad humilitatem valet exemplum no
stri redemptoris et in quibus Ibidem.

Ibidem. I.

In humilitate p̄ficere volens exēpla
sanctoꝝ aspicere debet Ibidem R.

Humilitatis cā multi mentiunt̄ dicē
tes se p̄ctoꝝes vltra q̄ sint et hoc rep̄
hensibile est Ibidem N.

ordinem

Humilitatis tres sunt gradus **Ibidem** **D**
Humilitas vera quālis fit. **Ibidem** **P**.
Humiliare se magis ac magis debent
 viri sancti quantumcumque etiam in virtutibus
 proficiant. **Ibidem** **P**.
Humilitas necessaria est in operibus
 bonis. **q. ij. xiiij. I**
Humilitas mentis disponit ad grām
 contemplationis **ij. ij. viij. I**
Homo exterior regi debet interiore.
q. ij. x. D.

Istactantia quid
 fit. **q. ij. vi. R**

Ieium pars satisfactionis est triplex
q. ij. i. B.

Ieium. **iiij. comitari dñr. ibidē. C**
Ieium valet ad p̄servandā sobrietatem.
q. ij. x. R

Ieium laudabile qd fit **ibidē. O**
Item de habenda discretione in corporis
 afflictione. **Ibidem N.**

Ieium horum qui faciliter ieiunare
 possunt et qui difficulter quale p̄miū
 sequatur. **ibidem E.**

In incarnatōis misterio fuit p̄curfus
 triū de triptici ierarchia **plē. ij. R**
Incipientiū siue penitentiū status p̄
 fit in tribus. **plē. vij. R**

Incipientibus et noviter cōversis do
 minus dispensative pugnās temprari
 onum alleviat. **q. ij. xij. F**

Incipientiū siue penitentiū p̄versatio
 quālis eē debeat recapitulat. **q. ij. vij. R.**
Infertalis pena ubi fit. **ij. ij. xiiij. F.**

Infertalis qualitas describitur in ge
 nerali. **q. ij. x. D.**

Infertalis ignis quālis fit. **ibidē. S**
Infertalium tormentorum meditatio
 valet. **q. ij. xij. P.**

Ignis infernalis. **ij. ij. xiiij. G**

Ignis purgatorius quālis fit. **ibidē. I**

Item de igne purgatorio. **ibidē. N.**
Images a christianis habent. et ad

alphabeti

quid. **q. ij. xij. I.**

Inobediens discipulus. **q. ij. xiiij. R**
Ibidē distinctōes de inobedientia **R**
Inobedientia fuit causa perditōis ge
 neris humani. **plē. v. E**

Impenitentia caretētia. **q. ij. xiiij. B**
Implozari non debet deus imprudens
 ter aut irreverenter quīs ad ignoscen
 dum sit inultus. **q. ij. viij. M**

Ipoctrite tristes sunt non in corde sed
 in facie. **q. ij. vij. P.**

Ipoctitis quid sit. **q. ij. vi. R. S**
 Et ibidem q̄ plura dicta doctorū de ge
 stis ypocritarum.

Irreverentia quid sit. **Ibidē. Q.**
Irreverentia circa altare una abusio
 claustralium. **q. ij. xiiij. U**

Insolentia quid sit. **q. ij. vi. D**
Intellectus est sextum spū sancti do
 num. **ij. ij. xij. F.**

Ibidē q̄ quinq̄ dona spū sancti ordina
 tur ad vitā actiūā. sextū autē et septimū
 ordinant ad vitā p̄emplatiūā. **F**

Intellectus quid sit et cuius virtutis.
Ibidem G.

Item quid sit intellectus. **ibidem.**
Intellectus prudentialis tria docet.
Ibidem D

Intellectus noster tunc perfectissime
 deo coniungit̄ quando coniungitur eidem
 ut ignoto. **q. ij. xij. B.**

Invidia quid sit. **q. ij. vij. I**
Invidia est filia superbie. **ibidē. U**

Invidia duas h̄z spēs **ibidem X**
Invidia dyabolo p̄parat. et q̄ dyabo
 lus semper n̄r̄ hoc vitium cordi infun
 dere humano. **Ibidem A.**

Invidia plures h̄z filias **ibidē B.**
Invidia quando fit mortale peccatū et
 quando non. **q. ij. xiiij. S**

Ira quid sit. ira dissuadet a doctoribus
 et quare **q. ij. vij. E**

Ira duobus modis compesci debet.
Ibidem E

Ira duplex est alia ex impatiētia pce
dit alia ex zelo rectitudinis. Ibidem F
Ibidem de illis qui sunt tepidi siue se
gnes ad zelū aīatum ⁊ de illis qui in
spū furoz laborant G.
Ira diuersas hz filias Ibidem. H
Ira quādo sit peccatuz mortale ⁊ quā
do non .ij.j.xv. I
Ira zeli triplex est Ibidem U
Ira zeliorz bona sit ⁊ meritoria .ij
.ij.xv. D.
Ira impatientie ⁊ ira zeli differunt
Ibidem E.
Ira dei videlicet a pctō defendere q̄
grauis sit .ij.j.ij.xxi. F
Iubilus spūalis qd sit .ij.j.ij.xi. A.
Iudicare suos plaros etiā negligētes
subditi non debent venerari ⁊ in negli
gentiis eos nō imitari .j.ij.vij. A
Iudicium primum qualiter fieri de
beat. .ij.j.ij.xxiij. A
Iudicare alios nō debet qui reprehē
sibilis est Ibidem B.
Iudicio seu diffinitione. i. p̄ filio ma
iorz viuere ⁊ illis acquiescere frangit
illusionem hostis illudere conātis.
j.ij.vj. P
Diffinitioni ⁊ p̄ filio maiorz nō acqui
escere impedit p̄fectionis app̄hensi
onem. Ibidem. P
Iudicare debemus nosmetipsos vt in
diciū euadamus .j.j.xv. N
Iudiciū sup̄ius valet Ibidem P
Iudicia diuina discuti non debent s̄
venerari quia inuestigari nō possunt.
j.j.iiij. R.
Ibidem de diuersis affectibz ⁊ p̄cupis
centiis hoīm in diuersis statibz p̄stituz
torum.
Iudiciū timor habendus est penitenti.
j.j.j. G
Iudicat homo a deo in hac vita dupli
citer. Ibidem B
Iudicium finale qm̄ erit ⁊ q̄ horren

dum .ij.j.ij.xv. A.
Iudicium idem quatuor habebit ordi
nes Ibidem B
Ibidem de duabz sententiis in eodez
iudicio p̄ferendis C
Iuramentū qd sine cā sit .ij.j.ij.xxi. O
Iusticie esuriet ⁊ sitis quarra beatituz
do describit .ij.j.ij.xviij. D.
Iustoz duo genera .ij.j.ij. ix. U
Iusticia quattuor virtus cardinalis his
gradibz .ij.j.ij. xij. D
Ibidem de iusticia p̄cedit religio pie
tas seueritas innocētia reuerentia mi
sericordia. vide ibidez descriptiones
singulorum. E.

Labor in tria di
uidit. .ij.j.ij.xv. O
Labore acquiri debet vtutes .ij.j.ij. E
Ibidem de labore ⁊ diligentia sancto
rum viroz p̄ acquirendis virtutibz.
D
Labor bonoz op̄z si aliquē aggrauet
uerit attēdere debet mercedē futuram
⁊ leuius portabit .ij.j.ij. iij. R.
Labor exercitiū in ope bono acquirif
omni hora p̄sulit ⁊ ad hoc quatuor req̄
runtur. .ij.j.ij. xv. A
Lacrime penitentiū vestem innocentie
maculatam abluunt .j.j.ij. I
Lacrime penitentiū p̄ baptismo repu
rant Ibidem A.
Lacrime penitentiū q̄ sint efficaces ⁊
fructuose Ibidem D
Ibidem de p̄punctione lacrimaz di
uersoz patz recommēdationes P
Lacrime penitentiū sunt quodāmodo
signū securitatis de dei amore Ibi
dem. P.
Lacrime penitentiūz oriunt de amore
seruenti quem in deum habere debent.
Ibidem. D
Lacrimarum gratia siue effusio vnde
proueniat penitentibus .j.j.ij. R

ordinem

Lacrimarum gratia causatur ex orationibus humilibus. Ibidem S.
 Quod ex virtuosa vita lacrimarum gratia aliter et aliter donatur. Ibidem T.
 Lacrimarum gratia per humilitatem custodienda est ne a domino subtrahatur. j. q. iij. A. B.
 Lacrimarum gratia amissa per vite emendationem et humilitatem est recuperanda. Ibidem E.
 Lacrimarum effusio efficacius remedium ad impetrandum seu consequendum quicquid postulatur. Ibidem E.
 Lacrimae penitentis remissio filiae sunt. et de intellectu illius. j. q. iij. A. B.
 Lacrimarum gratia quibus ab omnibus non possit. debet tamen ab omnibus desiderari. j. q. iij. X.
 Ibidem quod punctio gemitunda sufficit peccata desistere.
 Lacrimae penitentis. deuotionis et fraterne compassionis differunt. iij. q. v. R.
 Languor amoris quod sit. et idem languor ex tribus pretempatur. iij. q. xij. B. J.
 Latria dicitur cultus dei. et qualiter. iij. q. viij. P.
 Laudandus non est virtuosus nisi bene summauerit. ij. q. xv. U.
 Lectio diuina est vita bonorum et sanctorum. vide super hoc ibidem declarationem beati gregori. ij. q. v. A.
 Liber arbitrii quod sit secundum augustinum. j. q. v. A.
 Liber scolaris est initium accedendi ad deum et gratia dei primario a qua procedit omne opus bonum. Ibidem X.
 Ibidem qualiter gratia dei peruenit liber arbitrii. et cooperatur eidem ad opus bonum.
 Liber arbitrii valde terribile est et magis primum ad malum. Ibidem T.
 Liber non est propria conscientia ad quem emendanda sunt omnes alii libri reperiuntur. iij. q. iij. Q.
 Liberalitas septimus fructus spiritus. et habet quadruplicem virtutem. iij. q. ix. E.
 Libidinis flamma est amor carnis. iij. q. vj. R.

alphabeti

Lectio diuinarum scripturarum quod seu fructuosa sit. iij. q. j. S.
 Legunt plures et scrutantur sacram scripturam non ut faciant que legunt. sed ut habeant que alijs dicant. Ibidem T.
 Ibidem qui ratione scire inflammantur.
 Lericia spiritualis et iocunditas quid sit et quorundam accipiat. iij. q. xj. C.
 Lxxviii datur precepta decalogi. euangelium vero siue noua lex superaddita. et de intellectu illius. lex eius multiplex est. ij. q. xij. G.
 Lis in capitulo vna est abusus claustralium. ij. q. xij. S.
 Lingua nisi custodiat in blasphemias praeiungit et mendacium. ij. q. vij. A.
 Detractionem. murmuratorem. peccati defensio adulationem et ubi silentium. Ibidem A.
 Laus dei consistit in desiderio sancto et in uita bona hominis. iij. q. iij. A.
 Laus appetitur quadruplici fine. ij. q. xij. R.
 Locus qualiter praebeat incorporalia. iij. q. xij. E.
 Locus cordis qualiter deo parandus sit per vite puritatem. libro. iij. dist. ij. capitulo. xj. S.
 Locus triplex debet animabus ab hinc decedentibus. iij. q. xij. D.
 Loci mutatio non minuit temeritatem sed auget. ij. q. iij. R.
 Locutio dei et angelorum et demonum qualiter et quorundam fiat. iij. q. xj. N. D. P. Q.
 Locutio diuina tripliciter distinguitur. Ibidem R.
 Loganimitas est quintus fructus spiritus. et habet triplicem virtutem. iij. q. ix. E.
 Luctus tertia beatitudo declaratur. iij. q. xvj. E.
 Luctus quatuor sunt species. Ibidem F.

Lugentium coram deo fructuose tria
sunt genera Ibidem. **G**
Luxuria quid sit. et quotiosum sit vicij
um idē et patur inferno .ij.ij. xij. **H**
Luxurie sunt tria remedia .ij.ij. xij. **I**
Luxuria septē habet species et que sunt
eedem Et de enormitate vitiū ptra na
turam et de eius remedijs Ibidē. **N**
Luxuria cū suis speciebus declaratur
Ibidem. **D**
Luxurie concupiscentia distinguitur
septem modis. .ij.ij. xix. **F**

Mulz omne ori
tur ex triplici radice .ij.ij.
xij. **P**

Malum triplex manebit super peccas
tores. .ij.ij. x. **P**
Malus homo in oībo malus esse non
pōt sed hz permixta aliqua bona .ij.
ij. vi. **R**
Libera nos a malo qualiter exponi de
beat. .ij.ij. ij. **S**
Item mala quibz subijciū humana cō
ditio in sex distinguū Ibidē **G**
Manducare spiritaliter qd sit et qua
liter fieri debeat .ij.ij. xxiij. **G**
Mansuetudo est octauus fructus spi
ritus et habet triplicem virtutem .ij.
ij. ix. **F**
Martirium sine sanguine est in tripli
ci differentia .ij.ij. vi. **A**
Meditatio frequens terrenorum qz
transeunt et celestium quia manent va
let ad lamentū penitentie .ij.ij. xij. **E**
Meditatio diuinorum qz felix sit et fru
ctuosa. .ij.ij. v. **D**
Mendacium triplex distinguitur .ij.
.ij. xxi **X**
Mentis stabilitas vnde causatur.
.ij.ij. ij. **P**
Mentis instabilitatem infra oratōes
homo qz diu in hac peregrinatione p
fecte carere non potest Ibidē. **R**

Ad mentis compositionē quid valeat
Ibidem. **S**

Mentis stabilitas disponit ad grām
contemplationis et qualiter mens di
stracta recolligi debeat .ij.ij. viij.

D

Mentis dilatio ē prima species cō
templationis .ij.ij. xj. **U**

Mentis subleuatio est scda spēs tem
plationis Ibidem **X**

Mentis alienatio ē tertia spēs tem
plationis et causatur tripliciter. Ibi
dem. **D**

Mens pfectoz qn rapta ē ad celi secre
ta. Ibidem **N**

Meritū quis haberi non possit p pri
mam gratiaz potest tamē se homo pre
parare ad gratiam qz nulli denegatur
gratia. .ij.ij. ij. **I**

Misericordie domini bonitas et mul
tiplicitas declaraf. per totum.

Misericordia dñi est sine nūero et mē
sura et peccata grauissima superare va
let .ij.ij. vij. **M**

Misericordia dñi emollit corda de
sperata. .ij.ij. viij. **P**

De decem misericordie effectibz. Ibi
dem. **U**

Misericordia quinta describitur bea
tudo .ij.ij. xix. **R**

Misericordia hominis qualiter nasca
tur de vitijs concupiscentijs et voluptari
bus vide ibidem dicta doctorum qz
plurima .ij.ij. x. **M**

Mysteria dei et secreta nemo scire pōt
nisi deus reuelauerit que reuelatio fit
diuersis modis .ij.ij. xij. **S**

Meritas scda beatitudo describitur.
ij. ij. xvi. **D**

Ibidem quis veraciter fit mitis et de
mansuetudine diuersorum.

Modestia est decimus fructus spiri
tus habens quadruplicem virtutem.
ij. ij. ix. **H**

ordinem

Modus reparationis humani generis fuit congruentissimus et congruebat iam reparato et repabili. **plx. ij. B. N.**
 Monachorum superbia reprehendit. **j. ij. vij. B.**
 Monachus quid sit diffinitive. **Que-**
 re ibidem. **B.**
 Monachorum auaricia reprehendit. **B.**
 Ibidem. **R.**
 Monachorum huius temporis diuerse inordinaciones et indecentie a doctoribus Anselmo et Beati declarant. **Ibidem. S.**
 Monachorum vocatio et abrenunciatio in quibus persistere debent. **Ibidem. T.**
 Monachi veri in terris gaudium non habent. **j. ij. j. N.**
 De monacho curiali et causidico. **ij. j. xvij. B.**
 Monachorum vestitus preciosus et superfluous reprehenditur. **ij. j. xvij. B.**
 Ibidem qualiter in vestitu iactantia esse poterit. **B.**
 Mors cristi et eius qualitas. **plx. .ij. C.**
 Mortis christi spacium quot horarum fuerit et quare nec citius nec tardius resurgere debuerit. **Ibidem. L.**
 Mors anime dicitur ex obligatione culpe. **ij. j. j. C.**
 Mortis nostre oportunitas a nobis prepensata retrahit nos ab amore mundualium. **plx. .ij. M.**
 Mortis memoria et futurorum tormentorum valet ad contemptum rerum mundualium. **ij. ij. ix. B.**
 Mors triplex esse distinguitur et quod fecunda sit continua mortis memoria. **ij. ij. xij. B.**
 Ibidem quod certa sit mors omnibus et eius hora quod incerta et hec pauci perpendunt. **N.**
 Mors mala sequitur vitam malam et mors bona sequitur vitam bonam. **Et de**

alphabeti

intellectu illius beati mortui qui in domino moriuntur. **B.**
 Ibidem mors timetur a peccatoribus sed desideratur a iustis. quod iam multo mortui sunt. **B.**
 In mortis hora iusti non timeant dyabolum sed iniusti magis et reprobi. **Ibidem. U. X.**
 Mortui cum appropinquauerit homo in duobus temptatur. videlicet in fide et in spe. **Ibidem. A.**
 Mors duplex est iuxta aliam diuisionem. **ij. ij. xv. A.**
 Mundus religiosos spirituales et deuotos mente non tenet sed occupatio ne astringit. **j. ij. vij. R.**
 Multi preptores et christi sequaces cum domino iudicabunt. **ij. ij. ix. X.**
 Mundi prospera sunt timenda et querenda. **Ibidem. B.**
 Mentis securitas et tranquillitas ex hoc puenire debet homo nihil terrenum cupiscat. **Ibidem. D.**
 Mundicia cordis quid sit et quantum valeat. **ij. j. ij. M.**
 Mundicia triplex est. **Ibidem. F.**
 Durabilitas cordis et cogitationum auferri non potest sed refrenari potest. **Ibidem. H.**
 Ibidem quante duritias sit mundicia cordis et qualiter ad eam puenitur. **R.**
 Mundicia cordis item quantum valeat. **ij. j. ij. L.**
 Mundicia cordis custodienda est per disciplinam sensuum. **ij. ij. ij. L.**
 Mundicia cordis sexta beatitudo describitur. **ij. j. xx. L.**
 Inter de mundicia cordis. **ij. j. xij. F.**
 Murmuratio vitium quod reprehensibile sit in religiosis libro. j. dist. ij. capitulo. vij. **L.**
 Mundicia cordis abilitat ad actum preemplationis. **ij. j. ij. B.**

Negligentia con
siderationis circa eternalia fa
cit hominem inherere temporalibus.
i. j. ix. **E**
Negligentia est causa subtractionis di
vine gratie circa finē .ii. ij. vj. **N**
Nihil fit nihil agit nisi a voluntate aut
permissione diuina .j. j. iij. **F**
Novicios aut noviter conuersos anti
quus hostis inuadere solet .ij. iij.
vj. **S**
Novitarum presumptio quid sit .ij.
i. vj. **S**

Obedientia nas
citur ex silentio. et quid sit obe
dientia .ij. ij. viij. **E** **F**
Obedientie rō triplex est Ibidē **G**
Obedientia triplex est Ibidem **H**
De obedientia et condicione veri obe
dientis et quomodo sit tenendus mo
dus obedientie Ibidem **I** cir
ca finem.
Obedientie virtus q̄ta sit. ibidem **J**
Propter obedientiam aliquando bo
num intermitteri debet Ibidem. **K**
Obedientia de suo aliquid habere de
bet Ibidem **K**
Obedientie virtutem assequi volens
prospera mundi despicere debet.
Ibidem **L**
Ober obdurās cor triplex ē. j. j. iij. **O**
Obstinatus senex vna de abusomibz
claustralium .ij. j. xxvj. **N**
Oblivio peccatorz a religiosis an con
uersionem pmissorum atqz estimatio
presumptionis bonoz causa sunt di
uersaz inordinationum in eisdem.
j. iij. vj. **A**
Ociosus inuenis vna abufio claustra
lium .ij. j. xxv. **L**
Ociosavita impedit p̄templationem

.iij. iij. vij. **E**
Ociosamens cum fuerit occasionibz
temptationū pulsaf .ij. iij. ij. **X**
Occasionestemptationū et p̄ccōz vi
tare volens fugiat seculū Ibidē. **N**
Ociositas in religiosis replenditur
.iij. iij. xij. **F**
Occupatio bona remediū valēs p̄tra
impetus temptationū .ij. iij. vj. **S**
Opus incarnationis q̄nqz attribuit
patri q̄nqz filio quādoqz spiritui san
cto p̄lx. iij. **P**
Opa virtutum in nobis dualēscūt si
dei gratiam habuerit adiutricem.
iij. ij. vj. **N**
Oratio quid sit et quare inuenta .iij.
iij. j. **P**
Oratio dominica exponit et excellit o
rationes alias in tribz .iij. iij. ij. **N**
Oratio humilis valens remediū est
p̄tra impetus tēptationū .iij. iij. j. **P**
Oratio dominica satisfacit pro quoti
dianis leuibz peccatis .ij. iij. vj. **E**
Orationum quatuor sunt species.
iij. iij. ij. **N**
Oratio qualiter impediā et q̄ diuer
si orēt diuersimode .iij. iij. ij. **L**
Orationis triplex est effectus. **I**bi
dem. **S**
Quando euagatio mentis infra orati
onem fit peccatū vel quando non et vn
de veniat talis euagatio. Ibidem. **N**
Quamdiu homo in hac peregrinatio
ne fuerit mentis distractione perfecte
carere non potest et quare et p̄pter hoc
tamen homo non debet desperare.
Ibidem. **N**
Oratio vera p̄sistit in cogitatiōibz cor
dis non in oris voce Ibidem **G**
Continuum desiderium est continua
oratio. Ibidē illud aplicū sine inter
missione orate. qualiter impleri debe
at. Ibidem.
Orationes q̄les d̄s exaudit. ibidē **B**

ordinem

Rationes quare non statim deus exau-
dit orationes ad se clamantium.

.iiij. .iiij. .iiij. **D**

In oratione duo sunt necēria. s. confi-
dentia et p̄seuerantia. Ibidem **E**
De tribus impedimentis occurrenti-
bus tempe orationis. vitz peccata pri-
us p̄missa. negligentia p̄pria. et temp̄-
tamenta dyabolica. Ibidem **F**
Multi orāt̄ p̄lixē. sed vitam et mores
orationū non habent. Ibidem **G**
Orandum est in filērio et clauso et qua-
re. Ibidem **H**

Quatuor sunt que orationes ad deū p̄-
uenire faciunt Ibidem **I**
Tres sunt modi orādī. primus fit p̄
verba p̄posita. secundus fit p̄ verba af-
fective formata. tercius fit mentaliter
Ibidem **K**.

Orationi precipue debet adesse deuotio.
quia hec summe valet. .iiij. .iiij. .
xv. **L** **A**

Oratōis vel p̄templationis tempore
non excedere mente aut capi cogitatō-
nibus mundanis breuibz saltē quodam
mō impossibile a viris etiā iustis et cō-
templatiuis .iiij. .iiij. .ix. **A**

Ibidem expositio illius dicti apostoli
Non qđ volo hoc ago **B**

Ordines quatuor erunt in iudicio
.iiij. .iiij. .xv. **B**.

Osculum spūale inter animam deuotam
et eius sponsum quid sit et quomō
fiat. .iiij. .iiij. .xij. **B**

Pat̄ientia nasci-
tur ex humilitate et quid sit pa-
tientia. .iiij. .iiij. .vi. **D**

Pat̄ientia vera quid sit Ibidem **L**

Pat̄ientia triplex est Ibidem **R**

Pat̄iam perfectam habere volēs quid
facere debeat Ibidem **U**

Pat̄ientia in aduersis est martiriz si

alphabeti

ne sanguine. Ibidem **A**

Ad habendam patientiam valet reco-
datio passionis xp̄i. Ibidem **B**

Quia pati nolumus detractōes aut
aliquid aduersitatis p̄ amore creato-
ris iō rep̄hensibiles sumus Ibidem **C**
Pati nos oportet si p̄regnare delectet
Ibidem. **D**

Nisi quis patientiam et tolerantia habeat
in tribulationibus regnū celoz intrare
non potest Ibidem **E**

Pat̄ientia est specialis retributio pro
xp̄i passione. Ibidem **F**

Quanto quis in virtutibus profecerit
tanto maiores sustinebit aduersitates
Ibidem. **H**.

Pat̄ientibus in tribulatōe deus ad-
est. Ibidem **D**.

Pat̄iam in aduersis habere volēs lau-
des h̄i p̄temnat. Ibidem. **P**

Pat̄ientie vicina vult esse caritas.
Ibidem **R**.

Pat̄ientia habet tres gradus. Ibi-
dem **U**.

Pat̄ientia tribus modis exerceri so-
let. Ibidem **L**.

Pat̄ientia. fortitudo. constantia. ma-
gnanimitas. mitas. et mansuetudo q̄
liter inter se differant et conueniant.
Ibidem **X**.

Pat̄ientia est quarrus fructus sp̄i-
tus. et quomodo hoc. libro. .iiij. dist.
ij. caplo. ix. **B**

Panem nostrum quotidianuz da no-
bis hodie qualiter debet expm̄. .iiij.
ij. ij. **B**.

De triplici quo indigemus pane.

Ibidem **B**.

Passio cristi nobis fuit causa salutis
eterne. p̄lx. .iiij. **U**

Passio christi fuit generalissima acer-
bissima. ignominiosissima. interemp-
toria sed vniificatiua p̄lx. .iiij. **X**

Passus est christus in omni parte cor-
c. ij.

poris sui in omnipotentia a se et in su-
periori portione rationis .plx.iii. **D**
Passionis christi recordatio valet maxi-
me ad habendam patientiam in aduersis.
.ij.ij.vj. **B**
Passiones sunt triplices videlicet in-
nate illate et in cordibus alienis. .ij.
.ij.xv. **Q**
Pastores sequuntur oues quod si pastores
negligentes fuerint sequuntur in mortem
si diligentes ad vitam et qualiter preesse
debeant et qualiter ipsi diuidant vni-
tatem subiectorum et ex eorum fuga et absentia
et vni causentur talia et quod periculosa sit
talium eorum fuga et absentia. .ij.ij.xxiij. **I**
Pauperes siue preceptus diuitiarum
nascitur ex obedientia .ij.ij.ix. **O**
Quid sit pauperes et quantum valeat ad
perfectiois culmen. Ibidem.
Ad paupertatis amorem in religiosis
duo mouere debent Ibidem **N**
Pauperes et abdicatio propter maiori-
me pertinent ad religiosos et quomodo
Ibidem. **D**
Quamplures vide ibidem auctori-
tates de virtute paupertatis **A**
Pauperes sunt multi rebus sed non spi-
ritu. Ibidem. **E**
Et contrarium sunt multi pauperes spiritu
et non rebus et plures sunt pauperes spiritu
et rebus et eo feliciores. Ibidem **E**
Pauperes tres species habent. Ibidem **E**
Pauperes esse volunt quod plures religi-
osi sic tamen quod defectum in nullo patiantur
quod replexisibile est Ibidem. **F**
Pauperes spiritus prima beatitudo descri-
bitur. .ij.ij.xv. **E**
Ibidem de paupertate accepta deo et
de amore paupertatis
Pax christi et pax mundi .j.ij.xj. **R**
Pax et gaudium sese comitantur.
.ij.ij.iiij. **S**
Pacis et quietis interioris signa ex-
plicantur Ibidem **L**

Ibidem de commendatione pacis **L**
Pacem et quietem cordis conseruant
vita solitaria et frequens mansio in cel-
la. .ij.ij.xv. **X**
Pax septima beatitudo describitur
.ij.ij.xxi. **O**
Pax tercius fructus spiritus descri-
bitur et habet triplicem virtutem. .ij.
.ij.ix. **A**
Peccatum a diuersis doctoribus de-
scribitur. .ij.ij.ij. **A**
Peccatum veniale quid sit. Ibidem.
A
Peccatum mortale quid sit et quod deter-
standum Ibidem **B**
Peccatum omnibus modis inchoa-
tur et perficitur. .ij.ij.j. **E**
Peccatorum mortalium plura sunt quod
septem. .ij.ij.ij. **I**
Et que sint diffinita a beato paulo et au-
gustino. .ij.ij.xxi. **E**
Peccata venialia enumerantur. .ij.ij.
xxij. **D**
Mortale peccatum et veniale qualiter
diuersimode separent a deo et de peniten-
tia eorum et qualiter vitari possint.
Ibidem. **E**
Peccatum originale siue perpetratur quatuor
modis. .ij.ij.iiij. **E**
Peccati duplex est naufragium
.j.ij.xiiij. **L**
Peccatorum leuitas qualiter considera-
da sit et quod nemo peccata leuia estima-
re debet. .j.ij.xj. **Q**
De peccati remissione nemo certus esse
potest. .j.ij.ij. **I**
Peccatorum reliquie ad iterum pec-
candum disponentes vtrum remaneant
post pactam penitentiam.
.j.ij.iiij. **Q**
Ibidem de peccato mortali et eius cul-
pa. **R**
An aliquod peccatum sit tam graue quod indulgentiam
assequi non valeat. .j.ij.vij. **I**

ordinem

Peccatores deus odit .j.j.xv. **L**
 Peccatum quod cito non emendatur alia
 peccata de se gignit. .ij.j.xij. **F**
 Peccator inuolutus multis vitijs capi-
 talibus. quid facere debeat ut deo et
 eius gratie appropinquare possit. .j.j.
 xv. **S X**
 Peccatores qui olim fuerunt adducuntur
 in exemplum ut peccatores huius temporis
 non desperent .j.j.vij. **R**
 Peccatores ad conversionem et ad penitentiam
 hortantur .j.j.vij. **S L**
 Peccatores videntes dei pietatem et
 misericordiam quare se ad penitentiam
 non convertant. et quid eorum impedi-
 diat salutem. .j.j.ix. **X**
 Peccatorum siue hominum peruersorum tri-
 plex est genus iuxta nam diuisiones.
 Ibidem **G**
 Et qualiter idem ad arripiendam viam
 salutis impediantur per diuersas vitiorum
 occasiones Ibidem.
 Peccatis mortalibus omnis qui caret
 dei gratia habet aut manifestam aut occultam.
 .ij.j.vi. **A**
 Peccata mortalia vitanda sunt propter
 tria. .ij.j.ij. **D**
 Peccatorum mortalium sunt septem. et qua-
 liter illa hominem morti subiciant.
 .ij.j.iiij. **G**
 Peccata mortalia nascuntur ex superbia.
 Ibidem **I**
 Ibidem de omnibus peccatis mortali-
 bus in genere.
 Peccatis et vitijs inuoluti in vita ter-
 rosa delectari non queant .ij.j.j. **D**
 Peccatorum recordatio humilitatem ge-
 nerat. .ij.j.v. **G**
 Peccatores si in hac vita non flagellantur
 per aduersa periculosum est eis. .ij.j.vi. **E**
 Peccatorum purgatio agitur tribus
 modis. .ij.j.iiij. **D**
 Pena quicquid manet post deletionem pec-
 cati quo ad culpam Ibidem **D**

alphabeti

Pena et culpa duo sunt in peccatore
 mittenda. Ibidem. **P**
 Pena infernalis ubi sit et qualiter affli-
 gatur. Ibidem. **F**
 Penitentia quid sit secundum doctores.
 .j.j.xij. **P**
 Penitentia quatuor requirit Ibidem **A**
 Penitentia dicitur secundum etymologisa-
 tionem. Ibidem **R**
 Penitentia peccatorum satisfacere non
 potest iusticie nisi mediante misericordia.
 Ibidem. **X**
 Penitentia delet omnia peccata. exce-
 ptis impenitentia et desperatione. .j.
 .j.xiiij. **A**
 Penitentiam differere vsque ad finem peri-
 culosum est. Ibidem. **I**
 Ibidem de penitentia sera.
 Penitentia omnibus suadetur et maxime
 senibus. Ibidem **R**
 Ibidem de insecurity penitentia que sera
 est et in senio speratur et de recommenda-
 tione penitentia a doctoribus. **R**
 Penitentia tres sunt partes integrales.
 .j.j.j. **S**
 Penitentia partium sufficiencia declaratur.
 Ibidem **L**
 Penitendum est de omnibus peccatis.
 Ibidem. **U**
 Penitentium puersatio que in tribus consistit
 recapitulatur. .j.j.vij. **S**
 Penitentem oportet omnino peccatum
 detestare. .ij.j.j. **U**
 Penitentia vix debeat durare vsque ad
 finem vite .j.j.ij. **F G**
 Penitentia duplex est Ibidem **R**
 Penitentia non est consideranda quo ad quan-
 titatem temporis sed ad qualitatem punitionis
 et emendationis. Ibidem **N**
 Ibidem quod plura de penitentia punitione.
 Penitentia duplex est iuxta aliam diuisionem
 .j.j.iiij. **X**
 Ibidem de differentia et fructu digno
 penitentia.

Tabula

Penitentia quando fit condigna. Ibidem A
 Penitentie exercitiū in bonis a diuer-
 sis diuersimode fit Ibidem B. C
 Penitens veraciter nihil perdit de tē-
 pore. Ibidem D.
 Penitentia digne pacta recipi dō a pe-
 nitente aliqualis p̄solatio siue spes de
 venia. .ij. ij. ij. N.
 Perfectorum status in tribus consi-
 stit .ij. j. j. F.
 Perfectionis integritas tria requirit
 .ij. j. xiiij. A
 Perfectio humana p̄sistit in assimi-
 latione diuina. .ij. j. x. R
 Perfectorum mentes deus in aliqua par-
 te imperfectos derelinquit ne se extol-
 lant .ij. ij. vij. R.
 Peritium triplex committitur.
 .ij. j. xxi. S.
 Permissione quadam diuina plures
 qui videbantur sancte viuere cadunt
 in peccata ⁊ quare hoc Et hoc quando
 q̄ fit ad electorum cautelam. .ij. ij.
 vij. E F
 Perseuerare in vno statu viri sp̄uales
 non possunt. .ij. ij. xiiij. C
 Persecutio p̄pter iusticiam octaua be-
 atitudo describit .ij. j. xxi. N
 Persecutio multorum Et ibidem de
 persecutione non cessante D.
 Pertinacia quid fit .ij. j. vi. I
 Preceptorum numerus qualiter sumat
 ij. j. xx. J
 Ibidem de duabo tabulis decem pre-
 ceptorum
 Preceptū primū tres clausulas h3
 .ij. j. xxi. R
 Ibidem de sc̄do precepto. S
 Preceptū terciū tripliciter accipitur
 Ibidem. N D.
 Precepta reliqua. s. quartū quīntum
 septimum ⁊ octauum Ibidem
 S I U

scdm

Preceptū decimū Ibidem. A
 Illud preceptū non cupiscas diffici-
 le est oīno implere .ij. ij. ix. B.
 Precepta dñica impleri non p̄nt sine
 diuine gracie adiutorio .ij. ij. v. G
 Precepti illius impletio. s. Diliges
 dominum deum tuum ⁊ c. non est de ne-
 cessitate salutis .ij. ij. x. R
 Predestinatio non infert rebus neces-
 sitatem .ij. j. ij. B.
 Qualiter v̄t fit illud augu. Qui crea-
 uit te sine te non iustificabit te sine te.
 Et illud non est volentis neq̄ curren-
 tis sed miserentis dei Et illud n̄l d̄s
 in nobis q̄ sua dona coronat ibidē R
 Predestinatio ē s̄m grām Ibidē G
 Predestinatione aliqua tractātes aut
 de illis disputantes insipientes sunt
 ⁊ quare. .ij. j. v. B.
 Predestinatos vult deus orare labor-
 rare ⁊ sollicitos esse Ibidem. C. D
 Tria sunt signa p̄ que homo scire p̄t
 an sit p̄destinatus .ij. ij. ij. D
 Prelatus vbi abbas .ij. j. v. X
 Prelati tenentur habere zelum carita-
 tis .ij. ij. xv. D
 Prelatura nō p̄t adm̄strari sine stu-
 dio cure palis. .ij. ij. vij. B
 Prelati s̄ subditis humiliores eē dñt
 ⁊ magis p̄desse q̄ p̄esse .ij. ij. v. F
 Preesse distiguit triplr .ij. j. xxiij. B
 Perfectio triplex est sc̄m r̄ho. de aq̄
 no .ij. ij. xij. G
 Item duplex est p̄fectio iuxta illaz di-
 uisionem Ibidem B
 Perseuerantia requirit de necessitate in
 bonis operibus .ij. ij. xv. C
 Et quid sit p̄seuerantia Ibidem
 Presumendū nō est de dei pietate nec
 despandū de iusticia eiusdē. .ij. j. vij. R
 Premium felicitatis eterne quid fit.
 .ij. ij. xv. S
 Pietatis donū declarat ⁊ eius exerci-
 tiū in triplici actu p̄sistit .ij. j. vij. D

ordinem

Pollutio quicquid carnis pringit ex elatione mentis .i. ij. vij. **G**

Pollutio nocturna quicquid tria includit impedimenta hominem a communione sacra prohibentia. quicquid duo. quicquid unum tantum. Et non pueniat pollutio nocturna. Et quid in ea considerandum sit. vitz de cogitationibus precedentibus. et quare homo in hoc se habere debeat. ij. j. xxvj. **A. B.** Potestas sacerdotum quicquid excellens. ij. j. xxiij. **R**

Pugna contra carnem ex concupiscentia innata periculosa non est sed magis salubris. ij. ij. ij. **L**

Proficientium in dei seruitio puerfatio in tribus consistere debet. ij. j. j. **L**

Presumptio quicquid est causa subtractionis diuine gratie siue donorum spiritus sancti. ij. ij. vij. **G**

Proprietates personarum in diuinis declarantur. ij. ij. x. **S**

Prudentia prima virtus cardinalis declaratur. ij. j. xij. **U**

Ibidem quid sit prudentia.

Prudentia in sex diuiditur. ij. ij. xij. **X**

Altō quando per

fecte sit reformata. ij. ij. v. **D**

Regni celestis qualitas. ij. j. x. **E**

Regnum dei nemo assequi valet nisi fuerit in statu penitentium aut proficientium aut perfectorum. p. x. vij. **S.**

Regnum dei triplex est. ij. ij. ij. **X**

Regulam vnam congruam et discretam tenere nos oportet per quam deo seruire debemus. ij. ij. vi. **L**

Religiosi moderni temporis per modicam causam ad impatientiam rapiuntur et hoc quicquid reprehensibile sit.

Religiosi moderni temporis multas committunt inordinationes et vnde pueniant eadem. ij. ij. vij. **U**

Religiosorum quorundam feruor virtutis

alphabeti

osus vnde pueniat. Ibidem. Et de tedio atque frigiditate aliorum.

Religiosorum maiores quo ad loca et opera quales esse debeant. Ibidem. **S**

Religiosos in seculo esse potest dupliciter intelligi. Ibidem. **G**

Religiosi magis deuoti curam gerere debent exteriorum occupationum. Ibidem. **D**

Tales namque quicquid terrenis occupentur corpore mentem gemunt per cordis commotionem. Ibidem. **I**

Religiosi deuoti occupationes exteriores suorum monasteriorum subeunt propter timorem dei et obiam. Inde uoti autem curis temporalibus libenter intendunt ordinis sui disciplinam per hoc fugientes. **L**

Religiosi inde uoti quietem monasterii putant laborem. Et temporalibus honoribus putant alios precellere. et inde in eis nascitur tandem simulationis vitium siue yocrisis. Ibidem. **N**

Religiosi quicquid plures gloriantes de pluralitate annorum quos absque uita uirtuosa in ordine pegerunt iudicandi sunt nouitij. Ibidem. **R.**

Religiosi proficientes quicquid deuoti et uirtuosi fiant. Ibidem. **N**

Religiosi etiam in ordinibus non proficientes aut magis deficientes peiores sunt etiam omnibus hominibus. Ibidem. **D.**

Religiosa concupiscentia carnalibus se abstrahere debet. seculum et eius puerfationem fugere. et hi maxime qui nodum in uita ordinata fundati et exercitati sunt. Ibidem. **P.**

Religiosorum puerfatio qualis esse debet. Ibidem. **D.**

Religiosi huius temporis si ad perfectionem patrum precedentium attingere plenarie non possunt. illam fragilitatem supplere debent humiliter et frequenter compunctione conscie. Ibidem. **R.**

Religiosis quantum valeat silentium c. iij.

Tabula

ii. q. vii. R.

Religiosi et abstinentes cauere debent
ne nimietate ciborum obnuent .ii. q.

.r. P.

Religiosi reprimantur ex difficultate bene
operandi et quoniam hoc et quare ita pauci ad
perfectiorem perveniunt .ii. q. xij. S. I.

Religiosi negligentes et ociosi tempus
trahunt ut magis cauti fiant in his que ad
salutem spectant Ibidem U.

Religiosus quicumque flagellatus fue-
rit temptationibus desperare non debet
Ibidem B.

Religiosi et alij christifideles in uno sta-
tu permanere non possunt aut consolantur
aut tribulantur .ii. q. xij. C.

Remedium anime est perveniensissimum quoniam contra
aria peccata curantur .pl. ii. q. B.

Remedium perveniensissimum per nostra sa-
lutem fuit dei filij incarnatio .pl. ii. q. C.

Remissio pene et culpe distinguit et re-
quirit eadem remissio ad perfecte de-
lendum peccatum .ii. q. xij. Q.

Reprobatio fit secundum iusticia plures res
probantur et eliguntur .j. i. q. G.

Resurrectio corporum describitur .ii. q.
.ii. q. xv. X.

Rumor in claustrorum abusus claustra-
lium .ii. q. xxx. R.

Religiosus deo volens esse devotus et
familiaris diligat solitudinem.

ii. q. v. B.

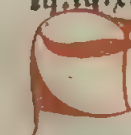
Religiosus qualiter post communionem
se habere debeat .ii. q. xxvj. U. F.

Religiosorum cantus medium tenere
debet non alte vociferando .ii. q.
.ii. q. X.

Religiosi legant illud. Ibidem.

U. B.

Religiosi nunquam debent esse ociosi.
ii. q. xij. F.

bbatum spiritus

scdm

tuale quod est gaudium in spiritu san-
cto .ii. q. iij. U.

Sacerdotum dignitas et eorum pote-
stas describitur .ii. q. xxiij.

X.

Sacra scriptura tres vel quatuor me-
tas habet. .ii. q. ix. R.

Sacramenta nove legis sunt septem
ii. q. xxiij. Q.

Quid sit sacramentum Ibidem

Sacramentorum multiplex est effe-
ctus Ibidem

Sacramentum eucharistie describitur
Ibidem. R.

De conversione panis et vini in corpus
christi Ibidem S.

De periculo indigne percipientium et
tractantium. Ibidem. X.

Sacramentum corporis christi duo
in nobis principaliter operatur.

.ii. q. xxiij. C.

Sacramenti huiusmodi duplex est.

Ibidem G.

Sacramento eucharistie nullum est
salubrius .ii. q. xxvj. Q.

Salutis nostre initium fit divina vo-
catione .j. i. q. A.

Sapientia septimum donum spiritus
sancti describitur .ii. q. xxiij. I.

Sapientia vera et increata Ibidem
R.

De sapientia creata duplici philosopho-
rum. Ibidem I.

De sapientia que de sursum est.

Ibidem. I.

Sapientia celestis dupliciter adipis-
citur Ibidem. N.

Sapientia duplex est iuxta aliam divi-
sionem Ibidem. Q.

De sapientia vana siue terrena.

Ibidem. P.

De vera et celesti sapientia et eius pro-
prietatibus et columnis septem.

Ibidem. Q.

ordinem

Sapientia vera qualiter querenda et
postulanda sit. et inuenta qualiter cog
nosci debeat et de roboratōe eius per di
uersas virtutes. iij. j. xiiij. R
Sapia duplex est. iij. j. xij. S
Sapia increata quomō sit refectio a
nimar. iij. j. xiiij. D
Sanctificet nomē tuū qualiter expo
ni debeat. iij. iij. ij. U
Satisfacere deo quid sit. p. lxx. iij. A
Satisfactio requirit vt de reatu et actu
peccati mortalis fiat expurgatio. j.
.iij. j. D
Satisfactio q̄lis esse debeat. Ibidē P
Satisfactio hz tres ptes principales
et q̄ sit illar. sufficiētia. Ibidē Q
Satisfactio p̄sistit in duobz Ibidē R
Stola claustralium in quibz p̄sistat
iij. iij. j. I
Scientia donum spūs sancti explicat
iij. j. ix. D
Ibidem de scia seculari
Scientia salubris in quo dependet
Ibidem R
Ibidem de triplici mensa sacre scrip
ture.
Scientia siue sapientia a quibusdam
amatur propter vanam gloriam.
Ibidem L
In scientia moderata siue minori salu
uat homo citius. Ibidem.
Ibidem de magnitudine scientie cir
ca finem.
Scientia perfecta quid sit. iij.
.iij. x. O
Scripturas omnes si nō vacat p̄scrui
tari tunc amoris desiderium siue cari
tas est habenda et tenenda in qua depē
dent omnia. iij. ij. viij. P
Parum p̄dest multa cognoscere: nec
illa experiri. nec ad aliquem vsum ha
bere. iij. iij. x. D
Securus in hac vita nemo esse p̄t que
tota temptatio est. ij. ij. x. D

alphabeti

Sensus hūani duplices sunt. exterior
res. i. et interiores. et in quo illi refici
antur. Et de experientia circa sensus
iij. iij. xv. O
Sensu spūaliū sunt duo impedin
ta. et vñ sensus interiores inciderūt lā
guorē et tenebras. et qualr reformādi
sunt sensus interiores. et de remedijs
p̄ ipsa impedimenta. iij. iij. x. R. S
Sensus exteriores qualr sunt restrin
gendi et recolligendi. iij. iij. ix. F
Sensus corpales sunt quinqz et sensus
spūales aīe sunt quinqz. iij. iij. xiiij. S
Sensus sunt refrenandi in principio
temptationis. ij. j. iij. F
Seraphicus amor et eius p̄prietates
describuntur. iij. iij. x. R
Symbola tria declarantur distincte.
iij. ij. j. R
Septenarius numerus insignior est a
lijs. iij. iij. ij. S
Silentiū nascit̄ ex patia. et quantum
valeat religiosus. ij. ij. vij. A
Ibidem que et quanta mala pueniant
ex verbis ociosis.
Ibidem de verbis nociuis
Silentiū discretū diligendū est. et qd
silentiū sit. qd si discretō in silentio nō
feruet ne videlicet nimia sit restrictio
silentijs als homovitijs pulsatur ab ina
tra. Ibidem. E
De verba ociosa interdū non excede
rerarum. Et ibidem de utilitate silen
tij. Ibidem. D
Spes quid sit. et quantum valeat sine
meritis aliquid sperare spes non est.
.iij. ij. ij. O
Qualiter ad spem venie animus repa
ri debeat. Ibidem. O
Spes et timor in hoīe semper esse de
bent. Ibidem. D
Spes habet tria signa p̄ que homo sci
re potest an veniam de peccatis cōsecu
tus sit. iij. ij. iij. D

Spes et eius certitudo ex tribus procedit
Ibidem S.
Spei fiducia obnubilat scientia nimis
stricta et erronea Ibidem. I.
Corda bonorum qualiter in spe solidan-
tur per dona precepta .iiij. q. ij. P.
Ibidem aliud notabile de spe bonorum.
P.
Spes misericordie semper est habenda
Ibidem D.
Sobrietas ex paupertate nascitur.
q. ij. x. G.
Et quid sit sobrietas Ibidem
Sobrietas alia est medicine alia aua-
ricie. Ibidem. H.
Sobrietas persistit in tribus ibidem I.
Sobrietas ad multa utilis est.
Ibidem. I.
Tres sunt gradus sobrietatis.
Ibidem R.
Solitaria vita commendat .iiij. q. v. X.
Solitudinem corporis habere non valens
habet solitudinem cordis et prima pars
valet sine secunda Ibidem A.
Solitudo disponit ad gratiam contempla-
tionis .iiij. q. viij. R.
Societas malavitanda est .q. ij. xiiij. P.
Spiritus sanctus qualiter procedat a patre
et filio .iiij. q. vi. H.
Spiritus ignis compatitur et quare Ibi-
dem. F.
Spiritus operatur in nobis bonam volunta-
tem et qualiter .j. q. ij. B.
Spiritus sanctus multiplex est in virtute et
qualiter hominibus procedat .iiij. q. vi. J.
Spiritus sanctus qualiter inhabitet cor
hominis .iiij. q. xiiij. I.
De quibusdam effectibus et donis spiritus
sancti et virtutibus eius multiplicibus.
iiij. q. iiij. A.
Spiritus sanctus fugiet a cordibus pecca-
tis mortalibus maculatis Ibidem. C.
Ibidem quod plura dicta de bonitate spi-

ritus sancti
Spiritus sancti processio describitur
iiij. q. x. R.
Spiritus esse in spiritu qualiter intelli-
gatur. .iiij. q. xj. H.
Spiritus damnari qualiter extra infer-
num nusquam sunt .iiij. q. xiiij. H.
Spiritus sanctus quare non in eodem in-
stanti ascensionis christi apostolis datus fue-
rit .p. lx. v. N.
Ibidem de diversis charismatibus
spiritus sancti.
Spiritus duodecim fructus habet
.iiij. q. ix. G.
Subditus platur negligentem non
imitetur neque iudicet sed veneretur.
.j. q. viij. B. C.
Subditus suam custodiat conscientiam
Ibidem. B.
Status in optimo in duobus attenditur
iiij. q. xiiij. B.
Supplicia futura finem debere habere
peccatores existimant et ergo finem non
faciunt peccatorum suorum .iiij. q.
xv. D.
Quod autem non sint finem habitura ostendit
dicitur. Ibidem. E.
Supbia quid sit et quare dicitur meri-
tum omnis peccati .q. j. v. J. R.
Supbia quadruplex esse distinguit.
Et que sint eius remedia contra super-
biam Ibidem. I. H.
Elationis vitium impedit opus virtuo-
sum Ibidem. N.
Et qualiter contra hoc vitium sit vigi-
landum Ibidem. D.
De occulta superbia inferiorum et su-
periorum inter se mutuo atque aliter sub-
ditus et de remediis quod plurimis.
Ibidem. P.
Superbia qualiter aliter teneat prela-
tos siue prepositos atque aliter subdi-
tos et de remediis quod plurimis. Ibi-
dem. A.

ordinem

Plures videntur humiles et sua estimatio sibi magis esse videtur. Ibidem S
Supbia quatuor sunt species. duodecim gradus et de numero illorum.

Ibidem. A

Ibidem quod melior sit peccator humilis quam iustus superbus

Superbia et vana gloria differunt.

Ibidem. C

Ibidem plures auctoritates doctorum de vana gloria. Et qualiter cauere debeat in bonis operibus

Ibidem ne electi laudibus hominum extollantur permissione diuina detractoribus lacerari permittuntur

Ibidem quod plura de elatione et diuersorum inflatione. ij. ij. D

Quid dare non de

hem? ad deum perueniendo. ij. ij. F

Et quod periculosa sit mora perueniendi

Tempa duo suo ordine sibi succedunt.

.ij. ij. xij. D

Temperantia secunda virtus cardinalis describitur. ij. ij. xij. B

Ex temperantia veniunt castitas pudicitia. sobrietas. pietas. moderantia. honestas. abstinencia. fecundia et modestia. Ibidem. B

Ibidem descriptioes singulorum. B

Temporis breuitas ab omnibus perpenfata retrahit a peccatis et seculi vanitate. ij. ij. x. N

Templum dei sunt homines. et qualiter illud preparari et edificari debeat.

.ij. ij. xij. D S

Temptatio triplex est. ij. ij. v. U

Temptationes et perplexitates dyaboli quod diuersimode sunt et intricate

Ibidem B

Temptationes religiosorum acerbiores quam sint. ij. ij. vj. D

De remedijs earundem. Ibidem F

Quid facere debeat homo non valens

alphabeti

habere remedium contra suas temptationes. Ibidem. J.

Quod si adhuc nec solas nec absoluit. hoc agitur occulto dei iudicio. et quid faciendum sit. Ibidem. K.

Non omnis temptatio est culpanda. et quod temptatio sit gratulabunda Et ibidem quod plura dicta sanctorum de resistentia habenda in temptatione. Ibidem U

Temptationibus quanto plus resistitur tanto amplius et validius a maligno spiritu homo impugnat Ibidem. X

Temptatur homo a seipso iuxta vocem diuisionem. et quare illa sint vincenda Et de seipso alijs quibus premiabuntur si vicerint. Quare deus electos suos permittat temptari et tribulari. et quod salubre sit temptationes sufferre. Ibidem. A B

Temptationibus homo probatur. purgatur. exercitatur. Ibidem. B

Temptationibus homo humiliatur. ij. ij. vij. D

Temptari etiam deus hominem permittit ne incidat in elationem Ibidem. C

Temptantur etiam homines qui subleuati sunt in prosperis ut suam per hoc cognoscant infirmitatem. Ibidem. F

Temptatio iustorum per vitia et castigatio eorumdem per flagella quid significet. Ibidem. H

Quibusdam maiora virtutum dona dantur et quedam minora eis negantur ut eorum animus semper habeat unde sese reprehendat. et hoc ad augmentum humilitatis Ibidem. I

Temptantur quantoque religiosi. deuoti et contemplatiui ne de bonis punctuosis aut etiam contemplationis extollantur Ibidem. L

Deus vno modo temptat electos nunc excedendo et gratiam infundendo. nunc recedendo et derelinquendo ne stultes quod habent ex seipsis se habere estimant Ibidem. O.

Tabula

Devna specie temptationis que ē sub
tractio gratie. .ij.ij.vij. **A**
Et ibidem qualiter spes humilitas et
patientia pbantur in eisdem.
Temptationes a diabolo immixtas de
siderans nostram infirmitatem miti
gat ut simul non veniant .ij.ij.xj. **I**
Temprant illi acius qui in dei timor
e et amore sunt feruentiores. **Ibi**
dem. **O.**
Tempramenta electis profunt **Ibi**
dem. **O.**
Quedam temptationes ita subtiles
sunt et perplere ut etiam a viris perfe
ctis vix intelligant. .ij.ij.xij. **X.**
Ibidem de generibus pcussionum spi
ritualium diuersis **A**
Tempratio nō extenditur ultra posse
hominis .ij.ij.xij. **E**
Temprationibus resistere facit digna
corporis christi susceptio .ij.
.i.xxiij. **R**
Ne nos inducas in temprationes qua
liter exponatur .ij.ij.ij. **O.**
Temprationibus resistere nō valemus
nisi dei adiutorio **Ibidem E.**
Temprat homo a duobus in hora mor
tis .ij.ij.xij. **A B**
Temprationibus diaboli resistendum
est. .ij.ij.xij. **N.**
Temprationum remedia noviter con
uersos ad religionem. .ij.ij.xj. **X**
Tempramur non ultra q̄ sustinere va
lemus **Iuxta illud apli fidelis deus**
qui non patitur nos temprari ultra q̄
possumus .ij.ij.xij. **R.**
Temprationes sustinere et eisdem res
sistere occasio est augende virtutis
.ij.ij.iiij. **S**
Timor domini est prima virtus p qua
ad alias pervenitur et per timorem ad
penitentiam spungim. .ij.ij.ij. **R**
Timor domini caritati locum prepa
rat. **Ibidem**

scdm

Timor sex habet spēs **Ibidem I.**
Timore plures ad conversionē vocan
tur. **Ibidem I.**
A timore incipiēda est via dei **Ibi**
dem **O**
De timore virorum iustorum siue ele
ctorum **Ibidem N**
Timor de iusticia habendus est. .ij.ij.
vij. **S**
Timor damnationis eterne retrahit
a vanitate et a timore mundialium
.ij.ij.x. **O.**
Timor dñi est primus et infimus gra
dus ad deum ascendendi. .ij.ij.vij. **R**
Timor triplex est **Ibidem I.**
Timor qualiter foras mittat per cari
tatem **Ibidem O**
Tranquillitas esse nō potest nisi in pu
ritate conscientie. .ij.ij.vij. **P.**
Tribulatio in anima maior non est q̄
habere conscientiam vulneratam.
.ij.ij.vj. **N**
Tribulationes in hac vita patientibus
frequenter adest deus **Ibidem O.**
Timor sanctorum aplozum et pphetaz
quem in hac vita habuerunt nobis p
ponitur ac si dicatur. Quid faciunt ta
bule si contremiscunt columne.
.ij.ij.xij. **O**
Trinitatis visio est premium celestis
patrie. .ij.ij.xij. **I.**
Trinitas sancta in via pprehendi non
potest sed in patria ab electis apte vi
debitur. .ij.ij.xv. **N**
Trinitas p caritatem inhabitat men
tes iustoz .ij.ij.xij. **R.**
Trinitas sancta quare fecerit hominē
de quo et ad quid fecerit **plx. j. A**
Tristitia ex accidia pueniens q̄ peri
culosa fit .ij.ij.ix. **O.**
Et qualiter inde nascat desperatio.
Tempratio est tercius gradus in quo
dependet status pficientiū .ij.ij.j. **B**

ordinem

Temptatio inchoatur et impletur tribus modis. Ibidem E.
 Temptationi in principio resistendum est. et quare. Ibidem D.
 Principium mortuus operans peccatum duplex est. Ibidem F.
 Et talis primus motus dicitur peccatus veniale tribus modis. Ibidem G.
 Differt passio animi ex temptatione, ne pueniens ab obligatione qua ligatur animus per delectationem et consensum. Ibidem H.
 Temptatio quando dicatur humana Ibidem I.
 Temptationibus dantur occasiones quibus sensus et precipue visus. ij. ij. ij. R.
 Antiquus hostis tribus modis iuxta unam diuisionem nos insequitur. Ibidem. L.
 Est et una temptatio occulta quando culpe prius perpetrata ante mentis oculos reuocantur per malignum spiritum etiam inuolentibus. ut quos opere peruerso maculare non valet per cogitationes prauas coinquinat. Ibidem M.
 Qualiter ociosi homines sub quibusdam occasiombus temptantur. li. ij. dist. ij. capitulo. ij. X.
 Temptationum bella a tribus nobis inferuntur. ij. ij. ij. G.
 Temptationes dyaboli sunt impugnande. Ibidem. H.
 Temptationum certamina habebimus quodiu vixerimus. Ibidem I.
 Temptationibus et flagellis iusti viri flagellantur alio fatigantur. sustinent namque corporis infirmitatem. sed electi huiusmodi temperamentis repugnant. reprobis autem consentiunt. Ibidem. D.
 Utrum homo in hac vita vivere possit absque temptatione. plures locum mutant ut temptationes euadere possint sed parum prodest eis talis fuga. Et quare. ij. ij. ij. P. R.

alphabeti

Temptari et induci in temptationem differunt. Ibidem E.
 Ibidem vita hominis in se omnino dicitur esse temptatio.
 Nullus gradus perfectionis in hac vita esse potest sine temptatione. Ibidem. L.

Temere deo tota
 liter et seculo mori non sit virtute hominis sed gratia dei et spiritus sancti roboracione. .ij. .ij. .xj. D.
 Vacant plures corpe sed vagantur corde. et qualiter cor vagum percipi debeat ut quiescat. .ij. .ij. .ij. E.
 Vana et veta. caduca et transitoria perimisci non possunt. .ij. .ij. .vii. F.
 Veniale peccatum dicitur primus motus tripliciter. ij. ij. .j. D.
 Venialiter aliquando non peccare in hac vita extat impossibile. Et quare hoc. libro. ij. distinctione. ij. capitulo. ix. R.
 Quedam sunt peccata que a iustis in hac vita vitari non possunt. Ibidem S.
 Venialia et minuta peccata sine quibus presens vita non ducitur delectant per laetitia amittitur. Ibidem. D.
 Venialia peccata minuunt feruorem caritatis. ij. ij. .xiiij. R.
 Venialia quomodo impediunt introitum regni celorum. et que sint venialia et quomodo maculant animam. Ibidem. A.
 Venialia quomodo impediunt actuale deuotionem quis non effugient spiritus sancti gratiam. .ij. .ij. .iiij. C.
 Verbum dei loqui volens siue predicare prius studeat qualiter ipse viuatur et sic ex sua vita colligat qualiter alios doceat. .ij. .ij. .xiiij. B.

Tabula

Vitia que ducit ad vitam quō dicis an
gustia. .ij.ij.xij. R
Vicia capitalia videlicet superbia &c.
quāq; non sunt mortalia .ij.j.xij. P
Vicia vitare volens mundum fugiat.
.j.j.ij. B
Vicia illas impetunt virtutes quas de
struere conantur .ij.j.v. Q
Vicia superare ad plenum nemo valet
sine diuine gratie adiutorio .ij.ij.
v. G
Vicia capitalia quāliter se pallient sub
virtutibus .ij.ij.v. X.
Vicia palliat diabolus sub specie vir
tutum vt sic decipere possit Ibidē A.
Victoria spiritus aduersus carnes ha
beri non potest nisi mediante certami
ne. .ij.ij.ij. B
Victoria nostra de rēptatione deo nō
nobis ascribenda est .ij.ij.x. E
Vigilie pars satisfactionis causantur
ex ieiunio. Et quia fatigant ideo sunt
pars satisfactionis .j.ij.j. D
Vim facimus domino non cōplendo
sed flendo .j.ij.ij. D
Vincere volens viciū p quod infestat
explorare debet id ipsum & speciale se
cum intrare certamen .ij.ij.vj. R.
Violentiam paritur regnum celorum
& a quibus & qualiter .j.j.xij. R.
Virtus quid sit & vnde dicat & quis sit
eius effectus .ij.ij.j. E
Et ibidem qualiter in virtutibus profi
ciendum sit. D
Virtutes impugnantur a vitiis ptra
ctis & qualiter .ij.j.v. Q
In virtuosa vita non delectat qui pec
catis extat inuolutus .ij.ij.j. D
Virtutes acquiri volunt per labores.
Ibidem F
Virtutum amor consulitur ex dictis
sanctorum patrum. Ibidem J.
Virtus illa rara est videlicet magna
operari & se non magnum reputare

scdm

.ij.ij.v. E
Virtutes sancte sunt vere diuinitie.
.ij.ij.ij. R
Virtus omnis que indiscrete tenetur
amittitur cum autem discrete tenetur
nutrit. .j.ij.vj. M
Virtus semper vult medium .ij.ij.
ij. xv. R
Virtutes theologicales explicantur.
ij.ij.j. G
Ibidem de conuenientia & differentia
earum. B
Virtutes ille q hominem ad deum per
ducere debent quatuor in se habeant.
ij.ij.xij. L
Virtutes cardinales explicantur.
ij.ij.xij. Q
Virtutibus cardinalibus homo in
struitur in bonis armatur contra vitia
Ibidem. S
Virtutes iste quando debeant dici pol
licite quando purgatorie quando pur
gati animi & quando exemplares.
Ibidem. L
Virtus quelibet cardinalis qualiter il
lis virtutibus coaptari debeat.
Ibidem B
Viri iusti iuste viuere non valeant nisi
dei gratia adiuuent. .ij.ij.v. B.
Visitatio dei frequens condonat fa
miliaritatem eiusdem Ibidem L.
Visitationum diuinarum obseruantia
in viris sanctis deo summe placet.
ij.ij.vj. L
Visus summe custodiendus est .ij.
ij.ij. B.
Visio dei est eterna felicitas .ij.
.ij.ij. A
Deus carnalibus oculis non conspici
tur sed intellectuali visione mente.
Ibidem.
Circa trinitatem psonarū & unitates di
uinitatis cautela est obseruanda quo
ad asserionem vtriusq; Ibidē D

ordinem

Ibidem de errore arrij et sabellij.

Tres sunt species visionum. iij.

.iij. xij. L.

Visio electorum in patria erit spiritu
alis. iij. iij. xv. L

Vita hominis quanto perfectior fuerit.
tanto feruentior et vehementior est amor
eiusdem ad diligendum solum deum.

.iij. ij. xij. X

Vita duplex est. actiua scz et pretempla
tiua iij. iij. vi. B

Ibidem de differentia et conuenientia
eiusdem.

Vita actiua et pretemplatiua non omni
bus eque expediunt et quare. Ibidem. D

Vitam istam sine pctō nemo petransi
re potest. iij. iij. xij. L

Vocatio dei nostre salutis est initium.
.i. i. xj. A.

Vocatiois modus est triplex Ibidem X
Voluntas bona unde oritur. .ij.

.ij. iij. D

Voluntas corrupta siue consuetudo ma
la pluravicia efficit in conscientia quasi
naturalia Ibidem P

Voluntas bona potest ad salutem etiā
si effectum boni operis non habuerit.

Ibidem. Q

Voluntas bona quatuor gradus habet
Ibidem R.

Voluntas hominis libera esse non po
test a cupiditatibus. iij. ij. iij. D

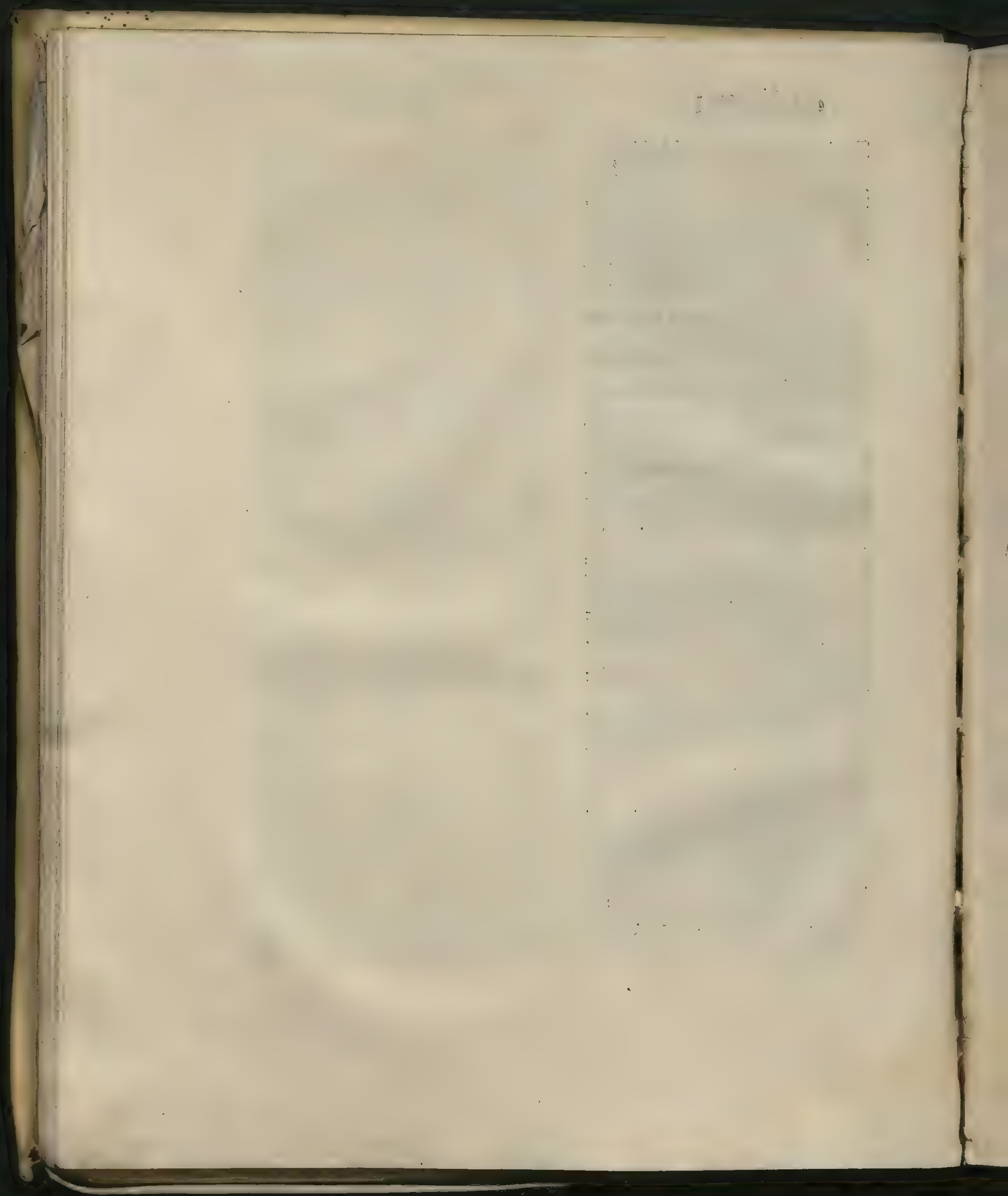
Fiat voluntas tua qualiter expōi debe
at. iij. iij. ij. A

Gloria ad quam resurgēt mortui in
telligit dupliciter. iij. iij. xv. X.

De zelo habendo erga primum. quem
enim debent habere prelati mouet que
stio. Utrum ira zeli bona sit et merito
ria. iij. ij. xv. D.

Explicit tabula huius Dialogi
nati secundum ordinem alphabeti.

Prohemium

Incipit prohemium in dyalogum
malogranati.

Ali accedens

ad seruitutē dei sta in iusti-
cia et timore. et prepara ani-
mam tuam ad temptatiōem. deprime
cor tuum et sustine. Inclina aurem tuā
et suscipe verba intellectus et ne festi-
nes in tempus obductionis. Sustine
sustentationes dei. Coniungere deo et
sustineat crescat in nouissimo vita tua
Eccle. scdo. Capitulum I. A

Sancta tri-

mitas pater et filius
et spiritus sanctus.
vnus omnipotens
deus. sue diuinita-
tis ac bonitatis et
ineffabilis dulcedi-

nis et charitatis virtutē que est in ip-
so. et ipse volens cōmunicare alijs et ef-
fe alios sui principes. fecit creaturā ra-
tōnabilem que seipsum videlicet sum-
mum bonum intelligeret. intelligēdo
amaret amando possideret possidēdo
beata esset. fecit ergo deus primum ho-
minem formādo corpus eius de limo
terre et inspirauit in faciem eius spira-
culum vite hoc est aīam creauit quam
corpori faciendū vniuit. factus autē est
homo ad ymaginē dei in naturalibus
et ad similitudinem in gratuitis vt di-
cit glo. super illud ps. Et sit splendor
dñi dei sup nos ymago similitudinis
ad quā facti sumus nō patris tantum
vel filij vel spiritus sancti sed totius tri-
nitatis. p memoriam similes patri. p
intellectum filio. p dilectōnem siue vo-
luntatem spiritui sancto. De hoc etiā
dicit beatus bern. Per memoriam pa-
tri similes sumus p intelligentiā filio
spiritui sancto nihil ita simile ē in nō

Capitulum .I.

bis q̄ voluntas siue amor vel dilectio.

Bedit etiā deus tale corpus pri-
mo hōi qd anime esset subiectū vt esset
etiam obtempans sine rebellionē. esset
vegetabile sine mortalitate. esset quod
q̄ anime cōformē vt sicut aīa erat in
nocens et tamē poterat peccare. sic cor-
pus esset impassibile et tñ posset mor-
talitatem incurrere et ideo poterat mo-
ri et non mori. poterat habere sufficien-
tiam et indigentiam poterat obtempa-
re et rebellare et hoc fuit ratione nature
defectiue ex nihilo create nec p gloriā
als gratiam confirmate. fuit tamen il-
lud corpus ita conditū vt in eo nulla
esset pugna rebellionis. nulla promp-
titas libidinis. nulla diminutio vigo-
ris. nulla corruptō mortis. Nec autē
immortalitas ade. fuit principaliter
ab aīa sicut ab influente. a corporis
equali dispositione sicut a disponente.
a ligno autem vite sicut a vegetante. a
regimine vero diuine prouidentie sicut
ab interius protegēte. factus est itaq̄
homo absq̄ omni culpa et miseria nec
ad culpā habuit fomitis incitamentū

E Insup datus fuit ei quaduplex
adiutoriū. Vnum ad recte volendum
Scdm ad murmurandū pira malum
et stimulandum ad bonum. Primum
est conscientia. Secundum finis erisis.
Tercium fuit scientia illuminās intel-
lectum ad cognoscendum seipsum. de-
um et mundū istum qui factus fuit pro-
pter ipsum. Quartū fuit caritas accē-
dens affectum ad diligendū deum sup
omnia et proximū suum sicut seipsum.
Noticiā etiam dei habuit cuius pre-
sentiam quadam interiori aspiratiōe
contemplabatur nō tamen ita excellē-
ter vt in patria. nec ita in enigmate sic
modo in via in qua ptemplatione sum-
me in deo delectabatur et p consequēs
eo fruebat prout competebat homini

d. j.

Prohemium

in statu innocentie existēti qui si in sta-
tu innocentie permansisset viuis ad glo-
riā translatus fuisset. **D** Duplex
quippe bonū dō illi pparauerat vñ tpa-
le aliud eternū. primū dedit. secundū
pmisit. ideo duplex pceptū primus
homo habuit. vñ nature ad custodiē-
dum bonū datū. aliud discipline ad p-
merendū bonū pmissum et hoc non po-
terat mereri melius q̄ p merā obīam.
E Sed istuz statū felicē viz innocē-
tie parentes nři primū ppter inobīam
pdiderūt et oēs posteros suos. i. omne
genus humanū ad magnā miserā p-
duxerūt. **F** Inuidens em̄ diabolus
feliciteri hōis in spē serpentis ip-
sam mulierē tāq̄ fragiliore aggredif-
temprandā quā cū in responsione dubi-
tante cerneret. insticit fortius. et vi-
dens eā etiā viz illa mediāte deiecit.
pcessit igit̄ sic. primo querēdo cur pce-
pit vobis deus et. secūdo asserendo ne
quaquā moriemini. tercio pmittendo.
eritis sicut dñi scientes bonū et malum.
Processus iste fuit maxie versutie qz
pcessit experiendo impellendo et alli-
ciendo. Expiētiā em̄ accepit in in-
terrogatione. impulit in assertiōe. al-
lexit in promissione. Allexit em̄ dyab-
olus mulierē p triplex appetibile. s.
p scīam q̄ est appetibilis rōnis. per ex-
cellentīā ad modū dei q̄ est appetibi-
lis irascibilis p suauitatē ligni q̄ est ap-
petibilis pcupiscibilis. Igit̄ vir pec-
cauit qz lignū vetitū gustauit. Un̄ et pe-
naz accepit vt in sudore vultus sui pa-
ne suo vesceret. **G** Mulier autē in
duobz peccauit qz supbiuit et vetitū ci-
bum p̄medit vnde et duplicēz maledi-
ctionē hz. s. sub viri prāte eris et hoc
ppter primū. Itē in dolore pies ppter
secundū. **D** Deinde adā et eua de
paradiso expulsi sūt sicut lucifer de celo.
et in hac valle miserie habitātes facti

Capitulum .II.

sunt mortales. ceciderūt em̄ miserabi-
liter a statu innocentie et gēe in statu cul-
pe et miserie ppter hoc certū est qd oēs
nascimur filij ire qz p̄uati rectitudie
originalis iusticie quā p̄uariatōez vo-
camus culpā originale ppter cuius ha-
būdantiā incurrimus quantū ad aīaz
quadruplicē penā. s. infirmitatē igno-
rantīā maliciā et p̄cupiscētiā. Que
quorū inflicta sūt ppter originale p̄ctm̄
q̄s sane penas comitat in corpore multi-
plex labor multiplex morbo et multi-
plex dolor. Ad has quoqz penas sub-
sequit̄ pena mortis et incineratōis pe-
na carentie dei visionis et amissionis
glorie celestis. **Ca. .II. .3**

Adens aut̄ p̄is
simus deus et misericordissī-
mus dñs deus hōiem quē ad sup̄ius
fruitionē formauerat a statu innocen-
tie tā felici ppter p̄ctm̄ inobīe cecidit.
sepmora sunt oīa viscera mīe eius sup-
eū et cogitabat cogitatiōes pacis et re-
demptōis quō posset genus hūanum
qđ creauerat ad se p̄ficiendū itēz refor-
mare. hoc intelligens diuina vītas et
iusticia. de quibz dī ps. Iusticia tua
iusticia in eternū et lex tua veritas. Cō-
tradicebant asserentes humanā natu-
rā q̄ p culpā inobīe erat sauciata iuste
esse dānatam nō debere reformari. Au-
diens hoc pax dei q̄ erupat oēm sensū
et mīa dñi. de qua dicit ps. Misericor-
dia dñi plena est terra p̄patientes hō-
minē lapsum et ppter culpā damnaturū
eius causam sibi assumpserūt et in spe-
ctu altissimi eam obrulerunt obsecrā-
tes et stimulantēs eius pietatem vt su-
um plasma quod ad laudem et gloriā
et honorem suū creauerat in eternū
pire non permitteret. Veritas aut̄ hoc
reclamabat et iusticia prohibebat dicē-
tes qd ille homo qui sponte per suā cul-

Prohemium

pam cecidit non debere aliqui ad salutem subleuari. audiens hoc divina bonitas quod propter hominem inter se sic disceptarent placuit sue paterne clementie primum quod non dirimere. sedare discordiam iniuriarum nulli facere. **R.** Et quia hoc congrue decenterque fieret sapiens fuit opus consilio. Unde ipse potest sapiam suam. id est filium de hac re consuluit. que sapientiale consilium adinuenit ut ipsam per seipsam sapiam humana carne sevestiret. et per eterno prolapso piaculo assumptum a se hominem morti mordendum obijceret. sed latere deitate mordentem mortem illaquearet et sic moriendo ad debitu homo veritati et iusticie solueret et resurgendo captivum homo deitaris mortem in eternum precipitaret. Cui scilicet omnes assenserunt. vix veritas et iusticia pax et misericordia. et accepta satisfactio veritas et iusticia. misericordia et veritas sibi obuia verunt. iusticia et pax se osculate sunt. **L.** Cum ergo venit plenitudo temporis quo clementia dei patris hominem recuperare disposuit. missus est gabriel archangelus occulti consilii baiulus ad virginem de stirpe dauidica cui reposita sunt testamenta fidelia dicens. Ave gratia plena dominus tecum. Que brevi deliberatione premissa citius respondit. fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora reuertit nuncius et virginalem thalamum ingreditur Christus. Misissus quippe fuerat ab arce patris filius dei orbis proditor atque ventre virginali caro factus prodijt. exiit namque per clausam portam deus et homo. lux et vita. proditor mundi. et secundum prophetam Baruch. iij. post hoc in terris visus est et cum hominibus conversatus. et sic pro verbum incarnatum facta est humani generis reparatio. non quod aliter saluari non potuit. sed quod nullus modus alius congruebat ipsi reparatori. repabili et reparationi. **¶** Congruerat inquam iste modus reparatori pro quem decebat omni

Capitulum. III.

tere suam potentiam. sapientiam. et bonitatem. Quid autem potentius quam coniungere duo extrema summe distantia hoc est creatorem et creaturam. Quid vero sapientius quam quod ad perfectionem totius universi fieri conjunctionis primi et ultimi hoc est ubi dei quod est omnium principium. et humane nature que in operibus sex dierum fuit ultima omnium creaturarum. Quid benivolentius quam quod creator reprobare se voluit rebus creatis. **¶** Fuit etiam modus iste congruentissimus repabili. quod homo propter peccatum corruit in infirmitatem. ignorantiam et maliciam per quam ineptus factus est ad virtutem divinam imitandam. ad veritatem cognoscendam. et ad bonitatem diligendam. Ideo deus factus est homo per quod se reddidit homini imitabilem. cognoscibilem. et amabilem. Fuit filius iste modus congruentissimus nostre reparationi quo dominus in forma servi salutem servi procuraret.

Capitulum. III.

¶ Vnt et alie rationes quare fuit conveniens deum incarnari. Prima fuit. quod prevaricator abstulit nobis deum. conveniens ergo fuit ut reparator redderet nobis deum. Secunda. quod humilitas deicit deum. sed non potuit humilitas usque ad penas in natura divina. oportuit ergo quod in humana Tercia ut esset humilitas tanta in reparatione quanta fuit superbia in prevaricatione. quod superbia fuit tanta ut homo vellet esse deus. unde humilitas tanta esse debuit ut deus fieret homo. Et notandum quod quicquid operis tunc indivisa ita quod quicquid operatur una persona operetur et alia. tamen solus filius suscepit carnem et non pater vel spiritus sanctus. quod ad solum Christum pertinet caro. et licet filius suscepit carnem. non tamen deseruit patrem. nec se divisit a patre. Suscepit inquam filius carnem in propria te. et tamen pater et spiritus sanctus non defecit.

maiestate in diuitate equalitas in car
 tie sola filij proprietates. nō aut ab eo p̄ris
 aut spūs sancti recessit aliquā diuinitas
 Cū gōna sit deitas. vna deitas imple
 uit quidem carnē xpi pater et spūs san
 ctus sed maiestate et non susceptione.
 Si celū et terrā implet pater implet spūs
 sanctus carnē xpi de se vere alio desere
 re nō potuerūt qm̄ in diuinitatis vnitatem
 manserūt. ¶ Dicendū est etiā q
 opus incarnatōis qm̄q attribuit p̄ri
 vt ibi qm̄ venit plenitudo t̄pis misit d̄s
 filiū suū. Qm̄q attribuit filio vt ibi ex
 iit a patre et venit in mundū. Qm̄q spi
 ritui vt in simbolo. Qui p̄ceptus est
 de spiritu sancto. S; ideo h̄c dicunt
 qz opus incarnatōis fuit maxime po
 tentie sapiētie et bonitatis que tribus p̄
 sonis attribunt. ¶ Sūt aut plures
 resōnes q̄re filius incarnatus fuit et
 nō pater vel spūs sanctus. Prima vt p
 eandē sapiētiā q̄ mundū cōsiderat re
 patio fieret. Secūda est vt q̄ filius est
 in deitate esset et filius in humanitate.
 Tercia vt patris erga nos ostenderet
 caritas. Vñ iohānes Sic deus dilex
 it mundū vt filiū suū v̄nigenitū daret.
 Quarta qz nullū decet magis reduce
 re hōiem ad dīnā cognitionē q̄ v̄bum
 quo se pater declarat qd̄ est v̄mbile car
 ni sicut et v̄bū v̄ci. Quinta qz nullum
 decet magis reducere ad filiationem
 adoptiuā q̄ filiū naturalē. Et q̄uis fi
 lius dei humanā assumpserit carnem
 nō tñ se diuisit a patre sed totus et inte
 ger manēs apud prēm integer et indi
 uisus in humano aduenit corpe. non
 em̄ p̄s v̄nigeniti venit in corpe nec ipse
 se diuisit vt dimidius apud prēm et di
 midius esset in v̄gine s; totus ap̄d pa
 trē et totus in sinu p̄ris totus in hūano
 genere corpe nō relinquēs sup̄iora ve
 nit q̄rere terrena q̄ in celis sunt suans
 q̄ in terris sunt saluans vbiqz totus et

in celo et in terra et apud prēm et in v̄gi
 ne. ¶ Notandū etiā q̄ in cōi re
 patione oīm decens erat vt fieret p̄cur
 sus triū de triplici ierarchia. s. diuina
 angelica et hūana. Vñ in mīsterio in
 carnatōis fuit p̄curus angeli nūcian
 tis et v̄ginis p̄cipiētis ac v̄bi dei car
 nem assumentis. ¶ Cū hō filius
 dei in mundū mittit non fuit loci mu
 tatio s; nature hūane assuprio qz ip̄i
 mitti est eē ab alio vbiqz vt prius fuit
 ab initio. h̄c alteritas non ex p̄re eius
 q̄ est cū sit imutabilis s; ex p̄re eius in
 quo est qz vñ nōstre carni vñ mutatō
 nō fuit ex p̄re sui sed ex p̄re n̄r qz post
 incarnationē fuit in patre sicut semp

Ca. III.

Quāquā autē fi
 lius dei p̄pter salutē hūani ge
 neris hōiem assumpsisset alio carnes et
 incarnatus fuisset in eadē carne ince
 pit aggredi modū p̄ quē genus huma
 nū saluū faceret qd̄ p̄ierat. ¶ Iste
 aut modus redēptionis n̄re fuit ama
 ra passio et mors sua p̄ quā saluati et a
 morte eterna liberati sumus. De qua
 ip̄e ait Nisi granum frumenti cadēs
 in ter. mor. fu. ip. so. ma. Quod expo
 nens beatus aug. d̄r. Se aut dicebat
 granū ip̄e mortificandū infidelitate
 iudeorū et multiplicandū fide oīm po
 pulorū. Item d̄ns alibi d̄r. Ego si exal
 tatus fuero oīa traham ad meipsum.
 Et sicut moyses exaltauit serpentē in
 deserto ita exaltari oportet filius hōis
 vt omnis qui credit in ip̄o non peat s;
 habeat vitam eternā. ¶ Per ista
 igit dicta itelligere debemus q̄ salus
 eterna p̄fluxit humano generi ex pas
 sione xpi qm̄ sustinuit i cruce sua pas
 sione diabolū vicit quem ligauit in
 infernum quem spoliavit mortē quā
 superauit celūqz apuit. ¶ De mō

Prohemium

aut patendi hoc sciendū est q² passus
est xps passione generalissima. passio
ne acerbissima. passioe ignotissima
passione intereprozia sed viuificatia.
Generalissima in q² quātū ad naturā
humanā non solū fm oīa mēbra. cor /
pis principalia. verū etiā fm oēm aīe
potentiā sustinuit. liz nihil pati posset
fm naturā dīnam Passus est etiā pas
sione acerbissima. q² nō solū dolendo
vt patiens p vulnē sed etiā p dolens
ppter nostra delicta. Passus est etiam
passione ignotissima ppter patibulū
crucis qd erat supplicium pessimū. /
ppter pfortiū iniquorū latronū vicē cū
quib⁹ repuratus erat. Passus ē et pas
sione intereprozia per sepatōem aīe a
corpe. salua tñ vniōe vtriusq² cū dei
tate. Anathema em̄ est qui dī dei filiū
naturā quā semel assumpserat reliq²se
Quia igit² repariūū principiū sicut oī
dinate pduxit. sic et ordinate repare de
buit genus humanū. ideo xpus saluo
honore dei repauit offerēdo obsequiū
satisfactoriū. **A** Est aut² satisfacere
deo honore debitū rependere. Honor
aut² deo subtrahitur p supbiā et inobīā
hoīs fuerat qui nullo mō melius resti
tuit q² per humiliatōem et obīam xpi.
Quā ergo xps iesus deus eq²liserat pa
tri in forma dei in q²tum hō innocens
nullatenus erat debitor mortis duz se
metipm exinanīuit et factus ē obediēs
vsq² ad mortē. qui exoluit deo qd non
rapuit p obsequiū satisfactoris pfecte.
et obtulit sacrificiū suauitatis summe
p pfecta dei placatōe. **B** Item de
buit reparari p remediū pueniētissimū.
Conueniētissimū aut² aīe remediū est.
vt dīa p trāis curent. q² ergo hō vo
lens esse sapiens vt dī. peccauit in lig
no vitio. volens delectari ita q² inclina
tus est ad libidinē erectus in psumpti
onē. ac p hoc totū genus humanū infe

Capitulū. III.

etū est et pdidit immortalitatē et incur
rit debitā mortē. **E** Hinc est q² ad
hoc q² hō reparet puenienti remedio
dī factus hō voluit humiliari et in lig
no pati. et ptra vlem infectōnem pati
passione generalissima. ptra libidinē
passione acerbissima. ptra psumpti
onē passione ignotissima. **I** mortē
debitā et inuitā in alijs hoīb⁹ pati mor
tem nō inuitā sed voluntariā. Quia g²
gñalitas corruptionis infecerat in no
bis non solū corpus et aīam. sed etia
oēm corpis prem et oēm aīe potentiā.
D Hinc est q² xps passus est in oī
corpis sui pre. in oī potentiā aīe. et in
superiore portōne ratōnis q² summe in
deo delectabatur. vtrō ppter vniōē sui
ad supius. et summe pariebat² vt natu
ra ppter pūctōem ad inferius q² xpc
erat viator et pplexor simul. Rursus
q² libido vlemēter infecerat in nobis
aīam et carnem et quantū ad carnalia
et quantū ad spūalia pctā. Hinc est q²
xps et acerbissima passione passus est
in carne. et amarissima ppassione pas
sus est in aīa. Et q² in carne maxima
erat eq²litas pplexionis et pfecta viuac
itas sensuū. in aīa vero summa cari
tas ad deū et summa pietas ad pximū
Hinc est q² vterq² dolor fuit intensissī
mus. Amplius p fiderandū est q² ru
mor superbie p fūgit aliqñ interius ex
psumptōe. aliqñ exterius ex ostenta
tione ex aliena laude. ideo ad remouē
dam oēm supbiā passus ē vtrūq² ge
nus ignoimie et in se patiēte. et in comi
tatu quē hūit in passione. **E** Pos
tremo q² hxc oīa non attingebāt diui
nā naturā impassibilē sed solū huma
nā. hinc est q² in morte xpi sic facta est
diuisio aīe a carne vt tñ salua esset vni
tas psonae et vniō tam carnis q² aīe tuz
deitate. **F** Et q² vniō aīe cū corpe
facit hoīem et facit vnū. hic est q² xps
d. iij.

Prohemium

non fuit homo in illo triduo licet caro
et anima essent cum deo. Quia quod mors
in humana natura non potuit mortem in
ducere in personam quam semper uiua fuit ideo
mortua est mors in uita et per christi mortem
absorpta est mors in uictoria et prin-
ceps mortis deuictus ac per hoc homo a
morte et causa mortis per meritum mortis
christi tanquam per remedium efficacissimum li-
beratus. Ca. V

De exitu autem et

fructu passionis christi. Hec scien-
da sunt. scilicet quod anima christi post passionem descen-
dit ad infernum siue ad limbum ad libera-
tionem non omnium sed eorum qui inter membra
christi decesserunt per fidem uel per fidei sa-
cramenta. Post hec tertia die resurre-
xit a mortuis resumendo corpus quod prius
uiuificauerat sed non tale quale prius
fuerat quod prius fuerat passibile et mor-
tale postquam resurrexit impassibile fuit et
immortale uinens perpetue. Deinde
post .xl. dies ad celos ascendit ubi super
omnem creaturam exaltatus sedet ad dexte-
ram dei patris quod dictum intelligitur non
quantum ad situm qui non peruenit de operibus sed
quantum ad excellentiam bonorum quod scilicet resi-
det in portioribus bonis patris. Post
extremo interiectis .x. diebus misit in
apostolos spiritum sanctum promissum per quem congre-
gata est ecclesia gentium et ordinata secundum
distributiones diuersas officiorum et gra-
rum. Non autem ad intelligentiam predictorum
hec est quod christus in quantum deum increatum
omnia perfectissime reformare debuit. De-
cet enim perfectissimum principium opus non
dimittere citra perfectum. debuit ei repa-
riuius principium redemptionis humane
remedium reducere ad perfectum. Ad hoc
autem quod esset perfectissimum oportuit ut esset
sufficientissimum et efficacissimum. Quia
si non esset sufficientissimum id se extendit
ad celestia terrestria et infernalium. Quia

Capitulum V.

ergo per christum sunt infernalium recupera-
ta terrestria remedia celestia reintegra-
ta ita quod primum horum fecit per ueniam. Secundum
per gratiam. tertium per gloriam ideo post
passionem anima descendit ad inferos ad
liberandum in inferno detentos. Deinde
resurrexit a mortuis ad uiuificandum
mortuos in partibus. Ascendit ad celos
reducendo captiuitatem ad integrandum
iherusalem celestem misit spiritum sanctum ad edifi-
candum iherusalem terrestrem quam omnia necessa-
rio consequuntur et exigunt ad sufficientiam
redemptionis humane. Rursus quod re-
medium illud fuit edificatissimum itaque in
eos qui christi aduentum precesserunt quam in eos
qui sequuntur qui tamen ad ipsum accedunt et
accesserunt et eius membra fuerunt et sunt.
Tales autem sunt qui adhererent ei per fidem
spem et caritatem ideo remedium istud ef-
ficaciter habere debuit. primo in eos qui
christum crediderunt credendo sperauerunt
et sperando amauerunt. Ac per hoc statim
debuit ad inferos descendere ad ipsorum
liberationem unde aperta ianua celi per
christi passionem quam satisfaciendo remoueat
rupheam murando firmam. Deinde eripuit
de inferno omnia sua membra. Debuit etiam
efficaciam habere precipuam in eos qui
christi aduentum sequuntur ut attingendo ad
fidem spem et caritatem tandem ad gloriam
perduceret celestem. Ut igitur edifi-
casset ad fidem qua credimus christum uerum
deum et uerum hominem qua credimus eum uolu-
isse nos redimere per mortem et ad vitam
nos reducere posse per resurrectionem id
uoluit resurgere ad vitam immortalem
interiecto tamen spacio temporis. scilicet debi-
to .xxxvj. horarum in quo ostenditur
quod uere mortuus fuit nec magis acces-
lerare ne si citius resurgeret crederetur
quod non uere mortuus fuisset sed se mor-
tuum finxisset nec amplius differre ne
si semper iaceret in morte crederetur
impotens et quod nullos posset ad vitam

Prohemium

renocare. idcirco surrexit tertia die. Amplius ut erigeret in nobis spem ad celestem ascendit gloriam quam speramus. **S**ed quia spes non oritur nisi ex fide immortalitatis future. ideo non statim ascendit. sed spacio .xl. diebus interiecto in quo per multa signa et argumenta veram astrueret resurrectionem per quam animus solidaretur in fide et subleuaretur ad sperandam gloriam celestem. **P**ostremo ut inflamasset ad caritatem misit spiritum sancti ignem in die penthecostes. et quia nullus hoc igne replet. nisi qui querit perire et pulsat cum instanti et importuno spei desiderio ideo non statim post ascensionem misit. sed decem diebus spacio interiecto in quo discipuli ieiunantes. orantes et gementes disposuerunt se ad spiritum sancti susceptionem. Sic per hoc sicut debitam seruauit horam in pariendo. sic in resurgendo. sic in ascendendo ad celum. sic etiam spiritum sanctum mittendo et propter foundationem trium virtutum predicarum. et propter multa mysteria que in his temporibus implicantur. Et quoniam spiritus sanctus qui charitas est et per caritatem habet esse omnium origo carismatum. ideo cum descendit spiritus sanctus effusa est plenitudo carismatum ad corpus christi mysticum consummandum. Et quia diuersa membra debent esse in corpore perfecto. et diuersorum membrorum diuersa officia et exercitia. Hinc est quod vni datur per spiritum sermo sapientie. alij sermo scientie. alij fides etc. que enumerat apostolus .i. cor. xij. que omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult secundum suam liberalissimam et prouidentissimam largitatem. Hunc manifestissime apperquo dominus noster iesus christus per suam passionem resurrectionem et ascensionem et spiritus sancti missionem humanum genus perfecte reformauerit reducendo ad statum felicitatis eterne quem prius perdiderat primus homo per peccatum inobedientie.

Capitulum VI.

nam post spiritus sancti missionem apostoli hoc quod a domino audierunt. videlicet. Ite in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature. qui crediderit et baptisatus fuerit saluus erit. statim palam predicauerunt et fidem christi ac baptismum annunciauere. Quicumque vero ex iudeis vel gentilibus fidem christi et baptismum susceperunt accipiebant spiritum sanctum per quem templum dei efficiebant. **U**nus apostolus .i. cor. iij. Templum dei sanctum est quod estis vos Spiritus enim sanctus se infundens cordibus fidelium et accendens in amore dei faciebat eos tabernaculum sancte trinitatis. De hoc beatus augustinus in libro de trinitate. sic ait. Dilectio que ex deo est et deus est proprie spiritus sanctus est per quem diffunditur in cordibus nostris dei caritas. per quam nos inhabitat tota trinitas. et sic homo habens deum in se per fidem et dilectionem affectus est dei fructus quem prius amiserat propter lapsum primi hominis. nunc in presenti per gratiam et post hanc vitam si in statu gratie perseuerauerit in futura vita hoc est in regno celorum per gloriam. Sic igitur consummatum est et perfectum illud bonum hominis ad quod creauerat eum deus. scilicet ad fruitionem sui.

Capitulum VI.

Consideras autem malignus spiritus quia per passionem et mortem christi redemptum est genus humanum. et quod ad fidem ipsius multi uocarentur. ac per sacramentum baptismi a sordibus omnium peccatorum mundarentur. et oestantes credentes in christum filium dei efficerentur valde infremunt. et qui ius perdiderat et antiquum lucrum cepit querere nouum. **P**er baptismum quippe ut dictum est omne peccatum siue originale siue actuale perfecte deletur. manet tamen adhuc fomes peccati non extinctus. id est prauitas ad peccandum etiam in baptismo. d. iij.

Prohemium

fatis. Quod cernens hostis antiquus
hūmāni generis viz hoīes etia3 fideles
et post sacramentū baptismatis p qd
abluti a pctis fuerant eē p nos ad pec
candū ppter fomitē pcti q in ipis re
manerat oēm maliciā suam ad temp
tandū et ad decipiendū genus huma
num extendit et in tñ pualuit stimulā
do et instigando ad vitia et ad concupiscē
cias carnis et mūdi q raro est aliquis
qui eius laqos euadere valeat. Quis
em moderno tpe etiā inter fideles qui
non est lapsus vel labat in pñsum vel
actū pcti. **P.** S3 lex ppter morta
le pctm pdit puritas et innocētia bap
tismalis et pñat hō grā spū sancti et
efficif. itez filius ire et p pñs incurrit
damnationē ppetuam hoc est mortem
aīe. Qñ ezechiel. viij. Anima que pec
cauerit ipa moriet. Et beatus iacobus
.j. c. Peccatū cū pñmatū fuerit ipm
generat mortē. Quid g nunc agere de
bet infelix et miser peccator tot ingra
tus beneficiorū sibi a deo impensorū viz
q creatus fuit ad ymaginē dei. q fuit
redemptus precioso sanguine xpī et q
fuit ablutus in baptismo ab oī fece
peccati qui itez incidit in sordes viti
orū se iterū deturpando et maculando.
Rebaptisari nō licet qd g. desperabit
de cētia absit. Benignissimus em pdi
tor noster pñderās et cognoscēs figmē
tum nostrū eē fragile ad peccandū pvt
ipe vt in gen. viij. Sensus em hoīs et
cogitatio hūmāni cordis in malū pna
sunt ab adolescētia sua. Volēs etiā suū
um sanguinē q innocenter fusus est p
nobis. eē p nobis frustratū ex sua inef
fabili pietate prouidit nobis de reme
dio saluari statuens facta e quib3 pre
cipiū est pñia q valet et post baptisimū
maculas p peccatū attractas abluere et
delere et grām pñtā reformare. de hac
pietate et mīa dñi Beatus gre. sup illo

Capitulum .VI.

iob. Nunquid armilla pforabis mar
illam eius. Maxilla dñs leuiathā isti
us armilla pforat q ineffabili mīe sue
potentia sic malitie antiqui hostis ob
uiat vt aliqñ eos etiā quos iā cepit a
mittat et qñ ab ore illius cadant q post
ppetratas culpas ad innocentia rede
ant. Quis aut hoīm leuiathan istius
os euadat vt illicita nulla committat.
Quis etiā ore illi? semel raptus max
illa eius euaderet si pforata non esset
an nō in ore petrū tenuit cū negauit eū
an nō in ore dauid tenuit. cū in tātam
se luxurie voraginē merfit s3 dū ad vi
tam vterq3 p pñaz redijt leuiathā iste
eos aliquo mō quasi p maxille sue fo
ramē amisit. Sed hinc cognoscimus
ad quantū redemptori hūmāni generis
debitores sumus q non solū nos in ore
leuiathan ire phibuit s3 ab ore etiā re
dite pcessit q spem peccatori nō abstu
lit q maxillam eius vt euadēdi viam
tribueret pformauit. Ubiq3 g nobis
occurrit superna medicina quia et de
dit homini precepta ne peccet et tamē
peccanti dedit remedia penitentie ne
desperet. **Hec grego.** Ecce quomodo
misericordia et pietas domini ex omni
prepuidit de medicina et remedio pec
catorib3 etiā post baptismā in peccata
corruentib3. Qui vero tam piam me
dicinam ppter suas iniquas volupra
tes et concupiscentias et turpitudines
negligit quid aliud q in pditionem
perpetue damnationis voluntarie per
git. Nullam enim excusationem tem
pore vindicte et ire dei pretendere pore
rit. De hoc beatus gregorius in quadā
omelia. sic dicit. non est iam quod ho
mo excusationis inueniat deus despi
citur et expectat contemni se videt et re
uocat iniuriam de contemptu suo sus
cipit et quandoq3 tamen reuertenti es
tiam premia promittit et non solum

Prohemium

quod etiam frequenter. imo semper. Unde beatus augustinus. Velit nolit novatus hereticus. vere penitentes patius suscipere christus. Considerantes igitur tantam pietatem in visceribus dei nostri erubescamus et timeamus iacere in pravitatibus nostris. et ideo non tardemus converti ad dominum. nec differamus de die in diem. sed quanto citius salutem per nosmetipsos reatibus assumamus. deponamus veterem hominem sancte et religiose vivendo ut gratias et misericordiam dei inveniamus tunc oportuno in extremis nostris.

Capitulum VII.

Notandum autem quod accedere debemus et gratiam invenire. dominus noster per os sapientis spiritus sancto instructi edocet dicens verba superius in principio posita videlicet. Fili accedens ad servitutem dei etc. In quibus verbis dominus noster tanquam paterfamilias vocans nos filios ut nos temerarios ad obediendum faceret ostendit nobis viam vivendi et perveniendi ad seipsum. nam in istis brevibus dictis ut infra patebit persistit tota salus hominis.

Ut autem materia per se congruentius ponatur secundum intentionem scribentis dictatis vel colligentis et facilius intelligatur quantum ad fructum. si tamen audientis dictat vel ponat. hanc auctoritatem per istum modum. Fili accedens ad servitutem dei ista in timore et iusticia etc. In qua auctoritate triplex status electorum comprehenditur. videlicet incipientium. proficientium et perfectorum. Status incipientium sive penitentium persistit in tribus. scilicet in contritione. confessione et in satisfactione. Status proficientium etiam in tribus. in virtutum refectione. virtutum operatione. et reprobationum peremptione. Status perfectorum similiter in tribus. videlicet cordis mundicia

Capitulum VII.

sive puritate. dei caritate et in creatoris omnium contemplatione. Primus status notatur cum dicitur. Fili accedens ad servitutem dei. Secundus cum subiungitur. Ista in timore et iusticia. et prepara animam tuam ad temptationem et sustine. Tercius quod subiungitur. Commingere deo. Et quod ad regnum dei nemo potest pervenire nisi sit in statu penitentium. proficientium vel perfectorum. ideo per manifeste videtur dictum est quod omnia que necessaria sunt ad salutem hominis in istis brevibus comprehenduntur vobis. Nunc igitur per dominum dona veritatem. procedendum est ad materiam modum sumptam declarandam et exequendam. Scilicet an recte procedat. Sciendum est quod colloquia edificatoria ex ore seniorum ad imitantes prolata magis instruunt et edificant quam simplex lectio. Quod affirmat beatus gregorius cum dicit. Collocutio vox plus quam lectionis sermo corda torpentia excitat. Hoc igitur attendens in hoc tractatu per modum dialogi videlicet interrogantis et respondens procedere disposui. hoc est patris spiritualis respondentis et instruientis. filii vero spiritualis interrogantis et informationem recipientis. Pater ergo spiritualis filium spiritalem alloquitur dicens verba preassumpta. Fili accedens. Accede inquam primo pro peccatis penitentiam agendo. et sta in timore reprobis fugiendo. et iusticia operum virtuosam faciendo. et prepara animam tuam ad temptationem impugnationibus dyabolicis resistendo. et sustine in bona vita perseverando. Commingere deo ipsi per caritatem firmam adherendo. Si ista feceris gratiam et gloriam apud dominum obtinebis. gratiam in presenti. et gloriam in futuro. Amen.

Explicit prohemium.

Incipit dyalogus dictus malogra-
natum spilatus a quodam venerabili
abbate monasterij Aule regie in Bohe-
mia ordinis cisterciens. Et filius lo-
quitur patri.

Erba exhortatiōis

ex tuo ore o pater ad me directa a me
mee multum salubria cordis mei aure
libens suscipio. Sed rogo ut illa que
mibi breuiter pstrinxisti latius et ma-
nifestius ad interrogationē meā p in-
structione et edificatione mea velis ex-
planare ut p hoc salubrem aīe mee do-
ctrinā valeā assequi. Et illa q̄ supius
memoratus es possum pfectius adim-
plere et a dño grām in pñti et gloriā
in futuro obtinere. Un̄ primo peto me
in formari quō sit accedendū ad deū
et p̄rio ut accessus ad deū fiat p grāz
dei aut p libez arbitriū siue p volunta-
tē hoīs. **Distinctio I. Ca. I**

Pater respondit filio.

Lire debes fili

q̄ oīs salus hoīs primo h3 or-
tum a grā dei. Un̄ iaco. j. Omne datū
optimū et oē donū pfectū desursum est
descendens a patre luminū. Istud do-
nū pfectū est grā spūs sancti p quā dō

oēs p ipm a seculo p̄destinatos vocat
ad salutē. Un̄ necē est spiritui rōnali
si debet eē dignus eterne beatitudinis
q̄ fiat princeps influentie spūalis. Ad
bonū em̄ gte non p̄t quis p se puenire
cū hoc nō sit scdm̄ limites nature sed
scdm̄ influentiaz largitatis diuine qz
homo p ppriam industriā sine grā nec
accedere ad deū nec cogitare nec opa-
ri quicquam bonū valet. Ergo vocatio
prima siue accessus ad deū fit p grām.
Hoc testat grego. in. xxiiij. libro mo.
sup illo verbo **U** Et q̄s dedit mi-
hi ut reddaz ei ita dicēs Nemo quip-
pe ut diuina eū grā subsequat aliqd cō-
tulit deo nam si nos deū bene viuendo
et opando puenimus vbi est qd̄ ait p-
pheta **V**ia eius p̄uenit me. Si n̄ra
dilectio deū puenit vbi est qd̄ ait iohā-
nes Non quasi nos dilexerimus deū
sed qm̄ ip̄e p̄ior dilexit nos. Si sine
eius munere nostra virtute deū sequam̄
vbi est qd̄ veritas d̄t Sine me nihil po-
testis facere Et illud. Nemo potest ad
me venire nisi pater meus traxerit eūz
Si saltem bonoz opm̄ facta virtute no-
stra ppria bene cogitando p̄uenimus
vbi est qd̄ rursus p paulū tam subtili-
ter dicif ut oīs de se humane mentis
fiducia ab ip̄a cordis radice succidat
cū ait. Non qz sufficientes sumus co-
gitare aliquod a nobis quasi ex nobis
sed sufficientia nostra ex deo ē. hec gre-
gorius. Sic igitur patet q̄ conuersio
siue accessus ad deū fit primitus p
gratiam ipsius dei.

Filius.

Icut audio conuersio siue ac-
cessus ad deū fit per grā. quid ergo de libero arbitrio.
agit ne aliquid aut cooperatur gratie
ad hominis salutem.

Capitulum .II. Pater X.

Manūs per gra

tiam principaliter fiat accessus ad deū. non tñ per hoc excludit librum arbitriū. qz puerio siue accessus ad deū et oē opus bonū et fructuosum per qd acquirat salus pcedit a grā et a libero arbitrio. principaliter tñ a grā. Nā opus dñs eis quos vult saluos facere et quos p̄legit primo donū sue gratie infundit. q̄ infusio mouet libez arbitriū ad bonū appetendū. Cū vero inmissio nes has salubres libez arbitriū suscipit. et ad bonū appetendū motū fuerit statim grā que prius puenit libez arbitriū mouēdo subsequit sibi coopando in his que p̄inent ad salutem. Hoc pbat bñs greg. xvi. mor. cū dicit. Super na pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis vt subsequente quoqz nō libero arbitrio bonū qd iā appetimus agat nobiscū. qd tñ per impensam grām in extremo iudicio ita remuneret in nobis ac si solū pcessisset ex nobis Quia em̄ dīna bonitas vt innocentes nos faciat puenit Paulus ait. Grā dei sum id qd sum. Et qz eandē grām nostz libez arbitriū psequit adiungit. Et grā eius in me vacua nō fuit sed abundanti us laboraui. Qd cū se nihil aspiceret. ait. non aut ego. Et tñ qz se esse aliqd cū grā inuenit adiūxit. sed grā dei me cū. si cū pueniente grā subsequē libez arbitriū nō h̄rēt. vt ergo sine grā se nihil esse oñderet. ait. Nō ego. vt dō se cū grā esse opatū per libez arbitriū oñderet. adiungit. sed grā dei me cū Dec gre. Dicit beatus aug. Volentē deus puenit vt velit. subsequē ne frustra velit. **A** De hoc etiā ait ber. Deus tria h̄c hoc est bonū cogitare. a malo declinare et velle p̄ficere in nobis opat. primū si ne nobis. scdm nobiscū. terciū p nos

facit Siquidē immittendo bonā cogitationē nos puenit. mutando etiā malā voluntatē sibi p̄sensum iūgit. ministrando etiā p̄sensui facultatē vel facilitatē foris p̄p̄tū opus n̄m intra nos opifex innouescit. Sane ipsi nos puenire neqz p̄sumus. Qui at bonū neminē inuenit neminē saluat quē nō puenit A deo ḡ sine dubio n̄e fit salutis exordiu. nec p nos vtiqz nec nobiscuz vtz p̄sensus et opus n̄m nō ex nobis fit nō tñ sine nobis Cū igit deū inuisibile intra nos ac nobiscū acitare sentim? soli grē eius attribuamus Ipsa liberū excitat cū seiat cogitatū. sanat cū mutat affectū. roborat vt pducatur ad actū. fuit vt nō sentiat defectū. lxx ber. Pz q̄ p̄predcā quō grā pueniat libez arbitriū et etiā subsequitur. nā ipsa grā spūs scī bonā voluntatē q̄ pcedit ex libero arbitrio primo opat in hōie vt fit. deind coopat ne vacua sit. **B** Qd hugo pulcris v̄bis pbat d. Spūs nāqz scūs bonā voluntatē primo in hōie opatur. deinde bonē voluntati mouenti se et operanti coopat. prius bonā voluntatem aspirat vt fit. deīn bonē voluntati mouēti se inspirat vt moueatur et opet vtrācūqz n̄ sit. primo opat eā. deinde opat per eā. bona em̄ voluntas est instm sed spūs scūs est artifex. primo instm opatur. deinde p̄ instm opat. primo solū instm opat. qd dō p̄ instrumentū nō solus ipse opat sed etiā instm ipm p qd ipse opat. Sic spūs scūs primo bonā voluntatē in hōie solus opat. sed q̄ postea per bonā voluntatē opat non solū ipse opat sed etiā voluntas per quā opat. tñ opus bonū ex spūs scō est qui opat non ex voluntate hōis p quā opat in ipsa quidē bonū sed non ex ipsa. qz aliunde accepit. Idem ḡ opus bonū et suū est in q̄ntū h̄z. nō suū in q̄ntū a se metipso nō h̄z Dec hugo. De hoc eti

am habet in glo. sup. ix. ca. de cele. ier
rar. ubi dicitur Sicur in nra prate non est
ut dicitur illuminatōis donū nobis offe
rat ita nō nisi in nra prate est ut oblatū
suspiciat. Nā et aliqui dicitur nolumus of
feri s3 nūq̄ suscipi nisi cū volumus et
cū volumus a deo volumus q3 donū dei
est volūtas bona cū aut nolumus a no
bis nolumus q3 nolle nihil aliud ē q̄
nō velle qd desertio boni est. Nec glo.
C. Per istas auctoritates colligere
possumus q opus bonū oē qd p hoīez
agit fit p grām inspirantē et libez arbi
triū siue volūtatē p̄sentientē et requirunt
hec duo ad salutē ut hoīs salus p̄ficiat
De hoc dicit bern. in libro de grā et libero
arbitrio sup illud capituli ad roma.
ix. Nō est volūtas neq3 currentis s3 mi
serentis dei Qd igit agit libez arbitri
um breuiter rō. Tolle libez arbitriū
nō est qd saluet tolle grām nō ē vñ sal
uet opus hoc sine dubio effici nō pōt
nisi vno a quo fit sine altero cui vel in
quo fit Deus auctor salutis est cuius est
libez arbitriū tm capax nec dare illaz
nisi deus nec cape valet nisi libez arbi
triū. Qd q̄ a solo deo et soli dat libez
arbitriū tā absq3 p̄sensu accipiētis eē
nō p̄t q̄ absq3 grā dari et ita gracie
opanti salutē coopari dicitur libez arbitri
um dū p̄sentit hoc est dū saluat. Con
sentire em̄ saluari est. p̄inde p̄ctōis
spūs saltē huiusmodi minime capit
eo q illi volūtarius desit p̄sensu quo
saluari viz deo placide obtēpet siue iu
benti acq̄escendo siue pollicēti creden
do siue reddēti grās agendo. hec bern.
De hoc etiā ait qdā glo. sup illo verbo
arocal. iij. Ego sto ad hostiū et pulso
Ego sto viz dñs ad hostiū viz cordis
hūmā et pulso ad bonum sup naturale
mouēdo Si q̄s audiret vocē meā mo
nitioni mee p̄sentiedō et aperuerit mi
hi ianuā p conatū liberi arbitrii ad bo

num. introibo ad illū. s. p grām gratū
facientē habitādo in illo cenabo cum
illo et ipse mecū nā deus in tali hoīe de
lectat et ipse in deo. hec glo. Per
ista igit dicta apparet clare q opus bo
nū fit p hec duo. s. p grām et libez arbi
triū. Quod greg. in. xxxij. mora. p̄fir
mat dicens Bonū quippe qd agimus
et dei et nēm Dei p̄uenientē grām no
strū p obsequiis liberū arbitriū. si ei dei
nō est vñ ei in eternū grācias agimus
Rursum si nēm nō est vñ nobis retri
bui p̄mia speram? Quia q̄ nō immeri
to grās agimus dū scimus q eius mu
nere p̄uenim̄ Et rursum q3 nō imerito
retributionē q̄rimus scimus q obse
q̄ntē libero arbitrio bona eligimus q̄
gerimus. hec greg. Notandū tm q li
cet opa meritoria salutis eterne sint li
beri arbitrii et grāe principalius tm sunt
gracie Gracia em̄ libez arbitriū diri
git in exercitio virtutū. p nos em̄ ma
le facere possumus sed nō bonū Quis
quis q̄ boni aliquid in suis acerbis p̄fi
derat dono gratie id ascribat sed quid
mali in se perpenderit hoc suū dicere
poterit in bonis vitando arrogantiam
in malis seruando hūilitatis p̄stantiā
que sepe p̄dit dum mens de virtutibus
parrogantiam gloriā. Filius.
Efficienter mihi nunc expositū
est quomodo omne opus bonū
p gratiā et libez arbitriū p̄ficiat p gra
tiam p̄uenientē et mouentē liberū arbi
trium vero p̄sentiens et salutis monita
suscipiens et q in his duobus salus ho
minum p̄sistat Sed mouet valde me
rem meā cū libez arbitriū sine grā spū
ritus sancti nihil possit operari. C
Cur oīporens deus qui plenus est oī
pietate et misericordia suā grām nō in
fundat oībus et muniter hoībus per quam
cuncti possent saluari.

Ista que te mo-
nent. et de quibus queris valde
sunt occulta. et nulli intellectui rationali
penitus iudicia eius dei sunt hec et valde in-
pescutabilia. de quibus per prophetas dicitur. Iudi-
cia tua abscondisti multa. Quis penetrare
potest quare deus cum possit non vocet omnes ad
viam salutis. Vel quare magis uni potius
munus gratie largiatur quam alteri ipsum eligere
et vocando ad viam vite hic omnia silentium
imponere humane locutioni et exclama-
re cum apostolo paulo qui considerans populum is-
raheliticum propter perfidiam per maiorem pre-
esse reprobationem et gentilem ad fidem christi vo-
catum et electum ait Romanis. xj. *Altitudo di-*
uitiarum sapientie et scientie dei quam incognoscibili-
lia sunt iudicia tua et inuestigabiles
vie eius. quis enim agnoscit sensus domini.
S Scire tamen debes fili quod nihil visibili-
liter et sensibilibus et intelligibilibus in ista to-
tius creature amplitudine quadam im-
mensa res que publica fit vel agitur que non de
illa imperiali aula summi imperatoris aut
iubeatur aut permittatur sed ineffabile iusticiam
primorum atque penarum gratiarum atque retributi-
onum. hinc est quod omnia que in universo sunt
aguntur et reguntur divina providentia que per
omnia est irreprehensibilis. que nihil agit nisi
bonum. nihil permittit iniuste. De hoc dicit ab-
bas pascentius in collecta. pariter. Credere in-
deussa fide nobis pervenit nihil sine deo
provisum in hoc modo geri. aut enim voluntas
teius. aut promissum agitur universum fa-
tendum est. ut scilicet que bona sunt voluntate di-
profici auxilioque eius credantur. que autem
peccata sunt promissum. cum per nequicia aut
duricia cordis nostri deserens nos divina pro-
tectio diabolo malorum omnium interiori tra-
di patitur vel ignominiosas corporis passio-
nes patitur deitari. hec pascentius. *G*
Per hoc igitur colligitur quod nullo modo pot-
est aliquis bonum aliquid efficere nisi deo coo-
perante et cooperante. nullus desicere potest

vel peccare nisi ipso iuste deserente. iuste
autem deserit. quia iustus est ut sic admittat
res quas perdidit et sic cooperetur rebus quas cre-
avit ut eos agere proprios motus sinat.
et ideo si liberum arbitrium ad utrumque contrarium
de lege nature dicitur in malum cadere.
hoc non permittit nisi iuste. Rursus si per
gratum perveniat et sustentet nulli facit iniu-
riam ideo non iniuste. nec omnino iuste secundum exi-
gentiam meritorum. quia merita ad hoc non
sufficiunt. sed gratis et misericorditer illud fa-
cit et quodammodo iuste quantum est ex con-
scientia bonitatis sue. Cum ergo deus donat et re-
probatur operatur secundum iusticiam. quando predestinat
operatur secundum gratiam et misericordiam que non excludit
iusticiam. Quia non omnes secundum quod de massa
erant perditionis deus donari debebant. ideo plures
reprobantur quam eligantur ut ostendatur quod sal-
vatio est secundum spem gratiam. deus donatio autem
secundum iusticiam deum. Nullus potest perquiri de
divina voluntate que reprobat secundum iusticiam
et predestinatos vocat per gratiam et misericordiam ad
salutem. quia omnia agit rectissime. *Q*
Que tamen predestinatio non infert rebus necessi-
tatem. quam si predestinatio rebus necessitatem
imponeret multis sequeretur inconvenientia.
nam frustra preponerentur bonis premia. et
malis supplicia. Item iniuste remunera-
rentur boni et punirentur mali. Item nec spe-
randi aliquid nec supplicandi vlla esset
ratio. Item evacuaretur libertas arbitrii que se-
habet ad utrumque. Item nec bona facientes
essent laudabiles. nec mala vitupabi-
les. Unde deus cum reformat hominem in-
fundendo gratiam per hoc leges nature in-
vincit non infirmat. quia liberum arbitrium sic
per gratiam movetur ad viam salutis. ut tamen ip-
sum non cogat. sed eius consensu liber ma-
neat. Et ideo ad hoc quod culpa expellatur non
solum necesse est quod gratia introducat. verum et
iam liberum arbitrium se reformet expulsio-
ni culpe per desertionem omnium peccatorum. Hinc
est quod in nostra productione iustifica-
tionis concurrat actus liberi arbitrii et

Libro I.

Dist. I. Ca. III.

gratie cōsone ⁊ ordinate ita q̄ g̃te gra
tis date est excitare libeꝝ arbitriū Libe
ri aut̄ arbitriū est h̄mōi ex cicatori p̄sen
tite vel dissentire ¶ Et ita in iusti
ficatōe p̄senciētis est ad g̃am gratū fa
cientē se p̄pare q̄ hoc est facere qd̄ in
se est ⁊ disposito g̃ra gratū faciēs h̄z in
fundi cū liberū arbitriū possit coopari
si vult ⁊ tūc meret̄ vel p̄riari p̄p̄t̄m ⁊
tūc demeret̄ Si g̃ coopet̄ ⁊ vsq̄ in fi
nē p̄seueret meret̄ venire ad eternā sa
lutē ¶ Ex hoc colligere possumus
vex̄ esse qd̄ Aug. ait. q̄ qui creauit te si
ne te. nō iustificabit te sine te. Verum
etiā est q̄ nō est volētis neq̄ currētis
s̄z dei miserētis. vex̄ etiā est q̄ nullus
p̄t sup̄bire de merito q̄ nil deus in no
bis p̄ter sua dona coronat. reseruauit
em̄ deus sibi munera g̃te sue liberaliter
largiendo vt discat hō nō eē ingratus
nec in se q̄si nō accepit s̄z in dño glari.
Vex̄ etiā est q̄ libeꝝ arbitriū p̄ se legē
implere non posset nec grām in se effi
cere Inexcusabile tñ ē si nō facit legē
implēs q̄ g̃ra gratis data semp̄ ē p̄es
tito ad p̄secratōem liberi arbitriū cuius
amminiculo p̄t facere qd̄ in se est quo
facto habeat grām gratū facientē qua
obtenta dīnā ipleat legē ⁊ faciat volū
tatē qua facta tandē ad b̄ritudinē per
ueniat sempiternā p̄pter qd̄ opa meri
toria totaliter sunt a gratia totalit̄ etiā
a libero arbitrio l̄z p̄ncipaliter a g̃ra
¶ Et nota q̄ licet nō sibi mereat̄ p̄
primā grām. hoc est p̄ grām p̄uenientē
p̄t tñ p̄pare ⁊ habilitare se ad illā fa
ciendo qd̄ in se est q̄ nulli g̃ra dēnega
tur. ¶ Hec p̄gruitas tñ multo magis ex
pre bonitatis dei grām p̄ferētis est q̄
ex pte hoīs se ad grām habilitantis q̄
ip̄a habilitatio ex pte hoīs solū dat di
uine m̄te q̄ salua iusticia possit alicui
g̃ra p̄ferri q̄ iniuria fieret dīne iusticie
sibi dari g̃ra in quo esset ad huc obex

gratie. **¶** Qui obex triplex ē rōz
p eū cor obdurari tripliciter. Uno mō
p inhabilitatē ad suscipiendā grām ⁊
fit p malā volūtātē qz ī malivolā aīaz
q̄ vult malū ⁊ nō vult flecti ad bonū p
ut dī sapiēs non introibit sapientia. i.
grā dei. Scōdo p firmā inflexionem ad
pctm ⁊ hoc fit qñ hō ē in actu pcti ⁊ tm̄
sibi placet iniquitas ⁊ adheret volup
tati carnis ⁊ mūdi q̄ non p̄r nec vult
suscipe monita salutis. Tercio mō p
rebellionē dīnaz inspirationū ⁊ man
datoz qd̄ fit p malū vsū ⁊ consuetudinē
pctōz qz talis consuetudo q̄ p̄trahit
p desideria carnaliū voluptatū ⁊ etiā
mūdi excecāt mentē hoīs intm̄ q̄ dī
uinas inspiratiōes ⁊ salubria monita
ad cor puenire nō patiant̄ vñ necē est
qui se senserit in hmōi laq̄is irretitū
⁊ voluerit saluari vt mortē suā ⁊ dāna
tiōz p̄peruā p̄ oculis hēat p̄tra vitia.
Sc̄ta ⁊ consuetudinē p̄uersam vīm sibi
faciat ⁊ cor suū toto conamine ad grāz
suscipiendāz abilitet vt a deo grām ⁊
mīam psequi mereat. **¶** Suffici
ens aut̄ habilitatio ad īgrām est si hō
facit qd̄ in se ē. **¶** Facere aut̄ qd̄
in se est tria p̄plectit̄. s. vt hō actū pcti
⁊ voluntatē peccādi deserat ⁊ conet̄ ad
bonū pur sibi possibile ē igit̄ si hō fece
rit qd̄ in se ē d̄s vtiqz faciet qd̄ in se ē
grā gratū facientē infundēdo ⁊ tūc po
terit hō facere opa meritoria vite eter
ne p volūtātē liberi arbitrij ⁊ grāz spūs
sancti. h̄c em̄ duo exigunt̄ ad salutēz
¶ Quid aut̄ sit vel possit eē in hōīe
p̄patoriū ad grāz ⁊ vñ sit illud in hōīe
difficile est videre qz videt̄ q̄ nec illud
possit esse nisi a grā. qz aug. in libro de
grā ⁊ libero arbitrio dī q̄ gratia p̄uen
it non solū voluntatē s̄z etiā cogitatō
nem hoīs vt velit bonūz. i. vt de nolen
te fiat volens ⁊ vt de voluntate parua
fiat magna ⁊ de magna fiat tanta que

possit implere divina mandata. Ex quo
dicto videtur quod non solum voluntas tanta
gratia sufficit ad implenda mandata sic
a gratia. sed etiam prima cogitatio et volun-
tas boni propositi non fit nisi a gratia. Unde
tribidem quod desiderium gratie initium est
gratie. unde si prima cogitatio et voluntas
boni propositi est a gratia. non bene videtur
quid sit vel possit esse absque prima cogi-
tatione et voluntate preparatorum ad gratiam.
propterea dicitur quod in iustificatione gratia fit pri-
mum mouens et liberum arbitrium consentiens
moueri. scilicet gratie. ergo videtur quod gratia pre-
cedet omnem consensum liberi arbitrii. Item
ergo manifeste per predicta quare opus
deus non saluat omnes homines eis gratias
infundendo. quia res quas addidit siue sint
rationales siue irrationales per prius mo-
tus agere sunt. Et creature rationali. id est
homini liberum arbitrium habere processit per quod
bonas inspirationes et salubres aut ad-
mittere aut respuere possit. et per consequens re-
cipiendo monita salutis saluaret. respu-
endo vero damnaret. **¶** Cum quod deus
multos permittit damnari et aliquos sal-
uat occultissimo suo iudicio hoc fit. et
nobis valde incognitum est. Nullus quippe
per causari vel perquiri potest si non vocet vel
trahat ad viam salutis. quia nulla merita
hominum precesserunt per que deum possent habere
debitorem. sed quos saluat sua liberalissi-
ma pietate hoc facit. quos vero permittit
damnari sua iusticia hoc facit sibi soli no-
ta. De hoc dicit gregorius. xxiiij. mor. Nemo
enim deum meritis prouenit ut eum tenere quasi
debitorem possit. sed miro modo equus omnium
preditorum et quosdam prelegit. et quosdam in
suis prauis actibus derelinquit. nec tamen ele-
ctis suis pietatem sine iusticia exhibet.
quia hic eos duris afflictionibus premit.
nec rursum reprobis iusticiam sine misericordia
exercet. quia hic equanimiter tolerat quos
quicquid in perpetuum damnat. Si ergo et electi per
uenire se gratia sequuntur et reprobi iuxta

qđ merent accipiunt. ⁊ electi de mia
inueniūt qđ laudant. ⁊ de iusticia non
hēant rep̄robi qđ accusent. idcirco ei
mali neq̄q̄ celestis patrie premia eter
na p̄cipiunt. qz ea dū mereri poterant
ex libero arbitrio p̄tempserūt. **Q**uod vīz
libez arbitriū in bono firmat electis.
cū eoz mens a terrenis desiderijs gr̄a
suspirante suspendit. hxc greg. Et sic
habes per dicta sanctorū patrum clarū rñā
sum ad tua obiecta interrogata

Ufficienter informatus sum de his q̄ mouebā ⁊ p̄posui. sed nunc valde terrent me iudicia dei occulta sup̄ filios hoīm ⁊ perturbant cor meuz. Quis igit̄ securus esse p̄t de salute sua. nescit ei homo vt d̄t sapiēs vix amore dignus sit aut odio. Cerno quippe multa q̄ sunt sub sole ⁊ primo sco. vicz q̄ multi moriunt̄ qui p̄desse plurimis poterāt verbo vel facto. ⁊ vult alius insidians ⁊ offendens plurimos. Irē alius vult libenter vacare deo ⁊ negocijs multis occupat̄ Alius male viuens diu p̄ bonitatē reseruāt. vt corrigat̄ Alius vero videt bene viuere ⁊ circa finē ad p̄uersa p̄sumpit ⁊ alia innumera mala que in sc̄lo gerunt̄ circa filios hoīm. q̄ p̄siderans ⁊ penes trare nō valeo cur fiant. iō obstupescō.

Ca. .III. Pater R
Ouina iudicia
vt ait beatus gre. cū nesciunt
non audaci sermone discutienda sunt
sz formidoloso silentio veneranda. qz
deus q̄ facit suo occulto iudicio vel p̄
mittit fieri circa genus hūanū in ter-
ris nlls ea in hac vita v3 inuestigare.
Hoc idē gre. xxix. moē. intēdit dicēs
7 exponens qdā iudicia dei sup illo b
bo iob a dño pposito. videlicet. Nun-
quid nosti ordinem celi. 7 pones rari-
ones eius in terra. Ordinē celi nosse

Lib. I.

est supnar dispositionū occultas p̄dis
cariones videre. rōnem dō eius in ter
ra ponere ē supnoz iudicioz misteria
vel p̄siderādo discutere vel loq̄ndo ma
nifestare q̄d vtriq̄ facere in hac vita po
sit nullus p̄t. vt em̄ a p̄uis vsq̄ ad
maiora veniamus ⁊ q̄s intelligat q̄ eē
ratio secretorū p̄t q̄ semp̄ vir iustus a
iudicio nō solū nō iudicatus s̄ etiam
punitus redeat ⁊ iniquus eius aduersa
rius nō solū nō punit s̄ etiā victor abs
cedat. Quis intelligit cur viuat alius
infidiās mortibz p̄rimoz ⁊ mori ali?
qui p̄futurus esset vite multoz Alius
culmē p̄t̄is assequit̄ q̄ nō nisi ledere
studet Alius t̄m̄modo lesos defendere
p̄cupiscit ⁊ t̄m̄ oppressus iacet Alius fa
cere h̄c appetit ⁊ innumeris negocijs
implicat Alius negocijs ip̄licari desi
derat ⁊ coactus vacat Alius male in
choans ad vite sue terminū. ad peiora
p̄trahit Alius bene inchoans vel inci
piens p̄ longitudinē t̄pm̄ p̄ficit ad au
gm̄ta meritorū. atq̄ ecōtra Alius ma
le viuēs diu reseruāt vt corrigat Ali?
dō bene quidē videt̄ viuere s̄ i hac vi
ta eoz s̄ durat quo ad p̄uersa p̄rūpat
Alius celsitudinē b̄n̄ viuendi appetere
⁊ vult ⁊ valet Alius nec vult nec valet
Alius vult ⁊ nō valet Alius valet ⁊ nō
vult. Quis ḡ ista iudicioz secreta dis
curiat ad cognoscendū quippe istos se
cretorū si nullus ascēdit dicat ḡ h̄o vt se
nescire cognoscat nescientē dō se cog
noscat vt timeat. timeat vt h̄ūiliet̄. hu
miliet̄ vt nō p̄sumat in se. non p̄sumat
in se vt p̄ditoris sui auxiliū requirat ⁊
q̄ in se p̄sidentis mortuus est auxiliū
sui p̄ditoris appetēs viuat Cuncta ḡ q̄
patim̄ tanto tolerare patientius debe
mus q̄nto secretorū celestīū ignari cur
h̄c patiam̄ nascimur. h̄c grego. Per
h̄c ḡ dicra h̄es sufficientē informatio
nez q̄ nō debeamus p̄silia ⁊ secreta dei

Dist. I. Ca. V.

discutere sed timere ⁊ te ad tantā rem
humiliare **Filius.** S

Aris p̄m̄esco h̄c audiens ⁊ p̄fi
cero terribilē eē deū i suis occul
tis consilijs ⁊ iudicijs sup̄ filios hoīm
S̄z peto de hoc informari q̄liter agere
debeat p̄ctōz qui multis vicijs ⁊ p̄ctis
mortalibz ē inuolutus ⁊ irretitus ⁊ se
ob culpā sentiens in frigidatum ab oī
affectu sp̄iali ⁊ p̄iuatū gr̄a dei ⁊ p̄pter
scelera ita infectū q̄ nō p̄t excutere se
de tanto iugo viciorū passionū ⁊ carna
litarū h̄z quidē timorē de p̄perua dam
natione ⁊ ob hoc velle deo approxima
re p̄ p̄m̄am sed nō valet p̄pter pondus
criminū ip̄m̄ deprimentiū ac in volup
tatis illicitis detinentiū. q̄d inq̄ tal
facere debet vt saluet **Ca. V. Pater**

Tire debes fili
q̄ hoīes corruētes i p̄ctā mor
talia sepanē a deo ⁊ efficiūt mēbra d̄y
aboli ⁊ post perpetrata facinora ⁊ ma
xime p̄pter vsū ⁊ malā p̄suetudinē que
p̄trahit in vicijs ⁊ p̄ctis nō valet h̄o p̄
se resurgere ab h̄m̄oī laq̄is diaboli ni
si valida manu dei adiunet̄ q̄ talis pec
cator quodāmodo p̄tinet̄ sub dominio
maligni sp̄s q̄ ducit ip̄m̄ ad scelera p̄
volūtate sua. h̄c p̄bat iohānes criso.
in q̄dam ome. dicēs Dēs hoīes ante
q̄ peccemus libez habemus q̄dē arbi
triū si velimus sequi volūtātē diaboli
an non q̄ si obligauerimus nos opibz
eius iam n̄ra volūtate euadere nō pos
sumus sicut nauis fracto gubernaculo
ducitur vbi tempestas voluerit. Sic ⁊
homo diuino auxilio p̄dito per p̄ctm̄
nō q̄d vult agit sed q̄d diabolus vult.
Et nisi d̄s valida manu misericordie
sue soluerit eū vsq̄ ad mortē in p̄ctis
permanebit Ergo quidē nostra volun
tate ⁊ negligentia obligam̄ diuina aūt
m̄ia absoluiamur nam liberuz arbitriū

licet per se potens sit ad malū nō est po-
tens ad bonū sine redēptoris grā ad-
iurice. hxc cris. ¶ igit ppredcā quō
mīa dei sola liberare p̄r eos qui in laq̄
os dyaboli ppter pctā corruerūt. et in
ip̄ius reibz detinent. **L** Sed et
hoc sciendū q̄ libez arbitriū valde tri-
bile est magis p̄nū ad malū q̄ ad bonū
nū ppter diuersa q̄ impellūt illud ad il-
licita. q̄ vīz libez arbitriū sola dei grā
liberari p̄r. De hoc hē in glo. supli. de
diuisiōibz vbi d̄r q̄ hōis arbitriū
veribile factuz magis libez est ad ma-
lum q̄ ad bonū q̄ plura sunt q̄ impel-
lunt ad malū q̄ ad bonū. Infirmitas
em̄ corpis et aīe. dyabolice suggestio-
nes. mundane delectatōes ad malum
incitant. sed sola grā dei inuitat ad bo-
nū. nihilominus penes libez arbitriū
ē velle et nolle. q̄ libertas liberi arbitrij
ocasio est meriti et demeriti. **U**
Uti p̄prie circa motū liberi arbitrij p̄si-
sit meritū. Gratia autē efficit q̄ ipse
morus est meritū. sine grā em̄ nullum
opus vel motus est meritū. et ita penes
grām p̄sistit meritū efficaciter. et ideo
velle nature p se impotens est et vincit
et trahit ad velle vitij nisi velle grē sub-
ueniat. hxc glof. Apper igit manifeste
q̄ d̄s potens sit liberare tam a p̄tate di-
aboli quā h̄z super hōinem ppter pctm̄
tractū q̄ etiam libez arbitriū a suis
defectibz per grām et suā mīam. **X**
Unde oīs pctōz quibuscunq̄ pctis sit
inuolutus attendat ad tantā oīpoten-
tiam et mīam dei et non respiciat faci-
norā suā sicut desper. nec d̄z etiam at-
tendere aut discutere q̄ multi in suis
flagitijs ac puerisatibz derelinquunt
et q̄ pauci respectu multoz sunt in ter-
ris ad verā p̄miam inclinari. et ad viā
salutis eterne vocant vel etiā trahunt
Sed toto conamine et oī suspicio quo
valet de mīam clementiā et grām im-

plozet. et pius d̄s cui p̄prium est mise-
reri sp̄ et p̄cere. dignet ip̄m a vinculis
pctōz quibz irretitus est absolueret. et
per verā p̄miam ad se trahere seu vocare
Ad hoc hortat nos scūs aug. sup illos
bo d̄m. Nemo venit ad me nisi pater q̄
misit me traxerit eū. dicens. Magna
grē commendatio. nemo venit nisi tractus.
quē trahat et quē non trahat. quare il-
lum trahat et illū non trahat noluisse
iudicare si non vis errare. si non traxe-
ris orat ut traharis. nā trahi ad p̄miam
et vincere pctm̄ dei est donum De quo
idē aug. in li. de libero arbitrio d̄r. Vi-
ctoria qua pctm̄ vincit nihil aliud ē q̄
dei donū in isto certamine adiūuas li-
bez arbitriū **L** Libez aut arbitriū
est facultas rōis et voluntatis qua elī-
git bonū grā assistente. malū vero grā
deficiente. unde q̄n hō cepit habere me-
rita. sibi non d̄z tribuere illa sed deo.
q̄ unusquisq̄ p suam p̄sciam dimicās
oret ne intret in temptatōem. ne impi-
etate et mala opa faciens grā dei nō co-
adiuūate post hanc vitā eteris suppli-
cijs deputet. hxc aug. In hac exhorta-
tione scīssimi viri aug. habet sana do-
ctrina vīz q̄ hō non debeat discutere
occulta iudicia dei. nec attendere in fi-
p̄miam illoz qui incaute occupant men-
tem suā tractantes de predestinatōe q̄
predestinant hōies ad vitam eternam
dicentes. si p̄destinati sumus ad vitam
vīq̄ saluabimur. nec inuolunt tales
talīa dicentes oparī ea que prinēt ad
salutē. sed repescunt in sua ignauia et
negligentia. quoz dānatio nisi resipis-
cant iusta est. **E** Vult em̄ oīs deus
vt illi qui predestinati sunt ab ip̄so la-
bozē hēant et p sollicitudinez et humi-
les orōes ab eo obtineant mīam et gra-
tiā et dona sp̄alia q̄ eis dare disposuit
ab eterno p q̄ puenire valeant ad glāz
sempiternā. De hoc d̄r beatus gre. in
e. j.

Libet .I.

Nota. Nota. Nota.

libro. dyal. Sancti viri ea que orādo efficiūt ita pdestinata sunt vt p̄cibz ob-
tineant nā ip̄a quoq; plenius regis p̄-
destinatio ita disposita est ab oīpoten-
ti deo vt ad hoc electi pueniāt ex labo-
re q̄renti; postulando mereant accipe
qđ eis oīpotens deus añ secula dispo-
suit donare. h̄c gre. **D** Per hāc
igif autoritatē colligere possumus qđ
ad vitā eternā pdestinati sumus pla-
bozē et postulationē oī pueniamus. qđ
uis em̄ deus sit largitor oīm bonoz
vult tñ vt hō seipm̄ in bono ope quā-
rum valet exerceat. nō em̄ torpescētes
sed in via dñi laborātes pueniant ad
regnū dei. qđ pbat Leo papa ī quodā
p̄mone sic dicens Quāuis em̄ bonoz
sit ip̄e deus largitor etiā tñ n̄e fructū
querit industrie. nō em̄ dormiētibz p-
uenit regnū celoz s; in mandatis dei
laborantibz atq; vigilātibz. h̄c leo pa-
pa. Habemus igif manifeste p̄ p̄dicta
quō homo p̄ industriā laborē et ordē
dñi tñ auxiliante puenire debeat ad sa-
lutez. Un̄ quilibet peccator qui vult sal-
uari et desiderat a suis sceleribz absol-
ui debet se prouoluere coram visceribz
m̄ie dei nostri quibz visitauit nos ori-
ens ex alto et tam diu eius pietatē per
humiles p̄ces ac gemitus pulsare do-
neq; m̄iam et gratiam ab ip̄o psequat et
si in tali humiliatione orans pseuera-
uerit pculdubio saluus erit nam talis
humiliatio q̄ sic gerit in hōie fit a deo
opante et coopante a quo cuncta bona
pcedunt et est signū in hōie pdestinati-
onis eterne. **Filius.**

Aquisitioni mee de quibz interrogavi
sufficienter video mihi esse satisfactū
nec est opus vt de his ultra requiram.
S; flagito instanter vt de m̄ia dei ali-
qua mihi edisseras vt peccatores qui
in multa flagitia inciderūt audientes
tantā pietatem et m̄iam dñi faciliores

Dist. I. Ca. VI.

sint ad recedendum a via sua mala et
ad penitendū. Ca. VI. **P̄t. E**

Hste omnia sci
re debes qđ homo ppter peccata
ppetrata meruit damnatōem ppetuā
nec potest dei iusticie satisfaccere p̄ peni-
tentiā ppriam sed dei m̄iam supat om-
nem nequiciā. hoc pbat beatus Ihero-
nimus cū dī. Vex quidem dñe qđ p̄sci-
entia mea meruit dānatiōez p̄mia mea
non sufficit ad satisfaccionē s; tñ certū
est qđ tua m̄ia supat offensionē Et bea-
tus bern. Sicut nullius merita suffici-
unt si sine m̄ia iudicant sic nullius pec-
cata impediūt si cum m̄ia suscipiant.
h̄c bern. Et qđ dei m̄ia oēm supat offē-
sionem nemo de eius pietate diffidat
dūmodo cuz pposito cauendi a vicis
ip̄ius m̄iam imploret. De hoc dī am-
bro. Bonus dñs et facilis ad indulgē-
dum peccata. nemo ḡ diffidat. nemo
veterū p̄cius delictoz p̄mia diuina de-
desperet nouit dñs mutare s̄m̄am si tu
noueris emendare delictū. h̄c ambro.
Beatus etiā aug. hoc p̄firmat dicens
Nemo de dei pietate diffidat quoniam
maior est misericordia eius q̄ nostra
misericordia. quisquis ḡ ad eum toto corde
clamauerit exaudiet illuz quia miseri-
coris est. h̄c aug. **S** Sed mouet
fortassis aliquē qđ post multa facinora
pmissa non possit veniā tantoz psequi
delictoz. non debet aut talis desperare
de veniā qđ m̄ia dñi omnem multitudi-
nem p̄cellit peccatorum Unde dicit
richard. de sancto victore. nulla nostra
malicia diuinam misericordiam vin-
cere potest Et qđ beatus aug. idem sen-
tit dicens Vultum p̄mendat bonita-
tem dei in nobis non solum largitas
sua sed etiam iniquitas nostra. **Q**ua-
lis dei pietas quā nulla supare potest
iniquitas siue impietas Alia sunt que

deus misericorditer ignoscit. alia que affluenter tribuit. ignoscit mala nra. largit bona sua. semper presto est ad ignoscendum. paratus ad largiendum. hic pius. hic largus. utroque benignus. utriusque bonus. Confiteamur ergo illi mala nostra. Confiteamur a nobis esse mala nostra ut pie ignoscat. Confiteamur ab ipso esse bona nostra ut perseruet et augeat. Nec igitur incessanter agamus ne ingrati appareamus vel de nobis data veniam vel de processa gratia. verus enim amor confitetur semper. hec aug. In quibus verbis datur intelligi non debere peccatorem desperare etiam in multis criminibus constitutum.

Sed sunt nonnulli qui post multa et enormia peccata de dei misericordia desperantes se tradunt ad ampliora flagitia perpetranda. ut saltem hic viuunt gulosi et voluptuosi qui futura assequi bona se desperant. Quorum periculosa execrationem beatus aug. in quadam auctoritate tangit sic dicens. Sunt nonnulli homines qui cum cogitare ceperint mala que fecerunt. non sibi putant ignosci posse. et hoc dum putant dant animam iam perire. et desperatione perire dicentes in cogitationibus suis. iam nulla nobis spes est neque enim tanta illa que commisimus donari nobis aut ignosci possunt. quare ergo non satisfacimus cupiditatibus nostris. impleamus saltem penitus ipsam voluptatem. quia nullas habemus in futuro mercedem. faciamus quicquid libet et si non licet. ut habeamus suauitatem temporalem. quia percipere non meremur eternam. Talia dicentes despando perirent. **S**ed preedit ad eos dominus dicens per Ezech. In quacumque die conuersus fuerit homo a via sua mala omnes iniquitates eius obliuiscat. Hac voce audita et credita a desperatione recreantur et ab illa altissima ac profunda voragine qua submersi fuerant emergunt.

Nec augustinus. Ecce ad desperationem homines stulti propter peccata deuenerunt. quorum stulticiam Augustinus gentius commemorat sic dicens Stultissima res est desperatio cum nimirum omnia opera sua diuina excellat misericordia. De hoc etiam dicit Hilarius. Stultus reuera est qui de dei pietate misericordiamque desperat. Damnatio autem dignus est qui super misericordiam dei fronte imperterrita peccat. hec Hilarius. Unde etiam dicit Iheronimus. Hoc ipsum non lateat desperantes quod cuncta excellat dei opera ipsa sua misericordia. misericordiamque saluatoris suis preferit operibus vniuersis. hec Iheronimus. Ecce habemus quod vere penitentes nullo modo debeant despicere de dei misericordia. Quia ut dicit Raymo. deus est semper paratus misereri hominibus tam in morte quam in vita. sed non speret quod donec atque dignus est suscipere dei misericordiam tam in morte quam in vita sed hoc faciunt peccata siue negligentie hominum. Nam secundum richardum. Summa dei delectatio est effundere ex se imbrem sue pietatis et misericordie. Iusto autem dei iudicio ille damnatur qui hunc felices impedierit atque restrinxerit effluxum. qui effluxus pietatis et misericordie impeditur in homine propter malam voluntatem et vitiorum perpetracionem. Unde quilibet peccator quis multis et magnis criminibus sit obrutus si ex toto corde conuersus fuerit ad dominum nequaquam debet de dei misericordia desperare.

Filius
Et ne aliquod peccatum tam graue quod non possit nec valeat indulgentiam a deo promereri et misericordiam.

Non est aliquod
 flagitiū sine peccatū tāz graue
 et enorme si p eo homo pccatus fuerit
 et pñiam egerit veniam indubitanter
 et miam a deo psequet excepta despera
 tione que venia caret De hoc primo de
 berē. Neq; criminis quantitas nec vi
 te enormitas tempoz diuturnitas ex
 cludit aīaz a mīa dei si mutatio fuerit
 volūtatis Et beatus aug. **N**ec
 cantes quoq; ad spem venie ne despen
 hortat p exempla in tractatu de consi
 etu vitioz sic dicēs Si de criminib;
 1. agis de delictis ecce dauid adulterio
 simul et homicidio reus de inferni fau
 2. cibus mīa dñi scribitur liberatus Ecce
 manasses oīm peccatoz nebandissi
 mus ipurissimus sordidissimus et sce
 leratissimus pñia de morte ad vitā re
 3. dñt Ecce maria magdalene inumeris
 facinoz sordib; inquinata ad fontem
 pietatis anxia currens dñi vestigia la
 crimis rigans capillis detergens os
 4. culans vngēto pungens abluī meru
 it. Ecce petrus negatōis sue vinculis
 5. astrictus amarissimis lacrimis infide
 litatis nodos resoluit. Ecce seditōis
 simul et effusionis fraterni sanguinis
 latro obnoxius. vñus hore momēto
 vna p̄fessionis voce de cruce ad padī
 6. sum transijt. Ecce Saulus ecciam dei
 psequens multos p nomine xpī peri
 mens et vt dicam maritū se toro cruo
 re inficiens ap̄ls factus in vas electio
 nis mutatus est. vbi g̃ tot tantaq; p̄ce
 dunt exempla non tenent locū desperari
 omī colloquia mala. Cū etiam scriptū
 sit in quacūq; peccatoz ingemuerit sal
 uūserit. Et rursum nolo mortem pec
 catoz sed vt puerat et viuat. **N**
 De puerfōe ho ī melius nequaq; mu
 tari quid aliud respondeam nisi vt qd
 heri quisq; nō egit hodie dū adhuc vi

uere licet agat ne differat de die in diē
 dum nescit si vel vnā correctionis ha
 beat diem. hec aug. **N**anc tantam pie
 tatem dei Amb. admirat̄ dicens. de
 benignitate dei non sufficio ammirari
 eo qd tñ p̄cere potest hoī peccatoz sed
 non est mirandū quia tanta est pietas
 et mīa in viscerib; dī nostri qui cū om
 nipotēs sit et oīa facere possit hoc tamē
 facere non potest vt non misereat bu
 milib; et pccatis corde ad seipsum con
 uertentib;. Et ne hoc absurdū esse di
 cat̄ beatus aug. in libro. lxxiij. questi
 onū pbat sic dicens. Deus omnia p̄t
p̄ter hoc qd non potest non misereri
gemitib; peccatoz qui ad se reuertit̄
 Hoc idē sentit beatus ambro. in libro
 de officiis cū dī Deus nam qd oīs im
 potentie expers sola tamen sue mīe li
 gatur et vincit pietate. Ecce quāta dei
 pietas qm nulla supare potest nīa im
 quitas. Prececlit em̄ eius pietas et
 mīa oīm iniquitatem et maliciāz. De
 tanta eius mīa dī in quodam tractatu
 Mirandū est et valde mirandū qd dī
 certissima tñ et indubitata fide tenen
 dum. Ecce si totus mundus esset glo
 bus igneus et in medio eius de stipula
 lini pugillus hic ex sua naturali incli
 natione non tam cito flammaz incen
 dia recipet sicut ab ignis miserationib;
 dei pctōrem penitentes et puerri volen
 tem qd in illa actione naturali aliqua
 lis. licet minima et impceptibilis re
 quitat̄ morula sed nulla penitus mora
 inter peccantem et remittentē gemen
 tem et gemitus exaudientē Et beatus
 grego. De tā magna dei mīa videtur
quasi simile sentire cum dī in registro
maior est dei mīa q̄ queuis malicia et
sicut scintilla in medio maris sic om̄
is malicia ad dei misericordiam. hec
 gregorius. Nec mirum qd omnia pec
 cata q̄uis multa et enormia sint tamē

sub numero et mēsurā sunt. misericōdia ve-
ro dei sine numero et mēsurā est. ergo
vincere eam peccata non possunt.

Quod probat beatus aug. in quada-
pulcra autoritate sic dicens. Reuerte
re ad deū o peccator cum fiducia. non
enim vincunt omnia peccata tua magnitu-
dinem mīe dei. Quanta cūq; em sunt
sub numero et mēsurā sunt. misericōdia ve-
ro dei sine numero est et sine mēsurā.
non ergo vincere potest quod cū mēsurā
est illud quod absq; mēsurā ē. hxc aug.
Ecce quō aperte claret per dicta sanc-
torū patrū ineffabilem et immensura-
bilem esse misericōdiam dei. Tollat ergo
ab homīe omnis desperatio et maxime
ab illo qui in toto corde suo per veram
penitentiam sequat dominū. et tantas
spem habere debet ad deū q; si etiam
vnus tm̄ homo ex omnib; hominib;
de toto mundo saluaret. eundem seip-
sum debet estimare esse et sperare. Ad tā
solatoriam spem beatus aug. in libro
ecclesie inuitat vnūquemq; fidelez sic
dicens. Omnis aut ab homine xp̄ia-
no tollat desperatio. nam si inter oēs
mundi hoīes solus vnus homo salua-
ri deberet. vnusquisq; sperare tenet se
esse illū qui saluaret. hxc august.

Filius

Hodiens tāta mirabilia de dei mi-
sericōdia pre gaudio et amira-
tione penitus deficio. o op̄s deus pater
nostr̄ viscerū pietas inaudita. o gr̄a fin-
gularis. o diuine misericōdie pelagus in-
finitū cunctis mortalib; incomprehen-
sum. excedens ingenia. supans vota.
deniq; supgrediens merita vniuersa.
quis enim tam flagiciosus qui aure p-
cipiens et intelligēs tantam tuam pie-
tatem ad spem veniē suorū delictorū post
posita sua iniquitate quā gessit vt non
resurgat.

Ca. VIII. Pater.

Bene sapi fili et

optime dixisti de tam incōpre-
hensibili misericōdia dei. Erubescat ergo
humana malicia et supbia. et p̄siderās
tantam benignitatē dei currat quanto-
rius non despando ad fontē eius pie-
tatis ad veram p̄miam et p̄uersionem. et
tanto humilīus et feruētius ip̄ius mi-
sericōdiā postulet quāto ad indulgen-
tiā p̄mptiorem cernit ip̄sum existere.

N De hoc dicit richardus d̄ san-
ctore. In nullavitiōrū enormitate de-
dei miseratōe est desperandū qui tam
multus est ad ignoscendū. Sed nun-
quid idcirco ip̄sum impudenter et ir-
reuerenter implorare debemus quē ad
indulgendū tam p̄mum agnouimus.
imo tāto magis debemus in eius p̄spe-
ctu erubescere. tanto humilīus veniam
postulare quanto benigniorē et dulciorē
tem agnouimus quem p̄m acriter of-
fendimus. hxc richardus. Considerā-
tes igit tantam pietatem in viscerib;
dei nostri curramus singuli ad finū pi-
eratis et ad gremium mīe eius dum li-
cet et hoc corpusculo sumus. ne preoc-
cupati die mortis queramus spacium
p̄mīe et inuenire non possimus. **D**
Accedemus ergo cum fiducia ad thro-
nū gr̄atie eius et si sentimus in nobis
duriciam cordis flagitemus clementi-
am ip̄ius vt emolliat illud gr̄am com-
punctionis infundendo per quā possi-
mus saluari et mīam eius inuenire. ne
forte tardantes incurramus indigna-
tionem ip̄ius et perpetuam duriciam
cordis nostri. ip̄e enim corda praua et
dura potest emollire cum sibi placet et
quando sibi placet. et diuerso mō quo
sibi placet. De hoc dicit beatus augu-
stinus. Quis tam impie desipiat vt dicat
deum malas hominū voluntates quas
voluerit. quando voluerit. vbi voluerit
e. iij.

in bonum non posse puertere sed cum facit miam facit. cū aut non facit pū dicitum non facit. qm̄ cui vult miseref et quem vult indurat. hec aug. De hac dei mīa dīr beatus grego. xxxix. mor. Misericors deus diu peccata hōim tolerat et cū iam vitium respicit plerūq; mentes peccantium immutat recte de se vincantre pīas infinuans ait illud iob. Nunquid tenuisti cutiens extrema terre et excussisti ipios ex ea. Per terram quippe homo infirma sapiens designat cui peccanti dictū est. Terra es et in terram ibis Sed q; pius p dītor facturā suāz nō deserit. mala hōim et p suam sapientiā tolerat et per eorūz qn̄q; puerfionē relaxat. ¶ Cum duras atq; insensibiles mentes respicit modo eas minimis modo vberib; mō reuelationib; terretur qui pūssima securitate durauerāt salubri timore mollescant quatenus vel sero redeāt et hoc ipsum saltem q; diu expectati sunt erubescant. Scit em̄ dñs q; extrema vite nostre plus iudicat et idcirco electos suos in fine sollicitos purgat. Scrip tum quippe est. dñs iudicabit fines terre Tanto ergo intensius vltimis nēis inuigilat. quanto in iphis penderes initia sequentis vite pensat. hec greg. ¶ Item de eadē mīa dei quomodo corda etiā desperata ad pīam trahat. Item grego. sup illo verbo. iob. Nunquid ingressus es in pfundum maris dīr. Mare quippe est mens humana cuius pfunda deus ingreditur qn̄ p cognitionem suam ad lamenta penitentie ab intimis cogitationibus perturbatur quando prioris vite nequicias ad memoriā reducit et fluctuantē in pfusione sua animum conuertit. ¶ Pro funda maris deus penetrat quando etiam desperata corda pmutat. Tūc em̄ corda pmutat quando cor seculare bu

miliat. tūc pfundū maris ingreditur quando visitare mentes etia; pressas scelerib; non designat vnde et recte percunctando subiungitur et in nouissimis abissi deambulasti. quid em̄ abissus nisi mens humana que dum seipsum pprehendere non valet sese in omne quod est velut obscura abissus latet in nouissimis ergo abissi debent deambulare. est etiam nouissimorum hominum corda conuertere et desperas mentes visitatōis sue vestigijs tangēdo mirabiliter reformare. Cum em̄ post imensa scelera quisquis ppingit quid aliud q; in nouissimis abissi deus deambulasse videtur. quasi in abisso nā q; deus deambulabat cum obscurum cor penetrans fluctus inuisibiles viciorum calcat. Plerūq; em̄ preterita. alia plangimus. alijs presentib; vgemur. et modo supbia modo ira modo luxuria modo auaricia temprante fari gemur. Sed cum cuncta hec in corde nostro dñs occulte visitationis sue timore reprimit quid aliud q; in abisso gressū ponit. Quos gressus mente conspiciamus qn̄ contra insurgentia vitia quomodo timoris eius obuiant dona pensamus. hec greg. Ecce habemus p hec dicta quomō misericors deus etiā corda nequissima et desperata ad penitentiam conuertit Considerantes aut tantam pietatem dei cauendum sum mopere est ne quis in peccati crimē labatur q; si lapsus fuerit nō desisteret s; p lamenta penitentie surgat. Relaxat em̄ deus peccatūz qd̄ deslet attramē qui stat timeat ne in peccatum cadat. quia si deslere possit peccata que commisit ignorat Hanc scientia; beatus gregorius. xxxij. moral. super illo iob. Nunquid armilla pforabis maxillas eius videlicet vehemoth pulchre tangit cum dicit Cauendum sum mopere

est ne quis delectatione peccati leuiat
 rhan istius ore rapiat. et tñ si raptus fue
 rit non despet. qui si peccatus perfecte
 lugeat. adhuc foramen in maxilla ei?
 inuenit per qd euadat. iam dentibz tes
 tis sed adhuc si euadendi via queritur
 in maxilla foramen inuenit. habet eti
 am caprus qua ereat qui preuideret
 luit ne caperet. Quisquis ergo q non
 dum caprus est maxillam eius fugiat.
 quisquis vero iam captus est in maxil
 la eius foramen querat. pius quippe ac
 iustus est p ditor noster. **R** Sed
 nemo dicat. qz pius e remaliter pecco
 z nemo qui peccauit dicat. qz iustus e
 de peccati remissione despero. relaxat
 enim deus facinus qd deslet. sed perpe
 trare quisqz timeat. qz si digne deslere
 possit ignorat. Ante culpā ergo iustici
 am meruat. post culpam tñ de pietate
 presumat. neqz ita iusticiam timeat vt
 nulla spei solatōe qualescat. neqz ita
 pfidat de mīa vt adhibere vulneribus
 suis digne pñe negligat medicinam.
 Sed quē videt sibi peere sp etiam co
 gitet discrete de se iudicare. sub pieta
 te itaqz eius spes pctōis gaudeat. sed
 discretōe illius penitētis correctio cō
 tremisat. Spes igit nōstre presump
 tionis habeat etiā morsum timoris vt
 ad corrigenda pctā iusticia iudicātis
 terreat quem ad fiduciā venie grā pre
 ratis inuitat. Hinc enim p quendā sa
 pientem dicit. Ne dixeris miseratōnes
 dñi multe. peccatorū meorū nō recorda
 bis. pietatē namqz eius pñus et ius
 ticiā subdidit dicēs. mīa enim et ira
 ab illo Diuina itaqz clementia maxil
 lam vehemorb istius perforans ubiqz
 humano generi et miscditer et potēter
 occurrit. qz nec libero ammonitōnem
 peccandi tacuit. nec capto remedium
 fugiendi subtrahit. Ad hoc quippe in
 sacra scriptura viroz talium. scz Da

uid et Petri peccata sunt indita vt cau
 tela minoz ruina sit maioz. Ad hoc ve
 ro vtrozūqz illic et penitencia infinu
 atur et venia vt spes pereuntium sit recu
 peratio deperditoz. Statu ergo suo da
 uid cadente nemo superbiat. de lapsu
 etiā suo dauid resurgente nemo despe
 ret. Ecce qz mirabiliter scriptura diui
 na eodem verbo superbos premit quo
 humiles leuat. vnam rem gestā prulic
 et diuerso modo supbos quidez humi
 litatis formidine. huiles vero ad spei
 fiduciā reuocauit. Inestimabile no
 ui generis medicamentum qd vno eo
 demqz ordine positum et premento ru
 mentia exiccat et subleuando arētia in
 fundit. de maioz nos lapsu teruit. sz
 de reparatione roborauit. Sic quippe
 semp nos diuine dispensationis mise
 ricordia et supbientes reprimit. et ne
 ad desperatōem corruamus fulcit. hec
 grego. **S** Per ista dicta sanctis
 simi viri doceat homo sp habere spem et
 timorem. spem de miscdā. timores de
 iusticia. Spē vt si lapsus fuerit surgat
 per penitentiā. timorem ne iterum in
 cidat in peccati ruinā. qz valde displi
 cet omnipotenti deo reciduario seu re
 iteratio peccati. Vñd omnis penitens
 semp miscdā dei et iusticiam coram
 oculis habeat. miscdā vt p spem eri
 gat. iusticiam vt per timorem humili
 erur. Ad hoc faciendum hortat beatus
 aug. sic dicens. Nunqz peccatorū enoz
 mitas sine intuitu diuine clementie ē
 pensanda. nec diuina bonitas sine rigo
 re iusticie cogitanda. nam hec sine illa
 facit insolescere. illa vō sine ista despe
 rando facit nimis ptimefcere. hec Aug
 gu. Sz fortasse est aliqz qui tot crimi
 na se spicit pmississe q ppter illa time
 at dei amicitia et dilectōem qzuis tole
 at nequaqz assequi posse. Sz absit hoc
 a cordibz oim pctōz. sua tñ pctā plan
 e. iij.

gentium et dolentium. nam per lameta pme peccator quibus sordidissimus dei efficitur amicus et dilectus De hac magna pietate et misericordia dei dicit beatus bernardus. Quid de tua misericordia dicam bone ihesu qui non minus peccatorem puerum diligis quam eum qui nunquam peccati maculam praxit. hec bernardus. Non enim qui peccauerunt sed qui in peccatis pseuerant sunt odibiles et abominabiles deo Conuersos eos et penitentes peccatores ad gremium sue pietatis et dilectionis paratus est suscipere christus De hoc ait beatus augustinus in quodam sermone Non enim qui peccauerit sed qui in peccatis suis pseuerauerit odibilis erit deo et abominabilis Nam ut de indulgentia diuina diffidat dominus nos per prophetam velut pater piissimus solatur dicens Nolo mortem peccatoris sed ut puerum et uiuat Et illud Impietas impij non nocebit ei. in quacumque die puerus fuerit ab iniquitate Sed ista tam magna misericordia tunc nobis prodest si non tardemus pueri ad dominum nec crimina criminibus supaddimus Sed forte cogitat aliquis se tam grania admisisse peccata ut iam misericordiam promere ei non possit. Absit hoc a sensibus omnium peccatorum. Homo quicumque illarum multitudinem peccatorum attendis cur omnipotentiam celestis medici non attendis. Cum enim velit deus misereri quia bonus est et possit quia omnipotens est ipse contra se diuine pietatis ianuam claudit qui deum sibi misereri aut non velle aut non posse credit. eumque aut bonum aut omnipotentem esse diffidit. Nemo ergo post centum peccata aut post mille crimina de misericordia diuina desperet. Sic tamen non desperet ut sine ulla mora deum sibi repropiciare festinet. ne forte si consuetudinem peccandi fecerit etiam si velit a diaboli laqueis liberari possit. Hec augustinus. Et Ecce

quomodo beatissimus vir augustinus omnes peccatores etiam in peccatis multis et maximis iacentes hortatur ad spem venie et neminem debere despare de dei misericordia et pietate. sic tamen ut sine ulla mora per penitentiam et puerionem ac bonam puerionem festinet facere sibi deum propicium. ne tardando per negligentiam et incuriam deur in reprobum sensum et incidat in laqueos dyaboli ex quibus etiam si voluerit excutere se non possit. ¶ Sciendum etiam quod diuine misericordie multi sunt effectus. Ipsa enim dei misericordia preuenit nescientes. trahit nolentes. sequitur non querentes. precurrit fugientes. reuocat recedentes. expectat tardantes. suscipit reuerentes. remittit debitum. offert mercedem. premiat ultra pignum. Primum preuenit nescientes Psalmista. Deus meus misericordia eius preueniat me. et hoc per occultam inspirationem. Io. ij. Spiritus ubi vult spirat et vocem eius audis et nescis unde veniat aut quo vadat quia vox diuine inspirationis auditur intus in corde penitentis per cognitionem. et nescitur unde veniat. quia ab homine ignoratur diuine vocati omnis causa cum sit pure gratuita. aut quo vadat. quia similiter ignoratur de finali pseuerantia. Secundo trahit nolentes. Io. vj. Nemo potest venire ad me nisi pater traxerit eum. Tercio sequitur non querentes. Ezechiel. xxiiij. Quod perierat requiram et quod abiectum fuerat reducam. Quarto precurrit fugientes. Exodi. xxiij. Ecce ego mitto angelum meum qui precedat te. Quinto reuocat recedentes. Isa. lxxj. Conuertimini filij israel sicut in profundum recessatis Sexto expectat retardantes Isa. lxx. Expectat dominus ut misereatur et non exaltabit precens vobis. Septimo suscipit reuerentes. ps. Suscipit eos de

via iniquitatis eorum. Et illud iher. vbi
dñs ad peccatricē aīam dī Tu formica
ta es cū amatoribz multis. tñ reuerter
re ad me et ego suscipiā te. Octauo re
mittit debitū Matb. xviij. Dē debitū
dimisi tibi qm rogasti me Nono pfert
meritū. Cū paulus. Quid hēs qd nō
accepisti. Decimo pmiat supra pdig
nū. ad Ro. viij. Nō sunt pdigne passi
ones huius tps ad futurā glāz quere
uelabif in nobis Nec igit oīa que pre
missa sunt de dei pietate et mīa debent
vnūquemqz pctorē sua facinora tre
pidantē ad spem fiducie aīare et ad ci
tam puerfionē ad deū seu pñam agen
dā mouere vt saluus eē possit in extre
mis hīs et in die iudicij. Filius

Quidens gaudeo audiens tantaz
mīam et pietatē esse in visceribz
dei nři. et qz aptum est gremiū benigni
tatis eius ad suscipiendō oēs pctorēs
in foidibz facinorū pñturos. necē est
vt currant singuli qui se sentiūt onere
criminū grauatos nihil lxitantes ad
fontē rante pietatis. vt abluti a fetore
suorū scelez veniā et grām ab ipso mīa
rum dño valeant impetrare. Sz rogo
pī vt me de hoc informes. Cū igit dñs
fit ita misericors quare omēs pctorēs
non accedūt eius pietatē vt se p pñas
puerrant ad seipm. vel quid est qd im
pedit tantam eorū salutem.

Ca. IX. Pater. X

Quod homines
qz plurimi et heu p maiori pre
vt cernimus tardi sunt et negligentes
ad puerfionē ad deūz siue ad pñam a
gendā facit amor pñis vite et delecta
tio in rebz trāsitorijs. Qui vero puerri
volunt necē est vt pñia despiciāt et fu
tura diligant. vt testat greg. i. mor. dī
cens Sunt nonnulli qui vitā suā negli
gunt. et dum transitoria appetunt tunc

eterna negligunt et neglecta premunt.
cūqz eterna q amiserunt nō pñderant
esse se heu miseri in bonis non putant.
nequaqz em ad veritatis lucē ad quam
tñ pdiri fuerāt mentis oculos erigūt.
nequaqz ad preemplatōem pñe eterne
desiderij aciē tendūt. sed semetipsos
in his ad q piecti sunt deserentes vice
pñe diligunt exiliū qd patiunt. in ce
citare quā tolerāt quasi in claritate lu
minis exultant. cōtra electorū mentes
dū cuncta trāsitoria nulla esse pñcipi
unt ad q sint pdite exquirunt. Cumqz
ad eorū satisfactōz mī extra deū sufficit
ipsa inqñtionis exercitatio fatigata il
lorū cogitatio in pditoris sui spe et pre
platoe requiescit. supñis interferi ciui
bus appetit. vnusquisqz eorū adhuc ī
mundo corpe positus. mente iā extra
mundū. surgit em. nā exiliū sollicitudi
nē quā tolerat deplorat et ad sublimē
patriam incessantibz se amoris stimu
lis excitat. cū em dolens videt quantū
sit eternū qd perdidit. inuenit salubre
psilium tpale hoc despiciere qd precur
rit. et quo magis crescit psiliū sciētia vt
non peritura desideret. eo augef dolor
q nondū ad mensurā pertingat. Quid
bene per salomonem dī. Qui ad dit sci
entiam addit et dolorē. Qui em alio si
rit iā summa que adhuc nō hz magis
de infimis in quibz retinet dolet. Nec
greg. Item de eisdem carnalibz homi
nibz dicit idem. viij. mora. super illud
iob. Cutis mea aruit et ptracta est. In
sancte quippe ecclesie corpe his qui so
lis exterioribz curis inserviunt pgrue
cutis vocant. que nimirū cutis arescen
do attrahif. qz mentes carnaliū dū pñ
tia diligūt et qñ iuxta posita pñcipiscūt
ad futuram tendi p longamimitatē vo
lunt. Hanc nāqz attractatōem ps for
midauerat cuz dicebat Sicut adipe et
pinguedine repleat aīa mea. Ad ps

Cū

quippe pinguedinis animam replet cum hac
 contra primum desideriorum estum superne spei
 infusio refouet Cunctis ergo arefcentes attra
 his cum cor rebus exterioribus deditum atque
 ex desperatione siccatum in aurore sui a
 more non tendit sed in semetipso ut ita
 dixerim rugosa cogitatione triplicatur
 Pensandum vero est quod carnales mentes
 idcirco primum diligunt quod vita carnis quod
 fugitiua sit minime attendunt Nam si ve
 locitate transitus eius aspiceret hac eti
 am prosperitatem minime amarent Scri
 autem quod primum vite monita decurrere sub
 festinatione aspiciunt nequaquam in hoc no
 bilitatis itinere cordis intentione figunt
 hec greg. A Per hec igitur dicta mani
 feste apparet quod amor rebus transentium siue
 delectatio primum faciunt homines tardos
 ad penitendum B Erecouerso preceptus
 mundi facit promptos ad deo obediendum
 nam ipse amor mundi cum prevaler ad ambiem
 dum honores terrenasque mentes hominum
 instigat ne despecti videantur res facit
 cumulare terrenas rebus in prosperis
 gaudere sola que assunt cogitare nullam
 memoriam celestis patrie habere. De talibus
 dicit beatus greg. viij. moral. super illud iob.
 Tabernaculum impiorum non subsistet sic Ta
 bernaculum quippe destruitur ut ab estu cor
 pus et frigore defendatur Quid igitur hoc
 loco tabernaculi nomine nisi edificatio ter
 rene felicitatis insinuat per quam super se
 reprobi casura multiplicatur ut se a pri
 mis vite necessitatibus quasi ab estu et ymbri
 bus defendant. honoribus namque exerce
 re ambiunt ne despecti videantur terrena ex
 aggregant ne inopie frigore torpescant
 preueniunt curare quod sequitur et tota inten
 tione satagunt. ne quod in presentibus deficit. stu
 dent nomine dilatare ne lateant inunctos
 se in omnibus et felices putant. ubi ergo mentis
 habitaculum destruunt ibi perculdubio ta
 bernacula fixerunt aduersa impatienter fe
 runt remisse in prosperis letantur sola que

assunt cogitant nec ad affectum celestis
 patrie ulla recordatio respirant gaudet
 sibi bona suppetere que cupiunt. atque ubi
 carne requiescunt ibi et mentem extingunt
 do sepeliunt quod secularis cure zelo truci
 dari terrenarum rerum cumulum aggerant et
 que foris exquirendo multiplicatur hunc
 semper interius per cogitationem portant.
 Ac iniusti nec oblata bona hic per mag
 no accipiunt nec allata mala valde pri
 mescunt sed et cum bonis presentibus utuntur ven
 tura mala metuunt et dum de malis presenti
 bus gemunt bonorum sequentium amore per
 solantur Sicque temporalis fouetur subsidio sicut
 viator utitur cum pausat et recedere festi
 nat quod scit corpus et aliud tendit mentem. non
 nunquam vero et aduersa perpeti appetunt et in
 transitorijs prosperari refugiunt ne dele
 ctatione itineris a patrie perueniunt tardetur
 ne gressum cordis in via peregrinationis
 figant et quandoque ad aspectum celestis pa
 trie sine remuneratioe perueniant gaudet
 despici nec dolent se necessitatibus affli
 gi Qui contra primum se aduersa non mu
 niunt quasi contra estus et pluias habere taber
 naculum nolunt Iusti itaque se destruere ne
 gligunt ubi peregrinos se esse et hospites
 nouerunt. quod enim in presentibus gaudere desi
 derant esse in alieno felices premunt.
 Iniusti autem quanto longius ab eterne
 patrie hereditate diuisi sunt tanto in ter
 ra altius fundamenta cogitationis fi
 gunt Bene ergo dicitur tabernacula im
 piorum non subsistent quod vite fugientis
 amatores dum se studiosi presentibus con
 struunt repente ad eterna supplicia ra
 piunt. hec greg. C Quod autem carnales
 homines sic inhxrent temporalibus hoc facit quod
 negligunt pensare eterna nec preedunt habere
 omnia transentia et ideo suam consolatioem totam in
 voluptatibus carnalium desideriorum ponunt
 De hoc dicit idem beatus greg. x. moral.
 super illo verbo iob. Oculi impiorum defi
 ciunt et effugium peribit ab eis Oculi impiorum

intentōes sunt carnalium desideriorū. q̄ idcirco deficiunt q̄ eterna negligūt. et sola sp̄s transitoria p̄stolant. Adipis-
ci q̄ppe terrenā glām cogitant. multi-
plicari rebo rpalibz exoptant. ad mor-
tez quoq̄ quotidie cursu etiā labentū
tendunt. s̄z cogitare mortalia nesciūt.
carnis vita p̄ momenta deficit. res hī
ta instanti fine corūp̄it. et hīdi anxie-
tas nō finit. sed cū mors impios sub-
trahit eoz p̄fecto desideria cū vita ter-
minant quoz. s. oculi tunc sup̄na vltō-
ne deficiunt. q̄ suo hic iudicio a terre-
na deficere delectatōe noluerūt. a quibz
et effugiū pibit. q̄ eoz malicia ab-
aīaduerhōe districti iudicis quo se va-
leat occultare nō inuenit. nā nunc cuz
tristitia iniqui aliq̄ vel aduersa pariu-
tur effugij latebras inueniūt. q̄ ad vo-
luptatē prius desideriorū carnaliū re-
surgunt. Ne em̄ paup̄tas cruciet diti-
is aīa demulcet. ne despectus prioz
deprimat sese dignitatibz exaltant. aī
positis epulaz diuersitatibz nutriunt.
Si fastidio corp⁹ atterit. si quoq̄ me-
sticie impulsu deijcit mor p̄ interposi-
ta locoz blandimenta releuat. Tot ḡ
hic hī effugia quot sibi preparent dele-
ctamenta. sed q̄nq̄ ab eis effugiū p̄it.
q̄ dū eoz mens amissis oibz se solum
mō et iudicē p̄spicit. tunc voluptas sub-
trahit. voluptatis culpa seruat. et repē-
te miseri p̄uindo discunt. q̄ pictura re-
nuerūt. qui tñ quousq̄ viuūt corporali-
ter q̄rere nocitura nō desinunt. Qñ et
subdit. et spes illoz abhoiatio anime.
Quid hic pctōr toris cogitatōibz spe-
rat nisi vt p̄tate alios transeat. cū cros-
rez multiplicatōe trāscendat. aduersi-
tates donando subiiciat. obsequiis
mirādus innotescat. ire ad vorū satiffa-
cit. benignū se cuz laudat oīdat. q̄cqd
gula appetit offerat. Bene ḡ illoz spes
abhoiatio d̄r. q̄ ea q̄ carnales ambiūt

spūales quibz iudicio rectitudinis ad-
uersant. nā qd pctōres voluptates effi-
mant p̄culdubio hoc iūsti pena putat.
abhoiatio h̄c aīe spes est p̄auoz q̄ mi-
miz spūs deficit. vbi caro requiescit.
vt em̄ caro mollibz. sic aīa duris nutri-
tur. illā blanda refouent. hanc aspa ex-
ercet. illa delectationibz pascit. h̄c
amaritudinibz vegetat. et sicut carnes
dura sauriant. sic mollia spūm necant
sicut illā laboriosa interimūt. ita h̄c
delectabilia extinguunt Spes itaq̄ car-
naliū abhoiatio anime d̄r. q̄ inde in
perpetuū spūs interit vñd ad tps caro
suauiter viuūt. h̄c greg. **D** Et sci-
endū q̄ amatores mundi cū ab eis af-
fectū se non solū non obr̄pant. sed etiā
am ad ipsius dilectōnem p̄pter carna-
les voluptates et vanitates se effundūt
in tantū preualet in eis amor seculi et
quodam mō in eius dilectōe excecant.
vt nec etiam circa mortem amare rpa-
lia desistant. Qd pulcre tangit beatus
grego. viij. mox. sup̄ illo verbo iob Et
p̄sumpti sunt absq̄ vlla sp̄e. dicēs Re-
p̄boz mentes erga dies p̄ntis vite tā-
to amore hic p̄stringunt. vt sic sp̄ hic
appetant viuere q̄tenus si valeant viuē-
di cursum desiderent numq̄ finire. Co-
gitare q̄p̄uentura despiciūt. sp̄em cor-
tā in rebo trāseuntibz ponunt. h̄c nul-
la nisi q̄ p̄tereūt p̄cupiscūt. cūq̄ mimis
trāseuntia cogitāt et māsura nullaten⁹
spant. sic cecitate insensibili cordis o-
culus claudis vt eterne luci nullaten⁹
incendat. vñ fit vt sepe iā corpus mo-
lestia q̄riat. et vicina mors struē spūs
vital⁹ incidat nec tñ curare q̄ mōi sunt
desināt. iāq̄ eos vltor ad iudiciū p̄tra-
hit et tñ ipsi ordinatōe sollicita rebo trā-
seūtibz occupari nihil aliud cogitāt nisi
in hoc mōo adhuc q̄literviuant. relin-
q̄nda oīa q̄si possidēda disponunt. q̄
spes viuendi non frangit. etiam cum

vita terminat iam ad iudicis trabun-
tur pñtiam et tñ adhuc labendis rebo
inherent p curā Dura em̄ mente abeē
mors longe credit etia cū sentit. sicq;
a carne aīa soluit vt erga pñtia immo
derato amore se retinēs ad eternū sup
plicium ducit. hoc ipm quoq; nesciat
quo ducat. et deserens q̄ amare cū ter
mino noluit. repente sine termino in-
uenit que nūq; puidit Ac ptra electoz
mens ad eternitatis interiōem tendi
tur etia cū pñs eam feliciter vita co
mitat. Magna carnis salute vti. nec
tñ eius fiducia retardat nullus adhuc
moris articulus erumpit et q̄ si pñtem
hanc quotidie pspicit. qz em̄ vita in-
desinenter labit spes ei uiuendi fundi-
tus amputat. Beneq; de diebo ptereū
tibus d; psumpti sunt absq; vlla spe ac
si apte diceret mentis fiducia in pñti
vita non posui qz oē qd pterit calcan-
do desperi. vnde et apte subditur. Me-
mento qz ventus est vita mea hū etem̄
vitam carnis q̄ si pmanētē diligunt
qui quāta sit vite seqñtis eternitas nō
intendūt cūq; soliditatez phenitatis
non pñderant exiliū patriā tenebras
lucē cursum stationez putant. Ac ptra
sancti viri quo ad eterna cor eleuat q̄
breue sit qd sine claudis pñsant et eo eo
ruz sensib; vilescit qd pterit quo intel
lectu radiante interlucet qd acceptuz
nūq; recedit. Cūq; infinitatē pheni-
tatis aspiciunt nequaq; iā. p magno
desiderāt q̄cquid finis angustat sz sub-
leuata mens extra tpm terminos du-
cit et tñ cū carne in tpe teneat et tanto
altius finiēda despicit quanto verius
in finita cognoscit Sed hec ipa huma-
ne breuitatis pñderatio auctori nō
magne virtutis oblatio est Vnde bene
d; Memento qz ventus vita mea est.
Ac si apte diceret transeuntē velociter
benignus respice qz tāto videri a te mi-

sericordius debeo quanto ipse a pñde
ratōne breuitatis mee oculos nō auer-
to. Sed qz dū tēpus vite pñtis absin-
dit ad opationē pmerende venie vltre
rius non redit recte subiungit nec re-
uertet oculus meus vt. vi. bo. Ad vi-
denda bona extincti oculus non redit
qz ad exhibenda recta opera exuta car-
ne aīa non recurrit. Nequaq; oculus
ad videnda bona reuertit qz retribu-
tionē suaz mens inueniēs ad opatōis
vsum nullatenus reuocat. hec grego.
Ecce quō homines carnales et circa fi-
nem vite amare tñalia et tñsitoria nō
desistunt. Electi vero econtrario ppter
amorem celestis pñe etia cū sani sunt
ea contemnunt. Sed et hoc considerā-
dum qz ad cumulum miserationum. illo-
rum videlicet hominū qui sic absorp-
ti sunt in amore tñaliū et carnaliū vo-
luptatum rapiunt etiam et tradunt in
quādam duriciā cordis et insensibili-
tatem mentis vt labores p mundo li-
benti aīo sustineāt dūmodo potiuntur
et assequi valeāt seculi voluptates. hec
pbat grego. xx. moral. cū dicit Quidā
di amatores attendūt tñsitoria que
pcipiunt et inueneri negligunt bona p-
manentia que perdunt. cūq; tñaliū
amore flagrant veram leticiam violen-
ter ignorant quā si studiose cognosce-
re quererent q̄ flenda sint gaudia que
appetunt viderēt sed cum meliora sci-
re ptemunt sola sibi velut summa eli-
gunt que visibiliter oculis seductione
sagaci blandiuntur visibilia sequētes
cor fugiūt et tanto extrinsecus gaudēt
quanto recordationez sui intrinsecus
non habent. Miscentur cum eorū gau-
dijs plerumq; tribulationes atq; ex re-
bus ipsis quibus superbiunt flagellan-
tur et tamen hoc ipsum delicias esti-
mant quia et dura quidem ex presen-
tis huius vite amore tolerāt et tamē

affectu nimie cupiditatis obligati la-
 bore eiusdem tolerantie voluptatē pu-
 rant. Humanū g̃ genus recto dei iudi-
 cio voluptatibus suis dimissum atq; per
 easdē voluptates spontaneis tribulatio-
 nib; traditū. q; amara sunt q; p huius
 vite amore tolerat. et tñ eandē amar-
 tudinē cecitate cupiditatis q̃si insensi-
 bilitate ebrietatis ignorat. **E** A-
 mant em̃ pueri hoīes p huius mundi
 gl̃a etiā tribulatiōes. cunctisq; p ea su-
 dorib; libenter feruiunt et grauiū labo-
 rum iugo deuotissime colla submitunt.
 Dñs aut̃ cessatiōem a mundi laborib;
 impat. scē quietis dulcedinē psuadet
 et tñ resamā iniquorū mens plus asse-
 quā aspera carnaliter q̃ tenere blanda spi-
 ritualiter gaudet plus acerbitate fatiga-
 tionis q̃ quietis dulcedine pascit. Qd̃
 apte in semetipso nobis israheliticus
 ppl̃s offit. qui dum refectiōem man-
 ne desup percipet. ab egipto ollas car-
 nū. perones. porcos. cepasq; cupiunt.
Quid em̃ signat in māna nisi esca g̃e
suave sapiēs ad refectiōem interioris
vite bene vacanti; desup data. Et qd̃
 per ollas carnū nisi carnaliū opa iux-
 ta tribulatiōem labores quasi ignibus
 excoquenda. quid p perones nisi terre
 dulcedines. quid p porcos ac cepas ex-
 primis que plerūq; qui comedūt lacri-
 mas emittūt. nisi facultas vite pñtis
 als delectationib; que adulatorib; su-
 is non sine luctu agit et cum lacrimis
 amat. **M**anna igit̃ deferentes cum pe-
 pomib; et carnib; porcos cepasq; ques-
 erunt. q; vicz pernerse mentes dulcia
 per grām quietis dona despiciunt. et p
 carnalib; voluptatib; laborioso huius
 vite itinere etiam lacrimis plena ocu-
 piscunt. ptemunt habere als habita-
 re vbi spiritaliter gaudeant. et deside-
 rant et appetunt vbi carnaliter gemāt.
 quia dura lenib;. aspera mitib;. transi-

toria eternis anteponunt. hxc grego.
 De hoc per eundem super ezechie. sic
 dicit. Sicut sunt nonnulli qui quietem
 cunctis mundi premiis atq; honorib;
 preponunt. ira nonnulli sunt qui vt in
 hoc mundo aliqd̃ esse videantur terre-
 nis laborib; insudant. insistent causis
 permiscēt iurgis. et q̃uis se corpore
 deficere inter labores sentiant. amore
 tamen terrenarū rerum deuicti delecta-
 biliter fatigant. q; quibusdā prauis
 mentib; nihil est laboriosius q̃ si eis
 precipit vt in huius mundi actib; nō
 laborent. nā quidem sepe repulsi ab a-
 ctione terrena deprecant vt redeāt. ro-
 gant vt premant grauius se incurris-
 se periculū quietem. hxc greg. Apparet
 igitur ex predictis qualiter amatores
 mundi ppter res et voluptates transito-
 rias labores et sudores libenti aīo subi-
 re quodammodo delectent. fortes enim
 sunt dilectores seculi p rebus et gloria
 mundi et quedam difficilima tolerare
 p spe vero perpetua nec pūm quidem
 laborem volunt subire. fortes in rebus
 terrenis. debiles in celestib;. Qd̃ et iā
 attestatur grego. xix. moral. cum dicit
 Omnes seculi amatores in terrenis re-
 bus fortes sunt. in celestibus debiles.
 nam p temporali gloriā vsq; ad mortē
 desudare appetūt. et p spe perpetua nec
 parum quidem in labore suscipiunt.
 vel subsistunt p terrenis lucris. quasi
 bi ferre ptumelias recusant. Sepe nu-
 ditatem. deiectionem. famem p acqui-
 rendis diuitiis atq; honorib; et earum
 rerū se abstinentia cruciant ad quas
 adipiscendas festinant. superiora ve-
 ro laboriose querere tanto magis dis-
 simulant. quanto ea retribui tardius
 putant. **H**ec gregorius. **E**t no-
 randum q; sicut reprobi fortes sunt ad
 sustinentos labores etiam maximos

propter gloriam mundi et amorem rerum
temporalium. ita iusti fortes sunt ad sustinen-
da aduersa et tolerandos labores propter
amorem patrie celestis. De hac dupli-
ci fortitudine dicitur. vij. moral. super illo
iob. Que est fortitudo mea ut sustineam
hic. Sciendum est inquit quod alia est iusto-
rum alia reproborum fortitudo. Iustorum
quippe fortitudo est carne vincere pro-
prios voluptatibus praeire delectationem
vite presentis extinguere huius mundi as-
pera per eternis promissis amare prosperitas
blandimenta praeferre aduersitatis
metus in corde superare. Reproborum vero
fortitudo est transitoria sine cessatione
diligere prae flagella perditionis insensi-
biliter perdurare ab amore rerum tempo-
ralium nec aduersitate quiescere ad inanem
gloriam. etiam cum vite detrimento per-
uenire bonorum vitam verbis ac moribus
impugnare iniquitatem quotidie sine
ullo desiderio defectu perpetrare. Hinc est
quod per psalmistam electis dicitur. Viri-
liter agite et confortes cor vestrum. Hinc per prophetam
tam reprobis dicitur. Ele qui potentes estis
ad bibendum vinum et viri fortes ad mis-
cendam ebrietatem. An non reprobi
fortes sunt qui ad presentis vite concupis-
cias tot laboribus currunt periculis se au-
denter obijciunt per lucris contumelias
libenter ferunt ab appetitu sui libidi-
ne suauitatis praevarietate resiliunt percussio-
nibus durent et mala mundi tolerant
per mundo eiusque ut ita dixerim gaudia
querentes perdunt nec tamen haec perdendo fa-
tigantur. Unde bene ex humani generis
voce per Ieremiam dicitur inebriauit me ab-
sinthio. Ebrius quippe quod patitur nescit
Absinthio est ebrius qui pro amore
presentis vite seculi a sensurionis est alie-
nus. dum quicquid per mundo sustinet
leue deputat. laboris amaritudinem
quam tolerat ignorat quod nimis ad cuncta
delectabiliter ducit in quibus penaliter

fatigatur. Alia protra vir iustus ad mundi
pericula per mundo toleranda esse debi-
lis studet finem suum concupiscit vita
praesens quod sit transitoria attendit et per
ea exterius labores propter remmuit. cuius
ius intrinsecus delectationem vincit.
Dicat ergo beatus iob. ex omni voce iusto-
rum. Que est fortitudo mea ut sustine-
am aut quis finis meus ut patienter a-
gam. Ac si aperte dicat mala mundi pro
mundo tolerare nequeo quod ita in eius
desiderio fortis non sum. dum enim pre-
sentis vite finem conspicio cur pondus
eius patior cuius appetitus calco. Et
quod iniuste quicquid ut diximus tanto for-
tius labores illius proferunt quanto au-
uidius delectatione pascunt recte sub-
dit. Neque fortitudo lapidum fortitudo
mea. Quid hic per lapides nisi insen-
sibilium hominum corda signant qui sepe et
super nos icus accipiunt et tamen nulla dis-
cipline percussione molescunt quo con-
tra electis per prophetam pollicente domi-
no dicitur tollam a vobis cor lapideum et da-
bo vobis cor carneum. hoc grego. Ex-
istis omnibus dicitur beati greg. collige-
re possumus quod dilectio rerum temporalium et
amor carnalium voluptatum retrahunt
hominem a conuersione ad deum et ad
penitentiam per excessibus et peccatis age-
dam faciunt tardus. Inter haec
etiam considerandum est quod sunt nonnulli
in seculo constituti qui confide-
rantes suam peruersam et viciosam vi-
tam. aut propter metum gehenne vel
propter amorem virtutum proponunt
ex animo se a vitiis reabstinere sed re-
nente temptatione seu occasione qua-
licumque protinus in priora factio-
labunt a quibus proposuerant abstinere
et hoc fit quia laborem nolunt ad re-
sistendum habere. Et sunt nonnulli qui
se a quibusdam vitiis abstinent in qui-
busdam vero peccantes iacent. sed

cum tñ non repugnant et cum non refi-
sunt oibus etiam ad illa vitia a quibz
prius abstinebant redeunt. Et sunt non
nulli qui p mentis rōnem se deprehen-
dunt peccando errare. tñ qz negligē-
ter vitijs resistunt a carnis delectatōne
supantur. et per psequens in ea excecā-
tur. Ista beatus greg. tangit. vij. mox.
sup illo iob Inuolute sunt semite gres-
su eoz dicens. Sunt nonnulli qui se
ducentibz vitijs obuiare tota intentōe
deliberant. sed irruente temptatōis
articulo in deliberatōis pposito non
pducant Alius namqz prauo vsu infla-
tus cum magna esse premia humilita-
tis pssiderat aduersus semetipm se eri-
git et quasi tumore turgidi flatus depo-
nit exhibere se quibzlibet cōtumelijs
humilem pmitrit. sed cūz repente hūc
vnius verbi iniuria pulsauerit ad psue-
tam prius elatōem redit. sicqz ad tu-
morem ducit vt nequaquā humilitatis
bonū qd pceperat recorder Alius aua-
ricia estuans augendis facultatibz an-
helat. cū preterire velociter oia pspicit
vaganter per pcupiam mentem figit.
Decernit tā nil appetere adepta transi-
toria sub magne moderatōis freno
possidere. s3 cū repente fuerint oculis
oblata que placeant in ambitōe pri-
us mens arhelat. sed semetipsam nō
cupit adipisci. Hanc occasionem que-
rit et oblata pinentie quā secū pepige-
rat cogitationū se stimulis p desideria
acquistōis inquietat. Alius luxurie
thabe polluit et longa iā psuetudine ca-
ptus tenet. Quanta aut sit castitatis
mundicia cōspicit et carnē vincit. et se
turpitudine alio deplendit. Restringe-
re vero voluptati fluxa deliberat et resul-
tate psuetudini quasi totis se viribz pa-
rat. s3 vel obiecta oculis spēs vel ad me-
moriā reducta cum subita temptatōe
pcuritur prius a pristina preparatōe

dissipatur et qui ptra hanc clipeum de-
liberatōis erexerat delectatōis iacu-
lo fessus iacet. sicqz eū luxuria inermē
supat ac si nulla ptra eā intentiōis ar-
ma prepasset. Alius ire flammis incē-
dit et vsqz ad inferendas primo ptu-
melias effrenat. Cum vero nulla furo-
ris occasio aīm pulsat quanta fit man-
suetudis virtus. qnta patientie altitu-
do pssiderat. seqz etiā cōtra ptumelias
patienter pat. Sed cum pua quolibet
cōmotiōis occasio nascit repente ad
vces et cōtumelias medullitus inflā-
mat. itavt non solū ad memoriā pati-
entia non redeat. sed et semetipsam
mens et ea que loquit puitia nō agnos-
cat. cumqz furori plene satisfecerit q
si post exercitiū in tranquillitatē redit
Vix igit sero post puitia illata se cōhi-
bet. qz et a cursu sepe spumantes equos
non pssidētis dextera. sed campi ter-
min⁹ coercet. Bene ergo de reprobis
dicit. Inuolute sunt semite gressu eoz.
qz recta quidem deliberando appetunt
sed ad psueta sp mala replicant. et qsi
extra se extensi ad semetipsos per cir-
cuitū redeunt. qui bona quidē cupiūt
sed a malis nunqz recedunt. Esse quip-
pe humiles sed tñ sine despectū. eē con-
tenti prius sed sine necessitate. esse ca-
sti sed sine maceratōe corpis. esse pa-
tientes sed sine ptumelijs esse volunt.
cumqz virtutes adipisci querūt sed la-
bozem virtutis fugiunt quid aliud qz
ad belli certamina in campo nesciunt
et triumphare in vrbibz et bella pcupif-
cunt. Quāvis hoc q eoz semite inuo-
lute memorant adhuc itelligi et aliter
possit fieri. Sepe nāqz nonnulli q
dā se vitia vehementer accingūt. sed q
dā subigere negligūt cū se ptra ista nō
erigant et illa ptra se repant que sube-
gerunt Alius namqz iam carnē a luxu-
ria domuit. sed tamen adhuc mentem

ab auaricia non refrenauit cūq; se in mūdo p exercenda auaricia rerinet erūpente occasionis articulo etiā in luxuriā labit quā iaz subegisse videbat. Alius auaricie estum vicit s; nequaquā vim luxurie subdidit cūq; explende luxurie aīm prepat iugo quoq; auaricie quā dudū edomuit cordis certamē aīs cernicē subdit Alius rebellantē impatientiā strauit s; inanem gliam nec dū vicit tñ se per hanc mūdi honoribus inserit pfixus causaz stimulis ad ipa etiā redit cūq; inanis gloria ad defensionē sui aīm erigit t illam victus tolerat q; supauit. Alius inanē gloriā subdidit sed tñ impatientiā necdum strauit t cū multa resistantib; p impatientiā minat erubescens nō implere quod loquit sub inanis glorie iugo reuocat t hoc victus p alium tolerat qd plene se vicisse gaudbat. pueris itaq; inuolute sunt semite gressuum q; t si deuicta vna nequicia pedem leuant. regnante tñ altera hunc in eaz quā vice rant implicant. Aliqñ vero inuolutis gressuū semitis t nonnulla culpa deuincit t alia p aliam ppetrat. Nam sepe furto negationis fallacia iungit t sepe culpa fallacie pūrtū reatu cumulat. Sepe qdlibet vitium imprudenti psumptione pmittit t sepe qd oīm culpa fit grauius etiā de pmissio vitio supbit. Nam quāuis de virtute nasci elatio soleat nonnūq; vero stulta mēs de ppetrata se nequitia exaltat. S; cū culpe culpa adiungit quid aliud q; inuolutis semitis atq; innodatis vinculis prauorum gressus ligant. Etiā inter hēc sciendū est qd aliqñ prius oculus intellectus obtundit t postmodū captus animus p exteriora desideria vagatur t ceca mens quo ducat nesciat t carnis sue illecebris sese libenter subdat. Aliquando vero prius deside-

ria carnis ebulliunt t post longū vsum illiciti opis oculū cordis claudunt nā sepe mens recta discernit nec tñ audēter contra aduersa se erigit t remittens vincit dū hoc ipsuz qd agit dū iudicās carnis sue delectatiōe supat. Un Jhe. captiuitatem zedechie narrās dī Et occidit rex babilonis filios sedechie in reblata in oculis eius oculosq; zedechie eruit. Rex quippe babilonis est antiquus hostis possessor intrinsecus fūdis qd prius filios aī itūeris oculos trucidat q; sepe sic bona opa interficit vt hēc se amittere ipse qd captus est dolēs cernat. Qui genuit plerūq; aīmus t tñ carnis sue delectationib; victus bona que genuit amās pdit ea qd patitur dāna pfinderat nec tñ virtutis brachiū ptra regem babilonis leuat sed dū videns nequicie ppetrationē pcurit ad hoc qñq; peccati vfu perducitur vt ipso quoq; rōnis lumine priuet q; malignus spiritus subductis prius bonis operib; postea intelligentie lumen tollit hēc grego. ¶ Ecce qñ in seculo manētes ppter diuersa impedimenta t occasiones seu ppter societatem malam etiā si firmiter pponant tñ a vitijs se non valēt pūnere Qui ergo vult vitare vitia oportet vt fugiat mundus t ea que in mundo sunt nā mundus iste plenus est spimis. Conuersari autē in mundo t nō ledi difficilimū est Testāte beato bern. qui sic dī. Caro t mūdus pleni sunt spimis pūersari in his t nō ledi dīne potentie est t nō vtutis hūane. hēc bern. ¶ Si quis dō est tāte virtutis vt existens in seculo possit caste viuere t a mūdū vanitatib; abstinerere valde laudabile est Si q; aut nō pū manens in seculo a vitijs se pūnere salubre est vt fugiat mūdū t sic fugiē dō possit t valeat carnales delectatiōes seu vanitates declinare q; alio mō vin-

ei non pñt. De hoc dicit beatus greg.
Mundus et mulieres nō melius q̄ fu-
gliendo vincunt q̄ cū ceteris moribus
quis resistere poterit hosq̄ eū fugere.
vnde fugā arripe si vis victoriā obtri-
nere. hxc gre. Et quidā verficatoz dī.
Mundus non mundat. s̄ mundos pol-
luit. ergo Qui manet in mundo quo-
mō mundus erit. Valde em̄ rap̄ est in-
teresse seculi voluptatibz vel vanitatibz
et non peas maculari put testat yfido.
dicens. Satis rap̄ est vt aliquis inter
seculi voluptates positus a virtutis mane-
at alienus. non em̄ diu tutus esse pote-
rit qui piculo primus fuerit. hxc yfido.
Qui ergo desiderat mūdus a peccatis
existere fugiat mūdū et adhaereat deo

R Ad hoc faciendū hortat nos
beatus aug. dicens. fuge mūdū si vis
esse mundus. Conuertere em̄ ad deū ne-
mo pot̄ nisi ab hoc mundo se auerterit
Qui ergo vult se auertere ad deū. et a
peccato esse mundus necesse est vt fugiat
mūdum.

Filius.

Satis ex predictis autoritatibus
sanctorū patz patet. sed et rō hoc
dictat et experientia docet q̄ puerari in
seculo et esse immunis a virtutis et manē-
do in mundo posse per amorē adhaerere
deo valde est difficile Sed peto de hoc
instrui qualiter homo debeat declinare
mūdū. vel si est aliqua via p quā pos-
sint amatores mūdi retrahi siue auer-
ti a dilectione et vanitate seculi

Capitulū .X. Pater. I

Ria sūt que re-
trahunt hōiem ab amore secu-
li. si tñ illa bene p̄sata et p̄fecte discus-
sa fuerint in corde hōis. Primū est q̄
vitia p̄tracta in seculo faciūt sordidū.
miser et plenū inordinatū et abhōi-
bilū passionū. Secundū est breuitas
tpis huius vite. nā vanitates et volup-

tates seculi cito p̄transeunt. q̄ sp̄ veni-
ente morte terminat. Terciū qd̄ et ma-
ximū est p̄petua dānatio et tormentū.
qd̄ amatores huius mundi et voluptatū in
inferno sine fine sustinebunt. De p̄rio
q̄ vitia siue peccata faciant hōiem sordi-
dū et feridū dicit beatus greg. Si vi-
dere possemus q̄liter p̄ vnū qd̄q̄ peccatū
vulneraret et ferat aīa vsq̄ ad mortē
peccatū resisteremus. hxc greg. Tales q̄p̄
peccatū hōies sic in voluptatibz carnis iace-
tes sunt bestiis et pecoribz files nō rōez
sed sensualitatē seq̄ntes De hoc dī tu-
lius. Plures dicūt voluptatē summā
bonū esse que mihi vox pecudū nō ho-
minū esse videt Sunt et quidā hōies
non re sed noīe. Itaq̄ victus cultusq̄
corpis ad valitudines referat et ad vi-
res nō ad voluptatē. Nulla capitalior
pestis q̄ voluptas corporis. Et cū deus
nihil prestabilius dedisset mente huic
mōdo nihil esset ei inimicū q̄ voluptatē
Non ei in regno voluptatis virtus p̄t
subsistere. nec h̄z vllum cū veritate cō-
mercū. sed oē lumen aīe solet extingui
vere. hxc tullius De hoc etiā dī beatus
bern. Bestiis bestialior est homo rōe vi-
gens et rōne nō vtens. Et p̄p̄ta dicit
Cōputruerunt iumēta in stercore suo.
Qd̄ exponēs b̄t̄s gre. ait Iumēta in
stercore p̄putrescere ē carnales hōies
in fetore luxurie vitā finire Itē q̄ cupi-
ditates et voluptates faciāt hōiez mise-
rū dī cris. **M**iserimus mōs
et miserrimi q̄ sequunt. sp̄ em̄ mūdialia
opa excludēt hōies a vita Et b̄t̄s ber.
Nulla dīo miseria q̄ falsa leticia. de-
niq̄ intm̄ miseria ē q̄ videt̄ felicitas in
hoc sc̄lo. vñ melius ē ire ad domū luc-
rus q̄ ad domū diuitū. De hoc etiā dī
sene. Quidā in voluptatibz se mergūt
et in p̄suetudinē adducti carere n̄ pñt
et ob hoc miserrimi sunt ad eos pueniēti
vt illis q̄ superuacua fuerūt facta sunt
f. j.

nec caria tunc est consummata infelicitas
vbi turpia nō solū delectāt s; etiā pla-
cent. Hec seneca Ite q; res tpales ⁊
voluptates generēt q; dā molestias ⁊
punctiōes mētis d; brūs aug. in glosa
sup ps. primo penti dictū est In labo-
re ⁊ sudore edes panē tuū ⁊ terra spi-
nas ⁊ tribulos pariet tibi Aut si ē ali-
ud vita nra vel si potes puertere ad ali-
quā voluptatē vbi spinas nō sentias.
Elige qd volueris. sis auarus. luxurio-
sus. ambiciosus. in honoz cupiditate
q̄nte spine in ardore auaricie. quante
spine amores turpes. q̄ntas molestias
hnt. q̄ntas sollicitudines hic in ista vi-
ta. obmitto gehennas. vide ne iā ipse
tibi gehenna sis Sed ⁊ cū te iā puer-
tis vt iuste agas nō poteris nisi laborā-
te in terra ⁊ nō finit labor nisi cū finita
fuerit vita. o; em̄ in via laborare vt in
patria gaudeamus. hec aug. Dicit eri-
am yfido. Quid i hac vita laboriosus
q; terrenis desideris estuare. qd hic se-
curus q; huius seculi nībil appetere.
Qui em̄ hūc mundū diligūt turbulen-
ris eius curis sollicitudinib; prurbanf
qui aut eū od iunt. nec sequunt interne
tranquillitatis quiete feruentes furu-
re pacis requiē quā illic expectant hic
quodam mō habere iam inchoant. hec
yfido. De hoc etiā d; quidā doctor sic.
Q; miser cuius aīmus res tpales p
amorem āplectit que cū labore acqui-
rūt cū timore possidēt cū dolore amit-
tunt. Et hec de diuicis Quid de hono-
re referā. In sublimi loco positus es.
nūquid nō eris iudicandus ab oīb;.
lacerand; ab oīb;. nūquid in honore
sine dolore. in platione sine tribulatio-
ne. in sublimitate sine vanitate quis
eē poterit. Quid de gloriā vana. nīhil
aliud est nisi narium inflatio. nūquid
⁊ ipa est sine iuditio Hec em̄ p; siderās
beatus ilxro. in quadā auctoritate sic

inquit. Quid imbecillius miseria hu-
ius vite qua tot circundamur dolor ⁊
passionū agnimb; vt nulla pene hora
sit in qua viuens q; cūq; homo liber a ti-
more trāseat. Si diues vndiq; angus-
tat a timore ne qd possidet amittat.
si pauper nunq; quiescit. si bonus. hic
diaboli timet piculum. hic ne nauis
mortalis corpis in huius mundi pela-
go naufraget nō mediocriter primes-
cit. Idcirco nullus sexus vel etas vel
peditio doloris trāsit expers quousq;
manet in hac miseria. Hec qd naufra-
gium p hoc mare magnū ⁊ spariosum
in quo sunt tot diuersa genera inimico-
rum sm cuiuslibet viriū quāritatē col-
luctantia post multā nauigandi fluctu-
tatem. post multas pictorias iam cre-
dentes finem cape popatū aliqua dy-
abolica suggestione in hac hora ad la-
queū pditionis sua indiscretionē pue-
nerūt. Idcirco dum hic viuitis timea-
tis frēs. vita vestra militia est super ter-
ram. qui hic vicerit alibi coronabit.
duz hac pelle regim̄ nulla nobis certa
est victoria. Quō inter latrones qui ē
onustus auro securus aggredit; Quis
sanctior ⁊ sapiētior ē plus semp time-
at. nam q; altior est cadēs maiores ca-
sus recipit. hec ilxro. Ecce quō vanita-
tes mūdi ⁊ voluptates seculi reddunt
hōiem vt pdictū est sordidū miserū ⁊
plenū dolor ⁊ inordinatar; passionū
Et ideo ipse mundus a quolibet sapiē-
te est merito fugiendus ¶ Secū-
dum qd retrahit a seculi vanitate siue
voluptate est breuitas tps huius vite
⁊ p; sideratio mortis. q; qui veraciter
ppendit cūcta esse transitoria ⁊ momē-
tanea ⁊ se finaliter p mortē esse finien-
dū de facili p; tēnet mundū ⁊ ea que in
mundo sunt. testante beato ilxro. q; d;.
facile p; tēnit oīa q; semp se cogitat mor-
iturus. Item d; breuitatem huius vite

aspicias et bona mundi non appetes.
nec mala quolibet premeles. hec Hiero.
ro. *S*oportet igitur qui vult mundi vani-
tates et vitia vincere et intente intuea-
tur finem vite sue. Ad hoc faciendum ho-
rat nos cassianus cum dicit. Oculi igitur
mentis humane circa finem stet inten-
tus et circa obitum carnis sue. Difficulte
enim vita hec pñsa a noxijs custoditur nisi
obitus et mors carnis mentis oculo in-
cessanter et iugiter preponatur. hec cassi-
anus. *N*am quod homines pñtia diligunt fac-
it quod vita ista quod fit fugitiva prependunt. De
quo dicit beatus hiero. Carnales mentes
idcirco pñtia diligunt. quod vita pñs quod
fit fugitiva non prependunt. nam si veloci-
tatem eius transitus aspicerent hanc per-
spicitatem minime amarent. Hoc etiam
dicit Sepe enim dum pñtis vite breuitas
quod diu perseverantia diligunt ab eterna
spe amamus frangit et delectatur pñti-
bus desperationis sue caligine reuer-
tat. cumque longum putat quod ad vivendum
spacium sibi restat. repente vitam deserens
eterna inuenit que vitare iam nequeat.
Hinc est enim quod per quandam sapientem
dicit. De his qui perdiderunt sustinentiam
Sustinentiam perdunt qui dum diu se im-
morari visibilius estimant spem inuisi-
bilius derelinquunt. cumque mens in pñti-
bus figit vita terminatur. et sic repente
ad supplicia improvisa perveniunt. Hinc
scriptum est. dies enim domini sicut fur in no-
cte irruet. Quia enim ad rapiendam
aerem propinquans minime respicit. furi
in nocte operatur. Tanto igitur debet qua-
si spem veniens metui quanto a nobis non
valeret futura presciri. Unde et sancti viri
quod brevitatem vite indefinenter aspici-
unt quasi quotidie morientes vivunt. et
tanto se solidius mansuris preparant
quanto et nulla esse transitoria spes fi-
ne pensant. Hinc est quod ps. veloci cur-

su fugere vitam peccatoris aspiciens
ait. *N*usillum adhuc et non erit peccator
Hinc ysa. ait. Omnis caro fenum et om-
nis gloria eius tanquam flos agri. Et Iaco.
Que est vita vestra vapor ad modum
cum parens. Recte ergo per Job dicit.
Expecta paulisper. quod immensus est quod
fine termino sequetur. et parum quicquid
finit. Longe quippe videri nobis non de-
bet quod cursu sui tempore tendit non sic
hec greg. Item de eodem in .viij. li. mo-
ral. super isto iob. Nihil enim sunt dies
mei sic dicit. Sancti viri quod verius sum-
ma cognoscunt. eo sublimius terrena
despiciunt. et idcirco pñtis vite dies
nihil esse respiciunt. quod mentis illumi-
nate oculos in consideratione eternitatis fi-
gunt. de qua dum ad se redeunt quid
se esse nisi pulverem cognoscunt. et in-
firmitatis sue conspectu districte iudicari
metuunt. cumque per vim tanto vigoris aspi-
ciunt trepidant examini quod sunt. hec
grego. Qui igitur vult pñtia premere
et mundum fugere necesse est ut brevitatem
huius vite et horam mortis frequen-
ter studeat in animo revolvere. Ad hoc
faciendum hortamur in libro de spiritu
et anima ubi sic dicit. Fugit meditatione
animum exerceamus et consideremus mi-
serias et necessitates nostras. labores
et dolores lugentes. in hanc vitam in-
tranimus cum dolore. vivimus cum do-
lore. et timore exituri sumus. Cogite-
mus ergo quod brevis sit vita nostra. quod via
lubrica quod mors certa et hora mortis in-
certa. cogitemus quantis amaritudi-
nibus admixtum sit si quid dulce aut iocum
dum sit in via huius vite quod nobis oc-
cursu suo alludit. quod fallax et suspectum.
quod instabile et transitorium est quicquid
huius mundi amor prurit. quicquid
spes aut pulcritudo temporalis permittit.
Consideremus etiam que sit patrie cele-
stis suavitatis atque dulcedo. attendamus
f. ij.

et perpendamus unde cecidimus. ubi
iaceamus. et quid perdidimus? et quid inueni-
mus. et ex utroque intelligamus quantum
nobis in hoc sit lugendum. Hinc ei Sa-
lomon ait Qui apponit scientiam apponit
et dolorem et laborem. quia quanto magis homo
mala sua intelligit tanto amplius suspi-
rat et gemit. Hec in tractatu de spiritu
et anima De fallacia enim huius vite et bre-
uitate dicit beatus gregorius. vita mea nauis
ganti similis est. siue dormiam siue vigilem
semper festinus vado ad mortem. Vita
per nos quod multos decipit quod dum fugis ni-
hil es. dum videris umbra es. cumque ex
altaris fumus es. dulcis es stultis. a-
mara sapientibus. qui te amant non te
cognoscunt. qui te fugiunt ipsi te intelli-
gunt. Aliquis et promittit longam ut decipias.
aliquis breuem ut in desperationem ducas
deus gregorius. De hoc etiam per beatum iheronimum.
Vita mundi non vita sed mors. vita fal-
lar vita medar et nunc florens et statim
arescit. vita momentanea et caduca quod
quanto magis crescit tanto magis de-
crescit. Vita plena laqueis. quor in
mundo homines illaqueas. quor per te iam
sustinent tormenta infernalium. quod beatus
qui tuas cognoscit stulticias et tuas non
curat vanas blandicias. quod beatissimus
qui te bene priuatus est. hec iheronimus. Con-
siderantes ergo mundi deceptionem et eius
breuitatem et mortis vicinitatem debe-
mus eius vanitatem declinare. multum
enim valet ad preceptum seculi et ad resis-
tendum peccatis et virtutis iugis mortis
memoria. Quod beatus gregorius in quada-
dam omelia. suadet facere sic hortando di-
cens. Extrema nostri debemus formido-
lose et indefinenter aspicere ne incida-
mus in peccatum iuxta quod hortamur per sapien-
tem Ecclesie. vij. In omnibus operibus tuis me-
morare nouissima tua et in eternum non
peccabis. Pensare etiam debemus malum
illud quod peccantes post mortem sequi-

pensantes gemere. gementes vivere et
ea que promissimus peccata indefinenter as-
picere. aspicientes flere. flentes abster-
gere. Nulla nos prosperitatis transitorie
lericia dissoluat. nec meritis nostre oculos
ea que sunt transitoria obstruant ne cecos
ad ignem ducant. nam cogitandum valde est
quantum nobis valde terribilis erit ho-
ra nostre dissolutionis quod spanorum meritis qua-
ta tunc omnium malorum memoria quod obliuio
transactae felicitatis quod formido et pro-
funda ratio iudicis. Tunc maligni spiritus egre-
diente anima a corpore sua opera requirunt. tunc
mala que suaserunt replicantur socias ad
tormentum trahant. Sed cur hec de puer-
sa solummodo anima dicimus cum ad electos
quosque egredientes veniant et suum in illis
sualeant aliquid requirant. unus autem ho-
minum extitit qui ante passionem suam libe-
ra voce dixit. venit princeps huius mun-
di et in me non habet quicquam. quia ei hunc mor-
talem vidit hominem. suum in illo mundi
princeps aliquid inuenire posse se credi-
dit. sed sine ulla peccata mundi corrup-
tione exiit qui sine peccato in mundum venit
Hec de se contra mundi principem nec
petrus nec paulus nec iohannes apostoli
dicere presumpserunt. In multis ei offen-
dimus omnes dicit iacobus. Constat enim quod
omnes qui de carnis delectatione precepti
sunt in eorum perculdubio vel locutione vel
actione vel cogitatione aliquid suum prin-
ceps huius mundi habuit. Quia curandum
nobis est et cum magnis quotidie fleribus
cogitandum quod seruus quod terribilis sua in
nobis opera requireris. in die nostri exitus
princeps huius mundi veniat. carne mo-
riente in illo aliquid quod fuit in quo ni-
hil potuit. Quid itaque nos miseri di-
cruri. quid acturi sumus qui innume-
rabilia mala promissimus. Quid requi-
renti aduersario et multa sua in nobis
inuenienti dicemus nisi quod solummodo no-
bis certum est refugium solida spes quia unum

cum illo facti sumus in quo princeps
huius mundi et suū aliquid requisivit
et inuenire minime potuit. quoniam solus est
inter mortuos liber et a peccati iam serui-
tute libertate solvitur. quod ei quiescere li-
ber est unum. Constat enim nec negare
possumus. sed veraciter fatemur quod prin-
ceps huius mundi hoc in nobis multa
sed tamen mortis nostre prepe non valet nos
rape. quod eius membra effecti sumus in
quo non hoc quicquam. Iungenda ergo sunt
recte fidei recta opera et mala que fecimus
per quotidiana lamenta diluamus. trans-
actas nostras nequitias surgentia ad amo-
rem dei et propter recta opera superent. nulla
que possumus fratribus bona impendere
recusemus. Neque enim aliter redemptio-
nis nostri membra efficiuntur nisi adhaere-
do et patientia primo. Hec greg. Ex
his igitur dictis sanctissimi viri greg. et ali-
orum doctorum sufficienter apparet fallacia
et vanitas mundi et breuitas huius vi-
te et hora mortis incerta et propter hoc
merito mors est premeditanda. **T**ercium et maximum quod detrahit hominem
a vanitate mundi et seculi vanitatibus et
a vitis est metus gehenne siue timor da-
nationis perpetue. De hoc dicit fortunatus.
Nil fortius reddit mentes hominis
ad resistendum carni et vitis quam timor de-
gehennae supplicis et tormentis. Unde si
non potest amor dei detrahere peccatorem a
cupiscentis mundi seu a vitis retra-
het saltem timor gehennae et inferni. pro-
ut mouet hugo dicens Si amor dei re-
tenere non potest saltem teneat et terreat
timor iudicii. metus gehennae. laquei
mortis. dolores inferni. ignis vrens.
vermis corrodens. sulphur ferens. flamma
tartarea et omnia mala. Hec hugo.
Debet igitur quilibet ut facilius possit re-
sistere vanitatibus et cupiscentis mun-
di in animo suo frequenter reuoluere
mortem. iudicium et gehennam. Ad hoc

faciendum hortatur nos beatus ber. cum
dicit Filioli mei memoremur nouissi-
ma nostra nec peccemus. Nimirum hec
recordatio facit timoratum. timor enim
peccati negligentiam non admittit.
Quid horribilius morte. quid iudicio
terribilius nam gehenna nihil potest intole-
rabilius cogitari. Quid metuendum
si quis ad istam non trepidet. non expaue-
scat. non timore percutitur. Nam in mor-
te non magnū. non primum aliquid de bo-
nis huius mundi secum delaturus est homo
in iudicio. nec fallere nec possibile res-
sistere erit. in gehenna nulla penitus con-
solatio. sed perpetuum de plulatus et fle-
tus. et stridor dentium. Time ergo o homo
quod in morte sepandus es a bonis omni-
bus huius corporis et tam dulce carnis
et amine vinculum amarissimo. secundum
est divorcio. time quod in iudicio pertran-
sues in cuius manus horrendum est
incidere et eo examinante quem nihil la-
tet. Si quidem inuenta fuerit in te iniqui-
tas alienandus es ab vniuersitate qui-
etis et glorie et segregandus a numero
bonorum. et iungendus in sorte dyaboli
et angelorum eius. **P**ropterea. Malum tri-
plex super peccatores manet. manet enim
super eos horrore in exitu. dolor in transi-
tu. pudor in conspectu glorie magni dei.
Quis ille pauore erit o anima cum dimissis
omnibus quorum tibi presentia est tam iocunda. tam
gratus aspectus. sola ingrederis incon-
gruam penitus regionem et occurrentia ti-
bi cateruati reuera teterrima illa mors
stra videbis. Quis tibi in die tate neci-
tatis occurrer. quod consolaberis. quis dedu-
cet. per ignem etiam nobis transeundum est et
vniuersumque quod opus fuerit ignis per-
babit. felix cuius opus non arserit. quem
superedificasse et argentum lapidesque peccati
osos examen illud inuenerit. Hec bern.
Necesse est ergo qui timet gehennam et vult eua-
dere eternam flammam ignis ut mutet in
f. iij.

melius vitā suam De quo brūs augu:
sup ps. Si timemus furor ignē mi-
remur et non timebimus. ignes palea
timet. auro qd facit. Si em̄ possemus
frēs facere vt dies iudicij non veniret
puto nec sic esset male uiuendū Si nō
veniret ignis in die iudicij et sola pctō-
ribz imineret separatio a facie dei i qua
laret oīs affluentia deliciaz nō viden-
tes a quo creati sunt et separati ab illa
dulcedine ineffabilis vultus eius pla-
gere se deberent. Qui dulcedinē sapiē-
tie et veritatis nouerunt utiqz sentire
ceperūt. qd dico quāta pena sit tantū
modo a dei facie separi Qui autē dulce-
dinem illam nondū gustauerūt si non
desiderant dei facies timeant vel ignē
supplicia timeant quē premia nō inui-
tant. vilerit ē qd deus pollicet. pte-
misce qd minas. hec ang. In his vbi
sancti docent abstinere a vanitatibus
mūdi et eius pcupiscentijs nō solū p-
ter meriti ignis gehenne. veretā ppter
p̄mū glorie future vite Nam hec duo-
cuz pfecte in aīo pensant et volunt ut
multum valeant ad p̄empti reze transe-
untium et carnalium pcupiscentiaruz
De his duobz Aurelius sic sic. Bona regni celestis
vincere cogitare vel
intelligere vt sunt nullus potest carne
vestitus et multo est maiora et meliora
sunt qz cogitant vel intelligunt Vnde
scriptū ē. i. cor. ij. Quod oculus nō vi-
dit nec auris audiuit nec in cor hōis
intrauit Regnū nāqz celeste dī omni
fama maius et oī laude melius oī glo-
ria excellentius Mala autē inferni di-
cere vel cogitare vt sunt nemo p̄. peio-
ra quippe sunt valde qz cogitant Reg-
nū itaqz dei plenū est lucis. caritatis
leticie beatitudinis plenitudo. et oīs bo-
ni ineffabilis qd nec dici nec cogitari
potest. At p̄tra locus inferni plenus est
tenebrar. discordie. miserie. turpitu-

dimis. amaritudinis. doloris. fūris. fa-
mis. ignis inextinguibilis. tristitie. vin-
dicte plenitudo. et omnis ineffabilis ma-
li. quē nec cogitari nec dici p̄t. In re-
gno dei nō inueniunt nisi qd satiet et pla-
ceat At p̄tra in inferno nihil videt aut
sentit nisi qd displicet. offendit et cruci-
at Omne bonum in regno dei habū-
dat et nullum malum Omne malum
habundat in carcere diaboli et nullum
bonū. De igit illis plene qui subire
hec oīa mala et sine fine merent. p dele-
ctabilioris hore spacio Irrendus
igit est quisqz mūdi huius caducam
fragilitatē et inuilem voluptatis carnez
diligat et querat. eterna gloria p̄empta
et neglectis regni celestis ineffabili-
bus gaudijs hoc p̄meriti in sapientia
valde est miseror et cor nō habentiu
sanum Quia em̄ fano sensu p̄omnis
diei delictis centū annor penam elige-
rit et tamē miseri sine vlla sapientia vo-
luptatē carnis sequentes nec vitā nec
fugiuunt intolerabiles penas nō centū
annor sed milies mille sed sine fine se-
culor. p. xl. vel lx. annoruz delictis vel
qualibet corruptibili delectatione. For-
titer ergo carnali resistendū est volup-
tati. fortiter p̄tra mūdi blāditias pug-
nandū est et p̄tra multimodas satane
suggestiones vigilanduz omni studio
lata via seculi vitanda est que ducit
ad mortem. Et vero omni cordis desi-
derio ad eunda est via angusta que ducit
ad vitam. via hec angusta est videli-
cer via abstinentie. castitatis. humi-
litis et omnis religionis quam viā
ante nos christus ambulauit et eam ar-
trinit quā via ad suū regnum migra-
uit cuius vestigia et nos sequamur do-
nec post eum eadem via ad vrbem regi-
am perueniamus in qua ipse regnat.
De q vbe quicqd homo dixerit q si stil-
la de mare ē vel scintilla de foco in qua

videlicet vult fulgebunt iusti sicut sol. Iuxta
aug. aurelius. Videmus ergo nunc p
predicte q valde est stultu et amara p
tes vanitates et delicias mundi exclu
di a visione dei et oim sanctoru pfortiu
et incidere in flamas tartareas ignis.

R Ad hoc malu sedule cogitant
dum horat quida doctor dices sic Co
gita quantum sit malu a facie xpi separi
ab illo gaudio diuine contemplationis ex
cludi. beatissima sanctoru oim societa
te priuari. mori vite eterne. et vivere
mori sempiternae. pundo fluctuantis
gehennae immergi. edacissimis denti
bus prementibus in eternu lamari. nec
finiri baratri fumantis amara caligi
ne oculos obcecari. nec sentire qd illu
minat. sed sentire qd cruciat. hec ille.
Etiam beatus greg. de his tormentis
inferni et gehennaliu flammis ac de re
medijs ptra lxx libro. ix. morat. expon
nens illa verba iob. Ante qd vadam ad
terra tenebrosam et sic ait. Quid ter
re tenebrosi noie nisi terra tartari clau
stra signant que eternae mortis caligo
operit. qz damnatos quosq in ppetuu
a vite luce dissiugit. Nec immerito in
fernus de terra. qz quicq ad eam rapti
fuerint stabiliter tenentur. nequa qz vl
tra mea parcentis liberat quos semel i
locis penalibus iusticia iudicantis dam
nat. Sequitur. ubi umbra mortis. Sic
mors exterior ab anima diuidit carne
ita mors interior sepat animam a deo
Umbra ergo mortis est obscuritas di
uisionis. qz damnatus quisqz cu etet
no igne succendit ab interno lumine ob
tenebrat. **S** Naturae vero ignis e
ut ex seipso et luce exhibeat et crema
tionem. sed transactoz illa vltima flami
na vltioz cremationem hz et lucem non
hz. Hinc ps. ait. Super eos cecidit ig
nis et non viderunt sole etc. Ignis em sup
impios cadit. sed sol igne candere no

cernit. qz illos quos gehennae flamma
denotat a visione veri luminis cecat ut
et foris eos dolor combustionis cruciet. et
intus pena cecitatis obscurat. quatenus
qui aurore suo corpe et corde deliquit
simul corpe et corde pumant. et vtriusq
penas sentiant. qz dum hic viuerent p
uis suis delectationibus et vtriusqz ser
uiebant. sequitur. Et sempiternus horro
inhabitat. In huius vite tormentis et
mors dolorem hz dolor timorem no ha
bet. qz nequa qz metus cruciat cu pati
ceperit quod metuebat. Infernum er
go et umbra mortis obscurat et sempi
ternus horro inhabitat. qz eius ignibus
traditi et in supplicijs dolorem sentiunt.
et doloris angustia pulsati semp pauore
feriunt ut et qd timet toleret ut rur
su qd tolerant sine cessatone ptimeat.
Horrendo igit motu erit tunc repro
bis dolor cum formidine. flamma cu
obscuritate. Sic sic videlicet a dam
natis podus sentiri summe equitatis
debet. ut quia a voluntate pctoris ne
qua qz sunt vtriusq discrepare dum viue
rent. in eorum quandoq inferitum ip
sa a suis qualitatibus etiam tormenta
discordent. que tamen supplicia. in se
diuersos et vltro vires cruciat et in eis
vite subsidium eringuentes seruant.
ut sic vira terminus pumant quatenus
semper sine termino cruciatus viuat.
quia ad finem per tormenta properat.
et sine fine deficiens durat. Sic ergo
mors miseris sine morte. finis sine fi
ne. defectus sine defectu. et quia mors
vixit. et finis semper incipit et deficere
defectus nescit. Quia igit et mors per
imit et non exstinguit. dolor cruciat sed
nullatenus pauore fugat flamma pbu
rit sed nequa qz tenebras discutit. qua
tum per noticia pntis vite colligit sup
plicia ordinem non habent. qz no sua
per omnia qualitatem tenent. Tunc
f. iij.

em illos eduxit flamma pburit quos
nunc carnalis delectatio polluit Tunc in
finite patens inferni baratruu deuorat
quos nunc inanis elatio exaltat. atq;
quolibet ex vicio qd hic voluntate calli-
di puaforis expleuerant tunc euz duce
reprobi ad tormenta pueniunt. Ecce
que maneat damnatis pena Cognos-
cimus et instruente nos sacro eloquio
quantus in dānatōe ignis. quāta in ig-
ne obscuritas. quātus in obscuritate
pauor sit nullatenus ambigimus. Sz
quid pdest ista prenosse si non pringat
evadere. tora g intentione curandum
est vt cū vacatiōis tempus pspicimus
beneviuendi studio maloz vlticia tor-
menta fugiamus Hinc quippe p salo-
monē d. Quod cūq; p manus tua in-
stanter opare tē. Hinc ysa. ait Queri-
te dñm dū inueniri possit. inuocate dū
ppe est. Hinc paulus d. dū tps habet-
mus opem bonū ad omnes. Sed ple-
rūq; se ad viam rectitudinis animus
pcingit. torporem discutit. tantoq; in
celestibz desiderio rapit vt pene nil ex
eo inferius remansisse videat et tñ cū
ad carnis curā reducit sine qua pñtis
vite via nullo mō explet. ita hūc infer-
rius expsum tenet ac si adhuc de sum-
mis nulla cōrigisset Hinc veritas ait.
Nolite solliciti esse in crastinū. Hinc
paulus d. Carnis curā ne feceritis in
desiderijs. Sed et his nimirū ducis et
militis vbi agnoscimus. q; tunc ab
eo mortifero vulnere animus pungi-
t cū in ea mensura equitas non tenet.
Neq; em mortali adhuc in carne viuē-
tibz funditus cura carnis abscinditur
sed vt discrete aīo seruiat rpat. Naz
q; sollicitos nos esse vitas in crastinū
phibuit habere vtrumq; curam in pñ-
tibz. nō negat q; tendi ad tempus qd
sequit verat. Et paulus Cū carnis cu-
ram fieri in pcupiscencijs non finit p

culdubio in necessitate pcedit Discre-
tione igit magna in moderamine car-
nis cura frenanda est vt seruiat et mīe
pñcipet. ne quasi domina animū vin-
cat sed subiecta mentis dominio quasi
ancilla famuletur vt iussa assiat atq;
ad nutum cordis repulsa dissiliat vt
vir a tergo sancte cogitationis appa-
reat et nunq; contra faciem reera cogi-
tantis obstat. Curandum itaq; est ne
aut necessitatis metus cura carnis trā-
seat aut in eo qd moderate exequitur
de se presumat Sepe vero animus falli-
tur vt quod voluptate appetit necessa-
riuz suspicet. quatenus omne qd libet
vite debitam vtilitatem putet. Et sepe
quia effectus providentiam sequit in
sui fiducia mens leuat. cūq; sibi adest
qd deesse ceteris pviderit cogitāōne
de magnitudine sua hilarescit. tātoq;
iam a vera pmissione longe fit. quan-
to ipam quoq; elationē quā patit nescit.
vnde solerti semper custodia et in-
tentione pensanduz est vel quid opere
vel quid corde versamus Ne aut men-
tem ppediens foris se terrena cura
multiplicet aut salutem de eius mode-
ramine intrus se cogitatio exaltet vt cū
diuina iudicia temporali circūspectio-
ne metuimus sempiterni supplicia ho-
rozis euadamus. hec grego. Ecce tria
que pmissa sunt remedia saluberrima
et satis efficacia ad retrahendum sine
reuocanduz animum a vanitatibz mū-
di. a pcupiscencijs. a voluptatibz secu-
li si in corde hoīs fuerint bene discussa
et pfecte menti impressa

Filius

Cumor et pauor magnus inuasit
ine audiens tor mala imminen-
tia et occurrentia amatoribz mūdi vi-
delicet breuitatē huius tps. acerbitatē
mortis. amaritudinē et dolores eterne

damnationis. et miro valde quod peccator hec audiens vel intelligens ac animo reuolvens tanta mala non punxit ad penitendum siue ad recedendum a vanitatibus seu voluptatibus huius seculi nisi forte aliquis sit ita induratus in tantum quod non velit attendere seu perpendere futura pericula anime sue aduenientia vel ita desperatus ut diffidat de dei misericordia. aut ita excecatus in nequicia et malicia quod propter hoc non possit nec valeat etiam metu gehenne se praeinere a voluptatibus carnis et lasciuia. Et si vellem scire propter tales vel similes mundi amatores cum aliqui ex eis ad penam trahantur vel etiam vocantur. qualiter vel per quem modum hoc fiat

Ca. XI. Patet.

Quare debes quod valde dux cor habet ille quem a suis prauiatibus et voluptatibus nec supplicia infernalibus nec gaudia eterna trahere possunt. Hoc testatur beatus bernardus cum dicit. nimis cor est dux quod non emolliunt beneficia nec terrent supplicia. nec alliciunt promissa. nec castigant flagella. hec bernardus. Sed opus deus fecit quos predestinauit ab eterno et precelegit ad vitam eternam. put ipse dicit. ego scio quos elegerim. cum vult et quando sibi placet vocat ad conuersionem et ad penam agendam et hoc diuersis modis. aliqui per aliquas reuelationes. aliqui per tribulationem aut corporales infirmitates. aliqui per exhortationes vel exempla aliorum. interdum per internam inspirationem gratiam perunctionis infundendo. De hoc dicit ysaia. Multis modis terret deus homines ut vel sero conuertantur atque exinde magis erubescant quod tardius expectati sunt ut redirent. nam nunc minus. nunc plagis. nunc reuelationibus quosdam conuertit. despicit. respiciit.

tes. promoti terroribus corrigantur. plerique ex sola mentis deuotione conuertuntur ad deum. nonnulli vero coacti plagis conuertuntur qui ex deuotione non conuertebantur. hec ysaia. X De hoc etiam habet in collationibus patrum ubi profertius in sua collatione sic dicit. Primus conuersionis modus ex deo est. secundus per hominem. tertius ex necessitate. Ex deo qui datus est quodam ex inspiratione quedam immixta in cor nostrum nonnunquam etiam dormientes nos ad desiderium eterne vite ac salutis excitat. deusque sequi et eius inherere preceptis perunctione saluberrima coartatur. ut in scripturis sanctis Abraham voce domini de genitali solo et torius cognationis affectibus patrisque domo legimus euocari. dicente domino. Exi de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui. Secundus modus conuersionis est quem fieri per hominem diximus vel exemplis quorundam sanctorum vel monitis instigati ad desiderium salutis accendimur. Tertius vero conuersionis modus est qui ex necessitate descendit dum diuitijs huius mundi vel voluptatibus obligati ingruentibus repente temptationibus vel que meretur pericula minantur vel amissione bonorum vel carorum morte perungimur ad deum quem sequi in prosperitate rerum pretempimus saltem in uirginitate percellimur. Ad Per quod manifeste probatur initium nostre salutis domini uocatione fieri. dicentis ut sicut. Exi de terra tua. et summationes perfectionis ab eodem ac puritatis similiter tribui cum dicit. et ueni in terram quam monstrauero tibi. id est non quantum ex teipso nosse vel industria tua valeas reperire. sed quam tibi ego non solum ignorantibus sed etiam non inquirentibus monstrauero. Ex quo manifeste colligitur quod quemadmodum inspiratione domini. prouocati ad viam salutis occurrunt.

rimus. ita etiā maffterio ipius ⁊ illu-
minatione deducti ad pfectōem sum-
me beatitudinis puenimus. hec pafun-
tius. Apparet igit pmissa nō solū vo-
cationis modus. s; ⁊ pncipiū nē fa-
luris ⁊ psumario pfectōis p grām dei
in nobis actitari. vñ quilibet qui desi-
derat saluari cū se senserit per pdictos
modos a dño moueri seu vocari respō-
deat p bonā voluntatē recipiendo gra-
tanter monita salutis obediendo ⁊ fa-
ciendo qd in se est De hoc dicitur ideoz pa-
functius in eadē collatione. sic itaq; fi-
cut occasiōes salutis aduersis modis
cognoscimus deū opari. ita nīm est oc-
casiōib; a dinitate pcessis vel emixius
vel remissius famulari. Nā sic dei fuit
vocātis oblatio. Exi de terra. itaq; A-
brahe fuit exeuntis obla. ⁊ quēadmo-
dū illud qd dicitur ⁊ veni in terram vt fiat
obtempantis est opus. atq; illud qd
adgic. quā monstrauero iubentis dei
vel pmittentis est gratia Quib; mani-
feste pdocem ⁊ iniriū bone voluntatis
nobis a dño inspirante pcedi. cū aut p
se aut p exhortationē cuiuslibet homi-
nis aut per necitatem nos ad salutes
attrahit viam ⁊ pfectionem Brutū ab
eodem similiter pdonari. nostrum ho-
hoc esse vt ad exhortationes auxiliūq;
dei vel remissius vel emixius exequamur.
⁊ p hoc nos remunerationem vel sup-
plitia dignissime promereri. qd eius
dispensatiōi aut puidentie erga nos
benignissima dignatiōe collate vel neg-
leximus vel studuimus nostre obedi-
tie deuotione pgruere. vñ de diuine est
gratie prestare nobis occasiōes salu-
tis ⁊ prouentus secundos atq; victo-
riam. nostrum vero vt concessa debi-
necia vel intēsius vel segnius exequa-
mur. hec pafuntius. Habemus igitur
ex dictis sancti viri modum vocatio-
nis per quem vocamur ad deum habet

mus etiam quomodo monitis eius ob-
temperamus obediendo ⁊ faciendo qd in no-
bis est B Inter hec pconsiderandum
quod maxime duo sunt que trahūt ho-
minem ad conuersionem ⁊ ad vitam
salutis. timor videlicet ⁊ amor Timor
ne incurrat eternā damnatiōez. amor
vt pueniat ad eterne glorie mansiōē
Nam sepe ptingit qd peccatores diuer-
sis sordib; vitioz inuoluti ad memo-
riam reuocāt eterna gehenne tormen-
ta que eis debentur pro flagitijs ⁊ pec-
catis ab ipsis pmissis ⁊ per diuinam
gratiam inspirati ad penitendū p-
punguntur. Sunt etiā nonnulli hoīes ita
duri cordis qd metus ⁊ timor futuroz
maloz dū sani sunt flectere ad peniten-
dū non possunt Sed tacti infirmitate
⁊ egritudine corpis mor inuadit eos
timor mortis ⁊ metus eterne damna-
tiōis. quo timore stimulante ad peni-
tendum compunguntur. ⁊ tales vt vi-
demus frequentius proponunt post cō-
ualescentiam egritudinis vitam suā
mutare in melius per ingressum reli-
giōis. aut alio modo mores ⁊ malaz
vitam emendando. Ex quibus etiam
plurimi votum emittunt ad hoc faci-
endum qui opulante domino votum
quod emisserunt aut sine voto qui se
emendate proposuerunt per ingressum
ordinis aut alio modo vitam suā cor-
rigendo fideliter ⁊ deuote exequuntur
De isto metu tormentoz ⁊ vita emē-
datione dicit beatus grego. super can-
tica. Sunt nonnulli qui magna inten-
tione que sint tormenta reproborum
aspiciunt ⁊ sua factā ppria sine palpa-
tione examinare contendunt. cūq; se
peccasse cognoscunt ⁊ p hoc ire ad tor-
menta reproboz perirunt. subito
tenebras iniquitatis derelinquūt ⁊ luce
iusticie accēdi pcupiscūt. mox ad scāz
opatōem p-
surgūt. ⁊ p bona q faciunt

clarere primis quibusq; incipiunt. hec greg. Ecce habemus quod quod plurimi propter metum infernalium tormentorum peccata et vitia deserentes viam patrie et salutis aggrediuntur. Sunt etiam nonnulli qui per inspirationem divinam perfruentes et propter desideria gaudia celestia ac dulcedinem glorie future et marie visionem sancte trinitatis in qua summa voluptas et dulcedo consistit seipsum reprobant de pueris actibus quos contra deum perpetraverunt. et propter hoc lacrimis agentem penitentiam se afficiunt. subiacere etiam temporalibus dedignantur. hec ardentem eternalia percipiunt. De quo dicit beatus greg. super illud Ezechiel. Abique amarus in indignatione spiritus mei. pensate homini cui dona sancti spiritus creauerat cur amarus abibat. Sed mentem quam spiritus sanctus replet in amaritudine temporalium delectatione eternorum promouet. Dulce est enim esse in rebus temporalibus et humanis. sed ei qui adhuc de celestibus gaudia nulla gustauit. quod quanto minus eterna intelligit tanto delectabilius in temporalibus requiescit. Alci si quis iam cordis ore gustauerit que sit dulcedo celestium premiorum. quod illi ymnidici angelorum chori. quod incomprehensibilis visio sancte trinitatis. huic quanto illud dulce fit quod intus vident. tanto in amaritudine omnem quod foris sustinet. rixas seculi de his que male egisse se recolit. et sibi metipsum displicet cum illi iam placere incepit qui omnia creauit. Reprehendit se in cogitationibus. insequitur de verbis et punit flendo. de factis superius inhiat terrena omnia iam per mentis despectum calcant. Et quod diu illud quod desiderat adhuc per spiritum non habet flere dulce habet et se penitus lamentis affligere. Et quod nec dum se esse in patria ad quam creatus est videt in huius vite exilio nihil plus ei quam sua amaritudo placet. dedignantur

enim subiacere temporalibus et ardentem suspirat eternis. Unde per salomonem dicitur In multa sapientia multa est indignatio. quod si eterna iam sapimus nosmetipsos despiciamus? egisse hoc quod nos potuit ab eternitatis amore separare Si eterna iam sapimus concupiscere temporalia dedignantur. Reprehendit semetipsam conscientia accusat quod egit. damnat per penitentiam quod accusat. fit rixa in animo prurientis pacem cum deo. Sic achab iniquus rex a propheta reprehensus cum contra se diuinam sententiam audisset pertimuit et magno timore depressus est ira ut propheta suo dicens diceret. Nonne vidisti achab humiliatum coram me. quod igitur humiliatus est mei causa non inducam malum in diebus eius. In quibus verbis domini pensandum est quomodo ei in electis suis meritis amaritudinis placet qui amittere deum timent si sic ei et improbo alius reprobo penitentia placuit qui timebat perdere penitus seculum. Aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent si hec ad tempus placuit et in eo qui displicebat. De sciendum quia nullus agere hoc per amorem omnipotentis domini ex toto corde preualet nisi is cuius animus spiritus sanctus assumpserit. Nunquam enim homo ex sua virtute sufficit terrena despiciere. celestia amare. pacem cum deo querere. se cum rixam subire. in cogitatione semetipsum reprehendere et gemitibus penitere. Nullus hec agere nisi quem diuina gratia roborat valet. Unde et subditur. Manus enim domini erat mecum confortans me. Ad bona surgere perfecte non possumus nisi nos spiritus et preueniendo eleuet et subsequendo confortet. hec gregorius. Videmus igitur per predicta qualiter per amorem celestium nonnulli consurgant ad preceptum terrenorum ac odium vitiorum et

pro sceleribus perpetratis se tradunt ad
p̄m̄e lamentū. Multū em̄ valet ad p̄tē
p̄tū rēp̄ t̄paliū ⁊ huius seculi vanitatū
diligens meditatio celestiu gaudior.
De hoc orbeda. *Daia* si te dilectant
aliqui gaudia hūana falsa breuis hui⁹
seculi gloria ⁊ caduca potentia. illuc
mentē euacua ubi vera sunt gaudia ⁊
oīa reputabis ut stercoꝝ. Et br̄s ber.
Si p̄sideremus que ⁊ quāta sint que p̄
mittunt nobis in celis. vilipenderes
oīa que h̄ntur in terris. Dicit etiā de
hoc beatus greg. in q̄dam omel. sic Si
p̄sideremus q̄ ⁊ quāta sint q̄ nobis p̄
mittunt in celis vilescerent aīo oīa q̄
h̄ntur in terris Terrena nāq̄ sustan
tia sup̄ne felicitati p̄para pondus ē nō
subsidium. T̄paliis vīta eterne p̄para
mors est potius dicenda q̄ vīta. Ipse
em̄ quotidianus defectus corruptōis
quid est aliud q̄ quedā p̄lixitas mor
tis Que aut̄ lingua dicere vel quis in
tellectus cape sufficit illa sup̄ne ciui
tatis quāta sint gaudia angelorū cho
ris interesse. cum beatiſsimis spiritib⁹
glorie p̄ditōis assistere. p̄ntem dei vol
tū cernere. incircūscriptū lumen vider
e. nullo metu mortis affici. incorrup
tionis p̄petue munere letari. Sed ad
hec audita inardescit aīmus. iāq̄ illic
cupit assistere ubi se spat sine fine gau
dere. Sed ad magna p̄mia puenire
non p̄t nisi p̄ magnos labores. Unde
⁊ paulus d̄t Non coronabit̄ nisi q̄ le
gitime certauerit. Delectat igit̄ men
tem magnitudo p̄mior. s̄z nō delectat
certamē labor̄ als deterreat. h̄c greg.
Apparet igit̄ p̄ predicra quō nonnulli
p̄pter amorē celestis patrie relinquūt
mundū ⁊ se tradunt p̄m̄e ⁊ sancte con
uersationi ut illam assequi valeant in
futuro Unde vnusquisq̄ qui se sentit
in statu vīrioso ⁊ in p̄ctōz sordib⁹ p̄fi
turum. reuocet ad memoriā tormen

ta gelenne que incidere potest ⁊ ne tar
det quātorius conuertri ad dominū p̄
penitentiā. ne forte tardando incidat
in iram ipsius ⁊ eternā damnationem
¶ Ad hoc faciendum hortatur nos
beatus greg. sic dicens Dum t̄ps est
vnusquisq̄ p̄auitatē suā deferat ⁊ dei
patientiam p̄melcat. ne quem nunc
tranquillū despiciat iratum postmodū
nequaq̄ euadere possit. Omnipotens
em̄ deus peccantes misericorditer ex
pectat. t̄ps ad p̄m̄am tribuit quos nō
cōuersos ad grauioris reatus testimo
nium d̄rit. patienter iram retinet quā
q̄nq̄ irrettractabiliter funder. h̄c gre.
De hoc etiā p̄ sapientem sic d̄t. Non
tardēs p̄uerti ad dominū ⁊ ne disse
ras de die in diez. subito em̄ veniet ira
illius. ⁊ in t̄pe vīdicte disperdet te.
ne adq̄cias p̄ctm̄ sup̄ p̄ctm̄ ⁊ ne dicas
miseratio d̄m̄ magna est multitudinē
peccator̄ meor̄ miserebitur. Via em̄
⁊ ira ab illo cito proximant. ⁊ in pec
catores respicit ira illius. H̄c sapi
ens. Ex his igit̄ dictis colligere pos
sumus periculosum esse tardare peni
tentiam ⁊ differre conuersionē de die
in diem. quia quanto quis diutius p̄
trahit suam ad deum per penitentiā
conuersionem. tanto magis in pecca
tis induratur ⁊ difficilius ad peniten
tiam resurgit De hoc dicit Helman
dus in quarta parte speculi hystoria
lis sic Festina post lapsū vt resurgas
nam si resurgere hodie ē difficile cras
erit difficilius. Qui nō est hodie cras
minus aprus erit. Unde quanto iace
bis diutius tanto cades profundius
ipsum namq̄ iacere cadere. Cadere
fateor humanū est. sed nihilominus
humanum est resurgere. non resurge
re nullo modo humanum est dicendū
sed dyabolicum cuius tota vīta ruina
est. ¶ G. Notandum q̄ quatuor

sunt. f. stare cadere surgere et non resur-
gere horum duo media hominis sunt.
homo enim cadit et resurgit. Stare ve-
ro absque casu solius angeli est. Non res-
surgere solius dyaboli est. Qui ergo stat
et non cadit angelus est. Qui vero ca-
dit et resurgit homo est. Qui autem cadit
et post casum non surgit non quia non
potest sed quia non vult. perfecto dyabo-
lus est. Nec helmandus. Colligat ergo
vnusquisque peccatorum ex his rebus quod mul-
tum pericolosum est iacere in sordibus
vicioz et differre penitentiam et puerfio-
nem ad deum et ideo quatorius festinet
alio ad penitentiam et sanctam puerfione
se conuertere ad dominum aut per introitum re-
ligionis aut manendo in seculo mundi
vanitates peccata seu occasiones pecca-
torum fugiendo. Sed in seculo multe
sunt occasiones per quas homo trahit
ad vicia et retrahit a sancta conuerfioe
ut docet experientia. Idcirco magis cau-
tum est qui se sentit ad peccandum fragi-
lem ac propter occasiones que occurrunt
in seculo se a vicijs non posse continere
ut per ingressum religionis se a peccatis
restringat et de preteritis penitentiam
agat sanctosque ibi viuatur ut post hanc vi-
tam ad eterna gaudia puenire valeat.
De difficultate autem abstinendi
a peccatis in mundo propter diuersas oc-
casiones que se offerunt in seculo et de fuga
mundi atque ingressu ordinis supradic-
tus helmandus satis lucide pomit sic
dicens. Vis extingere libidine amoue
ligna ab igne et alio non subfiter incen-
dium. Que sunt inquis ligna que non sunt
struenda in igne. Ista quippe sunt. Oc-
cia segnicies. somnus. caro. feia. vinum
prosperitas. ludus. carmina. forma pu-
er. Nec ergo sunt omnia irritamenta
vicioz hec sunt incitamenta voluptaris
tormenta castitatis. hoc oleo. hac pice
hac flupa. his sacramentis incendit.

foras babilonis. Vis ergo fugere incen-
dium voluptatis fuge hoc omne genus
fomitris. Sed quo fugies a facie istoz
torum circumspecte mundum ubique dyabolus
hamum peccati aliquo fomite delectari
omnis infestat. Fugiendus ergo est mun-
dus ut eius concupiscentie fugiantur.
Alioquin si in mundo remanere volueris
nec abscisis manibus nec truncatis
pedibus nec effosis oculis eo quod scan-
dalauerint te scandulo non carebis.
Igitur quicquidem nec sine membris of-
ficialibus possumus viuere nec illis sca-
dalis antibus bene viuere necessario que-
rendus est locus non tam corporibus quam
moribus salubris ubi corpe sensuum
non carentes officijs illis scandalis ca-
reamus. Et quis locus ad hoc ydone-
us nisi claustrum ubi pax includit hone-
stas claudis excluditur voluptas mala
secludit libido. Cede ergo de tornace fer-
rea ad claustrum refrigerium ut in loco as-
sumptissimo sub domino nostro ihesu christo presen-
tissimo voluptuose transigas presentis
huius miserie breuem calamitatem.
Sed dicis nunquid soli claustra
les saluatur aut omnes pueniunt seculares
sane neutrum. sed isti soli facile saluantur
illi omnes difficile. Cur hoc mihi quia
tutior ab incendio remotus ab igne quam
proximus igni. Nec helmandus. Ecce
patet per predicta quod conuersari in mundo
et esse ibi absque peccato mundum valde
sit difficile quia propter occasiones que
occurrunt in seculo piclitanter virtutes
dicente beato Bernardus. piclitas castitas in
delicijs. humilitas in diuitijs. pietas in
negocijs. charitas in hoc seculo neque.
Nec beatus Bernardus. Unde propter tot pericula fugien-
dus est mundus et appropinquandus reli-
gioni per ingressum ordinis ubi occasio-
nes vicioz tolluntur et materia ad bene
operandum ministratur ac copiosior merces
seu premium acquiritur De quo beatus Bernardus. sic
g. j.

dicat. Bonum est nos hic esse. si in clau-
stro q2 viuit ibi hō purius. quiescit se-
curius irrocat frequētius. cadit rari?
surgit facilius. incedit tucius p̄m̄iaf
copiosius. **Hec ber.** Videmus ergo cla-
re valde fructuosum esse et salubre con-
uersari in monasterijs p̄ habitū religi-
onis cū tot bona occurrat x̄po dilectis
Queramus ḡ dei gr̄az p̄ ingressum o2
dimis et ip̄e dignabitur nos suscipe in-
ter brachia sui amoris testate brō ber.
qui dr. Bonus es dñe anime q̄renti re-
occurris amplecteris sponsū te exhi-
bes qui es dñs ymo q̄ es sup̄ oīa deus
bñdictus in secula. **Hec ber.** Fugiam?
igif mundū qui amaritudine plenus
est p̄ introitū religionis leuemus cor
ad celū p̄ affectū dilectōis vbi solūre-
ra est dulcedo et iocūditas dicēte brō
aug. in glo. sup̄ ps. Amaritudine ple-
nus est mūdus apud solū deū est iocū-
ditas. Vñ cor leua in celū p̄ quos gra-
dus. Gradus affectus sunt iter tuū vo-
luntas tua est. Amando ascendis neg-
ligendo descendis. Stans in terra in
celo es si diligis. non em̄ sic leuat cor
quō leuatur corpus vt leuetur locum
mutat. Quocūq2 ḡ cor se puerterit in
terrenis rebus amaritudinem inuenit
vnde dulcescat non habet nisi leuet se
ad deū **Hec aug.** Et q2 pressura et ama-
ritudo et fallax est pax in mūdo pax at̄
vera est in dño dicente ip̄o dño in mū-
do pressurā habebitis in me autē pacē
Vñ adleramus deo p̄ sanctā cōuersa-
tionē vt pacem habeamus **H** De
hac duplici pace dr̄ **Hugo** in libro de
claustro aīe. Duo sunt ḡna pacis vna
qm̄ x̄pus dat. altera qm̄ dat mundus
pax mūdi est vt a deo recedas et diabo-
lo p̄sentias parvero x̄pi est vt expellas
diabolū et diligas deū. pax mūdi est vt
mūdus tibi et tu mūdo placeas et sic sa-
ciatus terrenis voluptatibz inferni cru-

ciaribus in eternū succūbas pax x̄pi ē
vt aduersa mūdi vsq2 ad mortē paciē-
ter tolere et sic post mortē future vite
felicitatē securus expectes. **Hec bu-
go.** Sectemur igif x̄pi vestigia eius do-
ctrinam et exempla imitando p̄ ingres-
sum religiōis inibi seruēdo sancte re-
ligioseq2 viuendo vt post hanc vitā ad
ip̄sum puenire valeamus ip̄e enim est
via vitas et vita. Sup̄ quo dicit br̄s
aug. Alc si cuilibet securi suo dñs di-
cat. Quo vis ire per me vade quia ego
sum via si per me vadis laq̄os euadis.
Quo tēdis venire ego sum veritas. ad
me veni. festina simpliciter veni vt pos-
sis feliciter puenire. Si in veniendo f-
uas qd̄ iussi in pueniēdo reddā quod
promisi. Veritas em̄ sum mentiri ne-
scio vbi vis pmanere cū pueneris ego
sum vita in me mane. Si in me vis vi-
uere veniendo et pueniēdo in me mane-
bis sine morte viuēdo. **Hec aug. Fi.**

DE modo cōuersiōis ad deū et de
vocatōe qualiter dñs suos quos
preelegit sibi ab eterno soleat vocare
ad penitentiā et sanctam cōuersationē
sufficientē modo habeo informatōem
S3 nūc quero vtz illi qui relinq̄ntes
mundū gratia spiritu sancti inspirati
et se trāsserentes ad sanctā puerfionē
habitū religionis assumēdo paciūtur
aliqua impedimēta siue tēptatōes an-
te ingressū ordinis vel intra tempus
probationis. Caplm. XII. **Pater**

Lire te volo q2
penitentiā et conuersionem
penitētium ad deū multa sunt impe-
diēcia maxime tñ hec. I. videlicet
inuidia dyabolica fragilitas siue infir-
mitas humana. et consuetudo peccan-
di mala. Malignus enim spiritus ho-
stis generis humani cum p̄siderat pec-
catorē gracia se vifitate esse compū-

etum et velle relinquere mundū atq; p
penitentiam et conuersionez appropin
quare deo. murando vitam vel habituz
p ingressum religionis . omnē modū
querit hoc impediendi . aut p se aut p
suos nūcios . videlicet malā societate
dissuadētes ea que sunt salutis . hoc est
ingressum ordinis validius tamen p
se immitendo quemdā terrore in men
tem hominis faciens eum prumescere
habirum et conuersionem sibi incōsue
tam et inuitatam . quia vt cōmuniter
ista magis faciunt penitētes formida
re aut quodāmodo abhorere . quia oī
bus in rebus grauis est inceptio pri
ma . et primus aggressus ad viam peni
tentie et mandatorū dei est difficilior .
De quo cris. sic dicit . Syabolus sci
ens qd bi qui multa opati sunt mala .
Si se ad penitentia cōuertūt dūstricte
satis velēmēter hoc faciunt vtpote sci
entes quid egerint . meruit em ne quis
horum iniciū aliquod plenitudinis ca
piat Si enim cepint iam nequeunt re
tineri . Sed in modum ignis peniten
tie calore succensī . auro purgato pur
gatiores reddunt animas suas . et me
moriam conscientie velut spiritu quodā
flante ad portū salutis spe gubernante
pueniunt itineris sui habentes caute
lam maximam exhorrore preteritorū
gestorum atq; in hoc pene eos qui nun
quā aliquos incurrerūt lapsus viden
tur procedere dum cauciores eos red
dit experientia . Acrius emz expetimus
ea que pdidimus q̄ que nondū posses
sa desideramus . Acquirere ergo tan
tum iniciū vt fiat in hoc omnis est diffi
cultas vt p̄mos aditus aggrediamur
penitentie in ipso emz ingressu stat mi
nans et terrore spirans et volētes ad
ire etiā atrocitatez depellit cuius si ter
rorum fumos et inanem nebulā prem
mis nec ille aliquid valebit vltra et tuo

occupatus aditu valētiorem se red
dit scenciens supioremq; effectum ini
mici terroribus gratulaberis atq; pfa
cile tibi derelinq istius agomis vias vi
debis . **Hec cris.** **O** Magnū em
est tormentū demoni penitentia homi
nū et conuersis ad deū . quia p hoc que
possidebat amittit et ideo maioribus
nouisq; pulsat infidqs et innumeris p
turbat temptatōibus qd facit vt homi
nem ad odium virtutū inducat et a via
salutis auerrat ac etiam expulsiōis sue
vindictet iniuriā **Testatur hoc beda sic**
dicens . Sepe enim dū conuerti ad de
um post peccata conamur . maioribus
nouisq; antiqui hostis pulsamur infi
dys qd facit vt odium virtutis incuris
atq; expulsiōis sue vindictet iniuriā
Magnū enim tormentum demoni in
fert . a lesione hominū cessare et tanto
dimittit grauius . quāto possidebat di
ucius . **Hec beda .** dicit etiā de hoc gre
go . iij . moē . sup illo Job . Qui parati
sunt suscitare leuitban . Omnes enim
qui ea que mundi sunt plena intentio
ne desiderant . leuitban contra se susci
tant qz eius maliciam instigatōne sue
peruersionis inflammant . naz qui eius
volūtatī subiecti sunt quasi quierō ab
illo iure possidentur et supbus eoz rex
quasi quadā securitate pfruitur dū eo
rum cordibz incōcussa potestate domi
natur **Sz cū** vniuscuiusq; spiritus ad
conditoris sui desiderū recalescit cū
torporem negligentie sue deserit et fri
gus insensibilitatis pristine igne san
cti amoris incēdit . cū libertatis īgenio
te meminit teneri ab hoste erubescit .
Quia vero idem hostis se p̄siderat des
pici . quia vias dñi videt appēlendi do
let contra se caprum remitti et mor zelo
accenditur mor ad certamē mouetur
et ad temptationes innumeras cōtra
rebellantem mentem se excitat atq; in
g . ij .

omni arte lacrimatōis instigat ut p
temptationū iacula in torquendo cō
fodiat cor qđ dudū quierō iure posside
bat. Quasi dormiebat quippe dum so
pitus in prauo corde quiesceret s; exci
tatur in prouocatōe certamis cū ius
amiserit puer se dñationis. Huic ergo
nocti maledicāt qui pari sunt suscita
re leuiathan idest hī se cōtra peccatū
fortiter iudicio discretōis erigant qui
in suis temptatōib; excitare antiquū
hostem nō formidāt. Quisquis enim
accingi diuino seruitio properet qđ a
liud q̄ se cōtra antiqui hostis certamē
parat alio vtr liber in certamine ictus
suscipiat alio suscitatur qui quietus sub
tyrannide in captiuitate fuit. Hec
greg. Ecce quomō dyabolus mentem
quā prius propter sordes viciozū qui
etus possidebat postmodū repugnan
tē sibi p penitētiā ⁊ vite emendationē
crudeliter p diuersa temptationū ge
nerauerat. Unde necesse est vt
vnusquisq; qui viam penitentie ⁊ sanc
te puerfionis aggredi inchoat tempta
tionibus antiqui hostis viriliter resis
tat. quia idem hostis cum considerat
aliquem incipientē ingredi viam salu
tis statim obuiat ei p diuersas tempta
tiones vt possit eū auertere a sancto p
posito ⁊ retrahere ab intentōe salubri.
Hec probat abbas ysaac syrie in quo
dā tractatu sic dicens. Cū volueris fa
cere iniciū bone opationis aduentu
ras tibi temptatōes prius prepara te
metipsum nam psuetudo inimici est vt
cū videt aliquē incipientē bonam cō
uersationē fide feruenti ⁊ conscientia
pura obuiat ei varijs ⁊ diuersis temp
tatiōibus vt exinde in timorē veniens
arefcat a bono proposito nec habeat a
liquatenus calozē appropinquādi deo
nō q̄ talem virtutez habeat aduersari
us. nam nullus possit facere bonū sed

promittit a dō. sicut in beato iob docti
sumus. Tu vero prepara temetipsum
viriliter ad obstandū temptatiōibus
quibus virtutes inducunt. Ac deinde
virtutes incipe opari qz nisi prius pre
paraueris te ad resistendū temptatio
nibus a virtutū opatione recedes. Hec
ysaac. Patet igit qualiter dyabolus i
pediat salutē hominis cū cepit appro
pinquare dō p penitentiā aut p ingressū
ordinis vel religionis. Quidēdū
est etiam quomodo infirmitas siue fra
gilitas carnis reuocat siue ipe diat ho
minē a proposito salutis. Cum em̄ nō
nulli peccatores pro suis delictis com
pungunt ⁊ locum ad penitendū vident
licet religionē vel aliū quemcūq; statū
sibi tamen aptum adire decreuerit ab
hac sancta intentōe carnis infirmitas
sepius reuocat. Multa igit penitentes
siue incipientes ante oculos ponāt. nūc
vigilias nūc ieiunia austeritatē vite ⁊
ceteras obseruācias ordinis q̄ primē
centes subsistere nō posse formidāt s;
diuina gratia adiuti ⁊ spe future glie
roborati talē merum abiciūt ⁊ hoc qđ
in animo proposuerunt deuote psequē
tur. hoc tangit bñs greg. iij. mor. sup
primo Job. Et vincula eius quis solu
it subaudi nisi ego dñs. Soluūtur
vero vnus cuiusq; vīcula dum diuino
adiutorio interna desiderioz carnalia
retinacula dirūpuntur. Cum em̄ pia
intentio ad cōuersionem vocat sed ad
huc ab hac intentōe carnis infirmitas
reuocat quasi quibusdā vinculis liga
ta prepedi. multos em̄ sepe videmus
viam quidem sancte puerfariōis appe
tere. sed ne hanc assequi valeāt modo
irruentes casus modo futura aduersa
formidare qui incerta mala dum qua
si caute prospiciunt in peccatozū suoz
cum vinculis incaute retinent. Multa
enim ante oculos ponunt que si eis in

conuersione eueniant non subsistere se
formidant. De quibus salomon ait.
Inter pigrorū quasi seps spinarū. nam
cū viam dei appetūt eos velut spine ob
stantius sepiū formidinū suarūz oppo
site suspiciōes premūt et pugnāt. Qd
qz electiōes prepedire nō solet bene il
lic secutus adiūxit via iustiorū absqz of
fendiculo. Iusti quippe in cōuersatiōe
sua si qdlibet eius aduersitatis obstacu
lū eterne spei interne premlatōis tal
tu transcendūt. Solut itaqz deus vin
cula qñ ab electiōis cuiusqz animo ī
firmarū cogitationū nodos rumpit et
ppicius dissipat omne qd illectā men
te ligabat. lxx gre. ¶ Ecce qliter
spes futuroz animat penitentes ad exe
quendū bonū hoc quod facere propo
suerūt. Sed si adhuc aliquis ppter as
peritatē religiōis patitur aliquas dif
ficultates reuocet ad memoriā tormē
ta ifernalia et leuius sustinebit ea que
sunt difficilia De hoc p quēdā ī quod
tractatu sic dō. Multis grauis videtur
et aspera in monasterio sui ipsius pro
xpo tpalis abnegatio remimiscant qz
amara sit illozū tormentozū diuturna
excruciatō incōpabiliter enim leuior
est vita claustralis vbi tam corporū qz
animarū necessaria sine solitudine q
runtur qz penarū loca in quibus misē
ri pro peccatis in hac vita nō emenda
tis non tantū maximis sed etiā minimis
negligenter multiplicatis diutur
na miseria cruciari credunt. ¶
Sunt aut peccata que minima vel pua
sue leuia dicunt. non qz pua vel leuia
sunt sed quoniā in hac vitare penitē
tibus leuiter a deo dimittit. Que si qz
emendanda in futurū distulerit ptem
nēdo nō leuia sed graua ymo grauiss
sima in penīs ea sentiet expiēdo. Ne
mo se de peccatozū leuiū leuitate quia
ita apellātur blandiendo seducat. quā

to em fuerit leuiora tanto fit culpe ma
ioris eozū in interni iudicis examine
corrigendi negligentia nullū omnino
peccatū puū estimare debemus vt di
strictus iudex puū estimaret aliqd pec
catū. Nōne omne peccatū p priuatio
nē als preuaticatōem deū ex honozat.
Quod ergo peccatū audemus dicere
puū. Deum em ex honozare quis sane
mentis dicturus est puū. Quid respō
debimus cū exigatur a nobis vsqz ad
ictum oculi totius pñtis vite curius.
Tunc quippe p demnabit quicquid in
uentū fuerit opis ociosi. vel sermōis
ociosi vel etiā silēci vsqz ad minimā
cogitationē. Quis vel mente captus
audat affirmare peccata fore leuia qz
amara debet gehēna. Quid hic cogite
mus que gessimus et in futuro que su
mus accepturi. Si multa bona pauca
mala fecimus: multū gaudeamus Si
multa mala pauca bona multum luge
mus. exigeretur em a nobis vsqz ad vlti
mū quadrantem aut hic cum misēdia
et benignitate aut in futuro cum seueri
tate et iusticia quod absit. Nec ille. Ec
ce qz salubre sit penitentibus et ad con
uersionē tendētibz reducere ante fa
ciem mentis penas ifernales vt eo fa
cilius possint sufferre labores corpora
les. naz ipsa mens humana assueta il
lecebris et cōcupiscentiis prius fugit
labores abstinentiā. vigiliās. et ceteras
corpis castigatiōes. ¶ Scū
inspirante gratia ad mētē redacta fu
erit dies mortis pondus future pene ī
fermū premiū celestis gaudiū contra su
as cōcupiscentias et passiōes ipse ani
mus bellum aggreditur ipsis vicis et
male p suerndim viriliter resistendo et
vim quodāmodo sibi faciendo vrad
victoriam carnaliū passiōū puenire
mereatur. Hoc testatur brūs ambro.
exponēdo illud. Regnū celozū vim pa
g. 17.

tiſ et dicit nouiſſimus qz famulariter
mens humana in diuerſis huius mū/
di illecebris et pꝛcupiſcētijs prauis de/
uicta fugit laborē experit voluptates et
vix adducit vt pſuetudinē prauā pri/
oris vite a ſe excludat. Sed cū cepit
victum diei neceſſitatē ac futuri iudi/
cij pondus pſiderare incitata vel ſolli/
citata volūtariū bellū indicit alijs paſſi/
omibz tēptatōibz et vim facit pſiſtens
deſiderijs et violēter ſeiſam vincere
pretendit. nō em̄ ſine violētia poteſt fieri
vt de abundātia et delicijs ad famē et
ſitim et abſtinentiā et ad crucē trāſeat.
et ſomno prius et ocio amicā carnem
pꝛiſione nūquā ſine violētia fieri pꝛ
vt vnusquiſqz iracūdiam paciētia ſu/
pbiā hūilitate pmutet amore paup/
tatis ac ſufficiētia effluētia ſuper vio/
lentiā ſiue gulā ſobrietate luxuriā ca/
ſtitate pꝛemnet et homo ſubito trāſeat
in virū pfectū et tranſformet et quodā
mō alter reddat ex altero ac ſi a talibz
regnū celoz violēter et p violētiā di/
ripitur. Nec ambro. Videmus q̄
vere pemitētes oporteat vim ſibi facere
vt victoriā viciozū et carnaliū volupta/
tū valeāt obtinere maxie tamē hi qui
malū vſum et longā pſuetudinē in ſoz/
dibus pctōzū et opibus criminofis ne/
ceſſe habent ſcōz magis et minus vim
ſibi facere viriliter carnalibz deſiderijs
et pꝛcupiſcentijs reſiſtendo. De quō
dicit bñs greg. Tanto facilius quis
pꝛuerit quanto minore pſuetudine co/
arraſ. vſitata vero culpa obligat men/
tē vt nequaquā ſurgere valeat ad recti/
tudinē. Nec grego. S. Qd ſic in/
telligendū eſt qd ſine labore vālo nō
pꝛ quis reſurgere poſt pſuetudinē lon/
gam victozū inueteratā ad vias vite et
quanto maioribz criminibz quis īpli/
catus fuerit et diucius in ipſis pſeuerā/
uerit tanto difficiliore et maiores pug

nam et laborē in reſiſtendo vicijs eum
habere oportebit. Qd etiaſ atteſtatur
bñs aug. ſic dicens. Cōtra ingentē
cōcupiſcentiā tanto amplius in ea ſu/
pāda voluptas laborabit quāto maior
res ei vires pſuetudo dedit. Nec aug.
Hoc idem ſentit yſido. cū dicit. Sa/
tis delicate ſe palpat q̄ vult ſine labor/
re vicia ſupare tñ peccati legē quā ſibi
deſeruiendo vicijs fecit ſine violētia
doloris reſecare nō poſſit. Nec yſido.
Cū neceſſe vt nouicijs ſeu nouiter cō/
uerſus labores et faciat ſibi pſuetudinē
cōtra pſuetudinē affectū cōtra affectū
donec mereat vincere delectatōes car/
nis et ſeculi. Et hoc beatus bern. atteſta/
tur in quadā auctoritate ſic dicēs Ad
ea que dei ſunt pꝛicipienda homo ſe at/
tingat neceſſitatē ſibi faciat contra ne/
ceſſitatē. et pſuetudinē cōtra pſuetudi/
nē et affectū ſibi formans pꝛa affectū
donec mereatur plenā delectatōem cō/
tra delectatōem vt delectatōibus car/
nis et ſeculi ſaltē delectet carere quan/
tū prius delectabat habere. Nec bern.
Notandū etiā qd nouiter pꝛuerſi ad re/
ligionē tempe pꝛbarōis inter cetera q̄
ſuſtinet maxime duo paciūtur. Pꝛ
Pꝛimū eſt incōſuete vite nouitas taſ
in aſſumptōe habitus quā etiā in mo/
rū alteratōe ſiue mutatiōe. Secundū
eſt ſubtractio gratie infuſe et prius ha/
bire p quā ſolent pſolari et pſortari in/
cipientes. Pꝛimū ait inconſuete vite
nouitas. nam dum aliquis pꝛpunctus
pro ſuis delicijs ſancram religionē in/
greditur habitū ordinis aſſumendo p
ceſſus tempis ceſſante pꝛimo ſeruoze
occurrit mēti aſpiras habitus et aſte/
ritas vite et pꝛuerſatōis incōſuete vide/
licet vigilia. ieiuniū. ſilēntium. obediē/
tia. caſtigations. et cetera obſeruan/
cie regulares. Incipit autem animus
ad huc carnalis ea abhorere et gemit

sub gravi sarcina cōuersationis. Tres
pidat em̄ caro. ⁊ abhorret subire vias
duras ⁊ asperas sentire p̄tra p̄suetudi
nē ⁊ recurrit fantasmatata p̄ctōp̄ ymagi
nationes vite prioris qualiter in secu
lo liberaliter vixerit ⁊ suam voluntatē
in delicijs diuersis ⁊ voluptatibus ha
buerit ⁊ veratur carnaliter carnalis a
nimus ex eo nimirū q̄ p̄hibetur ab ali
is ⁊ subtrahit̄ q̄d turpiter libuit ⁊ p̄ce
cipit ⁊ proponit q̄d sancte liber als li
cet sed carni nō facile liber. Ex hac aut̄
difficultate ⁊ temptatōe incipit homo
instabilis esse ⁊ nōnūq̄d tolerare de igres
su religionis ⁊ vias q̄tere euasione.
Unde sunt nōnulli qui post assumptū
habitū religionis instigante dyabo. o
et propria fragilitate postposito timo
re dei ⁊ verecundia hoīm reuertunt̄ ad
seculū. Et sunt nōnulli qui p̄pter puto
rem hoīm verecundant̄ deponere habi
tū hī tales nonnūquā fingūt se aliquā
infirmatē habere aut debilitatē vt cū
honore possint iugum ordinis euadere
et a religione recedere. Et p̄pter hanc
fictā occasionem q̄ plures a sancta cō
uersatōe recedūt. Et sunt nōnulli qui
propter diuersa temptamenta efficiūt
tur instabiles ⁊ se dolent intrasse reli
gionē siue ordinē sed p̄pter votum q̄d
emiserunt cor suū firman̄ ad manen
dū. plurimi tñ post voti emissionē in
stigante dyabolo ab ordine discedunt
Et sunt nōnulli qui multū feruentes
sunt tempe probatōis quos p̄siderās
dyabolus sub specie boni nititur puer
tere. Unde suggerit eis q̄ non possint
ordinē prout scriptū ⁊ mandatum est
in regula ⁊ in statutis ordinis observa
re tam propter suā fragilitatē q̄ etiaz
q̄ in pluribz ipsam regulā vsq̄ ad p̄
fectū p̄siderant a p̄sonis ordinis nō ex
equi nec p̄ficere ⁊ iō instabiles efficiūt
tur. quia putant si professionē fecerit

sibi ex hoc piculum imminere ⁊ si p̄ hoc
antiqu⁹ hostis p̄ualere nō potest. tūc
immitrit quendā affectum indiscretū
ita q̄ aliqui corpus suū p̄vigilias. iei
iunia. ⁊ orationes. ⁊ alias castigatio
nes nimis indiscrete affligunt in ran
tū q̄ propter hoc incidunt in debilita
tē corpis ⁊ capitis ⁊ ob hanc causam
aliqui sic debilitati de ordine egrediūt
tur. si autem remanent ab hac infirmi
tate diu nō refozmant̄. ¶ Item
aliqua plurima que patiuntur nouelli
tpe probatōis instinctu dyaboli que
faciunt eos fluctuare ⁊ esse in propo
sito instabiles sicut quotidiana expien
tia quā plurimos docet in tali existen
tes. Contra ista impedimenta ⁊ temp
tationes sunt hęc remedia X Pri
mū est habitare inter multos. quia ha
bitando inter multos videmus pluri
mos qui eandē forte temptatōem ha
bent ⁊ viriliter sustinent ⁊ multos qui
iam euaserūt ⁊ ad maiora profecerūt
quos intuentes animamur ⁊ i nostris
temptatōibus non deficiamus. ¶ Al
Scdm̄ est exempla respicere seniorū
habentiū timorē ⁊ amorē dei quorum
exemplo possimus accendi ⁊ in bono
p̄posito firmari. ¶ Terciū est ap̄
re p̄scientiam. multum enim valet ad
reptatōes mitigandas manifestare su
as passionēs ⁊ impugnationes senior
ribus p̄ hūilem cōfessionem. ¶ C
Quartū quod est maximū querere su
per hmoi temptatōibus ⁊ p̄plexitatibz
a senioribus timorē dei habentibz
p̄silia q̄z nihil ita efficac̄ est ad euaden
dū laqueos dyaboli quēadmodū sunt
p̄silia de hūili corde procedentia qui
bus p̄silijs d̄z vnusquisq̄ nouellus ⁊ i
bis temptatōibus laborās acquiesce
re ⁊ in cor suū monita salutis q̄si a deo
prolata assumere. Ad hoc faciendum
beatus grego. hortatur nos dicens.

Collocutiōis vox plusq̃ lectiōis p̃mo
torpētia corda excitat ⁊ de mortua pel
le ad hōiem viuū recurre. deus in hōie
consule. ap̃i impedimentū ⁊ quere me
dicamentū. auicula in mēte nō hōi
nē de se mendacē sed p̃ hōiem deū ve
racem respondentē. docentē. p̃solantē
exhortantē. ⁊ discē diligenter ne sensu
proprio pro tollēdo impedimēto tali
forstā n̄v̄tatis remedio d̄ quo postmo
dū nascat̃ impedimenti maioris occa
sio. sicut estuans cōtra estū aqua se in
frigidat ⁊ exinde postea magis estuat.
Nec greg. Cū vero p̃cepto cōsilio me
diante gratia dei. hōio in mente stabi
litus fuerit ⁊ in p̃posito firmatus infū
ditur sibi abundantior gratia deuotio
nis. Nam sit castus in cogitatōe deuo
tus ī oratōe suspēditur desiderijs efflu
it lacrimis sanctis affectibz abundat.
vigilias. ieiunia. ⁊ ceteros labores li
benter suffert. **S**ed ne hōio de
tot domis ⁊ p̃solatōibus presumat aut
eleuetur om̃ps deus gratiā dulcedis
quam p̃tulit ad hōiā subtrahit ex qua
subtractōe efficitur rediosus ad opus
bonū in deuotus in oratione ⁊ in cete
ris obseruatijs regularibus ⁊ incipit
hōio tribulari ⁊ angustiari in semet
ip̃o eo q̃ nō sentit in se prioris gratie
et deuotionis dulcedinē. Contristat̃
mente ⁊ timet propter sua p̃ctā que fe
cit se nō placere deo eo q̃ suam gratiā
quam prius habuit ab ip̃so distulerit.
Et h̄c est secūda tribulatio siue temp
tatio vt s̄ p̃missum est. quā paciunt̃
nouiter p̃uerfi. **C**ontra hanc tri
bulatōez ⁊ recuperatiōē gratie qua hō
io priuatus ē. sunt h̄c remedia. Pri
mū est lectio sanctarū scripturarū que
lectio sancta instruit in moribus p̃dit
temptatōes donat p̃solatōes. Secun
dū est patientia vt patienter sustinea
mus h̄c aduersitatē nec moueam̃ pro

pter hoc a sctō p̃posito. Terciū est fre
q̃ntia suspiriorz qz nō debemus cessare
a gemitu donec misereat̃ n̄i deus nos
ster nobis suā gr̃am infundēdo. Quar
tū ⁊ maximū est timor cū hūilitate. nā
sicut p̃pter supbiā subtrahit̃ gratia ita
p̃ hūilitatē ⁊ timorē recuperatur. qz de
supbis resistit hūilibus aut dat gratiā
De hoc dicit br̃s bern̄. In d̄itate di
dici nil tam efficac̃ ad gratiā p̃meren
dā retinendā ⁊ recuperandā q̃ si omni
tpe corā deo inueniaris nō altrū s̄pe s̄
timere. Cū beatus es si cor tuū tripli
ci timore repleueris. vt timeas quidē
pro accepta gratia amplius p̃ amissa
longe plus p̃ recuperata qz ubi tibi gra
tia deficit deficiis ⁊ tu. argumētū ergo
supbie priuatio gratie est. Nec bern̄.
Vides q̃ p̃predcā q̃ subtracta gratia
p̃pter supbiā p̃ hūilitatē ⁊ timorē reuo
catur ⁊ reformat̃. Etia3 sciendū q̃ pi
us dñs p̃siderans ⁊ vidēs fragilitatē
singulorū ip̃sis nouellis ⁊ incipientibz
alleviat pugnas temptationū ⁊ p̃sola
tur dulcedine gratie sue ne ex difficul
tate temptationū ⁊ tribulationū dissol
uant̃ ⁊ ad seculū reuertant̃. quos vero
p̃spexerit fortiores etiā in ip̃so p̃inci
pio inchoatōis p̃mittit eos pari pug
nas temptationū vt p̃fectius a p̃ctis
purgent̃ ⁊ citius coronent̃. **D**e
hoc dicit iohānes abbas mōtis synay
in tracta. de. xxx. gradibz sic disp̃sati
ue dicēs a novis incipientibz pugnas
alleviat aliquñ ex p̃incipijs confestim
in mundū denuo resoluit̃ igitur gaude
re in dño semp omnes serui eius in vo
bis meritis hoc signum charitatis re
gis ad vos cognoscentes. Sunt etiam
viriles anime ⁊ statim ex p̃incipijs
pugnans permittit in eis relaxari vo
lens ipsas in breui coronare. Nec ioh
annes abbas. Et quamvis aliqui
dulcedinem diuine gratie. vt dictum

est rpe inchoatōis et pbatōis accipiāt
plures tñ propter pctā diuersa in secu
lo cōmissa amaritudinē temptationū
et tribulationū paciunt̃ vt p lacrimas
ac cōpunctionē cordis a sordibus vi
ciorū purgati mentis oculos ad supna
valeant eleuare et postposito timore s̃
uili ex caritate et p̃sideria ad amorem
celestis patrie suspirare. Qd pbat ysi
do. sic dicēs **G** Sciendū q̃ puer
si ad deū plerūq̃ alq̃ incipiūt dulcedi
ne. alq̃ tēptationū amaritudine. Om
nis puer sus aīte ex fletu inchoat pecca
torū et sic transeat ad desiderū supno
rū. Prius em̃ lacrimis purganda iunt
vicia que gessimus et tūc mūda men
tis acie id qd̃ queremus p̃templemur
vt dū antea flendo pctā caligo a nobis
detergitur mūdati cordis oculis libe
re supna inspiciant̃ ante necesse est ti
more cōuerri ad deū vt metu futurarū
penarū carnales illecebre deuincant̃.
Deinde oī abiecto timore ad amorē
vite eterne transire. Perfecta em̃ cari
tas foris mittit timorē Qui aut̃ timer
habet penā et nō est p̃fectus vñ necesse
est omni pueris vt post timorē cōsurge
re ad charitatē dei debeat quasi filius
ne semp sub timore taceat q̃ si seruus
tūc em̃ amorē n̄e pueris oīs oīdimus
si deū et patrē diligimus quē prius fui
li mentē vere vt dñm formidabamus.
Hec yfido. **N**otandū etiā q̃
deus quos ad magnū sanctitatis statū
pmouere desiderat Prius fouet eos
dulcibz blandimentis. Scdo exercet
duris et asperis tēptamētis. Tercio
firmā et stabilē dat tranquillitatē mē
tis. Primū exhibet incipientibz. Se
cundū proficientibz. Terciū p̃fectis.
Deus igit̃ suis electis i primo aggres
su vite occurrat eis p̃solatōnē dulcedi
nis infundendo blandiensq̃ eis atq̃
fouens foribz oculis dulcibus diuine

p̃solatōis vt p hoc eos ad sue fam ilia
ritatis graciā introducat Qd̃ benigna
dei disp̃satione agitur qz si eoz incū
amaritudo tēptatōis exciperet faci
liter ad ea que reliquerāt redirent vñ
deus occurrat eis paternis amplexibz
infundens eis tantā deuotōis graciā
vt flere valeāt in oīom̃bz suspirare in
meditatōibus dulcia sentire in affecti
bus ita vt om̃ia aspera et dura sint eis
dulcia et oīa que agunt iocūda sint et fe
stiuat̃ q̃ si poēs dies illos p̃uiuiū du
cant. d̃ hac deuotōis graciā dicit brūs
berñ. Prius dñs p̃uillos corde h̃mōi
blandicq̃ in puerfionis inicio lolet al
licere sed nouerint tales hanc graciā
sibi p̃stitam et nō datam vt in die ma
lorū memores sint bonorū. Post hoc
scdo exercet deus suos duris et aspis
tēptatō. bus naz subtrahit graciā di
uine p̃solatōis incipit hō tepescere et
in bonis opibus attediari. fastidit em̃
omne bonū teder legere orare nō dele
ctat meditatōes non inuenit nec bona
audire nec loqui desiderat. Ex quorū
p̃sona dicit ber. Non sine causa ab ix
ri et nudus tercius inuasit me quidam
languor anime et mentis eberudo et in
solita quedā inercia spiritus vñ ista
sterilitas anime mee et in deuotōis q̃m
p̃rior exaruit cor meū et factū est sine
aqua tibi compungi nō valet ad lacri
mas. legere et orare non delectat medi
tationes solitas non inuenio ideo ad
opus manuum piger ad vigilias som
nolentus. Hec bernar. Non solum au
tem huiusmodi defectum in spiritali
libus patitur sed etiam de diuersis vi
cijs taz carnalibus q̃ alqs tēptatur
homo et vexatur vt nullam requiem in
se habeat sed omnem tribulationem.
In his omnibus aduersitatibus si ho
mo tēptationibus nō cesserit sed pa
cientiam et humilitatez habuerit et in

timore dei pſeuerauerit conſolationē magnam conſequetur a deo ⁊ vt pmiſſum eſt dat tercio firmā tranquillitatem mentis de qua pſ dicit. Secundū multitudinē dolorū meorū i corde meo pſolatioes tue letificauerūt aīam meā. Et apoſtolus ſicut abundāt paſſiones in nobis ſic p xpm abundat cōſolatio nra. De hoc etiā dicit brūs bern. De qd cū ad mentē redit. temptationū nebulas diſcurit ⁊ ſolē iuſticie reducit atq; ſic oñdit quantū nos diligit. Quomodo autē ad mentē veniat ſubiūgit dicēs cū omnis malorū caligo ⁊ triſticia abſtergit tunc reſplendente rapti choruſcatōe incircūſcripti luminis mens il luſtratur quo vtrūq; conſpicio in gaudio cuiusdam ſecuritatis abſorbetur ⁊ quaſi defectū vite pñtis vltra ſe rapta in quadā nouitate aliquociens recreatur. Heber. Vñ talis mens bene ſibi cōſcia quocūq; pſideratōis oculos vertit. teſtimoniū ſalutis inuenit ppter qd uocationē ſuā cū gaudio preſtolatur. De hac leta pſidentia dicit in prouerbiis. Expectatio iuſtorū leticia. In qua leta expectatōe ſterit patriarcha iacob cū dicebat. Salutare tuū expectabo dñe. De iſtis tribus mōis quos ſolent habere incipiētes proſicientes ⁊ pſecti ⁊ q inchoatōe incipiētes inueniūt blandimēta dulcedinis ⁊ proſiciētes certamina temptationū ⁊ pſecti plenitudinē pfectionis. Beatus greg. ſatis clare ⁊ largis verbis loquit exponens illa vba libri Job dicta p heliu. vider licet. Nec omnia opatur deus. tribus vicibus p ſingulos ſic dicens. Solerter inuendū eſt que iſte tres vices ſint qbus vnusquiſq; homo anxietate meroris afficit ⁊ poſt merorem ad ſecuritatem leticie reuocat. quia grauis prior meror afficit ⁊ magna poſtmodū leticia attollit. Igitur ſi vigilanter inten

dimus haſ tres vires meroris ⁊ leticie vnus cuiuſq; electi aīmū iſtis alternari mōis inuenimus id eſt cōuerſione temptationē ⁊ morte. In prima quideſ quā diximus aīſ cōuerſionis vite grauis meror eſt cū ſua vnusquiſq; peccata cōſiderans curarū ſeculariū vult cōpedes rumpe ⁊ viā dei p ſpaciū ſecure puerſatōis ambulare deſideriorū templiū graue onus abicere ⁊ leue iugū dñi libera ſuitute portare. Cogitāt ei iſta occurrit iſta familiaris ſua carnalis delectatio q inueterata dudum qñto emz diucius ſuſtinuit tanto arcius ſtringit ⁊ a ſe tardius abire permittit. Et quis ibi meror q anxietas cordis quādo hinc ſpiritus vocat. caro reuocat. hinc amor noue puerſatōis iūrat hinc vſus vetuſtate puerſitatis impugnat hinc deſiderio ad ſpirituale patriā flagrat ⁊ hinc in ſemetipſo carnalem delectatōem ſeu pcupiſcētiā toletat que cū aliquo mō etiā inuitū delectat. Sed qz diuina gratia diu nos difficultatibus affici pmittit ruptis peccatorū noſtorū vinculis citius nos ad libertatē noue puerſatōis pſolidando pducit ⁊ ad precedentem triſticiā ſubſequēs leticia replet ⁊ fouet ita vt puerſi vnus cuiuſq; animus eo magis ad dñm ſuum pueniēdo gaudeat quo magis ſe pro illo meminit laborando voluiſſe. Fit cordi immenſa leticia qz ei quē deſiderat iam p ſpem charitas appropinquat. Sz ne puerſus quiſq; ſanctū iā ſanctū ſe eſſe credat ⁊ quem pugna meroris ſupare nō valuit ne ipſa poſtmodū ſecuritas ſternat diſpēſate deo pmittit vt poſt puerſiōem ſuam temptationum ſtimulis fatigē. Jam quidē p puerſiōē rubz mare tranſitū eſt ſed adhuc in lxximo pñtis vite ante faciem hoſtis occurrunt. Jam peccata preterita velut extinctos egypti

nos post terga relinquimus sed adhuc
vicia quasi alij hostes obuiant ut ad ter-
ram promissionis pergentibus ceptum iter
intercludat iam priores culpe velut in-
sequentes aduersarij sola diuina virtute per-
strata sunt sed temptationum stimuli quasi
hostes alij contra facieminiunt qui et cum
nullo labore superant. Conuersatio videli-
cet securitate parit mater aut negligē-
cie solet esse securitas. Ne ergo securi-
tas negligentia generet scriptum est fili
accedens ad futurum dei sit in iusticia
et timore et prepara animam tuam ad temp-
tationem non enim ait ad requiem sed ad
temptationem. quia hostis noster adhuc in
hac vita nos positos quanto magis nos
sibi rebellare conspicit tanto amplius
expugnare contendit. Eos enim pulsare
negligit quos quieto iure possidere se-
sentit. Contra nos vero eo vellemus
incitat quo ex corde nullo quasi ex iure pro-
prie habitatiois expellitur hoc enim in
seipso dominus sub quadam dispensatione
figurauit qui dyabolus non nisi post bap-
tismum se temptare permisit ut signum nos-
tris quoddam future peruersationis innue-
ret quod membra eius postquam ad deum profi-
cerent tunc acriter temptationum infi-
dias tolerarent. post primam ergo vicem
meroris atque leticie quam unusquisque per
studium conuersationis cognoscit hec secu-
da suboritur quia ne securitas negligē-
tia dissoluatur in pulsu temptationis
afficitur. Et quidem quisque in ipso con-
uersationis incipio magna plerumque excipi-
tur dulcedine solatiois sed durum labo-
rem postmodum probationis expiunt. Tres
quippe modi sunt conuersorum incho-
atio medietas atque perfectio. in inchoatio-
ne inueniunt blandimenta dulcedinis
in medio quoque tempore certamina temp-
tationis ad extremum vero perfectionem ple-
nitudinis. prout ergo illos dulcia susci-
piunt qui consolentur postmodum amara

que exerceant et tunc demum suauia atque
sublimia que confirmet natus et sponsam suam
vir quisque prius dulcibus blandimen-
tis fouet quam cum iam prouectam asperis in-
crepationibus probat probatione securius
cogitationibus possidet et plebs israel
helitica cum spondente se deo ad sacras
mentis nuptias ex egipto vocaret quia
si aram vite prius acceperit blandimenta
signorum. Coniuncta autem probatione exer-
cet in heremo probata vero in promissio-
nis terrae virtutis plenitudine confirmat.
Ante igitur in miraculis degustauit quod
appeteret. postmodum in labore tempta-
ta est si custodire nosset quod gustasset ad
extremum quoque plenius accipere meruit
quod laboribus probata custodiuit. Ita er-
go vitam uniuscuiusque conuersi et inchoa-
tio blanda permulcet et aspera medietas
probat et plena post perfectio liberat natus
sepe conuersi quisque in ipso adhuc adi-
tu inchoationis sue vel tranquillitate pa-
catissimam carnis vel dona prophetice vel
predicamenta doctrine accipiunt post
autem duris temptationum probationibus fa-
tigantur a quibus increpationibus adhuc cum
inciperent valde liberos se esse credide-
runt. Quod diuine gratie dispensatione
agitur ne inchoatione sua temptationum as-
peritate tangerent quia si eorum incipia
magnitudo temptationis exciperet tam fa-
cile ad ea que reliquerant rediret quam nec
longe discesserant. nam contemptis pri-
us victis quasi iuxta positis replicantur
vnde scriptum est cum emisisset pharao po-
pulum non eos duxit dominus per viam terre
philistinum que vicina est epulas ne forte
peniteret eum si vidisset aduersum se bel-
la surgere et reuenteretur in egiptum
Ex egipto itaque exeuntes e vicio bella
subtrahunt. quia relinquentibus seculum que-
dam prius tranquillitas promouetur ne in ipsa
sua teneritudine atque inchoatione turbati
ad hoc territi redeant quod euasent. Prout

ergo suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis quiete nutriunt post cognitam vero dulcedine tanto iam tolerabilius temptationum certamina sustinet quanto in deo altius cognouerunt quod ament. Unde petrus cum in montem ducitur prius tranquillitatem transfigurationis dominice contemplatur et tunc demum temptari ancilla interrogante permittitur ut per temptationem faceret infirmitate sibi concilius ad illud flendo et amando recureret quod vidisset ut cum eius timoris vnda in peccati pelagus raperet esset prioris dulcedinis anchora que retineret. Sepe autem tam diuturna sunt temptationum certamina quam longa inchoatione fuerant blandimenta. Sepe vero magis datur inchoatione dulcedinis minus labore probationis nunquam vero laborem temptationis dispar sequitur perfectio firmitatis. quia iuxta summam certaminis remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plerumque autem in eo quisque puer sus labitur dum quibusdam domus gratie dulcedine inchoationis excipitur firmationem se accipisse perfectionis arbitratum et plenitudinem consumationis estimat que adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat unde fit ut dum subito temptationis procella tangitur despectum se a deo et perditum suspicetur quod si inchoationem sue non passioni cederet adhuc in prosperis positus mentem ad aduersa prepararet et vicis venientibus postmodum tam firmus resisteret quam ea etiam sagacius preuidisset que quidem tranquillitas si preuidet tolerat eorum tamen certamina etiam si preuideat non declinet quia usus nostri itineris nequaquam agitur sine pulvere temptationis. Plerumque autem puer sus quisque talibus temptationum stimulis agitur qualiter ante peruersionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur non quia tunc eadem

radix temptationis deerat sed quia non apparebat. **R**adix namque animus multis cogitationibus occupatus sepe sibi bimet aliquo modo manet incognitus. ut omnino quod tolerat nesciat. quia dum per multa spergitur ab interna sui cognitione remouetur. Si autem deo vacare apparet et ramos multimode cognitionis abscidat tunc libere perspicit quid de intima carnis radice procedit. Carduus namque in via nascitur itinerantium pedibus teritur ipsorum suum transuentium eius superficies ne appareat costringitur sed quamuis de super fructificantes spine non appellant sub terra tamen radix occulta perdurat. Si autem eum pertransuentium pedes terere et calcare cessauerint mox in superperficiem surgendo progreditur et per spinam prodeit in publicum quicquid in radice videbat occultum. Ita in corde secularium sepe occulta quedam temptationum radix non facile apparere exurgere quia velut via actionum sic transuentium teritur pede cogitationum et per innumeras curas quasi multis itinerantium primitur pedibus ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam a via cordis curarum turba emouetur ut nulla illud insolentia occasionum coteratur nullus cogitationum tumultus premat tunc quod occultum latebat agnoscitur tunc radicem viciorum pungit libere spina temptationum contra quem beneuolentis manu agitur ut inquantum potest fieri non regatur occultis sed radicibus euellatur. **Q**uod donec fiat vniuersi cuiusque conuersi animi ita hec spina conturbat. ut sepe percussione subita pene superari sentiat eiusque vulnus medullis inflicti excrucianter primescat plerumque vero ipsi temptationum stimuli dum in vultum veniunt dilatantur et non quidem aciores sed longiores existunt. minus autem dolent sed magis sibi insciant quia dum mentis diutius

adherent tanto sunt minus pauidi quam
 tomagis assueri. Inter hec ergo depre-
 hensa mens huc illucque distenditur et
 sepe hinc inde prouocata cui tempran-
 tiuicio obuiet vel quod penitentia ignoret
 Unde plerumque evenit ut dum nimis in
 surgentia uicia cruciatur cum repugnantis
 animu iam iamque quasi in lapsum de-
 spationis inclinant. Conuersus quisque
 hanc ipsam sublimitatis uiam quam
 sibi ad remedium elegit expauescat et quod
 si in summo educatur titubat qui in imo
 solidus stabat. ita uero circumfrementi-
 bus temptationum motibus angustatur.
 ut recte de eo dici debeat abominabi-
 lis et in uita sua panis et aine eius ci-
 bus desiderabilis. **M** Sed quod mi-
 sericors deus probari nos permittit rep-
 tationibus non reprobare sicut scriptum
 est. Fidelis autem deus qui non patitur uos
 temptari supra id quod potestis sed faci-
 et cum temptatione etiam prouentum ut possi-
 tis sustinere citius consolatiois opus oc-
 currat et surgentes temptationum stimu-
 los mitigat impugnantemque se cogita-
 tionum motus interna pace tranquillum.
 morque iam immensa de spe celesti leti-
 cia percipit. dum deuictu malum respicit
 quod tolerauit ut iure de hoc temptato li-
 beratoque homine dici debeat videbit fa-
 cie eius in iubilo et liberabit animam suam
 ut pergeret in interitum. sed uiuens lucem
 videret. his itaque duabus uiciis id est
 peruersionis et probationis per merorem leti-
 ciamque transactis superest tertia cuius
 merorem adhuc sustineat et gaudia conse-
 quantur. post peruersionis namque certamina
 post probationis erumpna restat adhuc
 dura temptatio quod uenire non potest ad
 perfecta gaudia libertatis nisi prius de-
 bitum soluerit humane conditionis. Conuer-
 sus autem quisque sibi cautus sollicitusque
 tacite secum considerare non cessat eternum
 iudex quod districtus adueniat suumque ter-

minum prospicit et ante seueritatem tan-
 te iusticie quas rationes uite sue sit posi-
 turus attendit et si cuncta praua opera que
 intelligere potuit deuota uirtute uirtus in
 coram districtio iudice illa magis que in
 seipso non intelligit permescit. Quis
 enim considerare valeat quanta mala per mo-
 merta tempore ipsis incostantibus cogita-
 tionum motibus perpetravit? **F** Fa-
 cile est autem opera peruersa uirtute sed nimis
 difficile est ab illata cogitatione cor re-
 gere et tamen scriptum est ut qui cogitatis in-
 utile. Et rursum. in die illa iudicabit
 dominus occulta hominum humana aure
 anima semel eternitatis statum deserens
 ad fluxum temporalitatis delapsa hanc muta-
 bilitatem alternatum motum nonnumquam dum
 cadere uolens appetit et dum conatur sur-
 gere cogit multa tolerare. inde quippe
 punita et uenit delectata est. quoniam peruersa habe-
 rer labore certaminis unde non conuersa
 appetit gaudium uoluptatis. Sepe ergo
 electis etiam nolentibus in cogitatione sur-
 ripit quod ipsi solliciti inspicunt et ante
 dei oculos quanti sint reatus attendunt
 et cum de omnibus semper districta iudi-
 cia permescent tunc tamen hec uel x meter
 metuunt cum ad soluendum humane condi-
 tionis debitum uenientes districto iudi-
 cio propinquare se cernunt et fit tanto
 minus acrior quanto et tribulatio eter-
 na uiciorum. Ante oculos autem cordis ni-
 hil tunc trasuolat de fantasmate cogita-
 tionis. quod subductis de medio omnibus
 se et illum tantummodo considerat cui ap-
 propinquat. Crescit pavor uicina re-
 tributio iusticie et uigilante solutio car-
 nis. quantomagis districtum iudicium iam
 que quasi tangit tanto formidat uel he-
 menti? **M** Mandata dei se nonnumquam
 pretermissememinerunt. formidantem
 tamen illa que nesciunt quia uidelicet semet
 ipsos diiudicare et comprehendere omnino
 non possunt atque uigere exitu subiliori
 b. j.

terrenū metu. vnde redemptor noster
solutōi carnis appropinquās et ad mē
brozū suorū spēm factus in agone cep
pit prolixius orare. Quid em̄ pro se il
le cū agonia peret qui in terra positus
celestia cū potestate tribuebat sed ap
propinquāte morte nostre mētis in se
certamē expressit q̄ vim quandā terro
ris ac formidinis parū cū p̄ solutōez
carnis eterno iudici p̄inquamus neq̄
em̄ tūc cuiuslibet aīma immerito terre
tur q̄n post pusillum hoc inuenit qd̄ in
eternū maturare nō pōt. Cōsiderem?
quippe q̄ viā p̄ntis vite nequaq̄ sine
culpa transire potuimus. Cōsiderem?
mus etiam quia nec hoc quidē sine al
liquo reatu nostro est qd̄ laudabiliter
gessimus si remota pietate iudicemur.
Quis em̄ nostrū vitā precedentū pa
trū valeat vel supari vel assequi. Et ta
men dauid ait nō intres in iudiciū cuz
seruo tuo: quia nō iustificabit in cōspe
ctu tuo om̄s viuēs. Nihil mihi con
fictus suz addidit. Sed nō in hoc iusti
ficatus sum iacob dicit. in multis em̄
offēdimus om̄s Jobānes si dixerim?
q̄ peccatū nō habemus ipsi nos sedu
cimus et veritas in nobis nō est. Quid
ḡ faciūt tabule si p̄rem̄ scūt colonne
aut q̄n virgulta imobilia stabunt si hu
ius pauoris trepidudine etiam cedri q̄
triant. Solutōi ergo carnis appropin
quās nōnūq̄ terrore vindicte etiā in
sta aīma turbat cui et si quid trāquillū
in hac vita sape potuit mortis articu
lo interueniente p̄curit. Sed q̄ iusto
rū anime a leuibus quibuscūq̄ cōtagē
is ipso sepe mortis pauore purgant et
eterne retributōis gaudia iam ab ipsa
carnis solutōe p̄cipiūt. Plerūq̄ vero
p̄emplatōe quadā retributōis inter
ne etiā prius q̄ carne expolient hylas
rescūt et quia dum vetustatis debitū sol
uūt noui muneris leticia p̄fruiūt recte

diciū videbit faciem eius in iubilo vel
certe liberabit aīaz suam ne p̄gat in in
teritū. sed viuens luce videat. iusti ita
q̄ anima in iubilo faciem dei cōspicit
q̄ tantū d̄ leticia interna p̄spicit vel p̄
cipit quantū capev̄l assumpta vir pos
sit. ibi igitur luce vidēs videt q̄ sp̄rita
lem oculū in radio intermi solis ifigit.
ibi lucē et viuens videt om̄i imutabi
litate atq̄ viciissitudine et obumbratōe
calcata veritati etermitatis inl̄xer atq̄
inl̄xendo ei quē cernit ad similitudinē
incomutabilitatis assurgit atq̄ ad
semeripsam auctoris sui incōuersibi
lem spēm dum alias respicit assumit.
que em̄ ad mobilitatē p̄ seipsam lapsa
est ad immutabilitatis statum surgit.
Igitur xlii de afflicto quolibet libera
toq̄ homine q̄ primū meroris et ama
ritudinē et postmodū apte subiūxit h̄c
om̄ia opatur deus tribu vicibz p̄ singu
los videlicet probatōis p̄uerfionis et
mortis q̄ p̄l̄xeria et duris primū sti
mulis meroris afficitur et magis post
modū securitatis gaudijs resouet. Et
quia electi vniuscuiusq̄ mens tribus
vicibus. i. vel labore p̄uerfionis vel p̄
batōe temptatiōis vel formidine solu
tionis atterit atq̄ ipsa attritōe purga
ta liberat. Al̄pte subiūgit vt reuocet a
nimas eoz a corruptōe et illuminet lu
mine viuentiū. lux quippe morientiu
est quā corp̄is cernimus oculis. Qui
autem huic mūdo viuunt luce morien
tiū teneb̄rescūt illuminant aut a lumi
ne viuentiū qui despecto tpali lumine
ad splēdore eterne claritatis occurrūt
vt ibi viuāt vbi rerū lumē sentiēdo vi
deant vbi nō aliud lumen alia vita sed
vbi lux vita sit vbi sic nos exterius cir
cūscribat vt interius impleat vt incir
cūscripta exterius circūscribat. Illu
minant ḡ in lucē viuentiū quā tanto tē
subtilius p̄spiciēt q̄to nūc ad illā pu

rius uiuant hucusq; Greg. in libro. xx
iij. mo. volēs igit ondere in aliq pre
paucoritate viri greg. statū incipien
tū proficentū et pfectoꝝ a materia no
stra quaz tractamus aliqliter digressi
sumus. Sz redeamus nūc ad proposi
tū et statū incipientiū prout dñs dona
uerit exequam. Sic enī supius dictū
est. q op̄s deus quos p̄ordinauit ad
vitā eternā diuersis mōis ad se vocat
maxime tñ hoc ip̄m p̄ duplicē modū
cōtingere solet aut p̄ flagella correption
is aut p̄ affectū dilectōis. postq̄ vero
tales p̄ p̄miam et emēdatōē vite ad de
um p̄ueri fuerint diuersas impugna
tōes et labores sustinēt. sz sustinere de
bent paciēter qz p̄ trāsitoriū laborē ab
eterno dolore liberant. d quo loquitur
gre. vi. mo. sup illo iob. ip̄se vulnerat
et medef sic dicens. **N** Duobus
modis dñs om̄p̄s vulnerat quos vult
reducere ad salutē. Aliqñ enī carnem
percutit et mētis duriciā suo pauore ca
lescit. vulnerādo ergo ad salutē reuo
cat cū electos suos affligit exterius vt
interius viuāt. Und p̄ moysen quoz
loquit sic dicens. Ego occidā et ego vi
uere faciā. Occidit enī et viuificat per
cutit et sanat. Quia idcirco foras fla
gella admouet vt intrus vulnera delicto
rū curret. Aliqñ etiam si flagella exteri
us cessare videant intrus vulnera affli
git. qz mentis n̄e duriciā suo deside
rio percutit. sed p̄cuciendo sanat. Corda
enī male sana sunt cū nullo dei amore
sauciant cū p̄grinatōis sue erum nā
nō sentiunt. sz vulnerant vt sanent qz
duz amoris sui spiculis mentes deus
insensibiles percutit. mox eas sensibi
les per ardorē caritatis reddit. Unde
p̄ sponsam in canticis canticoz dñs vul
nera caritate ego sum. Vale enī sana
aīa atq; in h? exiliū ceca securitate pro
strata nec videbit dñm nec videre req̄

rebat. p̄cussa at caritatis spiculis vul
nerat in itimis affectu pietatis. ardet
desiderio p̄replatōis et miro mō viu
ficat ex vulnere q̄ pri? mortua iacebat
in salute estuat. anxietat. etiā videre de
siderat quē fugiebat. p̄cussio ergo ad
salutē reducit q̄ ad securitatē quietis
intime amoris sui p̄turbatōe reuocat.
Sed sauciata mēs cū anxietate in deū
cepit cū cūcta mūdi huius blandimē
ta despiciēs ad supnā patriā p̄ deside
riū tendit ad temptatōē et p̄orinus
vertit q̄cquid amicū prius in lco blā
dūq; putabat. nam qui peccantē ama
re p̄sueuerat recte viuētē crudeliter i
pugnat et erectus in deo aīmus carnis
sue bella tolerat in q̄ prius vicij suis
ens delectabili iacebat voluptates pri
stine ad memoriā redeunt et p̄radicē
tē mētē grauiter tñ affligūt. Sed dū
p̄ hoc transitorio labore atterimur a p̄
peruo dolore liberam. hxc greg. **D**
Quicūq; ḡ de erūnoso seculo ad scām
p̄ueriōē siue religiōē p̄ dei grām vo
catus et p̄uersus fuerit siue p̄ flagellati
onē siue p̄ dilectōē aut quocūq; alio
mō vt supra pluries p̄missus est stet
firmus in p̄posito nec p̄pter temptatōē
aliquā impugnatōem seu aduersitatē
a sancta intentōe et a via salubri quā p̄
pter p̄ctā sua penitenda et eternā remu
neratōem resiliat assumpt. Sz virili
ter cū adiutorio dei istis impedimētis
resistat. Cū adest grā dei aut cōp̄ctio
agat grām deo. et studeat hāc p̄seruare
in se p̄ hūilitatē et simplicitatē cordis
Cū deest p̄pter hoc nō deficiat sed p̄ ge
mitū et piū affectū ad deū iterū eā req̄
rat donec inueniat. Cū dñs pulsatus fu
erit p̄ varias tribulatōes et temptatio
nes paciēter sustineat. ne p̄pter hoc in
stabilis efficiat. sed p̄ paciētiā et lon
ganimitatē ac p̄ requisitōem p̄ filioꝝ a
se moribz timentibz deū has impugna
b. ij.

res studeat in seipso mitigare ac etiam
evadere quod impossibile est ut deus illi
sine solatio derelinquat qui facit quod
in se est videlicet temptatioibus paciē
ter resistendo tribulationes sustinendo.
filia ut dictum est ab alijs querendo et in
ipsis filiis acquirendo et in his oibus
viriliter agendo ac perseverando. quod fide
lis est deus. ut dicit apostolus paulus qui
non patitur nos temptari supra quod possumus
sed facit cum temptatioe etiam proventum
ut possimus sustinere. Amantes igitur ex
hoc perseveremus in via et in preceptis
domini nihil hesitantes et salvi erimus. Fili?

De impedimentis et temptatioibus
qua patiuntur incipientes et novi
ter conversi ante ingressum ordinis et tunc
probationis ac etiam de remedijs contra
hoc satis clare informatus sum. Nunc
igitur audire desidero de penitentia quam sub
ire debet penitentes et de seculo ad ordi
nem conversi. Et primo quid sit peni
tentia. Capitulum XIII. Pater.

Penitentia quid
sit. sancti doctores in suis dictis
diffiniunt. in hec verba primo ambro.
sic dicit. Penitentia siue vere penite
tere est preterita mala plangere et pla
geda iter non committere. Item beatus gre
go. penitere est ante acta peccata flere et iter
rum flenda non committere. Et beatus aug.
dicit. Penitentia vera est penitenda non
admittere et admissa flere. Dicit etiam
beatus bernardus. Verus penitens est semper in
labore et dolore. dolet de preteritis. la
borat pro futuris cavendis. Ecce quomodo
sancti patres concordant in unum asseren
tes penitentiam esse in dolore peccatorum
viciozum seu facinororum et de cetero non ad
mittendorum. Quia qui adhuc agit quod
penitet procul dubio penitens non est
sed irritus. ut dicit ysidorus inanis est pe
nitentia et infructuosa quo ad salutem

quam sequens coinquinat culpa. nihil est
profundius lameta si replicentur peccata ni
hil valet remedia a malis poscere et mala
denovo iterare. dicit etiam ambro. hec est
vera penitentia cessare a peccato unde vera penitentia
hoc requirit ut homo de peccatis commissis
dolet et post eadem non admittat. hoc tes
tatur beatus bernardus. sic dicens. vera siquidem
penitentia est sine intermissione omni tempore do
lere de peccatis sic plagere ut nunquam com
missa amplius admittat nec voluntate
nec facto. hec bernardus. Qui enim vere penitet
et digne non iterat lapsum sed a se omni
nem mortis repellat casum. Nam felix
ille est ut ait ambro. Qui in animo hec
constituit ut commissum deplangat et plange
da amplius non admittat. hic talis ve
rus penitens est et veram penitentiam ducens
quod hoc quod nequiter perpetravit ex animo
dolet. et a similibus vitijs et peccatis pro
ponit de cetero firmiter abstinere. de hoc
ait richardus de sancto victore diffini
ens veram penitentiam sic dicens. vera penitentia
est de preterita prevaricatione dolere cum
firmo proposito confitendi satisfaciendi
et cum omni cautela cavendi unde pub
licanus vocatur hec richardus. Quia
ad hoc quod homo bene peniteat quatuor
eriguntur. Primum quod dolet de peccato
Secundum quod cessat ulterius a peccato
Tercium quod proponat cessare peccare us
que in fine vite sue. Quartum quod emendet
benefaciendo. confitendo. et satisfaciendo.
R. Etiam sciendum quod penitentia secundum
ethimologiam dicitur quasi pena ter
renarum. quia omnis penitentia penalis esse de
bet. Nunquam etiam sine interiori vel ex
teriori pena vel dolore deo satisfacere
potest quis pro peccatis aut quia punit
deus aut punit homo unde publicanus
percussit pectus ne percuteretur. nec unde
dimittitur peccatum nisi homo pro interi
orem dolorem coteratur. nisi enim se se
cisse dolet quod confitetur veniam non

meretur. Sic igitur patet quid sit penitentia. Nunc videndum est de effectu penitentiae siue fructu quem a sequeuntur penitentes et veram penitentiam agentes. **S** Unde primo sciendum quod omnia peccata siue originalia ut in infantulis siue actualia ut in adultis per sacramentum baptismi cum suscipiuntur delentur non solum quo ad culpam, sed etiam quo ad penam. Sed quia valde paucissimi innocentiam susceptam in baptismo illibatam custodiunt, nam quasi communiter post assumptum baptismum homines in diuersa peccata aut consentiendo vel mala opera faciendo labuntur. perpetrato vero peccato innocentia perditur et culpa incurritur per quam ad eternam damnationem obligatur. Ab hac igitur macula et peccati culpa baptismus abluere non potest, quia semel susceptus nec custoditus virtutem tollendi maculas peccatorum non habet. Dominus autem deus noster cuius misericordia super omnia opera eius videns oculo pietatis sue infirmitatem nostram fragilem esse ad peccandum cauendum prouidit nobis ad remedium per quod post peccata id est naufragium ipsius misericordiam et gratiam obtinere possemus videlicet penitentiae medicamentum. penitentia quippe est secunda tabula post naufragium ad quam peccator potest recurrere quod diu est in statu presentis vite quantum docuit et quocienscumque diuinam misericordiam voluerit implorare. **D**uplex est enim naufragium scilicet peccati originalis et peccati actualis. De primo igitur liberamur per baptismum qui virtutem accepit et efficaciam a tabula crucis cristi. **U** De secundo autem liberamur per tabulam penitentiae quam diuina clementia prouidit hominibus, quia pro peccato actuali non potest

test quis iterum baptisari. de hoc dicitur in quadam omelia sic. per baptismum renascimur et immortalitatis promissa accipimus si post baptismum nos a peccatis obseruamus. nam si post baptismum in peccatum prolabimur sine quo impossibile est fragilitati consistere non ad immortalitatem. iterum per baptismum possumus reformari sed per fontem lacrimarum per penitentiam et confessionem eandem possumus adipisci immortalitatem per gratiam et misericordiam dei. Ad mundiciam igitur quam consecutus est per baptismum conseruanda et ad penitentiam si postmodum lapsus fuerit agenda. beatus Augustinus sic hortatur dicens. habete tunicam mundam sicut accepistis de baptismo nullus eam maculet moribus malis seruate quod accepistis. Qui vero polluerit vestem istam lacrimis mundet et a malis se separet. confessionem celebret et correctam vitam iam non redeat ad vomitum sicut canis. Nec dicit Augustinus. Et notandum quod baptismus spiritualis in vera penitentia et cordis contritione ac in effluentiis lacrimarum attestatione consistit quia sicut baptismus sacramentale ex aqua et spiritu sancto habet vim regenerationis sic baptismus spirituale ex aqua lacrimarum et spiritu contritionis consequitur efficaciam et virtutem. Hoc baptismus vocat Hieronymus secundam tabulam quam post naufragium deus peccatoribus misericorditer ordinauit et cum ad primum baptismum nobis peccantibus redire non licet in huius baptismi lauacro commissi crimina abluens. quia ipsa penitentia reformat ipsum baptismum per peccatum violatum. Hoc testatur beatus Iohannes abbas de monte synai in tractatu de xxx gradibus ita dicens. Prima est reuocatio baptismatis. prima est pactio ad deum. b. ij.

secunde vite p̄ma est in desinēs despera-
tio corporalis consolationis. p̄ma est
recuciliatio domini p̄ bonam opatōez
penitentia est p̄scientie emundatio hēc
iobānes abbas. vñd̄ pfundant̄ hī qui
dicunt post baptisma peccata perpetra-
ta p̄ penitentiā nō posse deleri. De qui-
bus dicit theophilus. Lacrimę petrū
chr̄sto p̄p̄m̄am adduxerunt cōfundā-
tur itaq; nouaciani qui dicunt q̄ qui
post susceptiōē baptismatis peccaue-
rit non suscipit a deo ut sibi delictū re-
mittatur. Ecce petrus qui et corporis cri-
sti sumpsit et sanguinem p̄ p̄m̄az est re-
ceptus. Et em̄z sanctorū defectus ideo
scripti sunt. ut et nos si p̄ incautelas ce-
ciderimus recursum habeamus p̄ eorū
exempla ad chr̄sum et speremus p̄ pe-
nitentiā subleuari. hēc theophilus.
X Ineffabilis quippe pietas dī pec-
catoribus post gratiaz baptismi in pec-
cata cadentibus aliam gr̄am videlicet
remedium p̄m̄e misericōditer prouidit p̄
quam possit post lapsum baptismi. ite-
rum veniam et misericordiaz inuenire.
De q̄ gratia dicit abbas ysaac in quo-
dam sermone siue tractatu. Gratia p̄
gratiam data est hominibus in p̄m̄a.
Penitentia em̄ est porta peccatorū que
apta est p̄sequētibz eam. p̄ hanc por-
tam intramus ad diuinam misericōdiam
et absq; introitu isto nō inuenimus mi-
sericordiam. qz omēs peccauerūt iux-
ta diuinam scripturam iustificari gra-
tis p̄ gratiam ipsius dei. P̄ma est gra-
tia secunda et oritur in corde ex fide et
timore. Timor autem est baculus sp̄s
ritualis gubernans nos quousq; pue-
riamus ad paradysum spiritaliū bono-
rum et cū ibi applicauerimus dimittit
nos et reueritur. Paradysus est chari-
tas dei in qua est delectatio cūctarū be-
atitudinum. et sic sicut impossibile est
transire magnū mare sine naui sic

non pōt aliquis finire timore ad carita-
tem transire. Cum naui ergo p̄m̄e
transfretare possumus habentes remi-
gatores timoris q̄ si hī non gubernāt
nauem hanc p̄m̄e cum qua transimus
mare huius mundi ad deū submergi-
mur in mari. Penitentia est naui. ti-
mor gubernator. charitas portus diui-
nus. Facit ergo timor nos ledere in
naui p̄m̄e et transfert nos mare mundi
feridum et ad portum diuinū qui por-
tus ducit nos ad quaz respiciūt omēs
qui laborēt et tribulantur in p̄m̄a. Cū
q; puemimus ad charitatē puemimus
ad deū ut vita nostra pficiatur. hēc ab-
bas ysaac. Hanc igitur gratiā videli-
cet remedium p̄m̄e vnusquisq; pecca-
tor qui prolapsus est in scelera necesse
est ut adeat si suorum criminū veniam
a dom̄o obtinere desiderat. De talibz
ad deū post peccata cōmissa redeuntibz
ad p̄m̄am beatus grego. xvij. mo-
raliū sic dicit. Sepe cōtingit ut pleri-
q; deū deserant et vite sue t̄pa carnali-
bus delectatiōibz expendant. sed ta-
mē sup̄na gratia respecti in extremis
suis ad deū redeūt que sint eterna iu-
dicia cognoscunt cuncta que egisse se
puer se meminere fletibz pumant ac
q; hēc eadem insequi rectis opibz oñ-
dunt quibus subsequente iusticia pro-
fecto totum dimittitur quod ante de-
liquerunt quia graui luctu afficit eadē
gratia que post facinora mentē repel-
let. nam male gesta ad memoriā redu-
cit sibi q; hominem q̄ sit iuste damnan-
dus ostendit vnde fit ut pctm̄ omē qd
se egisse remiscitur quotidianis fletibz
insequatur et quo magis valet qd
iustum est cernere eo ardētius appetit
iniustū se gemitibus punire. Que cum
dñs illustrando p̄pleuerit eius vitam
proculdubio in lamentū vertit atq; il-
luminat mētē quo magis eterna suppli-

etiam insinuat eo hanc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat et dolet homo quod fuit peccator. quod bonum incipit iam quod non fuit. odit qualem fuisse se meminit. amat qualem se esse debuisse agnoscit. et solam iam penam amaritudinis diligit. quia caute considerat in quibus voluptatibus sua delectatione peccauit. Bene ergo per heluidicum post eum rugitus et sonitus. quia cum mentem deus ingreditur. constat proculdubio quod mox penitentem gemitus sequatur ut ei iam salubriter flere libeat qui prius de iniquitatibus flendis iocunditate gaudebat. Sed quo uberius culpa fletur eo altior cognitio veritatis attingitur. quod ad videndum internum lumen polluta dudum conscientia lacrimis baptisata renouatur. hinc gregori. Amanda ergo et desideranda ab omnibus est virtus penae que non solum abstergit facinora verum etiam consolationem in gratiam sancti spiritus penitentibus et lugentibus solet impetrare. Testatur hoc quidam doctor sic dicens Qui vere penitet et veraciter dolet de peccatis abique mora indulgentiam accipiet et quanto quis frequentius quam roget vehementius de suo reatu interno dolore afficitur. tanto certior tantoque securior de indulgentie remissione efficitur inde est quod animam penae lacrimis afflictam tam frequenter quam libenter consolatur spiritus sanctus illam frequenter visitat. et illam libenter confortat et ad remissionem plenam reformat quam sua scelera flendo damnare et damnando flere considerat. incipit namque ex tunc quedam familiaritas inter deum et animam fieri et ex eius aduentu non tantum iam consolari immo aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleti. Sed ad hoc quis idoneus profecto verus penitens et confitens post baptismum cum nullum aliud nobis constitutum remedium est quam penitentia

et confessionis. hinc ille Pater igitur ex praedictis satis clare quod baptismus per peccatum violatus per penitentiam reformatur. Filius.

Pro etiam de hoc informari videtur. Omnia peccata qualitercumque commissa possint per penam deleui vel si est aliquod peccatum tam grande quod caret indulgentia aut remissione.

Capitulum. XIII. Pater. A

Lire debes quod

omnia peccata per penam deleui possunt secundum augustinum. Qui sic dicit. non est quicquam in criminibus quod non penitentia deleatur. excepta tamen desperatione que facit desipere de dei misericordia et obstinatione que obdurat cor ad penitendum. hinc enim duo scilicet desperatio et impenitentia carent remissione. De desperatione dicit ysidorus. Nulla esse tam magna culpa que non habet veniam solum desperationis crimen est quod non habet remissionem nec mereri potest. Et beatus augustinus. Peccatum desperationis vera mors est. Dicit beatus hieronimus de penitentia. E. Nihil tam repugnat deo quam cor impenitens solum crimen est quod remissionem non habet. hinc hieronimus. Ista igitur duo solummodo videlicet desperatio et obstinatio siue impenitentia iuxta sententiam sanctorum doctorum videtur dictum est. remissionem non merentur. Cetera vero omnia peccata quibus enotumia per penam deleuntur. Testatur hoc beatus augustinus. sic dicens quaecumque necessitas cogat ad penam nec quantitas criminis nec breuitas temporis nec vitae enotumitas nec horae extremitas si putra fuerit et voluntatum mutatio excludit veniam. sed in amplissimos sinus suos mater charitas reuerentes recipit prodigos et velut nolit nouatus hereticus. semper penitentes suscipit deus. hinc b. iij.

augu. Consolentur ergo cristi fideles de tanta pietate dei et nullus licet in multa peccata et enormia lapsus fuerit de diuina misericordia desperet quia eius pietas excedit omnium viciorum et peccatorum quantitate et numerositate. nam omnia peccata ab origine mundi commissi diuine misericordie propata sunt quasi vna gutta aque respectu totius maris. quod probat beatus bernardus in quadam auctoritate sic dicens. Excedit pietas ihesu christi omnium quantitate seu numerositate. Item dicit Bernardus res prolusa. Res monstruosa peccatorum desperantius de dei misericordia cum omnia peccata originalia siue venialia et mortalia ab origine mundi commissi diuine misericordie coparata sint quasi vna gutta aque contra pelagus totius maris. hec bernardus. Nullus igitur peccator audiens de dei pietate diffidat. si tamen per penitentiam conuertitur ad dominum. quia bonitas eius superat omnes malitiam delictorum. De hoc per origenes sic dicitur. Nihil desperandum est in illis qui perungunt et qui conuertunt ad dominum. non superat enim bonitatem dei malitia delictorum. unde si peccator fuisse. tantum si peruersus es et desisti a peccato iam sanctus appellaris. hec origenes unde si quis est propter sua flagitia in desperatione positus redeat per penitentiam ad dominum nihil hesitans quia etiam desperatos si ex toto corde conuersi fuerint. in gremium sue pietatis letiter suscipit christus. De hoc dicit ysidorus. Sed per dyabolus eos quos conuerit ad penitentiam aspexit immanitate scelerum percussus ad desperationem perducit. subtracta spe venie trahat in diffidentiam quos non potuit retinere perseuerantes in culpa. Sed penitens providere debet callidas contra se hostis infidias. sicque dei iusticiam metuetur tamen quantum in magnis sceleribus de misericordia eius

confidat. Amplius igitur letetur de desperatione et aliqui conuertantur de ea que non est exitus perditam: nullus ergo desperare debet de venia etiam si circa finem vite ad penitentiam reuertatur. hec ysidorus. Item de magna pietate dei quam frequenter peccatoribus exhibet. dicit beatus gregorius. Ineffabilia viscera pietatis dei culpas insequitur. et tamen peccatores protegit. iratus se indicat et tamen ab hostibus defendit cum ipsis non erat ut vinceret. et tamen cum ipsis erat ne ab hostibus periret mater percutit delinquentem puerum. et tamen prohibet si eum videt ire in precipitium. hec gregorius. Nec ergo omnia premissa tante pietatis beneficia debemus unusquisque peccator ex medullis cordis attendere et confidere de venia peccatorum suorum presumere. sic tamen presumatur quantum a peccatis contra deum commissis per penitentiam se purgare studeat. De hoc dicit cyprianus sic. Quisque penitens debet de venia peccatorum presumere non quod tamen cesset se purgare de culpa. Sic debet confidere se esse in dextera dei ut caveat illius sinistra feriri. hec cyprianus. Gaudeant ergo omnes peccatores audientes tantam pietatem et bonitatem esse in visceribus dei nostri. et nullus negligat tante misericordie finem. Et si quis est iuuenis et non est prolapsus in maiora crimina conuertatur ad dominum et maiorem gratiam ab ipso consequatur quia multum utile est deoque carum a iuventute et in iuventute et sanitate periti confiteri et penitere. Est enim utile propter multa. primo quia quando muratur conuersio in iuventute est grata et sanctificata tanquam primitie etatis et vite nostre domino. sed illud tertium. id est. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Secunda quia facilis et expedita quia talem conuersio

nem minus impedit precedens peccā
di consuetudo et peccatorum multitu-
do et d' preteritis multa et onerosa satis-
facio et venie desperatio. nam quanto
minus quis peccauerit tanto citius p
suis excessibus satisfacere potest deo et
de venia gaudere. Tercia quia secunda ē
et multiplicat meritā. mens enim que
non est onerata grauius peccatis fre-
quenter est in gaudio. nam ubi bona cō-
scientia et secunda mens ibi est quasi iugē
cōiūm. Quarto quia virtutes con-
gregate in iuuentute senio cōfectos so-
lent consolari et letantes facere. quod
probat iohannes abbas in tractatu de
xxx. gradibus sic dicens. da prompre
labores iuuentutis iesu christo. et gau-
debis in senio sup diuitias impassibi-
litate. in iuuentute em congregare se-
nio cōfectos solantur et nutriunt la-
bores iuuenes frequenter curramus
vigilanter. quia mors est incerta vere
malignos et crudeles dolosos astutos
potentes et non dormientes immateri-
ales et inuisibiles inimicos habemus
in manibus ignem tenentes et templū
domini dei iesu christi cōburere cupi-
entes et nitentes p flammam que est in
eis. Nullus ergo iuuenis existens ini-
micos suos demones recipiat dicētes
Ne conteras carnem tuam et corpus
tuum ut nō laboribus et infirmitatibus
concidas. hec iohannes abbas. ¶
Et sic habemus quō valde salubre sit
in puericia et in etate iuuenili deo adhe-
tere per pfectam conuersationem. Si
quid vero in adolescētia sua et iam in ad-
ulta etate peccā et facinorosa graui lapsi
fuerint anteq̃ per longum vsū et cō-
suetudinem ipavicia veniant et mentē
in nequicia indurent. necesse est ut se-
stinent quantocius ad remedium pme-
per quam possint obtinere a deo grati-
am venie et messe. tales namq̃ nōnūq̃

postq̃ cōuertuntur ad deum ppenitē-
tiam tanto fortiora acta pagunt quan-
to maiora peccata contra suum condi-
torē cōmiserunt. de talibus peccatori-
bus et alijs in statu innocentie ad deū
vocatis et conuersis beatus Gregori-
us xviij. mo. sic dicit. Pensandum est q̃
occulto filio omnipotēis deus quos-
dā ab ipsis exordijs suis innocentes
custodiat et vsq̃ ad virtutum summa p-
uebit ut etate crescente simul in eis p-
ficiat et annorum numerus alios nume-
rositas et celsitudo meritorum. alios
vero in exordijs suis deferens scaturi-
entibus vicijs ire per abrupta pmitte
plerumq̃ tamen eos respicit et ad se-
quendum se sancti amoris igne succē-
dit atq̃ inolitās in eorū cordibus pru-
rigines viciozum vertit in feruorem
tutum et eo magis ignescunt ad deide-
rum requirendū pietatis dei quo ma-
gis erubescunt memoriā iniquitatis
sue sic sepe cōtingit ut in pugne certas-
mine miles ante ducis sui oculos con-
stitutus hostili virtute turpiter cedit et
enormiter prebens terga feriatur qui
tamen hoc ipsum quod turpiter gessit
erubescens ante ducis sui oculos ma-
iores ex ipsa verecūdia vires sumit tā-
toq̃ fortiora postea exercet quanto sa-
tagit. ut pntem gloriā virtutis pera-
gat et preteritam ignominiam debili-
tatis tergat. Sic igit nōnūq̃ quidā
in dei fuitio ex anteacta acius debili-
tate roborantur eosq̃ ad custodienda
mandata et futurorū trahit desiderii
et impellit memoria preteritorum ut
hinc ad futura amor puocet illinc de
preteritis verecūdia instiget. hec greg.
¶ S3 sunt nōnulli qui nec i pueri-
cia nec i adolescētia vel iuuentute a ma-
licia sua vel mala vita ad deū se cōuer-
tere studēt dicentes in cordibus suis
quandiu viuunt etas iuuenilis fruamur

voluptatibus et desiderijs et postquam senus
erimus de malis factis nostris penam
agemus quorum stulticia abbas effrem
in vi. omel. sua sic commemorat dicens
Quando te obnoxium pro peccatum senseris
ad penam converteri non verecundaris
seu confundari. quia qui hic penituerit in
novissimo non penitebit. clementer enim
dominus ad penitentiam profugientes suscipit
ne in misericordia domini fretus peccatis
peccata adicias. ne velis dicere viget
etas mea. carnis concupiscentiam exerce
bo et postremo in senectute malorum me
orum penitudinem geram. pius namque
est dominus et multum misericors nec ultra
facinororum meorum memorabitur. summa
namque est stulticia hoc in mente percipere.
quis enim novit horam siue diem exi
tus sui. non enim omnes in senectute hac
luce privantur. sed in diversis etatibus
de hoc mundo migrant et in quibus ac
tibus vocabitur homo in eisdem neces
se est eum reddere rationem. nemo enim
in inferno consistebitur domino. sed tu nec
cunctis ad penitentiam converteri semper
ante oculos tuos versetur ultimus die
s. Cum enim diluculo surrexeris ad
vespas te ambigas puenire et cum in le
cto ad quiescendum membra posueris
noli confidere de lucis adventu et facili
us te poteris refrenare ab omnibus. hec
abbas effrem. Videmus igitur per predi
cta quod valde stultum sit talia in mente con
cipere. et in tali insensata cogitatione
perseverare. quia multum infelix est qui
invenerit suam in vicibus consumit. dy
abolo serviendo et postea senectutem suam
am vult offerre christo. Teste beato ber
nar. qui dicit. Infelix est qui florere in
ventutis sue offert diabolo. et fecem se
nectutis sue christo. hec bernardus. Tales igitur
qui sic ad penitudinem senectutis tem
pus expectant. multum timere debent ne
dum sperant a deo misericordiam incidant

in eius iudicium. De hoc dicit beatus
gregorius. Satis alienus est a fide qui ad a
gendam penitentiam tempus senectutis
expectat. metuendum ei est ne dum spe
rat misericordiam incidat in iudicium. hec
gregorius. Ecce patet quod valde incautum sit
differre penitentiam et emendationem vi
te usque ad etatem senilem. Sed quod
est adhuc gravius multi ipsam peniten
tiam differunt usque ad extremam horam
mortis quod multum est periculosum De
quo dicit beatus gregorius in registro Qui
penitentiam differt ad horam sui obitus
estimo quod a merito penitentiae eternaliter
maneat alienus. nam secundum augustinum. Pe
nitentia sera raro est vera. Quomodo enim
quis potest penitentiam agere dolore in
firmitatis pregravatus ac in extremis
vite finibus constitutus. aut quomodo potest
penitentiam agere qui opera nulla satisfac
tionis iam exercere valet unde pen
itentia que ab infirmo seu moriente
petitur. timendum est ne ipsa moriatur
De periculosa hac in extremis peniten
tia dicit beatus augustinus. in quodam ser
mone sic. Parum est peccatorem penite
re nisi penitentiam peregerit. ad emen
danda enim crimina vix penitentis
tantum non sufficit. nam in satisfactione in
gentium peccatorum non verba sed etiam opera que
runt. Datur etiam quidem in extremis pe
nitentia et non potest negari sed aucto
res esse non possumus quod qui sic peccave
rit mereatur absolvi. Quomodo enim agit pe
nitentiam lassus. Quomodo agit penam
in extremis finibus vite constitutus.
Quomodo penitentiam agere valeat qui iam
nulla opera satisfactionis per se operari
potest et ideo penitentia que ab infirmo
petitur infirma est penitentia que a
mortuo petitur. tantum timeo ne ipse
sa moriatur. Et ideo dilectissimi quia
eum vult invenire misericordiam dei
sanus agat penitentiam in hoc seculo

ut sanus esse valeat in futuro. hec aug.
Videmus igitur ex dictis quod periculosum
sit differre usque ad extremam horam mori
tis penam iam egrotus quisque circum
datus infirmitatis dolore vix cogitare
valz aliud quam quod sentit. quia tota mens
eius versatur ibi ubi vis est doloris et
si periret ex dolore periret. non ex timo
re quod valde displicet deo. **De**
hoc dicit beatus hieronimus sic. Age pe
nitentiam dum sanus es dum peccare po
tes ut ex amore non ex timore videaris
penitere et peccata relinquere non ipsa
te quia si egrotas quomodo scis quare
peniteas vix aliud cogitare potes quam quod
sentis. illuc enim rapitur tota intentio
mentis ubi est vis doloris. hec hiero.
Valde igitur salubre est ut homo penam
agat adhuc incolumis antequam veniat ho
ra mortis. ne dum cum potest penitere
noluerit et cum tarde voluerit omnino non
possit et qui praeuivendo penam prius
movult agere in mortis articulo huius
est valde dubia remissio. Quod tangit
ysidorus in tractatu de summo bono.
sic dicens. Quisquisque sit peccator im
pius si ad penam convertatur consequi
posse veniam credidit. nullus enim de dei bo
nitate dubitet. sed sola accipiens pra
uitas conferre sibi indulgentiam abne
get in hac vita tantumdem penae latet li
bertas post mortem nullam esse correctio
nis licentiam. Unde per prophetam dicitur
date inquit domino deo vestro gloriam
id est antequam mors eterna praeveniat in
hac vita dum estis deum per penam glo
rificate adhuc in seculo penam agentibus
et operantibus dei misericordia subuenit
in futuro aut iam non operamur sed ra
tionem operum nostrorum ponimus. per id
deteriorantur plerumque iniqui qui per
patientiam dei spacium accipiunt emen
dandi quam illi mora vivendi non videntur
ad penam. sed ad peccandi usurpant

audaciam. A malo autem in deterius
vadit qui tempore sibi ad penitendum indul
get ad libertatem praui operis vitur.
Festinare debet unusquisque ad deum dum
potest ne dum si potest noluerit. cum tar
de voluerit omnino non possit. proinde
propheta ait. Querite dominum dum
inveniri potest invocare eum dum pro
pe est. Erubi inveniri potest nisi in hac
vita in qua etiam et prope est omnibus in
vocantibus eum. nam tunc longe erit
quando dixerit. ite in ignem eternum.
Noto enim non videretur et prope non erit
quia et videri poterit et non poterit in
veniri. Sed quando quis peccare po
test penitet et vitam suam vivens ab
omni crimine corrigit non dubium quod ad
eternam transeat requiem. Quis autem
praeuivendo penitentiam in mortis ar
ticulo agit sicut eius damnatio incert
ra est sicut remissio dubia. Qui ergo
cupit certus esse in morte de indulgen
tia. sanus penitet sanusque perpetrata fa
cina dealeat. Et alius cum tamen qua
vis per penitentiam propiciatio sit pec
catorum sine metu tamen non debet esse
homo. quia penitentie satisfactio divi
no tantum propensatur iudicio non hu
mano. proinde quia misericordia dei oc
cultata est. sine intermissione flere neces
se est. neque enim unquam oportet penitentem
habere de peccato securitatem. nam secu
ritas negligentiam per negligentiam aut
sepe ad vicia transacta reducit. hec ysi
do. **R.** Sciendum tamen quod operis dei etiam
et simili etate constitutos non deserit si ad
ipsum veraciter per penam conversi fuerint.
nam tales beatus gregorius. in una omelia. ad
penitendum hortatur sic. d. Qui vigilare in
secunda vigilia noluit tertiae vigiliae reme
dia non amittat ut qui in iuventute ad vias
vite si vigilabat satis in senectute resipi
scat. Sepe enim in extrema et positi neci
tate per pugnantem visitante segeta dei et illa

que male gesserunt p fletus diluunt ac
p bona opa ut preualent deum placat
re student quibus misericorditer igno
scitur quod deliquerunt. De talibus
dicit ysidorus i libro de summo bono
sic mlti supna gratia respectu in extre
mis ad deū reuertuntur p pñiaz ⁊ que
cūq; male gesserunt quotidianis fleti
bus purgant atq; in bonis opibus ma
le gesta commutant quibus iuste totū
quod deliquerant ignoscitur. quia ipi
quod male gesserunt penitēdo cognos
cunt. hxc ysidorus. Sed adhuc scien
dum q; omnipotens deus etiaz circa fi
nem vite peccatorem non respuit. si ta
men veraciter penituerit. nam fm au
gustinū nulla penitentia est secula dum
modo firmera. Dicit etiaz ysidorus nō
dubitamus circa finem etiaz iustifica
ri hōiem p pñie compunctionem si bo
na est in extremis compūctio ⁊ cōuer
sio. multo melior tamen est ante finez
ut ab hac vita securus transeat. hxc
ysidorus. S; quia homo pro certo sci
re non potest utrū bonā ⁊ veram cōpū
ctōez in extremis habere valeat p quā
possit veniā suoz delictorum obtinere
ac dei misericordiam inuenire ⁊ etiaz
dubiū sit ⁊ incertū utruq; hī qui in pec
catis multis sunt ⁊ differunt pñiam vs
q; ad horam mortis cū querūt absolui
a sacerdote sic absoluantur idō valde
necessariū est qui securus vult esse de
veniā ut nō differat pñiaz vsq; ad semi
lem etatem vel quod peius est vsq; ad
articulum mortis Sed in iuuenili eta
te vnusquisq; ⁊ cū sanus potest pecca
re. sua peiteat peccata ⁊ iuste viuat qd
si sic fecerit proculdubio ⁊ gratiam a
domino obtinebit. De hoc tractat be
atus augu. sic dicens. Si quis positus
in vltima necessitate voluerit accipere
pñiam fateor vobis non illi negamus
quod perit. sed si securus hinc exierit

ego nescio. penitentiam dare possim⁹
securitatē vero non. nūquid dico dam
nabitur. sed nec dico liberatur. Vis er
go a dubio liberari age pñiam dum sa
nus es. si sic egeris penitētiā ego dico
tibi quia securus es quia pñiam egisti
eo tempore quando peccare potuisti.
Si vis ergo agere penitentiā quando
iam peccare nō potes peccata te dimi
serunt non tu illa. Item due res sunt.
aut ignoscitur tibi: aut non ignoscitur
tibi. quorū tibi futurū sit. nescio ergo
tene certum. dimitte incertum. hxc au
gu. Cernentes igitur tam magnū bo
num ⁊ tam copiosū fructū esse in vir
tute penitentie nullus negligat salutē
anime sue sed vnusquisq; qui se sentit
grauatū peccati onere currat ad reme
diū penitentie. pñiam enim soluitur
homo a peccato restituit ecclesie: recō
ciliatur christo: donis spiritualib; dō
tatur. de filio dyaboli efficitur filius
dei paradysus aperitur. hxc est que āgelos
lertificat. ipios iustificat amissa bona
reuocat. penam eternā vitat ad quam
appetendā sacra scriptura nos inuitat
dicente augustino Om̃s auctoritas
scripture ⁊ om̃ibus bonorum ⁊ beator
um via oñdere conatur q̃ sit appeten
da penitentia que languores sanat fe
datos mūdat. mortuos suscitāt. vicia
fugat. vitutes adornat. mētem robo
rat. omnia bona confert. ⁊ ad suscepti
ones christi preparat humana precor
dia. hxc augu. De virtute etiam peni
tentie ⁊ eius p̃mendatione iohannes
crisostomus in quodāz sermone sic di
cit. De penitentia que peccata deo mi
serante remittit et paradysum reſerat
que contritum sanat hominez que tri
stem exhilarat vitam de interitu reuo
cat fiduciam reformat gratiamq; ba
bundantiorē refundit. De peniten
tia quid de te referam. om̃ia ligata tu

soluis omnia soluta tu seruas omnia ad
uersa tu mitigas omnia contrita tu sa
nas oia desperata tu animas. **M**ira
pma rutilantior auro splendidior so
le quam non vincit peccatum nec defec
tio superat nec desperatio delet pma res
spuit auariciam horret luxuriam fugit
furorem firmat amorem calcit supbiaz
liguam prinet componit mores odit ma
liciam. excludit inuidiam. Perfecta
pma cor mundat. animas sanctificat co
git peccatorem omnia libenter sustinere
pma cor mundat. animas sanctificat
ad suscipiendum. deum interiora prepa
rat naturalia reparat gratuita recupe
rat. deo reconciliat. angelos lerificat de
mones fugat carnem domat spiritum
roborat celum impetrat. **H**ec cris. Ec
ce quante sunt in pma efficacie siue
tutes et quanta bona confert his qui ag
grediuntur et assumunt eam unde quilibet
peccator qui desiderat a peccatis absolui
et saluari non negligat eam. Si quis
iuuenis est pueratur ad dominum et penite
tiam non differat usque ad senilem etatem
ut securior possit esse de venia peccatorum
et gloria celestis patrie. Si quis vero
senex est et pnam distulit ex sua negli
gentia et incuria usque ad senectutis eta
tem tamen desperare non debet sed agat
pnam eo feruentius et diligentius quo
diutius se conspiciat in via viciosa et so
rida iacuisse. nullus vero differat ex pro
posito usque ad horam mortis pnam pro
pter pericula et dubia salutis emenda
superius per sanctos doctores sufficien
ter expressa. **Filius.**

De pma et eius effectibus ac utili
tate sufficienter instructus sum.
nunc igitur de gradibus siue pribus pe
nitentie et alijs eius circumstantijs cu
pio edoceri.

Capitulum. XV. Pater. **I**

Altequam pro
cedatur ad explanationem pen
nitentie et eius partium. Sciendum quod
omnipotens deus propter transgressi
onem suorum preceptorum et peccati ma
culas odio habet omnes peccatores sed
misericordiam prestat peccando peniten
tibus restante sapiente. **Ecclesi. xij.** qui de
Altissimus odio habet peccatores et mis
tus est penitentibus. Si igitur non vis
odiri a deo displiceat tibi iniquitas et
odi peccatum et eris deo amicus. quia hoc
odis quod ille odit nec hoc tantum sufficit
ut displiceat peccata. sed necesse est ut pro
peccatis sceleribus pma subsequatur.
quia peccata impunita esse non possunt.
De hoc dicit beatus aug. in glo. super
psal. sic. Audis quia deus odit iniqui
tatem et times si odit iniquitatem num
quid te sed in te est iniquitas odit illam
deus oderis et tu. eris enim deo amicus
si odisti quod odit. Displiceat ergo in te
ipso tibi iniquitas tua. puniaturus est enim
peccatum malorum deus. preueni illum. non
vis ut ipse puniat. tu puni. differat ma
num a peccatis. tu noli differre conuertere te
ad puniendum peccata. quia peccata impuni
ta esse non possunt. punienda ergo erunt
aut a te aut ab ipso tu puni et agnosce
ut ignoscat. Et quid misericordius est
deo qui tantum peccat peccatoribus et qui in
omnibus conuersis ad se non curat preter
rita. **hec aug.** Per hec dicta colligere
possumus quod non sufficiat homini post
peccata ad deum conuertere a malis actibus
abstinere et vitam in melius mutare nisi
si etiam domino per penitentiam volo
rem pro suis excessibus studeat satisfac
cere. restante eodem beato augustino.
qui sic dicit. ad agenda penitentiam non
sufficit vita in melius commutare et a ma
lis actibus recedere nisi et de his que sa
cta sunt satisfacias domino pro peccatis dolore pro

humilitatis gemitus per contriti cor-
dis sacrificiū coopātibz elemofinis
ad proximū Augustinus pꝛedcā dixit
hoc idem brūs greg. testat sic dicens.
Admonēdi sunt qui pꝛā admissa de-
serūt. nec tñ plangūt ne iam relaxatas
estimēt culpas q̄s ⁊ si agendo nō mul-
tiplicāt. nullis tñ fletibus mundant.
neq; enim debitoꝝ absolutus est q̄ alia
nō multiplicat nisi illa quibz se ligau-
erāt soluat itaq; cū deo delinquimus ne
quaq; satisfacimus si ab iniquitate ces-
samus nisi ⁊ voluprates q̄s dileximus
ecōtrario oppositis lamētis insequam̄
hxc greg. Necessariū igit est valde om̄i
cuiq; pꝛōri vt pmissa delicta p p̄māz
in se puniat atq; deleat. qz ipsa pecca-
ta vt pꝛedictū est impunita esse nō pos-
sunt. ⁊ iō qui non vult a deo puniri p
se peniteat. puniat p̄māz agēdo. de hoc
dicit brūs greg. ix. mo. sup iob. Sci-
ens q nō pꝛeres delinquētibus sic se
delinquēti non pꝛitur quis ab eterna
morte eripit. cū a delicto mundus ne-
mo reperit. Si penitenti pꝛit qz delin-
quēti nō pꝛit delicta plangimus neq;
q̄ iam delinquētes sumus Sz quid est
q pꝛitus negans respicit ⁊ redempto-
ris negati respectu ad lacrimas vocat
Quid q paulus cū redēptōis nomē
in terra conaret exstinguere eius verba
de celo meruit audire. sed tñ culpa in
vtrōq; punita. qz ⁊ de petro scriptum
est. Recordatus petrus vbi iesu egres-
sus foras fleuit amare ⁊ paulo veritas
dicit. Ego oñdam illi quantū oportet
at pro noīe meo pati. Delinquēti em̄
nequaq; pꝛit quia delictū sine vltione
nō deserit. aut em̄ ipse homo hoc in se
penitens punit. aut hoc dñs hōiem vin-
dicās pꝛit. nequaq; igit peccato pꝛi-
tur. quia nequaq; sine vindicta relaxa-
tur. Sic dauid post pꝛessionem audire
meruit dñs transulit peccatū tuum ⁊

multis post cruciatibz afflictus reatus
culpe quā pꝛetrauerat exoluit. Ab elec-
tis ei suis iniquitatū maculas studeat
tpali afflictione tergere q̄s in eis non
vult impꝛpetuū videre. hxc greg. Salu-
bre ergo est homini multū vt pꝛā qua-
litercūq; pꝛacta siue maiora siue mi-
nora p afflictionē p̄mē studeat abster-
gere atq; delere quia nec memoria pec-
cata impunita erūt si non fuerint p pe-
nitentiā delera. testatur hoc brūs aug.
sic dicens. Peccata siue pua siue ma-
gna sint impunita esse nō possunt quia
vel homie punientem vel a deo vindican-
te plectunt. cessat autē vindicta dīna
si pꝛuerfio pꝛecurrat huāna. Hec aug.
Quod etiā sentire videt beatus greg.
iiij. mo. exponēs illud iob pꝛat dies i
qua natus suz ⁊ dicit. Nequaq; hō ad
delectationē peccati rapit. nisi prius
pvoluntarias mētis tenebras infirme-
tur. Ante enī cecus in mente fit ⁊ post
modū se reperiat incauta. mētis infir-
mitas delectatōi subfermit. dicat ergo
pꝛat dies i deest pereat delectatio que in
culpā hōiem rapuit pꝛat incauta mē-
tis infirmitas que ei vsq; ad tenebras
pꝛauis sensus excecavit. homo em̄ dū
blandimēta delectatōis caute nō pꝛpi-
cit. etiā in noctē nequissime pꝛpetra-
tionis ruit. Solerter ergo vigilanduz
vt dū blandiri culpa inclinat ad quan-
tū interitū mēs trahat agnoscat. vñ ⁊
apꝛe **D**ies vtrāq; in tenebras cū
culpa in ipso delectatōis exordio ad
quē perditōis finē rapiat videt. **D**ie
in tenebras vtrūq; cū nosmetipsos di-
stricte puniētes ipsa delectatōis pꝛa-
ua blādimēta p districte p̄mē lamēta
cruciamus cū flendo insequimur quic-
quid quotidie in corde taciti ex delec-
tatione peccamus. quia enim fidelis
quisq; i iudicio subtiliter cogitatōes
exquiri nō ignorat semetpsum introz

sum discutiēs ante iudiciū diligenter
examinatōr districtus iudex et iā tran
quillus veniat quo reatū suū quē discu
tere appetit iam pro culpa puniū sen
tīt unde et recte subiūgit non requirat
eum deus de sup. Requirit deus q̄ dis
cunt iudicando nō requirit que ignos
cendo suo iam iudicio impunita dere
linquit hic itaq; dies id est peccati de
lectatio a domīo nō requirit sed aī ad
uerfione spontanea puniū paulo atte
stante qui ait **M** Si nosmetipsos
iudicaremus nō vtriq; a domino iudi
caremi. deū ergo diē vestrū requirere ē
contra mentē nostrā subtiliter in iudi
cio de culpa indagare in qua. s. requi
sitione illū tunc seuerius percutit quē si
bi nūc mollius pepisse deprehendit be
ne aut sequit et nō illustret eū lumine.
in iudicio namq; dñs apparet omne
quod tūc redarguit luē illustrat. qua
si em̄ sub quadam obscuritate tegitur
q̄cquid tūc in memoria iudicis nō re
uocatur. Scriptū quippe est. Omnia
aut̄ que arguunt a luē manifestant q̄si
quedā tenebre peccata penitētie absco
dūt. De quibus p̄ prophētā dicī. Be
ati quorum remisse sunt iniquitates et
quorum tecta sunt peccata. Quia ergo
omne qd̄ regit in tenebris occultat in
die extremi iudicij nō illustrat lumē
quod nō discutiit vlcioe. actus namq;
vestros quos tūc iuste punire noluerit
ipsa sibi quodāmodo abscondit sciēs
diuina miscdia. in lumine vero osen
dit q̄cquid tūc in cōspectu oīm demō
strat. hic ergo dies vertat in tenebras
videlicet omne qd̄ deliquimus nos
p̄ penitentiā feriamus. ipse aut̄ iudex
uenturus est qui cūcta penetrat cuncta
p̄stringat qui q̄vbiq; est locus quo fu
giat nō est. Sed q̄ correctiōis nostre
fletibus placat solū ab illo locū fuge i
nemit qui post p̄petratā culpā nūc se in

penitentia abscondit et q̄ nullū pecca
tū dñs inultū relaxat. Aut em̄ nos hoc
flendo insequit aut ipse indicando. re
statōr ad emendationē suā semp mēs
solertter inuigilet et p̄fitens tergat. **S**
si diē quē peccati delectatiōez dicim?
tot impeti precibus audimus vt. s. cie
cūdantes fletus expient q̄cquid delec
tatus p̄ negligentia aīmus delinquit.
quanta aduersiōe p̄me huius diei nos
feriēda est videlicet ipse iam p̄sensu
ad culpā. Sicut ei moris est culpe cū
carnaliter mens in delectatiōez rapit.
sed tñ delectatiōi sue p̄ spiritū relucta
tur. ita grauioris et plene est nequicie
ad peccati delectationē non solum de
lectatiōi p̄rabi. sed etiā p̄sensu famu
lari. tāto ergo arctiori manu p̄me mēs
a pollutione tergendā est quāto se con
spicit p̄ cōsensum sordidius inquina
tā vnde apte subiūgitur noctem illam
tenebrosus turbo possideat. Quasi em̄
quidā turbo tempestatis est p̄citatus
spiritus meroris nam dum p̄ctm̄ quis
q̄d fecit intelligit dum prauitatis
sue nequiciā subtiliter pensat merore
mentē obnubilat et quasi cōcussio fere
ne leticie aere omnē in se tranquillita
tem cordis p̄me turbine deuastat. nisi
em̄ recognoscentē se animū iste turbo
se cōtereret nequaq; propheta dixisset
in spiritu vehemēti p̄terea naues thar
sis. Tharsis quippe exploratio gaudi
dicī. Sed cū vehemēs p̄me spiritus
mentem occupat omnē in ea explora
tionē reprehensibilis glorie et gaudi
pturbat vt nihil iam ei nisi flere liceat
nihil nisi q̄ se terrere possit attēdat. po
nit namq; ante oculos illinc restrictiō
nē iudicis hic meritū culpe p̄gnosce.
p̄spicit quo supplicio digna sit si p̄cen
tis pietas desit que p̄ lamēta p̄nīa ab
eterna eruere pena consuevit. Spiritus
ergo vehemens tharsis naues con

terit. tamen vis p[ro]p[ri]etatis valida men-
tes nostras huic m[un]do quasi mari de-
dicata salubri terrore cōfundit. Sciē-
dum vero est q[uo]d cū peccata impunita re-
linquimus a nocte possidemur cū vero
hec aī aduersione penitētie plectrimus
nimirū nos nec rem quāz fecimus pos-
sidemus. Sed tūc peccatū cordis sub
iuris nostri possessione reducit si tū in-
cipit reprimi unde diuina voce co-
gitanti praua Cayn dicit. in foribus
peccatū aderit. in foribus quippe pecca-
tū adest cū in cogitationibus pulsat cu-
ius appetitus subter est ei[us] homo do-
minatur. Si cordis nequitia inspecta
citius premis et priusq[ue] ad duriciam
crescat reluctanti menti subigat ut er-
go delictū suū citius animus sentiat
et culpe tyrannidē sub iure suo penitē-
do restringat dicatur recte noctē illaz
expellere. Et si apte diceretur ne cap-
tua mens culpe sue seruiat culpā a pe-
nitentia liberam nō relinquat. Et quia
hec q[uo]d flendo insequimur nequaq[ue] no-
bis a v[er]o iudice abici speramus vn-
de si de nocte. i. culpa nostra moueri tē-
p[or]e inquisitionē nolumus magnopere cu-
randum est ut in eius discussione vigi-
lemus ne quelibet culpa nobis impu-
nita remaneat ne mens puerfa que fecit
defendere audeat et defendendo nequi-
cie nequitia adiungat. ¶ Sunc
namq[ue] nōnulli qui nō solum nō desistit
q[uo]d faciūt. sed etiam defendere nō desi-
stunt et nimirū cū defendit culpa vnde
p[er] quendam dicit peccasti non adicias
iterū. peccato quippe peccatus adicit q[uo]d
male gesta etiā defendit. Inter hec eti-
am sciendū est q[uo]d illi culpā suā verā-
citer insequuntur et mala transacta p[er]
aī aduersionē penitētie corrigūt qui
iam ad bona fallenda alias fallentia
nulla delectatiōe rapiunt. nam quos
ad bucalia noxia delectat falsus est q[uo]d

cernit quia perpetrata alia deplorat. hec
grego. Ex his igit[ur] verbis doctorū col-
ligere possumus q[uo]d non solum maiora
peccata verū etiam minora sunt p[er] peni-
tentiā abstergenda unde vnusquisq[ue] cō-
scientiā suā discutiāt et p[ro]ut gessit
iniquē cōtra dominū ira et studeat sua
scelera penitendo et seipsum iudicādo
peniteret vel punire. valde enī valet ad
salutē aīe sup[er]ius diiudicatio. ¶
Nam tales seipsum iudicantes ac sua
facinora punientes a deo diliguntur et
non solum nō iudicabunt. sed etiam
quādam securitatē de sua saluatiōe a
christo percipiunt. De hoc dicit beatus
bern[ardus]. Diligit deus aīam que in cōspe-
ctu suo sine intermissione siue dissimu-
latione diiudicat seipsum idq[ue] iudiciū
non nisi p[ro]pter nos a nobis exigit quia
si nosmetipsos diiudicauerimus non
vriq[ue] iudicemur. hec bern[ardus]. Dicit eti-
am de hoc iudicio beatus grego. xrv.
mo. exponens illud iob vel heli. Ne-
q[ue] enī vltra in hominis potestate est ut ve-
niat ad deū in iudiciū sic. Notandum
est q[uo]d aliud est coraz illo atq[ue] aliud ab
illo iudicari. Coram domino iudicaf
qui corde dominū cōspicit et actus suos
sub eius presentia sollicita inquisiti-
one discernit quem tanto quis securi-
us expectat quanto quorūdie vitā suā
suspectius examiat. Qui enī ad extre-
mū eius iudiciū venerit nō iam coraz
illo sed ab illo iudicaf. De hoc men-
tis iudicio obliuiscēti aīme dominus
p[er] prophetam dicit. Reduc me in me-
moriam ut iudicemur simul narra si q[uo]d
habes ut iustificeris. debz enī vnuscu-
iusq[ue] mens et causas suas apud dñm
et causas domini cōtra se sollicita in-
quisiōe discutere debz et caute p[er]sare vel
que ab eo bona p[er]ceperit vel que mala
bonis illius p[er] se viuēdo respondit.
Quod electi quidem quorūdie facere

omnino nō cessant. Accedunt enī ad secretariū iudicis intra sinū cordis cōsiderant quō districte quicquid feriat qui diu patiēter expectat. Verūt in his que se egisse meminerint et pūit flendo quō perpetrasse se intelligunt timēt subtilia diuina iudicia etiam de his quā in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Glident enī videri diuinitus quō ipsi p in se humanitatē non vident cōspiciūt districtū iudicem quā quo rariū venit eo seuerius pcutit Sancto rī etiam patrū refidere cōuentū cū eo pariter ptemplant eorūque exempla vel dicta se ptemplisse reprehendūt atque in hoc secreto iudicij interioris ipā mentis sue executōe pstituti penitendo feriūt quō supbiēdo pmisserūt. ibi namque aduersi in se quiddā impugnāt enumerant ibi ante oculos suos aīme quō desleant pcerant ibi quiddā pira districti iudicis decerni possit intuentur ibi torpaciūtur supplicia quot paritiū ment nec deest in hoc iudicio mēte cōcepto omne misterijū quod punire reos seruos plenius debeat. nam psciētia accusat ratio iudicat timor ligat dolor excruciat quō iudiciū eo certius punit. quo interius sentit. vnusquisque enī cū causaz huius examis ptra se pgreddi aggredi cepit. Ipse ē auctor qui exhibet ipse reus qui exhibetur. Quid se quā lem se fuisse memierit est ipse qui est in se ipso insequitur illū qui fuit atque ab ipso hōie aduersum semetipsum sit quedā rixa in aīmo pcuriēs pacem cū deo. Hanc cordis rixā dñs requirebat cū dixit p prophētā. Attendi et auscul tui nemo quō bonū est loquitur nullus est qui agat pniaz sup peccato dicens quid feci. Quia ergo nūc in potestate est internū mentis nostre ptra nos habere iudiciū recognoscendo accusem? nos ipsos quales fuimus penitēdo tor

queamus nō cessemus. dñs licet iudicari quō fecimus audiamus caute quō dñs. neque enī vltra. Reprobōrū namque esse propriū solet semp praua agere et nequaquā que egerunt retractare. Omne enī quō faciūt ceca mente trāseūt tactūque suū nisi cū puniti fuerint non agnoscut. ¶ Et cōtra electōrū est actus suos quotidie ab ipso cogitatiois fonte discutere et omne quō turbidū profluat ab intimis exiccare. Sicut enī non sentimus quō membra crescūt corpus proficit mutat species migredo capillorū albescit in canis. Hec quippe oīa nobis nescientibus agunt in nobis ita et mens nostra p momēta viuēdi ipso curarū vsu a seipsa pmutatur et nō agnoscimus nisi vigilanti custodia ad interiora nostra residētes profectus nros quotidie defectusque pensamus. hoc ipsum enī in hac mortalivita pistere quā ad vetustatē ire est. Et dum indiscussa mens relinquit. in quodā semio torporis sopitur quā sui negligens et ppositū robur insensibiliter pdens. a forma poris fortitudinis dñs nescit senescit. cū vero seipsam querit et subtiliter penitēdo discutit. ab hac ipsa vetustate sua loca lacrimis et merore incensa enouat et que iam pena aīe pene inueterata vix erat p submissa. intermī amoris studiū nouū calet. ¶ Sed ad hēc agēda valde exēpla patrū et sacri eloquij pcepta nos adiunāt. Si enī scōrū opa inspiciamus et dimis iussioibz aure prebemus alia nos cōreplata alia audita succedūt et cor nostrū torpore nō restringitur dñs imitatōe nō puocat. Unde bñ ad moysen dñs leui. vi. Ignis in altari meo sp ardebit quem mitter sacerdos subiciēs mane ligna p singulos dies. Altare quippe dei est cor nēm in quo iubetur ignis sp ardere quā necesse est ex illo ad dñm caritatis flammā indefinēter

ascendere cui p singulos dies sacerdos
ligna subicit ne extinguat. quia neces
se ē vt fidelis quisq ne in eo caritatis
flāma deficiat in corde suo tam exem
pla precedentū patrū q̄ sacre scriptu
re testimonia congerere nō desistat. nā
quasi quedā fomēta igni dare est in ex
citatioe caritatis vel exempla patrū vel
precepta dñi ca ministrare. Quia emz
interna nostra nouitas ipsa quotidie
huius vite puerfatioe exterascit ignis
iste charitatis his adhibitis nutrien
dus est vt dum possum se nostre vetusta
tis extenuat. p patrū testimonia ⁊ exē
pla reuiuiscat. Ignis em̄ iste in altari
dñi. i. in corde nostro nō citius exting
uit nisi solerter adhibitis exēplis pa
trū ⁊ dñicis testimonijs reparet. Ber.
aut illic subdit Et imposito olocausito
desup adolebit adipēs pacificorū. naz
quisquis in se habet ignē caritatis ac
cendit semetipsum vtiq̄ olocausita de
sup imponit. qz omne vicium quod in se
male viuebat exurit. Cum em̄ cogita
tionū suarū interna p̄siderat ⁊ vitā ⁊ re
probā p̄ imutatiois gladiū mactat in
ara se sui cordis imposuit ⁊ ignē cha
ritatis accendit de qua hostia pacifico
rū adeps redolebit. quia interna noue
vite impignatio pacē inter nos ⁊ deū
faciens odorē nobis suauissimum red
dit. Quia vero eadem caritas in cordi
bus electorū inextinguibilis manet ap
te illic subdit ignis est p̄petuus qui nū
q̄ deficiet ab altari. Nunq̄ ab altari
ignis iste deficiet. quia etia post hanc
vitā eorū mentibus feruor charitatis
interna quippe p̄emplatōne agitur vt
om̄ps deus quom̄gis cernitur. eo am
plius diligat vñd necesse est vt ad cor
da nostra redeam. discutiāmusq̄ om
ne facinus. Et quicquid in nobis di
uine rectitudinis regulam offendit ac
cusemus vt apud districtū iudicē ipsa

nos accusario excuset. In hoc em̄ men
tis nostre iudicio tanto citius absolui
mur quanto nos districtius reos esse
tenemus nec ad hęc agenda p̄termit
tenda sunt ipsa quibz vacat qz ad hec a
genda post huius vite tpa non vacat.
vacue quippe nō dō. neq̄ em̄ erit ultra
idcirco nāq̄ memorem qd̄ tūc nō pos
sumus negligamus. hęc grego. Habe
mus igitur p̄predicta q̄ om̄ps deus
se dijudicantes non iudicat. se peniten
tes nō punit sed saluat ⁊ p̄ctā cōtra se
dimissa relaxat. hęc vero om̄ia p̄ reme
diū fieri solent vnde quilibet peccator
quotiens lapsus fuerit in aliquod pec
catū nō tardet currere ad p̄mē bonum
ipsa em̄ omni tpe valens est ad purgā
dum corda peccantiū. Testat hoc bea
tus grego. qui dicit. O felix lauacrū
p̄mē quod totiens valet ad purgandū
quotiens eo indiget cor humanū. La
uemus ergo p̄ctōrū maculas in hoc sa
lubri p̄mē lauacro vt mundati ⁊ pur
gari possimus puenire ad auctorē vite
et mūdiciē. His p̄missis igit de pe
nitentia nunc de eius p̄ribus est viden
dum.

Incipit scda distinctio primi libri
malogranati. Capitulū .I.

Triendū qz
ptes p̄mē sunt tres vi
delicet p̄ritio cordis
p̄fessio oris. ⁊ satisfi
ctio opis. S Et
sunt iste tres ptes q̄si ptes integrales
fm̄ esse p̄mē p̄fectū. Sūt aut̄ hęc ptes
integrales p̄mē videlicet p̄ritio in aīo
p̄fessio in v̄bo. satisfactio in facto in q̄
bus tūc p̄mā integrat̄ cū peccator om
nē mortalē culpā p̄petrat ⁊ facto de
deserit ⁊ verbo accusat ⁊ aīo detestatur
p̄ponens nūq̄ iterare peccatū. his au
tem debito modo p̄currentibus cū ab

solutio facta ab eo in quo est ordo clauis ac iurisdicatio. absoluit homo a peccato et reunit ecclesiam et reconciliat christo mediante clauis sacerdotali. Quod autem sint tres presens p[re]sentia sic ostenditur. **P**rima enim est quoddam spontaneum iudicium in quo contritio est quasi quedam citatio ubi sequitur rei apud iudicem spontanea confessio deinde sequitur emendatio per iudicem imposita solutio. Sed in hoc differt iudicium fori a iudicio poli. quia ibi confessio de iure damnatur et hic absoluitur. Alia est etiam sufficientia istarum partium. quia cum omne peccatum committatur corde vel ore vel opere iustum est ut ista curent per contrarium ut peccator culpam detestetur animo verbo accuset et facto puniat. Et sicut tribus modis offendimus deum. scilicet delectatione cogitationis impudentia locutionis et superbia operis secundum regulam ut contrariis curent tribus modis appositis satisficiamus. Quia igitur peccando innocentiam perdidimus restat ut per penitentiam reficiamur. dicente beato hieronimo. Si quis innocentiam peccando corrumpit penitentia in medio poterit reparare. Quia ut ait beatus. quod dominus non imputare decreuit sic est qui non fuerit. Si ergo decreuimus innocentiam reparare et persequens ianuam celi per penitentiam referare curemus ut nostra penitentia sit perfecta. De qua dicit christus. perfecta penitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. in corde contritio. in ore confessio. in opere tanta humilitas. hec christus. Que tunc veraciter coram deo perfecta dicitur si ipsam penitentiam ad omnia loca in quibus peccauimus dilatamus. Et quia peccauimus in corde malis sentiendo in ore vana et turpia loquendo in corpore crimina perpetrando. ideo ad hec tria loca penitentiam extendimus ita videlicet ut cordi demus amarum contritionem. Ori fidelem confessionem. corpori penalem et asperam satisfactionem hec tam diu continuamus

res quousque spiritus sanctus testimonium prebeat spiritui nostro quod dimissa sint nobis peccata nostra. Et quia omnia peccata mortalia ab ipso deo auerunt et omni gratie opponunt et unam principalem rectitudinem hominis pervertunt. **H**inc est quod ad hoc quod penitentia medicamentum sit sufficienter ex suis partibus integrum necesse est quod penitentia habeat de omnibus peccatis quantum ad preteritum de perpetratis quantum ad presentis per cessationem de perpetrando et quantum ad futurum per appositum nunquam recidit vel in id vel in aliud genus peccati. ut totaliter sic recedendo a culpa per penitentiam diuina gratia suscipiat per quas obtinet remissionem omnia peccatorum. sed quia in partibus penitentia contritio primum locum tenet. ideo de ipsa tractanda est. Ergo secundum ysidorum. **C**ontritio est compunctio et humilitas mentis cum lacrimis veniens de recordatione peccati et timore iudicii. Item in tractatu de spiritu et anima de compunctione sic dicit. Compunctio est quando ex consideratione malorum suorum cor interno dolore tangitur. Item secundum dictum iohannis abbatis. Compunctio proprie est dolor anime non elatus nullam sibi ipsi consolationem prebens solam quod suam resolutionem ymaginans omnibus horis. et consolationem dei consolantis sic aqua frigida expectans. Contritio etiam a magistris sic diffinitur. Contritio est dolor voluntarie assumptus pro peccatis cum proposito confiteri. Pro cuius intellectu sciendum quod sicut in naturalibus durum dicitur quod non cedit tractatui. hoc autem frangi dicitur quando per aliquod fortius in presens magnas diuisiones contritio vero quando totaliter in minimas presens diuisiones vel regreditur et quasi annihilatur. Ita metaphorice cor hominis durum dicitur quando diuine inspirationi quasi manu se tangenti non cedit sed obuiat. dum in affectu peccati moratur. **F**ragivero cum

a proposito respiscere incipit Quis non
totaliter pervertat. Ceteri vero qui affe-
ctus peccati sunt omnem sui prem in eo
totaliter destruitur hoc fit qui voluntas
perfecte ab effectu peccati refilit unde ra-
lis refilitio dolor quidam est. ideo pro dolo-
rem tanquam per genus essentialiter diffi-
nit. addit autem voluntarie sumptus per
peccatis et hoc peruenit contritioni pro ut
est actus virtutis. Sed ut est pars sa-
cramenti sic oportet ut addatur aliquid in
comparatione ad alias partes et ideo superad-
ditur cum proposito confitendi et satisfaciendi.
Et sciendum quod est differentia inter con-
tritionem et attritionem. **B** Attritio
dicitur accessus ad perfectam contritionem
vnde in corporalibus dicunt attrita que
aliquo modo sunt commuta sed non perfecte.
sed contritio dicitur quando omnes partes sunt
simul recte per divisionem ad minima.
Et ideo attritio in spiritualibus significat
quandam displicentiam de peccatis commis-
sis. Contritio autem perfectam displicen-
tiam. **C** Utrum autem requiratur con-
tritio de omni peccato actuali et morta-
li. Pro illo sciendum quod in omni pecca-
to est actualis auersio voluntatis a deo
ad peccatum. et ideo cum contraria contrariis
currentes oportet quod in omni remissione pec-
cati mortalis sit actualis auersio a pec-
cato ad deum. hec autem auersio appellatur
contritio. Duricia enim voluntatis ma-
neris in peccato non tollitur nisi per fractio-
nem voluntatis omnimodam que appellatur
contritio. et ideo contritio est necessaria
in omni peccato mortali. **D** De pec-
catis autem obliuiscitis. si oblitus est homo
totaliter sufficit contritio generalis quam
autem in parte recolit debet conari ad re-
cordandum et dolendum in speciali quod si non
potest sufficit contritio generalis. Sed ad
hoc quod homo non potest recolere peccatum nisi
solum de peccato obliuiscitis debet dolere in
genere. sed etiam de obliuione eius de

bet dolere que ex negligentia contingit
Debet etiam homo dolere simul de omni
peccato commissio quia vnum sine alio non re-
laratur. ideo contritio periter est habenda
de singulis. Testatur hoc beatus augustinus. sic
dicens. Penitentem oportet simul dolere de
omni crimine. Iuxta est dispositio immediate
ad gratiam. nam dolere de vno peccato sine
alio non sufficit ad salutem. **E** Unde
quilibet peccator qui sentit se viciose tece
sordidatum premeditum penitentem. et primo per
contritionem ac per punctum cordis stude-
at sua facinorosa emendare. nam anima il-
lecta malis moribus amittit decorem
virtutum quem non potest recuperare nisi per
penitentem lamentum. hoc est contritione vera.
quod nunquam peccatum dimittitur nisi homo per inter-
riorem dolorem preteratur. de hoc dicit beatus
hieronymus. nulla vnum culpa remit-
titur ob quam homo non alia amaritudine
aut tristitia anxius. nam tunc peccatorum
salus veraciter incipit. ut dicit hugo. de
sancto victore. quando veraciter per delictis
ingemiscit. quod amaritudo cordis siue
gemitus qui assumitur per peccatis men-
tem purgat et deus misericordem ac pla-
cibilem reddit homini. probat hoc beatus
sic. d. Amaritudo cordis mentem pur-
gat. angelos letificat. deum placat. Et re-
migijs. Tunc nimis misericors est ip-
se deus dum noster ob culpam animus tri-
stis sibi met fuerit et molestus. Item de
eodem beatus ambrosius. Quis ambigit quam me-
sticia penitentis hominis oculos sibi vicio-
lenter attrahat perditionis. Et quod deus cor
contritum et humiliatum non despicit. ideo
assumamus veram cordis contritionem et con-
punctionis amaritudinem qui per volupta-
tes et carnalia desideria a deo discessi-
mus. Ad hoc hortatur nos beatus augustinus.
sic dicens. Non sint in nobis ficta sus-
piria et simulata. sed cum ingenti siti stu-
deamus adhibere remedia preteritis
peccatis ut semper solliciti simus cauendo

de futuris. Dñs em̄ noluit in mundo
p̄sperari s̄z grauiā pati vt nobis oñde
cet qui p̄ delectatōez cecidimus cū qñ
ta amaritudine redire debeamus. h̄c
aug. ¶ S̄z sunt nōnulli q̄ in m̄tra
sunt facinora p̄lapi nec tñ vt decet p̄
suis excessibz p̄pugñt quibz nc̄e est
vt supplicia reproboz ac gloriā brōzū
habeant p̄e oculis cordis vt possint ad
p̄mā p̄pungi. Ad hoc faciendū h̄ora
tur b̄tus greg. sup̄ ezechielē exponēs
illud. Et scripte erant in libro lamēta
tōes in carne v̄e sic dicēs. Lamenta
tōes videt. Quia ibi scripta est p̄mā
p̄ctōz. Carmē vero q̄z p̄nūciat gaudiū
iustoz. v̄e āt q̄z illic expressa est dā
natio reproboz. vt q̄z peccata peniteas
al̄s p̄mā lege q̄ in hoc volumīe scrip
ta sunt lamenta. R̄sus vester in lucrū
puerit̄ et gaudiū in merorem. Et rur
sum miseri estote et lugete. vt aut̄ de p̄
missiōe gaudiū seq̄ntis hylarescas. q̄z
nosce scripta esse carmīa laudis eter
ne. Beati qui h̄itant in domo tua dñe
in seculū sc̄li laudabūt te S̄z si adhuc
p̄nti sc̄lo mēte teneris adhuc terrenis
voluptatibz delcāris si amare nō potes
gaudia eterna q̄ audis. cognosce q̄ in
hoc volumīe qd̄ scriptū est atq̄ p̄ ip
sum ab aīmo p̄ timorē expelle qd̄ dili
gis vt possis ex iudicio carmen amare
qd̄ legis. ibi quippe dānatis dicitur.
Discedite a me maledicti i ignē eter
nū qui parus est dyabolo et angelis e?
In hoc quippe volumīe cuncta q̄ edifi
cāt oīa que erudiūt scripta p̄tinef. pec
casti et iā te penitet illicita p̄petrasse vt
ad agendā p̄mā docearis ibi inueis
lamēta. si p̄ celestīū gaudiōz mentē re
leuare desideras ibi ad p̄solatōem tuā
inuenis carmen. Si v̄o et mala p̄petra
sti et hoc te p̄petrasse nō penitet s̄z cerui
cē mēris erigis ad nullāz p̄mē lamēta
tōem inclinans nulla celestīū gaudīo

et expectatōne corrigere velis nolis
audies scriptū esse. Eleve bis quos nec
timor ad p̄mā humiliat nec spes ad
supna p̄mia exaltat dānatōis sue iā
tunc penā p̄spiciat. et sine excusatōne
in eternū suppliciū cadat. Quid agen
dū est igit̄ miseris nobis nisi vt eungi
lemus ad hui? volumis d̄ba que nos
egisse memimus d̄fleamus vt p̄ lamē
ta p̄mē p̄ueniamus ad carmē vite ne si
affligi modo p̄p̄māz nolumus vt post
modū sine fine sentiamus. nec nos no
strozū vulnerū multitudo in despatio
nē deprimat q̄z maior est p̄mā medici
q̄ magnitudo languoris n̄i. Quid ei
est q̄ ad salutē repare nō possit qui po
tuit ex nihilo creare. h̄c greg. ¶
Ne ergo p̄tingat nos p̄ nostris reatis
bus sustinere eterna tormenta. timeas
mus futurū dei iudiciū sup̄ nos et p̄ fle
tus ac lamenta iniquitates p̄petrādas
diluere studeamus qd̄ electi agere nō
cessant. q̄z p̄ p̄ntem p̄ritōem ac lacri
marū effusione se euadere eterna sup
p̄licia nō dubitant. De hoc tractat bea
tus greg. sup̄ ezechielem sic. d. Redē
ptor igit̄ humani generis cū appuerit
iudex speciosus iustis terribilis erit in
iustis. Quē em̄ mansuerū aspiciet ele
cti hunc eundē pavidū atq̄ terribilez
cōspiciet reprobi sed hūc ideo tūc ele
cti terribilē non videbūt. q̄z modo ter
rore illius cōsiderare non cessant. stu
diosi em̄ cōsiderant q̄z terribilis ad iu
diciū veniet culpas ante actas d̄flet
im̄nētes declinant pauorē illius quo
tidie ante mentis oculos ponūt et quā
to tremendus appareat sine cessatōne
suspecti sunt atq̄ quotidie agunt peni
tentiā. ne quando venerit primescant.
Necesse ergo est vt peccata admissa cū
viviūmus d̄fleamus. in assiduis em̄
fletibus in quotidiana nostra p̄mā ha
bemus sacerdotes in celis qui interpel
i. ij.

lat pro nobis. De quo p iobānem dicitur
Si quis peccauerit aduocatum habemus
apud deū patrū ihesum christum
iustū et ipse est propitiatio pro peccatis
nostris. Ecce exultat animus cū aduocati
nostri potentiā audimus s; exultatiōe
nostra iterū remordemur. q; ipse qui
nobis aduocatus est iustus dicitur. nos em̄
causas iusticie nō habemus. iustus ad
uocatus iniustas causas nullo mō susci
pit nec vba dare pro iniusticia p̄sentit
Ibidem. Quid igitur agimus fratres mei S;
ecce occurrit aīo quid agamus mala
que fecimus et desleamus et accusem?
Scriptū quippe est iustus in p̄cipio
accusator est sui. quilibet enī peccator
cōuersus in fletibus iam esse iustus in
choat cū cepit accusare quod fecit. Cur
em̄ iustus nō sit q; contra suam iustici
am p lacrimas senit. iustus ergo aduo
catus noster iustos nos esse agnoscet i
iudicio. quia nosmetipsos et cognosci
mus et accusamus iniustos. non ergo
in actibus nō in fletibus nostris sed in
aduocati nostri allegatōib; p̄fidamur
hec greg. Ecce patet q; fructuosa sit et
salubris sit sup̄flus accusatio et lacri
marū effusio. Sunt autē nōnulli qui q̄
dem peccata p̄sentunt sed ea d̄flere cō
temnūt. Electi vō nō solū sua facinor
a p̄sentunt s; ea que nequiter p̄petra
uerūt fletibus diluūt atq; de ingrati
tudine pro beneficijs sibi a deo collatis
seip̄os reprehendūt ac p lacrimas p̄mi
unt. de talibus b̄t̄s greg. viij. mor. sic
dicit. J. Sciendū quoq; est q; sepe
reprobi peccata cōfiteant. sed flere cō
temnunt. Electi autē culpas suas q̄s
vocibus p̄fessionis aperiuunt districte
aīn aduersariis fletibus insequuntur.
Sed qui mala quidem que p̄petrauit
insinuat sed flere que insinuauit recu
sat quasi subducat. desle vulnus d̄regit
sed torpenti medicamentū vuln̄i nō

appōnit. Confessio igitur a vocali est ne
cessary meror excutiat. ne vulnus pro
ditū sed neglectū quo licentius iam p
humanā noticiā tangitur d̄terius pu
rescat. Quo cōtra p̄ psalmistā dicis.
Iniquitatem meam ego annūciabo et
cogitabo pro peccatis meis. P̄sonū
ciādo etem̄ occultū iudiciū d̄regit co
gitando autē quid aliud q̄ medicame
tū vuln̄i appōnit. Sed afflicte menti
et sua sollicitē damna cogitanti rixā p
semetipsa oritur p̄tra semetipsam. na; se
ad lamenta p̄m̄e instigat occulta. se
increpatiōe laniat vel dilaniat. Unde
apte p iob dicitur. Confabulabor cū ama
ritudine aīme mee. pauore nāq; diuini
iudiciū afflicti dum quēdāz malege
sta plangimus. ipsa nostre via amari
tudinis ad discutiendas vigilantius
excitati alia etiā in nobis que ampli
desleamus inuenimus. nam sepe q; tor
pentes lauit fletibus subtilius inno
scit et afflicta mens certius inuenit ma
lū qd fecerat et nesciebat ei q; rixā sua
verius apit q̄ntū a vitatis pace d̄uias
uit. Succrescēs quippe amaritudo pe
nitentie verēdanti cordi importuna
ingerit illata que p̄misit. Districte cō
tra hoc iudicē oñdit suppliciorū minas
incurit pauore animū ferit pudore cō
fundit motus illicitos increpat quietē
tem noxie securitatis turbat q; ei bona
p̄ditōz p̄tulit. que ip̄e bonis ip̄ius ma
la respondit enumerat q; iure ab eo cō
ditus q; gratuite nutritus q; p̄ditōis
gr̄a vocatus q; sepe ip̄e vocatus noluit
q; vocatiōis misericōdia vt surdū hūc remit
tēq; desperit q; p̄ctōres suū sup̄na gra
tia vt p̄empta d̄reliquit. Cū igitur affli
ctā mentē mō p̄ replicatiōem donoz
dei mō p̄ impropia actōis sue tanta
seueritate increpat habet in corde iusto
rū amaritudo aīe ligam suā que tan
to eis subtilius loquit q̄nto et interior

audiatur. quia vis doloris que pectus sin-
gula reputas torpente animu ad lame-
ta excitat quasi ad deum verba psabulari
omnis format. in quibus semetipsum cor
rectus inueniat. et ad sui custodiam solli-
citor exurgat. hec greg. **R** De-
deranda est ergo nobis valde cōritio
siue pūctio lacrimarū. qz fm beatorum
cyprianū. nulla est medicina prestāti-
or aīmarū q̄ deuota effusio lacrimarū.
nam absqz pūctōe et fletu nō remit-
tuntur pccm̄. Teste hugōe qui dicit. Absqz
fletu et lacrima nequa q̄ remittit ipsa
culpa. Qui vero ob culpā lacrimatus
nō fuerit. lacrimae ex p̄s eternaliter ne-
qua q̄ erit. Magna em̄ virtutē hnt la-
crime. delent quippe culpā et extinguit
gehennā. vñ bern. Q̄nta vis est in la-
crimis que oēs abluūt culpā extinguit
gehennā. flecūt sn̄iam. Et beatus aug.
Una lacrima de puro corde procedēs
totū ignem inferni extinguit. hec aug.
Sciendū etiā est q̄ vestis innoce-
tie pcepta in baptismo p pccā mor-
talia sordidat et p pccā eterna damna-
tio incurrit. sed p lacrimarū effusioē
ipsa vestis que p peccatū maculata fue-
rat abluit ac mūdatur. de hoc cris. sup
illud psalmi. Fuerunt michi lacrimae
mee et dicit. lacrimae sunt que celum
pulsantes. expellūt crimina et p̄sciam
deorū nant sonent in ore p̄m̄e bba. et mo-
uent verba in p̄ctore pietatis veniam.
implet caput aqua. tumescunt oculi.
irrigant gene. decurrūt riuuli et deus i
dulgentiarū mentē exhilarat lacrimae
sunt que reconciliant deū a pccis redi-
mūt aīam et sanāt languores. eius sor-
dētē aīme vestē lacrimae lauant et dant
illi remissionē. Item dicit. Sicut ve-
llemens ymber cū prozūp̄t fit serenitas
sic lacrimis effusis apparet tranquillitas
et perit caligo reatum et sicut per
aquā et spiritū sic p lacrimas et cōfēs-

sionē denuo mundam. hec cris. **E**
Ecce quō per pūctionem et gratiam
lacrimarū vestis innocentie p peccatū
sordidata mūdatur ac reformatur. dñs
namqz ipsas lacrimas de corde p̄rito
effusas pro baptismo reputat. Teste
ysidoro qui dicit. Lacrimae penitentū
apud deū pro baptismo reputantur.
Quia misericors d̄s patiens est nobis
peccata p̄cere et p̄m̄am nostrā ad inno-
centiā deputare si p lacrimas renasci
studeamus. De quo dicit beatus greg.
Libenter obliuiscit deus q̄ nocētes fu-
imus patiens est nobis p̄m̄am nostram
deputare ad innocentiam si inquinari
post aq̄s salutis renascim̄ ex lacrimis
hec greg. Et nisi om̄s d̄s ex sua bēig-
nitate remediū penitentiae pūctionis
ac lacrimarū effusionē hominibus pui-
disset raro aliquis saluatus fuisset. qz
sicut baptismus abluīt a pccō origina-
li et a vicis p̄petratis sic p̄ritio siue cō-
pūctio et aqua lacrimarū purgat a ma-
lis criminibus post baptismū pmissis
testat hoc iohēs abbas montis synai i
tractatu de. xxx. gradibz sic. d. Lucrus
sen lacrimarū fons maior est supra ba-
ptismū baptismus p̄stitutus l̄z quē ad
modū p̄suptuosus si ex p̄te quod d̄r
eo q̄ ille quidē ab īgenitis nobis et an-
te patris malis est purgatorius. iste
vero postea parratorū. Et illū quidem
puuli om̄s suscipiētes sordidauimus
p hūc vero et illū repurgamur. Qui nī
si ex dei bēignitate hominibus datus fu-
isset raro vel difficulter inuenirent qui
saluari fuissent Et quidē suspiria et me-
sticia ad dominū clamāt. que vero ex ti-
more sunt lacrimae intercedūt. Que ve-
ro sanctissime charitatis supplicatōes
acceptā deo nobis declarant. Sicut nī-
hil ita humiliati sicut lucrus conuenit
ita nihil ei sicut risus contrariatur de-
tinens beatam sancte compunctionis
i. iij.

gaudentē tristitiam ⁊ ne desistas ab ea
opariōe que in ipsa est quousq; cū cōfi
dentia subleuata ab his pretereuntib;
et mundū te cristo cohibeat. Esto ergo
merens absq; amore oī sionis ad tuū
cor inquisitionē faciens seu agens. ti
ment em̄ merorē demones sicut latro
nes canes. Non est nobis ad pñs. o
amici in his que sunt ad nuptias pu
cario. Om̄io igi qui vocauit nos nūc
in his ad pñs ad luctum vtiq; vocauit
Quicūq; in luctu incessabili s; deum
graditur iste diē festus agere quotidie
non quiescit. Qui vero corpaliter diē
festum agere non desistit. hunc luctus
eternus suscipiet in futuro. ¶ Nō
est in carcere gaudiū his qui iam sen
tentia receperūt ⁊ non est veris mona
chis gaudiū sup̄ terrā. Esto ergo tam
q; rex altus in corde tuo in humilitate
sedens inberi sui vade ⁊ vadit ⁊ dulci
luctu veni ⁊ venit ⁊ suo nostro tyrāno
corpi fac hoc ⁊ facit vnde etiam si ma
gnas ⁊ altas aliq; puerfiones exequi
mur cor aut merens nō possidemus ip
sas q; fivanas existimemus. Sportet
em̄ ⁊ vere optet post lauachrū iterū in
quinatos igne pūetōis ⁊ miscdia dei
suas ipsozū manus ab inquinamento
picis abstergere. non aut inculpabi
o amici in exitu aīme aut inquireretur a
nobis quare non fecerimus mirabilia
sed nec qre nō theologisauerimus nec
qre ptemplatiui nō fuerimus s; ratio
nē om̄ino dabimus deo. q; pñam nō
egerimus ⁊ q; humiles nō extiterim?
et q; indefinēter nō luxerimus. hec io
hānes abbas. De virtute etiā istarū
lacrimarū dicit rabanus sic. Lacrime
humide nature sunt vt sordes anic ab
luāt ⁊ p ditiū baptisimū restituāt. false
vt fluxum carnis restringant. calide vt
frigus torporis excutiāt. clare vt laci
mantrē ad eternā claritatē pducāt. hec

rabanus. Et sicut p vitā viciosam de
effugatur a corde sic lotū p aquā lacri
marū iterū ad cor renocatur ⁊ effici
homo habitaculū dei. de hoc dicit bea
tus berñ. Cor fonte lacrimarū mystice
baptisatum. hoc dulce dei maiestatis
hospitiū d; adoptatum. hec berñ. Nec
etiā aqua anias que erāt sponse xpi. s;
ppter sordes pctōrum repudiate a ma
culis pvicia ptractis abluit ⁊ deo spon
sam acceptā reddit. de qua dicit brūs
augu. Aqua lacrimarū balneū est quo
abluantur sordes vt fiāt celestis regni
sponse. hec ille. Nam vita pctōris deo
indigna esse nō p̄t que sordes p pecca
tū ptractas p cordis pūctionē ⁊ fletū
lauare studet. De hoc dicit beatus gre.
tāto nāq; ampli? pcti rubigo psumit
q;to pctōris cor cū magno caritatis sig
ne decremat. Ad vs igi fr̄es oculos
mētis reducere q; cūq; vos i adolesētia
q; cūq; i iuērtute deliq;isse memistis de
flete. morū op̄z q; maculas lacrimis
tergite. Ecce ad recipiendos nos sup
ne pietatis sinus apitur nec maculosa
in nobis vita premmitur p hoc em̄ q; in
quinationē phor̄escimus interne iaz
mundicie recordamus. Reuertentes
nos dñs clemēter amplectit. q; pecca
toz vita indigna ei iam esse nō p̄t que
fletibus lauat vñd vnusquisq; nēm ad
pñe lamēta recurrat dū flere ante per
cussionē vacat. hec grego. ¶ Ad
exhortatōem igi huius sanctissimi vi
ri ad lamenta pñe tcurramus dū tem
pus vacat i hac luce sumus ⁊ nostras
iniquitates ⁊ pctā per lacrimas dilua
mus. Ad hoc faciendū monet etiā ab
bas effrem omelia. iij. cū dicit. Qui
cūq; dño peccauerit modo dum tem
pus est hominū vitam amittere aut te
nere desleat incessanter vt p lacrimas
possit gratiam indulgentie promereri
assidue lauet corpusculum lacrimis. ⁊

pectus tundat gemitibus vñ aīe vñū
volo vos scire fratres eo q nō est sup
terram dulcius gaudio pñuictōis in
hora illa qñ quis ad deū ex toto corde
suspirat cū lacrimis tūc letatur dñs ⁊
ppter lacrimas repromittit illi gaudi
um in futuro. Beatus igit ⁊ vere bñs
qui habet pñuictōē fñ deū. Audite
carissimi virtutē pñuictōis. Cōpun
ctio sanitas anīe est. Cōpunctio pctō
rū remissio est. Cōpunctio spiritus ac
tū ducit ad se. Cōpunctio vñ gemitū cri
stū facit habitare in se. Lacrime apud
deū fiducia dāt semp vbi lacr: me abū
dant ibi cogitatōes male non appoxi
māt. Quid dulcius dulcedīe lacrima
rū. quid desiderabilius beatitudine il
lius qñ ipsum dñm vidit aīa orans ⁊
ipsum meditat die ac nocte. **T**hesaur⁹
ergo bonus est pñuictio cordis ⁊ ienu
merabile gaudium. **H**ec abbas effrem.
magne em sunt efficacie lacrimae q ex
puro ⁊ humili corde procedunt. nam
iram dei placant gratiam amissam re
parāt infirmū dissipant pctōres iusti
fificant angelos lerificant celos referāt
Istas prerogatiuas lacrimay. beatus
bern. rāgit cū dicit. **O** beatiſſima lacri
ma de penitēris q diuinā placas iram
tu es archa recōciliatōis gratie repa
trix. **F**elix lacrimae effusio referans
celum inebrians angelos satians san
ctos iustificās peccatores dissipās in
fernū. Gaudēt namq angeli in puer
fione ⁊ pñia peccatorū. salutes hominū
expectantes ⁊ sitientes lacrimae pñie
vinū eorū. quia in illis odor est vite sa
por gratie indulgentie gustus sanitas
redeuntis innocētie serenitas vel psci
entie suauitas. **H**ec bern. Debitur etiā
lacrimay ⁊ earū fructuoso effectu petr⁹
damiani sic dicit. quicūq frater secu
lū pfecto corde deseruit mentis sui la
nibuluz petat vbi ad videndam creato

ris sui faciem totis visibus inardescat
ad lacrimas anīet. Lacrimas adeo
quotidianis precibus flagit. lacrima
rū quippe madoz aīam ab omni labe
purificat ⁊ ad proferēda vñturū germi
na nostri cordis terrā fecundat. **P**or
ro lacrimae que adeo sunt diuine exau
ditōis tribunal fiducialiter adeunt ⁊
impetrantes presto qd petunt. de pctō
rum nostrorū certa remissione pñdunt
lacrimae sunt veraces ac doctissime in
qñlibz hūane ignorantie dubietate ma
gistre. **N**am dubitantes ex ali
quo vñturū deo placeamus necne nunq
meliorē certitudinē capimus q cū ve
raciter lacrimātes oramus. tūc em qc
quid agēdū mens nostra decreuerit su
per hoc rursum ambigere nccariū iam
nō erit. **P**orro lacrimae diluūt spurci
ciarū omīe in meretrice pragū ⁊ imū
dis manibz tribuūt vt nō solū pedū sz
et omīi capitis mereantur attactum. **L**a
crime tribuūt vt negator apius modo
non pereat omīo post lapsū. sed vltro
etiam vt supra ceteros celestis curie se
natores obtineat principatum. **L**acri
me contulerunt dauid post adulterq fi
mul ⁊ homicidij profundissimum ba
rattum non modo regnū cū vita nō p
deret sed vltro etiā promissionē lxres
dis ex se nascituri cū iuramento susci
per qui ⁊ regni sui solum oīm regna p
petua possideret. **P**orro aut ⁊ si cūcta
lacrimarū dona pcurtere voluero pñs
forte dies claudis q exemplorū copia
subtrahatur. **D**e sunt em q ⁊ aīam a
peccatorū labe purificāt ⁊ cor vagū in
oratione pñmant. **D**e sunt que dino
roze pauerūt gaudiū ⁊ dum p oculos
carnis erumpunt ad spem se eterne et
supne beatitudinis erigunt. nō em pos
sunt in sua petitione pñmi que ⁊ ma
gnas habē voces quas profecto vices
ille ad eum frequenter emiserat. ⁊ qd

adoptinendū possz subtiliter nouerat
qui dicebat audi orationē meam dñe
et deprecationē meā auribus pcepe. la-
crimas meas em̄ nō oculis attendi: s; z
auribz pcepe. lacrimas postularoces
inesse lacrimis manifeste designat. la-
crime nempe cū in p̄spectu iudicis sup-
plicant nihil hēitant. sed sic misericōdiaz
tanq; p̄prij iuris sibi merendicāt et im-
petrasse se qđ petierant p̄fidenter exul-
tant. **¶** Lacrime delicie spirituales sup-
mel et fauū atq; omī nectare dulciores
q̄ mentes ad deū erectas iocūda sapor-
is intimi suauitate reficiūt et arida at-
q; tabescentia corda haustuūt superne
gratie medullitus irrigant. terrenorū
namq; dapū saporēs atq; dulcedines
supficiem quidē palati gustantis oble-
crant. viscera aut̄ interiora non pene-
trant. Sapor vero diuine preemplatio-
nis oīa interiora nostra replet vegetat
et obdulcat. lacrimātes equidē oculi
dyabolū terrent et sic lacrimarū erum-
pentū expanet imperū ac si procelloso
ymbris grandinē vel fluētū vndiq; vē-
torū effugiat quis tempestatē. nam sic
spinosi torrentis supueniēs cunctis al-
ueum sordibus purgat sic lacrimarū
profluentū cursus ex mente fluētis di-
abolicæ ruficie semina et omīs sorden-
tiū viciorū pestes eliminat. hec petrus
damiani **¶** Et notandū q̄ quicū-
q; hāc gratiā hēre desiderat. necesse est
vt diuini ignem amoris in corde habe-
at. nam ex igne dilectōis dei hec vnda
profluit et ecōtrario quanto valentior
vnda lacrimarū a penitēte profluxerit
tanto maior ardor diuine dilectionis
in corde hūmōi hominis incalescit qđ
probat ibidē petrus damiani p pulcrū
exemplum scripture sic dicens. hec in-
quā aqua videlicet lacrimarū compū-
cti ex igne p̄fluit. vt quisquis affluere
ymbris inundatione desiderat diuini

amoris ignē prius necesse est vt in car-
mino sue mentis accēdat qđ facilius
exprimere possumus si quod in scđo li-
bro macha. prohibet hystorizaliter ge-
stum ad mediū deducemus atq; scrip-
tura. Cū in p̄fidem inquit ducerentur
patres nostri sacerdotes qui tūc di cul-
tores erant acceptū ignem de altari oc-
culte absconderūt in valle vbi erat pu-
teus altus et ficcus et in eo cōcitari sūt
eum. itavt oībus esset ignotus locus.
Cum aut̄ preterissent multi anni plas-
cuit deo vt mitteret neemias a rege p̄-
fidis. hic misit nepotem sacerdotē. il-
lorū qui absconderent ad requirendū
ignē. et sicut narrauerūt nobis nō inue-
nerūt ignē. sed aquā crassā. In quibz
omībus verbis illud vñ attendē-
dum est vbum specialiter q̄ in alto et
sicco vallis puteo prius absconditur et
postmodū nō ignis sed aqua crassa a q̄-
rentibus inuenitur. mens quippe sice-
ra atq; p̄fecta deum intentōe querens
nō incongrue p̄ puteum vallis altū de-
signatur et ficcū que nimirū a fluidis il-
lecebrarū carnaliū voluptatibus et ter-
rene p̄cupiscentie ruderibus alte defos-
sa et in vere humilitatis est cōualle fun-
data. huic itaq; puteo sacrificij ignis i-
mittitur. cū in electi cuiuslibet mēte di-
uini amoris flāma p̄cipitur atq; ad ce-
lestiū desiderij pius animus inflamaf.
s; hic ignis in aquaz veritē. qz ex igne
diuini amoris lacrimarū p̄punctio ge-
neraf. Et notandum q̄ nō pura aqua
dumtaxat. sed crassa aqua narraf illie
repta **¶** Quid em̄ est crassa aqua nisi la-
crimarū p̄punctio diuine proculdubio
gratie pinguedine saginata quā videt
licet saginari p̄guedine estuabat pro-
pheta cū diceret. Sic adipe et pingue-
dine repleatur anīa mea. Nec pretere-
undū q̄ abscondentes hunc ignē con-
cutari quidē fuisse non autē funditus

extinxisse referunt quia nimirum ignis
diuini amoris quem in ara nostri cordis
attendimus ut ex aromaribus bonorum
operum suauiter deo sacrificium offeramus
ipso nostre peruersionis initio incus qui
debet occulte semper ardere non autem fo-
ras se pro uacue glorie flamas expandere
Concutat autem sopitis flammis non autem
ut prius ardoris ut non propterea intere
atque sese postmodum mirabiliter ignis
in aquam vertat. hec porro aqua pun-
ctio uidelicet lacrimarum non solum nos a
peccatorum pragione purificat. sed etiam
ut placeat ipsa deo bona nostra comen-
dat. omne namque bonorum operum sacrifi-
cium in conspectu summi iudicis suauiter
redditur. si lacrimis aspergatur unde il-
lic aperte subdit. Et sacrificia inquit que
imposita erant iussit sacerdos neemias
aspergi aqua ipsa et ligna que erant sup-
posita. Sed cum operum nostrorum sacrificium
vere punctiois aqua perfundimus mor-
mentes nostras splendor irradiat et quic-
quid obscurum quicquid in eis tenebrosum
eatenus latebat illustrat. Quidam namque
nobis se tunc intrinsece lucis radius aperit
et omnes anime nostre latebras iocunda
fulgoris serenitate perfundit quia propter
illuc cum premittitur quia iussit haurire et
auferre sibi et sacrificia que imposita e-
rant iussit sacerdos neemias aspergi aqua
ipsa et ligna que erant supposita protus
narrationis series addidit hoc cum sac-
rum esset et ipse affuit quo sol resulset
userat in nubilo et accessus ignis mag-
nus ita ut omnes mirarentur. Et ludium
antea quia aqua pro igne repraesentat. Tunc
e contrario dicitur quia per asperionem aque
ignis magnus accensus est. Ergo et ex
igne aqua nascitur et ex aqua ignis in-
uicem procreatur. quia uidelicet ex ig-
ne diuini amoris gratia punctiois
oritur et rursus ex compunctione lacri-
marum desiderij celestis ardor augetur.

Alterum siquidem pendet ex altero et
sibi in utrumque prestat ut ex amore
dei lacrimarum compunctio profuit.
Rursusque per lacrimas ad amorem dei
mens nostra feruentius inardescit. in
qua autem mente huius alternatis re-
ciprocavarietas agitur ab omni pro-
culdubio reatus sui equalitate purgatur.
unde illic non incongrue postremo sub-
iungitur. Appellauit autem neemias hunc
locum. netophar quod interpretatur purifi-
catio. Locus itaque noster ubique sacrifi-
cium offertur ubi aqua ignis ut dictum
est varietas alternatur. fidelis est anima
que profecto non incongrue purificatio
dicitur quia dum nunc summi amoris
igne decoquitur nunc contriti cordis fle-
ribus mundatur velut secundum baptismi
fluentis abluitur. hec petrus damiani.
Ecce apparet satis clare per precedentia
dicta sanctorum patrum quante uirtutis
lacrimae penitentium quantae efficacie
sunt. Et ideo a cunctis fidelibus maxi-
me tamen a peccatoribus penitentia in-
digentibus sunt desiderande lacrimi
me.

Filius.

Non sufficio gaudens admirari
et tam excellenti dono dei eo quod
gratia compunctionis et lacrimarum tan-
tam habeant efficaciam et uirtute. Sed
rogo de hoc informari qualiter homo
carens gratia lacrimarum et ea deside-
rans habere. per quem modum possit illam
a deo obtinere.

Capitulum. II. Pater. R

Tire debes quod
compunctio siue lacrimarum effusio
procedit ex spiritu sancto. testatur leone pa-
pa. qui dicit in quodam sermone sic. Ab ipso enim
uidelicet spiritu sancto sunt lacrimae penitentium
Quisquis propter suam peccata in suo corde
se senserit compunctum. sciat hanc gratiam a deo
sibi esse infusam. nam deus inhabitando

per spiritum sanctum in corde hominis
cōpunctos et lacrimantes facit. de hoc
quidā doctor sic dicit. Quisquis pectorū
in memoria p̄pungitur ad lamenta. iam
dei circa se p̄sentia sciāt. q̄n ex eo qd
admisisse se recollit interius erubescit.
suosq̄ iudicio p̄mitēdo iā se punit. h̄c
ille. H̄ac p̄punctōis gr̄a desiderabat
iob cū dicebat dimitte me ut plangas
paululum dolorem meum. Sup̄ quo
greg. ix. mo. sic dicit. Tunc ad plan-
gendū dolorem nos dñs dimittit. cu-
et mala que fecimus demonstrat. atq̄
adhuc eadē flenda que cognoscimus
adiuvat. culpas oculis obicit. et pia
manu ḡte vincula cordis soluit. ut ad
vocatōez p̄m̄e mens nostra se erigat et
carnis soluta p̄p̄edibus in auctore suū
libera gressum amoris tendat. h̄c gre-
go. Et quia p̄punctio lacrimarū ut p̄-
dictum est ex gratia nostri conditoris
procedit necesse est. qui donum lacri-
marū habere desiderat. ut ab omni-
potenti deo p̄ humiles preces ac virtuo-
sam vitam istud querat. Per h̄c igit̄
duo videlicet p̄ orationes humiles et
p̄uersationē virtuosam. si quis in his
p̄seuerauerit et donum h̄mōi petierit
gratiam p̄punctiōis et lacrimarū pro-
cul dubio obtinebit. q̄ autem p̄ oratio-
nes humiles querenda sit gratia lacri-
marū. S̄ Beatus greg. exponēs
illud iudiciū ubi dicitur q̄ caleph tri-
buit axē filie sue irriguū inferius et su-
perius. dicit sic. Axa sup̄ azinū sedet
cū irrationabilibus carnis motibus a-
nima p̄sudet. q̄ suspirans a patre ter-
ram irriguā petit. quia a creatore cum
magno gemitu cordis querēda est gra-
tia lacrimarū. Sunt enī qui iam rece-
perunt libere pro iusticia loqui oppres-
sos nō teneri. indigentibus tribuere.
ardorem fidei habere. s̄ adhuc gratiā
lacrimarū nō h̄nt. bi terrā h̄nt ausira

lem arenē. s̄ adhuc irrigua indigent
q̄ in bonis opibus positi in quibus et
feruētes sunt. oportet ut timore iudicij
vel amore regni celestis mala etiā que
p̄petrauerūt deplozēt. Dat̄ ḡ pater ir-
riguū sup̄ius cū se in lacrimis celestis
regni desiderio affligit. irriguū et in-
ferius accipit cū inferni supplicia flen-
do p̄timescit. prius aut̄ inferius et post
irriguū sup̄ius datur. Sed q̄ p̄punctio
primū dignitate necesse fuit ut prius
sup̄ius irriguū et post inferius poneretur
h̄c greg. T̄ Q̄d vero p̄ vitā virtu-
osam et sollicitudinē diligentē circa sa-
lutē aīe sue. sit etiā querenda a deo gra-
tia lacrimarū. petrus damiani probat
sic dicens. si gratia sp̄s sancti h̄m̄ de
fuerit licet mentē quis ad sup̄naz glo-
riā subleuare p̄tēdat. licet gehēne sup-
plicia vel p̄c̄a p̄terita ad memorias
reducatur vel etiā om̄ice passiōis recolat
p̄pter h̄c tamen om̄ia lacrimae nō eru-
punt. cui mentis archana peccatis ex-
igentibus obdurescūt. Tu aut̄ sicut pru-
dens et opusus agricola. agz tuū inde
finenter exerce. terrā tuā cordis et or-
pis vomere sancte discipline. p̄scinde
viciozū rep̄es extirpare p̄tende. et sic
patus quotidie tenens in celoz oculis
sup̄ni ymbz̄is mundiciā p̄stolare. nā
sup̄ius ille arbit̄r videlicet occultus in-
spectoz liz ad tps aquā p̄uida dispen-
satōe p̄tineat. si te sic solerter agēre ac
vigilē esse p̄spererit. agz suū in proxi-
mo crismatis ymbz̄is irrigabit et ita
virtutum floribus diuersis ager orna-
bit. ut q̄ eatenus squalidus ac sterilis
videbatur iam prouentu exuberantiū
segetis cumuletur. Quisquis ergo nō
tam arido corde merere q̄ et lacrima-
rū inundantia queris effluere. non so-
lum te a negotiorum strepitu seculari
um remoueas sed et a fratermi sepe col-
loquij mutua confabulatione te com-

percere. Omnes a te mundane actio-
nes curas ac sollicitudinis amputas.
et eas tanq̃ rudorū moles ⁊ meatus
obstacula obstruisti fontis submouere
festina. Sic enim in cauerna terre de
abyssoveniens aqua colligitur. sed ob
icibus oppressa nō effluit sic in huma-
no corde p̃siderata profunditate diuisi-
m iudiciū tristitia nascitur. que tñ per
fletum lacrimis erūpentibus nō ema-
nat. si terrenorū actū sufflumen obfi-
sistat. Tristitia quippe lacrimarum ma-
teria est s̃z vt huiusmodi fontis possit
vberitatē vena p̃fluere. sarage cūcta ne
gocij obstacula remouere. Valiciam
quoq̃ iram ⁊ odiū ⁊ reliquorū vicio-
rum pestes d̃ atro tui cordis elimia. ne si te
accusari p̃scia forte timor deat. m̃ es
tua intimi rois vacua facta in ardori-
bus ariditate formidistat p̃scat. San-
ctitatis quippe fiducia ⁊ testis inno-
cie p̃scia est ⁊ puras mentē celestis gra-
tie riuius irrigat ⁊ soluit in lacrimas
duriciā squalidi cordis emollit ⁊ fluē-
di mearū fletibz apit. fit ergo p̃scia tu-
a pura nitida m̃da. fit sincera atq̃ ab oī
labe nequiciarū spūalius desedata. vt
dum p̃ricio cordis erumpe properat
obex mordacis p̃scientie non obsistat.
h̃c p̃e. da. Ecce habemus q̃liter querē-
da sit ⁊ obtinenda gratia lacrimarū vi-
delicet p̃ deuotas orationē ⁊ p̃ vite pu-
ritatē. Si quis igitur in his p̃seuerat
uerit gratiam p̃dictā a dñō p̃sequē-
tū. Nam spiritus sanctus videns hominē
virtutibus adornatū cor illius ingre-
dit ⁊ p̃ suā p̃ntiam illud in amore suo
accendit ⁊ p̃p̃ns ad lacrimas funden-
dū cōpungit. Vaculosa d̃o ac p̃ciosa
corda inhabitare dedignat. ⁊ ideo la-
crimarū p̃punctionem habere non me-
rentur.

¶ Illius.

Quomodo si homo vitā suā emen-
dauerit a vicijs abstinēdo ⁊ pro

ut dñs donauerit religiose viuendo ⁊
effuderit humiles preces coram deo p̃
pter gratiaz lacrimarū obtinendā nec
talem gratiam affecutus fuerit vtrum
cōtritio siue p̃punctio absq̃ lacrimis
valeat ad delenda peccata. Et vtrum
aliqua p̃punctio possit vicem supplere
siue locum lacrimarum.

Capitulum. III. Pater. G

Has questio

nes prout gratia dei inspira-
uerit ita respondeo. Om̃ps igit̃ deus
cui apta ⁊ nota sunt om̃ia corda filio-
rū hominū. respicit voluntatē singulo-
rū ⁊ quicquid boni facere homo nō p̃t
quod tñ lib̃ter facere vellet si p̃s hoc
deus pro facto deputat. Testat̃ hoc bea-
tus ambro. sic dicens. Affectus tuus
opi tuo nomen imponit. quicquid vis
et nō potes deus pro facto reputat. h̃c
ambro. Vñ quisquis est peccatis gra-
uatus ⁊ non p̃ot pro suis excessibus la-
crimas effundere. doleat tñ ex toto cor
de se offendisse deū ⁊ lugeat. veniam a
dñō p̃sequetur. qui piam voluntatē se
humiliter inuocantiū respicit. nā con-
tritio ⁊ meror ⁊ suspiria etiam sine la-
crimarū effusione cū haberi non p̃t va-
lent p̃ctā diluere. De hoc dicit ioh̃es
abbas mōris synai in tractatu de. xxx.
gradibus sic. Sunt aīe que lacrimari
⁊ lugere nō valent. sed p̃risticiā ⁊ me-
rorem ⁊ p̃ritionem multaq̃ suspiria
peccata diluunt ⁊ abstergunt. h̃c ille.
Hoc idē sentit petrus damiani sic. d.
Cum igitur m̃s hominis celestis gra-
tierore perfunditur p̃ compunctionis
fletum lacrimarum mundantium ym-
bribus irrigat̃ vbi ⁊ si ex carneis ocu-
lis lacrimae nō erumpant. ipsa tñ ama-
ritudo cordis a lacrimarū fructibz nō
elongat. Quia qd̃ ex ramo exterioris
accidētie nō colligit̃ in ipsa cordis bu-

midivirenti sempradice servat. suffi-
cit em si mens fitebilis etiā si iugiter
nō possit. vnde cū visibiles lacrimas
non potest quis ex oculis carnis expri-
mere sufficiat excessus p̄rios itra cō-
triti cordis archana deflere. hec petrus
damiani. Patet igit ex predictis qua-
liter gemebunda p̄punctio etiam sine
lacrimarū effusioe debeat peccatū. que
tñ gratia quāvis haberi nō possit debz
tñ ab unoquoq; desiderari. Solet aut
pius dñs a se etiā timentibz hanc gra-
tiam plerumq; subtrahere quia cernit
ex hoc dono posse aliquos superbire. ⁊
ideo non donat vt in humilitate p̄ma-
neant. Confert tñ penitētibz ad se cō-
uertentibz validam p̄punctionis gratiā
que delet peccatū ⁊ supplet locuz. lacri-
marū. sed talem p̄punctiōem sine lacri-
marū effusione nonnulli penitentes p̄
modico ducūt ⁊ in timore ⁊ humilita-
te ac statu bono p̄servantur. ista tangit
iobānes abbas in tractatu de. xxx. gra-
dibus sic dicens vidi in quibusdā lu-
ctum ⁊ vidi in alijs p̄pter penurias lu-
ctus. luctum qui licet habentes tanq̄
nō detinentes afficiunt p̄ bonū ⁊ p̄ bo-
nam ⁊ pulcrā ignorantia impreda-
biles manent. solet em ⁊ ipsuz lacrima-
rū donum magis vacuos plerumq; ex-
tollere q̄ ex re quibusdā nō datur vt
huius p̄riuatione ⁊ inquisitōe in suspi-
rijs in meroze ⁊ tristitia aīne seipsos
affligant. ⁊ profunda p̄ristatiōe ⁊ ex-
tenuatione penurie luctus angustient
que locum lacrimarū sine piculo hñr.
quāvis ab eis hec cōuenientius pro ni-
hilo reputentur. hec abbas iobānes.
Hec hanc auctoritatē sancti vtri colli-
gere possumus q̄ p̄ritio meroz ⁊ p̄pū-
ctio ⁊ suspiria que habentur pro pecca-
tis etiā sine fletu locū supplet lacrima-
rū. Patet igit responsio ad supius in-
terrogata q̄ p̄ritio siue p̄punctio q̄ ex

mesto ⁊ humili corde p̄cedit etiā sine
lacrimis p̄t tanta esse q̄ delet peccatū ⁊
supplet locum lacrimarū. A Sed
sciendū q̄ sunt nonnulli qui post peccatū
p̄petrata ad deū per p̄mā redunt. ⁊
statim in principio p̄uersiōis sue gra-
tiam lacrimarū a dño percipiūt quaz
etiam gratiā per timorem dei ac bone
vite studiū ⁊ humilitatē in seipsis cu-
stodiūt ⁊ p̄servant. Et sunt nonnulli. q̄
quidē lacrimarū gratiā in cōuersiōis
novitate p̄cipiūt. sed hāc per incuriā
seu negligentia vel vitam inordinatā
ac viciōsam perdūt. Et sunt nonnulli.
qui quāvis p̄ suis excessibus ⁊ peccis
doleant. valde ac p̄pungant. lacrimas
tñ pro delictis suis fundere nō valent
Et sunt nonnulli qui in principio sue
p̄uersiōis sua peccatū flere nō valent. fa-
ciunt tñ quod possunt se per p̄punctio-
nē cordis seu gemituz ac meroze affli-
gentes. vitamq; suam emendantes ⁊
cū diligentia custodientes. Si tales
sic in tali proposito perseverantes per-
cipiūt processu temporis ex dono dei
et gratiaz lacrimarū ⁊ sic vterq; homo
psolat interior gemendo exterior flen-
do. nihil em ita reficit aīaz peccatricē
siue psolatur quēadmodū humilis ef-
fusio lacrimarū. De hoc dicit richar.
d sancto victore super illo p̄bo fuerūt
mibi lacrimę mee ⁊ c. Hmōi panes ho-
mo interior aliqui solus comedit. ali-
aliquando etiaz vt secum comedat do-
mesticum suum vix multa fatigatione
compellit. Panem suū spiritus solus
comedit. qñ animus quidem de pecca-
tis dolet. verum tamē lacrimas nulla
ratione extorquere valet. panem dolo-
ris pariter comedunt ⁊ cibum vinum
quasi vnanimiter sumunt. cū interior
homo profunde ingemiscit. ⁊ ad eius
gemitū exterior homo vberim lacri-
mas fundit. hec richar. Inter hec etiā

am sciendum q̄ sunt nonnulli. qui cō
punctionē lacrimarū p̄cipiūt. sed hūi
militatē circa eandē gratiā non habēt
nam contra proximorū vitā nōnūq̄
se erigunt. vel contra p̄ditoris ordina
tionē murmurant. aut etiā propter cō
modum tpale seu vanam gloriā hoc
agere student. De talibz beatus greg.
ix. mo. exponens illud iob. Si lotus
fuero quasi aquis niuis sic dicit Sunt
nonnulli qui lamenta habent. sed humi
liratē nō habent qui afflictī plangunt
sed tamen in ip̄is fletibus. vel contra
proximorū vitā supbiunt vel contra
ordinationē cōditoris erigunt. hī mī
mirū aquas habent sed niuis aquā nō
habent et mundi esse nequeūt. quia hūi
litaris fletibz minime lauant. Aquis
autē niuis a culpa se lauarat. qui confi
denter dicebat. Cor contritū et humili
tātū deus non spernit. Qui em̄ lamen
tis affligunt sed murmurādo rebelles
sunt. mentē quidē p̄terunt. sed humili
ari premunt. Quāuis aque niuis in
telligi et aliter possint. Aqua em̄ fōris
et fluminis ex terra oritur. aqua vero ni
uis ex aere proruit. Et sunt pleriq̄ q̄
porationū lamenta se cruciant. sed to
tis lamentorū laboribus. ad desideria
terrena exsulant p̄pungunt in p̄cibz
bus. sed felicitatis transitorie gaudia
exquirunt. hos itaq̄ niuis aqua nō ab
luit. q̄ eorū fletus ab ymis venit. Qua
si em̄ ex terre aqua profusi sunt. qui p̄
terrenis bonis in p̄cibus cōpugunt
Qui vero idcirco plorant. quoniā p̄e
mia eterna desiderant aqua niuis hos
deluit q̄ celestis p̄punctio infundit. nā
cū phennē patriā p̄ lamenta appetūt
eiusq̄ desiderijs accensi plāgūt a sum
mis accipiunt vnde mūdēntur. Sed
quousq̄ pena corruptōis astringimur
quātūlibz rectis opibz luceamus verā
mūdiciāz tñ nequaq̄ apprehendimus

sed imitām vnde apte p̄ iob subditur.
Tamen sordibz intinguis me. Deus
nos sordibz intinguere dicit. i. intrin
cos sordibz demonstrare. q̄ quanto ad
illū verius p̄ bona opa surgimus tāto
subtilius vite nostre sordes cognosci
mus. quibz ab eis mundicia discorda
mus. Alit ergo. Si lotus fuero et. ac si
apte dicat. Quāuis lamētis supne cō
pūctōis infundat. Quis p̄ studia recte
opatōis exerceat. in tua tñ mundicia
video q̄ immūsus sum. intentū quip
pe deo aīam ipsa adhuc corruptibilis
caro diuerberat. eiusq̄ amoris pulcri
tudinē obsecis et illicitis cogitatio
nū motibus fedat. nāz mūdōs nos ad
p̄fectū reddere vel vitā vel lacrimē nō
valent. quousq̄ nos mortalitatis n̄e
corruptōis tenet p̄ditio. hxc gre. **B**
Unde quisq̄ gratiā lacrimarū a dño p̄
cepit illam studeat p̄ humilitatē et bo
nam p̄uersatōem in seipso cōseruare.
C Si quis vero hanc gratiāz habi
tā p̄ incuriā aut negligentia seu etia
vitā inordinatā a se elongatā senserit
p̄ p̄mā et gemitū cordis ac vite emē
dationē conetur illaz in semetipso re
formare. Si quis donū lacrimarū nō
dū est assecutus. p̄ hūiles ofones et la
menta p̄mē ac vite puritatē laboret a
dño illud obtinere. et dū donū p̄dictū
adeptus fuerit videat ne p̄ negligentia
am aut aliq̄d viciū seu elationē mētis
hoc p̄dat. Si q̄s vō p̄dictā grām lacri
marū ex corde h̄e desiderat et p̄ illa ob
tinēda se p̄ gemitus et lamēta ac mero
rē aīe intus mactat. nec tñ asseq̄ valeat
q̄d precat. talis nō desperet. s̄ sua fla
gicia et p̄ciā p̄p̄trictōez et p̄p̄ctōez cor
dis ac lamēta p̄mē studeat abstergere
quia cōpūctio ac meror seu gemitus.
que procedunt ex humili corde etiam
sine lacrimis valent vt supra dictum
est peccata delere. quia cor p̄trictū et hu

miliatū deus nunq̄ despiciat Diligen-
da tamen valde est et desideranda com-
punctio lacrimarū. quia nihil mouet de-
um ad miserandū siue etiam cogit. sic
humilis lacrimarum effusio. Testatur
hoc beatus augu. cū dicit. Omnia alia
habent effectum mouentis vel suppli-
cantis. sed sola lacrima effectū cogen-
tis. Hoc augu. Hoc idem affirmat bea-
tus hieronimus sic dicens. Oratio de-
um lemit: sed lacrima cogit. Ecce quo-
modo humiles lacrimae cogunt deū ad
presandū misericordiam et mercedem penitē-
tibus. ipsa enī lacrima ex pio cordis
procedēs affectu iudicis nō timet ter-
rore accusantibus inimicis silentium
imponit. sola intrat ante deum. sola vir-
tute vincit inuincibilē. hoc probat bea-
tus bern. sic dicens. O humilis lacri-
ma. tua est potentia. tuū est regnū aspe-
ctum iudicis non vereris. inimicis ac-
cusantibus silentiū imponis. sola in-
grederis ante deū. sed nunq̄ sola aut
vacua eribis. quid plura. vincis inui-
cibilem ligas omnipotentem. hoc bern.
Et iam dictis possumus cognoscere
multū validam esse virtutē lacrimarū
quia vincere possunt inuicibilem et ad
miserandū inclinare omnipotentē vnde
de quilibet peccator etiam maximis et
multis sceleribus inuolutus vim facit
omnipotenti deo nō eū cōpellendo. sed
flendo. nō prouocando. sed lacrimis
exorando. et p humilitatē gemendo.
De hac salubri violentia beatus aug.
sup illo verbo **D** Regnum celoz
vim patitur sic dicit. vim facimus do-
mino nō cōpellendo sed flendo nō pro-
uocando iniurijs sed lacrimis exoran-
do non blasphemando p supbiam sed
p humilitatem merendo. O bona vio-
lencia que vim patiēti bonitatē elicit.
et utilitatem tribuit inferenti. Quis
quis violentior christo fuerit religio-

sior habetur a christo. Aggrediamur in
quā illum non ferro nō fuisse non saxo
sed cōsuetudine ac boni opis castitate
hec sunt arma nostre fidei. quibus in-
gressione certamus ut autē his armis
vri in via ferendo possimus. ante cor-
poribus nostris vim quodāmodo faci-
amus et expugnemus membrorū vicia
ac virtutū premia cōsequamur. prius
enī ipsi regnare debemus in nobis ut
regnū possimus diripe saluatoris. hoc
augu. Beatus etiam greg. eodem verbo
Regnū celozū etc. dicit sic. Qui peni-
tentia peccatoribus indixit. quid aliū
q̄ regno celozum fieri violentiam do-
cuit. Rogitemus ergo carissimi. ma-
la que fecimus. et nosmet ipsos assidu-
is lamentis atteramus. hęc editatē iu-
storū. quam nō tenuimus. per vitam
capiamus p piam. vult a nobis omī
potens deus talem violentiā ppeti. nā
regnū celozū rapi vult nostris fletib.
quod nostris meritis non debet. Exer-
ceamus ergo nos ipsos in lamentis ex-
tinguamus fletibus et dignis pnie fru-
ctibus culpas. hęc grego. Audientes
igitur tantā vim ac virtutem esse in la-
crimis vnusquisq̄ qui se sentit in ali-
qua angustia aut necessitate positum et
desiderat consolari vel etiam ab his li-
berari fundat ad deum lacrimas. Ad
quod hortatur beatus augu. sic dicens.
E Si desideras quod nō habes fū-
de lacrimas. Et iohānes crisostomus
Nemo ad deū flens aliqñ accessit. qui
nō quod postulauit accepit. nullus ab
eo bñficia dolenter optauit. qui nō im-
petrauit quod voluit. hęc cris. Et quia
nihil ita efficax est ad impetranda ea.
que sunt salutis et amouēda ea q̄ sunt
pericula salutis sic sunt lacrimae q̄ ex hūi-
li et pio corde procedūt ideo quilibet
homo. maxime tamen penitentes. qui
conuersi sunt p piam ad dñm in hac

gratia coopante dño. se siudeat exerce
re. nam cum aliquis p pñam ⁊ sanctā
puerfionē appropinquat dño. olocau
stū deo factus est. Conetur ergo ut mū
dum se olocastū dño pseruet. Si autē
aliquod viciū temptando nitiſ mac
tate. hoc olocastum p punctionem
et effusionem lacrimarū siudeat illud
emendare. Quisquis etiā post puerfio
nē in statu religionis existens se sense
rit ppter preterita peccata in corde seu
pſcientia sua esse grauātū ppingatur
currat ad lacrimas Si quis vult aut
statuit in corde suo seruare castitatē. ⁊
se p turpes ⁊ illicitas cogitatōes tēp
tari senserit. ppingat currat ad lacri
mas Si quis vero decreuerit in aduer
sis seruare paciētiā. ⁊ se ppter aliquā
aduersitatē senserit ira turpari aut do
lore cruciari. ppingat currat ad lacri
mas. Si aliquis statuit in corde suo
humilem locū tenere. ⁊ hūilitatis vir
tutē in se pseruare. sed cum despectus
primi aduenit. ⁊ ob hoc se senserit in
dignari ac mestū esse. ppingat currat
ad lacrimas. Quisquis etiā in quacū
q; alia tribulatōe seu temptatōe se cō
spexerit pſtitutū. currat ad remediū la
crimarū ⁊ ad medicamentū punctio
nis ut mūdatus ⁊ purgatus p talia re
media ostia sancta siue olocastū mū
dū in pſpectu dei valeat inueniri. Ma
gnū em creatoris nostri miscōie fin?
ad recipiendū humiliū fletus. Patet
ergo fons miscōie. curramus ad lacri
mas. lauemus nos in hoc fonte piera
ris in quo fonte ipse dō. petrus. mag
dalena. ⁊ latro in cruce loci sunt. Cum
igif agnoscamus tantos se iaz lauisse
in hoc fonte pietatis. ergo de venia et
emendatōe nostra non desperemus. q
tot exempla miscōie in pignore reti
nemus. De istis iam memoratis ⁊ de
effectibus lacrimarū. beatus grego. in

tractatu sup ezechielē sup illo hō ibi
lauant olocastū sic dicit. Qui se p ſi
tem in cōuersatōe sancta dño deuoue
rūt olocastū dño facti sunt. Sed qui
adhuc multa in se de corruptibili sua
carne patiunt. quia adhuc in eis cor
dis mundicia sordidis cogitatōibus
inquinat quoridie ad lacrimas redeūt
assiduīs fletibus affligunt. Sanctozū
etē patrū ⁊ dicta ⁊ facta pſiderant. ⁊
cū se indignos pſant in portarū ostio
olocaustū lauant. Ecce etē qui pro ti
more oipotētis dñi esse paries deuouit
nulli pūciū pro pūcio reddere omia
eqmimter tolerare ⁊ tñ hūc cōtumelia
ab ore proximi illata subito percussit.
turbatus forte aliquid loquit quod lo
qui nō debuit. certe iste iam olocastū
est sed adhuc inquinatū fortasse cōtra
illas pumelias. quas portat dolore
tangit. eiusq; aīnus in caritate lancia
tur. ¶ Paria em vera est q ⁊ ipsum
amat quē portat. naz tolerare ⁊ odisse
nō est virtus mā suetudinis sed velamē
furozis. Dic itaq; sepe in cogitatōe
sua se iudicat reprehendat semetipsus
q; dolet nec tamē apud se preualet ob
tinere. ne doleat. iam ergo p bonaz vo
luntatē ⁊ deuotionē olocastū est. sed
tamen p dolorē quo tangit adhuc inq
natū. Alius ea que possidet apd semet
ipsum decreuit indigentib; cuncta tri
buere. nihil sibimet reseruare. vitā su
am soli gubernatōi supne pmittere. sz
dum prebet paupibus q hz fortasse co
gitatio menti surripit. que dicit vnde
vives si cūcta dederis. nec tamen desi
stit tribuere. sed qd letus dare ceperat
postmodū tristis prebet. Quid hmoi
mens. nisi olocastū miscōie est. sed tñ
p tristitiā cogitatōis inquinatū. Aliq
p tempra mundi supbia. honores atq;
dignitates huius seculi decreuit deu
tare. vltimū apud hoīes locuz appetit
k. j.

obtinere. ut tanto excelsior inueniatur in pmanenti gloria. quanto humilior aspiciat in transeunti vita. is forte cū subito sese a proximo despici cognoscit. dedignatur. cur despiciat. vult qui dem esse in loco humili. sed tū attendi prempribilis nō vult. hunc iam deuotio eleuat. sed adhuc infirmitas grauat iam ergo p deuotionē olocaustū s; adhuc ex infirmitate inquinatū. **G** Scire debemus q; differentia sit inter sacrificiū et olocaustū. In sacrificio ei p pecudis. in olocausto vero totū pecus offerri p̄ueuerat. **P**ēsemus ergo quid sit sacrificiū quid olocaustū. Cū em quis suū aliquid deuout et aliquid nō uouit sacrificiū est. Cū vero omne qd habet qd sapit omnipotēti deo uouerit olocaustū est. nam sunt quidā qui ad huc mente in hoc mūdo retinent. S; tamen ex possessis rebus subsidia egētib; ministrant. isti in bonis que faciunt sacrificiū offerūt. quia et aliquid d actione sua deo imolant. et aliquid s; b; p̄p̄s reseruant. Et sunt quidā qui nihil sibi metipsis reseruant. sed sensum linguā vitā atq; substantiā. quā p̄ceperūt omnipotenti deo imolāt. Quid isti nisi olocaustū ymo magis olocausto sunt. S; sciendū nobis q; sunt quidā qui etiam seculū relinquētes totū qui dē offerunt. quod habent. sed tū in bonis que agunt minie cōpungunt et bonū quod agunt. olocaustū est. sed quia flere et seipsos d̄iudicare nesciunt. se; q; ad lacrimas nō accendūt p̄fectū eorū olocaustū non est. **H**inc em p psalmistam d; **N**emo sit om̄is sacrificij tui et olocaustum tuū pingue fiat. Olocaustū quippe ficcū est bonū opus. qd orationis lacrimae nō infundūt. Olocaustū vero pingue est qñ hoc quod bene agitur corde humili. etiam p lacrimas irrigat. **U**nde rursum dicat olocaustū

causta medullata offeram tibi. **Q**uis quis enim bonū opus agit sed om̄ipotētis dei amore atq; desiderio flere nescit. olocaustū habet. sed medullam in olocausto non habet. **Q**ui vero bona operatur et uisione iaz creatoris sui inbyat. atq; ad eterna contemplatiōis gaudia puenire festinat. se; ipsum ex amore quo accendit in fletib; mactat olocausta medullata dedit dño. **S**ciendū ergo nobis est. et mala funditus relinquere. et bona que fecimus operari. atq; ut ipsis bonis que agimus amore etermi luminis p̄p̄gamur. **C**ōsiderandum quippe est opus nostrum. quale sit. que cogitatio in opere. que intentio in cogitatione et cum in nostro bono opere admixtū aliquid malicie vel praeue delectatiōis agnoscimus. redeamus ad lacrimas. lauemus olocaustum. **S**unt quidam qui semetipsos in magnis actionibus deo deuouerunt atq; ad tantam p̄fectionē puenierunt. ut ab eis nullavniq; difficultate flectatur quatenus in deliberatiōe castitatis nequa; caro in praua cogitationis delectatione animū sternat. **N**am et si quando p suggestionē pulsatur surgere non permittitur. quia vigore iudicij calcatur. **I**n deliberatione quoq; patientie nec sermo iordinatus ab ore prodeat. nec dolor tacitus animum premat ut in deliberatione humilitatis. nullus despectus animū mordeat. **S**ed cum iam in his. que recte deuouerunt sese fortiter exhibent. **P**riora tamen peccata. que ab his ante bonā deliberationem perpetrata sunt. ad memoriā deducūt et plāgūt. quicq; illi se egisse meminerūt **H**i itaq; p vitā quā tenent olocaustū sunt s; p vitā quā ante tenuerāt inquinatū. quia mūdāt lacris vitā. quā prauis aliqñ acerbis inquinauerūt. **N**os itaq; iter huc ad vitā praeiterā mētis oculo

los reducam? reminiscam? qđ fuimus
cū mūdi huius p̄cupiscētiās sequere-
mur. Et si dñz iam toto corde deserui-
mus qz nos peccasse memimus deslea-
mus in fletibz olocaustū lauemus. Ec-
ce omnipotenti deo deuouimus castita-
tē nostrā. sed si adhuc imunda cogita-
tio mentē inq̄nat. redeamus ad lacri-
mas lauemus olocaustū. Ecce patien-
tiā nos seruare decreuimus sed adhuc
ira prurbar si mētē tacitus dolor ex cru-
ciat. edeamus ad lacrimas: lauemus
olocaustū. Ecce iā incepimus possessa
tribuere atqz in hoc mundo hūiles aī
humilitatis locū tenere. Sed tñ si ad
huc animi inopie suspitio deprimat. si
despectus p̄xi in aliq̄ nos indigna-
tōe pfundit. redeamus ad lacrimas la-
uemus olocaustū. Magnus est em̄ cre-
atori nostro ad recipiēdos fletus hūi-
lium miscōdie sinus. vbi em̄ innumera-
biliū hōim fletus suscepti sunt. ibi lo-
cū suū inueniunt sunt et lacrimae nostre
pater ergo fons miscōdie. curramus cū
lacrimis: lauemus nos in hoc fonte pi-
etatis. In hoc fonte ipse dñs lotus est.
cū rediit ad lamētū p̄mē post maculas
grauis culpe. In hoc fonte miscōdie lo-
ta est maria magdalena post p̄ctā mul-
ta. in hoc fonte lotus est petrus post ne-
gationē et latro in cruce. Cur igit̄ pi-
gi sumus. cur torpentes et frigidi re-
maneamus. qui in hoc fonte pietatis
tantos se iam lauasse cognouimus. Er-
go ne de emendatiōe nostra desperem?
qui tot exempla in pignoze retinem?
Querere ergo fontē pietatis debueras-
mus etiā si clausus esset. et pater et neg-
ligimus. mittamus oculos fidei i mū-
dū vniuersūz p̄sideremus q̄nti p̄ctōres
diebus ac noctibz p̄ lamenta in hoc fō-
te miscōdie lauant. q̄nti post maculas
ad noticiā redeūt. Curramus cum tali-
bus post mortis tenebras ad aquā viue-

Cōsideremus quantū peccauimus q̄n-
tum quotidie peccemus atqz vt appare-
mus mundi post culpas lauemus olo-
caustū. hec dicta greg. sup̄ ezechielem.
Et igitur virtus p̄tritōis seu p̄punctō-
nis ac etiā effectus lacrimarū clarius
patesceret. sermo d̄ hac materia i lon-
gum est protractus. **¶** Ultimo e-
tiā videndū est de p̄tritōe. vtrū p̄ritio
siue p̄punctio possit tollere totū reatum
culpe videlicet et pene. Ad qđ sciendū
qđ p̄ritio tanta potest esse qđ delet totū
peccatum. Et de hoc dicit beatus aug.
Peccata longi temporis pereāt. etiā
vnius hore momento si fuerit in corde
vera p̄ritio. Cōtritio autē vera multa re-
quirit. maxime tñ dolorem cordis qui
ex timore et pio amore dī pro p̄ctis cō-
missis procedit. nam quanto cū maio-
ri dolore lacrimae p̄ facinoribz fundūt
tanto a benigno cōditore p̄fectius cul-
pa remittit. ipse em̄ solus laborē et do-
lorem p̄siderat et prout quis magis cō-
punctus fuerit. tanto portiozem venias.
pro suis excessibus ab ipso p̄sequetur.
Unde iohānes abbas mōtis synai. iu-
dicatur p̄mitus a bono et iusto iudice
nostro nature virtus in lacrimis. sicut
in alijs vniuersis. vidi em̄ paruas gut-
tas cū dolore effusas. et vidi fontē sine
dolore manantē et quidē magis s̄m do-
lorem et non s̄m lacrimas iudicari la-
borantes. Arbitror autē qđ et deus. hec
ille Et de beato petro legit qđ post nega-
tionez dñi egressus est foras et fleuit a
mare. qui veniam ab ipso statim p̄secu-
tus est. Ex dictis ergo colligere possu-
mus qđ p̄ritio intantū potest extende-
re se. qđ tollat totum reatū quantū ad
culpam. et etiā quantū ad penā. Unde
thomas de aquino dicit. Intentio cō-
tritōis potest attendi dupliciter. Vno
modo ex pre caritatis. que displicen-
tiā causat. et sic potest in tantū intendi
h. ij.

charitas in actu q̄ contritio inde se q̄ns
merebit non solum culpe amotionem
sed etiam absolutionē ab omni pena .
alio modo ex parte sensibilis doloris
quem voluntas in contritione excitat et
quia ille etiam pena quedam est. tantū
fr̄ itēdi q̄ sufficiat ad deletionē culpe
et pene ¶ Etia sciēdū q̄ in contritō
ne duplex est dolor de peccato. vnus in
parte sensitua que passio est et hic nō
est essentialiter contritio prout est actus
virtutis . sed magis effectus ipsius . si
cut em̄ p̄m̄ virtus exteriorēz penā suo
corpi infligit ad recōpensandā offen
sam. que in deum commissā est. officio
membrozū . ita etiam ip̄i cupiscit
bili penā infert doloris predicti. quia
ipsa etiam ad peccatū coopabatur. Al
lius dolor involuntare. qui nihil aliud
est q̄ displicētia alicuius mali et sic cō
tritio est dolor p̄ essentiam et est actus
virtutis penitētie. h̄c thomas de aqui
no ¶ Et quamuis vt predictum
est p̄ cōtritionē deleatur culpa vel etiā
pena. nihilominus tñ confessio et peni
tentie in ip̄se expletio requirit̄ . etia
tūc non p̄pter remedium sed p̄pter pre
ceptum . et non solū p̄pter preceptum
tenetur quis p̄fiteri et satisfacere. sed p̄
pter incertitudinē. quia nō est certus
q̄ sua contritio fuerit sufficiens ad suū
reatum totū tollendū . Unde oportet
vt propter preceptum et talem incerti
tudinē quilibet etiam multum contri
tus currat ad remedium confessionis
nisi articulus necessitatis hoc excludit
aut impediāt . Nunc igitur de secun
da parte penitentie videlicet de confes
sione dicendū est. Filius .

Confessio est vt
neque in informationem d̄ contritio
ne siue compunctione. Nunc de
confessione que secunda est pars peni
tentie ego cupio edoceri.
Capitulum. III. Pater. I

Confessio est vt
ait augu. p̄ quā morbus latēs
spe venie aperit̄ . Hec est p̄fessio sacra
mentalis que est pars p̄m̄e. hic p̄ueniē
ter describitur et p̄ materiā que est pec
catū et p̄ actum. qui est ap̄ire et p̄ finem
qui est spes venie. Confessio etiā est le
gittima corā sacerdote p̄ctōzū decla
ratio vel dicitur simul vel ex toto vel vn
diq̄z passio. nam ille p̄fiteretur qui totūz
fateretur. h̄c precipit̄ p̄ hieremiam. iij.
Effunde sicut aquam cor tuū ante con
spectu dñi dei tui. Et p̄ salmista. Effun
dite coram illo corda vestra. beatus au
gu. etiam dicit p̄ os peccastis per vos
etiam erubescatis videlicet p̄frendo.
Erubescētia em̄ remissionis habet prē
vtrū aut teneamur ad cōfessionem di
cendū q̄ sic ¶ Omnis em̄ pecca
ti siue actualis siue originalis est reme
dium passio xpi. illius em̄ virtus passi
onis in sacramētis ecclē est impressa.
vnde non possumus a peccato siue ac
tuali siue originali sanari sine sacramē
torū susceptione . vel in re qñ habetur
oportunitas suscipiendi. vel in propo
sito cū articulus necessitatis excludit
sacramentū nō p̄tempus religionis .
Confessio vero prinet ad sacramentūz
institutū contra morbum peccati mor
talis ideo tenemur p̄fiteri. h̄c em̄ tria
videlicet contritionem p̄fessionem et sa
tisfactionem scire debemus esse ex pre
cepto diuine scripture . nam contritio
precipitur iohelis. ij. Scindite corda
vestra. De p̄fessione dicit iacobi vlti
mo. Confitemi alterutrū peccata v̄ra
De satisfactione habet math. iij. ¶ Pe
nitentiam agite. appropinquabit em̄
regnū celozū. non est ergo salus sine
p̄fessione. vbi quis habere potest sacer
dotem cui confiteatur. De hoc dicit ri
char. de sancto victore. Nisi em̄ quis

cōdignam p̄fessionem fecerit suorum
scelerū. ipse saluari nunq̄ poterit ine
ternū. ⁊ br̄s iero. quotquot em̄ absq̄
cōfessione decesserint hoīes. nil aliud
sibi q̄ eternas debere nouerunt miseri
as ⁊ dolores. ¶ Est aut̄ primo sci
endū q̄ cōfessio p̄cōrū aut procedit
ex gratia spiritus sancti aut ex metu fu
turi iudicij. p̄mū probat aug. sic di
cens Donū spiritus sancti iara h̄z qui
p̄fiteretur ⁊ p̄mitter. q̄ nō potest esse p̄fes
sio peccati ⁊ p̄pūcio in hoīe ex seipso.
h̄c ille. De secundo beatus greg. viij.
mo. sup̄ illo v̄bo. Ego non parca ozi
meo sic dicit. Ozi suo parcat qui confi
teri malum quod fecit erubescit. sed iu
stus ozi suo nō p̄cit. q̄ itam iudicis vi
siti p̄ueniens verbis contra se pro
p̄ie p̄fessionis seuit. Hinc psalmista.
P̄ueniamus faciē eius in p̄fessione
Hinc salomon. Qui abscondit sceles
ra sua nō dirigeretur. qui aut̄ p̄fessus fu
erit ⁊ dereliquerit ea misericōdiaz p̄seque
tur. Sed nequa q̄ os pandit nisi eum
p̄sideratiōe districti iudicij p̄ pauore
spiritus angustatur. vnde subditur. lo
quar in tribulatione mei. Tribulatio
quippe spiritus linguā p̄mouet. vt rea
rum p̄auis operis vox p̄fessionis impug
net. h̄c greg. Vnde vnusquisq̄ pecca
tor stimulat? amore vel timore deo stu
deat sua scelera confiteri. quia s̄m bea
rum aug. Nullum grauius peccatū est
q̄ aliquē morbos suos nolle confiteri
nullus em̄ qui quesuit remediū perit
nullus qui cōtempnit euasit. h̄c aug.
Nonet ergo nos sacra scriptura vt q̄
sine peccatis esse non possumus. illa p̄
remedium cōfessionis diluere saraga
mus. vult em̄ pius dominus. vt ea cō
fiteamur in hoc seculo. ne p̄tingat nos
pro illis p̄fundi in futuro. De hoc vi
cit beatus aug. in omnibus scripturis
diuinis admonemur fratres. vt pecca

ta nostra debeamus iugiter ⁊ humili
ter non solū deo sed etiā sanctis ⁊ deū
timentibus p̄fiteri. Quomodo em̄ no
bis vulnera deesse nō possunt. sic ⁊ cō
fessionis medicamenta deesse nō debēt
Non enim ideo vult vt cōfiteamur pec
cata nostra. q̄ ipse ea scire non possit.
s̄ q̄ dyabolus hoc desiderat vt inueni
at qd nobis añ tribunal eterni iudicij
obiciat. ideo vult vt magis defendere
q̄ accusare peccata nostra velimus. Cō
trario autē deus noster q̄ pius ⁊ mise
ricors est vult vt ea p̄fiteamur in hoc se
culo. ne pro illis cōfundamur postmo
dum in futuro. Si em̄ nos p̄fitemur il
le parcat. si agnoscimus ille ignoscit.
Hec aug. Nam ille nō habebit quod
timeat in futuro iudicio. qui nūc cōfes
siones fecerit de suo peccato. Testante
beato leone qui dicit nō remanet iudi
cio p̄demnandum. quod fuerit cōfessi
one purgatum. Et casianus illis non
iudex sed aduocatus est christus. qui
se p̄pria cōfessione dānauerunt. Quia
s̄m quod hugo dicit. Nihil deo sit ita
acceptabile. q̄ confessio in homīe sue
culpe. Omnis ergo qui scelera sua mo
do accusat. ⁊ suam vitā corrigit ⁊ emē
dat. talis nō timebit suum aduersariū
cum venerit: quia a deo erit excusatus
Vnd̄ cris. Omnis qui se agnoscit sui
accusator est. nam qui sui accusator ex
titerit cū venerit aduersarius. non cō
funderetur. Dīs em̄ qui se in hoc seculo
dolēdo accusat ⁊ fuerit a se accusatus
a deo erit excusatus sed illa est fructuo
sa si secuta fuerit correctio. Ceterū se
quotidie accusare ⁊ non corrigere deū
temptare est. melius est ergo eligo vt
primo sit correctio ⁊ postea accusatio.
q̄ p̄cedat accusatio ⁊ non subsequa
tur correctio. Hec cris. Vnde si confi
teremur peccatorū veniam. nō erubesci
camus subire confessionis medelam.
h. iij.

Liber .I.

nam et ipsa verecundia que in confessione habetur. penam tempus quam pro peccato quis pari deberet. Testatur hoc Eusebius qui dicit. Nullus confiteri erubescat. nullus dure reprehendi primefcat. Verecundia enim penam tempus quam pro peccato quis pari debuerat. Et richardus de sancto victore. **¶** Quanto maior verecundia in confessione fuerit. tanto quilibet diuinis oculis clarior innotescit. Ergo postposita omni verecundia sine timore humano siudeamus nostram conscientiam per humilem confessionem expurgare. nam sicut peccata per peccata scripta sunt in conspectu dei. sic confessio delere solet ea. ab oculis conditoris. et tanta est vis confessionis ut demones illa que delata per confessionem fuerint non valeant reuelare. ymo scire ea prohibent. probat hoc sanctus ambrosius sic dicens. tante virtutis confessio nem dixerim quod peccata ipsa que per confessionem abolerent demones reuelare. ymo scire prohibent quod aut omnia sunt nuda et aperta que illicite sunt oculis dei. dicit quidam doctor sic. Non erubescas deo confiteri cui non potes abscondi. ipse enim nouit abscondita cordium cuius omnia nuda et aperta sunt. ante cuius conspectum omnia peccata nostra sunt scripta. sed quod scripsit transgressio. hoc delet confessio non te pudeat dicere. quod non puduit facere. Nulla etiam est tam grandis culpa. que non habeat veniam per confessionem. Vicia ergo cordis tui et prauas cogitationes illico manifesta. peccatum enim proditum cito curatur. crimen vero tacendo ampliatur. Viciu enim si patet fit ex magno pusillu. si latet fit ex minimo magnu. nam velox confessio velociter medicinam facit. Sit ergo in te deuota cordis purgatio vera oris confessio. discreta carnis mortificatio. repentina vicioz extirpatione.

Dist. II. Ca. III.

ratio. lera bonorum operum exhibitio. hoc ille. Et quemadmodum peccata hominem sordidum et immundum reddunt in conspectu creatoris. ita confessio iustum et pulchrum exhibet oculis creatoris. quod autem iustum faciat confessio. dicit beatus gregorius super illo verbo. iustus in principio accusator est sui. Quantumcumque peccator inamissima scelera commiserit. incipit tamen iustus esse. cum incipit confiteri. quia cum confiteretur eius iniusticia displicet sibi. cum autem displicet sibi iustus esse incipit. quod vero pulchrum et decoros ipsa confessio exhibeat peccatores deo. dicit beatus bernardus. Alma confessionem si affectas decorum. Reuerentia ubi confessio ibi pulchritudo: et decor. si peccata sunt in confessione lauantur si bona opera in confessione emendantur. Unde beatus augustinus super psalmistam dicit. Vis esse pulcher confitere. sedus eras confitere ut sis pulcher. peccator eras confitere ut sis iustus. **¶** Et est duplex confessio scilicet laudantis et gementis. Confessio laudantis ad honorem pertinet eius qui laudatur. Confessio gementis ad penitentiam pertinet eius qui confitetur. Confitemur enim homines cum laudant deum. Confitentur autem cum accusant se et nihil dignius facit lingua. ut ergo illud laudes te accusas: quia illius misericordia est. ut nostra peccata dimittantur. nam si deus vellet pro meritis agere. non inueniret nisi quod damnaret. Venit ergo dicere ut recedamus iam a peccatis nostris et non nobiscum deducat rationem de preteritis. sed tanquam tabule noue fiant incensus omnibus cyrographis debitorum nostrorum. Unde confitendo damus nemus quod fecimus ut ille quod propter demerit inueniat. Hec augustinus. Nec mirum est ipsa confessio pulchros et iustos homines peccatores reddit. magne namque virtutis et efficacie est. Ipsa enim a peccatorum sordibus mundat. am

mas sanctificat. deum placat. infernū
spoliat et paradysum aperit. De istis
et alijs effectibz ac virtutibus confes-
sionis dicit. beatus gre. sic Confessio
corpus illuminat. animā sanctificat.
deū placat. veniā peccatori donat an-
gelos iustificat dyabolos p̄tristat ⁊ in-
fernū spoliat. Confessio a morte ani-
mā liberat. aperit paradysū. ⁊ spes sa-
lutis tribuit nec meretur iustificari. q̄
in hac vita peccata nō vult confiteri.
vñ etiā augustin⁹. Cōfessio ē salus ai-
maz. dissipatrix vitiōz. restauratrix
virtutū. expugnatrix demonū. obstru-
it os inferni. apit portas paradisi. Et
richardus de sancto victore. Dia in
p̄fessione lauat. p̄scia mūdā. amari-
tudo tollit. rranq̄llitas redit. spes re-
uiuiscit. anima hylarescit. Qui itaqz
vult habere p̄scia mūdā et sanctā. ve-
niat ad p̄fessionē. nā p̄fessio mūdum
p̄fessio sanctum reddit. **Cō-**
fessione facta etiā vnusqzqz fideliz se
totaliter sentit in corde suo eē alleni-
atum. teste eusebio qui dicit. Vnus-
quisqz fidelium p̄fessione facta signā-
ter sentit ac notabiliter se eē alleniātū
Et si quis habeat parvā p̄tritionē de
p̄missis. vadat ad cōfessionis sacramē-
tum. faciat qd p̄t. et remittat ei rōe
sacramenti nō rōe parue p̄tritiōis. qz
insufficiēs est ex se propter prauitatē
suam et id qd nō p̄t pua p̄tritio. per-
ficitur ratōe sacramenti. Ex quo ergo
tāte efficacit̄ est peccati p̄fessio. nullus
negligat suis vulneribz qui sentit se
varijs criminibz sauciātum tam salu-
bre remediū p̄fessionis adhibere. Sz
notandū qd sunt nōnulli qui se pecca-
tores fatent. qui tñ peccatores se esse
nō credūt. cū vero tales p suis excelsi-
sibus arguūt vñ etiā a dño flagellātur
se statim esse peccatores defendendo
contradictūt ⁊ se innocētes videri ap-

petūt atqz cōtra flagella sui p̄ditōis
inmurmurāt. de talibus beatus gre. xxiij.
moralitū. super illo iob vt erā dignus
nō accepi sic dicit. Sunt qui peccato-
res plerūqz p̄trētur etiam qui se pec-
casse nō credūt. nā sepe p̄trigit vt pas-
sim se homines iniquos fateant. sed
cū peccata sua veraciter alijs arguēti-
bus audiūt defendūt sūmope se. atqz
innocētes videri conant. Vnusqzqz q̄
cū talē ⁊ se deliquisse dicit verū nō di-
cit. quippe qui peccatores se nō ex inti-
mo corde sed verboten⁹ asserit iste em̄
de p̄fessioe peccati ornari voluit non
humiliari. p̄ accusationē suā humilis
appetit videri nō esse. valde aut facile
ē vt peccatores se quisqz cū nihil p pec-
cato suo patitur fateatur Secure vicz
iniquos nos dicim⁹. cū vñ dicitā nullaz
de iniquitate sentimus nā cū peccato-
res nos quidē in tranquillitate loqui-
mur sz cū de peccatis ip̄is flagello in-
terueniēte corripimur inmuramur
Vir itaqz iustus qui culpā suā discre-
te p̄siderat etiā i flagello positus dicat
et vt erā dignus nō t̄cepi. Item dicit
xxij. mo. sic Sepe nāqz p̄trigit vt ela-
tus virtutibus animus dñ mltā i esti-
matōe primoz de se spargi p̄gnoue-
rit. agnosci nō velit. si quid ē. qd rep̄-
bēfibiliter fac. Quas vicz erroris te-
nebras mēs idcirco tolerat qz cordis
oculū tumor grauat. hec sunt nāqz vere
humilitatis testimonia ⁊ iniquitates
suam quemqz p̄gnosceret ⁊ p̄gnitam
voce cōfessionis apire Alc cōtra vñ tra-
tūz humāi gn̄is vitiū ē ⁊ labēdo pec-
catū p̄mittere ⁊ p̄missū negando ab-
scondere. ⁊ p̄uictū defēdēdo mltipli-
care **O**mni enim peccatori iam exor-
dium illuminatōis. est humilitas cō-
fessiois. qz sibi merip̄i p̄cere iā rēnuic-
q̄ malū n̄ erubescit p̄fiteri qd fecit ⁊ qd de-
fēdēdo accusari potuit accusādo celest
h. iij.

time defecit. **R** Sz sciēdū ē q̄ ple
rumq; homines et culpā confitentur
et humiles nō sunt. nā multos noui
mus qui arguēte nullo. peccatores se
esse cōfitentur Cū vero de culpa fortas
se fuerint correpti. defensionis patro
ciniū. querunt. ne peccatores esse vi
deantur Qui si tunc cū illud. spōte di
cunt. peccatores se esse vera humilita
te cognoscere cū arguūtur ab alijs
esse se quod p̄fessi fuerant nō negarēt
quia in re iudicia vere p̄fessionis sūt
sicū quisq; peccatores se dicit id de se
dicenti etiam alteri nō p̄radicit naz
quia scriptum est. Iust? in principio
accusator est sui nō magis peccator q̄
iustus videri appetit. cū se peccatores
quisq; nullo arguēte cōfiteatur. sed cō
fessionis veritatē probat. quando ma
lum alter quod fecim? increpat. quod
si superbe defendimus. liquet qz pec
catores nos ex nobis fite dicebam?
vñ sūmope curādū est. vt mala que se
cimys et spōte fateamur q̄ hoc alijs ar
guentib; nō negemus. Supbie quip
pe vicium est. vt quod fateri de se quis
q; quasi sua sponte dignatur. hoc sibi
dici ab alijs dedignet. Mirentur in
iob qui vult castitatis cōinētiam
mirentur integritate iusticie. mirentur
viscera pietatis ego in eo nō mini
me admīro? p̄fessionem humilimaz
peccatoz q̄ tot sublimia gesta virtutū
Scio em̄ qz p̄ veritatis verecūdiā ple
rumq; grauioris est certaminis p̄mis
sa peccata p̄dere q̄ nō ad missa vira
re et vnūq; malum quāuis robusti
us vitet ut tñ humiliter proditur. h̄c
gre. ibi. Et sunt nōnulli qui se de mal
ppetratis diiudicando i mente accus
sant. sed qz ipsas voluptates ex desi
derio nō deserūt erubescunt confiteri
quod faciunt sed cū ceperūt carnis de
lectationes in se reprimere etiā per v

cis confessionem incipiunt se accusa
re Et sunt nōnulli. qui quidē peccata
sua confitentur sed nō gemunt ymo q̄
si gaudentes sua scelera dicunt. sed si
volūt veniam suoz criminum a domi
no cōseq̄ fiduciā de sua salute a dño
pcipere necesse est vt per gemitū pu
niant. quicquid p̄ linguaz accusant. de
talib; beatus Gre. mor. ix. sup illo iob
Dimittā aduersum me eloq; meum
hic dicit. quasi p̄ se eloq; suo virtutis
qui p̄ua que gessit defendere accusati
onibus conatur. sed aduersum se elo
quium dimittit. qui accusare in se in
cipit q̄ errauit. sepe vero et cum deli
quimus ea quoq; que agimus diiudi
camus accusat mens ipsa quod perpe
trat. sed quia hoc ex d̄siderio minime
deserit erubescit confiteri quod fecit.
Cum vero toto iam iudicio carnis de
lectationē premit. audaci voce in ac
cusatōis sue se erigit p̄fessioe. **S**
Sed sunt nonnulli qui apertis voci
bus culpas fatentur. sed tamen in cō
fessione gemere nesciunt. et lugenda
gaudentes dicunt. vnde aperte p̄ iob
subditur. Loquar in amaritudine ani
me mee. Qui culpas suas detestans
loquitur: restat vt has in amaritudie
anime loquatur vt h̄c ipsa amaritu
do puniat. quicquid lingua per men
tis iudicium accusat. Sciendum ve
ro est quia ex pena penitentie quam si
bi mens irrogat. aliquatinus securi
tatem percipit. atq; ad irrogationem
superni iudicis fidentior exurgit. vt
seipsam subtilius inueniat. et erga se
quomodo disponatur agnoscat. vñ
additur dicam deo noli me cōdemna
re. Qui peccatorem se in amaritudie
anime asserit quid aliud q̄ ne p̄dēne
tur dicit. qz amaritudo p̄fētis penitē
tie extinguit supplicia seq̄ntis ire. Oro
b; autē mōis i hac vita iudicat boiez

deus. quia aut per mala presentia ita
rogare iam tormēta sequētia incipit aut
tormēta sequētia flagellis pñtibus ex
tinguit. Nisi em̄ delictis exigentibus.
iustus iudex et nūc et postmodū quos
dā pcuteret iudas minime dixisset pec
cavi. tradēs sāguinē iustū math. xxvij
Scdo eos q̄ n̄ crediderūt pdidit. Et de
iniquis ps nō diceret. induantur sicut
dyploide pfusiōe sua. Dyplois quip
pe duplex vestimentū dicit. Cōfusio
ne ergo sicut dyploide iuduti sunt. qui
iuxta reatus sui meritū et tēporali et p
petua anīaduēsiōe feriūt. Solos q̄p
pe pena a supplicio liberat. quos imu
tat. nā quos psentia mala nō corrigūt
ad seqntia pducūt. Si autē neq̄q̄ pe
na presēs quosdā a supplitio eterno de
fenderet. paul⁹ nō diceret. Cū iudica
mur a dño corripimur ut nō cū mūdo
dānemur. Hinc etia⁹ scriptū ē. Quē
diligat dñs castigat. flagellat em̄ oēm
filiū quem recipit. Sepe ergo mens
iustior magis secuta sit alius trepidat
et cū flagellis cingitur. supm̄ iudicis
incertitudie turbat. Pauet ne iniciū
seqntis dānatōis sit. oīe qd̄ patit. et
p cogitationē interrogat iudicē qz de
vite sue meritis ambit in pcutiōe. sz
cū vite sue virtus ad oculos mentis
reducitur quasi cōsolatio a iudice rñ
detur. qz nequaq̄ ad perdendū percus
sit quē in actōis inocētia feriendo cu
stodit. Bene itaq̄ dicit. Indica mibi
cur me ita iudices ac si apte diceretur.
Qui flagellando me iudicas ostende.
qd̄ ad iudiciū p flagella securū redas
quod et aliter intelligi pōt nā plerūq̄
vir iustus perit ut semetipsuz iudex si
bi iudicet quatenus q̄ ille anīaduēre
do percutit hoc in se flendo et ipse casti
get. Scit nāq̄ q̄ equissimus iudex in
iuste quēpiam nullo modo affligit. et
magno fletu affligitur. qz dol⁹ in ver

tere et deprehendere perfecte in se nō
valet qd̄ deplorat. lxx gre. Qui
igif vult bonū assequi qd̄ desiderat de
bet pñteri malū qd̄ fecit. et se in pspec
tu sui pñtoris humiliare. in magnis
em̄ defectib⁹ et miseris positi sumus.
Per nos nāq̄ in peccata cecidimus
sz nostris virib⁹ resurgere nō valem⁹
et quis nūc iusticia electi polleant ne
quaq̄ sibi ad inocētia sufficiūt si in iu
ditio districte requirāt. Nec ergo cō
siderātes humiliemus nos corā ocu
lis sūme maiestatis nostras iniquitas
tes humili pñsiōe pandēdo et ppter
nostras prauitates eius gratia nos i
dignos iudicādo. ut remia⁹ peccatoz
nostroz et habūdantiorē gratiā ab ip
so pcipe mereamur. De hoc dicit bea
tus greg. viij mora. sic. Qui pñtereri
vult bonū quod expedit. debet malū
pñteri qd̄ fecit. vñ p iob dicitur quid
faciam tibi o custos hoīm. Ecce fatef
malū quod egit. sz bonū quod deo in
pensatōe debeat offerre nō inuenit. qz
ad abluendam culpaz quelibet huma
ne actōis virtus infirma est. nisi hanc
misericordia parcentis foueat. et nō
iusticia recte iudicāris premar. vnde
recte per psalmistā dicitur. Melior ē
misericordia tua super vitas. quam li
bet quis videat innocēs. apd̄ distric
tum tñ iudicē nostra nos vita mō libe
rat. si ei reatus sui debitum. misericor
die benignitas nō relaxat. Humilitas
autem nostre destitutōis exprimitur.
cum deus hominum custos vocat qz
si eius nos custodia minime protegit
ante occulti hostis insidias nostre solli
citudinis oculus vigilās dormit. ps
attestante qui ait. Nisi dominus custo
dierit ciuitatē et cetera. Per nos nāq̄
cecidimus. sed nostris resurgere viri
bus nō valemus. culpa nos voluptariū
pñterit strauit semel. sz pena culpe dēterit

quotidie deprimat ad amissā rectitu-
dinē surgere. studioꝝ conatibus niri-
mur. sed delictorū pondere grauamur
Vñ 7 apte p iob subdit. Quare po-
suisti me p̄rariū tibi Tunc sibi deus
contrariū hominē posuit. cum homo
peccādo dereliquit deum. Serpentis
quippe p̄suasionibus captus hostis
ei⁹ exiit. cuius p̄cepta p̄tēpsit. Sa-
lubrem em̄ humilitatē deferens ad i-
firmitatis iugum supbiendo puenit
et ceruicē cordis erigendo suppo-
suit. q̄ subesse diuinis iussionibus
noluit sub suis se necessitatibus stra-
uit. Sic nimirū debuit p̄sumptio cor-
poris sic supbia sterni. Quia em̄ elatū
semel sumpsimus spiritū. esse deflu-
ens quotidie portamus. sed ab hu-
mano genere tūc peccatū plene tolli-
tur. cū per incorruptionis gloriā no-
stra corruptio permutat. esse namq̄ a
culpa liberi neq̄q̄ possumus. quousq̄
q̄ i corpore mortis tenemur. nā quā-
taliter iusticia electi polleat. nequa-
quam sibi ad innocētiā sufficiunt.
si in iudicio requirantur. sed hoc nūc
ad solatium sue erectōis inueniūt q̄
nequa-
q̄ se posse sufficere humiliter
sciunt Sub humilitatis ergo tegimi-
ne a gladio se tāte anīaduersionis ab-
scondūt. et quo terrore venturi iudi-
cis p̄solantes cōtinuo trepidant eo
indefinēter agitur vt reparatiores fi-
ant h̄c Grego. Pius enim 7 miseri-
coris dominus etiā idignos nos ob
peccati prauitatem sordidos nō dere-
linquet. si nostra peccata humiliter 7
veraciter cognoscimus confitēdote
ste beato Grego. qui dicit. Nūq̄ mē-
tem deus deserit. se que i peccatis ve-
raciter agnoscit h̄c ille. Nam qui ve-
raciter se recognoscit peccasse. etiam
doler et penitet se deum offendisse. Et
benignus dominus a remissione pec-

catorū se cōtinere nō poterit. vbi pen-
tētiā veraz in hoīe esse aspexit. Vñ
beatus Bernardus. Ad veram p̄gni-
tionem peccatorū imediate sequitur
penitentia. ad quaz sine vllō interval-
lo subiungitur remissio. nam qui vere
cognoscit malum. quod ex peccato in-
currimus a penitentia se non poterit
continere. multominus deus cui p̄pri-
um est misereri semper et parcere a re-
missione se continet. vbi viderit pe-
nitentiam veram. h̄c Ber. Cōsideran-
tes autem pietatem tantam et miseri-
cordiam dei. nullus negligat post per-
petrata facinora remedium penitētie
et p̄fessōis subire. vt salutem anime
sue assequi valeat et veniam peccato-
rum obrinere. Filius

De cōfessione 7 ei⁹ effectib⁹ ac
virtute plurima audiui. 7 cum
gaudio cordis mei suscepi. sed qua-
lis deat eē cōfessio. de hoc rogo info-
rari. Capitu. V. Pater. X

Lire debes qd
ad p̄fessōez verā 7 salubrē h̄c
requirūt Primovt huīlis sit Vñ ber.
Omnia que remordēt p̄sciēciā p̄fite-
re humiliter pure 7 fideliter. Et eccle-
siastici dicūt p̄sbitero huīlia animā
tuā. Et leprosus de quo habet in mar-
co qui significat peccatorē veniēs ad
Ihesū flexo genu dixit Domie si vis
potes me mūdare vñ vnusquisq̄ cū
sua humilitate currat ad remediū cō-
fessiois. A Itē p̄fessio dz esse ve-
recunda in vilitate peccati. Unde lu-
ce xviij. Publicanus stās a lōge no-
lebat ad celos oculos leuare s̄ p̄cu-
ciebat p̄ctus suū. dicēs de⁹ p̄picius
esto mihi peccatori. naz sic deo mul-
tū displicet ipudentia hoīs peccātis
sic placz sibi verecūdia p̄fiteris testa-
tur hoc. gre. q̄ sic di. Quāntū displicet

deo impudētia tantum placet ei erubescētia peccatorū. Et quāuis verecūdia sit habēda in confessione tamen nihil est celādum eorū que homo neq̃ter p̃misit p̃pter talē erubescētiā. Ad hoc hortatur nos beatus Bernhar⁹ d⁹ sic dicēs. Erubescētia peccatū sed tamen totum reuela. in confessione non abscondas. Sūt em̃ qui p̃fitēdo quasi fabulā enarrāt peccatorū suorū hystoriam ⁊ egritudīes anime sue sine cōfusione dinumerant. ⁊ pene sine penitētia ⁊ affectu dolorū cito em̃ lacrimas inueniūt ⁊ resoluitur in lacrimas et gemitus q̃ habet sensū doloris hxc Bernhardus. Ad erubescētiā vero pellendam multū valet timor vcrus dei. q̃ timor dei p̃fectus omnē verecundiā ab hoīe repellit nā propterea vult deus vt p̃fiteamur peccata nostra vt pariamur verecūdiā p̃ pena. De hoc dicit crisostom⁹ sic. Cōfessio igit̃ peccatorū testimoniū est p̃sciētie deum timentis. P̃fectus em̃ timor soluit omnē pudore ⁊ q̃ ipsū erubescere est pena grauis id iubet nos deus peccata nostra confiteri vt verecundiā pariamur pro pena. nā ⁊ hoc ipsum ps iudiciū est. hec Crisostomus. Ip̃a nāq̃ erubescētia que habet p̃ peccatorum confessionem magna p̃ penitētie et satisfactōis est. testāte beato Augustino qui dicit. Erubescētia in confessione est maxima p̃ penitētie. multū em̃ satisfactōis abstulit. q̃ erubescētie sue dominās eorū que deliquit nūcio dei nihil denegauit hec. Augustinus. Itē confessio debet esse pura sc̃z propter deū nō propter laudem hominū aut vanam gloriam seu aliud emolimentū temporale. Math. vi. Attendite ne iusticiā vestrā faciatis coram hominib⁹ vt videamī ab eis. Pura ergo erit confessio sine om̃i

ni fictōe ⁊ timore nō seruili sed filiali. Item p̃fessio d̃z esse fidelis. q̃ p̃fitēdū est sub spe veniē ⁊ salutis aliter non valeret. sicut p̃ma chayn qui dixit maior est iniquitas mea q̃ vcrēniā merear. Ad hoc hortat̃ beatus ber. dicens. Si p̃fessio tua fidelis vt p̃fitearis in spe. de indulgentia penitus nō diffidēs vt tuo te ore nō tam iustificēs q̃ cōdemnes. Judas certe proditor dñi ⁊ chayn fratricida cōfessi sunt ⁊ diffisi sunt. Primus peccauit inquit tradens sanguinē iustum. Alter maior est iniquitas mea ⁊c. Licet nil eis profuit infidelis p̃fessio. Item p̃fessio d̃z esse vera ⁊ nō tacens verū. nec admiscēs falsum etiā humilitatis ne menciendo dicēs non verū incidat in pctm. Cū beatus aug. Cū humiliatis causā mentiris. si non eras pctōr ante q̃ mētrireris mētrēdo efficieris. Et bñs greg. Incaute sunt humiles. qui se mētrēdo illaqueāt dum arrogantia virāt. qui p̃raveritatem se erigunt. quā derelinquūt. Itē cōfessio d̃z esse frēq̃s dupliciter intelligendo. primo si quis frēq̃nter ceciderit etiā in pctm mortale. etiā frēq̃nter resurgat p̃ p̃miam. Alio modo vt etiā eadē peccata p̃fiteatur non tñ tenetur quis nisi in certis casib⁹ vt patebit infra quia quanto aliquis pluribus turpitudinē suam sub spe veniē cōfessus fuerit tanto portiorē gratiā remissiōis cōsequetur a dño. vnde aug. Quanto pluribus cōfitebis quis sub spe turpitudinis criminis. tanto facilius consequetur gratiā remissiōis. Itē cōfessio d̃z esse apta. d̃z em̃ peccator confiteri nō debet non palliantib⁹ crimē sed q̃olib⁹ pctm suo nomīe p̃prio quantumcūq̃ turpe exprimat ⁊ nō solum peccata ipsa sed ⁊ circūstantias quantumcūq̃ turpes vel abominabiles ⁊ sic tota sanies apostematis expellatur. Unde psal.

missa. Reuela dñi viam tuā et ipse faciet hoc. Reuela inquā peccata nude pñtendo et ipse faciet veniā criminibus tribuēdo. Item debet discreta esse premeditata. s. vt districte ac sepatim cōfiteatur singula pctā nō pfuse. iuxta illud. Lauabo p singulas noctes lectus meū. i. p singula pctā pscientiam meā. Et illud. Iniquitatē meā annūciabo et cogitabo pro pctō meo. Item cōfessio debet esse libens siue volūtaria non coacta sic pñssio achab qui veniā meruit vt habet. iij. regū. xxi. vñ ps. volūtarie sacrificabo tibi et pñtebor. Et beatus aug. Adhuc deus exigit pñssiones vt liberet humilem damnat nō pñntem vt pumat supbiētiē. Item pñssio debz esse integrā vt omnia pctā dicant nō diuidendo inter diuersos sacerdotes. sed vni omnia dicenda sunt. Dñs summe bonus. opus impfctōis idō nō amat. aut totum hominē saluat aut nihil. Unde aug. Caueas ne verēcūdia ductus diuidas pñssionē. Item pñssio debet esse secreta. quia nō debet prodere in publicū nisi publice quis peccauerit. Unde beda sup marcu. publica nora publico eget remedio. leuia emz et secreta possūt deleri leui penitentia et secreta. Item pñssio debet esse lacrimosa siue amara. Vñ ysaia. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee. Item pñssio dz esse prompta siue obediens. s. vt totaliter se subdat volūtati pprii sacerdotis. Unde brūs augu. Donat se penitens omīo in prāte iudicis in iudicio sacerdotis nihil sibi reseruando suū omīa iubēte eo parus sit. pro recipiēda aīe vitā facere quecūqz faceret pro euitenda corpis morte. et hoc cū desiderio. quia vitā recuperat infinitā. cū gaudio emī facere dz immortalis futurus. hec augu. qz faceret p differēda morte mori

turus. pñssio debet eē accusatoria vt dicat se pñmisse pñm et ex ppria malicia accusando se fortiter nō pñtēdēs excusatiōes in peccatis sicut pñmi parentes. nam pñ salomonē. Gustus in principio accusator est sui. Qui enim mō se nō accusat corā sacerdote dei vicario. in futuro habebit accusatores deū. propriā pñscientiā. dyabolum. peccata. et totum mundū. quia pugnabit orbis terrarū pñra insensatos. Qui vero mō se accusat a deo erit accusatus. Item pñssio debet esse simplex nō recitando ea que ad rem nō pñnent. sed simpliciter dicendo. de quibus sibi est pñcius. Vñ p ysaia dz. Parra si qd habes vt iustificeris. Item pñssio dz esse propriā vt pctōz semetipsum tantum accuset et nō aliū. psalmista. De vitā meā annūciaui tibi alias si crimen alterius diceret nō esset corrcōz illius erroris. sed proditor. Item cōfessio debet esse fortis vt vincat omne timorē et pudorē. Vñ ecclia. Fili mi nō pfundaris pñteri peccata tua. beatus augu. Laborat mens patiendo erubescētiā et qm verēcūdia est magna pena. qui erubescit pro cristo sit dignū venia. Item vltimo pñssio dz esse accelerata siue festina. Vñ sapiens. Ne tardes pñteri ad dñm et ne differas de die in diē. Debet ergo quisqz festinare ad pñssionem pñter quicqz. Primo pñter incertitudinē hore mortis. Luc. x. Veniet dñs serui illius i die qua nō sperat. et hora qua nescit pñter qz cum infidelibus ponet. Item diuini pñmittenti sibi longā vitā dicruz est scilicet te hac nocte repetent aīam tuā. Scdō est festinandū. quia morans in peccatis accumulat peccatum peccato et per consequens penam pene. Unde in apocalipsi dicit. Qui in sordibus est fordescat adhuc. Et beatus greg. Peccat

tum quod p[ro]p[ri]am non deluitur. mor
p[ro]dere suo ad aliud trahit. Tercio est
festinandū. q[uo]d quanto quis maiorē fe
cerit moram. tantomagis elongabit a
d[omi]no. et p[ro]sequēs tanto difficilior erit
eius p[ro]uersio. Unde p[ro]uidium dicit.
Qui non est hodie cras minus ap[er]us
erit. Principis obsta sero medicina
paratur. Cū mala p[ro]longas dualuere
moras. Et psalmista d[omi]no. Domine qui
elongant se a te p[ro]bunt. **B** Quat
to q[uo]d in extrema egritudine vir aliq[ui]s
perire potest. multa enim in illa hora
occurrūt impedimenta. nam morbus
viget. pena terret. filij vxor cognati et
torus mundus quos dilexit illicite vo
cant eum ad se. tene ergo certū. dimit
te incertū. agas p[ro]p[ri]am dum sanus es
non differendo vsq[ue] ad infirmitatem.
Quinto festinandū est. quia si quis in
p[re]sentivita dominū exhortantē et cla
mantem nō audierit exclamabit ipse
postea et a d[omi]no nō exaudiet. Dives ei
in inferno sepultus p[ro] gutta aque cla
mans non est exauditus. Et de talibus
dicit d[omi]nus p[er] hierem[ia]m. Ecce ego indu
cam sup[er] eos mala. de quibus exire nō
poterunt. et clamabunt ad me et nō ex
audiam eos. festinare ergo debemus et
nō procrastinare p[ro]p[ri]am et cōfessionē.
ut salui esse possimus a ventura ira.

Filius.

De circūstancijs etiam peccatorū.
et que peccatum aggravant desit
tero instrui atq[ue] edoceri.

Capitulum VI. Pater. **E**

Confitens debz

has circūstancias attendere.
Quis quid ubi per quos quotiens cur
quō quando. Quilibet obseruet aīne
medicamina dādo. Quis debet enī
confitens dicere qualis fuerit cū quō
peccauit p[ro]p[ri]um. iuuenis vel senex nobi

lis vel ignobilis. liber vel seruus in dig
nitate seu officio p[ro]fuitus. sane men
tis vel insanus. sciens vel ignarus. so
lutus vel p[ro]ligatus. claustralis vel cler
icus. vel laicus et similia. Quid ut di
cat genus peccati videlicet si p[ro]miserit
adulteriū vel fornicationē vel homici
dium et similia. Item utrū peccatum p[ro]
petratum sit enorme mediocre vel par
uū manifestum vel occultum. Item v[er]o
dicere cōfiteus peccata que p[ro]miserit quā
q[uo]d sensibus abutendo. Item utrū diu
in peccato permansit an recēter illud
incurrit et ceteras ingressiones. et hec
omnia p[er] quid intelligūtur. Ubi in loco
sacro vel p[ro]phano in domo d[omi]norum
vel alibi. per quos scilicet mediatorez
vel internūcios. q[uo]d omēs tales sunt p[ro]
ticipes criminis vel damnatōis. et ip
se est reus et obligatus p[ro] peccatis eo
rum. Item p[er] quos. i. cū quibus et con
tra quos. Quotiens. debet enim pecca
tor si potest confiteri non solū ipsa pec
cata sed etiam vices et iterationes ut di
cat quotiens cognouit fornicariāz vel
adulterāz. utrū vnam vel plures quoti
ens. dixerit p[ro]ximo. verba cōtumelio
sa quotiens iterauit et similia que vul
nus iteratum tardius sanāt. Si autē
ex obliuione non potest singula p[ro]ut
commisit confiteri. dicat tamen quan
to tempore in peccatis p[er]seuerauerit
seu p[ro]durauerit. Utrū medio anno vel
integro. aut certe pluribus annis in fa
ciētib[us] p[er]seuerauerit seu p[ro]durauit
et infra tale tempus v[er]o sepius pec
catum iterauit. hec et his similia p[ro]ut
valer studeat diligenter confitendo es
narrare. Et hoc ipsum q[uo]d non potest ad
memoriam sua scelera p[ro]pter multu
tudinem ac obliuionem p[ro]uocare co
netur deplangere ac dolere. Cur scilicet
tali temptatione hoc fecerit et utrū
p[re]uenit ipsam temptationem vel fue
rit. **l. j.**

rit preuentus ab ea. vtruz sponte vel co-
actus vtrū cupiditate vel paupertate.
vtrū ludo an nocendi animo et similia
Quomodo scilicet de modo agendi vtrū
pariendi quod melius actu q̄ lectōne
noscitur. Quando vtrū in tempore sa-
cro et orationi p̄stituto. vt in festiuitate
sanctorum. et tempore quadagesimali
et aliorū ieiuniorum. Debet etia p̄-
cator p̄fiteri et dolere d̄ bonis obmissis
que scilicet potuit facere et nō fecit. ta-
lia enim dicunt̄ proprie delicta quasi
derelicta. **D.** Item de tempore ma-
lo expenso. De his om̄ibus circūstan-
cijs aug. sic dicit. Consideret penitēs
qualitatem criminis in loco. in tempo-
re in p̄seuerantia. in varietate p̄sone.
et quali hoc fecerit temptatione. et in
ipsius vicij multiplici executione. **D.**
oportet etia fornicatorem penitere p̄ ex-
cellentiam sui status aut officij. aut p̄
modū meretricis aut in modo sui ope-
ris et qualiter suam turpitudinem pe-
gerit vel in loco sacro. aut cui debuit
excellentiā fidei vt sunt domus domi-
norū et aliorū multorum si in tempore
orationū cōstitutio in festiuitate sancto-
rum. aut tempore ieiunij cōsideret quā-
tum p̄seuerauerit et defleat quod p̄seue-
ranter peccauit. Item si vltro se pecca-
to obtulerit. Item qd non expectauit
temptationem sed preueuerit volupta-
tem. omnis ista varietas p̄stenda est et
deflenda. h̄c aug. **E** Sed quas
ex istis et cōsimilibus circūstancijs sit
necesse confiteri vel quarū cōfessio sit
de bene esse. Notandum q̄ quedaz cir-
cūstantie trahunt in aliud genus vel
speciem peccati. vt peccare carnaliter
cum muliere cōiugata. et has tenetur
homo confiteri. quia tenetur dicere ge-
nus peccati. Quedaz vero sunt aggra-
uantes in eadem specie. et harum que-
dam sunt aggrauantes nō totaliter si-

cut scientia vel magnitudo. et has non
tenetur quis confiteri. quia sunt quasi
venialia peccata. Quedaz sunt aggra-
uantes totaliter. et notabiliter et has
oportet p̄fiteri. Non em̄ sufficit illi qui
centuz marcas abstulit de alieno dice-
re ego abstuli alienum. cū em̄ ita bene
possit verificari si accepisset vnū dena-
rium. nec sufficit illi qui gladio vulne-
rauit proximū: ego percussi proximum.
Unde s̄m q̄ dicit thomas Necesse est
solam illam circūstantiam p̄fiteri que
trahit in aliam speciem peccati. qd tunc
solum est necessariū quando circūstan-
cia trahit in aliam speciem peccati mor-
talis. De hoc etiā dicit quedam glosa
q̄ homo tenetur in p̄fessione dicere om̄ia
peccata. que occurrunt memorie et
circūstancias eorūdem. si tales sunt q̄
multū aggrauant peccata. vel ponant
illa in alio genere vt cū quis p̄cutit a-
liquē in ecclesia vel ibi aliquid furetur
Circūstantia loci facit q̄ h̄mōi cōfes-
sio vel furtū sint sacrilegia et sic transle-
unt in aliud genus peccati. De circū-
stancijs aut peccati carnalis. dicit tho-
mas q̄ circūstancie particulares pecca-
ti carnalis. que in specie peccati mor-
talis trahunt. semp sunt p̄stende. S̄
om̄ia talia p̄fiteri quecūq̄ aggrauant
p̄fectionis est. h̄c thomas. Ex his igi-
tur dictis colligere possum⁹ q̄ ille cir-
cūstantie q̄ trahunt in aliud genus vel
speciem peccati mortalis. et que mul-
tū et notabiliter sunt aggrauantes. de
necessitate sunt cōstende. Ceteras ve-
ro circūstantias quascūq̄ aggrauātes
p̄fiteri est de p̄fectione prout dicit tho-
mas. Itaz quanto p̄fectius quisq̄ su-
am p̄scientiam a peccatis et eius circū-
stantijs quibuscūq̄ p̄ p̄fessionē humili-
lem expurgauerit. tanto portiozem veni-
am suorū criminū et copiosiorē gratiā
a dño obtinebit. **Filius.**

Utrum peccata venialia sint con-
fiteunda de necessitate salutis.

Capitulum VII. Pater

Peccata venia-
lia confiteri prout plurimi
doctorum asserunt non est de necessitate
salutis quia nullus propter peccata venia-
lia si non assint mortalia a consortio fide-
lium separabitur. Debet tamen quilibet in-
quantum valet. a se etiam minima pecca-
ta propulsare. quia minimi peccati potest
fieri in conspectu dei magni. dum sibi pla-
cet. unde richardus de sancto victore
quod si ex fragilitate nostra venialia pec-
cata committimus. nequaquam tamen pro huius-
modi de consortio fidelium separamur.
Debemus tamen in quantum valemus
et dominus adiuerit ea propulsare de no-
bis. quodlibet enim peccatum liceat homi-
nibus videatur minimus si non displiceat
apud quod iudicem iustum sit magni. dicit namque
augustinus. Nullum peccatum criminale dum
displicet nullum veniale dum placet. Stu-
deamus igitur non solum magna. sed etiam
minima vitare peccata. ne si minima
continemus. paulatim defluamus? hec rich-
ardus. Unde salubre est etiam de pec-
catis venialibus confessionem facere. quia
dum minoris peccatis medicamenta
non adhibentur. per medium confessionis et con-
fessionis ac alia pia opera. valde cor in-
frigidat homines. et reddunt faciliores ad
alia maiora peccata perpetranda. pro-
pter hoc dicit beatus augustinus. Non
solum ad confitendum mortalia verum
etiam venialia sic hortatur dicens. Qui
confitetur peccata sua et accusat ea. iam
pactum cum deo facit. Excusat deus
peccata tua si et tu accusas coniuges
et deo. oportet quod oderis in te opus tu-
um. et ames in te opus dei. inquit om-
nium bonorum operum. confessio est ope-
rum malorum. et tunc facis veritatem

quia non te palpas non tibi blandiris.
fac igitur veritatem confessionis. et ve-
ni ad lucem in operibus bonis etiam pro-
pter illa. que videntur minuta peccata
lingue aut cogitationum aut immode-
rationis in rebus confessis. quoniam mi-
nuta peccata plura. si negligantur oc-
cidunt. Minute sunt gutte que flumi-
na implent. minuta sunt grana arene
sed si multa arena imponatur. premittit
atque opprimit. hoc facit sentina neglec-
ta. quod fluctus facit irruens sed diu
intrando et non exhauriendo inergit
navem. Quid est autem exhaurire nisi
si bonis operibus agere ne obruantur pec-
cata. gemendo ieiunando tribuendo igitur
noscendo. hec augustinus. Necessarium igitur
est qui gratiam dei desiderat habere
et in summi sponsi et amici amplexibus
frequenter manere ut a peccatis
non solum mortalibus. sed etiam veni-
alibus studeat se cohiberi. Si autem
ex sua negligentia aliquam maculam
etiam venialis peccati contraxerit. per-
tinuus conetur illam per confessionem
et penitentiam a se expurgare. ne eum
gratia et consortio tanti hospitis con-
tingat carere. De hoc quidam doctor sic
dicit. Caveamus quantum possumus
ne aliquid in nobis inveniatur dominus
noster ihesus christus. quod oculos eius
offendat et si forsitan ut solet humane
condictionis fragilitas aliquam neg-
ligentie maculam contraxerit. citius
per confessionem et penitentiam lacri-
marum abluere eam omni studio festi-
nemus. ne diu sine amici nostri mane-
amus amplexu. quia paratio est nos
recipere. quam perdere tantum si non tar-
demus de die in diem reverti ad deum
hec enim duo mala odit deus omnipo-
tens in omnibus hominibus. id scilicet
negligentiam revertendi et negli-
gentiam sue salutis desiderandi hec il-

le. Ex dictis igitur colligere possumus bonum et salubre esse etiam peccata venialia per confessionem abstergere. ut cor magis purgatum ad suscipiendam gratiam. unusquisque possit habere. Filius. **C**irca etiam desiderio utrum facta confessione teneatur quis iterare confessionem. vel si sint aliqui casus propter quos oporteat confiteri iterare confessionem prius factam. Et si quis peracta penitentia recidivum fecerit iterum cadendo in peccatum. utrum teneatur talis peccata prius confessam propter hoc reiterare confessionem factam resumendo aut prius. Ca. VIII. Pater.

Notare deus quod confessionem semel bona fide factam ei. qui potuit absolvere. nunquam tenetur homo reiterare nisi velit pro tanto ut dicitur in hoc. in quadam questione de quolibet quod non sit aliquis auctoritate cuiuscumque hominis compelli ad confitendum peccatum. quod alteri confessus est qui absolvere potuit. quia confessio peccatorum est quoddam sacramentale divini imperio subiactum non humano. **S**unt tamen casus in quibus tenetur homo confessionem non rite factam iterare et hoc in quatuor casibus. ut propter defectum confessoris aut propter defectum confitentis. Propter defectum confessoris dupliciter. aut quia deficit ei clavis potentie. eo quod non potest de illo peccato absolvere. aut quia deficit ei clavis scientie. quia nescit discernere. Propter defectum confitentis dupliciter. aut quia dimidiavit confessionem id est quia scienter tacuit aliquod peccatum mortale. aut quia contempsit seu neglexit satisfacere et oblitus est satisfactionem iniunctam. nam si sciret eam implere vellet. non deberet confessionem iterare. Cum supradictis

scaris videtur concordare in pluribus Raym. et hostiensis. ipsi tamen ponunt etiam casum de eo qui in proposito est non deferendi peccatum. propter tales igitur casus ut premissum est tenetur homo confessionem non debito modo factam reiterare. Quibus confessus fuerit peccata ut debuit et cui debuit. reiterare non tenetur nisi velit propter magis certum. quia quanto frequentius et pluribus quis sua crimina sub spe venie confessus fuerit tanto potius veniam suorum scelerum et habundantior gratiam a domino consequetur. **E**videndum est etiam de hoc utrum post completam penitentiam recidivans teneatur iterum illud recidivum quod omnia alia que commisit confiteri maxime si persistat talis qui nunc alio audivit eum. Non credo quod teneatur dicere specialiter et distincte ea que ante confessus est. sed sufficit confiteri generaliter de illis exprimendo ingratitudinem suam et dicendo de multis et magnis peccatis mortalibus liberauit me dominus per penitentiam et ego ingratus existens nihilominus sic offendi eum. ut si forte nesciat exprimere aut non exprimat ingratitudinis nomen non nocet. dum talia dicat verba. quia ex quibus sacerdos ingratitudinem illam possit intelligere. **R.** Utrum etiam liceat confessionem dimidiare dicendum quod non quia oportet quod unus fiat confessio omnium que habentur in memoria. Si vero aliqui exciderint a memoria non debet ob hoc iterari alias reputari confessio dimidiata quod si homo peccatum quod in priori confessione oblitus fuit postmodum persistat etiam alteri. non oportet propter hoc totam confessionem iterare. licet hoc quidam senserint sed sufficit quod persistens dicat hoc peccatum quod oblitus fuit expresse vel explicite. Alia autem in generali di-

tendo q̄ alia multa peccata confitere
tur hoc oblitus fuit. **I** Etia3 no-
tandum q̄ si homo peccatū cōmissum
est totaliter oblitus. tunc sufficit con-
fessio et penitentia generalis. si nō to-
taliter tunc debet laborare. ut per ea q̄
scit recorderetur. etiam ea que oblitus
est. et si recorderetur etiam ea teneretur p̄
eis penitere. Si vero nō potest recor-
dari sufficit penitētia generalis. de hoc
dicit Augu. Veritatē dicit deo peni-
tens quando nihil illi de p̄missis sce-
leribz celat. nō q̄ et si volūrate celave-
rit deus ignoret sed dum veritatē sibi
dē vult ab eo. ut veniam p̄sequat. Si
vero aliqua menti exciderint p̄fiteretur
veritatem deo cu3 generaliter dixerit.
Deus q̄ nosti occulta cordis et ope-
ra mea et delicta mea a te non sunt ab-
scondita. quibus veniā largiaris. Et
hec veritas confitentis. quam diligit
deus. vñ psalmista. Ecce em̄ veritatez
dilexisti &c. Hic insinuat̄ q̄ genera-
lis confessio etia3 deleat mortalia pec-
cata quorum intelligentiā nō habetur
Sed notandum q̄ sunt nonnul-
li in ordine constituti ac professi. qui i
graves casus incidunt peccatorum. et
tamen facinora sua ducti quodam ri-
more humano ac verecundia nō con-
fitentur suis p̄latis. vel eis qui hñt
auctoritatez absolventi. sed celāt sua
mala facta aut reuelant p̄fitendo ea p̄
sotis siue religiosi siue secularibus
qđ peius est qui nō habēt auctoritatē
eos absolventi. Quicunq̄ tales sunt
sciant se eē nō absolutos. Et quāvis
absoluti nō sint nō tñ vtenē accedere
ad mensam dñi corpus et sanguinem
sumēdo ac tractādo nostri saluatoris
nō timētes illud pauli. Qui māducat
carnē meā et bibit sanguinē meum. in-
digne iudiciuz sibi manducat et bibit
Et sunt nonnulli qui quidē timorē hñt

bent p̄fessionē facere. auctoritatē non
hñtibz qz sciūt p̄ tales nō posse absol-
ui a suis peccatis nolūt p̄scia3 suā re-
uelare suis p̄latis tñtes indignari-
onem illoz incurrere. et p̄ p̄ns in suis
solatijs officijs seu dignitatibz p̄mo-
uēdis impediri. Et iō mittūt ad abba-
tē vñ p̄latū q̄ eis p̄est ut suā auctori-
tē alteri det qui eos absolvere possit al-
legātes se nō posse. nec habere gratiā
suo p̄lato p̄fiteri. Quid de talibz refe-
rā ignoro hoc tñ dico q̄ incautū ē p̄-
ter talem carnalē et stultū timorē hui-
mōi absolutōz a suo p̄lato extorq̄re vñ
querere. nisi alia valde rōnabilis cā ex-
istat p̄pter quā subditus cogat hoc fa-
cere meli⁹ ē tñ facere p̄fessionem hñti
auctoritatē absolventi q̄ nō habēt. ab-
solutionē vero sic factā p̄mittam⁹ vi-
sceribz misericordie ihesu cristi. Et cō-
tra tales sic dicit p̄pheta. Si q̄ritis q̄
rite p̄uertim⁹ & venite hoc ē dicere Si
desideratis et q̄ritis veniā v̄ioz pecca-
minū. querite p̄stāter et efficaciter nō
obmittēdo p̄pter timorē privationis
alicuius solati carnalis. seu cōmodi
tēporalis apire p̄scias vestras. p̄lato
vestro humiliter peccata vestra p̄fitem-
do. **N** Sūt etiā nonnulli qui ita
excecati sunt seu indurati in suis p̄ni-
tatijs q̄ easdē suas iniquitates suis p̄-
latis nō p̄fitem⁹ vsq̄ ad extremā ho-
rām suē mortis. Et hoc iō qz a suis
p̄uersitatibz desistere nolūt aut nō pos-
sunt vñ manifestare seu inorescere alijs
erubescūt quales sint. Et q̄piculosū
sit in tali errore eē dicere nō sufficio.
nā p̄uervivere sine omni timore dei
et differre p̄fessionē vsq̄ ad ultimāz
mortis horā ignoro si quid hōi sit p̄-
culosius. in omni em̄ scriptura nomi-
veteris testamēti invenimus solū vñū
homine eē saluatū in extrema penitē-
tia latronē vic3 qui pepēdit iuxta cru-
I .ii.

cem cristi. vñ beat⁹ bernardus. Ut qd homines in vita sua dissimulant age re penitentiam ⁊ de extrema psumunt confessionem nā in omni scriptura canonica tā rā vñ inuenies in extrema penitētia saluatū ⁊ hoc hora dominice passionis. Ex his igit dictis colligit q mortiferum et q periculosum sit deferre p̄fessionē ⁊ penitentiā vsq ad extremam mortis horam. Omnis g qui se huiusmodi diuersis laq̄is tam periculosus irretitū sentit ad cor redeat ex timore mortis et futurū iudiciū seu dānationē perperuā p oculis habeat et suam consciētiā p vitia seu peccata maculatā per humilem confessi onem suo prelato cui tenetur sua secreta pandere postposito omni timore et verecundia patefaciat. multo melius est enim coram vno homine erubescē tiam reportare q coram deo et omni celesti curia verecūdiam sustinere ⁊ p consequens eternā damnationem incurrere igitur vnusquisq̄ fidelis non differat penitētiā sed cū se sauciātū p aliqua peccata senserit currat ad remediū confessionis deum irātum ius dicem conuertit in p̄ssimū patrem. testāte beato bernardo qui dicit. O felix penitentiū humilitas o beata spes confitentium q̄ facile vincis inuincibilem q̄ cito tremebundū iudicē conuertis in p̄ssimum patrem et sic patet de confessione que est scda pars penitentie.

Incipit tertia distinctio primi libri.

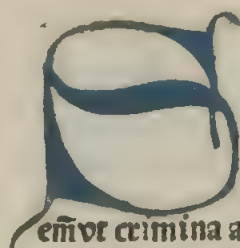
Valogranari

Filius

Dist explana
tionē duarū partiū vicz cō
fessionis ⁊ cōtricionis nūc
de tertia parte vicz de satisfactione de
fidero informari.

Ca. .I.

Pater

Tire debes

q̄ ad emendationem peccatorum maxime mortaliū necessaria est satisfactio. oportet em̄ vt crimina ad plenū purgēt. quantū ad reatū ⁊ quantū ad actū. Quantū is q̄ ad reatū vt de p̄teritis satisfaciā? Quantū ad actū vt denuo nil tale p̄mit tam? vñ rich. de sancto victore sic di. In criminaliū peccatorū expurgatōe opus est p̄fessione et satisfactōe nam p̄pūctō ⁊ orō qñq̄ solent ad venialiū peccatorū in expurgatōz sufficere. criminalia expurgare oportet ad plenū tam fm reatū q̄ fm actū. fm reatū vt de p̄teritis satisfacias. fm actū vt de reliquo nil tale p̄mittas: vel p̄mittere p̄sumas. **Q**ualis aut debeat esse satisfactō p peccatis. thomas de aquino declarat sic di. Satisfactō debet eē talis per quam aliquid nobis subtrahimus ad honorem dei. nos aut non habemus. nisi tria bona: scz bona anīe et bona corpis et bona fortune scz exteriora. Ex bonis quidez fortune subtrahimus nobis aliquid p elemosinā sed de bonis corporalibz p ieiuniū. ex bonis anime n̄ oportet vt aliquid subtrahamus nobis quantū ad essentiam sed quantū ad diminutōz ipsorū. qz per ea efficiū deo accepti p hoc q̄ ea submittimus deo totaliter et hoc p orationem. hxc thomas. **U**nde notā dum q̄ satisfactionū quedaz sunt partes p̄cipales scz orō ieiuniū et eleōsina. Quedā vero sunt secundarie. que ad has requirūt vt vigilie pegrinatōnes et discipline. Dicēdū ergo q̄ oīa opa carnē assilgentia reducūt ad ieiuniū. Omnia vero opa spiritalia ad orationē ⁊ oīa opa misericordie ad elemosinā reducūt. Sufficiētia vero p

cum principaliū pōt accipi ex pre ter
mini a quo ē motus satisfactoris. qz
per ieiuniū reuocamur a concupiscen
tia carnis per elemosinam a concupiscē
tia oculorū. p orationē a supbia vite.
Scdo modo sumit hxc sufficiētia ista ex
pretermim ad quē p ieiuniū bñ ordi
nat hō in seipō. p elemosinā ad pro
ximū. p orationē ad deū. Tertio mō
sumitur hxc sufficiētia ex parte mate
rie de qua fit satisfactio. qz per elemo
sinā fit satisfactio de bonis exterioris
substātie. p ieiuniū de bonis corporis
per orationē de bonis mētis. Quar
to mō sumit hxc sufficiētia ex pre mo
do satisfaciendi. fit em̄ satisfactio tri
bus modis. vel p punitōz. vel p re
demptōz. vel p supplicationē. Prīmū
facimus ieiunādo. scdō elemosinam
dando. tertū orādo. Quāto sumitur
hxc sufficiētia ex pre effectus. per sa
tisfactionē em̄ nobis tria magna bo
na pueniūt scz ipetratio gratie. remis
sio pene. expiatio reliquiarū culpe. ad
primū videt valere elemosina ppter
multiplicatōz intercessorū. ad scdōz ie
iuniū. ad tertū oratio. Consistit ergo
satisfactio in his tribus scz in oratiōe
ieiunio. et elemosina. vt iste ternarius
contra istū nephariū ternariū dyabo
li opponat. Oratio vicz ptra supbiam
ieiuniū ptra carnis concupiscētiā.
elemosina ptra auaritiā. R Aliiter
etiam pōt dici videlicet q satisfactio
consistat in duobz scz largitōe elemo
sine. et carnis maceratōe. S Ele
mosina aut triplex ē. prima consistit ī
cordis pūctōe qñ aliquis seipsum
offert deo iuxta illud. misere anime
tue placēs deo. Qui em̄ pauperi ele
mosinā pbet et se ab iniquitate non ab
stinet. talis qd minus est. obrulit. et qd
maius est peccato seruauit. de hoc di
cit beatus gre. Qui indigenti p primo

exteriorē substātiā prebet sed vitā suā
a nequitia nō custodit. rem suā deo tri
buit et se peccato hoc qd minus ē ob
tulit auctori. et hoc qd maius est serua
uit iniquitati. hxc gre. Sed penitens
et satisfaciens p suis reatibz studeat
cor pccatū et corpus mūdū in se exhibe
re deo. vt possit elemosinā acceptā cri
sto offerre. Secūda elemosina ē in cō
passione proximī. qua pparimur alie
nis aduersitatibz tāq̄ nostris. de qua
compassione dicit gre. xx. morali. sic.
Plus nōnūq̄ esse dicimus ppati ex
corde q̄ dare qz q̄squis pfecte indigē
ti cōpatitur minus estimat omne qd
dat. Super afflictū quippe ppatiētes
plangimus. qñ aliena damna nostra
reputamus. et culpas delinquentū no
stris mūdare sleribz nitimur. Qd vide
licet agentes plus plerūq̄ nobis. q̄
his pro quibz agit subuenimus quia
apud iternū iudicē ex gratia caritate
aspirāte pmissa. queq̄ perfecte diluit
ppria. qui pure plāgit aliena. hxc gre.
Qui exteriores diuitias nō habet in
his operibz misericordie se exercere
debent Ad hoc faciendū hrtatur rich
ardus de sancto victore sic dicēs Mi
sericordia magna est aliene afflictio
ni compari. maior aut pro alienis res
atibz compungi. preclaruz em̄ genus
est misericordie delinquentes deslere
penitentibus indulgere. aliena deli
cta ppijs lacrimis delere. In his ope
ribz misericordie nos exercere debe
mus qui exteriores diuitias nō habe
mus Magna em̄ est elemosina nuduz
vestire maior autē indisciplinatū mo
rū doctrina ornare. Optimū vero ele
mosine genus corripere inquietos cō
solari pusillanimes. paciētes esse ad
omnes. hxc richardus Et beatus ber.
Plus em̄ est verbi pabulo victuram
in ppetuū mentem reficere. q̄ ventrē
l. iij.

periture carnis terreno pane faciare.
Donū ē etiā p quosdā septē elemosi-
 ne pres. s. docere ignorantē. consulere
 dubitātī. solari tristē corrigere pec-
 cātē remittere offendēti. portare onē
 rosos ⁊ graues ⁊ p oīb⁹ orare q̄ etiā. i
 hoc versu prinēt. Consule castiga sol-
lare remitte fer ora. Ita tñ q̄ sub eo-
 dem intelligatur consiliū et doctrina
 Tertia elemosina p̄sistit in largitiōe
 manuali. Uñ dñs in euāgelio. Date
 elemosinā ⁊ oīa munda sunt vobis. ⁊
 Beatus aug. Elemosina mūdāt pec-
 cata ⁊ ip̄a interpellat pro nobis ad do-
 minū qz quicquid dederim⁹ ip̄s inter-
 gre possidemus. Si vis ergo esse mer-
 cator optimus. da qd nō potes obtine-
 re vt recipias qd nō poteris amittere
 da modicū ⁊ recipies centuplū. da tē-
 poralē possessionē vt psequaris here-
 ditatē eternā. vtātur diuites p̄suetu-
 dine infirmitatis sue: sed toleāt aliē
 se nō posse. melius em facerēt si aliter
 possent qz si p̄suetudines mittas egro-
 tas. concedit tibi vti p̄ciosis da pau-
 perib⁹ vilia. Hec aug. Et Crisost.
Stulticia est illic relinquere vñ exitu-
rus es ⁊ illuc nōn p̄mittere quo itu-
rus es illuc ergo sbām tuā colloca vbi
patriam habes. **D**e elemosina
 etiam dicit pe. da. sic. **V**irtus elemo-
 sine. que velut flumen fontis irrigui ⁊
 peccatorū inquinamenta detergis. et e-
 stuantū virtū flāmas extingnis. **S**
 felix elemosina. q̄ de gelenne baratro
 tenebrarū filios extrahis. adoptatos
 regni celestis luci p̄perue introducis
 tu de maib⁹ pauperū volas ad celū ⁊ il-
 lic tuis amatorib⁹ p̄paras hospitīū. ⁊
 p̄bes hereditatē imarcessibilē et ce-
 lestis curie dignitatē. **M**irāda mise-
 ricordie virtus q̄ peccatorū oīm rubi-
 ginem purgat. frēmētū peccatorū inci-
 tamēta mortificat ⁊ splendore celestis

gratie tenebras hōz mēres illustrat
 felices nūdine. p̄bet panis exiguus.
 acquirīt regnū. p̄rigit munus. p̄pa-
 ratur aula celoz. nūq̄ deo carus erit
 qui vel affectū vel effectū elemosine nō
 habuerit vt scz qui nō habeat rē. habe-
 at volūtātē. ⁊ dū domesticæ facultatis
 res nō exuberat. liberales animi diui-
 cias non amittat. hec pe. da. **U**
 Sūt etiā fm quosdā septē elemosine
 corporales. scz pascere esuriētes porta-
 re ficientes vestire nudum recolligere
 hospitē visitare infirmū redimere cap-
 tīū ⁊ sepelire mortuum. Uñ versus.
Visito pro cibo redimo tego colligo
condo. **I**ste igit sūt tres elemosine si-
 ue tria genera elemosinarū. p̄ q̄s peni-
 tens satisfacere debet pro peccatis suo
 creatori. **Q**uisquis ergo habet terre-
 nam substantiā. tenet ad manualē lar-
 gitōz. vt tribuat elemosinā necessita-
 tem paciēti fm maius ⁊ minus. p vt
 dicit **L**obias Si multum tibi fuerit
 tribue habūdāter. si exiguū tibi fuerit
 etiaz exiguū libenter ipartiri stude.
X Si quis vero terrenā substantiā
 nō hz vt sunt paupes vel religiosi. q̄-
 bus nō adest facultas rep̄taliū. seip-
 sos offerāt deo p̄ p̄emptū mūdi. ⁊ a-
 more dei ac p̄passionē proximi vt pre-
 missū ē. ⁊ acceptā oblatōz siue elemo-
 sinā obruleēt deo. Carnis at maceratō
 p̄sistit i q̄ruor. s. i orōib⁹ ieiunijs vigi-
 lijs ⁊ flagell **A** De orōe sciēs. Orō
 ē p̄geries vñ ad aliquid obrinēdū ⁊
 in deum tendētiū. ip̄a quippe cū ex cor-
 de p̄rito ⁊ hūili fusa fuerit. remissōz
 peccatorū a dño ⁊ recōciliatōz obtine-
 bit. **D**e hoc dicit iohānes abbas mon-
 tis finay i tractatu de xxx. gradib⁹ sic.
 Oratō fm qualitātē eius ē p̄iunctio
 ⁊ vnio hōis ⁊ dei. fm vero opatōz dei
 ē recōciliatō. lacrimaz mater. pecca-
 torū p̄piciatō. rēptatōnū pons. tribula

tionū murus. aglor opus. futura iocū
ditas virtutū fons. delitie anime. mē
tis illuminatio. desperatōis securitas
spei demōstratō. tristitie solutio: diuini
cie monachorū. thesaurus quiescenti
um. hec Johannes abbas. Magnum
em̄ remedium est penitentibz ipsa ora
tio. ⁊ contra temptamēta omnia mu
nimentum egregium. Quā etiā cōmē
das beat⁹ Bernardus sic dicit. Quid
oratione preciosius. q̄ deo est sacrifi
cium. angelis organū. sanctis puiui
um. oratibz p̄sidium. p̄tritis vnguen
tum. penitentibz remediū. hostibus ia
culū. tempratis oibz firmamētum. Et
p̄out thomas dicit. Sciēdū s̄m quos
dam q̄ duplex est orō quedā est p̄tem
plantū. quorū puerfatō in celis ē. et
talīs totaliter ē delectabilis nō satiffa
ctoria. alia est que pro peccatis gēmi
tus fundit. ⁊ talis hz penam ⁊ est sa
tisfactionis p̄s. vel dicēdū melius. q̄
quelibet oratō habet rationē satisfacci
ontis. qz quamvis aliqua habeat sua
uitatem spiritus. habet tamen afflictio
nem carnis. Quia dicit gr̄e. Dū cre
scit in nobis fortitudo amoris intimi
infirmamur procul dubio fortitudine
carnis. Nec thomas de aquino De se
cundo scz de ieiunio. **N**orādū
q̄ triplex est ieiunū Primū est corpo
ris a cibo materiali Scdm afflictōis
a gaudio tēpali Tertium spirituale a
mortalī peccato Et hoc triplici ieiunio
debemus castigare corpus nostrū. pa
rū est em̄ qd̄ prodest ieiunare a cibo m̄
si ieiunetur a peccato. De ieiunio tam̄
corporali sciēdū. q̄ abstinētia a cibo
materiali carnem affligit. ⁊ penaz ge
nerat ideo est maxima p̄s satisfactōis
qz ut cōmuniter penitentibz ieiunium
pro peccatis indicitur ut p̄ abstinē
tiā castigari cicius a suis sceleribz ex
mundent. Et de virtute ieiunij. Johā

nes Abbas montis sinai in tractatu
de xxx. gradibz sic dicit. Ieiunū ē vi
olētia nature. decisio delectatōis gur
turis. recitio caloris p̄cupiscētie. me
ditatōnū malaz et intēctōnū subci
tio. libertas somniorū. mūdicia oratō
nis. anī luminare. mētis custodia. cō
punctōis porta. suspiriū humile. p̄tri
tio hylaris. restauratio multiloquij. oc
casio trāq̄llitatis. obediētie custos. so
mmi euacuatio ⁊ alienatō. sanitas cor
poris. peccatorū remissio. porta ⁊ oliri
e paradisi. Sz hz ieiunū tyrānū vicz
gulā. q̄ est porta viciōrū fluctus ⁊ vi
da iniquationū. ⁊ p̄fundū ignotarum
⁊ indicibiliū imūditatū Ex qua etiā
procedit ociositas multiloquiū risus
patratio scurilitatis. p̄radictō glori
acio. audacia. p̄sumptio. amor mundi
sordida rō. Qui aut̄ possidet paraliti
cū ipse interpellat p̄tra carnē ⁊ ille ex
oratus gulā viciōse oziri nō finit. Qui
em̄ sunt sine gustu illius penitus p̄ gu
le dulcedinē querūt delectari Nec Jo
hānes abbas. **E** Ieiunū aut̄ dis
cūt hec quatuor comitari scz largitas
leticia hora ⁊ mēsurā. De largitate d̄t
Beatus ieronimus Qd̄ māducatur?
eras si nō ieiunares. da paupibz. ut ie
iunū tuum. sit saturitas anīe nō mar
subij lucrū. De leticia dñs d̄t. Cum
ieiunatis nolite fieri sic ipocrite tristes
De hora ieiunij legif̄ i libro Regū
ionathas p̄ueit horā adiudicatus fuit
morti. De mēsurā d̄t beat⁹ aug. Qēs
aviditate ciborum lassata. p̄dit oratō
nis virtutem **N**unc videndū
ē de vigilijs. de q̄bz dñs d̄t vigilate ⁊
orate ne itretis i temptatōem. Et bea
tus petrus i canoni. sua Sobri⁹ estote
⁊ vi. Nā q̄ sobreviuit agilioz ē ⁊ expe
dictioz ad vigilādū. Cū vero repletus
fuerit cibo. segnis erit et piger ad ma
ne surgēdū ad deū laudādū nec tal po

terit dicere cū p̄sa' mīsta. Media nocte surgebam ad p̄fitendū tibi. q̄ aut̄ ieiunia reddant homines agiliores ⁊ expeditiores ad vigilādū. De hoc dicit Effrem abbas. Ad vigilādum multū ieiuniū valet sicut em̄ miles plurimum onere p̄grauatus impedit̄ ad bellū ita impeditur monachus ad vigilandum cū escarū largitate turgescit. nō em̄ possumus vigilare. cū v̄ter noster fuerit dapib' onustus. sed oppressi sō no vigiliarum fructus amittimus. ⁊ maximū detrimentū anime nostre acquirimus. Vigilijs ergo stude copulare ieiunium. vt cunctis anime virtutibus florere possis. vt caro tua subiecta sit anime tue. ancilla famuletur domine sue. hec Effrem. Et quia vigilie quandam fatigationem seu penam annexas habent. ideo sunt partes satisfractionis pro peccatis. Ad hanc igit̄ vigiliarū virtutem faciendam hortatur. Beatus paulus sic dicens. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia in vigilis multis. Et Ultimo etiam videndū est de quarto scz de flagellis q̄ primo consistūt in armis penitentialibus scilicet cinere cilicio ⁊ lacrimis deinde in pectoris tōsione iugi genu flexione et disciplinis. Item in afflictione peregrinationis. Item in tribulatione et cuiuslibet egritudinis afflictione qualia flagella sustinuit iob. Quilibet ergo penitēs prout p̄tra dominū per sua scelera peccauit. studeat de istis flagellis assumere et suo creatori p̄ talia opa penalia satisfacere. ⁊ qui prius p̄ oblectata carnalia recessit a deo. nunc per afflictionē carnis ⁊ amaritudinē penitentie iterū conēs redire. De hoc petrus damascenus sic dicit. Optime penitet. qui dū carnē verberib' macerat. lucrum qd̄ delectatiōe carnis ami-

serat afflictionib' recompenfat. Et salubrē illi nūc amaritudinē ingerit cuius caro olī noxa delectatiōe peccauit. Nihil differt quib' penis caro addicitur. dūmodo volūtas p̄cedētis illecebris vicaria repressi corporis afflictione mutetur. qz qd̄ leta caro traxit ad culpā. afflictia reducat ad veniā. Dec pe. da. Vñ quisquis pro suis excessibus se hic nō afflixerit. nec a deo flagellat' fuerit a p̄sortio filioꝝ dei alie' erit. Vñ. b. aug. Flagellat deus omnē filiū queꝝ recipit et tu exceptus eris. Si fueris exceptus a passiōe flagelloꝝ nō eris in numero filioꝝ. Sic igitur pars de satisfactiōe que ē tertia p̄ penitentie. Post hēc etiā sciendum q̄ vnusquisqz tanto maiore afflictioneꝝ penitentie seu satisfactiōis p̄ suis peccatis dēt assumere. quāto recordatur turpiora ⁊ multipliciora crimīa p̄tra suū creatorē se p̄mississe Vñ bñs gre. i qdā omelia. Vnusqzqz rāto maiora querat bonoꝝ opū lucra p̄p̄māz quāto grauiora sibi iculit dāna p̄ culpā. ne q̄ em̄ par fructus eē bōi opis d̄z ei? q̄ minus et eius qui āplius deliquit. rāto quisqz d̄z a se illicita abscidere q̄nto meminit se ⁊ illicita p̄petrasse. In illis v̄bis vniuscuiusqz p̄scia pueniēt dēt em̄ quilibet seipm̄ discutere. ⁊ in quib' et in quāris peccatis deliquerit attēdere. Et prout excessit p̄m̄ maius et minus suis delictis remedia p̄fectiora penitētia studeat adhibere. Et tñ circa hoc de misericordia dei presumere. Sic tamen presumere. ne p̄ingat ex aliqua negligēti securitate torpere. Et quis p̄ditōꝝ nē nō pascat cruciatib' nostris vult tñ ⁊ q̄ voluptate delectari ab eo discessimus p̄fletus ⁊ lamēta amaricari itē ad ip̄s ēdeam? Ista tāgit beatus Gre. in cura pastora. sic di. Ammonendi sunt quippe qui pec-

cata deplozant operū et consummata
mala perfecto diluant lamēto ne pl?
astringatur in debito pperrati opis .
si minus soluit i fletibz satisfactionis
Scriptum quippe est. porum dedit no
bis in lacrimis in mensura. vt vides
licet vniuscuiusqz mens tantū penitē
do conpunctionis sue bibat lacrimas
quantum deo se ineminit aruisse p cul
pas. Ammonēdi sunt. vt incessanter
commissa ante oculos reducāt atqz vi
uendo agant vt a districto iudice vi
deri non debeat. Unde dō cuz peteret
veniam dicens. Auerte oculos a pec
catis meis paulo superius itulit. De
lictum meum contra me ē semper. Al
si diceret peccatū ne respicias. postu
lo. qz hoc respicere ipse non cesso. Am
monēdi sunt vt singula queqz admissa
p siderent. ac figillatim ea in se puni
ant. vnde p ieremias dicit. Diuisiones
aquarum deduxit oculus meus. Diui
sas quippe ex oculis aquas deducim?
quādo peccatis singulis disparitas
lacrimas damus nec vno eodēqz tē
pore eque mens de omnibz dolet. Sz
dum nunc huius nūc illius memoria
culpe acrius tangit. simul de omibz
in singulis p mota purgatur. Ammo
nēdi sunt etiā vt de misericordia. qm
postulant presumant ne vi immodera
te afflictōis intereāt. neqz em pnis do
minus an delinquētūz oculos flēda
peccata opponeret. si per semetipsum
ea districte ferire voluisset. Constat em
qz a suo iudicio abscondere voluit quos
miserādo pueniēs. semetipsum iudices
fecerit. Unde per paulū dicit. Si nos
metipsum iudicaremus. nō vtiqz iudi
caremur. Rursūqz amonendi sunt vt
sic de spe fiduriam habeāt. ne tamē in
causa securitate torpescant. Fletūqz
hostis callidus mētem. quam peccato
supplantat. cuz de ruina sua afflictum

se respicit. securitatis pestifere blādū
cuz seducit. Modo alioz em facta gra
uiora. mō nihil esse qd perpetratum ē
mō misericordia domini loquet. mō
adhuc subsequēs tēpus ad penitētiā
pollicet. vt dum per hxc mens decepta
ducit ab intēde penitētie suspendat
quatinus sic bona nulla picipiat quaz
mala nulla pstristat. et plenius obruat
supplicis qz nūc gaudet etiā in deli
ctis. Et notādū qz deus nō cruci
atibus nostris nō pascit. sed delicto
rū morbos medicamētis contrariis
medet. vt qui voluptatibz delectari re
cessimus. fletu amaricati redeamus.

Et qui p illicita defluēdo cecidimus.
et ab illicitis nosmetipsum resringa
mus. et qd insana leticia infuderat. sa
lubris mēstria exurat. et qd vulnera
uerat elacio supbie. curet abiectio hu
milis vite. hxc greg. Per ista igit die
ta iam colligere possumus vnumquē
qz penitentem debere perfectam peni
tentiam prout peccauit suis sceleribz
adhibere. si desiderat perfectā. samita
tem anime. et veniam suorum criminū
a domino obtinere. Filius.

Uero etiā de hoc vtrum peniten
tia debeat ad finem vite durare
an non. Ca. II. Pater G

De duratōne pe
nitentie scire dēs qz penitētiā
exteriorē nō oportet esse perpetuā. sz
circa interiorē distinguat. Est em pe
nitentia interior fm habitum et hxc de
bet perpetua esse. Alia est fm actum et
hanc non oportet esse perpetuam. sem
per em tenetur quis ad interiorē pe
nitētiā habitualē. qz vellet nō peccasse
sz ad exteriorē nō tenet ip. sz re
terea ē alius dolor rōnal. qz est peccati
detestatio. alius est sensibilis qz est pas
sio. et primus dolor ē et ip debet esse in

penitentia. Secundus vero nō est de necessitate. ¶ Et quibus nūq̃ sit certus de peccati remissione. tamen ppter hoc nō oportet penitentiā exteriorē rem esse perpetuam. quia nō exigitur in talibus certitudo scientie. sed sufficit certitudo coniecture probabilis. ut est quādo homo fecit probabiliter quod ex parte sua erat faciēduz scz dolendo. confitendo. satisfaciēdo. cauendo. ¶ De hac vero penitentia Thomas de aquino sic dicit. Duplex est penitentia quedam interior alia exterior. Interior est qua quis dolet de peccato cōmisso et talis debet penitentia durare vsq̃ ad finem vite. semper em̃ debet homini displicere q̃ peccauit si em̃ placeret peccasse. scz ex hoc ipso peccatū incurreret. et fructū venie perderet. Exterior est. qua quis exteriora signa doloris ostendit. et verborenis peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti. et iuxta eius arbitrium satisfaciē et hāc nō oportet durare vsq̃ ad finem vite sed ad terminatū tempus fm̃ mēsuram peccati. Unde etiā ploratus et lacrimae ad actum exterioris penitentie pertinent. qui nō solūmodo dēt eē continuus sed etiā nec oportet q̃ dureret ad finem vite qz merces opis penitentie est plena remissio peccati. et quantum ad culpam ⁊ quantū ad penam. post cuius consumptionē nō est necesse q̃ homo vltius exteriorē penitentiā agat. p hoc tamē nō excludit̃ contrinuitas penitentie qualis dicta est. ¶ Propterea sciēdum est hoc cū contritio quātū ad id qd̃ ē displicentia quedam in appetitu rōis sit. actus penitentie virtutis nūq̃ pōt esse superfluus sicut nec quantum ad intensionem. ita nec quantum ad durationē nisi fm̃ q̃ actus vnius virtutis. impeditur actus alterius magis necessarius

pro tempore illo. ¶ Cū quantūcūq̃ homo continue in actibz huius displicēcie esse possit magis. melius est dum modo actus aliarū virtutū vacet suo tempore fm̃ q̃ oportet. Sed passiones possunt habere superflūū et diminutum et quātū ad intensionē ⁊ quātū ad durationē. Et iō sicut passio doloris. quā voluntas assumit. dēt eē moderate intēsa. ita dēt moderate durare. ne si nimis dureret homo in desperationem et pusillanimitatē ⁊ huiusmodi vicia labaf. vnde ad virtutē oportet tenere mediū in passionibus Tristitia autē que in appetitu sensitivo penitentie psequit̃ et displicentia voluntatis passio quedam est. idcirco moderāda est fm̃ virtutem. quia eius superfluitas est viciosa. quia inducit in desperationem. vnde apostolus. Consolamini scilicet penitentem. ne forte abundantiori tristitia absorbeat̃. qui huiusmodi est et talis psolatio debet eē moderatim tristicie. ¶ Et notāduz q̃ gaudium seculi impeditur per dolorem contricionis. non autem gaudium quod de deo est. quia habet dolorem ipsum pro materia. hxc thomas de aquino. Per hxc igitur dicta informamur q̃ debita penitentia et congrua. si adhibetur certis excessibus et peccatis postq̃ perfecta fuerit ⁊ consummata plenam remissionem peccatorum quātū ad culpam et quantum ad penas huiusmodi obrinebit. post cuius executionem non est necesse. ut homo vltius agat penitentiam exteriorē. ¶ Circa quod etiam notanduz q̃ penitentia non est considerāda circa quantitatem temporis sed sz qualitatem cōpūctionis ⁊ emēdatōis nā quāto plus q̃s compūgit̃ in fletibz ⁊ maiore p suis reatibz dolore hz. tāto citius a sordibz peccatōz purgat̃ Cū dō

et petrus post confessionē et lacrimas statim mundari sunt. de hoc dicit beatus aug. Dñs noster nō cōstituit penitentie modū in temporis quantitate. sed in compūctionis et correptionis qualitate nā dauid et petrus confessione et lacrimis statim mūdari sunt et latro in cruce cōfitei dictū ē in ipso mortis articulo. hodie mecū eris in paradiso In actōe ergo penitentie nō tam considerata est mēsurā temporis q̄ doloris. hēc aug. Qñ sunt nōnulli penitentes qui statim in exordio sue cōuersionis peccata que cōmiserunt ad mentis oculos reducunt. et se propter illa in fletibz puniūt atq; ab omni iniquatione vicioz custodiūt. hi tales qñto frequētius hāc peragunt penitentiā. tanto citius a suis criminibz purgantur. Brūs greg. de hoc in tractatu super cantica exponens illud verbum Surge amica mea sic di. Surgit amica cū a peccati pperratione se erigit. venit cum per bona opera desiderij sancti. passibus ad celestia tendit. Sancta etenim mens cum preterite vite turpitudinem conspicit. euz peccata sua numerat. que fecit. mox secū in pscia erubescit. et quecunq; in mūdo dilexerat ad odium sibi transferens fletibz se punit. et ipsa penitētia facta robustior ab omni inquinatōe se exuit. ab omni torpore negligentie excutit. vt in infimis cogitationibz. nō iaceat sed ad apperēda celestia per sancta desideria se extēdat. hēc itaq; mēs surgit et venit quia a torporis infirmitate per cōpunctionem se erigit. et sanctis studiis se exercens ad eterna pedibz amoris currit. hēc greg. Quanto igitur valētius a fletibus compūgitur tanto perfectius purgatur et quanto est purgatioz. tanto ad contemptum temporalium fit fortior et ad desiderāda celestia fit

feruentior. Nec vero operatur diuina gratia. que talibus infundit. De hoc dicit hugo de sancto victore. Tunc vero i quibus malis sumus agnoscimus quando per infusionē diuine gracie illuminari dulcedinem spiritualium bonorum aliquatim degustare valemus. Et inde est q̄ post acceptū donū gracie continuo. mens ad lamēta soluitur. dolore pascitur. fletibus delectatur. et tanta iam impatientius. mala presentia tolerat: quanto ardētius e vicino amonita ad bona futura suspirat. iam nō solum mundum deserit s; fugit. non solum postponit. sed odit. Et que prius timore coacta ea que illicite possidebat dereliquit nunc salubri dolore compuncta etiā his que humane conditōis infirmitas exigit necessitatibus deseruire ingemiscit. Et sicut prius per timores ab illicitis immundicijs se sequestrauit. ita nūc omnem mundi speciem quantum possibile est in hac adhuc mortalitate uentri a cogitatione funditus excludit. hēc hugo: Ecce ad quantam perfectionē perducit lacrimarū effusio et cordis p̄punctio. De ipsa enim dicit beatus gregorius. Sola est compunctio que facit animaz borefcere pompas. desiderare cilitium. amare lacrimas. fugere risus. magna agere. et humilia loq̄ iuste operari et super peccatis timere ac tremere hēc ille. Deus autē penitētiā hominum et p̄punctionem infundendo eius conscientiam purificat a peccatis sedis. nulla enim cōueniētia nec p̄māsiō pōt eē lucis ad tenebras nā q̄ p̄municatio diuine maiestatis et iniqtatis. s; statū vt ingressus fuerit dñs virtutis sue radios ip̄git i tenebras dissoluēs et dissipās i mōto in actu oculi quicqd inuenerit feditatis qd sic cōrigit. nā p̄ lumē sue p̄ncipis nō

pōt ania mala que cōmisi ignotare. sed statim vt cognita fuerit displicēt vehementer. que autem displicēt. pēmitet cōmisiisse. Ex dei autē p̄sētia surgit anime cognitio. ex cognitiōe procedit displicētia. ex illa autē surgit penitentia. ad quam vt ait crisostomus. Sine omni intervallo sequitur indulgentia peccatorū. nō em̄ poterit se continere illa benigna dulcedo et dulcis benignitas. que est in visceribz misericordie dei nostri. cū ex corde nos petere et dolere cognoscit. sed ad gemitum offensam in se commissam misericorditer indulget. nec impurabit vt p̄ illa in eternum puniat sed pie relaxabit. vnde beatus augustinus super illud locum. Quorum tecta sunt peccata. i. cooperta et abolita. Si em̄ tēxerit peccata noluit aduerrere. si noluit aduerrere noluit aniaduerrere id ē punire s̄ ignoscere. Ita ergo dicit a deo recta vt deus nō videat id est eternaliter non puniat videre em̄ dei est peccata ad penā ip̄tare. Aduerrere autē a peccatis. hoc ē ea ad penam nō reseruare. h̄c aug. Itē ieronimus. Quibz deus dimittit peccata regit ne in iudicio reuelentur. Ex his aperte ostenditur. q̄ deus ipse penitentes soluit a debito pene eterne sc̄z. et tūc soluit qm̄ intus illuminat inspirādo veraz cordis p̄p̄ositionē. cui sententia rō suffragat et auctoritates attestant. nemo em̄ vere cōpūḡit de peccato h̄is cor p̄ritū et humiliatum nisi in caritate. qui autē caritate h̄z dignus ē vita eterna. nemo em̄ simul dignus vita et morte. nō ē igit̄ tūc ligatus debito eterne mortis. fili⁹ em̄ ire esse desit ex quo diligere et perhibere incepit. Et tūc igit̄ solutus est ab ira que manet sup̄ illū. q̄ nō credit. ip̄e em̄ solus ē q̄ tollit a suis fidelibz et penitētibz peccata p̄missa. testāte be

ato augustino qui dicit. Nemo tollit peccata nisi solus cristus qui est agn⁹ tollens peccata mūdi. Tollit autē dimittendo que facta sunt. et adiuvando ne fiant. pducēdo ad vitā vbi om̄io fieri nō possunt. **¶** Vñ ex p̄cedentibz colligitur q̄ p̄ p̄ritōz et penitentiam puenit ad amorem dei. Cū igit̄ inter deū et animā nō cadat medium nisi solū peccatū. dicente ysaiā Iniquitates nostre diuiserunt inter vos et deum vestrum que peccata cum fuerint per penitentiam et spiritualia exercitia de medio sublata. statim amor dei tanq̄ calor ab igne et tanq̄ radius a sole pertingit ad animam. ex cuius cōtactu incipit et ipsa calefcere et viceuersa deum vehementer diligere. vñ de beatus bernardus. Amor dei amor rez anime parit et preuenit. Sicut ei sol radius super rem obiectam proicit et per modum reflexionis de re obiecta calor contra solem reuertitur sic deus caritas calorem sue dilectionis super animam proicit et de ania ad deum redit vt sic dilecta rediligat a quo misericorditer est p̄uenta.

Filius **¶**

Quero etiā vtrū bona opa et meritoria p̄ peccatū sequēs mortificata iterū possint p̄ penitētiā sequentem reuiuiscere siue restaurari.

Capitulum. III. **¶** Patet

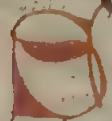
¶ Vero qd̄ bona opera et meritoria quibz per peccatum mortificantur. tamen per penitentiam sequentem viuificantur. Vñ thomas de aquino. Quidā dixerunt q̄ opera meritoria per peccatum sequēs mortificata non reuiuiscunt p̄ penitētiā sequētē p̄siderātes q̄ opa illa nō remanēt vt iterū viuificari possint. S̄z in hoc impedire nō pōt quin

viuificentur q̄ autem nō habent vim
et efficaciam perducendi in vitam eternā
hoc prouenit ex impedimento peccati
supuenientis. p̄ qd̄ homo reddit indig-
nus vita eterna. hoc autē impedi-
mentum tollitur p̄ penitentiā, in quantum
per eam remittit̄ peccata. Un̄ restat
q̄ opa prius mortificata per peccatum
per penitentiā recuperāt efficaciam per-
ducēdi eū. qui fecit ea in vitam eternā
quod ē ea reuiuiscere. et ita p̄ q̄ opa
mortificata p̄ penitentiā reuiuiscūt. vñ
versus Que sub mortali bona sūt dāt
bona terre. Cor reddūt humile minus
unt tormenta gehenne. Filius

Quero vitā assumpta vel perac-
ta penitentiā remaneāt peccato-
rum reliquie per quas ad iterum peccā-
dum disponantur homines

Capitulū III. Pater.

Sciendum qd̄

quāuis quis agat vel per-
egerit penitentiā. reliquie tñ peccatorū
remanēt ppter vicia prius tractata s̄m
magis et minus q̄ disponūt ad velle
peccandū quemadmodū remanet fos-
mes post baptismū. s̄ tñ diminute et
debilitate. ita q̄ nō possunt dominari
vlēri resistere cū adiutorio dei. vnde
tho. de aquino. **R.** Notandum q̄
peccatū mortale ex pte pueris iōz
dinatē ad bonū p̄mutabile quāda3 di-
spōitō3 causat in anīa vel etiā habi-
tum si actus frequēter iteretur. Culpa
vero mortalis peccati remittit̄. in quā-
tum tollit̄ p̄ penitentiā et gratiā auer-
sio mentis a deo. sublato autem ab eo
quod est ex parte auersiois nihilomi-
nus remanere potest id. quod est ex p-
te conuersiois inordinatē. cū hāc p̄i-
gat eē sine illa. Et iō nichil prohibet
q̄ remissa culpa. remaneāt dispōes
ex precedentibus actibus causate. q̄

dīcuntur peccati reliquie. remanent
tamen debilitate et diminute ita q̄ ho-
mini nō dñant. et hoc magis p̄ modū
dispositōis q̄m per modū habitū. sic
et remanēt fomes post baptismū. pec-
catum qñq̄ inducit debile dispositio-
nē vitę p̄ actū vñ causatā. Qñq̄
aut fortiorē causatā p̄ mltos. S̄ dñs
qñq̄ tanta cōmōtione puerit cor ho-
minis vt subito p̄fecte p̄sequatur sani-
tatē spirituale nō solū ad remissā3 cul-
pam sed sublaris oīb3 peccati reliq̄is.
vt p̄3 de maria magdalena. Qñq̄ au-
tem prius remittit culpā per gratiam
opante3 et postea per gratiā coopans.
tem successiue tollit peccati reliquias
hec thomas. Un̄ sunt nōnulli peniten-
tes qui forte cogitatōe a delectacionis
bus carnis se separant. nichil volūt il-
licitū ī sua cogitatōe tolerare. carnis
stimulū p̄fecte cupiūt vincere. et ad sū-
mum virtutum desiderāt p̄ficere. sed
tñ adhuc de corruptione corporis cō-
tradictōes sentiūt incētiua carnis ali-
as temptatōes carnis tolerantes. de
hoc beatus gre. viij. mora. sic dī. Qñs
hoīs penitētie dolorib3 pressa ī semet
ipsa p̄stringit atq̄ a cunctis delecta-
tionib3 carnis forti cogitatōe separa-
tur ad summā proficere appetit et tamē
adhuc de corruptōe corpis p̄radictio-
nem sentit. vñ per iob dī. Circūdedi
sūt me carcere. Carcere homo circūda-
tur. q̄2 plerūq̄ et virtutū profectib3 ad
alta surgere nitit̄ et tamē carnis sue p̄e-
pediunt corruptōe S̄3 sancti viri quo
mūdī corde celestium archana cō-
siderant. auctis adhuc quoridie ardo-
rib3 anhelant et ibi iam plenī facias
ri desiderant. Unde adhuc parum ali-
quid ore contemplationis degustant
perfecte cupiunt carnis stimulum vñ-
cere nihil in cogitatione illicitum de
eius iā3 corruptione tolerare s̄3 quia

scriptū est. Corpus qđ corruptū ag-
grauat animaz intentōe quidem iam
ultra semetipſos eminet sed tamē ad
huc infirmitatis sue incertis moribz
subditi corruptōis sue carcere clausos
se dolent. Quod se tamen nec a iustis
superbe requiritur. qui amore verita-
tis succenti. infirmitatis sue angustia
a transgredi pfecte cōcupiscunt. nec
ab auctore iustozū iniuste disponitur.
quam electoz suoz vota differēs cru-
ciat. crucians purgat. vt ad percipien-
dum qđ desiderāt qñqz melius conua-
lescant. Electi autē quousqz ab itima
quiete differūt ad cor suū redeūt. ibiqz
carnis sue tumultibus absconſi quasi
amemissimū secretariū petūt. Sed in
eo sepe temptatōis aculeos senciunt.
carnis incētiua paciūtur et ibi grauif-
simos labores pferunt: vbi magnam
requiem a labore queſierūt. hxc greg.
Sed penitentes vel tam per peniten-
ciam emūdari nō debent turbari. si pec-
cata prius pmissa vel quecūqz alia eo-
rum corda pulsant. aut temptent. dum
modo laborēt. ne cadant in opus vel
consensum peccati. **S** Nam su-
stinere temptatōes sine perfectione
prauozum opozum non est damnatio
sed potius occasio agende virtutis. re-
stante hoc ysidoro qui dicit Qui ad pe-
nitentiam cōuertuntur perturbari nō
debent si rursus post emendatōz relic-
ta vicia corda pulsant. dummodo nō
erumpant in cōsensuz vel opus. Fer-
re enim cogitatōes sine perfectōe vici-
ozum nō est ad damnatōz. nec est occa-
sio subeundi criminis sed potius agē-
de virtutis. vtile em est seruo dei post
conuersionem temptari. quatinus a
torpore negligētie sollicitatibus virg
ad opera virtutis animū exercitium
preparat virioz. hxc yſodor⁹. **E**
Sciendum etiam qd sunt nonnulli pe-

nitentes qui se pro suis excessibus la-
mētis afficiūt. s; finita orōe. animuz
ad gaudia terrena iterū relaxāt. et sic
vt p nimium risū hoc perdāt. qđ pri⁹ p
gemitū lucrati fuerāt. de hoc dicit bea-
tus gre. sup Ezechielē. Sūt nōnulli
qđ iā a virg se abstinēt ac virtutibz ex-
ercent ⁊ maloz pteritoz pscqz lamētis
se in pētibz afficiūt. s; finita pce. leri tē-
poralibz gaudijs. negligētem animū
dimittūt. ne curāt. ne in eis lacrimaz
mēsura imoderata gaudia transeat.
sicqz vt bonū nimie ridēdo pdant. qđ
plangēdo lucrati fuerāt. hxc gre. Sūt
etiā nōnulli qui iā pua acta nō solū de-
serūt. s; etiā cū magnis gemitibz. que
se male egisse meminerūt deplozāt. et
tñ cū recordātur eoz qđ ptra dñm pec-
cādo egerūt. magno timore concutit-
ur. et quāuis se pfecte ad deuz puer-
tāt. tñ de sua salute solliciti formidant
nam ad memoriam veniunt praua o-
pera. que perpetrauerant. Et vrrū di-
gne illa ppetrauerint nesciunt. ⁊ ple-
rumqz iam omnipotens deus peccata
relaxat. sed tamen afflictā mens dum
valde ptimeſcit de venia trepidat. hoc
tangit beatus gre. iij moralium super
iob. Erit seruus liber a domino dicēs
Scriptum quippe est. Omnis qui pec-
cat. seruus est peccati. quia nimirum
quisqz se prauo desiderio subicit. iniqui-
tatis dominio dudum libera mentis
colla supposuit. sed huic dominio con-
tradiciamus cum iniquitati. que nos
ceperat reluctamur. cū cōsuetudini vi-
olenter resistimus. et desideria puer-
sa calcantes contra hanc nobis insoli-
tatis ingemite vendicamus cum
culpam penitudine percurimus. ⁊ ma-
culas sordij fletibus lauamus. Ple-
rūqz autē iā qđ mēs qđ puerse egisse
se meminit deplozāt. iā pua acta nō so-
lū deserit. amarissimis etiam lamen-

ris punit. sed tamen dñi eorū . que egit
remisicū. gravi de iudicio pauore te
netur iā se pfecte puerit. sed adhuc se
perfecte in securitate nō erigit. qz dñs
quanta sit districtio extremi examinis
pensat inter spem ⁊ fortitudinē solli
cita trepidat. qz iustus iudex veniens
quid de pperatis reputet quid relax
et. ignorat. nam q̄ p̄aua p̄miserit me
minit sed an cōmissa digne defleuerit
nescit. ac ne culpe immitas modū pe
nitentie trāseat metuit Et plerūqz cul
pam iam veritas relaxat. sed mens af
flicta adhuc de venia dñi valde sibi sit
sollicita trepidat. Seruus ergo hic iā
liber nō est. qz peccatū suum homo iam
corrigendo et penitendo deserit sed ta
men adhuc districtum iudicē de eius
retributione p̄mescit. Ibi ergo ser
uus a domino liber erit vbi de peccati
iam venia dubietas nō erit. vbi iā se
curam mentē culpe sue memoria non
addicit. vbi nō sub reatu animus tre
pidat. sed de eius t̄uulgētia liber exul
tat. sed si nulla ibi hō peccati sui me
moriam tangitur. ereptū se esse vñdīqz
gratatur aut quō largitori suo grati
as referat de venia. quam accepit si i
teruemente. obliuione transacte neqz
cie. esse se pene debitorē nescit. Neqz
em̄ neglecte p̄tereūdū ē qd̄ psalmista .
ait. Misericordias domini in eternū
cantabo. quō em̄ m̄as dñi i eternū cā
tar si se fuisse miserū ignorat. Et si mi
sericordie trāsfacte nō meminit vñ mi
sericordie largitori laudes reddit. Sz
rursum querēdū est. quō electorū m̄as
perfecta eē in beatitudine possit. si hāc
inter gaudia memoria sui reatus tan
git. aut quomodo perfecte lucis clare
scit gloria. quā reducta ad aīm obum
brat culpa ¶ Sed sciendum est si
cut sepe nūc tristitia reminiscunt leri
ta tunc transacte nequitie sine lesione

nostre beatitudinis recordamur. Plerū
qz etiā incolumitatis tpe ad memori
am dolores p̄teritos sine dolore re
ducimus. ⁊ quo egros nos recolim⁹
eo nos incolumes plus amam⁹. Erit
ergo et in illa beatitudine culpe memo
ria. nō que mentem polluat sed que le
ricie arcius asirgat. vt dñi doloris sui
animus sine dolore reminiscitur. ⁊ de
bitorem se modico verius intelligat.
et eo magis acceptam salutē diligat
quo molestie meminit quā euasit X
In illa em̄ leticia sic tūc mala n̄ra sine
tedio concupiscimus. sicut nūc in lu
ce positi. sine vlla cordis caligine ani
mo tenebras videmus. qz ⁊ si obscu
rum est. qd̄ mente cernim⁹ de iudicio ē
hoc luminis. nō de passione cecitatis
Et in eternū ergo laudes m̄e latitudo
ri nostro referim⁹ et nequaquā p̄cie
miseria grauamur. qz dñi mala nostra
sine aliquo mentis malo respicimus
nunq̄ erit q̄ corda laudantiū de trās
actis iniquitatibz polluant. ⁊ semper
erit q̄ h̄c ad laudem liberatoris accē
dat. Nec gre. Ex his ergo dictis san
ctissimi viri colligere possumus diffi
cile posse homines perfectam securi
tatem in hac vita de remissione pecca
torum habere. h̄c em̄ libertas est om
nis salutis perfecta securitas. que in
eterna solum patria habebitur. Et iō
laborare debemus. quatinus p̄ penitē
ciam et bona opa. ad illam requiem
vbi nullus timor sed p̄fecta securitas
⁊ secura iocunditas est puenire vale
amus. Et q̄uis superius dictū est. q̄
pacta congrua et decenti penitētia. nō
sit opus vt homo agat vltius penitē
ciam exteriorē. sz qz incerti sumus
de p̄fecta peccatorū remissione. iō val
de salubre est omnibz. maxime tamen
illis qui multa scelera et enormia cō
miserūt vt q̄dū i h̄c corpūculo du
m .j.

tant in penitētia exteriori q̄ interiori se exercere studeant. melius est amplius facere q̄ minus. ut ex hoc tanto maiorem fiduciam de venia peccatorū ac de celesti gloria i suis extremis habeant. quanto p̄stantius et diutius in castigatōe sui corporis et bonis opibus modo perdurant. De hoc hugo de sancto victore sic dicit. Penitentia alia ē exterior alia interior. Exterior est i afflictōe carnis. Interior est in puritatē cordis. p̄ exteriorē castigat culpa prauis opibus. per interiorē emundatur culpa prauae voluntatis. Scdm̄ q̄ritatē delicti mensura correctōis pensanda est. agere inq̄t fructus dignos penitentie. aliud em̄ est fructus penitentie. aliud est ipsa penitētia. si displicet tibi. quod fecisti. p̄miam agis. si persequeris et punis. quod fecisti. fructus penitentie facis. Et q̄ fm̄ mensuram delicti. correctōis mensura pensanda ē ideo fructus dignos penitētie nos facere oportet. Si in correctōe minorē afflictō q̄ culpe delectatio fuit. nō est fructus dignus penitentie tue. **A** Sed dicis mihi quō scire possum q̄n condigna sit penitentia mea Quia scire hoc nō potes. idē necesse habes semper penitere satisfacere potes. nimis facere nō potes. melius est ut plus facias q̄ min⁹. Idcirco sollicitus esto satage. da operā. studium impende. ut culpa sit cū fine. deuotio sine fine. **H**ec hn̄. Et q̄uis fm̄ Cri. **B** Sine i i teruallo lacrime penitēris et remissio peccatorū fil sint. hoc est v̄ quantum ad culpam siue offensam dei quaz statim remittit sine mora. Sed fm̄ Al̄bertum qui dicit i tractatu sup̄ missaz q̄ oportet hominem per multa trahi anteq̄ peccatū penitus destruat. quātum ad maculam. Et ideo ut premisum est multū fructuosum est et salubre

p̄pter maiorem securitatem ut homo i actib⁹ penitentie et bonis operib⁹ perseveret vsq̄ in finem. **C** Circa qd̄ etiā notandum q̄ sunt nonnulli. qui p̄durantes in carnis integritate cū se respiciunt minus habere. quod desistant ad feruorem spiritus et deuotōis per amorem se inflammare nō curant Et sepe nonnulli post carnis peccata etiam enormia. ad deum p̄ penitentiā reuertentes tanto se bonis actib⁹ feruentius exercent. quanto se conspiciunt grauius errasse. Et sit plerūq̄ vitā istoz deo acceptior q̄ illoz. qui sibi sufficere vite sue innocentiaz putabant. De hoc dicit Beatus gre. in cura pastoris. Sepe nonnulli ad deum post carnis peccata reuertentes tanto se ardentius in bonis actib⁹ exhibēt q̄n to dānabiliores se de malis culpe vident. Et sepe quidez in carnis integritate p̄durantes cū minus se respiciunt habere qd̄ desistant. idest plene sibi sufficere vite sue innocentiaz putāt atq̄ ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant et sic plerūq̄ deo gratior amore ardēs vita post culpam q̄ in securitate torpens innocentia. h̄c gre. **U**n̄ vnusq̄sq̄ in quocūq̄ statu sit positus. ne tardet p̄ penitentiā et bona opa pueri ad dominū. Si quis carnis integritatem in se nodū violauit. gratias agat deo de tanto dono sibi collato ab ipso. reuocet tñ ante oculos mentis si quid per p̄sensum v̄ delectationē carnalis peccati enarrauerit vel si etia p̄ spiritualia vicia seu quecūq̄ alia peccata deum offenderit et pro illis compungatur et agat penitentiā et p̄ bona opa et humilitatē cordis integritatē studeat in se conseruare. nā si talis in castimonia pseuerauerit. et circa hoc timorē dei et humilitatē habuerit. et se in bonis opib⁹ exerat

circaverit maiorem gratiam ac ferventiorē caritatē a dñō obrinebit. Si quis vero lapsus est in carnalia peccata vel alia crimina: non tamen multa. redeat ad conscientiam et per opera penitentie et lacrimas fatigat sua facinora emendare. Siquis autem in multa crimina est lapsus. et multa peccata enormia et turpia se deprehendit commisisse. et longo tempore in his et in alijs vitijs quibuscumque pseuerasse nec talis debet desperare sed ex toto corde se debet ad dñm per penitentiam convertere. Et quanto se desperaverit. pro sua conditorem magis reliquisse. tanto per posteriora penitentie opera ac lacrimarum compunctionem labores deo satisfacere. et de cetero a similibus cauere. et in bonis actibus usque ad finem vite pseuerare. si sic egerit. proculdubio veniam peccatorum et gratiam a dñō obrinebit et consequetur.

Et notandum etiam quod verus penitens nihil perdit de tempore. per satisfactiones recuperat tempus preteritum. per bona opera custodit et tenet tempus presentis. futurum vero tempus per bonum propositum seu voluntatem. Quod probat beatus Bernardus. sic dicens. Verus penitens de tempore nihil perdat preteritum recuperat per satisfactionem. et presentem tenet per bona opera et futurum per immobilem voluntatem. Sic igitur habemus de penitentia et eius precibus videlicet contritione. confessione. et satisfactione et de circumstantijs tangentes ipsas penitentiam et eius precibus.

Quoniam vero de penitentia et quodam tremore acutior eo quod plures penitentes post conversionem suam ad deum per introitum ordinis. habitum religionis assumentes. minus discrete se habent. nam per immoderata ieiunia et indiscretas vigilias seu alias castigationes corpus suum nimis affligentes nonnunquam dolorem capitis et corporis debilitatem incurruntur vel etiam sensum rationis

perdunt. et per consequens efficiunt sibi et alijs inutiles. ad hoc cavendum rogo te. ut de virtute discretionis me instruere velis ut in his que agenda sunt spiritus cavet et circumspectus esse possim.

Capitulum. V. Pater. E

De discretione su

per qua peris informari scire debes quod hec virtus vix discretio omni volenti deo servire multum est necessaria. maxime tamen penitentibus et noviter conversis ad viam salutis. nam sunt nonnulli. qui post multa peccata statum religionis assumentes opera penitentie aggrediuntur. et seipsos per abstinentiam nimias vigilias ieiunia ac ceteras castigationes corporales. indiscrete affligunt. et sic corpore debilitato vires ad bene agendum in ipsis deficiunt. nonnunquam etiam sensus amittunt spiritus extinguuntur et totus spiritualis profectus dissipatur. hec vero indiscretio oritur ex fervore spiritus. que nonnulli et noviter conversi habent et a bona voluntate secundum quam etiam sepe regunt non secundum rationem. nam tales volentes pro suis excessibus satisfacere domino se meritos per indiscreta opera penitentie affligunt et hoc ita faciunt. quod per talia facta putant se placere seu obsequium deo se prestare sed quicquid talibus propter laqueos se circumdaturum senserit. sciat esse hoc temerariam operationem diaboli subtilē. ipse enim hostis animi quous laborat. ut per vitium indiscretionis tollat de corde hominis dilectionem dei. et boni operis effectum. **S** De quo. b. ber. sic dicit. Non habet calidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem. quam si efficere possit ut in eo incaute et non cum ratione abuteretur. ubi autem vehemens fervor et emulatio. ubi maxime discretio necessaria est. que est ordinatio caritatis. ni. ij.

discretio non tam virtus est quā que-
dam moderatrix affectuū et morū doc-
trix. Vñ qui in discretōe cōuersat. su-
am ipsius salutem operatur. **Hec ber.**
Necesse igitur est vt cauti et circūspecti
simus tam in cauendis malis q̄ in a-
gendis bonis. vt nostra facta forciā-
tur bonum finem. Vnde beatus greg.
iij. morali. di. Sepe em̄ qđ bono studi-
o gerimus dū discernere negligimus
quo iudicentur sine nescimus. et non
nunq̄ hoc fit reatus criminis. qđ pu-
tatur causa virtutis. vnde necesse est.
vt nō solū intueamur quid agimus.
sed etiam cū quanta discretōe peraga-
mus. primū quidē. ne mala quoquo-
modo agamus postmodū vero ne bo-
na incaute faciamus. **Hec gre.** Qui
cunq̄ ergo operatur opus bonum in-
discrete vltra vires corpus suum as-
fligendo. magis peccat q̄ meret. tes-
fiatur hoc beatus bernardus qui dicit.
De rapina holocaustū offert. qui ni-
mia egestate vel somni penuria corp⁹
suum imoderate affligit. Et Cassian⁹
in collationib⁹ patrū magis aut pec-
cat q̄ meretur. qui vltra vires suas bo-
num operatur. **G** Quāz sit vero
periculosum indiscretiōis viciū di.
Beatus bernardus in epistola ad Car-
thuf. Sunt namq̄ corporalia exerci-
cia in quib⁹ necesse est corpus labora-
re. sicut sunt vigilie ieiunia et alia hu-
iusmodi. que spiritualia non impedi-
unt. sed adiuvant si cū rōe et discretio-
ne fiant. que si ex indiscretiōis vicio
sic agant. vt vel deficiēt spiritu vel lā-
guetente corpe spiritualia īpediāt.
qui sic ē corpi suo faciēs afflictōz. ru-
lit boni opis effectū. spiritui affectum
proxio exēplū. dō honorē. sacrilegus
est et horū oīm in deo reus. tamen ali-
quādo affligēdū est corpus. sed p̄terē-
dum. qz modus in omib⁹ est habend⁹

us p̄pter quod ad modicū. sed tñ nō
in concupiscētijs cura carnis gerēda
est. agenda vero sobrie et cū spirituali
quadā disciplina vt neq̄ in modo ei⁹
neq̄ in qualitate neq̄ in quātitate ap-
pareat aliquid. quod nō deceat seru⁹
dei. nō solū in hoc sed et omnem vitam
nostram. quamuis hominib⁹ occultaz
exhibere debemus sanctaz et honestam
omnē p̄uersatōz nostram. sanctis an-
gelis p̄spicabilem agere et delectabile
quāuis inter domesticos parietes in-
clusam. **Hec bernardus.** Vñ Abbas ysaac
id. Corpus infirmū si sup̄ra virtutē
ad opa coegeris obreuebrationē sem-
per imponit anime. et p̄fusionē magis
sup̄ inducit. Corpus vero forte si oc-
cūlati et requiei dederis omnis mali-
tia p̄ficitur in anima habitante in eo.
Vnde maior ē omni virtute discretio.
Hec ysaac. Ex his igitur dictis colli-
gere possumus qđ bona opa magis in-
digeant discretione q̄ deuotione. et
quāuis deuotio deum amantis termi-
num nō debeat habere. debet tamē ter-
minum et discretionem habere opus
bene opantis. De hoc dic. beatus gre.
sic. Nolo vos orare vsq̄ ad tedium
ieiunare vsq̄ ad defectum. flectere ge-
nua vsq̄ ad debilitatem bona em̄ ope-
ra nō tam indigent deuotōe q̄ discre-
tiōe. Et beatus bernardus. Sicut nul-
lū termin⁹ vel finē debet habere de-
uotio amātis. sic suos terminos ad fi-
nes et vigilias dē habere actio op̄rā-
tis. nam virtus discretionis absq̄ ca-
ritatis seruoze iacet. et velxmens fer-
uor absq̄ rēpamēto precipitat. **Hec
ber.** Vnde quilibet homo corpus suū
cū discretōe castigare debet. et curam
apud illud negligētē quasi circa egro-
tum sibi commendatum adhibere. ad
quod iterum hortatur beatus Bernar-
dus sic dicens. Quia omnis institutō

animalis hominis circa corpus est. et circa dispositio exterioris hominis. id docendus est rationabiliter membra sua castigare. et inter carnem et spiritum que inuicem iugiter aduersus se concupiscunt iustum rationis ac discretionis habere iudicium. nec alicuius eorum iudicio proferri nam eorum accipere docendus est. hic habere corpus suum sicut iumentum commendatum cui etiam multa volenti in utilia sunt neganda. utilia vero etiam non volenti sunt iungenda sic vero de eo agere sicut de non suo sed eius a quo precio magno empti sumus. ut gloriemur eum in corpore nostro. **Hec ber.**
Igitur sciendum est tam magnam esse discretionis virtutem quam sine illa virtus potest perfici et in suo vigore permanere. nec quemquam ad statum perfectionis sine illa posse peruenire. De qua habet in secunda collatione abbas moysi in hunc modum. Discretio sine qua nihil agere omnino scripture auctoritate permittitur ita ut ne ipse quidem spirituale vinum quod letificat cor hominis sine ipso finamur moderatione percipere sed illud cum consilio omnia opera fac cum consilio vinum bibe. Et iterum sicut ciuitas muris diruta et non circumdata. sic est vir qui non cum consilio aliquid agit. Cuius priuatio quam permittosa sit monacho testimonium huius exemplum ac figura declarat virum enim ac sine muris propius ciuitati. in hac sapientia. intellectus sensusque consistit. sine quibus nec interior nostra edificari poterit domus. nec spirituales poterunt diuitie congregari. secundum illud Cum sapientia edificabit domus. et cum intellectu iterum erigetur. cum sensu implentur necessaria omnibus diuitijs et preciosis bonis. Quibus manifestissime declarat. nullam sine discretionis gratia perfecte posse vel perficere vel stare virtutem. Et ita tam beatus Antonius quam vniuersorum sententia diffinitum est discretionem

esse que fixo gradu intrepidum monachum producat ad deum. ceteraque virtutes iugiter conseruat illesas. cum que ad consummationis excelsa fastigia minore possit fatigatio procedi. et sine qua multi etiam propius laborantes perfectionis nequiverunt culmen attingere. **Omnium namque virtutum generatrix custos moderatrixque discretio est.** **Hec moyses abbas.**
Notandum etiam quod sine discretionis virtutes bone esse non possunt. quia per indiscretionem ipse virtutes virtutis nomen amittunt. Et ideo sine discretionis vera bona animi. que sunt virtutes. nec acquiri poterunt nec conservari. Ad ipsas etiam pertinet diligenter attendere quantum quisque quotidie proficiat vel deficiat et inualitudinem sui corporis seu fortitudinem solerter pensare et putat vires supererunt se ad virtuosa opera extendere. ista et quedam alia tangit richardus de sancto victore in tractatu super beniamin adolescentulo sic dicens.
Tunc veraciter virtutes creduntur esse bone. quando sunt non solum ordinate sed etiam moderate. quia dum virtutes discretionis moderamen excedunt. virtutis nomen amittunt. nam timor sepe minus cadet in desperationem. dolor minus in amaritudinem. spes immoderata in presumptionem amor superfluum in adulationem leticia superuacua in dissolutionem. ira in iram para in furor. In hunc itaque modum virtutes in vicia vertuntur. si per discretionem non moderentur. **U**n apparet patenter quod vera bona animi sine discretionis non possunt acquiri nec conservari. merito ergo illa virtus diligitur singulariter sine qua nulla potest nulla presumari. **I**tem Et notandum quod multa de discretionis elegendis multa discimus audiendo. verumtamen nunquam ad plenum erudimur sine experientie magisterio. **P**rimum igitur est ut sagamus singulis virtutibus studium frequenter in .iiij.

impendere. qđ dū facimus necesse est nos sepius cadere. oportet nos sepe resurgere. et p̄ frequēte lapsum addiscere qua vigilātia. qua cautela oporteat virtutū bona acquirere vel custodire. sic dum longo vsu virtutū disciplina addiscit qñq; mens diu exercitata ad plenā morū discretionē p̄ducit. Quāto em̄ acriorib; temptatōib; vrgemur quāto crebriorib; periculis exercemur. tanto p̄fectius ad discretionē erudimur et sepe aliarū virtutum damna. discretionis sunt lucra. Etā ad discretionem p̄inet diligēter artēdere. frequēter discurre. quantū animus quortidie proficiat. vel quātum forte deficiat. quib; cogitatōib; magis incurset. quib; affectib; magis t̄git. debet nō solū vicia cordis sed etiā inualitudinem corporis p̄fecte p̄gnosce. et p̄ qđ vnūq; exigit salutis remedia querere quesita adhibere. ip̄as nosse oportet nō vicia sua. sed et gratiarū munerā et virtutū merita. sed et ip̄a diligēter distinguere. et que sint bona nature vel dona gratie subtiliter pensare. p̄p̄rū habere dicē. quib; temptatōnum machinis malignus spiritus euz impugnet. quantis spiritaliū gaudiōrū p̄solationib; habūdet. qđ frequēter eū diuinus spiritus visitet. et vt totū breuiter concludam. Debet discretio n̄ra totū iterioris et exterioris hōis statū et h̄itū quātū possibile est plene p̄gnosce. nec solū qualis sit. sed etiam qualis esse debeat subtiliter querere. diligēter inuestigare. Per hāc cū animus assidue eruditur qñq; p̄ducitur ad plenā p̄gnitōz sui. cūq; animus diu exercitatus in virtutib; in p̄gnitōe sui plene eruditus fuerit. ad p̄gnitōz quoq; dei poterit sustolli. Nec richardus. Ecce quāta est virtus discretōis que nō solū p̄uehit ad virtutū p̄fectōz. verū eti-

am ad dei p̄gnitōz siue p̄templationē idcirco ab vnoquoq; religioso et volēti in spiritali vita p̄ficere est merito diligenda. Filius.

Nunc discretōis virtutē vt audio hominē volenti p̄ficere in religiosa vita multā necessariā eē p̄pendo. s; quō quis ad illā puenire valeat vel p̄ quē modū acq̄rit h̄c virt? de hoc p̄to informari. Ca. VI. Pater.

Virtus discretōis maxime p̄ duo acquiritur. Primum est diligēti inspectio exemplorū p̄cedentiū patrū nā cum nos studiosē legēdo inuestigamus vitā sanctorum patrū qualiter i hoc mundo vixerunt. quid nobis aut quomodo agendū sit per eorū discretionem. et exēpla docemur. De hoc beatus gre. xviii. mo. sup̄ illo d̄bo quif tēdit sup̄ eā lineā sic d̄r. Sup̄ hāc em̄ terrā lineā tēdit. qñ electi vnicuiq; anime ad sūmēdi viuēdi regulā patrū p̄cedentiū exēpla mōstrāf. vñ ex vita illorū p̄sideret. qđ i suis actib; seruet. q̄ ten? respectu iusti limitis tramite. nec i fra minia negligēs deficiat. nec vltra m̄xia sup̄biēs tēdat. nec min? cogēt sup̄plere qđ sufficit. nec arripiat plusq; acceperit. Ne aut ad mēsurā quā d; n̄ p̄ueiat aut eādē mēsurā deserēs extra limitē cadat. Angusta quippe porta q̄ ducit ad vitā et ille hāc igredit. q̄ i cūctis q̄ agit discretōis subtilitate p̄pter hāc sollicitē coartat. nā q̄ p̄ voluptates p̄p̄rias secura mēte se dilatat. aguste sibi porte aditū dānat vt ergo huius terre mēsurā suet sup̄ eā diuinitualineā tēdat. Quia vt nostra opa vltimiora p̄ficiāt vlt̄ maiora moderēt. p̄ sacra eloq̄a subtili aī nos factōz vitā expanditur. et quid nobis et quantū sit agendum ostēsa. eorū discretōe diffinit.

N Sciendū etiā q̄ plerūq̄ virtus
cū indiscrete tenetur amittit cum di-
scere intermittit plus tenetur. Nec
mirū si id in corporeis rebus videm?
Ex studio nāq̄ cū arcus distēdit etiā
in suo tpe cū utilitate redatur qui si o-
cū relaxacōis nō accipit terēdi. vī ip-
sofū tensiōis perdit. Sic aliq̄ in ex-
ercitacōe virtus cū p̄ discretionē p̄ter-
mittitur reseruat tanto plus vicia va-
lenter feriat. quāto a p̄cussione interit
prudēt cessat. Subtili igitur discre-
tōe sup̄ hanc terrā linea tenditur. quā-
to ostensis v̄m̄cūq̄ anīe exemplis p̄-
cedentiū patrū et vtiliter ad opacōnē
virtus attēditur et nō nūq̄ vtiliter tē-
peratur. **H**ec gre. **S**ecūdu est
per qd̄ virtus discretōis acquiri v̄-
ta humilitas. **O**portet em̄ qui vult ad
hanc virtutē puenire vt se humiliet et
nō solū que agenda sunt sed etiā cogi-
tacōes pplexas sibi aduēientes semio-
ribz et magis expertis intimare studeat.
nec suo sensu adhereat sed illoz iudicio
et diffinitōi adhereat et acquiescat.
Qui igitur sic egerit nō solum deceptō-
es dyaboli euadet. verū etiam in cū-
ctis que agenda sunt magis securus ē
et cautus icedet. De hoc habet in col-
latōe patrū vbi abbas moyses in secū-
da collatōe sua sic ait. V̄ra inquit dis-
cretio nō nisi vera humilitate acquiri-
tur. Cuius humilitatis hec erit prima
probatio. si v̄m̄versa nō solū que agen-
da sunt. sed etiā q̄ cogitāt semiorū refr-
uant examini. vt nihil suo q̄s iudicio
credens. illoz p̄ omnia diffinitōibus
acquiescat vt quid bonū vel malū de-
beat iudicare. eorū traditōe p̄gnoscat
Que institutō nō solū p̄ veram discre-
tionis viam inuenē recto tramite do-
cebit incedere. verum etiam a cunctis
fraudibz et insidijs inimici servabit il-
lesum. **N**ullatenus em̄ decipi

poterit quisquis nō suo iudicio sed ma-
iorū v̄m̄ exemplo. nec valebit ignorā-
ter alias ignoratōni etus callidus ho-
stis illudere. qui v̄m̄uersas cogitacōes
in corde nascētes perniciose verecun-
dia nescit obregere. sed eas maturo ex-
amine semiorū vel reprobat vel admit-
tit. illico nāq̄ vt patefacta fuerit. cogi-
tatio maligna inarcescit et anteq̄ dis-
cretōis iudicium proferatur. serpens
deterrimus velut tenebroso et subter-
raneo specu virtute confessionis pro-
tractus ad lucem et traductus quodā
modo et de honestatus abscedit. Tam-
diu em̄ suggestiones eius noxie domi-
nantur in nobis. q̄dū celantur in cor-
de. Et hō semper semiorū summa cauci-
one sectanda sunt vestigia. atq̄ ad eos
cuncta que in cordibz oriūtur sublato
confessionis velamine deferēda. Nam
sciēdum neminez diffinitōibz suis v̄l
iudicio p̄prio confidentē p̄fectōis cul-
men aliquādo posse p̄scendere. sed ne
dyaboli perniciose quidē illusiōe non
decepi. **O**mn̄i igitur conatu debet dis-
cretōis bonū virtute humilitatis ac-
quiri. que nos illesos ab v̄traq̄ potest
mimetate seruare. ad vnum em̄ finem
mimetis ieiunij ac voracitas puenit.
eodemq̄ dispendio vigiliatum imo-
deratio contrinuat monachū quo sō-
nū grauiissimi torpor inuoluit. Nam
per excessum continentie debilitatum
quamq̄ ad illum statum reuocari ne-
cesse est in quo negligens quisq̄ per
icuriā detinetur. ita vt frequenter
quos p̄ castrimargiā decipi nō potuiss-
se conspeximus per imoderatōz ieiunij
morum viderimus deiectos fuisse atq̄
q̄ in eandem quāz vicerunt passiōnē
infirmiratis occasione collapsos. v̄-
gilie quoq̄ et pernoctatōes irraciona-
les deiecerūt. quos superare nō potuit
Qua p̄pter fm̄ Apostolū per arma ius-
m̄ .iij.

flicie q̄ a dextris sunt et a sinistris rec-
to moderamine transeūdū est et inter
vitasq; nimieras discretōe moderāte
gradiedū ē. vt nec a tradito prinēcie
tramite nos acquiescam⁹ abduci. nec
rursum remissione noxia in gule vene-
risq; desideria cōcidamus. Itaq; sicut
festinandū nobis est ne appetitu corpo-
ree voluptatis in dissolutōz noxiā di-
labamur et ante p̄stitutū tps v̄l cibo in-
dulgere v̄l modū eius excedere p̄esu-
mamus. ita est esce somniq; relectio
hora legitima ecclā si horeat ingeren-
da. Vtrūq; em̄ bellū aduersarij factio
ne consurgit et p̄nicōsius prinētia im-
moderata q̄ saturitas remissa supplā-
tat. ab hac nāq; ad mēsurā discretōis
intercedere saluari p̄pūctōe p̄scendi
p̄orest. ab illa nō p̄ot. Nec moyses Ab-
bas. Et quāuis corpus durius sit tra-
ctandū ne rebellet. tñ cū discretōe faci-
endum est vt seruire deo sufficiat. Qñ
beatus Bernard⁹. **Q** Durius q̄
dem tractandū est corpus ne rebellet
ne insoleseat sic tñ vt seruire sufficiat
deo q̄ ad seruiēdū spiritui datum est
Nec ber. Nam p̄abstinētiāz carnis vi-
cia sunt extingueda nō caro. iō cū mo-
deramine cūtra sūt agenda. vt sic caro
nō lasciuiet et tñ ad bona opa faciēda
nō deficiat. De hoc bra. gre. dicit. x. r.
mo. **R** Per abstinentiāz quippe
carnis vicia sunt extingueda. nō caro
et tanto sibi met quisq; debet modera-
mine p̄esse. vt ad culpā caro nō super-
biat et tñ ad effectū rectitudinis in ope-
ratōe subsistat Nec gre. Si aut̄ p̄pter
aliquē defectū vel debilitatē deficiunt
vires ad bene opantem. bonā volūta-
tem habeamus ad agēdū bonū opus.
et mercede nō priuabim⁹ Ad hoc faciē-
dūz hortat̄ Hugo sic di. Si deficiant
vires ad opus aliqd̄ aut ad actū. volū-
tatem prius adhibeamus et affectum

huc Hugo. **S** Unusquisq; ergo
suas vires penset ac discuriat et p̄ut
valet se in bonis opib⁹ exerceat. et cū
discretōe et circūspectōe cūtra q̄ faciē-
da sunt bona opa pagat. ne in pericu-
lum indiscretōis cadat. Mensurā eti-
am i omnib⁹ suis actib⁹ obseruare stu-
deat. ne vno tpe p̄abstinētiā se affli-
gat. alio vero tpe de cibo delicato et su-
perfluo nimis indulgeat. nam sunt nō
nulli. qui vno dīe abstinentiā arripū-
unt. alio vero de carnib⁹ aut alijs ciba-
rijs delicatis se replent vno die in ve-
stibus vilibus incedunt. altero vero or-
natis et molliib⁹ vestiuntur. hodie p̄ la-
mentacionē et fletum se affligūt. cras
rursus cū cachino p̄ferunt. hodie humi-
les et mites. cras superbi hodie q̄eti et
obedientes. cras turbidi et p̄radictio-
res sed tales sic se habentes sunt rep̄-
hensibiles et virtute discretōis carē-
tes. Debet em̄ seruus dei in omnibus
factis vnā regulam p̄gruā et discre-
tam tenere. per quam deo possit place-
re et seipsū ac p̄ximo vtilem exhibere
De hoc tractat Effrem abbas i ome-
lia sua quinta dicens sic Propiciam⁹
a nobis p̄suetudinem malam. et quasi
vestimento virtute anime induamur.
māxime nos qui iā p̄uersatōz angelī
cam p̄meruimus. mensurāz ac regu-
lam illam bonā et p̄fectam patrū no-
strozū assumamus. ne hodie abstinē-
ciam arripias. et cras p̄uina celebra-
te sc̄ipias. ne hodie aque potū accipis
et cras vina peregrina desideres Ne
hodie discalceareas. et cras calciamē-
ta diuersa p̄quiras. ne hodie cilicinā ve-
stem. et cras molliib⁹ induaris. ne ho-
die vilissimo habitu. et cras comptus
et ornatus incedas. ne hodie humilis
et mitis. et cras perulās et superbus
ne hodie quietus et obediens. cras an-
te turbidus et p̄radictioz existas. ne

hodie in fletu et lamentatione. et cras cum chachinno precaciter pferas. ne hodie super humum mundum quiescas et cras mollicie lecti delecteris. sed ad unam regulam carissime te constrige per quam possis placere et tibi meriti et promissum exhibere. Nec Effrem. Et sic patet de discretiois virtute. Filius. I

Perpendo venerande pater etiam multa fieri in sancta religione. quae perturbant mentem meam et scandalizant animum meum. nam multos aspicio intra sanctum ordinem. habentes bonum profectum nec tamen perseverant in bono prout ceperunt. sed paulatim de die in diem desideria spiritualia in eis deficiunt. et se ad secularia concupiscenda effundunt. ex qua etiam occasione multa mala oriuntur. Insurgunt namque ex hoc ambiciones officiorum et dignitatum dissensiones discordie invidie inobedientia et potius et dissolutio oris et inordinatio propter que omnia multa scandala fiunt in ordine. De his omnibus et alijs iconuenientibus. quomodo versantur in religione obsecro ut velis mihi aliqua enarrare.

Capitulum VII Pater

Multa bene in convenientia et inordinationes quae plures in ordine fiunt. ut dicis. sed hec omnia habent ortum primo a negligentia conversationis incipientium. nam sunt nonnulli penitentes qui venientes ad sanctam religionem fortia facta agere proponunt. sed non perseverant. quia paulatim in virtutibus deficiunt. et sancta desideria in eis languescunt. de quibus per beatum Gregorium. xix. moralium. sic dicitur. Sunt nonnulli qui ad conversionem venientes non tales quales ceperint perseverant. qui paulisper per emigmata temporum paciuntur detrimere

ta virtutum. sensim quippe in eis desideria sancta languescunt et qui robur sua et fortia proposuerunt debilia et infirma consumant. sed electorum conuersatio plus finiendo peragit quam proponit inchando et si tepidius prima inchoat feruentius extrema consumat. Et idcirco infatigabilis in nouitate perdurat hec Gregorius. Tales igitur qui sic deficiunt a bono proposito habitum mutant assumptis vestem religiosam sed non animum neque mores quia vicia et acta veteris hominis non deponentes solum de habitu quem sumpservnt fiduciam habentes. De quibus dicit beatus Gregorius super ezechielem. X Sepe enim videmus non nullos ad vocem predicationis quasi ex conversione compunctos habitum non animum mutasse. ita ut religiosam vestem sumerent. sed anteacta vicia non calcarent. ire stimulis. agitari malicie dolore. in proximi lesione feruescere offensis quibusdam bonis ante humanos oculos superbire. presentis vite lucra inhyante querere et de solo exterius habitu quem sumpservnt vite sanctis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est nisi hoc quod magister egregius quibusdam legis exteriora servantibus loquitur dicens. Quia in christo ihesu nec circumcisio aliquid valet nec preputium sed nova creatura. Non enim magni est meriti si quis forte erga nos agatur in corpore sed magnopere pensandum est. quid agatur in mente. nam presentem mundum despicere. transitoria non amare. mentem medullitus deo et proximo sternere. contra illatas contumelias patientiam servare. et custodita patientia dolorem malicie a corde repellere. egenis propria tribuere aliena minime abire. amicis in deo diligere. prope

deum eos qui inimici sunt amare. de afflictione proximi lugere. de morte eius qui inimicus est non exultare. **H**ec est noua creatura. ad veteres autem homines pertinet presentem mundum querere transitoria ex concupiscentia amare. mentem in superbiam erigere. pacientiam non habere. ex dolore malicie de proximi lesione cogitare. sua indigentibus non dare. atque ad multiplicandum aliena querere. nullum propter deum pure diligere. inimicicias inimicis reddere de afflictione proximi gaudere. cunctaque vetusti sunt hominis qui vicia de radice trahimus corruptoris. **H**ec gre. **H**uiusmodi autem defectus virtutum maxime causantur ex hoc. quod multi post perpetrata peccata ad deum per penitentiam redeuntes cum ceperint aliqua bona facere. statim iniquitatum suarum quas prius fecerunt obliuiscuntur. et mentis oculos in quibusdam bonis operibus suis figunt qui si timerent districtorum venturi iudicis. plus metuerent de malis suis. quam de bonis minus perfectis exultarent. non enim absolutus est debitor. qui reddit multa sed qui reddit omnia. Vel quod prodest bonam vitam capere. et non perficere. magis quippe debemus inspicere bona. que nondum fecimus quam illa que egimus De condictione huiusmodi hominum dicit Beatus gre. xxiij. moralium. **A** Sunt nonnulli qui cum bona aliquid faciunt. iniquitatum suarum. prout obliuiscuntur. et cordis oculum in consideratione bonorum operum que exhibent figunt. atque eo se tam sanctos estimant. quo iter bona que agunt malorum suorum in quibus et fortasse adhuc multiplicati sunt. memoria declinant. qui si districtorum iudicis vigilanter attenderent plus de malis suis metuerent. quam de imperfectis bonis exultarent. plus inspicerent quedam de his. que adhuc agen-

da sunt quoniam debitores tenerentur. quam quod operantes quedam iam debiti partem solunt. neque enim absolutus est debitor qui multa reddit sed qui omnia. **D**enique quid prodest longum iter capere et non consummare. Qui ergo vitam eternam querimus. quid aliud quam quedam itinera agimus. per que ad patriam festinamus. Sed quid prodest si carpiamus multa si ea que ad pueniendum restant negligimus reliqua. more itaque viatorum nequaquam debemus aspicere quantum iam iter egimus. sed quantum superest ut peragamus. Amplius igitur debemus inspicere que bona necdum fecimus quam ea que nos fecisse gaudeamus. **S**ed hanc hoc proprium humana infirmitas ut plus ei intueri libeat. quod sibi in se placet. quam quod displicet. Plerumque enim hoc vicio etiam temptantur electi. Plerumque eorum cordi suggeritur. ut bona queque fecerint. ad animum reuocet et securitatis iam leticia exultent. Sed si veri electi sunt ab eo quo sibi placent. mentis oculos diuertunt. omnem in se patri boni leticiam deprimunt. et de his que se minus egisse intelligunt tristitiam requirunt. indignos se estimant. et pene soli bona sua non vident. que in se videnda omnibus exemplum prebent. **H**inc est quod paulus dum explet in se bona postponeret et si sola adhuc reliqua cogitaret que essent implenda dixit Ego me non arbitror apprehendisse. hinc est quod ut posset se humiliare de bonis. que agebat. studebat ad animum preterita mala reducere dicens. Qui prius fui blasphemus et persecutor et presumptuosus. **H**ec gre. **P**ropter talem igitur negligentiam. quare sic admittimus in sanctis virtutibus prout partes nostri profecerunt non perficimus. illos enim legimus de die in diem profecisse. nos vero vrinam possemus in primo proposito permanere. ut non mi-

nus humiles timorati solliciti et mi-
nus feruētes in medio q̄ in principio
videremur. Sz hec id nobis accidunt
q̄ p̄ dei misericordiā a pctis p̄penitē-
ciā liberamur. ex hac alleviatiōe i con-
scia nōstra p̄cipimus. et ex p̄sequēti
nos p̄pter hoc quādam leticiā ineptam
effundimus. qd̄ satis volētibz p̄ficere
incantū est. Un̄ bea. ber. Nō sine cau-
sa cū sint nobis cū patribz eadem p̄ci-
pia. dispar valde profectus inueniat
ip̄os em̄ de die i diē p̄fecisse legimus
et cursum cōsumasse. sz nūc magnus e-
stimat quis q̄ ip̄a p̄uersiōis p̄cipia
cōseruet. vt nō minus humil̄ timoratus
sollicitus nō minus feruens i medio
q̄ in principio videret. **C**au-
sa aut̄ huius pessime apostasie hec ē. q̄
cū p̄ dei misericordiā a peccatis libera-
mur. et remissionē p̄sequimur pctōz ex
hac alleviatiōe et exoneratiōe p̄scie. q̄n-
dam letā et iocūdā deuotionē p̄cepi-
mus. quā dū introitus in spiritū p̄uer-
tere debemus et ex hoc magis ac ma-
gis seruire deo. iuxta Grego. Quanto
maiora beneficia a deo accepimur tan-
to ad seruiedū ei grauius obligamur.
tandē letam et iocūdā fiduciā nō i
spiritū sed in exteriorē ineptiā p̄mu-
tamus qd̄ est iniquitās maxima a qua
cautos nos facit apostolus di. vos in
libertatē vocati estis. cautū ne detis eā
in occasiōē carnis. Un̄ ad omnē gra-
tiā nobis datam trepidemus timētes
ne indigne operemur i ea. q̄ aut̄ quos-
dam videmus feruētes eē in seruicio
dei et in bonis operibz. Quosdā vero
vix ad parua faciēda p̄pelli hoc opera-
tur spiritus sanctus q̄ habitat i illis.
in istis vero non. Testatur hoc beatus
Bernardus sic dicens. **S**unt
namq̄ quidam in religione. qui ad
omnia vite necessaria vel exercicia nō
solum ambulant. sed et currunt. ymo

volant vt eis vigilie breues sed labor-
res appetibiles videant. alij nō sic sz
cū timore et cū pudore vix ad yma cō-
pellimus. Un̄ hec diuersitas. nisi q̄ il-
los ignis diuinus inhabitat. istos v̄o
nō. **H**ec ber. **E** Qui vero sic frigi-
di sunt i amore dei. illis nō sapit lectō
nō oratō. nō deuotio. nō filerium. non
vigilie. nō ieiunia. nec cetera q̄ agunt
in sancta religione eis dulcescūt. et i
deo teder eos vita ordinata. Unde cō-
sequēter p̄huiusmodi tediū desiderāt
et querunt occupari exterioribz offi-
cijs et occupatiōibz. vt per talia tem-
poraliter consoletur. quia interiora
bona non sapiunt eis. Sed quia non
sunt radicati bene in timore dei et i san-
cta conuersatione. idcirco cum ad ex-
teriora agenda effunduntur seu occu-
pantur. ab omni boni operis statu era-
dicātur. valde em̄ in terrenis actibus
infrigidatur animus. si per intima
dona nō fuerit solidatus. De quo di-
cit beatus gregorius. xij. moraliū. **N**i-
si em̄ prius cor longo studio et diutur-
na conuersatiōe in desiderijs celestibz
conualescat. cum ad exteriora agenda
refunditur. ab omni statu boni operis
eradicatur. Quia sunt nonnulli qui
post p̄uersa itinera sanctas vias ape-
tunt. sed priusq̄ in eis desideria bona
robozantur. quedam illos presentis
seculi prosperitas accipit. que eos res-
bus exterioribus implicat. et eoz mē-
tem dum a calore intimi amoris terra-
bit frigore extinguit. et quicquid de vir-
tutum flore apparere videbatur interfi-
cit. In terrenis quippe actibus valde
frigescit animus. si necdū fuerit per
intima dona solidatus. **F** Un-
de necesse est vt loca maiora in exte-
riora opera que humanis sunt necessi-
tatibus profutura. illi exercenda sus-
cipiāt qui hec diiudicare atq̄ semet

ipsos p̄mere ex virtute intima nouerunt nā cū infirmus quisq; vel ad locū regiminis vel ad exteriora agēda trahitur. quo quasi extra se duci eradicatur. Quia arbor que radices prius in altū nō mittit cicius ventoz impetu sterit. si se ad altā cervicē extollit eoq; cicius ad yma corrui. quo alci? sine radice excreuit. **Hec gre.** Moran dū tamen qd nō nunq; etiā religiosi viri p̄ officia exteriora et tpales curas occupantur. sed hoc faciūt nō ex ambitōe alicuius vanitatis seu solatiij tpalis. sed solo timore dei ac vtilitate p̄ximi seu obediētia. et iō tales nō deficiunt in bono p̄posito ac sancta cōuersatōne. sed potius merētur qz aliud habēt in desiderio et aliud exercent officio. Desiderāt em̄ soli deo vacare sed tam p̄pter timorem eius nō renuūt tpalibus curis subiacere. **G** Cū sciē dum qd aliquis pōt esse ī seculo dupliciter. vno mō p̄ p̄sentia corpālē. alio modo p̄ mentis affectū. Quāuis igit religiosi q̄ circa opa actiu e cure occupant sint in seculo p̄m p̄sentia corpōralem. nō tñ sunt in seculo. p̄m mentis affectū. qz in exteriorib; occupant nō quasi querentes aliquid in mundo. s; solum p̄pter diuinū obsequium. Et tñ tur em̄ hoc mundo tanq; nō vtētes. s; dictū pauli. De talib; be. gre. xviij. mora. sic di. Cū p̄ster plerūq; etiā bono non terreno studio terrenis studiis implicari vñ sepius contingit vt qui solam celestem patriā diligūt. terrene patrie curis subiacere videantur. quoz tamen ministerium a prauorum operib; plerūq; in actib; nō nunq; vero ante supernum iudicem sola cogitatione discernitur. Plemi quippe superna sapientia et gratia discernunt. qualiter debeant ad aliud vacare intrinsecus et ad aliud extrinsecus occupari.

vt si forte occulta dei ordiatōe. aliqd eis nō appetentib; de huius seculi curis imponitur cedāt deo. quē diligūt et p̄ amore eius intrinsecus solam illius de fiderent visitatōz alias visionē. **P**re timore vero eius impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem. vt et deo appetāt vacare ex gratia dilectionis et rursum curas sup̄impositas ex conditione expleant seruitutis. Cūq; occupationes extrinsecus prostrepunt. Intrinsecus in animo eos pacatissima quies tenet. Sicut em̄ vgor mentis frenandis p̄est moribus carnis sic sepe super impositos tumultus occupationis bene regit amor quiētis. quia exteriores cure si peruerso amore nō appetūt. nō p̄fuso sed ordinato animo ministrari queūt. Sancti etenim viri nequaq; eas appetunt sed occulto ordine sibi sup̄impositas gemūt et quāuis illā per meliorem intentionē fugiant. tamen p̄ subditā mentē portant. Quasquidē summope si liceat vitare festinant. sed timentes dei occultas dispensationes tenēt. quod fugiant. et exercēt quod virent. intrāt em̄ ad cor suū. et ibi consulunt quid velit occulta volūtas dei se seq; subditos debere esse summis ordinationib; cōgnoscentes. humiliant cervicem cordis iugo diuine dispēsationis. Quisquis vero talis ē q̄ licet tumultus dēsetur extrinsecus nūq; ad eius exteriora perueniūt ita vt agatur aliud intrinsecus voto. aliud extrinsecus teneat officio. **Hec gre.** **D**ebent igitur viri spirituales curam exteriorum occupationum assumere cum defuerint aliq; debito modo possent illa administrare. Unde beatus gre. xix. moraliz sic dicit. Sciēdū ē qd cū p̄ximoz causis exteriorib; q̄ apte deseruiāt desinebūt hī quoq; qui spiritualibus domo-

plem sunt eorum infirmitati condescen-
tere. terrenisq; illorum necessitatibus in-
quantum decenter. valent caritatis.
condescendēte servire. Nec sedere ami-
mum debet si sensus eius contemplatōi
spiritualium semper intendens. ali-
quando pro dispensandis rebus mi-
nimis quasi minoratus inflectit quo-
miam illud verbum per quod constant
omnia creata. ut prodesset hominibus
assumpta humanitate. voluit paulo-
minus ab angelis minorari. Quid is-
gitur mirū si homo se propter hominem
atrabat dum creator hominū et ange-
lorum formam hominis propter homines sus-
cepit. Nec gre. ¶ Et quāvis religi-
osis viris timētibz deū ac amātibz.
nonnūq; sit meritorū butusmodi cu-
ram exteriorum siue terrenū honores
subire. tamen qz sentiunt se propter ta-
les occupatōes in cordibz suis in amo-
re dei et sācto desiderio spedi et men-
tes suas per diuersas sollicitudines
rerum temporalium dissipari. Ad cie-
co gemunt et cōturbāt. eo qd nō l3 eis
vacare pūctōi et deuotiōi prout de-
siderant et prius facere p̄sueuerūt. et is-
deo hec occupatō magis est eis quedā
penalitas siue afflictio q̄ solatio.
De talibz sic dicit beatus Gre v. mo.
exponens illud iob. Quare data ē mi-
sero lux et. In scriptura sacra nonnū-
q; lucis nomine prosperitas. noctis
autem appellatione huius mundi ad-
uersitas designatur. Unde et p̄ psalmi-
stam dicitur. Sicut tenebre eius ita et
lumen eius. Quia em̄ sancti viri ita
prosperitatem seculi despiciētes cal-
cāt sicut et aduersitatem eius calcan-
tes tolerant. et p̄ magnā mentis celsi-
tudinez mundi sibi et aduersa et pspe-
ra substernētes dicūt. Sicut tenebre
eius ita et lumen eius. Ac si apercius
dicatur Sicut intentōnem nostre for-

titudinis eius tristitie nō premunt. ita
hanc nec blandimenta corrumpunt.
Sed qz hec ut p̄dixim⁹ bonoz mentē
etiā cū nō subleuāt p̄turbāt. Sancti
viri qui se in huius exilij erumna mise-
ros agnoscunt clarescere in eius pro-
speritate refugiunt. Vñ bñ nūc dicis.
Quare data est misero lux. Lux quip-
pe miseris dat qñ hi q̄ sublimia p̄e-
plātes eē se i hac peregrinatōne mise-
ros agnoscūt. claritatē trāsitorie pro-
speritatis accipiūt. et tūc valde delectāt
qz tarde ad patriā redeūt. tolerare in-
sup onera honoris p̄pellūt amor eos
eternoz conterit. et gloria de ipalibus
arridet. qui dū cogitāt q̄ sint que i tñ
mistenēt et q̄ sint. q̄ de sublimibz non
vidēt. que sint. q̄ se i terra fulciūt. que
aut de celestibz p̄diderūt. p̄speritatis
sue merore mordēt. qz et si vident neq̄
q̄ se ab ea funditus opprimi pensant
tamen sollicitate cogitationem suā in
amore domini et in eius dispensatōe
partiri student. Unde bene subditur.
Et vita his qui i amaritudine anime
sunt. In amaritudine quippe anime sūt
omnes electi. quia vel punire se flen-
do non desinunt. quod deliquerunt. vñ
se graui merore afficiunt quia longe
huc a facie conditoris proiecti i eter-
nē patrie gaudijs non sunt. de quoz
corde bene per salomonem dicitur
Cor quod nouit amaritudinem anie
sue. in gaudiū illius nō miscebit alie-
nus. In amaritudine sunt namq; cor-
da reproboz. quia ip̄is etiam prauis
desiderijs suis affliguntur. sed eandē
amaritudinem nesciunt. quia pensare
quod tolerant sponte sua amaritudi-
ne excecari non possunt. Ac cōtra cor
bonorum amaritudinem suam nouit
cui erūnā exilij qua proiecit laceraf.
Intelligit et q̄ sint trāquilla q̄ p̄didit.
q̄ p̄fusa. i q̄bo cecidit sentit. Sed hoc

amaricatu cor ad gaudium suu qñq
reducitur atq in eius gaudio extrane
us non miscetur qz his qui nūc ab hoc
meroze cordis foras se per desideria
eijcit seclusus tunc ab illa intima solē
mitate eius remanebit. **¶** Si itaq qui in
amaritudine anime sunt mori mundo
funditus pcupiscunt. vt sicut ipsi in
seculo nihil appetūt ita tā a seculo nul
la obligatōe teneā. **¶** Et plerūq
contingit vt iā homo mūdum mente
non teneat. sed tñ mundus hominem
occupatōibz astringat et ipe quidem
tam mundo mortuus est. sed ipi mun
dus adhuc mortuus nō est. quasi enim
uiuus adhuc mūdus eum pspicit. dū
alto intentū in suis actibz rapere con
tendit. **¶** Vñ et paulus cū perfecte ipe se
culū despiceret et talem se videret ait.
mibi mundus crucifixus est et ego mū
do. **¶** Mundus quippe et crucifixus fue
rat. qz hūc cordi suo iā mortuū nō cu
rabat. sed et seipm mūdo crucifixerat
qui talem se ei exhibuerat vt ab eo qñ
mortuus pcupisci nō posset. Quia igitur
nec paulus mundi gloriā quere
bat. nec a mūdi gloria querebat. et se
mundo et mundus sibi crucifixum esse
glorificabat. **¶** Qd qz multi appetūt. s3
tñ vsq ad culmen extrinctōis. omīmo
de nō assurgūt recte gementes dicunt
Quare data est tē. **¶** Vita quippe ama
ricatis datur cū huius mundi gloria
tristibus gemētibusqz tribuitur. in q
mimirum vita pena validissimi timo
ris se afficiūt. qz si et ipi mūdum non
teneāt adhuc tñ tales se esse metuunt.
qui a mūdo teneāt qz nisi ei quantulū
cumqz viuerēt hos ad vsum suū pcul
dubio nō amaret et mare etenim viua
corpora in seipso retinet nā mortua ex
tra se protinus expellit. Sequit. **¶** Qui
expectat mortē et nō venit. desiderant
quippe mortificare se fundit et ab om

ni vira glorie tpalis extingere. s3 occi
tis sepe dei iudicij vel pesse in regimi
ne vel occupari iniunctis honoribz cō
pellūt. atq inter hec mortificationes
plenissimā indefinēter expectant. sed
expectata mors nō venit quia eorum
vlus temporali glorie etiam nolens
viuit. quam tamen ppter diuinū timo
rem tolerant. sed intus quidem desi
derium pietatis. foras autem explēt
ministerium ordinis. quatinus nec a
perfectione per intentionem recedāt
dispositioni conditoris per superbiam
cōtradican. mira etenim diuinitatis
pietate agitur. cum is qui pfecto cor
de ad contemplationem tendit huā
nis ministerijs occupat. vt etiā mltis
infirmioribz eius mēs. pfecta pficiat
et quo seipsum imperfectum respicit
inde ad humilitatis culmen pfectior
efficis. nō nunq enim perfecti viri vñ
desideriorum suorum detrimenta to
lerant. inde maiora lucra conuersis a
lijs portāt. quia dum eis vacare vt ap
petunt non licet rapere secū alios qui
bus admiscuntur libet. **¶** Fit ergo mira
dispensatione pietatis dei vt vñ se de
spectores estimāt. inde locupletiores
ad celestis patrie constructionem sur
gant. nō nunq vero idcirco ad accep
ta desideria minime perueniunt. vt ip
sa interueniente tarditate. ad eadem
desideria relaxato mentis sinu dilate
tur et que extenuari fortasse iplera po
terant magna dispensatione agitur vt
repulsa crescant. **¶** Sic quippe mortifi
cari appetunt vt tam perfecte si liceat
conditoris sui faciem contemplantur
sed eorum desiderium differtur vt ph
ciat et tarditatis sue sinu innitatur vt
crescat. **¶** Unde bene spōsa i sponfi sui
desiderio anxians clamat In lectulo
meo p noctem quesiui. quem diligit
aīa mea. qñui illū et nō inueni abscondit

sponsus. dum querit ut non inuentus.
ardet? quare et differit ut quies spon-
sa capatior reddita multiplicius quam
dum inueniat quod querebat. Sequitur
Gaudetque vebementer cum inuenit
sepulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est
in quo absconditur corpus. ita diuina
contemplatio quoddam sepulchrum est me-
tis. quo absconditur anima. Quasi enim
huius mundo adhuc viuimus. cum men-
te in eum foras agamur. sed mortui in
sepulchro abscondimur cum mortifica-
ti interius in secreto eterne contempla-
tionis celamur. Sancti igitur viri ab in-
portunitate desideriorum repaliuntur. a tu-
multu inutilium curarum. a clamore per-
streptantium perturbationum semetip-
sos sacri verbi gladio mortificare non
desinunt. atque intus ante dei faciem in
sinu mentis abscondunt. De quibus
Paulus dicit Mortui enim estis vos et
vita vestra abscondita est cum christo in
deo. Qui enim mortem querit. gaudet cum
sepulchro inuenit. quod quo mortificare
se appetit valde adinuentum requiem con-
templationis hylarescit. ut extrinsecus
mundo lateat et a cunctis exteriorum re-
rum et repaliuntur perurbationibus intra sinum se in-
timi amoris abscondit. Nec grege. Ecce
quod deuoti viri ac religiosi iuui oc-
cupantur cum curis rerum repaliuntur. quod ve-
ro ipsas occupaciones exteriores subeant
propter timorem dei et obedienciam quam su-
perioribus suis exhibent hoc faciunt.
Et conuerso illi timore et amore dei
carent qui secularibus curis libenter in-
tendunt. et quanto magis per exteriores
occupaciones mente distrahuntur tanto
frigidiores in dilectione dei et celesti desi-
derio efficiuntur. De hoc per beatum gre-
gorium dicitur. Intenti enim curis secularibus
tanto insensibiliores intus efficiuntur
quanto ad ea que foris sunt studiose
res efficiunt. vultuque per terrene cure a ce-

lesti desiderio obdurescit animus. et dum ipso
vultu suo durus efficitur per actiones seculi ad
ea emolliri non valet. que pertinent ad
caritatem dei. Nec grege. Qui ve-
ro sic induratur per affectum inordinatum
in actionibus seculi conscientiam acquirit con-
sam. cum autem in se requiem propter remotum
conscientie inuenire non poterit cum in-
tentio foras egreditur. et in his que for-
is sunt hoc est in voluptatibus carnali-
bus et lasciujs et ceteris malis delecta-
cionem querit. De hoc beatus augustinus in glo-
sa super psalterium dicit Quis in cor-
de premitur mala conscientia. inquietum habet
cor. quod autem quietum non habet cor. ha-
bitare in corde suo libenter non potest ta-
les foras exeunt a seipsis cum intentione.
et de his que foris sunt circa corpus
delectantur. quietem in nugis in spec-
taculis in luxurijs et in omnibus ma-
lis querunt. et qua re sibi volunt esse be-
ne extra quia non est in illis intus bene
unde gaudeant in conscientia. Nec
augustinus. Multi tales qui sic sunt per
concupiscentias seculi et carnis dissipati.
querunt in hoc mundo prosperari ali-
os rebus et honoribus precellere. quietem que
est in monasterio reputant laborem.
Curam vero et fatigationem quam ha-
bent in rebus secularibus existimant de-
lectationem. Ista tangit Beatus gre-
gorius. xvi. moralium. sic dicens Quis
quis in hoc mundo prosperari appet-
tit. ceteros rebus transcendere et hono-
ribus tumere. huic nimirum cura secu-
laris in delectatione est quies in la-
bore. Valde enim fatigatur si desit cu-
ra secularis qua fatigatur. peruersi enim
mentes inde delectabiliter pascunt.
vnde per inquietudinem incessanter agant. Nec
grege. Qui igitur sic viuunt et ralem dis-
solutam vitam ducunt. beatum quidem religi-
onis deferunt sed concupiscentijs car-
nis dediti mundo viuunt. Vnde quoniam eos cum

secularibus personis occupari vel puer
fari contrigerit. habitu et gestu se esse
religiosos fiant et quod non sunt quod praedictum
etiam in ypocrisis virum incidunt. quorum
studium est non virtutes amare. sed
vitia palliare et regere. De quibus dicit
beatus Bernardus. *¶ Tristitia ypocri-*
tarum non in corde sed in facie est. o-
ves sunt habitu et vulpes actu et crude-
litate lupi. Neque enim est apud eos vir-
tutes colere sed celare vitia. *¶ Nec*
post ypocrisim sequuntur etiam alia vi-
cia quae monachos tales inordinatos ap-
prehendunt scilicet superbia avaricia. quae in
religiosis sunt valde reprehensibilia.
¶ De superbia eorum dicit beatus Bernardus.
Magis ammiranda est superbia mona-
chorum quam luciferi. ille superbiuit in celo.
isti in cenobio. ille in deliciis. isti in mi-
seriis. ille opus omni lapide precioso.
isti in sacco et cilicio. *¶ De aua-*
ricia vero eorum dicit beatus Hieronymus. Qui
amat pecunias deum amare non potest.
Si peculiaritas in monachis sit neque
concordia neque pax in congregatione eorum
vel erit. Quid est monachi habitus nisi
despectio mundi quod ergo mundum de-
spiciunt qui querunt auxilium. ubi auxilium ibi et
vicius. placet tibi crux militia non que-
ras lucra. *¶ Post huiusmodi autem vitia iam*
promissa monachum inordinatum et disso-
lutum multa alia inconuenientia sequuntur.
S Non sunt multi fratres inordinati
et in diuersis pueribus. quibus monasteri-
um vel ambitus carcer est. lectio abho-
minatio. quies uexatio. silentium tedius
Isti tales rerum temporalium damna gemunt
ruinam vero virtutum non plangunt ad la-
crimam punctum rudes et indocti ad
recitandum fabularum nugae faciendi cum
stant ad orandum non plorant nec suspi-
rant. Cum vero sunt in auditorio rident
et in cachinno exaltant vocem suam. et
alia quamplura satis reprehensibilia et abho-

minabilia. qui solent exercere religio-
si inordinati et dissoluti. Quorum ex-
crabilem conuersationem. Anselmus in
quadam auctoritate tangit sic dicens
Sunt quidam in congregatione. qui faci-
unt ad oculum seruitium quibus claustrum
carcer est. caritas cathena est. praeuena
prodes. lectio abhominatio. quies vex-
atio. silentium amaritudo. meditatio fasti-
dium. Isti tales ad discurrendum huc atque
illuc proprii. et alacres ad sedendum. in
claustro egri et debiles ad praedicandum de
um bruti et mures. ad tractandum de bobus
et omnibus astuti et acuti. damna rerum
temporalium gemunt et plangunt. ruinam
virtutum non dolent nec sentiunt ad inueni-
endum lacrimarum punctum rudes et in-
docti. ad recitandum fabularum nugae fa-
cundi et faceti. Cum stant ad orandum nec
plorant nec suspirant cum sedent in audi-
torio in risu et cachinno exaltant vocem
suam abhominatio adherent pro cibis et po-
ribus potius. quam pro vite merito aut san-
ctitate. Priorem obsequuntur per quamvis
portunculam quam expectant. non pro
spiritualibus exercitiis quae ipsi non amant
In psalmodia stertunt et somniant in le-
cto derrahunt et diiudicant. isti tales se
se ignorant mundum amant. desideria
carnis adhuc suspirant. ab ignorantia
sui oritur securitas. ex concupiscentia
mundi leuitas. ex desiderio carnis su-
perflua cura et cordis anxietas Secu-
ritas reddit eos tepidos. leuitas va-
gos. cura diuisos per securitatez repe-
facti vacant per leuitatez. a preceptis
mollescent. per anxiam curam turbantur
et anxii fiunt. *¶ Nec* anselmus. *Bea-*
tus etiam Bernardus huiusmodi per-
uersas ac viciosas hominum condic-
tiones reprehendens dicit. O homo velox
ad mensam. tardus ad ecclesiam potens
ad potandum. sedit ad psallendum pigritus
ad fabulam. somnolentus ad vigilias. pinguis

ad loquendum. sed inuitus ad psallē
dum. p̄mptus ad detractōem sed rari
us ad orōnem. inuidie amator. chri
sti p̄secutor. festucam respiciens s̄ tra
bem non p̄siderans. alterius mala con
temnens sed sua non deserens ceteros
replendens. sed teipsum non corrigis
malicie inuentor sed discipline destru
ctor. amicus vicioꝝ sed hostis virtutū
Hec sunt que hōiem excecant ⁊ a deo
sepant. hec sunt que hōiem puerus ad
veritatem faciunt puerum monachū
demoniacū. christianū antichristū. hec
ber. Ex his igit̄ dictis iam premissis
colligere possumus ad quātas inordi
nationes ⁊ dissolutiones deuenerit sta
tus monachoꝝ. Quod itēz beatus ber.
p̄memorans vitam ⁊ puerfatōnem de
testabilem quorundam modernorum
monachozꝝ sic dicit. Quis in princi
pio cum ordo cepit monasticus ad tan
tam crederet monachos inertiam de
uenire. Quātrū distamus ab his qui
in diebꝝ anthoniꝝ exriterunt monachi
Siquidem illi cū se inuicem per tem
pus ex caritate reuiferent tanta ab in
uicem aueritate panē angelozꝝ p̄cipie
bant. vt corpis cibo penitus obliti di
em plerumqꝫ totum ieiunio ventribꝝ.
non mentibꝝ transigerent Et hic erat
ordo rectus q̄ndigniori parti plus als
prius seruebat. nobis autem p̄ueniē
tibꝝ in vnum iam non est dominicā ce
nam manducare. panē quoqꝫ celestē
nemo est qui requirat. nemo qui tribu
at. nihil de scripturis. nihil de salute a
nimaz. sed nuge ⁊ risus ⁊ verba p̄fesi
runt inter prandendum. quantum fau
ces dapibꝝ tantū aures pascunt rumo
ribꝝ. quibꝝ totus intentus modum ne
scias in edendo. interim autēz fercula
ferculis apponunt. ⁊ p̄ solis carnibus
a quibꝝ abstineat grandium pisciū cor
pora duplicant. tantoqꝫ acuratioꝝ ⁊

arte cocozꝝ preparentur. quatenus quā
tuoz ⁊ quibꝫ ferculis deuoratis prima
non impediāt nouissima. nec saties
tas minuat appetitū. vter quippe ones
ratur dum nescit. sed varietas tollit fa
stidiū. ⁊ dum iam stomachus crebris
ructationibꝫ impletū se iudicat. nec
tamen curiositas satiat. Infelix ergo
stomachus cum omnia suscipe cogit.
oppressus magis obruitur q̄ reficitur.
⁊ iam vero sic surgenti a mensa quid a
liud liber nisi dormire. Si autem ad vi
gilias indigestum stomachū cogeris
surgere non cantū sed placentū potius
extorquebis. Viroz etenim vnde in
ter monachos tanta intemperantia in ci
bis ⁊ potationibꝫ. in vestimentis ⁊ le
ctisternis. in equitaturis ⁊ p̄struēdis
edificijs molescere potuit. Ecce enim
p̄citas putatur auaricia. sobrietas au
steritas credit. silentiū tristitia repu
tat. Contra remissio discretio d̄. lo
quacitas affabilitas. cachinnatio ioc
unditas. mollicies vestimentoꝝ ⁊
equozꝝ fastus honestas lectorꝝ. superflu
us cultus mundicia. cumqꝫ hoc alteru
trum impendimus caritas appellatur
Ista enim caritas destruit caritatē. hec
discretio discretionem p̄fundit. talis
miscdia crudelitate plena est. qua vi
delicet ita corpi seruitur vt anima in
guletur. hec bernat. Ecce videmus quā
ta indecentia dissolutio ⁊ inordinatō
per religiosas p̄sonas modo geritur in
sancto ordine. ⁊ ideo merito dolendū
Nam quilibet qui sic peruerse
agit in quo abrenūciavit seculo. Ille
vocatus est quippe monachus ad ordi
nem p̄pter hoc vt tribulationem sustine
at. ⁊ de seculari leticia ipse sollicitus
est. Vocatus est ad nuditatem. ad fir
ad vigilias. ad lamentatōem. ad taci
turnitatē ⁊ humilitatē ⁊ ceteras virtu
tes. ⁊ ipse in omnibꝫ cōtrarium facit.
n. j.

Quid igitur talis monachus faciet cum iudicatur? fuerit in extrema hora mortis sue. De homini religiosi abbas effrem. in quadam omelia sic dicens est. In quo huic seculo renunciasti si hunc rursum requies secularem requiris. in tribulationem quippe vocatus es. et tu de seculari periculis leticia in nuditate vocatus es. et tu de vestimento suum diu habes. In sitim quoque vocatus es. et aqua rennuens vinum bibere delectaris. ad plium nihilominus inuitatus et sine armis spiritualibus tu progredi cupis. Ad vigilias quoque vocatus es. et tu inercia somni atque pigritia resolueris ad letum. et ad lamentationem vocatus es. et tu cum chachinno risum effundis. In taciturnitate vocatus es. et tu multiloquio vano delectaris in separatione vocatus es. et tu vicinitatem negligentium vitam suam non refugis. heredem te regni sui vocauit christus. et tu que terrena sunt sapis. In mansuetudinem et humilitatem vocatus es et tu superbus et elatus incedis. In assiduam meditationem et collationem ubi vocatus es. et tu minus hore spatium fastidire incipis. Et quod ei in illa die dicturus es si tua vitia expurgare neglexeris. queso dilectissimi sic agere ut cum fiducia simus ante tribunal terribilis et magni regis et in conspectu milium sanctorum. hec Effrem abbas. ¶ Est etiam aliud quod satis reprehensibile est in sancta religione videlicet de plaris et subditis nam sunt nonnulli plari. qui propter statum plationis. quem habent super alios. se extollunt subiectos sibi despiciunt. et quos potestate precellunt etiam vite meritis se precellere credunt. cumque cunctis sapientiores existimant se esse. quod vident se ceteris amplius posse. cum laudantur extolluntur et tales se esse credunt. quales se foris audiunt. **X** Sed quilibet plarus suam fragilitatem

tem debet aspicere et se in corde suo humiliare ac per humile peruersationem suis fratribus studeat se reformare. et tamen zelo dei peccantibus. per censuram iusticie debet obuiare. De talibus plaris beatus greg. xvij. moral. super illo verbo Deus potentes non abiicit cum ipse sit potens sic dicit. In usu vite mortalis. quedam ex semetipsis sunt noxia. quedam vero ex his que circa ipsa versantur. Ex semetipsis quedam noxia sunt sicut peccata atque flagicia. quedam vero nonnunquam nobis ex his que circa ipsa sunt nocent. sicut temporalis potentia. magna est enim temporalis potentia. que apud deum meritorum suum de bona administratione regiminis inuenit nonnunquam tamen qui preminet ceteris elatione cogitationis intumescit. et dum ad usum eius cuncta subiacent. dum ad votum velociter iussa complent. dum omnes subditi si qua bene gesta sunt laudibus efferunt. male gestis autem nulla auctoritate contradicunt. Dum plerumque laudant etiam quod obiurgare debuerunt seductus ab his que infra subdunt supra se animus attollit. et dum foris in medio favore circumdatur. intus veritate vacatur. atque oblitus sui in voces se spargit alienas. tale se credit. quale interius discernere debuit. subiectos despicit. eosque equales sibi nature ordine non agnoscit et quos forte potestate excesserit transcendisse etiam se vite meritis cunctis se amplius estimat sapere. quibus se videtur amplius posse. Plerumque dum subiectorum affluentia animus inflatur in fluxum superbie ipso potentie fastigio lenocinante corrumpitur. Omnis enim potestas cauta regentis indiget vira. ligitur bene hanc exercet ille. qui scit per illam super culpas se erigi. scit etiam cum ceteris equalitate poni. Humana enim mens plerumque extollitur. etiam cum nulla potestate fulcitur. quanto magis in

altum se erigit. et cum se etiā potestas adiungit. Cū ergo potentie tpalis misterium suscipit summa cura vigilan- dū est. vt sciat quisq; et sumere ex illa quod adiunat et purgare qd temptat et se equalem cū illa ceteris tenere. et se tñ peccantibus zelovltionis pferre. Quam discretōez agnoscimus si paulum imitemur. paulus bene agētibz fratribz prelatus se esse nesciebat. cū diceret. Non qz dominamur fidei vestre sed adiutores sumus gaudij vestri. Atz ilico subiunxit. fide em statis. Alc si diceret. ideo nō dominamur fidei vestre. qz fide statis. equales ei vobis sumus vbi vō stare cognoscimus. quasi se prelatus fratribz esse nesciebat cum diceret. facti sumus puuli in medio vestz. nos aut seruos vestros habetis per ihēsum christū. sed tñ cū culpa que corrigi debuisse inuenit. ilico se magistrus esse recoluit dicens Quid vultis. in d gaudia ad vos. hec grego. **A** De subditis etiam sciendū q sunt nōnulli fratres puentuales qui prelatus suos in factis suis dñdicanz et etiam super eos murmurant. et mores eozū per verba indecentia corrigunt. seipos vero incorrectos relinquunt. nec aliquā diligentia adhibent vt ppiū statū ordinent ad pfectum virtutis. Quādoq; etiam cogitant si in dignitate aut officio essent melius disponere vellent q illi ordinare hec. suū autē statum in quo sunt nec sollicitē discutiunt nec emendant. **B** Sed quilibet deuotus ac religiosus subditus suam psciētiā respiciat. et prelatoz suozū facta non iudicet nec reprehendat. Et quāvis forte fuerit in eoz vita qd iure reprehendi possit. ipsi tamen ppter hoc suo superiori reuerentiā exhibere nō omit- tant. opa tamen eoz siqua reprehensibilia sunt imitanda non sunt. Atz de

re etiam debet subditus q potestas regiminis siue prelatura nō potest admistrari sine studio cure temporalis. Unde q ipsi exant in exterioribz occupationibz. inde subditi sine omni sollicitudine melius vacare possunt in dei laudibz. Et cū subditus ac religiosus in suo claustro ac ambitu existens bonis moribz et virtutibz rutilat. suū superiorem qui curam exteriorē gerit non accuset. De hoc tractat beatus grego. xv. mox. sic dicens Subditoz mēs ad custodiam humilitatis et omat. si infirmitas ppria incessanter attendit sed tunc vires nostras examinare veraciter negligim? cū de nobis fortia credimus. et idcirco eos qui nobis psumt districte iudicamus. Quō enim nos ipsos minus agnoscimus eo illos quos reprehendere nitimur plus videmus. Cōmunia hec mala sunt que sepe a subditis in prelatos. sepe a prelatis i subditos pmittunt. qz omnes subditos qui psumt minus q ipsi sunt sapientes arbitrant. Et rursum qui subiecti sunt rectorz suoz actiones iudicant. et si ipsos regimē tenere ptingeret. se potuisse agere melius putant. Unde plerumq; fit q et rectores minus pudent ea que sunt agenda videant. qz eorum oculos nebula elationis obscurat. Et nōnunq; is qui subiectus est hoc cū prelatus fuerit facit qd dudū fieri subiectus arguebat. Et p eo q illa que iudicauerat ppetrat saltē qz iudicabat erubescit. Igit sicut prelatis curandū est ne eoz corda singularis sapie loc? supior extollat. ita subiectis puidēdū est ne suoz rectorz facta displiceāt. Si aut magistroz vita iure reprehenditur. oportet vt eos subditi etiā dum displicent venerent. Sed hoc est solerter intuendū. ne aut quem venerari necē est imitari appetas. aut quem imitari de-

spicis venerari premissas. subtilis enim
via tenenda est rectitudinis videlicet
et humilitatis. ut sic reprehensibilia ma-
gistroz facta displiceant. quatenus sub-
ditoz mensa seruanda magistri reue-
rentia non recedat. Sunt vero nonnulli
qui si parum quid de spiritali puerfari-
one inchoanti cum rectores suos tpalia
agere et terrena pñderant. mox ordinem
supne dispensationis accusant. quod ne-
quaquam bene ad regendum placati sunt. per
quos puerfationis infime exempla mon-
strant. Sed hi nimirum dum tpare se a
seniorum suorum reprehensione negligunt
culpe sue negligentibus meritis suis
usque ad reprehensionem pñitoris exce-
dunt. cuius profecto dispositio inde ab
humilibus rector agnoscitur unde ab ela-
tis non recte iudicatur. quod enim potestas re-
giminis administrari non potest sine stu-
dio tpalis. Aliquam omnipotens deus mi-
ra dispensatione pietatis vult tenere
spñalium mentes a terrena cura. dis-
iuncte sunt. onus regiminis duris ac
laboriosis cordibus iniungit. ut tanto
illi ab hoc mundo securius lateant quan-
to hi exterius sollicitudinibus libenter
elaborant. In exhibitione quippe sus-
cepti oneris per ipsos quoque utilitatibus
subditoz dure vie tolerande sunt hu-
mane seruituris. Et sepe ut dictum est
misericors deus quos tenere diligit et
os sollicitate ab externis actionibus abs-
condit. Nam et plerumque paterfamilias
ad eum laborem seruos dirigit. a
quo subriles filios suspendit. Et inde
filij sine veratione decori sunt. unde serui
in puluere sedant. **C.** Quid quod recte
in ecclesia diuinitus agatur ipsa tabernaculi
pñstructione signatur. Ad moysen quippe
diutina voce precipitur ut ad tegenda san-
cta sanctorum ex bisso cocco atque iacinto
vela texerent. insumiturque est ut pñtegendum
tabernaculum vela cilicina et pelles ex-

tenderent. que nimirum vel plumas vel
ventos vel puluerem tolerarent. Quid
ergo per pelles et cilicia quibus tabernacu-
lum tegitur nisi grossas hominum mentes acci-
piamus que aliquando in ecclesia occulto dei
iudicio quamuis dure sint pñferunt. que
quod seruire curis tpalibus non remittunt
omni ut temptacionum ventos et plumas de
contrarietatibus huius mundi portent.
Quid vero per iacinctum coccum bissum
quod signatur nisi sanctorum vita tenera vel
clara quod dum caute in tabernaculo sub ci-
licijs absconditur. sua integra pulcritu-
do seruatur. ut enim intra interiora taber-
naculi. bissum fulgeat coccus choruscet
iacinctus ceruleo colore resplendeat.
desuper pelles et cilicia imbres et ventos
et puluerem portent. Qui igitur et magnis
virtutibus in sancte ecclesie sinu pñficiunt
pñposito suorum vitam despicere non dñt
cum vacare eos rebus exterioribus vident
quod hoc quod ipsi securi intima penetrant ex
illoz adiumento est. qui contra pñcellas
seculi huius exterius laborant. Quam
enim candoris sui gratiam rerineret si bis-
sum pluuia tangeret. aut quod fulgoris
et claritatis coccus et iacinctus osien-
deret si hec susceptus puluis sedaret.
Sic ergo desuper textura cilicij fortis
ad puluerem. fit inferius color iacinctus
apertus ad decorem. ornent ecclesias
qui solis rebus spiritalibus vacant. tes-
gant ecclesiam quos et labor rebus tpalius
grauat. Nequaquam ergo contra rectores
suorum exteriora agentem. murmuret is
qui intra sanctam ecclesiam spiritaliter
iam fulget. si enim tu secure interius ut
coccus rutilas. cilicium quo pregeris
cur accusas. hec grego. **D.** Circa
hoc etiam notandum quod sunt nonnulli sub-
diti. qui cum aspiciunt platos et superiores
suos vite inordinate et voluptatibus de-
seruire ac negotijs secularibus nimis
intendere. eo audacius ad lasciuias et

ad alia inconuenientia etiā ipsi solent
frena laxare. qz tanto minus timēt ex
cedere et inordinate uiuere quanto ma
gis p̄siderant illos qui eis deberent p̄
esse viam veritatis ac discipline decli
nare. De hoc beatus greg. in mora. sic
dicit. Sciendū est qz qd a minoribus
voluptuose agit maior disciplina co
hibet. Cum vero maiores ipsi volup
ta ti deseruiunt nimis minoribus lasciue
frena laxant. Quis enim sub discipli
ne p̄strictōe se retineat. qm̄ et ipsi qui
ius discretōis accipiunt sese volup
ta tibus relaxāt. Quia p̄tra nos hostis tūc
vehementius vires accipit. qm̄ et ipsos
qui p̄ custodia discipline p̄elati sunt.
sibi seruire leticie cognoscit. tanto em̄
licentius ad feriendū occupat. quāto
et hi qui intercedere poterant volup
ta ti vacant. Sic etiam dum p̄ utilitate
subditoꝝ rectores nimis temporalibus
curis inseruiunt. pleriqz eoz exemplo
decrescunt. qd verum valde quis eē ab
neget cur curari a pastozibus terrena q̄
celestia sollicitius vident. hec grego.

E Nouere etiam forsan aliquos
potest. cur omnipotens deus nō nullos
qui videbant esse bone et sancte vite er
rare permittat et in p̄ctm̄ cadere. De
hoc sciendū est qz sunt plures cause p̄
ter quas hoc accidere solet. Nam sunt
nonnulli qui aliquam virtutē habent.
vel etiam plures per quas innotescunt
hominibus et ideo venerant. sed in quibz
busdam virtutis siue peccatis occulte in
uolunt sunt que a p̄ximis ignorantur.
et ideo dñs qui est inspector cordium
nonnunqz tales in aperta vitia cadere
pmittit vt cognoscant ab alijs mani
feste quales sunt qui prius in occulto
vitiosi fuerunt. Est et alia causa p̄ter
quam permittunt in peccatum cadere
videlicet superbia vel elatio. Sunt nā
qz nōnulli qui castitatis virtute p̄remi

nent sed humilitatem cordis non ha
bent. et cum occulte per superbiam eri
gunt manifeste in carnis facinora cor
ruere permittunt. **S** Sed notan
dū qz nōnunqz casus istorū est cautela
electoz. nam electi cū respiciūt tales
in quodam religioso statu esse. et tñ p̄
ter occulta alia vitia. aut supbiam in
carnis lubricum vel alia peccata cade
re. talia inqz p̄siderantes incipiunt de
um magis timere. et in cunctis q̄ agūt
student cautiore esse et in humilitate
perseuerare. Ista tangit beatus grego.
xxxiij. morali. exponens illud iob. Et
sterneret sibi aux quasi lutum sic dicēs.
Nouet forasse aliquem. cur miseris
corde deus pmittit fieri ista vt leuiathā
iste nunc per suggestiones validas au
rum. id est viros sanctitatis claritate
fulgentes. quasi lutū sibi vitis in qui
nando substerneret. sed citius responde
bimus. qz autem qd prauis eius per
suasiōibus quasi lutum sterni poterit.
aurū ante dei oculos nunqz fuit. Sepe
namqz homo multis peccatis inuoluit
tur et in vna aliqua virtute magnus vi
detur. ipsa quoqz virtus inanis deficit.
qz dum innotescit hominibus p̄culdu
bio laudat. eiusqz laus inbianter appe
titur vnde fit vt ipsa quoqz virtus nō
fit. dum abscondit qd displicet. p̄dit
qd placet. que vtiqz esse merita apud
deum possunt. quando et mala occulta
sunt et bona publicata. Plerumqz em̄
vt diximus latet superbia et castitas in
notescit. atz ideo diu ostensa castitas
circa finem vite perditur. qz cooperta
superbia vsqz ad finem incorrecta reti
net. Alius elemosinis vacat. propria
distribuit. sed tñ multis iniusticijs ser
uit. vel forasse linguā in detractōibus
exerit. Et fit plerūqz vt is qui miseris
corde fuerat. iuxta fine vite sue et rapa
citaris et crudelitatis stimulis inardet
n. iij.

scat quod valde iusto iudicio agitur q̄
perdat ante hoīes unde hoībo placuit
qui hoc unde deo displicuit corrigere
nunq̄ curauit. alius patientie studet
sed inuidere alijs ⁊ seruare maliciam
in corde nō cauet. *Fit q̄nq̄ impatiēs*
q̄ latebat dolens. Hi itaq̄ p̄ aliquid
aurum sunt ⁊ per aliquid lutū atq̄ hoc
aurum quasi lutum stermit. quando oc
culis erigentibz meritis etiaz virtus
que publice claruerat dissipat. *Sepe*
etē omnipotens deus occulta quorū
dam mala diu tolerat. ⁊ aperta eorum
bona electoz suozum vsibz profutura
dispensat nam nōnulli mundū nequa
quam funditus deserentes. non perse
ueraturi angustum iter arripiunt. sed
ad querendam angustam portaz exem
plo suo eos qui p̄seueraturi sunt accen
dunt Unde ⁊ plerūq̄ p̄rigit vt ipsum
hoc q̄ benevident̄ viuere non sibi sed
potius solis electis uiuant. dum exem
plis suis ad beneuiuendi studia perse
ueraturos aut non perseueraturi pro
uocant. Sepe quosdam videmus viā
ingredi ad locum propositum festina
re. quos alij quia euntes conspiciunt
p̄sequunt̄. eundem pariter locum pe
runt. sed fit plerūq̄ vt irruente aliquo
in placationis articulo. post se redeant
qui p̄reibant ⁊ hi ad locū remanent. qui
sequebant̄. Idcirco enim virtutis iter
non perseueraturi inchoant vt eis qui
peruenturi sunt. qua gradiantur viam
osiendant. quozum videlicet casus vti
litate non modica electozum profecti
bus seruit. q̄ illorum lapsum dū p̄spi
ciunt. de suo statu p̄remiscunt ⁊ ruīa
que illos damnat. istos humiliat *Dis*
curiunt et̄ in superbi adiutorij prote
ctione confidere. dum plerosq̄ p̄spici
unt de suis viribz cecidisse. Quando
ergo bene agere vident̄ reprobi. quasi
planū iter electis sequētibz monstnan

tur. Quando vero in lapsum nequicie
corruunt. electis post se p̄gentibz qua
si cauendā supbie foueam ostendunt.
Hec greg. De hoc etiam habet. xvi.
moza. vbi idem beatus grego. tractās
illud. Qui docet nos sup iumēta terre
sic dicit. Iumenta terre sunt. qui vsu
vite carnalis yma appetunt. volucres
vero celi sunt. qui superbe curiositatis
studio sublimia p̄secutant̄. illi viuē
do se deponunt. infra q̄ sunt isti. inqui
rendo se eleuant vltra q̄ possunt. illos
in infimis voluptas deq̄cit carnis. istos
quasi in supioribz erigit libido curiosi
tatis. illis p̄ sacra eloquia dicit. Noli
te fieri sicut equus ⁊ mulus. quibz nō
est intellectus. istoz supbz labor incre
patur cū d̄r. Altiora te ne quesieris ⁊
fortiora te ne scrutatus fueris Docet
igit̄ nos deus sup iumenta terre ⁊ volu
cres celi. quia dum hoc q̄ sumus ag
noscimur nec carnis nos infirmitas
deq̄cit. nec spiritus supbia eleuat. nec
defluendo de sublimibz inflammamur
Qui et̄ labit̄ carne. iumentoz appeti
tu p̄stermit̄. qui d̄ extollit̄ mente. mo
re volucrum q̄si leuitatis penna suble
uat̄. Sed si vigilanter attendit̄. vt ⁊
mētis humilitas ⁊ carnis castimonia
teneatur. cito cognoscimus. quia alte
rum custoditur ex altero. nam sepe su
perbia luxurie seminarium fuit. quia
dum eos spiritus quasi in alium erex
it caro in infimis merfit. Hi et̄ toris
us secrete eleuātur sed postmodū pub
lice corruunt. quia dum occultis intus
mescunt moribus cordis. apertis ca
dunt lapsibus corporis. Sic sic elati
iusta fuerant feriendī retributione vt
q̄ supbiendo se hoībz p̄ferunt. luxuri
ando vsq̄ ad iumentoz similitudinē de
uoluāt̄. hō q̄ppe cū in honore eē nō in
tellerit. p̄patus est iumētis ⁊c. Quasi
scientie et̄ illos in altū p̄na subleuauē

rat. de q̄bo paul⁹ dicebat. Q̄ cū agno-
uissent deū non sicut deū glorificauerūt
⁊ gratias egerunt. Quomō autem iu-
mentoz aut plus q̄ iumentoz volup-
te ceciderunt subdit dicens Tradidit
illos deus in desideria cordis eoz in
immundiciā. Ecce caro meruit quo su-
perba p̄scientia subleuauit. ⁊ a volatu
volucrum ultra appetit⁹ lapsi sunt iu-
mentoz. atq; inde sub se p̄strati sunt.
vnde super se ire videbant. Curandū
itaq; est ⁊ omni custodia mens a super-
bie tumore seruanda. non enim aī ocu-
los dei vacue transuolant cogitatōes
nostre. ⁊ nulla mōmenta t̄pis per am-
mum transeunt sine statu retributōis
Intus ergo videt deus q̄ mentem ele-
uat. ⁊ idcirco foris p̄mittit inualesce-
re q̄ de donat. intus prius extollit q̄
foris postmodū luxurie corruptōe seria-
tur. Occultam videlicet culpā sequit̄
aperta percussio. vt malis exteriorib⁹
interiora puniant ⁊ cor publice corru-
at q̄ latēter tumebat. Proinde p̄hu-
militatis custodiam seruanda est mū-
dicia castitatis. Vnde. Si em̄ pie sp̄i-
ritus sub deo premis. caro non illicite
super sp̄m eleuat. Habet quippe sp̄i-
ritus commissum sibi dominū carnis. si
tū sub domino recognoscit iura legit-
ime seruitutis. nam si auctorē superbiē
dō p̄temnit. ⁊ iure a subiecta carne p̄e-
lium suscipit. Vnde ⁊ ille primus hō
inobediens mor vt superbiendo pecca-
uit pudenda p̄terit. Qui enim p̄tume-
liam sp̄s deo inrulit. mor p̄tume-
liam carnis inuenit. ⁊ qui auctori suo subdi-
tus esse noluit. ius carnis subdite ouas
tegebat amisit. vt ⁊ in seipso videlicet
inobedientie sue p̄fusio redundaret. ⁊
superbus disceret quid elatus amisisset
Sic enim plerunq; virus libidinis de
radice nascit̄ elatōis. q̄ tunc caro vi-
cit cū sp̄s latenter intumuit. Hinc ē

enim q̄ longa p̄tinentia repente solui-
tur. hinc est q̄ plerunq; ⁊ vsq; ad semi-
um virginitas seruata vitiat. Quia igit̄ negligit̄ humilitas cordis
rectus iudex despiciat etiam integritate
corporis. ⁊ quandoq; per apertū
malum reprobos annūciat. q̄ dudum
reprobos in occulto tolerabat. nā qui
diu seruatum bonū subito perdit. ap̄d
semetipsum intus aliud malū tenuit
ex quo aliud malū subito erumpit per
quod ab omnipotenti deo etiā tunc ali-
enus excidit. quando se ei per mundici-
am corporis inlerere mōstrauit Quia
igit̄ mentis elatio ad pollutōes p̄tra-
hit carnis. reprobos cor a volatu volu-
crum ad petulantiam labit iumentoz
Sancti aut̄ viri ne appetitu bestiali ad
luxurie voraginem deuoluant. solliciti
te cogitatōes mentis a superbie vola-
tu custodiunt. ac ne in infima desipien-
do corruant. omne quod sublimiter sa-
piunt humiliter p̄mūt. Recte itaq;
dicitur. Qui nos docet sup̄ iumēta ter-
re. Sancti enim viri super iumēta ter-
re edocti sunt. quia quicquid in ymis
potest ambiri despiciunt. quia nihil in
hac vita quod p̄terit querunt. Sup̄
volucres quoq; celi eruditi sunt. Per
omnes immundoz sp̄um infidias cō-
prehendunt. ⁊ potestates aereas quas
adhuc per carnis infirmitatem tolerāt
etiam vite meritis calcant. Mentes
quippe sanctorum transitoria cuncta
despiciunt. ⁊ sub se labi quicquid sup̄-
bit. quicquid p̄terit p̄templantur. ⁊
quasi in quodam rerum vertice consti-
tute. tanto sibi omnia subesse p̄spiciūt.
quanto semetipsos auctori omniū sub-
dunt. atq; inde cūcta transcendūt vnde
de creatori omniū vera humilitate sub-
sternunt. hec greg. Ex his igit̄ dictis
colligere possum⁹ q̄ cantos ⁊ hūiles
nos eē opteat. si in vita religiosa ⁊ vitē
n. iij.

tuosa volumus vsq; ad finē p̄seuerare
Id Sed qz de statu inordinato qui
 heu modo p̄ quosdam exerceat in ordi
 ne tractare incepimus. restat ut illa ite
 rum p̄sequamur. Unde p̄siderandum
 ut supra dictū est. q̄ monastica disci
 plina valde modernis t̄pib; deficit. ⁊
 a sua p̄fectiōe languescit. oēs que sua
 sunt querūt. ⁊ sp̄reto celesti desiderio.
 terrena auide p̄cupiscūt. Cur igit̄ ad il
 la que p̄ diuino amore p̄tempnimus.
 p̄ malū desideriu; iterum redimus. ⁊
 vnum qd̄ p̄misimus deo p̄ inordina
 tam vitam alia affectionem violamus
 De hoc p̄ petrum damia. sic d̄r. Ad tā
 tam quippe fecem quotidie semetipso
 deterior mūdus iste deuoluit. ut nō so
 lum cuiuslibet siue secularis siue eccle
 siastice p̄dictionis ordo a statu suo col
 lapsus iaceat. sed etiam ipsa monastica
 disciplina solerēus ut ita dixerim re
 clinata ab assueta illa celsitudinis sue
 p̄fectione languescit. perit̄ pudor. ho
 nestas euanuit religio cecidit. ⁊ facto
 velut agmine omnium sanctorū virtus
 tum turba p̄cul abscessit. Dēs em̄ que
 sua sunt querūt ⁊ p̄tempio celesti desi
 derio terram incessabiliter p̄cupiscūt.
 Et qz sub ipso mundi fine post mundū
 inhyare nō desinunt. quasi post alta pe
 lagi in litus euecti terram remigio in
 aniter pulsan. Nos igit̄ qui mūdi ab
 renunciatores dicimur qui terreni fru
 ctus naufragium euasisse gloriamur.
 cur ad ea que p̄ diuino amore p̄temp
 nimus retrogradis nitentes gressib;.
 male estuanti desiderio recolemus. Et
 dum cautionem quam cū xp̄o pepigi
 mus frangimus. violate fidei porius
 tormenta metuere q̄ p̄mia possumus
 de nostra p̄uersione sperare. h̄c petrus
 damia. **I** Quicunq; ergo religio
 sus violat fidem agendo contra vnum
 quod suo sponndit creatori. iure apo

stata debet censeri. naz sicut d̄nōb; mo
 dis receditur a deo fide vel ope in eodē
 sic duob; modis efficiunt̄ hoīes apo
 stare relinquentes fidē aut praua opa
 agentes. Unde si monachus agit con
 tra suam professionem mortaliter pec
 cando merito apostata debet nuncupa
 ri. etia; si habitum deferat religionis
 De quo beatus grego. super ezechie
 lem sic d̄r. Sciendum q̄ sicut duobus
 modis a deo recedit̄. sic duob; modis
 a deo apostate hoīes sunt. Nam vnus
 quisq; a creatore suo fide recedit. aut
 ope. sicut ergo q̄ a fide recedit apostata
 est. ita qui per aduersū opus quod
 deseruerat redit ab oīp̄tenti deo apo
 stata absq; vlla dubietate deputabitur
 etiam si fidem tenere videat. h̄c gre
 go. **R** Notandum etiam q̄ sunt
 in sancta religione. qui solum glorian
 tur de eo q̄ plures annos habeāt in or
 dine. q̄ vero ip̄i raro vel nunq̄ glorio
 se vixerunt modicum p̄pendunt. Hi
 talesq; in virtutib; nondum profece
 runt nonicios se esse recognoscāt ⁊ nō
 monachos antiquos. Unde beatus ber
 nardus. Si in ordine. xl. annos egisti
 ⁊ virtutib; non profecisti sed in pri
 mo gradu stas quo intrasti. ego noni
 cium te iudico. **E**st ⁊ aliud in or
 dine multum reprehensibile videlicet
 murmurationis vitium. Quod tamē
 beatus benedictus in regula prohibet
 discretissime dicens. Hoc ante omnia
 ammonentes ut absq; murmuratione
 sint fratres. quod mandatum regule
 a subditis minime obseruat. nā p̄pter
 modicam occasionem nōnulli fratres
 prorumpunt in murmuraciones inter
 du; causantes de cibo ⁊ potu ⁊ ceteris
 minus discretē. In sup̄ d̄iudicātes
 suos superiores ⁊ prelatos ac alios offi
 ciales asserētes ip̄os inordinatos vel
 min⁹ p̄uidos aut negligētes eē s; tiere

debent tales monachi. ne propter vitium murmuratōis prouocent iram dei. aut etiam separent de numero filiorum eius De hoc etiam beatus Basilius dicit. Non erit de numero fratrum christi qui murmurare incipiat ob exiguum victus sui. vel lamentissima enim plaga anime murmur ostendit fore. et susurratio huius vite. hec basilius. Et quicumque delectatur in murmure priuat se diuina consolatione. Unde beatus iheronimus. Expers eris consolationis diuine si consolationem recipis a murmure. hec iheronimus

Et sicut subditi peccant murmurando. sic etiam prelati laborare et studere debent ut non dent illis occasionem murmurandi. ne forte et ipsi incurrant propter hoc peccatum et iram dei.

Etiam sciendum est quod sicut proficientes in ordine efficiuntur valde virtuosius. sic econuerso deficientes in bonis moribus efficiuntur multum vitiosius. quod tales postposito omni timore dei. faciunt ea que non expediunt. scelera multa et enormia committendo. De his monachis dicit beatus augustinus. Sicut non vidi meliores quam qui profecerunt in ordine. sic non vidi deteriores quam qui defecerunt in eodem.

Et notandum quod omnes qui in statu religionis viuunt inordinate. miserabiliores sunt omnibus hominibus. quod nec deum habent nec mundum. nam si explent suas voluntates occulte peccando. tamen spiritum deprehendi. et ideo frequenter in quadam cordis angustia sunt constituti. Et idcirco seculum non habent. quod libere peccare non presumunt. deum etiam non habent. quod preuaricando eius indignationem incurrunt. De hoc dicit beatus iheronimus. Nota de mundi contemptoribus. scilicet monachis et alijs habitu religionis. si propositum suum religiosum viuendo impleuerint cum domino iudices erunt. sin autem miser-

abiliores omnibus hominibus. quod nec deum habent nec seculum. hec iheronimus Non solum tales in hoc mundo miserabiliores sunt. verum etiam eterna damnatione apprehendet eos in futuro. Unde beatus bernardus. Qui in loco ordinis sine ordine viuunt ad illum ordinem deueniunt ubi nullus ordo sed sempiternus labor inhiat. Unusquisque ergo monachus et religiosus prosequatur et perimascatur periculum anime sue. et abstrahat se a concupiscentiis carnalibus. et ab huius seculi vanitatibus non solum mente sed etiam corpore. quod peruersari inter homines seculares monachis minime expedit. maxime tamen illis qui nondum in bono proposito et vita religiosa sunt fundati. nam vident et audiunt ea que in seculo geruntur debilis animus facilliter ad temptationem trahitur. et ideo mundus et eius occupationes sunt fugiende De hoc ysaac abbas syrie sic dicit. Expectat monacho nullatenus commisceri opugnantes eum. sed ab eorum aspectibus abstinere. et elongare a propinquitate ipsorum. et hoc dico non solum per ventrem. sed etiam per omnibus in quibus examinatur monachorum libertas. Cum enim homo accedit ad deum sedulo inquit cum domino de his abstinere. que sunt hec. non videre faciem mulierum. non respicere formosorum aspectus. non concupiscere quicquam. vel epulari delicata. ornatum vestium non videre. non videre hominum secularium dignitates. quod multas vires acquirunt viria de propinquitate eorum. laxantium et alterantium athletice sapientiam et propositum eius. sicut aspectus bonorum mouet arbitrium habentis zelum ut inclinetur ad operationem ipsorum. manifestum est quod ipsorum contraria potentiam etiam habent capiendi animam et si nihil agit plus solitatio. ad infestationem tamen pre-

lior adducit. et instructuosa facit mentis perturbatione. Ad unumquodque namque corporis membrum habet homo pugnam. et debet custodire seipsum et diminuere pugnam suam in ipsis. Quamuis enim homo sibi facit violentiam ad bonum. piculatur tamen ex eis videndo semper atque concupiscendo. Hec abbas ysaac. **¶** Ecce quod piculosum est monacho conversari in seculo. monachi enim officium esse debet fugere turbas. amare silentium. fletibus insistere. simplicitati studere. innocentia vite ac sanctitatem amare. Si vero oppositum fecerit a culpa liber non erit. Hoc tangit hugo de sancto victore sic dicens. Liber a culpa non est qui alienum usurpat officium. Si monachuses. quid facis in turba. si amas silentium. cur de clamantibus assidue interesse delectaris. tu semper ieiunias et fletibus debes insistere. et tu philosophari quæris. simplicitas monachi philosophia eius. Sed docere inquis alios volo. non est tuum docere sed plangere. Si ramen doctor esse desideres audi quid facias utilitas habitus tui. et simplicitas vultus innocentia vite et sanctitas conversationis tue docere debet homines. melius ergo fugiendo mundum doces quam sequendo. Hec hugo de sancto victore. Et beatus bernardus. Monachus non habet docentis sed plangentis officium cui opidum carcer esse debet et solitudo paradisi. Hec bernardus. Unde qui libet deuotus monachus fugiat mundum et ea que in mundo sunt et religio servat. et quod foris ostendit hominibus per habitum. intus studeat servare coram deo per bonam vitam. Ad hoc hortatur beatus gregorius sic dicens. Monachus reuerentia sui habitus in actibus in locutione. in cogitatione semper circumspiciat et ea que mundi sunt perfecte des-

ferat. et quod ostendit humanis oculis habitu. hoc ante oculos moribus prebendat. Hec gregorius. Laboret inquit monachus ut a vitis studeat abstinere et in virtutibus se exerceat. sit humilis mansuetus et caritativus et timorem dei semper pre oculis habeat. nam de monachis inordinatis dicit Abbas pastor sic. Qui querulosus est qui malum per malo reddit monachus non est. qui maliciam in corde suo retinuerit monachus non est. qui iracundus est monachus non est. qui elatus et verbosus est monachus non est. Qui vero monachus est semper mansuetus est. humilis caritate plenus et timorem dei semper et ubique pre oculis habet non peccet. Hec abbas pastor. Item qualis debeat esse verus monachus dicit Iohannes abbas in tractatu de xxx. gradibus sic. Monachus est qui solum que dei sunt agit cogitat et loquitur christo vivens in omni tempore loco et negotio. Monachus est violentia nature indefinens et custodia sensuum indeficiens. Monachus est sanctificatum corpus expurgatum os et illuminata mens. Monachus est merens et dolens anima indefinenter. memoria se exercens vigilans et dormiens. Et quis putas est fidelis et prudens monachus. qui sub obedientia labore et dolore calorem suum custodit in extinguibilem et ad suum exitum ignem igni et feruorem feruori et amorem amoris et desiderium desiderio sollicitudinem sollicitudinem quotidie addere non cessavit. Hec iohannes abbas. De virtute et conditione deuotorum et bonorum monachorum dicit. beatus bernardus sic. Ille verus est monachus. qui devotionem tenet in choro. patientiam in capitulo. disciplinam in labore. meditationem in lectione. feruorem in oratione castitatem in temptatione. tolerantiam in

aduersitate. humilitatē in prosperitate.
hec berner. **R** Si vero tantam per
fectionem monachorū que modo p san
ctos partes premissa vel alibi in scrip
tura legif ppter nostram fragilitatem
seruare nequimus. suppleat hoc in no
bis humilitate pscientie deuotio. com
pungamur quoridie in fletibus q̄diu
pēgrinamur a dño deo nostro ⁊ a lue
vultus eius. Accusemus ⁊ pſiteamur
imperfectum nostrum ⁊ defectus nōs
agnoscentes paupertatez nostram. dñs
liberabit nos. Ad hoc faciendū hortat
nos beatus bernardus sic dicens. Mag
nam iacturā pſessionis nostre supple
at pietas ⁊ deuotio pscientie humilia
te. Sint nobis lacrimae nostre panes
die ac nocte q̄diu dñs anime nostre vbi
est deus tuus. hoc est q̄diu peregrina
mur a dño deo ⁊ a lumine vultus eius
Unū quidem erat necessariū. sed qui
nec in vno figimur nec in multis ope
rando ⁊ laborando exercemur. in quo
ordine pputabimur. vtrā cum illo de
quo apostolus dī. Et qui non operatur
credenti aut in eum qui iustificat im
piū. reputat fides eius ad iusticiā s̄m
ppositum gratie dei. vtrā cum pecca
trice illa cui multū dimissum est quo
niam dilexit multū. nam ⁊ in diligen
do deū retributio magna. Sicq; frēs
obsecro non excusamus sed accusem⁹
nos ⁊ pſiteamur. ⁊ qui magni noīnis
ymbram ⁊ psonale q̄ddam figmentū
perfectionis apud hōīes induimus.
apud deū pscientie nostre cognoscen
tes paupertatē non vsq; quaq; a verita
te recedamus ⁊ veritas liberabit nos.
hec berner. Et q̄uis ppter fragilitatez
ac defectus nostros non valeamus per
uenire ad perfectum statū monachorū.
tamen put rosumus cū adiutorio dei
in bono opere nos exercere debemus.
mensurā etiam virium nostraz perpen

damus. ⁊ s̄m q̄ suppetant vires ad ex
tirpanda vitia ⁊ ad virtutes inferen
das laboremus. Qui igit ad sanctum
ordinem nos venisse gaudemus. tota
nostra intentō circa hoc verset vt mēs
nostra virtutum armis accincta in spi
ritali certamine debellare contendat.
De his ⁊ alijs statum religiosorū tan
gētibus petrus damiani sic dicit. Ple
rosq; vidimus iam dudum in sacro or
dine constitutos. qui necdum norunt
quid in ieiunijs. quid in vigilijs quid
in reliquis celestis discipline ferre stu
dijs potuissent. Et cū scriptura dicit.
qui ignorat ignorabit. quo pacto vel a
deo cognosci vel deū mereat cognosce
re qui semetipm in eius obsequio con
uincit ignorare. Qui ergo semetipsuz
vult vincere suarum virium mensurā
turpe est noticiam non habere. Quia
quisquis in militie spūalis agone pro
fecerit in hoc pbatio est. si iam debilio
rem ptra se vitioz pumaciam sentit si
surgentes in se motus carnis facile im
primat. si tumultuantū cogitationū
strepitū minore iam labore pſcit. si
nascētes carnalis illecebre spūas mox
vt oriri ceperint refecat. si rumentia su
perbie luxurie ceterorumq; vitiorum
colla gladio prius diuini amoris ob
truncant. Ceterum quid prodest. diu
quempiam sacre interesse militie quē
velut sub ipsa primi tyrocini rudimē
ta remissis manibus ⁊ tenero pede ad
huc publice videas claudicare. a qua
nimirum negligentie dissolutōne pre
dicatoz egregius discipulos prohibet
dicēs. Remissas inquit manus ⁊ dis
soluta genua erigite. ⁊ gressus rectos
facite pedibus vestris. ne claudicans
quis errer. Docta manus ad pzelium
facile venit ad triumphum. Corpus
attritum lorica promptum fertur ad
pugnam. Monacho nempe cui adhuc

Impossibile est supbiam premere. auariciam cohibere. inuidie fauces extrin-
guere. nudam mentem a luxurie perus-
lantia custodire. qui virum malicie ad-
uersus offendentem nequit expellere.
qui pro seruanda censura iusticie suc-
cumbit iniuriam sustinere. quid aliud
dicendus est. nisi quod quantum ad pro-
fessionem quidem iam in sacra militia
nomen dedit. sed quid sit spirituale cer-
tamen penitus non agnouit. ymo ad p-
fectionem tendentibus hęc totis viribus
obseruare necesse est ut salubriter rigi-
di magis discant ista nocere atque vin-
cere. Hudeantque hi qui se in mortuos p-
fident esse cum xpo rebelles motus car-
nis. ac passiones animorum adhuc in
se procaciter viuere. Discat igitur mi-
les xpi dum adhuc nouus est manus
proferre. discat emergentibus quibusque
vitiis. prout res dictauerit obuiare. huc
illuc circumductis viuacis experientie
oculis. prout uersat. et singulis quibus-
que iaculis que mittuntur congrue defen-
sionis regimen opponat. ut superbiam
humilitate deiciat. gula sobrietate re-
stringat. mansuetudine iracundiam
calcet. auariciam largitate refrenet.
ardorem libidinis terrore perpetui ig-
nis extinguat. odij trabem flamma sua
uissime caritatis exurat. Delectat cer-
te deus isto certamine qui subtiliter ac
profunde considerat totum quicquid est il-
lud. quod uersat in mente. Gratulantur
angeli ad tale spectaculum. videntes
quod humana natura in eo quod contra se ipsam
pugnat ad eorum se consortium unde fue-
rat eiecta reformat. et sibi rixando ad
veram. procul dubio pacem tendit quaz
olim sibi meti consciendo quod non repug-
nauit amisit. nec conqueramur fratres
mei si ad idem mox cuncta non uinci-
mus si huius consuetudine certaminis
erumnas labores angustias et grauissi-

mum sepe fluctuantis anime redium susti-
nemus. in hoc enim nobis divina dispen-
satione prospicitur. ne repentina victo-
ria in arrogantiam animus noster ex-
tollatur et de altitudine sua profundius
corruat si non auctori deo sed victorie
vires attribuat. Unde fratres carissi-
mi qui ad sacrum ordinem nos remisse
gaudemus. hic nostra tota interiorer
sari debet. videlicet ut mens nostra vir-
tutum armis in spirituali certamine
se semper exerceat. et vitiis potentia.
que circa nos mitescere nesciunt. fer-
uido spiritu debellare intendat. para-
ti simus semper irruentes vitiis cune-
os ac fremetes bestias de agro nostri
cordis eicere. nullumque eis in ea que
nostri iuris sunt permittamus locum p-
uerse dominationis habere. hęc perus-
danti. **S** Audiuius igitur nunc
ex premissis predicationem et dissolutam
vitam quorundam fratrum in habitu
quidem religionis existentium. sed p-
uerse uiuentium. audiuius etiam con-
uersationem sanctam et ordinatam re-
ligiosorum ac deuotorum monachorum
Quisquis ergo in bono proposito et in
statu religioso se esse deprehenderit. in
eodem sancto proposito ac uersatione
bona seu virtuosa studeat proficere ac p-
seuerare. ut cum sanctis et religiosis mo-
nachis premium et gloriam post hanc
vitam valeat obrinere. Quisquis vero
indissoluta inordinata ac puerua vita
se positum esse desperet. timores mor-
tis et penam gehenne ante oculos men-
tis reducat. et penitentiam a suis prauis
actibus agere non obmittat Quicquid
ergo per uerse agendo contra dominum
se commisisse senserit hoc totum per opera
penitentie superius premissa videlicet
per contritionem confessionem et satisfacti-
onem delere studeat. puniat inquam se ip-
sum per cordis contritionem. lacrimas

fundendo. per oris confessionem tubo-
rem sustinendo. per satisfactōem ope-
ravirtuosa exercendo. ⁊ de cetero a si-
milibus malis cauendo. Qui autem sic
sepm̄t veniam suorum scelerum a do-
mino p̄sequetur. De tali penitente di-
cit beatus augustinus. Quid est homo
penitens nisi homo iratus sibi. qui v̄a
deo accipiat veniam suo iudicio de se-
ipso erigit penam. hec augustinus. Non
solum autem talis penitens peccatorū
veniam. imo etiam gratiam in presen-
ti ⁊ si p̄seueraverit gloriam in futuro.
a christo domino obrinebit. sed ⁊ sta-
tum pristinum religiosorū monachorū
p̄pter mala ⁊ peruersa opera perditum
per huiusmodi penitentiā se domino
cooperante reformabit. Sic igitur ha-
bemus de statu incipientium quorū su-
pra dictum est p̄sistit in vera penitentiā
⁊ eius partibus. videlicet contritiōe
confessione. ⁊ satisfactione. ⁊ quibus-
dam circumstantijs rangentibus eius-
dem penitentie partes. De quibus om-
nibus prout dominus donauit tractan-
do hanc materiam dicta quedam ⁊ au-
toritates sanctorum patrum in vnum
collegi v̄t conditio siue status incipi-
entium siue penitentium aliquantū ista
legentibus pateat.

Explicit liber primus
Valogranari.

Incipit secundus liber qui tractat
de statu proficientium.

Distinctio .I. Filius

Acepta infor-
matione a te pater ⁊ doctri-
na salubri de statu peniten-
tium seu incipientium. nūc instrui de-
sidero de statu p̄ficientium. ⁊ primo in
quo p̄sistit status p̄ficientium de hoc p̄-
te cupio edoceri.

Capitulum .I. Pater. ⁊

Sire de
his q̄ status p̄-
ficientium put su-
pra dictum ē in
tribus p̄sistit. vi-
delicet in pecca-
torū siue vitiōrū
detestatiōe. in virtutum operatiōe. ⁊ in
temperatiōnū perpeffiōe. Postq̄ igitur
peccator post m̄lta flagicia ⁊ crimi-
na est ad deum p̄uersus per penitentiā
⁊ in eadem studet domino cooperante
cum omni sollicitudine perseuerare.
hic talis statum incipientium est egres-
sus. **U** Sed necesse est vt quilibet
penitens seu deo seruiens incipiens p̄-
acta penitentiā. vel adhuc in actu peni-
tentie existens peccata perpetrata aut
quecunq̄ alia scelera nondum cōmis-
sa ex totis viribus ⁊ cum summa dili-
gentia vitare teneat omne peccatū mor-
tale detestando si desiderat statum p̄-
ficientium ingredi. qui vt dictum est
primo p̄sistit in vitiōrū detestatiōe.

Filius.

Quid est peccatus quod primo
detestari seu vitare debent p̄fi-
cientes.

Ca. II. Pater. X

Peccatum a dō
 ctrozibz diuersis modis diffi-
 nitur. Primo a beato augu. sic. Pecca-
 tum est voluntas retinendi vel psequen-
 di qd iusticia vetat. Item sic ab eodez
 Peccatum est dictum factum vel pcur-
 sum contra legem dei. Tercio a bea-
 to ambro. sic. Peccatum ē puaricatio
 legis diuine ⁊ celestium inobedientia
 mandatorz. Item de eodem a beato au-
 gustino. sic dō. Peccatus est spzeto in
 commutabili bono. mutabilibz rebo
 adherere. In quāultima diffinitione be-
 ati augustini notādū q in peccato duo
 sunt. s. auersio a creatore. ⁊ puerio ad
 creaturam. qd potest esse peccatū mor-
 tale ⁊ nonnunq̄ etiam veniale. **V**
 Veniale ē qñ quis in creatura delecta-
 tur plus debito sed tamen citra deum.
 Quandoq̄ etiam potest quis delectari
 in creatura sine omni peccato. vt cū
 delectatio naturalis est tm̄ fm q̄ visus
 delectat in viridi. gustus in dulcedine
 ⁊c. Interdum etiam potest quis delectari
 in creatura meritoze quando. s.
 ad deum refert. Unde psalmista. De-
 lectasti me dñe in factura tua. Sed
 cum creatura diligis ultra creatorem
 tñc mortaliter peccat. qm̄ peccatū mor-
 tale est auersio totalis ab incommu-
 tabili bono ⁊ puerio totalis ad bonū
 pmutabile. **P** Peccatū aut mor-
 tale ab oībz est vitandū ⁊ detestandū.
 qz multa mala infert peccantibz. Pri-
 mo obligat hōiem ad duo videlicet ad
 culpā ⁊ ad penam eternam. De hoc ri-
 char. de sancto victore ppter pcr̄m ob-
 ligatur homo ad duo ad culpam ⁊ ad
 penam. In vno obligat vinculo cap-
 tituitatis. in altero vero debito damna-
 tionis. cum enim homo in aliquod pec-
 catum graue ceciderit. iam non est in
 eius potestate. vt per semetipsum resur-

gere possit. per semetipsum potest a do-
 mino recedere sed per semetipsum nō
 potest ad dominū redire. **E** Hinc
 est q obligatio culpe dō mors anime.
 qz sicut per mortē exteriore restringi-
 tur per opera que sunt ad vitam istam
 ficatā p obligationē culpe mortificat
 ad opa que sunt ad vitam eternā. Nec
 richardus Omnia namq̄ opa quan-
 tumcūq̄ bona pdesse non possunt nec
 sunt meritoria ad vitam. nisi prius a
 peccatis abstineat. Teste beato augu.
 qui dō. sicut omnia medicamenta non
 valent ad sanandū vulnus qd iū ferp
 fuerit infixum nisi ferrū extrahat. ita
 omnia beneficia non pderunt tibi nisi
 peccatum relinquat. Nihil em̄ pdest
 ieiunare ⁊ orare ⁊ alia religionis opa
 facere. nisi mens ab iniquitate reuocetur.
 hec augu. Ipsa etiā peccata siue vi-
 ria seu amor terrenoz hōiem tenebro-
 sum reddūt. affectum spiritualē a mē-
 te repellunt. ⁊ delectationem celestiu
 bonoz in corde extinguunt. De hoc bea-
 tus aug. sic dō. Peccatum est tenebra.
 quo intellectus obrundit. ⁊ totus hō-
 mo interior obtenebrat. Unde necesse
 est vt tanto sollicitius mentales oculi
 a peccati tenebris per punctionis la-
 crimas p̄tinue expurgent. quanto am-
 plius p has p̄templationis radis ob-
 nubilat. Nec aug. ⁊ ansel. quasi que-
 rulādo de hoc dō. Affectus carnalis in-
 satuat in me saporem spiritualium. in-
 tentio inferior incurauit animā me-
 am ab intuitu supnoz. amor terrestriū
 extrinxit in me delectationem celestiu
 vsu vitiorum euauit in me sensus ve-
 roz bonoz. Nec anselmus. Nō
 solum autem peccatores propter sua
 mala his bonis spiritualibus ⁊ eter-
 nis priuantur verum etiam filij diabo-
 li efficiuntur. Teste domino Qui per
 uersis iudeis dicit. vos ex patre diabo

lo estis. Et statim subiungit causam quare dicens. Et desideria patris vestri vultis facere. Desiderium enim maligni spiritus est. ut mortaliter peccando a deo recedamus et eius membra siue filij efficiamur. quia totiens quisque ex dyabolo nascitur siue venerat vel adoratur eius quoriam mortaliter peccat. Hoc affirmat beatus Iheronimus sic dicens. Totiens ex dyabolo nascimur. quoriam mortaliter peccamus. Ite dicit. Totiens ex dyabolo genu flectimus quoriam peccamus. Et notandum quod omnis qui iuste et religiose vivit est equus dei in quo sedet. quem regit et ad se perducit. Sic omnis perversus et vitiosus est equus dyaboli cui predest. quem etiam ad perditionem ducit. De quo dicit beatus Gregorius. super cantica. exponens illud. Equitavi meo in curribus pharaonis. id est dum tu esses in curribus pharaonis. dum adhuc operibus demoniacis deservires predestinatione ego te equitavi meo assimilaui. Omnes enim qui luxurie. avaricie. superbie. invidie et fallacie deserviunt adhuc sub curru pharaonis sunt. id est sub regimine dyaboli. Omnis homo qui in humilitate. in castitate. in doctrina et in caritate servet. iam equus effectus est creatoris sui. iam in curru dei positus est. iam sessor habet deum. Unde cuidam cui predestabat dominus dicit. Durum est tibi contra sui mulum calcitrare. Calcitrare non potes. iam tibi ego predesto. hec Gregorius. Et sicut anime victuose propter vite sanctimoniam sunt habitatio siue locus dei in quibus libenter pausat sic corda peccantium et male viventium sunt locus dyaboli in quibus requiescit. Quod probat beatus Gregorius super ezechiel. tractans illud verbum. benedicta gloria domini de loco suo sic dicit. Ibi inhabitat deus ubi vera pax queritur et inter-

ne contemplationis gloria amat. Nam qui ad perversitatem defluunt locus dei esse predestant. Locus glorie dei est vel sancta queque anima vel unusquisque in celestibus permanens angelicus spiritus. et gloria domini de loco suo benedicit cum vel ab electis hominibus vel a sanctis angelis auctori omnium laus eterna cantat. Locus autem maligni spiritus sunt corda peccantium. sed cum sibi meritis irati per penitentiam redeunt ad vitam glorie domini locus sunt. iam enim contra se erigunt. iam penitentiae lacrimis insequuntur mala que commiserunt. Cum corda penitentium fuerint iam domino locus sunt. qui prius in peccatis positi fuerant locus alienus. Ipsi autem qui a peccatis ad dominum convertuntur non solum debent lacrimis operibus que fecerunt. sed etiam miris operibus ad alia perficiunt. ut habitaculum omnipotentis dei fiant. hec Gregorius. De hoc etiam hugo de sancto victore dicit. In illis mentibus dyabolus pulsatur que intus a calore divini amoris frigitur. foras autem in fluxa carnalium voluptatum delectatione gaudent. et que proinde amaritudo secutura est non pulsent. hec hugo. Et notandum quod antiquus hostis dyabolus etiam bonorum mentes nonnunquam ingreditur illicita suggerendo et diversis temptationibus fatigando. sed in eorum cordibus morari non permittit. quia immundis cogitationibus iustorum animus viriliter reluctatur. In reproborum vero cordibus malignus spiritus ingreditur et moratur. quia pravas cogitationes quas ille suggerit libenter suscipiunt. et sic tales ad consensum peccati ac etiam ad opus perversum pertrahuntur. et ideo propter hoc in eorum cordibus dyabolus ingrediendo dominatur. Hoc tangit beatus Gregorius. xxv. moralium. exponens illud dictum. Ingredietur bestia latibulum suum. et in antro suo morabitur.

fic dicens. Quis alius noīe bestie nisi
hostis antiquus accipit. Sz notandū
magnopē est qd hęc bestia non solū an-
trum suū ingredi sed in eo morari per-
hibet. Aliquando em̄ etiam bonorū mē-
tes ingredi. illicita suggerit. rempra-
tionibz fatigat. rectitudinem spūs ad
delectationem carnis delectere cona-
tur. delectationē quoq; ad p̄sensum p-
ducere nitit. sed tñ resistente superno
adiutorio p̄ualere prohibet. Aliqñ er-
go intrare mentes bonorū potest. sz in
eis morari nō potest. qz cor iusti huius
bestie antrum non est. Quos em̄ quasi
p̄prium antrū possidet. eorū mentes p-
culdubio immorans tener. qz in eis co-
gitationes ad iniqua desideria et desi-
deria vsq; ad nequissima opera pducit
neq; em̄ student reprobi suggestiones
eius. recta iudicij manu repellere. cu-
ius voluptatibz appetunt subita dele-
ctatione seruire. cumq; in eorū cordibz
p̄auū quid orit. mor p̄studium dele-
ctationis nutrit. et cū sibi minime resi-
statur. prius ad p̄sensum roborat. sta-
timq; p̄sensus ad opus ducitur. opus
hō p̄suetudine grauat. Recte ergo in
antro morari suo hęc bestia dicitur. que raz
diu cogitationes reproborū nutrit. quo-
usq; eorū vitam etiam aculeo p̄auū o-
peris p̄forat. vnde bene ad in̄deam per-
p̄hetiam dñs dicit. Quousq; morabunt
in te cogitationes noīe. neq; em̄ resi-
stendit. cur remiant. sed cur morantur.
Et in bonorū cordibz cogitationes illi-
cite remiunt sed tamen morari. phiben-
tur qz recte quicq; ne captiuandam do-
minū p̄scientie prebeat. ab ipso cordis
limine hostem fugant. qz et si quando
repentinis suggestiōibz vsq; ad primū
vestibulum surrepit. ad p̄sensum tamē
ianuaz nō p̄tingit hęc greg. Sūt etiā
et alia p̄pter q̄ mortalia p̄ctā sunt vitā
da. videlicet p̄pter correptionē p̄p

ter reprobationem. et p̄pter eternam
damnationē. Soler namq; dominus
p̄pter peccata admissa etiam suos elec-
tos in hac vita multipliciter punire
eis multas tribulationes immittendo
vt per hoc purgent a suis delictis. Itē
nōnullos dñs omnipotens p̄pter suas
p̄auitates. qz ab his cessare nolūt so-
let dare in reprobū sensum. ac in ob-
stinationē cordis irrevocabiliter tra-
dere. Item multi p̄pter pueram vitā
quam ducūt et carnalia delectamenta
que cito p̄transseunt eterna tormenta
et damnationem incurrunt. que sine
habere possunt. Ista tangit richard. de
sancto victore sic dicens. Quis enim
est tā effrenatus. qui non studeat p̄cu-
piscencias malas refrenare si diligen-
ter attendat memoriterq; retineat qd
soleat dominus in quibsdā electis su-
is malas delectationes in hac vita sep-
tuplum punire. Et quisquis non peri-
mescat. p̄uersis p̄suetudinibz p̄terina-
citer insistere. quis ex non festinet p̄a-
uum vsum carnis citius corrigere. cui
audiat quosdam in hac vita in repro-
bū sensum dari. et in mentis obstina-
tionem obligationēq; peccati irreme-
diabiliter tradi. Quis etiam tā infen-
sate tā obstinate mentis homo vsq; p̄-
poterit inueniri. q̄ nō expauescat et om-
nino abhorreat transitoria carnis ob-
lectamenta tormentis eternis merca-
ri. si diligenter inspiciat. indefinēter
q; attendat q̄ sint modica sen etiā mo-
mentanea illa oīa carnis delectamēta
que p̄transseunt et sint imania q̄ vt atro-
cia illa tormenta eterna. q̄ finē non ha-
bent. nec habere p̄t. hęc richard. Ecce
ad quanta mala pducunt p̄ctā mortā-
lia. p̄riant quippe hominem p̄sortio
filiorū dei. efficiunt eum filium diabo-
li et habitaculū spiritus maligni et ad
extremum tradunt eum eternis p̄nis.

infern. Quanta stulticia et miseria
e ppter voluptates carnis et terrena de
sideria. ppetua gaudia perdere ac eter
na tormeta incurrere. De hoc richar
dus de sancto victore sic dicit Quis di
gne pprehendat. quis explicare suffi
ciat quanta sit stulticia. q infinita mi
seria summa bona sponte deserere. in
fima bona quide querere. eterna gau
dia fastidire. transitoria ardentem p
piscere. p periculis premia infinita p
dere. et mala eterna incurrere

Filius.

Neu quanta mala vt ex predictis
audio ipsa pctā et carnales volu
ptates inferunt hominibz vnde deside
ro vt de predictis capitalibz siue mor
talibz et eoz circumstātijs. aut quō vel
per quem modū primo oriant ipa pec
cata velis me informare.

Ca. III. Pater. E

OEbes scire qd
peccatū primo oritur siue ppe
trat quatuor modis in corde. videlicet
suggestione. delectatio ne. p sensu. et de
fensionis audacia. Fir autem suggestio
per dyabolum. delectatio per carnem:
psensus per spūm. defensionis audacia
per elationem. Eisdem etiaz quatuor
modis peccatum cōsummat in opere.
Primo enim peccatū latenter agitur.
postmodum sine pfusione ante oculos
hōm reatus aperit. dein ad psuetudi
nem vitium ducit. vltimo obstinatio
miserie desperationis nutrit. et quan
to diutius quis in vitijs per malā con
suetudinem immobilis fuerit tāto de
bilior ad resistendū eius animus etiaz
si voluerit existit. qz quot vicibz p
raue actionis vsu astringit. quasi tor vincu
lis ligatur. Ista pmemorat beatus gre
go. iij. mora. sic dicens. Quippe qua
tuor modis perpetratur peccatum in cor

de. quatuor psummat in opere. In cor
de namq suggestione. delectatio ne. con
sensu. et defensionis audacia perpetratur.
Fit enim suggestio per aduersari
um. delectatio per carnē. psensus per
spūm. defensionis audacia per elatio
nem. Culpa em que tenere mentes de
buit extollit ipsam et deijciendo eleuat
sed grauius eleuando supplantat. Un
de et illam primi hōis rectitudines ho
stis antiquus his quatuor ictibz fregit
nam serpens suaserit. eua delectata est. a
dam psensit. qui requisitus pfiteri cul
pam per audaciam noluit. Hoc do in
humano genere quotidie agit qd actū
in primo parente nostri generis nō ig
norat. Serpens suaserit. qz occultus ho
stis mala cordibz hominū latenter sug
gerit. eua delectata est. qz quasi carna
lis sensus ad verba serpentis mor de
lectationi se substermit. assensum vero ad
dam mulieri prepositus prebuit. quia
dum caro in delectatio ne rapitur. etiā a
sua rectitudine spūs infirmatus incli
natur. Et requisitus adam culpā pfit
ri noluit. qz videlicet spūs quo peccan
do a veritate disungit. eo in ruine sue
audacia nequius indurat. Eisdē eti
am quatuor modis peccatus psumma
tur in opere. Prius namq latet culpa
agitur postmodū ante oculos hominū
sine pfusione. reatus aperitur. dehinc
ad psuetudinem ducitur. ad extremū
quoqz vel false spei seductionibz vel ob
stinacione miserie desperationis nutri
tur. Hos itaqz modos peccati qui vel
in corde latenter fiunt vel patenter in
opere perpetrant beatus iob p
siderat. Quare non in vulua mortuus sum
Vulua quippe peccati est hominis cul
pa latens. que occulte peccatorem p
cipit. et reatum suū adhuc in tenebris
abscondit. Egressus ex utero non sta
tim perij. Vulua exiit ab utero cum
o. iij.

peccator que in occulto p̄misit h̄c etiā in aperto p̄mittere non erubescit. Quare exceptis gemibz. quia nimirum cum peccator iam de iniquitate sua nō confundit. in iniquitate eadem etiam ammiculis pessime p̄suerudinis roboratur. Quasi gemibz pctōz fouet ut crescat. dum culpa p̄suerudinis firmat ut uiuat. Cur lacatus vberibz. Quia dū prodire culpa in vsum ceperit. nimirū vel falsa spe diuine m̄e. vel apta miseria desperationis pascit. ut eo nequaquā ad correctionem redeat. quo vel factorem suum p̄m sibi inordinate stimulat vel hoc qd̄ fecit inordinate fornicat. Et notandum qd̄ culpa cū in vsum venerit ei aīmus etiam si appetat. debili resistit qz quorū vicibz prauē frequentationis astringit. q̄si tot vinculis ad mentem ligat. Sciendū quoqz est qd̄ illi tres modi peccantiūz facilius corrigunt. quartus vero difficilius emendat. Unde et redemptor noster puelam in domo. iuuenem extra portā de sepulcro aūr lazariū resuscitauit. Ad huc quippe in domo mortuus iacet. q̄ latet in peccato. iam qua extra portā educit. cuius iniquitas vsqz ad verediam publice p̄p̄tationis apit. Sepulchre vō aggere p̄mitur. qui in p̄p̄tatione nequitie etiam vsu p̄suerudinis grauatur sed hos ad vitam miseratus reuocat. qz plerūqz diuina gratia non solum in occultis. sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos et mole prauē p̄suerudinis pressos respectu sui luminis illustrat. Quartū vero mortuū redemptor noster nūciantē discipulo agnoscit. nec tñ suscitāt qz difficile est valde. ut is quez post vsum male p̄suerudinis etiam ad vltimū adulantium ligue excipiunt a mentis sue morte reuocetur de quo et bene d̄r. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortuū

inortuum sepeliunt. cum peccatores peccatorem fauoribz premunt. Quid enim est aliud peccare q̄ occūbere. sed qui peccantem laudibz p̄sequuntur extrinsecum sub verborum suorum agere abscondunt. ¶ Difficile em̄ emendat peccatum. quod linguis prauorum hominum nutrit. h̄c gregorius. Unde vigilandum est ut sensus exterior maxime visus ab inordinate intuitu custodiat. et cogitationes illicitae primo cordi aduenientes valde necessarium est ut restringant. qz ex his duobz videlicet inordinate visu et malo cogitatu omne peccatum ortum habet. Nam cū visus inordinatus non refrenatur oritur exinde carnalis et illicita cogitatio. ex cogitatione vero cū ei non resistit generatur delectatio. ex delectatione p̄sensu. ex p̄sensu p̄uersus opus. deinde sequitur mala p̄suetudo peccandi et obstinatio in opibz prauis. q̄ tandem pducit ad desperationē. Nec probat beatus greg. tractās illud v̄bū. Oculi mei de p̄datus est aīam meā sic d̄r. Visum sequitur cogitatio. cogitationem delectatio. delectationē p̄sensu. p̄sensum opatio. opationē p̄suetudo. p̄suetudinem necessitas. necessitatem obstinatio. obstinationem desperatio. desperationem eterna damnatio. Nec gregorius. Periculosum ergo multū est non refrenare in principio temptationis sensus suos ab illicitis spectaculis et cor a cogitationibz noxijs. sed nequissimum est mortaliter peccare. sup̄ oīa h̄c peius est p̄suetudinē peccandi facere. qz valde difficultet prauē p̄suetudinē repugnat. Un̄ ysidorus. Cogitatio prauā delectationē parit. delectatio p̄sensum. p̄sensu actionē. actio p̄suetudinē. p̄suetudo necitatē. Sicqz his vinculis hō implicatur qd̄ cathena vicioz tenet. ita ut ab ea euelli nequa-

q̄ valeat. nisi diuina gr̄a manū iacen-
tis apprehendat. vnde nequissimū est
peccare. sed prius est p̄suetudinem pec-
candi facere. ab illo facile est recedere
ab hoc cū labore resurgit cum male cō-
suetudini repugnat. Datemur igitur
ex iam dictis quibz modis orit̄ aut p̄-
petrat̄ peccatum.

Capitulum .III. G

Nunc autē vidē-
dum est de peccatis capitalibz
seu mortalibz et circumstantiis eorundē
Peccata siquidē mortalia siue capita-
lia septē sunt in numero. videlicet su-
perbia. ira. accidia. auaricia. gula. in-
uidia. luxuria. que infinita mala cōfer-
runt p̄mittenti bz ea. De hoc dicit hu-
go de sancto victore. Septem capita-
lia sunt vitia. videlicet superbia. ira. in-
uidia. accidia. auaricia. gula. luxuria.
Ex his tria hominem expoliant. nā su-
perbia aufert homini deū. inuidia pri-
mū. ira seipsum. Quartū vero spolia-
tum flagellat. quintū flagellatū eicit.
sextum electū seducit. septimum sedu-
ctum seruitori subicit. Anima em̄ ratio-
nalis in sanitate suauis est solidū et in-
tegrū nullam habens corruptiōem. quā
vitia venientia in eā hoc modo viriant
et corrumpunt Per superbiam inflat. p̄
inuidiā arefcit. per iram crepat. per ac-
cidiam frangit. per auariciam dispgi-
tur. per gulam inficit. per luxuriā con-
culcat et in lutum redigit. hec hugo.

Notandū q̄ vnum peccatū
nascit̄ ab alio qd̄ sic apparet. Supbia
q̄ vult omnes p̄cellere toleret si aliq̄s
ei equat. et sic ex ea nascit̄ inuidia In-
uidus vero q̄ de facili irascit̄ ei cui in-
uidet. ideo ex eo nascit̄ ira. sed ira cuz
se non p̄iudicare trīstaf. ideo ex ira
nascit̄ accidia. Accidia vero p̄solatōez
querens facit auar. Auarus autē q̄ in

capitalibz abundat. magis exercere pōt
gulā. Gula vero p̄ventris repletōnem
de facili spumat in libidinē et ira gene-
rat luxuriā. Ecce quōd vnum vitū mor-
tale nascit̄ ab alio Sed nōnulli docto-
res dicunt q̄ ex supbia primo nascit̄
inanis gloria. ex inani gl̄ia inuidia. et
sic vitia subsequētia. put supra positum
est. Vnde per quendā sic d̄r. Ex super-
bia nascit̄ inanis gloria. Superbo em̄
vult ab oībz laudari vī possit ab om-
nibz honorari. Ex hac autē inuidia na-
scit̄. q̄ dū laus appetit eadem aliq̄s in-
uidet Ex hac itē ira. q̄ dum mēs ex
aliena felicitate torquet. necesse est vt
oculus mentis per iracundiā turberit.
Ex ira autē accidia. q̄ dū mens inordi-
nate turbat omne bonū in fastidiū ei
vertit. Ex accidia vero auaricia. quia
dū turbata mens est tristis et nullā in-
terius p̄solatōem sentit. foris eā in ter-
renis per auariciam querit. Ex auari-
cia vero gula q̄ qd̄ p̄gregauit auaricia
gula depascit. vñ dītes solēt eē gulosi
sicut ille qui epulabat̄ quotidie splen-
dide. Ex gula autē luxuria. q̄ venter et
genitalia vicina sunt. Per vicinitatez
membrorū sequit̄ p̄federatio vitiorū
Ex his itaq̄ vitis sibz p̄p̄is p̄neris q̄fi
catena p̄ficitur qua p̄ctōz ligatus ad
infernum trahit̄. hec ille. Beatus etiā
grego. faciens mentionē de eisdē mor-
talibus peccatis similia sentit. adiun-
gens quasdam deceptōes quas p̄dici-
ta vitia suggerūt mēti ad seducendā
eā atq̄ peruertendā. Gl̄a de hoc. xxxi
moral. exponens illud. Exhortationē
ducum et vlulatum exercitus. sic di-
cit. Temptantia quippe vitia que p̄ in-
uisibile contra nos p̄elium regnanti
super se superbie militāt. alia more du-
cum p̄eunt. alia more exercitus sub-
sequunt̄. neq̄ em̄ culpe oēs pari acces-
su cor occupant. sed dum maiores et
o. iij.

paucē neglectam mentem preueniunt
minores etiā in numero ad illam se ca
teruatim fundūt. ipsa namq; vitioꝝ re
gina supbia. dum deuictū cor plenēce
perit. mox illud septem p̄cipalibꝫ vi
cijs quasi quibꝫdā suis ducibꝫ deua
standum tradit quos videlicet duces
exercitus sequit. q; ex eis. p̄culdubio
importune vitioꝝ multitudines ori
unt. Qd̄ melius ostendemus. si ip̄os
duces sp̄aliter vt possumus enumeran
do p̄feramus. radix quippe cūcti ma
li superbia est. De qua scriptura testā
te d̄r. Imicium oīs peccati supbia. Pri
me eius soboles septem nimirꝫ p̄inci
palia vitia. de hac virulenta radice p
deunt. s. inanis gloria inuidia ira tristi
cia auaricia. ventris ingluuies. ⁊ lu
xuria. nam q; his septem vicjs nos ca
proptoluit. idcirco redemptoꝝ noster
ad sp̄uale liberatiōis nostre p̄elium
sp̄itui sempiternis gratie plenus
venit. Ex his quibꝫ videlicet septem
quibꝫ sp̄itualia. duo quoq; carnalia
sunt. sed vnūquodq; eoz tāta sibi cog
natione iungit. vt nisi vnum de altero
p̄ferat. prima namq; supbie soboles
est inanis gloria. q; nimirum. dum va
ni nominis potentiaz appetit. ne quis
hanc alius adipisci valeat tabescit In
uidia quoq; iram parit. ⁊ quanto in
terno liuoris vulnere aīmus fauciā
tāto etiam mansuetudo tranquillita
tis amittit. ex ira quoq; tristitia ori
t. q; turbata mēs quo iordiate se p̄curit
eo adq̄ciēdo se p̄fūdīt ⁊ cū dulcedinez
tranquillitatis amiserit nihil hanc mi
si ex p̄urbatiōe subsequens meroꝝ de
pascit. tristitia quoq; ad auariciā deri
uat. q; dū p̄fusus cor bonuz leticie in
seipso intus amiserit. vnde p̄solari de
beat foras querit. ⁊ tanto magis exte
riora bona adipisci desiderat. quanto
gaudium nō habet. ad qd̄ intrinsecus

recurrat. post hęcero duo carnalia vi
tia. i. ventris ingluuies. ⁊ luxuria sup
sunt. Sed cūctis liquet q; de ventris
ingluvie luxuria nascat. dū in ipsa di
stributione membꝝ ventri genitalia
subnixa esse videant. vnde dū in ordi
nate reficit venter aliud p̄culdubio ad
p̄umelias excitat Bene aut̄ duces ex
hortari dicti sunt. exercitus vllulare
q; prima vitia decepte mēti quasi sub
quadā ratione se inserunt. sed innume
ra que sequunt dum hanc ad omnem
insaniam p̄rabunt. quasi bestiali cla
more p̄fundunt. Inanis aut̄ gloria deu
ictū cor q̄si ex ratione solet exhortari
cū d̄r. Debes maiora appetere. vt qua
potestate valueris multos excedere ea
etiam valeas ⁊ pluribꝫ p̄desse. Inui
dia quippe deuictum cor q̄si ex ratione
solet exhortari cuz d̄r. in quo illo vel il
lo minor es. cur ergo ei equalis vel su
perior non es. quanta vales. que ip̄i
non valent. nō ergo tibi aut supiores
esse. aut etiā equales debent Ira etiam
deuictū cor q̄si ex ratione solet exhor
tari dicens. Que erga te agunt. equa
nimit̄ ferri nō possunt. Nec imo pa
tienter tolerare peccatū est. q; ⁊ si non
eis cū magna exaspiratione resistit.
contra te deinceps sine mensura accu
mulant. Tristitia quoq; cor. quasi ex
ratione solet exhortari cum d̄r. Que
habes vnde gaudeas cum tanta mala
de proximis portas. perpende cuz quo
meroꝝ omnes metuendi sunt. qui in
tanto contra te amaritudinis felle ver
tuntur Auaricia quoq; cor quasi ex ra
tione solet exhortari cum dicit. valde
sine culpa est. q; quedam habenda cō
cupiscis. quia multiplicari non appe
tis. sed egre pertimescis. ⁊ quod ma
le alius retinet. ip̄e melius expendis
Ventris quoq; ingluuies deuictum
cor quasi ex ratione exhortari solet cuz

dicat Ad esum deus mundo omnia p̄di-
dit. ⁊ qui bono cibo saturari respuit.
quid aliud q̄ munere p̄cesso p̄radicte
Luxuriavero deuictū cor quasi ex ratō
ne solet exhortari cū dicit Cur te in vo-
luptate tua modo non dilatas. cū qd
te sequat ignozas. acceptum t̄pus in
desiderijs exp̄dere debes. qz q̄citur
pertransseat ignozas Si ei misceri de-
us hoīes in voluptate coitus noller. in
ipso exordio humani generis mascu-
lū ⁊ feminā non creasset Nec est ducū
exhortatio. que dū incaute ad secretū
cordis admittit familiaris iniqua p̄-
suadet. quā videlicet exhortatōem exer-
citus vlulans sequit. qz infelix anima
semel p̄ncipalibz virtijs capta. dum
multis iniquitatibz in insaniā vertitur
ferali iam inanitate vastat. hec grego.

Capitulum V.

Quidquid dicitur
est de peccatis mortalibz. siue
capitalibz in genere. nūc videndū est
de vnoquoqz vitō seu peccato in specie
Et primo de superbia que est regina oī
um vicioz videndū est quid sit. **S**
Superbia vt dr augu. est p̄uerse celsi-
tudinis appetitus. Nam sicut dr idem
beatus aug. Superbia inuidet omnibz
superioribz. s. qz illis non equat. infe-
rioribz ne illi equent ei. paribz. quia
ei equant. Unde elatio animi est viti-
um quo quis pari non vult p̄iores vel
parem. **R** Dicis autem superbia
iniciū omnis peccati triplici ratione.
Primo p̄pter causas que inueniuntur in
omni peccato. qz in omni p̄cto inueni-
t̄ptus dei qui est quedā cā peccati
Iste aut̄ p̄ptus est auersio a creato-
re que in oī p̄cto ē. vbi p̄ponit bonū
p̄murabile bono incōmurabili. qz sic
sine caritate alie d̄rutes sunt nihil. ita
sine supbia alia vitia nihil sunt. abstra-

te superbiam ⁊ habebis grām qz deus
supbis resistit. humilibz aut̄ dat grām
Scdo qz p̄ncipiū fuit peccatoz. hoc
em̄ in genere peccauit dyabolus in cel-
lo. ⁊ primus homo in paradiso. Tercio
qz nascunt ex ea alia vitia vt supra vi-
ctū est. **S** Sciendū aut̄ est qd est q̄
duplex supbia vici cordis. oris. ope-
ris ⁊ habitus. De qua beatus bernardus
adiungens quedam remedia sic dicit.
Est supbia cordis. supbia oris. super-
bia operis. supbia habitus. Supbia
cordis est. qn̄ in oculis suis homo est
magnus. p̄tra quam sapiens orat di-
cens. Extollentiam oculoz meoz nē
dederis mihi. Supbia oris vel lingue
que ⁊ iactantia d̄r est qn̄ homo non so-
lum magna de se sentit sed etiā loquit̄.
Unde ps. Disperdat dñs vniuersa la-
bia dolosa. ⁊ linguam magniloquam.
Supbia operis est qn̄ homo quedam
superba vt magnus appareat agit. De
qua iterz psal. Non habitabit in me-
dio domus mee qui facit superbiam.
Superbia habitus est qn̄ homo vt glo-
riofus appareat p̄ciosus se ornare vesti-
bus. Unde apostolus. Non veste p̄-
ciosa. **S** Sunt autem quinqz q̄
ad remediū tam mortifere pestis a do-
mino rationali anime sunt p̄posita. lo-
cus. corpus. temptatio dyaboli. p̄-
dicatio xp̄i. ⁊ eius p̄uersario. Locus
qz exilium. corpus qz onerosum. tem-
ptatio qz inquietat. predicatio christi
qz edificat. ⁊ eius p̄uersario qz infor-
mat. His quasi quinqz sensibus deus
humilitatem operat̄ in anima. Sicut
em̄ anima est vita corporis. ita deus ē
vita aīe Et sicut corpus mortuū est qd
per quinqz sensus non vegetat. ita ani-
ma mortua est que per hec dño non hu-
miliat̄. hec bern. Et qz vita aīe deus est
⁊ sine grā dei ac boīs opibz aīa viuere
non p̄t. idō supbia valde fugienda est

et detestanda. qz ipsa est que priuat ho-
minem gratia dei. et effectum boni ope-
ris viciat impedit et interficit. De pri-
mo beatus bernardus sic dicit. Superbia
inuenta est in me et declinavit dominus
in ira a seruo suo. ergo argumentum su-
perbie. gratie priuatio est. Subtrahit-
tur enim gratia interdum non pro sup-
bia que iam est. sed que profutura est.
nam superbo oculo veritatis non vide-
tur. sincero patet ibi enim inuenit requi-
em mansuetus et simplex vbi dolosus
opprimitur et elatus. De eodem etiam
dicit remigius. Iusto dei iudicio om-
nis ei auferitur gratia diuini muneris
qui moribus execrabilis superbie obru-
itur. et tumoris. hec remigius. **N**
Ad autem opus bonum et virtuosum sit
infructuosum et infectum propter vitium
elationis ac superbie. probat hoc ber-
nardus sic dicens Elatum cor durum
et expers est pietatis. ignarum compun-
ctionis. siccum ab omni rore gratie spi-
ritualis. Porro elationem fugere su-
per omnia vitia necesse est. quisquis enim
altum sapit opus eius et patientia va-
num sapit Superbia enim in penitentia
vel patientia non committatur Dicit
enim de hoc damascenus. Nulla virtus
nulla actio elucescere poterit. cui etiam
minima scintilla superbie dinoscitur in-
herere. hec damascenus **V**igi-
landum est ergo contra vitium superbie
qz omnem statum et conditionem ho-
minum solet inuadere et temptare secu-
lares videlicet nouiter pueros et etiam
iustos. De hoc per hugo. de claustrum a-
nime sic dicit. Superbia est que seculares
possidet et retinet. nouiter conuersos
verat et renocat. iustos vero temptat et
illudit. in secularibus apparz in nouiter
conuersis norat. et in religiosis quan-
toqz later Insidiatur secularibus. ut in
prauo comprehendat opere. Religio

sis vero insidiatur per gloriam laudis
humane. hec hugo. **S**unt na-
qz nonnulli. qui per cordis elationes
alios quadam superba cogitatione despi-
ciunt. Et si aliqui aliquos exterius ve-
nerantur. intus tamen in cordis secre-
to in sua cogitatione se eisdem prefe-
runt. et si habent in se aliquod bonum
etiam minimum statim oculos mentis
a malis. que prius gesserunt auerunt.
et solum paruum bonum. quod fecerunt
tota intentione aspiciunt et propter hoc
quasi sanctos se existimant. malavero
multa in quibus diuersi sunt non agnos-
cunt De talibus beatus gregorius. xxiiij.
moral. super illo dicit **O**mne sublime
videt sic dicens. Omnes iniqui pri-
morem cordis elati cunctos quos cer-
nunt. superbie fastu despiciunt et si quan-
do exterius venerant. intus tamen in secre-
to cordis. vbi apud se sua estimatione
magni sunt cunctorum sibi vitam me-
ritumqz postponunt. qz per elatam cogi-
tationem cordis in cuiusdam se altitu-
dinis arce posuerunt. Quibus bene per
prophetam dicit. **Q**ui sapientes effia. in
oculis vestris. Hinc etiam paulus ait
Nolite prudentes esse apud vosmetip-
sos. hinc ad saulem dicit nonne cum paru-
ulus esses in oculis tuis. caput te co-
stitui in tribu israhel **P**aruulus quippe
in oculis suis est. qui in eo quod semetip-
sum considerat. imparem se alienis meri-
tis pensat. nam quasi grande se respicit quasi
quis. qui se super aliena merita elatione
cogitationis extenderat **D**avid autem sancti-
dina gratia **S**aul reprobatum ad regni gu-
bernacula possidenda suauit. et tamen perse-
quente aduersario mente se humili subster-
nebat. cui domino iudicio se prelatum esse no-
uerat. illi se humiliter postponerebat. cui per
electoris gratiam incomparabile se nouerat me-
liore **D**iscant igitur quanto humiliari. primis
debeant. qui adhuc quo loco apud deum ha-

beantur nesciunt. si sic se etiā electi humiliant illis quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehendūt. hoc autem proprium electorum semper esse solet quod de se semper sentiunt infra quod sunt. Hinc namque per eundem david dicitur. Si non humiliter sentiebam etc. Hinc magister gentium suos ammonens discipulos dicit. Superiores sibi inuicem arbitantes. nam quod iniquus quisque in feriozem se omnem quem cogitat putat. Conuerso iustus studeat ut superiores quemlibet proximū attendat. ac ne dum se alij alter humiliat irret alter in elationem bene utraque partem ammonuit dicens. Superiores sibi inuicem arbitantes. ut in cogitationibus cordis et ego illum mihi preferam. et vicissim me ille sibi. et cum ab utraque parte cor in ferius premat. nullus ex impenso honoris subleuetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi cognoscere vel tenere preueniunt. quia et si quando humiles se specietenus ostendunt. humilitatis vim intrinsecus seruare negligunt. quibus sepe accidit ut si quando unum quodlibet bonum vel minimum faciunt a malis suis omnibus respectu mentis auertunt atque hoc quod vel extremum bonum fecerunt tota intentione semper aspiciant et ex eo iam se quasi sanctos aspiciant. obliuiscuntur malorum omnium que commiserunt. vniuersum tantummodo boni mediores quod fortassis facere nec perfecte potuerunt. si cur electis euemite solet. ut cum multarum virtutum gratia polleant. unus eos vel tenuissimum virium fatigans pulset quatenus tunc ex quadam parte se infirmari confiderant. De his virtutibus in quibus preualent se minime extollunt. dumque de infirmitate trepidant hoc quod vbi fortes sunt humiliter seruant. Sepe ergo reprobi per hoc quod unum vel minimum bonum suum incaute aspiciunt. ma-

la multa et graua in quibus diuersi sunt non agnoscunt. Et sepe electi per hoc quod tenuissimum malum suum infirmari trepidant. mira dispensatione agunt ut magna bona ad que pueri sunt non amittant. Iusta itaque et occulta examinis mensura disponit ut iustos et mala adiungat illis et bona aggrauent. dum et isti ad perfectum boni vtuntur leuibus malis et illi ad augmentum mali intument minimis bonis. Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt unde magis temperant. Illi autem ad maius malum deficiunt unde de bono gloriantur. Sic itaque male bono vritur impius. et bene malo vtitur pius. sicut sepe contingit ut aliquis ex cibo salutifero inordinate sumpto pestem languoris incurrat. alius veneno serpentis in medicamine ordinata refectionis adhibito languor molestanti vincat. Ille ergo quod cibo salutifero vrit recte noluit inde perniciose mori unde alij salubriter viuunt. Ille autem qui veneno serpentis cantu vt studuit inde salubriter viuit unde alij perniciose moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam sed suggestiones nequicie dicimus. quod nolentes sepe remittentes temptamur. quod tunc in medicamen vertit cum mens virtutibus erecta circumspectis contra se temptationibus humiliat. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi dum quelibet opera faciunt in quibus virtutibus emitescant. humilitatis sensum peritus ignorant. quod minimus huius leuiathan membra sunt. de quo superna voce dicitur. omne sublime videt. Ixc gregorius. Sciendum quoque est quod alia vitia illas virtutes solummodo impetunt quibus ipse virtutes destruuntur ut videlicet ira patientiam. gula abstinentiam. libido continentiam expugnant. superbia vero nequaquam vnius virtutis

interemptrix est. sed contra oēs virtutes se erigit. ut quicquid illa inuadente agitur. deo placere non potest. qz p hoc solum vane glorie seruit. Cuius etiam mentem hec pestis perit. clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. nam cuncta que ab alijs bene fiunt displicent et sola que ipse egerit etiam praua placent. Aliena opa semper despicit. miratur semper que ipse per se facit. ipsa etiam supbia alios in rebo secularibus alios in spiritualibus constitutos possidet. aliter intumescit in infimis et terrenis rebo. aliter summis celestibusque virtutibus. Aliter hoc vitium temptat platos. aliter subditos. prelato namque suggerit in cogitationibus. qz solus vite merito super ceteros excreuit eiusque mentem erigit. viles atque inutiles eos qui subiecti sunt ostendit. ita ut nullum iam quasi dignum respiciat. cui equanimiter loquatur. Aliter contra subditorum corda superbia instigat. ut sua acta considerate funditus negligant. et semper acitis cogitationibus rectoris iudices fiant. qz dux in illo quod reprehendere debeant importune respiciunt. in semetipsis quod corrigant nunquam videtur. Ista tangit beatus Grego. adiungens etiam quedam remedia contra. lxx. xxxiii. moralium. exponens illud. Ipse est rex super omnes filios superbie sic dicens. Scriptum est initium omnis peccati supbia. Per hanc enim ipse leuiathan. i. diabolus occubuit. per hanc sequentes hominem strauit. eo etenim telo salutem nostre immortalitatis inspicit. quovitate sue beatitudinis extinxit. unde bene supbia radix vitiorum esse monstratur. Sic enim inferius radix regit sed ab illa rami extenduntur exterius. ita supbia intrinsecus celat sed ab illa protinus vitia alia pullulant. Inrus namque prius ebullit in elatione quod foris postmodum spumet in ope. Sed

quod occasio de superbie discussione se prebuit. debemus hanc sollicitius subtiliusque discutere atque ad humanas mentes quantavel qualis veniat et quibus qualiter surripiat demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes imperant. quibus ipse destrunt ut videlicet ira patientiam. castitatem ab continentiam. Libido continentiam expugnet. Supbia autem quam radicem omnium vitiorum diximus esse nequaquam unus virtutis extinctione prement. Contra cuncta autem membra se erigit. et quasi generalis et pestifer morbo corpus omne corrumpit ut quicquid illa inuadente agit. etiam sic esse virtus ostendit. Ut per hoc non deo sed soli vane glorie seruiat. quasi enim tyrannus quidam obsessam civitatem interemit. cum mentem supbia interrumpit. et quo diutius quemque ceperit eo in dominio durior exurgit. quo amplius humilitate agit virtutes eo lacius ista dominatur. Quisquis vero in se tyrannidem huius pestis captiva mente suscepit. hoc primum damnum patitur. quod clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. non cuncta que ab eis bene geruntur displicent. et sola ea que ipse prave egerit placent. Semper aliena opa despicit. semper miratur quod facit. qz et quicquid egerit egisse se singulariter credit. et cum in cunctis se transcendere ceteros estimat. per lata cogitationum spacia secum ambulans. laudes suas tacitus clamat. Nonnumquam vero ad tantam elationem mens ducit. ut in eo quod tumet. etiam per ostentationem locutionis effrene. sed tanto facilius ruina sequitur. quanto apud se quisque impudentius exaltatur. Sciendum quoque est quod ipsa hec de qua loquimur elatio. alios ex rebo secularibus. alios vero ex spiritualibus possidet. Aliter namque intumescit auro. aliter eloquio. aliter infimis et

terrenis rebus. alter summis celestibus
virtutibus una tñ et eadem ante dei ocu-
los agitur. Quis ad humana corda ve-
niens in eorum obtutibus diuerso amictu
palliat. nam cū is qui prius de terrēa
facultate supbiebat postmodū de san-
ctitate extollit. nequaquā cor eius ela-
tio deserit. sed ad eum cōsuetam emens
ut cognosci possit neque vestez mutauit.

R Sciendum quoque est quod aliter
hec prepositos. aliter subiectos temp-
tat. Prelato namque in cogitationibus
suggerit. quod solus vite merito super ce-
teros excreuit. et si qua ab eo aliquan-
do bene gesta sunt. hec impotune eius
animo obicit. et cū hunc singulariter
deo placuisse insinuat ut facile sugge-
sta persuadeat. ipsa ad testimonium pote-
statis tradite retributorē vocat dicēs
Quia nisi omnipotens deus te omnibus
his meliorē cerneret. omnes hos sub
tuo regimine non dedisset. Cuiusque mē-
tem mox erigit. viles atque inuiles eos
qui subiecti sunt ostendit. ita ut nullū
tam quasi dignū respiciat. cui equamū-
mōdo loquat. Unde mox mentis tran-
quillitas in irā vertit. quod dum cunctos
despicit. dū sensum vitamque omnium fi-
ne moderamine reprehendit. tanto se
ineffrenacius in iracundiā dilatat. quā-
to eos qui sibi commissi sunt esse sibi im-
indignos purat. Atque contra subditorum cor
superbia instigat. hoc summope agere
nititur ut sua acta funditus considerare
negligant. et semper tacitis cogitationi-
bus rectoris sui iudices fiant. quod dum
in illo quod reprehendere debeant impo-
tune respiciunt. in semetipsis quod corri-
gant nunquam vident. Unde et tanto acri-
us pereant quanto a se oculos auerunt.
quod in huius vite itinere offendentes cur-
runt dū alibi intendunt. Et quidem pec-
catores se esse asserunt. nec tamen tan-
tum. ut tamen noxie in regimine persone-

tradantur. et dum eius facta despiciunt
dum precepta preternunt. ad tantā vbi-
que infamiam deuoluunt ut eū res hu-
manas curare non estiment. quod ei queque
quasi vite rigore precedunt esse sibi cō-
missos dolent. Sicque dum contra rector-
em supbiunt. etiam contra iudicia pēdi-
toris intumescunt. et dū pastoris vitas
dūdicant. ipsam quoque sapiam cun-
cta disponentis impugnant. Sepe au-
tem rectoris sui dictis perue obuiant
et eandem vocis superbiam libertatem
vocant. Sic quippe elario se quasi pro
rectitudine libertatis obicit. sicut se ri-
more per humilitate supponit. Nam sicut
plerique retinent ex timore et tamen ta-
cere se existimant ex humilitate. Ita
nonnulli loquuntur impatientiam elari-
onis. et tñ loqui se credunt per liberta-
tem rectitudinis. Aliquando etiā sub-
diti perue que sentiunt nequaquam pro-
dunt. et hi quorum loquacitas vix ppe-
citur nonnunquam ex sola amaritudine in-
rimi rancoris obricescunt. Qui per tu-
morem mentis procacitatis suē verba
subtrahentes dum male loqui soleant
peius taceant. quia cum peccantes ali-
quid de correctione audiunt. indignā-
tes etiam verba responsionis suspendunt
Cum his quādo aspere agitur. sepe ad-
querelam de hac ipsa asperitate p-
siliunt. Cū vero eos magistri sui blan-
de preueniunt. de hac etiā humilitate
qua preueniunt sunt grauius indignantur.
et tanto eorum mens fastius accenditur.
quanto consideracius infirma iudicat.
Idem enim quod humilitatē que virtutis
mater est nesciunt vsum sui laboris p-
dunt. etiam si qua bona sunt que opari
videantur. quod surgentis edificij robusta
celstrudo non figit que nequaquam p fun-
damenti fortitudinē in petra solidat.
Soli gē ruine crescit quod edificat. quod an-
molē fabricę humilitatis fundamēta-

non parant. quos bene ab intimis pro
dimus. si pauca in exterioribus ostēda
mus. Cūctis namq; apud se supbis co
gitationibus tumentibus inest clamor in
locutione. amaritudo in silentio. dis
solutio in hilaritate. furor in tristitia.
honestas in ymagine. erectio in sensu.
rancor in responsione. horum mens sem
per est ad irrogandas p̄tūmelias vali
da ad toleranda infirma. ad obiam pi
gra. ad lacendū vero alios importuna
ad ea que facere debet et p̄uelet igna
ua. ad ea autē que nec debet nec p̄ue
let parata. Ad hoc autē qd latenter desi
derat querit. vt cogat qz dum metuit
ex desiderio suo vilescere. operatur in
ipsa sua voluptate tolerare. Igitur qz hu
manos animos aliter temptari ex rebus
carnalibus atq; aliter ex rebus spiritali
bus diximus audiant illi. Omnis ca
ro senum et gloria eius sicut flos feni.
audiant isti qd quibusdam post mira
bilia dicit. Nescio vos vnde sitis. Disce
dite a me omnes qui opamini iniqui
tates. Rursum qz aliter temptari p̄la
tos atq; aliter subditos p̄fati sumus.
audiant illi qd per sapientem dicit. Re
ctorem reposituerunt. noli extolli. sed
esto in illis quasi vnus ex illis. Audiāt
isti. Obedite p̄positis vestris et subiace
te illis. ipsi enim p̄uigilant quasi rōnem
pro animabus vestris reddituri. Audi
ant simul omnes. Deus superbis resis
tit humilibus autem dat gratias. Audi
ant omnes. Immundus est apud deū
omnis qui exaltat cor suū. Contra hu
ius languoris membris audiamus cun
cti. quid in gratia vitas doceat dicēs.
Discedite a me qz mitis sum et humi
lis corde. Adhuc namq; dei filius for
mam nostre infirmitatis suscepit ad
huc inuisibilis. non visibilis solū sed
etiam despectus apparuit. Ad hoc p̄tū
meliam et ludibria et irrisionū probra

passionū tormenta tolerauit. vt super
bum non debere esse hominem doceret hu
milis deus. Quanta ergo humilitatis
est virtus. p̄pter quā solam veraciter e
docendam is qui sine estimatione ma
gnus est. vsq; ad passionem factus est
paruus. Quia enim originem p̄ditionis
nostre se p̄beuit superbia diaboli. in
strumentum nostre redemptionis in
uenta est humilitas dei. Hostis quip
pe noster inter oīa voluit fieri elatus.
redemptor autē noster magnus manēs
super oīa. inter oīa dignatus ē fieri par
uus. Sed melius et elationis cām de
regimus. et humilitatis fundamenta
aperimus. si breuius p̄memoratione
p̄stringimus quid de mortis auctore.
qui de p̄ditore vite dicat. Ille namq;
dixit. In celum p̄scendam supra astra
celi exaltabo solium meū ascendā sup
altitudinem nubium et similis ero al
tissimo. De auctore dicit paulus. Cum
in forma dei esset non rapinā arbitra
tus est esse equalem se deo sed semetip
sum exinaniuit formaz serui accipiēs.
Ille nihil aliud mentes docet sibi sub
ditas q̄ celsitudinis culmen appetere.
cūcta equalia rimore mentis transcē
dere. societatem oīm hominū in alta elatio
ne trāfire ac sese p̄tra potentiā creato
ris erigere. Iste autē ad spura. et pal
mas et colaphos ad spineam coronaz
ad crucē et lanceā atq; ad mortem veni
ens. membra sua admonet dicēs. Si
quis mihi ministrat me sequat. Quia
ergo redemptor n̄ra corda erigit hūi
lium. leuiathan iste rex dicit superbor.
ap̄te agnoscimus. q̄ euidentissimum re
p̄borū signum superbia est. at p̄tra humi
litis electorū. Cū ḡ qd quisq; habeat
cognoscit. sub quo rege militet inue
nit vnusquisq; enim quasi quendā titulū
portat opis. quo facile ostendat sub cu
ius seruiat potestate rectoris. Cū per

euangelium dicitur. A fructibus eorum cognoscetis eos. Ne nos leuiathan istius mēbra mira faciendo fallerent. aptum fignū dominus quo deprehendi valeat ostendit dicens. ipse est rex super omnes filios superbie. Qui et si aliquando fictas spem humilitatis assumunt. semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt. quia eorum superbiam diu latere non sustinent. et cum ex alia regis ex alia actione denudantur. Qui vero sub rege humilitatis militant. semper pauidi atque ex omni latere circumspecti aduersum iacula elationis pugnant. et quasi praeuenientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt. dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. hec gregori in moralibus. **S** Notandum est etiam quod sunt nonnulli qui licet in statu humili sint positi apud se tamen in sua estimatione magni et superbi esse non desistunt. Hi tales aliquis preesse desiderant. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. ventura gaudia querunt. De quibus dicit beatus gregorius. xxviij. moralibus. Multi sunt qui pauidi esse despicunt. vnde contingit ut etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistant. Hos plerumque videmus honoribus extolli. voluptatibus perfrui rerum multiplicitate dilatari. Hi sepe nihil nisi preesse ceteris appetunt. a multis timeri gratulantur recte viuere negligunt. et recti famam habere percipiunt. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. futura gaudia non querunt. quia qui transitorius occupationibus obsecant eterne lucis quanta sit claritas nesciunt. et dum in rebus terrenis superbiunt. celestis sibi luminis aditum claudunt. Veritatis et lumen quod elatis occupatisque mentibus absconditur. afflictis humiliatisque reuelatur. hec gregorius. Tales igitur cum ad prelationis honorem perueniunt. metum sibi

a subditis exigunt. et quasi deus honorari volunt. Sed superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. nec etiam potest culpe numerari que in regiminibus a superbis prelatibus committuntur. qui per vitium ambitionis prelationis culmen subintraverunt. **T** De hominibus superbis rectoribus beatus gregorius. xxiij. moralibus. sic dicit. Sepe nouimus quod plerique qui presunt inordinatum metum a subditis exigunt. et non tam propter dominum quam pro domino venerari volunt. Intus enim se timore cordis extollunt. cunctosque subditos in sua preparatione despiciunt. nec descendendo consulunt. sed dominando premunt. quod videlicet alta se cogitatione erigunt. et equales se illis quibus preesse prouincit non agnoscunt. Hunc timorem per prophetam dominus in pastoribus increpans ait. Vos autem cum austeritate impabatis eis et cum potentia. Ipsa enim bona que subditis dicunt dominando potius quam consulendo perferunt. quia si quicquid eis videlicet quasi ex eis quo egerent. semetipsos existimant deiecisse. singularitate enim gaudet culminis et non equalitate perditionis. sed hanc temeraria corda rectorum subtiliter dominus perfrat bene pertraeos dicit. Qui dicit regiam postata. vnde unusquisque superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. et honoris sui singularitate letatur. Sub quo est fit non considerat. et quod equalibus quam si non fit equalis exultat. Unde autem hanc radicem vitiorum pullulat in corde regentium. nisi ex imitatione illius qui despectis angelorum societatibus dixit. Ascendā super altitudinem nubium. et similis ero altissimo. Quia unusquisque rector quotiens extollitur in eo quod ceteros regit. totiens per illam presumptum superbie a summi rectoris iugo se patitur et cum equales sibi subditos despiciunt.
p. ij.

cit. eius sup se dominiū sub quo oēs
equales sunt non agnoscit ⁊ dū domi
nando p̄sunt. exemplo siue supbie sub
ditos ad impietatem trahūt Ad vitā
namq; pietatis ducerent si subditorū
oculis hūilitatis exempla mōstrarent
Dux est aut impius. q̄ a tramite veri
tatis exorbitat. ⁊ dū ip̄e in preceps ru
it. ad abrupta seq̄ntes inuitat. Dux ē
impius. qui p̄moris exempla. vias
ostendit erroris Quid necesse est vt is
qui p̄est. qui exempla subditis p̄beat.
solerter attendat. ⁊ tantis se sciat viue
re. quātis p̄esse. ac vigilanter inspic
at. ne in eo q̄ prelatus est intumescat.
ne iura debite potestatis imoderatius
erigat. ne discipline ius mutet in vigo
rem supbie ⁊ vnde a pueritate subdi
tos restringere poterat. inde magis in
tuentiū corda puerat **U** Nō aut
debet hōim ducatus suscipere. qui nescit
hōies bene viuēdo p̄ire. ne qui ad hoc
eligit. vt aliorū culpas corrigat. qd̄ re
secare debuit. ip̄e p̄mittat. hīc inde se
ḡ q̄t p̄sunt circumspiciant vt ⁊ sibi
⁊ subditis viuant. vt ⁊ bonum qd̄ faci
unt. intra sinum mentis abscondant ⁊
tū ex eo ad p̄fectū seq̄ntium exempla
recte opationis imp̄ciant. vt subdito
rum culpas aīaduertentes corrigant.
nec tū per vim eiusdem aīaduersionis
intumescāt. vt quedā leniter correpta
tolerent. nec tū discipline vincula ea
dem lenitate soluant qua dissoluant ⁊
quedam tolerando dissimilent. nec tū
ea crescere dissimilando p̄mittant. la
boriosa sunt ista ⁊ nisi dīna gratia fultri
at. ad custodiendū difficilia sunt. Qū
magnope curandū est. vt qui regēdis
hōib; p̄fert apud se in secretario cor
dis in cathedra p̄sedeat humilitatis
cūq; iudicanti ei a ceteris foris assisti
tur. vigilantī oculo incessanter aspici
at. cui qñq; iudici ip̄e de his iudican

dis assistat. ⁊ quāto nunc ante eū quē
non videt sollicitius trepidat. tātō eū
cū viderit securior cernit. Penser er
go q; qui ad satisfaciendū districto iu
dici de sua tantūmodo aīa fortasse vix
sufficit. ⁊ ad regendū subditis p̄est.
reddendo rōem tpe iudicij quomodo
apud districtū iudicē ille sufficiat vt
ita dicam. qui regere tot solus aīmas
habet Que mimiz cogitatio si assidue
mentem excoquit. omnem supbie tu
morem premit. ⁊ rector puidus tātō
iam neq; rex apostata neq; dux impi
us vocabit̄. quanto ei cogitatioē soli
cita potestas que accepta est nō hono
sed onus estimat̄. nam cui esse iudicē
liber. hūic tū iudicem videre non liber
numerari eū culpe nequeunt. que ha
bende potestatis amore p̄perant Tūc
solum vero potestas bene regit̄. cū non
amando sed timendo retinet̄. que vt
ministrari recte valeat. oportet primū
vt hanc non cupiditas sed necessitas
imponat. Potestas autē nec formidi
ne debet deferri. nec ex libidine amplex
cti. Ne in prius quis quasi ex humili
tate superbiat. dum diuine dispensatio
nis ordinem fugiendo contemnat.
aut eo iugum superni rectoris abiciat
quo eum super ceteros primatus regi
minis delectat. Potestas ergo cū p̄ci
pitur. non ex libidine amāda est. s; ex
longanimitate toleranda. vt indetūc
ad iudiciū salubriter laus sit. vñ nūc
ad ministeriū patienter innorescit. lxx
greg. **X** Quō aut verus p̄latus
ac rector circa subditos sibi cōmissos
se habere debeat Idem beatus grego.
xxvj. moral. sic d̄r. Summus itaq; lo
cus bene regitur. cū is qui p̄est virtis
potius q̄ fratrib; dominat̄ Cunctos
quippe natura equales genuit. Ut aut
alijs ad regendū alijs p̄mittat̄. nō eos
natura s; culpa preponit als postpōit

A vitis aut debent rectores erigi. quo-
rum etiam causa preferunt. et cum de-
linquentes corrigant. solliciti atten-
dant ut per disciplinam culpas quippe
iure potestatis feriant. sed per humili-
tatis custodiam equales seipsos fratribus
quos corrigant agnoscant. Quis ple-
rumque dignum etiam est ut eosdem quos
corrigimus tacita nobis cogitatione
preferamus. illorum namque per nos vitia
discipline vigore feriunt. in his vero
que ipsi committimus ne verbi quidem ab
aliquo inuentione laceramur. tanto er-
go apud deum obligatiores sumus quam
to apud homines inulte peccamus. Disci-
plina aut nostra subditos tanto diui-
no iudicio liberior reddidit. quanto hic
eorum culpas sine vindicta non deserit.
Seruanda est itaque in corde humili-
tas et in opere disciplina. atque inter hec
solertiter intueendum est ne dum immoder-
tarius custodit virtus humilitatis sol-
uant iura regiminis. et dum prelati
quisque plus se quam deceat deiecit. subdi-
torum vitam stringere sub discipline re-
gimine non possit. Teneamus ergo ex-
terius quod per aliorum utilitatem accepimus
Teneamus interius quod de nostra effu-
sione sentimus. sed tamen decenter quibus-
dam eripientibus signis tales nos apud
deum esse ipsi etiam qui nobis commissi
sunt non ignorent. ut de auctoritate no-
stra quod formident videant. et de humi-
litate quod imitent agnoscant. Seruato
aut regimine ad cor nostrum sine cessatio-
ne redeamus et consideremus assidue quod
sumus equaliter cum ceteris conditi non
quod temporaliter ceteris prelati. Potest-
as enim quanto exterius eminet. tan-
to interius debet premi ne cogitationes
vincat. ne in delectationem sui animum
rapiat. ne iam sub se mens eam regere
non possit cui se libidine dominandi super-
posuit. Bene david regni potentiam re-

gere nouerat. qui elationem eiusdem
potentie semetipsum premendo vicerat
dicens. Domine non est exaltatum cor me-
um. quique in eiusdem humilitatis aug-
mento subiunxit. neque elati sunt oculi
mei. atque addidit. Neque ambulavi in
magnis. qui adhuc semetipsum subtilis-
sima discutiens inquisitione ait. neque in
mirabilibus super me Omnesque etiam
cogitationes a fundo cordis exhauri-
ens subiungens ait. Si non humiliter
sentiebam sed exaltaui animam meam.
Ecce humilitatis hostiam ab intimo cor-
dis oblatam sepe replicat. et iterum atque
iterum persistendo non cessat. eamque multi-
pliciter loquens iudicis sui oculis ostendit.
Quid est hoc et quod istud sacrifici-
um deo placere cognouerat. quod in conspe-
ctu eius tanta iteratio vocis immola-
bat. nisi quod vicina esse superbia potenti-
bus solet. et pene semper rebus affluentibus
elatio sociatur. Et quod sepe honoris
abundantia duriciam dat tumoris. mi-
nimus est verum nisi cum in sublimium cordibus
regnat humilitas minor. Unde pensan-
dum est quod potentes quique cum humili-
ter sapiunt culmen extraneum et quasi lon-
ge posite virtutis attingunt. et recte hac
virtute dominum quantoties placant. quod il-
lud ei sacrificium offerunt quod potentes
vix inuenire possunt. Subtilissima namque
ars viuendi est culmen tenere. gloriam
reprimere. esse quidem in potentia. sed po-
tentem se esse nescire. Recte itaque de ta-
libus dicit. Deus potentes non abiicit cum
ipse sit potens. Deus quippe imitari
desiderat. qui fastigium potentie alienis
intentus utilitatibus non suis laudibus
inflatus admittit. qui prelati ceteris
preesse appetit non preesse. Tumoris namque
elatio non ordo preteritis in crimine est
Potentiam deus tribuit. elationem vero
potentie malicia nostre mentis inuenit.
Tollamus ergo quod de nostro prouultum
p. iiij.

et bona sunt que deo latgente posside-
mus. hec greg. Omnis igitur homo cuius-
cunque additionis siue sit plarus siue sub-
ditus siue religiosus siue secularis hu-
ic piculo vitio resistere studeat. et ip-
sam superbiam mori ut oriri ceperit ab-
scindere festinet. ne dum negligenter ad-
mittit ipsa visu in corde roboretur. Ad
hoc hortatur beatus greg. xxiij. moral.
sic dicens. Vitiū supbie ab ipsa mor-
radice secandus est ut cum latenter orit-
tunc vigilanter abscindat. ne visu ro-
boret. Difficile enim quisque in se inue-
teratam supbiam deplendit. quia nimirum
hoc vitiū quanto magis patimur
tanto minus videmus. Sic quippe
supbia in mente sicut in oculis caligo
generatur. quo hoc se lacius dilatat. eo
vehementius lumen angustat. Paulus
per ergo elatio in precordiis crescit. et
cum se vastius extenderit. oppresse men-
tis oculum funditus claudit. ut capri-
uus animus elationis typum pati possit
et tamen id quod patitur videre non possit. hec
greg. Et nisi tumor elationis statim cum
in corde oritur suffocetur. coram deo om-
ne meritum nostre actionis extinguatur.
De quo idem beatus greg. xxvj. mor-
tal. sic dicit. Ante subtile veritatis exa-
men. securi omnino non sumus. si etiam
humano iudicio quod in nobis replen-
di debeat. non habemus. Nam plerum-
que negligentius cogitantes elatione
pulsam. quam tamen tacentes premi-
mus. sed tamen nisi retractione conci-
ta tumor occultus in ipso cubili cordis
in quo oritur suffocetur. coram districto iu-
dice omne meritum actionis nostre ex-
tinguitur. Hinc ergo pensandus est illa
cordis elatio. quanta ad aduersionem da-
nabitur. que usque ad audaciam vocis nu-
tritur si neque hec est excusabilis. quod in cor-
de latenter oboritur. Considerandum
quoque qualis intrinsecus regnet. que

eorumque seruata est ut etiam foras erumpe-
re non erubescit. hec gre. Sciendum
etiam quod quatuor sunt species supbie.
Prima est cum homo a se ipso estimat
habere. quod habet. Secunda si desup-
datum credit suis meritis hoc se acce-
pisse putat. Tercia cum iactat se habere
quod non habet. Quarta quando ceteris de-
spectis singulariter vult videri. hos qui-
tuor modos tangit beatus gregorius.
xxij. moral. sic dicens. Quatuor quip-
pe sunt species quibus omnis tumor ar-
rogantie demonstratur. Cum aut bonum
a seipso habere se estimant. aut sibi da-
tum desuper credunt. sed pro suis hoc me-
ritis se accepisse putant. aut certe cum
se iactare ceperint. de his que non ha-
bent. aut despectis ceteris singulariter
videri appetunt. bonum habere. quod ha-
bent. hec greg. Sunt etiam secundum
beatum bernardum. xij. gradus supbie.
Qui sunt curiositas. mentis leuitas.
inepta leticia. iactantia. singularitas
arrogantia. presumptio. peccatorum
defensio. simulata confessio. rebellio. li-
bertas peccandi. consuetudo peccati. Nu-
merus istorum sic accipitur. homo per sup-
biam deo iniuriatur. cui debet esse subie-
ctus. homini cui debet esse par. et homini
cui debet esse inferior. Sex primi gra-
dus determinatur secundum iniuriam. primi. cui
debet esse par. Quatuor alij secundum iniuriam
que fit homini superiori. Quod vltimi de-
terminatur proprie quantum ad iniuriam. que
deo immediate fit. hoc ideo dicitur quod supe-
riores gradus in deum redundant. sed
mediante primo. Gradus autem vocantur
quia a minore fit progressio ad maius. pri-
mus enim malus. secundus peior. et sic as-
cendendo inuenitur quod vltimus est pessi-
mus. Vnde iniuria que est respectu parisi
minori. illa vero que est respectu superi-
oris est maior. sed illa que est respectu
dei est maxima. propter quod et taliter

isti gradus ordinant. Notandum etiam quod iusticia iuncta superbie peccato iuncta humilitati superat. quod vitium superbie ab ipsis celis per deprimere. humilitas vero de abisso reatum potest hostem sublimare. De hoc crisostomus super illud verbum Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. sic dicit. Gemas aurigas et duas bigas in stadio positas sermo prius ponit. in altera quidem iusticia cum superbia. in altera peccatum et humilitatem. Et vides bigam peccati quod superat iusticiam non prius viribus. sed humilitate coniuncta. illam vero de victam non fragilitate iusticie. sed morte et timore superbia. nam humilitas facit propter sui eminentiam peccati pondus superat et satiens attingit deum. sic superbia ob sui molem de facili iusticiam deprimat. Unde fastus superbie ab ipsis celis potest deprimere. humilitas vero et de abisso reatum hostem sublimare. Si ergo iuxta debita humilitas tam facile currit ut superbia iusticie transeat. si iusticie coniunxeris eam quo non ibit. Assistit enim tribunali diuino in medio angelorum cum fiducia multa. Rursus si fastus coniunctus iusticie eam deprimere potuit. si coniunctus sit peccato in quantum tam detruat gelennam Hoc dico non ut negligamus iusticiam. sed ut fastum vitemus. hec crisostomus. Omnes ergo fideles studeant vitare vitium superbie. et species et gradus eiusdem peccati. quod ipsa potuit angelos decipere. quanto magis et fragiles homines valet corrumpere. et in perditionem adducere. Nam superbia ex angelis demones fecit. humilitas vero sanctis angelis similes reddit Ad hoc hortatur beatus gregorius. sic dicens. Vitanda est nobis superbia que etiam angelos valuit decipere. quanto magis et homines dissipare. Superbia ex angelis demones facit. humilitas autem sanctis angelis

similes reddit. hec gregorius. Unde valde est miserum ac stultum quod homo cum sit pulvis et cinis et post paululum in puluerem sit redactus presumit se in corde suo per vitium superbie super alios eleuare. Tales quippe hostes sic mente elatos obiurgat beatus bernardus. sic dicens. Quid superbis cinis et pulvis cuius concepitur culpa. cuius nasci miseria. vitare pena. mori angustia est. Cogitauit de rebus et erubescit ubi es. et ingemiscit quod vadis et premisce. hec bernardus. Ergo unusquisque sapiens ac timens deum studeat et conetur resistere vitio elationis et superbie ne pringat eum periculum anime sue. Filius

Dest explanatio factam de peccato superbie. nunc de vana gloria cupio edoceri. Ex primo quid sit vana gloria.

Capitulum. VI. Parer.

Gloria est inordinatus motus animi quo quis desiderat propriam excellentiam. ut alios suo honore precellat. Est autem differentia inter superbiam et vanam gloriam. quod licet utrobique sit appetitus proprie excellentie. tamen superbia apparet sibi magnus intra. sed vanam gloriam apparet in ore aliorum apparere plaudem ab extra. Qui igitur seruire deo desiderat. bonum quod agit per hoc non hominibus sed ipsi domino placere studeat. De hoc dicit beatus gregorius. Qui bona agit et per hoc non deo sed hominibus placere cupit. intentionis faciem deorsum premit. ille enim solummodo deo seruit qui studio placendi deo bonum quod exhibet facit. hec gregorius. Quicquid ergo boni homo fecerit causa vanae glorie eterna dei mercede se priuat teste beato iheronimo. qui dicit. Quicquid egerimus causa vanae glorie. hec merces nostra. si humanam laudem querimus diuinam amittimus. p. iij.

timus. Dicit et beatus augu. Studen-
dum est. ut bene viuamus. sed a laude
hoim cauendū. si hic laus querit. illic
remuneratio amittit. hec ille Est mirā-
dum qd sunt nōnulli religiosi. qui post
contemptum auri et argenti suam pau-
peratē prouili p̄cio. hoc est vana glori-
a venalē faciunt. de hoc dicit beatus ber-
nardus. Vix est ut qui aurū et argentū
p̄tempimus. et neglectis illis glorio-
sis. sordibz intumescimus et thesaurū
paupertatis vili p̄cio populari aure ve-
nalem facimus. hec bern. Nemo ergo
querat laudari in vita ista. sed oīs glori-
a vniuscuiusqz religiosi intrus in con-
scientia debet esse. nō extra Ad hoc hor-
tat beatus bern. etiam quibusdā asp̄is
verbis sic dicens Fratres nemo vestrū
delet laudari in ista vita. quicquid fa-
uoribz captas. qd ad deū non retulis
ipsi furaris. vnde tibi gloria putrida
pulis. Quid nequius seruo surpan-
ti sibi gloriam domini sui. p̄pterea oīs
gloria sanctorū intra nos foris est. hec
bern. Unde fugiēda est vana gloria
qz sicut vermis ligna corrodit. sic hoc
vitiū aīam corrodit et p̄sumit. Nā in-
grediendo cor oīa que intrus sunt bona
aufert. teste crisostomo qui dicit. Sicut
vermis lignū corrodit. et rugo ferruz
ita vana gloria nutriendem se p̄dit aī-
mam. ideo multo studio opus est ut
hanc destruamus passionem. nam oc-
culte ingreditur cor. et omnia que intrus
sunt insensibiliter aufert. hec crisosto-
mus. Cum igitur pulsatur aliquis vana
gloria. ad memoriā reducat mala ac-
ta. que contra dominum fecit. et reco-
gnoscat se puluerē esse. et eo citius hec
viriosa pestis in corde quiescat Unus
beatus grego. Cum bona fratres agi-
tis. semp ad memoriā acta mala re-
nocate. ut dum caute culpa agnoscit.
nunq̄ de bono ope animus leuet. Un-

etiam beda. viciū vane glorie meli-
us caueri non potest. q̄ ut ad p̄cias
nostras redeamus. nosqz puluerē esse
p̄sideremus. et si quid boni nobis in-
esse deplendimus. non nobis sed deo
ascribamus. hec beda. Unde bonum o-
pus qd agimus et abscondendum est
p̄pter vitiū vane glorie. et tñ aliqui pub-
licandū p̄pter edificationem aliorū. qd
suadet beatus ambrosius sic dicens Bo-
na nostra que agimus et p̄pter timorez
vane glorie aliquando debemus absco-
dere. et p̄pter aliorū vtilitatez nōnunq̄
ppalare. hec ambrosius. Ille nāqz qui
iam humilitate firma fundatus est. de-
bet alijs qd agit. p̄pter edificationem p-
palare illi vero qui adhuc vexantur amo-
re vane glorie bona sua opera in occul-
to agant. ne mercedem p̄pter hmoi va-
nitatem pdant. vnde ysidorus Ille de-
bet publicare bonū qd agit qui p̄fecta
humilitate fundatus est nulla iam ela-
tione p̄tinget. nam is qui se intelligit
amore adhuc laudis pulsari facta bo-
na in occulto agat. ne forte qd egerit
pdat. Interdū namqz etiā viri sancti
tangunt elatione. s̄ ab huius surrepti
omni malo humilitatis p̄p̄tione pur-
gant. hec ysid. Si igitur ut dicit crisosto.
in alicuius cor cogitatio vana ascendit
desiderans apparere hoibz. aīa aut in-
telligēs p̄tradixerit. ille non p̄pter ho-
mines fecisse videtur. qz qd cogitauit
passio carnis est. qd elegit iudiciū cō-
nis est. hec crisosto. Dicit beatus fulg.
In operibz bonis si te laudet humana
lingua. tu laudē a solo deo desidera. sic
fiert dū laudez ab hoibz nō quesieris
deus laudet in opibz tuis Et norandū
qd vana gloria faciliter p̄temit. dum
non offertur. cum vero oblata fuerit
difficulter ei resistitur. teste beato au-
gustino qui sic dicit. Facile est lau-
dem non cupere. dum non negatur.

difficile tamen est ea non delectari cū
offertur. hec augu. Veruntamen ppter
tales incurfus seu temptatōes vane
glorie bonū opus siue sit predicatio si
ue qđcunq; aliud per qđ p̄imus edifi
cari potest non est obmittendū. sed hu
iusmodi vitio cum mentē pulsauerit.
fortiter est resistendū. q̄ repugnando
et resistendo quibuscūq; vitij merces
a deo copiosa. acquirif. De hoc dicit
petrus damiani. Oportet vt dum ani
maz fructus per predicatōnem acqui
rif. non humana laus. non aliqua ho
noris reuerentia mentis intentōe que
raf. q̄ si p̄limo oblatu honoru volenti
bus nobis ingerif. necrarium est vt in
pauimento cordis sub districto disci
pline pede calceat et velut venenatus ser
pens in seipso suggestiōis capite icnū
sentiat. ne nos qđ absit in extremo bo
ne opationis calcaneū mordere presu
mat. Necrā ob id est amiaz vtilitas
deferenda. sed vt reuera strenui bella
tores dū nosmetipsos humilitatis eli
peo ab iniecto elatōis telo p̄egimus.
p̄imos nostros ad fortiter agendum
sancte exhortatōis vocib; excitemus
Sic nimir; nobis duplex merces acq
ritur dū ex ipso caritatis officio quod
pie p̄imis nostris impendimus. belli
cus labor orif quē repugnando vincas
mus. nā quo valentior ietus impingi
tur eo nobis locupletius peracta victo
ria p̄miū cumulat. hec petrus dami.
Qđ igit dictum est de predicatōe. sic
de omnib; virtutib; accipiēdam est p
quas p̄imus potest edificari. Notan
dum etiā qđ pia corda cum se laudari
intelligunt de his que ipsi non habent
nequa qđ sentiunt. cū vero laudant de
bono qđ forte habet. toto tñ nisi huius
modi fauorē a se repellere student Cū
beatus bern. de hoc dī. Qui humanas
laudes p̄fecte p̄suevit p̄temnere. cū se

laudari percipit de eo quod in se nouit
nō esse. nullatenus acquiescēs illud si
bi p̄memorat. Cū vero laudari se p̄pe
rit de bono qđ se fortasse habere p̄gno
scit. nihilominus quantū in se est scu
roveritatis curat a se repellere iaculuz
fauoris dāns gloriā deo et dicens. grā
dei sum id qđ sum. hec ber. Laborem?
igit vt bona opa exerceamus. nec ta
men per illa fauorē hoīm requiramus
sed soli deo qui est inspector cordium
placere studeamus. nec de nostris vi
rib; presumamus. ne forte hoc qđ ab
illo accepimus amitramus. Bonū eti
am qđ ab ipso habemus caueamus ne
per nostrā negligentia perdamus. Gl
lud vero qđ nondū habemus rogemus
humiliter vt habeamus. Ista p̄memo
rat beatus augu. sic dicens. Frēs qua
les haberi volumus in laude hoīm. ta
les in operib; esse studeamus. nec ido
bonos nos existimemus si boni p̄dica
mur sed nos potius nostro et nō alieno
iudicio discernamus. nemo enī meli
us potest scire quis sit q̄ ip̄e qui tibi co
sciū est. Et quidem beatus est qui lau
des hoīm trāscēdit. et id solū cū recte
vixit intuef. et ei placere nitif qđ p̄sciē
tie solus inspector est. de cuius p̄scien
tie puritate q̄quid p̄cedit tanto ē lau
dabilius q̄to laudes hoīm nō affectat
Cū nihil de nobis tā q̄ de n̄is p̄p̄is
virib; p̄sumamus. ne nēm facientes
qđ ab illo est etiā qđ accepimus amit
ramus Magis etiā cogitare debemus
quid nobis desit. q̄ quid nobis assit.
Qđ habemus caueamus ne pdamus
qđ nodū habemus supplicemus vt ha
beamus. Inquantū minores sumus no
bis cogitandū est non inquantū maio
res. hec aug. Sciendū etiā qđ sunt
nonnulli qui de scia seu intelligētia q̄
uis bona opa non faciant solent se in
mente eleuare. Et sunt nonnulli quos

quidem scientia non eleuat sed tñ bo-
na opatio quā exercēt exaltat Et sunt
nonnulli quos ppria opatio nō extol-
lit sed tñ cū laudari ab hominibz p bo-
na opatione quā exercent ceperint. de-
uicti fauoribz hōim se quasi magnos
in sua cogitatione estimant. atq; men-
tis oculos in transitorium fauorem de-
figunt. Sunt etiam nonnulli. qui cū so-
ris p suis bonis actibz audiūt se men-
dare. intrus in corde quandā pmtiosaz
elationē ex hoc pcipiunt. et quibz de fa-
uore hōim in aīmo gaudeant. non tñ
se extra ostendendo effundunt Et sunt
nonnulli. quos ita laus vane glorie in-
flat et etiam ad verba elationis pertra-
hant. qz dū vane glorie eoz mens nō
reluctat. ad hoc vsq; pducunt. vt ip-
si met hoc laudent qd faciunt. vnde ma-
gno meru ac circūspeditione opus est.
vt nunq; nostra mens de suis laudibz
coram hominibz vel etiam tacita letet
ne mercede eterna apud dominū pro
suis bonis opibz priuet Sed superba
mens etiam cū de ea falsa bona dicun-
tur exultat. qz non apud deū qualiter
vivat. sed apud homines q̄liter inno-
tescat excogitat. Est contra cor veraci-
ter hūile. bona que de se audit aut mi-
nime recognoscit. vel qz falsa dicunt
metuit. aut certe si adesse ea sibi veraci-
ter scit formidat. ne ab eterna retribu-
tione sint p̄dita quando hec considerat
hōibz divulgata. vnde plerūq; agit.
vt sicut iniustus de laude polluitur. ita
vir iustus audita sua laude purgetur.
Ista oīa iam p̄missa et quedā alia tan-
git beatus greg. xxi. moral. sic dicēs
Sciendū q sunt nonnulli. qui in elati-
onē corruunt. qui p subtilem intelligē-
tiam que nō faciunt bona cognoscūt.
Et sunt nonnulli quos intelligētia qui-
dem non eleuat. sed habita opa exal-
tant. qui dū actiones respiciūt. apud

mentem suam sibi ceteros dedignādo
posponunt Et sunt nonnulli quos nec
opatio ppria extollit. sed cum laudari
ab hōibz p hac eadem opatione bona
ceperint. ipsi hōim fauoribz deuicti q̄
si magnos se quosdā in sua cogitatio-
ne spiciunt. atq; cordis custodia dis-
solvunt. qz semetipso s nescire incipi-
unt. dū mentis oculos in transitoriu
fauorē defigunt. Sic aut. pfectus est
hōim. sicut incrementū spicimus eē
arbutoz. Quis quippe future arboris
in semine est. postmodū in ortu. ad ex-
tremū pducit in ramis. Sic mirmz
vniuscuiusq; virtus pualescit opantis
seminat namq; intelligentia. orit in
opatione. atq; ad vltimū pualescit
qz ad pfectus magni latitudinē. Sed
cū quēq; sua intelligentia extollit. po-
terat in semine purrifieri Cū vero post
opationem bonā elationis peste cor-
rūpitur. quasi iā orta siccat. Cū aut nec
opatio currūpit. sed ex crescente mag-
nitudine dū fauor laudantiū sequitur.
atq; a statu suo bene opandi aīm enet-
rit. linguaz v̄tos arbor p̄ulit. et oē qd
ī ea robustū ex creuerat. tēpestas fame
radicitus euulsi. quo ei arbor alti ad
supiora surrexerat. eo v̄toz vim v̄he-
mētius ferit. qz quo qd ī bōa opa attol-
lit. eo ampliori ab ore laudantiū statu
fatigat Si adhuc itaq; arbor in semi-
ne est. metuendū est. ne ip̄a scie cogni-
tio putrefiat Si aut ad virgultū p̄d̄it
curandū est. ne hāc manus elatōis ran-
gat. atq; a v̄iditate sue actōis arefiat
Si ā valēte labore etiā ad alta se sub-
leuet. valde formidandū ē. ne hāc ad
morus laudis v̄tus grauior radicitus
euellat. Sed inter hec scien-
dum est quia ne immoderatis laudi-
bus erigamur. plerūq; micro recto-
ris nostri moderamine etiam detracti
omibz lacerari permittimur. vt cū nos

vox eleuat. lingua detrahentis humili
et. qz arbor sepe que vnus ventri im-
pulsu ita impellit vt pene iam erui pos-
se videat. alterius ventri statu erigitur.
que iam ex preuina inflectionem prui-
lit. ab alia ad statum redit. Unde et illa
arbor alte radicata quasi inter aduer-
santes ventos fixius steterat qui dice-
bat. Per gloria et ignobilitate. per in-
fama et bonam fama. Sepe aut laus
bene agentis auribus insolenter admo-
ta dum foris sermone perstreperit inrus
quandam mentis preciosam elationis
tempestates gignit. fitqz ad hoc qd ami-
mus qui de humanis fauoribus gaudet
non facile exterius extendat. si tñ cor-
ruptionis vim non tenuerit exterius
sentiat. Et sunt nonnulli quos ita laus
inflatur vsqz ad verba elationis pertra-
hat. qz inconsiderata mens dum tran-
sitorio fauore non remittit. adhuc vsqz
pertrahit vt laudet ipsa qd facit. Qui
dam vero vt prediximus hoc ipsum pa-
tescere qd eleuant erubescunt. atqz au-
ditui sui preconis extollant. sed tam
vsqz ad elationis verba non exeunt. et
gaudere in talibus non ostendunt vel cu-
stodiunt. Magno ergo metu et circū-
spectione opus est ne mens nostravna
qz de suis laudibus tacita letet. Quisqz
enim fame sue magnitudinem cōspicit.
sibi in occulto mentis gaudium facit.
cui iste nisi auctori suo se prestat cuius do-
num vt bene operet percipit. et tamen
in eius mūere de gratia sue laudis hi-
laretur. Despecto em honore sui cōdi-
toris semetipsum plus amare pūinci-
tur cuius preconis letat. Quāvis nō
nunqz etiā sancti viri de bona sua opi-
nionē gaudeant. sed tamen per hāc ad
meliora p̄ficere gaudentes pensant. nec
iam de opinionē sua. sed de primorū
gaudent vtilitate. qz aliud est fauores q̄
terere et aliud de p̄fectibus exultare. Qua

in te necesse est vt cum audientium vtilita-
ti non p̄ficat. mentē nrām fama lauda-
bilis non eleuet sed fascinet. Cū enim
humane lingue attestatōne laudamur
occulta pulsatiōe requirimur qd de no-
bis sentiamus. Supba em mens etiā
cū de ea falsa bona dicunt. exultat. qz
non apud deū qualiter viuat. sed apud
hōines qualiter innotescat excogitat.
Iudiciū enim de se omnipotentis dei de-
ficiens. et solummō hōim quotiens in-
ter auditas laudes attollit aduertit in-
diciū. At p̄ra si correater humile ē
bona que de se audit minime recogno-
scit. et qz falsa dicant metuit. aut certe
si adesse ea sibi veraciter scit. eo ipso for-
midat ne ab eterna dei retributōe sint
perdita. qz hec p̄siderat hōibus diuul-
gata. Precauet qz vehementer ne spes
futuri muneris in mercedē p̄mutetur
transitorio fauoris. qz ex re agit vt ele-
ctorū animus magno laudū suarū igne
cruciet. atqz ab omni corporis sui rubi-
gine merore cogitationis excoquitur.
cauta em p̄sideratōne trepidat. ne aut
etiā de his in quibus laudas eleuetur. et
sibi p̄tens p̄miū p̄dat. Cū p̄ter qz
fit vt sicut iniustus de laude polluit. ita
vir iustus audita sua laude purget. nā
dū bona que agit ab hōibus p̄ferri co-
gnoscat. subtile p̄ra se vt dictum est ex-
tremi iudicii examen metuit. ac trepi-
dus ad p̄sciam recurrit. et quicquid il-
li inest reprehensibile corrigit. dū em
bona sua innotuisse formidat. subtile
securus examinis sniam p̄mescens.
si que in se mala occulta sunt amputat
Pauer nāqz si saltē talis deo non ostē-
ditur. qualis ab hominibus putat. et ne
qz p̄tentus est. vt in quo potuit innote-
scere. in hoc debeat remanere. iā em de
bonis suis quasi retributōes sibi factā
estimant. nisi eis et alia que ab hominibus
nesciunt adiungat. hec grego. E

Unde deuorivirivt vane glorie resiste
re valeat ad seiplos redeat. et quicquid
sibi mali inesse cognoscunt sibi meriti
sis ascribunt. Quicquid vero boni in se
esse deprehendunt. diuine gratie donum
hoc esse recognoscunt. qui et premendo
et subsequendo concessit eis bonum o
pus facere quod volunt. Quod idem bea
tus greg. affirmat dicens sic Sancti
etiam viri sciunt post primi parentis lap
sum de corruptibili stirpe se editos. et
non virtute propria sed preueniente super
na gratia ad meliora serua mutatos
et quicquid sibi mali inesse cognoscunt
meritum. quicquid vere boni in se con
spiciunt in immortalis gratie cognoscunt
donum. et quod accepto munere debitores
sunt qui et preueniendo dedit eis bonum
velle quod voluerunt. et subsequendo de
dit bonum posse quod volunt. Unde aucto
ris gratia ille negare puincit quisquis
sibi tribuit. quod opat. Liquet enim ille
qui illum negat cuius de spectra gratia si
bi vires boni operis arrogat. et est in
quitas maxima. quod omne peccatum quod
ex infirmitate est. spem nequaquam perdit.
quod a superno iudice veniam requirit.
Presumptio autem virtutis propria tanto
gravius in desperatione est. quanto lon
gius ad humilitatem respicit. Cumque vi
res sibi tribuit operis. ad adiutorium non
recurret auctoris. fitque ut eo grauius
peccator pareat. quo et ipsi hoc quod pec
cator est ignorat. Nec greg. De hoc
etiam per salomonem dicit. Sicut probatur
in pilatorio argentum et in fornace au
rum. sic probatur homo ore laudantis quod
beatus greg. xvij. moral. exponit sic
dicens. Laus quippe sua suos cruciat.
Imiquos exaltat. sed iustos deus cruciat
purgat iniquos deus letificat. reprobos
monstrat. Isti enim sua laude pascunt.
qui auctoris sui gloriam non requirunt. il
li auctoris sui gloriam querunt. qui sua

laude cruciantur. ne non sit intrus quod
foris dicit. ne si est etiam quod dicit ante dei
oculos ipsis fauoribus euacuetur. ne hu
mana laus robur mentis emolliat. atque
in sui delectatione prosternat. et que
adiumentum debet esse augendi operis
iam retributio fit laboris. Cum vero sua
precomia in dei laude tendere sentiunt
ea etiam desiderabiliter amplectuntur.
Scriptum quippe est sic videantur opera
vestra bona ut glorificent patrem vestrum
et. vias ergo hominibus se faciunt. quon
tians in se aliquid quod cognoscat ostendunt.
quod non studet in se humana laudem
figere sed querunt per eam melius
ad auctoris gloriam transire. Arrogantes
aures humanis laudibus mollia cor
da prosternunt. quod suis moribus corrumpunt.
Ite greg. Et notandum diligenter
quod malignus spiritus cum pro carnali
aliqua vanitate mentem per vanam glo
riam pulsauerit. et repulsus fuerit. statim
sub virtutis specie resistentem ac re
pugnantem animum temptare solet.
nam quem non potest sub specie splen
dide vestis suggerende vanam gloriam
decipere. pro vili et inculta veste labo
rat illam inferre. Et quem non potest
per honorem deicere humilitate preuen
dit supplantare. Quos etiam non potest
per scientiam et locutionem extollere. per
grauitatem et taciturnitatem solet prosternere.
nam si quis ieiunat in palatio gloria
vanitatis pulsatur. Si vero illud com
temnendo glorie causa preterierit. eodem
vicio elationis obrunditur. Et quanto
quis vitauerit mundum amplius. tan
to seuius acius insequitur. De hoc et de hu
ius virtutis dicit Cassianus in quadam
collatione patrum sic. **S** Cerramen
est nobis habendum contra spiritum
xenodorie multiformem atque subtilē.
tantoque est permisiosior ad conflictum
quanto obscurior ad cauendum.

Qui cum pelatōne pulsauerit mentē
 et fuerit repulsus. rursus priorī habi-
 tu personāq; mutata sub virtutum spe-
 cie victorem iugulare temptat. ex om-
 ni parte occurrēs et in habitu et in for-
 ma. in incessu. in voce. in opere. in vigi-
 liis. in ieiunijs. in oratione. in remo-
 tione. in lectione. in scia. in taciturni-
 tate. in obedientia. in humilitate cona-
 tur. nam cui sub specie succincte vestis
 ac nitide xenodoxiam non potuerit ge-
 nerare per squalida et inculta conat in-
 ferre. quem non potest per honorem deicere
 per humilitatem supplantat. quem scie-
 re. grauitate taciturnitatis elidit. Si
 ieiunet in palā gloria uanitatis pulsaf-
 rit. eodē vitio elationis obtundit. ne
 vane glorie fragor macule orōnes p-
 lixius sub fratrum vitat celebrare p-
 spec-
 tu. et quod eas lateat exerceat non effugi-
 et aculeos uanitatis. In solitudinem
 quoque moralium cunctorum p-
 sortia glorie
 cā fugientem persequi non desistit. Quā-
 to quis vitauerit mundum amplius tan-
 to eū acius insequit. Hanc multiformem
 bestiam tali remedio poterimus
 euadere. ut cogitantes quia dñs dissi-
 pat eorum ossa qui hominibus placent pri-
 mitus nihil inanis glorie capiēde gra-
 tia nos facere permittamus. Deinde ea
 que bono initio fecerimus obseruare.
 ne laborum nostrorum fructus post irrepēs
 morbo euacuet. et ea que nos p-
 nit inter
 ceteros etiā reddere notabiles ac velu-
 ti solis facientibus laus apud homines sit
 acquirenda vitemus. Consideremus
 non solum fructum laborum nostrorum nos per-
 mītus amissuros quoscunque xenodoxie
 proposito fecerimus. sed etiā reos mag-
 ni criminis factos eterna supplicia ve-
 lut sacrilegos soluturos vixit qui ad
 iniuriam dei opus quod eius obsecrum nos

oportuerit agere. hominum gratia ma-
 luimus exercere. hec cassianus. Sci-
 endū etiam secundum ysaac abbatis dictum
 quod quibus mundus mortuus est hi susti-
 nent aduersitates. quibus mundus est vi-
 uus hi nequeunt iniuriā sustinere. Isy-
 na gloria moti ira turbant. seu etiam
 tristitia occupant. hec ysaac. **G**
 Notandum etiam quod inanis glorie he-
 sunt filie. videlicet. inobedientia. p-
 tentio. iactantia. pertinacia. nouitatum pre-
 sumptio. arrogantia. insolentia. p-
 macia. irreuerentia. ypocrisis. **H**
 Primo autem inobedientia est suo p-
 la-
 to in iniunctis non obedire ne inferiori vi-
 deat. quod fieret si faceret mandatum.
I Contentio est velle vincere cum cla-
 more. et per hoc apparere. **I**actan-
 tia est qua quis enumerat bona sua ut
 laudabilis appareat. **P**ertina-
 cia est que dictū vel factū suū malum de-
 fendit ne errasse videat. **N**ouitatum
 presumptio est qua quis noua vi-
 ci vel inuenit ut laudet. **A**rro-
 gantia est animi motus quo mouetur
 quis ad iactandum se habere quod non ha-
 bet. **I**nsolentia est que extra com-
 munem usum quasi ceteris despectis.
 verba. facta. habitusque specificat. **C**ontumacia
 est auctoritati maioris ex
 contemptu obuiare. **I**rreueren-
 tia est debitam reuerentiam maioribus
 denegare. **I**ypocrisis autem est
 que querit hominibus in exterioribus ap-
 parere. Sed quia hoc vitio videlicet
 ypocrisis multi temperant et decipiunt
 necesse est ut de hac materia latius lo-
 quamur. **S** Unde primo sciendū
 est quod studium ypocritarum solet
 esse. ut quod sunt abscondant. et hoc
 quod non sunt esse hominibus innore-
 scant. Sancti vero etiam hoc quod eē
 meruerunt innotescere alijs fugiunt.
 De hoc enim beatus Gregorius. xviij.

moral. loquit sic dicens Studiū ypo-
critarū eē solet. ut et qđ sunt presumūt
et hoc qđ nō sunt esse se hoībō innotē-
cunt quasi mensuram suam per estima-
tiones transseant. ut preire se ceteros
actionis nomine ostendant. refugiunt
videri quod sunt et ante oculos homi-
num superducta quadam innocentia
honestate se vestiunt. Quop̄tra omnes
veraciter sancti non solum gloriam su-
pra modum suū omnino non appetunt
sed etiam hoc ipsum videri refugiunt
quod esse meruerunt. Sciendūz tamē
qđ sancti viri morem sui creatoris imi-
tantes nonnunq̄ quedam de se ut au-
dientes instruant. ut ip̄i proficiant
manifestant. et tunc in his alta confide-
ratione se custodiunt ne dum alios a
terrena intentione erigunt ip̄i interne
laudis appetitione mergant. Sed cō-
tra ypocrite quod iuste agunt ad vili-
tatem proximī. hoc faciunt ad extensi-
onem nominis sui. hęc grego. Notan-
dum etiam qđ ypocrite ad bona opera
facienda infusionem quidem superne
gratie percipiunt. sed in cūctis que a-
gunt exteriores laudes appetētes a fru-
ctu percepte gratie inanescunt. ypocri-
tarum etiam opera sepe ante tempus
deficiunt. qđ plerūq̄ tales specie vici-
tutis assumunt. et ppter hęc quesiti ad
honoris culmen promouent. sed cum
sibi a cunctis reuerentiā impendi con-
spererint. statim se in lasciuia volupta-
tis effundunt. et bona que ip̄i in cor-
de prius faciter nō tenuerūt cito ppter
huiusmodi delectamenta dimittunt.
sed spes illorum quaz in temporali ho-
nore et gloria deposuerunt velociter pi-
bit. qđ oīs laus vana et honor terrenus
ac voluptates carnales terminum ha-
bent. et ad finem festinant. Plerūq̄
etiam ypocrite mira se abstinentia af-
fligunt. corpus atterunt. sed solum ut

hominibō placeant hoc faciunt. Unde
tales corpus quidem p abstinentiam
afficiunt. sed tñ per amorem vaneglo-
rie mundo viuunt et ideo mercedem a-
mittunt. Nonnūq̄ etiaz ypocrite poss-
q̄ prauas vias deserunt. sanctitatis
quidem habitum sumūt. sed mox ut in
bono opere nasci ceperint obliuiscunt
eorū que fecerunt. et affligi iam p peni-
tentiam de p̄petratis nequitis nolunt
laudari de incognita iusticia appetunt
preesse ceteris etiam melioribō p̄cupi-
sunt. quos plerūq̄ dum iuxta deside-
rium eos presens prosperitas sequit
multo q̄ prius fuerunt peiores sunt.
nam occupati diuersis vanitatibō nō
solum perpetrata minime deploant.
Sed adhuc que desleant cumulant.
Hęc et alia de statu ac p̄ditione ypocri-
tarum satis Beatus greg. diffusis ver-
bis in. xviij. moral. p̄memorat dicēs
Notandūz qđ ypocritarum vita ad bo-
na opera infusionem quidem superni
muneris percipit. sed in cūctis que agit
exteriores laudes appetent a fructu p̄-
cepte infusionis inanescit. Sepe nam-
q̄ mira opa faciunt. sed tñ p accepta
bona in suis laudibō se eleuāt. et ip̄is
muneribō p̄tra largitatē pugnāt. Inde
p̄tra dantē supbiūt. vnde ei humiles
amplius esse debuerunt. sed eo acius
eos postmodū districtio sententie pec-
curit quo nūc supna bonitas et ingrat-
is largius infundit. fitq̄ ei āplitudo
muneris incrementum damnationis
Inter hęc sciendū qđ iustorū bona qđ ex
corde incipiunt vsq̄ ad p̄ntis vite ter-
minū crescūt. Ypocritarū vō opa. qđ ne-
qua q̄ sunt in occulto radicata. sepe añ
deficiūt q̄ p̄ntis vita finiat. qđ plerūq̄
assumpta speciem maturitatis ostē-
dunt. quiere silentij longamimitatis.
patientieq̄ brute decorant. s; cū p hęc
q̄siti culmē bōris attigerint. cūq̄ sibi

iam reuerentia a cunctis impendit. p-
rinus se in lasciuia voluptatis fundit.
et bona se ex corde non tenuisse ipsi fi-
bi testes sunt qui hoc cito dimiserunt.
sed spes ypocrite peribit. Quid enim in
cunctis suis operibus ypocrita sperat ni-
si honoris reuerentiam. gloria laudis.
a melioribus metui. sanctus ab omnibus
vocari. sed permanere spes ypocrite non
valet. quia eternitatem non querens. fugit
quod tenet. Nequaquam quippe meritis eius
intentio in illa gloria figit que sine fi-
ne possideretur. sed cum transitorius fauor
ribus inhiat perdit precipiendo quod labora-
rat. veritate attestante quod ait. Elmen di-
corobis receperunt mercedem suam. sed
hec spes recipiende mercedis tibi diu
non potest. quia pro ostentis etiam laboribus
honor tribuit. sed vita ad terminum urge-
tur. laudes resonant. sed ad fines cum
laudibus tempe festinant. Nemo namque
valet mobilia diligere et ipse immobi-
lis stare. qui enim transeuntia amplecti-
tur. eo ipso ad cursum ducit quo decur-
rentibus implicatur. quia humana laus quod
magis laboribus videri apperit. impul-
sa temporis momentis decurrit. No-
tandum etiam quod ypocrite plerumque sacre
legis eruditionibus fulciunt. doctrine
verba proferunt. omne quod sentiunt testi-
monia attingunt. nec tamen per hanc vitam
audientium sed proprios fauores querunt
quia nec proferre illa nouerunt que audi-
torum corda ad repellendas laudes excu-
tiant. non autem que ad lacrimas accen-
dant. Mens quippe percupiscentis ex-
terioribus occupata igne diuini amo-
ris non calet. et idcirco ad supernum de-
siderium inflammare auditores suos
nequeunt. verba quoque frigido corde pro-
ferunt. neque enim res que in seipsa non
arserit aliud accendit. Etiam sciendum
quod plerumque ypocrite mira se abstinencia
affligunt. omne robur corporis attrerunt et quod

si carnis vitam funditus in carne vin-
centes extinguunt. sed adhuc huma-
nos oculos querunt. admirationis glo-
riam appetunt. veritate attestante que
ait. Exterminant facies etc. Nam ora
palescunt. corpus debilitate quatitur
pectus interrumpentibus suspiriis urge-
tur. sed inter hec dum ab ore proximorum
sermo admirationis querit nihilque tam
to labori aliud nisi estimatio humana
cogitat. Omnis enim ypocrita corpus
quidem per abstinenciam afficit. sed tamen per
amorem glorie mundo viuit. Quo propterea
per paulum dicit. Qui autem sunt christi car-
nem suam crucifixerunt cum vitiis et con-
cupiscentiis. quod tunc digne fit si sic gu-
lam restringimus ut iam de mundi gloria
nihil queramus. nam qui corpus ma-
cerat sed honoribus anxilat crucem domini
intulit. sed mundo per percupiscentiam
peius viuit. quia et sepe per sanctitatis
ymaginem locus regiminis indignus
assequitur. qui nisi aliquid virtutis in se
ostenderit nihil premij mereret. Sed
transit quod delectabiliter obrinet. et pe-
naliter quod sequitur manet sanctitatis
nunc fiducia in ore hominum ponit. sed
cum internus apud se iudex secreta cor-
dis examinat. testes vite exterius non
querunt. quia nihil ei in iudicio attesta-
tio humana suffragatur. quia eandem laudem
quam post in testimonium exigit prius in
munere recepit. Sed viri sancti neque
hic remuneratorem rectitudinis sue qua-
runt cum recta faciunt. cum vero a presen-
tis mundi laboribus exeunt ad eternam
patriam venientes expectata retributi-
one perfruunt. At contra ypocrita. quia
moritur ut in bono opere nascitur. periculis mun-
di recipere gloriam conatur. quia pro eo
quod bene viuere incipit querit statim ut
a cunctis honoretur. Sepe namque nonnulli
aperite prauitatis viam deserunt
sanctitatis habitum sumunt. moriturque ut

prima limina bene viuendi ptingerint. obliuio que fecerint affligi iam p penitē-
tiam de psumptis nequitijs nolunt. laudari de incognita iusticia appetunt. pesse ceteris etiam melioribz pcupiscunt. quos plerūqz iuxta vtrū presens pspicitas sequit. multo qz prius fuerant. de sanctitatis habitu peiores fiūt nam rebz multiplicibz occupati non solum ppetrata minime deplozant sed adhuc que desleant exaggerant. Qui em mundū deserunt. ad exteriora officia prouehi non debent. nisi p humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solident. Citius namqz bona depereūt. que hominibz ante tps innotescunt. qz et arbuta plantata prius qz fixa radice pualescant. si manus pcutiens tangit arefacit ac si in altuz radix figit et terre humoribz pspersa psolide-
tur. Nec et manus impellit sed non le-
dit. hec et ventoz status inflectendo cō-
cutiunt sed non euertūt. Ne ergo erua-
tur vita cepri operis. diu ac robuste. in alto hūilitatis figenda est radix cor-
dis. vt cū ab humano ore detractiōis
aura vel fauoris flauerit et si in qualibet
parte vtrūqz incuruat animum fundi-
tus non elidat sed ad statum suū priori
nus post inflexionem redeat si apud se
fortis in radice pdurat. Quid in rebz
excrecentibz abiete surgente robustio-
us. Qui tñ si dū pstruit impellit. sta-
tīm sine labore destruit. si aut p spaci-
um tps ab humore suo ericcati pmit-
tit. sepe attritum scitibz minime qssa-
tur. Sic videlicet bona nra et intem-
pestiue manifestata depereūt. et diutius
occultata solidant. qz humane occupa-
tionis manus cū incipiētem nostre
pversationis vitam ptingerit. qz recep-
tam abietem impellit. eamqz facile de-
struit. qz adhuc humorem pprie fragi-
litaris non amisit. Cū vero longa quie-

tis sue abiectioe se animus pprimat.
qz si more ericcati abietis obdurescat.
Sepe aut noue pversationis primoz
dia adhuc ex carnali sunt vita pmixta
et idcirco innotescere citius nō debent
ne cū laudant bona. que placent. dece-
ptus laude sua animus deprehendere
in eis nequeat mala que latent. Unde
quicqd forte et boni incipimus ad hoc
amorem intimi iudicis in ara cordis
imolemus. quod ab illo procul dubio
tanto libentius accipit. quanto et ab
hominibz occultatur nulla laudis ma-
culat appetitione. Intus ergo seruandā
sunt. que agimus si ab interno arbi-
tro vicem recipere nostri operis expe-
ctamus. Hinc est pveritas dicit. Nescis
ut sinistra quid faciat dextera tua. Oc-
cultata ergo sint qz agimus ne hec in hu-
ius vite itinere incaute portantes la-
trocinantium spiritū incursione per-
damus. cum dicit dñs. Videant opera
vestra bona et glorificent patrem vestrū
qui in celis est. Sed aliud est pfecto.
cum in ostensione opis. gloria querit
largitoris. aliud cū laus priuata p-
piscitur de dono largientis. Unde rur-
sum dicit. Attendite. ne iusticiam vestrā
faciatis coram hominibz vt videami-
ni ab eis. Opus ergo vestrum cū homi-
nibz ostendit. in cordis prius exami-
natione pensandum est. p eiusdē osten-
sionis studium quid querat. Si enim
dantis gloriā querimus etiā publica-
ta nostra. in conspectu illius. occulta-
ta seruamus si p hoc nostram laudem
queramus foras ab eius ppectu iā fu-
sa sunt. etiā si a multis ignorant. Sz
valde pfectoz est. sic ostenso opere au-
crois gloriā querere. vt de illata lau-
de nesciat priuata exultatione gaudere
Tūc solū nāqz hoibz innoxie laudabi-
le opus ostendit. cū p despectū mēis
peraciter laus impensa calcat. Quam

qz infirmi quiqz perfecte cōtemnendo non supant. necesse est vt bonū qd ope-
rant abscondant. Sepe enim ab ipso
ostensionis exordio ppiam laudē que-
runt. sepe vero in ostensione operis auro-
ris gloriam patefacere cupiunt. sed ex
cepris fauoribus in laudis ppiē cupi-
ditatem rapiunt. Cumqz semetipso-
s iudicare interius negligūt. sparsi ex-
terius ignorāt qd agāt. eoqz opus ela-
tioni sue militat. atqz hoc se impende-
re obsequio largitoris purant. hec gre-
go. in mora. Procrisis ergo vitii mul-
tum detestandum est. qz simulare se iu-
stum et religiosum exterius et non esse
vituperabile est. Qd beatus Aug. mul-
tum reprehendit sic dicens. Simula-
ta equitas non est equitas sed duplex
iniquitas. Simulatores namqz quibus
praua agētes. sub false tñ sanctitatis
colore de se humana iudicia querunt.
ac laudem vane glorie pcupiscunt. sed
cum tales permittente deo per flagella
percuriunt iniquos se pderē refugiūt.
qz sancti et religiosi ab alijs videri cō-
sueuerūt. Unde hmoi simulatores eti-
am in extrema necessitate aut mortis
hora pstituri. Quis etiam duci ad eter-
na supplicia non ignorēt. tñ de fiderāt
in estimatione hominū tales remane-
re quales se prius ostendere semp stu-
duerunt. Iusto autē dei iudicio simula-
tores excecari semetipsoz intueri et fi-
cut sunt deprehendere omnino nō pnt
qz fidem suoz meritoz in attestatio-
ne posuerunt ozis alieni. et dum testimo-
niū false laudis pspiciunt. remedium
vere pfectionis amittunt. et ideo miseri
se sanctos eē etiam cum moriunt in
peccatis purant. De talibz beatus gre-
go. xxvj. mora. exponens illud dictū
Neqz clamabunt cum victi fuerint. sic
ait. Omnis iniquus qui cū iniquus sit
factus. videri non appetit. in flagello

percussionis deprehensus fateri qz ini-
quus sit nō erubescit. Qui vero iniqua
agit. humana de se iudicia sub spē san-
ctitatis recipit et cum flagello percuri-
tur. iniquū se pderē refugit. qz sanctus
videri p̄suevit. Si quomō aut graui-
ter coartat. iniquū se vir supficietē
p̄stetur. qz interna sua detegere vera-
ci p̄fessione pfundit. Quasi liber vero
sumus cū nulla correctōe castigamur.
quasi vincimur cū flagello p̄cussionis
astringimur. vincti aut clamamus al-
tius. quando in percussione positi pec-
cata p̄stetur. Apud aures quippe dei
vix valida est p̄fessio deuota. Quia er-
go simulatores quosqz et cum p̄cussio-
nis flagella corripunt. ad p̄fessionem
simplicē non perducunt. Cognosci ei
peccatores refugiunt. qz sancti omni
opinionē ferebant. Quamuis enī ad
extremum flagella feriant. quibus duci
ad eterna supplicia non ignorēt. tales
tamen cupiunt apud humana iudicia
remanere quales se studuerant semper
ostendere. Igitur quiqz tales dū iustos
se ante humana iudicia simulent. duz
actiones suas laude dignas intue-
dis oculis ostētant. occulta tamen cuz eis
iusticia agitur. vt quo nitunt foris ali-
os fallere. eo de se interius et ipsi fallā-
tur. nam omnē circa se sollicitē inue-
stigationis oculū perdūt. Vitam enim
suam discere et perscrutari dissimu-
lant. et tales esse se quales audiunt pu-
tant. sanctosqz se eē non qz ita viuunt.
sed qz ita dicuntur existimant. subtili
autē dei iudicio seipsoz intueri negli-
gunt. qz fidem sui meriti in attestatio-
ne ponunt ozis alieni. Cum vero subi-
ta percussione feriunt iniquos se vel ve-
raciter fateri. vel sicut sunt deprehende-
re omnino non pnt. qz vicz sanctos se
humana p̄fessione crediderunt. Bene
ergo dicit Neqz clamabunt cū vincti
q. j.

fuerint. Sepe etenim tales cum se ante super-
num iudicem venire perfidunt. quales se
hominibus innotuisse cognoscunt sequi
ipsum miseri nec in tormentis apprehen-
dunt. et dum testimonium false laudis con-
spiciunt. remedium vere confessionis ad-
mittunt. qui etiam vinciri ducunt non
clamant. quia humane laudis importuni-
tate superari sanctos se miseri et cum in
peccatis moriuntur putant. quibus bene per-
plexam dicit. Redite peruariatores ad
cor. Si enim ad cor redirent per exteriori-
bus attestacionis verba se non perfunder-
rent. Nam quid vicinius est nobis cor
de nostro quid vicinius est nobis arcus
intra nos est. et tamen cum emittitur nisi cito
reuerteretur hinc retrahatur homo moritur.
Sicut cum per prauas cogitaciones spar-
gitur a nobis cor nostrum. longiusque
euagatur ita nisi celerius ad deum seu in
deum retrahatur et reuocetur perit et mori-
tur. hinc gregori. Unde sumope laboran-
dum est nobis. ut vane glorie et hypocri-
si ac simulationi fortiter resistamus et
opus bonum quod domino largiente ad-
gimus. cum humilitate et simplicitate
faciamus. ne mercedem a deo nobis
repromissam propter hominum vitia amittamus.
Sic igitur habemus de virtutibus va-
ne glorie et quibusdam adherentibus eius
aliqualem declarationem.

Filius

Habita in formatione de vitio in-
anis glorie nunc de peccato inuidie
et quid sit inuidia cupio edoceri

Ca. VII. Pr.

Quare debes quod
inuidia ut ait augustinus. Est odi-
um aliene felicitatis. Vel sic secundum iohannem
damaſcenum. Inuidia est tristitia
de alienis bonis. Vel sic Inuidia est do-
lor ex aliena felicitate nascens. autem
torquens Dicitur autem inuidia a non vi-

tendo. quia non potest videre bona alio-
rum. Est autem inuidia filia superbie
siue inanis glorie. quia in vtroque vitio est
appetitus proprie excellentie. Quod vero in-
uidia sit filia superbie testatur beatus augu-
stinus. **U** Inuidia est filia su-
perbie sed ista mater superbie nescit esse
sterilis ubi fuerit primum parit. suffoca-
ta matrem et non erit filia. hinc augustinus.
X Et sunt due species inui-
die. exultatio in aduersis proximis. et
tristitia in prosperis. ipsa namque inui-
dia felicitatem odit aliorum quantum
ad inferiores. quantum ad equales et
quantum ad superiores. De hoc dicit
beatus augustinus in quodam sermone
sic. Inuidia est odium felicitatis a-
liene respectu inferiorum. ne sibi equan-
tur respectu equalium quia sibi equantur
respectu superiorum quia eis non equantur.
Unde Chayn inuidit. Abael prosperi-
tati. Hachel Lye secundum dicitur Saul Da-
uid felicitati. Per inuidiam procura-
tus est lapsus mundi et mors. hinc augu-
stinus. **A** Et notandum quod hoc vi-
tium proprie dyabolo assimilatur. Unde
sapientia. **q** dicit. Inuidia diaboli mors
intrauit in orbem terrarum. imitantur
autem eum qui sunt ex parte eius. Ad li-
teram diabolus parentes nostros se-
duxit. quia inuidebat eis regnum celo-
rum. quod ipse perdidit. et propter hanc
causam adhuc homines impugnat.
Unde inuidia est signum quo diabo-
lus ab alijs suis discernitur. Nam sicut
christus dicit. In hoc cognoscet omnes. quia mei
estis discipuli si dilectionem habueri-
tis ad inuicem. Sic diabolus suis disci-
pulis dicere solet. In hoc cognoscet om-
nes quia mei estis discipuli si inuidiam
habueritis ad inuicem. Quod autem inuidia
vitium sit diabolicum. Beatus augu-
stinus in libro de doctrina christiana sic dicit. In-
uidia vitium diabolicum est. quo solum dy-

abolus reus ē et inexplicabiliter reus. Non enim dyabolo dixit damne. ad ulterium dimisisti. furtum fecisti. villā alienam rapuisti. sed hominī intantum inuidisti. hec august. Et sciendum q̄ quis per omne peccatū perpetrātū hū māo cordi antiqui hostis virus infunditur. in hac tñ nequicia totam suam maliciam infundit et imprimit. et cū inuidia mentē possederit. cūcta que in uenerit bona p̄sumit. De hoc vitio loquitur beatus gregorius. atq; de eius re medio exponens illud dictū Et paruulum occidit inuidia. sic dicit. Inuide re non possumus nisi eis quos nobis in aliquo meliores puramus. Paruulus est ergo qui liuore occidit. q̄ ipse si bi testimoniu perhibet q̄ eo minor est cuius inuidia torquet. q̄ nisi ipse inferior existeret. zelo alterius non seruiret. Sed inter hec sciendū est q̄ quis per omne vitium qd̄ perpetrāt hū māo cordi antiqui hostis virus infunditur. in hac tñ nequicia tota sua viscera serpens p̄cutit. et imprimē de malicie pestem vomit. de quo nimirū scriptū est Inuidia dyaboli mors intrauit in orbem terrarū. nam cū deuictum cor liuoris putredie corruerit. ipsa quoq; exteriora indicant q̄ grauiter animū versania instigat. Color quippe pallore afficit. oculi deprimunt. mens accenditur. et membra frigescunt. fit in cogitatione rabies. in ventribus stridor. cumq; in latebris cordis crescens abscondit odium dolore ceco cribrat p̄scientiam vulnus inclusum. nil letum de p̄p̄s libet. q̄ tabescentes mentē sub pena sauriat quā felicitas torq̄t aliena. Et sciendū q̄ inuidia cū mentem tabefecerit. cūcta q̄ inuenit bene gesta p̄sumit. Unde per salomonem dicit. Putredo ossium inuidia Et quid per ossa nisi fortia acta signant. per liuoris vitium autē an

te oculos pereunt etiam fortia facta virtutum. Sed cur hoc de inuidia dicim? si non et qualiter eruatur intinemus. Difficile namq; est ut homo alteri nō inuideat quod adipisci alter exoptat. q̄ quicquid temporaliter percipit tanto fit minus singulis quāto diuiditur in multis. et idcirco desiderantē mentem liuor excruiat. q̄ hoc quod appetit aut funditus alter accipiens adimit. aut a quantitate restringit. Qui vero hac liuoris peste plene carere desiderat illam hereditatem diligat. quā coheredū numerus non angustat. que est et omnib; vna et singulis tota. que tanto largior esse ostendit quanto et hanc percipientiū multitudinem dilatat. Imminutio est q̄ liuoris affectus insurgens interne dulcedis. et plena eius mors est perfectus amor eternitatis. Nā cū mens ab huius rei appetitu retrahitur que accipientiū numero partit tanto magis primum diligit quāto minus ex p̄fectu illius sua damna p̄mescit. que si perfecte in amore celestis patrie rapit. plene etiam in primi dilectōe solidat. quia cū terrena nulla desiderat. nihil est quod eius erga primum caritati p̄radicat. Que nimirū caritas quid aliud est nisi oculus mentis. qui si terreni amoris puluere tangit ab interne lucis mox intuitu lesus reuerbat. q̄ autem puulus est qui terrena diligit. magnus qui eterna p̄cipiscit. Paruulus ergo occidit inuidia. qm̄ huius p̄stis labore non morit. nisi qui adhuc in desiderijs mundi infirmat. hec gregorius. Et q̄ vitium inuidie nullam delectationem p̄fert hominī. sed potius molestia atq; torturam infert menti. nec ē ut inuidie ac odio reluctes animus. nā tāto facilius hūmōi vitia vincī possunt quanto nullas voluptatem sed magis penam sustinentibus inferūt. De hoc q. ij.

per beatum ambro. sic dicit. Quid oro ti
bi inuido delectationis prestat inuidia
quid alter ab odio mercedis accipit.
quid iracundo furor suus perfert. simili
ter curre per singula et inuenies tota me
tormenta. quorū vitia que vtrique eo faci
lius vinci possunt. quo nulla nos allu
ciunt voluptate. hec ambro. **E**t
notandum quod vitium inuidie. habet fi
lias. Prima est odium. Secunda detra
ctio. susurrum. deprauatio Ingratitu
do. compassio. mali inuentio. inuiden
tia. Odium quippe est velle malum ali
cui et nolle bonum Detractio est bonorum
aliorum denigratio. quod talis intendit meli
or apparere illo. cui detrabit. Susur
rum est inter amicos discordia semi
nare Deprauatio est bona alterius per
uertere. vel mala memorari. Ingrati
tudo est de beneficiis gratias non agere
Compassio est alterius bonum latere
Inuentio mali est ad inuenire nouum ge
nus peccati. Inuidencia est bonos suc
cessus alterius nolle videre sic igitur pa
ter de vitio inuidie. Filius.

Accepta informatione de vitio in
uidie nunc de peccato ire et quid ipsa
sit cupio istius Ca. .VIII. Et.

Ra ut ait bea
tus augustinus. est vlciscendi libi
do. Et secundum hug. de sancto victore. Ira
est irrationabilis perturbatio mentis
Est etiam ira animi tempestas. qua quis
alium in aduersitate monet. Notandum
autem quod oculus mentem valde esse quietam. que
ipsum deum vel donum eius hoc est gratiam
sancti spiritus in se suscipere debet. teste bea
to iheronimo qui dicit sic. Nihil quietius
us nihil purius ea mente debet esse. quam
in dei habitaculum preparanda est. Ira
vero cor hominis ac mentem valde per
turbat. et inquietam facit. ideo in tali
corde seu mente spiritus sanctus dedigna

tur inhabitare. De hoc dicit beatus gre
gorius. Dum ira animum pulsat turbat spiri
tum sanctum. non solum quod eius ymaginem
dissipat sed ymaginem diaboli loco
eius collocat. quod multum displicet deo
mansueta enim ymago dei est. que sem
per in nobis tranquilla fuit sed illa ira
dissipat. quam multis vitiis priuat men
tem et dum quietem mentis tollit spiritus sanctus
ibi non requiescit. hec gregorius. Di
cit etiam de hoc iohannes abbas mo
ris synai. Si spiritus sanctus parat aie dis
simul et est. Ira vero cordis pruratio
est atque dicitur. igitur nihil ita ipsius spiritus san
cti aduentum in nobis perturbare solet.
et non finire precipitare naturam viti
orum. hec ille. Necessesse est ergo qui grati
am spiritus sancti habere desiderat. ut
passionibus iracundie fortiter resistat.
et motus impatientie insurgentes vi
tiliter cohibeat. Ad hoc hortatur beatus
ambrosius sic dicens. Animus quippe
rationis capax non est suarum passionum
domus sed repressor. neque enim fieri potest ut
facilis ad iracundiam non irascatur sed ra
tione se temperet. indignationem cohi
beat a puniendo se reuocet sicut propterea
nos docet dicens Irascimini et nolite pec
care. Concessit quod nature est. negauit
quod culpe est. Preclarum enim est motum ire
temperare pro filio nec minoris vitiis dicitur co
hibere iracundiam indignationemque co
pescere. quod omnino non irasci quamuis ple
que illud leuius istud fortius estimare so
lemus. Unde resiste ire si potes. cede
si non potes si peruenieris et preoccupaue
rit mentem tuam iracundia. et ascende
rit in te. non relinquant locum tuum. lo
cus tuus patientia est. hec ambrosius.
Laboremus ergo ut nullas lites aut pre
tensiones cum proximo habeamus ne forte
ira nostra in odium transeat Si vero ex
fragilitate nostra per aliquod primum
offenderimus proximum. statim per

humilitatem seu per humilem satisfactio-
nem studeamus curare hoc quod in pri-
mum deliquimus. ut orationes nostre
pure possint esse in conspectu domini. quod
preceptis nostris ac alijs necessitatibus
coram illo fundimus. Ad hoc facien-
dum monet beatus augustinus. sic dicens.
Lites autem nullas habeatis. aut quod celer-
time finiatis. ne ira crescat in odium.
et iram faciat de festuca. et animam fa-
ciat homicidam. Sic enim legitis Qui
odit fratrem suum homicida est. Quicum-
que pruritus vel maledictio vel etiam crimi-
nis obiectu aliquem leserit. meminerit
satisfactionem quanto magis curare quod fecit.
et ille qui lesum est siue discepta di-
mittere. si autem se inuicem leserint. inui-
ce sibi debita relaxare debebunt propter
orationes vestras quas utique quanto cele-
briores haberis tanto sanctiores habe-
re deberis. hec augustinus. Et nota-
tum quod vitium ire multa mala infert ho-
mini. Nam per iram mansuetudo amit-
titur. et superne ymaginis similitudo
vitatur. Per iram etiam iusticia re-
linquitur. quia perturbata mens omne
quod furor suggerit rectum putat. Per
iram membrorum domina mens captiva
tenetur. que cum fuerit furore successa
etiam membra exteriora videlicet manus
in ictus siue percussiones proximorum
larat. Et si manus in percussiones non
exercet. linguam tamen prius in ma-
ledictionis verba vertit. fratrisque inte-
ritum a deo precibus exposcit. sitque vo-
to et voce homicidium peragat etiam cum
a lesione cessat. Hec et alia de vitio ire
beatus gregorius. v. mora. exponens illud
dictum. Quia stultum interficiet iracun-
dia. sic commemorat dicens. Cum scriptum
sit. tu autem domine cum tranquillitate
iudicas. Sciendum nobis. magnopere
est quod quotiens turbulentos animi mo-
res sancte mansuetudinis virtute res-

stringimus. redire ad similitudinem
conditoris conamur. nam cum tranquil-
litate mentis ira diuerberat. dilaniata
quodammodo scissamque perturbat. ut si-
bi metipsum non congruat. ac vim intime
similitudinis amittat. Quanta sit iracun-
die culpa pensamus per quam dum
mansuetudo amittitur superne ymagi-
nis similitudo vitatur. Per iram sapi-
entia perditur. ut quid quove ordine
agendum sit omnino nescias. Sicut
scriptum est. Ira in ore stulti requies-
cit. Quia nimirum intelligentie lumen
subtrahit cum mentem promouendo con-
fundit. Nam profusus animus nequaquam
explet etiam si intelligere aliquid pru-
denter valet. Per iram iusticia relin-
quitur. sicut scriptum est. Iraviri iusticiam
dei non operatur. quia dum perturbata
mens iudicium sue rationis exasperat
omne quod furor suggerit rectum pu-
tat. Per iram lux veritatis amittitur.
sicut scriptum est. Sol non occidat su-
per iracundiam vestram. que cuilibet me-
ti iracunda profusio mentis tenebras incurrit
et huic dens radii sue cognitionis abs-
condit. Per iram enim spiritus sancti splen-
dor excludit. nam dum ira quietem men-
tis subtrahit. suam spiritus sancto habita-
tionem claudit. Cuius recessione animus
vacuus ad a peram mox infamiam duci-
tur. nam ire sue stimulis cor accensum
palpirat. corpus tremit. lingua se pre-
pedit. facies ignescit. exasperant oculi.
li. ore quidem clamorem format. sed sensus
quid loquantur ignorant. Unde fit
plerumque ut usque ad aptas manus iracun-
dia profiliat. et quod ratio longe recedit. auda-
cior exurgat. sequi ipsius animus retine-
re non valet qui factus est potestatis as-
siene. et eo furor membra foras in ictibus
exercet. quo intus ipsam membrorum
dominam mentem captivam tenet. Ali-
quando autem manus non exercit. sed in
q. iij.

maledictionis iaculo linguam vertit. fratrisq; interitum precibus exposcit. et hoc deum perpetrare expetit. quod ipse puerus homo vel facere meruit vel erubescit. Fitque ut voto et voce homicidium peragat. etiam cum a lesione proximi manibus cesset. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vellemus estuat. et clamosas tacita ira voces format et verba sibi. quibus exasperet et obicit quasi in causa examinis posita durius exasperata responderet. Sicque fit ut perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat. eumque grauius clausa ire flamma consumat. Sciendum vero est quod nonnullos ira citius accendit faciliusque deserit nonnullos quidem tarde commouet. sed diutius tenet. Alij autem quod est nequius et citius iracundie flammam accipiunt et tardius deponunt. Nonnulli vero haec tardius suscipiunt et citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis licet lector agnoscat quod ad tranquillitatis bonum vltimus plus quam primus appropinquat. et malum secundum tertius superat. **E** Sed quid prodest quod iracundia quomodo mentem teneat dicimus si non et qualiter prodesse debeat exprimamus. Duobus enim modis fracta possidere animam ira desuescit. Primus ut mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat. omnes sibi quos pari potest periculum preponat. quatenus redemptoris sui probra cogitans aduersa se prepararet que nimirum venientia tanto fortius excipit. quanto se cautius exprophetia armavit. Qui enim improvidus ab aduersitate deprehenditur. quasi ab hoste dormiens inuenitur eumque inimicus eius citius necat qui non repugnantem perorat. nam qui mala imminuentia per sollicitudinem prenotat. hostiles incursus quasi in insidijs vigilans expectat. et inde ad victoriam valenter accingitur. unde nesciens

deprehendi putabatur. Solleter gaudemus animi actionis sue primordia cuncta debet aduersa permeditari. ut semper hec cogitans semper contra hec thorace patietie munitus et quicquid accesserit pudus superet et quicquid non accesserit lucrum putet. Scimus autem seruande mansuetudinis modus est ut alienos excessus aspiciamus. nostra in quibus malis excessimus delicta cogitemus. Considerans enim infirmitas propria mala excusat aliena. patienter namque illata iniuriam tolerat. qui pie meminit quod fortasse habeat ipse tolerare et quasi aqua ignis exstinguit. cum surgente furore cum sua cuique ad mentem culpa reuocat quod erubescit peccati non perire. quibus vel deo vel proximo sepe se recolitur peccando peccasse. **S** Sed inter hec solleter sciendum est quod alia est ira quam impatience excitat. alia quam zelus format. illa ex vitio ista ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret diuine aduersationis impetu phinees per gladium non placasset. De hoc per psalmistam dicit. Irascimini et nolite peccare. Quod nimirum non recte intelligunt. qui irasci nos non bis tantummodo non autem primis delinquentibus volunt. si enim sic primos ut nos amare precipimur. restat ut eorum reatibus sicut nostris vicibus irascamur. De hoc item psalmista dicit. Turbatus est pro ira oculus meus. Ira quippe per vitium excusat meritis oculum. Ira autem per zelum turbat quod quo saltem recta emulatione percutitur eoque nisi tranquillo corde percipi per contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis quod in egritudine mentem exagitat. eius mor aciem obscurat ut altiora in commotione non videat. que bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alia reducitur. Unde ad tempus. ne videat reuerberatur. Nam ipsa recti emulatio. eternam post pau-

lulum tranquillitatem aperit. que hic interim per motum claudit. unde mens turbatur ne videatur. inde proficit ut ad videndum melius clarescat. Nonnumquam vero per motum contemplatio iungitur nec prevalet mens perturbata conspiciere ad quod vir valet tranquilla inhabitare. Sed cum per zelum animus movetur curandum summopere est ne hec eadem que instrumentum virtutis assumit mentem iradomine. ne quasi divina preceat. sed velut ancilla ad obsequium parata a domini tergo nequaquam recedat. etenim robustius contra vitia erigitur cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat. si immoderata mentem vicerit rationi prius servire premitur et tanto se impudentius dilatat. quanto impatientius viriū virtutem putat. unde de necessitate est ut hoc ante omnia qui zelo rectitudinis movetur attendat. ne ita ex terra mentis dominiū transeat. sed in vultione peccati modumque considerans surgentem animi perturbatorem subtilius per tractando restringat. aiositateque reprimat. et motus servitorem sub equitate disponat. et eo fiat iustior ultor alterius quo prior extitit victor suus. quatenus sic culpas corrigat delinquentium ut autem ipse qui corrigit per patientiam crescat. et furorem suum transcendendo diiudicet. ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis longe a rectitudine aberret. Hec greg. In his igitur dictis sanctissimi viri duplicem iram esse audimus. Una impatientia exciret. Alia quam zelus format. Prima est vitiosa. scilicet est meritosa. si actus suos cum discretionem et timore domini persequuta fuerit. nam si zelus ire defuerit. nec doctrina sufficit. nec crimina deservit. et non solum malos. sed etiam nonnumquam bonos ad malum inuitat Testatur hoc beatus crisostomus super matth. sic dicens. Ira namque

si non fuerit. nec doctrina proficit. nec iusticia stat. nec crimina deservit. Itaque qui cum causa occurrat si non irascitur peccat. Patientia enim irrationabilis vitia seminat. negligentiam nutrit. et non solum malos. sed bonos ad malum inuitat. hec crisostomus. Sciendum quod sunt nonnulli qui quidem diversis virtutibus sunt preediti. ad zelum tamen animarum nimis sunt pigri et peccantes quosque quasi ob custodiam humilitatis increpare non presumunt. vel ne caritatem perturbare videantur. delinquentes arguere metuant. E converso sunt nonnulli qui hoc quod agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur spiritu rectitudinis. et quod veraciter exequuntur odio hominum exercere se putant vel simulant odio viriorum. De talibus richardus de sancto victore in tracta. super benedictum. sic dicit. Quam multos videmus spiritu pauperes. spe gaudentes. caritate ferventes. multum abstinentes. ad modum patientes. ad zelum tamen animarum nimis tepidos. multumque torpentes. Alii quasi ob custodiam humilitatis delinquentes increpare non presumunt Alii ne caritatem fratrum perturbare videantur. peccantes arguere metuant. Contra multi quod absque dubio agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur zelo rectitudinis. Et que veraciter exequuntur odio hominum exercere se putant. vel simulant odio viriorum. Sed quod se ipsos interrogent. utrum in veritate diligant quos quasi instigante zelo tamen acerbè castigant. Illi enim pietate potius quam crudelitate delinquentes persequi credendi sunt. qui interna illa gaudia ad que eos tot doloribus inuitant per experientiam novierunt. Mens autem que caritatis adhuc et interne suavitatis expressum est rectitudinis normam in suo zelo mimeservare potest Caritas enim docet quod tractare oporteat quos zelus castigat.

Dec richardus. Notandum etiam qd
reddere malū p malo est fragilitatis
sicut fecit ioab qñ interfecit abner in
terfectorem fratris suis azabel. Sz red
dere malum p bono est pueritatis. si
cut fecit iudastradendo dñm Redde
re aut bonū pro malo est pfectionis. si
cut fecit scūs stephanus qñ pro inimi
cis orauit. Reddere vero bonū p bo
no ē equitatis. sicut fecit assuerus qñ
mardocheum honorauit. **Sciē**
dū ultimo qd filie ire sunt he. viz impa
tientia. discordia. rixa. prumelia. in
iuria. pteruia. malicia. malignitas. fu
roz. clamor. indignatio. blasphemia.
homicidiū. Impatientia aut est impe
tuosum animi motum non refrenare.
Discordia vero est aliquoz dissensio.
quos prius amoris vinculū colligaue
rat. Discordia aut vel litigare valde ē
rephensibile. qz fm beati augu. Nilhil
est similis actibz demonū q̄ litigare
Rixa est motus ex discordia factus.
Conrumelia est voluntas se vindicās
per probationem maloz. vel p vborū
iniurias. Iniuria est verbo vel facto cū
aliquo iniuste facerē. **Proteruia** ē sub
taneo motu in verba obiecta obzump
re vel prumpere. **Malicia** ē qua quis
damnum alicui molit. **Malignitas** ē
mala voluntas hōis cū ultra non possit
Furoz est utempata tempestas animi
rōnem phibens Clamor est voluntas
se vindicans in exaltando vocem per
vituperium ad alioz aures pueniens.
Indignatio est voluntas se vindicans
p signum molestie exterius declarata.
Blasphemia est voluntas se vindicans
p obprobriū deo et sanctis oblata. **Ho**
miciidū est actuali volūtate in mor
tem alterius moliri. Sic igif patet et
habemus de vitio ire.

Filius.

Quest explanationem de vitio ire
nunc de vitio accidie et quid ipa
sit cupio informari.

Ca. IX. Pater. 3

Accidia ut dicit
beatus greg. est de virtute laus
dabili exercitō vtriusqz hōis languida
deiectio Itē fm hugonē de scō victo.
Accidia est in pfusione mētis nata tri
sticia siue tediū et amaritudo aī immo
derata. qua iocūditas spūalis errigui
tur et quadaqz desparatione in semetipsa
subuertit. Est aut accidia animi torpor
quo quis aut bona negligit inchoare.
aut inchoata implere fastidit. **R**
Sunt aut duo nomina huius vitij. s.
tristicia et accidia. quorum nominum
hec est ratio. qz in peccato isto est auer
sio a spūali bono. qd estimat graue fi
cut ieiunare vigilare et hmoi et rōe hu
ius dī tristicia. Est etiam ibi puerfio
ad creaturam. s. ad quietem. que esti
mat leuis. et rōne huius dī accidia.
Pater ex his qd hoc vitium pur voca
tur tristicia opponit leticie spūali. que
est in exercitio spiritali sed prout vo
catur accidia opponit fortitudini que
consistit in aggrediendis arduis et su
stinendis aduersis. qz per ea habet a
nima tediū de omni spiritali diffici
li. **Circa** quod notandum qd si
aliquis volūtarie se subdit obedientie
et precepto et tamen tristetur de aliquo
opere afflictiuo. et laborioso. eo qd pp
ter hoc sentiat aliquā corporalem gra
uitatem sicut contingit in ieiunijs. vi
gilijs et ceteris castigationibz corpis.
Sed tamen prout valet q̄nis cū diffi
cultate illa que prius volūtarie susce
perat exequitur. talis tristicia non est
accidia. quia non est de interiori bono
sed de exteriori malo. vñs etiā et marti
res dicunt in lacrimis seminare et re

statue hoc beatus thomas de aquino sic
dicens. Si quis voluntarie implens
obiam vel pceptū tristef de aliquo ope
re afflictivo vel laborioso. talis tristitia
a non est accidia. qz non est de interiori
bono sed de exteriori malo. Unde et
martires dicunt in lacrimis seisse vt
augu. exponit. Nec illa tristitia passio
nis est accidia. qz nō est de interiori bo
no sed de exteriori malo. **Hec th.** Si
aut preuolente tristitia ex aliqua neg
ligētia seu incuria hōis nequaquā oppri
mit affectus et deliberato animo et non
resistere omittit bonū opus ad quod
quis tenet. tunc talis tristitia siue ac
cidia habet culpā. **A.** De hoc idē
thomas dicit Tristitia dicitur oē aggrauans
inquantū opprimit affectū ne insurgat
ad bene operandum. et hęc aggrauatio
tristitie in bonis magis hz rōnem cul
pe qz pene. qz eius principū ex nobis
est. **Hec thomas.** Vñ resistendū est acci
die. nec ppter hūmōi viriū obmirtendū
est opus bonū et illa que pinent ad sa
lutem. Nam per pceptū puorā deus et
munus sue gratie subtrahit his qui ad
celestia regna querēda fuerint accidi
osi. Testat hoc beatus fulgē. qui dicit.
Fugant angeli. irritat deus. subtrahi
tur dei munus. duz animus humanus
ad celestia accidiosus fuerit et infirmus.
Hec ille. Qui igit vult assequi premi
um future glorie excuriat pigritia seu
accidia a se et in bonis operibus se exer
ceat. qz multi sunt qui regnare quidē
desiderant cum xpo. sed laborē nolūt
subire p xpo. De talibus beda sic dicit
Vult et non vult piger. Recte pigri
cabulo tenorā. qui vult regnare et nō
laborare p deo. delectant pnia cū pol
licent. terrent certamina dum terre
tur. Et beatus bernardus. dicit de eodē. qz
pauci post te o dñe ire volunt. cum ta
mē ad te peruenire nemo sit qui nolit.

hec scientibus cunctis qz delectationes
sunt in dextera tua vsqz in finem. et p
terea volunt omnes te frui. ac non ita
te imitari. pugnare cupiunt sed non
pati. non curant querere querit de fi
derant inuenire. cupientes psequi sed
non sequi. **Hec bernardus.** Cupientes igit
efficaciter has pmissas dñi delectatio
nes. tunc cauenda est valde accidia.
qz de ipsa pcedit tepiditas que hōiem
ad multa incongruentia perducit. nā
tepidus est leticia remissa. brevis et ra
ra p punctio. tepida puerfatio. obediē
tia sine deuotione. oratio sine cordis in
tentōe. lectio sine edificatōe. amant
em terrenas p solatōnes et suas affec
tiones raro in deū dirigunt. Vñ ber
nardus. Perniciosa tepiditas idō fu
gienda. nam tepidus remissa ē leticia
pusillamimis tristitia. quoz brevis ra
ra p punctio. animalis cogitatio. tepi
da puerfatio. quoz obedientia sine de
uotōe. sermo sine circūspēctione. ora
tio sine cordis intentōe. lectio sine edi
ficatōe. Quos demqz vt videmus vir
gelenne metus inhibet. vir pudor co
hibet. vir frenat ratio. vir disciplina
coercet. Quiusmodi autem si diu ita
permanerint sub onere. aut opprimū
tur et succubunt. aut quodammodo in
inferno sunt et nunqz ad plenum respi
rant in lucez miserationū domini. nec
in libertatem spūs. qui solum facit ius
tum suauē et onus leue. Vnde autē per
niciosa tepiditas emanat. quia volun
tas eorum nōdum purgata est. nec bo
num sic volunt nouerunt a ppria p
piscencia abstracti et illecti. Amant em
in carne sua terrenas p solatūculas.
inde est qz raro affectōes suas in deū
dirigant. et eoz p puctio nō est pnuia
sed horaria. Impleri aut visitatōibz
dñi anima que his distractionibz sub
iacet non potest. et quanto magis illis

euacuabit tanto amplius istis implebitur. Non enim spiritus et caro et tepiditas in uno domicilio morantur. presertim cum ipsa tepiditas soleat domino vomitum promouere. hec beatus bernardus.

¶ De tristitia etiam sciendum quod valde periculosa est nam cum animum occupat multa mala inducit. Orationes namque explere cum alacritate non sinit. sacre lectioni intendere prohibet. tranquillum et mitem fratribus esse non patitur ad cuncta opera virtuosa impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis causis exigentibus quodam merore deprimunt. Sed huic vitio resistendum est sicut fornicationi vel ceteris vitiis. que tot mala eam patientibus solet inferre. De hoc dicit cassianus in quibusdam colloquationibus patrum. Edaces tristitie stimuli retundendi sunt. que si passim per singulos incursum et incertos ac varios casus obtinendi animi neminem habuerit facultatem. ab omni nos separat diuine contemplationis intuitu. Non orationes explere cum solita cordis alacritate permittit. non sacrarum lectionum remediis incumbere. tranquillum quoque ac mitem fratribus esse non patitur et ad cuncta operationum vel religionis officia impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis existentibus causis inimici subrilis instinctu magnopere repente merore deprimunt. **¶** Est etiam aliud deestabile tristitie genus. quod desperatio neminem a se mittit delinquere. quod nec chanaan fecit post fratricidium penitere. nec iudam post traditionem domini sed illa tristitia que penam ad salutem stabilem operatur. obediens est. et affabilis mansueti et humilis ac patiens utpote ex caritate dei procedens. Quapropter absque illa que per penam saluari vel per studio perfectionis seu per desiderio suscipitur futurorum. omnis tristitia tamquam seculi et

que mortem infert equaliter repellenda est sicut fornicationis spiritus seu philargie vel ire. hoc enim modo vniuersarum tristitiarum generare valebimus superare cum eternarum rerum ac futurarum intuitu semper leti nec casibus deiectionis presentibus nec prosperis fuerimus elati. vtraque velut caduca et mox transitoria contemplantes. hec cassianus. Dicit de hoc iohannes abbas montis sinai. Qui cecidimus. contra tristitie demonem per omnibus pugnemus. ipse enim tempore orationis assistens. ab oratione euacuare nos vult. Beatus etiam bernardus. tristitiam et pusillanimitatem. que ex illa orationis morietate cauere sic dicens. Oportet pusillanimitatem et tristitiam in omnibus. que agenda sunt tolerandam cauere. quia hylarem datorem diligit deus. Nec tuleris quis pusillanimitate spiritus. hoc enim quantum per laborat aduersarius. noster ut holocaustum nostrum deuotionis pigrescunt euacuet. et ut minus acceptus sit deo. et conscia nostra spirituali gaudio minus exultet. sicque de pusillanimitate tolerantie etiam conscientie pusillanimitas generetur. hec bernardus. **¶** Sciendum quod accidia habet plurimas filias ut sunt iste. torpor animi. desidia. pigritia. pusillanimitas. negligentia. imprudentia. incircumspectio. ignauia. rancor. desperatio. euagatio mentis circa illicita. Torpor autem est quo quis aut bona negligit inchoare aut inchoata implere fastidit. Desidia est legimites que que bona aggredi formidat. Pigritia. est meris inertia vel animi fatigatio que que consummare fastidit inchoatum. Pusillanimitas est animi angustia. que quis timet aggredi magna. Negligentia est torpor animi. quo quis minus diligens est exequi. quod deberet. Imprudentia est mentis obtenebratio. qua quis minus est prouidus in prouidendo preterita vel fu-

tra. Incircumspectio est animi vitium quo quis minus caute discernit prari etate virior. ut si quis vitans anarici am incidit in pdigalitate. Ignavia e vitium animi quo quis in nullo ope adhibet debitam discretionem. Rancor e in ueteratu odium. Desperatio est diffidentia de divina misericordia propter defectum meritorum. Diffidentia aut meritorum mater est diffidentie premiorum. Euagatio metis est circa illicita. qm homo absoptus est tristitia et non habens in se unde delectetur euagat ad omnia qrens delectatorem. et sic pz devitio accidie.

Filius.

Dostq informatus sum de vitio accidie. nunc de peccato auaricie cupio edoceri.

Ca.

X.

Pater.

Sire debes qd auaricia ut ait tullius. est immoderatus amor habendi. Item auaricia sm beatum bern. est quarumlibet rer insatiabilis et inhonesta cupido. Est etia auaricia pestis cum cupiditate acquirendi vel retinendi diuitias. honores et sciam Item auaricia scdm apostolum dicitur ydolorum seruitus. qz homo elatus exhibet creature quod debet creatori. s. fidem. spem et dilectionem. hoc enim auari exhibent pecunie In hoc ergo specialiter reprehendunt isti qui rei vilissime amorem suum exhibent. s. pecunie que de terra tollit. qua creatura deus infima ordinauit. De hoc Innocentius etia sic dicit. Auaricia sm apostolum est ydolorum seruitus qz sicut ydolatria seruit simulacro. sic auarus thesauro. na ille cultu ydolatrie libenter ampliat et iste cumulum pecunie libenter augmentat. Ille cu omni diligetia colit simulacrum. et iste cum oi cura thesaurum custodit. ille spem ponit in ydola

tria. et iste spem constituit in pecunia. ille timet mutilare simulacrum. iste timet minuire thesaurum. hec innocen. Et notandum q auaricia non solum est in appetitu auri et argenti. sed in omnibus rebus que inordinate cupiunt debet intelligi. Unde beatus aug. Auaricia quippe non in solo argento et auro vel in nummis sed in omnibus rebus que cupiunt inordinate intelligenda. Ubicumq plus oinovult quisq q satis est. hec autem auaricia cupiditas est. cupiditas vero improba voluntas est. ergo improba voluntas malorum omnium est causa. Hec ambro. De eodem etiam dicit ysaac abbas syrie. Qui cupiditate ligatus est seruus vitiorum existit Et ne putes q sit cupiditas questus tantummodo auri et argenti. sed ois rei cuiuslibet in qua voluntas tua pendet. hec ysaac. Accidie est autem ut animus huic vitio viriliter resistat anteq prevaleat. qz que auaricia possidet hic satiari nunq diuitis potest. Unde august. Avarus vir inferno similis est. Infernus em quantoscunq deuorauerit nunq dicit satis est. Sic et si omnes thesauri confluerint in avarum. hec aug. Tales igit auari qui sic res transitorias diligunt tanto magis affliguntur cu eas perdunt. quanto validius et tenacius eas prius amauerunt. Quod probat ysidorus sic dicens. Qui plus q oportet res transitorias diligunt. maiorem sibi ingerunt dolorem res ablata q amorem prebebant possesse. Graui enim dolore amittunt que cum magno amore habent. minus aut carento dolemus que minus possidendo diligimus. hec ysidorus. Unde calcanda est auaricia siue cupiditas que suos amatores ita affligere solet. et se diligentes ut ita dicam magis vorare q portare co suevit. De hoc beatus august. sic dicit. Presens seculum est quasi mare. ventus

magnus et tempestas valida. in mari
unicuique sua cupiditas est. Amas deū
ambulas super mare sub pedibus tuis est
seculi timor. Amas seculū absorbet te.
amatores enim suos vorare nouit nō por-
tare Sed cū cor tuū fluctuat cupidita-
te inuoca xpi diuinitatem. Cupiditas
autē nihil aliud est nisi amor rex transe-
untium Cupiditatis vero minuēde in-
icium est deum timere. qui solus time-
ri sine amore non potest regnat autē car-
nalis cupiditas. ubi non est dei cari-
tas. hēc augu. Amoueamus ergo a no-
bis cupiditatem. ut deo adherere vale-
amus per caritatē. qz ut dicit beatus greg.
Auctori nostro aliter inherere nō vale-
mus nisi cupiditatem a nobis que est
omnium malorum radix abscindamus.
hēc grego. Tanto nāqz unusquisqz dis-
similior est deo quanto fuerit in rebus
temporalibus cupidior. qz sicut caritas facit
hominem similem deo sic cupiditas dis-
similem. Quod probat beatus augu. sic
dicens Quanto homo similior est deo
tanto fit ei propinquior qz nulla est a-
lia ab ipso longinquitas qz eius dissi-
militudo. tanto autē est ei dissimilior
anima quanto rerum temporalium mu-
tabilitatem cupidior. R Ex hoc
dicto excipiunt duo documenta. Pri-
mum est qd perfectio humana consistit in
assimilatione diuina Secundum qd
cupiditas opponit caritati. qz sicut per
caritatem homo fit deo summe similis
ita per cupiditatem maxime dissimilis
Quicūqz etiam laborat per temporalibus
diuitijs ut post adeptionem illarum
se libere possit tradere luxurie et alijs la-
scijs. hic talis efficitur habitaculū spi-
ritus maligni. probat hoc beatus gre-
gorius sic dicens. Demonum habita-
culum fit quisqz in hoc seculo. qui pro-
pter diuitias et honores laborat. quas
postqz consecutus est. tradit luxurie. ut

que auaricia congregauit luxuria con-
sumit. hēc grego. Princeps autē huius
mundi uidelicet diabolus efficitur foras
quando ex toto corde renunciat huic
mundo. qz vincunt inuisibiles potesta-
tes. s. maligni spūs qñ in nobis vin-
cunt visibiles cupiditates De hoc dicit
beatus augusti. sic. Princeps huius
mundi missus est foras ab amicis eorū
qui coherent verbo dei et non diligunt
mundum. cuius ille princeps non. qz
ipse dominus est huius mundi. Sed
princeps cupiditatis earum. quibus cō-
cupiscit oē quod transiit. ut ei subiacē-
ant qui negligunt eternum deū propter
instabilia et visibilia et mutabilia. Ra-
dix est ei oīm malorum cupiditas. mitti-
tur diabolus foras. quādo ex toto cor-
de renunciat huic mundo. ibi vincun-
tur inimici nobis inuisibiles potesta-
tes. ibi vincunt visibiles cupiditates
et ideo qz si in nobis finet vincimur et
perualium rerum cupiditates necesse est
ut in nobis finet ipis vincamus et illos
qui per illas cupiditates regnat in hōie
hēc augu. Unde resistendū est auaricie
ne domine sed potius ut ancilla sub-
dita sit rōni. Un seneca. Pecunie oz
impare non seruire. Pecunia si utrius-
que ancilla est. si nescis domina. Si eti-
am pecuniā habueris necesse est. ut res
in te ipm aut pecuniāz vilē habeas. hēc
seneca S Dicit etiam in ecclesiasti-
co. qd auro nihil est scelestius et hoc pro-
pter quatuor causas. Primo qz omnia
fere scelera per auaritiā perpetrant. ut fur-
ta et homicidia et hōi. Secūdo contra
legem est nature Unde dicit luce. Quē-
cūqz vultis ut faciant vobis hōies etc.
Tercio qz contra legem scriptam Un-
de luce. Estote misericordes sicut et pa-
ter vester celestis misericors est. Quar-
to quia est contra legem vniuersalem
que est in omnibus rebus. que repellunt

se dare. Avarus vero captiuas detinet
res ne se communicare possint. **I**
Ultimo notandū qd he sunt filie auari
cie. videlicet symonia. usura. furtū. per
iuriū. mendaciū. rapina. inquierudo.
violētia. dolus. fallacia. fraus. prodi
tio. obstinatio. iniustum iudiciū. Sy
monia est studiosa cupiditas emendi
vel vendendi spūale vel spūali annexū
Usura est studiosa cupiditas recipiē
di aliquid ultra sortem vel ubi ampli
requirit qd datur. Furtū est usurpa
tio latentis rei invito dño. Periu
riū est mendaciū iuramento firmatū.
qd sepe fit in emptione et venditōne.
Mendaciū est vocis false significatio
cum intentōe fallendi. Rapina est
violētia predatio rei aliene Inqui
erudo est alicuius iniusta p̄motio. Vi
olētia est que fit alicui nocendo palaz
per acta mala. Dolus est fraudulē
ta deceptio Fallacia est qd fit per ver
ba deceptionis in occulto. Fraus ē
deceptio per facta que fit in p̄ntia illi
us qui decipit. Proditio est idē qd
deceptio qd fit in absentia decepti.
Obstinatio est pertinacia in malo.
Iniustum iudiciū est iniuste sn̄e pla
tio ex timore vel cupiditate pecunie p̄
mulgare. Filius.

Habita in formatione de pctō aua
ritie. nunc de peccato gula cupio
edoceri. Et primo quid sit gula.

Ca. XI. Pater. G

Gula ut dicit be
atus augusti. est immoderata
cibi auaritia. Item fm hugonem de
sanctovictore. Gula ē immoderatus
appetitus edendi Item gula vocat eda
citas nature simibz nō p̄tenta Notan
dum aut qd humana natura bene quī
dem ab initio condita ppter lapsuz pri
mi hominis in magnā miseriam cecip

dit. et ppter hoc multis necessitatibus
oppressa. nihil in hac vita nisi vt affli
geret inuenit Unde cū necessitatibus
nostris plusq̄ expedit deseruimus mē
tis curam negligimus. et miserie n̄e
infirmittatis supaddimus squalorem
culpe. Unde sancti viri in oī qd agunt
seip̄os studiose discutiūt. ne quid ab
eis plusq̄ nature sue infirmitas requi
rit exigant. At e contra prauī non solū
in nature necessitatibz non sunt p̄ten
ti sed victi delectatōe carnali etiam in
voluptate gula ac ceteris vitis se im
mergūt De hoc beatus gre. xx. mora.
sic dicit. Natura igit̄ humana bene cō
dita sed ad infirmitatē vitio volupta
tis lapsa in calamitatem cecidit. quia
pressa innumeris necessitatibz nihil ē
hac vita nisi vnde affligeretur inuenit
Sed tamen eisdez nature necessitati
bus plerumq̄ plusq̄ expedit deserui
mus. mentisq̄ curam negligimus ex
miseria negligentie infirmitati nostre
addimus squalorē culpe. Necessitates
namq̄ naturales hoc habere valde pe
riculosum solent. qd sepe in eis mīme
discernit quid circa illas p̄ vitilitatis
studii quid per voluptatis vitii occur
rat. crebro em̄ occasione seductōis in
uenta dum necessitati debita reddimus
voluptatis vitio deseruimus. et infir
mitatis velamine añ discretōis oculos
excusatio n̄ra palliat. ac q̄si sub patro
cinio explēde vitilitatis occultat. infir
mitatē vero n̄e nature per negligētiā
laxare nil aliud est q̄ calamitatis mi
seriā addere. ac vitioz squalorē ex ea
dem miseria multiplicare. Un̄ sancti
viri in oī qd agunt studiosissima intē
tōe discernunt. ne qd ab eis plus natu
re sue infirmitas q̄ sibi debeat exigar.
et ne sub necessitatis tegmine in eis viti
um voluptatis excrescat. Aliud enim
ex infirmitate. aliud ex tēptatōis sug

gestione sustinent. et quasi quidam re-
crisimi arbitris inter necessitatem vo-
luptatemque constituti hanc consulendo
subleuant illam premendo frenant. Un-
de sit ut et si infirmitatis sue calamita-
tem tolerant tamen ad squalorem mi-
serie per negligentiam non descendant.
at contra pravi gaudent in his corrup-
tionibus suis ac necessitatibus que nimis
eos ad usum voluptatis retorquent
cum enim reficiendis cibo corporalibus
nature seruiunt pro delectatione gule
in voluptatis ingluvie descenduntur.
Cum regendis membris vestimenta
querunt. non solum que tegunt sed etiam
que extollunt appetunt et contra torpore
frigoris non solum que per pinguedi-
nem muniant sed etiam que per molli-
ciem delectent. Et non solum que per
molliciem tacent mulceant sed et que
per colorem oculos seducant. hxc gre-
gorius. **X.** Sciendum etiam est
quod nequaquam aliquis ad spiritualis as-
sumptiois certamine surgere potest. nisi hos-
tis prius interior videlicet appetitus
gule fuerit edomatus Quia nisi quis
ex ea que magis sunt vicina persternat.
ad ea que longius sunt expugnanda non
preualebit. Nec merebitur grauioribus
pugnas nequitiarum celestium experiri.
si carnem fragilem resistentem spiritui
nequiter subiugare. qui enim gule su-
perfluos appetitus cohibere non potest. quo
modo valebit carnalis concupiscentie
estus extinguere. Et qui non valet pas-
siones homini comperescere. qualiter pote-
runt occultas temptationes debellare
quod plures enim ordinem certaminis ig-
norantes edomare gulam negligunt. et
tamen ad spiritualia bella surgunt. qui aliquando
etiam multa que magne fortitudinis sunt
faciunt. sed dominante gule vitio. per
carnis illecebra omne quod fortiter egerunt
perdunt. Et dum ventem non restringunt

per carnis concupiscentiam videlicet per
luxuriam simul cuncte virtutes obru-
untur. De hoc beatus gregorius. xxx. mor-
tal. exponens illud dictum Clamores
exactoris non audit sic ait. Quis intel-
ligi exactor alius nisi diabolus potest
qui semel iam paradiso homini male per-
suasionis nummum contulit. et quotidie
ab eo huius debiri exigere reatum que-
rit. huius exactoris sermo est persuasio
male inchoatio. huius exactoris cla-
mor est iam non levis sed violenta tem-
ptatio. hic exactor. id est. temptator loqui-
tur cum leuiter suggerit. hic exactor cla-
mat cum fortiter temptat. Clamorem
exactoris non audire est violenter tem-
ptationum motibus minime consentire.
audire enim si ea que suggerit faceret sed
cum peruersa agere despicit recte dici-
tur clamorem exactoris non audire. non
nulli vero hoc loco per exactorem ventrem
intelligi volunt. ipse namque a nobis quod-
dam debitum exigit. quod quotidianum
fructum sibi humani laboris impendi
etiam per naturam querit. Abstinentes
igitur viri. qui dum violentia gule desi-
deria reprimunt. quasi clamantis ex-
actoris obprobria premunt. sed cum prouident
viro contra innumera vitia multavit
tutum certamina suppetunt. cur sub ex-
actoris clamore contempro de solo hic
ventre dicitur quod eius imperium impulsuque
restringit. nisi quod nullus palmam spiritualis
certaminis apprehendit. qui non in semet
ipso prius afflictam mentis vel ventris
concupiscentiam carnis incentiuum deuice-
rit. Neque enim ad afflictum spiritualis ago-
nis surgit. si non prius intra nosmet-
ipsos hostis positus gule videlicet appetitus
edomat. quod si non ea que viciniora nobis
sunt persternimus. minime tamiter ad ea
que longius sunt impugnanda transimus.
Incassum namque contra exteriores inimicos
in campo bellum gerimus. si intra ipsa vir-

bis menia cuius infidiās habet. mens quoq; ipsa certantis sub graui pfusio-
nis de decore a spiritalis certaminis cō-
gressione repellit. qñ infirma in car-
nis plio gule gladijs pfossa superatur.
nam cū se paruis pstermispicit. pfi-
gere maiorib; erubescit. Nonnulli vo-
ordinē certaminis ignorantes edoma-
regulam negligūt et ad spiritalia bella
psurgunt. qui aliqñ etiam multa que
magne sunt fortitudinis faciūt. sed do-
mināte gule vitio per carnis illecebra
omne qd fortiter egerint perdūt et dū
venter non restringit per carnis pcupi-
scentiā simul cuncte virtutes obzuent.
Vnde et nabuchodonosor vincēri scri-
bit. princeps cocoz destruxit muros
iherusalē. Quid enim per muros iheru-
salē significans scriptura exprimit nisi
virtutes anime q ad pacis visionem
tendit. Aut quis cocozū princeps nisi
venter accipit. cui diligētissima a co-
quentib; cura seruif. Quos igit ihe-
rusalē princeps cocoz destruit. q; vir-
tutes anime dū non restringit. venter
perdit. Hinc est q paulus ptra menia
iherusalē decertanti vires cocoz prin-
cipi subtrahat cum diceret. Castigo
corpus meū et in seruitutes redigo etc.
Hinc etiam pmisit dicens. Sic cur-
ro non quasi in incertū. sic pugno non
quasi aerē verberans. q; cum carnē ip-
sis restringimus prinentie nos ire icti-
bus non aerē sed immundos spūs ver-
beramus. Et cū hoc qd intra nos ē sub-
ijcimus. extra positis aduersarijs pu-
gnos damus. Hinc est q rex babilo-
nis cū succendi fornacē iuberet. napre-
stuppe picis et malleole ministrare cō-
geriē precepit. sed tñ abstinentes pue-
ros hoc igne mīme psumit. quia anti-
quus hostis licet innumeras ciboz cō-
cupiscētiās nostris obtutib; opponat.
quib; libidinis ardor crescat tñ bonis

mentib; spūs superni gratia infibilat.
et a carnalib; pcupiscentie estib; ille-
se pdurant et si vsq; ad temprationem
cordis flāma ardeat. vsq; ad psumum
tamen tempratio non exurgat. hec gre-
gorius. De hoc dicit cassianus in col-
lationib; patrum. Impossibile inquit
est extingui ignita corporis incētiua pri-
usq; ceteroz quoq; principalium viri-
orum fomites radicinis excidant. pri-
ma nobis calcanda est gule pcupiscē-
tia. et eousq; extenuanda mens non so-
lum ieiunjs et etiam vigilijs. lectōe
quoq; et crebra ppunctōe donec eius-
modi meditationib; occupata piter et
posse ssa ipsius sibi refectione non tam
iocunditati pcessam q; oneris vite si-
bi impositam recognoscat. illud enim
est cunctaz luctaminū fundamentum
vt primitus carnaliū desiderioz incē-
tiua perimant. Non enim merebimur
mentis roboze pquisito grauiores pu-
gnas nequiciāz celestiu experiri si car-
nem fragilem resistentem spūi nostro
subingare nequimus. Qui enim gule
superfluos appetitus inhibere nō potuit
it. quomō estus carnalis pcupiscentie
valebit extinguere. et qui nequiuert
passiones huiusmodi ppscere. quali-
ter occultos nulloq; hominū teste pau-
rientes poterit debellare. non enim est
nobis aduersarius extrinsecus formi-
dandus. in nobis ipis hostis est inclu-
sus. intestinū nobis quotidie ingerit
bellum. deuicto eo omnia que forinse-
cus sunt reddent infirmi ac militi xpi
vniuersa pata erunt et subdita. De vi-
tio gule etiam dicit Johannes abbas
montis sinai in tractatu de. xxx. gradi-
bus sic. Gula est preparatio deliciarū
delectantiū. pdirix delectarōis fons
libidinis Gula est ciboz satietas. pa-
ter fornicationis. tribulatio vero ven-
tris. pculcario est castitatis. Qui suū

ventrem fouet et nutrit et prendit spiritum vincere fornicationis. simul est volenti cum oleo incendium extinguere Si spondesti christo ihesu angustiam et ardua ambulare vias. angusta ventrem. Vires ieiunantis orat vigilanter et sobrie. non abstinentis vero replet ydolis imundis in mensa alimentorum recumbens ad refectionem affert in medium memoria mortis et iudicii poculum bibens. christi regis domini fellis et acceti non cesses memozari. et penitus aut abstinere aut suspirabis aut sapere magis humile facit. hec iohannes. **N**otandum vero est quod quinque modis peccat circa gulam. Primo cum quis horam comedendi peruenit et hoc sepius fit propter impatientiam expectandi tempus debitum. Secundo cum quis querit cibaria preciosa et delicata. de quibus Quiddius. Est virtus placitis abstinuisse cibis et sic peccauit diues ille. qui epulabatur quotidie splendide. Tercio quando mensura excedit. scilicet nimis petendo. Pro quo sciendum quod hoc quod vni est mensura debita hoc alteri est excessus. Vnde mensura non consistat in cibi quantitate. sed in comedendis qualitate. Quarto quando quis nimis ardentem vel festinanter comedit. non enim ciborum usus sed concupiscentia in vitio est. Quinto quando quis nimis studiose quis preparat sua cibaria. Unde bernardus. Non sapores sed fames excitet appetitum. In omnibus his sumenda sunt duo non que voluntas sed que requirit necessitas. Contingit etiam esse peccatum circa diminutionem cibi sicut circa superfluitatem. hec et alia de vitio gule Beatus gregorius. xxx. moral. commemorat sic dicit. Sciendum quod quinque modis vitium gule temptat. Aliquando namque indigentia tempora preuenit aliquando oportuna non preuenit. sed cibos lauciores

querit. aliquando cum quolibet sumenda sunt preparari accuratius expetit Aliquando autem qualitati ciborum et tempori congruit. sed in ipsa quantitate sumendi mensuram refectionis excedit. Nonnunquam vero et abiectus est cibo quem desiderat. et tamen ipso estu immensi desiderii ceterius peccat. Mortis quippe simas patris ore ionathas meruit. quod in gustu melioris constitutum edendi tempus antecessit. Ex egipto populus eductus in heremo occubuit quod despecto manna. cibos carnum petiit quos lauciores putauit. Et prima filiorum hely culpa suborta est. quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas vellent de sacrificio carnes accipere sed crudas. quod accuratius exhiberet. Et cum iherusalem dicitur hec fuit iniquitas sodomie fororis tue superbia saturitas panis et abundantia. aperte ostendit quod idcirco salutem perdidit. quod cum superbie vitio mensuram moderate refectionis excessit. Et primogenitorum gratiam Esau amisit. quod magno estu desiderii vilem cibum. id est lenticulam concupiuit. quam dum emens etiam primogenitis preuoluit quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neque enim cibo sed appetitus est in vitio. Unde et lauciores cibos plerumque sine culpa sumimus. et abiectiores non sine reatu percipimus. hinc quippe quem diximus Esau primatum per lenticulam perdidit. Et helyas in heremo virtutem corporis carnes edendo seruauit. Unde et antiquus hostis. quod non cibum sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit. et primum sibi hominem non carne sed pomo subdidit et secundum non carne sed pane temptauit. hinc est plerumque quod culpa committitur etiam cum vilia et abiecta auidetur sumuntur. Ea vitioque sumenda sunt que nature necessitas requirit. et non

que edendo libido suggerit. Sed magis discretio labor et huic exacto-
ri. et aliquid impedere et aliquid tene-
gare. et non dando gulam restringere.
et dando naturam nutrire. Que forte se
discretio subinfert cum dicitur. Clamores
exactoris non audit. Sermo namque hu-
ius exactoris est necessaria postulatio na-
ture. Clamor vero eius mensura neces-
sitatis transiens appetitus gule. Hic ita-
que huius exactoris sermonem audit. cla-
morem non audit quod discretus vir ac co-
tinens et usque ad tripandam necessitatem
ventrem reficit et voluptatem restringit.

B Sciendum vero est quod sic volup-
tas sub necessitate se palliat ut vix ea po-
sectus quisque discernat. nam dum solui
debitum necessitas petit. voluptas explere
desiderium superat. et tanto gula securius
in preceptis rapit. quanto sub honesto
noie necessitatis explende se pregit. Se-
pe autem in ipsa edendi via furtiva adiu-
cta subsequitur. nonnunquam vero impuden-
ter libere etiam preire conatur. facile autem
est deprehendere cum voluptas eius neces-
sitatem pervenit. sed valde difficile est discer-
nere cum ipsa in esu necessario se occulta
subiungit. nam quod pervenit nature ap-
petitum sequitur quasi a tergo veniens tar-
dius videtur. Eo enim tempore quo necessitati
debitum soluit. quod per esum voluptas se-
quitur ignorat. Sepe vero ut discerni-
mus. et quid utrumque sibi coniunctum novi-
mus. et in hoc quod extra metas rapimur
libet ut sciendo fallamur. Et dum sibi
mensuram necessitate blanditur. ex volupta-
te decipitur. Scriptum quippe est. Car-
nis cura ne feceris in desideriis. Que
igitur in desiderio fieri prohibent. in neces-
sitate procedunt. Sed sepe dum incaute ne-
cessitati descendimus in desideriis des-
cimus. nonnunquam vero dum in desideriis im-
moderatus obutere nitimur. necessita-
tis miseriam augemus. sic enim necesse est

ut artem quisque continentie teneat. quate-
nus non carnem sed carnis vitia occidat.
nam plerumque dum plus iusto caro restrin-
gitur. etiam ab exercitatione boni operis es-
neruat ut ad orationem vel predicationem
non sufficiat. dum incentiva vitiorum in se
funditus suffocare festinat. Adiuutores
quippe habemus intentionis interne.
hunc hominem quem exterius gestamus. et
ipsi insunt morus lascivie. ipsi effectus
suppetunt actionis bone. Sepe vero in
illo hostem insequimur. etiam civem quem
diligimus trucidamus. et sepe dum qua-
si civi perimus ad prelium hostem nutri-
mus. eisdem namque alimentis vitia su-
perbiunt quibus virtutes nutrire vivunt.
Et cum virtus alitur. plerumque vires vitiorum
augentur. Cum vero imensa continentia vitiorum
vires extenuat. etiam virtus deficiens an-
helat. ut necesse est ut interior homo no-
ster equus quidem arbiter presideat in se
et eum quem exterius gestat. quatenus
ei homo suus exterior et spiritus ad debitum
ministerium servire sufficiat. et nunquam su-
perbe libera ceruice contradicat. nec mo-
ueat si quid suggerendo submurmurat.
dum modo eum spiritus supposita calce dominatio-
nis premat. sicque sit ut dum repressa vi-
tia remitti quidem nobis parimur. et tamen
hec aggredi nobiscum ex equo prohibemus.
nec vitia contra virtutem prevaleant. nec
rursus virtus cum vitiorum omnimoda ex-
tinctione succubat. qua in re sola elati-
o extinguitur funditus. quod quis victo-
rie serviat. ad edomandam tamen cogitatio-
num superbiam continua nobis pugna ser-
uat. Unde bene hic quod unusquisque vir
continentens et debite necessitati congruit. et
violenti voluptati praegreditur voce do-
mica dicitur. Clamores exactoris non au-
dit. hec greg. **E** In quibus dictis
sanctissimi viri inter cetera colligere
possumus. quod etiam preciosissimo cibo
discretus quisque ac sapiens sine vitio
et.

ut potest. Indiscretus vero ac insipiens etiam in vilissimo cibo per vitium gula errare potest. Unde et beatus augustinus dicit. Fieri etiam potest. ut sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis preciosissimo cibo sapiens utatur. Insipiens autem sedissime gula flamma in vilissimum ardescat. Et famius quisque maluerit more domini pisce vesci. quam lenticula more esau. aut ordeo more iumentorum. non propterea primentiores nobis sunt plerique. quod vilioribus aliuntur escis. nam in omnibus hominibus rebus non ex earum rerum natura quibus vivimus sed ex causa utendi et modo appetendi vel probandum est vel improbandum quod fecimus. hinc augustinus. Et secundum crisostomum. Voluntas non in natura ciborum. sed in desiderio vigore consistit. Cavenda igitur est diligenter voluptas gula quod sunt nonnulli etiam religiosi qui relictis quidem gravioribus culpis ac peccatis. vitio tamen crapule applaudunt et tam in cibis quam in potibus superfluitatem erigunt. que certe perfectionem religiosorum ac primam agentium graviter impediunt nam tales gulam sectantes secundum carnem ambulat et non secundum spiritum. quorum etiam deus venter est. De quibus beatus bernardus. satis duris sermonibus sic dicit. Cavete ne blandiente vobis carne insana huius seculi delectatio necat. Ad perficiendam carnis curam in desideriis animi denuo revocetis. quod est auerti a proposito. unde sunt nonnulli. qui gravioribus relictis turpitudinibus. crapule tamen applaudunt et tam ciborum quam potuum erigunt superfluitatem. que perfectum penitentis graviter impediunt et tales secundum carnem ambulant. Quicumque enim in carne sunt siue in habitu siue extra habitum religionis si verax est imo quod verax est apostolus. Deo placere non possunt. multum enim citra perfectum perficitur imo multum imperfectum vel demeretur deficit. cuius gula domina

tur Item quod gulosorum hominum sit deus venter testatur paulus apostolus sic dicens Quorum deus venter est. Et de hoc etiam hugo de sancto victore in libro de claustro anime sic. Solent diis templa construunt. altaria erigi. ministri ad servandum ordinari. immolari pecudes. thura cremari. deo siquidem ventri templum est coquina. altare mensa. ministri coci immolare pecudes cocte carnes. fumus incensorum odor saporem. nec audiuntur a gulosis luctus et singultus in oratione sed eructationes carnis ingurgitat. quod non sunt in iherusalem sed in babilone quia deus eorum venter et gloria in perfusio ne. hinc hugo. Unde secundum eundem hugonem. Tria sunt in cibo consideranda videlicet quid quando et quantum comedamus. scilicet cibi species hora et mensura. ne illucitum aut extra horam aut extra mensuram aliquid sumamus. veritatem comedite adam. aut expellite extra horam Iona thas et a patre maledicite. populus vero israel ad sepulcra concupiscentie ultra mensuram occidit. hinc hugo. Discamus ergo ne in sumendis alimentis corporis gula magis quam necessitati serviat nutrienda namque est caro. ut in bono nobis operare famulando sufficiat non autem ut per facietatem ad iniquitates turpitudinis prorumpat. Ad quod hortatur beatus gregorius super ezechielem sic dicens Discamus satiari. ne in sumendis alimentis corporis gula magis quam necessitati serviat. plus enim concupiscentia quam necessitas perit. Et sepe dum carnis inopia satisficere curamus. voluptas subrepat et modum refectionis excedit. Unde fit ut culpa transeat ad penam. quod plerumque inde alia temptatio carnis nascitur. dum carni immoderatus in refectione servit. Caro enim nobis aliquando adiutrix est. in bono opere. aliquando autem seductrix in malum. Si igitur

plusq̃ debemus tribuimus carni hostē
nucrimus. ⁊ si necitari eius que debe-
mus nō reddimus ciuē necamus Sa-
tianda itaq̃ est caro. sed adhuc vsq̃
in bono nobis ope famulando suffici-
at. nā quisquis ei tantū tribuit vt sup-
biat satiari penitus ignorat. ars nāq̃
magna est satiari. ne vnusquisq̃ p̃sari-
etate carnis ad iniquitatē p̃p̃at tur-
pitudinis. hec greg. **G** Filie autē
gule sunt iste. videlicet Scurrilitas. in-
epta leticia. immūdicia. ebetudo men-
tis. immodestia. inhonestas. crapula
ebrietas. insustinētia. inuerecundia.
immoderātia. vaniloquiū. Scurrili-
tas autē est que mouet ad vba scurrilia
Inepta leticia ē lasciuia carnis siue ge-
stus corp̃is inordinatus lasciuia men-
tis demonstrās. Immūdicia est q̃ so-
let puenire ex gula. vt sunt vomitus ⁊
eructatōes feride ac luxuria. Ebetudo
mentis est subuersio rōnis. Immode-
stia est corp̃is sup̃fluitas. Inhonestas
est launiora fercula querere ⁊ op̃rā da-
re. Crapula est excessus in cibo. Ebri-
etas est excessus in potu. Insustinētia
est statutū tps puenire in comedendo.
Inuerecūdia est feda verba ⁊ turpia p-
ferre. Immoderātia. ciborū minus ap-
petitus. Vaniloquiū est ociosa vba ex
more pferre. Ultimo sciendū q̃ gula
p̃plectit. s. comestatiōem. ebrietatē. ⁊
p̃prie loquēdo p̃simonia opponit come-
sationi. ⁊ sobrietas ebrietati.

Filius.

Ost informatiōem de vitio gule.
nunc de peccato luxurie. Et quid
sit luxuria a te cupio edoceri.

Ca. XII. Parer. **I**

Quare debes qd
luxuria s̃m hugonē de sancto
victo. est p̃cupia expiende voluptatis
carnalis inimici. Itē luxuria est ex im-

mundis desiderijs veniens lubrica car-
nis ⁊ mentis p̃stitutio. Est etiā luxur-
ia incontinentia corp̃is de pruritu li-
bidinis nascens. Notandū autē q̃
peccatū luxurie est valde piculosus. q̃
hoc facinus plus q̃ cetera vitia mentē
quam cepit p̃sternit ⁊ eneruat. Unde
hugo in libro de claustro anime Nihil
mentē citius eneruat q̃ cum aliquis
ad luxuriā affectū cordis inclināt. Et
hugo de sancto victore. Luxuria est im-
moderata carnis petulantia. dulce ve-
nienū. importuna lues. p̃miciosa portio.
que humanū corp̃us debilitat. ⁊ viri-
lis animi robur eneruat. hec hugo. Qñ
resistendū est viriliter huic vitio. q̃ nī-
hil ita vastat corda hoīm ⁊ subijcit suo
dominio cū preualet quemadmodū li-
bido. Quod testat beatus augu. qui sic
dicit. Felicius seruit hominī q̃ libidi-
ni. q̃ libido seuiſſimo domiatu vastat
corda mortaliū. Et istius seruitutis a-
trōcitas declarat dupliciter. Primo
cū voluntas nostra sit ita liberata non
possit ab aliqua creatura citra deū cō-
pelli. tñ seruitus libidis ita ipsam sub-
iugat successiue. vt postq̃ fuerit ei per-
suetudinem submissa. teneat eam sic
captiuam vt vincat faciliſſe ab omni
malo ⁊ pareat quasi cocta. Scdo decla-
rat q̃ in ceteris dominijs q̃nto facili-
us ⁊ melius seruit quisq̃. tanto miti-
tractat ⁊ remunerat a dño suo. in ista
autē tyrannide qua voluptas p̃pellit ad
p̃tereundū libidinē quanto perfecti-
us exequit eius preceptū. tanto feroci-
us in fine op̃is excruciat. Pessima er-
go hec pestis vici vitii luxurie cū men-
tem p̃fecte inuasit totaliter cor hoīs
excecet. nullūq̃ bonū cogitare p̃mit-
tit. nā ipse amor carnalis ⁊ libidinos-
sus est insatiabilis. cū em̃ extinctus fu-
erit iter reaccendit. ⁊ post expletōem
turpis voluptatis. iter inopiā patit.
r. q.

nec faciat et exceptis passionibus quas
parit. eam nihil aliud cogitare permittit.
Ista commemorat beatus iheronimus. sic
dicens Cum luxuria mentem inuasit
rit nullum bonum cogitare permittit.
Amor enim mulierum semper infaciabilis
est. qui extinctus reaccendit. et post co
piam iterum inopiam parit animum
quod virilem effeminat. et excepta passio
ne quam sustinet. aliud cogitare non
finit. omnia bona nature consumit quia na
turales vires corporis enervat rationem
perturbat ingenium eberat nec rationi parer
que impetu ducit. qui etiam luxuriam
vivens mortuus est. et ferreas mentes
luxurie domat libido Unde amor eius
infaciabilis inferno paratur. hec ihe
ronimus Bene igitur luxuria inferno
comparatur. quia ipsa cum gehenne fami
liarem quandam habet similitudinem Te
stat hoc beatus bernardus. qui sic dicit. Luxu
ria est pestis. que cum gehenna famili
arem habet similitudinem. In gehenn
na enim sunt tria. scilicet dolor fetens. omnis
conscientie urens. flamma purens. sic
luxuria feret per infamiam. uret per consci
entiam. purit per concupiscentiam Luxuria
est pestis omni monstro damniosior.
que corpus enervat. animam commat
culat. famam perdit. primum offendit
deum amittit De eodem etiam dicit beatus
iheronimus Infernalis luxuria cu
ius materia gula. cuius flamma super
bia. cuius scintille prauum colloquium
cuius laus infamia. cuius cibus inopia
cuius finis gehenna ¶ Et notandum
quod sicut mundicia cordis ac corporis
efficit hominem membrum christi. sic
fornicatio et libido facit membrum me
rettricis Teste apostolo qui dicit Nescitis
quoniam corpora vestra membra christi sunt.
tollens ergo membra christi. faciam membra
meretricis. absit Nescitis quoniam qui ad
heret meretrici unum corpus efficit.

cum ea. qui adheret deo unus spiritus
est. fugite fornicationes. omne enim pec
carum quodcumque fecerit homo extra
corpus est. qui autem fornicatur in corpus
suum peccat. Ex quibus verbis sancti a
postoli colligere possumus. quod maxi
mum scelus sit fornicatio. que templum
dei videlicet hominem ita turpiter vi
olat. Et persequens facit membrum me
rettricis ¶ Unde ysidorus forni
catio est maximum scelus. quia per carnis
immundiciam templum dei violat. et
tollens membrum christi facit meretricis
Et dicit innocentius de eodem. Dexte
ra libidinis turpitudine. que non men
tem effeminat. sed et corpus enervat.
non solum maculat animam sed fedat pro
nam semper illa procedunt et ardor et petu
lantia. semper comitantur feror et immundi
cia. semper sequitur dolor et penitentia. hec
innocentius. Audientes igitur ex predi
ctis torpida huius vitii. necesse est
ut huic peccato videlicet luxurie ani
mus in principio viriliter resistat. quia si
admittit et in consuetudinem ducit etiam
in quandam necessitatem peccandi pervertit.
Unde beatus augustinus. Ex voluntate perversa fa
cta est libido et dum servit libidini facta
est consuetudo. et dum consuetudini non resisti
tur facta est necessitas. hec augustinus. Cum autem
hec mortifera pestis mentes sic obue
rit. nocte ac die hominem quiescere non
permittit. Quod testatur beatus ambrosius.
sic dicens Servus criminum stimulus
libido est. que quietum nunquam manere pa
titur affectum. nocte feruet. die anxietat.
¶ Hec ambrosius Nec mirum si hoc vitium
faciat semper animum inquietum. quia
qui pravo ac lascivo amore ardet hic.
talibus mente ac corpore languescit et ideo
nunquam quiescit. De hoc dicit orosius sic.
Qui dilectione prava estuat. procul
dubio mente et corpore egrotat. Unde
maligni spiritus quibus de omni pec

cato gaudeat cum nos lapsos in aliqua vitia intellexerint. tunc maxime de fornicatione letantur. quia hoc facinus validius quam cetera vitia corda et corpora hominum occupat et vastat. Unde dicit glossa. Cum demones de omni peccato gaudeant. precipue tunc gaudent de fornicatione et ydolatria. **I.** Et notandum quod propter hunc pestiferum morbum. videlicet luxurie vitium triplex potest esse remedium. Primum est mortis frequens meditatio. Unde beatus gregorius. Ad restringendum carnis illecebram et luxurie fediratem nil tantum valet quam si frequenter cogitemus quod eadem caro non longe post verminibus scaturiet et in feridam materiam convertetur. hinc gregorius. Secundum remedium quod homo debet fugere occasiones hominum vitium. videlicet familiaritatem mulierum et omnia alia que possunt mentem ad hoc peccatum inclinare. Unde beatus ambrosius. super illud dictum apostoli. Fugite fornicationes sic ait Cum alijs vitijs potest expectari correctio. sed hanc fugite. ne appropinquetis. quia non potest vinci. Et beatus Hieronimus. Rex dyaboli est luxuria. si quis hac caput non cito soluit. In isto tam gravi et periculoso prelio nemo potest vincere nisi fugiat. nemo potest firmiter perducere nisi carnem domet abstinencia et ieiunio. Nec iheronimus. Tercium remedium est quod homo de primis motibus carnales cutitillas in seipso refrenare antequam praerabant mentem ad delectationem et sensum peccati. Unde beatus bernardus. de vitio gula quod est quoddam incitamentum luxurie sic dicit. Notandum quod ardens libidinis per aliquam parvam occasione excitatur. et nisi illico respuatur. subito totum corpus occupat estuat urit et incendit. primo carnem tactam modicum titillat. deinde delectatione turpi mentem maculat. ad extremum per sensum prauitatis mentem sibi subiugat. Unde psalmus. ait. Filij

hominum visus quo gravi corde et pingui corporis ut quid diligitis vanitatem. et veritatem negligitis. pinguedo carnis. delectatione corporis. saturitas ventris aut ante mortem vos deferent. aut vos illa in morte relinquitis. hic caro verminibus illic anima ignibus deputatur. donec rursus infelici collegio collegari in tormentis penalibus socientur qui socij fuerunt in vitijs. Una namque pena implicat quos unus amor in crimine ligat. Delicate qui delectationibus et vitijs circumfusos expectas et mortem. non est regnum dei esca et porus. non purpura. non bisbus. quia diues ille utrumque circumdatus in puncto ad inferna descendit. Quid ad hoc dicitis vos gulosi et luxuriosi quorum deus venter est. quorum usus ovis aut in ventre aut sub ventre est. qui in luxuria nutritis corda et corpora vestra. Audite quia escaveventri et venter escis deputatur. deus autem et hunc et has destruet. Calix demomiorum est superbia. detractionis et inuidia. crapula et ebrietas. quia cum impleverint mentem vel ventrem. christus ibi non inuenit locum. Quomodo ignis et aqua simul esse non possunt. sic spirituales et carnales delectationes in eodem se non pariunt. ubi crapulam ructantis inter pocula senserit christus. vina sua dulciora super mel et fauam menti propinare dedignatur. ubi curiosi ciborum diuersitas pascit ventrem celestis panis ieiunam deserit mentem. hinc bernardus. Sed autem gula siue ebrietas occasio fit libidinis. de hoc dicit beatus hieronimus. Venter inero estuans cito spumat in libidinem. Venter enim et genitalia vicina sunt. et unum alteri subministrat. ex vicinitate enim membrorum sequitur confederatio vitiorum. **¶** Sciendum etiam quod sunt septem species luxurie. videlicet fornicatio. adulterium. incestus. stuprum. raptus. sacrificium. vitium contra naturam. Formis

catio est omnis usus meretricii. i. vidu-
arū et cubinarū. Adulterium est alieni
thori violatio. Incestus est sanguine-
arum et affinium abusus. Stuprum est
virginū illicita violatio. Raprus est
cū puella a domo patris educit ut cor-
rupta in uxorem habeat. Sacrilegiū
est quo continentia deo sacra ledit. ut
in religiosis et clericis in sacris ordini-
bus et in his qui emiserunt votum con-
tinentie. Vitium contra naturā est quo na-
turalis usus coeundi puerit quod tam
malum et detestabile est ut non de faci-
li nomine. quod peccatum sodomie seu con-
tra naturā omne vitium superat. nam hoc fla-
gicium mors est corporis exterioris inter-
itus animarū spiritus sanctum de corde eicit.
Intentores diabolum introducit hoc vi-
tium. omnia maculat. omnia polluit. et nihil
purum aut mundum esse permittit. ad ex-
tremum a deo separat et diabolo coniungit.
De hoc vitio petrus damiani sic dicit. Vici-
um sane contra naturā omnem immatura-
tem superat vitiorum. hoc siquidem vitium
mors est corporis. interitus est animarū. car-
nem polluit mentis lumen extinguir.
Spiritus sanctum de templo humani cor-
poris et pectoris eicit. interiorum luxu-
rie diabolum introducit eunti laqueos
parat. cadenti puteum ne egrediar operi-
lat. infernum aperit. paradisi ianuam
claudit. Celestis iherusalem civem terra-
ree babilonis facit herede. abscindit
membrum ecclesie. in ipsum vorat pericit ge-
henne estuantis incendiū. hoc vitium su-
perne civitatis muros conat enervare.
et rediuvia exuste sodomie saragit me-
nia reparare. hoc est enim quod sobrietate vi-
olat. pudicitiam necat. castitatem in-
gulat. virginitatem spurissime cogita-
tionis mucrone trucidat. omnia fedat omnia
maculat. omnia polluit. et quantum ad se ni-
hil purum. nihil a sordibus alienum. nihil
mundum esse permittit. a deo animam etiam

sepat. ut demonibus coniungat. hec pestile-
ntissima sodomorum regina sue tyranni-
dis leges obsequenter hominibus turpem.
deo reddit odibilem. Infelici quippe
anime postquam hic venenatissimus coluber
dentes semel infixerit. illico sensus ad-
imitur memoria tollit. mentis acies
obscurat. immemor dei obliviscitur sui.
hec pestis fidei fundamenta evacuat. spei
robur enervat. caritatis vinculum diffi-
pat. iusticiam tollit. fortitudinem subru-
it. temperantiam eximit. prudentie acu-
men obrundit. Quid amplius dicam
quoniam omnium virtutum cuneum de cu-
ria humani cordis expellit. omnium vi-
tiorum barbariem. velut enulsis portarum
repagulis intromittit. minime. quod quē
hec atrocissima bestia cruentis semel
faucibus devorat a cunctis bonis operibus
quibusdam suis vinculis obligat. per omnia
nequissime pravitatis abrupta precipi-
tater effreāt. mox namque ut quisque in hac ex-
treme perditionis abyssum fuerit lapsus
a superna patria exul efficit. a christi cor-
pore separatur totius ecclesie auctoritate
profundit omnium sanctorum patrum iudicio
condemnat inter homines in terra despicitur
a celestium civium subterfugio reproba-
tur quod et nunc humane irrisuonis obpro-
brium. et postmodum damnationis cogi-
tur. proferre tormentum. hec petrus dami-
ani. Sed ne quis propter hominum tam gra-
ue scelus etiam post lapsum tam immanis
facinoris in desperationem corruat. idē
petrus damiani. ad penitentiam et ad
spem habendam de divina misericordia
etiam de hoc scelere sic inuitat dicens.
Quisquis huius sodomitice turpitudi-
nis se contagione fedauerit. nisi fru-
ctuose penitentie satisfactione purga-
tus fuerit nunquam habere poterit gratiam
dei. nunquam christi corpore et sanguine dig-
nus erit. nunquam celestis patrie lumen
intrabit. Unde exurge queso homo

ad penitentiam . qui in huius miserie voluptatis sopore deprimis . reuiuiscet tandem qui letali coram inimicis tuis gladio corruisti . Caue ergo ne te baratz desperationis absorbeat . mens fiducialiter ex diuina pietate presumat . ne p magnitudine criminis impenitens obdurescat . non est peccatorum desperare sed impiorum . nec magnitudo criminum in desperationē adducit animus . sed impietas . si enī tantum potuit dyabolus vt te in huius vitij pfunda submergeret . quanto magis virtus xpi te poterit ad deum de quo lapsus es vertice reuocare . nunquid qui decidit non adijciet vt resurgat . cecidit asinus carnis tue in lutum sub pondere . est stimulus penitentie qui pungat . est manus spūsque viriliter extrahat Non ergo te ex dīne miserationis largitate diffidas . si tñ infatigabiliter in penitentia perseuerare ptendas . hec petrus dami . Apostolus etiam paulus inter cetera vitia de hoc scelere enormi ad chorin . scribens mentionē facit . et tales vitiosos in huiusmodi crimine collapsos esse damnandos sic pmemorat dī . An nescitis qz imq regnū dei si possidebūt nolite errare . neqz fornicari . neqz ydolis seruientes . neqz adulteri neqz molles . neqz masculorum pcubitores . neqz fures . neqz auari . neqz ebriosi . neqz malefici . neqz rapaces regnum dei possidebunt . Postqz vero apostolus hos criminosos enumerasset . non solū absolutionem seu delectationem horum vitiorum sed etiam iustificatōem et sanctificationē tales esse psecutos demonstrat cum subdit dicens . Et hec aliquando fuistis . sed abluti estis . et sanctificati estis in nomine dñi nostri iesu christi et in spū dei nostri Ex his ergo dictis tam premissis colligere possumus q non solum hoc peccatum videlicet cō-

tra naturam verum etiam omnia crimina p pñam possunt deleri . dummodo homo de facinoribus suis pmissis doleat . peniteat . ac de cetero a similibus caueat . quia multum displicet deo iteratio peccati . nam ipse dominus ad mulierez in adulterio deprehensam dixit . Quis te pdenauit mulier . que respondit . Nemo domine . Et dixit . Nec ego te pdenabo . vade amplius noli peccare . In quibus verbis magna fiducia lapsis in peccata tribuitur . qui post lapsum per pñam resurgentes . et in ipsa perseuerantes se postmodū a similibus custodiunt . **P**ostmodū sciendum q filie luxurie sunt isse . videlicet Impudentia . cecitas mentis . inconsideratio . inconstantia . amor sui . precipitatio . odium dei . affectus presentis seculi . desperatio futuri seculi . Impudentia est exterioribus signis luxuriam demonstrare . Cecitas mentis est inconsideratio mortis et inferni . quia sicut beatus augustinus . In opere luxurie tota ratio absorbetur . Inconstantia est ad cogitandum et considerandum nunc illud nunc istud . Amor sui est quo aliquis desiderat longam vitam vt expleat voluptates suas . Precipitatio est q quis precipitanter currit ad peccandū . exponens se piculo mortis ppter luxuriā faciendā . Odium dei est qd fit cū dñs abstrahit se et punit eos qui sequuntur carnis delicias ad qd inclinat luxuria . Affectus pñis scli est appetitus honorū . diuitiarum . sanitatis fortitudinis et huiusmodi p que luxuriosus homo finē suū psequitur Desperatio futuri scli est diffidentia glorie vel venie psequende et hec est filia luxurie psummate . Sic habemus de pctō luxurie et de ceteris capitalibus pctis et ceteris vitijs pnt dñs donauit expositum . Sequitur qñ talia . s . pctā predicta sunt mortalia vel non Filius .

Dist. q̄ informatus sum de septē
vicijs capitalibz siue mortalibz
nunc scire desidero qñ p̄dicta peccata
sint mortalia vel qñ possint esse venia-
lia. Ca. XIII. Pater. P.

Omnia vitia p̄-
dicta q̄uis semp sint peccata
non tñ semper sunt mortalia.

Uñ vana gloria mortale p̄ctm d̄z du-
pliciter. Primo rōne finis. p̄pter quē
laus appetit. Sic illi faciunt qui bona
opa ad hūc finē opant̄ vt aliqd̄ lucrū
tpale idelicet pecuniā vel aliaz quali-
umcūq̄ rez ab hoībz p̄modū cōsequi
valeant. Scōdo rōne opis in quo laus
appetit. qd̄ fit qñ homo bonum opus
operat̄ ad hūc finē vt laudē ⁊ fauorem
capiat ab hoībz. ⁊ suum aīm totaliter
laxat in eandē laudē ⁊ fauorē p̄ inor-
dinatā ⁊ nimiam delectationē. R.

Circa primū sciendū q̄ quadruplici
fine laus appetit. Primo ad vitandū
malum infamie. sic Samuel se lauda-
uit. j. regum. Secundo p̄pter utilitatē
aliquā spūalem vt est gloria dei vel e-
dificatio proximi sicut paulus se p̄mē-
dauit. ad chorin. ij. Tercio p̄pter lucz
auaritie sicut pharisei qui deuorabant
domos viduarū. simulant̄ longā orō-
nem. Quarto p̄pter actū alicuius p̄cti
venialis sicut qñ quis laudari vult. eo
q̄ venialiter in laude delectet̄. primū
est p̄uidencie. secundū est caritatis dei
⁊ primi. terciū est mortale peccatum.
q̄ p̄pter auariciā fit ⁊ lucrum tpale vt
dictum est. quartū est veniale. Sequi-
tur secunda causa quare vana gloria
fit peccatum mortale. s. ratiōe operis
per quod laus querit̄. Hoc aut̄ etiam
potest fieri tripliciter q̄ laus quando-
q̄ requirit̄ per opera illicita. quando-
q̄ per opera quedam alia. quandoq̄ p̄
opera virtutum. Si primo modo sic

est tale peccatum quale est illicitum. s.
mortale vel veniale. Si secundo sic est
peccatū veniale vt habere diuitias vel
vestes preciosas. Verū tamen si talia
de se sint iordinata vt sint occasio mor-
talis peccati. vt quando mulier orna-
tu meretricio ad capiendas aīas p̄es-
parat̄. ⁊ similia tunc est peccatū mor-
tale. Si terciō modo id est si laus que-
ratur p̄ opera virtutum. hoc est dupli-
citer. q̄ appetitus laudis adiungit̄ o-
peri virtutis tantum. sicut pringit̄ in
cantu vel predicatione quandoq̄ ⁊ in
quibusdam alijs operibz virtuosis. ⁊
tunc est peccatum veniale vel laus est fi-
nis principaliter p̄estitus operi virtu-
tis ⁊ operanti. ita q̄ sibi p̄stituit finem
vltimum se totaliter fundens sup̄ hu-
iusmodi delectationē vane glorie. ⁊
sic est peccatū mortale quia tunc inhx-
ret ei vt finis vltimo.

Sequitur de inuidia

Ca. .XIII. S

Inuidia enī ex

suo genere est mortale pecca-
tum q̄ cū inuidia s̄m remigium fit do-
lor de alieno bono p̄trariat̄ directe ca-
ritati. que non emulat̄ sed congaudet
veritati Caritati vero nihil est contra-
rium nisi mortale peccatū. tñ illud qd̄
ex genere ē mortale potest esse veniale
in quantum vel in primo motu p̄ssit
vel extra rationem suam trahitur. Do-
lor ergo de alieno bono ē quadruplex
q̄ vel est primo primus motus ex natu-
ra veniens. sicut qdam naturaliter in-
uidi sunt. ⁊ hoc nullum est peccatum.
cum nullo modo in nostra sit potestate.
Vel est secundo primus motus. quan-
do. s. appetitus sine completa delibera-
tione tali passioni afficit̄ ⁊ sic est venia-
le peccatum. vel est actus voluntarius
deliberatiue. ⁊ hoc fit cū hō volūtarie ⁊

deliberato animo admittit et sentit vi-
tio inuidie. et sic est mortale peccatum. Vel
trahit per intentionem extra rationem suam
ut quando dolor surgit ex causa bona. sicut quando
dolet aliquis de bono temporaliter alterius quod
videt illud redundare in detrimentum
anime illius vel etiam in detrimentum com-
munitatis. et dolor talis bonus est. quod
maius bonum est magis appetendum.

Capitulum XV.

Ra ex suo genere est

mortale peccatum. quod secundum cassiodorum. Ira est
motus animi peritatus ad penam pro-
prie inferendam. Talis autem motus tri-
atur caritati que non irritatur. nec cogi-
tat malum. id est ad Theodorum. Est
autem ira triplex. Prima est remissus af-
fectus contra proximum per quem non dolet de
malo proximi. nec gaudet de bono eius
sed sit ei indifferens. et sic non est peccatum
mortale. sed est imperfectio caritatis.
Secunda est actualis impatience. absque
appetitu vindicte. et talis motus etiam
deliberatiuus est veniale peccatum. quod habet in
completa rationem ire. Tercia est impa-
tience cum appetitu vindicte. Et hoc tri-
pliciter. Quoniam enim ira est ex natura. si-
cut in melancolicis in quibus secundum philosophum
perinde mordebat natura. propter quod semper
sunt turbulenti. et sic nullum est peccatum
cum sit motus naturalis. Quoniam est ab ap-
petitu deliberato et tunc est veniale sicut
alij proximi motus. quoniam autem est a volun-
tate deliberatiua. et tunc est peccatum
mortale.

Capitulum XVI.

Accidia ex gene-

re suo est veniale peccatum. quia
secundum augustinum. Accidia est tedium eterni boni
Hoc autem non opponitur caritati sed facit
diminutionem feruoris caritatis. in quo
persistit ope peccatum veniale Illud ergo tedium

um vel est motus naturalis et sic nullum
est peccatum. vel est motus appetitus per-
stati de ope spirituali laborioso. et sic est
peccatum veniale. Cum vero tedium redundat
in omissionem que sunt necessaria salutem.
vel obmittunt ea ad que tenetur quis ut
est horas canonicas persolvere. ad quas
obligati sunt qui sacros ordines per-
perunt. tunc est peccatum mortale. A
Unde thomas de aquino. Sicut inui-
dia que est tristitia de bono proximi est
peccatum mortale in suo genere inquantum
pertrahit caritati quantum ad dilectionem
proximi. Ita accidia que est tristitia boni
spiritualis diuini est peccatum mortale ex suo
genere inquantum pertrahit caritati quan-
tum ad dilectionem dei. et hoc verificatur
in omnibus peccatis que sunt mortalia ex
suo genere. sed motus imperfecti in ge-
nere talium peccatorum non sunt peccata morta-
lia. que. scilicet sunt absque deliberatione ratio-
nis. unde tales motus accidie sunt peccata
venialia. nam etiam in uicis perfectis potest
esse imperfectio motus accidie saltem
in sensualitate. propter hoc quod nullus est
ita perfectus in quo non maneat aliquid con-
trarietas carnis ad spiritum Sed quando affe-
ctus carnalis ita prevallet rationi ut ex deli-
beratione homo tristetur de bono spirituali et
diuino manifeste. talis motus est peccatum
mortale. hec thomas. Si autem illud quod fit ex
omissione boni vel difficultate aggre-
diendi bonum ducit in desperationem. tunc
iam accedit ad peccatum in spiritum sanctum. Et
quoniam illud tedium ita crescit quod etiam du-
cit in tedium vite. inquantum quod iniiciat sibi
manus. tunc iam similis erit iudei qui
laqueo se suspendit.

Capitulum XVII.

Varicia dicitur

dupliciter. Uno modo secun-
dum quod est oppositum iusticie.
et hoc modo ex suo genere est mortale

peccatum. sic enim ad auariciam pertinet quod aliquis iniuste accipiat vel retineat res alienas quod pertinet ad rapinam vel ad furtum. que sunt mortalia. Alio modo potest accipi auaricia secundum quod opponitur libertati alias liberalitati et secundum hoc importat inordinatum amorem diuitiarum. Si ergo in tantum amor diuitiarum crescit quod preferat caritati. ut. scilicet. propter amorem diuitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem dei et proximi. sic auaricia erit peccatum mortale. Si autem homo quibus superflue diuitias amet. non tamen preferat amorem earum amoris diuini. ut. scilicet. propter diuitias non velit aliquid facere contra deum et primum sic auaricia est peccatum veniale. **B** Et quia auaricia est immoderatus amor siue appetitus habendi sciendum quod si aliquis appetit aliena appetitu completo. qui etiam peccet in opus si facultas adesset sic est peccatum mortale. Item si quis appetit illicita voluntate completat si aliquis indignus conatur beneficiu ecclesiasticu adipisci. sic est iterum peccatum mortale. Item si quis appetit talia siue sint aliena siue illicita cum voluntate conditionata. scilicet. si posset habere sine offensa dei ac iniuria proximi. et tunc vel nullum vel veniale peccatum est. Item si quis simpliciter appetit habere superflua et hoc appetitu suffocante mentem a cura sui et a consideratione diuinorum. hoc est peccatum mortale. Item si quis superfluo amore inheret temporalibus tamen infra amorem dei. hoc est peccatum mortale. Item si quis retinet ea que ad necessitatem suam et suorum pertinent vel ad considerationem sui status et suorum secundum quod decet suam dignitatem. hoc non est peccatum. Item si quis retinet superflua respectu vtriusque iam dictorum et hoc tempore necessitatis extreme alicuius. et sic est peccatum mortale. Item si quis retinet superflua citra extremam necessitatem ex insatiabili

cupiditate sic etiam est peccatum mortale. Precipuum autem signum talis affectus est. quod enim quis potius res putrefieri sinat quam utiliter alijs dispensaret. quod autem vitium auaricie ydolatrie spectat. de hoc thomas de aquino sic ait. **E** apostolus non dicit quod omnis simpliciter auarus non habeat partem in regno christi et dei sed addit quod est ydolorum seruus. illa enim auaricia a regno christi excludit. que spectat ydolatrie. eo quod honores deo debitum exhiberet creature. in quantum in temporalibus bonis finem constituit. quod soli deo debet. nam cupiditas extinguens caritatem est illa. que finem constituit in temporalibus bonis. illa autem que finem non constituit quibus supercedit debitum modum non extinguit caritatem sed impedit eam in suo actu. hoc thomas. Ex quibus dictis colligere possumus quod non omnis auaricia sit ydolorum seruitus vel peccatum mortale. sed solum illa que extinguit totaliter caritatem. Unde auaritia potest esse peccatum veniale in certis casibus ut premissum est.

Ca. XVIII.
Mala est immoderatus appetitus edendi. quod potest esse quatuor modis. Primo si ibi est solus appetitus cibi et hoc nunquam est peccatum nec etiam delectatio in cibo prout est peccatum in quantum ordinatur contra defectum sibi contrarium. hoc enim pure sunt naturalia. in quibus non est meritum neque demeritum. Secundo si appetitui necessitatis adiungitur appetitus delectationis. et voluptatis in cibo. hoc est veniale peccatum. Tercio si est ibi transgressio precepti ut cum aliquis sine necessitate soluit ieiunium ecclesie. vel religiosus comedit carnes. cum hoc in suo ordine sit prohibitum sub precepto. sic est peccatum mortale. Quarto si appetitus

comedendi est cū libidine . vt quando
 nimio ⁊ finali affectu inhæret delectari
 omī cibi ⁊ nimis ingurgitat se. ⁊ hoc ē
 peccatū mortale De hac gula thomas
 de aquino Vitium gule p̄prie p̄sistit in
 p̄cupiscentia inordinata. Si ergo in
 ordinatio accipit in gula s̄m auersio
 nem a fine vltimo. sic gula erit pecca
 tum mortale. quod quideꝫ p̄tingit qñ
 delectationi gule inhæret homo tanq̄
 finī p̄pter quem deū p̄temnit. paratus
 sc̄z p̄tra p̄cepta agere vt delectatōes
 huius assequat̄. Si vero in vitio gule
 intelligat̄ inordinatio p̄cupiscētie tñ
 s̄m ea que sunt ad finem. vtpote qz mī
 mis p̄cupiscit delectationes ciboz. nō
 tamen ita q̄ p̄pter aliquid faceret p̄tra
 legem dei ⁊ est peccatū veniale. hec tho
 mas. ¶ De vitio etiam ebrietat̄
 tis sciendum q̄ culpa ebrietatis con
 sistit in immoderata ⁊ inordinata cō
 cupiscentia ⁊ vsu vini vel alterius pot̄
 qui inebriare potest. Hec autem ebri
 etas p̄tingit esse tripliciter. Vno mo
 do sic q̄ nesciat potum esse immodera
 tum ⁊ inebriare potentē. ⁊ cum nescit
 vini fortitudinem. ⁊ sic ebrietas potest
 esse sine peccato. ⁊ sic nō creditur in
 ebriatus fuisse. Alio modo si aliquis p̄
 cipiat potum esse immoderatū. non ta
 men existimat potum esse potentē ineb
 riare. ⁊ sic ebrietas potest esse cuz pec
 cato veniali. Tercio modo potest p̄tin
 gere q̄ quis bene aduertat potum esse
 immoderatū ⁊ inebriare potentē ⁊ tñ
 magis vult ebrietatē incurrere q̄ a po
 tu abstinere. ⁊ talis p̄prie d̄r ebrius ⁊
 sic ebrietas est p̄ctm mortale. qz volēs
 homo ⁊ sciens p̄nuat se in sensu rōnis

Capitulum XIX. ¶

In Vruria ex suo
 genere est p̄ctm mortale. qz cō
 tra illud p̄ceptum. non me habebis

Concupiscentia vero luxurie disting
 uit̄ septē modis Primus est cum p̄cu
 piscencia cōsistit in p̄mo motu tñ. ⁊
 sic veniale peccatū. Secundus est cum
 sequit̄ p̄sensu in delectatōem. licz nō
 in opus velit p̄cedere sic est mortale
 peccatū. Tercius cum p̄sentit in opus
 ita q̄ velit carnaliter peccare si occurreret
 oportunitas. ⁊ sic itē est peccatū
 mortale. Quartus modus est cum nō
 solum tenetur corde. sed pascit̄ visu.
 ⁊ sic itē est peccatum mortale. Unde
 d̄r Math. v. Qui viderit mulierē ad
 p̄cupiscendū eam ⁊c. id est animo ⁊ fi
 ne intendit mulierē vt eam p̄cupiscat.
 qz s̄m augustinū hoc iam non est ritil
 lari sed plene p̄sentire libidini. Bene
 autem d̄r ad p̄cupiscendum eam. qz si
 aliquis videret mulierem vt rem pul
 cram ⁊ vltius non p̄cederet. tunc vel
 nullum esset peccatū vel solum peccatū
 curiositatis. Quit̄? modus ē in stulti
 loquio. vt cū quis mulierē p̄catur ⁊ p̄
 ter libidinē habet cū ea familiaria col
 loquia. qz ⁊ hoc est mortale peccatum.
 Sextus modus vocat̄ ab apostolo tur
 pītudo. vt in osculis. in amplexibz. ⁊
 tactibz lasciuis. ⁊ hoc est p̄ctm morta
 le. ⁊ tanto grauius quanto magis per
 talia libido accendit̄ p̄pter nimiam ap
 p̄imationē ad ignem. Notandū ⁊ o
 q̄ tangere mulierē p̄ter malā inten
 tionē non est peccatū. similiter cuz in
 tentione boni ex nccitate. sed tangere
 ex libidine. vel osculari ad se non per
 tinentē est mortale peccatum. Septi
 mus modus est cum p̄cupiscentia p̄ce
 dit in opus. ita q̄ p̄ficat opus luxurie
 hoc est sp̄ peccatū mortale nisi excuset̄
 per matrimonium. ¶ De mori
 bus aut̄ p̄cupiscentie carnalis nicolas
 us de lyra in glo. super illo verbo. Om
 nis qui viderit mulierē ad concupiscē
 dū. sic ait. Videre absolute mulierem

non est malum. sed quantum ex eo sequi
tur concupiscentia interior. et ista concupi
scentia primo pcedit sic quod primo ex
aspectu mulieris causatur concupiscentia
in appetitu sensitiuo. qui dicitur sensualitas
et preuenit actum rationis. et sic non est
mortale. nec veniale peccatum. cuius ratio
est. quia talis motus sensualitatis
non est in potestate hominis et consequens
non est peccatum. sed reuerentio huius concu
piscencie postquam precepta est bene est pec
catum. unde dicitur augustinus. Non est in potesta
te nostra quatenus visis non tangamur
sed in parte nostra est respirare vel ac
ceptare. Et sic patet quod predictus mo
tus sensualitatis non est peccatum. sed est
materia exercende virtutis si ei resista
tur per rationem. si autem teneatur per delecta
tionem morosam absque sensu tunc est
peccatum sed veniale. Si autem sequatur
sensus in animo. tunc est mortale peccatum.
antequam exprimaturn factum vel signo. Et
ideo de tali concupiscentia que est sensus
dicitur saluator. Jam mechatus est in
corde tuo. Et hoc de luxuria. Sic igitur
habemus. quoniam peccata capitalia sunt mor
talia siue venialia. Filius.

Quere etiam desidero utrum sint plu
ra peccata criminalia siue mortalia
exceptis istis septem capitalibus vir
tutibus que modo premissa sunt Et etiam que
sint peccata venialia et que remedia va
lent delere peccata venialia. de his cupio
informari.

Ca. XX. Pater.
Quere debes quod
etiam sunt alia quam plurima cri
mina exceptis septem principalibus
virtutibus que mortalia peccata dicuntur
nam omnes transgressionis decalogi
et mortalia sunt peccata. Num
rursus autem decem preceptorum sic sumit
quia quedam ordinant nos ad deum.

quedam ad proximum. quod deus infi
nuare voluit. quando in duabus tabu
lis illa dedit. In prima tabula tria pre
cepta continentur que pertinent ad deum.
quorum primum pertinet ad patrem quod
est de diuina unitate. Secundum ad
filium. quod est de iuramenti veritate. Ter
cium ad spiritum sanctum quod de spiritua
li vacatione. In secunda tabula fuerunt sep
tem precepta ad proximum pertinentia
quorum primum est de exhibendis bo
nis ut est illud. Honora patrem et ma
trem. Reliqua sex sunt de cauendis
malis que inferri possunt corde ore vel
opere. Opere ledimus proximum propter
quod dantur tria precepta. Primum non
occides. Secundum non mechaberis
Tercium non furtum facias. Ore quo
que ledimus et contra hoc est illud. Non
dices contra proximum tuum testimo
nium falsum. Corde ledimus primum
dupliciter. quandoque enim respectu rei
rationalis de hoc dicitur non concupisces
uxorem proximi tui. Quandoque respec
tu rei irrationalis. Unde dicitur. Non
concupisces rem proximi tui.

Ca. XXI. R

Primum prece
ptum decalogi tres habet clau
sulas. Prima est. Non habebis deos
alienos coram me. ubi prohibemur ado
rare creaturam spiritalem. id est angelos. Se
cunda est. Non facias tibi sculptile. id est ima
gines fictas que nullius rei naturalis
representatiue sunt. Tercia nec omnem
similitudinem. scilicet imaginem rei natura
lis. Et sequitur que est in celo desuper. ut
solis et lune et que in terra deorsum ut
hominis bouis et similibus. neque eorum
que sunt in aquis sub terra. id est piscium.
Non adorabis. scilicet actu exteriori nec cor
des scilicet affectu interiori. Et
his patet quod non reprehendunt christianum

qui faciunt ymagines non quidem ad adorandū sed ad memorandū. honor aut qui exhibet sanctis nō latrē s3 dū lie. prima clausula ostendit iudeos et saracenos esse ydolatrias q2 deos habent alienos. Iudei quidē messiam et anti xpm. saraceni machometū. Contra secundā. s. non facias tibi sculprile faciunt heretici qui non credūt in deo nisi qd de ymaginatōe et fantasia ptingunt. Contra terciā faciūt mali xpiani. q2 superbo colit similitudinē eorum que sunt in celo desup. nam sup omnia diligit prelaturā. Avarus colit similitudinē eorū que sunt in terra. Voluptuosus colunt similitudinē eorū que sunt in aquis hoc est delicias. **S**ecundū preceptum est. Non assumes nomē dei tui in vanum. Hic phibet iuramentū qd fit sine causa et periurium. Uterq3 enim. p nihilo iurans et falso iurans assumit nomen dei in vanū. q2 primus sine causa noīat summam veritatem. secundus aut ptemnit. Tribus modis quis peccat in piurio. vel iurando ptra psciam. vel iurando illicitum. vel veniendo ptra iuramentum. **T**ercū est. Memento vt diem sabbati sanctifices. non facies omne opus. In hoc precepto qddam est morale vt vacatio que est ad deū orando. dolēdo. meditando. qddam est ceremoniale vt assignatio diei septime. que figurabat tropologice cessatōnem a peccatis. al legorice quietem corporis xpi in sepulcro. anagogice requiē eternā in celo.

Istud ergo preceptū tripliciter accipi pōt. Primo generaliter vt cessemus a vitijs. Scdo specialiter vt cessemus ab operib3 corporalib3. que impediunt vacatōem ad deum. Tercō specialissime vt est in viris preemplatis uis vt ab omnib3 mundanis separent se vt totalr deo vacent. Priā vacatio ē

necāria. scda est debita. terciā pfecta. Scdm ergo q sabbatū d2 requies siue vacatio ad deū. sic dies dñica p2 dicit dies sabbati. et quelibet dies statuta ad diuinā veneratōem. in quib3 cessandū est ab ope seruilī. i. a pctō et ab ope impediēte vacatōem ad deū. opa em seruilia dicunt ab eccia opa mechanica. agricultura. mercatura. plantatio.

Quartū preceptū. Mōra patrem tuū et mrem tuam. Huic precepto addit pmissio. s. vt sis longeuus super terrā. q2 congruū est vt pseruatio vite aliene mereat pseruatōem vite pprie. Pater d2 in hoc mandato qui est principū per generatōem quo ad eē natu re vt p carnalis. vel qui est principū per ministratōem regenerationis quo ad bñ esse vt prelatus spūalis. Honor hic intelligit duplr. s. exhibitio corporalis in sustentatōe. et spūalis in reuerentia et obia. Sed obedientia diuersificat fm diuersificatōem patris. q2 patri spūali debemus tm obedire in spūalib3. plato seculari. s. regi in tpalibus reipublice. carnali in dispositōe rei familiaris. **Q**uintū preceptū est. Non occides. Hic explicite phibet homicidium. sed implicite oīs motus ire ptra primū. siue ille sit cordis tm vt ira. siue oris vt contumelia. siue operis vt percussio citra mortē vel depilatio. **D**istinguit homicidij genus duplr. s. vtz quod d2 corporale et interpretatiuū quod d2 spūale. Homicidium spirituale duob3 modis fit. Uno modo obmittendo. vt cum quis videt alium in extrema necessitate. et non subuenit ei. interpretatiue d2 eum occidisse. Alio modo fit pmittendo. et hoc qñq3 corde. scilz odiendo. Iohan. Qui odit fratrem suum homicida est. quandoq3 ore. scz detrahendo. quia ille cui detrahif occidit in pscia illius.

qui audit detractionem. in qua prius
viuebat p bonā famā. qñq ope .f. ma
lo exemplo alicui occasione ruine pre
stando. tñc dñ interpretatiue illū oc
cidere **S** Sextū pceptū est Non
mechaberis in quo pcepto vt dñ aug.
prohibet omnis illicitus cōcubitus t
oīm membrorū oīs illicitus vsus. **T**
Septimū est. furtū nō facies. vbi fm
augusti. phibet oīs ptreccatio rei alie
ne ex cupiditate **O** Octauū pcep
tum est. non loqueris contra primū
rū falsum testimoniū. hic phibet oē
genus mendaciū. vt dñ augu. qd ter mī
nas p tres differentias **X** Est em
mendaciū pmtiosum. qd nocet. offici
osum qd pdest. iocosum qd delectatur
Includit em in hoc pcepto taciturni
tas veritatis tpe necessitatis. tñ causa
t oportunitas facit ipam taciturnitatē
esse licitam **A** Nonū t decimum
precepta. non pcupisces domū proxi
mi tui. nec desiderabis vxorē eius nec
seruum nec ancillā nec bouē nec asinū
nec oīa que illi sunt **B** Duo phi
bent hic. f. pcupiscentia carnis in vx
orē proximi t pcupiscentia oculorū in re
aliena. nam ad hēc duo maxime incli
natur natura corrupta. ad vnum ppter
pseruationē suū pīns indiuidui. hic
non phibet appetitus. qui ex corrupti
one fomitis vel a sensualitatis delecta
tione orit. qz impossibile est q ille pcu
piscencie nō sint in nobis. sed phibet
appetitus qui est ex consensu rationis.
Quamuis ad ista duo determinet tan
tum. tamen dñ ibi phiberi vniuersali
ter oīs pcupiscentia male voluntatis
Et hēc breuiter de decem pceptis di
cia sunt. **C** Item quedā pcta nu
merant ab apostolo ad romanos pri
mo. f. ydolatria vitium contra naturā
iniquitas. malicia. fornicatō. auaricia
nequitia. inuidia. homicidium. pten

fio. dolus. malignitas. susuratio. de
tractio. contumelia. superbia. elatio.
inuentio malorum. inobedientia. ins
ipientia. t incompotio. quibus ad
iungit illos qui sunt sine affectiōe abs
q federe t sine misericordia Post hēc
omnia subiūgit apostolus q qui talia
faciunt. digni sunt morte scilicet eter
na. Item ad galathas quinto de qui
busdam facinoribz sic ait. Manifesta
autem sunt opera carnis. que sunt for
nicatio. immūdicia. luxuria. auaricia
quod est ydolorum seruitus veneficia
inimicitie. contentiones. emulatiōes
ire. rixe. dissensiones. secte. inuidie.
homicidia. ebrietas. comestationes.
t his similia. que pcedo vobis sicut
predixi quia qui talia agunt regnū dei
non consequentur. Ex quibz dictis a
postoli colligere possumus pmissa pec
cata esse mortalia. quia dicit agentes
huiusmodi scelera dignos morte eter
na. nec posse tales consequi regnum
dei. Et pro intelligentia horum vicio
rum. notandum q malicia est quando
aliquis damnū molitur alicui Nequi
tia est temeritas. quando quis audet
quod nequit. Vel sic Nequitia est in
tempātia sui. Susurratores sunt. qui
inter amicos discordias seminant.
Inuentores malorum sunt. qui nouū
genus cuiuscunqz mali inueniunt ver
bo vel facto Insipientes sunt non dis
cernentes inter bonum t malum. In
ppositi habitū t incessu quia incōpo
sitio corporis indicat qualitates men
tis. Sine affectiōe id est sine dilecti
one proximi. absq federe id est sine
societate t pace. sine omni misericor
dia quia non compatiuntur miseriis.
Immūdicia est que nō est ptra naturā
Impudicitia est nō pudice viuere Ri
xe sunt qñ ex ira se aliqui ad inuicem
pcuriūt Dissentiōes sūt qñ aliq pres

disfidentes faciunt in ecclesia. Secte que grece dicuntur hereses. Ebrietates assidue. comestiones superflue veneficia sunt incantationes. Cetera vero vitia per apostolum superius premissa superius sunt exposita quoniam de mortalibus peccatis et eorum de filiabus est tractatum. Beatus etiam augustinus plurima peccata mortalia enumerat cum dicit. Mortalia sunt homicidium. sacrilegium. adulterium. fornicatio falsum testimonium. rapina. furtum. superbia. inuidia. auaricia. et si longo tempore teneatur iracundia. et ebrietas si assidua sit computatur in eorum numero. quicquid aliud de istis peccatis in se dominari permiserit nisi digne peniteat in eterno igne cruciabitur. hec augustinus. Sic patet de peccatis mortalibus.

Capitulum XXII.

De venialibus vero peccatis sciendum est quod sunt diversa. et longum esset omnia replicare. De quibus beatus augustinus mentionem facit. quem memorans ait dicens. Que autem sunt minuta peccata licet omnibus nota sint. tamen quod longum est ut omnia replicentur. opus est ut ex eis aliqua nominemus. Quotiens aliquis in cibo et potu plus accipit quam necesse est. ad minuta peccata nouerit pertinere. Quotiens plus loquitur quam expedit. quotiens pauperem importune petentem exasperat. quotiens cum sit corpore sanus aliquis ieiunantibus ipse pranderet voluerit. aut somno deditus tardus ad ecclesiam surgit. Quotiens excepto filiorum desiderio uxorem suam cognouerit. quotiens in carcere positum tardius requisierit. infirmos tardius visitauerit. si discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus autem proximum aut uxorem aut filium aut seruum exasperauerit quam oportet. si amplius fuerit blanditus quam oportet. si

cuiusque maiori persone ex voluntate aut necessitate adulari voluerit. si se aut in ecclesia. aut extra ecclesiam fabulis otiosis de quibus in die iudicii ratio reddenda est occupauerit. si dum iocantes incaute iurauerimus. et tamen hoc paliquam necessitatem implere non potuerimus. utique perjuramus. et cum omni facilitate maledicimus. hec augustinus. In quibus iam memoratis peccatis minoris siue venialibus possumus colligere etiam omnia alia similia esse peccata venialia. quia longum esset singula talia explicare.

Et notandum quod omnis culpa separata a deo. hec autem separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. Imperfecte vero per peccatum veniale. Per peccatum enim mortale omnis mens auertitur a deo per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne ita prompte feratur in deum. sed utrumque peccatum per penitentiam deletur. Et si cur mortale peccatum remitti non potest. quod diu voluntas peccato inhaeret. ita etiam nec peccatum veniale. sed ad remissionem peccati mortalis perfectior exigitur penitentia. ad peccatum autem veniale requiritur actualis quedam displicentia. Et sciendum quod homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia. et singula peccata venialia. sed non omnia. Unde penitentia de peccatis mortalibus requiritur ut homo proponat abstinere ab omnibus et singulis mortalibus peccatis. Sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod homo proponat abstinere a singulis. non tamen ab omnibus. Ista tangit beatus thomas de aquino sic dicens. Notandum quod culpa separata a deo. sed hec separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. imperfecte autem per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mens omnino a deo auertitur. utpote contra caritatem agens. Per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis. ne ita prompte

in deum feratur. Et ideo utrumque peccatum per penitentiam quidem remittitur. quod per utrumque deordinatam voluntas hominis. per immoderatam perversionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest. quod dum voluntas peccato adheret ita etiam nec peccatum veniale. quod manente causa manet et effectus. Exigit autem ad remissionem peccati mortalis perfectio penitentia. scilicet ut mortale commissum detestetur quantum in ipso est. ut scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia ut singula detestetur sed hoc non ad remissionem venialium requiritur. tamen actualis quedam displicentia. puta cum aliquis hoc modo in deum fert secundum affectum et res divinas et quicquid sibi occurreret. quod eum ab hoc motu retardaret displiceret ei. et toleret se hoc commississe. etiam si actu de illo non cogitaret quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis. nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem. quod de quolibet peccato mortali tenet homo specialiter contreri. unde debet homo recogitare ad inveniendum peccatum commissum. Si peccatum omnino a memoria exciderit. tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito. et sufficit generalis contritio de omni eo. in quo deus offendit. Sed quando impotentia tollitur. sicut cum ad memoriam peccatum revocatur. tunc tenet specialiter contreri homo. Etiam sciendum quod homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia et singula. potest etiam vitare singula peccata venialia sed non omnia. Et ideo prima de peccatis mortalibus requiritur quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod proponat abstinere a singulis. non

tamen ab omnibus. quod infirmitas huius vite hoc non patitur. Debet tamen habere propositum se preparandi ad venialia peccata minuenda. alioquin esset ei periculum deficiendi. cum desereret appetitum perficiendi seu tollendi impedimenta spiritualis perfectus. quod sunt venialia. hec thomas. De remissione etiam venialium peccatorum sciendum. quod omnia venialia peccata tolluntur per diversa remedia videlicet per eucharistie dignam sumptionem. per extremam unctionem. et per generalem confessionem. perunctionem pectoris. per dominicam orationem. per episcopalem benedictionem. per aque benedictae aspersionem. Per hec igitur remittuntur venialia peccata. non tamen semper remittuntur totaliter quantum ad penam. quod si sic tunc qui esset omnino immunis a peccato mortali aspersione aqua benedicta statim auferret sed reatus pene remittitur secundum motum fervoris in deum. qui per predicta excitatur secundum magis et minus. De hoc per thomam de aquino sic dicitur. Notandum quod triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum. Uno modo in quantum in eis infunditur gratia. quod per infusionem gratie tolluntur venialia peccata. et hoc modo per eucharistiam et extremam unctionem. et universaliiter per omnia sacramenta nove legis. in quibus perfertur gratia. peccata venialia remittuntur. Secundo in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. et hoc modo confessio generalis unctio pectoris. et oratio dominica operantur ad remissionem venialium peccatorum. Tercio modo in quantum sunt cum motu reverentie ad deum et ad res divinas et hoc modo benedictio episcopalis. et aspergio aque benedictae operantur ad remissionem venialium peccatorum. Et quidem per predicta tolluntur venialia peccata quantum ad culpam. tamen virtute illius sanctificationis non tamen sed

etiam virtute caritatis citius motus p
predicta excitat. Non aut per qdlibet
predictorū sp tollit reatus pene. qz sic
qui esset oīno immunis a pctō mortis
li aspersus aqua benedicta statim auo
laret. Sz reatus pene remittit per p
dicta fm morum feruoris in deū. qui
per predicta excitat qnq magis qnq
minus. hec thomas ¶ Notandū
eriaz q peccatū cum per pām citius
non tergit. aut peccatū est. aut cā pec
cati. aut peccatū aut pena peccati. nam
ex vno vitio subsequens culpa oritur.
qz ipsum suo pondere mox in aliū tra
hit. ex quo creata mēs ducit vt peius
ex alio liget. Et cum pctm ex peccato
orit iam non pctm tmmodo. sed pecca
tum est et pena peccati. qz iusto iudicio
omnipotens deus cor pctōris obnubi
lat. vt precedentis peccati merito etiā
in aliud cadat. nam plerūq vnu idēq
pctm et peccatū est et pena peccati. Qd
sic ostendi p̄t Ventrīs namq ingluui
es in feruorē luxurie plenitudine car
nis infligat. perperata aut luxuria se
pe aut periurio aut homicidio tegitur.
ne p huiusmodi peccato puniat. Ista
pmemorat beatus greg. xv. mora. sic
dicens. Omne quippe peccatū qd cuz
citius penitendo non tergit aut pecca
tum est aut cā peccati. aut peccatum et
pena peccati. Pctm namq qd penitē
tia nō diluit. ipso suo pondere mox in
aliud trahit. Unde fit vt non soluz sit
peccatū. sed etiam peccatū et causa pec
cati. Ex illo quippe vitio culpa subse
quens orit ex quo cecata mēs ducit
vt peius ex alio liget. Sed cum pecca
tum ex pctō oritur. non iam pctm tan
tummodo sed est et pena peccati. qz iusto
iudicio omnipotens deus cor pctōris
obnubilat. vt precedentis peccati me
rito etiam in aliud cadat. Quē enim
liberare noluit. deferendo pcussit. Nō

ergo immerito pena peccati d. q iuste
desup irrogata cecitate ex precedētis
peccati vltōne pperrat. qd videlz agi
tur dispositōe supius ordinata. sed in
ferius in iniquitate pfusa. vt et pcedēs
culpa fit causa subsequētis. et rursus
culpa subsequens fit pena pcedentis.
Unde et de infidelibz et lubricis sc̄tis
paulus dicit. Qui cū cognouissent de
um non sicut deū glorificauerunt. aut
gratias egerunt. Et paulo post. ppter
qd tradidit illos deus in reprobiū sen
sum. in desideria cordis eorū. in immū
dicias. vt ptumelqz afficiant corpora
sua in semetipsis Quia em̄ recognos
centes deum pctm supbie pmiserunt.
cecant etiam ne intelligant qd pmit
tunt. et qui intelligentiā sequi nolunt
in pctō et causa peccati sunt. et ipsuz lu
men intelligentie pdant in pctō et pe
na peccati. Prioris ergo peccati meri
to pctōrum sequentiū fouea regit. vt
qui malum sciens pperrat deinceps iu
ste in alijs etiam nesciens cadat. Hoc
quippe agit vt culpis culpe feriantur.
quatenus supplicia fiant peccantiū ip
sa incrementa vitiorū. Nam qz omipo
tens deus ad pām tempus indulget
qd humana malicia ad vsum sue iniq
tatis retorquet. mīmz iusto dei iudicio
augeri culpa pmittit vt ad feriendum
artius qnq cumulet. Hinc em̄ etiā
de quibusdā Paulus dicit. Peruenit
ira sup illos vt impleant pctā sua sem
per. Hinc voce angelica Iohanni d.
Qui nocet noceat adhuc. et qui in so
dibz est sordescat adhuc. Hinc dauid
dicit. Appone iniquitatē sup iniquita
tem eorū. et non intrent in iusticiam tu
am. Cor quippe dñs duz prioribz me
ritis aggravatū iuste pmittit etiā sub
sequentibz malignorū spūm psuasio
nibz falli. quia cū digne in culpa tra
hitur. reatus eius in penā cumulatur.
s. j.

habent iam quidez unde fieri mereantur sed sustineat tñ adhuc peccatū crescere ut peccantes possit atrocius pena cruciari. iam mereat supplicium pena et causa peccati expectat adhuc. ut augmenta supplicij subroget peccatū et causa peccati. Plerūq; vero vnū idemq; peccatum et peccatū est et pena peccati et causa peccati. qd melius ostendimus si res ipsas in medio deducamus. Effrenata quippe ventris ingluuies in furorem luxurie plenitudinem carnis instigat. perpetua aut luxuria sepe aut purio aut homicidio regit. ne humanarum legum ultione puniatur. hec grego. Unde necesse est. si quis lapsus fuerit in aliquo peccato graue ut per penam quanto citius poterit ab hoc vitio resurgere studeat. ne in grauiora peccata propter tale facinus eum cadere contingat.

De duodecim abusibus.

Ca. XXIII. S
Sciendū quod
fm beatū ciprianū duodecim sunt abusiones seculi et sunt hec videlicet. Sapiens sine bonis opibus. senex sine religione. adolescens sine obsequio. diues sine elemosina. femina sine pudicitia. dominus sine virtute. cristianus prentiosus. pauper superbus. rex iniquus. episcopus negligens. plebs sine disciplina. populus sine lege. Quibus. xij. abusibus seculi suffocantur disciplina et iusticia. hec ciprianus. Et quia prius tractatus maxime requirit et tractat de statu religiosorum et claustralium. Ideo notandum quod etiam sunt duodecim abusiones claustralium. quibus tota religionis summa corrumpitur. Et sunt iste videlicet. Prelatus negligens. Discipulus inobediens. Iuuenis ociosus. Senex obstinatus. Monachus curialis. Monachus caudicus. Habitus preciosus. Cibus

exquisitis. Rumor in claustro. Lis in capitulo. Dissolutio in choro. Irreuerentia circa altare. Immoremur ergo in singulis et de singulis pauca disseramus. Sunt quidam qui sciunt et possunt et volunt preesse. quidam qui sciunt et possunt et nolunt preesse. quidam qui nec sciunt nec possunt nec volunt. sed et sunt quidam qui nec sciunt nec possunt sed volunt. Sci revere et posse et velle est superbie vel caritatis. Scire et posse et nolle est humilitatis vel inertie. Nec scire nec posse et velle est cupiditatis et stulticie. Nec scire nec posse nec velle est discretionis et prouidentie. Qui enim sciunt et possunt et volunt preesse si velint. preesse caritatis est. alioquin superbie. Qui vero sciunt et possunt sed nolunt humilitatis est quod rennuunt. inertie vero cum sciunt si omnino desistunt. Qui autem nec sciunt nec possunt sed volunt cupiditatis esse videtur quod volunt esse stulticie si velint quod nec sciunt nec possunt. illi si quidem qui nec sciunt nec possunt nec volunt prudenter agunt. summa enim discretio est nolle quod non potest.

S Sciendum autem quod oues pastores sequuntur ad vitam si diligens. ad mortem si negligens precedat. debet enim precedere vita et doctrina. ut quod docet verbis factis impleat. Tenere etiam debet vnitatem cum grege quod fit quando non diuiditur a subiectis per preciosiorem habitum. vel per delicatorem cibum dum sit vnus per passionem. cum infirmis. per dispensationem. cum delicatis ut cum apostolo dicere possit. omnibus omnia factus sum. pastor vero negligens fugit. Sunt enim quidam prelati. qui onera importabilia imponunt subditis et ea digito mouere nolunt fugiunt quod precipiunt. fugiunt quia remoti a vultu sub ocio viuunt. qui praua agunt. et reprehendi nolunt. qui male viuunt et subiectos bene viuere cogunt errantes reuocant sed fortes occi-

cidunt. reuocant verbis. sed occidunt operibus que operant ipsi que alijs licita non putant. subiectos cogunt et ipsi a nemine cogi volunt.

Capitulum XXIII.

O de discipulo inobediente. Inobedientie morbus ex supbie tumore pcedit. sicut famies ex vulnere. Hoc morbo primus homo languit qui bestijs terre prepositus fuit. per inobedientie culpam suppositus etiam cum muscis et culicibus per posterum seruit. Hoc autem tribus modis meteri solet. emplastro. scilicet unguento et ferro. id est exemplo boni operis. verbo promissionis. disciplina correctionis. assuit autem inobedientia nomen obedientie precepto. facto et loco. Leue enim est precipere sed labor implere. Locus quoque quoniam placet. aliquando displicet. Placet qui busdam. non quia abundat fratribus sed piscibus. placet quia famulis abundat et famulis. et sic fit ut vocetur obedientia cum non fit. Hanc mulier desiderant ut extra obedientiam esse queant. Multis enim modis hec obedientia queri solet parentum exactio seu fratrum seductoria exhortatio. vel etiam boni operis simulatio offensione. Est et alia species inobedientie que tamen obedientia vocatur. de qua dicitur quia obedisti voci uxoris tue plus quam mee. sed de obedientia vera per prophetam dicitur. Audiam quid loquatur in me dominus deus. Nunquid dyabolus caro aut mundus vox uxoris. vox carnis scilicet voluptas. vox mundi vanitas. vox dyaboli iniquitas. vox dei bonitas. Est autem vox creatoris ad subiectos de prelati dicens. Que dicunt facite. que autem faciunt nolite facere. ubi etiam male operantibus obedire iussit. ut sic ingrediaris et egrediaris cum dauid. cum saule et eundem honores licet reprobum cum samuele. nec bonis tamen obediatis in malum. nec pueris pradicatis in bonum.

Capitulum XXV.

O de iuvene ocio. Scium stulticia. labor scientiam generat. Labor hominis iterior labor scientie. labor exterior exercituum operationis. Scie labor in tria diuiditur. in puericia labor discipline. in iuuentute exercituum. in senio doctrine. ut scilicet ille qui nescit. in puericia discat que didicit in iuuentute ad usum ducat. que ad usum duxerit in senio doceat. Sed cum homo interior faciat in lectulo voluptatis dum somno torpescit inertie et somnis deludat curiositatis. vocat et exhortatur exteriorem hominem ut inclinet aurem rumoribus. loquatur vana. induat mollibus. mane comedat. cantus galli cene terminet lectionem. euntibus dormitum surgentes ad vigilias obuiant fratres. vigilantibus illis dormiant. redeuntibus a vigilis surgant. Sed melius forsitan esset si nihil dicerent quam si subtractis syllabis aut dictionibus offitendo psalmos decantarent. Labor et interior homo et exterior ne dicat eis. Quid statis hic tota die ociosi. Audiant tamen prelati cum oculis. nemo inquit nos conduxit. Non episcopi. non presbyteri populum. non abbates non priores puerum. Ad hunc laborem diuersi fixiunt et diuersi tempibus. mane pueri. meridie iuvenes. vespere senes. sola tamen iuuentus pondus portat diei et estus. portat materialiter pondus laboris et estus solis. Moraliter pondus carne fragilitatis et estus libidinis. Labore igitur manuum annihilat pondus temptationum. Iuuenis autem in ocio est quasi iumentum sine iugo. qui dum non tenetur obiectu vinculo. quasi bos lasciuies discurret per desideria proprie voluntatis.

Ca. XXVI. **D**E fene obstina

ro Inter abusiōes sola maior est semisobstinatio. qui mori primus mortis aduentū non abhorret. qui quasi ad ostium mundi huius positus foras spectat. nec tū vite pñtis egressus nec ingressum future consideret. audit nūcios mortis. et credere non vult eis. Casus mortem nūciat latentem. infirmitas apparentem. Sed forsitan funiculustriplex quo ligat senex difficile rumpit. dū em̄ a pueritia in mentē semis p cogitationem semitā fecerit voluptas. in sermone vanitas. in ope peruersitas. quid aliud agit nisi q̄ in p̄suetudinē quasi in funē. hęc tria torquēt. Est autē laqueus in fune. dulcedo tp̄alis in p̄suetudine. circumdario funis. impedimenta sunt carnis. dulcedine igit decipimur. consuetudine ligam̄.

Ca. XXVII. **D**E monacho cu

riali et caufidico Cum autē mōachus dī curialis ex adiuncto designat aliquid leuitatis. ordo claustrī et ordo curie diuersus. ibi sedes in insidijs cū diuitibz in oculis. hic audis non sedi cū p̄cilio vanitatis et ibi dextera tua repleta est muneribz. hic lauas inter innocentes manus tuas. ibi pauperum res violēter auferunt. Hic a paupibz sponte offerunt. Ibi laudatur peccator in desiderijs aīe sue. Hic autē benedicti iusto. Contingere enim quādoqz solet vt monachi qui curias frequentant. causas audiant. iudicia perquirant. ament decreta p̄silioz non secreta misterioz. laudari appetunt. qz pro multis loquunt sed monachi multum loquentes multis displicent. de incertis iudicant. restantur se

pissime quod ignorant Sicut res ad effectū puenire non valeat monachus caufidicus iter parat vt quod alibi fieri non potuit. rome fiat Pro p̄ncipe ergo seculi alpie frigus ytalie calores libenter patitur qui p magistro spiritali multo leuioza inuitus forsitan pateret. Queratus cartulis auctozitatibz fultus reuertitur ponit dies cause. psonas inducit. que parate sunt iurare quod est. et fidelis iteruz iuret qd non est. Quid ergo dicam nonne magis amas monachū caufidicus esse de simul discumbentibus cum herode. q̄ in vinculis et carcere teneri cū iohāne

Ca. XXVIII. **D**E vestitu super

bo monachoz ait apostolus. Non inueste preciosa que molliciei p̄ciosiorem vestem negat putasne monacho preciosiorem habitū pcedit. plus amat terrenus sponsus sponse castitatem. q̄ preciosam vestem. plus simplicitatem q̄ tortum crinez. Sic immortalis sponsus cristus plus amat interiorem habitū. q̄ exteriorē. molles molliā querunt. elati preciosa. delicati speciosa. Exterior em̄ superfluitas animi nūciat vanitatē qz vt dī beatus bern. Nemo preciosas vestes nisi ad inanez gloriā querit. Unde peccatū est querere preciosum vestitum dicente beato gregorio. Nullus estimet in fluxu preciosarum vestium peccatum deesse. qz si hoc peccatum non esset nullo modo dominus Iohannem de vestimenti asperitate laudaret. non enim vestis sed puritas mentis ornatum facit monachum vel clericum. Unde beatus iheronimus. Non tenera vestis. sed mundicia mentis ornatum facit clericum. Ipse namqz celestis sponsus christus cum p̄sperit animam virtutibz adorna

tam eius decorem concupiscit et in amplexu illius volat. Unde et petrus dā miam. Inuisibile quippe sponsum inuisibilis oblectat ornatus. et cū scrām animā spicit emere virtutibus in eius illico volat amplexus. cui dicit. Pulchra es aīca mea. suavis et decora sicut iherusalem. Sicut iherusalē ait. non sicut babilon. Babilon sane dyabolus. iherusalē inhabitat xps. Ille luxuriantis amictus vanitate reficit. hic asperis et humilibus si cordis non desit humilitas non delectat. hęc petrus. Unū notandū qd non solū in veste preciosa. sed etiā in vilī amictu potest eē iactantia. Teste beato augustino. Non solum in rerū corporearū mitiore atq; pompa. sed etiam in ipsis sordibus esse posse iactantiā. et eo periculiosiorē quo sub nomine seruicis decipit. Et philosophus dicit qd et supabundantia et defectus inordinatus ad iactantiā pertinet. Unde de beato augustino legis qd vestes nec nimis preciosas nec nimis viles habere volebat. qz in utroq; homines sua querunt. Si autē hoc aliquis in humilitate facit ppter maceratōem carnis vel humiliatōem spūs ad virtutem temperantie pertinet. sed medium tenere in huiusmodi magis est salubre. Unū dicit beatus ber. Nec affectate sordes nec exquisite mundicie pueniunt xpiano. Et ideo vestimentū tale nobis eligendū est quo possit nuditas operiri. et vis frigoris atq; omne quod extrinsecus ledit arceri. vt in die honestus appareat. et in nocte necessitatem expleat.

Capitulum XXIX.

De cibo exquisito. Cum autē legas deliquisse ionathan in gustu mellis. esau in edulio lentis. zodomitas in saturitate patris. putasne esse sine periculo tot car-

nis ferculis. tot piscium generibus. tot fixurarū diuersitatibus delectari. nonne sic differt pallacium a refectorio sicut egiptus a deserto Si ergo in deserto sumus. mirandū non est si ollas carum semper habent. adhuc inquit esce in ore ipsorum et occidit pingues eorum. Occidit enim pingues quorum deus venter est. qui nutriebant inquit in croceis amplexari sunt stercorea. Crocus in oriente nascitur. colorat et saporat. In croceis ergo nutriunt qui in initio conuersionis interius sapore virtutum reficiunt. exterius vero boni operis exemplo conantur. Sed hi amplexant stercorea. dum post sobrietatis et abstinentie vitam reuocat eos ventris cura. Et fit quandoque vt qui in sua domo ante conuersionem sobrie vixerant. postmodū in monasterio gulosi fiant. placat eorum venter deus diuersorum hostijs ferculorum. inclinat aurem rumoribus excitat saporū generibus. demulcet conuabulatione. non oratione sed ocio gaudet. somnolentia delectat. Per similitudinē ergo deus venter assimilaf dū ei tota deuotio per omnia seruit.

Ca. XXX.

De rumoribus in claustro afluētia ciborum scitari solet. inundatio verborū saturitatem ventris sequit lenitas opis et vanitas mentis. Sedit populus manducare et bibere et surrexerunt ludere. Ludere inquit. non legere. Sunt enim quidam post delicati cibi diuersa fercula qui cū in claustro sedeant non lectioni et silentio. sed rumori et curiositati vacāt. qui locū et tempus nusq; et nunq; seruant. sed instabiles et ociosi. nunc hos. nunc illos ad colloquium vocant. Pone inquit psalmista custodiam et ostium circumstantie labijs meis. Osium dixit.

s. iij.

non murum sed hostium ponit quod rem
pore et loco claudis et aperis. Est tempus
et locus tacendi et loquendi. apertus itaque
hostium in claustris hora constituta le-
ctioni in capitulo. confessioni in ecclesia
orationi in oratorio. claudis iterum in clau-
stro confabulationi. Hi autem rumores de-
bent esse claustralium. ad quos non per-
tinent bella principum secularium. sed pug-
ne temptationum. delectare ergo karissime
his rumoribus non exterioribus. gaudet
enim multi claustraliu dum de regibus fabu-
lantur. dum casus militum narrant. dum per il-
los loquuntur. a quibus ipsi non agnoscuntur.
multorum partes defendunt. pro
multis irascuntur. pro multis litigant.
ignorant tamen quod negant et affir-
mant. Si autem de regibus sermo est. docet
lectio claustris certamina regum et casus
eventus bellorum. quomodo moriebatur saul. et
quomodo eius mortem nuntiavit david. Audi-
re forsitan velles rumores pacis. non
belli. concordie. non discordie. Regina
saba nouit rumores hominum que audita
sapientia salomonis a finibus terre ve-
nit. Ca. XXXI. S

De lite in capitu-
lo Infirmi tati mortaliu ois po-
tens deus pater benigne. puides. in ec-
clesiis instituit tria. scilicet medicos. loca.
et remedia. medici sunt plati. loca ca-
pitula. modi prout remedia. Attende
igitur in samaritano prelatus in stabu-
lo capitulum in infusione vini et olei.
fomentum consolationis. et asperitatem
correctionis. hec est piscina punctio-
nis. in qua sanatus est infirmus post
promotionem vere confessionis. nec tamen sa-
nabitur nisi unus. nisi enim sit unitas de-
sanctas. qui ergo amant litem destruunt
sanctatem. Intolerabilis igitur est hec
abusio. ut ibi litiges. ubi te accusare
debes. ut ibi augeas culpa. ubi deleri pre-

ut ibi premnes christi vicariu. Premnes
christum. Sed forsitan de aliquis re-
ligiosorum. possum pati magistrum. sed
cum negligentiam prelatorum confide-
ro obedire premeno. cum video fratres
meipso deteriores. accusationes ipsorum
pati nolo. Cum dicis fratres teipso
deteriores deterior factus es quare con-
temnis magistrum an nescis christum cor-
am pilato iudicatum. tulit crucem pro
peccatis tuis. non pro suis. et tu virga
renuis flagellari. ille non erubuit cor-
am populo flagellari et tu dedignaris
spoliari coram magistro. accusari et ra-
cet accusari et litigas. si in hoc perseue-
res. in deum peccas. igitur in loco remis-
sionis inducis litem contradictionis
hic est locus pre ceteris diabolo odio
sus. hic amittit quos alibi acquisiuit.
hic est ei locus spiritui sancto consecratus.
officina spiritui sancti. in qua filii dei
congregantur. ut ei reconcilientur. Noli
esse frater sicut sathan inter filios dei
Sathan est. qui magistro tradidit et
fratribus aduersari. Noli queso esse in
capitulo sicut sathan et sicut adam in
paradiso. an nescis sathan expulsus
a capitulo celi Adam a capitulo para-
disi Iudam a capitulo christi. In primo
culpa superbie In secundo inobedien-
tie. In tercio auaricie. Lucifer non at-
tendens dignitatem creatoris casurus.
quesiuit sedem elationis. Sic quidam
claustralium dum generis nobilitate
preminent. dum literarum scientia pol-
lent. dum propria virtute ad laborandum
prevalent. dum vocis modulatione pla-
cent. dum in qualibet facultate artium
ceteros fratres precellunt. elationis se-
dem perunt Et qui ex dono tanti mune-
ris humiliores esse deberent. contra de-
biliores et illiteratos superbi tument

De dissolutōe in choro. In ecclesia cum ad opus quod inuentū fuerit accedis. humilitatis honestas diligentius obserues ne qui in ecclesia ante spectum dei venimus ibidem deteriores simus. Sunt enim quidā qui mentevagi. attoniti oculi. habitu dissoluti. plana parietū perspicientes plustrant. aliud cantant. aliud cogitant. in choro sunt corpe. sed in foro mente. Sunt etiam alij voce dissoluti qui vocis sue dono gloriānt. nec tantū gaudent de dono gratie sed alios spernunt rumentes elatione. aliter cantant quā libri habeant. forsassis ut placeant populo magis quā deo. qui sic cantant nō cantant in choro cū maria sorore moysi. sed in palacio cū herodiade ut placeant herodi et simul discubentibus. delectant enim altitudine vocis. Nemo tamen alius cantat eo quē dominus audire p̄suevit de monte sancto suo. nemo dulcius quā cui inclinat aurem suā dñs. Gloriosa mea inquit ad dñm clamaui. et exaudivit me de monte sc̄to suo. Esto igitur in valle humilitatis. ut in monte sancto audiri merearis. sed si sic cantas ut ab alijs laudem queras. vocem tuā vendis et facis eam non tuā sed alienam. caue ne monasteriū vertas in theatrum. habes in platea tua vocem. habeto etiam. frangis vocē frange voluntatem. servas p̄sonantiā vocum. serva et p̄cordiam moysi. ut per exemplū p̄cordes primo. per voluntatē deo. per obedientiā magistro. hec est p̄cordia.

Capitulum XXXIII.

De irreuerentia circa altare. Ultimo de duodecim abusibus claustrī dicturus accedo. qui me solus inter ceteros in hac parte negligentiorē reperio. qui licet

ablutis manibus. lora facie. albis vestibus indutus accedat ad altare. tamen puerus ope. pollutus ore. immundus corde. xpi corpus nō p̄imesco manibus tractare. accedo elatus ad humilē. itatus ad mitem. crudelis ad misericordem. sed tamen parit̄ humilis elatum miris iratū. crudelē misericors. Accedo seruus ad dñm non amore sed timore. non deuotōe sed usu. accedo igitur ad altare vanus curiosus vanitati subditus. Sunt etiā multi alij in seculo qui non tamen vani curiosi et voluptuosi. sed etiam cum ambitōe non cum deuotōe accedunt ad mensam xpi. qui etiam nō accederent. nisi se aliquid recepturos sperarent. Accessit ad iesum petrus et iudas. accesserunt discipuli. accesserunt et milites crucifigētes. accedunt et quotidie ad corpus xpi religiosi. accedunt et perversi sacerdotes. ex quibus multi terrenis inhiant. terrena sapiunt. non nulli assidui in plateis. in ecclesia rari. tardi ad inuestigandū culpam peccatoris. parati ad inquirenda vestigia leporis. velociores ad p̄gregandos canes quā ad p̄uocandos pauperes. libentius porrigunt panem cani quā pauperi plures seruiunt eis ad mēsam. ad mēsam nullus. Hi sunt quorum thalamus ornatio est quā ecclesia sua. mensa patior altari. cibus calice p̄ciosior equus carior missali. cappa casula pulcior. camisia delicatior alba. Ecce quō obscuratū est aurum fuligine peccatorum. mutatū ē color optimus decoris et sanctitatis in feditate vitiorum. lapides sanctuarij sunt dispersi in capite omnium platearum. quia dum per vitam mundā et orationem intus in p̄templatione dei esse debuerant. per vitam reprobam foris passim vacant. Ecce iam pene nulla secularis vite actio quam sacerdotes christi non admittrent. nulla mundi negotio.

cia. in quibus ministri altaris se non occupent. nulla res improbitas. quae monachalis ordo se non implicet. pene nulla illecebris vite blandicies. quae se castitas sanctimonialium non commaculet. Sanctuarij igitur lapides dispersi sunt in plateis. cum religiosi quique laici mundi itinera sectantur. et non solum in plateis. sed in capite omnium platearum disperguntur. quod et iacent per ministerium operis. et honorari volunt de ymagine sanctitatis. Igitur prelati subditos diligenter custodiant. subditi prelati obediant deuoti sint senes. laboriosi iuuenes. sit honestas in habitu. mediocritas in victu. in clauistro assidui. in curia rari. ut non sint curiales sed claustrales. sint intenti psalmis non causis in clauistro non sit rumor sed lectio. in capitulo non lites sed professio sit. in choro serena simplicitas. circa altare reuerentie honestas Ex his obseruantie mandatis pendet summa totius religionis et sic patet de. xij. abusibus clauistri

X Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli fratres in sancta religione. qui valde prouisi sunt ad detrahendum. et ad iudicandum alios quod multum in religione reprehensibile et periculosum est. Detractio autem secundum quod dicit hugo. est locutio ex inuidia procedens. bona illorum denigrans. Unde ille detrahit. qui bona proximi. in quantum potest minuit Sunt autem plurimi. qui propter hoc alijs detrahunt ut ex vituperatione aliorum ipsi laudabiles appareant. quod prohibet beatus iheronimus. ita dicens. Nulli unquam omnino detrahas. ut vituperatione aliorum te laudabilem videri velis. hec iheronimus. Hoc igitur vitium valde est cauendum quod detrahens et libenter detractorem audiens. ambo malignum spiritum in lingua portant Teste beato bernardo. qui dicit. Detractor et libens auditor prae-

ter diabolus portat in lingua. Est etiam lingua detractoris. quasi vipera insectivora. et lancea acutissima tres penetrans ictu uno videlicet detrahentem audientem detractorem. et cui detrahitur. quod idem bernardus. sic ait. Numquid non vipera est lingua detractoris ferocissima. plane nimis quod tam leniter inficiat statu uno numquid non lancea est lingua ista perfectio acutissima. quae tres penetrat ictu uno. hec bernardus. Tales vero vix detractores multum odit deus. putat apostolus ad romanos. dicit. Detractores deo odibiles et ideo ab unoquoque hoc vitium est valde detestandum Et sicut nostro studio non debemus materiam dare alijs detrahendi. sic per maliciam contra nos excitatos debemus patienter sustinere. ut nobis meritum crescat. de hoc dicit beatus gregorius. Lingua detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne illi peccant. ita per suam maliciam excitatos deum equanimiter tollerare ut nobis meritum crescat. puerorum namque derogatio vite nostre est approbatio. quod iam ostendit aliquid iuste nos habere. si displicere incipimus illis qui deo non placet. hec gregorius. **A** De iudicio quidem incauto. proximorum sciendum quod dubia mala quod dicuntur de proximis sunt in meliorem partem interpretanda. et nullus debet alium iudicando preuenire sine rationabili causa. unde ubi non apparet manifesta signa de malicia alicuius. debemus esse ut bonum habere in meliorem partem quod dubium est interpretando unde dicit quidam glossa. super illud apostoli. Qui non manducat manducantem non spernat et iudicet. Ex hoc namque quod aliquis habeat opinionem de aliquo absque sufficiente causa iniuriat ei et contemnit ipsum. Nullus autem debet alium contemnere vel nocumentum a liquo inferre absque causa cogente. et ideo ubi non apparent manifesta iudicia de malicia alicuius. debemus esse ut

bonum habere. in meliore preterito inter
pretando quod dubium est. Et melius est
quod aliquis frequenter fallatur habens bo-
nam opinionem de aliquo malo hominis.
Quod rarius fallatur habens malam opinio-
nem de aliquo bono. quia ex hoc fit iniu-
ria alicui. non autem ex primo. Unde cau-
endum est ne quis sit aliene perversatio-
nis temerarius iudex. et etiam si quid
forte deprehendat in primo reprehensi-
bile. non tamen statim iudicet sed potius
excuset. et si non potest excusare opus
excuset intentionem. Ad quod faciendum
hortatur beatus bernardus. sic dicens. Cave
aliene perversationis esse aut curiosus ex-
plorator. aut temerarius iudex. etiam
si perperam actum sit quod deprehendas
nec sic iudices primum. magis autem
excusa intentionem si opus non potes.
puta ignorantiam. puta surreptionem. pu-
ta casum. quod si omnino dissimulationem
rei certitudo recuset. suade nihilomi-
nus ipse tibi. et dicito apud te ipsum
sum. debemus fuit nimis temerario. quod
de me illa fecisset si in me similiter ac-
cepisset potestatem. hec bernardus. Si vero
aliqua suspitio de primo ex fragilitate
te nobis subreperit debemus illi resistere
et a diffinitiva sententia huiusmodi iudi-
ciorum continere. Unde thomas de aquino
Si suspitio de vitare non possumus quia
homines sumus. iudicia tamen firma sunt sen-
tentias continere debemus. hec ille.
B Et notandum quod qui per semetipsum
reprehensibilis est non debet iudicare alios.
quia per hoc magis seipsum perdemus
nat. Unde beatus ambrosius. Cum graue
sit de altero iudicare. ille de alterius o-
re iudicet qui in seipso non habet quod con-
demnet. ne dum de alio iudicat. in se-
ipsum sententiam ferat. hec ambrosius. Unde
unusquisque valde cautus debet sibi esse
in proferendo vel audiendo iudicium de
perversatione proximorum. quia sunt nonnulli

li qui forte lesi sunt. vel offensi per ali-
quos. Cum vero de eisdem fama non bona
exorta fuerit statim ad iudicandum ta-
les qui eos offenderunt. perficiunt et quod
se putant zelo caritatis agere. hoc non
nunquam faciunt zelo inuidie. et ideo pec-
cant. Et sunt nonnulli qui quibus non sunt
offensi per aliquos. tamen cum audiunt ma-
lam famam de aliquo statim se afferunt
esse scandalizatos et quandam molestiam
atque displicentiam in corde contra primum
accipiunt propter que caritas leditur. Et sunt
nonnulli qui cum aliqua mala de primo
audiunt. non solum indignantur illis. ve-
rum etiam super eisdem in sua cogitatione
preponunt eo quod se existimant talia ma-
la non admisisse. Unde necesse est ut in ta-
libus cauti simus. et cum aliquid inconue-
niens factum de primo audimus. non si-
mus primi statim ad iudicandum. sed ma-
gis ad sperandum. quia forte in silia vel
maiora aliquando lapsi sumus vel labi possu-
mus si lapsi non fuimus. Et quibus com-
passio circa primos sit habenda. non
tamen vitia eorum propter hoc sunt nutrienda.
sed ex zelo caritatis siue iusticie. et non
ex zelo odii et inuidie sunt arguenda.
Unde cum aliquis publice peccat. deus in
publico corrigi vel corripui vel emenda-
ri ceteri metu habeant. si autem occul-
tum est peccatum. et ad noticiam alicuius
deuenerit. debet primum suum in secre-
to moneri ut ab hoc malo desistat. nec
statim eum perdere ne sua fama ledatur
si autem noluerit se corrigere adhibe-
at unum vel duos. et coram illis corri-
piat. quem si nec sic correxerit. tunc
peremenda est eius fama. delicta illius
ac vitia sunt in publicum proferenda et
per superiores corrigenda seu punienda.
De hoc sic dicit quedam glossa. Notan-
dum quod peccata publica sunt in publico ar-
guenda ut ceteri metu habeant. sed quan-
do sunt secreta tunc debet fieri primo in

secreto. Debet igitur temptare si possit fratrem suum emendare absque detrimento sue fame. quia fama reputatur inter maiora bona hominis circa virtutes. et ideo deo corrigens fratrem debet quantum potest conservare eius famam. Alia causa est quia amissa fama vel lesa. efficitur homo inuerecundus et persequens minus a peccato retrahitur. quam prius.

Est ergo debitus processus in correctione caritativa. ut homo corrigat fratrem suum inter se et ipsum solum. ut sic possit eum saluare cum omni integritate sue fame. si autem non audierit adhibeat unus vel duo. quia etiam fama est minus bonum. quam sit bona vita. si non possit servari vita bona fratris sine detrimento sue fame. tunc procedendum est ad salutem bone vite cum aliqua lesione sue fame. et ideo adducendus est unus vel duo ad sciendum fratris delictum. ut coram eis arguatur. et si se non correxerit. tunc simpliciter detestanda est eius fama. ut conservet bona vitam vel saltem ordinem iusticie ad terrorem aliorum. et tunc testes sunt inducendi ad facti probationem. qui prius fuerant inducti ad fratris secretarum correctionem. hinc glo. Unde cum proximum audimus vel consideramus non curare. non debemus eum iudicare sed commotionem erga ipsum habere. et per illius correctionem dominum exorare. et cum corripiendus est proximus aut emendandus pro suis excessibus. per suum superiorem hoc prelatum debet ex caritate et zelo ordinato facere. Sic igitur habemus de peccatis mortalibus et eorum circumstantiis ac alijs virtutibus per dominum donavit expositum. que omnia a volentibus in statu religioso perficere sunt detestanda ac fugienda. quia ut dictum est supra status perficientium consistit primo in peccatorum ac vitiorum detestatione. necesse est enim valde omnibus maxime tamen perficere volenti

bus. ut virtutes resistant ac peccata detestentur quia per multum mala infert homini. De quo etiam dicit beatus augustinus. Peccatum est privatio glorie. corruptio nature. obprobrium fame. elongatio dei. appropinquo diaboli. amissio regni. obligatio inferni. hinc augustinus. Et beatus bernardus. Qui peccata consenserint manebit in eis horrore in exitu. dolor in transitu. pudor in conspectu magni dei. hinc bernardus. Et sicut virtutes faciunt hominem servum dei. sic peccata suum diaboli. Teste beato augustinus. qui dicit. Deus nimis peccator servus est tot demoniorum. quot fuerit vitiorum. hinc augustinus. Non solum autem fugiendum est peccatum. sed et praeteritis facinorosis commissis semper dolendum. nam sunt nonnulli. qui non solum non dolent de peccatis aliquando perpetratis. verum etiam cum ad memoriam eadem reducunt. quandam lasciviam exultationem de illis in mente concipiunt quod valde displicet deo. et multum abominabile est coram domino. Unde beatus augustinus. Nullum scelus eorum deo tam abominabile est. quam peccata praeterita unicuique nostrum dimissa reminiscendo. De eis gaudere et inde exultare. hinc augustinus. Unde unusquisque metus mortis ante mentis oculos habeat. ne in aliqua peccata ruat. quia secundum quod dicit beatus iheronimus. Audacter peccant. qui de morte non cogitant. Maxime etiam valet ad resistendum virtutibus a peccatis timor gehenne et amor dei. Nam qui perfecte perpenderit eterna inferni supplicia. que perpetua sunt omnibus peccantibus et imis que agentibus. et eterna gaudia iustorum ac societatem supernorum civium. quam privant omnes vitiose et nequiter viventes. utique talis pertimescat prava agere et peccare. De quo prosper ficat. Nulla res sic nos ab omni malo servat immunes. sicut timor supplicij et amor dei. Ad penam que peccanti debet mens

anteq̃ peccet aspiciat. ⁊ nulla eum ad peccandū delectatio carnalis inclināt. Cogitate quale malū ab illo gaudio diuine p̃templationis excludi. beatissī ma oīm sanctorū societate priuari. mori vite eterne ⁊ mori viuere sempiternē. p̃fundo gehenne fluctuanti immergi. edacissimis vermibz in eternū dilamari. nec finiri. hxc ⁊ similia cogitare nihil aliud est q̃ vitis omnibz repudiare ⁊ oīa carnalia blādimēta refrenare. hxc Prosper. Sic igit̃ p̃z p̃imum in quo p̃sistit status p̃ficientiū. vīcz in peccatorū ac vitiōz abstinentia ⁊ detestatione.

Sequit̃ distinctio secunda secunde pris Valo granati. Filius.

Quā infor-
matus sum de pctis capita libz siue mortalibz. ⁊ alijs diuersis vitijs ⁊ circumstantijs eoz a quibz primo debent abstinere p̃ficientes. Tunc de sc̃do videlicet de virtutū opatione q̃d pertinet sc̃do loco ad p̃ficientes. ⁊ primo quid sit d̃rus de hoc cupio edoceri.

Ca. I. Pater. D.

Fire debes
fili primo q̃ nequa q̃ in vita d̃ruosa poterit quis delectari q̃d in fine rit in pctis ⁊ vitijs inuolutus. Vne d̃t boe. Constat q̃ anīa peccatis obnoxia in nullo eoz que dei sunt. aut que ad beatā vitam p̃rinent. poterit delectari. Et beatus augustinus. Mens non p̃t habere regnū virtutū. nisi iugum prius excusserit vitiōz. Nec etiam s̃m beatū greg. bonū meritorie agit. nisi prius malum deserat. Unde necesse est volenti in virtutibz p̃ficere vt abstrahat se a quibzlibet vitijs. sta-

tim cum sentit se aliquo eoz interius pulsari vel exterius occupari. non solū a maioribz vitijs etiam leuioribz. i. ab ociosis verbis. a iocis. ab actionibz in fructuosis ⁊ maxime a cogitatōibus vanis ⁊ affectōibz vanis ⁊ vitiōsis ⁊ carnalibz p̃cupiscentijs q̃ nec ad horā debemus in corde p̃mittere morari ne offendam⁹ deū ⁊ sc̃s āgelos p̃fites nobiscū. ⁊ p̃scīaz sordam⁹. ⁊ bona q̃ possemus cogitare ⁊ agere interim negligimus. Sic abrahā quondāz iubente deo sacrificia offerens descendētes super ea volucres ad lacerandū vel sedandū sollicitē abigebat. Et nos ne aliqui in p̃spectu dei appareamus vacui cū sacrificia ei offerimus bone voluntatis. bone actionis. bone locutionis. sacre meditationis ⁊ pie affectōis volucres malaz cogitatōnū ⁊ affectionū statim abigere debemus. ne ea nobis dissilantibz aliquatenus nos maculent. ⁊ deo ingrata efficiant. ⁊ nobis inefficacia ad meritū ad vitam sp̃ualem p̃ficient Qui ergo bonū hospite xpm non vult effugare de hospitio cordis sui. imi coseius. i. vitia secū nō hospiter. Pz ergo quilibet p̃ficere volens p̃ra vitia se armare ⁊ viriliter resistere. ⁊ ad bonū seu fructuosū opus q̃d ex alterius ammonitōe vel ex diuina inspiratōe intelligit faciendū strennue se habere. multū em̃ p̃fectū negligimus tam meritoz q̃ p̃remioz. eo q̃ sepius tedeat nos bonis studijs insistere. ex horrore habemus difficultatē. aut si voluntatē faciendi habemus q̃d tunc etiā de tempore in tps differimus ⁊ p̃crastinam⁹ et interim irrecupabiliter perdimus tempus ⁊ premiū quod lucrari poteramus. aut ita desidiose ⁊ indeuote facimus. q̃ nec deo est valde gratum. nec p̃scientie nostre meritorium vel consolatorium. imo corrosiuum quod etia⁹

inde puniri timemus. et ex insipiditate tedet nos laboris et festinamus inde cito solui. et tedet nos aliquid simile inclinare. de hoc beatus bernardus. sic dicit. Recordare viarum tuarum. et vide quantum inter se distet via per quam hactenus ambulare oportet ad deum. et vide quantum distet ortus ab occidente. sic vias a se discorde dare. cum via per quam ambulasti sit plena leuitate ocio dissolutione corruptione vanis quibusdam delectationibus. cum te non lateat quod qui mollis est et dissolutus semper sit sua tempora dissipans. et quod vere opera eius in eo non vigeant sed potius dissipant. Profateor quidem nonnunquam cogitans mores velle corrigere carnalibus desiderijs plus et plus velle resistere. dei laudibus inuigilare proponis. hec quidem nunquam vel rarissime video a te effectui mancipari. imo si quando in cipiis sic misere desinis. ut ab inimicis tuis merito tibi illud dicas hic cepit edificare et non potuit consummare. nonnunquam cum debes orationi vel meditationi insistere torpore grauaris. somno desprimis. cogitatione superflua seducis et nonnunquam ut tempus orationis expendas in desiderijs carnis et si qua tibi confortatio gratie tribuenda esset hanc tibi subripit carnis pigritia. ita ut ipsa proferat. spiritu debili permanente. De impia matre et dura crudelitas ancillam domine substantiam voluptuosae consumere permittis domina famelica permanente. hec bernardus. Restat. ergo imminente pugna. ut a fortiori in firmior sapere. Necesse igitur est qui viam virtutum ingredi desiderat ut constantiam mentis et bonum propositum habeat quod ex dono dei perceperit in virtutibus et bonis operibus illud viriliter exerceat nam sunt nonnulli. qui deum sequentes post eum ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. De quibus gregorius. super cantica.

exponens illud dictum Curremus in odore vngentorum tuorum sic dicit. In odore vngentorum dei currimus. cum domus spiritualibus afflari in amoris visionis eius inhiamus. unde in eo quod homines deum sequuntur alij ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. Post deum ambulare qui tepide sequitur. currit qui frequenter sequitur. perfecte currit qui perseueranter sequitur. Hic autem non motus sed cursus dicitur. quia non sufficit ut sequamur nisi etiam desiderando curramus quod vero neque currere sufficit nisi etiam perfecte curramus. Paulus dicit Sic currite ut apprehendatis. hec gregorius. Et primo sciendum quid sit virtus. virtus ut ait beatus augustinus. est bona qualitas mentis. quae bene viuunt. quae nullus male vitis quae solus deus in homine operatur. Item secundum ysidorum. Virtus est animi habitus naturae decus. vite ratio. morum pietas. cultus diuinitas. honor hominis. eterne beatitudinis premium. Etymologia etiam virtutis hec est. dicitur enim virtus quasi vis intrans. Et hec vis consistit in aggressionem arduorum. et in tolerantia aduersorum. et in abstinentia placitorum. Videndum igitur nunc est de effectu virtutum. Pro quo sciendum quod sicut corpus propter frigus honorem et decorem vestimentis induit. sic anima virtutibus vestitur. ut praerimpugnancia vitia per virtutum inductionem defendat. Unde beatus augustinus Sicut corpora propter algorem. laborem. honorem. et decorem vestibus induunt. sic propter easdem causas anime virtutibus vestiuntur. ita videlicet ut cum sint multa malorum genera. nos impugnancia. per virtutum inductionem a singulis defendamur. Sed sciendum quod humana fragilitas ad vitia praeripugnancia est. et faciliter inclinatur. ad virtutes vero exercendas cum difficultate assurgit. Unde dicit ysidorus. Ad virtu-

res difficile surgimus. ad vitia sine labore dilabimur. ista enim pna sunt. illa ardua. Et petrus dami. Naturaliter hoc modo humana laborat infirmitas ut a prinerie rigore facile corruat. ad virtutum vero statū disciplināq; vivendi difficulter assurgat. hec petrus damiani. Unde necesse est ut laborē subeat ille qui cupit virtutes adipisci. nā ut dicit beatus ambro. nulla sine labore est virtus. q; labor pcessus est virtutis. Et beatus bern. Virtus doceri vult cum humilitate. queri cū labore. haberi cū amore. ¶ Et notandum q; primo multum graue est aliqd virtuosum facere opus. si aut quis assuescat in virtutibus se exercere nō esset graue. paulo post si pseuerauerit leue sentiet. ultimo etiam delectabit. Quod pbat beatus bernardus. dicens. Non natura virtutes sed usus facit. primū tibi impositabile videbit aliqd virtuosum facere si assuescas iudicabis non adeo graue paulo post nec senties. paulo post etiam delectabis. hec bernardus. Sed sunt nonnulli qui quidem virtutibus desiderant distari. sed laborem et dolorem p eis obtinendis nolunt subire. volunt a passionibus carnalibus temporalibus temprari. et carnis castimoniam possidere. sed neq; volunt dolores necessarios p eis de virtutibus sustinere. De hoc dicit cassianus in collationibus patrum. Est voluntasque virtutum doloribus non acquiescit. sic querens a passionibus temprari carnalibus ut nequaquam velit dolores necessarios sustinere. sine quibus desideria spiritus nequeunt possideri. absq; castigatione carnis castimoniam desiderans obtinere. sine vigiliarum labore acquirere puritatem. cum requie carnis spiritus libus exuberare virtutibus. absq; ullius exasperatione puritatem patientiam possidere humilitatem christi sine honoris mundani

exercere iactura. religionis simplicitatem cū seculi ambitione seruare. christo cum hominū laude ac favore seruire. postremo sic vult futura consequi bona ut non amittat presentia. hec cassianus. Non solū aut est habendus labor in acquirendis virtutibus verum etiam omnis industria et studiū est adhibendum. ut homo scire possit ac valeat cum dei adiutorio in operibus virtuosis se exercere et hoc ipsum tñ totum non sibi sed gratie dei attribuet. Unde etiam paulus quasi gloriando dicit. Scio humiliari et abundare et penuriam pati. Quod beatus gregorius exponens super ezechielem sic ait. Nunquid non fratres ars est aliqua humiliari et abundare. satiari et esurire. et penuriam pati. ut p magno se scire ista tantus predicator insinuet. Ars omnino et mire discipline scientia que toto nobis cordis desiderio est discenda. quem enim penuria sua nō frangit. a gratiarum actione non retrahit. in rebus temporalium desiderio non accendit. scit humiliari. hoc enim in loco apostolus humiliari dicit penuriam pati. Nam statim subiunxit. scio et abundare. Qui enim acceptis rebus non extollit. qui eas ad usum vane glorie nō retorquet. qui solus non possidet quod accepit. cum hoc cū indigentibus misericorditer diuidit scit abundare. Qui vero acceptis alimentis non ad gurgitatem ventris sed ad temperatōem virtutis nec plus carni tribuit q; necessitas petit scit satiari. Qui alimentorum inopia sine murmuratione tolerat. nec p necessitate victus agit aliquid unde aia peccati laqueum incurrat scit esurire. Quem ergo nec in abundantia supbia eleuat nec in necessitate cupiditas irritat. nouit abundare et nouit penuriam pati. Qui cū statim subderet. Quia possum. ne elationis verba crederemus eē adiūxit in quo. in

eo qui me pfortat. Ecce in altū ramus
prodūit sed qz in radice se tenet. in vi-
riditate pmanet. in altū em surgens
aresceret. si se a radice diuississet Sibi
em a radice nihil tribuit. qui oīa se pos-
se nō in se s; in eo qui se pfortat faret.
hec greg. Laborandū igit est. et studio
se agendū. p adipiscendis vutibz. qz
īpe nobilitant hōiem et reddunt ama-
bilem deo et hōibz. Un beatus iheron.
Summa apud deū libertas est clarere
vutibz. solus em ille nobilis est. quē
nobilitat sua vutis. Summa etia; apud
deū nobilitas est non seruire peccatis
Un et tulus dr. Si quid optimū volu-
mus adipisci. vuti opa danda est. ni-
hil em vute amabilius. nihil qd ma-
gis alliciat ad diligendū cū ppter vir-
tutū nobilitatē et pbitatem etiā quos
nūq; vidimus diligamus. hec tulus.
Hoc igit attendendū est q sancti viri
oēm diligentia adhibuerūt quō inte-
riorem hōiem suum. viz aīam vutibz
decorarent. sciētes nihil acceptius eē
deo. q; in hōi bonis se frequēter exer-
cere Unde beatus bern. dr. Dis cura
sanctoz spretu ornatu cultuq; supfluo
exterioris sui hōis. qui certe corrupi-
tur oī se diligentia prebuit et occupa-
uit extollendo et decorando interiores
illū hōiem. qui ad ymaginē dei est et re-
nouat de die in diē. certi em sunt. deo
non posse eē quicq; acceptius ymagi-
ne sua. si pprio fuerit restituta decori.
quem videlicet decorē nō nisi vutibz
psequunt. hec bern. Qui igit desiderat
habitaclum sui creatoris effici ador-
net lectulū sue pscie decore vutuz. qz
nequaq; mentē seu cor alicuius ingre-
dit. nisi fuerit vutibz decoratū. quod
pbat beatus bern. sic dicēs. Deus qui
dñs vutū d; nequaq; thalamū mē-
tis ingredit. si non fuerit lectulus cō-
scientie virtutibz adornatus. quantū

cūq; te affligas. quantūcūq; te cruci-
es. non sui copiam tibi tribuit deus.
nisi fueris vutibz decoratus. hec bern.
Et norandū q sicut deus. qui creauit
hōiem ad ymaginē suam est caritas.
bonus. mitis. misericors et c. q de eo
legunt. **G** Ita homo creatus est
vt bonus et patiens mitis et vtuosus
esset. quanto quis in seipso vtuosior ē
tanto ppinquior est deo. et maiores sui
creatoris gerit similitudinē. De hoc
in libro de spiritu et anima d; sic Sicut
creator qui hōiez creauit ad ymaginē
suam. ē caritas. bonus. mitis. iustus
et misericors et cetera sanctorum infig-
nia vutuz. que de eo legunt. ita homo
creatus est vt caritatē habeat et bonus
sit et mitis iustus patiens et māfuetus
quas virtutes quanto quisq; in seipso
plus habet. tanto ppinquior est deo et
maiozem sui conditoris gerit simili-
tudinē. Si vero quod absit aliquis p-
deuiat vutibz ab hac nobilissima sui cō-
ditoris similitudine degener oberret.
tunc fiet de eo qd scriptum est. Homo
cum in honore esset non intellexit et c.
Quis maior honor potest esse hōis. q;
q ad similitudinem sui conditoris cō-
dret. et eisdē virtutum vestimētis ve-
stiret quibz et conditor. de quo legitur
Dominus regnavit decorem indutus
est. i. omnium vutū splendore et to-
rius bonitatis decore ornatuz. vel qd
maius pōt esse hominī de decus aut mi-
seria q; vt hac similitudine sui condi-
toris amissa ad informem et irrationa-
bilem brutoz iumentoz similitudi-
nem dilabit. Quapropter quisq; dili-
gentius attendat prime pditionis sue
excellentiā. et reuerende sancte trini-
tatis ymaginem in seipso agnoscat ho-
nozemq; diuine similitudinis. ad quā
creatus est nobilitate mox et exercitatio-
ne vutū dignitate meritoz habere pte

dat. ut qñ apparebit tunc ei similis ap-
pareat qui eñ mirabiliter ad similitu-
dinē suam in primo hoīe p̄didit. mira-
bilisq; in sc̄do. i. in seipso reforma-
uit. Nec in libro de spū et anima. Ecce
quō per virtutum decorem p̄mouemur
ad dei similitudinē et unimur cū ipso.
et efficiamur filij dei. et denominamur.
p̄pter hoc etiam dñi sumus. non quidē
naturaliter sed per gratiam et adoptiue
De hoc per quendam sic dicit Sāctimo-
nia vite siue virtutes animā deuotā p̄-
mouent ad dei assimilationē. Assimila-
tio autē dei perficit hominē dei deno-
nationē ut homines dicant dñi sicut ip-
se deus est dictus. non tñ naturaliter.
sed adoptiue. hęc ille ¶ Unde in
rebo humanis principale bonū est vir-
tusque deo semp̄ inhxere facit. Con-
trario vero peccatus a deo nos sepan-
s malo dyabolo facit copulari. Quod te-
stif Theodorus abbas in sua collatōe
sic dicens. Nihil in rebo dumtaxat hu-
manis principale bonū credendus est
mihi sola virtus animi quē fide sincera
nos ad diuina perducens illi incōmu-
tabili bono facit iugiter inhxere. Et
e contrario nihil malum dicendum est
nisi p̄ctm̄ solum qd̄ a bono deo nos se-
parans malo facit dyabolo copulari.
hęc theodorus in collatōe sua. Festina-
re ergo debemus cum omni diligentia
ad resistendū peccatis ac virtijs et ad hę-
rendum virtutib; qz sicut virtutes su-
os amatores pulcros et splēditos red-
dent in futuro seculo. ita vitia ad illaz
perhennē mansionē tenebrosos ac im-
perfectos transmutent. Unde p̄afun-
cius abbas in sua collatōe sic dicit. Fe-
stinare debemus omni instantia ut in-
terior quoq; noster homo vitioz diu-
tias quas in anteriori p̄uersatōe p̄tra-
xit vniuersas abijciat atq; dispergat q̄
corpore atq; anime iugiter coherentes

pprie nostre sunt. ac nisi adhuc in hoc
corpore p̄stitutis a nobis abiecte fue-
rint et abscise. etiā post excessum nos
non desinent p̄municari virtutes. vel
ipsa caritas que eoz fons est in hoc se-
culo p̄quisita post finez huius vite pul-
crum ac splēdidū amatorem suū red-
dent. Itavicia ad illam perhennē com-
moratōem obfuscant mentem quodā
modo colorib; totam infectāq; trans-
mutent. Pulcritudo enim vel disformi-
tas anime virtutū vel vitioz gignit qua-
litate. ex quib; quidaz attractus color
aut ita splēdidam eam reddet ut a p̄-
pheta mereat audire. Et p̄cupiscet rex
decorem tuum. Aut certe tetrā feri-
dam atq; deformē. ita ut fetorez pprie
turpitudinis ipsa p̄fiteat et dicat. Cō-
p̄tuerunt et corrupte sunt cicatrices
mee a facie insipientie mee. Et id cir-
co hęc sunt pprie nostre diuitie que cum
anima iugiter p̄morant. quas nobis
regum nullus hostium nec p̄ferre pote-
rit nec auferre. hęc sunt pprie diuitie no-
stre quas nec ipsa mors quidem vale-
bit ab anima separe. hęc p̄afunci? ¶ Et
vere diuitie nō sunt res terrene. sz virtu-
tes quas anima post hanc vitam secum de-
fert ut in eternū viuere possit. Teste be-
ato bern. qui dicit. Vere sunt diuitie q̄s
fidelis anima secū portat ut in eternū vi-
uat ¶ Ad amorē etiam virtutum
hortat Johannes abbas montis sinai
sic dicens. Sit tibi pater spūs dei qui
ad onus peccatoz tuoz tecū collabora-
re vult et etiam p̄t. mater vero tua sit cō-
punctio a sordib; lauare valens. Fra-
ter vero qui ad cursum et viam supernā
tecum collaborat et coartat. Posside
vxo-
rē inenulsi-
bile memoriā mortis.
Filij vero tui dilectissimi sint. suspiria
cordis et gemitus. Seruū posside cor-
tuum. amicos vero sanctas virtutes.
que quidem in tempore exiit tibi p̄-
t. ij.

desse possunt. si tibi amice fuerint. Nec
est generatio querentium dominum. hec iohannes.
Et norandum quod ille tribus pollet
qui ex alia preuitus non subiacet nam
tribus una. sine alia. aut omnino nulla est
aut imperfecta. hec tangit beatus gregorius.
xxij. moral. sic dicens. Quisquis vir-
tute aliqua pollere dicitur. tunc veraciter pol-
let. cum virtus ex alia parte non subiacet.
nam si ex alia parte te virtus subdit. nec
hoc est solidum. ubi stare putabam. una
queque enim virtus tanto sola minor est.
quanto deficiunt ceterae. nam sepe quosdam
pudicos quidem vidisse nos contingit.
sed non misericordes. quosdam quasi mi-
sericordes. sed nequaquam iustos. quos-
dam vero quasi iustos sed in se potius quam in
domino confidentes. Certum est. quod nec ca-
stitas in eius corde vera est. cui humi-
litas deest. quippe quod superbia se intrinse-
cus corrumpebat semetipsum diligens
a diuino amore fornicatur. nec humili-
tas vera est. cui misericordia iuncta non est. quod
nec humilitas dici debet. que ad passi-
onem fraternae misericordiae nescit inclinari. Nec
misericordia vera est. que a rectitudine iusticie
aliena existit. quod que potest per iusticiam
pollui. nescit. proculdubio sibi ipsi misere-
ri. nec iusticia vera est. que fiduciam
suam non conditor omnium. sed in se forasse
aut in rebus conditis ponit. quod dum a creato-
re spem subtrahit. ipse sibi principalis
iusticie ordinem pervertit. una itaque vir-
tus sine alia aut omnino nulla est aut im-
perfecta. hec gregorius. Sed et hoc scien-
dum quod magna est virtus tribus exi-
stere. et tamen vanam gloriam. que ex hoc
venit contemnere. Unde beatus augu-
stinus. Virtutes habenti magna vir-
tus est contemnere vanam gloriam.
contemptus enim eius in conspectu dei
est. nam recte vivere et nolle laudari.
quid aliud est. quam inimicum esse rebus
humanis. pertinet ad oculum mundum

non intrari. in recte faciendo laudes
hominum non habet simplex cor id est
mundum cor. nisi qui transcendit huma-
nas laudes et illum solum intuetur cui res-
cte vivit. qui conscientie solus inspector
est. nihil consequentius sinistra videtur
significare. quam ipsam delectationem lau-
dis. nesciat sinistra. id est se non immiscet
at conscientie tue laudis humane appe-
ritio. hec augustinus. Et sic habemus
de virtutibus et eius effectibus.

Filius

Scire cupio que virtus sit prima
quam perfectiores debent aggredi
ut ad ceteras virtutes sequentes veni-
re possint.

Capitulum .II. De R.

Oebes scire quod
prima virtus et per quam pervenit
ad alias virtutes est timor domini. De
quo per psalmistam. Initium sapien-
tie timor domini. ipse enim timor totius
religionis est exordium. sine quo nul-
lum bonum poterit pullulare vel ma-
nere. Teste beato bernardo qui ait. Si
ne timore que gratiarum prima est. et
totius religionis exordium nullum bo-
num pullulare poterit vel manere. om-
ne enim virtutum edificium vergit in pre-
cipitium. si huius gratie amiserit fun-
damentum. Quid plura conexa sunt ti-
mor et religio nec alterum sine altero
potest remanere. per timorem enim mundo
renunciamus. nosmetipsos abnega-
mus. crucem nostram post dominum
portamus. hec bernardus. Nam timor domini ex-
pellit peccatum ab homine. et nihil con-
servat ita a vitiis immunes sicut hec
virtus. Unde per sapientem dicitur. Timor
domini expellit peccatum. Nam qui si-
ne timore est non poterit iustificari. Un-
de beatus ieronimus. Nulla res ab
omni peccato ita nos servet immunes

sicut timor dñi et mors supplicij. hxc ille
ro. Qui enim fidē dei habent timēt sup
plicij. qui timent supplicij continent se
a peccatis. et consequenter a terrena af
fectōe se disjungūt. De quo per maxi
minū sic dicitur. Qui credit dñō timet sup
plicij. qui vero timet supplicium absti
net se a vitijs. sustinet tribulatiōem. q̄
vero sustinet tribulatiōem habebit in
deo spem. spes autē in deo sepat ab omī
terrena affectōe. ab hac vero mens se
pata habebit circa deū caritatem. hxc
maximinus. Per timorē etiam dñi ad
p̄mā agendā. ad bene operandū cō
pungimur. et ad mundū relinquendū
animamur. Qdā affirmat quedā glos.
sic dicens. Per timorē quippe sanctū
ad bene operandū p̄pungimur et ad o
dij omniū visibiliū et cupiscibiliū et
p̄prij corporis et p̄prieluctantis inui
tamur. et ad agendā penitentiam et ad
mundū relinquendū animamur. et sol
licitudine implemur ad seruiendū dō
fine negligētia die ac nocte. hxc glosa
Qui igit iusticiam desiderat et legem
dei custodire ac p̄servare timorē eius
et amorē studeat habere. q̄ difficulter
sine timore poterit quis iusticiā ac p̄
cepta illius custodire. De quo basilis
Difficile iusticia sine timore custodire
non illum timorē qui t̄palia bona si
bi subtrahi p̄mescit. quē perfecta di
lectio foras mittit. sed timorē dñi san
ctū qui p̄manet in seclā. quo iustus de
um quanto ardentius diligit tanto so
lertius offendere cauet. Dicit et inde
cassiodorus. Cum audis q̄ dñs tuus
dulcis est. attende quid diligas. Cum
audis rectus attende quid timeas. ut
amore et timore dei exercitatus legem
eius custodias. Et s̄m beatus august.
Considerandū est q̄ per timorē plene
bona vita retinet. per bonā vitam bo
na p̄scientia p̄patur. per bonam p̄sciē

tiam nulla pena timetur. discat time
re qui non vult tremere. hxc augustinus
Unde notandū q̄ ipse timor locū p̄
parat caritati. cū aut caritas cepit in
corde hominis habitare expellit timo
rem qui prius locum caritati p̄pau
erat. quantū enim caritas crescit timor
decrescit. et quanto caritas fit in corde
feruentior. tanto feruentius timor so
ras pellit. Necesse ē ergo ut intret pri
mo timor per quem veniet caritas. oc
cupet cor ut inducat caritatē. De hoc
beda super illo verbo iohannis Timor
non est in caritate. sic dicit. Quid di
cemus de illo qui cepit timere diez ius
dictij. si perfecta in illo esset caritas nō
timeret. perfecta em̄ caritas p̄fecta fa
ceret iusticiam et non haberet quare ti
meret. imo haberet quare desideraret.
ut transeat iniquitas et veniat regnum
dei. Et ergo timor non est in caritate.
sed in qua caritate non inchoata. in q̄
ergo non p̄fecta. q̄ perfecta caritas in
quit foras mittit omne timorē. Ergo
incipiat timor. q̄ incitium sapie timor
dñi. Timor quasi locū p̄parat caritati
cum aut cepit caritas habitare. pellit
timor qui ei p̄pauit locum. quantū
em̄ crescit illa. ille decrescit. et quantū
illa fit interior timor pellit foras. ma
ior caritas minor timor. minor caritas
maior timor. Opus est igit ut intret pri
mo timor per quem veniet caritas. Occu
pet igit cor tuū ut inducat caritatē. iā fa
cta securitate per caritatē in aīol quale
gaudij nobis ē vel in hoc vel in futuro
seculo. quis nobis nocebit plenis cari
tate. Videte quō exultet apls de ip̄a ca
ritate. quis nos inq̄t sepabit a caritate
xpi. tribulatio an angustia. hxc beda
Sciendū q̄ sp̄s timoris sunt sex
Primus est timor naturalis quo timet
quilibet naturalit̄ nociuū nature. iste ti
mor nec est bonus nec malus. q̄ non
c. iij.

2. Subest libero arbitrio. Secundus timor est humanus. quo timet quis pelli sue plus debito. hic est malus et quoniam venialis et quoniam mortalis secundum quod amor huius vite ex quo oritur minor vel maior est. Mortalis ut cum quis potius peccaret mortalius quam amitteret vitam suam Venialis ut cum quis faceret prius veniale peccatum quam mitteret se occidi.
3. Tercius timor est mundanus quo timet aliquis nimis rebus suis hic similiter malus est. nascens ex amore rebus temporalibus et est quoniam mortalis. quoniam venialis penitus eodem modo quo dictum est de humano Quaternus est timor servilis. quo quis timet peccare propter gehennam principaliter. De quo timore dicit hugo de sancto victore. Servilis timor est pro evitanda pena abstinere a malo. retenta mala voluntate. quod beatus augustinus confirmat sic dicens. Quando tamen pene non amore iusticie fit bonum. non fit in corde quod fieri videtur in opere. quoniam homo mallet non facere si posset impune. hic augustinus. Quintus est timor initialis. quo timet quis et gehennam et dei offensam et habet quasi duos oculos unum ad penam alterum ad deum et hic est principalior. De quo dicit hugo de sancto victore. Initialis timor est pro evitanda pena cum perverso opere etiam perversas cogitationes refecare.
6. Sextus timor est filialis quo timet quis principaliter offensam dei vel separationem a deo. De quo dicit hugo de sancto victore. Filialis timor est bono firmiter inherere eo quod illud amittere nolit qui ex succedente caritate nascitur ut ipsum timere nihil aliud sit. quam degustatum in caritate bonum iam nolle amittere. Et hic quidem timor aliquid pene adiunctum habet. dum in incerto ambulamus. et propter incertamque partem adhuc declinare status vite sue mirabilis Sed cum mirabilis nulla erit tunc nulla ex incerto suspi-

cionis pena inerit. et timor quodammodo sine timore erit. ubi et de stabilitate certi erimus et tamen reverentiam creatori exhibere non desistemus. hic hugo. Et notandum quod coiter homines vocantur primo ad perversiorem primorem et processu temporis per amorem iustificantur. Tunc beato bernardo. qui dicitur timore vocatur amore iustificatur. nam principium nostre salutis est timor domini. de quo nascuntur ceterae virtutes. quousque ad caritatem perveniunt. De hoc dicit cassianus principium nostre salutis atque sapientie secundum scripturas timor domini est. De timore enim domini nascitur punctio salutaris. de punctione cordis procedit abrenuntiatio. id est contemptus omnium facultatum. de nuditate humilitas procedit. de humilitate mortificatio voluntatum generatur. de mortificatione extirpantur atque marcescunt vitia. de virtutum expulsiōe fructus fructificatur atque succrescunt. De virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. per cordis puritatem apostolice caritatis perfectio possidetur. hic cassianus. Sciendum quod sicut in via huius seculi audacia fortitudinem parit. ita in via dei audacia debilitatem. et sicut in via seculi timor debilitatem. ita in via dei timor fortitudinem gignit. Nec tangit beatus gregorius. x. moralium. ita dicens. Via dei a timore incipit ut ad fortitudinem deveniat. nam sicut in via seculi audacia fortitudinem. ita in via dei audacia debilitatem parit. et sicut in via seculi timor debilitatem ita in via dei timor fortitudinem gignit. Salomone attestante qui ait. in timore domini fiducia fortitudinis Timor quippe domini esse fiducia dicitur fortitudinis. quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit. quanto se auctori earundem temporalium veracius per fortitudinem

nem subdit. que in timore domini con-
stituta non inuenit extra quod metuat
q2 dum recto metu p̄ditori omnium iun-
git. potestate quadam sup̄ omnia sub-
leuat. hxc grego. Iusti etiam viri cu3
intente p̄siderāt quomō assistere opor-
teat coram districto iudice valde pri-
mesunt. reducunt nāq3 ad memoria3
praua opa que fecerunt. et qualiter di-
stricta illa deus diiudicat attendunt et
perituros se absq3 dubitatōe p̄sciūt
si remota pietate reducent. Qd̄ idem
beatus grego. viij. mora. tangit dicēs
Iustoz mens sp̄ sollicita venturo exa-
mini intendit. omne namq3 qd̄ agunt
metuunt. dū caute p̄siderant qui ante
quantū iudicem stabunt. intuent potē-
tiam illius magnitudinis. et p̄sant qn-
to reatu p̄stricti sint p̄pie infirmitatis
enumerāt mala p̄p̄i operis et p̄tra hec
aggregantur bona p̄ditoris. p̄siderāt
praua que districte iudicet. bona opa
q̄ subtiliter p̄snet. et p̄ituros se absq3
ambiguitate p̄sciunt si remota pie-
tate iudicent. q2 hoc ip̄m quoq3 iuste
p̄videmur viuere culpa est. si vitā no-
stram cū iudicat hanc apud se diuina
miscdia non excuset. Hinc in eodem
libro scriptū est Astra non sunt mūda
in p̄spectu eius. q2 apud deus districte
iudicāti ipsi quoq3 maculas inquina-
tionis habent qui per mundiciā3 san-
ctitatis lucēt. Contemplant igitur q̄
districtus iudex veniat qui dum vi im-
mense magnitudinis cordiū secreta il-
luminat. omnes ante oculos culpas re-
ducit p̄sant quanta illi firverecūdia
in p̄spectu tūc totius generis humani
angeloz omniumq3 archangeloz p̄fun-
di perpendunt. qui post p̄fusione cruci-
atus maneat et deficienter carnem ge-
lxnna p̄sumat. hxc greg. P̄sant etiā
am electi et iusti viri a quanta beatitu-
dine ad quantā corruptionis sue mise-

riam ceciderunt. perpendunt nāq3 nō
que in hac vita tolerant. sed metuunt
ne post hanc vitam grauiora patiant.
lugent q2 in hoc exilio et seculo detinē-
tur. timent ne et cum exilium relinqui-
tur mors eterna subsequat. Sed ele-
cro3 animus debet talem metum et do-
lorem a se excutere et ad sola eterne pa-
trie desideria se extendere pondus for-
midinis abijcere. et in virtute amoris
dei se exercere. Ista p̄memorat beatus
grego. xij. mora. exponens illud Job.
Indignatio sagittarū domini ebibit
sp̄m meum. sic dicit. Sagittarū indi-
gnatio sp̄m bibit. q2 super ne sentētie
electos quos in peccatis inuenit dum
voluerit immutat. ut duriciā suā trās-
fira mēs deserat. atq3 ex saluiferovul-
nere sanguis p̄fessionis currat. P̄sant
namq3 vnde lapsi sunt. p̄sant a
quanta beatitudine. ad que corruptio-
nis sue tormenta ceciderunt. et non so-
lum gemunt in his que sustinent. s3 in
sup̄ metuūt hoc qd̄ districtus iudex de-
linquentib3 de gehenne ignib3 minat
Unde et recte per iob subdit. Et timo-
res tui militant p̄tra me. Iustoz mēs
non solum perpendit qd̄ restat. videlz
qualia in hac vita patit. metuit. ne p̄
hanc grauiora patiat. luget. q2 in hu-
ius cecitatis exilio a paradisi gaudijs. ti-
met ne et cum exilium reliquit mors
eterna subsequat. Jam ergo sententi-
am tolerat in pena. sed minas adhuc
venturi iudicis timet ex culpa. Hinc
ps. ait. In me transierūt ire tue et ter-
rores tui turbauerūt me. Interim q̄p-
pe iudicis postq̄ ire pertransierunt etiā
terrores perturbāt. q2 iam aliud de dā-
natōe patimur. et adhuc aliud de eter-
na ultione formidamus. Unde dicif
Et terrores tui militant contra me. ac
si aperte diceret. percussus quidem de
p̄sentibus doleo. sed in hoc dolor sit
r. iij.

gravis quia in pena positus adhuc supplicia eterna pimesco. Debet tñ a metu et dolore animus excuti et ad sola eterne patrie desideria extendi. Tunc em nobilitatē nostre regenerationis ostendimus. si patrem diligimus. quē nūc servili mente vt dominū formidamus. Unde per paulum dicit. Non accepistis spiritum servitutis. itē in timore et pondus itaq; formidinis mēs electi possident. in virtute se amoris exerceat. renovationis sue dignitatem desideret. ad adiutoris sui spem anxiet. quē quousq; aspicere non valet eternitate eius necesse. i. vt intimum cibum suū esuriens expectet. hxc gregorius Qui igit in pueris viri se pstitutum considerat. timeat incidere in gehennam et ideo vitam suam emendando et penitēdo corrigat. Qui vero iam virtuose vivit et in statu proficiendi est timeat ne ab eodē statu. per suam negligentiam corruat. Oportet em fm apostolum vt cum timore et tremore nostram salutē exerceamus ac iugiter in tali salubri metu perseveremus. Sic igitur habemus de timore. Filius.

Quē scire que virtus primo oritur de timore.

Ca. .III. Pater: **D**

Debes scire qd

ex timore dñi procedit siue oritur bona voluntas. qui em timet pro suis excessibus damnari seu a deo separari. mutat voluntatem suam pravam in bonā et sicut timor est initium oīm virtutum sic etiam bona voluntas est origo et mater oīm bonorum. Hoc pbat beatus bernardus sic dicens. Bona voluntas in aīo est origo oīm bonorū et oīm mater virtutū. sicut e contrario mala voluntas est origo oīm vitiorum et malorum ideo custos anime sue valde sol

licitius esse debet. circa custodiam voluntatis sue. hxc bern. Unde magnum et principale donum dei est bona voluntas. quia quicquid agi non potest esse bonum. nisi ex bona voluntate procedat sine qua etiam nemo salvari potest. Unde richardus de sancto victore. Inter omnia bona que ad salutem hominis spectare vident. primum et principale donum bona voluntas esse cognoscitur. per quam in nobis diuine similitudinis ymago reperitur quicquid homo agat bonum esse non potest nisi ex bona voluntate fiat. similiter malum esse non poterit. sine bona voluntate oīno saluari nō potes. cū bona voluntate perire non potes. hxc richardus. **P** Et notandum q voluntas corrupta seu inordinata et consuetudo mala plurima sepe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Remissa nāq; voluntas generat mentis leuitatem ex qua prodeunt inconstancia morum leticia vana. cordis lascivia et multa alia. et in hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo male voluntatis effectus vel male consuetudinis suam singula ducūt originem. Ista commemorat beatus bernardus in epistola ad carthaginienses sic ait. Sicut magno aliquando labore et studio perseverante virtutes trahuntur in affectum et mentem bonam. sic vitia leuissima remissioris conscientie oportunitate transeunt in consuetudinē. et quasi naturalia efficiunt sed nullum vitium est naturale. Omnis vero virtus naturalis est. Consuetudo tamen vel corrupte vel in aliter negligētie plurima sepe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solz. nā remissa voluntas facit leuitatē mentis. ex qua pdeūt instabilitas mētis. inconstancia morum. vana leticia sepe vsq; ad lasciviam carnis vel multa alia in

negligentiam vel transgressionē ppositi ex leuitatis vitio venientia. in hunc modū omnia genera vitioꝝ ex aliquo malevoluntatis affectu vel male pſuetudinis vſu ſua ſingula ducunt originem. que quanto diutius menti inolita eſt. tanto fortius heret ⁊ fortioribus remedijs indiget. etiam curā inquirat diligentiorē. huius enim peſtes vitioꝝ rumꝝq; in vltimam ſolitudinē ſolitariū perſequunt. ⁊ ſicut bene pſcretavit tuſ ⁊ fideliter animo infidēs poſſeſſorem ſuum in nulla deſerit multitudinē ſic vitium pſuetudinis poſſeſſorē ſuū liberē eſſe non parit in qualibet ſolitudine. nam niſi pſtinaſtudio ⁊ prudenti labore expugnata fuerit pſuetudo ſuperari alis non poteſt. vincitur poteſt. ⁊ quomodoꝝq; ſe pponat animus heret ⁊ in quavis ſolitudine ſecretum vel ſilentium eſſe non parit cordis. hec bern. Laborare igit debemus vt noſtram voluntatē ſi praua ē aut remiſſa corrigamus. qz ſi in quantum in nobis eſt velimus vires ad bene operandū apponere ⁊ pmptra fuerit noſtra voluntas. niſi poterit nos auxiliante dño a virtute ac bonis operibus phibere. Unde criſoſt. Poſſibile eſt iuſſa dei implere ſi tñ velimus. Si em̄ in q̄tum in nobis eſt vires velimus apponere. maximū deus adiungit auxiliū. qz ſi pmptra fuerit in nobis volūtas. niſi erit quod nos a virtute poſſit phibere. hec criſo.

¶ Et ſciendū eſt qd voluntas bona pdeſt ad ſalutem hoīm etiam ſi effectū boni operis non habuerit. qz quicquid vult homo ⁊ non poteſt perficere. hoc deus p facto reputat. ſi enim niſi habet quis dare. det voluntatē quā habet ⁊ totū dedit. De hoc primo dicit beatus ihero. Voluntas pdeſt. q̄ ſi effectū non habuerit. tñ premiū nō amittit Item beatus ambro. Affectus tuus

operi tuo nomen imponit. quicquid vis ⁊ nō potes deus p facto reputat. Et beatus augu. Bona voluntas cui non eſt facultas opis. ſufficit ſibi ipſi. ſufficit etiā deo. ſi niſi il dare habes. da voluntatē quam habes ⁊ totū dediti. Omnia ei implevit qui qd potuit fecit. hec auguſt. Unde qui habere vult magnū meritū magnā habeat voluntatem. qz quantum creſcit bona voluntas tantum creſcit ⁊ meritū. De hac voluntate dicit beatus bern. Bona voluntas nec dari p̄t inuito. nec auferri niſi volenti. ergo totum meritum hoīs eſt in bona voluntate. Quantum creſcit voluntas tua tantum creſcit meritū tuum. tantū mereris quantum vis. fac magnā voluntatem ſi vis habere magnū meritū. ita deus piſſimus ⁊ miſericordiſſimus in eo noſtram redemptionem in quo nullus niſi velit egere p̄t. Amare namq; equalit ⁊ diuites ⁊ paupes poſſunt. licet equaliter dare pecuniā non poſſint. Voluntas tñ bona nō eſt. ſi non operet quod poteſt. hec bern. De hac voluntate etiā notandū qd ſicut voluntas ſi fuerit vitioſa in hoīne facit aſiam vitioſam. ita ⁊ bona voluntas ſi aſuerit efficit animā bonā. ¶ Que etiā hz q̄tuor gradus Primus gradus eſt volūtas recta Scd̄s voluntas valida Tercius deuota Quartus volūtas plena. In quibus bone volūtatis gradibus d̄z aīa deuota de die in diē pficere ⁊ ſe in illis exercere. De hoc per beatū bern. ſic d̄r. Sermo dei duo operari debet. ⁊ animas vitioſas ſanare. ⁊ bonas ammonere. vitioſas dixerim non ad omnes quibus in eſt vitium. ſed que vitio ex voluntate conſentiunt. nec reſiſtunt quantum poſſunt. Bonas dico animas non ſolum perfectas. ſed etiam incipientes. que licet vitium habeant. tamen nullo modo conſentiunt ſed repugnant. Et tra

les aīe licet ex infirmitate vel ignorantia sepe cadant. tñ p bonā voluntatem quā habent resurgūt. Nec est enim que bonā facit aīam Si nō voluntas fuerit vitiosa. vitiosam facit aīam Si qz homo sicut iob ait. Nunquam in eodem statu pmanet. aut em̄ deficit aut p̄ficir. p̄ficiendū est in hac voluntate. qz ipsa est de qua p̄pheta ait. hec est via dñi ābulare in ea. primus gradus huius vite est recta. Secundus valida. Tercius deuota. Quartus plena voluntas. In primo gradu aīa mēte legi dei p̄sentit. sed carne repugnante bonum qd diligit p̄ficere non inuenit. sed sepe malū qd odit p infirmitatez facit. In scdo gradu aīa non solū malū qd non agit odit sed etiā bonū qd diligit licet cū grauedine fortiter tñ p̄ficir. In tercio gradu iaz dilatato corde currit viā mandatorū dei. ⁊ delectat in eis sicut in oībo diuicijs In quarto gradu sunt angeli qui ea facilitate qua semper volunt plenarie p̄ficiūt. hūc gradū desiderare quidem p̄t. ascendere nō p̄t ob hoc qd corpore grauaf. Qui igit nōn dū voluntatez rectam habet. sciat qz impedit eū intentio carnalis. qui habet rectā ⁊ non validam. sciat qz impedit eū mala p̄suetudo. qui hz deuotam ⁊ non plenā sciat. qz impedit eū terrena inhabitatio Cuius vitiosa est voluntas oret ⁊ dicat. Fiar voluntas tua sicut in celo ⁊ in terra. se intelligens in terra. In celo illū autē qui rectam hz voluntatem. qz quantū distat celū a terra tantū distat voluntas recta a vitiosa. Item etiā oret qui hz voluntatē rectā se intelligens in terrā illum autē qui in voluntate valida ē celū. ita de ceteris vt semp intendat aīa p̄ficere. qz sicut damnatus est. qui semp in vitiosa p̄manet voluntate. ita rephensibilis est qui in alijs non studet proficere. Nec

berñ. Sed ⁊ hoc circa voluntatē sciendum. cū em̄ vult bonū agere qd potest laudāda est Cū nō plus vult q̄ potest corrigenda est. cū aut facere non vult. qd p̄t. excitanda est. Ista cōmemorat beatus berñ. sic dicens. Bona voluntas cū vult qd potest laudanda est. cū vult qd non p̄t corrigenda est. cū non vult qd potest excitanda est. Nec berñ. ⁊ sic pater de voluntate.

Filius.

Sed circa autē desidero que virtus sequat bonam voluntatem.

Ca. III. Pater S

De hoc scire debes. q ex bona voluntate p̄cedit. Iustip̄ius discussio siue diiudicatio. omnis namqz voluntas bona odit malum ⁊ diligit bonū. homo vero habens bonā voluntatē ad semetip̄s reuertetur ac semetip̄sum discuit. ac ingreditur secretum conscientie sue. ibi qz omnes defectus. omnes consuetudines. omnes affectiones. omnes operationes. omnia peccata. tam pręterita q̄ presentia diligenti consideratione examinat. ⁊ examinando inspicit ⁊ si quid minus rectum apud se inuenit statim penitendo punit. Necesse est enim vt homo in suis operibus sit prouidus ⁊ circumsp̄ctus ⁊ quoridiana discussione cogitationes locutōes pariter ⁊ facta sua examinet. Quantū etiam ad bona agenda solito sit alacrior ⁊ quantum ad temptamenta vincēda sit instantior. penset etiam quantū in virtutibus p̄ficiat. vel quantum deficiat ⁊ qualis sit in affectibz ⁊ qualis in moribus diligenter attendat. Unde hugo de sancto victore. Necessarium est vt homo in omnibus operibus suis sit circumsp̄ctus. ⁊ prouidus et

quotidiana discussione cogitationes locutiones pariterque facta sua apud semetipsum examinet. per singulos dies vitam suam ad iudicium vocet. mane quoniam surgere debet consideret quid egerit per noctem. Invespere quoniam cubatum vadit consideret quid egerit per diem. quantum ad bona agenda solito alacrior sit. et quantum ad mala vincenda solito constanter. vel si quod ex his que agenda non erant presumpsit. hec hugo. Dicit etiam beatus bernardus Integritatis tue sis curiosus explorator. viam tuam quotidiana discussione examina. attende diligenter quantum proficis vel quantum deficis. qualis sis in affectibus et qualis in moribus. quod similis deo. et quod dissimilis. quod prope. quod longe. non locorum intervallis sed morum affectibus. Strude agnoscere temetipsum. quia multo melior et laudabilior es si te cognoveris quam si te neglecto cognosceres syderum cursus. vires herbarum. complexionem hominum. naturas animalium. et haberes omnium celestium et terrestrium noticiam et scientiam. Redde ergo te tibi. et si non semper aut sepe. saltem interdum rege tuos affectus. dirige actum. corrige excessus. Ante deum nihil remaneat in te indisciplinatum. quia ipse nihil dimittit impunitum. pone omnes transgressionem tuam ante oculos tuos. statue te ante te tamquam alium et sic temetipsum plange. plora iniquitates tuas et peccata quibus deus offendisti. indica ei miseria tuas. omnem de maliciam adversariorum tuorum. hec bernardus. Multum namque placet deo discussio vite nostre. teste beato augustino qui dicit Scio domine scio quod nihil tibi tantum placeat in me sicut discussio vite mee.

Sed sunt nonnulli qui ad cognoscendam vitam alienam multum sunt studiosi. ad propriam vero vitam corrigendam desidiosi. Unde pringit quod tales ali-

ena scientes se nesciant. et quanto maiores exploratores fuerint alieni meriti. tanto magis efficiuntur ignari sui. Unde beatus augustinus. Curiosus est genus hominum ad cognoscendam vitam alienam. desidiosus ad cognoscendam suam. Et beatus gregorius. Graue namque curiositatis est vitium. qui dum cuiuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit semper ei sua intima abscondit. ut aliena sciens se nesciat. et curiosi animus quanto etiam peritius fuerit alieni meriti. tanto fieri ignarus sui. **N**ecessario igitur est qui vult humilitate et in ceteris virtutibus proficere ut semetipsum iudicet et non alium. Magis quippe namque debet cogitare quid sibi desit de bonis moribus. quam quid absit alteri. qui enim cogitat quantum precesserit alium. tumore superbie inflatur. qui vero cogitat quantum sibi adhuc deest ingemiscit et humiliatur. Unde beatus bernardus. Si te ad lumen veritatis intrus in animo sine palpatore iudices. non dubito quin humilioris tu in oculis tuis. et quanto altius profeceris. tanto amplius invenes quod te humiliat. Dicit etiam beatus augustinus. Magis cogitare debetis quod vobis desit quam quid vobis assit. quod habes vide ne perdas. quod non habes supplicari habeas. In quantis sis minor tibi cogitandum est. non in quantis sis maior. si enim cogitas quantum precesseris alium time tumorem. Si vero cogitas quantum tibi adhuc deest ingemiscis. et cum ingemiscis curaris. humilis eris. tutior ambulabis. non precipitaberis. non inflaberis. hec augustinus. **X** Quisquis autem desiderat ad cognitionem suam pervenire tria debet attendere. omnia namque peccata et mala committunt aut per negligentiam. aut per concupiscentiam. aut per nequiciam perpetrant. Circa ista tria

debet vniuscuiusq; versari cogitatio. debet em̄ quisq; recordari q̄ negligent cor suū q̄ negligenter tempus suū expenderit. q̄ malū finē operi suo imposuerit. Nec ei tria cū summa diligentia sunt obseruanda. vt. s. cor bene custodiat. rps vtiliter expendat. ⁊ finis bonus ⁊ debitus in omni tpe prefigat. Item debet recogitare q̄ negligens fuit in orōne. q̄ negligēs in lectione. q̄ negligens in operis executione. in his em̄ tribz dz vnusquisq; seipm diligētissime exercere ⁊ excolere. si vult fructum bonū facere ⁊ dare in suo tpe. Item debet recogitare. q̄ negligens sit vel fuerit ad penitendū q̄ negligēs ad resistendū. ⁊ q̄ negligēs ad pficiendū debet em̄ cū summa diligentia deslere mala pmissa. repellere temptamēta diabólica. ⁊ pficere de vna vrute in aliā vt possit puenire ad p̄mia eterna. Secundo dz homo recogitare si in ipso vigeat vel vigerit p̄cupiscentia voluptatum curiositatū ⁊ vanitatum. Certe tua p̄cupiscentia voluptatis vigeat in religioso hoīe. q̄n appetit dulcia viz cibaria saporosa. q̄n appetit mollia. s. vestimenta deliciosa. q̄n appetit carnalia videlicet oblectamēta luxuriosa. Certe tūc vigeat p̄cupiscentia curiositatis in dei famulo. q̄n appetit videre pulcra. q̄n appetit habere cara. Certe tūc vigeat p̄cupiscentia vanitatis. q̄n appetit hominū fauorem quando querit humanam laudem quando desiderat honorem humanum. Ista oīa debet seruus xpi tanq̄ venenū fugere. qz sunt iudices oīs mali. Tercio recogitare debet homo diligenter qui cupit noticiā habere sup̄ius si in ipso vigeat vel vigerit nequitia iracundie. nequitia inuidie ⁊ nequitia accidie. Certe tūc in religioso homine vigeat iracūdia. quando anima in corde vel affectu signo vel

verbo vel clamore quātumcūq; modicam indignatōem ⁊ ex corde rancorez primo suo ostendit. tūc aut in hoīe regnat inuidia. q̄n gaudet de p̄mi aduerfitate. ⁊ tristat de eiusdē p̄speritate q̄n letat de malis p̄mi ⁊ tatescit de bonis ipsius. Tūc etiam accidia vigeat i religioso q̄n fuerit tepidus. somnolentus. ociosus. tardus. negligēs remissus. dissolutus. indeuotus. tristis ⁊ tediosus. hec oīa seruus xpi debet detestari ⁊ fugere. qz in his vitis ⁊ alijs supra memoratis p̄sistit perditio corporis. in quantum aut magis quisq; in illis que p̄missa sunt suam p̄scia discusserit tanto p̄fectior in sup̄ius cognitione ⁊ noticia erit.

Filius

Discussionem p̄scie ⁊ cognitionē sup̄ius quā p̄sequit homo ex diligenti sui d̄iudicatione desidero nūc informari que virtus sit que comitat hanc virtutem.

Ca. V. Pater

Debes scire qd

humilitas est. que hanc virtutem sequit videlicet cognitionem sui ipsius. quia quāto magis homo semetipm discusserit ⁊ p̄prias defectus antecordis oculos reduxerit. ac cognouerit tanto hūilior erit. Nā certa noticia suoz defectuū hoīem sibi p̄p̄i vīle reddit. Quā primo sciendū qd sit hūilitas. Est aut hūilitas p̄m berū. Virtus qua homo d̄issima sui p̄gnitiōe sibi p̄p̄i viles cit. Et beatus aug. Humilitas est ex intuitu p̄prie p̄dictionis. ⁊ sui p̄ditoris volūtarie mētis inclinatio. Prez berū. Humilitas est p̄emptus p̄prie excellentie. Notādum aut est qd humilitas est fundamentum omnium virtutum ⁊ bonorum operum. omnis namq; structura bonorum operum ac virtutum si

ne hoc fundamento subsistere non potest.
Unde qui vult edificium ædum bonorum
operum construere. debet prius fundamentum
vere humilitatis ponere. Unde crisostomus.
Nemo construere celsitudinem bonorum ope-
rum et virtutis nisi prius iaceantur fun-
damenta vere humilitatis. Dicit etiam
de hoc cassianus. Nullo modo poterit
in anima nostra virtutum structura sur-
gere nisi prius iacta fuerint vere humi-
litaris fundamenta. sine qua etiam hu-
militate nec purgatio peccatorum. nec
emendatio morum. nec summatio vir-
tutum poterit apprehendi. Beatus eri-
am augustinus. sic dicit. Magnus vis esse in-
cipe a minimo. cogitas fabricam erige-
re celsitudinis. de fundamento cogita
humilitatis. hec augustinus. In hoc ergo fun-
damento vere humilitatis erigamus edificium
spirituale ut crescat in templum sanctum do-
mino. Unde secundum dictum beati bernardi. bo-
nus fundus est humilitas in quo omne
edificium spirituale constructum crescit in
templum sanctum domino. hec bernardus. Humili-
tas etiam est caput omnium virtutum et ob-
tinet principatum que ceteras virtutes
in suo vigore preservat. et sustinet totum
edificium fovens corpus bonorum operum.
Testatur hoc beatus augustinus. qui dicit. Hu-
militas est caput omnium virtutum. et ob-
tinet principatum et principatum ceterarum
tamquam ipsarum preservatrix. in eo quod ipsa est
perseverantie propria coadiutrix. De hoc
etiam dicit ambrosius. Humilitas virtu-
tum omnium caput est. que fovet et susti-
net bonorum operum totum corpus. hec ille.
Nec igitur virtus multum diligenda est
quod valde gratos facit homines esse deo ip-
sa humilitas. teste beato augustinus. qui dicit.
Nihil nos ita gratos deo efficit sicut
humilitas. ipsa namque trahit ad se cle-
mentiam dei. nam corda humilium ipse
deus libenter inhabitat. Unde dicit be-
atus bernardus. O felix humilitas que di-

ad se trahit clementiam. et eius ligat
omnipotentiam. magna ergo virtus hu-
militas. cui dei maiestas tam facile se
inclinat. Et beatus augustinus. Excelsus
es domine et humiles corde sunt domus
tua. Qui igitur vult esse templum dei et
habitaculum spiritus sancti cum omni stu-
dio et diligentia exerceat se in virtute
humilitatis. Ipsa namque est que pre-
parat locum divine caritati et gratie spiri-
tus sancti. propter quod dicit beatus augu-
stinus. Quanto sumus a tumore super-
bie minores. tanto sumus dilectione
pleniores. quod sicut aqua perficitur ad val-
les. sic gratia spiritus sancti perficitur ad hu-
miles. Unde cassiodorus. In vallibus
quippe humilium animarum fontes ma-
nant et transeunt celestium gratiarum
quivero humilis non fuerit gratia spiri-
tus sancti in ipso habitare non poterit.
De quo beatus augustinus. Si humilis
et quietus non fueris nec poterit in te ha-
bitare. nec habere gratiam spiritus sancti.
Fode ergo in te fundamenta humili-
tatis et peruenies ad fastigium carita-
tis. hec augustinus. Quia dum mens
humana humilitati imitatur profecto ip-
sa in amore celestium inflammatur. Ita
secundum cassianum. Amor celestium non al-
titudinem sublimium. sed humilitati infun-
ditur animarum. ipsa namque humilitas
put dicit Richardus de sancto victo-
re. sola est que mentem divino accendit
lumine. celestique inflammatur de desiderio
et amore. hec richardus. Non solum
autem humiles obtinent a deo gratiam
in presenti. verum etiam gloriam magnam
persequuntur a domino in futuro. ad quam
gloriam siue patriam celestem non po-
test aliquis peruenire. nisi prius viam
humilitatis studiat ambulare. De hoc
dicit beatus Augustinus. Excelsa est
patria. humilis autem est via. ergo qui
querit patriam quid recusat viam. Am

bula igitur per christi humilitatem ut venias
ad eius eternitatem. vis capere celsitu
dinem dei. prius cape humilitatem. Ali
tus est dominus. si te erigis non tanges illum
si te humiliter descenderis ad te. hec aug.
Oportet ergo ut per humilitatem ascendas
ad celi sublimitatem. et qui desiderat ha
bere primum celestem. necesse est ut se
quatur humilitatem terrestrem. Unde bea
tus bernardus. Per humilitatem ascende ad
sublimitatem. quia hec est via et non est alia
preter ipsam. qui aliter vadit cadit po
tius. quam ascendit. et crisostomus. Quicumque des
iderat primum celestem sequatur humili
tatem terrestrem. Dicit etiam de hoc ysa
idorus. Homo descendas humilitate
ut exalteris ne exaltatus humiliaris
humilitas autem casum nescit. lapsus non
novit. humilitas nunquam lapsus passa est.
hec ysidorus. **B** Et notandum quod tri
plex est humilitas. scilicet magna maior ma
xima. Magna est humilitas. quando se ho
mo apud semetipsum veraciter premit
Major vero quando se premit ab aliis non
despicit. Maxima autem quando homo premit
primum suum non premit. sed ad modum
premitur. hos tres modos tangit Ri
chardus de sancto victore sic dicens.
Humilis namque est. qui semetipsum apud se
metipsum veraciter premit. humilior autem
qui se premit et ab aliis non refugit. Hu
milissimus vero qui premitur suum non solum
non premit sed ad modum premitur.
hec ille. De quo dicit etiam beatus bernardus.
Verus humilis vilis vult reputari non
humilis predicari. gaudet de premitu
sui. Sed sunt nonnulli. qui quidem pec
catores se esse fatentur. peccatores ab aliis
estimari nolunt. Quod redarguit bea
tus bernardus adducens in exemplum
dominum nostrum sic dicens. Qui peccatum
non fecit. non indignatus est peccato
rem se reputari. Et nos esse volumus
sed nolumus reputari. Hec bernardus. Sed

qui veraciter sunt humiles. de sua des
pectione gaudent et cum se viles in alie
nis oculis aspiciunt. de hoc intra semet
ipsos gratulantur. De talibus dicit beatus
gregorius. Qualis quisque apud se la
teat. contumelie illate probant. Nam
sicut superbi honoribus sic plerumque hu
miles sua despectione gratulantur. cumque
se in alienis oculis viles aspiciunt id
circo gaudent. quia hoc iudicium confir
mari intelligunt quod de se et ipsi habu
erunt. hec gregorius. Unde sancti vi
ri magna quidem agunt. sed per humi
litem in corde suo infirmi sunt. quod
multum acceptum est deo. Teste beato
hieronymo qui dicit. Nihil est quod nos
deo et hominibus ita gratos faciat quam si vi
te merito magni et humilitate infirmi
simus. hec hieronymus. **E** Sed
hec virtus valde rara est. ut magna qui
dem operantem se tamen non magnum esti
mare. mirabiles in virtutibus coram a
liis apparere. et tamen premitibilem
se reputare. Unde beatus bernardus.
Magna et rara virtus ut magna licet
operantem magnum te nescias. et mani
festam omnibus tuam te solum latere san
ctitatem. mirabilem te apparere et con
temptibiles te reputare. hec beatus ber
nardus. Perfecti etiam viri et veraci
ter humiles semper student in virtuti
bus proficere. et hanc humilitatem si
bi servant ut semper et in bono profici
ant et tamen nec perfectionis initia se habe
re credant. de hoc richardus de sancto
victore cum admiratione quadam sic ait
O virum perfectum summamque humili
tate fundatum. qui semper potest et fes
tinando proficere. et proficiendo festi
nare. et hanc sibi humilitatem semper ser
uare. ut semper in bono proficiat. et tamen nec
perfectionis initia se habere credat. hec
richardus. **E** Et notandum quod ne
mo deus fiduciam habet de aliquo bono ope

re. sed solum p̄fidere de humilitatis v̄tute. Unde dicit iohānes abbas moni-
tis sinay. Noli fiducia habere in reip̄-
so etiam si possides mundiciā. sed ma-
gis ad humilitatem multam accede et
amplius fiducialiter ages. Nemp̄ si
omne scalam virtutū scandens ascen-
disti. p̄ remissione peccatorū exora. De
eodē etiam dicit beatus bernar. Insi-
piens et insanus est quicunq; in alijs
vite meritis q̄ in sola humilitate con-
fidit. Unde mater domini nostri ih̄su
xp̄i hanc solam virtutem in se dño pla-
cuisset commemorat sic dicens. Resperit
humilitatē ancille sue etc. Quanto nā
q̄ vnaqueq; aīma p̄pter amorē sui cre-
atoris est despectior in oculis suis tan-
to est preciosior et acceptior corā ocu-
lis summe maiestatis. et e converso q̄
to preciosior est sibi. tanto vilior deo.
Unde beatus grego. Tanto nāq; vna-
queq; aīma fit preciosior ante oculos
dei. quanto p̄ amore veritatis despecti-
or fuerit ante oculos suos. tanto ergo
fit quisq; vilior deo. quanto preciosior
sibi. tanto preciosior deo. quanto vili-
or sibi p̄pter eum. q̄ humilia respicit.
et alta a longe cognoscit. Et sci-
endū put dicit richardus de sancto vi-
ctore. q̄ est differentia inter humilita-
tem et humiliatōem. Humilitas ē vir-
tus qua quisq; sibi vilescit interius co-
ram oculis dei. Humiliatio vero est v̄-
tutis effectus quo quisq; seipm̄ abijcit
exterius in oculis primi. Aliud ē hu-
milē esse. aliud ē humiliter se habere.
illud p̄rinet ad disciplinam mentis.
istud ad disciplinā corporis. illud est
humilitatis. istud est humiliatiōis.
h̄c richar. Hanc igitur virtutem vere
humilitatis nobis assumere debemus
q̄ ipsa est origo ceterarū virtutum. et il-
la virtus in nobis veraciter pullulat q̄
in radice p̄pria. i. in humilitate perdu-

rat. Sed sunt nōnulli qui etiam in ho-
norib; positi de se humilia sentiunt. et
se cinerē esse perpendūt. sed tñ coram
hoībus esse viles apparere refugiūt Et
sunt nōnulli qui quidem viles videri
ab hominib; appetunt. sed apud se in-
trinsecus quasi ex ipso merito ostense
humilitatis intumescunt. que vtraq;
elationis genera a quolibet deuoto hoī
ne sunt repellenda. De hoc beatus gre-
go. xxviij. moral. exponens illud. Nō
audebunt eum p̄templari omnes qui
sibi videntē esse sapientes. sic dī. Nō
tandū q̄ non ait. Et non audebunt eū
p̄templari sapientes sed qui sibi vidē-
tur esse sapientes. Quib; videlicet ver-
bis non peritos quidē sed arrogantes
insinuat. Viri namq; arrogantes et do-
cti cū recte non viuunt sed tñ recte di-
cere doctrine impulsioib; p̄pelluntur
ip̄i damnationis sue aliquo mō p̄co-
nes sunt. q̄ dum ea que agere respuūt
predicantes insinuant. suis v̄cib; dā-
nantes dānant. Unde summa cura est
p̄uidendum ne accepta sapientia cuz
ignorantie tenebras illuīat lumen hu-
militatis tollat. et ipsa sapia esse neq;
at. q̄ et si virtute locutionis fulgeat. ela-
tōis tñ velamē cor eloq̄tis obscurat.
Quia v̄o origo oīm virtutū huilitas ē
illa in nobis virtus veraciter pullulat
que in radice p̄pria. i. in humilitate p̄-
durat. A qua nimirū si abscedit arefcit
q̄ v̄nificantem se in intimis hu morē
caritatis perdit. Inueneri libet quanta
virtutum munera dauid perceperat at
q̄ in his omnib; q̄ fortis humilitati
seruiebat. quem em̄ non extolleret ora
leonum frangere. despectis prioribus
fratribus eligi. reprobo rege ad reg-
ni tabernacula vngi. vno lapide goly-
am sternere. et cetera que gessit. et tam-
cum archam dei ih̄rusalem reuocat. q̄
si oblitū se prelatū omnib; admixtus

populis ante archam saltabat Et quia
coram archa saltare ut creditur vulgi
mos fuerat. rex se in diuino obsequio
psaltando rotat. Ecce quē dñs cūctis
singulariter p̄tulit sese subdendo et ab
iecta exhibendo p̄temnit. non p̄as re
gñi ad memoriam reducit. non subdi
torū oculis saltando vilescere metuit.
non se honore p̄latū ceteris añ eius ar
cham qui honorem dederat recognos
cat coram deo egit debilia et extrema.
ut illa ex humilitate solidaret. que co
rā hoībo gesserat fortia Quid de eius
factis ab alijs sentiat ignoro. Ego da
uid saltantem plus stupeo. q̄ pugnan
tem. pugnano quippe hostes subdit.
saltando aut corā dño seipm̄ vicit. quē
michol Saul filia adhuc ex timore re
gñi generis insana cū humiliatū despi
ceret dicēs Quā gloriosus fuit hodie
rex israel discoopiens se ante acillas
seruorū suorū rē. p̄tinus audiuit viuūt
dñs. q̄ ludam añ dñm et vilior fiam
plusq̄ factus sum. eroq̄ humilis in o
culis meis ac si apte dicat. Vilescere
coram hoībo appeto. q̄ seruare mihi
coram deo ingenuitatem p̄ humilita
tem quero. Sunt v̄o nonnulli. qui de
semetipsis humilia sentiunt q̄ in ho
noribz positi nihil se esse nisi cinerem
faucillamq̄ p̄pendūt. sed tñ corā hoībo
viles apparere refugiūt Et sunt nōnul
li q̄ viles videri ab hoībo appetūt atq̄
omne qd sunt deiectiones exhibendo sed
p̄temnunt. se tamē apud se introitus.
quasi ex ipso merito hūilitatis et vilita
tis intumescunt et tanto magis in cor
de elati sunt. quanto amplius in specie
humilitatis vel vilitatis elationē p̄e
munt que vtraq̄ elationis vniū bella
circūsp̄ctione magna dauid de p̄hen
dit miravirtute supauit. q̄ em̄ de seip
so intus humilia sentiens honore exte
rius non querat insinuat dicens. Lu

dam et vilior fiam plus q̄ factus sum
Et q̄ p̄ hoc q̄ vilem se exterius p̄buit.
nequa q̄ exterius intumescat adiūgit.
Eroq̄ humilis in oculis meis ac si di
cat Qualē me exterius despiciens ex
hibeo. talē me interius arēdo. bene er
go d̄. Non audebūt p̄replari omnes
qui sibi vident eē sapientes Contem
plari em̄ dei sapientiā nō possunt. qui
sibi sapientes vident. q̄ rāto ab eius
luce longius sunt. quanto apud semet
ipsos humiles non sunt. q̄ dū eorum
mentibz tumor elationis crescit. acie
p̄templationis claudit. et vnde lucere
se p̄ ceteris estimant. inde se lumine
veritatis priuāt. Si v̄o veraciter sapi
entes esse atq̄ sapientiā p̄templari
appetimus. stultos nos humiliter res
cognoscamus. relinquamus noxiā
sapientiā. discamus laudabilē fatui
tatem. Hinc quippe scriptū est. Stulu
ta mūdi elegit deus ut p̄fundat sapien
tes. Hinc rursum d̄. Si quis videt
inter vos sapiēs esse. in hoc seculo. stul
tus fiat ut sit sapiēs. h̄c greg. ¶
Et notandū q̄ virtus humilitatis val
de necessaria est p̄latis. qui p̄sunt sub
ditis et cū aliquis temprať vitio elati
onis. p̄ humilitatez cordis debet repri
mere fastum tumoris. Unde sancti vi
ri cū p̄sunt ceteris p̄ hoc non gaudent
hoībo p̄esse sed p̄desse et euz timere a
subditis appetunt. ideo hoc faciūt. q̄
ip̄os subditos deū minime timere de
p̄elndunt ut saltem humana formi
dine peccare metuant. qui deū offende
re non formidant Euz vero deest a sub
ditis vitium. quod corrigat. non solū
ab eis metui s̄ honorari plusq̄ neces
se est refugiunt. et q̄uis hos hoībo p̄e
latos gloria potestatis ostendat. interi
us tñ per merorem secerū sacrificium
domino p̄riti cordis offerūt. De tali
bus potestatis beatus gregorius. xxi

moza. sic dicit. Potentibus viris magis
na est virtus humilitas p̄siderata eq̄li
tate p̄ditionis. omnes namq̄ homines
natura equales sumus. sed accessit di
spensatorio ordine vt quibusdā prela
ti videamur. Si igit̄ hoc a mēte depri
mimus qđ temporaliter accessit inue
niemus citius qđ naturaliter sumus.
Plerumq̄ enim se animo accepta po
testas obijcit. eumq̄ tumidis cogitari
omibz fallit. manu igit̄ humilime con
sideratōis dep̄rimendus est tumor ela
tionis. naz omnes hōies natura equa
les genuit. sed varietatē meritōz ordi
ne alqs. alios dispensario occulta post
ponit. Ipsa aut̄ diuersitas q̄ accessit ex
vicio recte est diuinis iudicijs ordiata
vt qz omnis homo iter vite non gradi
tur. alter ab altero regat̄. Sancti aut̄
viri cum presunt non in se potestatem
ordinis sed equalitatē p̄ditionis atten
dunt. nec p̄esse gaudent hominibus
sed p̄desse. homo quippe animalibz ir
rationabilibz. non aut̄ ceteris homini
bus prelatus est. Unde d̄r. terror vester
et tremor sit sup̄ cuncta animantia ter
re. et idcirco ab animalibz. non aut̄ ab
hominibz timeat̄. qz p̄ra naturā super
bire est ab equalibz velle timeri. Quis
plerumq̄ a subditis etiam sancti viri
timeri appetunt. sed qñ ab eisdem sub
ditis deū dep̄hendunt minime time
ri. vt humana saltē formidine peccare
metuant qui diuina iudicia nō formi
dant. Nequaq̄ ergo prepositi ex hoc q̄
fito timore supbiunt in quo non suam
gloriam sed subditoz iusticiā querūt.
in eo q̄ metuz sibi a p̄uerse viuentibz
erigunt. quasi non hōibus sed brutis
animalibz dominant̄. qz videlz ex qua
pre bestiales sunt. ex ea etiam deb̄t for
midini iacere p̄strati. Cum vero deess
virium quod corrigat̄. non de excellē
tia potestatis. sed de equalitate p̄ditio

nis gaudent et non solum ab eis metui
sed etiam plus q̄ necesse est honorari res
fugiunt. Item per eundē et de eodem
xx. moza. sic d̄r. Viro enim ordine vi
no eodemq̄ tempe p̄uenire in actibus
bonoz solet et foris honor culminis. et
intus afflicte meror humilitatis. qui
et si hos prelatos hominibz gloria pore
statis ostendat. interius tamē merore
suo secretum sacrificium domino p̄tri
ti cordis offerunt Sciunt electi quicq̄
p̄sideratione intima cōtra exterioris
excellētie tempramenta pugnare. qui
si ad exteriorē felicitatē suam cor ap
ponerent. iusti p̄fecto non essent. Sed
qz cor humanū non potest de ipsis pro
speritatibz rez quantulacunq̄ gloria
in nullo temptari p̄ra ipsam p̄sperita
tem suam. sancti viri intrinsecus dimi
cant. non dico ne in elatōe sed saltem
in eius amore succūbant. cui valde suc
cubuisse est captiuā mentem eius desit
terq̄s subdidisse. hec grego. ¶
Sciendū etiam q̄ multū valet ad hu
miliādū se. peccatoz p̄teritoz recor
datio. et qui etiam fragilitatem suam
sollicite respicit. de donis a deo perce
ptis se non extollit. Sed sunt nonnul
li qui quidē nihil virtutis agere studēt
attamen cum alios peccare p̄spiciunt
iustos se in eoz p̄paratione suspicant̄
Et sunt nonnulli qui quibusdam vi
tijs superbi videlz vel auaricia depri
munt̄. sed cum alios in luxuriā vel irā
p̄spiciunt incidisse. se meliores illis
deputant. atq̄ apud semetipsos quasi
se de iusticia extollunt quia negligunt
pensare suauitia quibz grauiter tenen
tur. At p̄ra illi qui ad altam virtutem
p̄scendere veraciter appetunt. mox cū
alienas culpas audiunt. mox cor ad p̄
prias virtutes reducūt. et postposito iu
dicio de alienis culpis suas veraciter
plangunt. Ista p̄memorat beatus gre
g. i.

Not

gorius. iij. moral. exponens illud vbu
Sedens in sterquilinio sic dicit. In ster
quilinio quippe sedere est vilia de se que
piaz et abiecta sentire. In sterquilinio
nobis sedere est ad ea que illicite gessi
mus mentis oculos penitendo reduce
re at cum ante nos peccatorum stercoza cer
nimus. omne quod in anima de elatione sur
git inclinemus In sterquilinio sedet.
qui infirmitatem suam sollicitus respi
cit. et sese de bonis. que precepit non ex
tollit An non apud se in sterquilinio a
brabam sederat. qui dicebat. loquar ad
dominum meum cum sim pulvis et cinis. aper
te enim cernimus. in quo se apud se loco
posuerat. qui pulverem et cinerem se etiam
quam cum deo loqueretur estimabat Si igitur
se ita despiciat. qui usque ad honores
divine locutionis ascendit. sollicita in
tentione pensandum est. qua pena illi fe
riendi sunt. qui et ad summa nondum per
ficiunt et tamen de minimis extollunt. nam
sunt nonnulli. qui cum prava agunt de se
magna sentiunt. in altum mentem sub
levant. et preire se ceteris virtutum me
rito putant. hi nimis apud se intro
sus humilitatis sterquilinum deserunt.
et elationis fastigia ascendunt. illi imi
tantes. qui primus se apud se extulit.
sed elevando. prostravit qui dixit in celum
ascendam. super astra celi exaltabo etc.
Etiam sciendum quod sunt nonnulli. qui
nihil quidem virtutis agere student.
sed tamen cum alios peccare conspiciunt iustos
se in eorum comparatione suspicant Neque enim
corda omnium unam vel similis culpa trans
figit Hunc namque superbia illaqueat.
illum forsitan ira supplantat Hunc avar
icia excruciat. illum luxuria inflamat
Et plerumque contingit ut is quem superbia
deprimat. alium respiciat. qualiter ira
succendat. Et quod se ira non citius insti
gat. meliorem se iracundo iam depu
tat. atque semetipsum quasi de iusticia ex

tollit. qui pensare negligit vitium. quo
gravius tenetur. plerumque contingit. ut is
quem avaricia sauciat. alium luxurie vo
ragine mersum cernat. et quod se a pollu
tione carnali alienum respicit. quibus
ipse sordibus spiritualis veneni intrinse
cus polluat non attendit. dumque in alio
pensat malum quod ipse non habet. in se negli
git considerare quod habet. sicque fit ut dum ad
aliena iudicanda mens ducitur. proprium
iudicium lumine privetur. et eo durius con
tra aliena supbiat. quo sua negligentius
ignorat Et contra. hi qui ad alta virtu
tum surgere veraciter appetunt cum alie
nas culpas audiunt. mox cor ad proprias
reducunt et tanto recius illas iudicant
quanto verius istas deplorant Quia igitur
electus quisque infirmitatis sue con
sideratione se premit dicat recte quod
vix sanctus in sterquilinio volens se
det. qui enim vere se humiliat prius con
siderationis oculo quibus circumseptus
sit delictorum sordibus. perficiens pensat.
hec greg. **I**tem Est etiam aliud quod va
let pravum elationis videlicet. ut bo
na que agimus sciendo nesciamus.
quatenus ad custodiam humilitatis hec
et recte estimemus. et in ipsis nihil etiam
nobis virtutis tribuamus Sed bona
que facimus de misericordia nostri con
ditoris esse agnoscamus. De hoc bea
tus greg. in libro moral. sic dicit Plerum
que enim si scimus bona. que agimus. ad
elationem ducimur Nam si nescimus
minime suamus. quod enim audita virtutis
proscia non quantumcumque supbiat. aut
quod cursum bonum in se custodiat quod ig
norat Sed contra utramque quid superest. nisi
ut recta que agimus sciendo nesciamus
ut hec et recte estimemus et minima. que
nus ad custodiam sui si sentiat animus
sciam rectitudinis. ut in timore non
eleuet humilitas estimationis Et quis de
se humilia sentiat animus iustorum. ea que tamen

agunt q̄ quō sint recta p̄spiciunt. sed de eorū rectitudine non p̄sumūt. Ille etiam verā deo exhibet orōnem. qui semetip̄m q̄ pulvis sit humiliter videt. qui nil sibi virtutis attribuit. qui bona que agit de mīa p̄ditoris cognoscit. Est namq̄ magnū p̄turbati solaciū vt pulsatū virtū cū se quasi nudari virtutibz p̄spicit. ad solam mīscōie spem recurrat. et eo nudari non sinat. quo se a virtutibz humiliter nudū putat. Qui et si fortasse aliqua virtute in temptatōe detegit infirmitatez tñ p̄p̄iam agnoscens ipse melius humilitate vestit et valde robustius qui steterat cū sibi sine adiutorio diuīo cessat tribuere q̄d habet. hxc grego. ¶ Notandū eriam q̄ ad humilitatem veram p̄sequendam maxime valet exemplū nostri redemptoris qui se humiliavit p̄ nobis carnem assumēdo et in eadē multa op̄p̄ria et passiones sustinendo. vt nos doceret suo exēplo qui pulvis sumus non alta sapere sed timere et humiles esse. De hoc dicit beatus ber. ¶ Homo intueri humilitatis et mansuetudinis speculum dñm nostrū ih̄sum xp̄m vniuersę creature factorē. tremebundū iudicēz viuorū et mortuorū. ante pedes etiam hoīs traditoris sui genua incuruātem. discē q̄ mitis est et humilis corde et p̄fundere in superbia tua. erutesce in impatētia tua. Quid em̄ magis mirandū. quid amplius detestandū. quid grauius puniendū. q̄ q̄ videns filium dei summū in regno celoz nouissimū factum in regno hoīm. apponat tñ ad huc magnificare se homo super terram. Dicit etiam beatus aug. Ecce hēmus humilitatis exemplū. supbie medicamentū. quid igit̄ intumescis o homo. pellis morticina quid extenderis. ¶ fames ferida quid inflaris. princeps tuus ē humilis et tu supbis. caput hu-

mile et membz superbum. hxc aug. ¶ Videmus igit̄ q̄ magna sit virtus humilitatis. p̄pter quā edocendā tanta sustinuit dei filius. De qua sic d̄r beatus bern. Quanta virtus humilitatis p̄pter quā edocendā is qui sine estimatione magnus est vsq̄ ad passiōē factus ē puus. hxc ber. Si vero non possumus sequi exemplū nostri redēptoris eo q̄ ipse sit deus et homo et dñs virtutū. sequamur saltē vestigia seruoꝝ suoꝝ hoc est p̄cedentū pat̄z qui fuerūt hoīes sicut et nos. et tñ exiterūt in sanctimoniam vite p̄fecti. et in virtute humilitatis p̄clari. q̄ qui aliorū bona veraciter pensat. sua opa magno humilitatis radio illustrat. De hoc beatus gre. sic d̄r Ille nāq̄ cordis sui oculū per elatōis sue tenebras extinguit. quicunq̄ cū recta agit p̄siderare meliorū vitam negligit. At p̄tra magno humilitatis radio sua opa illustrat qui aliorū bona subtiliter pensat. q̄ dñ ea que ipse fecerit facta foris et ab alijs p̄spicit. eum qui de singularitate intus erumpēntis tumorem supbie p̄mit. magna quippe q̄ agimus q̄si minima ducimus cū hxc p̄fortia exēpla pensamus. sed tunc ap̄d deum crescunt p̄ meritū cū apud nosmet ipsos p̄ humilitatē decrescūt. hxc gre.

¶ Unde necē est q̄ qui in virtute humilitatis p̄ficere desiderat. vt exēpla sanctorū viroꝝ p̄spiciat. atq̄ in eorum p̄p̄atione se pensans. se p̄tōrem esse deprehendat. Si em̄ plene intelligere appetit q̄lis est. talis nimirū d̄s cōspicere qualis non est vt ex bona et scā p̄uersatōe aliorū colligat quantū ip̄e a vira virtuosā atq̄ p̄fecta distat. Iustorū ḡ debemus p̄spicere vitā vt subtiliter deprehendamus nostrā. q̄d quidē facere electi nō cessent. meliorū nāq̄ vitā p̄siderant et idcirco se hūilant. et si q̄d p̄uicatis deprehendūt in p̄fectā p̄sideratōe.

nem mutant. Ista tangit beatus greg.
xiii. moral. exponens illud. Respi-
ciet hoies ⁊ dicet peccavi sic dicit. Nul-
lus se peccatozē cognosceret. si iustici-
am nō haberet. Nemo quippe fortitus
vinem suā nisi cū rectus esse ceperit de-
prehendit. nam qui omnino perversus est
nec hoc potest videre qd est. qui vō pec-
catores se intelligit. iam ex pte aliqua
iustus eē inchoavit. atq; id qd non ius-
tus fecerat. ex eo qd est iustus accusat.
q; accusatione sua deo inherere incho-
at. dū rectū ptra se iudicium pferens
hoc in se qd illi sentit displicere ptem-
nat. Recepta ergo iusticia sua. dicat
homo iste peccavi. Et notādū qd dicit
vel pmitit respiciet hoies Et tunc in-
de subiungit ⁊ dicit peccavi. ideo em̄ nō
nulli peccasse se nesciūt. q; hoies nō at-
tendunt. nam si pderarent hoies citi-
us cognoscerent. quantū peccando in-
fra hoies cecidissent. **L.** Sed notā-
dum qd hi solummodo vocantur hoies
qui iusticie rōne suffulsi sunt. ⁊ irrati-
onabilia iumēta noīant hi. qui carna-
li delectationi deseruiūt. Recte de quo
libet pētere dicit Respicit hoies ⁊ dicet
peccavi. ac si dicat sanctoz viroz exē-
pla pspicit. atq; eoz pparatione se pen-
satis inquit se eē deprehendit. qui ei ple-
nissime intelligere qualis est appetit.
tales minime debet pspicere. qualis non
est ut ex bonoz forma metiat. quantū
ipse. deserto bono. deformis ē. Ex his
quippe quib; plenissime bona assunt p-
pendit. que sibi minus sunt. atq; in il-
loz pulcritudine conspiciat fedtatem
suā quā in ipso ⁊ pēri ⁊ sentire nō
pōt. Lucem namq; dicit pspicere. qui vult
de tenebris iudicare. ut in illa videat.
quid de tenebris estimet. p quas vide-
re ppendit. Peccatoz namq; si incog-
nita vita iustoz semetipm̄ pspicit. pec-
catozē se nullatenus deprehendit. Glide-

re em̄ se non pōt. q; fulgozē lucis nesci-
ens cū seipm̄ pspicit quid aliud q̄ tene-
bras attendit. Iustoz igit pspice-
re debemus vitam ut subtiliter deprehen-
damus nostrā. illoz viz spēs quasi que-
dam nobis forma imitanda pmitit.

Quia lectio est sanctoz vita iu-
stoz ⁊ bonoz. Quā non immerito hi
ides iusti in sacro eloquio libri noīan-
tur. sicut scriptū est. Libri aperti sunt
⁊ alius liber apertus est. qui est vite ⁊ iu-
dicati sunt mortui. ex his que scripta
erant in libris. Liber nāq; vite est ipsa
visio aduentis iudicis. in quo qua-
si scriptū est oīe mandatū q; quisquis
eum viderit mor teste pscia. quicquid
non fecerit intelligit. Libri etiā aperti
referunt. q; iustoz vita tūc pspicit. in
quib; mandata celestia ope impressa
cernuntur. ⁊ iudicati sunt mortui ex
his que scripta erant in libris. quia in-
ostensa vita iustoz quasi ex passione li-
broz legunt bonum. quod agere ip-
si noluerunt. atq; ex eoz que fecerunt
bonum pparatione damnant. Ne ergo
vnusquisq; tunc vidēs eos. qd non fe-
cit debeat quod quidē electi facere nō
cessent melioz namq; vitā confide-
rant ⁊ deteriores vsus p puerationez
mutāt. Electi ḡ vī assequi summa vale-
ant inspecta odorifera ⁊ cādida vita iu-
stoz faciant. Nam quidē videre deum
firiunt. iam de eius cōtemplatione sa-
ciari caritatis estibo inardescūt. ⁊ q; in
hac vita positi nec dum valent per
precedentium sanctorum viam ince-
dere. interim p patrum exemplis pas-
cunt. tam diu quippe refici iustoz ex-
empla indigemus. donec pntis vite
mortalitatis vmbra eterno die aspi-
rante trāseamus. cū em̄ huius tpalita-
tis vmbra trāfacta ac mortalitatis fu-
erit inclinata. quia ipfius diei inter-
num lumē cernimus nequa q̄ iam ap-

Not

petimus ut ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. nunc autem quod nec dum eum intrare possumus summo penes necesse est ut eorum qui eum perfecte secuti sunt aspectibus actionibus imitemur. Intueamur ergo quod pulchra est agilitas sequentium. et videamus quod turpis sit ebrietas pigrorum. Statim namque cum bene agentium gesta respicimus nosmet ipsos confusione inrima valescente indicamus. mox verecundia mentem percussit. mox iuste sentiens reatus addicit et vellemus hoc etiam displicet quod adhuc fortasse turpiter libet. Quia bene ad ezechielem dicit Fili hominis ostende domui israel templum ut confundantur ab iniquitatibus suis et meriantur fabricam et erubescant ex omnibus que fecerunt Templum quippe dei filius israel ad confusione ostenditur quoniam unusquisque iusti anima quam inspirando deus inhabitat quanta sanctitate fulgeat ad confusione suam peccantibus demonstrat. ut in illa bonum quod negligunt videant. et in seipsis malum quod operantur erubescant. Metiri vero fabricam est pensare subtiliter vitam iustorum. sed dum metimur fabricam necesse est ut ex cunctis que fecimus erubescamus quod bonorum vitam quanto subtilius pensando discutimus. tanto severius in nobis omnia iniqua gesta reprobamus Bene autem propheta dicit ut ostendat templum quod enim iustorum rectitudinem peccatorum considerare dissimulat. saltem ad vocem predicantis agnoscat. Templum quippe peccatori ostendere est sponte sua considerare. nolentibus opera rectorum narrare. Qui itaque sicut diximus perducere ad summa desiderant superest ut melioribus profectibus intendatur. quatenus tanto distinctius in se culpas diiudicent quanto in illis altius quod ammirantur videtur. Sed quid ista de peccantibus dicimus cum ipsos quoque operatores iusticie tam

ta pueri dispensatione videamus Alius namque habet donum scientie. et tamen ad virtutem mire abstinentie non pringit. Alius magne abstinentie virtutem attingit et tamen summa scientie contemplatione non dilatat Alius spiritu prophetie valde omnia futura prenoscere. sed tamen per curationis gratiam non valet presentis molestie mala subleuare. Alius per curationis gratiam mala presentis molestie subleuat. sed tamen quia spiritum prophetie non habet quid sequatur ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri potest. sed iniuste agentibus obviare litere non preest Alius iniuste agentibus audacter pro deo obuiat. sed tamen indigentibus que habet tribuere recusat. Alius iam se ab ocioso sermone restringens. lingue lasciviam superat. sed tamen adhuc insurgentes ire stimulos perfecte non calcit. Alius in supergentem iram edomat. sed tamen adhuc linguam ad leticiam relaxat. Quid est hoc quod iste eo bono indiget quo alius pollet. et ille cum multis polleat habunde. aliis bonum adesse considerat quod sibi deesse suspicatur. nisi quod mira nobiscum dispensatione agitur. ut per hoc quod alter habet et iste non habet. unus alteri melius ostendat quatenus tanto ardentius ad humilitatem quisque proficiat. quanto ex bonis quod non habet inferior se habentibus penset. sicque fit ut dum ille in isto. atque hic in illo respicit quod ammiratur distincta bona eos et ab altitudine elationis repriment et ad studium profectus accendant. magna namque sollicitudine ad curam nostre meliorationis attingimus quoniam id virtutis in aliis cernimus quod non habemus Unde et ezechiel propheta cum volentia animalia descripsisset. adiunxit. et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid namque alas animalium nisi virtutes debemus sentire sanctorum. qui dum terrena despicuntur.

eiunt ad celestia volando subleuantur
volantia itaq; a talia aliis suis se vicissim
feriunt. q; sanctorum mentes in eo q
supna appetunt p̄sideratis inuicem al
terius vtriusq; excipiunt. excitantur.
Alia em̄ sua me pcurit. qui exēplo san
ctitatis p̄prie me ad melius accēdit. ⁊
ala mea vicinū aīal ferio. si aliqñ alte
ri opus bonū qđ imitē ostendo Sed
q; sanctorum vitam sanctificare istis aīa
libo diximus. libet in ipso volatu aīali
um oculos mentis attollere ⁊ quanta
vicissim alarum p̄cussione se exercitent
subtili p̄sideratione pensare. Paulus
namq; cū ceterorum sanctorum sollicitudi
nem in predicatione robustius labor
rando transcenderet. vt ab elatione se
premeret. ⁊ vires suas in humilitatis
gremio nutrieret. crudelitatis sue anti
que nō immemor apostolorum oīm inno
centiā p̄templatus ait. Ego em̄ suz mi
nimus apostolorum qui non sum dignus
vocari apostolus. q; persecutus sum ec
clesiam dei. ⁊ tñ eorundem oīm aposto
lorum primus quasi accepri p̄incipa
tus oblitus ac si minus ipse aliquid sa
pere in paulo mirabatur sapientiam di
cens Sicut ⁊ carissimus frater noster
paulus s̄m datam sibi sapientiam scri
psit vobis. in quibus sunt quedā diffi
lia intellectu. Ecce paulus in apostolis
miratur innocentiam. ecce apostolorum
p̄nceps miratur in paulo sapientiam.
Quid est hoc nisi q; sancti viri dñi vira
rum p̄sideratione vicissim sibi alios
preponunt volantia aīalia alarum p̄
cussione se tangunt. vt eo ad volatum
se altius excitent. quo humiliter alter
in altero qđ ammiratur videt. hinc itaq;
colligendum est quanta debeamus
sollicitudine meliorum vitam conspici
cere qui in infimis iacemus si ⁊ hi qui
iam tanta sanctitate sublimis sunt. vt
humilitatis gressu ad maiora p̄ficiant

adhuc querunt in alijs qđ imitantes
admirantur. sed hec reprobi nesciunt
q; mentis oculum semper in infimis
premunt. q; si qñ in via domini veni
unt nō ad meliorum vestigia intuenda s; ad
p̄uorum exempla vertunt. Neq;
eorum p̄siderat vitam. quibus se humi
liando postponant sed quibus se superbi
endo preferant. Deteriores namq; re
spiciunt. quibus meliores se eē gloriē
tur. Et idcirco p̄ficere ad meliora nō
possunt quia hoc sibi sufficere estimāt
q; pessimos antecedunt. O miseri viā
corruptam p̄gunt ⁊ integrū respiciunt
per speciem quidem quasi ante se pedem
p̄ferunt. sed p̄ p̄siderationem p̄uorum
hōim post se oculos tendunt. recte vi
dere appetunt sed ad imundos toras
regulam sumunt. Si em̄ semetipsos
quales sunt cognoscere cupiunt non
deteriorum p̄spicere sed meliorum exem
pla debuerāt. idcirco ergo peccatores
se esse non intelligūt. q; hōies non at
tendūt. nam si hōies attenderent quā
tum peccando distarent a bonis hōib;
inuenirent. hec grego. Studeamus er
go p̄ omnibus humiliari ⁊ humilita
ti insistere. si volumus ad perfectionē
ceterarum virtutum peruenire. qui em̄
virtutes sine humilitate p̄gregat. qua
si inuentum puluerē portat. Unde bea
tus grego. Perit omne qđ agit si non
sollicite in humilitate custodiat. qui
em̄ virtutes sine humilitate cōgregat
quasi puluerē inuentus portat oīs nā;
q; labor sine hūilitate vanitas est. Di
cit etiā de eodē effrem abbas Fili p̄
omnibus humiliari stude quod est oīm
virtutum sublimius. vt ad perfectio
nis fastigium possis p̄scendere. Cui
cre em̄ constitutiones non aliter nisi
per humilitatem implentur ⁊ multorum
temporum labores per superbiam in
nihilū reputabūt. Vir hūilis est deo si

milis. et in templo pectoris sui gestat eum. Superbo autem cum sit deo odibilis est dyabolo similis. Humilis licet in habitu videatur vilissimus. gloriosus est tamen in virtutibus. superbo homo licet decorus videatur in aspectu et clarus. sed in utilitatem eum manifestant opera ipsius et per incessum et motus dinoscitur superbia et leuitas ipsius. cupit se seplaudari ab omnibus et virtutes quibus alienus est de se predicare. non se patitur cuiquam subiectum. semper cupit primatum. et ad maiorem gradum conatur se immergere quod ex meritis obtinere non potest. Humilis e contra ratio respuit omnem honorem terrenum. et voluit se esse iudicari cunctis hominibus. nam et si mediocris in vultu appareat. eminens apud deum inuenitur. cum presummauerit omne mandatum nihil se fecisse testatur. et omnes virtutes anime sue celare festinat. sed diuulgat deus omnia opera eius et perfert in medium mirifica gesta illius et exaltabit eum et clarum efficiet illum. et in tempe precum suarum quod postulat impetrabit. hec effrem abbas.

Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli qui humilitatis causa mentuntur. asserentes se esse peccatores ultra quam sunt. vel se hoc fecisse quod non commiserunt vel necessitate cogente virtutes habitas abscondendo. vel negando celare. quod peccatum est et satis reprehensibile est. teste beato augustinus qui dicit. Cum humilitatis causa mentiris si non eras peccator antequam mentireris. mentiendo efficieris. unde non ita caueas arrogantiam ut veritas relinquas. Et beatus gregorius. xxvj. moral. idem sentit dicens. Incaute sunt huiles. qui se mendacio illaqueant dum arrogantiam vitant. imo mentiendo superbiunt qui contra veritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necessitate veritatem bona de se loquitur. tanto magis humilitari iun-

gitur. quanto et veritati sociatur. An pauper humilis non fuerit quam emulacione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gestauit. qui nimis rum veritatis inimicus existeret si abscondendo proprias virtutes predicatione preualere permisisset. hec gregori. Notandum etiam quod malignus spiritus cum sibi humilitatem dominari prospexerit hominem talem de alijs facinoribus non cito temptare presumit. Unde hilarius. Cum hostis noster antiquus humilitatem sibi diffusi conspiciat. de alijs virtutibus temptare hominem non presumit. hec hilarius. **S**unt etiam tres gradus humilitatis. Primus est quod homo hoc quod est. id est. vilem. infirmum. inopem omnis boni. virtuosus ac peccatorem fuisse vel ad huc esse et si quos alios defectus habet agnoscat et sciat. et non mentatur se sibi esse maiorem in quacunque dignitate aut statu sit. et non eleuet se supra se vel alios insolenter. nec vanas hominum laudes vel honores et si aliquando delectetur aliquod istorum semetipsum redarguat. castiget. qui deceptum et in quo veritas non sit. Secundus gradus potest dici ut non solum seipsum agnoscens homo se spernat per vilitatem suam. sed etiam ab alijs si propter hominum suos defectus spernat patienter hoc sustineat. imo quia veritatem amat etiam ab alijs desideret talis reputari. quales se reputat. videlicet vilem. virtuosum et ignobilem. et quale se nouit esse. Mores etiam sibi exhibitos non solum fastidiat sed etiam ipsos vilipendat. Iste autem gradus est altus satis. et rari sunt qui eum ascendunt etiam inter religiosos. Unde non est mirum si inopes sumus virtutum et gratiarum cum matrem et custodem virtutum humilitatem tam alienam a nobis sentiamus. Qui ergo cito desiderat culmen virtutis attingere studeat in humilitatis profundo solidari. quia sicut deus super

bis resistit eos deprimendo. ita humi-
libo dat grām magnis virtutibus attollē
do Tercius humilitatis gradus est quā
etiā in magnis virtutibus et bonis ac ho-
noribus homo nihil extollit. nihil sibi
ex hoc blandit sed totū illi attribuens
et integrū restituens. a quo fluit oē bo-
num. talis fuit beate virginis humilitas.
quā cū se electam sciret ut mater dei fie-
ret. ancillā eius se humilem recognouit
dicens. Resperxit humilitatē ancille sue
Talis est humilitas angelorum et sanctorum in
gloria. qui cū sint pleni summo bono
et summo honore sublimati nullū mo-
rum de hoc habent supbie sed sunt in se
humiliores quo altiores in deo. pro-
pterea hec est humilitas perfectorum. quā quā-
to maiores sunt tanto magis se humi-
liant in omnibus in sensu in affectu in verbo
in actione in habitu. si enim humiliat et
despicit se quasi non habet vñ gloriā.
sed multa habet unde fundat licet bo-
na sit humilitas ista. sed tñ non est hu-
militas hec miranda. Itē si pauperem
se reputet pauper. et ab alijs vult pau-
per agnosci veritati consentit in istis sed
non in admiratione talis humilitas. Si
vero dives pauperibus se conformet et altus
nihil altū sapit et gloriosus nihil sibi
de gloria attribuit Sed totū refundit
in eū a quo hinc gloriofus videtur
hic est humilis non cogēte necessitate
sed veritatis caritate. Vñ beatus bernardus.
Non est magnū eē humilē in abiectio-
ne. magna prorsus et rara virtus est hu-
militas honorata. hec bernardus. Pro-
tandū etiā quod vera humilitas sine di-
ctu beati gregori. est qua quis de se pra-
ua estimat et bona alterius sine invidia
et liuore commendat. hec gregorius. Hanc igi-
tur nobilissimā virtutē et multū necessa-
riam ac fructuosam oī volenti perficere
debet quilibet religiosus valde dilige-
re et se in illa cū summo studio exerce-

re. quā ipsa humilitas est regina virtutum
sancti spiritus receptaculū et sancte trini-
tatis hospitium. De cuius commendatione
beatus bernardus. sic dicit. Humilitas est regina
virtutum. mors vitiōrum nutritrix discipli-
ne. radix sciē. religionis vigor. virginis
nitatis decor. spiritus sancti receptaculus
trinitatis hospitium. hec bernardus. Sed et
hoc notandū quod sancti viri quanto ma-
gis perficiunt in virtutibus tanto minus
se putant perfecisse. quod gratia divina so-
let in eis ad seruandā humilitatem
operari. unde beatus gregorius. Sancti viri
quo altius virtutum dignitate perficiunt
eo subtilius indignos eē deprehendunt
Dicit etiā beatus bernardus. Nimirum solet
pietas seruande humilitatis gratia
ordinare. ut quanto plus quisque perfici-
at. tanto minus se reputat perfecisse. hec
bernardus. Quancūque etiam quis in vir-
tutibus perficiat semper tñ se debet humilia-
re et se peccatorem recognoscere. ne
gratiā et virtutes a deo acceptas perdat.
Unde beatus angustinus. Quicūque hic vivit
quantūlibet iuste vivat de illi si cū illo
intrauerit in iudiciū deus. noli ergo
iudicio pretere. da operā esse iustus
et quantumcūque fueris iustus cōfiteri
te peccatorem semper. spera misericordiam. hec au-
gustinus. Sic igitur patet de virtute humi-
litis

Filius

Altera informatione de humilitate.
nunc que virtus sequat virtutem
humilitatis de hoc cupio edoceri.

Ca. VI.

Pater.

Oebes scire quod
de humilitate nascitur virtus
patientie. hec enim ordinat nos ad fru-
itionem summe pacis. nihil namque
pati molestie est pacem habere. quod
fit duobus modis. scilicet aut nullam

molestiam sentiendo. qđ erit tñ in pa-
tria. aut molestias non moleste ferens
do. qđ est magnanimoz etia in via. et
hec est patientia. Magnanimus est em
qui ad vniuersa sustinenda paties est.
qđ nihil passionibz perturbat. Patien-
tia aut respectu eterne glorie voluntaria
et insuperabilis perpassio laborz. De qđ
dicit tullius Patia est virtus pume-
liar et omnis aduersitatis imperus eq̃
animiter portans. Patientia etia p̃m
greg. est aliena mala equanimiter ppe-
ti. contra eum quoqđ qui mala irrogat
nullo dolore mordeat. **R** Et nota-
dum qđ patientia alia est necessitatis. a/
lia simulationis. alia virtutis. Simu-
lationis est qñ aut p humana laude a/
liquis in aduersis se patientē ostēdit.
aut cū interim dissimulat iniuriā quā
patit̃ ut in aliud tpus opportunū diffe-
rat vltionem. Unde greg. Qui mala
primi ita tolerat ut tñ intrinsecus do-
leat et tps tribulationis exquirat. pati-
entiā non exhibet sed oñdit. Patien-
tia necessitatis est cū aliquis vdo in ad-
uersis vlcisci se non presumit. qđ non
potest vel non audet. timens ex hoc ma-
ius sibi imminere periculū vel pmodū
deperire. ut serui a dominis verberari.
vel paupes a diuitibz obiurgari. p̃tia
vitiosa est et meret̃ supplicium. secūda
cauta ut euadat t̃pale dispendium. ter-
cia virtuosa et meret̃ grām in presenti
et gloriā in futuro. Morandū vero
est qđ sunt nōnulli qui quidē diuersis
virtutibz sunt adornati. ad virtutez tñ
patientie minus ydonei. nā plures vi-
demus castos. abstinentes. pauperes
seipsos humiliantes. elemosinas faci-
entes. orationibz instantes. fide p̃stā-
tes. sed paucos admodū in p̃tumelijs
et detractionibz ac despectionibz humi-
liter patientes. Qñ qualis quisqđ ē in
moribz per tribulatōes et iniurias ma-

nifestatur. De quo per beatum august.
dicit. Per facile est vestem precepta hā-
tere. inclinato capite incedere. velum
super oculos mittere. sed vix humilez
patia ostendunt iniurie. Dicit etiā be-
atus grego. Sicut vnguenta redolere
larius nesciūt nisi p̃mota. ita sancti vi-
ri omne qđ de virtutibz redolent in tri-
bulationibz innotescunt. Et sicut gra-
num sinapis nisi p̃terat nequaquā visū
ruris eius agnoscit̃. sic vnusquisqđ vir
sanctus cum non pulsatur tribulatione
lemis aspiciť. si qua vero illum tritura
psecutionis opprimat. mox qualis sit
ostendat. Nam donū qđ in tranquillis-
tate a dño percipit̃ in tribulationibus
manifestat̃. Cum igit̃ virtutū manda-
ta perficeret. vnū ei deerat. ut etia fla-
gellatus gratias referre sciret. Florus
erat quia seruire deo inter dona noue-
rat. sed dignum fuit ut discretōe seue-
ritatis inquireret. vix deuotus deo in-
ter flagella pmaneret. pena quippe in-
terrogat si quietus quis paciter amet
Hec gregorius. **S** Sed multus
dolendum est qđ modernis temporibz
non solum seculares. verum etiam re-
ligiosi pro modica causa rapiuntur ad
impatientiam. et interdum pro modi-
co cōiurio. vel etiam ppter signum vel
verbum ita derelinquunt caritatem ut
per plures dies nec loqui nec amicitia-
m erga primos velint habere. Unde
beatus augustinus. Nimis dolendum
est qđ cum apostoli nec horribilibz tor-
mentis poterant a caritate dei separa-
ri. nos interdū ociosis fabulis. et sepe
ob parvissimū p̃iurium. imo quādoqđ
per signū ita derelinquimus caritatē.
ut non solum multis diebz. sed etiam
mensibz nec loqui nec amicitiam ha-
beamus. hec augusti. Valde autem re-
prehensibile est in nōnullis religiosis
qui post seculi abrenunciatōnem ma-

gis impatientes existant in clauſtro. q̄ prius fuerunt in ſeculo. De quibz beatus bern. dolenter ſic ait. Video q̄ multū doleo poſt ſperatā ſeculi pompā nōnullos magis addiſcere ac ſub aliis mitis humilibzq; magiſtri grauius inſoleſcere. ⁊ impatientes amplius fieri in clauſtro. q̄ fuiſſent in ſeculo. qd̄ q̄ magis puer ſuz eſt. pleriq; in domo dei non patiunt̄ haberi p̄tempti. qui in ſua domo non niſi p̄temptibiles eſſe potuerūt. hxc bern. Qui igit̄ in virtutibz p̄ficere deſiderat ⁊ ad ſtatum p̄fectum puenire. ſtudeat in virtute patientie ſe exercere. na3 qui primoz mala impatienter tolerat. ipe ſibi p̄ impatientiam teſtis eſt. q̄ a vita virtuosa longe diſtat. De quibz beatus grego. xx. moral. ſic dicit. Nullus quippe perfectus eſt. qui inter primorum mala patiens nō eſt. qui em̄ equanimiter aliena mala nō tolerat. ipe ſibi p̄ impatientiā teſtis eſt. q̄ ab omni plenitudine longe diſtat. Abel quippe eſſe rennuit quem Chayn malicia nō exercet Sic in triturā arce grana paleis p̄muntur. ſic flores inter ſpinas p̄deunt ⁊ roſa querendolet creſcit cū ſpina que pūgit. q̄ ſic iuſto peccator cum malicia iungit̄. Sic in fornace auro palea cū igne ſociat̄ vt quo ardet palea purget̄ aurum. Si ergo veraciter boni ſunt. qui in bonitate perſiſtere inter malos poſſunt. hxc grego. Item. v. moral. de eodē d̄. Ille vere p̄fectus eſt. qui erga p̄fectionem p̄ximi impatiens non eſt. nam qui alienam imp̄fectionē ferre non valens deſerit. ipe ſibi teſtis ē q̄ p̄fecte nōdū p̄fecit. hinc veritas d̄. In patientia veſtra roſa fidebit̄ ſaſas ⁊ c̄. Quid eſt enim aīam poſſidere niſi p̄fecte in oībz viuere cunctis mentis motibz ex virtutis artes dominari. Qui igit̄ patientiam tenet animam poſſidet. q̄ inde p̄tra oīa aduerſa

ſa fortis efficit̄ vnde ſibi ⁊ ſeiſm vīno cēdo dominat̄ Ex quo ſe laudabiliter frangit. inſtractū ſe fortiter exerit quia cū in ſuis ſe voluptatibz ſupat. ſe ſe ad p̄traria inuictū parat nam illi veraciter recti ſunt. qui amore ſupne patrie ad cūcta p̄ſentis vite aduerſa p̄reparantur. nam qui p̄ erem̄s bonis mala hic p̄peti metuunt recti veraciter nō ſunt. hxc grego. ¶ Vera aut̄ patientia hxc eſt. vt illū amet quem tolerat ſi v̄o odit illum quē ſuſtinet non eſt virtus patientie. ſed velamen rancoris Teſte beato grego. qui d̄. Patientia vera eſt que ⁊ ip̄m amat quē portat. na3 tolerare ⁊ odiſſe non eſt virtus manſuetudinis ſed velamen furoris. hxc greg. ¶ De mala que patimur niſi patienter ſuſferant̄ celeſti mercede priuant̄ Unde origenes. Cuncta quidem mala. que homo aliquis paſſus fuerit in hac vita ſi abſq; perfecta ſerant̄ patientia. a celeſti premio ſunt p̄mitus aliena. hxc origenes. Beati ergo ſunt illi qui mala p̄ntis vite patienter ſuſtinent. q̄ tales celeſtem gloriā poſſidebūt in futuro Unde d̄ hugo. Beatos illos credimus. qui mala que uis p̄ferūt in impatientiā tū non p̄rumpunt. celeſtis nā q̄ illos expectabit gloriā. in quibz nūc hxc vera inuenta fuerit patientia ⁊ p̄fecta. hxc hugo. ¶ Et notādum q̄ ſi quis p̄fectam patientiam in aduerſis habere non valet. agat tamen quantum valet motus impatientie reſtenādo ⁊ mercede ac merito non priuabit̄. De hoc thomas de aquino ſic dicit. Quamuis flagella nō ſint omnino in poteſtate noſtra tamen quantum ad aliū quid ſunt vt. ſ. patienter reſiſtat eis ⁊ ſic homo facit de neceſſitate virtutem. Unde ⁊ meritoria ⁊ ſatisfactoria eſſe poſſunt. hxc thomas X Delemus igit̄ tribulatioē patienter ſuſtinere. q̄

ipse aduerfitates et tribulationes cum
patienter sufferunt reddunt homines
membri christi et celestis regni faciunt heredes.
Unde petrus damiani. Cum homo
facit bona et mala tolerat. tunc se procul
dubio numerari intra membra christi con-
fidat. Quisquis enim recte viuens fla-
gellis atteritur. sicut christi nunc in utroque
vestigia sequitur. ita postmodum eius con-
sortio non priuetur. Dicit beatus augu-
stinus. Nequaquam ad regnum celorum per-
tinere se in-
dicet qui hic in area tritice non tridit-
ur tribulatione. nec membra christi se iudi-
cent qui caput suum spinis coronatus
in passionibus non sequuntur. Nullus enim
seruus christi sine tribulatione est. si putas
te non habere persecutiones nondum cepi-
sti esse christianus. hec augustinus. Quod autem om-
nipotens deus hereditatem celestis pa-
tri tribulationem in presentia sustinen-
tibus dare disposuit. de hoc beatus gre-
gorius. Nisi correctis deus hereditatem da-
re disponderet. erudire eos per molestias
am non curaret. electorum namque est hic
perire ut ad premia debeant eterne heredi-
tatis erudiri. nostrum est hic flagella pro-
cipere quibus seruatur de eternitate gaudere.
hec gregorius. Quia qui desiderat non ex-
cludi ab hereditate et consortio filiorum dei
flagella et tribulationes a se non abiciat
aut repellat sed patienter sustineat. Ad
quod faciendum hortatur beatus augustinus. sic
dicens. Fili si ploras sub patre plora
nam unde plangis medicina est non
pena. castigatio non damnatio. Noli
repellere flagellum. si non vis repelli ab
hereditate. noli attendere quam penam
habeas in flagello sed quem locum in te-
stamento. nunquid sunt felices qui ad-
uersis non tanguntur. imo infelicissimi
sunt quibus permittitur hic omnia per sua
uiter viuere et omnia desideria sua pro li-
bitu suo implere. sed aduerfitate non
tanguntur. quia tali modo ut arida ligna ad

ignem nutritur. Contra sunt felices
fidei qui a suis desideriis arcentur et mul-
tis asperitatibus exercentur. quia modo ad
regnum filii flagellis erudiuntur. Unde
dicit. Flagellat deus omnem filium quem reci-
pit. Si igitur exceptus es a passione fla-
gello. exceptus es a numero filiorum.
Quid ergo mirum si flagellat paruulos
dominus quos grades querit heredes
unde non timeas flagellari. sed exheredi-
tari. hec augustinus. Et notandum quod diuer-
sa sunt genera passionum et tribulationum
Unde dominus dicit. Qui vult venire
post me abneget semetipsum. Quod di-
uersimode accipi potest. nam promptum ani-
mum habere patiendi mortem pro christo. et
mortificatio vitiorum et patientiam habere
in aduersis sustinendis est tollere cruce
suam et sequi ipsum. Quod testatur bea-
tus basilius sic dicens. Appetitus mor-
tis tolerande pro christo et mortificatio
membrorum que sunt super terram et virili-
ter disponi ad omne periculum sustinen-
dum pro christo hoc est tollere crucem su-
am quas quotidie tollere et ea sumpta
dominum sequi iubemur qui crucem propriam ba-
iulauit. hec basilius. Ad Est etiam
secundum gregorium triplex martirium sine
sanguine. scilicet patientia in aduersis.
Unde dicit. Sine ferro martires
esse possumus si patientiam in anima ve-
raciter custodimus. Item compassio
afflictorum. unde dicit. Qui dolores
exhibet in aliena afflictione et necessi-
tate crucem portat in mente. Item di-
lectio inimicorum. Unde dicit. Ferre
contumelias et odientem se diligere mar-
tirium est in occulta cogitatione. Hec
gregorius. Si igitur tormenta que san-
cti martires pertulerunt pati non possu-
mus. saltem persecutionem pro iusticia pa-
tiamur. vitisque ac percussusque virili-
ter resistamus. in premio martiris non
priuabimur Unde beatus augustinus

Martir quippe testis interpretat. quicū
q; vero pro veritate testimonium dederit
et omnes causas cum iusticia iudicaue
rit quicquid p testimonio veritatis vel
iusticie prulerit totum ei dominus p
martirio purabit. habet em̄ pax mar
tires suos. nam iracundiam mitigare
libidinem fugere. iusticiam custodire
avariciā premere. superbiam humili
are. pars magna martiri est. Dicit
etiam de hoc maximus. Si tormenta
que sancti martires prulerunt sustine
re non possumus. saltem contra ma
las concupiscentias pugnemus et q; nō
desunt quotidiana peccata non desint
etiam quotidiana remedia. hxc maxi
mus. Possumus ergo ex p̄dictis col
ligere q; patientiā in aduersis exhibe
re viriliter. et virtus resistere est magnā
partem martiri possidere. nam genera
crucis ac martiri sunt diuersa q; absti
nere a delectamentis carnalibus videli
cet a gula luxuria et a ceteris volupta
tibus carnis. Item resistere ire supbie
avaricie et alijs vitijs spūalibus et cū il
lis p̄fectū in repugnando habere glo
riosa crux est in p̄spectu dei Testat hoc
beatus aug. in quodam sermone sic di
cens. Due sunt abstinentie et crucis
genera. Unum corpale aliud spiritua
le vnus est a potu atq; epulis et p̄pare ap
petitum gule. et a delectationibus ac
mollissimis suauitatibus colercere ab
his que tactu gustu vsuq; decipiūt sen
sum viriliter abstrahere. Alterū absti
nentie et crucis genus est p̄ciosius atq;
sublimius motus aīmi regere et prur
bationes illius modesta tranquillita
te placere. ire et supbie imperus quasi
feram bestiam restenare litigare quoti
die p̄travitia. et iram quodammodo
cū homine interiore p̄ferere. preciosa
hxc ē in p̄spectu dei et gloriosa crux cogi
tationes malas in p̄tate redigere. vo

luntates p̄prias abnegare. easq; inte
riori examinatione discutere et regen
tis imperio subiugare a sermone atq;
opere. quo aīa ledit tanq; a cibis noxi
is abstinere. Item beatus grego. Se
quamur karissimi districtā et asperam
redemptoris viam. despiciamus cun
cta p̄sentia. nulla etenim sunt que tran
sire possunt. turpe sit nobis diligere.
qđ p̄stat citius p̄ire. non nos terrenarū
rerum amor supet. non supbia inflat.
non ira dilamiet. non luxuria polluat.
non inuidia p̄sumat. amore em̄ nostro
redemptor noster occubuit et nos amo
re eius discamus v̄icere nosmetipsos
qđ si p̄fecte agimus non solū imminē
tes penas euadimus sed etiam gloria
cū martiribus remunerabimur nam q;
uis occasio p̄secutionis de fit habet tñ
et pax nostra martiriū suum q; et si car
nis colla ferro non subdimus. spirita
li tñ gladio carnalia desideria in men
te trucidamus. hxc grego. Unde qui
nō possumus p̄ xp̄i nomine mortē car
nis subire ac sanguinem fundere. quo
tidiana tñ afflictione videlicet in ieiū
nijs vigilijs et in ceteris castigatōib;
ac vitijs diuersorum repugnatione ac
tribulationū ac aduersitatum perpassi
one studeamus nos exercere vt crucez
possimus etiā in pace ecclesie post cri
stum baiulare. De hoc p̄ beatum bern.
sic dicit. Est martiri genus et effusio sag
uinis in quotidiana corporis afflictione
sic quippe infirmis et pusillis corde ne
cesse est. vt quem semel nō sufficiūt po
nere mitiori sed diuturniori martirio
sanguinem fundant. q; quāto minus
habent de acura passione tāto plus ha
bent de p̄tinatione et sic longitudine
reparat. amaritudo Dicit etiā de hoc
petrus damiani. Qui pro defensione
fidei mori nō possumus. saltem in san
ctarū p̄uersatione et durum viuere studea

mus pudeat nos sub ignaue torpore
 languescere qui martires cernimus p
 tormenta ad celū peruenire. Et quidē
 nobis minor est labor. cum tñ omne
 fit premiū. Quis em̄ nesciat incompa
 biliter esse difficilius gladio ceruicez
 subdere. q̄ gule illecebram cohibere.
 quis nō mallet estuare laboribz vel nu
 ditate frigesce q̄ flammaz furentiū
 incendia sustinere. quis nō lenius sen
 tiat esurire sitire. q̄ radi vngulis vel be
 stiaz morsibz tradi. an non periculosi
 us est semetipm̄ morti vltro nē trade
 re. q̄ voluptates pprias ⁊ carnis desid
 ria refrenare. Cū itaq̄ minus laborā
 do ad eandem beatitudinē tendimus
 cur decertantes in stadio imitari neg
 ligimus vt p̄sortes in patria victoribz
 existere valeamus Pugnemus igitur
 fratres ⁊ infestantiū nos vitioz illece
 bras amputare curemus. nō eī iuxta
 pauli vocē possumus hic gaudere cum
 seculo. ⁊ illic regnare cum xp̄o Et qui
 dem beatos martires cū membris dya
 boli dimicare cognoscimus. nos autē
 ipso iniquoz capite infederabilis pu
 gne luctamen habemus. illi vicerūt eū
 p̄ mēbra sua minaciter seuientes. nos
 sup̄are precipimur sub insidiarū frau
 dibz latitante. Quisquis igitur amat
 martiriū exhibeat se martirio dignū.
 ⁊ martiriū p̄culdubio p̄sequet premiū
 Non p̄r quis sanguinē fundere potest
 seipm̄ p̄mē telo percutere ⁊ in cordis
 cōtritione mactare. Studeamus igit
 huius seculi blandimenta despicere.
 rez tempaliū affluentia deuitare. car
 nis incentiua reprimere. crucē post cri
 stū etiam in pace eccl̄astica bainlare.
 quatenus qui nunc sanctorū sequimur
 vitam cū ipsis postmodū desiderabilē
 perducamur ad gloriā. hec petrus da
 miani B Morandū etiā q̄ multū
 valet ad sustinendas diuerfas passio

nes aduenientes ⁊ ad patientiam ha
 bendam in aduersis recordatio passio
 nis domini nostri Ihesu christi. Unde
 dicit beatus augustinus. Nihil dulci
 us in p̄ssura tribulationū q̄ memo
 ria dominice passionis. Quantūcūq̄
 presentis vite premat a flicto parum
 patimur. si recorder quantū bibit ad
 patibulū qui nos inuitauit ad celum.
 Dicit etiam beatus grego. Si passio
 domini ad memoriā reuocet nihil a dō
 duz qd̄ non equo animo tolere Et be
 arus bernar. Habero xp̄m semper non
 retro in humeris sed ante p̄ oculis.
 ⁊ videntes angustias domini. leuius
 vestras portabitis. nam sanat omnes
 amaritudines mentis dulcis recorda
 tio in cruce pendentis. hec bernardus
 Et diligenter p̄siderandū est q̄ si xp̄s
 qui in hunc mundū sine peccato venit
 tanta sustinuit. quanta nos miseri pa
 ti debemus qui in hunc mundū cū pec
 cato venimus. ⁊ multis criminibz in
 uoluti sumus De hoc dicit beatus gre
 go. Si xp̄s hinc sine flagello nōn exi
 uit qui sine peccato venit. quomodo fla
 gellis digni non erunt qui huc cū pec
 cato venerunt. hec greg. E Unde
 reprehensibile valde ⁊ iniustum est. q̄
 p̄ amore nostri redēptoris nec detra
 ctiones nec quicq̄ aduersitatis volu
 mus pati. cū ille qui cum sit deus tan
 tas iniurias perpeffus sit. p̄ nobis. quo
 modo ergo illum amamus si. p̄ illo ni
 hil sustinere valeamus. Unde br̄s ihe
 ro. corripiendo ⁊ hortando sic diē. Sa
 tis est impiū si p̄ dei nomine nec detra
 hi patiatis qui p̄pter te tanta p̄peffus
 est. cur ergo graue sit p̄ domino sustine
 re omnia que aduenerint in hac vita si
 ue damna siue derogatōes. suspirōes
 detractiones vel cetera h̄mōi. quando
 ille qui cum deus sit ⁊ dei filius p̄ salu
 te tua opprobria omnia ⁊ iniurias susti

nuit. valde ab eo alienus est. qui nec
detracciones saltem sustinere prentus
est. nā quō amare eū dicimus si pro ip
so nihil sustinere parari sumus. q̄ si i
nobis est ipsius dilectio. quecumq̄ p
eius noīe quis graua irrogēt exigua
censemus. ⁊ dicimus parua sunt ista.
que patimur. maiora ille p salute no
stra p̄essus est. nobis nihil dignū pro
eius noīe irrogat q̄ si sententie eius
memores sumus ⁊ intelligimus. ait
em̄ Non est discipulus supra magist̄.
Et patrem familias beelzebub vocaue
runt quāto magis domesticos eius Et
nos si domestici si discipuli xp̄i simul
debemus obprobria ⁊ detracciones li
benter amplecti ⁊ equo aīmo oīa ferre
que pro nobis dominus ⁊ magister nē
p̄tulit. Qui hō hēc sustinere non vult.
nec discipulū se approbat esse. nec ser
uum nec filiū nec domesticū. Nos er
go detrahentibz cūctis ⁊ vitupantibz
simus patientes humiles ⁊ pudici. ⁊
deum semp in mente habeamus. ⁊ lex
eius in nostro semp sit pectore. hēc ihe
ronimus **D** **O**portet igit si volu
mus conregnare cū xp̄o vt patiamur p
xp̄o. vñ d̄r apostolus petrus. Christus
passus est p nobis vobis derelinquēs
exemplū vt sequamini vestigia eius.
nam tribulatio pua p xp̄o p̄essa me
lior est magnope. qd̄ fit sine tribulati
one. hēc testat̄ ysaac abbas syrie sic dī
cens Tribulatio parua p deo facta
melior est magnope. qd̄ sine tribulati
one p̄ficiť. qz spontanea tribulatio pba
tionē fidei ⁊ caritatis facit oriri. ⁊ iō
in tribulationibz probati sunt sancti
pro caritate xp̄i. s; non in refrigerijs.
qm̄ opus quod fit sine labore iusticia
est secularium psonarum. que exte
rioribz faciunt elemosinam tu aut o passi
onis xp̄i sectator stude in temetip̄o. vt
dignus fias gustare gloriā eius. quod

si p̄patimur ⁊ p̄glorificamur. i. nō glo
rificat̄ mens cū xp̄o ihesu nisi pariat̄
corpus p xp̄o. hēc d̄r ysaac abbas **E**
Nullus ḡ poterit regnū celoz ⁊ ad feli
citatē p̄ximū bonoz puenire nisi pro
lerantiā tribulationum ⁊ passionum.
nec valet aliquis hic gaudere cū secu
lo ⁊ postea regnare cū xp̄o. **D**e hoc d̄r
beatus bern̄. In mundo isto quasi in sta
dio certaminis positi sumus. vbi xp̄s
mortuus est. Qui ḡ hic liuorem ⁊ pla
gas non suscepit. in futuro iudicio
miles ingloriosus apparebit. nullus
em̄ ad regnū celorum ⁊ ad illā abissū
oīm voluptatum peruenire poterit. nisi
p amaritudinem passionū. neq̄ em̄ il
le qui de celorexit ihesus xp̄s ad celum
redire voluit. nisi per viam amarissi
me passionis. vñ d̄r luce ultimo. Nō
ne oportuit pati xp̄um ⁊ ita intrare in
gloriam suam. Et beatus iheronimus.
Vis regnare cum xp̄o patiaris cū xp̄o
Si dominū xp̄m oportuit pati ⁊ ita in
trare in gloriam suam quam fiducia
habemus nos intrare sine labore. **D**
q̄ stulti sumus si volumus hic gaudere
cū seculo ⁊ postea regnare cū xp̄o. Do
minus nudus ingredit̄ seruis sup̄flui
tate onustus vestium auri ⁊ gemmarū.
intrabit ille ieiunus. ⁊ iste crapula. ⁊
luxuria plenus. ille in cruce p nobis
moriēs. iste in lecto delicato dormiēs
Hec iheronimus **S** Et notandū
q̄ singularis est retributrix patientia
passionis xp̄i. talia em̄ studet homo re
prehendere qualia ab ip̄o accepit. qui
dolores nostros portauit. Et hēc est sin
gularis leticia sanctorum in tribulati
one patientium ⁊ gaudentiū. q̄ sic oc
casionem habent ⁊ oportunitatem ali
quo modo tribuēdi deo p illa magna
caritate qua p nobis animam posuit
saltem aliquid sustinendum. qz bono
rum nostroz nō indiget vt aliquid ei

dare de nostro possimus Cum ergo in iudicio veniens ostendet indicia passionis sue omnibus. magna erit confusio illis qui nihil pati pro christo voluerunt. et magna gloria illis qui pro christo multa et magna sustinuerunt. Signum etiam dilectionis specialis videtur cui dominus dat aduersa pati. ut quasi impriri ei digne partem oneris sui portandi. si autem ille symon cyrenensis crucem domini cum portauit. Solent enim socii in via cum lassant rogare eos quibus plus confidunt et quos specialius diligunt ut partem oneris sui pro se ad horam ferant ut hoc quasi indicium sit illis quod maiorem de eorum dilectione habeant fiduciam qui bus onera sua imponunt portanda. quod de illis quibus quasi formidant imponere. ne forte nollent equo animo portare. Sic et dominus qui nobiscum omnibus diebus in via hac qua ambulamus lassatus usque ad mortem labore passionis querit quis nostrum velit ei participare et vnum tribulationum suarum quod adhuc in corpore suo mystico quod est ecclesia sustinet secum portare. quod hanc passionem quas caput in se pro nobis sustinuit in carne diuisit per omnia membra fidelium suorum. ut si cui oportebat christum pati. et ita intrare in gloriam suam. sic membra eius si capiunt fideliter participare et glorificari. Sicut inquit socii passionum estis ait paulus. ita et resurrectionis eritis. qui enim pro passus christo plus fuerit. etiam ei pro plus preueniet. **G** Etiam notandum quod omnipotens deus suos electos in hac vita flagellat. diuersas tribulationes eis immittendo. et hoc facit ut per tales aduersitates eorum peccata deleantur ac sic vitam suam corrigant. et in virtutibus proficiant. De hoc dicit beatus bernardus. Quicquid in hac vita humana fragilitas tolerat. hoc pius conditor quantum in bonitate sua est vel ad correctionem nostram

et nostre prauitatis. vel ad profectum nostrae virtutis dispensat Nunquid deus qui summe bonus est et summe nos diligit gaudet in perturbationibus nostris delectatur in tribulationibus. Absit hoc a clementia diuina. sed ideo vult ut flagellemur ut a peccatis purgemur. Dicit etiam beatus iheronimus. Quilibet iustus debet flagella domini patienter tolerare. quia aut ad purgationem aut ad probationem tolerat. **H** Et sciendum quod quanto quis altius in virtutibus profecerit. tanto maiores huius seculi aduersitates sustinebit. si autem patienter flagella et tribulationes presentis mundi tolerauerit. post hanc vitam in celesti patria sublimatus regnabit. Unde beatus gregorius. Quanto enim quisquis altius profecerit. tanto in hoc mundo inuenit quod durius portet. quod cum a presenti seculo mentis nostre delectatio deficit. eiusdem seculi aduersitas crescit. Hinc est enim quod plerisque cernimus et bona agere. et tamen sub gravi tribulationum fastidio desudare. terrena namque desideria fugiunt. et tamen flagellis durioribus fatigantur. sed cum patienter et humiliter flagella suscipiunt post flagella ad requiem sublimiter suscipiunt Si quis ergo appetit plene vitia vincere studeat humiliter purgationis suae flagella tolerare ut tanto post ad iudicem mundior veniat. quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat. hoc gregorius. Unde gaudere debent fideles in diuersis tribulationibus constituti. nam si quis iustus est per aduersa probatur. si vero peccator est non solum a peccatis mundatur. sed etiam post hoc seculum remunerabitur. Beatus augustinus. Gaudeat christianus in aduersis. quod aut probatur si iustus est. aut si peccator est emundatur Contristetur sane quem corrigrere flagella non possunt diuina. timeat iudicium futurum. qui praesens

iudicis prempserit remedium. gaude
at pccōr cū in isto seculo contristat. vt
post hoc seculū cū xpō remuneret. hec
aug. ¶ Unde piculosum valde ē
q peccator in sordibz vitioz existens
p aduersa non flagellat. nam aīa com
peccat a deo se diuidit. ⁊ pseuerando
in peccatis ab eo longe recedit. Si dō
post pccm prosperitas sequitur ⁊ nulla
disciplina aut tribulatio tūc talis aīa
a deo repudiāt. ideo deus hic parcat re
probis vt in eternū puniat. electos dō
suos hic ferit vt in eternū parcat ⁊ eter
nam patriā eis tribuat. Unde beatus
grego. Anima que peccat a deo se diui
dit q si pccā cōtinuauerit a deo longe
recedit si dō post peccatum. psp̄ritas
sequitur ⁊ nulla disciplina in reprobatio
ne reuocat in diuisione quaz inter se ⁊
deum fecit etiam libellum repudiū acci
pit. vt iam velut aliena derelicta faciat
mala que vult. Cū necesse est vt pecca
tores quosqz cōsideremus tanto ampli
us miseros quanto eos cōspicimus in
sua culpa sine flagello derelictos. ideo
em deus sic parcat hic vt eos in pperuū
feriat. ideo aut quosdam hic ferit non
parcendo vt in eternū parcat. ¶ R.
Et norandū fm dictum crisostomi q
malus non potest in oībz esse malus s;
habet aliqua bona. neqz bonus in oībz
esse bonus sed habet aliqua peccata.
Quando ergo psp̄ritatem habet mal
lus p illis paucis bonis retributionez
hic accipit. illic etiam plenius puniet.
Et itez beatus est ille maxime qui pu
nit vt omnia expians delicta pbat⁹
⁊ purgatus hinc creat. ⁊ in nullo ob
noxius. hec crisost. Unde electi vt ena
dere possint eterna supplicia ⁊ puenire
ad plennem gloriā necesse est vt hic
flagellent. quatenus purgati in furu
ro iudicio inueniāt. De hoc dicit beatus
grego. vi. moral. Electus quisqz vt ex

terna supplicia euadat ⁊ vt ad plennē
gloriā ascendat debet hic assiduus fla
gellis arteri quatenus in iudicio vale
at purgatus inueniri. ipso namqz infir
mitatis nosire pondere deorsum duci
mur. nisi mira manu artificis psubue
nientie flagella reuelemur. Unde hic
dicit beatus homo. q corripit a dño. Pri
ma dicit ne ppetrari debeant pccā s;
vitari. Secūda aut ppetrata corrige
re sed plerūqz culpas non solū immi
nentes minime vitamus. verū etiā nec
cōmissas recognoscimus. ⁊ pccōris
mens tanto altius tenebrescit. quanto
nec damni sue cecitatis intelligit. Un
de fit plerūqz diuini muneris largita
re vt culpam pena subsequatur. ⁊ fla
gella oculos delinquentis apiant. quos
inter vitia mēris securitas cecabat. cor
pens quippe animus pcussione tangit.
vt excites quatenus qui statū sue recti
tudinis securus pdidit. ⁊ afflictus pfitē
ret quo iacet. Hinc itaqz ipsa asper
tas correptionis origo est luminis Cū
p paulū dicit. Omne qd arguit a lumi
ne manifestat. argumentū em salutis
est vis doloris. Et dñs in apocalipfi.
Ego quos amo castigo ⁊ arguo. qz per
hoc q peccator dolore correptionis p
mitur qñqz ad beatitudinem. que sine
fine est. interuentu doloris erudit. hec
grego. Et quanto duriora ⁊ grauiora
quis in presenti pro xpō tolerat. tanto
feruidiorem spem ⁊ certiorē de p̄cipi
endo futuro premio ac gaudio habet
bit. Unde idem beatus gregorius. xi.
moral. de hoc sic dicit Sancti viri quia
medullitus diligunt. in infimis dura
patiunt sed in fine gaudij lumen inue
niunt. quod habere hoc spacio pcurren
tis vite contemnunt. Unde bene dicit. Et
quasi meridianus fulgor consurget tibi
ad vesp̄rum. peccatoris aut lumen
in die est obscuritas in vesp̄re. qz in

presenti vita felicitate attollatur. sed aduersitatis tenebris in fine deuorat. Iusto aut meridianus fulgor ad uesperum surgit. q2 quanta sibi claritas maneat cum iam occumbere ceperit agnoscit. Hinc namq3 scriptum est. Time ti deū bene erit in extremis. Et sciendū q3 bonorū mēs quo duriora p veritate tolerat. eo eternitatis premia certius sperat. Tanto namq3 spes solidior in deum surgit. quanto quisq3 p illo grauioza pertulerit. q2 nequaq3 retributōnis gaudium de eternitate colligit. qd non hic pia tribulatōe seminat. Hinc per ps. d2. Qui seminant in lacrimis in exultatione merent. Hinc paul⁹ ait. Per multas tribulatōes oportet nos intrare in regnum celozū. Qui igitur nunc per tribulatōem serit ut post gaudij fructus meta3 tanto maiori fiducia mentem roborat. quanto hanc fortior p veritate afflictio angustat. Un pau lus dicit. Bonum certamen certauī. qui enim ptra mala transeūtia sine defectu certauerat. de mansuris mimiruz gaudijs sine dubierate psumebat. hxc grego. Unde perfecti viri sicut fuerūt martires 7 similes omnia aduersa 7 a mala que eis occurrebant dulcia estia bant. quia per hxc ad eterna gaudia p uenire non deputabant. De talibz per beatum gregorium. viij. moral. sic dicitur. Dens si in deo forti intentōe dirigit quicquid sibi in hac vita amarū sit dulce estimat. omne quod affligit re quem putat. Cumq3 eterne patrie qn ta sit dulcedo p memorat. p eo pntis vi te amaritudines ardentem amat. Tra sire etiam per mortē appetit ut obrine re vitam plenius possit. funditus in in finis extingui desiderat quouerus ad summa pscendat. hxc gregorius Debe mus ergo exemplo sanctorū patruz tribulationes nobis adueniētes 7 flagel

la dei patienter sufferre. 7 non iudicia dei occulta super nos reprehendere ut possimus ab ipso misericordiam psequi 7 a nostra iniusticia liberari. Nam ut beatus hieronimus dicit. Qui tribulatio nem sibi p suis peccatis aduenisse esti mat dei misericordiam ad amplius bene fa ciendum sibi puocat. Dicit etiam de hoc beatus gregorius. Quisquis ptra flagella dei semetipsum defendere ni ritur. flagellantis iudicium euacuare conatur. nam qui p sua culpa ferri se denegar. quid aliud q3 iusticiā accusat. Unde magna satisfactio percussiois est volūtas iusta conditoris. que cum iniustum nihil facere solet iusta agnos cit. 7 si later. Nam cum p iniusticie peccato pcurimur si in percussione no stra diuine voluntati p iungimur. mox a nostra iniusticia ipsa p punctōe libe ramur. Et notandū q3 valde in felices sunt qui in presenti vita per ad uersa non flagellantur. q2 cū deus pec cantes p suis excessibz non flagellat. in futuro damnat. Unde beatus bern. Crudelior est omni indignatione ista misericordia. qua peccanti parcat de us. nec corripit per flagella. Illi nam q3 irascitur deus quem peccantem nō flagellat. Nam quem flagellando hic non emendat. in futuro damnat. Hec bernardus. Un diuina pietas electis suis irascit 7 non parcat in hoc seculo ut postmodum parcat 7 non irascatur in futuro. teste beato augustino qui d2. Diuina bonitas ideo maxime irascit in hoc seculo ne in futuro irascat 7 mi sericorditer adhibet temporalem seue ritatem. ne inferat iuste eternam ultio nem. Et beatus ambrosius. Quaz mi rum alijs deus misericorditer parcat. cum aduersa hic tribuit 7 q3 seuerē ira scit cum pspere elargit. Nam d2 Ful gentius Qui p solatōem nunc in pnti

recipit consolationis vine, eternale expe-
erit tribulatus aut in hoc seculo. solus
consolationem recipit in futuro. hec fulge-
rius. Necesse igitur est omnibus fidelibus ad
vitam eternam volentibus pervenire ac desi-
derantibus ut flagella dei ac tribulatio-
nes patienter sustineantur et sint grati deo
patri consolanti et flagellanti. cum enim adest
presentis seculi felicitas utantur illa in do-
mino et gratias agant deo. cum vero deesse
viderint iusticie dei iter gratias agant.
et deum semper diligant siue blandias siue
minas. De hoc beatus aug. supra psal-
mistam sic dicit. Multa mala sunt in isto se-
culo intus foris proorsus non cessant.
habundant scandala. nemo illa sentit
nisi qui graditur viam dei. et talibus dicit
in omnibus divinis paginis ut tolerent
presentia sperent futura. ament que non vi-
dent. ut amplectentur cum viderint. Et
si amamus nunc quem non videmus
quo amaturi sumus cum viderimus desi-
derium nostrum crescat cristiani non sumus
nisi propter futurum seculum. nemo presentia spe-
ret bona nemo sibi permittat felicitatem
mundi qui christianus est. sed vram felici-
tatem presentia in domino cum adest et consolationi
dei gratias agat cum deest iusticie dei gra-
tias agat ubique sit gratus nunquam sit in-
gratus et patri consolanti et blandienti
gratus sit. et patri emendanti flagellanti
et disciplinam danti gratus sit. amet
eum ille semper siue blandientem siue mi-
nantem. unde in doloribus exigit a nobis
patientiam sed post dolores permittit
salutem siue etiam tribulamur et angus-
temur siue letemur et exulemus. ille
blandus est. qui et in tribulationibus
erudit et in leticia consolatur. Laus enim dei
a corde et ore christiani recedere non debet
non ut laudet in prosperis et maledicat
in adversis. sed quemadmodum psalmi-
sta ait. Benedicam domino in omni tempore
semper laus eius in ore meo. Gaudes

agnosce. patrem blandientem tribula-
ris agnosce patrem emendantem siue
blandias siue emendet. cum erudit cum
parat hereditatem. hec augustinus. Sci-
endum etiam quod omnipotens deus electis
suis in hac vita iter a sperum facit
et eos per diversa flagella et tribulatio-
nes durius affligit ne delectari tempo-
ralibus oblectamentis obliuiscantur
eorum que sunt in celis. Unde beatus
gregorius. Electis suis deus iter a spe-
rum facit. ne dum delectentur in via ob-
liviscantur eorum que sunt in patria. unde
de tribulationes. que nos hic premunt
ad deum ire compellunt. Dicit etiam de
hoc ysidorus. Durius circa suos electos
deus in hac vita agit. ut dum for-
tioribus flagellis stimulisque feriantur.
nulla oblectamenta presentis vite de-
lectent. sed celestem patriam ubi cet-
ra requies est. indefinenter desiderent
Beatus etiam augustinus de eodem sic
ait. Cum molestie in huius vite fragi-
litate crebrescunt. eternam requiem nos
desiderare compellunt. mundus piculosi-
or est blandus. quam molestus et magis
cauendus est. cum se allicitur diligi quam cum
ammonet cogitque premere. hec augus-
tinus. Si igitur homo semper esset in pro-
speris et nunquam tribulationes et adversita-
tes patereur. posset oblivisci sui crea-
toris et transitorias delectationes pre-
ferre summis bonis et eternis. et ideo
deus immittit servis suis amaritudi-
nes tribulationum in ista vita. ut ea que
salubriter bona et dulcia sunt. studiose
requirant. Unde beatus augustinus.
Ipse mundus dum tot amaritudinibus
cruciat. dum tot calamitatibus ingemi-
nat. quid aliud nisi ut non amet clamat
nisi tribulationes essent deum homines
obliviscerentur bonis temporalibus pre-
senti. Si enim deus semper in istis prospe-
ritatibus faueret nobis. ut omnia no-

temptationes. extinguit carnalitates
spiritum reuocat. spem roborat. vultū
exhilarat. scie. Fert et interior gaudi-
orum. Prinuā pstat vbertatē. ipsa est po-
tio sanitatis. herba salutifera sup oēs
paradisi terrestres. corpus corruptibi-
le castigat quidē sed aīam reuerat im-
mortale. aīa deuota saginat tribulatio-
ne sicut rose ac lilia secundant celesti-
tore. ipsa tribuit sapientiā. adducit cir-
cūspicionem et hōiem in expertum exer-
citacionem facit. Qui nō aduersa passi-
sus est quid scit. Qui non est reprobatus
qualia scit. ipsa est donū dei electū vir-
ga amorosa plaga paterna. ipsa volun-
tarios inuitat vel imutat et rebelles ad
se trahere p̄suevit volūtares hominū pa-
tienti eque subferunt ita aduersa q̄
p̄sp̄era. amici et inimici eq̄liter famu-
lant. hec ille. ¶ Notandū ē iam
q̄ qui patientiā in aduersis habere de-
siderat. necesse est ut laudes hōim p̄re-
nat. q̄ quanto quis in p̄ntis vite glo-
ria seu vanitate delectat. tanto magis
p̄tra eius iniurias p̄turbat et ipatens
efficit. Unde crisosto. quāto aliquis
letat de laude hōim et de virupatione
tristat. Qui vō gloriam cōcupiscit in
celo. obprobria nō timet in terris. d̄t
etiam de eodē ysaac. Pro certo nisi ho-
mo odio habuerit vitā suā in hoc mun-
do. p̄pter affectū future vite tribulatio-
nes sustinere non p̄t. Et beatus grego-
r. moral. sic d̄t. Quisquis p̄ntem glo-
riā querit p̄fecto desponēter meruit q̄
qui semp ad lucra inh̄yat. semp dāna
formidat et quo magis p̄turis inh̄ret
eo longe in īfinis ab arte securitatis
iaceret. Ac p̄tra quisquis in solō eternita-
tis desiderio infigit. nec p̄speritate ar-
tollit nec aduersitate quassat. q̄ nihil
habet qd̄ in mūdo app̄er. nihil est qd̄
de mundo p̄tmescat. Hinc salomon
ait. Non tristabit iustū quicquid acci-

ciderit ei. nam quanto quisq̄. a se ple-
nius pauore qui ex mundo est ab̄icit.
tanto in seuerius mundi p̄cupiscentiā
vincit. hec grego. Un̄ sancti viri ut pos-
sent exultare in aduersis et in obpro-
brijs patientiā habere studuerūt gloriā
et vanitatē mūdi p̄temnere. De hoc p̄-
rabanus sic d̄t. Nescio quis nostrū pos-
sit implere ut lacere obprobrijs fama
nostra et nos exultemus in d̄no qui se-
crat vanam gloriā implere nō potest
Hec rabanus. Perfecti tñ viri qui su-
am p̄tuliā gloriā reputātes. et dis-
positionē exaltationē in tribulatiōibz
gloriant sed paucorū est ista virtus. Te-
ste beato bern̄. qui ait. In tribulatiōibz
gloriant qui p̄tuliā gloriā reputā-
tant obprobrium despectionum exal-
tationem pauci sunt qui hoc spiritū re-
plent. hec bernardus. Necesse est etiā
q̄ illata iniuria a proximis patimur ut
mala perpetrata ad memoriā reuoce-
mus. ut eo facilius iniurias sustinere
possimus. quanto conspiciamus p̄ius
esse hoc quod meruimus. Unde bea-
tus gregorius. Tunc em̄ illata conu-
tia bene toleramus cum in secreto mē-
tis ad mala perpetrata recurrimus. le-
ue quippe videbit q̄ iniuria p̄curimur
dum in actione nostra aspiciamus. q̄
p̄ius est quod meremur. hec gregori-
us. ¶ Sed et hoc considerandū
q̄ magna est consolatio in tribulatio-
ne constitutis si dona sui conditoris
ad memoriā reuocentur cum turbā-
tur ex flagello. ex donis a deo p̄ceptis
p̄solent. De hoc d̄t beatus gregori. iij.
moral. exponens illud. Si bona susce-
pimus de manu domini. Magna con-
solatio tribulationis est. si cum aduer-
sa patimur auctoris nostri ad memo-
riam dona reuocemus. nec frangit qd̄
ex dolore obuiat. si mēti citius hoc qd̄
ex munere subleuat occurrat. Hinc

namq[ue] scriptum est. In die bonorum
ne immemor sis malorum. et in die malorum
ne immemor sis bonorum. Quisquis enim
bona percipit. sed bonorum tempe nequa
q[ue] etiam flagella pertimescit in elatio
nem per leticia corruit. Quisquis autem
flagellis atteritur s[ed] flagellorum t[em]p[or]e neq[ue]
se ex domis que ei[us] p[er]tingit accepisse co
solata statu mentis omnimoda despa
ratione destruit. Sic enim utraq[ue] iungē
da sunt ut vnum sp[iritu]s fulcia[rum] ex altero.
quatenus et flagelli pena memoria te
peret domi. et domi leticiam mordeat su
spicio ac formido flagelli. hec grego.

R Morandū etiam q[uo]d bruti pati
entie iungenda est caritas. ut videlicet
malos quos quisq[ue] tolerat ac etia[rum] su
stinendo amet. Q[uo]d tangit beatus gre.
vii. morali. sic dicens. Mens quippe
sanctorum in hoc temptationum prel[io] et
munita patie clipeo. et gladio amoris
accincta ad perferenda mala sumit for
titudinē. ad prebenda bona exerit bo
nitate[m]. quatenus et odio[rum] tela poren
ter excutiat. et amoris iacula valenter
reddat. nequa[que] quippe ad bella arma
tus pergit qui aut clipeum sumens gla
dio utitur non mutato clipeo. Un[de] et mi
les dei aduersitatis gladio deprehensus
et scutum patie d[icitu]r anteferre ne pereat
et amoris iacula inferre ut vincat. Cu
ius armaturā summā breuiter insinu
at paulus dicens. Caritas patiens est
benigna est et cum v[er]o vni ex vtroq[ue]
defuerit caritas non est. si videlicet ma
los absq[ue] benignitate toleras nō amat
aut rursus si se sine paria exhibens ne
gligit tolerare quos amat. Ut ergo a
nobis caritas teneat[ur] necesse est quate
nus et benignitati paria. et rursus beni
gnitas parie suffraget[ur] ut magnum q[uo]d
dam in corde nostro edificiu[m] cōstruens
et benignitatis arcem paria solidet. et
patientie fundamenta edificata benigni

tas exornet. hec gregorius. **S**
Et sciendum q[uo]d valde stultum est illis
placere qui deo non placent. q[uia] dei al
cum se esse denegat qui eius placet ini
mico. Un[de] sancti viri eos ad sua odia
excitare non metuūt quos deū non di
ligere cognoscūt. De hoc beatus gre.
sup[er] ezech. sic ait. Stultū valde est si il
lis placere querimus quos non place
re d[omi]no scimus. nam perversorum deroga
tio vite nostre est approbatio. q[uia] iaz offi
dimur aliquid iusticie habere. si illis
displicere incipimus qui non placent
deo. Nemo enim potest in vna eadēq[ue] re
omnipotenti d[omi]no atq[ue] eius hostib[us] gra
tū existere. nam se deo amicum dene
gat qui eius placet inimico. Un[de] sancti
viri in voce libere increpationis accen
si eos ad sua odia excitare nō metuūt.
quos deū diligere non agnoscunt. Et
s[ecundu]m dictū beati bern[ardi]. Velius est odiu[m]
p[ro]pter deū q[uam] amicitia que est p[ro]pter pri
mū. cum amamur p[ro]pter deū debitores
eius sumus. cū odio habemur p[ro]pter ip
sum eū nobis reddimus debitore[m]. hec
bern[ardus]. **S**ciendū etiam q[uo]d s[ecundu]m be
atum greg. tribus modis virtus patie
tie exerceri solet. Alia namq[ue] sunt que
a domino. alia que ab antiquo aduer
sario. alia que a primo sustinemus. Al
primo namq[ue] persecutiones. damna
et contumelias. ab antiquo aures aduer
sario temptationes. a deo autē flagella
toleramus. Sed in omnibus his
tribus vigilant[er] oculo semetip[su]m mē
debet conspiciere. ne contra mala pro
ximi pertrahat ad retributionem malī
ne per temptationē aduersarij seduca
tur ad delectationem vel cōsensum pec
cati ne contra flagella opificis ad ex
cessum prozuar[um] murmurationis. perfe
cte enim aduersarius vincit. quando
mens nostra et inter temptationē eius
a delectatōe atq[ue] cōsensu et inter con

Not

tumelias primi custodiat ab odio et inter flagella dei persciscit a murmurati-
one. nec agentes hec terribui nobis p-
sentia bona requiramus p labore pa-
tientie bona speranda sunt pntis vite
vt tuc premium nostri laboris incipit
at qn labor ois ia funditus cessat. hec
grego. ¶ Sunt etiam tres gra-
dus siue pfectus patientie Primus e-
st vt discat homo motus ire et patientie
cohibere et reprimere ne erumpant for-
tas in verba et facta illicita sicut ignis
suffocatus sub fumo extinguit si non
cohibetur crescit et oia attingere pot cre-
mabilia incendit. Secundus gradus
patientie est cu ex longo vsu peccandi
impatienriam refrenandi homo didi-
cerit iam no terri vel perturbari in ad-
uersis sed in loco munito inconcussus
circumcursantes aduersarios intuetur.
quos nihil sibi nocere pssidit. tam diu
aut homo aduersis terret. q diu dili-
git aliquid ipse in se vel iuxta seipm
qd timeret pdere vel toleret corpus res
honores amicos vel ppriam voluntate
Qui aut ista inordinate no diligit no
valde delectat in eis non ita grauitur
prestat pro eis vnde corporis lesiones
re et amicorum amissiones offensas et
pusiones patienter sunt tolerade. qd
maxime dicif vsu. sepe talia sustinen-
do. vir em in hac vita tam asperum est
qd vsu et studio patientie non fiat aimo
leuius ad portandū. iuxta illd. Quod
male fers asuesce et feres. i isto gradu
nec perturbat homo in aduersis nec gau-
det prosperis sed sustinet et tacet. Ter-
cius gradus patientie e gaudere in tri-
bulationibus et gloriari cu assunt. et desi-
derare cu desunt. qd est pfecto. sicut
facit nobilis tiro. gloriat cum debet ri-
rociniū ptra alium nobiles exercere
taliserat paulus cum ait. Complacoe
mibi in infirmitatibus. in prumelijs. in

necessitatibus. in angustijs. in psecutio-
nibus pro cristo. Nam fm beatu grego.
Maioris est meriti aduersa patienter
tolerare. q bonis operibus insudare.
Qui igit ex desiderio patiendi sibi ali-
qua inferi aduersa castigando corpus
et mentē merore et stritione afficiendo
cur etiam non suffert cu ab alio inferi
ei occasio patiendi vnde vel corpus
affligit vel animus humiliat. cu maio-
ris sit meriti hec pati equanimiter ab
alio. q a seipso vnde qui seipm vilem
et rephensibilem indicat patienter de-
bet accipere. qn aliud idē de ipso sentit
¶ Vera em humilitas sic gaudet ab alio
humiliari quomodo a se. et vera patie-
tia ita sustinendo libenter aduersa ab
alijs illata sicut a se procurata. X
Et notandum q quibus aliqua differe-
tia videatur esse inter fortitudinem et
patientiam et pstantiam et magnanimi-
tatem. mititatem et mansuetudinē sicut
ex eorū diffinitionibus colligit ramentum se-
pe vnum pro alio positum inuenitur.
¶ Patientia em est honestatis causa re-
p diffilium voluntaria perpessio. For-
titudō est immobilis inter aduersa ani-
mi laborum et piculorum equa susce-
prio. Constantia est inter fluctuantes
causas nulla mentis trepidatione con-
cuti. Magnanimitas e diffilium spon-
tanea et rōnabilis aggressio Longani-
mitas est spes cuz longa expectatione
bonorū. Viritas est quem asperitas et
amaritudo non afficit. Mansuetudo
est animi tranquillitas alterius no ce-
dens improbitari. Possunt etiam sin-
gula istorum singulis sanctis adequa-
ri. ¶ Patientia em est qui dolores equo a-
nimo tolerat. vt iob et robias Fortis e-
quez temptationū certamina no ener-
uant vt ioseph. Constans est quem la-
bores et terrores non pusillaminem fa-
ciūt vt machabei. Magnanimus est q

ardua et difficilia aggredi non expaue-
scit. ut iohannes bapti. et dauid. Non
ganimis est que longa expectatio a spei
desiderio non frangit. ut abrahā. Mi-
tis est qui odientium iaculis non irritat.
ut p malo malū reddat. ut Moyses et
paulus. Mansuerus est qui corde trā-
quillus et moribus foris tractabilis est
ut iohēs euangelista Istor et aliorum
sanctorum exempla debemus respicere et
tribulationes nobis aduenientes patien-
ter tolerare. qz quāto plura ppter amo-
rem nostri p ditoris passi fuerimus. tā-
to maior merces nobis a dño recōpen-
sabit. Unde beatus aug. Multa susti-
nentibus in terris. multa merces serua-
tur in celo. Et pnt beatus greg. dr. Si
illic dulcia appetimus. necē est ut hic
amara toleremus. Cū per multas tri-
bulationes opter nos intrare in regnū
dei. sed tñ passionēs et tribulationes q̄s
patimur in pñti vita non sunt p digne
non solum ppter pccā preterita que re-
mittunt nobis. sed etiam ppter futurā
gloriā que pmittit et donabit nobis.
Unde beatus bern. Non sunt cōdigne
passiones huius tps ad preteritā cul-
pam que remittit nobis non ad pñtis
p̄solationis grām que infundit nobis
non ad futurā gloriā que pmittitur
nobis. hxc bern. Patientiā ergo in ad-
uersis et tribulationibus habeamus. ut
eterna gaudia post hāc vitam percipe-
re mereamur ac valeamus. Sic igit
habemus de virtute patientie.

Filius.

Postq̄ edoctus sum de virtute pa-
tientie nunc que virtus eā sequa-
tur de hoc cupio a te informari.

Capitulum VII. Pater A

Patire debes qd
virtutem patientie sequit filē
tium siue taciturnitas qz p̄terus patiens

post illatas sibi iniurias silentiū tenet.
nec per impatientiam malis sibi irro-
gatis p̄tradicit. sed tacendo patienter
tolerat ac sustinet. Et notandū q
multum valet homini religioso virtus
silentij. qz sicut in multiloquio non de-
erit peccatū. sic breuiter et raro loqui
ad hoc valet ut homo caueat sibi a pec-
cato. Et sicut ex nimia loquela frequē-
ter sequit inuidia tam di q̄ p̄mi. sic
ex silentio nutrit iusticia. ex qua velut
ex quadam arboze colligit fructus pa-
cis. Unde cū claustralibus pax sit sum-
me necēaria. valde necessarium est eis
silentiū per qd pax tam cordis q̄ cor-
poris seruetur. Propterea ysaias vir-
tutem silentij p̄siderās ait. Erit opus
iusticie pax et cultus iusticie silentium
quasi diceret. Tante virtutis est silen-
tium q̄ in homine p̄seruat dei iusticiā
et inter p̄mos pacem nutrit et custo-
dit. Nisi em̄ homo valde diligēter ori-
suo adhibeat custodiam bona gratui-
ta cito dissipabit. et in multa mala cor-
ruet. nam ex lingua si negligēter custo-
diat p̄deunt blasphemia. murmuratō
defensio peccati. periurium. mendaci-
um. detractio. adulatō. maledictio cō-
uicium. contentio. prauum consilium
rumor. iactantia. multiloquium. scur-
rilitas. De hoc per Iohannem abba-
tem montis finay sic dicitur Multilo-
quium est vane glorie cathedra p̄ quā
seipsam manifestare. ac p̄mpatice p̄-
palare naturam habet. Multiloquiū
est insipientie argumentum detractio-
nis porta. manu ductor scurrilitatis.
mendacij minister. compunctionis re-
solutio. acuitatis intelligentie disper-
sio. accidieq̄ conditor. dissipatio me-
toris. caloris et feruoris frigesactio.
orationis obscuratio. Nec Iohānes
abbas. Unde religiosus ille frustra
gloriā de possessione virtutis in corde

qui dissipat disciplinam silentij p in-
 querudinem multiloquij Si quis em̃
 teste scriptura putat se religiosum esse
 nō refrenans linguā suā sed seducens
 cor suū huius vana est religio. qz cū o-
 ciosa vba cauere negligim⁹ ad noxia
 queq; dilabimur. nā primo de alienis
 factis liber aliquid loqui postmodū vt
 incanta locutione ad vba detractoria
 puenit. Deinde oriuntur rixae. accendū-
 tur odia. pax tora cordium pfundit. ⁊
 ab omni statu rectitudinis euertit De
 hoc beatus greg. vii. moral. sic dicit. **N**
 Notandum etiā qd sepe dū ab ociosis
 vbis nequaquā lingua p̃pescit ad temer-
 ritatē quoq; stulte increpationis effrenat.
 Quibusdā em̃ ruine sue gradibus
 desidiosa mens in foueā lapsus impel-
 lit. nam cū vba ociosa cauere negligi-
 mus. ad noxia puenimus. vt prius lo-
 qui aliena libeat ⁊ postmodū detractio-
 nibus eorū vitam de quibus loquitur lingua
 mordeat. qñq; aut vsq; ad apras otu-
 melias prumpat. hinc seminat stimu-
 li pax tora extinguit cordiuz. Unde ⁊
 bene per salomonē dicitur Qui dimittit a-
 quam caput est iurgiorum Aquā quip-
 pe dimittere ē linguā in fluxa eloquia
 relaxare. qui g dimittit aquā caput est
 iurgiorū. qz qui linguā nō refrenat con-
 cordiam dissipat Vñ p̃ semetipsam ve-
 ritas nos ammonet dicens. De omni
 vbo ocioso qd locuti fuerit hoies red-
 dent rōnem in die iudicij. Ociosum
 quippe vbu est qd aut rōne iuste neces-
 sitatis. aut pie vtilitatis caret intenti-
 one. Si ergo rō de ocioso sermone eri-
 git. pensandū est valde que pena mul-
 tiloquium sequat. in quo etiā p̃ super-
 bie vba peccat. Sciendū quoq; est qd
 ab omni rectitudinis statu depereunt.
 qui p̃ noxia vba dilabunt Unde scrip-
 tum est. Sicut vrbis patens ⁊ absq;
 muroꝝ ambitu ita vir qui nō potest in

loquendo spiritum suū cohibere Qui
 em̃ murū silentij nō habet. patet inimi-
 ci iaculis ciuitas mentis ⁊ cū p̃ se vba
 extra semetipsam eicit apras se aduer-
 sario ostendit. quam tanto ille sine
 labore superat. quanto ⁊ hxc eadē que
 vincit p̃tra semetipsam p̃ multiloqui-
 um pugnat. hxc greg. **U**nde si-
 lentij discretum multū est diligendū
 quia conseruat vnumquemq; religio-
 sum in disciplina. ⁊ in statu virtutum
 ⁊ bonorum operum. nisi enim hxc vir-
 tus silentij in ordine inuenta ⁊ statuta
 fuisset. religio in suo vigore permanere
 non posset. De cuius commendati-
 one ⁊ virtute Iohānes abbas montis
 synai ait. Silentium est mater oratio-
 nis. ignis custodia. episcopus cogita-
 tionum. inrentio pugnationum. luctus
 colligatio. amicicia lacrimarum. me-
 morie mortis operator. pene eterne pi-
 ctor. iudicij etermi diligens inquisitor
 mesticie minister. confidentie proprie
 inimicicia. tranquillitatis coniugalis
 conuictus. non apparens profectus.
 Silentij amicus appropinquat deo ⁊
 latenter colloquens a deo illuminatur
 cognoscens delicta tenuit linguam.
 qui vero multiloquus est nondum cō-
 gnouit seipsum sicut oportet. Sollici-
 tus de exitu circumcidit sermones. ⁊
 qui luctum anime possidet quasi ignes
 auertit multiloquium. ⁊ quietem soli-
 tudinis diligit os suum recludit qui
 nouit odorem ignis altissimi fugit ho-
 mines quasi apis fumum. hxc iohā-
 nes abbas. Sciendū ramen qd discre-
 tio est habenda in silentij obseruantia.
 nam sunt nonnulli qui vitia lingue in-
 caute figentes deterioribus cogitatio-
 nibus in cordis secreto implicantur.
 ⁊ dum a colloquijs immoderate se ab-
 stinent. graue multiloquium in men-
 te tolerant. Et sunt nonnulli qui si-

lentium obseruantes alios loquentes aspiciunt et infirmos iudicantes semet ipsos propterea in superbiam erigunt. Et sunt nonnulli nimis taciti. qui cum iniuste aliqua patiuntur eo acriorē dolorē sustinent quanto ea que tolerant non loquuntur. nam si illatas molestias loquendo tranquille dicerent. sue pscie dolorē rem alleviarent. Et sunt nonnulli qui dum quorundam suorum mala aspiciunt silentio peccatorum vulneribus medicamentis subtrahunt. et ideo mortis auctores tacendo sunt. Unde cum magna discretionē lingua frenanda est. ne nimis loquendo inuitiū defluat aut nimis tacendo ab utilitate torpescat. De hoc beatus gregorius. vi. mora. sic dicit. Sciendum est quod cum pauore nimis a locutione restringimur interdum plusquam necesse est intra claustra silentij coartamur. et dum lingue vitia incaute fugimus. occulte deterioribus implicamur. nam sepe dum ab eloquio immoderate pcescimus. graue multiloquiū in corde toleramus. ut eo plus cogitationes in mente ferueant. quo illas violenta custodia iudicari silentij angustat. et plerumque tanto latius defluunt quanto se esse securiores estimant. quod foris a reprehensoribus non videntur. Unde mens nonnumquam in superbia tollit dum eos quos loquentes audit quasi infirmos aspiciunt cumque os corporis claudit quantum se vitis superbiendo aperiat non agnoscit. linguam etenim premit. cogitationem erigit. et cum se per negligentiam minime psciderat. tanto apud se cunctos liberius quanto et securius accusat. Plerumque autem nimis taciti nonnulli iniuste patiuntur. et eo in acriorē dolorē predeunt quo ea que sustinent non loquuntur. nam et si illatas molestias lingua dicerent tranquille a conscientia dolor emanaret. vulnera enim clausa plus cruciantur

quam cum putredo que intrinsecus feruet efficit ad salutem dolor aperit. Plerumque nimis taciti dum quorundam mala aspiciunt et silentio linguam premunt. quasi pscitis vulneribus vsum medicamentis subtrahunt et eo mortis auctores sunt quod virus quod poterant eicere loquendo noluerunt. Cum et immoderatum silentium si culpa non esset propterea non dirisset. De mihi. quod quid ergo inter hec nisi studiose lingua sub magni moderamenti liberatione frenanda est. non in salubriter obliganda ne aut laxata inuitium defluat. aut restricta etiam ab utilitate torpescat. Hinc per quendam sapientem dicitur. Sapienter tacebit utique ad tempus ut nimis cum ut oportunitate psciderat postposita censura silentij loquendo que congruunt in vsum sue utilitatis impedit. Hinc salo. ait. Tempus tacendi et tempus loquendi. Districte quippe vicissitudines non pensanda sunt tempora. ne autem cum restringi lingua debet propterea se inutiliter soluat cum loqui utiliter possit. semetipsum pigre restringat. Quod bene psciderans breui postulatione pplexus est dicens. Domine domine custodiam os meum. et ostium circumstantie labijs meis. Ostium namque aperitur et claudit. Qui ergo os suum nequaquam ponit obstaculum sed ostium perit. aperte docuit quod et per disciplinam retineri lingua debeat. et ex necessitate laxari. quatenus os discretum et pgruo tempore vox aperiat. et rursum pgruo tempore taciturnitas claudat.

Sed notandum quod raro inuenitur aliquis cuius etiam perfectus qui in verbis ociosis non excedat interdum Unde dicitur unusquisque culpas suas lingue tegere meritis vite. et etiam pondere bonorum operum premere immoderata verborum Unde gregorius. xxi. moralium exponens illud Job dicentis Quam meam posui super os meum.

fic dicit Usu sacri eloqui in manu opere ratio in ore locutio solet intelligi. manum ergo super os ponere est virtute boni operis culpam tegere incaute locutionis quis enim inueniri potest qui quilibet persectus sit. de ocioso tamen sermone non recet. sed sancti viri ante dei oculos studeant culpas lingue tegere meritis virtute student pondere bonorum operum premere immoderata verborum Unde in sancta ecclesia manus supponitur dum in electis eius quotidie ociose locutionis virtutum virtute bone actionis operis Scriptum quippe est. Beati quorum remissa sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Sed rursum cum scriptum sit. Oculi nudi et aperta sunt oculis eius quod regi possunt que eius cui cuncta nuda sunt abscondi oculis nequaquam possunt. Sed quod hoc quod regimus inferius ponimus atque hoc unde regimur nimis superducimus ut quod est subterpositum regamus tegere peccata dicimus. que quasi subterponimus dum abdicamus eisdem atque aliud superducimus dum bone actionis opus ad hoc post eligimus ut preferamus. Qui ergo priora mala deserit et bona posterius facit per hoc quod facit ad dicitur quod transactam nequitiam regit cui boni operis merita superducit. hec gre. Debet ergo quisque religiosus amare silentium et raro loqui et cum loquitur pauca et rationabilia et edificatoria verba et de preceptis dei tractantia loquatur. Unde per sapientem dicitur. Omnis narratio tua fit de preceptis altissimi. magna autem utilitas est virtus silentii una est. quod adducit propunctionem. homo namque cum tacet cogitat vias suas et locum habet cogitandi quod multiplex fit suus defectus. quod modicus perfectus et ex hoc surgit propunctio Unde dicit psalmista. Obmutui et filii a bonis et dolor meus renouatus est Alia utilitas silentii quod hominem demonstrat

esse celestem. nam qui est in mundo et mundana non loquitur euidenter demonstrat se non esse de mundo qui enim de terra loquitur Nihil autem commouet hominem religioso ad seruandum silentium sicut fugere perfortia hominum et vitas ducere solitaria. ille enim homo qui iam leuauit se supra statum hominum. non debet habere consolatores et collocutores nisi solum deum et ideo debet esse solitarius et tacere. ex quo enim deus habet pro socio non debet curare de humano consortio propterea debet in terrentio. Sedebit solitarius et tacebit. quod leuabit se super se. Sedebit inquit solitarius perfortia hominum fugiendo. et tacebit de celestibus meditando. et leuabit se supra se. celestem dulcedinem degustando. Sic igitur patet de silentio.

Filius

Post explanationem silentii et eius informationem. que virtus nunc se quaerit de hoc desidero edoceri.

Ca. .VIII. Patet. E

Patre debes fili quod de patientia et silentio virtus obedientie nascitur quod veraciter patientes et silentium amantes ad quecumque iussa superiorum sunt obediētes. Primo autem videndum est quid sit obedientia. Obedientia est proprie voluntatis subiectio arbitrio superioris ad licita et honesta Obedientia est exhibenda soli deo propter se cuius serui sumus proprie vel creature rationali vice dei angelorum vel hominum in his que deus requirit a nobis et que ad deum conducunt. Ratio autem obediētiæ triplex est. Una quod omnis creatura ita ordinata est a deo quod licet ipse omnibus et singulis preest ita ut ab ipso solo accipiant quid sunt. habent et possunt. tamen propinquiora sibi non loco sed similitudine plenius accipiunt ab ipso quod inferioribus et sibi propinqui

oribz influunt et illa itez suis inferiori
bus vsqz in infimū vt inferiora superi
oribz subdita sint. et superiora inferiori
ribz presint et ea regant. vt summa me
dys. et media presint ymis. sic angeli
superiores inferioribz presunt. Et de ho
minibz sublimioribz similiter inferiori
ribz paulus dicit. Omnis aīa potesta
tibz subdita sit Substantia em̄ diuina
ita est eleuata et segregata ab omni cre
ato q̄ inferiora immediate motū eius
sustinere non p̄nt nisi mediātibz super
rioribus cū ipse tñ immotus oīa in se
mouet et gubernet. ita vt nihil sit omni
bus eo presensius et nihil incompre
hensibilius. Scda ratio est. cum non
omnibz datū sit eē docibiles dei ne ig
nari errent a via dei qua necē est eos
peruenire ad celestes gloriam. expedit
vt sequantur doctrinā sanctorz doctorz
sicut dat cecus manū ductori ne cadat
et impingat vel erret. Tercia ratio. vt
homo qui noluit deo subesse peccando
et ita supbiendo gloriā dei perdidit. sa
tisfaciat ei subiūciendo se hoī ppter deū
et ita humilitatis meritum grām dei
recuperet quā amisit. quanto autē ma
ior et purior fuerit humiliatio et pmp
rior tanto plenior erit recuperatio. Ma
gnitudo vero humiliatōis attendit in
difficultate operis inūcti. puritas in
simplicitate intēctionis pmp̄ritudo in
alacritate executionis. ¶ Est eri
am triplex obīa. necessitatis. cupidita
tis et caritatis. Necessitate obedit qui
cogit inuitus et libenter eēt liber si pos
set vel auderet. Cupiditate obedit qui
p mercedē terrena vel p̄modo corpis
vel solatōe exteriori libenter facit qd
inūngit. Obediaentia vero caritatis ē
qñ ex caritate dei et ppter diuinā remu
nerationē obedit. Et notandū q̄ obe
dientia est genitrix omnīū virtutū. per
quam vita omnīū fidelīū bene ordinat

tur et regitur. De qua dicit iherō. Obe
dientia est ordo quo oīm vita fidelīū
ordinat. genitrix omnīū virtutū. cibo
omnīū sanctorz. virtus omnīū viuenci
um. hec iherō. Sine hac virtute nullū
opus bonū potest placere deo. nec pote
rit acceptū esse illi omne qd inquinat
um fuerit p̄pria voluntate. Un̄ beatus
bernardus. Nec studiū bone actionis. nec
ocium sancte p̄templationis. nec lacri
me penitentis extra obedientiā accep
ta poterunt esse deo. Unde grāde ma
lum est p̄pria voluntas. qua fit vt bona
tua bona tibi non sint. Nihil omnino
qd p̄pria voluntate inquinatū est gusta
bit is qui pascit inter lilia. Quid autē
fit p̄pria voluntas dicit idē beatus ber.
Propria voluntas est que non est p̄mu
nis cum deo et hominibz sed nostra tñ.
qñ qd volumus non ad honorē dei nec
ad vtilitatem p̄ximi facimus. s̄ satis
facere cupimus p̄p̄is motibz animo
rum. Quid em̄ odit deus aut quid pu
nit preter p̄p̄iam voluntatē. cesset pro
pria voluntas et infernus non erit. hec
dicit bernardus. Unde ab omni viro
religioso cauenda est inobedientia. qz
hoc vitium ade perdidit paradysum et in
obedientibz angelis tulit celus. Teste
beato augustino qui dicit. Qd q̄ enor
me vitium est inobedientia. que ange
lo perdidit celum. ade paradysum. sauli
regnum israhel. salomoni amorem dei
et celū inobedientibz. hec augustinus.
Nec etiam christus dominus obedien
tie amator dabit illis gratiam et copi
am sui qui vitio inobedientie deserui
unt. qz ipse mori potius q̄ non obedi
re voluit. Unde beatus bernardus. Non da
bit inobediēti copiam sui tantus obie
amator. vt mori q̄ non obedire malue
rit. Quis ergo nō erubescat obfatus
esse in p̄silio suo. quando ipsa suum sa
pientia destruit. Un̄ in euāgelio Luce

dicis de saluatore Et subditus erat illis. hec beatus bern. Simus ergo obedientes prelatis nostris. si volumus ut dominus exaudiat preces nostras. q. fin dicti beati grego. Quantum obediunt prelatis et patribus nostris. tanto obediunt orationibus nostris deus. Quis vero sit verus obediens Sciendum quod predicationes veri obedientis declarat beatus bern. ita dicens Verus obediens mandatum non perastinat. sed parat aures auditui. linguam voci. pedes itineri. manus operi. et se totum intus colligit. ut mandatum peragat impantis Nec attendit verus obediens. quale sit quod precipitur hoc solo contentus quod precipitur. hec bern. Ubi tamen aduertendum quod modus obedientie sic est tenendus. ut etiam bonis prelati non consentiamus in malo nec malis prelati resistamus in bono. unde beatus aug. Sic modus obediens tenendus est ut in malo non consentias bonis. nec malis in bono contradicas. hec aug. ¶ Et sciendum quod virtus obediens tanta est. quod virtutes alias menti inserit. et insertas custodit. que etiam victimis preponitur Quia pro obiam propria voluntas mactatur nam dum aliene voci humiliter subdimur nos ipsos in corde superamus. De hoc beatus grego. xxxv. moral. exponens illud dictum Et dederunt ei unum quisque ouem unam et in aurem unam sic ait. Quid per ouem nisi innocentia. Quid per in aurem nisi obedientia designatur Sed quod ad ostendendam virtutem obedientie occasio optima se prebuit. liber paulo vigilarius sollicitiusque discernere et quanti sit meriti demonstrare. Sola namque obedientia est. que virtutes ceteras mente inserit insertasque custodit. Unde et primus homo preceptum quod suaret accepit. cui si se vellet subdere. ad eternam beatitudinem sine labore perueniret Hinc samuel ait. Oje

lio est obedientia quam victimis et auscultare magis quam offerre adipem arietum quam quasi peccatum arcolandi est repugnare et quasi scelus ydolatrie nolle acquiescere. Obedientia quippe victimis in re preponitur. quod per victimas aliena caro religatur. tanto igitur quisque deum citius placat. quanto ante oculos eius repressa arbitrii sui supbia gladio precipientis se imolat. quo contra arcolandi peccatum inobedientia dicitur ut quanta sit virtus obedientie ostendatur. Si enim quasi peccatum est arcolandi repugnare et quasi scelus idolatrie nolle acquiescere. sola est obedientia que fidei meritum possidet sine qua quisque infidelis vincitur. etiam si fidelis esse videatur. Hinc per salomonem in ostensionem obedientie dicitur. Vir quippe obediens victorias loquitur. quoniam dum aliene voci humiliter subdimur nos ipsos in corde superamus. ¶ Sciendum vero est nunquam per obedientiam malum fieri debet. aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitteri. neque enim in paradiso mala arbor. quoniam deus hominem contingere interdixit sed ut melius per obedientie meritum homo bene conditus cresceret. dignum fuerat ut hunc etiam a bono prohiberet. hec gregorius. Notandum quod obedientia si de suo aliquid habeat nulla est. aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima est. Nam cum huius mundi prospera precipiunt. si ad hoc proprio desiderio mens anxietat a virtute obediens se alleuat. Rursus cum despectus mundi et cetera que sunt contraria precipiunt nisi hec animus ex semetipso appetat obedientie sibi meritum minuit quod ad ea que despecta sunt inuitus obedit Unde modico tempore raro aliquis verus obediens reperitur. Nam cum prospera et illa

que sunt p modo carnis iniungunt
libenti animo. talis obediētia nō solū
suscipit sed etiam desideratur et queri
tur. Cuius vero despecta et ea que sunt la
boriosa precipiuntur. tali pcepto aut re
fistitur vel inuite inobeditur. vel si obe
ditur. hoc ipso cum murmure fit et tur
bulento corde. Ista tangit beatus gre.
xxxv. mo. sic dicens Quia nō nūq̃ no
bis huius mundi prospera. nō nūq̃ iu
bentur aduersa. sciēdū summope est q̃
obediētia aliquando si de suo aliquid
habet nulla ē. aliqñ aut si de suo aliqd
nō habeat mīna. Nam cū huius mun
di successus p̃cipit cū loc⁹ superioris
quiad p̃cipiēda hęc obedit obediētie
sibi virtutem euacuat. si adhuc etiam
ex p̃prio desiderio anxietat. neq̃ em se
sub obediētia dirigit. qui ad p̃cipien
da huius vite p̃sp̃era ambitōis seruit
Rursum cū mundi despectus p̃cipit.
cum probra adipisci et promelie iuben
tur nisi hęc ex semetipso animus appe
tat obediētie sibi meritum minuit
q̃ ad ea que in hac vita despecta sunt
inuitus nolensq̃ descendit. ad detrim
tum quippe obediētia ducit. cū mentē
ad suscipiēda probra huius seculi neq̃
q̃ aliqua ex p̃te vite sua tora omittat.
Debet q̃ obediētia in aduersis ex suo
aliquid habere et rursum in p̃sp̃eris ex
suo aliqd omnino nō habere. q̃ten⁹ et
in aduersis tanto fit gloriosior. quan
to diuino ordini etiā ex desiderijs iun
gitur. et in prosperis tanto fit melior.
quanto a p̃senti. ipsa quā diuinitus ac
cipit gloria funditus mente sepatur.
Sed huius virtutis pondus melius o
stendimus si celestis patrie duorū ciui
ū facta memorem⁹. Moyses nāq̃ cū
i deserto oues pasceret. a dño p̃ āgelū
in igne loquēte vocatus est. ut eripieret
eo oīm israelitarū multitudinē pess⁹
Sed q̃ apud se mente humili exiit

oblatam prius tāti regiminis glori
am expauit. moxq̃ ad infirmitatis pa
trocinū recurrit dicens. Obsecro do
mine nō sum eloquēs ab heri nudius
tercius ex quo cepisti loqui ad seruum
tuū et se postposito aliū deposcit dicēs
Dirige quem missurus es. Ecce cum
auctore mundi loquif. et ne tanti regi
minis potestatem suscipiat elingnem
se esse causatur. Paulus quoq̃ diuini
tus fuerat ut ierosolimā ascendere de
bisset animatus. sicut ad Galatbas
dicit. Deinde post annos. xiiij. iterū
ascēdi ierosolimā. Et ab agabo p̃phe
ta. Cum p̃gnouisset multū se p̃p̃essu
rum p̃ nomine dñi. respondit dicens
Ego nō solum alligari sed etiam mori
in ierusalem paratus sum p̃ nomine
ihesu Neq̃ em p̃ciosiores animas fa
cio meam q̃ me. Perceptōe ergo res
uelatōis iherosolimā pergens. aduer
sa p̃gnoscat et tamen hęc libenter acci
piens appetit. audit quereat. sed ad
huc ardentius anxietat. Moyses itaq̃
ad p̃sp̃era de suo nihil habet q̃ p̃eci
b⁹ remittit ne israelitico populo p̃fera
tur. Paul⁹ aduersa ex suo voto ducit.
quia malorū imminētium p̃gnitōz p̃ci
pit. sed deuotionem spiritus etiā ad a
ciora seruescit. ille presentis potesta
tis gloriam deo voluit iubente declina
re. iste deo aspera et dura disponente se
studuit ad grauiora preparare. Prete
reunte ergo utroq̃ durum incōfracta
virtute. instruamur ut si obediētie pal
mam apprehendere m̃timur. p̃sp̃eris
huius seculi ex sola iussione. aduersis
autem ex deuotione militemus. Notā
dum vero hoc loco q̃ cum in aure eius
ouis offertur. quia nimirum innoci
uis mētibus semper obediētia iungitur.
domino attestante qui ait. Oves mee
vocem meam audiunt. Beato igitur
Job nemo in aurem sine oue. ouē sine

inaure obtulit quia profecto redemptori nostro non obedit. qui innocens non est. et innocens non est qui ei obediri contemnit. et obedientia non serui in metu sed caritatis affectu est. quia caritas virtutes omnes quasi optimū aurum cetera metalla transcendit. hec Greg. Ex his igitur dictis colligere possumus quod nequāquam valet aliquis virtutē obedientie perfecte adimplere. nisi prius studeat prospera mundi despicere. et aduersa quęque paciēter tolerare. Vñ Richardus de sancto victore. Duo solent perfectos obedientie impedire. id est ne cogamur vel amara deslerere. vel aspera tolerare sed si semel amore abstinentie animus vel paciētie perfecte incaluerit. prius ad omnem obedientiā absque ulla contradicōe se subdit. Qui enim tam aduersa propter quod in prosperis non delectari apud semetipsum statuit. que difficultas eius obedientiā ulterius minueret pornerit. Hec richardus. Sic igitur pater de virtute obedientie. Filius

Habita iam informatōe de obedientia que virtus sequatur hanc de hoc cupio edoceri.

Capitulum. IX. Pater

De Paupertate.

Sire debes quod de obedientia oritur contemptus diuiciarū siue paupertas. quod quod frangit voluntatem propriā humiliter super se oribus obediendo promptior erit ad contemptū rerū transeuncium paupertatem amando. Paupertas autem secundum dictum Iohannis Abbatis montis sinai est sollicitudinū depositio. curevise pretereuntis priuatio. itineratio sine impedimento. fundamentū pacis. mundicie semita. et qui gustant super na facilliter inferiora contempnunt. quod vero illa non gustant et in possessionibus exultant. hec Iohannes abbas. Et nota

tandum quod paupertatis virtus ad perfectionis integritatē ita tantū est necessaria ut nullus omnino sine ea possit esse perfectus. teste domino qui dicit. Si vis perfectus esse vende et vende omnia que habes. et da pauperibus. cum enim summa euangelice perfectionis consistat in excellentia paupertatis. quod se credit apprehendisse perfectionis apicem. qui nondum particeps factus est euangelice paupertatis. ait namque Hugo de sancto victore. Quicquid perfectionis est in re ligiosis. inueniri non potest. nec tamen inuenitur perfectionis integritas. nisi diligatur paupertas. Sunt duo que quemlibet religiosus mouere debent ad paupertatis amorem. primum diuinū exemplū quod est irreprehensibile. Secundū est diuinū promissus quod est inenarrabile. primo mouere debet ad amorem paupertatis exemplū domini nostri ihesu christi. ipse enim pauper natuscendo. pauper puerfando. pauper moriendo. De cuius paupertate dicit Apostolus. Scitis gratiam domini nostri ihesu christi. qui cum diues esset pro nobis egenus factus est. ut eius inopia diuites essemus. quod autem dedit nobis exempla paupertatis et terrena preternēdit. Dicit beatus Augustinus. Omnia terrena precepit deus homo ut ab omnibus hominibus preternēda demonstraret. et omnia aduersa sustinuit ut sustinēda doceret. ut nec in illis quereret felicitas. nec in istis timeretur aduersitas. Beatus etiam Bernardus de christi paupertate sic dicit. Vide pauperem christum natum sine hospicio. iacentem inter bouem et asinum in presepio. inuolutum in vili panniculo. fugientem in egiptum. sedentem in asino. pendente nudum in patibulo. quod magna abusio est et nimis magna ut diues esse veliret miculus vilis propter quem deus maior

statis et dominus sabaoth pauper voluit fieri. hec ber. Secundum quod ad amorem pauperum nos mouere debet est diuinum promissum quod est inestimabile. quis enim potest digne exprimere verbis. corde concipere. manu scribere illam celestem gloriam. quam deus pauperibus et mundi contemptoribus se daturum promissit. ipsi enim propter pauperum voluntariam mercedem glorie auditoris assistere et intrare in potentias domini. in illa eterna tabernacula. in illas lucidissimas mansiones. vicis regni celestis. Unde ipse dominus ait. Beati pauperes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum. Dicit et hoc beatus bern. Dicitur est christi paupertas cunctis opibus cunctisque thesauris. quid hoc preciosius inuenitur quam nimirum regnum celorum emere et diuina gratia acquiratur. Vis obtinere celum paupertatem amplectere et tuum erit. Non autem paupertas virtus reputatur sed pauperum amor. Beatus etiam Ambrosius. de hoc sic dicit. Qui precepserit secularia ipse merebitur eterna. nec potest quisque meritum regni celestis adipisci qui mundi cupiditate possessus. emergendi non habet facultatem. Et secundum beatum Augustinum. Qui terrena diligenti cura custodit. celestis patrie perennem thesaurum amittit. quem thesaurum nullus hominum habere potest nisi qui pauperibus solaria prebet. aut per seipsum pauper est. hec Augustinus. Unde qui desiderat possidere vitam eternam dimittat temporalia et caduca. nam qui diligit creaturam offendit creatorem. et amittit eum qui creauit omnia. nemo enim potest in hoc seculo gaudere. simul et in domino. unde beatus Augustinus. Non amat illi christum. qui aliquid plus amat quam christum. Unde dominus. Qui diligit patrem aut matrem plus quam me. non est meus. Si vis ergo tenere quod non habes. et dimitte quod habes ut amor christi

fit in corde tuo. Ecce petita deo et dicitur domine da mihi. quid tibi dabit. qui aliunde manus tuas videt occupatas. Ecce dominus vult dare que sua sunt. et non habet ubi ponat. Dimitte ergo quod tenes et accipies quod queris. dimitte temporalia et caduca et accipies eternam et perpetuam vitam. avarus enim amat aurum plus quam animam suam. tu christiane ama christum plus quam animam tuam ille feruet in amore auri. tu ferue in amore christi. Impius dum diligit creaturam offendit creatorem. et amittit eum qui creauit omnia ex nihilo. Nemo potest in seculo gaudere et in domino. quoniam enim gaudet in domino non gaudet in seculo. extra vincat gaudium in domino donec finiatur gaudium in seculo. gaudium in domino semper augeatur. gaudium in seculo semper minuat. donec finiatur. non ideo ista dicantur quoniam cum sumus in hoc seculo gaudere non debemus sed etiam in hoc seculo constitui. itaque in domino gaudeamus. hec Augustinus. Et notandum quod paupertas et abdicatio proprietatis maxime pertinet ad religiosos. nam cum mundo renunciant. ipsum deum suam proprietatem esse constituunt. ut ipsi illius proprietatem consequenter efficiantur. Unde monachus debet abicere numerum ut possit in corde suo recondere christum. non solum aurem debet esse pauper habitu nihil proprietatis habendo. sed etiam affectu nihil horum que in mundo sunt concupiscendo. Cedat terrena pecunia ubi celestis thesaurus admittit. vacet domus cordis a cupiditate ut celestibus bonis valeat adimplere. tales se religiosi obseruatione paupertatis et contemptum mundi exhibere studeant. ut pars et portio illorum possit esse christus. De hoc beatus Hieronimus. Tales se debent exhibere monachi vel clerici ut possideant dominum. et ipsi a domino possideantur. Qui

em possidet dominus et cum propheta
dicit. Pars mea dominus nihil extra do-
num habere potest. quod si quippiam aliud
habuerit propter dominum pars eius non
erit dominus. verbi gratia si aurum vel
argentum si possessiones si variam sup-
pellectilem cum istis per dominum esse dedig-
natur. Dicit hoc etiam petrus damiani.
Qui ad ea que reliquit terrena quelis-
bet congregando reuertit. sicut alienus
est a seculo quod decreuit excutere. ita
etiam regno dei ultra aptus non est quod
dubitater acceptum voluit possidere. cum
emundo renunciamus. proprietatem non
stram deum esse constituimus. et nos il-
lius proprietatis consequenter effecti sumus
ut ille esset portio et nos peculiaris her-
editas sua. Dicimus em portio mea do-
mine. Et ille nobis. Opus manuum
meorum tu es hereditas mea israel.
Si ergo portio nostra ipse omnipotens
deus esse dignatur quid rogo diuiciarum
genus quippiam valebit acquirere. quod su-
per hunc singularem thesaurum merito de-
beat cumulare. Thesaurus namque ille hu-
iusmodi. ut si solus sit omnes in illo di-
uicie valeant veraciter possideri. in pec-
toze namque ihesu omnes thesauri sapien-
tie et scientie sunt absconditi. Si vero
alienas ac peregrinas diuicias super
hunc is qui potius dissipare voluerit illi
co vilis et ignobilis copie dedignatur
omnino portum et indignum subterfugium
spaciis dum retineri putat amittit. ac
quod hoc modo ex frustrati auolat manibus
possessoris nemo enim potest deo seruire et
mammonae. quod propter monachum visum in tuo
loculo recedere christum. excute prius num-
mum. neque enim in vno receptaculo congrue
sociant. nam si utrumque simul incluseris.
alter sine altero vacuus possessor inue-
nies. Quanto quippe in egenis mundi
lucris copiosior fueris. tanto a veris di-
uiciis erumpiosius inanescis. Numus

si est. in aliena prius iura cedat ut va-
cuam tui pectoris archam christus inueni-
at magnus namque hospes in diuersorum tui
querit angusta decedere. atque idcirco
solus vult et sine consortibus habitare
Quem enim celi terreque non valet vasti-
tas capere. quo pacto in eriguo tui cor-
dis agulo miteris illi peregrinos ad co-
habitandum socios adhibere. Cedat ter-
rena pecunia. ubi celestis thesaurus
admittitur. vacet excetra cordis que ce-
lesti mercimonio possit impleri. Pu-
teat ergo te o miles christi pictura in hoc
seculo facultate ditescere. ne in futuro
cogaris nudus et inops mendicare.
Hec petrus damiani. Pauci ergo sunt
tales qui ita renunciant seculo ut christum
possint possidere. oportet namque valde a
lienu illud esse a peccato et a mundi cu-
piditatibus ac ceteris vitiis. cuius por-
tio debet esse christus. unde dicit beatus
Ambrosius. Quam rarus inter eos qui
possint dicere portio mea domine. qui alie-
nus a vitiis. qui segregatus a labe pec-
cati. qui nihil habeat commune cum se-
culo. qui nihil sibi mundi vendicat. qui
non sit corporaliu possessor cupiditatus
quem non inflammatur libido. non stimu-
lat auaricia. non effraz luxuria discolorat
non sternat ambitio. non maceret inuidia
non negotiorum secularium aliqua cura
solicitet. Hec Ambrosius. Qui vult deum
possidere renunciet vitiis et mundo ut
sit deus eius portio ac possessio. et tale
se exhibeat per vite sanctimoniam. ut de-
us delectatur habitare in eo quod nemo
potest possidere deum nisi ipse prius pos-
sideatur a domino. De hoc dicit beatus Augustinus
Ille quem possidendi delectatur ambis-
tio. deum qui possidet omnia que crea-
uit. expedita mente possideat. et in eo
habeat quodcumque habere sancte deside-
rat. Sed quod nemo possidet deum nisi qui
possidetur a deo sit ipse primitus posses-

fio dei et efficiat ei deus possessio et portio. Et quid potest esse felicius eo cui efficitur suus portio census. et hereditas esse dignatur ipsa diuinitas. Deinde qui ultra querit cui omnia suus portio sit. aut quod ei sufficit. cui ipse non sufficit. Nunc possidebat et ab eo possidebat ille qui dicebat in spiritu portio mea dñe. Et dñs pars hereditatis mee et calicis mei. Sed et ipse cum dicit filij leui non habebunt partem inter fratres suos. ego dñs portio eorum. ibi satis ostendit quod hi qui terrenas hereditates contempserunt portiones domini mereantur. specialiter possidere. cuius dñi muneribus omnia que preclara habentur in hoc mundo fastidiunt. et ipsi possidere et ab ipso possideri. eo solo preui atque illa adhibere inseparabiliter concupiscunt. Unde datur intelligi. quod qui bona temporalia et feculi gaudia peritura sectatur. ac diligit. que et quanta sit diuine dulcedinis multitudo non didicit. Ergo qui vult deum possidere. renunciet mundo. ut sit deus eius possessio. Propterea enim voluit cultores suos deus omniborenuciare. propter que diligitur mundus. ut exclusa mundi cupiditate. diuina in eius caritas possit augeri et perficere. hec Augustinus.

Poportet ergo illum hominem amorem reipsum temporalium vincere. qui in deo delectatur delectari. quia quanto quis valius diu per affectum inordinatum inclinatur ad infima. tanto magis frigescit ad summa. Affirmat hoc beatus gregorius. xviii mo. sic dicens. Qui terrenarum reipsum amorem vincit in deo nullatenus delectatur. Esse sine delectatione anima non potest. nam aut in infimis delectatur aut in summis et quanto altiora studio exerceat ad summa tanto maiori fastidio torpescit ad infima. quantoque acriori cura inardescit ad infima. tanto tepore deumabili frigescit a summis. utraque enim simul et est

qualiter amari non possunt. hec gregorius.

Ut ergo amor diuinus robustius in corde accendatur. necesse est ut omnia terrena per preceptum a mente excludantur. Unde beatus Augustinus. tunc diuini amoris in unum collecta incendia felicitate roboratur si uino solo adamorto. cetera omnia contemptui habita excludantur.

Notandum etiam quod prospera huius mundi sunt timenda nam successus reipsum temporalium est eterne deationis indicium quia difficile est ut presentibus quibus et futuris preuiatur bonis. ut dicit beatus gregorius. Successus iste temporalium est eterne deationis indicium. Boni autem prospera ueniunt ad patriam. Et beatus Hieronimus. Difficile est ymo impossibile. ut presentibus quibus et futuris preuiatur bonis. ut de deliciis transeat ad delicias ut illic trem illic mentem impleat. ut in utroque seculo sit primus et in utroque appareat gloriosus. hec Hieronimus. Unde cum deest substantia corporalis. non est delectandum sed magis gaudendum. quia tanto liberius ad celestem patriam peruenimus quanto minus reipsum transeuntium pondere grauiamur. Unde beatus gregorius. Cum deest substantia terrena. de qua eterno iudicio rationem ponamus. liberius ad patriam tendimus. quia quasi in via pondere caremus. hec gregorius. Si quis igitur uult sequi vestigia christi. vendat substantiam terrenam si quam habet et nudus nudum sequatur christum. Ad hoc hortatur beatus Hieronimus sic dicens. Si habes substantiam vende et vende et da pauperibus si non habes graui onere liberatus es et nudum christum nudus sequere durum grande difficile. sed magna sunt premia hec Hieronimus.

Qui etiam uult vincere temptamenta maligni spiritus diligat pauperatem ut expeditus ab omni onere et impedimento facilius possit superare temptationem. De quo dicit beatus gregorius. Iudi cum nudo

nos lucrari oportet. nam si vestitus qui
liber cū nudo luctatur. ad terrā deiciat.
qz habet vnde teneat. quid autē sunt
terrena oīa. nisi qdam corpis vestimē
ta. Qui ergo ptra alterū ad certamen
pperat vestimenta abiciat ne succūbat
Beatus est ergo sūm dicūm beati bern.
Qui post illa nō abiqz que possessa one
rant. amata inquinant. amissa cruciāt
quia dum transeūtia appetunt desideriorū
suorum se pondere affligunt. Sancti autē qui
tpalia non amant. nulla pō
vera desideriorū terrenorum tolerant
De hoc beatus greg. vi. mo. sup illō
verbum. homo ad labores nascitur sic
dicens. In hac itaqz vita homo ad la
bozem nascit. qz carnalis quisqz dum
transeūtia appetit. desideriorū suorum
se pōdere affligit. grauis quippe labor
est. hanc ipsam pntis vite gloriā que
rere. quesitam qnqz pēpere. et pceptā
circūspectione custodire. Grauius la
bor est cū hoc magna fatigatiōe appre
hendere. qd is qui apprehenderit. noue
rit diu stare nō posse. Sancti autē viri
qui transeūtia nō amant. non solum
nulla tpalium desideriorū pondera to
lerant. sed et si qua aduersa p̄surgunt. i
ipsis suis pressuris et languoribz non
laborant. Quid em̄ flagellis durius.
et tamen de flagellatis aplis scriptum
est ibant gaudentes etc. Quid ergo co
rū mentibus labor est. quibz et penar
berū labor non est. Homo ergo ad la
bozem nascit. qz ille huius mundi ve
raciter mala sentit. qui eius bona inhi
anter appetit. nam cuius mens ad alta
suspendit. sub ipso est quicqd exteri
ptra ipsam mouetur. hxc greg. Unde
magna est securitas mentis nihil p̄cu
piscencie habere rei secularis. qz si ad
terrena adipiscēda cor anxelat. tranq̄l
lum esse nullatenus potest. Qd rāgit
beatus. Gregorius. xxij. moralium sic

dicens Magna est securitas cordis ni
hil p̄cupiscencie habere rei secularis.
nam si ad terrena adipiscenda cor in
hyat tranquillū esse nullatenus potest
quia aut nō habita p̄cupiscit ut habeat
aut adepta metuit ne amittat. ut dum
in aduersis sperat prospera. in prosperis
formidat aduersa huc illucqz qua
si in quibusdam fluctibz voluitur ac p
modos varios rerū alternantiū muta
bilitas versatur. Si vero simul in appe
titione superne patrie forti stabilitate
animus figitur. minus rez tpaliū per
turbatiōe vexatur. a cunctis quippe ex
ternis moribz eādē intentiōem suā
quasi quendam secretissimūz secessūz
pēct. ibiqz incōmutabili inherēs et
mutabilia cuncta transcēdens ipa itā
quillitate q̄etis sue in mūdo extra mū
dum est. Excedit profecto yma omia
intētiōe summorū in cunctis rebz. quas
nō appetit. libertate quadāz supeffe se
sentit. nec tempestates rerū tpaliūz in
tus sustinet. quas intuef foras. qz ter
rena omnia que concupita mente op
primere poterant. despecta subiacent.
Un̄ p̄ p̄phetam dicif. Statue tibi spe
culum ut dum quisqz speculatur summa
supemineāt infima. hinc ecia3 Eliba
cuc. dicir. Super custodiam meas sta
bo. Stat quippe sup custodiā suā qz p
solercia3 discipline terrenis desiderijs
nō succumbit. sed supeminet ut dum
semper stantem appetit eternitatē ista
fit ei omne qd transit hxc greg. Talis
namqz qui terrenis rebz p̄ amorem nō
subiacet cum subtrahūtur aut amittūt
tur nō dolet. qui et eo eas diligit cuz ab
late fuerint gemit. vñ bea. greg. Sine
dolore amittitur quicquid sine amore
possideretur. Que vero ardentē diligimus.
habita. grauitē supiramus ab
lata. nam quāto magis terrena quis
diligat. tanto priuari vel x̄mencius p

timeſcit ⁊ quāto mens in aſpectu celeſtiuz forius ſigif. tanto minus rerum tpalium pcurbatōe ueratur. Dicit etiā de hoc proſp. Boni tpalis amiſſio ſit iuſti exercitiū. ⁊ iniuſti ſupplicium. qz ⁊ iuſtus celeſtium deſiderio caprus omnia tpalia ſine habeat ſine amittat: omnino nō ſentit. ⁊ iniquus qd̄ cuz delectatiōe habuit ſine dolore nō perdit. **S** facinus inauditum ſuaui iugo xpi p̄empto ferreū cupiditatis imperiuz voluntaria mentiū indignatiōe ſuſcipimus. ⁊ abiecto dñi noſtri leui onere. qd̄ ſubiectos nō onerat. ſed honozat. n̄ deprimat om̄ino ſed ſubleuat. plumbeum pondus ceruicibz noſtris aggregamus. quod citius depomi p̄t q̄ ferri qz ipſa cupiditas p̄temmi p̄t. facilius q̄ expleri. hxc proſper Cauenda eſt ergo p̄cupiſcentia diuitiarū qz diuitie poſſeſſores ſuos non faciunt ſed magis irritant ⁊ cruciant. Quid dicit valerius diuitie nō faciunt ſed magis irritant poſſidentē. Et damafius nulli eſt dubium. qn̄ maior ſit cruciatus auari oīa poſſideris q̄ paupis penitus nihil habentis. De eadem paup̄tate etiam dicit ſeneca. Honēſta res eſt ⁊ lera paup̄tas. qui cū paup̄ie bene uenit. diueſe Non qui parū habet ſed qui multa cupit paup̄ eſt. Que ſunt maxime diuitie. nō deſiderare diuitias. Quis plurimū habet. is qui minimū cupit. Que maxima egeſtas. auaritia. pecunie impare oportet nō ſeruire. Quid eſt diuitijs nō abutendū. Fortior eſt qui cupiditate uincit q̄ qui hoſtem ſubiicit. Eſt em̄ difficillimum ſeipſum vincere pecunia nō faciat auariciā ſed irritat. idō ſemp̄ indiget pecunia. mihi crede nō p̄tes eſſe diues ⁊ felix. Scire uti paup̄tate maxima felicitas eſt. Multū eſt nō corūpi diuitiarū p̄termiō. Magnus eſt ille. qui in diuitijs paup̄

eſt Nemo alius eſt deo magis dignus q̄ qui opes cōtēpſit hxc ſeneca. In felix ergo eſt qui inhxret diuitijs ⁊ rebus tranſitorijs que diu cū homine p̄manere nō poſſunt. nam fallaces ſunt ⁊ ſe diligentes decipiūt. vñ bea. greg. Fallaces diuitie ſunt. q̄ nobiſcū diu permanere nō poſſunt fallaces ſunt. q̄ mentis noſtre iopiā nō expellūt. Sole autem diuitie ſunt. que nos diuites virtutibz faciūt Si fratres cariſſimi diuites eſſe cupitis. veras diuitias amate hxc greg. **R** Vere autē diuitie ſunt ſanctēdrites. que homines in p̄ſcīa diuites faciunt. De talibz diuitijs dicit beatus aug. Bona conſciētia. iuſticia. miſericordia. caſtitas ⁊ obrietas. qui talibz rebus plenus eſt. diues erit. etiaſi ſi de naufragio nudus exierit. hxc aug. Et beatus Bernardus Filiq̄ Adam. genus auar⁊ ⁊ ambitioſū audire. qd̄ vobis cuz terrenis diuitijs ⁊ gloria tēpali que nec vere nec veſtre ſunt. Vere diuitie nō opes ſunt ſz virtutes. quas ſecum porat conſcia. ut i perpetuum diues fiat. hxc Ber. Tales igitur diuitie nobis deſiderande ſunt que animam ornant. id eſt virtutes ſunt quibz nemo habūdare poteſt niſi p̄ri⁹ renunciet carnalibus diuitijs De hoc dicit Proſper. ille nobis abiēde ſunt diuitie. que nos ornare poſſint. ut ſūt diuitie virtutū. patrimonium em̄ cordis diuitie ſunt incorruptibiles mor quibz non habundant niſi qui carnalibus diuitijs ex corde renūciāt. hxc p̄ſper. De ſunt diuitie videlicet virtutes quas debet vnusquiſq̄ cū diligenti ſtudio p̄quirere qz ſm̄ dictum beati Ber. Nulla paup̄tas p̄nicioſior eſt q̄ penuria virtutum. vñ valde cauenda eſt auaricia. que homines agit ⁊ nulluz quietum eſſe p̄mittit. qz nō habentes diuitias cupiditate torquentur. poſſi

centes vero eas sollicitudine cruciāf. Adcirco amāde et requirēde sunt vi-
tutes. qui se possidentes beatos effici-
unt. Un̄ maximus. Cūctos quippe ho-
mines. quos agitat avaricia. nullū de
his quietū esse p̄mittit. Nō em̄ qui n̄
h̄il habent cupiditate torquent. illi q̄
diuicias possidēt. sollicitudine cruciāf.
Quid igit̄ fratres putatis habere auri
diuicias. Ego dixeri maiores esse di-
uicias. nō h̄re aurū. Preciosior enim
mens est. que aurū despiciat q̄ que aurū
requirit. Maiores plane sunt diuicie
nō habere aurū. sed aurū h̄ntibz emine-
re. Qui em̄ p̄p̄is habūdat bonis secu-
litis fauros nō requirit. Bona em̄ pro-
pria. honestas. sobrietas. misericor-
dia. castitas. que bona om̄ia auro sunt
magis p̄ciosa. quibz argēti vasa com-
parari nō possunt. Honestas vero non
em̄ sed acquir̄ q̄ nō p̄stat p̄cio s̄
virtute h̄c Maximus. Un̄ diues in
conscia securius quiescit ī terra q̄ di-
ues in purpura teste beato Aug. S
Notādū q̄ tripl̄x ē abrenūciatō quā
describit hugo. de sancto victo. Expo-
nens illud. Exi de terra tua et de cog-
natōe tua et de domo patris tui et c. sic
d̄t De terra nostra exim? q̄n̄ ea q̄ foris
possident̄ terrena bona dereliquim? .
De cognatōe nostra exim? q̄n̄ vic̄s q̄
in nobis et ex nobis nata sunt renūcia-
mus. De domo patris nostri eximus
q̄n̄ mundū om̄ez et ea que in mundo
sunt. p̄fusa cogitatōe nostra seq̄stra-
mus. et om̄ē an̄i int̄rōz ī sola eter-
na defigimus. h̄c Hugo. h̄c autēz tri-
plex abrenūciatio specialiter p̄inzat
monachos et ad religiosas p̄sonas. in
qua virtute tenēf se exercere et cū om̄i
studio. pur valēt et domin? donauerit
adimplere. vñd̄ p̄funciū abbas in
collatione sua sic dicit. De abrenūcia-
eiouibus d̄s̄s̄erētū p̄dicionē tres eē

et patrū traditio. et sanctay scriptura-
rum demōstrat auctoritas. quasq̄ vnū
quēq̄ nostrū om̄i studio oportet adim-
plere. P̄ria est. q̄ cor palit̄ vniuersas
diuicias m̄di facit atq̄ p̄tēnimus
Secūda qua mores et vitia affectusq̄
pristinos animi carnisq̄ respuimus.
Tercia qua m̄tem nostrā de p̄sentibz
vniuersis et visibilibus euocātes futura
m̄mō p̄tēplamur. et que sunt inuisibi-
lia p̄cupiscim? Que tria vt s̄t p̄ficiāf
eē Abrahā legimus d̄m p̄cepisse cū
d̄t ad eū Exi de terra tua et d̄gnatōe
tua et d̄ domo patris tui P̄rimū dixit
d̄ terra hoc ē de facit atq̄ m̄di hui? o-
pibz terreis. Sc̄do de cognatōe tua
id est conuersariōe tua et moribus vi-
cisq̄ p̄rioribz. que nobis a nostra na-
tuitate cōherentia velut affinitate q̄
d̄at et sanguinitate cognati sunt Ter-
cio de domo patris tui. id est om̄i me-
morā huius m̄di. que oculorū occur-
rit obrutibz. quod ita sit. cum mortifi-
cati cū cristo ab elementis mundi hui-
us p̄templamur s̄z apostolū iā nō ea
que vident̄ sed que nō vident̄. que em̄
vident̄ t̄palia sunt. que aut̄ nō viden-
tur eterna sunt. Et exeuntes corde de
hac t̄pali ac visibili domo in illā q̄ su-
mus p̄mansuri nostros oculos m̄tē
q̄ dirigamus. q̄d tunc implebimus.
cū in carne ambulantes nō s̄m carnē
militare ceperimus d̄no. iam beati a
p̄stoli sententiā ope ac virtute clamā-
tes nostra cōuersatio in celis est. Nec
p̄funciū. Qui igit̄ vult frui etiam
in p̄sentī vita dulcedine dei et ī semet
ipsum spiritum sanctū suscipere. non
solū debet om̄e terrenū et q̄d delectat ī
seculo p̄temnere. vñd̄ etiā seipsū ab
negare ac cōtemnere. de hoc dicit bea.
Augu. p̄cedat spiritus sanctus in me
diu et dicat amatori suo. vis me frui
volo. p̄temne q̄d cūq̄ terrenū cōtēp̄t

parum fecisti. quid amplius. premne.
quodcūq; delectat. preps. adhuc pa-
rum fecisti. Et dixit amplius premne
te ipsum. prempsi. iā mītra fecisti. sic
inuenisti me hxc Aug. valde nāq; pla-
cet deo talis humiliatio. quāto homo
ppter teū pēnit seipsum vnde Beda
Nullas deo gratas hostias ymmola-
mus. nisi sibi in preceptu nostri ac vi-
lipensione humili placeam. dicit de
hoc fortunatus Ad hoc vt cristo digne
seruiam. digne viuā necesse est. vt pro
cristo me viuaciter totaliter premnam.
q; nemo cristum sequit. nisi carnē suā
crucifigat. nemo autē se crucifigit ho-
minū nisi p suūpsum felicē pbabilēq;
prempit hxc fortunatus **U**nde
qui pfectus monachus esse desiderat
oportet vt nō solū renūciet omīb; que
possidet. sed etiam vt moriā mundo
et semetipsum abneget. restat hoc bea-
tus Iheronimus qui sic dicit Si q; s
diligat cristū. si quis verus est cristia-
nus specialit. sacerdos et monachus
in quo tamq; in speculo relucet pfectio
non solum renūciet omnib; que possi-
det sed etiā abneget semetipsum ita vt
mortuus sit toti mundo. oportet nāq;
homīnem. qui capere vult pfectionē
et tenere. ita mortuū esse mūdo vt tāq;
mortuus nichil de rebus secularib; sen-
ciat. ita vt cū aplo dicat Nostra puer-
satio in celis est Itaq; nos oportet per
multas tribulatiōes acq̄rere regnū dei
Errant in via qui p diuicias et deliti-
as festinant ire. Signū manifeste dā-
nationis est in hoc mundo sua bñ pla-
cita aliquem assequi. et a mundo dili-
gi. hxc Iheronimus Circa qd Scien-
dum q; q̄uis pceptores mūdi et pfecti
t. viri ppter excellentiam meriti copi-
osiorē graciā et habūdāciorez sola-
tiōz spiritualis dulcedis a dño picipi-
ant. ppter hoc tamen nō priuant etiā

minus pfecti. q; peccatores post emē-
dationem viciōruz. post executionem
bonorū operū. consolationem anie-
sue et graciā etiam ipsi psequuntur
a domino. Minor tamē est illo qui se
per contēptū mundi et tpaliū rerū se-
gregat a mūdo. De hoc ysaac abbas
firie sic dicit. Esto liber a multa solli-
citudine corpis. rerūq; p̄turbarōe. vt
delectabilem degustatiōz in anīa tua
degustes per dulcem p̄sideratiōz. que
exuperat omnem sensum. et senciāt eā
anima perseverando in ipsa. nisi enim
homo destruat a corde suo sollicitudinē
secularium preter necessarium v-
sum nature. ac dimittat dominū cura-
re de ipsis. spiritualis ebrietas in ip-
so non mouebitur. et consolatiōnem il-
lam non senciāt de qua erat apostolus
consolatus quando dicebat. Nostra
conuersatio in celis est. Et itez Gius
ego iam non ego. viuit vero in me cri-
stus. Nec autem dixi. non succidens
spem ita videlicet q; nisi quis attigat
summitatem perfectiōis non p̄rome-
reatur graciā dei aut sibi consolati-
onem inueniat occurrentem. In veri-
tate em̄ cum aliquis cōmissa publica-
uerit et ab eis se elongauerit omnino.
et accesserit constanter ad bona in mo-
dico tempore senciāt auxilium. q; si p-
seuerauerit aliquantulum inueniet cō-
solationem anime sue. et remissionē
peccaminum consequetur. et habūdā-
ciam recipiet bonorum. et gratia dig-
nus fiet. Verumtamen minor est illo
in comparatione apud perfectionem
qui seipsum segregat a mundo. et iue-
nit in anima sua beatitudinis secretum
et cōprehendit illam rem pro qua cri-
stus aduenit hxc ysaac abbas
Unde notandum q; duo sunt
genera iustorū Sunt nāq; nōnulli qui
sic celestia appetūt vt tamē a terrenorū

spe minime distant patrimonia et res si
bi a domino traditas ad necessitatem
sibi possident. et tamen ad res ipsas
quas possident ex desiderio non obli
gantur. Et sunt nonnulli qui ad ppe
hendendū culmē pfectōis accincti ter
rena derelinquunt. rebo habitis se nu
dant et p solatiōz de exterioribz habere
nolunt. De talibz beatus gre. viij. mo.
exponens illud. Desperavi neq̄q̄ vol
tra iam viam sic ait. Sunt nonnulli
iustoz. qui sic celestia appetunt. vt rami
a terrenorū spe nō frāgātur. largita di
uinitz patrimonia ad necessitatis sub
sidiuz possidēt. honores tpalif ipen
sos tenēt. aliena nō ambiunt. suis lici
te vtuntur qui tñ ab eisdem rebo quas
possident alieni sunt qz adhuc ipsa q̄
possidēt ex desiderio nō tenēt. Et sunt
nonnulli iustoz qui ad pphēdendū cul
men pfectōis accincti dum altiora i
terius appetunt exterius cuncta dereli
quūt. qui rebo habitis se nudant. glo
ria honoris expoliant. qui in terrenor
um desiderio p assiduitatē se anī me
roze afficiunt. habere de exterioribus
consolatiōz nolunt. qui i terrenis gau
dijs dum mente appropinquunt. vitā
in se fundit et corpe delectatōis necant
talibz namqz p pauluz dicit. Fortui
em̄ estis et vita vestra abscondita est cū
cristo in deo. Hoz voces psal. expresse
rat cū dicit. Concupiscit et deficit ani
ma mea in atria dñi. Concupiscit em̄
sed nō deficit qui iam quidem celestia
appetit s; adhuc a terrenoz delectatōi
bus minime laxat. Concupiscit ho et
in dei atria deficit qui cū eterna deside
rat in amore tpaliuz nō pdurat. hinc
veritas dicit. Si quis vult venire post
me abneget semetipm. Bene ergo di
citur. Desperavi et. Iustis quippe pro
prium est desperare pñtis vite bona.
electōz deserere. mansura querere. et i

rebo tpalibo fiducia nō habere qui hec
agens neq̄q̄ se vltra viuere asserit. q̄a
vitz viuificatrice morte quotidie a vi
ta se passionis occidit. hec gre. Ex q̄bo
verbis colligere possumus q̄ vtriqz iu
sti placent deo et retinēt licita terrena
quibus tñ pcessum est vt secularibus
vel alijs dūmodo illas nō pponāt deo
vel qui ptemnūt pfecte mundū et abre
nunciant pprietari. vt sunt monachi et
om̄es religiosi. qui fugiētes seculū so
lum deum et celestia diligūt. multo ma
gis tñ acceptiores sunt deo isti. q̄ pte
nentes et relinquentes omnia secuti
sunt cristum. q̄ illi q̄ possidentes ter
renā substāciā et elemosinam faciētes
et a prauis opibz se custodiētes viuūt
et puerantes in seculo. qz qui laudas
dabiliter conuersantur in hoc seculo
amici dei sunt. Qui ho ptemnūt mun
dum et ea que in mūdo sunt et soli deo
adherere p amorem et vacare p contē
platōz desiderant. carissimi dñi nūcu
pantur et sunt. Et ista tangit bea. gre.
sup cantica exponens illud dictū. Co
medite amici et bibite et inebriamini
carissimi sic dicit. Qui comedūt ami
ci qui vero bibunt et inebriantur caris
simi esse phibent. In quibz verbis in
telligit dat q̄ in hoc loco pmedere bo
num est. sed bibere et inebriari ampli
bonum est. Sunt nimir quidā in san
cta ecclesia. qui sic diuina audiunt vt
celestia plusq̄ terrena amare discant
pro eoz desiderio multa pauperibz tri
buant. a prauis se operibz custodiant.
nulla aliena violenter rapiant ecclesie
predicatōz libenter audiāt. Fide se in
struāt quam et operibus sanctis exerci
tāt et cū uxores habeāt. pignora nutria
ant et suas res diligāt. q̄uis his oibz
deū pponant. Si profecto pmedūt et
amici sūt. et scrāz scripturā audiētes
et electōz sibi assumūt vt si ad sum

mam refectōis adhuc nō resurgūt. tamēn sūm modū suū pfecti in pceptis diuinis sine crimine viuūt. Sūnt hō alij qui tanta auiditate scripturas audiūt vel legūt prorsus cunctis operibus abdicatis sola celestia ambiāt parentes, vxores, dños, filios et omnia transitoria abijciunt: solūmō crīsum sequi et amplecti pcupiscūt: eius desis terio se affligūt ieiunijs, afficiūt lacrimis, exercent meditatōibz diuinis: sola que sūnt eterna cogitāt. pceptatōibz vacant ad hoc laborātes vt ea que terro sūnt obliuiscētes in āteriora magis se extrēdāt: quo pfecto isti qd aliō agunt nisi bibētes inebriāt vt dū omnia terrena p desideriu obliuiscūt: iurea sponso celesti non tm amici vocari mereāt s; ec kmi, hxc gre. **X** Tales etia; viri pceptores mūdi et sequaces crīsti qui ppter amorē dei in hoc seculo magnā penuriā sustinent et aduersa paciunt in extremo cū dño iudices venient et ceteros cū dño iudicabunt. de hoc beatus gre. x. mo. exponens illud. Lampas ptemptra apd cogitatōes diuinū sic dicit. Sepe cōtingit vt iustus qz ad eternā felicitatē ducit. cōtinua hic aduersitate deprimatur nō hūc rerum habūdantia fulceat. nō dignitatum gloriā honorabilē ostendat. nulla ei obsequenciū frequēcia suppetat. nlla hūc hūanis oculis veltū pōpa pponat. a cunctis hō desperatus cernitur. et huius mūdi gratia idignus estimatur s; cu; añ occultis iudicis oculos hūicibz emicat: vite meritis choruscet. honorari metuit. despici non refugit. corpus pīnētia afficit. sola in anīo dilectōe piguescit mētē spāda patiaz pparat. p iusticia de pceptis pūelq; exultat. afflictis ex corde pparit. de bonorum pspicitatibz quasi de ppijs letat. sacri pbi pabula in mēte solliciti rumi

nat. et inquisitus a quolibet eloqui dulciter nō ignorat. Bene ergo iusti simplicitas et lampas esse dicit et ptemptra quia interius lucet. ardet liāma caritatis. foris nulla gloriā resplēdet decoris. Lucet ergo et despici qz flagrans virtutibz ab eis non estimatur. Venientes quippe carnaliter pensare bona nō valent nisi que carnaliter vident. Et norandū qd sequitur. parata ad tempus statutū. Statutū quippe contempe lampadis. tempus est extremi iudicii pdestinatus dies. quo iustus quisq; qui nūc despicitur. quāta potestate fulgeat demonstrat. Tunc em iudices cū dño veniunt. qui nunc p deo iniusti dicantur. tunc eoz lux tanto lacijs emicat. quanto eos nunc manus persequentiū durius angustat. tunc reproborū oculis patescet qd celesti potestate submixi sūnt. qui terrena sponte omnia reliquerūt. Vñ electis suis veritas dicit. Vos qui securi estis me et cetera. Quia quisquis stimulo amoris diuini excitatus hxc possessa reliquerit. illic proculdubio culmen iudiciarie potestatis obtinebit. vt simul iudex cum iudice veniat. qui nunc consideratōe iudicii sese spontanea pauprate castigat et tales veritas iam nō famulos s; amicos denunciat. dicens. Jam nō dicā vos seruos sed amicos meos. Quociens itaq; nūc pro amore veritatis sese humiliēt libenter tot tunc in iudicio lampades choruscant. Dicat igit lampas ptemptra et cetera. quia vniuscuiusq; anima velut abiecta contemnitur. dum degener inferius gloriā nō habet. sed admirabilis cernitur du; de sup fulget. hxc gre. **A** Notādū ē qd sūt q sūt papes rēbz et non spiritū. q libenter diuites essent sed non possunt vt sūt pauperes mundi et tales non sūt beati qz quis pauperes sūt i sub

stantia terrena. auarissimi tamen sunt in inordinato affectu. De talibus sic dicit basilus. Non omnis quem paupertas premit beatus. sed qui cristi preceptum mundanis pretulit opibus. plures enim sunt pauperes in substantia. auarissimi vero secundum affectum. quos non saluat paupertas. sed affectus damnat. hec basilus. Unde illi sunt solus beati. qui esuriem et paupertatem patiuntur propter regnum celorum. teste beda qui dicit Qui propter diuitias hereditatis christi. propter panem vite eterne. propter spem celestium gaudiorum fletus esurietis paupertatemque desiderat. beatus est. Multo autem beatorum. qui has virtutes iter aduersa amplectitur. trepidat. hec beda. Qui igitur pauperes ex seueraciter volunt. necesse est ut humilitatem patientiamque in sua penuria habeant. quia sicut humilitas facit diuites pauperes spiritu. ita superbia facit pauperes diuites ac superbos mentis affectu. Unde dicit beatus augustinus. Pauper in multis diuitis est. diues humilis spiritu. nihil habens quasi diues pauper superbus mentis affectu. Dicit etiam de hoc cassiodorus. Pauperes dei sunt qui mundana superbia derelicta. humilitati se per omnia tradiderunt. Nam et si pauper superbiat. non est dei pauper. et si locuples humilitatem diligat non est seculi diues. Voluntates enim talium sunt inspiciende non nomina. hec cassiodorus. **¶** Cum habere diuitias non est peccatum. sed seruire diuitibus per affectum inordinatum eas diligere. De hoc dicit quedam glossa habere diuitias licitum est sed non seruire. diuitibus ei seruire est deum negare. Et beatus gregorius. Non est celus in crimine sed affectus qui ergo possidet diuitias terrenas et nondum valde eas relinquere. utatur illis licite ad gloriam dei. et non apponat animam. ut illas diligat per inordinatum affectum. Ad hoc hortatur. beatus gregorius. sic dicens. Noli

te fratres possidere per desiderium que per usum adhuc minime reliquistis. spes in solo redemptore figite. ad eternam patriam mente transite. Si enim nihil in hoc mundo amando possideris. etiam possidenda cuncta reliquisti. hec gregorius. Nam qui possidet diuitias. nec tamen cor apponit. ut illas amet sed potius sub se calcet eas suum affectum ab illis remouendo. hic talis in corde suo locus facit deo suo. Unde beatus augustinus. Diuitie si affluant nolite cor apponere. diuitie si abundant. calca eas. et suscipe spiritum ex deo tuo. cum enim eas subter habueris et ex illo propterenderis cum fuerint sub tracte. non cades. Abstinemus ergo nos fratres a possessione rei priuate aut ab amore. si non possumus a possessione. et facimus locum domino. nihil enim gratius ei possumus offerre. quam ut dicamus ei illud psalme. posside nos. hec augustinus. Et sicut malis diuitie impedimenta sunt salutis. ita bonis sunt adiumenta salutis. quia probis omnia cooperantur in bonum. Unde beatus ambrosius. Sicut diuitie impedimenta sunt reprobis. ita probis sunt iumenta virtutis. De hoc dicit quedam glossa. Si temporalia bona iustis subtrahuntur. ad probationem est. si danrur ad gratiarum actionem est. quia bonis omnia cooperantur in bonum. hec glossa. Quicumque ergo habuerit diuitias. cui tamen concessum est habere. utatur illis ad necessitatem non ad voluptatem et hoc in timore dei et magis studeat dirigere affectum suum semper ab diligenda eterna bona ut eo expeditius deo possit per amorem adherere. quia ut dicit origenes. quod deus non dilectionem horum que in mundo sunt. sed usum hominibus dedit. Dicit etiam beatus augustinus. Non facile inueniuntur qui diligunt bona interiora id est ad interiorum hominem pertinentia.

que sola diligenda sunt. ceteris autem
ad necessitatē utendū nō ad gaudiū
pfruendū. nā si aīa dedita spaliibus
voluptatibus semp̄ exardescit cupidita
te. nec faciari pōt. ⁊ multiplici erum
nosa cogitatōe distenta simplex bonū
videre nō finitur. Vñ amatores eterni
tatis esse debemus. si vni deo ⁊ dño no
stro cupimus inherere. Et sciendū qd̄ vi
cit quedam glosa. Non valent simul
transitoria ⁊ eterna diligi. ergo qui et
ternitatē diligit. spalia in vsu nō i as
fectu possidet hęc glosa. Debet ergo qd̄
qz curam adhibere diligētē. ne spalia
bona diligat nec etiaꝫ in eisdem qd̄ ad
vsum habet fidutiā ponat. nec etiam i
his que sibi habundāter assunt vanā
leticiam habeat. De hoc beatus grego.
xxij. mora. sic ait. Prius itaqz curan
dum est. ne quisqz spalia diligat ac de
inde. ne in eisdē spaliibus qd̄ nō ad elec
tatōz sibi sꝫ ad vsum retinet fiduciam
ponat. qz sunt plerūqz qui ⁊ si in rebo
trāseūtibz fidutiā neqz ponāt. cū tñ
sibimet ad vsus necessaria habūde as
sunt mente tacita letant. q̄ in re dubi
um nō est. qz q̄nto quisqz minus tolet
qd̄ defint eterna. tanto magis gaudet.
qd̄ assunt spalia ⁊ qui minus tolet qd̄ de
fint spalia cercius expectat vt assint et
terna. hęc gre. Vñ sancti viri desiderā
tes videre spēs sui p̄ditoris. omne p̄
sentis seculi habūdantiam inopiā esti
māt. qz menti veraciter querenti deus
nihil est in rebus creatis quod ei extra
deū sufficiat. Qd̄ bea. gre. xxij. mora.
sic tangit dicens. Sancti quippe viri
in huius pegrinatōis erūna. qui eam
quam apperūt. sui adhuc p̄ditoris spēs
ciem preimplari minie sinūt. omnem
p̄sentis vite copiā inopiā deputāt qz
viciꝫ qd̄ nihil extra deū sufficit mēti. q̄
veracit̄ deū querit. Et plerūqz eis sua
habūdātia fit vehementer onerosa. qz

hoc ipm̄ graust̄er tolerant qd̄ festinan
tes ad patriam in itinere multa portāt
Vñ sit vt hęc cū indigētibz. primis de
uote priant. electi ḡ de mīta habūdā
cia minie letant. quaz viciꝫ p̄ amore ce
lestis patrimonij aut largiēdo disper
gunt aut despiciēdo deserūt. hęc greg.
C Et notandū qd̄ sunt quidā paupes
res spiritu ⁊ nō t̄bo vt qui libēter eēnt
paupes rebo sꝫ nō p̄mittūt qui diuici
as nō p̄ eaz amore possidēt sꝫ p̄ amor
re dei vt cultū dei p̄ eas amplificēt vel
amori p̄rimi i deo vt primis iñ sub
ueniāt vt p̄ obediētia iūcti p̄cipatus
vt beatus papa Gregori. Et alij sancti
episcopi qui paupes elegerūt esse sed
iussu diuino aliter ordinatū ē. vt p̄ci
pex terre p̄stituerēt ⁊ dispensatores
rez ecclesiasticaz p̄ alijs. ⁊ in se pau
pertatis p̄positū nō abiciētes tāto lau
dabiliores paupertatis sectatores. quā
to etiam in diuicijs ab eius amore nō
sunt separati. Vñ dñs noster loculos
habebat cui angeli ministrabāt nobis
per hoc condescendens. vt sicut nos
mouendo excitabat ad summa. ita no
bis etiam cōpateretur ad infima. De
hoc dicit beatus Augustinus. Quare
cristus habuit loculos cui angeli mi
strabant. nisi quia ecclesia ipsius lo
culos erat habitura. oportebat em̄ vt
vnus mediator dei et hominum sicut
nos excitauit ad summa ita nobis cō
pateretur ad infima. habebat enim do
minus loculos ⁊ a fidelibus oblata cō
seruans in suorum necessitatibus. ⁊ a
lijs indigentibus tribuebat. tunc p̄ci
mum ecclesiastice pecunie forma insti
tuta est. vt intelligeremus quod prece
pit non esse cogitandum de crastino.
non ad hoc fuisse p̄ceptū vt nihil pecu
nie seruaretur a sanctis sed ne ideo p̄
ter ista seruaretur ei. et propter inopie
timorem iusticia deseratur. hęc beatus

Augustinus. Ex quibus verbis collige
re possumus quod serui christi non solum possi-
debunt celestia sed etiam in presenti terre-
na per vsum necessario. et ideo vtuntur his
rebus. tamquam non vtentes. quia in gloriis dei
omnia faciunt. quod probat beatus Bern.
sic dicens. non putent diuites huius
seculi fratres christi sola possidere cele-
stia. quia sola ea audiunt in promissione
possident et terrena. et quidem tamquam ni-
hil habentes sed omnia possidentes non
mendicantes vt miseri sed vt dei possi-
dentes. eo pro certo magis deus quo
minus cupidi. Denique fideli homini
totus mundus diuitiarum est totus pla-
ne. cui tam aduersa quam prospera ipsius equi-
omnia seruiunt ei et coopantur in boni-
tate. Ergo avarus terrena esurit in me-
dicus. fidelis premit vt dominus. ille pos-
sidento mendicat. iste premitendo ser-
uat. Si habere contingat argentum et au-
rum non vtere per libitum sed pro tempore. sic
eris vtens illis quasi non vtens hec ber.
Nam secundum dictum cuiusdam docto-
ris nihil habere interdum est res neces-
saria. nihil autem cupere est res vir-
tutis. mirabiliter enim est non inherere re-
bus possessis quam omnia relinquere hec
ille. Notandum etiam quod sunt quidam pau-
peres spiritu et rebus qui diuitias non
habent nec habere vellent. qui omnia
propter christum preterierunt et reliquerunt.
hi tanto feliciores sunt. quanto a laqueo
cupiditatis elongati. hec igitur virtus
vix voluntaria paupertas est. quoddam
genus martirii. teste beato Bernardo
qui dicit. Felix voluntaria paupertas
relinquendum omnia et sequendum te do-
mine Iesu. vere martirii est genus vo-
luntaria paupertas Quid mirabilius a-
liquod martirii genus quid grauius est
quam inter epulas esurire inter vestes mi-
ras et preciosas algere. paupertate primi in-
ter diuitias. quas offert mundus. quas

ostendit malignus. quas considerat no-
ster appetitus. an non coronabit qui sic
certauerit hec ber. Sed et hoc
Notandum quod multum valet ad premit-
tum mundi ac rerum terrenarum frequens
memoria mortis. et meditatio futuro-
rum tormentorum seu gehenne. quia in hu-
iusmodi qui diligenter meditatus fu-
erit de facili cuncta premit Unde di-
cit beatus Hieronimus. facile contem-
nit omnia. qui se semper cogitat mori-
turum. Dicit etiam de hoc Johannes.
abbas montis sinai in tractatu de. xxx.
gradibus In veritate christum Ihesum di-
ligens et in corde et corpore portans. in ve-
ritate futurum regnum precipare inquires
in veritate dolorem de peccatis suis et of-
fensionibus suis habens. in veritate me-
moriarum tormentorum et iudicii eterni pos-
sidentis. in veritate sui exitus memoriam
reassumens. non ulterius curabit
vel sollicitus erit. non de pecuniis. non
de possessionibus. non de parentibus. non de
gloria vite presentis. non de amicis. non
de fratribus. nec de terrenis aliquibus
vniuersaliter. sed omnem suam habitudi-
nem et affectum omnem ad aliquid passi-
onem. omnem de his sollicitudinem excu-
ciens. et odiens. insuper et suam ipsius
carnem nudus et sine sollicitudine et
absque pigritia sequetur christum. ad celum sem-
per inspiciet et inde auxilium inuocabit
secundum psalmistam. qui dixit. Adhæsit ani-
ma mea post te. Sed perfusio marie ex-
istit vniuersis predicta relinquendum
post vocationem. ad quam vocauit deus
et non homo. de aliquo sollicitari et cu-
rare non valent. nobis utilitatem fa-
cere et potest in hora necessitatis no-
stre vix exitus nepe istud est quod dominus
dixit. Conuertere et aspicere retro non
est aptum inueniri ad regnum celorum
hec Jo. abbas. Ex istis igitur vobis col-
ligere possumus paucos esse moderno tempore

qui res temporales ac mundi gloriā
veraciter ptemnant. qz pauci modore
periūt. qui deuz pfecte diligūt. 7 mozt
tem corpis seu tormenta eterna pecca
toribz pparata veraciter añ mentis o
culos ponant. nā si deum veraciter dili
gerent 7 obitū suum ac gehennā ignis
eterni pfecte attēderent. pfecto res ter
renas 7 gloriā mūdi ptemnerent nec
amarent. Un̄ quāto quis pfectius di
ligit deū 7 diligentius attēdit suū oc
casum 7 futurū iudiciū. tanto expēdici
us ptemnit mundū. 7 ea que in mūdo
sunt. Quanto vero quis tepidior est ī
dei amore. 7 in ceteris iā pmissis. tan
to etiam negligentior ac tepidior est ī
ptemptu rez tpaliū ac ceterarū vani
tatū. **E** Sciēdū etiā qz pauperta
tis tres sunt spēs. Sunt em̄ qui rebo
tpalibz egent sed inuiti. 7 hec soler
cari egestas. egent em̄ rebo 7 egent bo
na voluntate. qua dicitur nihil pōt eē
nihil em̄ dicitur bona voluntate. Sed 7
alq qui rebus habundant sunt tñ pau
peres 7 hec est aurea paupras qz licet
affluant diuicie. corda tñ nolunt appo
nere hec 7 illa piculus habent. sapiēs
autem periculum vitat. Salomon au
tem sapiens erat. qui nō desiderabat
paupertatem. aliaz qz illam que daret
victui necessaria. que ē illa mediocri
tas. Est etiā adhuc tertia species hanc
vocant pbi. frugalitatē. Unde Sene
ca. in epistolis ad lucillū cū laudaret
paupertatē voluntariā. sic ait Frugali
tas idem est qz voluntaria paupertas.
Et he sunt tres vie 7 tres gradus Ege
stas. mediocritas. diuicie. qui gradus
untur per illas. pauper. mediocris. 7
diues. Mediocritas ē via media que
tenenda est. qz ducit ad ciuitatē sum
mi regis. a dextris vero 7 a sinistris
sūt egestas 7 diuicie. mediocritas tri
bus simul. id est paupī mediocri 7 di

uiti meabilē 7 puia. ī alijs vero dua
bus nō ē sic. in vna em̄ agustaf p ege
statē. ī alia nō erraf p supbiā. nō dico
tñ qz qzqz diuicias possidet. vel qz la
borat egestate ad ciuitatē summi regis
puenire neqant. s3 dico qz securior est
mediocritas tenētibz illā qz sint diui
cie vel egestas. In p̄ctosa em̄ vste sup
bia. In pānositate nō aliene rei p̄cupi
scētia timeret. mediocritas vero quasi
mensura qdā ē. Utamur ḡ mediocri
tatis mēsurā. **D**e hoc s̄xt^o sic dicit.
Si vis cū leticia viuere. noli mltā col
ligere. oīe qd pl^u ē hōi qz necesse ē im
micū ē illi. Nō amplius possideas qz
vltus corpis possit. Sufficiēciā stude
seruare. p̄ctus esse mediocribz stude
hec Sirtus. Sed qz paupertas ē con
temp^t mūdi specialiter p̄inet ad mo
nachos 7 ad plonas religiosas. qz abre
nūciauerūt p̄prietatē 7 fecerūt vo
tū paupertatis 7 nihil p̄p̄i hñdi necē
est. vt qlibz religiosus studiosē inigi
ler. q̄ten^o hoc qd vult deo diligenter
adip̄eat. volūtariā paupertatē obseruā
do. 7 se ab omni p̄prietate cauēdo. vt
post hāc vitā regnum celoz possit pos
sidere. **D**e quo dicit dñs. Beati paup
es spiritu qm̄ ipoz est regnū celoz. **S**
Sed notandum qz sunt nōnulli religi
osi. qui quidem paupes esse volūt. sed
tamen sine omni defectu qd satis rep̄
hensibile est. **D**e quibz d̄t bea. bernar.
Videmus aliquos pauperes. qui pau
peres esse volunt eo tamē pacto. vt ni
hil eis desit. et sic diligunt paupertatē
vt nullam paciantur inopiam hec ber.
Et sunt nonnulli religiosi qui in rebo
paruis vel alijs quibuscunqz a prel
tis ipozum eis concessis vtputa libel
lis cultellis vestibus et ornamentis a
lijsqz diuersis etiam in spiritualibus
rebus delectacionem inordinatā ha
bent 7 in talibus superfluitatē diligūt

quorum affectus per huiusmodi vanitates viciatur. quia sicut aurum habere non est viciū sed auri cupiditas. sic habere culcellum vel aliam rem non est viciū sed appetitus inordinatus illarum rerum est viciū. Unde beatus bernardus? Non multū distat quicquid substantia vilis vel pretiosa requiratur. dummodo eque liter sit corruptus affectus non culcellus viciū est sed culcelli appetitus. nec aurum viciū est. seruari cupiditas hec Bernardus. Unde quilibet religiosus nunc vigilare debet ut non solum sit pauper habitu sed etiam spiritu omnem cupiditatem quancūque rerum a se excludendo ut regnum celorum assequi valeat. a domino repromissus. Sic igitur habemus de contemptu mundi et de virtute paupertatis.

Filius

Habita nunc informatio de contemptu mundi et de virtute paupertatis. que iam virtus sequatur paupertatem de hoc cupio edoceri

Capitulum X. Pater G

Sire debes quod post contemptum mundi seu paupertatem sequitur virtus sobrietatis quia qui pauper est in rebus. sobrius est in victu. nam inopes propter defectum facultatum alimenta delicata et superflua habere non possunt et ideo sobrie viuunt. maxime tamen hi hoc faciunt. qui propter Christi amorem diuitias seculi preperunt. Notandum autem quod sobrietas est virtus. qua corporis alimenta cum moderatione admittimus in cibo potu et somno. Sumimus etiam pro moderamine ab omni superfluitate. et in temperantia mentis et corporis. vnde dicitur. Sobria mens et sobrius sensus. sed prout accipitur pro restrictione alimentorum. illa est que et phronia vel abstinentia dicitur. et opponitur vicio gulae vel castitatis

que est ventris ingluuies. **I**tem Est autem sobrietas alia medicine. alia auaricie. alia hypocrisis. alia paupertatis. alia religiositatis. medicinalis fit propter sanitatem corporis seruandam vel recuperandam. Auaricie. ad percipiendum expensis. hypocrisis pro humana laude paupertatis pro necessitate pecunie. religiositatis vero pro virtute obtinenda. pro vicio calcando. pro penitentia agenda. pro edificatioe proximorum. pro gloria eterne promerenda. pro arduo intellectu in sapientia inquirenda. nam sicut fenestra obstructa lino. obtenebratur. ut sepe videmus. sic per superbia diuitiarum intellectus obscuratur. propter quod sobrietas est perlegendum. Sobrietas autem sicut omnis virtus tunc solum est coram deo meritoria. si propter deum principaliter fiat et secundum deum. Et Notandum quod homo interior debet regere hominem exteriorem id est corpus proprium et sic debet ei prouidere prudenter ut necessaria prouideat nec aliquid superflui impendat ut non deficiat ante tempus ex penuria vel labore nec lasciuat ex habundantia et quiete. Debet autem intentio hominis sollicite circa studium sobrietatis et discretio inuigilare. quia non propter corpus anima est creata. sed corpus propter animam. ut illi seruiat et cooperetur ad perfectum salutis et virtutis. anima vero propter deum creata est. ut ei inhereat et inherendo suauitate ipsius fruatur. et in fruendo sit beata. **E**t sciendum quod sobrietas in tribus consistit videlicet in quantitate qualitate et modo. In quantitate ut non delicata et pretiosa et sumptuosa requirat sed simplicia quibus valeat sustentari natura non irritari et que de facili possunt haberi. In quantitate ut non nimis nec sepius quam decet sed temperate ut sit refectio corporis non onus. In modo ut non im-

tunc requiratur nec impetuose aut in-
discipline et inordinate sumat sed mo-
deste mature et religiose ut decet mona-
chos et religiosos. **R.** Et Notandum
quod ad seruandam sobrietatem mul-
tum valet ieiunium. quod virtus ieiunii valde
est diligenda quia saluti hominis est mul-
tum proficua nam per ieiunium peccata remit-
tuntur. pena eterna euaditur et gratia a
domino promeretur. Unde dicit beatus
bernardus Bonum et salutare est ieiuni-
um quo redimuntur eterna supplicia.
dum redimunt peccata et non solum est
absolutio peccatorum. sed extirpationis vi-
ciorum et non solum obtinet veniam sed
meretur gratiam. non solum delet pecca-
ta preterita. que promissum? sed et repel-
lit futura. que promittere poteram?. hec
bernardus. **I.** Nam virtus absti-
nentie carnem spiritui subicit ardorem
libidinis refrenat et extinguit. cogita-
tiones prauas remouet. et bonas inge-
rit. et cor purum et humiliatum facit.
De hoc dicit Augustinus. Ieiunium
purgat mentem et subleuat. carnem spi-
ritui subicit. cor facit contritum et humi-
liatum. concupiscentie nebulas dispergit
libidinum ardores extinguit. castita-
tis vero lumen accendit. Dicit et de es-
odem prosper. Temperantia facit absti-
nentem a peccato. sobrium. moderatum. pu-
dicum. tacitum. et verecundum. hec virtus
si in anima habitat libidines frenat.
affectus malos temperat. desideria sancta
multiplicat vicia castigat. omnia in-
tra nos confusa ordinat. cogitationes pra-
uas remouet. sanctas infert. ignem libi-
dinose voluptatis extinguit mentem tran-
quillitate placitam promittit. et semper ro-
tam ab omni vicio temperate defendit. hec prosper. Qui igitur vult vince-
re in certamine carnis. et temptamenta diue-
sa dyaboli. abstinentie ac ieiunium infir-
mere debet quia dyabolus gulosos ac lux-

uriosos aggreditur et oppugnat. ieiunantes
vero fugit et pertimescit. Unde bea-
tus Augustinus. Castra enim sunt ieiunia cristi-
anorum. que eos a dyabolica impugnatione
defendunt. Virus igitur quidem
est cristiano ieiunium inerpugnabile
dyabolo. intransgressibilis inimico.
Quis enim unquam christianorum ieiunando
captus est. quis sobrius victus est. tu-
mulentum aggreditur dyabolus. luxu-
riosum oppugnat inimicus. ubi autem
ieiunium viderit fugit. meruit. pertimes-
cit. terre pallore. debilitatur me-
diante debilitate quia infirmitas cristia-
na fortitudo est. tunc est fortis infirmi-
tas. quando caro tabescit ieiunium. anima pu-
ritate pinguescit. quantum enim illi ciborum
succus subtrahitur. tantum hinc infirmitas
virtus augetur Tunc igitur homo inbecillus
quidem est ad secularia opera. sed fortis est
ad diuina hec Augustinus. Et sanctus dicitur pro-
pheti ardentes dyaboli sagitte. ieiunio-
rum ac vigiliarum frigore restringunt de sur-
sum. De abstinentia etiam dicit sic sydomus.
Abstinentia vitam prolongat. castitatem
conseruat. deum placat demones expug-
nat. intellectum illuminat. mentem corro-
borat vicia domat. carnem exuperat. cor
ipsum in dei amorem pertrahit et infla-
mat. hec sydomus Unde saturato ven-
tre lux diuina videri non potest quia radi-
us gratie dei non infunditur. nisi absti-
nentibus et castis hominibus nam amor di-
uinus in sobria et casta corda et corpora
se ingerit et totaliter infundit. Unde di-
cit damascenus. Sane nobis abstinen-
tia inducitur. nam saturato ventre lux
diuina nequaquam cernitur. Et beatus Dionysius.
Nulli persus lucet diuinus radius. nisi
si abstinentia quis fuerit et castitate pre-
ditus. Et beatus Ambrosius. per abstinentiam lux
celica menti ingruit. dulcedo dei influ-
it. amor diuinus se ingerit sapor super-
nusse inserit. totaque diuinitas se imer-

git. Et secundū dictū beati bern. Ubi
curiosa ciborū diuersitas. celestis paſ
deserit mētē. ppter ea abſtinentia ⁊ ie
iumum multum sunt amanda qz inici
um sunt spiritualis certaminis ⁊ splē
dor castitatis ac mater oratōis. nec va
let a ꝑcupiscentia mala seduci. q̄ cor
pus suum ꝑ discretū ieiunū castigat
De hoc dicit ysaac abbas. Ieiunium
est ꝑfectio omnis virtutis. ⁊ inicitū
certaminis. ⁊ corona ꝑrinētiū. splē
dor castitatis. ꝑncipiū vie cristiā
tatis. ⁊ mater oratōis. sicut imitatur
sanos oculos desiderū lucis. ita seq̄t
ieiunū. qd̄ cum discretōe fit desiderū
orationis. cū sigillum ieiunū supponit
ori hominis in ꝑpunctōe meditatur.
et cor eius ꝑducit fructus oratōis. et
male cogitatōes longe ꝑlongātur ab
ipso. et ꝑcupiscentiarū ⁊ inaniū col
loquiorū ē inimicus. nūq̄ vidit aliq̄s
ieiunantem cū discretione a mala con
cupiscentia redactū in seruitutem. hxc
yſaac abbas. Et norādū ꝑut dicit ille
rominus. q̄ ieiunio ꝑssiones corpor
ris. oratione vero sanande sint ꝑsses
mentis. Iste etiam virtutes vici iei
unū ⁊ oratio sibi inuicem suffragant̄
nam ieiunū orationi deuotionem ꝑe
stat. oratio vero ꝑpetrat ieiunandi vir
tutem. Unde dicit beatus ber. Ieiuni
um orationi deuotōne ⁊ fidutiā donat
oratio virtutem ꝑpetrat ieiunandi ⁊
ieiunium gratiam meretur orandi.
Ieiunium orationē roborat. Oratio
sanctificat ieiunū ⁊ representat domi
no. **S** Ieiunū aut̄ laudabile est
sic scribitur a beato ilxronimo. Sine
pura casta simplicia ⁊ non supsticiosa
ieiunia. pura vt ieiunās sit absq̄ mor
tali peccato. casta vt bona itētiōe fiāt
simplicia vt non querātur delirie. Itē
est ieiunium bonū. melius ⁊ optimū
Bonum est quod fit cū caritate ad sa

tisfaciendū ꝑ peccatis. Melius qd̄ fit
ad honorem dei ⁊ ꝑximi vtilitatez. vt
videlicz cōtumeliā dei in suo corpore
vindiceret. et pauperibz tribuat qd̄ sibi
subtrahit. Optimū ieiunū est quod
homo ex vna parte abſtinet. ⁊ ex alia
parte bona agere nō cessat. et etiam a
vicijs se continet. Unde dicit yſido
rus. Hoc est ꝑfectum et rationabi
le ieiunium quando noster homo exte
rior ieiunat. ⁊ interior orat. Et beatus
Jerominus. Tunc ꝑreclara est apd̄ de
um abſtinentia corporis. cū animus ie
iunat a vicijs. Quid prodest extenua
ri corpus abſtinentia. cum animus in
tumesceat superbia. hxc ilxrominus
Et notandū q̄ quamuis corpus
abſtinentia sit affligendum nō tamen
est conterendum. modus em̄ in omni
bus est habendus. Unde cura carnis
habenda est. sed non in desiderijs. et
go siue comedamus siue bibamus si
ue aliud quid facimus. omnia in no
mine domini facere studeamus. ⁊ hoc
ꝑie sancte ⁊ religioſe ac sobrie. qz ꝑſt
sobrium cibū sequitur etiam sobrius
somnus. ⁊ talis salubris obseruancia
multū valet ꝑ religioſis ⁊ sanctum or
dinem ꝑſtentibz. De hoc beatus ber.
in epistola ad carthuf. Affligendum ē
aliquando corpus. sed non conteren
dum quia modus in omni bz habendū
est. ꝑpter quod ad modicum sed nō in
concupiscentijs cura carnis agenda ē
Agenda nō est sobrie ⁊ cuꝝ quadā spi
rituali disciplina. vt neq̄ i modo ei⁹
neq̄ in qualitate neq̄ in quātitate ap
pareat aliquid. quod nō deceat seruū
dei nō solū in hoc sz ⁊ omnē vitam no
strā. quāuis hominibz occultā exhibe
re debemus sanctā ⁊ honestā omnē con
uersatōz nostrā. sanctis angelis ꝑſpi
cabilē agere. ⁊ delectabilē. quāuis in
ter domesticos parietes inclusam. Si

ne ergo comedamus siue bibamus si
ue aliud quid facimus omnia in nomi
ne domini facim? pie sancte ac religio
se. Si māducas mēsa? tuā p se satis
sobriam sobrietat tua pornet. et cum
māducas neq? totus māducas. s? cor
pore tuo suā refectionez procurante.
mens nō omnino suam negligat s? de
memoria suauitatis dñi vel scriptura
rum aliquid qd etiā pascit meditādo
vel salte memorādo secum ruminet et
digerat et ipa necessitas nō seculariter
non carnaliter expleat sed sicut decet
monachū. sicut puenit seruo dei. nam
etiam ad sanitatē corpis cibis quam
to honestius et ordinarius ingerit. tā
to facilius et salubrius digerit. **O**bi
seruandus est ergo sumēdi modus. vt
non effūdāt qui comedat aminā suā su
per cibū pueniendo tempus. nec ante
horā. Qualitas q? quilibet vrit? p mu
nitas fraternitatis. excepta causa ma
nifeste infirmitatis. De condimētis
vero sufficit obsecro vt pnestibiles si
ant cibi nostri. et nō pcupiscibiles vel
delectabiles. sufficit em pcupiscentie
malitia sua. que vix aut nullo modo p
trāsire pōt ad finē explende necessita
tis. nisi p viam quātecūq? delectatōis
Deinde sicut de cibo sic et de somno di
cendū est. Caue inq? si potes serue dei
ne tutus aliqui obdormias. ne sit som
nustus nō requies lassus sed sepultu
ra corpis suffocari. nō reparatio s? extic
tio spiritus tui. Iturus ergo i somnū
semper aliquid defer tecuz in memor
ia vel cogitatōe in quā placite obdor
mias quod nōnūq? etiā somniare ius
uer. quod etiā euigilātē te excipiēs in
statum hesterne intentōis restituat. sic
tibi nox sicut dies illuminabit et nox
illuminatio tua in delictis tuis. placit
te obdormias et in pace requiesces fa
cile euigilabis et surgens facilis et a

gilis eris ad redeūdū in idvñ nō tot?
discessisti. sobriū em cibū sobriūq? sen
sum sequit sobrius somnus De quo
post congruā quietē facile sensus cor
poris et mentis enocare. et quasi ser
uos domus patri familias ad opa ne
cessaria spiritui suscitare et remittere.
Sic em prudēs an? et deo dedit? habe
re se d? in pscia sua. sicut prudēs pa
ter familias i domo sua. nō habeat mu
lierem litigiosam carnē suā s? ad so
brietatem moderatā et assuefactā ad
obediētā et ad laborē paratā vbiq? in
stitutam. et esurire et faciri. et habund
dare et penuriā pati. hēat sēs exterior
res nō duces s? fūiētes Interiores so
brios et efficaces habeat omnino domū
suā vel familiā cogitatōnū suarū sic
ordinatā vt dicat huic vade et vadat. et
alij veni et veniat et seruo suo corpi suo
fac hoc et faciat absq? ptradictōe. Qui
sic semetipz regit et ordinat in pscien
tia sua. bñ stat. hēbet. **S**ciens
dū etiā q? necessaria ē pugna ptra gu
lā et delectatōz cibor. ne surrepat Un
sic ad alimēta accedēdū ē sicut ad me
dicamēta. Et tñ cū salutis causa cor
pus reficiat. adiungit se in ipso esu pe
riculosa quedā iocūditas et inordina
ta delectatio. et homo excedit mēsurā
necessitatis. ppter ānerā voluptatem.
nā qd necessitate satis iā esset. delecta
tōi par ē. Un etiā deuoti et sancti viri
cū reficiūt corpus extra mēsurā neces
sitaris nōnūq? in cibo vel potu rapiūt
Ista pmemorat bea. Aug. in libro cō
fessionū quasi gemēdo sic di. Refici
mus dñe de quotidianas ruinas cor
poris edendo et bibēdo. priusq? escas
et ventrē destruas. cū occideris indigē
tiā mēā facigate mitifica et corruptibi
le hoc indueris corruptōe sempiterna
Tunc aut suavis est mibi necessitas.
et aduersus istam necessitatē pugno.
3. q.

ne capiat. et quortidianū bellum gero
in ieiunio sepius in seruitutē redigēs
corp⁹ meū. et dolores mei voluptate pel
luntur. nam fames et sitis quidē dolo
res sunt. vrunt et sicut febris necāt. ni
si alimēt⁹ medicina succurrat q̄ qm̄
presto est ex solatōe muner⁹ tuorū in q̄
bus nostre infirmitati celum et terra et
aque seruiunt. calamitates delicie vo
cātur hoc me docuisti vt quēadmodū
medicamēta sic alimēta sumpturus
accedam. sed dū ad quietē facietatis
ex indulgentie molestia transeo in ip
su transitu infidiā mibi laq⁹s p̄cupi
scērie. ipse em̄ transitus voluptas est et
nō est aliud qua trāseat q̄ quo trāfire
cogit necessitas. Et cū salus sit tā edē
di q̄ bibendi. adiungit se tāq̄ pedisse
qua periculosa iocūditas et plerūq̄ p̄
ire conat⁹. vt eius causa fiat qd̄ salutis
causa me facere vel dico vel volo. nec i
dem modus vtriusq̄ est. nam qd̄ salu
ti facis est. delectatōi paz est. et sepe in
certum fit. vtrū adhuc necessaria cor
poris cura subsidū perat. an volunta
ria cupidatis fallacia ministeriū suppe
rat. ad hoc incertū hylarescit infelix a
nima. et in eo p̄parat excusatōis patro
cinium gaudens nō apparere. quid fa
tis sit moderatōi valitudinis. vt obtē
tu salutis obumbret negociū pietatis
voluptas. his tēpratōib⁹ quortidie co
nor resistere. et inuoco dexterā tuā ad sa
lutē mea. et ad te iifero estus meos. qz
p̄siliū mibi de hac re nōdū p̄stat. au
dio vocē iubētis dei mei. Nō grauē
corda vestra in crapula et ebrietate.
Ebrietas est longe a me. misereberis
ne appropriēt mibi. Crapula autē non
nūq̄ surripit seruo tuo. misereberis vt
longe fiat a me. nemo pōt eē p̄tinens
nisi tu dederis. Cōsortia me vt possim.
Audio quēdam rogantē. Aufer ame
inquit p̄cupias ventris vñ oportet san

cte deus mens te dare. cū sit qd̄ imperi
as fieri. Sz in his tēpratōib⁹ positus
certo quortidie aduersus p̄cupiscētiā
māducādi et bibendi. n̄ est em̄ qd̄ semel
p̄scidere vltērius nō attingere decet
nam itaq̄ fremi gutturis t̄para laxati
one et p̄stricōe tenende sunt. Et quis
est dñe qui nō rapit⁹ aliquantulus ex
tra meras necessitatis. quisq̄s est. ma
gnus est. magnificet nomē tuū. Ego
autem non suz qz homo peccator sum
sed ego magnifico nomē tuū et inter
pellat te p̄ peccatis meis qui vicir secu
lum numerans me inter firma mēbra
corporis sui. qz imp̄fectōz ei⁹ viderūt
oculi tui et in libro tuo omnes scriben
tur. De illecebra odorū nō sata gomi
nis cū absunt nō iquiro. cū a sunt nō
respuo paratus eis. etiaz semp carere
ita mibi videor fortitā falloz. sunt em̄
et iste plangēde tenebre. i quib⁹ me la
ter facultas mea. que in me est. vt ani
mus meus de virib⁹ suis ipse se interro
gans. nō facile sibi credendum existi
met. qz et qd̄ inest plerūq̄ occultum ē
nisi experientia manifestaret. et nemo
securus esse debet in ista vita. que tota
temptatio nominatur. hec Augu.
¶ Unde studiose debent iuigilare
religiosi vt cum sumunt alimenta. ne
mimierate ciborum obzuantur. qz non
prodest ieiunium. vbi mimia facietas.
ventris fuerit subsecuta. vnde Psido
rus. Non reputanda est abstinentia.
quam facietas ventris fuerit subsecu
ta. Dicitur de eodem in quodam ser
mōe sic. nihil p̄dest rota die lōgū trax
isse ieiunium si postea ciborū mimiera
te obruatur illico mens repleta torpe
scit. et irrigata corp⁹ nostri terra spi
nas libidinum germinabit. Sit ergo
temperatus cibus. et nunquam venter
mimium repletus. et plus semper de ci
bo cordis q̄ de cibo corporis cogites

mus q² intus in homine interiori facti sumus ad ymaginē dei. in corpe autem de limo terre facti sumus. Nota dum etiā q² facile esset sobrie et secundo naturam vivere. adiuncto tñ condimento diuine gratie si nostra carnalitas et fragilitas admitteret. Vñ bea. Ber. Faciliū quippe et delectabile esset adiuncto amoris dei condimento secundū naturā vivere. si insania nostra nos pmitteret. Nec bern. Et sciendū q² sobrietas ad mltā vtilis est primo em̄ valet ad satisfactionē p peccatis vt sicut corpis voluptate peccauimus ita castigatōe em̄ edemus. Itē valet ad carnis lasciuā reprimēdam vt que impinguata insolens facta est. macerata discat spiritui obedire. Itē valet ad multarū virtutū abilitationē. Sobrius em̄ agilior est ad bonū et castior. cautior in lingua. pmprior ad deuotionē et purior in affectu. Item valet ad sapiētā inquirendam. q² magis sensum vigilē facit subtilem. et memoriam tenacē. Item valet ad aliorū edificatōz. qui cū exteriora vident ordinata et tpara p̄sciunt quid de interioribz estimēt que nō vident. Itē valet ad meritū glorie recte p seipā q² p virtutibz sibi cōnexis. q² quo magis hic nobis de voluptate subtrahimus eo magis et hic spiritualibz et illic celestibz delicijs habundamus. R Considerādum etiā est q² tres sūt gradus sobrietatis. Primus eē pōt a crapula et ebrietate cauere. et debita tpa et horas in pmedendo subire. ne ieiunia statuta leuiter frāgāt vel tpe icōgruo epulis et potibz temere inseruiāt et ne magis ad luxuriā q² ad nature refectiōē edendo et bibēdo studeat. Scōs gradus est etiā a quibusdā licitis abstinere vt a carnis et vino et ceteris delectabilibz et frequēcius ieiunare. si

cut deuoti religiosi et penitentes facere solent. Tercius gradus est sic domuisse gulam et sic docuisse palatū vt solus sit p̄tentus. que extreme sufficiant ne cessitari. in q̄litate cibi et potus vt quo simplicior victus. eo magis diligat et si aliqñ delicata sumere oporteat. non delectatōez in eis sed solam necessariam refectōz requirat s̄m dictū. Apo. carnis curam ne feceritis in desiderijs. Potest etiā esse alia distinctio de pfectibz abstinētie et sobrietatis. S Primus viz gradus est paciēter cātere cū nō pōt haberi cibus vel potus delectabilis. et nō cōtristari qñ nō habentur desiderata interdum. sicut quidam cū qñq² nō hñt in mensa qd desiderant tristat̄ dedignāt. murmurāt. recediam abiciunt nec cogitāt professionē suam et q² aliqñ diuites seclī non habent omnīū copiā que cupiūt quanto magis religiosi et monachi. q² pauperes esse decreuerūt. Secundus gradus abstinētie est velle abstinere pro deo etiā ab illis que haberi possunt amore sobrietatis ac paupertatis et boni exempli. Tercius gradus abstinētie est posse sine difficultate abstinere ab habitis delectatōibz vel tantū inde sumere puram necessitatē et hoc non amore delectatōis s̄ recreatōis et quamuis quo ad paupertatem maior virtus sit non habere qd cupias tamē quo ad fortitudinē abstinētie maius est appetitum retrahere ab vsu vel delectatōe presentis voluptatis. q² absentem non desiderare. caucius tamen et securius est fugere corporales delectationes. quia sepe victi sunt i certamine qui minis voluerunt esse securi. et qui ex presumptione sibi victoriā spopōderunt victi et p̄fusi didicerunt q² stultū est se committere periculis p̄liorū ubi pōt oportune vitari. facilius enī

in litore nō submergeris q̄ i gurgite
aquaꝝ. **N**otandū etiā diligē
ter circa esum carnū. nam vti carni
et vino potest fieri absq̄ peccato de se
tamen est actus impfctōis. sit i q̄ abs
q̄ peccato. vñ dicit beatus aug. Qui
cupiūt domino absq̄ impedimēto ser
uire. iugia nō appetāt. a carnibz et vi
no abstineant. quātum corpis valitu
do pmitit. Nō q̄ peccatū sit aut pui
gem habere aut carnem et vinū pceper
re. Ixc Aug. De se tñ est actus impfec
tōis. vñ et bea. Hieronimus Concedū
tur quidem nup̄e carnū vsus et vinū
sed hōz abstinentia cōsilio pfectōri sua
deret. Nec iheronim? Patet ergo q̄
abstinere a carnibus aliq̄q̄ delicatis
actum esse consonū pfectōi et eontra
his vti impfctōz quādam importat
quantum de sui generis natura est nō
si ad pfectōz reducat p̄ circūstanci
am superadditam. **E**t hoc fie
ri p̄ tripliciter Primo requirit neces
sitas sustentatōis. Prop̄ie p̄pter egri
tudinem vel debilitatē qd etiā cōcedit
regula sancti Benedicti vbi admittit
q̄ infirmī et omīno debiles possunt car
nibz vti p̄ recuperatōe virium. Secū
do cū sit p̄ caritatē cōdescensuā sicut
faciunt boni p̄elari. qui huiusmodi ci
bo nō p̄pter se sed p̄pter alios vtiūtur.
et hoc sobrie faciunt et cum timore dei.
Tercio cuz aliquis abstinet a cibo car
nium vel p̄ponit abstinere. et tamē tē
pore et loco cū occurrerit causa rationa
bilis vīcz cum veniunt hospites reue
rendi vel cū est p̄stitutus in alieno mo
nasterio causa visitandi vti huiusmo
di cibarijs sobrie. et hoc de licentia su
priorū. qui in talibz dispensare pos
sunt non impedit pfectōz. qz deus ins
tuetur bonum p̄positum et bonam vo
luntatem hominū vbi tamen sub intel
ligendum est de illis p̄latis vel subdi

tis. qui possunt licite talibz vti vel da
re licentiam alijs talibz vti. vt sūt
moderno tpe abbates Cisterciē. qui
habent ex indulto dñi pape Benedic
ti. qui in talibz cū eisdem dispensauit
q̄ possunt in domo sua talibz vti et ali
os huiusmodi alimento recreare.

X Et p̄dictis ergo elucescit q̄ tam
abstinentia a carnibz et vino q̄ his vti
potest quis perfecte vel impfecte. sed
vnū scz abstinentia sit pfecte ex p̄prio
genere. Alit̄ p̄ ratione circūstanci
e adiuncte. vt p̄missum est. cum ex se
tamen magis declinet ad impfectōnē
Nec tamen nō ideo dicunt q̄ cibo in
culpa sit. cum dicat. Apostolus. Esca
vos nō cōmēdat deo. Glo. sumptu vel
non sumpta. Et beatus Augustin? de
doctrina cristiana sic ait. Quid locis
et tpe et personis conueniat diligenter
attendendum est ne temere flagicia re
prehendamus fieri em̄ potest vt sine a
liquo vicio cupiditatis vel voracitatis
preciosissimo cibo sapiens v̄ratur insi
piens vilissime gule flamma in vilissi
mum ardeat et famus quisq̄ poterit
more domini pisce v̄sci q̄ lērica mo
re Esau. aut ordeo more iumentorū
Nec Augustinus. Sciendum ve
ro est q̄ sunt nōnulli in sc̄tā religiōe
qui ab esu carnium abstinent. qui tamē
huiusmodi cibo licite vti possēt quādo
offertur eis a superioribz suis vt p̄mis
sum est sed p̄pter magis meritum se a
tali alimento continent. Et sunt non
nulli qui cuz offertur eis talis esus car
nium per suos p̄elatos vtiūnt talibz
simplici int̄rōe. vīcz vt possint ex hoc
recreari et p̄sequēter melius deo serui
re. sed diligentiam magnā adhibere
debent tam abstinentes q̄ huiusmodi
cibovtentes. vt sine scandalo hoc fiat
videlicz. vt abstinentes non iudicent
māducantes. quasi hoc faciant p̄pter

aliquam lasciviā et gulositatem. et mā
ducantes non spernant eos. qui a tali
bus se abstinēt quasi hoc agant ppter
vanā gloriā vel laudē humanā. Unde
paulus ad Romanos. Is qui mādu
cat non manducatē nō spernat. et q
nō manducat manducatē nō iudicet.
Unde cū omī sūdeo abstinētes inui
gilare debent hoc qd faciūt ad laudē
dei. et ppter salutem animarū suarū sū
citer circa hoc humilitatē et paciētiā
habeant. ne meritū suū pdant. qz non
nūq̄ aliqui ppter huiusmodi abstinē
tiam in quādam elatōz extollūt. arbi
trantes se ceteris esse meliores et iō de
cipiuntur. et in futuro premio priuan
tur. Sepe etia aliqui ppter abstinēci
am vel alias virtutes quas exhibēt a pr
imis infirmioribus despicīuntur ac etia
iudicant asserētes eos talia agere ppter
vanā gloriā ut possint p hoc pze
lati et alijs placere. Si vero ppter talia
conspiciant ipi abstinētes rapiuntur ad
impaciētiā et scandalū faciūt alijs
iniuriā suā pverba impatientie vin
dicando meritū suū pdunt. quāvis
bona intētiōe prius abstinerunt. qz p
turbulētiā mēris ac impaciētiā
proximi caritatē in se vulnerant et per
sequens alios p hoc scandalizant et per
ido peccāt. Unde veraciter abstinētes de
bent summā diligētiā adhibere ut in
hac virtute et in alijs si quas hnt virtuti
bus se nō elevent sed verā cordis hūi
litatē habeant et si ppter huiusmodi ab
stinētiā vel quascūq̄ alias virtutes
per infirmiores primos despicīantur
seu iniuste iudicantur aut etia ypo
crite appellentur. Tales iniurias sibi
illatas clipeū paciētie opponant. ne p
viciū impaciētie meritū suū pdant.
Quid em poterit nobis obesse si om
nes derogent. cum pscia nos defendat
Vel quid prodest nobis. si omnes lau

dent qm pscia ppta nos accusat. De
hoc dicit bea. gre. A In omni qd
de nobis dicit sp taciti ad mentē res
currere debemus interiozes res et ius
dicem querere. Quid em pdest si om
nes laudent. cū pscia accuset. et quid
poterit obesse si omnes nobis derogēt
et sola nos pscia defendat. Hec gregor.
Unde vere abstinētes et religiosi cōtra
hūi in iurias paciētiā habeant. ut
eis ex hoc maius meritū crescat ac a
domino pvirtutē paciētie copiosius
premiū in futuro pcipiant Illi vero
qui videntur esu carniū debent tali ci
bō sobrie. et cū timore dei. et alios
qui a talibus abstinēt nō spernere. vel
iudicare vel iniuriōse obicere nec ppter
abstinētiā. et alias virtutes contra
proximū aliquā invidiā spiritualē
habere s; potius pgaudere de spiritu
ali profectu fratrum suorū et bonū qd
in se nō habent debent in alijs diligere
qz qui diligit bonum primi princeps
efficitur huius boni. et virtutis qd
habet proximus. Et qd in se nō habet
p ppiā virtutem. habebit tñ per fra
ternā caritatē. Unde de hoc per quē
dam doctores sic dicit. Qui bonū qd
in se nō habet in altero diligit de non
suo suū facit. Ecce q̄ fructuosus est
diligere bona et virtutes proximorū
ido debet unusquisq̄ alteri favere i do
nis spiritualibus sicut sibi ut bonū qd
per se habere non valet per caritatē
fraternā possideat. B Poradū
etia de esu carniū q̄ quilibet mona
chus ordinē Cisterciens. pessus ab
stinere debet a tali cibo nisi offerat ei a
suo prelato qui potest ppter suū indul
tum apostolicum in talibus dispensare
vel necessitas infirmitatis aut alia ra
cionabilis causa ut premissum est hoc
exegerit. Si vero ppter lasciviā seu
corporalem delectationem sine omni
3 iij

necessitate huiusmodi esus requiratur. ac mens superioris propter hoc plusquam oportet sollicitetur. etiam si cum licentia prelati talis esus sumatur. peccat tamen manducans. qui contra preceptum regule sancte facit tali cibo sine necessitate utendo. Sciendum etiam quod magna discretio est habenda in sumendo alimento nam si parsimonia vel abstinentie metas exceditur suas. in superfluitate cibi vel potus declinat in vicium gula. si nimis modicum admittat de necessario alimento vicium indiscretiois incurrit. per quas vires corporis destruat. vigor mentis exstinguat. naturam debilitat. et bona que promereri potuit negligat vel vitius cius perimat. vel sensum perdat vel vires recuperare debent tanta prosumus duz studeat cura corpus reficere. commodis et fomentis. quanta prius indiscrete eadem subtraxerant ei. ergo in omnibus discretio est habenda. unde beatus Fulgentius. Ieiunium sic adhibendum est temperate ut corpus nostrum nec saturitas excitet nec inedia immoderata debilitet. et facit ut inamiter ieiunemus debilitas ne ieiunare possimus. Unde in refectione nostra non voluptas expleatur sed infirmitas sustentetur. hec Fulgentius. **E**t quod humanum corpus sine alimentis subsistere non potest ideo tales ac tantas sumamus escas. quibus nec corpus oneremus. nec libertas animi pregrauetur. nihil enim obruit mentem sicut venter plenus et estuans. unde beatus Hieronimus. Absque gustu impossibile est humanum posse corpus subsistere sed adesse debet ratio ut tales et rationes sumamus escas quibus nec corpus oneremus nec libertas animi pregrauetur modicus ac temperatus cibi et carnis et animi utilis est. Unde ieiunia sint moderata. ne nimia debilitent stomachum. et maiorem refectionem pascencia erum-

pant in crudelitatem: que parens est libidinum etiam ex vilissimis cibis vitanda est facietas. nihil enim ita obruit animum ut plenus venter et estuans. hec Hieronimus. Dicit et de sobrietate beatus basilus sic. Naturale est cibi desiderium. quoniam quidem corpus humanum semper defluit idcirco reperiendum id est cibis ac reformari si quid ergo illud est quod potest brevius vel facilius hanc implere necessitatem corporis. id potius in cibis eligendum est. Oportet omnino illis uti cibis. qui et facilius et vilius comparantur ut non occasione inveniatur preciosa queque ac difficiliora sectari. dum suavitatem condimentorum viles natura cibos in summum et delictum saporis conamur extollere. Ille etiam manducat et bibit in gloria dei si in memoria habeat deum a quo pascitur et gratias ei agere et non securum manducare sed quasi operarius dei ab ipso refoveri ob hoc. ut ad laborem et expletionem sufficiat mandatorum. hec basilus. **U**nde corpus castigandum est per abstinentiam cum discretione et non contentendum. quia ut dicit beatus Hieronimus Abstinentia nulla virtus est si tantum quisque corpus non edomat quantum valet aut valde inordinata est si appetit plusquam valet. hec Hieronimus. Et ideo prout dicit beatus Bernardus. Temperantia non est in solis superfluis refectionibus sed et in admittendis necessariis. Debet ergo unusquisque prout vires corporis sibi suppetunt tantum de cibo sumere nec ventrem ieiuniorum ariditate contringat nec escarum mimietate distingat. De quo Moyses abbas in sua secunda collatione sic ait. Generalis sic hic continentie modus est. ut secundum capacitatem ieiunium vel etatis vel corporis tantum sibi meritus unusquisque concedat quantum sustentatio carnis non quantum defici-

terio saturitatis exposcit. i. vtraque enim
parte maximū sustinebit detrimentus
quisquis inequalitatem tenēs. nunc
ventrem ieiuniorum ariditatem con-
stringit nunc escā nimietate distēdit
ut enim mens cibi inaniēte lassata per-
dit orōis vigorem. dū carnis lassitudo
dine nimia pregrauata dormire cō-
pellit. ita rursū nimietate voracitatis
oppressa minuere. emittere ad deū p-
ces puras leuesq; nō poterit. S; nec
castimōie qdē ipsi puritatē valebit i-
disrupta iugitari suare dū ei eē dieb;
illis quib; carnē acriori videtur conti-
nencia castigare. pterita cibi materia
quamuis ad presens defecto sit corpo-
re. ignem carnalis pcupiscēie submi-
nistat. Nec moyses abbas. **E**
Morandū eciā qd sunt nōnulli qui iei-
uniū faciliter tolerant. alij vero moles-
te ferunt sed tamen i abstinentia vter-
q; nō dispar meritum sortiē. et fortis
quis fortia pagit et debilis qui minima
que agere preualerit nō obmittit vñ de-
bilis potest tantum mereri minus ab-
stinendo sic fortis multū ieiunādo q;
vires corporis et bonam voluntatem ho-
minis pēlat ipse deus. Qñ vnusquisq;
consideret vires suas. et put viderit
se posse p abstinentiā discretaz corp;
suū castiger. Qñ petrus damiani. Nō
nulli nempe p totā ebdomadā ieiunā-
do facile transeunt. quidā vñ bidui ei-
ciam ieiuniū molestissime ferunt. sed
in his exhibendis nō dispar meritum
vterq; sortiē et robustus videlicet. qui
fortia pagit et debilis qui ea queq; pre-
ualet. minima non derelinquit. Qua
ppter difficile est diffinitiuaz pmunē-
q; regulam sup ieiunū cōstituere. ne
cogere videamur. vñ fortiores a sua p-
fectiōe languescere vel debiles virib;
suis maiora temptare. Vires g; suas
vnusquisq; pnsiderans nō semetipsū

inaniter fallat nec simulata debilitate
decipiat sed put sibi viderit posse sub
sobrietatis legib; et abstinentie se rigo-
re pstringat. hec petrus damiani. Qñ
de mensura etendi difficile est dare re-
gulam certam misit inter duo ista me-
dium studeat vnusquisq; tenere ne ita
parum sumat ut virib; deficiat et labo-
re frangat et ne ita multū post cibū
nō possit orare vel legere vñ agilis esse
ad opavirtutū. Inter ista ppta expe-
rientia melior est magistra et sic patet
de virtute sobrietatis. Filius

Questio informatus sum de virtu-
te sobrietatis nunc q virtus ista
sequatur de hoc cupio edoceri.

Capitulum. XI. Pater

Sire debes qd

de sobrietate generat virtus
castitatis. nam castitas sobrietatis ē
filia et nutritur ab ea Sicut ecortario
luxuria a ventris ingluvie. Unde pro
generali regula ab omnibus spiritua-
libus viris hactenus obseruatum est.
q q castus esse dñderat studeat sobri-
etati inherere. q; sine ea non diu casti-
tas est segura. nam cum piciente pfi-
cit et eū deficiēte deficit. Quid autem
sit castitas scribit beatus Augu. ita di-
cens. Castitas est virtus. sub iugo ra-
cionis ipetum libidinis retinās. Ca-
stitas eciā est virtus nobilissima. q; o-
riginē h; de celo. hāc enim sancti ange-
li ab ipso dño oīm virtutū ab ipso fon-
tali principio primus didicerūt et de-
clinabiliter seruauerūt. Nā con? et sū-
mus mgt cristus dñs nobis de celesti
scola ad terras publice docēdo attrulit
et matrē suā gloriosaz virginē mariā
perfectam et primam post se huius di-
scipline magistrā in ecclesia catholi-
ca ginalis mūditiē ceteris mizādā et
imitandā pfecit. Qñ castitatis mūdi

cia est res euāgelica. qz per eam homi-
nes angelis assimilāt et ciues celestes
efficiunt. Vñ Crisostomus Castitas
est res angelica. p hāc em solā singula-
riter homines angelis assimilant. et
vincit natura virtutibz. Et bea. bern.
Quid castitate decorius. que mūdus
de immundo pceptum semie de hoste
domesticū. angelum demqz de homine
facit Et ysidorus. Castitas homines
celo iungit et angeloz cōciuem facit.
ppter hoc multum diligenda est vir-
tutis castitatis. qz mens munda et casta so-
la est. que celestis gratie lumen perci-
pit. vñ dicit beatus dyonysius. Mens
castitati dedita celestis sola est lumi-
nis susceptiua. Est etiā castus corpus
et cor habitatio dei et cristo domus val-
de amabilis. **G** Nec tñ possides
castitatem sibiip̄i deputet eiusdē vir-
tutis possessionē. a deo em hoc donum
est. nam p̄uictoriam p̄prie nature cog-
noscit. sup̄naturalis aduentus gratie
dei. que hanc virtutē opatur in homi-
ne. De hoc Iohānes Abbas monis
finai in tractatu de. xxx. gradibz sic di-
cit. Castitas est cristi ihesu domus a-
mabilis. Castus est. qui amore et p̄cu-
piscenciā et ignē igne immateriali re-
percuciens extinguit et inuictus vinci-
tis aspectū ignis. intenta meditātōne
pulchritudinis sup̄noz. Nemo obtri-
necium castitatē sibiip̄i ip̄putet eius-
dem possessionem. nimirū qz suā quis
vincat naturam nō est vir qz virtus sus-
cipienciū vbi em facta est nature vic-
toria ibi eius sup̄naturalis aduen-
tus p̄gnoscat. Ne ergo credas luto car-
nis tue in omni vita et donec cristo ihesu
obuiaueris nō p̄fidās in ea qui em su-
am ip̄s carnes vult expugnare et vi-
cere ex seipso in vanum currit. Nisi e-
nim domin⁹ dissolueris et destruxeris
domum carnis et edificaueris domū a-

nime in vanum qui vult dissoluere iesu
iunauit et vigilauit representata. et po-
ne coram deo. carnis et nature infirmi-
tates ex toto p̄gnoscat. p̄prie ip̄po-
tentiam et insensibiliter suscipiēs do-
num castitatis. Et nota inquantū in
corruptibilis et incorporeus est dñs.
intrātū de corpis nostri castitate et cor-
ruptibilitate exultat et exultat. Casti-
tas ē ec̄ dei p̄prietas et similitudo s̄ qz
hominibz possibile est. Mater vō casti-
tatis est quies solitaria cū obedientia
hēc iohannes abbas. **E**t notā
dum qz inter oīa certamina q̄ sustinet
fideles nō est maior p̄silius. q̄ pug-
na castitatis. Nam ceteris vicis deo
auxiliante possumus et debemus ī p̄-
ti resistere. libidinē vō oportet fugiē-
do sup̄are. ne ppter fedam et momenta-
neam delectatiōz eternum cruciatum
et obprobriū nos p̄tingat incurrere.
Unde beatus Aug. Inter om̄ia cristia-
noz certamina sola sunt duriora p̄lia
castitatis. vbi quotidiana est pugna.
et rara victoria. grauem castitas sorti-
ta ē inimicū q̄ quotidie viciat et time-
tur. Et iō nemo se falsa securitate deci-
piat. nec de suis viribz p̄culose p̄esu-
mat sed audiat apostolū dicētē Fugi-
te fornicatōz. Nam p̄tra ēliqua vicia
deo auxiliante debem⁹ in p̄nti resistere
libidinē vō fugiēdo sup̄are. Fuge ḡ
contra īperum libidinis app̄hēde fu-
gam fivis obtrine victoriāz nec tibi
verecundus sit fugere si castitatis pal-
mam desideras obtrine s̄ quāta ini-
quitas et quam lugenda pueritas est
vt anīaz quā cristus sanguine suo rede-
mit luxuriosus q̄sqz p̄ter vni⁹ momē-
ti libidinē dyabolo vēdat. Uere enīz
nimium plangenda et miseranda con-
dictio ē. vbi cito preterit quod delec-
tat. et manet sine fine quod cruciat.
sub momento enim libidinis īpetus

transit. et obprobrium infelicitis anime permanet. hec aug. Considerantes igitur feditate et periculum vici videlicet luxurie ad amorem castitatis nos accigamur. De cuius commendatione dicit origenes Castitas seu virginitas est munimen sanctimonie. infirmitas lasciuie. anime victoria. captivitas criminum. par virtutum debellatio bellorum. inquietantium culmen. puritatis carcer. libidinis carnis iterum. status qualitates angelice. hec origenes. Et notandum quod virtus castitatis tria facit. Primo corpus mundum facit. sicut contrarium luxurie inquinatum. ita si non esset alia merces castitatis quam praesentis mundicie nec aliud luxurie supplicium nisi eius feditas castitatis honestas esset amplectenda et rursus luxurie horrenda. Secundo conscientiam liberat quod gratia deo prestat obsequium. qui pro christo carnis dulcedinem respuit. quam mundus pro magno percipiscit. Tertio placat autem quod deo placet. deum placat etiam deo proxime facit et premium celeste ac deum meretur et auctorem mundicie per castitatem imitando sequitur. cum sit gloria magna sequi dominum qui nos precessit in mundicia castitatis virgo. virginis filius virginis sponsus. Tertio ipsa castitas tam hominibus quam angelis spectabile et amabile facit. hominibus quod bene venerant eam. angelis quod cum naturaliter omne animal diligat sibi simile sic et angeli casti homines castos familiariter diligunt. Sciendum etiam quod ad castitatis acquisitionem et conservationem maxime valeat ista videlicet alienatio et separatio a feminis et consortium continentiale castorum. quorum exemplo castitas doceatur. Item deliciarum fuga que nutrit carnis illecebras. Item exteriorum sensuum custodia ut non videatur vel audiat vel tangatur unde temptetur. Item occurrentia quod omnium viciorum ianua mari

me carnalium est. Item custodia meritorum cogitationum et affectionum cordis per quas coluber primo caput venenatum ingerit. Item orationis frequentia qua obtrinetur auxilium a deo contra omnes impugnationes. Ista equaliter tangit beatus crisostomus. sic dicens. Sex sunt que incorruptam conservant castitatem. Sobrietas. operatio. aspiratio cultus. inhibitio sensuum. raritas sermonum cum honestate euitatio opportunitatis persone loci et temporis. hec crisostomus. Est etiam triplex gradus siue profectus castitatis. Primus est continentia ab actu carnali cum proposito sic manendum et omnino illicitis motibus sensum negandi. iste gradus cum adhuc vicinus sit terrene voluptati propter novitates perversitatis. sepe vapor tangit eum carnalis temptatio. et est adhuc in labore pugne et in merito victoriae. dum sola voluntas cum adiutorio gratie dei pugnat contra quatuor hostes scilicet carnis puritatem. affectionis appetitum. mundi provocamenta ad libidinem et demonum suggestionem. sed homo diligens castitatem maneat in bono proposito. et viriliter resistat huiusmodi temptamentis et fiduciam habeat in domino et adhaereat ei qui dixit. In mundo pressuram habebitis sed confidite. quia ego vici mundum. et cito inimicos eius pervertet ad pacem. ut subiiciat ei extractores eius et suos videlicet carnis libidinosum puritatem et affectionis illecebrum appetitum. Secundus gradus est cum per macerationem carnis et per alia studia spiritualia affectus mundanus et caro ita spiritui subingatur. ut rarius temptetur et mitius. ut quavis adhuc non plene careat percipientiarum stimulis. quasi spinarum aculeis. cedatur tamen eius peritio. et impando magis quam reluctando insurgentes inordinatos carnalitates

motus p̄pescat. Tercius gradus casti-
tatis est ita et om̄itas habere p̄cupiscē-
cias q̄ vix rarissime et tenuissime sen-
ciantur et ex affectu talē induisse casti-
tatis amorem. vt horreat et ita deteste-
tur om̄nes carnales motus. q̄ q̄si nau-
seam inde paciatur. nec possit audite-
tractare de opibz carnis. nisi cū horro-
re et execracōe. ¶ Etia est q̄dā
castitas coniugali s̄vidualis siue post
lapsum se p̄inēciū et virginalis. In-
ter quas virtutes nulla placet tātū do-
mino quēadmodū castitatis virgina-
lis q̄ in talibz cordibz dñs cristus libē-
ter. pausat. Teste be. ter. q̄ dicit. Nūq̄
dñs ih̄sus tam libenter caput suū in-
clinat. q̄ in virginitatis aureū finem.
¶ Hec Ber. Nō solū aut in castitate vir-
ginali delectat dñs. verum etiam post
lapsum. carnis penitentia peracta cuz
homo p̄inēter et caste v̄sūt talinquaz
castitas etiā placet deo. q̄ fm. Cassia-
num. Longa castitas post peccatū. imi-
tatrix est virginitatis. ¶ Quā multi pecca-
tores. post facinora carnis reuertētes
ad dominū p̄p̄maz corpus suū p̄ ab-
stinētiā affligunt. vicis carnalibus
resistūt. et caste v̄sūt. ac p̄ bonā vitā
quā ducūt. primis salutis exempla of-
fendūt. In talibz inquit animabz cas-
tis etiā deus habitare delectat. d̄ hoc
beatus gregorius sup̄ Cañ. exponens
illud. Qui pascitur inter lilia sic dicit
Quid p̄ lilia nisi aīe designātur. q̄ cuz
castitatis candorē retinent p̄ bone fa-
me op̄ionē fortiter proximis quibz
q̄ suaunter olēt. Inter lilia ergo spon-
sus pascit. q̄ proculdubio anīaz casti-
tate delectatur. que in se carnis mūdi-
ciam seruant. et primis exempla qua-
si odorem suauitatis donant. hec gre.
¶ Quisquis etiam virtutē castitatis de-
siderat possidere necesse est vt carna-
les cogitatōes sibi aduētiētes ac p̄ra-

uū p̄sensum huius peccati studeat a se
amouere. q̄ neq̄q̄ potest corpus p̄vi-
ciū carnalis peccati cor̄ūpi nisi mēs
prius fuerit corrupta. ¶ Quā cuz cogita-
tio carnalis delectatōis cū p̄sensu ad-
mittit. proculdubio castitas tā men-
tis q̄ corporis violat. ¶ Quā Fulgencius
Semper mirū dū in mundo cū con-
sensu cogitatio admittit. ip̄a tam mē-
tis q̄ corporis castitas p̄tinuo violatur
Et fm q̄ dicit. Phidorus. Cor̄ūpi n̄
pōt. nisi prius corruptus fuerit animus
Ergo cū consensus carnalis delectati-
onis non reprimi nōnūq̄ etiam in p̄-
ua actōe dominat. ¶ Sciendū
etiam. q̄ ad castitatis conseruationē
multum valet disciplina exteriorū mo-
rum et pudicitia seu recūdia. Disci-
plina nāq̄ componit vultum. risus co-
hibet. frenat luxuriam. et corporis inor-
dinatos motus prohibet. De qua be-
atus bernardus sic dicit. Disciplina
cervicem submittit. ponit supercilia.
componit vultum. ligat oculos. cachē-
nos prohibet. gulam refrenat. irā ce-
dat. format incessus. Disciplina ē cu-
piditatis compes. maloz desideriorū
carcer. frenum luxurie. iracundie vin-
culum. que temperanciaz domat. om-
nes corporis inordinatos motus. et il-
licitos suffocat appetitus. semper ma-
neat in disciplina discipulus cristi vt
erudiat ad scientiam. exercitet ad
timorem. coronetur ad gloriam. sit si-
bi ratio magister. p̄pria consciētia v̄te-
ga. et ingemitarecundia. lex discipli-
ne. iuge quippe silentium. et ab omni
strepitu seculariū perpetua quies. co-
git celestia meditari porro continue la-
bor et rigor discipline. psalmoz ym-
norumq̄ dulcedine releuatur. pudor
d̄ p̄teritis noue p̄uersatōis t̄par ausie-
ritatem. ¶ Hec sūt monachorū isigma
hec vitā decorare solēt nobilitate mot-

hastiam. hxc beatus bern. Similiter et pudicitia est custos castitatis. vba scurrilia non multiplicat. lasciviam reprimat. appetitum carnis cogitationum confescit. omnes virtutes nutrit. De cuius commendatione beatus augustinus sic dicit. Pudicitia castitatem habet. levitates deuitat. ebrietatem cauet. vba non multiplicat. gula cupiscentias oppugnat. omnia vicia reprimat. omnes virtutes nutrit. Pudice etiam anime plus est propter dei oculos quam hominum omnia bona facere. appetitus turpium cogitationum confescere. omnes meliores se estimare. non invidere. de seipso non confidere. dei semper auxilio res omnes committere. ceptis bona opera mortis tantum termino finire. Pudicitia ornamentum est nobilium. exaltatio humilium. nobilitas ignobilium. augmentum omnis pulchritudinis. decus religionis. multiplicatio meritum et de spe beatitudinis gaudet. hxc augustinus. Dicit etiam de pudicitia beatus bernardus. Pudicitia est castitatis custodia. que nos hominibus reddit venerabiles. hxc conscientia emundat servat affectum illuminat intellectum. plus propositum in animo roborat amicos attrahit inimicos reprimat. confundit demones. claudit inferos. celos aperit. ipsi deo cum fiducia assistit. Hec bernardus dicit. Simus ergo veraciter pudici et veraciter verecundi. ut virtutem castitatis in nobis valeamus conservare. Sed sunt nonnulli qui pudorem seu verecundiam habent inordinatam. qui magis infamiam timeant coram hominibus incurrere. quam peccati culpam coram deo. Hi tales sunt satis pueri. quia si peccatum perfecte erubescerent. non tam facile illud perpetrarent. De hoc dicit richardus de sancto victore. Disce prius peccatum odire. et tunc incipies illud vereciter erubescere. ille pudor verus esse

cognoscis quem viciozium odium preceps dicit. et comitatur aliquando. si in peccato deprehenderis et deprehensus pudore confundaris. non te credo erubescere culpam. sed infamiam. non enim descendit verecundia talis tam ab ipso peccato quam de fame detrimento. Habent etiam homines pueri verecundiam. sed vrinam bonam vrinam ordinatam. nam si bona verecundiam haberent pueri non essent. peccatum enim si perfecte erubescerent. non tam facile committerent. Hec richardus. Quilibet ergo religiosus deum timens votum castitatis quod deo spondit studeat in se conservare non solum ab omni actu carnalis vicij abstinendo. verum etiam cor suum ab imundis et sordidis cogitationibus retrahendo sed et visum ab aspectu nequibando mulierum auertendo et affectus suum et amorem ad splendidissimam pulchritudinem christi pervertendo. qui sic egere virtutem castitatis. in se illesam perservabit illam. De qua etiam effrem abbas in septima omelia sic exhortando dicit. Castum te in omni servo filii. ut videas deum in gloria persistentem ab omni pollutione mundum sit corruptum. et ne deus inimico aditum introeundi ad te ab aspectu nequibando auerte oculos tuos. et ne delecteris in pulchritudinibus feminatum. ne per talem solvas ultima supplicia. reseca amorem tuum ab amore mulierum. ne te ab amore dei excludat. Glide ne te seducat corporis pulchritudo. et de corde anime tue amittas. ne improbo oculo tuo intuearis mulierum speciem. ne intret mors in animam tuam per fenestras tuas mulieris carnem omnino non velis tangere. ne per tactum eius inflammetur cor tuum. et spiritu tuo labaris in perditionem. sic enim fenestra primans igni perurit. ita qui tangit mulieris carnem sine damno non evadat anime sue. et licet corpus castum evaserit. mente tamen et corde corruptus ab

scedit. Reflecte igitur animū tuum ab his obsecris amoribus et omnē amorē tuū cōuertere ad splendidissimā ihsu cristi pulchritudinē ut radq̃ fulgoris eius illustrent cor tuū et omnis obscuritas caliginis expellat a te. hec pulchritudo diligēda ē. que leticiā spirituale p̃suevit infundere. hic decor omnimode amplectēdus est. vñ nobis serenitas tranquillitatis acquiritur. Euitemus p̃ciosas pulchritudines ne omnium malorum genera in nobis irriganur. Mulierem amirantes mulierum spēs a virtutis via naufragauerūt. plerūq̃ ornamentis earum oblectati. p̃ncipem animarum suarum p̃pessi sunt. et a p̃fectōis vestigio et profundū inferni dimersi sunt. Sapiens enim vir nō corporis decorē p̃siderat sed anime. Inspiciens autē carnalia ornamenta amplectit̃. Sapiens vir mulierem respuit. stultus autē p̃cupiscit earum miserabiliter et supplātib. tu autē caue oībus modis species p̃ciosas et falsas. Derubat enim anima tua si decorē earum attēdas. cristus enim nō ī corporis sed anime pulchritudine delectatur. Hec Effrem abbas. **P** Et notā dū q̃ nōnulli qui cū in etate iuuenili p̃stituti sunt. luxuriose viuūt cū vero senuerint. tūc primo caste et p̃tinēter uiuere volunt. sed tales neq̃q̃ p̃tinētes vocādi sunt. et p̃mia pro huiusmodi p̃tinencia a dño p̃sequentur. q̃ labores certaminū in resistendo nō habuerunt. De talibus Isidorus sic ait. Qui dam in iuuentute luxuriose viuētes in senectute p̃tinētes fieri delectantur tunc eligunt seruire castitati q̃n libidō eos seruos habere p̃temit. neq̃q̃ in senectute continentes vocandi sunt q̃ ī iuuentute luxuriose vixerunt. tales p̃mīum nō habent. q̃ laboris certaminē nō habuerūt. eos enim expectat gloria in quibus fuerunt gloriosa certamina.

hec ysidorus. Vñ quilibet cristianus maxime tamen religiosus. qui vult fecit castitatis debet ab omni imūdia carnalis peccati se cōtinere. et huic vicio cum adhuc iuuenis est viriliter resistere debet ut p̃miū future glorie pro labore rati certaminis valeat a domino obtinere. Sic igitur habemus de virtute castitatis.

Filius

Postq̃ informatus sum de virtute castitatis atq̃ alijs virtutibus iam p̃missis. Tunc de quatuor cardinalibus. et que sint virtutes politice et purgatorie purgari animi. ac exempla res flagito edoceri.

Capitulum. XII. Pater

Patre debes fili

q̃ sunt quatuor virtutes p̃ q̃s homo p̃or ad honestatē vite pueniret. Et Seneca quatuor virtutū spēs multo rō sapiētū s̃nq̃s diffinitae sunt q̃b hūanus animus p̃pos ad honestatē vite potest accedere. horū prima prudentia. secūda magnanimitas. tertia p̃tinētia q̃rta iusticia. Singule igitur honestet bene morigeratū efficiūt vix. hec Seneca Iste quatuor virtutes structurā spiritualis edificij ac boni operis sustinet. Lesie beato gregō. qui sic ait. Solidus mentis nostre edificium temperancia prudentia fortitudo. iusticia sustinent q̃ in his quatuor virtutibus tota boni operis structura cōsurgit. Unde ista quatuor paradisi flumina terraz irrigant. quia dum his quatuor virtutibus animus infunditur. ab omī dēfiderio rum carnaliū estu temperatur. hec greg. **R.** Appellantur autem iste quatuor virtutes cardinales. quia sicut ostiū vertitur in cardine. ita in his vertit̃ et regitur vita hominis. Per virtutes nā q̃ cardiales rectificat̃ anima in suis viribus. nā prudētia rectificat rationa

tem. fortitudo siue magnanitas irascibilis. temperantia seu continentia concupiscibilis. iustitia vero rectificat omnes vires. ipsa enim iustitia comprehendit omnes virtutes ordinantes ad primum ut est equalitas et liberalitas. et ordinantes ad seipsam sicut est penitentia et innocentia. et ordinantes ad deum sicut est latitia pietas et obediencia. Et propter hoc dicitur iustitia circuire omnes virtutes. quia non solum specialis est virtus sed etiam generalis comprehendens totius anime rectitudinem cum ipsa dicatur voluntatis.

S Et notandum quod per virtutes cardinales homo instruitur in omnibus operibus bonis et contravicia armatur. Primum fit dupliciter quia instruitur quo ad se per prudentiam. et quo ad primum per iusticiam. Secundum etiam fit dupliciter quia homo armatur in prosperis per temperantiam et in aduersis per fortitudinem. De hoc beatus Augustinus sic dicit. Prudentia est in preueniendis infidijs. iustitia in subueniendis miserijs. Fortitudo in preueniendis molestijs temperantia in collexendis delectationibus prauis. Et sciendum quod virtutes quedam quandoque dicuntur politice. quandoque purgatorie. quandoque purgati animi. quandoque exemplares. Politice namque dicuntur secundum quod regunt vitam humanam. quo ad opera exteriora. et secundum quod pugnant contravicia purgatorie dicuntur. secundum quod sunt in victoria vicioz et respiciunt primum interiora. et primum exteriora purgati animi dicuntur quando deuictis vicijs possessor virtutum quiescit raro insurgentibus moribus primis. Exemplares dicuntur que in mente diuina consistunt nam ydée in deo sunt et ideo omnium rerum exemplar est.

U Et notandum quod quilibet virtus cardinalis potest coaptari singulis virtutibus iam premissis. nam prudentia que est virtus cardinalis secundum quod virtus est po-

litica ut ait Macrobius est ad rationis normam. que cogitat queque agit vniuersa dirigere. ac nihil preter rectum vellet facere. Prudentia secundum quod est virtus purgatoria est mundum et omnia que in mundo sunt diuinorum contemplatione despicere. Prudentia autem puri est virtus purgari animi est sola diuina noscere. et ea tanquam nihil sit aliud intrinseci. Exemplaris vero prudentia ut est in deo est ipsa mens diuina. cui omnia nuda sunt et aperta et disponit vniuersa que in celo sunt et que in terra. Ex his apparere potest quod primum gradus prudentie ut est virtus politica facit hominem in omnibus rationabiliter operari et cum hominibus honeste perferari. Secundus gradus prudentie ut est virtus purgatoria mentem alius erigit quia cum mundana despicit celestia prudenter appetit. Tercius gradus prudentie ut est virtus purgari animi mentem plenius perficit. dum eam in eternis figit quia sola eterna concupiscit. Exemplaris autem prudentia. que in solo deo est predicatos gradus ichat deducit et consummat quia omnis vera prudentia a domino deo est. De hac etiam virtute videlicet prudentia. Seneca sic dicit. Quisquis prudentiam sequi desideras. tunc per rationem recte viues si omnia prius estimas et perpendes. si prudens esse cupis in futurum perfectum intrare. et que possint contingere animo tuo cuncta proponere. nihil tibi subditum sit sed totum ante perspicias. nam qui prudens est nunquam dicit non putavi heri. quia non dubitat. sed expectat. nec suspicatur sed cauet. Si prudentiam amplecteris ubique idem eris et purvarietas rerum erigit ita te accommodes temporis. sermo tuus non sit inanis sed aut suadeat aut moueat aut consoletur aut precipiat. Lauda parce vinpera peius nam similiter reprehensibilis est nimia laudatio sicut immoderata

culpato illa siquidē adulatōe. ista mā
lignitate suspecta est. Si prudens est
animus tuus tribus temporibus dispense
tur. p̄sentia ordina. futura provide. p̄
terita recordare. Nā qui de futuro nō
premeditatur. in omnia incautus inci
dit. Propone animo tuo mala futura et
bona ut illa sustinere possis ista mode
rari nō semper sis in actu. sed interdū
animo tuo requiem dato. sed et ip̄a req̄
es plena sit sapientie studiis et cogita
tionibus bonis. nā prudens nūquā o
cio marcer. animū aliquē remissum nū
quam dissolutū habet non te moueat
auctoritas dicentis nec quis s̄ qd dicat
attendito. nec q̄ multis sed qualibus
placeas cogita. **De Seneca.** Notan
dum etiam q̄ prudentia est bonarum
rerū et malarū vtrarūq̄ discretio cū fu
ga mali et electione boni. de qua proce
dit circumscriptio docilitas et cautio.
Circumscriptio est cautela contrariorū
vicioꝝ qua fugimus auariciā et caue
mus prodigalitatem. Docilitas ē po
tentia erudiendi hoc ordine. ut prius
te postea alios instruas. Cautio ē pruden
tia discernēdi vicia virtutū sp̄es p̄ca
rētia. **X.** Vel alit̄ dici pōt q̄ pruden
tia i sex diuiditur sc̄z in cogitationē p̄
sentiu. Unde p̄ sapiētē dicit̄ **P**re
cedent palpebre tue gressus tuos id est
cōsilia tua facta preueniāt. In memo
riam preteritorum. **Uñ** Ezechiel **R**e
cogitabo tibi omnes annos meos et c̄
In providentiam futurorum **vñ** **B**oe
cius Non sufficit intueri qd factū est
ante oculos. prudentia rerum exitus
metitur. In circūspectiōē p̄trarioꝝ
Uñ puerbioꝝ. Est via que videt̄ ho
mini recta. nouissima vero illius du
cūt ad mortem In cohibitiōē peccato
rum. **vñ** paulus. Castigo corpus meū
et in seruitutem redigo. In exercitati
onem virtutū **Uñ** per sapiētē dicitur.

Quodcūq̄ potest manus tua facere in
stanter operare. **A** Secūda virtus
cardinalis est temperantia cuius purē
virtus politica est nihil appetere peni
tendum. in nullo legeꝝ moderatiōis
excedere. sub iugo rationis cupidita
tem domare. Temperantia pur est vir
tus purgatoria cuius est omnia relinq̄
re in quantū natura patitur que corpo
ris vsus requirit. Temperantia pur ē
virtus purgati aīmi est terrenas cupi
ditates nō solū reprimere sed penitus
obliuisci. Temperantia vero exempla
risque in deo est sic est q̄ in se p̄petua
intentione conuersa est. Ex his pater
q̄ primus gradus temperantie pur ē
virtus politica hominem ab excessu et
defectu custodit. q̄ ei mediū virtutis.
in omni tēpore vel ope ostendit. Secū
dus gradus tēpantie est ut virtus pur
gatoria q̄ mentē ad eterna p̄fecte diri
git q̄ omnē supfluitatem rerū grauā
ciū firmiter excludit. Tercius gradus
tēpantie ē ut virtus purgati aīmi mē
tez in eternis figit quia concupiscētiā.
omnis inordinati concupiscibilis pe
nitus exstringit. Exemplaris autē tē
pantia que i deo est p̄dictos gradus
temperantie inchoat deducit perducit et
perficit. quia omni creature numerū
pondus et mensuram tribuit. De hac
etiam virtute temperantie Seneca sic
dicit. Continentiam si diligis circum
cide superflua et in actum desideria cō
stringet. considera tecum. quantū na
tura poscat. non quantum cupiditas
expetat. palatum tuum fames excitet
non sapor. nec ad voluptatem s̄ ad
cibum accedas. nec presentibus deli
ciis inherabis nec desiderabis absen
tes. Si continentiam diligis. turpia
fugito aīq̄ accidāt nec quēquā aliū
verberis plusq̄ te. omnia tolerabilia
p̄ter turpitudinē crede. a his quoq̄

turpibus abstinere. Quia licentia eorum im-
pudenter nutrit. Si continentia adu-
lationes deuita. difficilimum est opus
continentie affectiones adulantium re-
pellere. quorum sermones animum quadam
voluptate resolvunt. Si continentia a-
nimum et corporis tui motus obserua-
re indecori sunt. nec ideo continentia quia la-
tent. nam nihil differt si nemo videat
cum ipse illos videas. Cunctis esto beni-
gnus. nemini blandus et paucis fami-
liaris. omnibus equus. bone fame ne-
que tue seminator existeris. nec inuidus
aliene. ad iram tardus. ad misericordiam
promptus. in aduersis firmus. in prosperis
cautus. et humilis occultator virtutum.
sicut aliqui vitiorum. rari sermonis ipse
sed loquentium pariter. que nostri si-
ne arrogantia postulanti impartieris
que nescis sine occultatione ignorantie
tibi postula impetri. hec seneca. **S**
Notandum etiam quod temperantia est vir-
tus cum potentia resistendi illecebris
in nos impetum facientibus. ex qua pro-
cedit continentia. castitas. pudicitia. so-
brietas. pietas. moderantia. honestas
abstinentia. verecundia. modestia. Con-
tinentia est virtus abstinendi ab illece-
bris. Castitas est virtus sub ingorato-
nis imperium libidinis refrenans. Pu-
dicitia est virtus non solum imperium re-
frenans. verum etiam signa cohibens
videlicet gestus inordinatos corporis.
visum dissolutum et similia. Sobrietas
est virtus qua excessus cibi et potus co-
hibemus. Parcitas est virtus qua re-
tinemus retinenda. sicut largitas est
virtus qua damus danda. Moderan-
tia est verborum nimium appetitum im-
proportionis reuocare. Honestas est nec lau-
tiora querere fercula. nec circa curam
rotas apparatus operam dare. Absti-
nentia est statum prandendi ipsi non
preuenire. Verecundia est feda et super-

flua verba reprimere. Modestia est cor-
poris habitus et cetera necessitatis super
pellectilis immoderatum reuocans usus.

Tercia virtus cardinalis est for-
titudo. que put est virtus politica est a-
nimus supra periculi metum erigere. ni-
hilque nisi turpia timere. Secundo for-
titudo put est purgatoria est animus non
terreri protraqueque aduersa. Tercio for-
titudo put est virtus purgati animi est
passiones non solum vincere corporis sed
et animo penitus ignorare. Exemplari-
s autem fortitudo que in deo est. est quod ip-
idem est nec unquam imitatur. Ex his pa-
ter quod primus gradus fortitudinis pro-
ut est virtus politica hominem facit omnem
metum pro utilitate reipublice postpone-
re. et nisi turpia formidare. Secundus gra-
dus fortitudinis ut est virtus purgato-
ria mentem magis confortat. ut nulla pro-
na corporalis eam terreat. quia ad sola eter-
na fortiter anhelat. Tercius gradus for-
titudinis ut est virtus purgati animi.
mentem in eternum figit. quia cum omnia
contraria vicerit. repugnare omnino et
confidenter premit. Exemplaris autem
fortitudo que in deo est. predictos gra-
dus inchoat. deducit et summam. Ipse
enim attingit a fine usque ad finem fortiter.
et disponit omnia suauiter. De hac etiam
virtute videlicet fortitudine et magnani-
mitate sic dicit seneca. Magnanimitas
que et fortitudo dicitur si inest in animo tuo
vires cum magna fiducia. liber. intrep-
tus. alacer. Magnum humani animi
bonum est sine huius vite intrepide ex-
pectare. si magnanimus fueris nunquam
tibi promelia fieri iudicabis. de inimi-
co dices. non mihi nocuit sed nocendi
animum habuit. et cum illum in prete tuavi-
deris vindictam putabis vindicare po-
tuisse. Scito enim magnam et honestam esse
genus vindicte ignorare. Eris mag-
nanimus si picula non appetas ut temera-
A. j.

rius. nec formides ut timidus. nam
timidum non facit nisi rebus sensibilibus vi
te scia mala. hec seneca. Et notandum
quod fortitudo est immobilis inter aduer
sa animi laborum et periculorum susceptio. quod
nec aduersitatis incursum frangit. nec
blandimento prosperitatis eleuat. De
qua oritur magnanimitas. fiducia. secu
ritas. magnificentia. constantia. firmi
tas. patientia. perseverantia. longanimi
tas. humilitas. mansuetudo. Magna
nimitas est virtus spontanea difficultum
aggressio. Fiducia est certa spes animi
rem inchoatam ad finem perducendi. Se
curitas est virtus incommoditates im
minentes rei inchoare ad finem perdu
cendi non formidans. Magnificencia
est virtus animi. arduorum vias summationem
Constantia est stabilitas animi
firmi. et in proposito perseverans. Firmi
tas est virtus animi. omnia equanimiter
portans. Patientia est virtus et vis ani
mi. contumeliarum et omnis aduersitatis im
perius cum tranquillitate sustinens.
Perseverantia est animi firmitas in bo
no proposito. usque ad consummationem prin
gens. Longanimitas est virtus quae pa
tienter vite eterne premium expectamus
Humilitas est virtus per quam animus in
nullo se effert. nihil sibi ascribens bo
ni et exterius abiectum deferat habitum.
Mansuetudo est virtus animi qua ho
mo se tolerabit in alijs reddit. De
Quarta virtus cardinalis est ipsa iusti
cia. quae ut sit virtus politica. debet mun
dum istum despicere. et servare unicui
que quod suum est. scilicet sibi ipsi. proximo. et
deo. Secundo ut est virtus purgatoria.
ipsa iusticia est ad veram proximorum
consentire. et unicuique virtutis of
ficium in suo vigore conservare. Tercio
iusticia. puta est virtus purgati animi. et
cum divina mente perpetuo federe soci
ari Exemplari vero iusticia quae in deo

est. est quod plenius lege a sempiterna ope
ris sui summatione non fleatur. Ex
his patet quod primus gradus iusticie ut
est virtus politica ab omni iniquitate
hominem custodit et cum hominibus pacifice con
versari facit. Secundus gradus iusti
cie ut est purgatoria virtus mentes ad
eterna directe trahit iusto ordinis ratio
nis perfecte sentit. Tercius gradus iu
sticie ut est virtus purgati animi men
tem in eternis figit quod illa cum deo eter
no perpetuo federe sociat. Exemplaris
autem iusticia. quae in deo est predictos gra
dus inchoat. deducit et perficit. quae om
nem creaturam suam perpetua et inflexi
bili lege iuste regit. Ex his aequaliter
patet quod per virtutes purae sunt politice
homo ordinatur in operationibus suis
quo ad proximum et per virtutes purae
sunt purgatorie ordinatur ad seipsum et
ut sunt. virtutes purgati animi ordina
tur ad deum quas virtutes exemplares
quae in solo deo sunt perficiunt secundum maius
et minus purae operantes in fide et caritate
opera lucis eas perfecte vel minus per
fecte participant. De virtute etiam iusti
cie sic dicit seneca. Iusticia autem quid est
si nature tacita conventio in adiutorium
multorum inveniatur institutio non nostra
constitutio sed divina lex est et vincu
lum societatis humane. Quisquis igitur
iusticiam sectari desiderat timeat prius
deum. ama deum ut amaris a deo ama
bilis eris deo si illum in hoc imiteris ut
velis omnibus prodesse nulli nocere et tunc
te virum iustum appellabunt omnes per
sequenter venerabunt et diliget. Iustus
enim si non solum non nocebis sed et no
centes prohibebis. hec seneca. Et
Notandum etiam quod iusticia est ius suum
unicuique tribuens. De qua procedunt re
ligio. pietas. severitas. innocentia. re
verentia. et misericordia. Religio est
virtus quedam superioris vite. quod hac

virtute regulamur al's religamur diuino cultui. Pietas est virtus qua parētib' vel potentib' honorem debituz exhibemus. non solum in veneratione sed etiam in exhibitione necessariorum. Seueritas est virtus qua p'mū vtilitate seruata districte agimus in supplicis reddendis. vt non relinquamus aliquid de pena debita. Innocētia est qualitas intentis onus iuris nō formidans. Reuerentia est virtus q' p'rimis nostris vel aliqua p'elatione sublimibus debitū honorificationis culmē exhibemus. Nec diuidit in duas p'ces. in venerationem que est virtus qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humiliatōe. gestu. nutu. et verbo emissoe. in obedientiā que est cā iuste iussionis effectus. Misericordia est virtus per quā animus in calamitate alterius mouetur. ¶ Et sciendū q' virtus perducere solet hominem ad vitam eternā. que virtus maxime est amor dei de quo ceterę virtutes procedunt. et etiam virtutes cardinales. q' cum habite fuerint dilectionem dei et primi in mente custodiunt et p'seruāt. Unde beatus augustinus Virtus ad beatam vitam nos perducit. sed virtutes nihil eē affirmauerim nisi per summū amorē dei. Nam et illud qd virtus quada' parit dicit ex ipsius amore vario quodam affectu ē. Est enim temperantia amor integ' se p'ebēs ei qd amat. Fortitudo amor facile tolerās omnia p'pter id quod amat. Iusticia amor soli amato seruiens. et ideo recte dominans. Prudentia amor eoz qui bus adiuvaf ab eis. quib' impedit facili' eligens. Sed hunc amorē nō cuiuslibet sed dei esse diximus. i. summi boni. summe sapie. summe cōcordie. Est etiam caritas simplex et pura que spiritu sancto inspirata perducit

ad filium per quem cognoscitur pater. Omne aut officiū temperantie est exuere veterem hominem et in deo renouari. i. p'temere omnes illecebras corporeas et laudes populem. totumq' amorem ad diuina p'ferre. ne subiciat se homo per peccata his rebus mortalibus vite regulā vtroq' testamento formatam vt eoz nihil per se diligat. nihil appetendum putet. sed ad vite huius atq' officioz necessitatē (quantuz satis est) vsurpet vtentis modestia nō amantis affectu. si em deus est summū bonum hominis. nihil aliud est homini bene viuere q' toto corde. tota aīma tota mente deuz diligere. a quo existit vt incorruptus in eo amor custodiat. quod est temperantie. nullis frangat in commodis qd est fortitudinis. nullis alijs seruiat qd est iusticie vigilet i' discernendis rebus. ne fallacia subrepat. qd est prudentie. hec est hominis vna perfectio qua sola impetrat vt caritate in veritate p'seruet. non potest autē seipsum diligere qui deuz diligit. imo ille solus se diligit qui deuz diligit. q' sedule agit vt summo bono p'seruet. qd aut agis tecum agendum est cum primo. scz vt ad id bonum ad quod ipse tendis eum adducas. illud enim est vnum bonum quod omnib' rectū tenentibus non fit angustum. Ex qua scz dilectione primi nascunt officia societatis humane. in quibus non errare difficile est. Duob' enim modis peccatur in homine. vno si ledatur. alio cuz potest non adiuuatur. hec augustinus. Et sic patet de quatuor virtutibus cardinalibus. Filius.

Qupio etiam aliqua scire de filiis ad que tenetur religiosi facta professione. anno probationis expirato.

Scire debes fili
 qd filius est persuasio melioris
 boni ad qd non tenet quis ex pcepto.
 G Unde notandū qd filia in mul-
 ris differunt a pceptis. Primo qd ad
 pcepta tenemur. ad filia vō nō. qd
 pcepta seruare est necessitatis. cōfilia
 vō voluntatis. Item lex vetus dat pre-
 cepta viz decalogi hoc est decem pcep-
 ta. euangelii vō sup addit filia. Nam
 filium pūnet ad pfectos. pceptūz
 aut ad pficiendos. pcepta sepant nos
 ab illicitis. sed filia a pcessis. per pre-
 cepta declinamus pctā sed p filia de-
 clinamus occasiones peccandi. Itē p
 pcepta penā fugimus. s. p filia pmiū
 cumulamur. Item ad pcepta pstringi-
 mur ex debito. sed ad filia non nisi ex
 voto. qd filium p vōū fit pceptū ficut
 ait aug. Vouere inquit est voluntatis
 reddere vō necessitatis. **N** Et sci-
 endū qd filia quīs sint plurima. tñ p-
 cipue sunt tria videlicet castitas paup-
 tas et obia. De pūo viz castitate dī in
 euangelio. sunt euchi qui seipso ca-
 strauerūt ppter regnum celoꝝ. Secun-
 dum filii viz paupertas pūst in ab-
 dicatione pūietatis als pūie volunta-
 ris. Un p dñm in euangelio dī. Qui
 non renunciauerit oībz. que possidet
 non potest esse meus discipulus. Et de
 monachis pūietatē hñt vō dī beatus
 iheron. Monachus habens obulū nō
 valet obulum. Tercium filiiū videli-
 cet obia tangit in euangelio cū dī sup
 cathedram moysi sedebūt scribe et pha-
 risei que dicunt facite. que aut faciunt
 nolite facere. Predicta aut filia sunt
 substantialia oīs pfecte religionis. qd
 suos obseruatores vel sectatores elon-
 gant a malo nō solū quantū ad malū
 culpe sed etiā quantū ad malī causam
 Unde religiosi maxime hēc tria solent

vouere et promittunt obseruare. **I**
 Omne nāq malū orit ex triplici radi-
 ce. s. pcupiscentia carnis. pcupiscen-
 tia oculoꝝ et supbia vire. Predicta vō
 filia nos elongant ab hac triplici ra-
 dice. nam p castitatē vincit carnis cō-
 cupiscentia et luxuria. p paupertatem su-
 perbia rerū terrenāz cupiditas seu avari-
 cia. p obiam aut calcat mentis elatio
 siue supbia. Sed qd de his tribus vtrū-
 bus. s. paupertate. castitate et obia. su-
 perius tractauimus non est opus vt de
 his iterum mentionē faciamus. **N**
 Soluz hoc adiciendū est qd omnes ho-
 mines maxime solēt desiderare tria. s.
 opes. voluptates. et honores. ex quibz
 tribz cetera vitia pcedūt et oriunt. Un
 innocentius tria maxie solent hoīes
 affectare. opes. voluptates et honores
 De opibz praua. de voluptatibus tur-
 pia. de honoribz vana pcedunt. Nam
 opes generant cupiditatē et auariciā.
 voluptates pūnt gulā et luxuriā. hono-
 res nutriunt superbiam et iactantiam.
 hēc innocentius. Sed cristifideles et
 maxime religiosi habent remedia con-
 tra predicta scelera videlicet castitatē
 paupertatem et obedientiam. per quas
 virtutes cū dei adiutorio vincere poss-
 sunt vitia supradicta.

Filius

Post informationem diuersarū
 virtutum superius premissarū
 nunc de bona actione seu opatione cu-
 pio edoceri.

Ca. XIII. Pater. I

Debes scire qd
 postq homo fuerit per predi-
 ctas virtutes videlicet humilitatem.
 patientiam et castitatem. ac alias vir-
 tes superius premissas interius et ex-
 terius decenter ornatus debet etiam in

alijs bonis actionibus hoc est ieiunjs
vigilijs. et in ceteris bonis operibz se
exercere vt per huiusmodi sanctas ob
seruantias valeat deo magis placere.
Unde beatus bernardus. Sex sunt ob
seruantie seruis dei. pposite quibz puri
ficari debeant. Sunt aut iste. silentiũ.
psalmodia. vigilie. ieiuniũ. opus ma
nuum. et carnis mundicia. In observa
tione silentij purificamur a peccatis q̃
verbo sitate contraximus. Cuius virtũ
sunt octo species. Est enim verbũ stul
tum. vanum. mendax. ociosum. dolo
sum. impudicũ. maledictum. excusa
torium. Que minuz pestis nascit̃. ex lo
quacitate. et p̃ silentij censurã aut euer
tit funditus. aut certe ne multũ noce
at reprimat. In psalmodia fit duplex
p̃fessio vbi et peccator de culpis p̃pun
git et deo laudes super iudicia iusticie
dicuntur. In hac autem obseruantia
quisq; qui recte cõfitẽ purificatur ab
immundo spũ blasphemie cui ante cõ
fessionem subiacebat. dum em̃ seipsuz
laudaret ac deum accusaret qui nõ ali
ne q̃ blasphemus erat. p̃uersus ac con
fessus canticis diuinis instructus. cor
recta vita corrigit et verba. seq; ip̃m ac
cusans mala sua sibi reputat. deum au
tem laudans bonum quod in se videt.
non sibi sed illi applicat. et hoc totum
agit in psalmodia. Per psalmodiam
accipe quicquid deo agit cum mentis
melodia. siue sint psalmi siue hymni.
siue etiam quecunq; cantica. Tercia
obseruantiam posui superius. Vigili
as has semper debet comitari oratõnũ
instantia Tales vigilie abluunt nos a
sordibz quas p̃traximus per somnolẽ
tiam resoluti. dũ obliuione quadam a
via salutis incepimus deficere ac ro
puiimus. Quarta obseruantia est ieiu
niũ. de quo quis dubitet quin et ip̃m
purificet. Vera est illa sententia. p̃tra

ria p̃trahis curantur. Si ergo per gula
m peccauimus. quid restat nisi pab
stinentiam reparemur. Non soluz hu
ius virtũ per ieiuniũ fit purgatio. in
super et virtus ad expellendos demões
compatur. Per segnicie quoq; et ocio
sitate que inimica est anime multas
p̃traximus sordes. p̃tra dei sententiã
in sudore vultus alieni non nõ pane ve
scentes. p̃pter hoc sequit̃ obseruantia
que est quinta et dicitur opus manuum. vt
sordes ille manũ in labore abluant.
Restat vltima scz mundicia. In hac
fit purificatio quinq; priũ corporis
illecebra videlicet visus. auditus. gustus
odoratus et tactus. et cetera que p̃redi
cta sunt. i. silentiũ. psalmodia. vigilie
ieiuniũ. opus manuum. exerceri p̃nt si
ne ista. sed si lumbi vestri nõ fuerint p̃
cincti. i. si desit carnis mundicia. lucer
ne ardentes quid p̃derunt. Hinc er
go colligendum est q̃ fit necessaria hu
ius sexte obseruantie purificatio. que
sola omnibz supradictis equipollentẽ
obtinere vim salutis. Et norandũ q̃
in his obseruatij primas quatuor de
bemus nobis. quintam primis. sextã
deo. nam silentiũ. psalmodias. ieiuni
um et vigilias debet quisq; exercere p̃
ter seipsum. hoc est p̃pter suaz discipli
nam. opus manuum p̃pter primũ vt ha
beat vnde tribuat necessitatẽ patienti
Carnis mundicia p̃pter deũ vt placeat
illi et eius voluntatem faciat. hoc tertũ.
Non solum autem in his virtutibus
sed etiam in alijs vir religiosus debet
se exercere. videlicet in p̃passione pro
ximi. in p̃punctione. in orõne. in lecti
one. in studio et meditacõe sacre scrip
ture. ac alijs virtuosis operibus vt per
hoc possit placere deo et primis suis bo
num exemplum prebere Sunt namq;
nonnulli qui magna intentõne repro
boz tormenta p̃siderant. et primescen
A. iij.

tes subito peccata et iniquitates deserunt
et ad virtuosam vitam et sanctam opera-
tionem bene viuendo consurgunt et
per opera bona que agunt secundum maius et
minus proximis suis bona exempla
ostendunt. De talibus beatus gregorius
super cantica exponens illud dictum. Que
est ista que progreditur quasi aurore sic
ait. Sunt nonnulli qui magna inten-
tione que sunt tormenta reproborum aspi-
ciunt et sua facta propria sine palpatione
examinatione preterdunt. Cumque se peccasse
conoscunt et per hoc ire ad tormenta
reproborum precescunt. tunc sub-
ito tenebras iniquitatis derelinquunt et
lucem iusticie accendi concupiscunt mox
ad sanctam operationem surgunt. et
per bona que faciunt clarere proximis
incipiunt. hi proculdubio velut auro-
ra consurgentes progrediuntur. quod sub-
ito noctem peccati euacuant ad lucem
magis ac magis dilatantur. sic anima que
prius in tenebris nunc splendens appa-
ret. et que etiam in se obfuscabatur. nunc
lucem sancte operationis resplendet pul-
crat luna. Luna quippe dum noctem
illuminat. caligantibus oculis iter per quod
homo gradus ostendit. Sic minime
queque anima. que tenebras dimittit et
in sanctam operationem se extendit
dum exemplum bene operandi tribuit
quasi lucem tenebrescentibus oculis
spargit. Dum enim peccantes quique bo-
num opus aspiciunt. et ad idem facien-
dum se conuertunt quasi errantes in
nocte per lumen lune ad viam redeunt.
hec itaque sancta anima dum peccantibus
exemplum prebet. quasi luna in nocte
lucet. dum vero magis ac magis crescit
et de die in diem per consuetudinem boni
operis lumen iusticie perfecte percipit
ut etiam bonis exemplum imitationis
prebeat que prius solis peccatoribus
imitanda apparebat. profecto iam lu-

na sol efficitur. quia que in nocte erran-
tibus lucebat. modo in die ambulanti-
bus lumen veritatis manifestat. hec gregorius.
Tales namque qui post peccata perpetrata
ad penitentiam redeunt et sancte viuunt
nonnunquam ex dono celestis gratie. etiam
verbum doctrine ad alios docendos pre-
cipiunt. quorum predicatio tanto suauis au-
dientibus sapit. quanto eorum actio ver-
bis que predicant contraria non est. De
hoc beatus gregorius super ezechielem sic
ait. Sepe enim quosdam videmus se to-
ta mente ad sancte lectionis studium
preulisse atque inter verba dominica recogno-
scentes in quatuor deliquerunt semetip-
sos in lacrimis mactare. merore pri-
mo affici. in nullis huius mundi prosperi-
tibus delectari. ita ut eis vita presens
oneri et lux ipsa fastidio fieret. vix ad
colloquendum omnia admittere. atque
a rigore discipline animam difficile rela-
xare. per amorem conditoris luctu solummodo
et silentio gaudere. et tales precepta vite
que sensus illorum capere potuit. memoria
non amisit. quod collectus in deo animus le-
gendo semper et recolendo suauit. Et sic
plerumque tales quique ex dono celestis
gratie etiam verbum doctrine precipiant atque de-
votatis pabulo quod ipsi intrinsecus dul-
citer ruminant et primum suauiter pas-
cant. De quorum perfecto ore predicatio au-
dientibus tanto dulcior est quanto eorum
actio contraria suis predicationibus
non est. quia de propria vita sumunt quic-
quid per linguam proximis conferunt.
nam sermo dulcedinem non habet quem
vita reproba intra conscientiam remouet.
Dei Unum necesse est ut qui verbum
dei loquitur prius studeat qualiter viuatur
ut post ex vita colligat que et qualiter
dicat. ad predicandum namque plus
conscientia sancti amoris edificat. quam
exercitatio sermonis. quia amando ce-
lestia intra semetipsum predicator le-

git quomodo persuadeat ut despici de
beant terrena. Qui enim vitam suā in
terius pensat. et exēplo suo foris am
monēdo alios edificat. quasi in corde
lingue tingit in eo q̄ manu verbi. pri
mis exterius scribit. hxc grego. Nam
fm eundē gregoriū Quanto sanctior
est vita doctoris tāto fit humilior sen
sus auditoris. et sp̄ semetipsam despi
cit duz predicatoris vitam in magnā
altitudinē surgere perpendit. Si vero
predicator magna pdicans per se exē
plaris non est. sermo eius in corde au
ditoris sapidus esse non p̄t. Unde d̄t
beatus berna. Si ergo qui inter vos vi
deor pastoris curam gerere vobis ap
posuero moyfi mansuetudinē. patien
tiam Job. samuelis misericordiam. dauid
sanctitatē. intus ip̄e et impatiens atq̄
immisericors et m̄ime sanctus fuero.
sermo meus ut minus sapidus veniet.
et vereor et vos minus aude capietis.
hxc berna. ¶ Unde quilibet in quo
cunq̄ gradu vel statu exiis studere d̄z.
ut per vitam sanctam bonū exemplū
primis prebeat quatenus per hoc mer
cedē eterne vite a domino a ssequi va
leat. De hoc beatus iheronimus sic d̄t.
Nemo sibi solum mō viuat. quanto scū
q̄ exēplo sancto edificauerit. cum tan
tis et p̄ tantis mercedē beate retributi
onis inueniet. quantiscunq̄ exēplum
male cōuersationis etiam si illi eum
non sequunt̄ prebuerit. p̄ tantis se ma
ligratōem reddere sciat. hxc ihero. Fe
lix ergo ē cuius vita virtuosa alterius
vitam virtuosam pfundit et emendat.
Unde beatus berna. Benedicta aīma
a domino cuius humilitas alterius su
perbiā pfundit. cuius mansuetudo al
terius iram extinguit. cuius obediētia
alteri pigritiā tacite increpat. cuius
feruor alterius inertiā excitat. q̄ fra
tris sui interiorē oculum turbatū gra

tia edificationis et psolationis illumi
nat. que enim inter hoīes sublimior et
deo gratiosior puerfario esse potest. q̄
eorū qui se abdicant virtus. qui virtutū
studijs animū subiugant. in super etiam
alios quotidiano exercitio ad gr̄az au
toris sui studēt puertere. et crebra acq̄
fitōe fidelīū gaudiū superne patrie ces
lestis augere. hxc berna. Debemus ergo
fm dictum apostoli. sobrie. iuste et pie
vivere. ut sanctitatē possimus acqui
rere. et primis nostris bonū exemplū
prebere. Nam put d̄t beatus bernard?

¶ Tria sunt que faciunt hoīem
sanctus. victus sobrius. actus iustus.
sensus pius. Victus sobrius erit si pri
menter. si socialiter. si obedienter. id ē
caste. caritative et humiliter vixerimus.
per continentiam enim castitas. per soci
aliter caritas. per obedientiam hu
militas acquirūt. Actus iustus erit. si
fuerit rectus. discretus. fructuosus.
Rectus per bonam intentōem. discre
tus per mensurā possibilitatis. fructuo
sus per utilitatem primorū. Sensus
pius erit si fides nostra deū sentit sum
me potentē. summe sapientē. summe
bonū. ut per eius potentiā nostram cre
damus adiuvare infirmitatē. per eius
sapīaz corrigi ignorantiā nr̄az. p̄ eius
bonitatē nr̄am credamus ablui iniqui
tatem. hxc bernard. Studeamus ergo
etiā ordinate vivere nobis. socialiter
primis. humiliter deo. Ad qd̄ hortatur
idem beatus bernardus sic dicens. Vi
ue in p̄gregatione ordinaliter tibi. so
cialiter primo. humiliter deo. Dēmus
etiam vnicuiq̄ reddere quod suum est
videlicet obedientiam superiori. auxili
um equali. et disciplinam minori. ¶ Uñ
idem beatus bernardus. Debemus su
periori obedientiam et reuerentiā. eq̄li
psilium et auxilium. minori custodiam
et disciplinam. ¶ Et notandum
A. iij.

Not.

¶ qui in bonis opibz p̄ficere et p̄manere desiderat. necesse est ut etiam a mala societate sibi caueat. q̄ valde nociva est societas maloz. sicut ecōverso multū salubris est societas bonoz. Unde beatus ihero. sic d̄r. Nil tam nocet hōi q̄ mala societas. plus q̄ impossibile putovirū in bonis opibz diutius permanere qui maloz assidue p̄versatiōe vitis et sicut mala nocet cōversatio. ita bona p̄dest. qui bonaz inuenit societate vitā inuenit. rarus homo vel bonus vel malus efficit nisi ob societatis causam. h̄c ihero. Unde fugienda est societas maloz et maxime illoz. qui ad vitia promi sunt et adherendum est societati bone. que timet deū. ut ex p̄sortio talium emendatiōem vite ac mox suoz quisq̄ assequi valeat. Unde ysidorus. Vitā malos. caue iniquos. fuge impios hōies maxime eos. qui ad vitia p̄mi sunt. socios tibi bonos adiunge. et si fueris socius p̄versationis. eris et vitiosus. Periculosum est his. qui peccare volunt sociari. melius enī est habere oīdū p̄uoz q̄ p̄sortiuz. sicut multa bona habet vita sanctorū. sic plurima mala p̄fert societas maloz. Dicit etiam de hoc beatus greg. Vitanda est societas maloz. ne forte si se corrigi nō valent ad imitationē trahant et cum ipsi a sua malicia non mutant. eos qui sibi coniuncti fuerint p̄uertunt. h̄c gregorius.

¶ Sciendum etiam q̄ bona opa prima facie cū quadam difficultate operamur. cū vero in p̄suetudinem veniunt facilius ea et cum quadam iocūditate spiritali perficimus. Unde dicit abbas iohannes montis finai. Nota in ipsis principijs abrenunciationis penitus cū labore. violentia et amaritudine operamur virtutes. ac p̄ficiētes deinceps sine tristitia sumus quibus in ipsis modicū p̄tristati efficiamur.

¶ Quando vero voluntas nostrum mortale sapere conculcat et absorbet. potest statim subijci a p̄mptitudine existente in nobis. tūc de cetero cū omni gaudio sollicitudine et desiderio igne cordis et flamma divina ipsas operamur. h̄c iohannes abbas. R. Si vero bonoz operū labor nos granat. attendamus mercedē futurā et levius portabimus. q̄ ad eterna p̄mia non nisi cū labore p̄uenitur. Unde beatus augustinus in libro de verbis dñi sic dicit. Vita nostra x̄ps est. attende x̄pm pari venit non solum glorificari et p̄rem sed etiam exaltari. opus te terret. mercedē expecta. quare vis p̄uenire delicatus ad eā rem. ad quā non p̄ducit nisi labor. sed times ne p̄das argentum tuum. q̄ ad argentum cū magno labore p̄uenisti si ad argentum quod quādoq̄ vel moriens amissurus es. non p̄uenisti sine labore ad vitā et eternā sine labore vis p̄uenire. carior sit tibi illa ad quam post omnes labores sic p̄ueniens ut nūq̄ amittas. si hoc tibi carum sit. ad quod per omnes labores sic p̄uenisti ut aliquando amissurus sis. quanto magis illa p̄perua desiderare debemus. h̄c augustinus. Cū sancti viri pensantes et attendentes eterne vite p̄mia. que deus daturus est diligentibus se et in mandatis eius laborantibus nō solū opa bona et laboriosa aggrediuntur. verum etiam aduersitates et tribulationes presentis vite sustinere non formidant. De hoc beatus greg. viij. moral. exponēs illud. Sicut mercenarius dies eius sic d̄r. Mercenarius sollicitus curat inspicere. ne vnq̄ dies vacuus labat ab ope et expectatus finis temporis inanis veniat ad remunerationē laboris. in laboris namq̄ studio conspiciat. quid percipiat in tempore remunerationis possit. nā cū opus crescit. p̄-

in fiducia perficit. Cum vero opus tot
puerit spes a remuneratione lacescit.
Unde electus quisque vitam suam qua
si mercenarius pensans tanto fidenti
us sperat ad premia. quanto nunc ro
busius perdurat ad laboris incremen
ta. quid sit decursus spiritus pensat.
dies cum operibus dinumerat. ne a labo
re transeant vacua vite momenta. for
midat. aduersis gaudet. merore refos
ues. quod subsequenti vite premii stan
to se munerari largius respicit. quanto
per amore illius quotidiana se moribus
verius impendit. Hinc namque est quod ci
ues celestis patrie peritiori eius psalmi
stevocibus dicunt. propter te morte affici
mur tota die. Sancti igitur viri quot la
bores nunc veritati commendantes exhi
bent. tot iam remunerationis sue pignora
intra spei cubiculum clausa tenent
sed gravis nunc sentis estus in ope. ut
quicquid refrigerium percipiat ex quiete.
Unde aperte subdit. Sicut cernuus de
siderat umbram. Umbram quippe deside
rare est post temptationis estus sudorem
quod operis eterni refrigerii requiem quere
re. Sequitur. Et sicut mercenarius per
stolat finem operis. Mercenarius enim
cum facienda opera respicit mentem pri
us et longinquitate et ponderis labore
adiungit. cum vero lacescentem animum ad con
siderandum laboris premium reuocat. rui
goze mor cum ad exercitium laboris acce
dit infirmat. et quod graue perpendit ex
ope leue estimat ex remuneratione. Sic
electi quicquid cuius mundi huius aduersa
patiuntur cum inhonestatis contumelias
et damna. cruciatus corporis tolerat
esse graua quibus exercent pensant. sed
cum mentis oculos ad eterne patrie per
tensionem tendunt. ex preparatione premii
quod sit leue quod patiuntur inueniunt. quod
enim valde importabile ex dolore ostendit
in consideratione puidat ex remuneratione

lenigatur. Hinc est quod paulus semper se
ipso robustior contra aduersa erigit. mi
nimus finem sui operis sicut mercenari
us prestolat. graue namque quod sustinet
estimat. sed leue hoc per premii per
tensionem pensat. ipse quippe quod sit graue
quod patitur iudicat. qui in carceribus
abundantius in plagis supra modum
in moribus frequenter se fuisse testatur.
sed quod remunerationis lumen sicut sudor
rem tanti laboris tergat. ipse denunciat
at dicens sic. Non sunt indignae passio
nes huius temporis ad futuram glam
que reuelabit in nobis. Finem quoque ope
ris quasi mercenarius prestolat. qui
dum perfectum remunerationis per
tensionem. vile estimat quod pene deficiens la
borat. defectum egestatemque propter bo
nis meritis laboriosum non est. sed cum
usque ad afflictionem carnis aduersitas
veris laboris proculdubio ex dolore senti
tur. In hac enim vita quedam laboriosa
sunt. quedam vero vacua. quedam vero va
cua et laboriosa simul. Amore quippe
peritioris patrie vite tribulationibus ex
erceri laboriosum quidem est. sed vacu
um non est. Amore autem seculi voluptati
bus solui vacuū quidem est. sed non labo
riosum. amore eiusdem seculi aliqua ad
uersa propter est vacuū sicut et laboriosum.
quod ex aduersitate mens afficitur et renun
tiationis premium non replet. hxc grego.

S. Exerceamus igitur nos in bonis
operibus. nam quotiens bona agimus to
tius angelos letificamus. quotiens
vero a bono opere deuiamus. ipsos con
tristamus et malignis spiritibus leticia
facimus. Testatur hoc beatus augustinus. di
cens. Quotiens bene agimus gaudent
angeli et tristantur demones. quotiens ve
ro a bono deuiamus dyabolum letifi
camus et angelos suo gaudio fraudamus.
gaudium enim est eis super vno pec
catore penitentiam agente. hxc augustinus.

Qui etiam desiderat non tristari sed frequenter in animo gaudere studeat bene vivere. Ubi hugo de sancto victore. Ubi nūq̄ esse tristis bene vivere. bona vita semp̄ gaudiū habet. nec etiā obmittendū est bonū opus ppter aliquā negligentiam aut desidiam nostrā. ne pringat mentē in ultimo examine gemere et pro tpe inutiliter sine fructu spūali expenso lugere. De hoc beatus bernardus lamentando sic dicens. **O** dñe deus quot tpa effluxerunt in quibz sine fructu vt aspicio vixi. quō corā te subsistam. quō ad te leuare poterō faciē meam in illo magno et terribili examine. qñ numerari iusseris omnes dies meos querens fructum meum. **O** dñe cur intermisi vllotpe versari te in corā de meo tota mēti amplecti. in tua dulcedine delectari oīa interiora mea vbi tunc erant qñ tecū non erant. cū habes ara te omnis creatura quicquid habet desiderabile laudabile aut delectabile. **Hec beatus bernardus.** **Sed et hoc notandum q̄ in opibz bonis quisqz humilitatem habere debet et illa attribueret debet gratie diuine. peccata autē sibi ascribere.** Unde aug. in libro de vrbis domini. **Caue o cristiane supbiā. licet em̄ sanctorū imitator sis. totum semp̄ gratie deputa.** Quia vt eēt aliquid gratie in te dei non tuū meritū fuit. ip̄ius ergo totum deputa pietati q̄ autē peccator es tue iniquitati ascribe. **Esto accusator tuus et ille erit indultor. omne em̄ crimen qd facimus vel pctm̄ est nostre negligentie et omnis virtus et sanctitas dei est indulgentie conuersi ad deum.** hec augusti. **Magna namqz virtus est bona actio cū humilitate.** p hoc em̄ reddit homo diuinus. Unde dicit **Isaac abbas.** Bona opatio est humilitas. hominem deū faciens sup̄ terraz. **Agis laborādum est vt in bonis opibz**

que gerimus. humilitatē cordis semper habeamus et cū bona opera nostra ad noticiam aliorū puenierint gloriam dei et edificationē primorū p hoc non nostram vanam gloriam requiramus ne meritū nostrū apud deū ppter hmoi stultam vanitatem amittamus. Unde beatus aug. in libro de verbis domini. **Quisquis ita vult videri ab hominibz opa sua. vt ille glorificet a quo ea que in illo vident accepta. et sic ad imitandum bonum idē ipi qui vident pvoceantur.** vte eius lumen lucet corā hoibz. qz lux de illo caritatis radiat. non superbie fumus euomit et in eo cauet. ne iusticiā suā faciat coram hoibz. vt videat ab eis. qz nec suam deputat illam iusticiam. hec aug. Bona ergo opa cū summa diligentia exerceamus. ne p hoc qd agimus vanam gloriam requiramus. sed oīa in gloria dei agere studeamus vt pro bonis nostris actiōibz vitam eternā possidere valeamus.

Filius
Post diuersorū operū bonorū tam interiorū q̄ exteriorū informationē. nunc etiam de virtute perseuerantie cupio edoceri.

Ca. .XV. Pater. U
Sire debes qd postq̄ omnium virtutū adeptus quis fuerit principium. nondū tñ in cōspectu dei apparet gloriosus. nisi virtutum consummator affuit. videlicet perseuerantia. quia nullus omnino moralis quantumcūqz perfectus laudandus est in vita sua. nisi prius hoc bonū inchoatum. bono et felici fine cludat. Est em̄ perseuerantia finis ac consummator virtutum. parū em̄ valet fuisse religiosus. fuisse humilē patientē fuisse deuō

tum et primum deum dilexisse. et ce-
teras virtutes habuisse nisi adesset per-
seuerantia. Cum enim omnes virtutes cur-
rant. sola perseuerantia accipit brauium.
quod non ille qui incipit. sed qui perseuera-
uerit in bonis operibus hic erit saluus.
Cum dicit hugo. Inchoata virtus non
prodest nisi ad finem producat. Et ideo per-
seuerantia valde necessaria nobis est ut in
bono quod per dei gratiam recte inchoamus
perstiterimus usque ad finem perseueremus. hec
hugo. Ipsa namque perseuerantia virtus
est multum laudabilis. quod est nutritrix ad
meritum.stantie filia. et pugnaculum
sanctitatis. sine quo nemo poterit deum
videre. De cuius etiam commendatione bea-
tus ber. dicit. Perseuerantia est unica re-
gis filia. finis virtutum. earumque summa-
tio. totius boni repositorium. et virtus si-
ne qua nullus videbit deum. absque victo-
ria enim nec qui pugnat victoriam. nec
palma victor consequitur. vigor est virium.
nutritrix ad meritum. mediatrix ad pre-
mium. soror patris. stantie filia. amica
pacis. amicitiarum nodus. vnanimitatis
vinculum. sanctitatis pugnaculum.
tolle perseuerantiam nec obsequium mer-
cedis habes. nec beneficium gratiam. nec lau-
dem fortitudo. sola est cui eternitas red-
ditur vel potius que eternitati hominem
reddat. dicente domino. Qui perseueraue-
rit usque in finem saluus erit. hec bernar.
Debet ergo homo se in bono primum
et incessanter novam prioribus superadde-
re. ne pringat eum in bonis ac virtutibus
actionibus torpescere et deficere. Cum be-
atus ber. Nequaquam sufficit semel vel se-
cundo operari quod bonum est nisi incessan-
ter addas novum prioribus. alioquin ia-
cet et marcescit flos primi operis. atque
ex eo virtus et vigor in brevi terminatur
si non alijs atque alijs subiectis pietatis
operibus primum reparetur. Hec bernar.
X Nec debet aliquis propter verba

derisoria vel quaecumque alia bonum opus
obmittere. nam sunt nonnulli qui aliqua
agere proponunt. sed cum ab alijs deriden-
tur. primum ab intentione bona quam
proposuerunt refiliunt. Unde beatus gre-
go. Sepe namque aliqua agenda bona
proponimus. sed si vixus contra nos lenissi-
mus sermo irridentis erupit. ab inte-
ntione actionis nostre fracti protinus et
confusi discedimus. hec gregorius. Et
sciendum quod incipientibus bona opera
premium promittitur. sed solum perseueran-
tibus datur. quod in vanum opus bonum
agit si ante finem vite deseratur. Unde
ysidorus. Inchoantibus premium promit-
titur. perseverantibus datur. tunc placet
deo conversatio nostra quia de bonum quod
inchoamus perseverantibus fine implem?.
Unumquemque deus de fine non de pre-
teritis vita iudicabit. Virtus ergo bo-
ni operis perseuerantia est. incassum quod
per bonum agitur si ante terminum vite de-
seratur. hec ysidorus. Notandum quod vir-
tus perseuerantie in bono eternitatis habet
similitudinem per quam tanquam per neminem
eternum mercedimus eternum dei. quod eter-
navita perseveranti in bono est pene-
trabilis. Teste seneca qui dicit In excel-
so est vita beata. sed perseveranti pene-
trabilis est. Et sciendum quod dea et efficax
perseuerantia in suis semper debet ex-
ercitijs augeri. crescere et perficere. quia
vel si affectus devotionis vel operis ef-
fectus remittitur vel ex negligentia at-
tenuatur. paulatim deficere incipit donec
penitus extinguatur. Unde apostolus.
Non coronabitur nisi qui legitime cert-
tauerit. vocans legitimum certamen no-
stri perfectus primum incrementum. Dicit
etiam beatus bernar. Nulla unquam servum dei
non dico dies sed nec hora inueniat nisi
in exercitibus labore. A. Sed ad
hoc faciendum. quattuor sunt nobis
necessaria bona. scilicet operatio. inter

na deuotio. sancta cogitatio et recta in
reio. His quatuor exercitijs homo de
uotus tota vita sua prouat. Quia enim
bona si per se fieri non poterit qua
cum occasione impeditur deuotione
suam meditando accendat. que duo si
ad manus non habent. vel quod torpet in
actione exteriori vel quod languet in affe
ctione interiori saltem dominum cogitet
quod nulli difficile est. quod hoc plane sub
iacet nostre voluntati. Unde in deutro
nomio dicitur. Caue ne unquam obliuiscaris
domini dei tui. Et tibi omni tem
pore in mente habeto deum. Et ideo ad
cogitandum deum semper ex precepto
legis urgemur ut promissum est. licet ad
meditandum ipsum deuote quod est gra
tie non obligemur. Si vero id ipsum nobis
subtrahit ut experiamur quod ait dominus.
sine me nihil potestis facere temetip
sum intra temetipsum metire et sic cum a
postolo. Non quod sufficientes simus ali
quid cogitare a nobis tanquam a nobis.
sed sufficientia nostra ex deo est sed et
eandem miseriam per intentionem diriga
mus in deum et humiliauit nosmet
ipsos dicamus. Oia opera nostra opera
tus es domine in nobis ut homini gra
tia reformetur in nobis. Gratia ergo diui
na suffragante sublimiora operemur. si
vero minuit operemur mediocria. si autem
omino extinguat operemur infima non tor
pentes sed ambulantes et perseuerantes
in preceptis et mandatis ut salutes eter
nam ab ipso consequi mereamur. Nam
ipse dicit. Qui perseuerauerit usque in finem
hic saluus erit. Et in apocalypsi. Esto
fidelis usque ad mortem et dabo tibi co
ronam vite. Sic ergo patet de perseuerantia
habemus itaque de virtutibus. Nunc per
dignatus est dominus donare explanatum
quod pertinet ad proficientes. quorum sta
tus ut promissum est supra in secundo li
bro consistit in virtutum operatione

Sequitur tertia distinctio
secundi libri. Filius

Dist. quia infor
matus sum de virtutibus quo
rum obseruantia secundo lo
co pertinet ad proficientes. nunc de tercio
in quo dependet status eorumdem per
ficiendum a te. Quia pater cupio edoceri.

Ca. I. Pater. B

Lire debes
fili quod tertius gradus
in quo consistit perficien
cium status per super
ius dictum est pendet in
temptationum pressione. nam quisque
religiosus cum relictis virginitate cepit re
ligiose vivere ac in bonis operibus se ex
ercere atque in illis perficere. talis inquam
diuersas temptationum tribulationes
incipit tolerare. quod spiritus malignus in
uidens salutem humane cum aliquo prospera
rit diuise ac religiose vivere. statim mul
tiformes temptationum laqueos in cor il
lius immittere solet. ut eum a via salu
tis possit reuocare et ad pristinam vitio
sam vitam ac maculosam pertrahere et per
sequens ad perditionem eternam perducere.
Sed quilibet religiosus et in vita diu
osa perficiens de temptationibus et suggestio
nibus demonum viriliter resistere ne con
tingat eum tam malum incurere. Et
Et primo notandum quod temptatio et
omne peccatum inclinat et implet tri
bus modis videlicet suggestionem. de
lectationem. et consensum. Suggestio quip
pe fit per diabolum. Delectatio per carnem
Consensus per spiritum. Necessaria
est ergo magna discretio ut inter sug
gestionem et delectationem atque con
sensum iudex sui animus presideat.
cum enim malignus spiritus peccatum
suggerit in mente. si nulla delectatio

peccati sequatur peccatū omnino non est. cum vero caro ceperit delectari. tūc peccatū incipit nasci. si autē ex deliberatione p̄senserit tunc peccatum cognoscit perfici. In suggestionē igitur peccati semen est. in delectatōe fit nutrimentum. in p̄sensu p̄fectio. et sepe p̄tingit in hoc q̄ malignus spūs seminat in cogitatōe. caro in delectatōe trahit. nec tñ anima eidē delectationi p̄sentiat. et cum caro delectari sine animo nequeat. ipse tñ animus carnis voluptatibus reluctans in delectatōe carnali aliquādo ligat inuitus ut ei ex rōe p̄radicatur ne p̄sentiat. et tñ delectatione ligatus fit. sed ligatū se vehementer ingemiscat. Quā et ille celestis exercitus precipuus miles etiā gemebar dicēs. Uideo aliā legē in membris meis repugnantē legi mentis mee. ecce homo est ut ita dixerim captiuus et liber. liber ex iusticia quam diligit. captiuus ex delectatōe quam portat inuitus. q̄ sunt nonnulli qui in visu vel in alijs occasionibz in tanto affectōem seu delectatōnem carnalē sentiunt in corde ac etiā in corpore per illicitos motus titillant. sed tñ etiam inordinatis motibz tam cordis q̄ corporis viriliter resistunt. hi propter huiusmodi passiones non solum non incurunt p̄ctm̄. sed meritū sibi acquirunt. Nam sciendū q̄ in ynoquoq̄ nostruz nihil aliud nunc agit cum ad peccatuz quisq̄ dilabit q̄ tūc actum est in illis tribz. serpente. muliere et viro. Nā primo fit suggestio siue per cogitatōem siue per sensus corporis vel videndo vel tāgendo vel audiendo vel gustando vel olfaciendo. que suggestio cū facta fuerit si cupiditas nostra nō moueat ad peccandū excludit serpentis astutia. Si autem mora fuerit quasi iam mulieri. alio persuasum erit. sed aliquando ratio viriliter etiam p̄motam refrenat cupi-

ditatem atq̄ compescit. quod cum fit non labimur in peccatum. sed cum aliquanta luctatōe coronamur. Si autem ratio p̄sentiat et quod libido p̄mouerit faciendum esse decernat ab omni vita beata. tanq̄ de paradiso expellit homo. iam enim peccatum imputatur etiam si non subsequat factum. quādo rea tenet in consensu p̄scientia. Unde resistendū est in principio suggestioni dyabolice cum adhuc mollis est. ne preualeat ac robozetur. De hoc beatus gregorius. xxxij. morali. exponens illud dictum de belemoth. stringit caudā suā quasi cedrum. sic prima quippe serpentis suggestio tenera et mollis est. et faciliter virtutis pede conterenda. sed si hoc inualefcere negligenter admittitur. ei ad cor aditus licenter prebet. tanta se virtute exaggetat. ut captā mentem deprimens vsq̄ ad intolerabile robur excreseat. Caudā itaq̄ quasi cedrum stringere dicitur. quia semel eius recepta temptatio in corde in cunctis que subsequenter intulerit quasi ex iure dominatur. Huius ergo belmoth caput herba est cauda cedrus. q̄ ex prima quidez suggestionē blandiens cernit. sed p̄vsus vehementer inualefcens succrescente temptationis fine roborat. superabile namq̄ omne quod initio suggerit sed inde sequit qd̄ vinci vix possit. prius enim quasi p̄sulens ad animū loquitur blanda. sed cū semen delectationis infuserit violenta postea p̄suetudine pene insolubile innodat. Quā et bene caudā stringere dicitur. dente enī vulnerat. caudā ligat. q̄ prima suggestionē percutit s̄ percussā mentē ne euadere valeat inualefcere sine temptationis astringit. Quia enim p̄ctm̄ tribz modis admittitur cum videlicet et serpentis suggestionē. carnis delectatione. spūs cōsensu

perpetrat. beemoth iste prius illicita
suggerens linguā exerit. post ad dele-
ctationē p̄trahens dentē figit. ad extre-
mū hō p̄ p̄sensione possidens caudā
stringit. Hinc est q̄ nōnulli peccata lō-
govsu p̄petrata in semetip̄is ip̄i repre-
hendūt atq; hec ex iudicio fugiūt. sed
vitare opere nec decertantes possunt.
q̄ dū beemoth istius caput non p̄terit
plerūq; caudā et nolentes ligant. qui
p̄tra eos cedri more induruit. q̄ a blā-
da voluptate exordij vsq; ad violentiā
retentionis excreuit. Dicat ergo strin-
git caudā suā quasi cedram. ut tanto
quisquisq; d̄z initia temptationis fuge-
re. quāto finē eius intelligit citius sol-
ui non posse. h̄c greg. ¶ Notandū
etiā q̄ īpetus diaboli in principio val-
de est ad tolerandūz grauius. si hō sta-
tim ei viriliter resistat efficit debilis.
et quanto plus p̄resistentiā repellitur.
tanto magis eius vires debilitant. de
hoc crisosto. sic d̄r. In primis grauis ē
imperus diaboli et intolerabilis. quēz
si quis fori aīo sustinuerit. eū in sc̄do
inueniet infirmiozem. quāto em̄ plus
p̄cassus fuerit. tanto magis frigescit et
deficit. h̄c crisosto. Vigilandum itaq;
est p̄tra antiquū hostem et cū omni stu-
dio eius prauis suggestionib; resisten-
dū. q̄ sicut p̄tra p̄sentientes est fortis
ut leo. ita contra resistētes est debilis
ut formica. Quod beatus greg. v. mo-
ral. tangit sic dicens. Omne p̄ctm̄ ho-
stis antiquus suadet sed nos eius suāsi-
onib; p̄sentiēdo p̄petramus. antiquus
em̄ hostis nos ad culpam sine nostra vo-
lūtate nō rapit. q̄ ille qd̄ male nobis
suggerit nos seq̄ndo ex volūtate p̄pria
īplenimus. Si em̄ prime suggestioni
maligni spūs nō resistit. rep̄ere torus
ad interna cordis dū non sentit illabi-
tur Antiquus em̄ hostis sicut p̄tra p̄sen-
tientes fortis est. ita cōtra resistentes

debilis. Si em̄ eius suggestōib; assen-
sus p̄bebet. quasi leo tolerari nequaquā
p̄r. Si aut̄ ei resistit. q̄ si formica arte-
rit. alijs q̄ leo. alijs formica. q̄ crude-
litate illius carnales vix tolerant. spi-
ritales hō illius firmitatem virtutis
pede calcant Facile quippe inimico re-
sistit. si non ei vel in multis lapsib; vel
in vno diu p̄sentiat. Si vero eius suā-
sionib; aīa subesse p̄sueuerit. quanto se
ei crebrius subiicit. tanto eū sibi vene-
rabilem facit. ut ei reluctari non valeat.
q̄ nimirum malignus aduersarius
contra hanc ex praua consuetudine de-
uictam quasi more gigantis pugnat.
De hoc etiam yfidorus sic dicit. Qui
enim suggestiones diaboli non recepe-
rit. in eius insidias minime trāsit. Nā
facile in p̄sequenti ope repellit. si pri-
ma oblectamenta ip̄ius respuit. dia-
bolus em̄ est serpens lubricus. cuius si
capiti id est prime suggestioni nō resi-
stit. totus in interna labit. Tēptatio-
nū diabolicarū initia fragilia sunt. que
si non cauent. sed possum in p̄suetudi-
nem transeunt. in nouissimis fortiter
p̄ualescūt. ita ut aut nūq̄ aut cū d̄i f̄i-
cultate vincant. h̄c yfidorus. ¶
Notandum etiam q̄ duplex est in no-
bis principij moriū operans p̄ctm̄.
vnū qd̄ operat in nobis nolentib;. s.
primus motus fomicis. quem quidāz
doctor appellat p̄cupiscentiam siue de-
siderium siue languorē nature. et licet
ille motus operet peccatum in nobis
stimulando. et nos non operemur con-
sentiendo. nos tamen etiam illud dici-
mur opari licet nolentes. ex eo q̄ ille
fomes alquo incipit primus motus cō-
cupiscentie est languor nature n̄e nō
aliene. h̄c aut̄ iniquitas non est culpe
p̄sonalis sed p̄ne nostre nobis origi-
naliter inflite. Sc̄do primus motus
operans peccatū est in sensualitate et q̄

uis in sensualitate sit peccatus. non tñ
hoc mortale erit sed tñ modo veniale.
qz voluntas non habet ppterum domi-
niū super primos motus. qui sunt sen-
sualitatis. vt in illis actibz qui ex im-
perio voluntatis pcedunt. sed hñt in
eis dñm ppletū sicut est in illis acti-
bus qui nō p imperiū ratiōis pcedūt
et tñ voluntas tales motus sensualita-
tis impedire p̄t et iō sunt p̄tā venialia

¶ Dicit aut talis motus prim⁹
p̄tā veniale triplici rōne. Primo. qz
mouet ad illicitū. Secūdo qz sunt quo-
dammodo voluntarij non sñ se. qz vt di-
ctū est non impediunt a voluntate Ter-
cio ppter delectatōem annexā. cū enim
aīa per delectatōem p̄iungit creature.
obtenebrat et peiorat. sicut qñ p̄iungi
rur deo illuminatur et meliorat. De hoc
triplici als duplici motu inordinato
siue p̄cupia sic dicit Alanus. Omnis
p̄cupiscibilitas ad illecebras est vitiiū
ex peccato. Omnis est motus p̄cupie
illecebris est peccatū ex vitio. Est autē
p̄cupiscibilitas p̄mitas qua quis pro-
uus est ad peccandū. Concupia vero
d̄r ipse actus p̄cupiscendi. Aliqñ autē
ex p̄cupiscencia p̄cedit quidā motus
qui est circa delectatōem et circa arbi-
trij libertatē. vt qñ videns homo mul-
ierem velit nolit mouet in hoc tñ nō de-
lectat. nec tñ talis motus p̄cupia sed
ad p̄cupiscenciā est. non illecebris. s̄
ad illecebras. et talis motus vitiiū est
ex peccato sed non est peccatū eo q nō
est penes velle et nolle. Qñ omnis vitio
sus motus originē habuit a p̄tō pri-
mi p̄ntis vel a peccato originali. alio
quin vero primū motus sequit delecta-
tio que est in illecebris et in p̄cupiscen-
tia. tunc enim p̄cupiscit homo et illece-
broso mouetur. et talis motus est p̄tā
ex tali p̄cedens vitio. hec alanus. S̄
intelligendū est sic q delectatō sequis

primū motum si statim ei non resisti-
tur sed incaute in mentē voluit est pec-
catum veniale. Si autē p̄senserimus
illi primo motui tunc nos dicim⁹ sim-
pliciter peccatū operari. ¶ Est
autē p̄sensus ppletus in cogitatōne qñ
mora voluntaria in mentis reuolutōe
accidit cogitationi p̄tinuans cogitati-
onem in p̄posito. sed declinans in ip̄a
cogitatōne tanq̄ in finem ppter quem
dicit p̄sensus in cogitatōem et delecta-
tionem peccatū efficere. qz licet acces-
sus et recessus cogitationū in mente
sit fortuitus et delectationis subsequitō
sit inuitabilis. tamen in cogitatione
morari vsq̄ ad minimā reuolutōem
et in delectatione vsq̄ ad longā oble-
cratōem est in nostra voluntate. cū pos-
sim⁹ nos in primo motu auertere men-
tem a cogitatōe nimia et delectatione.
Unde iheremie d̄r. Usq̄quo morabū-
tur in te cogitatōes noīe. Ex hoc q
dicit morabunt patet q nō cogitatio
simpliciter. sed mora que accidit per
p̄sensum in cogitatione ppter delecta-
tionem reprehendit et damnatur. imo
cogitatio veniens et impugnans vide-
tur esse occasio meriti. quando statim
ei resistitur. Unde beatus augustinus
in de verbis domini. Sunt qui res illi-
citas obuias cogitationibus suis ita
prosus abijciunt. vt nec in ip̄is delect-
centur. Sunt qui delectantur et non
consentiunt. in quibus nondum per-
fecta est mors s̄ quodammodo incho-
ata. Si vero delectationi accedat con-
sensus. iam est mortis damnatio. Di-
citur etiam de concupiscencia et de mo-
tu sensualitatis in glosa magistri Ry-
colai de lyra super illo verbo. Omnis
qui viderit mulierem ad concupiscē-
dum eam et c. Videre absolute mulie-
rem non est malum. sed in quantum
ex ipso sequitur concupiscencia inte-

rior et ista concupiscentia sic procedit quod primo ex aspectu mulieris causatur concupiscentia in appetitu sensitivo. qui dicitur sensualitas et preuenit actum rationis. et sic non est etiam peccatum veniale nec mortale. quod talis motus sensualitatis non est in potestate hominis et per dominum non peccatum sed retentio huius concupiscentie postquam accepta est bene est peccatum. Unde dicit beatus augustinus. Non est in potestate nostra quatenus visis non tangamur sed est in potestate nostra ea respicere vel acceptare et sic patet quod predictus motus sensualitatis non est peccatum sed est materia exercende vitiorum. si ei resistatur per rationem. si autem teneatur per delectationem mortuosam absque sensu. tunc est peccatum veniale. si autem sequatur sensus in animo tunc est peccatum mortale etiam antequam exprimitur facto vel signo et ideo de tali concupiscentia que est sensus dicit saluator. iacob mecharus est eam in corde suo. hec glossa. Unde cum pulsamur per illicitos motus siue sint naturales siue sensuales siue sint ex suggestionibus diabolicis procedentes repugnandum est illis. et non sentiendum ne in nostro mortali corpore propter talem sensum regnet peccatum De hoc beatus gregorius. xxi. moral. sic dicit. Habere me possessorem excelsum conditor tenuit. si mens mea ante spectum illius in infimis desideriis tabescit Sed sciendum est aliud esse quod animus de temptatione carnis patitur aliud vero cum per sensum delectationibus obligatur. plerumque enim cogitatione praua pulsatur sed remittit. plerumque autem cum peruersum quid respicit hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. et nimium mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat cum eam pulsatur sed cum hac sibi per delectationem subiungat.

I Dinc etiam predicator egregius

dicit Temptatio vos non apprehendat nisi humana Humana quippe temptatio est. qua plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes. quod nonnunquam illicita ad animam veniunt. hoc vtrique ex nobis ipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. iacob vero demonica est et non humana temptatio. cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit per consensum. se animus astringit. Dinc iterum dicit. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore non esse sed regnare prohibuit quod in carne corruptibili non regnare potest sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato temptari peccatum est. quo quod quod diu viuimus perfecte omnimode non caremus. sancta predicatio que hoc expellere plene non potuit ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit. ut appetitus illicitus et si plerumque bonis nostris cogitationibus occulte se quasi fur inserit saltem si ingreditur non dominetur. Hec gregorius. Sancti namque cum carnis inordinatos motus in semetipsis surgere sentiunt viriliter resistunt quod temptationum moribus non consuetudo succumbere sed bene regendo resistere nouerunt. De talibus idem beatus gregorius. xxi. moral. exponens illud dictum Reges in folio collocati eternum sic ait. Boni sancti viri reges vocantur quod plati cunctis moribus carnis modo luxurie appetitum stenant. modo auaricie estum tparent. modo gloriam elationis inclinant. vel suggestiones liuoris obruunt. modo ignem furoris extinguunt Reges sunt ergo. quod temptationum suorum moribus non sentiendo succumbere sed regendo preesse nouerunt. quod igitur ab hac potestate regiminis ad potestatem transeunt retributionis dicatur recte Reges in folio collocati in eternum semetipsos enim regendo ad tempus fa-

rigati sunt. sed in erectōis interne so-
lio in eternū collocant. et eo illic acci-
piūt alios digne iudicare. quo hic ne-
sciūt sibi metipsis nequiter peccare. hec
greg. Unde resistendū est in moribus et
cogitationibus prauis. nec eis p̄sentiri
dum est. Nam dñs ad hoc hortat p̄ ysa-
iam dicentē. Auferre malū cogitatio-
num vestrarū ab oculis meis. non dicit
malas cogitationes. sed malū cogitatio-
num. hoc est p̄sensum prauū iniquū et
puerum. q̄ quotiens malis cogitatio-
nibus p̄sentimur et in eis delectamur to-
tiens deū offendimus et ab ipso sepa-
mur. iuxta illud sapie. Peruerse cogi-
tationes sepant a deo. et dicunt pueri
se cogitationes q̄ peruerunt mentes ho-
minis et deturpant cor eius et deducūt
eum non solū ad turpia verba. verū etiā
ad turpia opera. q̄ dū voluptas in co-
gitatōe non reprimi in actione dñas-
tur. Unde si malis cogitationibus om-
nino carere non valemus. saltē eis nō
p̄sentiamur. nec eis delectemur. quia
nullus in eo peccat qd vitare non pōt
Unde dicit augu. Non ergo nocet sen-
sus vbi nō est p̄sens. q̄ cogitationes
non de re de qua surgūt. sed ex affectu
quem gignunt iudicande sunt. Nihil
enī interest quale illud sit qd cogitat.
sed qualis affectus ex ipsa cogitatōe
p̄sequatur. q̄ cogitatio mentē nō pol-
luit vbi delectatio per prauū p̄sensum
p̄scientiam non corrumpit. Unde di-
cit beatus augu. Temptatio cui non
p̄sentitur non est peccatū sed materia
exercende virtutis. Ergo necesse ē ut
p̄ malas cogitationes temptemur. quia
dicit quedā glosa. Gloriosius est non
cōsensisse q̄ non temptari potuisse. s̄
caueamus nobis et caute ambulemus
ne per p̄sensum in temptatōem intre-
mus. s̄m qd dominus nos ammonet
dicens. Vigilate et orate. ne intretis

in temptationem. Filius.

Hecro etiam scire occasiones te-
ptationum per quas oriuntur tem-
ptationes.

Capitulum II. Pater R

Tire debes fili

q̄ magnam occasionem dant
ipsis temptamentis quinq̄ sensus cor-
poris. inter quos maxime visus est no-
civus et periculosus. q̄ prima cā con-
cupiscencie carnalis est intuitus oculorū
incautus. De hoc dicit ysidorus.
Prima causa fornicationis. tela sunt
oculorū. secunda verborū. sed qui nō ca-
pirur oculis potest verbis resistere. qui
etiam delectatōem refrenat libidino-
se suggestionis non transit ad p̄sensum
libidinis. et cito resistit operi qui titil-
lanti se non accommodat delectatōi
Durius etiam impugnat qui vsq̄ ad
p̄sentitōem temptat q̄ is qui sola sug-
gestionem p̄ additionem carnis temptame-
ntis sollicitat. hec ysidorus. Qd aut per
quinq̄ sensus fit introitus vitiorū ad
animā. dicit de hoc beatus ihero. Per
quinq̄ enim sensus quasi per quasdam
fenestras vitiorū ad ipsam est introitus.
Nam sensus corporis sunt quasi finera-
tione currentes. anima igi in modū
aurige retineat frena currentium. hec
ihero. Anima namq̄ cū sit inuisibilis
rebus corporeis non tangit delectatōem
sed inherens corpori per sensus exteri-
ores que foris sunt respicit. in respiciē-
do p̄cupiscit. et per p̄sequens etiam nō
nunq̄ in peccati delectatōnem cadit.
nam callidus hostis humani generis
cū ab effectu operis expellitur secreta
cordis per malas cogitationes pollueret
molit. Qd beatus gregorius. xxi. mo-
ra. tangit sic dicens. Cum sit inuisibilis
anima nequaq̄ corporearū rerū de-
lectatione tangit. nisi q̄ inherēs quasi

B. j.

quedam egrediendi foramina eiusdem corporis sensus habet. visus quippe auditus. gustus. odoratus et tactus quasi quedam vie mentis sunt. quibus foris veniat. et ea que foris sunt percipiat. per hos enim corporis sensus quasi per fenestras exteriora queque anima respicit. et respiciendo percipit. Quisquid per has corporis fenestras incaute exterius respicit plerumque in delectationem peccati etiam nolens cadit atque obligatus de se ipsis incipit velle quod noluit. preceptum quippe anima dum ante non previdet. ne incaute videat quod percipiat. cecata postea incipit desiderare quod vidit. ne ergo quedam lubrica in cogitatione versemus. providendum nobis est quod intueri licet non percipi. ut enim munda mens in cogitatione seruet. a lascivia voluptatis sue deprimendi sunt oculi. quasi quidam raptos ad culpam. **¶** Unus nobis ad custodiendam cordis mundiciam exteriorum sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet gravitate vigeat. carnaliter tamen sensus puerile quidam exterius perstrepunt. et nisi interioris gravitatis pudore quasi iuvenilia quodam frigore refrenent. ad fluxa queque et levia mentes enervem trahunt. malum etiam luxurie aut cogitatione perperam ope. callidus namque temptator noster cum ab effectu operis expellitur secreta pollueret cogitari omnis molitur. hinc gregori. Unus pudicus oculus quasi ianitor cordis. qui non permittit intrare omne quod nocere potest. Et converso vero impudicus oculus discurret et ea que nociva sunt libenter intrare permittit. De hoc dicit hugo. in libro de claustro anime. Pudicus oculus ianitor est cordis sedet ad ianuam. non permittit intrare quod noceat. nihil nunciat nisi quod deceat. quicquid noverit indecens esse excludit et eliminat. impudicus vero querens quod placeat per omnia discurret.

volentes intrare patitur nolentes non mornetur et hortatur. hinc hugo. **¶** Sed laborandum est cum omni studio ut visus retrahatur ab omnibus. que percipi possunt maxime tamen a specie mulierum. ne cor et animus ex intuitu incaute concupiscentie gladio perfodiantur. Unde beatus gregorius. xxi. moralium. sic dicit. Sicut enim sepe temptatio per oculos trahitur. sic nonnunquam precepta intrinsecus oculos cogit deseruire. nam plerumque res quelibet innocentem mente respicit. Sed ipso respectu animus concupiscentie gladio perfoditur. Fit vero recte retributionis examine. ut qui exteriori negligenter vitetur. interiori oculo non iniuste cecetur. Sepe autem intrinsecus concupiscentia dominatur et illecebratur animus adversus sensus corporeos. familiari more tyrannidis exigit. suisque voluptatibus oculos servire compellit. atque ut ita dicam fenestras luminis ad tenebras aperit cecitatis. Unde sancti viri cum finis tra pulsari delectatione se sentiunt. ipsa per que forme spiritus ad mentes ingreditur discipline magisterio lumina restringunt. ne prave cogitationis visio lenocinata famuletur. que nunquam si subtiliter custodiri negligitur. cogitationis immundicia prius ad operationem transit. neque enim culpa ad opus perdiri permittitur si intrus ubi nascitur extinguatur. Si autem temptationi in corde nascenti cum festinatione non resistitur. hac eadem qua nutritur moribus roboratur. et existens foris in operibus vix vincitur prevalet. quod intrus ipsam mentem horum dominam mentem captivam tenet. hinc gregorius. Unde et crisostomus. Si igitur continue velis oculos pulchris faciebus infigere. capieris animo et si bis vel ter possis continere fortassis. non enim est contra humanam naturam. qui autem flammam semel accendat visam muliere. absente format apud se

ymagines turpium actionum a quibus multotiens pedit ad opus. De hoc serapion abbas in collatione patrum sic dicit. Puritatis studentibus plurimum profert. ut carnalium passionum ipsas materias sibi primitus subtrahant. quibus profertur occasio vel recordatio earundem passionum egrotanti adhuc autem generari. nam corpori neque cupiditas in effectum temptet presumere necessario effigies et materie illicitas subtrahenda est. hec serapion. Ad has autem occasiones euadendas maxime valet fuga seculi. quod puerfari in mundo et esse sine anime periculo satis rarum est. teste ysidoro qui dicit. Satis rarum est ut quisquis inter seculi voluptates positus a vitis maneat illibatus. in quibus et si non cito implicetur. aliquando tamen attrahatur. nec enim potest esse securus qui periculo fuerit primus. hec ysidorus.

¶ Notandum est etiam de cogitationibus illicitis quod cogitationes peruerse non solum generantur ex sensibus corporis. verum etiam nonnunquam oriuntur ex suggestionibus dyabolicis vel propria negligentia. quocumque tamen modo oriuntur. semper est eis resistendum. et diligenti cura debet unusquisque cogitationes suas discernere. et ad primum motum malas reprobare. et bonas approbare et suscipere. Unde crisostomus exhortando dicit. Est tutissimum atque perfectissimum ut assuescat animus sollicitus spiritus et peruigili custodia discernere cogitationes suas ad primum animi motum approbare vel improbare quid cogitet. ut vel bonas cogitationes alat. vel statim malas extinguat. Hinc namque fons est boni vel origo peccandi. ibi maxime oportet observare peccatum ubi nasci solet. statimque ad primum temeritatis alio cogitationis faciem et malum antequam crescat refrigerare debet dum adhuc est in cogitatione. hec

criso. Mens enim que statim repugnat illecebrose cogitationi non cito rapitur in puerfam delectationem. Unde richardus de sancto victore. Mens que statim repugnat et restringit illecebrosam cogitationem non facile rapitur in pravam delectationem sicut et culpa que prohibet ante prauum sensum nunquam transit in actum. Hec richardus. Unde cum aliquis per illicitam cogitationem pulsatur. non permittat eam in corde suo crescere. sed viriliter resistat et a domicilio meritis sue statim cum sentit debet reuocare eam. Unde beatus iheronimus. Nolo ut finas cogitationem crescere. dum puerus est hostis interfice. nequicia elidat in semine. Et ysidorus. Cum teritillar cogitatio cum tibi aliquid suggerat illicitum. non ibi teneas animum. calca serpentis caput. calca prave cogitationis initium. est enim periculum in mora. hec ysidorus.

¶ Quia qui cogitationi male in principio non resistit. facilius postmodum ipsa prava cogitatio ad sensum peccati et ad opus peruersum adducit. Unde beatus origenes. Quia enim cogitatio mala in initio est facile per abijci a corde. nam si frequenter iteretur et diu permaneat adducit animam sine dubio ad sensum. et post sensum intra cor suum confirmatum certum est quod ad peccatum tendat effectum dum in initio est et pusilla ergo capi debet et abijci. ne si adulta fuerit et inueterata iam non possit expelli. hec origenes.

¶ Et notandum quod in illa solummodo cogitatione que suggestionibus prauis sentitur est peccatum. nam puerfa corda non solum peccato sentiunt. sed et facto si occurreret oportunitas perficere illicitum cupiscunt. et tales iam reus de crimine in conspectu sui conditoris tenentur. Unde beatus iheronimus. In illa tamen cogitatione peccatum est que suggestionibus sensum dedit. que malum suum

blande fouet. que in factum gessit iterū
pere. huius cogitatio etiā si aliquo cas
su impedita non impleat voluntatē. ni
hilominus actione criminis p̄demna
tur a dño. Dicit etiā beatus greg. Cū
reprobōz mentibz occasio p̄petrandi
peccata deest. desiderioz cogitationes
eoz cordibz nullatenus desunt. ⁊ cum
diabolū nō semp sequunt in ope sem
per tñ se illi obligant in cogitatōe. hec
grego. Et q̄uis preuenire prauis co
gitationibz non fit in nostro arbitrio.
tñ delectari in ip̄is cū deliberatione ⁊
p̄sentire ad nr̄az p̄inervolūtātē. Qd̄ p
bat ysidorus sic dicens. Non est arbi
trij nostri cogitationis prauē suggestio
omibz p̄ueniri. iacere aut in aīmo cogi
tationem. nostre attrinervoluntari. illd̄
ergo ad culpam non redigif. istud em̄
culpe impuref. nam cogitationes illi
citas occurrere demonū est cogitatio
nibz oblectari pueris nīm est. Cū dei
seruus iudicio timoris dei eoz tēptā
menta a seipso reuocet bonisqz p̄ra ob
iectis cogitationibz turpibz a se repel
lit. ideoqz si prius prauē cogitationi re
sistamus. in lapsum opis non incurri
mus. hec yfido. **C**ōsiderandū
aut nūc est q̄ cogitationū principia ex
tribz p̄cedunt videlicet ex deo ex dia
bolo ⁊ ex nobis Ex deo quidē sunt spi
ritus sancti cū illustratione nos visita
re dignat̄ erigens nos ad sublimiorē
p̄fectum ⁊ in quibz vel minus acqui
uimus vel desidiose agentes separi su
mus saluberrima p̄punctione castigat
vel reſeruat nobis celestia sacramēta ⁊
p̄positum nostrum ad meliores actus
voluntatēqz p̄uertit. Ex diabolo vero
nascif cogitationū series cū subuerſe
re nostram virioz delectatione q̄ etiā
occultis conatur infid̄is. subtilissima
calliditate mala pro bonis fraudulen
ter ostentās. ⁊ transfigurans se nobis

in angelum lucis Ex nobis autem ori
untur cum eorum que gerimus vel ges
simus vel audiimus naturaliter res
cordamur. De quibz dauid dicit. De
us cognouit cogitationes hominum
quando vane sunt. hanc igitur tripary
ritam rationez oportet nos obseruare
⁊ vniuersas cogitationes que mergūt
in corde nostro sagaci discretionē dif
curere. origines eorum ⁊ causas aucto
resqz primitus indagantes. vt quales
eis nos p̄bere debemus ex illorum me
rito qui eas suggerunt desiderare pos
simus. Et notandum q̄ omnipotens
deus per sp̄m sanctum suggerit nobis
bona ⁊ sancta. Unde ipse dominus in
euangelio dicit. Paraliticus aut sp̄s
ritus sanctus quem mittet pater in no
mine meo ille vos docebit oīa ⁊ sugges
teret vobis omnia videlicet que p̄inert
ad salutem. Nam vinctio dulcis eius
gratie docet nos de omnibus. que salu
bria iusta ⁊ sancta sunt. Malignus aut
spiritus gustum sue prauē dulcedinis
pueris hoībz propinat. eos ad diuer
sa vitia ⁊ peccata instigando. De hoc
dicit beatus gregorius. xv. moral. Di
abolus gustum sue dulcedinis. alijs
per superbiam. alijs per auaritiam. alijs
per inuidiam. alijs per fallaciam. alijs
per luxuriam porrigit ⁊ ad quanta vi
tiorum genera p̄trahit quasi dulcedi
nis sue potus propinat. nam aliquid
in mente superbum persuadet. fit dul
ce quod d̄t quia videri p̄relatus cet̄
ris homo p̄uersus appetit. dūz menti a
uaricia infundit̄. fit dulce qd̄ loquit̄
quia per habundantiam necessitas vi
tatur. dūz aliquid de inuidia suggerit
fit dulce quod d̄t. quia p̄uerſa mens
dum alterum decreſcere viderit se mi
nozem minime videri putat. Cum ali
quid de fallacia persuadet. fit dulce qd̄
suggerit. quia eo ip̄o quo ceteros fallit

pdesse sibi videtur. Cum luxuriam de-
cepte menti loquitur fit dulce qd suadet
qz in voluptate animu resoluit. Quot
ergo vitia carnalium cordibz infundit
quasi tor potus sue dulcedinis eis por-
rigit. qua tñ dulcedine non recipiunt
nisi illi qui presentibz voluptatibus de-
diri ad pperuū lucrum trahunt. illos
enim solummō suis delectationibz pa-
scit. quos quotidianis lapsibz ad gemitum
pellit. hec gregori⁹. **R** Debe-
mus etiam diligenter attendere cū im-
petus cogitationum als delectationum
in mēte sustinemus. quales sint hmoi
impetus. vtz ex carne vel spū pcedant
Nam in electis est impetus spūs. In
reprobis vō impetus carnis. De quo
duplici impetu beatus gre. sup ezechi
elē exponens illud. Ubi erat spūs im-
petus illic gradiebantur. sic dī. In ele-
ctis et reprobis diuersi quippe sunt im-
petus carnis. ad odiū. ad elatōem. ad
immundiciā. ad rapinā. ad exteriorē
gloziam. ad crudelitātē. ad perfidiaz.
ad despatōem. ad iram. ad iurgia. ad
voluptates animi impellūt. Impetus
vero spūs est qui ad caritatē. ad humi-
liratē. ad p̄nēnciam. ad largitatez
miscōie. ad interiorē p̄fectū. ad pie-
tatis opera. ad eternoz fidem. ad spem
sequentis gaudiū. ad patriam. ad p̄ser-
uatōez vite immortalis. ad lacrimas
pertrahit. Unde necesse est vt magna
semp cura p̄siderare debeamus in om-
ni qd agimus qui nos impetus ducat.
vtz nostra cogitatio per impetum car-
nis an per impetum spūs impellat. Al-
tere etem terrena. tpalia eternis p̄se-
ponere. exteriora bona nō ad vsum ne-
cessarium habere sed ad voluptatē con-
cupie. vltionem inimico querere. de ei-
muli casu viso gaudere ipetus carnis
est. At p̄tra amare celestia. cōtemnere
terrena. non ad fructū voluptatis tran-

fitoria sed ad vsum necessitatis quere-
re. de inimici morte tribulari impetus
spūs est. Et qz perfecti quicqz in istis se
virtutibz exercent. recte nunc de san-
ctis animabz dī. vbi erat impetus spūs
ritus illic gradiebant. hec greg. **S**
Et notandū qz quanto quisqz plus
carnalia et temporalia delectamenta ap-
perit. tanto maiores cogitationū illici-
tarū tumultus i corde suo sustinet Sā-
cti vero viri nihil horū que in mōdo sunt
appetunt. nullis in corde cogitationū
inordinatarū tumultibz premunt. De
hoc beatus greg. iij. moral. exponens
illud Qui edificant solitudines sic ait
Omnes em qui vel illicita appetūt vel
in hoc mundo videri volunt densis co-
gitationū tumultibz in corde p̄primū-
tur. dumqz desiderioz turbas intra se
excitant. p̄stratam mentē pede misere
frequentationis calcāt. Alius nāqz
se luxurie subdidit. atqz ante mentis
oculos scemata turpiū perpetratiōū
fingit. et cum effectus non tribuit ope-
ris. hoc crebrius agit intentōe. cogita-
tione voluptatis perfectio querit et sol-
licitus animus excecatus occasionem
nequissime expletionis rimat Mens
itaqz hec quasi quendam populum pa-
titur que insolenti cogitationū tumul-
tu vastatur. Alius ire se domino strā-
nit et quid in corde nisi iurgia et que de
sunt peragit. hic sepe presentes nō vi-
det. absentibz p̄tradicit. intra semetip-
sum p̄tumelias p̄fert et recipit. recep-
tis autem durius responder. et cū qui
obuiet nullus assit magnis clamoribz
rixas in corde p̄ponit. Turbam itaqz
hic intus sustinet quem pondus velle-
mens in flamma cogitationis premir.
Alius iuri se auaricie tradidit. et fasti-
diens p̄pria aliena p̄cupiscit. hic ple-
rumqz p̄cupita adipisci non valēs. di-
em quidē in ocium. noctem vero in co-
B. iij.

gitationem versat torper ab virili ope qz fatigat illicita cogitatione. p filia multiplicat. puenire a concupita fatagit. ad que obtinenda quosdam secretissimos causarū meatus querit. Et quis nīl de concupita re recepit. habet tñ in corde iam fructū concupiscentie laborem rixę. graui itaq; populo premittur. qui inuestigantis auaricie tumultu vastat. Alius seritannidi superbie subijcit et cor miserum dum ptra homines erigit vitio subfermit honorū sublimiū infulas appetit. exaltari successibus exquirat totūq; qd esse desiderat sibi apud semetipsū in cogitationib; depingit. iaz sibi parare obsequia subditorū videt. iam ceteris eminet. iam alijs mala irrogat. alijs qui irrogauerint repensat. iā semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit. iaz qui bus obsequijs fulciat pcupiscit. Qui igitur tot fantasinata cordi imprimat quid iste aliud q̄ somnium vigilans videt. qz ergo rez causas fingit nimirum si iste intrinsecus natus ex desiderio turbas portat. Alc contra sancti viri qui nīl huius mundi appetunt nullis pculdubio tumultib; in corde premunt. Dēs quippe inordinatos desiderioꝝ morosa cubiculo cordis manu sancte desiderationis efficiunt et qz transtoria cūcta despiciunt ex his nascentes cogitationū molestias non patiuntur. solā namq; eternam patriā appetunt et qz huius mundi bona non diligunt magna etiam tranquillitate psequunt. Unde recte dicit. Qui edificat sibi solitudines. Solitudines quippe edificare est a secreto cordis terrenoz tumultus expellere et vna intentione eterne patrie in amore intime quietis anhelare. an non cūctas cogitationū tumultus expulerat. qui dicebat vnaz pccā a dño hanc requiram. A tumultu

em rerum tpalium magnum quoddam secessum pecierat. quietam mentes. in qua rāto purius deū cerneret q̄to hūc atq; se solum inueniret. hęc greg. Sciendum etiā q̄ antiquus hostis tribus modis bona nostra insequit intentionem nostrā et cogitationes polluet vt rectū opus qd gerimus corā conspectu summi iudicis viciet. aliqñ ei in inchoatione boni opis ppositum et intentionē nostrā molit maculare. vanam gloriam nobis suggerendo. si autē non pfecerit tunc in ipsa actione boni opis stulticiā huius vane glorie solet cordib; nostris ingerere. vt possit illa viciare. si autē nō pualuerit tunc opus bonū circa finem actionis laborat supplantare Ista pmemorat beatus greg. .j. moral. exponens illud iob. Ne forte peccauerint mei et c. sic dicens. Filij in cordib; maledicunt cū recta nostra opa non rectis nostris cogitationib; pdiunt. cū bona in ap̄to exeunt. Sed etiā innoxia in occultis molunt Deo quippe maledicunt etiam ipse mentes nostre si de se existimāt habere qd sunt deo maledicunt cum se ab illo accepisse vires intelligunt. sed tamen pro muneribus propriam laudem querunt. Sciendum vero est q̄ bona nostra antiquus hostis tribus modis insequit vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur. in interni iudicis conspectu vicietur. Aliquando namq; in bono opere intentionem polluit. vt omne quod in actione sequit eum. purum mundūq; nō exeat quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero intentionem boni operis viciare nō preualet. sed in ipsa actione se quasi innere ponit vt cū per propositū mentis securior quisq; ingredit subiuñcto latenter vitio quasi ex infidijs perimatur. Aliquando vero nec intentionem

vitiat. nec in itinere supplantat. sed opus bonum in fine actionis illaqueat. quantoq; vel domo cordis vel ab itinere ope longius se recessisse simulat. rāto ad decipiendū bone actionis terminū astutius expectat. et quo incautū quēq; quasi recedendo reddiderit. eo illo repentino nōnunq; vulnere durius insanabiliusq; transfigit. intentōem q̄ppe in bono ope polluit. qz cū facilia ad decipiendū corda hominū aspiciat cor de siderijs auram transitorioj fauoris apponit. vt in his que recta faciunt ad appetenda yma fortitudine intentōis inclinē. Unde recte de vnaquaq; aīa laqueo misere intentōis capta per p̄phetam dicit. Facti sunt hostes eius in capite. Ac si aperte diceret. Cū bona intentōe sumis hinc aduersantes vel spiritus ab ipso cogitatōis exordio principant. tantoq; eā plenius possident. quanto per initium dñantes tenent. Cū vero intentōem vitare non preualēt. in via positos laqueos regit. vt i eo qd bene agit cor ex latere in vitium diruetur. quatenus qd inchoans aliter p̄posuerat in actōe longe aliter q̄ ceperat pcurrat. sepe ei dum bono operi laus humana obuiat. mentē operantis immutat. que quīs quesita non fuerit tñ oblata delectat. cuius delectatōe dum mens bene opantis resoluit ab oī intētionis intīme vigore dissipat. Cum vero antiquus hostis neq; in exordio intentōis ferit. neq; in itinere actionis intercipit duriores in fine laqueos tēdit. qd tanto nequius obsidet. quanto solū sibi remansisse ad decipiendū videt. Hos nāq; fini suo oppositos p̄phetā laqueos aspexerat cū dicebat. Ipsi calcaneū meū obseruabunt. qz em̄ in calcaneo finis est corporis quid p̄ hūc nisi terminus signat actionis. Cū et ei dem serpenti dicit. Ipsa tuū obseruabit

caput et tu eius calcaneū. Caput quippe serpentis obseruare est initia suggestionis eius aspicere. et manu sollicitē considerationis a cordis aditu funditus erripere. Qui tñ cū ab initio deplexiōis pcutere calcaneū molit. qz et si suggestionē prima intentōem nō pcutit. decipe in fine pretendit. si autē semel cor in intentōe etiā corrumpit sequentis actionis medietas et terminus ab hoste callido secure possidet. qm̄ totā sibi atq; bonē fructus ferre aspiciat quā ueniente radice vitauit. Tota itaq; dūte p̄spiciendus est fluminis opis si purus emanat ex fonte cogitatōis oī cura seruanda est a malicie puluere oculi cordis ne hoc qd rectū in opatione hominū ostētat. p̄ vitium prauē opationis introq̄at. Cauendū itaq; est ne bona nra pauca sint. curandū ne indiscussa ne aut pauca agentes inueniamur steriles. aut indiscussa relinquentes recordes. hec gre. **U** Sed et hoc cū diligētia est p̄siderandū q̄ antiquus hostis culpas aī p̄petratas et iā per p̄miam et dei mīam delectas aī oculos mentis reuocat et cogitatōe illicita nolentes pulsāt. et quem ope pueris non p̄r maculare. laborat vt per cogitationes prauas valeat cor eius inquinare. sed idcirco homo non nunq; ista parit. qz in quibusdā terrenis actib; quīs licitis libet occupat vel ocio torpescit infictuoso. p̄ qd dat occasionē dyabolo seipm̄ temprandi. De hoc beatus greg. ix. mora. sic dicit. Sciendū est q̄ in quibusdā factis et certi de venia reddimur. et post p̄petratas culpas ad absolutōis nre fiduciā correptione et penitentia subsequēte roboramur. p̄petrate tñ nostre nequicie adhuc memoria tangimur. et cogitatione illicita auersi nolentesq; pulsam. Unde per iob dicit. Si peccauī ad horam pepercisti mihi. cur ab iniquitate.

mea mundū me esse nō pateris Ad ho-
ram dñs pctm pcr cū reatū culpe con-
cessis pñus fletibz diluit sed ab ini-
quitate nostra mūdōs nos esse nō pati-
tur qz volentes quidē culpas fecimus
sed nonnūq̄ nolentes eius memorias
cū delectatōne toleramus. sepe em̄ hoc
qd a p̄spectu iudicis iā fletu interueni-
ente deletū est ad animum redit. ⁊ de
uicta culpa ad delectationem rursus
insepere nitit̄ ita qd prius egit in cor-
pore. hoc importuna cogitatione post-
modū versat in mente. Quod caute il-
le spiritalis athleta nouerat qui dice-
bat *Struerūt ⁊ corrupte sunt cicatri-
ces mee a facie insipientie mee. quid
nāq̄ cicatrices nisi sanitates sunt vul-
nerū laxatas itaq̄ nequicias ad dele-
ctationū memoriam redire p̄spererat
q̄ cicatrices deslebat. Cicatrices quip-
pe putrescere est sanata iāz pctōz vul-
nera rursus in tēptatione serpere. atq̄
ex eoz suggestiōibz post supradictam
curē penitentie fetore culpe ⁊ iterū do-
lore sentire. qz viz in se ⁊ nil foras in
ope agif. ⁊ sola intrus cogitatione pec-
cat̄ districtoq̄ se mens reatu obligat.
nisi hoc sollicitus lamentis tergat. Sz
inter hxc sciendū q̄ idcirco nōnunq̄
impulsu illicitē cogitationis affligim̄
qz in q̄busdā terrene p̄uersationis acti-
bus q̄uis licitis libenter occupamur.
cūq̄ vel in minimis terrena actio p̄ de-
sideriū tangit̄ crescente p̄ra nos anti-
qui hostis fortitudine mēs nēa nō mi-
nima importunitate temptatiōis in-
quinat̄. Cū etiā ⁊ sacerdos legis mē-
bra hostie per frustra cōcidit caput atq̄
ea que erga iecur sunt ⁊ inbent̄ ignibz
cremare. pedes vero atq̄ intestina ho-
stie prius aqua diluere. nos quippe ip-
sos deo sacrificiū offerrimus cū vitam
nostrā cultui diuino dedicamus. qui
membra hostie p̄ frustra p̄cisa super ig-*

nem ponimus. cum vite nostre opavie-
turibz distinguentes immolamus. ca-
put atq̄ ea que iuxta iecur p̄tinent in-
cendimus cū in sensu nostro quotidie
omne corpus regit̄. atq̄ in occultis de-
siderijs flamma dñi amoris ardemus
Et tñ precipit̄ vt pedes atq̄ intestina
hodie lauent̄. pedibz namq̄ terra tan-
git̄. Intestinis vero stercore gestantur
qz plerūq̄ iam ex desiderio in eterna-
te succendimur. iam tanto deuotioris
sensu. ad appetitū nostre mortificatio-
nis inbiamus. Sed qz adhuc terrenū
p̄ infirmitate aliquid agimus. non
nulla etiā que iam subegimus illicita
in corde toleramus Cumq̄ cogitatio-
nes nostras immunda temptatio inq̄-
nat. quid aliud q̄ intestina hostie ster-
cus portant Sed vt p̄buri debeant la-
uent̄. qz nimiz necesse est. vt immu-
das cogitationes timoris fletus dilu-
at. quas in acceptione sacrificij super-
nus amor incendat Et quicquid mēs
vel de experto certamine vel de p̄uersa-
tionis pristina memoria patit̄ lauetur
vt tanto suauius in conspectu summi
inspectoris ardeat. q̄to cū ei assistere
ceperit. nihil terrenum secum nihil lu-
bricum in ara sue orationis imponit.
Sepe aut̄ ita mens in culpe recordati-
one concutitur. vt ad perp̄tationem
illius longe grauius q̄ prius capta fu-
erat v̄geatur ⁊ deprehensa trepidat. se-
q̄ ipsam varijs motibus impulsā per-
turbat. nec quidem vt vincat̄ tempta-
tiōibz meruit sed resistens hoc ipsum
qd longe laboris certamine affligitur
perhorrescit. hec greg. **X** Dicit̄
de eodē idem gregorius *Ociose men-
ti spūs maligni prauas cogitatōes in-
fundūt. vt si quiescat ab ope. nō quies-
cat a mala cogitatione. Anriquis em̄
hostis mor vt ociosam mentem inue-
nerit ad eā sub quibusdāz occasiōibz*

venit. ut ei quedam de preteritis gestis
ad memoriā reducat. audita quondam
indecēter verba resonat et si qua dudū
acta sunt turpiter eorum spiritus cordis oculo
presentat. et quem de presentibus
non potest violare. de malis tractat
polluit. ut deceptam mentem sic in de
lectatōem inducat. unde se iam diu p
pnam afflixerat. hec greg. Notan
dum etiam quod antiquus hostis fideles
animos nonnunquam temptare cessat. et
ad tempus ab ipsis recedit. non ut malicie
sue et temptatōibus finem prebeat. sed
quos iam quietos et securos ab impu
gnatōibus reddiderat inopinate redi
ens validius temptet. Qui vero sic in
opinate et fortiter temptat fragilitatē
suam et quod in brevi sit moriturus atten
dat. et talibus temptatōibus fortiter res
sistat. Quod beatus greg. in. morali. sic
memorat dicens Sepe antiquus ho
stis postquam menti nostre temptationibus
certamen. inflixit. ab ipso suo certami
ne ad tempus recedit. non ut illate ma
licie sue finem prebeat. sed ut corda que
per quietem secunda reddiderat. repere
rediens facilius inopinatus irrupat.
Hinc est quod ad temptandū beatus iob
iter redit eiusque cruciatus experit quē
tū ei superna pietas retinendo pcedit
dicens. Ecce in manu tua est verumtū
animā illius serua. Sic quippe nos de
serit ut custodiat. sic custodit ut tū per
misso temptationis articulo status no
bis nostre infirmitatis ostendat. Qui
mox a facie domini exit. atque a planta
pedis usque ad verticem acceptum feri
endo vulneravit. quoniam nimirum cum licenti
am percipit a minimis incipiens atque
usque ad maiora pueniens quasi omne
corpus menti illius temptationibus la
cerando transfigit. sed tū etiam ad ani
mam feriendo non peruenit. quoniam cum cras
cogitationibus interiora inter ipsa vul

nera delectationibus que suscipit archa
propositi resistit intentio. et quis delcā
tio mentem mordeat deliberatōem tū
sanctę rectitudinis usque ad sensus mol
liciem non inflectit. debemus tū pas
peritatem pñe ipsa vulnera delectatio
nū tergere et censura discretiōis rigi
de si quid fluxū emanat in cogitatōne
mundare Unde bene mox subdit. qui
testa famē radebat. Quid enim per testā
nisi vigor discretiōis. quid per famē
nisi fluxus illicite cogitatōis accipit
Percussi ergo testa famē radimus cū
post pollutōem cogitatōis illicite nos
metipso aspere diiudicando munda
mus. Pot etiam intelligi testa fragi
litas nre mortalitatis. Testa enim famē
mundare est mortalitatis cursum fra
gilitatēque pensare et putredinē misere
delectatiōis abstergere. nā cū quisque
pñderat quicquid ad puluerem redeat
festine super hoc quod de carne se intus
turpiter impugnat. Cū ergo ex temp
tatiōe prava menti cogitatio infurrit.
quasi ex vulnere famies decurrit. sed ci
rius famies tergit si in pñderatiōe nra
fragilitas quasi in manu testa teneat.
neque enim pñpendenda sunt. que quis
usque ad effectū non pertrahunt. tū illi
cite in nra mente versant. sed perfecta
mens solerter inuigilat ut non solū per
uersa agere renuat. sed oē etiā quod in se
per cogitatōes turpiter loquitur tergat.
hec greg. A Notandū etiā sūm di
crū beati bern. in epla ad carthuen. quod
ille qui redit ad pñciam suam. inuenit
ibi de pñcia vel graues corrosiones.
vel suaves delectatiōes. et inde mul
tiplicat cogitatiōes. Qui vero iā cō
cupiscentiam suam aliquantulum vi
cit. quod diu tamen veri boni maior pñ
piscencia vel maior delectatō mentem
eius non obrinuerit cum exosa quadā
voluptate gestorum. visorum. auditorum

rum parit ymaginationes. Unde et in
vtraque lumbi implent illusionibus dele
crationum. et ad cogitanda spiritualia ve
dina lumen oculorum suorum et ipsum non est
secum. cum qui impugnat contra concupiscen
tias molestias parit. quod vincere non pos
sualet adhuc ad perfectum affectiones.
Qui vero iam ad libertatem aspirat ex
cutere a se non per affectiones ymagina
tionum et noxias vel occupatorias et oc
iosas. que exinde passim oriuntur cogita
tiones et psalmodie et ceterorum exerci
tiorum spiritualium in corde servi dei etiam no
lentis et reluctantis ymaginationes vol
unt. et fantasinata cogitationum desan
tur a quibus velut aumbus immundis insi
diantibus et circumvolantibus sacrificium
deuotionis. vel omnino rapit de manu re
nensis. vel sepe polluit oratio offeren
tis. hec bernardus. **B** Sciendum etiam per
dicitur beda in quadam omelia. quod triplex est
modus cogitationum. nequaquam unus
earum est sustinendus que deliberatione
proposita peccandi mentem contaminant.
Alius earum que delectatione quidem peccati
mentem perturbant nec tamen hanc ad consen
sum pertrahunt peccandi. Tercius earum
que naturali motu mentem percurrentes
non tamen hanc ad perpetranda vitia alliciunt
quam a bonis que cogitare debuit impedi
unt. Veluti est cum fantasinata res que
aliqui superuacue gesta vel dicta noui
mus ad memoriam reducimus. quarum
crebra retractio quasi importuna mus
carum improbitas oculos cordis circum
uolat ac spiritalem eius aciem inquietare
magis quam execare consuevit. Ad cuius autem
his cogitationum generibus inquit nos
castigari Salomon cum dixit. Omni
custodia serua cor tuum. quoniam ex ipso vita
procedit. Cuius monita sequentes aga
mus solliciti. ut siquidem consensu perpetr
di facinoris in animo deliquimus. cito
hoc confessione et dignis penitentie fru

ctibus abstergamus. Si delectationem
peccandi nos temptari senserimus. noti
am delectationem crebris precibus ac lacri
mis amaritudinis perpetuo recordari
one pellamus et si nos solos ad hanc per
pulsandam sufficere non posse videri
mus. fratres queramus auxilio. ut quod
nostris viribus nequimus. illorum consi
lio intermisso sumamus. Sed quod super
uacuis cogitationibus ad integrum cap
ere non valemus. has in quantum pos
sumus immixtione bonarum cogitati
onum et maxime frequenter scripturarum
meditatione fugemus. hec beda. Et sim
iliter. Incipiamus bonas cogitati
ones diligere et statim ab alijs que ma
le sunt nos dominus dignabitur liberare.
E Notandum etiam quod non pul
sari vel temptari cogitationibus noxijs
et inutilibus impossibile est. quod sicut or
tus earum non dependet a nobis. ita
etiam reprobatio vel electio homini cog
itationum consistit in nobis. Unde in
sistendum est nobis lectioni orationi et alijs
spiritualibus remedijs. ut per talia re
media facilius possimus inordinatis
cogitationibus resistere et eas a nobis a
monere. De hoc moyses abbas in pri
ma sua collatione sic dicit. Mentem qui
dem non interpellari cogitationibus
impossibile est. suscipe vero eas vel re
spicere omni studio possibile est. Quod
admodum igitur ortus earum non om
nino dependet a nobis ita reprobatio
vel electio consistit in nobis. nec tamen
ex eo quod diximus impossibile esse. men
tem cogitationibus non adiri. vel incur
rere sibi sed illis spiritibus tribuendum
est. qui nobis eas ingerere nituntur. al
ioquin nec liberum in homine maner
et arbitrium nec in nobis staret no
stre correctionis industria. sed est in
quo nostrum magna ex parte ut scilicet
cogitationum qualitas emenderetur. et

vel sancte ac spirituales in cordibus nostris vel terrene carnalesque crescant. ideo namque frequens lectio et iugis adhibet meditatio scripturarum ut exinde nobis spiritualis memorie prebeat occasio. idcirco fit decantatio frequens psalmodiarum ut assidua nobis punctio exinde ministraret. idcirco vigiliae. ieiuniorumque sedulitas adhibet. ut extenuata mens non terrena sapiat sed celestia contemplet. quibus rursum negligentia repente cessantibus necesse est vitiorum mens squalore precreta in carnales partem mori inclinet et corruat. quod exercitium cordis non incongrue molarum similitudini comparat. quam meatum aquarum preceps impetu rozante puluit. que nullatenus quidem possunt cessare ab opere suo aquarum impulsibus circumacto. in eius vero qui preest fitum est potestare. ut nam criticum molit an ortum loliumne cominui. illud quippe proculdubio promolendum quod ingestum ab illo fuerit. cui operis illius cura commissa est. Ita igitur mens et prope pntis incur sus undique ingruentibus temptationum torrentibus circumacta vacua quidem cogitationum estibus esse non poterit. quales vero vel admittere vel parere sibi debet at studium ac diligentie sue prouidebit industria. Si enim ut diximus ad sanctarum scripturarum meditationem iugiter recurramus. et memoriā nostram ad recordationem spiritualium rerum et desiderium perfectionis spemque future beatitudinis erigamus. necesse est ut omne cogitationes exinde spirituales in his que meditari sumus mentem faciant immorari. Sin vero desidria vel negligentia superari. vitis et otiosis confabulationibus occupemur. seu curis mundanis et superfluis sollicitudinibus implicemur. consequenter exinde velut quedam zizaniorum species generata operationem quoque nostro cor

di noxiam ministrabit. et secundum sententiam saluatoris ubi fuerit thesaurus operis nostrorum seu intentionis nostre. ibi et cor nostrum necessario permanebit. hec moyses abbas. Sed et hoc sciendum quod multi reprehendunt se de peccatis actione vel praua voluntate. pauciores sunt qui se diiudicant de inordinata cogitatione. sed religiosi et perfecti viri hoc faciunt etiam a talibus cogitationibus refrenando. ut statum perfectionis eo facilius assequi valeant quem percipiscunt. qualescunque tamen cogitationes menti occurrant que salutem anime impeditur pnt ex consideratione futurorum tormentorum que ab impijs prepatata sunt amouende et repellende sunt De hoc richardus de sancto victore. Sancti enim viri quotiens se sentiunt turpibus cogitationibus pulsari et ad illicitam delectationem incitari. totiens solent in ipso temptationis aditu futura tormenta ante mentis oculos ponere. et ex tali consideratione quicquid illicitum mens suggerit. ante turpem delectationem extinguere. sed quid hoc de turpibus cogitationibus loquimur. quoniam quidem vanas et inutiles perfecti viri non leuiter abominantur propter illud quod scriptum inuenimus. *Ue qui cogitatis inutile.* Et illud spiritus sanctus effugiet discipline fictum. et aufert se a cogitationibus que sunt sine intellectu. Quid ergo quod fieri de his que sentimus non sine quodam illicito affectu. quoniam spiritus sanctus aufert se ab his que sunt sine intellectu. sepe fit ut in oratione presertim quasi dam cogitationum fantasias cum inopporunitate magna se ingerentes. toleramus. sed nunquam sine nostra reprehensione negligere debemus. nonne magis oportet eas acriter arguere. et prepeccatorem pene reprimere irritationem culpe. et cogitationem cogitationibus castigare. quotiens ergo aliquod falsum

sentimus. quotiens iniustum aliquod volumus. quotiens inordinatū aliqđ agimus. statim rephensibiles minime ignoramus sed nūquid eque oēs rephensione dignos se esse iudicant. qñ aliquid inutile vel inordinatū cogitāt multoz est seipsos rephendere de peruerso opere vel praua voluntate. pauci sunt. qui seipsos diiudicant de inordinata cogitatione sed pfecti viri hoc faciunt et facere eos oportet. qui perfecti esse volunt nūq̄ malū approbo. nūq̄ malo p̄sentio. nūq̄ maluz p̄ficio nisi ipse etiam voluero. malum autē p cogitationem occurrere potest etiam inuite sed exurgens malū statim cū p cogitationem pulsatur debet in iudiciū adducere et diligenter discutere. dephensum damnare et deceptoriam cogitationem et temptantia mala ex tormentorum recordatione extinguere. hxc richardus. **E** Morandū etiam q̄ si mentis euagatio que fit p inutiles cogitationes nō restringit. sensualis appetitus minime p̄fiscit. Et sicut de inconstancia mentis. nascit inordinata p̄motio corporis. ita quoq̄ dum corpus per disciplinam p̄ponitur. aīmus ad p̄stantiam solidat. Liganda sunt ergo foris per disciplinam membra corporis vt intrinsecus solides status mentis. De hoc hugo sic dicit Sicut de inconstancia mentis nascitur inordinata motio corporis ita quoq̄ dū corpus p disciplinam stringit. aīmus ad p̄stantiā solidat et paulatim intrinsecus mens ad quietē p̄ponit cū p discipline custodiam mali motus eius. foris fluere nō finit. integritas vero virtutis est qñ p internam mentis custodiam ordinate regunt membra corporis. sed qui statū mentis p̄dit subsequenter foras in inconstantiā motionis defluit. atq̄ exteriori mobilitate indicat qua iterius

radice subsistat. Liganda sunt ergo foris per disciplinā membra corporis. vt intrinsecus solides status mentis quatenus dū vndiq̄ exterior custodia interiori mobilitati coercendo opponit tandem mens ad stabilem pacē in semetipsa colligat. **S**im namq̄ vitiorum motus disciplina coercet et quantū mala desideria foris coercendo p̄primat. tñ p ea bonū desiderium interius p̄ualefcit. paulatimq̄ eadez virtutis forma p p̄suetudinē mēti imprimat. que foris p disciplinam in habitu corporis p̄seruat. Dicit etiā de hoc richardus de sancto victore. Si ymaginationis euagatio que fit p inutiles cogitationes prius non reprimat. absq̄ dubio seu sensualis appetitus immoderatus minime t̄p̄at. Qui igit vult corporalium desideria voluptatū t̄p̄ate prius assuescat carnales delicias nūq̄ vel saltez raro cogitare p̄fecto namq̄ quanto talia rarius cogitaueris. t̄aro rarius et tepidus ea desiderabis. Nam disciplina corporis absq̄ disciplina cordis sine dubio inutilis est. et ecōuerso disciplina cogitationū sine disciplina sensuū obseruari non p̄t. Si em̄ corporis sensus a sua euagatione nō restringit. carnalis appetitus inquietudo nō extinguit. si tñ corporis sensus viriliter domat et violenter restringit rigore discipline. incipit in assuetis oblectamentis minus minusq̄ delectari. in quantū ergo appetitus vel ceteri sensus hominis ad equitatis mensurā restringunt. eo citius ad p̄fectionis formam pueniunt.

Filius

Sic etia desidero aliqua de p̄signa sp̄iali et que sint q̄ nos p̄ncipaliter impugnant.

Ca. III.

Pater G

Oebes scire qđ
tres sunt que bella mouent cō-
tra nos ⁊ expugnare p̄tendunt. videli-
cet dyabolus. caro ⁊ mundus. Dyabo-
lus per vitia. caro p̄ mala desideria
mundus per p̄spera ⁊ aduersa. Un̄ hu-
go de sancto victore. Tres sunt qui bel-
la cōtra nos mouent. dyabolus. caro.
mundus. Dyabolus ducit cōtra nos
agmina vitioꝝ. caro maloꝝ desiderio-
rum. mundus p̄spera ⁊ aduersa. Hec
bugo. Sed iste impugnatōes non no-
cent. sed magis ad p̄fectū sustinentibꝫ
p̄ueniunt. si illis resistat. Unde br̄s
augu. Caro temptat ad voluptatē. mū-
dus ad vanitatē. dyabolus ad iniquita-
tem. deus ad bonitatem vt p̄ficiamus
Et norandū qđ malignus sp̄s quos
temptando supare non potest. hos per-
sequit. qđ cum interius per peccatū re-
gnare nō valet. exterius temptat ⁊ op-
pugnat. De hoc dicit beatus ber. Dy-
abolus sanctos non temptando possi-
det sed persequit. qđ enim nō in eis re-
gnat intrinsecus p̄tra eos extrinsecus
pugnat ⁊ qui interius amisit dominū
exterius p̄mouet bellū. h̄c beatus ber.
Sed antiquus hostis nulla aduersita-
te illos molestat quos p̄guoscit in pec-
catis mortalibꝫ suauiter quiescentes.
Teste eusebio qui d̄r. Hostis siquideꝫ
humani generis nulla aduersitate aut
molestia excitat. in p̄ctō tam suauiter
quiescentē. ne infortunio aliquo corre-
ptus euigilet. ⁊ mentē in deū erigat
penitentē. h̄c euse. Veri etiam hostes
anime sunt carnales delectatōes. Un-
de affligenda est caro ⁊ in seruitutē res-
digenda ne sp̄i domineꝫ. Ad hoc hoz-
taf boetius sic dicēs. Crudelis hostis
ipsa caro est. quā in seruitutem redige
semper pugna iugiterqꝫ afflige. De
his tribus hostibꝫ beatus bernardus in

tractatu de miseria hominis satis pul-
cris verbis sic dicit. Adiua me domi-
ne deus meus quia inimici mei circum-
dederunt animā meam. corpus. mun-
dus ⁊ dyabolus. Corpus fugere non
possum nec fugare. circumferre illud
necesse est quomā alligatum est mihi.
perimere nō licet. sustentare cogor. cū
illud impinguo hostem meū aduersus
me nutrio. Si em̄ satis comedero ⁊ il-
lud robustum fuerit. sanitas eius mihi
aduersat. Mundus vero circūcirrit
⁊ obsedit me. vndiqꝫ p̄quinqꝫ sensus
corpis mei q̄si per portas sagittis suis
vulnerat me. ⁊ mors intrat per fene-
stras meas. Respicit oculus ⁊ mētis
sensem auertit. audit auris ⁊ intentio-
nem cordis inflectit. odoratus cogita-
tionem impedit. os loquit ⁊ fallit. ar-
tor libidinis p̄ aliqua parua occasiōe
excitat. nisi subito respuat statū totus
corpus occupat. estuat. vrit ⁊ incendit.
Primo carnem tactā modicum titil-
lat. deinde mentem meā maculat tur-
pi delectatione. ad extremū per cōsen-
sum prauitatis sibi mentem subiugat
porro dyabolus quem videre non va-
leo ⁊ ideo minus cauere possum. ipse
tetendit arcum suum ⁊ in eo pavit sa-
gittas suas vt sagittet me. narrauit vt
absconderet laqueos ⁊ dixit. quis vi-
debit eos. laqueum posuit in auro ⁊ ar-
gento ⁊ in omnibꝫ his quibꝫ etiaꝫ abu-
timur cū intus male delectamur. h̄qꝫ
illaqueamur. nec solum laqueū posuit
sed ⁊ fiscum. Fiscus est amor possessio-
nis. affectus cognationis. cupiditas
honoris ⁊ voluptas carnis quibus ani-
ma infiscat ⁊ irretit ne penitus prem-
plationis per plateas supne syon dis-
currere possit. Sagitte dyaboli sunt.
ira. iracundia. luxuria. ⁊ cetera vitia
quibꝫ anima vulnerat Et quis est q̄ ia-
cula eius ignea possit extinguere. p̄ch

dolor histelis super sepe fidelis Deu
mibi misero vndiq; mibi bella. vndiq;
q; tela volant. vndiq; temptamenta.
vndiq; pericula. bella mibi video. bel
la parant a demone. Quocumq; me ver
tas nulla ibi securitas. caro mibi sug
gerit mollia. mundus vana. diabolus
amara. Quoriam aliqua carnalis de
lectatio mea mentem impotune pulsant
de cibo. de potu. de somno ceterisq; si
milib; ad carnis curam pertinentib;.
mibi caro loquitur. Cum vero de ambigione
seculi de iactantia. de arrogantia. cogi
tatio vana versat in corde a mundo est
quoniam autem ad iram ad amaritudinem animi
puorum suggestio diabolica est. cui non
aliter quam ipsi diabolo resistendum est. nec
aliter ab eo cauendum quam ab ipsa danna
tione. Caro mea de luto est et ideo luto
sas voluptates et cogitationes ex illa
habeo. vanas et curiosas de mundo. a
maras et maculosas a diabolo. Isti
tres inimici mei impugnant me et per
sequuntur. nunc quidem occulte. nunc vero a
parte. semper autem maliciose. Diabolus
enim plus perfidit in adiutorio carnis. quia
magis nocet domesticus hostis. illa ve
ro ad subuersionem meam cum illo fedus
inquit vixit in peccato nato et in pecca
to nutrito nimis corrupto ipsa origine
sed multo amplius viciata praua consue
tudine. Hinc est quod tam acriter caro
percupiscit aduersus spiritum et assidue
murmurat et impatiens est discipline.
nec obtemperat rationi. nec inhibet villo ti
more. Huic attendit hanc adiuvat ho
stis humani generis. cui nullum est desi
derium. nullum studium. nullum negotium. nisi
perdere animas nostras. hic est qui iugiter
nobis malum machinatur. callide decipit
illicitos motus insufflat. venenatas
cogitationes inflammat. suscitatur lites
et contentionem. Ira quoque vixas nutrit
et odium incitat gulam. excitat libidinem

desideria carnis instigat. peccari occa
siones parat et mille nocendi attributa cor
da hominum pulsare non cessat. hec beatus.
Pugnandum est igitur contra malas
suggestiones maligni spiritus negande sunt
carnis voluptates sue. Ipsa etiam caro
subdita sit deo per obiam preceptorum eius
et resistentiam peccati. ut pax esse possit in
domicilio cordis. De hoc dicit crisostomus.
Quis potest inueniri irreprehensibilis et si
non de peccatis saltem de peccatis. Insuper
non deest ubi offendat caro ita fragilis
et semper casibus plena. Sed dicamus Non
intres in iudicium cum servis tuis In vi
ta ista temptationis videmus quod nolu
mus. audimus quod nolumus. loquimur
quod nolumus. ambulamus ubi nolumus
torum ad quod nolumus venimus. sed tamen
in eo quod nolumus cum victoria perueni
mus ad quod volumus. Pugnandum igitur est
in omnibus malis suggestionibus. Lucrandum
est cum desiderijs. negande sunt carni
voluptates. ut seipsam subdat interi
ori homini. id est anime ut sit pax in domicilio cor
dis. Qualis est vita nostra infelix mi
seria. que quotidie ad non esse tendit.
maxime quia dies exitus nostri occulta
tus est a nobis. sed ideo occultantur di
es nostri ut vivamus cauti solliciti.
ne subito occurrat mors incerta et per
cupent peccata et perueniant ad penam.
tempus nunc est curationis. tempus est cor
rectionis. et recipiende salutis. nullus
sedeat curuatus. nullus remaneat vul
neratus. hec crisostomus. Dicit et de
eodem leo papa. Nota quod intra nos
meritos multa sunt certamina et alio
caro aduersus spiritum aliud aduer
sus carnem spiritus percupiscit In qua
dissentione si cupiditates corporis fue
rint fortiores turpiter animus amittit
pro patria dignitatem. et permiciosum
erit eum seruire quem deorat impare
Si autem mens rectiori suo subdita et su

pernis delectata terrene voluptatis in
citamenta calcauerit. et in suo corpore
peccatū non scierit regnare. ordinatis
sūmū obtinebit ratio principatū et mi-
nistrōs eius nulla spūalium nequicia
rum labefactabit illufio. qz tunc vera ē
pax hoīs et vera libertas qñ et caro ani-
mo regit et animus deo p̄fide guber-
nat. hxc leo papa. Nā qui hic sunt xpi
carnem suā crucifixerunt delectationi
p̄raue et vitij resistēdo. Un remigijs
Qui sunt xpi. hoc est qui pertinent ad
fortem xpi. vitia et concupiscentias ma-
las in carne sua mortificauerūt Quot
enim pctā a nobis pellimus. tot sem-
per in nobis mala occidimus et carnē
crucifigimus et mortificamus qñ de-
lectationi p̄raue et voluntati peruerse nō
psentimus. hxc remigijs. Quam diu
aut viuimus in isto corpore in certami-
ne positi sumus et pugnamus. Pugna
est cum concupiscit caro aduersus spūm
et spūs aduersus carnem. In hoc plio
versamur si coraz deo militamus. sed
oportet vt per spūm concupiscentie car-
nis p̄radicaf et resistat et repugnet. si
homines casti vellent non habere concu-
piscencias. sed velimus nolimus ha-
bemus illas. titillant. stimulant. infe-
stant. non solum iuuenes sed et senes.
Ergo exerceamus nos in hoc bello vi-
tij et concupiscentijs resistendo. et spere-
mus per dei grām triumphū. De hoc
beatus augu. in de verbis domini sic dr.
Luctatio est in isto corpore. q̄diu viui-
mus pugnamus. sed in omnibz his su-
peramus per eū qui dilexit nos. Noli
vinci qñ pugnas. Vide quale bellum
posuit apostolus qualem pugnā. qua-
lem rixam intra semetipsum cuz dicit
Caro concupiscit aduersus spūm. sed
oportet vt concupiscentie carnis p̄radi-
carur. resistat et repugnet. non em̄ nō
habes vnde repugnes. deus tuus ē in

te. spūs bonus datus est tibi. et tamen
permittit ipsa caro concupiscere aduer-
sus spūm suggestionibz p̄rauis et de-
lectionibz iniquis. Ibi em̄ concupiscit
aduersus spūm vbi est spūs. sed spūs
dei est qui pugnat in te aduersus te. sz
homo castus vult vt nulla omnino sur-
gat in membris eius concupiscentia ad-
uersaria castitati. pacem vult sed non
habet. volumus em̄ vt nulle sint concu-
piscencie sed nō possumus. velimus. no-
lumus. habemus illas. velimus noli-
mus titillant. blandiunt. stimulant.
infestant. surgere volunt premunt non
duz extinguunt. q̄diu caro concupiscit
aduersus spūm. spūs aduersus carnē.
Ergo q̄diu viuit etiam nos qui senui-
mus in ista militia minores quidez ho-
stes habemus sed tñ quos habemus fa-
tigati sunt quodammodo hostes nostri iā
etiā per eratē. sed tñ etiam fatigati nō
cessant qualibuscunqz moribz infesta-
re senectutis quietez. actioz pugna iu-
uentutis. nouimus eam. p̄transiui-
eam Caro ergo concupiscit aduersus
spūm. et spūs aduersus carnem. vt nō
quecūqz vultis illa faciat. Quid vul-
tis em̄ o sancti. o boni preliatores. o
fortes milites xpi. quid vultis vt non
sint omnino concupiscentie male. sed nō
potestis. exercete bellū. expectate triū-
phum. modo interim pugnet. facite
igit qd potestis. B̄. Aut em̄ ipse a-
postolus. Non regnet pctūm in vestro
mortali corpore ad obediendum desi-
derijs eius. Ecce qd non vis desideria
mala surgunt. sed noli obedire. q̄diu
enim portas mortale corpus pugnat
te peccatum. sed non regnet. Quid est
non regnet. id est ad obediendum desi-
derijs eius si ceperis obedire regnat. sz
fac quod dicit apostolus. Non exhibe-
as membra tua arma iniquitatis pec-
cato. dedit tibi deus potestatem p̄ spūm
C. ij.

sanctum membra tua teneas. surgit li-
bido. tu tene membra. tene manus ab
omni scelere. tene oculos ne male attē-
dant. tene aures ne verba libidinis audi-
ant. tene totū corpus quid facit libido
surgere nouit. vincere nō nouit surgē-
do assidue sine causa discit. et non sur-
gere surrexit libido damnabilis. sug-
gestio nō audiat. ardet et velles ut non
arderet. noli igitur dare membra ardeat si-
ne causa et sumit. hec augustinus. **R**
Et notandum quod concupiscentia cum qua
nati sumus non potest finire. quod diu in car-
ne viuimus. potest quidem minui sed finire
non potest. Unde cum vexamur et impugna-
mur per diuersas temptationes et concu-
piscencias non despemus. quia et sancti
partes nostri talia sustinuerunt. Inter
quos paulus apostolus lumen ecclesie
sic talia paciebat cum dicebat Video
aliam legem in membris meis repugnā-
tem legi mentis mee. Cuius exemplo
docemur. cum audimus illum pugnante
nemo se faciat desperante. Ista comes-
morat beatus augustinus in quodam sermone
sic dicens. Concupiscentia in qua na-
ti sumus. finire non potest quod diu viuimus
quotidie minui potest. finire non potest. De
quo dicit apostolus. Non quod volo hoc a-
go. Non ergo quod vult hoc agit aposto-
lus. quia vult non concupiscere et tamen concu-
piscit. ideo non quod vult agit. non quia il-
la concupiscentia mala traxerat aposto-
lum subiugatum ad concupiscendum. et
ad fornicandum absit lucrabat. non sub-
iugabatur sed quia nolebat habere et hoc
propterea quod lucrabat ideo dicebat non
quod volo hoc ago. concupiscere nolo et
tamen concupisco. nō quod volo ago sed
tamen concupiscentie non consentio.
non enim taliter diceret concupiscentis
as carnis ne perfeceritis si eas ipse per-
ficeret. Sed constituit tibi ante oculos
pugnam suam ne times tuam Si enim

dixisset hoc apostolus Quando videres
moueri concupiscentiam in mem-
bris tuis. cui tu nō consentire. tamē
cum eam moueri videres forsitan des-
perares. et diceres si ad deum pertine-
rem sic non moueret. Vide apostolum
pugnantem. et noli te facere desperan-
tem Video aliam legem in membris
meis etc. Dicit apostolus. Ego quidem
bonum cum male concupiscentie non
consentio. sed non perficio bonum ut
omnino non concupiscam. Rursum er-
go hostis meus quomodo agit malum
et non perficit malum. agit malum. quia
mouet desiderium. nō perficit malum. quia
me non trahit ad malum. et in isto bel-
lo est tota vita sanctorum. Tunc ergo
fratres tenete hunc modum mēte. ser-
uite legi dei. concupiscentie non con-
sentiendo. carne legi peccati concupi-
scentiam sentiendo. sed ex necessitate
quia concupiscitis non quia sentitis. hec bea-
tus augustinus. De eodem dicit quedam
glosa super illo verbo pauli. Velle ad-
iacet mihi. perficere autem non inuenio sic
dicit. Rebellat homo concupiscentie et
non consentit. delectat enim eum vxor a-
liena. et non annuit. mentem auerit.
in secretarium mentis intrat videt for-
is strepentem concupiscentiam. et in-
tus mundat conscientiam. agit ergo bo-
num quod concupiscentie non consentit sed
non perficit bonum ut scilicet omnino non
concupiscat. hec glosa. **I** Nec etiā
pugna inter carnem et spiritum non est pe-
riculosa. sed potius que ad meliorem
statum nos prouocat et pellit. Unde
deus electis suis nōnunquam utiliter sub-
trahit gratias et probat per diuersa tem-
pramenta ut in virtutibus proficiant.
De hoc daniel abbas in sua collatio-
ne sic dicit. Hanc pugnam utiliter no-
stris insertam. membris etiam in apo-
stolo ita legimus Caro concupiscit ad

uerfus spiritus. spiritus autem aduersus
carnez. habemus hic pugnam inuisce
ratā quodammodo corpori nostro dispē
satione dñi pcurante. Quicquid enim
generalit̃ et sine exceptiōe aliqua omni
bus inest. Quid em̃ aliud iudicari p̃t.
nisi ipsi humane substantie post ruinā
primi hoīs velut naturā attributum
et qđ vniuersis p̃gemitū p̃creatumq; de
prehendit. quō non cedendū sit arbi
trio dñi nō nocentis sed p̃solantis in
sertum. causam vero belli huius. i. car
nis et spiritus hanc esse p̃nunciat. ut non
quecunq; illa faciatis que volumus er
go id quod deus p̃curauit ṽt a nobis
possit impleri. i. ut non quecunq; volu
mus illa faciamus. si impleat quid al
liud credi potest esse q̃m noxiū. et ē quo
dammodo vtilis nobis hec pugna dispē
satiōe creatoris inserta. et etiā ad statū
meliozem nos puocans atq; p̃pellēs.
qua sublata p̃culdubio pax ecōtrario
p̃niciosa succederet. Unde dauid des
tionem dñi tam ṽtilem esse cognouit.
ut nequa q̃m orare maluerit ne a deo pe
nitens relinqueret. hoc em̃ sciebat eē in
congruū vel sibi vel humane nature ad
quamlibet puenienti p̃fectiōem. sed
temptari eaz potius deprecatus sic di
cens. Non me derelinquas vsq; qua
q; Alci diceret alijs verbis. Scio qđ de
relinquere soleas vtiliter sanctos tuos.
ṽt eos p̃bes. Aliter em̃ ab aduersario
temptari non possunt. nisi a te paulisp̃
fuerint derelicti. et ideo nō rogo ṽt nū
q̃m me derelinquas qđ non expedit mi
hi. ṽt vel meam infirmitatē sentiēs di
cam. bonū mihi qđ humiliasti me. vel
exercitiū non habeas p̃reliandū. quod
sine dubio habere non potero. si mihi
sp̃s et indurpe colleserit diuina p̃tectō.
sed magis peto ne me vsq; qua q; dese
ras. i. vsq; ad nimitatē. quantum ei
mihi ṽtile est si me paululū sub relin

quas. ut desiderij mei p̃stantia p̃probe
tur. tantum noxiū si p̃ meritis ac deli
ctis nimitū me deserere pariaris. qđ nul
la virtus humana si in temptatiōe diu
tius tuo deserat auxilio sua poterit cō
stantia perdurare et non p̃tinus aduer
sarq; vel potentiā vel factione succūbere
nisi iuip̃se qui es et humanarū virtus
virium p̃sciū ac luctaminū modera
tor. non permiseris nos temptari sup̃
id qđ possumus. sed feceris cū temp
tatiōe exitū ṽt sustinere possimus. hec
daniel abbas. **N**otandus est
etia; de bello qđ inter nos quotidie ge
rit̃. hoc est inter carnem et sp̃m qđ ṽ
ctoriam non potest habere sp̃s aduer
sus carne; sine certamine et magno la
bore. Nam sunt nōnulli qui virtutes
quidē desiderant habere. sed certamē
et laborem p̃ eisdem virtutib; obrinē
dis nolunt subire. De hoc daniel abb.
in collatione pat̃ sic dicit. Cum igit̃
ṽtraq; desideria hoc est carnis et sp̃s
in vno eodemq; statu sint. in hoīe inte
stinū quotidie p̃tra nos gerit̃ bellum.
dum p̃cupiscentia carnis que p̃recipi
tanter fert̃ ad vicia his que ad p̃ntem
requiem p̃tinēt delictis gaudet. quib;
e contra sp̃s p̃cupia aduersata ita de
siderat totis sp̃ualib; studiis inherere.
ut etiam necarios carnis vsus oportet
at excludere. Caro luxurij et libidine
delectat̃. sp̃s ne ip̃s quidem natura
libo desiderij acquiescat. illa cupit sa
tiari somno. repleti cibo. hic ita ṽgila
tis ieiunij saginat̃. ut ne ad ip̃m qui
tem necessarium vite ṽsum somnū ci
bumq; velit admittere. honoribus illa
laudib; hominū p̃fouetur. hic irro
gatis sibi iniurijs ac p̃secutionib; glo
riat̃. inter has igit̃ ṽtrasq; p̃cupiscen
tias animē volūtas in meditullio quo
dam vitupabiliori p̃sistens. nec vitio
rum flagitij oblectat̃. nec virtutibus
C. iij.

acquiescit. sic querit a passionibus tem-
porari vel absolui carnalibus. ut nequa
quidam dolores necessarios sustinere si-
ne quibus desideria spiritus nequeunt possideri
sine castigatione carnis castimonia cor-
poris desiderans obrinere summo vi-
giliarum labore cordis acquirere purita-
tem cum requie carnis spiritualibus exu-
berare virtutibus absque ullius exaspera-
tione quicquid. et patientie gratiam possi-
dere humilitatem christi. sine honoris ia-
ctura mundum exercere. religionis sim-
plicitatem cum seculari ambitione secta-
ri. christo cum hominum laude ac fauore seruire
discretionem vitatis sine concupiscen-
tia vel tenui offensione proferre. postre-
mo sic vult futura persequi bona. ut pre-
sentia non amittat. hec daniel abbas.
¶ Sed et hoc considerandum quod cum tem-
ptationibus et concupiscentiis carnalibus
resistit animus. tribulationes ex hoc su-
stinet. Si vero admittat eas et consentit
tunc non tribulationem sed potius sol-
lationem et delectationem in ipso animo
pariunt. Si vero cupimus vincere vitia
omnesque per praria hoc est per virtutes vitia
eurent. Unde dicit beatus bernardus. Quare
tribulamur in temptationibus nisi cum
resistit contaminatio concupiscentie
repugnat. si enim voluntarie admittuntur
iam tribulationem non ingerunt sed
potius solationes. luctamur ergo cum
his vitiis quod in eis resistimus et tunc
supplantamus quando ita victa sunt.
ut amplius non impugnent. que et si
perfecte vincere cupimus. oportet ut
eorum praria in nobis plantemus ut
videlicet contra cupiditatem vel auar-
itiam quam mundus ingerit pauper-
tatem. contra voluptatem austeritatem.
contra superbiam plenam humilita-
tem induamus. Que tria cum perfecte vi-
te nostre infederint. iam mundum per-
fecte contemnimus. hec bernardus.

Etiā notandum quod nonnulli iusti vi-
ri flagellis atteruntur et circa hoc etiam
temptationibus fatigantur. sustinent namque
infirmiratē corporis vel aduersitates
tribulationum. et tamen non deest eis tempo-
ratio carnalis delectationibus sed electi
hominum temptationibus repugnant. repro-
bi vero illis consentiunt. De hoc bea-
tus gregorius in. iiii. moral. sic dicit.
Plerumque enim et aduersa exterius pa-
rimur. et intra temptationum impulsu
fatigamur. ut et flagella carnis crucietur
et tamen ad mentem carnalis suggestio
mundet. Hinc est quod iheremias de-
plorat dicens. Foris interficit gladius et
domi mors simul est. Foris enim gladi-
us interficit cum nos exterius vindicta
feriens configit sed domi mors simul
est quia et flagella sustinet et tamen in-
tus conscientia a temptationum sordibus
munda non est Sed et hec aliter agun-
tur a reprobis aliter ab electis. illorum
namque corda ita temptantur ut consentiant
illis et temptationes quidem suscipi-
unt. sed repugnant illorum mens delecta-
biliter capit. et si ad tempus quod male
suggeritur displicet sed postmodum per
deliberationem liber. Isti vero sic tem-
ptationum iacula excipiunt. ut semper
resistendo fatigantur. et si quando usque
ad delectationem mentis rapiunt. ipsa tamen sub
reptione sue delectationis erubescunt et
forti censura redarguntur quicquid extra
se exurgere carnale deprehendunt. hec gre-
go. Sciendum etiam quod magna est miseria
hominum in peregrinatione degentium et in
isto mundo peruersantium. quia si quis
peruersus est se sibi. nam eterna dam-
natio post hanc vitam eum sequitur. si
quis vero iustus fuerit diuersis tribu-
lationibus et temptationibus afficitur
nec leuare caput permittitur Unde be-
atus iob dicit. Et si impius fuero ve-
niet mihi et si iustus non leuabo caput satum

tatus afflictione et miseria. Quod beatus gregori. ix. mora. exponit sic dicens. Impius namque de his iustus miseria. quod et eterna reprobus damnatio sequitur. et electus quisque doloribus transitorie aduersitatis expiat. impius caput leuat sed elatus enadere de quod sequitur non valet. Iustus labore sui certaminis afflictus caput leuare non sinit. sed pressus a perpetua afflictione liberat. Ille voluptatibus erigit. sed supplicis sequentibus mergit. iste in dolore deprimitur. sed tamen a pondere eterne aduersionis absconditur. Consideras hec vir sanctus dicit. Et si impius fuero. ac si aperte de ploret dicens. Aut subtractus carnis desideris supplicio eterno subijctor. aut repugnans illicitis motibus pena puniti crucior. quod a labore certaminis liber non sum sed superna dispensatio idcirco nos tota sibi intentione seruientes carnis nostre permittit impugnationibus percuti. ut ne mens nostra in superbia audeat presumptione sue securitatis eleuari. ut dum pulsata trepidat. in solo auctoris adiutorio spei pedem robustius figat. Hec gregori. Filius.

Cire desidero vir homo possit vivere in hoc modo sine temptationibus.

Capitulum III. Pater.

Cire debes quod nemo potest esse sine temptationibus super terram. si vero tollis aliquam temptationem quam quis patitur securus et timidus expectet aliam. nec unquam debet sibi in corpore etiam huius mortis requiem polliceri. quod sicut nec mare fluctibus. ita nec vita hominis carere potest temptationibus. De hoc beatus bernardus sic dicit. Hic premontes vos esse volo neminem super terram absque temptatione victurum et cui forte tollitur aliquis securus aut magis pavidus expectet aliam. et sic perat ab ea liberari

ut nunquam sibi in corpore mortis huius libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Quia in re consideranda est nobis tam benigna erga nos diuine dispensatio pietatis ut quibusdam nos temptationibus pariat diutius occupari. ne forte periculosiores occurrant. ab aliquibus vero citius liberari. ut possimus in alijs quas nobis utiliores fore preiudicet exerceri. Necessarium est enim ut remaneant temptationes. quis enim coronabitur nisi qui legitime certauerit. quod autem certabimus si de sit quod impugnetur. quid mihi cum victoria cum non sum in pugna. Ergo deus misericorditer nobiscum agens vult nos tribulationibus exerceri ut quod virtuosus operibus a nobis non potest extorquere. saltem in laboriosis tribulationibus obrineat a nobis deus. et ideo sicut mare non fluctibus. vita hominis carere temptationibus non potest. Nec potest pax firma et solida esse nisi in regione sua. tot enim temptationibus plena est vita nostra ut non immerito tota vita ipsa temptatio debeat appellari. hec beatus bernardus. Nullus ergo etiam qui in virtutibus profecerit multum quod diu est in hac corruptibili carne potest carere temptationibus et non moueri illicitis desideriis ac cupiditatibus. cum malignus spiritus acrioribus pulset temptationibus eos quos viderit magis resistere vitijs et insistere virtutibus. Unde Leo papa. Quis hac fragili carne circumdatus et in isto mortis corpore constitutus etiam qui multum valdeque profecerit ita iam de sua perfectione securus sit. ut ab omni se illecebratum periculo credat alienum. licet donec sanctis gratia diuina quotidianam victoriam. non tamen aufert materiam dimicandi. quod et hoc ipsum de misericordia protegentis est. quia nature mutabili ne de confecto prelio superbis.

C. iij.

retur semper volunt superesse quod vince-
ret. nam nullis illecebris commoveri nul-
lis cupiditatibus titillari non est istius
vite. que tota temptatio est et qua nimi-
um vincitur. quod vinci ab eodem non vere-
tur. Superbum est enim de non peccandi
felicitate presumere. cum hoc ipsum pre-
sumptum est sic dicente iohanne Si
dixerimus quod peccatum non habemus
nosmetipsos seducimus. nemo ergo se
fallat. ne decipiat neque ita quisque de
cordis sui puritate confidat. ut putet se
nullis temptationum periculis subiacere.
cum pugnet ille temptator acrioribus eos
pulsat infidels quos maxime viderit
abstinere a peccatis. hec leo papa. De
hoc dicit beatus gregorius .iiij. vel .viij.
moral. Nequaquam in hac vita per exerci-
tationem iusticie peccatum deserit. ut in ea-
dem iusticia inconcussa maneat. quod et si
iam a cordis habitaculo culpam recti-
tudo eliminat. ipsa tamen culpa que repelli-
tur cogitationis nostre foribus assidens
ut sibi apparet pulsatur. Unde per moy-
sen dicit. Factus est mane atque subiens
factus est vespere. Mane quippe ad ves-
perum ducit quia nimirum lucem res-
titudinis umbra sequitur temptationis.
sed quod electorum lux temptatione non ex-
tinguit. nequaquam nox sed vespere facta
perhibet. quod nimirum sepe temptatio
in corde electorum lumen iusticie abscen-
dit sed non interimit. quasi ad pallores
trepidationis pertrahit sed funditus
non extinguit. electi ergo post somnum res-
urrectionis appetunt. post resurrectionem
vespem perstolant. quod de peccato ad iu-
sticie lumen positi semper se contra illece-
bras temptationum parant. quas nimi-
um non timeant sed expectant quod humi-
litaris sue rectitudinem etiam temptamen-
ta perficere non ignorant. quantalibet autem
contra temptationem suam virtute preten-
derint habere integram salutem neque

unt quousque dies patris vite finiatur.
Unde per iob dicit. Et replebor dolore us-
que ad vespere. modo namque aduersa irru-
unt. modo ipsa quoque prospera callida
bilaritate blandiunt. modo surgentia
vitia bellum carnis excitant. modo de-
victa vitia animum ad elationem vo-
cant. Bonorum igitur vita doloribus usque
ad vespere replet. quod quousque tempus
corruptionis agitur interna externaque af-
flictione percutitur et salutis securitatem
non inuenit nisi dum dies temptationis
relinquet. hec gregori. Sancti
tamen vellent et desiderant non moueri illi-
citis concupiscentiis et delectationibus
sed efficere hoc non possunt quod diu in car-
ne viuunt. Unde restat ut ipsi concupi-
scentiis et delectationibus carnis resis-
tant. quod diu in hoc corpore corruptibili
deo militant. Hec et quedam alia bea-
tus augustinus in libro de vitiis apostoli com-
memorat sic dicens. Caro concupiscit
aduersus spiritum. et spiritus aduersus
carnem. hec sibi inuicem aduersantur. ut
non ea que vultis faciatis. Quid est non
que vultis faciatis ut omnino nulle sint
concupiscentie malorum et illicitarum de-
lectationum. quod quis sanctus hoc velit
non efficit. quod diu hic viuunt hoc non im-
pletur. quid ergo restat spirituambu-
late et quod non potestis efficere ut concupi-
scentias carnis presumatis. concupi-
scentias carnis ne perficiatis Consum-
mare quidem illas atque finire et penitus
extirpare omnino velle debetis. sed quod diu
sint in vobis et alia lex in membris vestris
repugnans legi mentis vestre. concupiscentias
carnis ne perfeceritis. sed cum per-
turbat vos temptatio. audite psalmi-
stam dicentem. Miserere mei domine
quoniam infirmus sum. et anima mea
turbata est valde. et tu domine usque
quo. Quid est usquequo nisi quousque
probes. quia ego subuenio. si enim ci-

ro subuenire lucramen non sentires-
tanq̃ de tuis viribz superbites. ⁊ per
istam superbiam nunq̃ ad victoriam p-
uenires. Dictum est quidez. adhuc te
loq̃ntē dicam. ecce assum. sed deus cū
differt adest ⁊ differendo adest. ne p-
ram cum implet voluntatē perfectam
non impleat sanitatem. Non em̃ fr̃es
mei apostolo paulo non aderat qui cū
certaret ne extolleret timebat. in ma-
gnitudine inquit reuelationū mearū
ne extollar. sed virtute medicamentū
qđ sibi dicit appositū. ne extollar inq̃t
datus est mihi stimulus carnis mee an-
gelus sathane qui me colaphiset. Ca-
put cedebat ne caput extolleretur. An-
tidotū quasi qđ de serpente p̃ficif. ⁊
p̃pterea tyziaca nuncupat. Sed nun-
quid in temptatōe dñs deerat. Deni-
q̃ ut sciatis qđ aderat. videre quid te
roganti r̃ndeat. dixit inquit mihi. suf-
ficat tibi gratia mea. nā virtus in infir-
mitate perficitur. Ego inquit noui me
dico optimus in quē tumorem p̃gat
qđ volo sanare. quiesce. adhibeam qđ
scio. Sufficit tibi gratia mea. non suf-
ficat tibi voluntas tua. Opus etiam no-
strū in hac vita debet esse actōes carnis
spū mortificare. quotidie affligere mi-
nare. frenare. interimere. q̃ multi em̃
p̃ficientes iam non delectant que an-
te delectabant qñ delectabat ⁊ nō con-
sentiebat mortificabat. qđ iam non de-
lectat mortificatū est. calca mortuum.
transi ad viuū. calca iacentē. p̃flige cū
resistente. mortua est em̃ vna delectatō
sed viuit altera. sed illi dū nō p̃sentis
mortificas. cū ceperis omnino non de-
lectari mortificasti. hec est actio nostra
hec est militia n̄ra. in hoc agone dū cō-
fligimus deū habemus spectatores. in
hoc agone cū laboramus deū habemus
adiutorē. si em̃ nos ipse non adiuuat.
nō dico vincere. sed nec poterimus pu-

gnare. Cū ergo dixisset apostolus. Si
autē spū actiones carnis mortificaueri-
tis viueris. ⁊ illas concupias carnis
mortificare quibz non est p̃sentire ma-
gna laus est. quas non habere p̃fectio
est. hec augusti. R Et notandū qđ
sunt nonnulli qui cū patiunt aliquas
tribulatōes vel temptatōes locum ali-
um querunt ad manendū vt p̃ hoc pos-
sint quietius ⁊ cū minori impedi-
mento deo seruire. sed homo in hac vita po-
situs in nullo loco q̃uis etiam secreto
potest sine temptatōe viuere. imo ple-
rumq̃ ibi maior dolor temptatōis in-
uenit vbi mutando locū requies spera-
batur. Hoc autē permittit omnipotēs
deus vt homo cognoscat infirmitates
suas ⁊ humiliet. ⁊ nō in p̃nti vita re-
quies sed in futura queras. De hoc be-
atus grego. xxiij. moral. exponens il-
lud dictum. Increpat quoq̃ per dolo-
rem in lectulo. ⁊ oīa ossa eius marces-
cere facit. sic ait. Cum quisq̃ curis se-
cularibz fatigaueris desere p̃ diuinā
grām huius mundi itinera laboriosa
p̃pungit cogitare solet quomō p̃ntis
vite desideria fugiat. ⁊ ab eius labori-
bus requiescat. sibiq̃ mor̃ desiderate
quietis ordinē querit. ⁊ velut qđdam
stratū sic a cunctis laboribz locū inue-
nire p̃cupiscit. sz qđ in hac vita adhuc
homo positus in cuiuslibet ordinis lo-
co. in cuiuslibet secreti recessu sine tēp-
tationibz viuere nullatenus p̃t. Plez-
q̃ in id qđ ad requiē p̃stituit maior do-
lor temptationis inuenit. Unde recte
per p̃phetam d̃r. vniuersum stratū eius
versasti in infirmitate eius. ac si dice-
ret. Dē qđ hic sibi placuit ad requiē.
hoc muraui ei occulto iudicio ad p̃tur-
bationem. quod p̃ quodam p̃silio agi-
tur vt huius peregrinationis tempore
electorū vita perturbet. Via quippe ē vi-
ta p̃sens qua ad patriam tendimus

Et idcirco hic occulto iudicio frequē
ri perturbatione conterimur. ne viam
pro patria diligamus. solent em̄ non
nulli viatores cū amena fortasse prata
in itinere sp̄ciunt ⁊ p̄gendi moras
innectere ⁊ accepti itineris rectitudi-
nem declinare. eorūq; gressus tardat
pulcritudo itineris. dum delectat ele-
ctis suis ad se p̄genib; dñs huius mū-
di iter asperum facit. ne dū etiā quisq;
vite p̄ntis requie quasi viē amēitate
pascit. magis eum diu pegrinare quā
citius puenire delectet. ne dū oblecta-
tur in via. obliuiscat qd̄ desiderabat in
patria. qz ergo in hac vita omnis no-
stra quam forte pauimus requies per-
turbat recte dicit. Increpat quoq; p
dolorem in lectulo id est in presentis
vite requie vel temptatōis nos stimu-
lis vel flagellis afflictione conturbat.
nāz sepe humanus animus quamlibet
breui tempore sine temptatione in bo-
nis studiis fuerit. mox de eisdem studi-
is in quib; quiescendo se exerit. de ip-
sis virtutib; quib; multiplicari m̄tis
dum perficere se sentit elabitur. Unde
pio rectoris nostri moderamine spul-
su temptationis afficit. vt in eo ipso
profectus sui elatio comprimat. quā
propter postq; dixit increpat quoq; p
dolorem in lectulo aperte subiungit ⁊
omnia ossa eius marcescere facit. Os-
sa in sacra scriptura drutes accipimus
sicut scriptum est. Dominus custodit
omnia ossa eorum. vnum ex his nō cō-
teret. quod vtiq; non de ossib; corpo-
ris sed de virib; dñi mentis. Cūz ergo
increpat p dolorem in lectulo. omnia
ossa facit marcescere. qz cūz ea requie.
quam nobis ab hoc seculo preparamus
flagello temptationis afficimur. quia
fortasse de virtutib; nostris inflari po-
tuimus. cognito infirmitatis nostre te-
dio extenuamur. cū em̄ sicut cupimus

ad deum p̄ficimus si p̄fectum nostrus
nulla temptatio pulsaret. alicuius for-
titudinis nos esse crederemus. Sed
qz nobiscū sup̄na dispensatione agi-
tur vt infirmitatis nostre qz proficien-
tes obliuiscimur temptari recolamus
⁊ in p̄fectu nostro quid in diuino mu-
nere ⁊ in temptatione cognoscimus
quid de p̄p̄is virib; p̄sumamus. que
nos p̄fecto temptatio ad plenus cape-
ret. nisi protectio sup̄na seruaret. sed
pulsat nec frangit. ipellit nec mouet.
quarrit. nec deſcit. vt de infirmitate sē-
ciamus eē qd̄ quatimur. ⁊ diuino mu-
nere esse q̄ stamus. Nec greg. Et qz
impossibile est hominē in hac vita non
temptari. ideo omnes tam iusti q̄ pec-
catores quotidie orant dicētes. Et ne
nos inducas in temptationem. nō em̄
est orandus vt non temptem sed ne in
temptationē inducamur. hoc est tem-
ptationi p̄sentiamus. qd̄ beda etiā in
quadam omelia tēgit sic dicens Im-
possibile est hominē q̄ diu in hac vita fu-
erit non temptari. vnde oēs tam iusti
q̄ peccatores quotidie in orōne dicūt
ne nos inducas in temptationē. Non
ergo p̄cipit dñs orandū vt non tēpre-
mur. s; ne in temptationē inducamur
S Aliud ē em̄ tēptari ⁊ aliud est in
temptationē induci. temptat quilibet
qñ vel aīa vel corpore in delectationē
alicuius vitij titillat. inducit vero in
temptationē si sue delectatiōi cepit cō-
p̄sentire. hęc beda Considerans beatus
iob q̄ ppter lapsum primi hoīs huma-
nū genus tot miseras tēptationū in
hoc mūdo sustinet. istam vitā totā esse
temptationē sic denominat dicēs Mi-
liria est vita hoīs sup̄ terrā. qd̄ beatus
greg. viij. moral. exponēs sic ait. Hoc
in loco translatione veteri nequaquā mi-
liria vita hominis. sed temptatio voca-
tur. Tēptatio itaq; ipsa miliria est qz

dum ptra malignoꝝ spūum infidias
vigilat. in belloꝝ pinctu pculdubio
erudat. Notandū vero qd hxc eadeꝝ vi
ta hominis nō temptatōem habere dō.
sed ipsa temptatō esse perhibet. Spon
te quippe a statu pditionis lapsa ⁊ cor
ruptionis sue putredine subdita. dum
sibi ex semetipsa molestias gignit hoc
est iam facta qd tolerat. qz enim statuz
mentis inclinata deseruit. quid in se ni
si morum varietatis vnde nunc ⁊ si ad
summa appetenda se erigit mutabili
tatis lubrico impulsu. prius a semet
ipsa cadit. vult in ptemplatōe stare sꝫ
non valet. cogitationis gressum figere
nitit sed infirmitatis sue lapsibꝫ ener
uat. que minuz mutabilitatis sue one
ra qz volens expetit nolens portat. qui
etus homo carnē possidere potuit si be
ne ab auctore pditus possidere voluissꝫ
cū se ptra pditionem erigere studuit. in
semetipso ptnus carnis ptumeliā in
uenit. Sed qz cum culpa simul ab ori
gine etiam pena ppagat inserta infir
mitatis vitio nascimur ⁊ quasi nobis
cū hostem ducimus quē cum labore su
peramus. Sic itaqꝫ humana vita tēp
ratio est. vt ⁊ sua ab iniquitatis perpe
tratōe pcescit. in ipsis tñ bonis operi
bus modo maloꝝ memoria. mō sedu
ctionis caligine. modo intentionis sue
interruptione fusces. Alius namqꝫ a
luxuria carnem refrenat sed tñ adhuc
luxurie fantasinata tolerat. qz que vo
lens fecit. loꝝ inuitus meminit. ⁊ pe
nam sustinet quam voluptatē purabat.
Quia vero ad deuictā culpam retrahi
metuit. ventrem abstinentie rigore re
stringit. vultusqꝫ ex abstinentia palle
cit. cumqꝫ in facie palloꝝ aspiciat reue
rēda ab hominibꝫ vita laudat. moꝝqꝫ
inanis gloria ad abstinentis animū cū
verbis fauoris quam cōcussam mens
dum subigere non valet. eum per queꝫ

venerat tergere a facie palloꝝ querit.
sicqꝫ fit vt infirmitatis nexibꝫ ligata.
ad palloꝝ abstinentie fugiens iterū p
alimēta subdi luxurie metuat. aut im
pulsu luxurie per abstinentiam supe
rans palloꝝem suū inani glorie milita
re perimescat. Alius lapsus supbie to
to iam desiderio supans statum humi
liratis apprehendit cumqꝫ supbientes
quosdā vsqꝫ ad oppressiones innocen
tium erumpe pspicit. zeli excitatione
succensus postponere aliquotiens co
git qd decreuit vim rectitudinis sꝫ au
toritate ptradicit. vnde plerumqꝫ fit.
vt aut humilitatis studio zelum recti
tudinis deserit aut rursum zelo rectitu
dinis turbet humilitatis studiū quod
tenebat Cumqꝫ seruari simul ⁊ zeli au
toritas ⁊ pposita humilitas nō possit.
sibi metipso hō ex ptebarōe incognitꝫ
reddidit ita vt vehementer ambiat. ne apd
seductū animū aut supbia se autorita
ti zeli insinuet. aut torpoꝝ pavidus hu
militatem fingat. Alius amore pditionis
excitatus a terrenis cogitationibꝫ
mentem curat assidua oratione suspen
dere. atqꝫ hanc in secreta quietis intis
ine securitate collocare. sed in ipso o
rationis sue ascensu dum eleuari ab in
timis nitit inferiorꝝ fantasinata reuer
berant. atqꝫ ad intuendam lucem mē
ris oculus tendit. sed ex corporeo visu
surgentibꝫ terrenarum rerum ymagi
nationibus obscuratur. Vnde fit ple
rumqꝫ vt intendentis animus ipsa sua
infirmitate fatigatus aut orationez de
serens torpeat desidia. aut si diu in ora
tione māserit. ante eius oculos occul
tarum ymaginum caligo desenescat.
Bene autē dicitur. Temptatio est vi
ta hominis super terrā. quando quoqꝫ
ibi reatum descensionis inuenit. vbi se
profectum comprehendere ascensionis
putauit. Et inde mens pfundit vnde

furgere a perfusione nitebat. et per hoc ad semetipsam diuerberata iam redeat. per quod enim semetipsam iam collecta et coadunata transibat. Temptatio igitur est vita hominis super terram. quod aut aliena ut virtutibus ad celeste promeritum surgere non valet. aut vitata domus spiritualibus aliquando in deterius ex occasione virtutis ruit. hec greg. **T** De eodem etiam per quendam dicit. Nullus gradus perfectioris quantumcumque excellens in tota vita potest et quolibet tempore vel preteritis potest esse sine temptatione et tribulatione. quod nihil nisi temptatio est vita hominis super terram. unde dicit iob Militia est vita hominis minimis super terram per quam. scilicet militiam pugna continua instaurat contra tres hostes viatoris. scilicet carnem mundum et diabolum. hec ille. Considerantes igitur quod non sit pax in ista vita que plena est temptationibus. profugiamus ad creatorem nostrum et humiliter postulemus ab ipso auxilium. ut temptationibus resistere valeamus. ad quod hortatur beatus bernardus. sic dicens. Non potest esse pax firma et solida nisi in regione sua in tot temptationibus est vita nostra ut non immerito tota ipsa temptatio debeat appellari. Sed qui sumus nos aut que est fortitudo nostra ut tam multis temptationibus resistere valeamus. cum temptationis impetum sentimus in cogitatione. statim fugiamus ad ipsum et humiliter postulemus auxilium nonne cooperatur nobis in bonum illa temptatio. Unde et humiliores efficimur et cautiores. hec bernardus.

Filius.

Qupio informari de virtutibus que se pallegant sub virtutis specie ac etiam de prauis consiliis et laqueis demonum. quibus solent fideles et christi milites temptari.

Ca. V. Pater.

Sire debes quod triplex est temptatio manifesta

et impetuosa et fraudulenta. Temptatio manifesta est cum quis temptatur plurimam superbiam aut auaritiam et cetera vitia que aperte et manifeste mala sunt. hac temptatione temptantur infirmi ac teneri in quibus nondum radicans est timor et in quibus amor seculi non est extinctus et ideo reaccendit et ex concupiscentiis mundi sicut candela adhuc fumigans cito capit flammam. Temptatio vero impetuosa est. que quasi violenter ad peccandum stimulat. et hec temptatio solet fortiores impetere. ut qui mollioribus non flectuntur duris et robustis temptationibus quasi ventis validis enellatur. Temptationes fraudulente sunt. que sub specie boni se palliant. et licet quosque rudes vel stultos decipiant. qui nondum cognouerunt altitudinem sathane. id est astutias eius. tamen singulariter perferis et bene proficientibus insidiant. Unde dicit psalmista. In via hac que ambulabam absconderunt. Et beatus paulus. Ipse sathanas transfiguratur se in angelum lucis. Si enim in eis sua figura appareret que turpis est horrerent eum et fugerent. si aperte impugnaret eos elisterent ei et auxilio dei fugarent eum et vincerent et sic apud eos non proficeret. boni enim qui mundi sunt detestantur immunda peccata. quod virtuosus sunt virtualiter contra omne malum repugnant. quod malum est agnoscunt. venit ergo angelus sathane in specie angeli boni quem credit a bonis diligi ut tanto facilius decipiat eos quo bonus nuntius putatur. et qui non soleat nisi bona nunciare et suadere. Unde dicit beatus bernardus Bonus nuntius quasi nisi boni similitudine deceptus est. et ut facilius recipiat eius persuasio. primo sola bona proponit postmodum mixta malis. tandem falsa bona sed vera mala. postremo cum irriterit eos et illa quiauerit insolubiler caput re-

nenatum erigit. et etiam in aperta peccata eos deicit. sicut scorpius qui blandam faciem habet et caudam venenosam cum qua occidit. quanti sub specie spiritualis dilectionis seminas spirituales visitant. et per orationum ipsarum obtentu. ecce quanta puritas in intentione prima. scilicet castitas et deuotio. postea sequuntur longe per fabulationes. modo de deo. modo de mutuo ipsorum amore et fide. et deinde sequuntur amorosi aspectus. Ecce quomodo mixta sunt tam bona spiritualis consolationis et collocutionis et fidelis affectionis cum malis inutilis consolationis et incaute familiaritatis et inutilis occupationis cordis circa dilectionem. tandem persequuntur falsa bona sed vera mala. scilicet amplexus. oscula et cetera inconuenientia que omnia suspecta sunt. et carnalis affectionis indicia. et turpis operis prelude. **X** Et notandum quod hec affectio carnalis siue amor inordinatus ortum habet ex nimia familiaritate que nunc est bona et ex suggestionibus et inuersionibus dyabolicis. et non solum solet haberi inter religiosam et religiosam. verum etiam inter feminam et feminam. masculum et masculum cuiuscunque conditionis tam secularium personarum quam etiam religiosarum personarum. Inter seculares et carnales hic amor totaliter est carnalis. nec habet aliquid de spirituali amore. qui cum preualeat et ei non resistit. ad magnam immundiciam et turpitudinem carnis hominem pertrahit. de qua nec loquendum est. inter religiosos vero hic affectus siue amor est spiritualis. postmodum crescente quadam familiaritate et suggestionem temptatoris solet admisceri carnali affectione. postremo vero preualente dyabolo et eius temptatione. ac propria negligentia. torus hic amor mutat in carnalem amorem quia astutus diabolus primo occultat

temptationis laqueum. donec amor crescat et tenax fiat. et quis corda timens deus huiusmodi amor carnalis non obzuet. tamen qui hanc passionem sustinent magna impedimenta in spirituali libro exercitiorum et in amore dei patiuntur. Et licet homo timorem dei ac sue scientie pre oculis habens in flagitium magnum non incidat. tamen magnas molestias animi et remorsus quosdam conscientie propter talem temptationem die nocturne in anima tolerat. Unde necesse est ut quilibet qui se per hunc inordinatum amorem pulsari considerat antequam nimis preualeat et in aliquo anime periculum deducat huic anime periculose temptationi resistat. In hunc etiam modum superbia se sepe palliat. sepe auaricia. inuidia. et alia vitia que cum non audet bonos temptare aperte quos sciunt odire omne malum. aliquod virtutis velamen assumunt ne agnoscant esse quod tamen sunt. sicut qui se mentis amicum esse donec dolose admissus interficiat. De his virtutibus que sub specie virtutum se regunt et de remediis contra hec vitia videlicet confessione beatus gregorius in. iij. moralium. sic dicit. Quisquis subigere vitia appetit. et ad eterne retributionis culmen inuadere intentionis gressibus tendit. quo magis vallari se vitiorum bello vndique respicit. eo se virtutum armis robustius accingit. et tanto minus iacula metuit. quanto contra hec conuenientia fortiter pergit. Sed plerumque dum contra hoc temptationum bellum fulciri magnis virtutibus nitimur. quedam se nobis vitia sub specie virtutum regunt. et quasi blanda ad nos facieminiunt. sed cuius aduersitates sunt discussa sentiuntur. Unde et amici beati iob quasi per consolationem veniunt. sed in contumelias presumunt quia infidantia vitia virtutum facies assumunt. sed hostili inuentione nos

feriunt. nam sepe immoderata ira. iusticia. et sepe dissoluta remissio vult misericordia videri. sepe incautus timor humilitas sepe effrenata superbia. appetit libertas apparere. sed si erumna nostre captiuitatis agnoscimus. si ex amore patrie in intimis dolemus. virtutia que male letis subrepunt. bene tribus preualere non possunt. Unde et bene subdit de amicis beati iob. Cumque eleuassent oculos suos. percul non cognouerunt eum. Afflictos enim nos vitia minime cognoscunt. quia triste cor moritur pulsaue rint reprobara resiliunt. et que nos letos quasi nouerant. quia penetrabant. merentes cognoscere nequeunt. quia ipso nostro rigore franguntur. sed antiquus hostis quo in eis fortiter deprehendi se conspiciat. eo illa sub virtutis ymagie alius abscondit. Unde subdit Et exclamantes plorauerunt scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum sederuntque cum eo in terra. signat enim pietas per ploratum. Discretio per scissionem vestium. effectus operis per puluerem capitis. humilitas per sessionem. Aliquando enim pium quid hostis infidias simulat. ut ad crudelitatis terminum perducatur. sicut est conspectus per disciplinam culpam prohibet. quatenus que hic non reprimuntur gelene igni feriant. Aliquando discretionis imaginem oculis obicit et ad indiscretionis laqueos perducit. sicut est cum impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimenteris quam discrete procedimus. sed in discrete contra nos bella carnis concitamus. Aliquando autem affectum simulat bonorum operis sed per hunc inquietudinem irrogat laborum sicut est cum quis quiescere non valet et quasi de ocio iudicari timeat. Aliquando enim imaginem humilitatis ostentat. ut affectum humilitatis subtrahat. sicut est cum quosdam plus sunt infirmos atque inutiles sibi.

metipsis asseritur dum se nimis indignos considerant. res in quibus potestesse premis poterant ministrare primescant. sed hec vitia que sub virtutibus specie antiquus hostis occultat. valde subtiliter manus per punctum examinat. qui enim veraciter intus dolet. que agenda foris quere non agenda sunt fortiter preuidet. si enim vis per punctum in intimis afficit omnis strepitus prauae suggestionis obmutescit. et si cor veraciter dolet. linguam contra nos vitia non habent. hec greg. A Et notandum quod antiquus hostis tanta se arte palliat. ut nonnunquam ante oculos decepte mentis vitia virtutes fingat. ut exinde quisque quasi expectet premia. unde eterna dignus est inuenire tormenta. et propter hoc eo tardius mens vitium deserit. quanto per virtutis speciem decepta premiorum etiam de eo retributionem querit. De hoc beatus greg. xxij. moral. exponens illud dicendum. carrilago illius quasi lamine ferree sic ait Qui enim per cartilaginem nisi similis latio ossis accipit. Carrilago namque ossis ostendit spiritum sed ossis non habet firmitatem. Et sunt nonnulla vitia que ostendunt in se rectitudinis speciem sed ex prauitatis perdeunt infirmitate. hostis enim nostri malicia tanta se arte palliat. ut plerumque ante decepte mentis oculos culpas virtutes fingat. ut inde quisque quasi expectet premia. unde eterna dignus est inuenire tormenta. Plerumque in vlciscendis vitiis crudelitas agit. et iusticia putat. atque immoderata ira iusti zeli meritum credit et cum a distortis moribus peccantes dirigi caute debeant. violenta inflexione franguntur. Plerumque dissoluta remissio quasi mansuetudo ac pietas habet et dum plus quam decet delinquentibus temporaliter parcitur ad eterna supplicia crudeliter reseruat. Nonnunquam effusio misericordia creditur et

dum male servare culpa penis spargi
quod acceptum est non timeat. Aliquid
mor incompetens humilitas credit. cum
ipali formidie pressus quisque a defen
sione veritatis tacet. arbitrat quod iuxta
dei ordinem humilem se porioribus ex
hibet. Aliquid vocis superbia veraviri li
bertas estimat. et cum per elationem veri
tatis pradicis peccatis veritatis defen
sio putat. sepe ad ea que agenda sunt
cauta precipitatio laudandi servorum stu
dij credit. et cum desideratum bonum in
tempestiva actione corrumpitur. eo agi
melius quo celerius estimat. sepe ac
celerandi boni tarditas consilium putat
et cum expectat ut per extractionem perfici
at. hoc insidians mora supplantat. igitur
cum culpa velut virtus aspiciat necessa
rio pensandum est. quod tanto tardius mens
vitium suum deserit. quanto per virtutis
speciem decepta premiorum etiam de eo
retributionem querit. facile autem culpa
corrigitur. que et erubescit. quod esse culpa
sentit. quod itaque error cum virtus credi
tur difficilius emendatur. recte dicitur. carri
lago illius quasi lamina ferrea. Belus
morbis est iste quo sub preterito boni cal
liditatem suam fraudulentius exhibet. ut
eo in culpa mentem durius tenet. Hinc
est quod nonnunquam hi qui quasi viam sancti
tatis appetunt. in errorem lapsi tardius
emendantur. Rectum quippe estimant esse
quod agunt. quod sicut excolende virtuti sic
vitio perseverantiam iniungunt. rectum
estimant esse quod agunt. et idcirco iudi
cio suo emixius serviunt. hinc greg. B

Notandum etiam quod sunt diversae tem
ptationes et laquei dyaboli ac perplexita
tes ut plerisque ita peccare faciant ut si
fortasse peccatum fugere appetant. non tam
fine aliquo peccati laqueo evadant.
nec etiam valeant ab uno vitio solvi. nisi
consentiant in aliquo ligari. Sed cum a
liquis sic circumdatus laqueis dyaboli

fuerit. ut nequaquam sine peccato transi
re et evadere eius retia possit. ibi viam
evadendi querere studeat. ubi minus
periculum anime esse speraverit De istis
perplexis temptationibus dyaboli beatus
greg. xxi. mora. tractans illud. Nervi
testiculorum eius perplexi sunt. sic ait.
Nervi testiculorum eius perplexi sunt pe
stifera argumenta machinationum eius
Per ipsa quippe calliditatis sue vires
erigit. et fluxa mortalium corda corrup
pit. Testiculi eius sunt suggestiones po
ne. quibus in mentis corruptione ferve
cit. atque in stuprata anima iniqui ope
ris plenum gignit. sed horum testiculorum
nervi perplexi sunt. quod suggestionum eius
argumenta implicatis inveniuntur
alligant. ut plerisque peccare faciant.
quatenus si fortasse peccatum fugere cupi
ant. hoc sine aliquo laqueo peccati non
evadant. et culpam faciunt dum vitant ac
nequaquam se ab una valeant solvere. nisi
consentiant in aliam ligari. Quod melius
ostendimus si qua ex peruersatione hominum
allegatiois huius exempla perferamus
Ecce enim quidam duos mundi amicitia
as appetit. cuilibet alteri simile sibi vi
tam ducenti. quod secreta illius omni silentio
pregat iureiurando se astringit. sed is
cui iuratum est adulterium perpetrare cog
noscit. ita ut etiam maritum adultere occi
dere conetur. is autem qui iusiurandum
prebuit ad mentem reuertitur. et diversis
hincinde cogitationibus impugnat. at
que hoc filere formidat. ne silentio adul
terij simul et homicidij princeps fiat et per
dere trepidat. ne reatus se perire ob
stringat. perplexis ergo testiculorum ner
vis ligatus est. qui in quolibet partem
declinet metuit. ne a transgressionis co
tagio liber non sit. Alius cuncta quod mun
di sunt derelinquens. ac per omnia fra
gere voluntates proprias querens. alie
no se subdere regimini appetit. sed euz
D. ij.

qui sibi apud deum preesse debeat mi-
nus cauta inquisitione discernit. cui for-
tasse is qui sine iudicio eligi-
tuz pesse iam ceperit. agi que dei sunt prohibet
que mundi sunt iubet. pensans atq; sub-
ditus vel qualis sit culpa in obiecto vel qd
pragm secularis vite et obedire formi-
dat. ne aut obediens in suis pceptis de-
ferat aut inobediens deum in electro pla-
to premnat. et aut illicitis obtemperans
hoc qd p do appetit deum exerceat. aut
rursum non obtemperans eum que suum iudi-
cium quesierat iudicio suo supponat. Ap-
te ergo iste p indiscretionis sue iudici-
um perplexis testiculorum nervis astrin-
git. qz aut obtemperans aut non obtem-
perans in culpa transgressionis ligat.
qz g beemoth iste ita inexplicabilibus
nodis ligat ut plerumq; mens in dubio
obducta. unde se a culpa soluere nititur
inde in culpa artius astringatur recte dicitur
Merui testiculorum eius applexi sunt Ar-
gumenta namq; machinationum illius
quasi quo laxantur ut relinquatur. eo ma-
gis implicantur ut teneantur Est tamen qd ad
destruendas eius defucias utiliter fiat.
ut cum mens inter minora et maxima pec-
cata astringitur si oino nullus sine peccato
evadendi aditus pater. minora semper
eligantur qz et qui muroz ambitu vndi-
q; ne fugiat claudis ibi se in fugam pro-
cidit. ubi brevior murus invenitur.
Unde cum in dubijs restringimur utiliter
minimis subdamur. ne in magnis
fine venia peccemus. itaq; plerumq; ner-
uorum beemoth istius perplexitas soluitur
dum ad virtutes maximas pmissa mi-
nora transitur. hec greg. C Sed
et hoc considerandum q sunt diversa scilicet
lia prava demonum. p que solent nonnu-
q; corda decipere et ad culpam pertrahere.
et quos non possunt p virtutibus apra tem-
prando superare. hos querunt per prava
psilia supplantare De hoc itez beatus

gregorius. xxij. moral. exponens illud
Ossa beemoth sic ut fistule eris sic loq-
tur dicens. quid possit istius beemoth
nisi psilia prava designant. nam sicut in
ossibus positio roburq; corporis subsistit.
itaq; in fraudulenter psiliis tota se eius
malicia erigit. neq; enim vi quepiam pre-
mit. sed ad calliditatem pestifere psua-
sionis illicit. in hoc vero eius testiculi
ab ossibus et suggestiones a psiliis distat
q pillas apre noxia ingerit. p hec aut
quasi ex bono psulens ad culpam tra-
hit. per illas pugnando superat. p hec ve-
lut psulendo supplantat. ista vero astuta
eius psilia dum quasi blanda promissione
psulunt. cor a forti intentione auertunt
et dum dulcia resonant. ad noxia incli-
nant. hoc enim beemoth iste magno ope
ad exequendam deceptionem satagit.
ut dum pueritatis sue psiliu quasi vi-
le ostendit suauiter valeat qd de qua-
tenuis et offensa utilitate mentem mulce-
at. et absconsa iniquitate corrumpat.
que apertius in cunctis ostendimus
si pauca breuiter consiliorum eius ar-
gumenta pandamus. Ecce enim quida
rebus propriis contentus decreuit nullis
occupationibus mundi huius implica-
ri. valde formidans quietis sue como-
da perdere. et valde despiciens cum pec-
catis lucra cumulare Ad hunc hostis cal-
lidus veniens ut intentionem bone de-
uotionis subruat quasi utilitatis consi-
lium subministrat dicens Ecce quida
que sunt in presenti sufficiunt sed his
deficientibus quid accuturus es si etiam
post hec nulla prouident an non et terre-
na actio potest peragi et tamen in actio-
ne culpa declinari. hec interim blandi-
ens insinuat et seorsum iam in negotio
terreno quos prouidet peccati laqueos
occultat. Alius decreuit pmoda terre-
na non solum non querere sed etiam
cunctis q possidet renunciare. ut in disci-

plinaru celestis manifesti tanto se libe-
rius exerceat. quanto et expeditior red-
ditus ea que possidentem premere po-
terat deserens calcat. huius cor hostis
insidians occulta suggestione alloqui-
tur ita dicens. Unde tante hec temeri-
tatis surrexit audacia. ut credere aude-
as quod ad omnia relinquenda subsistas
Aliter te creator addidit. atque aliter tu
ipse disponis. an non plerique et terrae
patrimonia nequaquam deserant. et tamen
ex his per misericordie opera superne sortis
bona eterna mereantur. hec blandiens
suggerit. seorsum vero in eisdem rebus
quos retinere ammonet. an retinere
oculos delectationes pestiferas decipien-
s apponit. quatenus seductum cor ad
blanda exteriora pertrahat. et intima
perfectiois vota pervertat. Quia itaque
eius sicut fistule eris sunt. quia dolosa
eius considerans dum blandum de exte-
rioribus sonum reddunt. preciosum di-
spendium de interioribus ingerunt Ali-
us relictis omnibus que exterius posse-
derat. ut ordine sublimioris discipu-
latus apprehendat. etiam intimas frangere
voluntates parat. ut alterius se re-
ctoris voluntatibus subdet. non solum
pravis desideriis sed ad perfectionis cum-
muli etiam in bonis votis sibi met res-
tunciet et cuncta que sibi agenda sunt
ex alieno arbitrio observet. Hunc ho-
stis callidus tanto mollius alloquitur
quanto ab excellentiori loco deicere ar-
dentius conatur. moxque virulenta sugge-
stione blandiens dicit. Quanta per
temeripsum miranda agere poteris si
nequaquam te alterius iudicio subdis. cur
perfectum tuum sub studio melioratio-
nis imminuis. cur intentionis tue bo-
num dum ultra quam necesse est extendere
temeriteris frangere. que enim dum volun-
tate propria versus es peruersa perperrasti.
qui ergo tibi plene adiuuendum bene

sufficis. alium super te iudicem cur re-
quiris. Hec blandiens intimat. seorsum
vero involuntate eius propriis exerce-
cende superbie causas parat. et dum lau-
dat corde intestina rectitudine inuesti-
gat callide ubi subuat in prauitate. Ali-
us fractis pene voluntatibus suis. mul-
ta iam vetusti hominis vitia et immu-
tatione et lamentatione penitentie exte-
rit et tanto maiore zelo contra aliena pec-
cata accendit quanto sibi metipsum fun-
ditus mortuus. iniquitatibus propriis non
tenetur. Hunc hostis callidus quia ze-
lo iusticie eam ceteris predesse cognos-
cit. quasi sub specie silentibus verbis
appetit dicens. quid te ad aliena cura
da dilatas. utinam tua considerare pua-
lescas. an non perpendis quia cum ad
aliena extenderis. erga ea curanda que
tua sunt minor memineris. et quid pro-
dest alieni vulneris cruorem tergere et
putredinem proprie negligencie dilata-
re. hec quasi dum consulens dicit zelum ca-
ritatis adimit. et omne bonum quod pro-
dit ex caritate poterat gladio subito
ducti torporis extinguere. si enim pri-
mos diligere sicut nos ipsos precipimus
dignum est ut sic eorum zelo contra vitia si-
cut nostro flagremus. Quia ergo dum
suauiter consulit. mentem ab intentione
propria alienam reddit. recte dicit. Quia
eius sicut fistule eris. Quia enim per-
frandulenta consilia audientis animo
blandum sonat. quasi cum fistula eris
cantat. ut unde mulcet inde decipiat.
hec gregorius.

Filius.

Quipio informari que sint acrior-
es aut validiores temptationes
quas sustinent religiosi et alij christifi-
deles. et quomodo sit illis resistendum
de his mihi aliquid rogo explanari.

Capitulum .VI. Pater D.
D. iij.

Dire debes quod acerbissime temptationes et magis periculose iste sunt. videlicet. hesitatio in fide catholica. despectio dei misericordia. et spiritus blasphemie contra deum et sanctos eius. ac temptatio sibi in seipso inficiendi manus et perimendi. et quedam perplexitas que rulse conscientie medicinale consilium non admittentis. Istas temptationes maxime viri religiosi et timores deum sustinere solent. quia malignus spiritus cum non potest per carnalia vitia hominem religiosum decipere. per temptationes spirituales et intricatas querit et conatur pervertere. temptatio autem in fide catholica solet diuersimode euenire. viz cum aliquis dubitat de trinitate personarum et de unitate diuine essentie vel de incarnatione christi. vel de facto corporis et sanguinis christi. et multis alijs que tenet fides catholica et ad que christi fideles fide tenentur adhibere. **E**re desperatio de misericordia dei solet euenire propter multitudinem criminum commissorum. quando aliquis timet sibi propter excessus suos etiam existens in statu prenie sibi denegari misericordiam diuinam. **I**tem spiritus blasphemie est cum aliquis cogitat indigna et indecencia de deo vel contra deum et sanctos eius et similia. que redolent blasphemiam. **I**tem temptatio se perimendi oritur ex desperatione. sicut legimus de iuda qui lacrimis se suspendit. **I**tem perplexitas que rulse conscientie medicinale consilium non admittentis est. quando aliquis formidat sibi conscientiam de aliquo facto ubi peccatum non est. vel cum aliquis sepius confitetur peccata sua et tamen non potest quiescere in conscientia sua quousque frequenter iteret illa. eo quod semper quendam remorsum conscientie et perplexitatem in corde suo sentiat. **Q**ui igitur ta-

lia patitur et in quo huiusmodi temptatio preualet magnam iusticiam animi etiam longo tempore et pluribus annis intra seipsum sustinet. hec et alia plurima similia que perplexa sunt cum preualet generant conscientiam erroneam in tantum. quod homo obzuprus his perplexitatibus etiam consilium salubre quod ei ab alijs offert suscipere non valet. **C**ontra premissas autem temptationes et perplexitates ista maxime valent remedia. **P**rimum consolentur et non timeant illas temptationes qui sustinent eas. quia magis ad meritorum proficiunt patienti quam ad detrimentorum dum non consentit. **S**ecundum quod patienter tolerant. sicut si sathanas aliquem visibiliter vel sensibiliter tribularet. **T**ercium quod non curent nec rationando eis resistant quia ex hoc magis quasi confricatis inflammantur sed ad alia tractanda homo se conuertat. quibus abstractus a se obliuiscatur passionis sue. sicut corporali passione laborans. si habet quo occupatus obliuiscatur sui leuius interim torquetur. **Q**uartum ut orationibus suis et aliorum bonorum hominum misericordie diuine imploret remedium et auxilium. de istis temptationibus periculosis et remedijs ac fructu sustententibus illas beatus gregorius sic docet. **T**emptatio contra fidem et spiritus blasphemie et consimiles nec fugere possumus nec repugnando vincere. quia quanto plus indignamur nobismet ipsis et disputamus cum ipsis. tanto plus earum rabies non curande sunt nec timendum modo non consentiam eis et patienter earum infestatio quasi quoddam diabolicum susurrium supportet. quod aliter compesci non potest. non enim solent bonis periculose temptationes nocere sed sunt sepe presagia future gratie et amplioris consolationis et victorie.

rum purgatrices et maioris meriti co-
operatrices. diuine vero castigationes
humile et patienter sunt tolerande. et
eis est deuote obtempandum. ut et fortes
simus in fide et a mandatis domini nunquam
declinemus. et dominus permittit hominem
temptari ut cognoscat homo fragilitatem
suam. De hoc dicit maximus sic. Quando inci-
pit mens in caritate dei perficere tunc et
demon blasphemie incipit eam tempta-
re. et homini cogitationes ei submittit. quod
les hominum quidem nullus. solus autem
homini pater dyabolus adinuenit. hoc
vero facit inuidens deum amanti. ut in
desperationem veniens. utpote quod talia co-
gitauit non amplius audeat per consue-
tam orationem ad eam reuolare. nihil autem
hinc perficere sequitur preter ad propriam in-
tentationem. sed et porius certiores nos per-
ficit. cum enim pugnamus et impugnamur.
probabiliores ac precordiales in car-
itate dei inueniemur. **G** De con-
scientia vero erronea in quadam summa per
modum questionis sic dicitur. Ut conscientia
erronea obliget hominem ad faciendum vel
obmittendum id quod conscientia dicat. Di-
cendum quod sic. quod credens se ad aliquid te-
neri et non faciens incurrit preteritum
Unde ad Romanos. xiiij. Omne quod non
est ex fide peccatum est. Glo. Omne quod
sit contra conscientiam edificat ad gehennam
Manente autem conscientia erronea homo
perplexus est. non tamen simpliciter perplexus.
quod sit et debet deponere talem conscientiam.
vel per se vel per alterius consilium. hec in su-
ma. Sed sunt nonnulli qui cum patiun-
tur istas periculosas et perpleas temptationes
in magnam turbulentiam et tristitiam
mentis propter homini temptationes in-
cidunt. et in cunctis operibus etiam ho-
mines qui faciunt cor merens et amaricatum
habet. et per consequens magna impedimen-
ta ex hoc in suis orationibus et spirituali exer-
cicio sustinet. nec etiam valent in tali per-

plexitate et merore positi a suis contra-
tribus aut senioribus sanum consilium suscipere.
ut consolerentur. sed responderi sibi dimittunt super
suis passionibus et temptationibus quas
sustinent et cupiscunt ut inde consolatio
accipiant. Sed omnipotens deus non
solet responderi vocibus et orationibus singulorum
ad se in suis tribulationibus et anxietati-
bus clamantium. sed edidit tale eloqui-
um videlicet sacram scripturam et exempla
precedentium patrum per quod singulis satisfaciat
etiam in quacumque tribulatione aut
temptatione persistant. Unde apostolus.
Quaecumque scripta sunt ad nostram do-
ctrinam scripta sunt. ut per patientiam et
consilium scripturarum spem habeamus.
I Beatus etiam gregorius. xxiij. mora.
exponens illud. Semel loquitur deus et
secundo id ipsum non reperit de hoc sic
ait. ac si dicat. Deus in singulorum cor-
dibus privatis vocibus non respondet. Sed
tale eloquium prestat per quod cunctorum
questionibus satisfaciat. In scripturis
quippe eius eloquii causas nostras sin-
guli si requirimus inuenimus. nec est
opus ut in eo quod specialiter quisque to-
lerat responderi sibi diuina voce specialiter
querat. ibi enim nobis omnibus in eo quod
specialiter patimur communiter responde-
tur. ubi vita precedentium sit forma se-
quentium. ut enim unum est pluribus per-
ramus. ecce dum passione aliqua vel mor-
lestia carnis afficimur. scire fortassis
occultas causas passionis eiusdem vel
molestie optamus. quatenus in eo quod
patimur ex ipsa re cognitione console-
mur. sed quod de specialibus nostris temp-
tationibus nequaquam nobis singulis spe-
cialiter responderetur ad sacram scripturam
recurrimus. ubi videlicet inuenimus
quod paulus carnis infirmitate perficitur.
quod idcirco illa infirmitate temptatus
audivit. sufficit tibi gratia mea. nam vir-
tus in infirmitate perficitur. quod propterea
D. iij.

dictum est ne figillatim nobis omni-
bus diceret. in scriptura ergo sacra-
ce dei afflicto paulo audiuimus. ne cū
fortasse affligimur singuli audire eam
priuatā consolationē querimus. non er-
go dñs ad oīa nobis respondet. qz se-
mel loquit̃ et secūdo id ipsum nō repe-
tit. i. in his que per scripturam sacra-
ad patres ptulit nos erudire procura-
uit. Dīscant igit̃ sancti doctores eccīe
dum intra eam laborare quosdā pusil-
lā mīrate pspiciūt. qz deus nobis ad
verba omnia non respondet. qz semel
loquit̃ deus et id ipsum secūdo nō repe-
tit. i. cogitationibz vel temptationibz
singulorū non iam passim pphetarū
voces nec per angelica officia satisfaci-
at. qz scriptura sacra quicquid potest
singulis euenire pprehendit. et in illa
p exempla precedentū etiam vitā se-
quentiū informare curauit. hxc grego.

Si vō aliquis in suis pplexis
temptationibz nec p sacra scripturam
nec p exempla sanctorū p consolationē
pcipere tunc manifestet suam passiōez
alicui vīro religioso timentī deū. et ab
illo pñlium desuper requirat et dicis
illius tanq̃ a deo. platis fidem credu-
lam adhibeat et omnem metū inordi-
natum et pplexitates erronee pscientie
deponat. ad qd hortat̃ beatus gregori.
sic dicens. recurre ad hominem viuū
deum in homine pñle aperi īpedimen-
tum et quere medicamentum. ausculta
non hominem de se mendacē sed p ho-
minem deum veracem respondentem
docentē pñlantem et hortantem et dī-
ce diligenter ne sensu pñio pro tollē-
do īpedimento tali forsitan vtaris re-
medio. de quo postmodum īpedimē-
ti maioris occasio ficut estuans cōtra
estum aqua se īfrigidat. et exinde po-
stea magis estuat. hxc greg. **R** Et
notandū qd nōnunq̃ homo oīa reme-

dia iam pñdicta suis passiōibz et tem-
ptatōibz exhibet. nec tñ ab illis absol-
ui valet. sed prius dñs hoc suo occulto
iudicio fieri pmittit et etiā exaudire p-
ces ad se clamatiū dissimulat vt per ta-
les tribulationes et temptatiōes quas
paciunt̃ nec cito liberāt̃ eorū excessus
et peccata prius pñra deū pñmissa. eo p-
fectius purgent̃ et emendent̃. vñ pñ-
uerare dñ in timore dei quisquis talia
sustinet et nō deficere etia si maximis
tēptationibz et tribulatōibz turbet̃. qz
pius pñitor noster qui labores et dolo-
rem humiliū pñsiderat vltimo cū se iā
homo qñ deficere putat ab oībz tribu-
lationibz et temptationibz misericor-
diter liberat et dona gratie sue eidē lar-
gius prestat. Hoc aliquāliter tangit be-
atus grego. x. moral. exponens illud.
Et cū te consumptum putaueris orie-
ris ficut lucifer sic dicēs. Sere nāq̃
nostor tēptamēta obsidēt. vt ipa nos
eorū numerositas pene ad lapsū despe-
rationis inclinēt. vnde plerūq̃ mens
in tediū vertit̃. vix ipa virtutis sue dñ-
na pñsiderat. tota dolens et enumerare
nō valet. quāto cogitationū tumultu
vastat̃. ruiturā se pñlamēta pñpiciit. ei-
q̃ ne arma repugnatōis arripiat gra-
uis meorū ipse pñradicit circūductos
cuiuslibet oculos obscuritas obsidet. et
cū visum tenebre semp īpediūt. mens
messa nil aliud q̃ tenebras videt. sed
apud misericordē iudicē sepe hxc ipsa
p nobis subtilius tristitia exorat. nā
meorū nostri caliginē pñitor pñpiciit
et subtracti lumīis radios refundit. ita
vt erecta prius perditā mens vigeat
quā paulo ante de certantia vitia sup-
bie calce deprimebāt. mox corpis pon-
dus discutit atq̃ ad pñplatōis lumen
post turbatiōis sue tenebras erumpit.
mox in gaudio pñfectus arrollit̃. q̃ iter
tēptamēta prius cadere ex despatōe co-

gebat sine cogitationis certamine pre-
sentia despicit. sine dubitationis obsta-
culo deventura retributione perfidit. in-
stus ergo cum se presumptum putauerit
ut lucifer oris. qz mox ut tenebescere
temptationum caligine ceperit. ad lu-
cem gr̃e reformat. et semetipsum mo-
strat diem iusticie qui casurum paulo
añ timuit in noctem culpe. hec grego.
Dicit etiam de hoc yfidorus. Sepe in-
sti mentē varijs vexationū temptatio-
numqz doloribz vires demonū cruciat
Unde interdū vsqz ad desperationis an-
gustiam coarctat. permanenti autē in
dei amore anime. et ipsa talis angustia
ad meritum perficit. Nam siue in aīma
siue in corpore per instinctū immūdoz
spūum quelibet aduersa inuitus patie-
tur. dei vtiqz pmissum id paritur. qd si
hoc ipm ad dei gloriam humilis refer-
rat et dicat qd p corporis passione iob
dixit. Si bōa suscepimus de manu do-
mini. mala autē quare nō sustineamus
Iste non sepat a deo sed coniungit. qz li-
bet atroci iniuria vel angustia torquea-
tur. multa iustus in anima patit aduer-
sa instigatione demonum. et talibz tem-
ptamentis perire a gloria vite eterne.
non enim p̃r. qz pius dñs ad damna-
tionem culpe non reputat. qd de sue ma-
iestatis permisso nolens qui patit por-
tat. Nam ibi peccamus vbi cupidita-
tem vel voluntatem deflectimus. vbi ve-
ro violenter adducimur. et si facinus
aut p flagicio non est miseria. aut p fa-
cinore flagicio non est. sed qui deum p-
irrogata laudat miseria pmissio. pcul-
dubio caret facinore. hec yfido. De in-
de notandū q nō solū istis temptamē-
tis iam premissis est repugnandū. ve-
rum etiā omnibz temptationibz cū dei
adiutorio est viriliter resistendū. qz in hac
vita hōi posito temptatio deesse nō p̃r.
sed aliud est pctō per p̃sensum seruire.

et aliud est peccato temptanti resistere
aliud dñi auri seruire. ut testat bea. gre.
Et apostolus dicit. Non regnet peccas-
tum in vestro mortali corpore. Non em̃
ait. non sit. sed non regnet. qz non esse
non p̃r. non autē regnare hoc potest. hec
grego. Concupias etiam inordinatas
non sentire est omnino perfectoz. post
p̃cupias vero non ire. nec eis p̃sentire
est repugnantis et laborantis. nec eti-
am tales p̃m carnem ambulant. s̃z p̃m
sp̃m. qz post p̃cupiscentias illicitas nō
vadunt. Carnales namqz illi dicunt.
qui p̃cupiscentias suas sequunt. et car-
nalibz desiderijs deseruiunt. Spiritu-
ales vero dicunt qui carnalibz deside-
rijs fortiter resistunt De hoc beatus au-
gustinus sic d̃t. Non p̃cupiscere omni-
no p̃fecti est. post p̃cupias vero nō ire
luctantis et laborantis. non em̃ ambu-
lat p̃m carnem qui non agit opera car-
nis. sed p̃m spūm ambulat. qui inuaf
spū in mente ne post p̃cupiscentias eat.

I Dicit et de eodem richardus
de sancto victo. Carnales dicunt qui
post p̃cupiscentias suas eunt et carnali-
bus desiderijs deseruiunt. spūales vō
qui corporalibz desiderijs fortiter resi-
stunt. et spūalibus studijs vehementer
insistunt. Carnalium autem est carnis
concupiscentias sentire et consentire.
spiritualium sentire et non consentire
sed resistere. sed repugnare. sed morti-
ficare. Aliud enim est concupiscentiā
sentire. atqz aliud consentire. infirmi-
tati vero deputat q contra voluntatem
concupiscentiam sentimus. Malicie
q concupiscentie ex deliberatione con-
sentimus. illa venialis. ista damna-
bilis. Hec richardus. Dum igitur ma-
lignus spūs suggererit nobis turpes
cogitationes et malū desiderium resista-
mus sibi. qz inimicus noster potest ex-
citare temptationis motū. s̃z in nobis

est si voluerimus dare vel negare p̄sen-
sum. Unde d̄r beatus bern̄. Potest ini-
micus excitare temptationis motum.
sed in te est si volueris dare vel negare
p̄sensum. in tua voluntate est si volueris
inimicu tuu facere seruū tuu ⁊ oīa ti-
bi coopent in bonū. Ecce em̄ inflam-
mat tibi inimicus desideriu vanitatis
aut impatientie cogitationes ingerit
aut excitat libidinis motuz tu solū mo-
do non p̄senseris. ⁊ quotiēs resisteris
totiēs coronaberis. Credo etiā si cogi-
tationes istas q̄ cito ī nobis aduertit nō
parimur remorari sed in spū vehemēti
aīmus aduersus illas excitat ⁊ inimi-
cus p̄fusus abscedit. nec tñ libenter il-
lico reuertit. hec bern̄. **N**otan-
dum q̄ quelibet cogitationes peruerse
q̄uis sint valde turpes ⁊ imunde cor-
⁊ mentem nō pollunt cū rō non p̄sen-
tit. Testat̄ hoc beatus gre. dicens. Co-
gitatio quantūlibet immunda mentes
nō polluit cui rō nō p̄sentit. Et beatus
aug. Nihil mihi obicit dū temptor de
crimine. dū modo prauo p̄sensu careā
in amore. Et fm̄ dictum beati bernar.
Quanta libet diabolus aduersus nos
temptationū erigit machinas. quan-
do nō tenet locum cordis per prauum
p̄sensum peti non obicit. **I**A Con-
siderandū etiā est q̄ omnipotens deus
illos quos sibi ab eterno elegit cū eos
ad p̄uersionem ⁊ ad viam salutis reuo-
cat solet in eis p̄cupiscētiās ⁊ mala de-
sideria successiue abscidere. Nam in
vere penitentibz destruere p̄suevit nō
nunq̄ dominus actū turpitudinis vt
opa illicita non p̄mittant. in incipiē-
tibz vō ⁊ nouiter cōuersis consensum
peccati. in p̄ficientibz aut̄ illicitā de-
lectationem mentis sed in valde p̄se-
ctis motū titillacōis. naz multi q̄uis
ad magnā p̄fectionē p̄fecerint. stimu-
luz tñ carnis sue extinguere non porue-

runt. Ista tangit richardus de sancto
victore exponēs illud psalmiste. Vox
domini intercedentis flammam ignis
sic dicens. Possumus hanc literaz sic
exponere vt possit incipientibz ⁊ p̄ofi-
cientibus pariter ⁊ perfectis congrue-
re. Et notandum q̄ non ignem extin-
guere sed eius flammam promittit in-
tercidere. ignem em̄ istum q̄ diu viu-
mus hoc est peccati fomitem intra nos
metip̄sos habemus. sed nō eque eius
semp flammam sustinemus. tunc em̄
ignis in flammam prorumpit. quādo
estibus carnalis incendiū nos vrit. pri-
mo ergo titillat carnem. secūdo dele-
ctatione turpi coinquinat mentem. t̄a-
tem per consensum prauitatis subdit
sibi rationem. **I**Dis itaq̄ gradibz sul-
phurea illa flamma libidinis crescit.
sed eisdem quidem gradibz conuerso
tamen ordine ad vocem iubentis domi-
ni decrescit. Quia igit̄ impenitentibz
dominus destruit actum turpitudinis
in p̄uersis actum voluptatis. in p̄ofi-
cientibz contagiū sede delectationis.
in p̄fectis quibusdam motū titillatio-
nis recte d̄r. Vox dñi intercedētis fla-
maz ignis. primo nazq̄ vox illa dñi in-
tercedētis flammā ignis incipientibz
⁊ nouiter p̄uersis intercidit. quicquid
inclinare possit p̄sensum rōnis. in p̄fi-
cientibz aut̄ sepe aufert illicitā delecta-
tionē mētis. In raris ⁊ valde p̄fectis
remouet etiā titillationem carnis sue.
Multi tñ q̄uis ad summā p̄fectionem
p̄fecerint. stimulu carnis sue extingue-
re nō potuerūt. s̄z dīna hoc dispensati-
one in eis actū credid̄. quomāquidem
q̄d vnicuiq̄ vtilius accidat latere non
p̄t. ⁊ in alijs quidē fiebat ad demōstra-
tionē singularis fortitudinis. q̄ tales
erant q̄ sp̄ pugnare assidue triūphare
sufficerēt. in alijs at̄ ad custodiā hūili-
tatis. qñ singulare aliq̄d bonū p̄re ce-

teris alijs omnibz acceperant. hxc Ric-
char. Unde penitentes cū primo puer-
tunt ad dñm per malignos spūs infer-
stant et sepius pertrahunt. et si non ad
opus peruersum. tñ nonnunq̃ ad con-
sensum peccati prauū. Sed tales dñt
statim per pñiam resurgere. et ptra hu-
iusmodi insultus et temptatōes demo-
nū resistendo pugnare. et de cetero ma-
gis cauti esse. ac etiam in puritate cor-
dis de die in diem pficere. Quia scdm
dictū hugonis Sicut sepe cadendo vi-
scit homo qualiter gressum figere debe-
at et caute ambulare. et in cōflictu belli
freqñt plagatus est. cauti⁹ venientes
ictum accipit. sic qui dyabolo sepe de-
cipit. subtilius postmodum versutias
eius deprehendit. et in quibz sepius se
vicisse gaudebat. iam non spoliasse sz
ptra armasse videat. hxc Hugo de scō
victo. **¶** Unde antiquus hostis
maxime solet novicios inuadere quia
scit qd si nouiter pueri eius prauis sug-
gestionibz viriliter repugnauerint. post-
modū vires ad ledendū minime habe-
bit. De hoc petrus dami. sic dñt. Idcirco
insidiator spūstorum fel sue nequi-
cie circa novicios euomit. ideo omne
virus artificiose ac deceptorie callidi-
tatis effundit. qm̃ non ignorat. quia si
tunc effectum peruersi conatus amise-
rit oportunitatē ledendi postmodū mi-
nus habebit. imo qui supplantare non
potuit. ruine postmodū turpiter subia-
cebit. et qui rudi non preualet. exerci-
tato succūbet. hxc petrus dami. **¶**
Morandū etiam qd motus carnis illi-
citi q̃uis temptante dyabolo homines
denotatos soleant vexare et molestare. nō
tamen possunt eos ad p̃sensum peccati
pertrahere. qui et cernentes vitā istam
plenam esse afflictionibz. tāto magis
eterne patrie desiderant introitū. quā-
to in hoc mūdo erumoso laboriosius

et periculosius viuunt. et illam mansi-
onē celestis patrie toto corde diligūt.
quā aduersitas nulla et p̃tradictio per-
turbare p̃t. De hoc bea. greg. vi. mo. s.
exponēs illud. Et bestie terre pacifice
tibi erunt. sic ait. Nō ait pacate sz pa-
cifice. videlz non qd pacē habeant. sed
qd pacē faciunt. Callidi quippe hostes
insidiant et affligūt. sed afflicta mens
tanto magis ad eternā patriā redire
dirigit. q̃nto in hoc erumoso exilio la-
boriosius viuit. et verius se gte sui ad-
iutoris humiliat. cuz ptra se insidias
hostiū acriores pensat. Terre ergo be-
stie electis pacifice fiunt. qd em̃ malig-
ni spūs cuz bonoz corda aduersantes
deprimunt. hxc nolentes ad amorē dei
impellunt. Unde ergo cum deo pax ro-
busioz orit̃ vnde nobis ab aduersari-
is durior pugna generat̃. **¶** Sñt etiaz p-
terre bestias motus carnis intelligi. qd
dum mentē nostram irrōnabilia sua
tendo liceſcunt ptra nos bestias inſur-
gunt sed dñ cor sub dīna lege deprimi-
tur etiā carnis incentiua detumescunt
vt et si temptando submurmurent. ne-
quaq̃ tñ vsq̃ ad effectum op̃ez quasi
ad aperti morſus rabiē exurgūt. qui s-
em̃ in hac corruptibili carne adhuc
subsistēs has ei bestias terre plene edo-
mat. cū ille ad terciū celū raptus egre-
gius predicator dicat. video aliā legē
in mēbris meis legi mentis mee repu-
gnantē. Sed aliū est bestias in campo
op̃is senientes aspiciere aliud ptra cor-
dis canēā fremētes tenere. redacte nā
q̃ intra claustra p̃inentie. et si adhuc
tēptando rugiūt vsq̃ ad morſus tñ vni-
us actōis illicite nō excedūt. pacifice
itaq̃ sunt bestie terre. qd motus carnis
et si p̃ desideria palpitāt. apta tñ nos
p̃dictōe op̃is nō impugnat. q̃uis per
hoc ip̃z qd pacifici dicunt etiā id qd de
malignis spiritibz dixit? n̄ incōueniē-

accipit. motus etiā carnis nobis pacē
cū deo faciunt cū temptādo p̄radicūt
nā iusti mēs in eo q̄ ad sup̄na dirigūt
ex corruptibili corpore graui bello fa-
rigat. que ⁊ si qñ a desiderijs celestib⁹
huius mūdi q̄libet minima delectatōe
tardat ip̄o bello sue temptatōis impel-
lit. v̄t illud toto corde diligat qd̄ p̄ra-
dictio nulla p̄turbat. vnde sicut quietē
inimā ad memoria ⁊ reuocet ⁊ carnis
sue illecebra fugiēs ad illā pleno amo-
re suspiret. Considerare em̄ ex tempta-
tione quisq̄ pellit. Vñ vel quo cecide-
rit qui postmodū dei pacem deseruit.
riam sibi p̄ra se exurgere semetip̄m
sentit ⁊ tūc verius videt de se cura dei
dilectione cecidit. vel quid p̄didit qui
a se dilapsus suā in septumeliam inue-
nit. Pacem ḡ nobis cū deo terre bestie
faciunt. q̄ motus carnis dū nos temp-
tando lacescūt ad amorem quietis in-
time impellūt. hxc greg. **S**ed
hoc considerandum. q̄ quis caro n̄ra ni-
hil desideret sine aīa a qua accepit sen-
sus p̄ quos sumit ⁊ motus. debet tñ ea-
dem aīa subdite sibi substantie hoc est
ip̄i corp̄i negare ea que nociua sunt. ⁊
a corporeis cupiditatib⁹ ⁊ cupiscen-
tijs eam refrenare vt eo liberius possit
rebovacare diuinis. De hoc leo papa
in quodā sermone sic d̄t. Quis nihil ca-
ro sine aīa desideret ⁊ in accipiat sen-
sus vnde ⁊ motus. eiusdē tñ aīe ē que
dam subdite sibi negare substantie ⁊ in-
teriori iudicio ab inconuenientib⁹ ex-
teriora frenare. vt a corporeis cupidi-
tatib⁹ sepius liberata in aula mentis
possit diuinevacare sapie. vbi em̄ stre-
pitu terrenarū silente curarū in medita-
tionib⁹ sanctis ⁊ in delicijs letet eter-
nis. qd̄ ⁊ si in hac vita difficile est p̄ri-
nuari. pōt tñ s̄freq̄t assumi vt sepius
⁊ frequētius diuinis spiritualib⁹ q̄ car-
nalib⁹ occupemur. ⁊ cū meliorib⁹ cu-

ris maiores impendimus moras. in
incoꝛruptibiles diuitias etiā t̄pales
transeant acꝛiones. hxc leo papa. **N**
Morandū etiam q̄ quicūq̄ vincere vo-
luerit vitij aut passionē temptatio-
num quas parit. debet idem vitij per
quod maxime infestat explorare ⁊ cō-
tra illud principale certamen arripere
⁊ omnem curam ac sollicitudinem in
illius vitij expugnationem adhibere.
quo deuicto facilius poterit sequentia
vitia ipsum impugnancia cum adiu-
torio dei superare. hoc commemorat sera-
pion abbas in collatione patrum sic
dicens. Cū igi⁹ octo vitia oē genus
hoīm pulsent. non tamen vno modo
perperunt cunctos. in alio namq̄ spi-
ritus fornicationis locū obrinet prin-
cipalem. in alio superequitat furoꝝ. in
alio xenodoria vendicat tyrannidem.
in alio arcem superbia tenet ⁊ cū p̄stet
omnes ab omnibus impugnari diuer-
so tamen modo ⁊ ordine singuli labor-
amus. Quamobrem ita nobis aduer-
sus. hxc arripienda sunt p̄elia. vt em̄
vnusquisq̄ vitij quo maxime infesta-
tur explorans quidem aduersus illud
principale certamē oēm curam men-
tis ac sollicitudinem erga illius impu-
gnationem. obseruationemq̄ em̄ desi-
gens aduersus illud quotidiana dirij-
gens spicula. p̄ra illud cūctis monē-
tis cordis suspiria crebraq̄ gemitū te-
la proꝛuens. aduersus illud vigilia-
rum labores ac meditationes cordis
sui impendēs. indefinētes quoq̄ orō-
num fletus ad deū fundēs ⁊ ipugnatō-
nis sue extirpatōem ab illo spāliter ac
iugiter deꝛoscens. Impossibile nāq̄
est de qualibet passiōe triūphū quēpi-
am p̄mereri. priusq̄ intellexit industria
vel labore p̄prio victoriā certaminis se-
metip̄m obtinere non posse cum tamē
valeat emundari. necesse sit eum die

nocturne in omni cura et sollicitudine permanere. cum se senserit absolutum rursum latebras sui cordis simili intentione plustret et excipiat sibi quam inter reliquas prospererit diriozem. atque aduersus eam specialius omnia arma spiritus promoueat et ita spualidioribus superatis celerem habebit de residuis facilem victoriam. quod et mens triumphorum processu reddet fortior et infirmior. pugna succedens promptior ei puentum faciet preliorum. itaque virtus semper robustioribus superatis atque infirmioribus succedentibus parabit nobis absque ulla discrimine perfecta victoria. hec Ierapion. Sunt etiam alia remedia contra impetus temptationum. videlicet bona occupatio. humilis oratio. et diligens sollicitudo. Pro primo enim debet homo semper aliquid operis facere. ne a dyabolo inueniatur ociosus. quod qui bono vacat exercicio non cito rapitur a temptatione. Unde beatus Iheronimus. Fac aliquid operis. ut dyabolus te semper inueniat occupatum. spiritus in manu tua sacra sit lectio. ama sciam scripserunt et carnis vitia non amabis. Dicit et beatus augustinus. Non facile rapitur a temptatione qui bono vacat exercicio. Unde homo religioso ocium sine studio et leuissimum multum periculosum. Testante seneca qui dicit. Ocium sine leuissimum mors est et viui hominis sepultura. Unde de nouo beatus Iheronimus. Non per ocium et delicias sed per multas tribulationes et temptationes veniendum est ad christum. Secundum remedium contra temptationes est humilis oratio. Quis enim gravis sit nobis inimici temptatio. multo tamen grauior est illi nostra oratio. frequens namque oratio virtuosior est expugnatio et omnium temptationum expulsio. Unde dicit beatus gregorius. Quocumque impugneris vitio contra hoc stet oratio. quod frequens oratio virtuosior est expugnatio. Quanto grauiori tumultu per-

minur. tanto insistere orationi ardentius debemus. Dicit et beatus bernardus. Grauis est nobis inimici temptatio. sed longe grauior est illi nostra oratio. ledit nos eius iniquitas atque peruersitas. sed multo amplius torquet eum nostra simplicitas et modestia. et humilitatem nostram non sustinet. vnde caritas nostra mansuetudine et obedientia cruciatur hec bernardus. Tercium remedium est diligens sollicitudo. ut videlicet per vitia impugnatoria nos omnem diligentiam et sollicitudinem adhibeamus illis resistendo et ea a nobis amouendo. Ad quod hortatur hugo. sic dicit. Quod timemus incidere sollicitudine studeamus euitare. quod dolemus adesse sollicitudine studeamus nobis amouere et quod desideramus adipisci sollicitudine studeamus obtinere. hec hugo Et quis laboriosum sit contra inimici insidias ac temptationes pugnare assidue. non tamen erit difficile si nostram custodiam et victoriam non nobis sed gratie divine tribuimus. et nos ipsi etiam in quantum possumus cum adiutorio dei ipsis temptationibus resistamus. De hoc dicit beatus gregorius. Laboriosum est valde contra inimici insidias spiritus tendere. et perinde quasi in acie stare. sed laboriosum non erit si custodiam nostram non nobis sed gratie suppete tribuimus. ita tamen ut et ipsi quantum possumus sub protectione diuina vigilemus. hec gregorius. Pugnandum ergo nobis est contra vitia et contra temptationes antiqui hostis. qui mille modos nocendi habet. si volumus ad victoriam peruenire. De hoc in quadam omelia sic dicit. Antiquus aduersarius noster dyabolus quemcumque viderit in opus prauum temptando se non posse pertrahere. festinat maxime quantum potest in ociosis etiam et illicitis sermonibus vel etiam cogitationibus immunis seducere. et ita reum efficere coram deo hominem contra. mille enim artes habet no-

cendi. et ideo nobis omni vigilatia in intentione contra prauas cogitationes et callidas suggestiones pugnare necesse est. si volumus puenire ad victoriam certaminis. hxc in omelia. Nec debet timere seruus dei cum a diabolo per illicita desideria temptatur quia per hoc exercetur ad premium nec putet se alienari a christo cum talia patitur. sed magis existimet se placere deo. quia perscriptio vitiorum exercitiorum est virtutum. De hoc dicit hugo. De inuidia diaboli. illicitis desideriis nos inflammando vulnerat. sed in his omnibus dei seruus exercetur ad premium. quia tunc ei mala subiecta seruiunt. cum enim affligendo peribant non subuertunt nam perscriptus vitiorum exercitatio sunt virtutum. Dicit de hoc ysidorus. sic. Qui passionibus anime insidiantibus aduersariis cruciatur non credat idcirco se alienari a christo qui patitur talia. sed per hoc magis se deo commendabilem esse existimet sed dum patitur laudet deum potius non accuset. ad magnam enim utilitatem diuina mens iusti diuersis temptationibus passionibus agitatur. per quibus si deo gratias egerit sueque culpe quia tali bus dignus sit impurauerit hoc quod ex passione tolerat. ei per virtute reputatur qui et diuinam agnoscit iusticiam et suam culpam intelligat. hxc ysidorus. Et nota dum quod quicumque vitia superare desiderat et victoriam de ipsis obtinere quam etiam dominus ab unoquoque expectat. debet prauis cogitationibus statim cum insurrexerint resistere. quia si diutius enim in seipso residere permiserit cum magna difficultate postmodum et labore illas a se eliminare poterit et excludere. Unde dicit beatus augustinus. Sicut candidum vestimentum cum fuerit sanguine aspersum si fuerit mox lotum candorem suum recipit. si autem insederit et introxerit maculam vix lauat sic mens humana si surgentem cogitationem deleuerit. poterit suam retinere can-

dozem. si autem diutius insidere permiserit vix cum magno labore purgatur. hxc est autem prima victoria secreti certaminis nostri quod dominus expectat et angelus. cum cogitationibus malignis mens humana fideliter occurrerit et bonis operibus maiorem superat cogitatus. hinc laus nascitur hinc gloria crescit. Manifestum est enim apud fideles quia non solum de factis sed etiam de cogitationibus aut laus aut vituperatio a deo iudice tribuatur. hxc augustinus. **U** Sciendum etiam quod non omnis temptatio est culpanda. que nos infestat. sed illa per quam fit probatio potius est gratulabunda. quia vita nostra non potest esse sine temptatione nec etiam quisquam sibi innotescit nisi temptetur. nec potest coronari nisi vicerit. nec vincere nisi legitime certauerit. nec certare nisi inimicum habuerit. Ista commemorat beatus augustinus. sic dicens. Quod diu repugnat vitis plena par non est. verum tamen non est culpanda omnis temptatio sed illa gratulabunda qua fit probatio. vita enim nostra peregrinatio est nec potest esse sine reprobatione quia perfectus noster per temptationem fit nec quisquam sibi innotescit nisi temptetur nec potest coronari nisi vicerit nec pervincere nisi certauerit. nec potest certare nisi inimicum et temptationem habuerit. habundat ergo in mundo. sed maior est qui vicit mundum. Estus magnus est seculi sed maior est umbra subalis dei. Quis pertinet ad christum non variis temptationibus agitatur. noli ergo timere permissum aliquid facere temptatorem. habes misericordissimum saluatorem qui dat potestatem habet equitatem. temptaris ut probe ris. temptaris ut a teipso inueniaris deus temptat ut doceat. diabolus ut decipiat. cui tamen nisi ille qui temptatur locum dat inanis temptatio et irritanda repellit. hxc augustinus. Sed tamen

pla corda cum cogitationibus illicitis
et delectationibus carnalibus pulsant quibus
uis illis cum ad iuramentum dei resistent. in
quibus tirillant delectatione inordinata. et
pariunt propter hoc impedimenta inter
dum in omnibus et alijs bonis operibus.
habent propter hominum impedimenta et tem-
perationes remotum conscientie et tristitiam
mentis gerunt. sed non sunt timende
tales cogitationes quocumque tempore vel ho-
rare veniant. dum modo viriliter eis resista-
tur. quia labor est in tali pugna ubi dele-
ctationi male resistit animus. et quia resi-
stente fatigat. vincente coronat. Hoc
probat hugo de sancto victore in libro de
archa noe sic dicens. Dicit inquam ali-
quis sepe se cogitationibus quibusdam
preteritis malorum per illicitam quan-
dam delectationem in animo renascen-
tibus perturbari atque admodum ex hoc
tristari. propterea nonnunquam etiam in
tempore orationis his pulsari et vexari. Breui-
ter respondeo. si pugna non esset. victo-
ria nulla esset. quod autem subiunxisti malle
te in alio genere fatigari ubi labor esset
sed periculum tantum non esset. Et ad hoc
similiter respondeo. si nulla delectatio esset
in cogitatione. nullus omnino labor esset in
contradictione. quia animus omne quod non delecta-
ret facile refuraret. hic vero labor est cum
eo pugnare quod placet. hoc est amare pa-
riter et improbare. quod cum delectatio si fir-
mum est propositum in bono non solum non no-
cet. sed prodest. quia in eo quod resistente fa-
tigat. vincente coronat. Sentire enim
solam delectationem sine sensu pena est
non culpa. quia virum quod in nobis ex fomi-
te peccati sine ratione oritur. per rationem re-
strenat. per gratiam excusat. Unde paulus
dicit. Nihil damnationis est his qui sunt
in christo ihesu qui non secundum carnemambu-
lant. est tamen omne peccatum quod contra ius-
ticiam mouet sed non damnabile quod
per gratiam excusat. hec hugo. Unde

cum homo aliquem motum inordina-
tum in mente vel in carne senserit non
delectetur vel sentiat. sed statim resistat
Nam demonum est nobis suggestiones
malas immittere. sed nostrum est illis
non sentire. nam quotiens resistimus.
totiens deum honoramus. angelos leti-
ficamus. nosmetipsos eterna gloria co-
ronamus. De hoc dicit beatus bernardus. Si
homo aliquem motum ad id ad quod non
debet moueri se senserit. non sentiat.
sed illico resistat. Nam solus sensus re-
os nos facit. etiam si aliquid impedi-
ne opera subsequantur. tunc enim mori a-
ma sicut scriptum est dicitur cum ipsa ratio
pro sensum ad peccatum curuat. Anima
enim que peccauerit ipsa morietur. resi-
stat ergo ne moriatur. pugnet ut corone-
tur. Volesta ergo lucra sed fructuosa
quia et si habet penam. adhibeat et victori-
am. non nocet sensus ubi non est sen-
sus. imo quod resistente fatigat. vinen-
tem coronat. Demonum est nobis ma-
las suggestiones immittere. nostrum est
illis non sentire. Nam quotiens resisti-
mus. totiens dyabolum superamus. an-
gelos letificamus. nosmetipsos beari-
ficamus. deum honoramus. Ipse enim fi-
lius dei nos hortatur ut pugnemus et ad-
iuuatur ut vincamus. certantes spectat. de-
ficietes subleuat. vincentes coronat ef-
frena gloria. Unde et secundum beatum iheronimum. grata et de-
sideranda temptatio est. cuius premium
sperat a christo in celo. quia ut dicit petrus da-
uid. Per bellum peruenit ad pacem per laborem tran-
sit ad requiem. non est ei sine pugna victo-
ria. nec absque victoria peruenit ad coro-
nam. hec petrus dauid. Utile etiam sanctis est ut de-
da temptationum flammis examinari vel re-
ptari. quia si fortes fuerint appeant. vel
cognita per temptationes sua infirmitate
fortiores fieri discant. et sic cum probati fu-
erint accipiant coronam vite. hec beda

X. Et notandum quod quanto quis

feruētius resistit temptationibus tanto
validius a maligno spiritu impugna-
tur. sed quāto plures sunt pugne tem-
ptationū. tanto sunt copiosiores coro-
ne vinctiū. Unde dicit beatus ambro-
sius quāto plura cernamina tanto precelso-
rius virtutis corona. Unā et iohānes abbas
monitis finalis in tractatu de .xxx. gradi-
bus sic dicit. Alia que ē sine pigriria ptra
seipāz demones excitat multiplicatis
et pzelis multiplicatae sunt et corone.
qui non plagatus est ab impugnatōribus
penitus nō coronabit. Et glosa super eo-
dem tractatu ibidē sic dicit. Qui em̄ vice-
rit deōnes percutientes et plagātes eis
resistendo. licet plaget coronabit. pla-
gas nāq; suscipit q̄ tēptat et plagas re-
tribuit. qui tēptatione potenter impu-
gnat et repellit qui nō p̄sentit nō t̄m pla-
gat sed morit. et ideo nō coronat. qui
nō nō p̄sentit ex virili resistētia plaga-
tur quidē s; ppter angustias et labores
quas sustinet coronabit. hec glo. A
Et quis supius sit dictus q̄ tria sint q̄
hōiem spāliter impugnant. viz diabo-
lus mūdus et caro. t̄m et plures possent
assignari. que nos impugnant licet sin-
gularis intētio sit diuersa viz ista sepa-
tem. deus. primus. diabolus. mūdus
caro. hō seipm. et opa vtriusque. deus im-
pugnando tēptat vt p̄ficiat. primus
vt noceat. homo seipsum vt sibi satisfi-
ciat. bona opavit homo. p̄ficiat. de tri-
bus primis dicit beatus greg. Alia a deo
alia a proximo alia ab aduerso sustine-
mus. de sequētib; tribus dicit beatus bern. .
Impulsator hōis est mundus caro hō
ipse Bonū nō opus est qd etiā nos im-
pugnāt p suā difficultatez. Priō nos
deus impugnāt aliquando in rebus per
earum subtractionē. aliquando in cor-
poris castigando nos p infirmitatē. ali-
quā in aīa p gratie subtractionē vt ad
celestia desideranda nos inuitet. Set

cundo primus nos impugnāt in rebus
nos spoliando vel famā demigrando vel
corpus vulnerando et quibuslibet alijs
iniurijs nos grauando. Tercio diabo-
lus nos impugnāt p prauas suggestio-
nes et malas immissiones Unā dicit bern. .
Ille callidissimus serpens. cui nullus
studiū aliud nisi fundere sanguinē aīa-
rum hic est qui iugiter machinat ma-
lum venenatis suggestionibus suffiat il-
licitos motus in flammā. nā mille no-
cendi artibus corda hōim tēptare non
cessat. Quarto mūdus nos impugnāt
ante et retro a dextris et a sinistris sensi-
bus nostris exterioribus suas offerens
vanitates Unā beatus bern. Quot mū-
dus h; oblectamēta. tot vit. iustus pa-
tis temperamenta. dicit etiā nobis illd
sapie venite fruamur bonis q̄ sunt et c.
Quinto impugnāt nos caro nra dicēs
nobis illud sapie. Venite vino p̄cioso
et vnguento nos impleamus Et beatus
bern. de eodē nobis p̄ gestamus laqueuz
nēm vbiq; circūferimus inimicū carnē
hanc loquor de pctō genito Sexto im-
pugnāt hō seipm qm̄ ex vehementi tem-
ptatione vtriusq; iā est in deliberatione iā
dandi p̄sensum Unā dicit beatus bern. no-
li mirari vsq; adeo hō impulsor est sui
ip̄ius et suimet p̄cipitator vt nō sit qd
in altero forinidet. si ipse solus a se-
ip̄o manus p̄tineat manū tuā dico cō-
sensum tuū. hūc solū p̄tineas et impu-
gnatio nō nocebit. Septimo impugnāt
nos opa vtriusque que ex vitiata natura
primorū parentum non delectat opari
oēm em̄ vtrutem et omne bonū difficul-
ter facimus nisi p̄tinuam assuefactio-
nem ip̄az opatio transeat in affectum.
de modo aut vincēdi vt vincamus at-
q; vt vtar verbis beati bern. dicentis.
Qui sumus nos aut que fortitudo nra
vt tam multis tēptatōnibus resistere va-
leamus. sed videntes defectū nostrum

puris orationibus ad eius misericordiam per fugi
amus. Sciendum tamen quod deum vincimus si
eius flagella sine murmure sufferamus.
Secundo primum vincimus si iniurijs fari
gari malum pro malo non reddamus. Ter
cio dyabolum vincimus. si persuasionibus
eius per forte resistentiam aditum denega
mus. Quarto in iudicium vincimus si lumē
vere fidei teneamus. Qui ei perfecte cre
dit deum et futuram vitam. mundum istum per
pendit. Quinto carnem vincimus si du
ris laboribus eius desideria exhauri
mus. dicente apostolo. Si spiritu sancta carnis
mortificaveritis vivetis. Sexto nos ip
sos vincimus si propter voluntati renunciamus
res divinae voluntati nos pro omnia conformamus.
Septimo bona opera vincimus si ex fre
quenti assuetudine ipsa trahamus in af
fectum. Deinde sequitur de cumulo premiorum.
ut qui praedicta omnia vicerit quod et quantum
apud deum de premio ex hoc consequatur. Sunt
autem septem premia in apocalypsa posita. quae vi
ctoribus istis sunt promissa. Primo de vi
ctoria quam deum vincimus dicitur in apocalypsa. Qui
vicerit dabo ei sedere mecum in throno
meo. ut sicut per flagella videbar aduer
sari. per intimam visionem dicitur mecum perpetuo
consolari. Secundo vincens prius promit
tit remissio omnium peccatorum cum dicitur ibidem. qui
vicerit vestibus albis induetur. Unde dominus
dicit. Si diseritis huiusmodi peccata eorum. scilicet non
reddentes malum pro malo. dimittet vo
bis pater celestis peccata vestra. dimissis autem
peccatis relinquitur de albat. Tercio vin
centibus dyabolus promittit principatum bo
norum omnium quae dominus meruit in sua passi
one. Unde in apocalypsa. vincenti dabo edere
de ligno vitae quod est crux christi. in qua pe
pendit vita nostra. et est perveniens promissio.
Dignum est ut quod pro virtute christi ac crucis
et passionis eius. omnibus persuasionibus
dyaboli viriliter resistit. fructus etiam
principet in eternum. Quarto vincens
mundum promittit eterne dignationis eua

ngelio. Unde iterum in apocalypsa. Qui vicerit non
ledetur a morte secunda. hoc est non damnabitur
in inferno. Cum autem duplex sit mors.
culpe et pene. mortem culpe pro peccata mor
talia incurrimus. mors vero pene est da
natio quam est mors secunda. Quinto vin
centibus carne propria promittit spiritualis consolati
o. Unde ibidem in apocalypsa. vincenti dabo
manna absconditum. quod nemo scit nisi qui
accipit. dignum quippe est ut qui propter deum
dulcedinem carnis respuit. sine consolati
onis dulcedine consoletur. Sexto vincens
semetipsum promittit tam praetis vite quam
future sublimitatis singularis. Unde in a
pocalypsa. Qui vicerit seipsum faciam illum co
lumnam in templo meo. et est digna pro
missio. nam sicut omnis victoria maior est il
la quam homo se totum vincit intus et extra.
dicente sapiente. qui dominus a seculo suo for
tior est expugnatore viribus. ita talibus
maius premium promittit ut in via hac ce
leris praeferantur et in patria gloriosius sub
limentur. Septimo vincens hoc est in
bonis operibus laborantibus promittit omnium
praedictorum tam praetium quam futurorum co
piosa promissio. Unde concluditur in apocalypsa.
Qui vicerit possidebit haec et ero illi deus
et ipse mihi erit filius. quod dicitur. Qui de pra
dictis unum vicerit unum premium habebit.
qui autem omnia vicerit omnia premia habebit.
et ea cum deo manens in eternum possi
debit.

Filius

Ecce desidero quare deus electos
suos promittit diversis temptatio
nibus et tribulationibus in hoc modo tem
ptari et tribulari. ut sit salubre tem
pationes sufferre.

Capitulum VII. Pater B

Ecce debes quod
sustinere temptationes atque eas re
sistere salubre est. nam multa bona consequuntur
bono ex sufferentia temptationum. quia ipse per
tribulationes et temptationes probatur et purgatur.
C. i.

gaſ exercitaſ erudiſ ⁊ hūiliaſ. pbatuſ
aut qꝛ qꝛquid durare dꝛ diu pbari ſo-
let ſi durable ſit ⁊ oē nobile ⁊ cap. pba-
tur ſi valeat ſicut dꝛ. ita hūus hōis bo-
ni qꝛ nobileſſima ē ⁊ qꝛ in ppetuū dura-
re dꝛ. tempratōe pbaſ. ſi pſtās ſit ⁊ dꝛ
pbat amicos ſuos aduerſitate ſi fideli-
ter in ipſa pſeuerauerit. Un̄ dꝛ ſapiēs
Clauſa ſiguli pbat fornax ⁊ hōies iuſſioſ
tēptatio tribulatōis Et thobie dꝛ Qꝛ
acceptus eras deo nccē erat vt tēptatō
pbarer te. Purgat etiā hō a pctis per
tribulatōem tēptationis vt dignus ſi-
at glorie celeſtis celeri introitu. ne poſt
mortē idigeat grauius ⁊ diutius pur-
gari. Un̄ in apocal. dꝛ Ego quos amo
arguo ⁊ caſtigo Purgat etiā hō vt ma-
ioris gte capax fiat. ſicut vitꝝ obſcurū
tergīt vt aplioris luminis ſit capax. ex-
ercitaſ etiā hō p tēptationes. vt agili-
or ⁊ pmprior fiat ad opa iuſticie ⁊ hūi-
tum exercitia qꝛ in ſtatu pſolationis ſo-
la qꝛes mētis ⁊ ſtudiū deuotōis videba-
tur ei ſufficere ad ſūmā pfectionē. que
iō ei ad tꝑs ſubtrahit vt diſcat in alijs
hūituz ſtudijs exerceri. nā religioſus
nō tm̄ in qꝛete deuotōis ⁊ dulcedie cō-
ſolatōis ſpūalis ſed etiā in labore cer-
tamini ⁊ exercitio bone actionis qꝛe-
re dꝛ ſtudiū pfectōis ⁊ merēdi occaſi-
onē. Erudiſ g hō tēptationibꝝ vt non
imitaſ tm̄ expientijs pſolationū ſꝫ ſi-
duciā hēat ad deū. nā ſicut qꝛdā rudes
in via dei qꝛ ſtari ſubtrahi ſibi ſentiunt
pſolatōis expiētiā aīo pꝛidit credē-
tes a ſe deū eē auerſum p grāz. vult at
dñs erudire nos p ſubtractōez pſolari-
onis ⁊ in m̄ri hūitari ſcripture ⁊ fidei po-
tius qꝛ nte qꝛlicūqꝛ expiētie qꝛ fids nō
hēret meritū ſi in ſola expiētia pſiſte-
ret ⁊ ſpes ſi iā teneret expiētia ſpes nō
eēt. p pariam aut in pſolatōm ſcripu-
raz porius qꝛ p expiētiā ſpem hēam?
credentes deū nūqꝛ auerſi a nobis per

grām. qꝛ diu volūtas nra a deo non eſt
auerſa p pſenſū pcti. vel torpore negli-
gentie. E Hec ei ſunt hāc teſtimonia
gratie dei iuſticia in voluntate ⁊ opari-
one. ⁊ veritas dei ſm̄ pmiſſiones ſacre
ſcripture que pmittit nobis vitā eter-
nā ſi mādara eius obſernemus. Noli
g diſſidere quicūqꝛ eſt religioſus ſi pſo-
lacio interne dulcedinis tibi ſubtrahi-
tur qꝛ ſi dꝛs derelinqꝛt te vel bona opa tua
nō ſint accepta ei ſꝫ reuerrere ad illa te-
ſtimonia ⁊ pſolare in ipſis. ſ. vt pſidas
hūitari dei qꝛ diu tu nō diſcedis ab eo p
aſſenſum puaricatōis mādatorꝝ eius.
qꝛ ipſe nō derelinqꝛt te p pꝛiciatōez ſuā
nō em̄ eligimus eū ſꝫ elegit nos. ⁊ pi-
or dilexit nos ⁊ nō deſerit ſe nō deſere-
tes qꝛ etiā dilexit nos nō dñi exiſtentes
ei p pctm̄. Deū elegit ⁊ dilexit
nō ppter nos ſꝫ ppter ſeipm̄ ex ſola bo-
nitate ſua ⁊ ppter hoc etiā pꝛuabit nos.
hūiliat etiā nos dꝛs p tēptationē tribu-
lationis. vt agnoſcamus qꝛd ſumus ex
nobis ne extollam̄ de eo qꝛd a deo acce-
pi mus De ipſis etiā bonis humilia-
m̄ videntes qꝛ nra nō ſunt ſed dei qꝛ qꝛ ⁊
qꝛtū voluit dedit nobis ex grā ſua non
ex meritis nris E Et notandum qꝛ
maxie ppter elatiōez mētis ſolet dꝛs p-
mittere diabolū tēptare hōies. ſic tm̄ p-
mittit non vt interimat ſꝫ vt erudiat ⁊
hūiliet. De quo beatus gre. ij. moral.
ſic dꝛ. Plerūqꝛ dñi hūitū fructus ſecū-
de reddimus dñi pꝛinua pſperitate pol-
lemus aliquātulū mēs erigūt vt a ſeip-
ſa exiſtere bona qꝛ hꝫ arbitref. qꝛ nimi-
rū bona antiquis hoſtis malicioſe pꝛe-
ctare appetit. ſꝫ hoc dꝛs nō niſi ſibi benignē
pmittit vt dñi mēs tēptatōe pulſan-
te in bonis qꝛbꝝ gaudebat pꝛuif in fir-
mitatis ſue debilitate pꝛuif i ſpe dñi
ad introitū robuſtius ſolideſcit qꝛqꝛ mira-
diſpenſatōe pietatis vt vñ malignus
hoſtis cor tēptat vt interimat. in miſe

ricorū conditor hoc erudiat ut uiuat. Qui etiā sūdrutes mentis plerūq; turbat. eo ipso foris q̄ resistēte deo vsq; ad iteritū bōz corda n̄ vulnerat. q̄ppe s̄ illa senite p̄mittit quantū necesse est ut tēptationib; erudita solident. ne ea q̄ agūt bōa suis virib; tribuāt. ne in securitatis torpore se deserāt ⁊ a formidīs accinctōe dissoluāt. sed ad p̄fectus sui custodiā tāto solertius inuigilēt. q̄to se s̄ aduersariū stare in acie tēptatōnū vidēt. hec gre. Sepe nāq; dū viri iusti aius in virtutib; p̄ficir. ex illo p̄secu rci rudis quadā vana glā tangit ⁊ i timore p̄prie p̄sumptōis eleuat. s; p̄ditōr nē subleuatū in p̄spiciāim subita p̄cuti tēptatōe p̄mittit. ut suā infirmitatē p̄hoceri? agnoscat ⁊ de virtutib; h̄itis nō p̄sumat. Qd̄ bea. gre. xxvj. mo. tā git sic di. Sepe dū viri iusti aius in ipsa intentōis arce p̄sistit. dū ab oī mutabilitatis sp̄sione se colligit. dū quicqd in se sup̄flue abhoris p̄mit. ipsa fuerit rudis glā tangit ⁊ in timore p̄prie p̄sumptōis eleuat. q; ei magna agit q̄ uis de se huilia sentiat. scit tñ magna esse q̄ agit. nā si magna eē nescit. ea p̄culdubio mīme custodit. q̄ dū custodire negligit aut in eis minus p̄ficir aut ea funditus aīrit. dūz ḡ nē opa scire necesse est ut custodiamus. ex ipsa eozuz scia elatōis aditus p̄adit ⁊ ad opantiscoz culpe manus admittit q̄ a vastāte rapiat. mira autē dispensatōe agit ut p̄ditōr nē subleuatū p̄spiciāim subito p̄cuti tēptatōe p̄mittat. q̄tenus semet ipm in infirmitate x̄ius videat. ⁊ ab eo quē de virtutib; p̄sumpserat iā de semet ipso melior elatōis fastu descēdat. Qñ etiā p̄beliū d; de pone magnitudinē tuā absq; tribulatōe ⁊ oēs robustos fortitudine. Robusti q̄ppe sunt motus cordis cū nulla nisi q̄ virtutis sunt sentiunt sed magnitudinē ⁊ robustos motus

deponimus qñ pulsante vitō cogimur pensare qd̄ sumus. robustos motus deponimus qñ nō iā virtute attollimur s; in culpa p̄sentiendo obui de ipsa q̄ q̄rimur infirmitate formidamus. **S**ultū nāq; de se p̄fidit qñ sibi adhuc vires suppetere p̄spicit. iā sibi fiduciā sanitatis arrogat. iā se ydoneū etiā ad cūcta virtutū culmina q̄ sola cogitatiōe p̄cepat purat. s; cū hūc tēptatio subito suborta trāsuerberat eas q̄ nate de virtutib; fuerāt elatas cogitatōs fundit? turbat q̄i securā vrbē inopiatus hostis ingredit ⁊ rep̄tino gladio supboz ciuiū colla feriunt. nihil ḡ tūc nisi p̄tinuus luctus agit dū capta vrbē aī ⁊ magnatoz suoz glā cede interueniēte vacuat. Qñ nūc d; de pōe magnitudinē tuā ac si apte diceret. Qd̄ qd̄ intrinsecus de bona actōe intumueras reprime. ⁊ cordis motus quos ex rco opere robustos hūeras de pone. q; ipsa iā aduersitatis tēptatōe p̄sideras q̄ frustra prius de te magna elatus estabas. q̄ viz magnitudo idcirco absq; tribulatōe deponēda d; q; nimiz cū tēptatōe humilitas p̄ficir. p̄spa ē ipsa aduersitas que mentē ab elatōe custodit s; tñ fine magna tribulatōe nō agit. cū tranquilla mēs irruēt tēptatōe q̄i rep̄tino hoste turbat. ipsa nāq; tēptatōis aduersitas dū se mēti inserit. q̄sdā in illa tñbras gignit. eāq; obscuritatis sue amaritudine turbat. q̄ apd̄ se dudū dulcedine virtutū irradiāte claruerat. vñ ⁊ aperte subd; Ne p̄trahas noctē ut ascēdant p̄li. p̄ eis q̄ppe nox p̄trahit. cū suborta de tēptatōe tristitia p̄solatiōe p̄cita nō finit. nā dū mēs posita in tēptatōe p̄siderat q̄ a virtutis sue pristina soliditate repellit supductis merorib; q̄ si q̄busdā tñbris cecat. atz oī luce gaudiū eius ocl̄s claudis dū sollicite trepidat ne hoc qd̄ deesse dudū cepat funditus

amittat mō tranquillitatē suā. qz pdidit
tolz mō nevzqz ad prava opa corruat
p̄mescit mō in quo culmine steterat.
meminit mō in quovitiōz p̄fūdo iace
at p̄ delectatōez attēdat mō ad t̄sumē
das vires se repar. mō se eas posse relū
mere q̄si victus iā fructusqz despat Cū
qz ad dictā mētē multiplices cogitati
ones p̄deūt hāc q̄si in nocte ppli p̄sur
gētes p̄mūt. quos mīmiz p̄ls ne p̄ se sz
dine p̄tectōis auxiliū p̄plexa subigere
se posse p̄sūperat cū dicebat. p̄ector
meus 7 in ip̄o sperabo subijciēs p̄flos
sub me Sanctis q̄ppe mērito ppli subi
gunf. cū ab eis p̄districte severitatis
p̄ntiū cogitatōes stulte dissiliūt. vt nō
abrupta fantasmatū rapiāt sz rōm sub
dite a corde hūilz p̄q̄escāt. hēc gre. **G**
Et sciēdū qz donū sp̄s sancti q̄uis tri
buat hoībz ad aīe p̄fectū. tñ cūz aliq̄s
incipit de hoc iminēte p̄sumere hēc ea
de ḡa vtiliter sibi subtrahit ac tēptat
vt p̄sumeri de se q̄tū in se infirmef oñ
dat. tūc ei de recognoscimus bōa n̄a
vñ sint. q̄ hēc q̄i amittēdo sentimus qz
a nobis suari nō p̄nt. De hoc greg. q̄.
moral. sic d̄t. Donū q̄ppe sp̄s vt men
tē p̄tra singula queqz tēptamēta erudi
at in septēvutibz tpat vt s̄ stulticiaz
sapiam. s̄ ebetudinē intellectū. s̄ p̄ci
pitatiōez p̄filiū. s̄ timorē det fortitudi
nē. s̄ ignorantiā sciām. s̄ duritiā pie
ratē. s̄ supbiā det timorē. Sz nōnūqz
dū mēs n̄a tāti muneris plenitudine
atqz vbertate fulcif si cōtinua ī his secu
ritate p̄fuit a quo sibi hēc sint obliuif
cif seqz a se putat h̄e qd nūqz sibi ab
esse p̄siderat. vñ firor aliqñ se hēc eadē
ḡa vtiliter subtrahat. 7 p̄sumenti vt
in q̄ntū in se infirmef oñdar. tūc em̄ de
cognoscimus bona n̄a vñ sint. qñ hēc
q̄si amittēdo sentimus. qz a nobis sua
ri nō p̄nt. ad hoc itaqz inrimāde hūili
tatis magisteriū sit plerūqz. vt irruēte

articulo tēptatōis tāta stulticia n̄am
feriat. vt p̄urbata mēs q̄liter mal̄ imi
nētibz obuiet vel s̄ tēptatōem quō se p̄
parer ignorat. sz hac ipsa stulticia p̄u
dēt erudit. qz vñ ad momētū despicit
eo postverius quo 7 hūilius sapit 7 sa
pientia vñ q̄si amittit ī certius possi
des. aliqñ dū subliā itelligēdo in elati
one se aīmus erigit. in rebz imis 7 vi
ribz graui ebetudīe pigrescit vt rep̄te
cē sibi ima clausa videat q̄ p̄uix sumā
penerrabat sz 7 hēc ip̄a ebetudo intelles
ctū nobis dū subtrahit suat qz dū ad
momētū cor hūiliat verius ad subliā
intelligenda p̄firmat. Aliqñ dū cūcta
nos agere p̄filiū gravitate gaudemus
pulsante cē emergētis articulo. p̄cipi
tatōe subita rapim̄ 7 q̄ nos sp̄s disposire
vixisse credimus. rep̄te īrima p̄fusiōe
vastam̄. sz tñ eiusdē eruditōe p̄fusiōis
discimus. ne n̄is viribz n̄a p̄filiā tri
buamus. ac tāto maturius ad gravita
tē restringim̄. q̄to ad hāc q̄si amissaz
redimus Aliqñ dū mēs fortiter aduer
sa p̄tēnt. subortis aduersitatis euentibz
hāc metus vehēmēs p̄cutit. sz p̄ hūc cō
cussa discit cui turbat qz in q̄busdā for
titer stetit. 7 tāto postvalidius fortitu
dinē retinet. quāto hāc irruēte formi
dine sibi iaz q̄si elapsam videt Aliqñ
dū magna nos scire gaudemus repen
te ignorātie cecitate torpescimus. sed
quo ignorātia mētis oculus ad momē
tū claudit eo post ad sciām vñ sapit.
vt mīmiz flagello sue cecitatis erudit
sciat ip̄m a quo h̄eat Aliqñ dū religio
se cūcta disponimus dū pietatis visce
ra plene nos h̄e gratulam̄ qdā mētis
duricia irruēte p̄cutim̄ sz q̄si obdurati
cognoscimus. cui pietatis vñ l̄ extē
cta recipit. dū q̄si amissa āplius ama
tur Aliqñ dū subiectū se dīne formidī
aīmus gaudet repente supbia tēptate
rigescit. sed tñ valde mox timēs. qz ti

met ad humilitatē. se itez festinus in
flectit. et tanto hanc solidi⁹ recipit q̄to
eius virtutis pondus q̄i amittendo p̄sa
uit. Mira hoc nobiscū disp̄satōe agi⁹
ut mēs nra culpe q̄nq̄ pulsatōe feriat
nā eē se magnaz viriū crederet. si nul
lū vñq̄ earū dē viriū defectū intra mē
tis archana sentiret. s̄ dū tēptatōe ir
ruēte q̄rit et q̄voltra q̄ sufficit fatigat
ei⁹ hostis sui insidias munimentū hu
militatis ostēdit et vñ se p̄mescit ener
uiter vel enormiter cadere. ind accipit
fortiter stare. tēptatus at n̄ solū vires
a quo accipit discit. s̄ q̄ta eas vigilā
tia fuerit intelliget. hec gre. **S**z
hoc p̄siderādū est q̄ nōnūq̄ iustiviri
nō solū tēptant p̄vicia. s̄ etiaz flagell
castigant. cū aut tēptant viri⁹ pia di
sp̄nsatōe p̄ditoris agi⁹ ne de virtutib⁹ i
q̄b⁹ p̄ficiūt extollāt. cū vñ flagellis at
terunt admonent ne mōdo blādierē se
ducant. dū illos viri⁹ tēptant p̄ficien
tes in eis virtutes huiliāt. Flagella dū
illos tēptant surgētes in corde huius
mōdivoluptates extirpāt. p̄illa restrin
gunt ne intrinsecus extollant. p̄ ista p̄p
munt ne qd extrinsecus appetāt. Ista tā
git gre. xxiij. mo. sic dī. Aliqñ po si p̄
fectū virtutū nō solū tēptant vicia. sed et
flagella castigāt. cū aut tēptant viri⁹
pia disp̄nsatōe nobiscū agi⁹ ne his vir
tutib⁹ q̄b⁹ p̄ficiunt extollant. cū flagel
lis atterunt malis increpantib⁹ admo
nemur ne mōdo blādiente seducamur.
vicia dū nos tēptant p̄ficientes in no
bis virtutes causant. flagella dū nos tē
ptant surgētes in corde h⁹ mōdivolup
tates eradicant. p̄ tēptant vicia disci
mus qd de nobis p̄feriētia flagella co
gnoscamus qd de mōdo fugiamus. p̄ il
la restringim⁹ ne intrinsecus extollam⁹
p̄ ista p̄primimur ne qd extrinsecus ap
petamus. In hac ḡvita dū sumus et fla
gell atteri et aliqñ viri⁹ tēptari necē ē

Sive em̄ in laborib⁹ flagelloz siue in
certa in evitiōz nō solū nobis nra infir
mitas innotescit. s̄ etiā in q̄tra virtute p̄
fecerimus aḡscimus. neō em̄ vires su
as in pace p̄ḡscit. si em̄ bella de sunt vir
tū exp̄imēta nō p̄deūt. Improvidus ē
miles q̄ fortē se in pace glia⁹. neō q̄p
pe q̄tū p̄fecerit nisi iter aduersa p̄gno
scit. cū em̄ assunt p̄spa cerni viriū docu
mēta nō p̄nt. vñ scriptū ē. In diem m̄
davit dñs m̄iaz suā et nocte cāticū ei⁹
declavit. q̄ viz vnusq̄sq̄ sup̄mī domi in
tranq̄llitate grām quieris p̄cipit. s̄ q̄
tū p̄cepit i aduersitate p̄turbatōis ostē
dit. P̄m̄is igit ferim⁹ correptionib⁹ et q̄bus
p̄ficiamus aḡscamus. Vñ p̄ heliū dī. ap
p̄inquit corruptōi aīa ei⁹ et vita illius
mortiferis. Tēptari igit vniuscui⁹ iu
stia aīa corruptōi a p̄pinq̄re dī q̄n eā ne
virtus possit extollere p̄ flagella p̄pellit
qd fit ex p̄pria infirmitate sentire. cor
ruptōi vicz appropinq̄t. q̄ ex suis sevi
rib⁹ p̄ditōm p̄ximū n̄ ignorat et hoc qd
a p̄ditōe lōge est nō sibi s̄ dño tribuat
Appropinq̄t vñ mortiferis q̄ in infir
mitate carnis p̄ximū se p̄ctis mortez
inferētib⁹ respic. a q̄b⁹ dīno m̄uere tā
to magis lōge fit. q̄to se eis p̄ximū ex
suis meritis deplendit. Corruptiōm ḡ
vel mortiferis appropinq̄re est p̄sidera
ta infirmitate hūanitatē sue p̄ctōzē se
ex suis meritis cernere. atq̄ ap̄d se ar
rogatiā ex p̄p̄is virib⁹ nō h̄e. Quid
em̄ sumus si p̄ditoris n̄i p̄tectōe dese
ramur. q̄ nimir p̄tectio nūq̄ necāria
credidit si sp̄ habeat. sed vñ plerumq̄
subtrahit vt sibi metip̄ hō q̄ si sine il
la nihil fit ostēdit. Manus igit dei aliqñ
nobis p̄ aduersa insinuat. q̄ etiā nesci
entes nos in p̄spis portat. q̄ destituti
dū cadere incipimus et tñ adiuti reri
nem⁹. et doctrina fit q̄ in lapsu trepida
mus et custodia q̄ in statu p̄maem⁹.
nemo ḡ se alicui⁹ virtutis estimet etiā
E. iij.

cū qd fortiter quē si dīna pteccio dese-
rat ibi repente eneruiter obruit. vbi se
valēter stare glīabaf. qd vñū quēq ele-
ctū suū dīna grā tūc magna erudiendo
custodit cū qñ pcuriēs deserit. dī recte
Appropinquit aīa corruptōi eius vñ
ta illius mortiferis vt quo se dībo vici-
nū morti p aduersa pñderat eo in cun-
ctis q fortiter erigit ad dīne spei mūm
mē fugiēs solidius viuāt. hxc gre. **M**
Morandū q oīpotens dīs qbusdā dat
maiora dona dīrutū. qdā dō eis mīora
negat. dat etiā fortitudinē ad resisten-
dū et supandū maiora vitia. et qdā mi-
nora q tñ nō valde noceāt remanere p-
mittit vt sp aīmus eoz hēat vñ se rep-
hēdat in illis q agere pualet nō se ex-
toller. s; potius hūiliet De hoc vñ gre.
iij. moral. sic. dū mēs d hostē accigif
q alia vitia subigif alijs reluctaf aliqñ
de culpa qd tñ valde nō nocet remane-
re pmittit et sepe mēs q aduersa multa
et fortia minimū qūis magna intērio-
ne inuigilet nō expugnat. qd dīna dis-
pensatōe viriū agif. qd ex oī pre dīu-
tīb splēdens elatiōe subleuet et dū in
se puū qd repñensibile vider s; tñ hoc
subigere nō valet. nequa q sibi auctori-
ratē tribuat in his q subigere fortiter
valet Vñ bñ dī obscurent stelle caligi-
ne eius Stelle caligie qppe h? noctis
tenebrāf qñ et hi q magis splēdent ad-
huc de obscuritate culpe aliqd remiten-
tes sustinēt. vt iā magnavite claritate
luceāt. et tñ adhuc noctis reliqas no-
lētes trahāt qd ad hoc sicut dictū est a-
gif. vt mēs pficiēs ad dīrutē iusticie
sue melius in firmitate roborēf et inde
dīus in bonis luceat vñ etiā nolentem
praua repñensibilia hūiliter obscurent
Vñ et bñ cū in israelitico pplo pcepta
pmissiōis terra pñref effraim tribui.
chanāneus gērit pplo nō occisus factus
tributarius dī. sicut scriptū ē. bñruit

chananeus i medio effraim tributarius
Quid ei chananeus gērit vñ pplo nō
viriū fidel significaf et sepe i magnis dīu-
tīb terrā pmissiōis igredim. qd sepe i
time de eternitate roboram s; dū iter a-
cta sublimia vitia qdā pua retinemus
qñ chananeus viuere i terra nāa pcedi-
mus. q qñ tributarius efficit qd hoc ip-
sus viriū qd subigere nō possumus ad
vsū nēe vtilitatis hūiliter retorqmus
vt eo mēs de se et i sūmis hūilia sēriat
quo suis virib; et pua q appetit si ipug-
nat Vñ bñ rursū scriptū ē lx sunt gētes
q dñs reliqt vt in eis israel erudiret.
Ad hoc nāq qdā minia vitia nāa retē-
nēt. vt sese nāa intērio sollicita i certa
mēte sp exerceat et de eo victoria nō sup-
biat quoviuere i se hostes pspicit. a q
bus adhuc vici formidat. isrl g repñua-
ris gētib; erudit. qñ i qbusdā minis
vitijs elatio dīrutis nēe pñmif. et ipi-
us sibi resistētib; discit. qd ex se maio-
ra nō subigif. de hoc ec i glo. sup deut.
sic dī. Quibusdā maiora bona dat dīs
nō minora vt sp eoz aīmus hēat vñ se
repñēdat. et dū pfecti se eē apperūt nec
pñt minie se extollāt in his q hñt q p
se pua hēe nñ pñt. Eadē g mēs pollet ex
dīute. laescit ex i firmitate vt dū qñt
q hēe nō valet qd h; hūiliter seruet.
g in vna qñ aīa agif. vt maxia lucra
pferāt minia dāna. hxc glo. **M** Vñ
misericos dīs iō electoz mētes qūis
ex magna pte pficiat ipscōstñ ex aliq
pte derelinqt. qñenū dū apperūt pñci-
eē et nō pñt i his q accepta a dño hñt
se minie extollāt. qd gre. pñmēorat sic
di. Plerūq oīpotens dīs idcirco electo-
rum mētes qūis ex magna pte pfici-
at ipsectas tñ ex aliq pte derelinquit.
vt cū miris dīrutib; rutilant ipsectio-
nis sue tedio tatescant et se nequa q de
magnis erigant cū adhuc contra mini-
ma inmitentes laborent. sed qd extret

ma non valent vincere. de precipuis actibz nō audeāt supbite. Magna q̄p pe est oīpotentis dei dispensatio vt ille q̄ maiora dona p̄stat minora nō tribuit. vt sp̄ eoꝝ animus hēat vñ seipm̄ rep̄/ hendat. q̄tenus dū appetūt p̄fecti eē s̄z nō p̄nt. ⁊ laborāt in hoc qd̄ nō acceperūt. nec elaborādo p̄ualent in his q̄ accepta h̄nt se mīme extollāt. s̄z discant q̄a seip̄ maiora bona nō h̄nt q̄ in se/ metip̄ pua vitia atq̄ extrema vīcere n̄ p̄nt. s̄z itaq̄ miro mō vna eadēq̄ mens ⁊ virtute polleat ⁊ infirmitate la/ fescat. q̄tenus ⁊ p̄ p̄structa sit. ⁊ ex p̄te se p̄spiciat eē destructā vt p̄ bonuz qd̄ q̄rit ⁊ h̄t nō v̄z. illud f̄uer humile qd̄ h̄z. h̄c gre. **I** S̄z ⁊ p̄siderādū q̄ p̄tingere solet frequētiuz vt deuoti ⁊ religiosi viri quoz̄ mentē dū acuit cō p̄uctio afficit. aut p̄tēplatio sup̄ semet ipsam rapit. statī post hoc etiā eos tēp/ tatio seq̄. vel etiā in ipso actu p̄p̄ucti omis seu p̄tēplatiōis caro ip̄ortunis tēp/ rationibz illos ip̄ugnat. ne de dono cō p̄unctōis aut p̄tēplatiōis se extollant De hoc br̄s gre. sup̄ ezech. sic d̄t **N**o tandū q̄ plerūq̄ is q̄ plus p̄tēplatiōe rapit p̄tingit vt āplius in tēp̄ratōe fa/ tigeť sic q̄busdā sepe p̄tingere solet bñ p̄ficiētibz quoz̄ mentē aut p̄p̄uctio af/ ficit aut p̄tēplatio sup̄ semetip̄m rapit statī etiā tēp̄ratō sequit̄ ne de his ad q̄ rapta est extollat̄. nā p̄p̄unctōe ⁊ p̄tem/ platōe ad deū erigit̄. s̄z tēp̄ratōis sue pondere reuertat̄ ad semetip̄saz. q̄te/ nus tēp̄ratio aggrauet ne p̄tēplatio in/ flet. ⁊ ita p̄tēplatio eleuat ne tēp̄ratio demergat. Si em̄ sic p̄tēplatio attolle/ ret vt tēp̄ratio funditus deesset. in sup/ biā aiūs caderet. ⁊ si sic tēp̄ratio p̄me/ ret vt p̄tēplatio nō leuaret. plane ī cul/ pā laberet̄. s̄z mira dispensatiōe in quo dā medio aīa liberat̄ vt neq̄ in bonis supbiat. neq̄ in malis cadat. **Pr̄bea.**

greg. de eodē. x. moza. sic d̄t. **S**epe cō/ tingit vt ad summā iā mentē sp̄s ele/ uet. s̄z tñ hanc ip̄ortunis caro tēp̄ratio mibz impugnat. cūq̄ ad p̄tēplanda ce/ lestia aiūs ducit̄ abiectis actōmibz illi/ cite ymaginibz reuertat̄. nāz carnis rep̄te hūc stimulus sauriat̄ quē extra carnē p̄tēplatio scā rapiebat. nā vna z eandēq̄ mentē ⁊ subleuatio p̄tēplatō mis illuiat ⁊ ip̄ortunitas tēp̄ratōis ob/ scurat. vt ⁊ videat intendēdo qd̄ appē/ tat ⁊ succūbendo in tēp̄ratōe tolerz qd̄ erubescat. h̄c gre. **U**n̄ pius dñs elcōs suos veniendo ⁊ grām suā in eis infun/ tendo p̄solat ⁊ adiuuat. de relinq̄ndo nō ⁊ tēp̄ratō p̄bat. nā si post virtutū mu/ nera nulla tēp̄ratōe p̄cuterent̄. h̄t se bñmōi dona ex seip̄ estimaret ⁊ p̄dñs de hoc gl̄ari possent. ⁊ iō temptant̄ vt infirmitatē suā humil̄ agnoscat̄. ⁊ de grā se eis collata nō eleuet̄. **Q**uāragit̄ bea. greg. iij. moza. sic d̄t. **P**̄s dñs eos quos in eternū diligit aliqñ ad tps re/ linq̄t. scōs etem̄ suos dñs veniēdo ad/ iuuat. de relinq̄ndo p̄bat. donis firmat. tribulationibz tēp̄tat. iusti q̄ppe aīam grā vocat. tēp̄ratio interrogat **E**t **U**n̄ de dñō p̄ iob d̄t. visitas eū dilucu/ lo ⁊ subito p̄bas eū. **N**otandū q̄ dñs postq̄ diluculo visitat subito hoīem p̄/ bat. q̄z ⁊ accedendo corda n̄ra ad virtut̄es p̄uehit. ⁊ recedendo p̄cuti tēp̄ratō ne permittit. si em̄ post virtutū munera nulla temptatiōe p̄curiat̄. ea se h̄t am̄ mus ex seip̄o gloriat̄ vt q̄ ⁊ firmitatis dona h̄at ⁊ infirmitatē suā humil̄ ag/ noscat. ⁊ per accessum gr̄e ad alta su/ stollit̄ ⁊ p̄ recessum qd̄ ex seip̄o fit p̄/ bat̄. h̄c greg. Sub hac aut̄ alternatiū vicissitudinū varietate videlz gr̄e ⁊ tē/ prationis visitationis ⁊ p̄batōis mul/ tum p̄ficit homo. ⁊ oꝝ eū q̄ diu in hac vita est p̄stiturus. sub bñmōi varietate viuere. s̄. p̄solationis ⁊ temptationis. **E. iij.**

Un̄ d̄r br̄s ber̄n̄. Nota crebris vicissi-
tudinibz inter gte visitatōez & tēprati-
onibz pbatōem in scola virtutū mirabi-
liter pficit hō. visitatione ne deficiat.
tempratiōe ne supbiat. De hoc d̄r br̄s
richard. de scō victo. sup illud p̄l̄ericū
Veni manet nox venit inane dīne p̄so-
lationis. ut itez subsequat nox diabo-
lice tēprationis. sub hac certe alternā-
tiū vicissitudinū varietate vinere nos
oz q̄diu sumus in hac pegrinatione.

Richardus Filius:
Quodero etiā scire cur nonnunq̄
gta subtrahit̄ etiā deuoris & q̄re
iusti viri nō p̄nt t̄m pficere quantum
volunt.

Ca. VIII. Pater. **H**oc scire de
his q̄ multe tēprationuz sp̄s
de q̄b̄ vna est viz gte subtractio & ino-
pia deuotionis. sine q̄ alie tēpratōes
nullā vel modicā virtutez h̄nt. cū ip̄a sit
q̄ si domus refugij ab oī tribulatōe Un̄
ps. Dñs mihi adiutor & ego despiciā
inimicos Subtractit̄ aut̄ nōnūq̄ gta
deuotōis viris. ut p hoc pben̄ vtz sic
mi sint in fide spe caritate ac ceteris v-
tutibz. nā subtracto tam singulari refu-
gio. s. deuotiōe. homo quodā mō iner-
mis expositus ē hostibz tēprationuz. &
ideo pauidus efficit̄ & pusillanimis nī
si fidei & spei firmitate se muniat. & pa-
tiētia ac hūilitate se defendat. qui tūc
maxie h̄nt locū exercēdi se & magnaz
gloriā pmerēdi Fides ibi pbat̄ si cre-
dita eē. q̄ iā defūt p gustū dulcedinē
expiri dulcia sunt nimis oīa q̄ de deo
credi? si p gustū expiam̄ s3 gustus eoz
iō subtrahit̄ bonis ut fides magis ini-
taf auctoritari sacre scripture. q̄ expi-
entie pprie & magis h̄c meritoria sit.
Sp̄s pbat̄ si pfidit̄ deū sibi eē ppiciū
etiā dū flagellat. & ita studiose audeat

ei seruire & placere in oībz ac si sentiat
videat eū sibi eē placatū. Pacia p-
bat̄ si nō murmuret d̄ deū q̄ si ex sua du-
ricia hoīem tribulet. & desolef & lōga-
nimiter sustineat bñ placitū dei. & non
deficiat. in aduersis humilitas pbat̄.
si cogitet se digne puniri q̄ si sit indig-
nus p̄solatiōe spūali. & si iustificet deū
q̄ iuste indicauerit puniendo reū & in
gratū bñficio priuādo p̄solatōis inter-
ne t̄m nobis d̄z deus placere & t̄m de-
mus eū diligere q̄n nos puniūt. sicut q̄n
nos p̄solat. q2 tā pia intentōe nos pu-
niūt purget. sic blandif vt p̄solef. dis-
cimus in subtractione gte & p̄solatōis
interne de minimis etiā bñficijs grās
agere & minimas culpas & negligentias
asumere & cauere & minima queq̄ ad-
uersa discere patiēter tolerare. de opu-
lenta ei mēsa multe mice imo aliq̄ feu-
sta q̄nq̄ decidūt. Sic hō habūdans
diuersis p̄solationū donis plurima bñ-
ficia dei sine debita grātū actiōe p̄terit
plurimas grās negligit ope exercere
plurima pua reputat que magna sunt
plurima nō agnoscit S3 his oībz sub-
tractis sicut vir vidēs paupertatē suā re-
colit q̄rū prius habuit & poruit q̄ iam
non h3 & sicut mēdicus famelicus mo-
dicā buccellā gratat̄ accipet & studi-
ose colligeret. q̄ prius delicata fercula
vilipendit. sic iste ad se reuertens inci-
pit colligere. que prius negligent̄ p̄-
teriuir. vñ ppter hoc etiā minimas cul-
pas cauere docem̄. q2 timendū nobis
est. ne forte ex culpis n̄is & magnitū-
dine n̄a sit nobis subtracta gta. ut eā
recupemus cauēdo negligentias. q̄s
admisimus i tāra libertate Discamus
q̄ oīa p̄ctā p posse cauere & p his q̄ feci-
mus oīa aduersa hūiliter pari & oībz
beneficijs dei debitā p̄siderationem cū
gratiarum actione exhibere semper. &
gratiā dei nō in vacuū recipere. ut digni

erimus ut gr̃a nobis subtracta et aug-
mentata reddat et ad magnū virtutū
p̃fectū poruerimus puenire. ¶
Deinde p̃siderandū est q̃ nemo iustorū
inuenit qui tantum virtutes app̃hendit
q̃tūz desiderat. q̃z op̃s d̃s interiora vi-
dens ip̃s sp̃ualibz p̃fectibz modū ponit
ut ex hoc q̃d app̃hendere p̃cupiscit et n̄
vz in illis se nō extollat q̃ facere p̃t. de
hoc bea. greg. xij. mor. exponens illud.
p̃stituiti terminos eius q̃ p̃re. nō. po.
sic d̃t. q̃z nō nūq̃ in virtutibz p̃ficere co-
nam et q̃dā dona recipimus a quibz re-
puli in ymis iacemus. neō est q̃ t̃m vir-
tutes app̃hendat q̃tum desiderat. q̃z
op̃s d̃s interiora discernēs ip̃s sp̃iri-
talibz p̃fectibz modū p̃t ut ex hoc hō
q̃d app̃hendere conat̃ et nō p̃t. in illis
se nō eleuet q̃ valet. vñ et ille quoq̃ p̃-
dicator egregius qui raptus ad terciū
celū fuerat. et paradisi archana penetra-
uerat eē post reuelatōz tranq̃llus atq̃
int̃p̃tatus volebat. s̃z q̃z op̃s deus ter-
minos p̃stituit hōi q̃ p̃teriri nō potest
et eleuauit hūc ad p̃gnosceda subliā.
et reduxit itē ad infima toleranda ut
modi sui mēsuras aspiciens dū securi-
tatē app̃hendere conaret̃ et nō possz p̃-
elatoz extra se ire. p̃ humilitatē coge-
ret intra suos sp̃ terminos redire. hec
gre. ¶ Un̄ sunt nōnulli q̃ post p̃ctā
p̃petrata corde p̃pūgnū et relictis in-
q̃tatibz bona opa agūt. et in summis
virtutibz se exercēt int̃m. ut nō solū cul-
pa eoz op̃atōem nō inq̃net. nec cogi-
tatōz impulsit s̃z interueniētibz tēpra-
tionibz reuerberant̃ ut vicz infirmita-
tis sue recorder̃ et elati de virtutibz q̃s
acceperūt nō sint. ¶ Hoc tangit bea. gre.
xix. mora. exponēs illa ṽba Quis est
pluuię p̃t. et q̃s genuit stillas rozis. de
cuius vtero egressa est glacies. et gelu
de celo quis genuit. sic d̃t. Quid est q̃
d̃s prius quidē se p̃rēz pluuię insinu-

at. postmodū vero de suo vtero egredi
glaciē narrat. seq̃ gelu gignere de ce-
lo p̃nūciat. nisi q̃z miro mō nostri pe-
ctoris terrā ad suscipiendā ṽbi seā.
et prius p̃ occulte gr̃e pluuiā infundit
et postmodū ne in p̃ceptis virtutibz im-
moderatus p̃fluat disciplina int̃ime
dispensationis p̃mit. ut quē percepte
gr̃e pluuiā irrigat etiā disciplinę rigor
astringit. ne si aut ante q̃z d̃z. aut plus
q̃z necē est p̃ceptas virtutes p̃ferat. fri-
gus in herbā p̃uertat. p̃lex q̃z ab incho-
antibz opus bonū dū prius q̃z oī di-
tur a grano. nec imp̃fectionis inaniter
et p̃lex q̃z virtutes dū plus q̃z est necē ex-
uberant exaltēt. vnde et electorū suorū
d̃s vel añ tps desiderio renuit vel rur-
sum in t̃p̃e vltra mēsurā p̃fectus p̃re-
mit. ne si aut ante q̃z d̃t. aut plus q̃z de-
bent p̃ficient. per p̃fectus sui magnitu-
dinem in elationis defectum cadant.
nam cum cor post peccata p̃pungit ter-
ra que aruerat infusione pluuię irriga-
tur et cum relictis iniquitatibus bona
opera exequi p̃ponit. quasi post infusio-
nem semina accepit. et pleriq̃ cum de-
sideria sancta p̃cipiunt et summis iam
exerceri virtutibus inardescunt. ut nō
solum culpa operationem non inquis-
net. sed nec cogitationem pulset. et ad
huc quidem in corpore positi sunt. sed
nil perperi iam de cōmunionē vite p̃re-
sentis volunt imitari. per int̃entōnem
eternam mentis stabilitatem appetūt.
sed interueniētibz cogitationibus re-
uerberantur. ut videlicet infirmitatis
sue meminerint. et elati de virtutibus
quas accipiunt non sint quod dūz mi-
ra discipline repressiōe agitur. quid
aliud q̃z de vtero glacies produci
quando de interno secreto dispensatio
egreditur. et voluntates nostre etiam
in bonis desiderijs refrenantur. Unde
amus Paulum in sua videlicet ter-

ra q̄tra discipline ḡta p̄mebat. cū ait
velle adiacet mihi p̄ficere at bonū nō
inuenio. q̄ aut velle se h̄e afferit. iā p
infusionē ḡte q̄ lateant semina oñdīt.
s̄z dū p̄ficere bonū nō inuenit. p̄fecto i
dicat. quāta illū sup̄ne dispensationis
glacies p̄mat. an eoz corda nō p̄fferat
q̄bo dicebat. vt nō quecūq̄ vultis illa
faciatis ac si apre dicat. Occulta cor
dis n̄ri semīa iā p̄dite in frugē querūt
s̄z sup̄ni moderamīsgelu p̄mūt vt tā
to post secūdus exeat. q̄to d̄ni iudi
cij p̄mentia pondera patiētius p̄rāt.
q̄z plerūq̄ hūana corda qm̄ erūpere
ad v̄tutes q̄s appetūt nō valent eo ipso
quo ab intentōis sue p̄fectōe resiliunt
rēptationū stimulis fatigāt. s̄z t̄m eas
de rēptatōes p̄primūt seq̄ p̄ exercitia
rōis vsū in quēdā viuēdi rigorē p̄po
nūt. vñ subdit in similitudinē lapidis a
que durāt. q̄z si fluxe cogitatōes inte
rius lascescūt. nequa q̄ vsq̄ ad p̄sensū
p̄raui op̄is p̄trahūt. s̄z mens sub inoli
ta viuēdi p̄suetudinē q̄si sub q̄dā duri
tia exterius abscondit. q̄cqd̄ intus ex rē
ptatōis pulsatione mollescit q̄z p̄raua
cogitatio vsq̄ ad p̄sensum nō p̄silit q̄z
fluctuātes motus aī sup̄ductus rigor
sancte deliberatōis p̄mit. h̄c greg. Qñ
op̄s d̄s vidēs de remedijs salutis hoc
est de v̄tutibz augeri infirmitatē nr̄am
mensurā ip̄is p̄fectibz ip̄onit vt h̄ea
mus q̄dā v̄tutū dona. que nūq̄ q̄siui
mus. q̄ gramus q̄dā. nec t̄m h̄e valea
mus. q̄tenus mēs nr̄a dū h̄c h̄e non
p̄t q̄ appetit q̄ intelligat illa de semetip
sa nō h̄e que h̄z q̄ extolli poterat ex
donis q̄ h̄z hūiliter exv̄tute quā non h̄z
De hoc beatus gre xxviii. moral. sic di
cēs. Op̄s d̄s q̄ augeri infirmitatē no
strā de remedijs salutis p̄spicit. mēs
rā ip̄is n̄ris p̄fectibz ip̄onit. vt h̄ea
mus quedā v̄tutū dona. q̄ nūq̄ q̄siui
mus q̄ gramus q̄dā. nec t̄m h̄e valea

mus. q̄tenus mēs nr̄a cū h̄c h̄e nō p̄t
q̄ appetit q̄ illa se intelligat de semetip
sa nō habere. q̄ h̄z. q̄ p̄ ea q̄ sunt p̄side
rāt illa q̄ desunt q̄ p̄ ea q̄ v̄tiliter desūt
seruēt hūiliter bona q̄ sunt Qñ ecē d̄z
Quis posuit mēsuras eius si nosti vel
q̄s retēdit sup̄ eā lineā Quis ei nisi cō
ditor n̄r h̄z terre mēsuras posuit. q̄ in
terni iudicij secreto moderamine. alij
sermonem sapientie. alij sermonem
scie. alij plenaz fidem. alij grām sanita
tū. alij op̄atiōem v̄tutū. alij p̄p̄etiam
alij genera linguarum. alij sermonū i
terp̄tatiōm tribuit Sic itaq̄ creator
n̄r ac dispositore cūcta moderāt vt q̄
extollerat ex dono q̄d h̄z hūiliter exv̄
tute. quā nō h̄z. sic cūcta moderāt vt
cū p̄ ip̄ensaz grām vnūq̄q̄ subleuat
etiā p̄ dispem alteri altez subdat. q̄ p̄
meliora quisq̄ dona alioz quo sibi sub
iiciat attēdat. at illd̄ licet se p̄ire ex his
sentiat. eidē t̄m quē supat se i alij poss
ponat. sic cūcta moderāt vt dū singula
queq̄ sunt oīm interposita q̄dā carita
tis vicissitudine fiant oīa singuloz vt
vnusquisq̄ sic nō q̄d accepit in altero
possideat vt ip̄i alteri possidēdū q̄d ac
cepit hūiliter impendat. Hinc enim
p̄ petrū da. dicif. vnusquisq̄ sic vt ac
cepit grāz in alterutū illā administrā
tes sicut boni dispensatores multiformi
mis ḡte dei. tūc nāq̄ multiformis ḡta
dei dispēsāt. qñ acceptū donū q̄ ei qui
h̄c nō h̄z credif. qñ p̄pter eū cui ip̄en
ditur datum putatur. Hinc per paulū
dicitur per caritatem seruire inuicem.
tunc em̄ caritas nos a iugo culpe libe
ros reddit. cum vicissim nos nostro p̄
amorem seruitio subijcit cum q̄ aliena
bona nostra credimus. alij quasi sua
offerentes exhibemus. sed cum miro
consilio auctoz dispensatozq̄ noster
huic illa largif que alij denegat. que
isti largif mēsuras sibi positas egredi

nitur. quisq; posse plus q̄ accepit
conat. in precipicio em̄ pedē porrigit
qui mensuraz suaz limitē nō attēdit.
et p̄p̄ q̄ amittit q̄ poterat q̄ audacter
ea ad q̄ pringere non v̄z arripe festiat.
Eccegre. **¶** Misericors etiā dñs
p̄cessaz sibi hic electis suis de virtutib;
gloriā. soler per immixtā infirmitatez
t̄pare. vñ quibuscūq; temptatōib; re-
primunt̄ vt nequa q̄ t̄m̄ p̄ficere valeāt
quantū desiderāt. et ne extollant̄ vnus
quisq; scōz iā quidē interius ad sūma
rapit. sed adhuc temptat̄ exterius ne
despationis lapsum. ne elatōis incur-
rat viriū. Ista tangit beatus greg. xix.
moza. sic vi. Concessam hic electis de
virtutib; gl̄iam p̄mixta infirmitate dñs
p̄suevit t̄pare. Unde bene p̄ iob d̄. Et
a q̄s appendit mensura. qz ipsi scrī qui
subleuante spū ad summa rapiunt̄ q̄
diu in hac vita sunt ne elatōe aliq̄ sup-
biant quibuscūq; temptatōib; reprimū-
tur. vt nequa q̄ t̄m̄ p̄ficere valeant q̄n-
tum volunt. sed ne extollant̄ superbia.
fit in eis ipsaz quedā mensura virtutū.
Hinc est em̄ q̄ helias dū tot virtutibus
in altrū p̄fecisset. quadā mēsurā suspē-
sus est. dū iezebel postmodū q̄uis regi-
nā t̄m̄ mulierculā fugit. p̄pendo quippe
hunc mire virtutis vix d̄bo celosa plu-
uijs claudere. suscitātē mortuos. ven-
tura queq; p̄videntē Ecce rursus aīo
occurrit q̄toq; pauore aī vnā mulier-
culā fugerit. cōsidero timore p̄cussus
de maū dñi mortē petere nec accipe de
maū m̄leris mortē fugiēdo vitare Vñ
q̄ sic potēs vt tot illas virtutes faciat vñ
sic infirmus vt ira se iam p̄mescat. m̄
si qz aque appendunt̄ mensura. vt ipsi
sancti dei hoīes et multū valeant p̄ po-
tentia dei. et rursus quadaz mensura
moderati sint p̄ infirmitatē suā i illis
virtutib; Helias quid de celo accepit
in istis infirmitatib; quid de se poterat

agnoscebat. illa potentia virtutis fuit
ista infirmitas custos virtutis. in illis
virtutib; oñdebat quid accepit. i istis
infirmitatib; qd̄ accepit custodiebat
in miraculis monstrabat et in infirmi-
tatib; p̄suabat Sic paulū video ieiū-
ntis corp̄ ac vigilis frenatē. sustinētē
frigoris ac nuditaris erum nā ad terci-
um celū raptū et audisse archana v̄ba.
que nō licet hoī loqui et t̄m̄ sathane an-
gelo ad colaphisandū p̄cedit. orat vt
eximi debeat et nō exaudif. cuius cum
imie p̄uersionis aspicio. p̄pendo qz ei
sup̄na pietas celos apit. seseq; illi ihs
sus de sublimibus oñt. et t̄m̄ de ciuitate
eadē quā p̄sivisione ihsu ingressus
fuerat fugiens recedit. sicut ip̄e testat̄
di. Damasci p̄positus et c. Cui licēter
dicā. **¶** paulē in celo iā iesum p̄spicif
et in terra adhuc hoīem fugis. in pa-
disum duceris. secreta dei v̄ba cogno-
scis. et adhuc sathane angelo tempta-
ris. Vñ sic fortis vt ad celestia rapia-
ris. vñ sic infirmus vt in terra hoīem
fugias. et adhuc a sathane angelo ad-
uersa tolereis nisi qz ip̄e qui te subleuat
rursus te subtilissima mēsurā modes-
rat. vt et miraculis tuis nobis p̄dices
virtutē dei et rursus in timore tuo remi-
nisci nos facias infirmitatis n̄e. q̄ t̄m̄
infirmitas ne in despationem nos p̄tra-
hat dū pulsat dū de infirmitate tua do-
minū rogares qz auditus non es. nos
bis quoq; locutus ē qd̄ audisti. sufficit
tibi gr̄a mea. nam victus in infirmitas
te perficif. **¶** Alperit ergo voce dñi oñdi-
tur. qz custos virtutum est infirmitas
Tūc quippe bene interius custodimur
cū per dispensatōem dei tolerabilē tēp-
tamur exterius aliqñ virtutis. aliquādo
pressuris. nam eis quoq; quos viros
nouimus fuisse virtutū temptatōes at-
q; certamina nō defuere virioz Hinc
est q̄ ad p̄solationē n̄am idē p̄dica

tor egregius de se quedā talia prodere dignat̄ dicens Uideo aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mētis mee. Ad yma quippe trahit caro. ne extollat̄ spūs. ⁊ ad summa trahit spūs ne subternat̄ caro. spūs leuat ne iaceamus ī īfinis. caro aggrauat ne extollam̄ in sumis vñ sit certo moderamē ut dū vnusquisq; scōp. iā q̄dem interi⁹ us ad summa rapit̄ s; adhuc rēptat̄ exterius ne desperatōis lapsū nec elatōis vitiū incurrat. qm̄ nec rēptatio exteri⁹ culpā pficit q; interior interiori⁹ sursum trahit. nec rursū interiori⁹ in subbiā eleuat q; rēptatio exteri⁹ humili⁹ atq; grauatur. sic itaq; magno ordine agnoscimus in interiori pfectū qd accipimus. in exteri⁹ defectū qd sumus ⁊ miro mō agit̄ ut nec de virtute quisq; extolli debeat. nec rēptatōe desperet q; dū spūs trahit ⁊ caro retrahit subtilisimo iudicis interm̄ moderamē infra summa ⁊ sup̄ infima in quodā medio oīa librat. hēc grego. *Filius*

Desidero etiā scire vtrū iusti ⁊ sancti viri in hac vita viuere possint sine minutis ⁊ venialib; peccatis.

Ca. IX. Pater R.

Quare debes qd

impossibile ē hōiem aliquē nō venialit̄ peccare ppter p̄tinuā p̄uersatōez quam gerit in terris. qd pbat bea. aug sic dī. Impossibile ē hōiez aliquē nō peccare venialit̄ ⁊ nō hēe aliquā iordinatōez in sua sensualitate ppter p̄tinuā p̄uersatōez in terris. ex q; p̄trahit̄ aliq; macula īpuritatis in affectu. vel ruga obscuritatis in mēte. hēc aug. Vñ in hac corruptibili carne p̄stituti nequaquā valeamus sic viuere. ut nulla nos culpe delectatio possit pulsare. s; aliud ē p̄ cogitationes illicitas tāgi. aliud ē illis assentire. De hoc bea. gre. Adhuc carnis cor-

ruptibilis pondere grauari nequaquā viuere valemus. sic ut nulla nos possit culpe delectatō pulsare. s; aliud ē nolētem tāgi aliud p̄sentiret̄ aīam p̄imī. Sancti aut̄ viri tāto euigilatiōe circūspectiōe se custodiūt. quāto se pulsari finistis morib; vel trāsitorie dedignat̄. hēc gre. *S. Vñ* norādū p̄ur testatur idē bea. greg. xvij. moral. q; qdam sunt p̄ctā que a iustis viris vitari p̄nt ⁊ sunt nōnulla q; etiā a iustis viris vitari nō p̄nt. cuius em̄ cor in hac corruptibili carne p̄sistēs. in sinistra cogitatione nō labit̄. ⁊ tñ hēc ip̄a praua cogitare peccare est s; dū cogitatōi resistit a p̄fusiōe sua aīmus liberat̄. Vñ s; iustoz ⁊ si libera ē a p̄uerso ope. aliqui tñ corruit in p̄uersā cogitatōez. ⁊ ī p̄ctm̄ ergo labit̄ q; saltem in cogitatione declinat̄. ⁊ tñ vñ semetip̄am postmodū flendo replendat nō h; q; ante se repat̄ q; p̄ p̄sensum cadat. hēc greg. Quāuis igit̄ iusti viri per grām sancti spūs adiuti p̄ra vitia carnis erigant̄ ⁊ virtutib; reluceant. nullus tñ est qui sine culpa vitā istā trāseat q; diu carnē corruptibilem portat. Si s; sine cōtagio eē nō valet. q; in hac vita tenebrosa virtutib; lucet. quātovitiōz reatu obligati sunt. qui adhuc carnaliter viuunt. De hoc beatus greg. xvij. moral. sic dī Ecce nōnulli p̄ donū spūs adiuti p̄ra infirmitatez sine carnis erigunt̄. virtutib; emicant. nullus tñ est q; sine culpa vitāz trāseat. quousq; carnē corruptiōis portat. nec bene viuentiū mentes a p̄ctōz maculis munde sunt. si remota pietate iudicent̄. q; apud districti iudicis oculos sua vnumquemq; corruptibilitas inquinat. nisi hunc quotidie gratia parentis tergat. Electozum quippe animus prodire ad libertatem iusticie nititur. sed adhuc cōpede infirmitatis tenet̄. ⁊ culpas quidez subigere

perfecte desiderat. sed quousq; carnis corruptioe astringit eius vinculis etiam cum non vult ligari. **T** Hinc itaq; colligant q̄to pctōz pondere pressi sunt qui h̄c decertare negligunt. si plene culpā nec illi supant qui p̄ra hanc vident pugnare. si ipsi quoq; esse sine p̄ra gio nō valent. qui p̄ra p̄ntis vite tenebras virtutibus lucet q̄nto reatu iniquitatis obstricti sunt. q̄ adhuc carnale vivunt si a pctō liberi esse nequnt qui iam in celestibus desiderijs puerant. q̄ peccatorū pondera tolerāt. qui carnis sue voluptatibus dediti adhuc putredinis iugū portant. Hinc petrus ait. Si iustus vix saluabit. impius et pctōz ubi apparebūt q̄ si illorū mentē vitia deprimant qui p̄ celestis p̄cie desiderio affligunt. quibus culpis subtrahi sunt q̄ si ne ulla formidine se in carnis voluptate derelinquūt. h̄c greg. **U** Non solū autē sancti viri se ab opibus pravis custodiunt. sed etiam in cogitationibus instantia se cautela circūspiciunt. ut spiritaliter irreprehensibiles ante oculos superioris valeant assistere. sed tñ nō p̄nt hoc efficere ut nunq̄ labantur per inordinatam cogitationem. Unde beatus greg. xi. moral. exponens illud. Quis est vir iudicet mecum veniat. sic ait. Sci viri ita se in operibus suis deo auctore custodiunt. ut oīno vnde accusent exterius non inveniāt. in cogitationibus vero instantia se cautela circūspiciunt ut si exivaleat semp irreprehensibiles ante interni iudicis oculos assistant. sed quantum agere p̄nt ne exterius labantur in opere. tanto interiorius agere nequaquam p̄nt ut nunq̄ labantur in cogitatione. humana enim p̄cia eo ipso quo ab intimis cecidit. semp in lubrico est. Unde fit ut etiam sci viri frequenter labantur in corde. Beatus ergo Job tam voce sua quam ex voce aliorū electorū loquens dicit. Quis

est qui iudicet et. Quia enim in exterioribus actibus vnde reprehendat non habet. libere accusatores querit. q̄ vero etiam iustorū corda semetipsa nonnunq̄ de stulta cogitatione reprehendunt propter hoc fortasse subdit. Quare tacens presumor Tacens enim presumit qui de stulta se cogitatione reprehendens apud semetipsum dente p̄cie mordet. ac si aperte dicat. sicut vixit accusatores exterius nullum timere. utinā sic vixissem ut intra memetipsum accusatricem conscientiam non haberem. Tacens enim presumitur. qui intus in se invenit unde curet h̄c greg. Ex his igitur dictis supra et s̄m aug. firmissime tenere et nullatenus dubitare debemus etiam iustos atq; sanctos homines. exceptis qui puuli baptisati sunt sine peccato hic minime vivere posse. Nullus quippe sanctus et iustus caret peccato non tñ ex hoc definit esse sanctus. vel cum affectu teneat sanctitatem non nature viribus sed proposito adiumento per dei gratiam acquirimus sanctitatem. et ideo veraciter omnes sancti pronuntiant se peccatores. q̄ in veritate habent q̄d plangant. et si non reprehensibile p̄scientie certe mobilitate et mutabilitate prevaricationis nature. H̄c aug. **X** Dicit etiam de eodem cassianus in collatione patrum. Nota iustos et sanctos viros non esse immunes a culpa manifeste scriptura pronuntiat dicens Septies in die cadit iustus: nec iusticie esse p̄iudicant lapsus fragilitatis humane. q̄ multū interest inter sancti et pctōris hōis lapsum. Aliud est admittere mortale pctm. et aliud est cogitatione que pctō nō caret p̄venire vel ignorantie vel obliuionis agi errore. aut facilitate ociosi s̄mōis offēdere. aut ad punctū a fidei thezica aliqd h̄sitare. aut subtili quadā xenodoxie titillatione pulsari. aut neitate nature aliquantispā

Nota

summa pfectōe recedere. Hec em̄ sunt
septē genera lapsuū in q̄bo sc̄us vir li
cet nonnūq̄ cadat. tñ iustus eē nō defi
nit. hec cassia. Et q̄uis vt sepius iaz
pmissū ē nō possit hō etiā iustus i hac
vita positus sine pctis leuibo siue venia
libo eē nō tñ dō ea amare s̄ virile illis
put ip̄e p̄ resistere et de die i diē in pu
ritate cordis ac corpis p̄ficere. vt pos
sit ex hac vita eo mūdior trāfire. Dicit
de hoc richar. de scō victore. Sic veia
lia pctā nunq̄ possumus q̄diu in hac
corruptibili carne viuimus ad pur̄ de
vita n̄a extirpare. tñ debemus sp̄ eoꝝ
expurgatōi insistere. et ad quotidiana
puritatis incrementa studia n̄a inno
uare. Et beatus augu. in libro de v̄bis
ap̄li sic d̄r. Si dixerimus q̄ pctm̄ non
hēmus nosmetipsos seducimus. Hic
v̄bis docuit beatus iohānes. imo dñs
p̄ iohannē in ista carne in isto corrup
tibili corpe in ista terra i isto seclō ma
ligno in ista vita tēpratōibo plena ne
minē hic viuere sine pctō absoluta pe
nitentia ē nec expositōe indiget. Quis
est ei q̄ nō hēat pctm̄ sicut scriptura d̄r
nec infans cuius ē vnus die i vita sup
terrā. talis puulus pctm̄ nō fecit s̄ de
parētibo traxit. Ergo nullo mō quisq̄
p̄dicere nō se habuisse pctm̄. s̄ acces
sit p̄ fidē ad lauacrū regeneratōis hō
fidelis. et oīa dimissa sūt ei. iā sub gr̄a
viuit in fide mēbzū xp̄i factus ē tēplū
dei factus ē. s̄ dixerit se nō hēre pctm̄
seip̄m seducit et vitas in eo nō est. p̄
fusus mentis si dicat iustus sum. Nō ḡ
se dicat eē sine pctō s̄ nō tñ ideo debet
mus amare pctm̄. fr̄es et si nō sumus si
ne pctō. oderimus tñ ea et max̄e nos
a crimibz abstineamus q̄trū possumus
etiā alienis pctis. Oremus igit̄ vt d̄s
dimittat nobis pctā n̄a s̄ faciamus
p̄m q̄ d̄r. Dimittamus debitoribz nos
stis et dimittetur nobis quotidie dici

mus hoc et quotidie facimus et quoti
die fit in nobis. Nō hic sine peccato
sumus. s̄ exhibimus hinc sine pctō q̄
vnusquisq̄ cū de corpore exierit dimit
tunt ei q̄ talia hēbat vt dimitterēt de
bita q̄ et quotidianis p̄cibz dimittūt
et exit mūdatus. hec aug. Et q̄n qui
libet religiosus ac timens deū nō soluz
debet a maioribz pctis p̄tinere vt etiā
a leuionbz et venialibz inq̄ntū valet cū
adiutorio dei abstinere. nam displicet
deo incuria in seruic suis. q̄ non curāt
nec adhibent diligentiam nec resistūt
q̄ntū valēt etiā minoribz pctis q̄ sunt
nōnūq̄ īp̄edimenta susceptionis ma
ioris gratie dei. vñ sp̄ solliciti simus.
ne eius gr̄am p̄ negligentia n̄am quā
nobis multipliciter eē necēariam cog
noscimus pdamus. Ista et q̄dā alia be
atus bern̄. p̄mōrat di. Iudex iustus
deus nō mō qd fiat. s̄ quo aīo fiat p̄si
derat. Nemo ḡ dicat in corde suo leuia
sunt ista nō curo corrigere. non est ma
gnū. si in istis maneas venialibz pctis.
hec em̄ imp̄nitentia est blasphemia in
sp̄m sanctū. Eradicari tñ et extirpari a
cordibz nostris oīno non poterit malit
cia. donec in mūdo fuerimus quātum
libet p̄feceris. erras si putas vitia et
morta. velis nolis itra fines tuos ha
bitabit vitia. Itebusus subingari p̄t s̄
exterminari nō potest pctm̄ qd est mor
bus aīe et corruptio mentis auferri nō
poterit. donec liberemur. rep̄rimi q̄ debet
debet et p̄t p̄ gratia dei vt non regnet in
nobis sed non eijciat nisi in morte qñ
sic decerpimur vt aīa sepe a corpore.
Affectiones em̄ aīe dum in hoc pulue
re gradimur ex toro mūde esse nō pos
sunt. aliquñ vanitati. aliquñ do voluptati
aliquñ curiositati plusq̄ oportet cedat
animus vel ad horam. in multis enim
offendimus omnes. veruntamen ne
mō premnat aut p̄uipendat. impossibi

le est cum eis posse saluari. impossibile est ea dilui nisi per xpm et a xpo. nec ideo tñ p eis necesse est nimis esse sollicitos. ignoscit facile imo et libet si nos ignoscamus. in hmoi nāq inuitabilis et negligentia culpabilis ē. et timor immoderatus et ipatienstē perandus. qz damnatio nō est his qui sunt in xpo ilx su. pcupiscentie sensus absq p̄sensu. et hxc gratia nobis p̄fert ut nobis pcupia non noceat. sed tñ a p̄sensu abstineamus tñ ad humilian dos pcupiam adhuc paritur vivere in nobis. et graviter affligere. ut sentiamus quid nobis grā p̄stet. et sp̄ ad illius auxiliū recurramus Sic de minoribus istis peccatis pia dispensatō agit ut non penitus auferant. sed cuz illis erudiat nos deus. ut cū minima cavere nō possumus certi simus q nō nostris viribz maiora superemus. sempqz timorati et aīo solliciti simus quō eius grām non amittamus. quā nobis taz multipliciter nccāriam esse sentimus hxc bern. **B** Et qz fm aug. etiam sub gratia positis in hac mortali vita difficile est omnimode implere quedā legis precepta. ut est illud. Non cupisces etc. Unde xps per infirmitates carnis sue sacerdos factus impetrat nobis indulgentiā. etiā hanc legē adimplens. ut qd ex nostra infirmitate minus implere possumus. eius perfectōe recuperemus cuius capitis membra facti sumus. hxc aug. Cum igit sine peccatis minuris in hac vita esse non valeamus. necesse est ut p̄ dimittēdis illis p̄ces sedulas ad dñm fundamus. orōnem dñicam frequēter dicendo. que efficaciam magnā in talibz habet. Unde augusti. de quotidianis levibusqz peccatis sine quibz hxc vita nō ducit quotidiana oratio fidelīū satifaciat. **C** Unde ppter levia peccata sine quibz

esse nō possumus inuenta est oratio domimica. que quotidiana delet peccata. per hanc nobis saluator voluit ostendere quantumlibet iuste in huius vite caligine vivamus non nobis deē peccata p quibz dimittendis debeamus orare Hec aug. **D** Et notandus q sci viri et devoti peccata minuta et quotidiana que nequaquā possunt vitari p penitentiā et p̄punctōem seu lacrimas solent assidue abluere. ut in p̄spectu sui p̄ditoris valeant sp̄ pulcri et mūdi inueniri. et quis interdū peccando venialiter a iusticia declinent. tñ per assiduam abluentiā p̄punctiōis suam iusticiam semp retinent. Unde beatus gregorius sup cantica exponens illud. Tota pulchra es amica mea. et macula nō est in te. sic dicit. Cum sit scriptum. nemo vivit sine peccato. nec infans cuius vita est vñus diei super terram. quid est q sponsa tua pulchra dicitur et sine macula. cū alibi scriptū est. Si dixerimus qz peccatum non habemus veritas in nobis non est. Sed dum sancta anima a peccatis quotidianis se per penitentiā mūdat. dū quotidie peccata minuta cū lacrimis abluit et a maioribz se obsevat quis frequēter peccet. per assiduā tamē p̄māz mūdiciā suā assidue servat Hic em̄ alibi precipit sp̄ sint vestimenta tua candida. Et illud. iustus ex fide vivit. Quis em̄ mori ut peccat a iusticia declinet. tñ dū sp̄ credit q iustificat impius et assidue sub eius fide pctā deslet. et p̄ assiduas abluentiōes iusticiā suā retinet. hxc greg. Cuz ergo sine pctis minuris nemo in hac vita eē valeat. nccē est ut in oī studio invigilemus quatenus vitis quibuscunqz fortiter resistamus et in tali p̄posito iugiter p̄seueremus. qz vitia a nobis effugata iterū redeūt et ex rincta reaccendunt. Un̄ siue sit senex siue iuuenis errat si putat vitia emorari

tua et non magis oppressa ergo semper est illis resistendum. De hoc bern. sic dicit. Quis ita ad integrum superflua referavit ut nihil habere se putet putatione dignum credite mihi et putata repullulat et effugata redeunt et reaccendunt extrinsecus et sopita excitant patet ergo semel putasse sepe putandum. imo si fieri posset semper. quia semper crescit quod putari oportet. siue sis senex siue iuuenis in corpore manens profecto erras. si putas vitia emortua et non magis oppressa Unde in tanto discrimine consilium est observare diligenter et morum utrenascentium vitiorum capita apparebunt prompta seueritate succidere. hoc bern. Considerantes igitur miseriam et paupertatem nostram quod in peccato concepti sumus quod frequenter per diversas temptationes impugnati postulemus a domino nostro auxilium gratie sue. ut tot incursumus temptationum resistere et prevalere valeamus. Cum igitur per gratiam dei cogitationes immundas et motus inordinatos carnis evicerimus non nobis hanc victoriam et mundiciam tribuamus. sed deo qui solus mundus est et mundare prevalere immunda. De hoc beatus gre. xj. moral. exponens illud Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine sic ait. Is qui per se solus mundus est munda te prevalere immunda. homo enim in corruptibili carne vivens huius temptationum immundicias impressas in semetipso. quia nimis eas traxit ab origine. ipsa quoque propter delectationem carnis eius conceptio immundicia est. unde ps. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum. hinc est ergo quod plerumque temptat nolo. hinc est quod immunda quoque in mente patitur. quibus ex iudicio reluctetur. quia conceptus de immundicia dum ad mundiciam tendit. hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occulte temptationis motus atque im-

mundiciam cogitationis evicerit nequaquam sibi suam mundiciam tribuat quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui igitur iam ad locum mundicie pervenit. conceptiois sue viam respiciat per quam venit atque inde colligat quod ex sua virtute non habet mundiciam vivendi. cui de immundicia factus est iniciu sub sistendi. hoc gregorius. Filius

Sic cupio utrum spiritus maligni occultas cogitationes cordis intellegant.

Ca. X. Pater. **S**ic debes quod diabolus interiores cogitationes a te videre vel intelligere non valet. nisi quantum per exteriores motus corporis aliqua comiceret potest et agnosceret. nam secreta cordis solus deus novit. nec credendum est maligno spiritui illabi a te quod soli deo possibile est hoc facere. quod eam creavit. quod cogitationes hominum et internos motus atque abdita mentis solus inspicit et plustrat De hoc beatus aug. sic dicit. Internas cogitationes a te diabolus non videre certissimum est. sed moribus corporis et affectionum indicibus colligi exprimeret didicimus Secreta autem cordis ille solus novit. ad quem dicit. Tu solus nosti corda filiorum hominum. Demones enim non credimus subtiliter illabi a te Illabi autem menti illi soli possibile est. qui creavit eam De hoc etiam serenus abbas in collatione sua sic ait. Non enim si carni spiritus viz malignus admisceat idcirco et a te quod ut idem spiritus est. non ita miri posse credit ut eas quoque similiter sue nature reddat capacem quod soli est reimitari possibile. que firmius se intellectu nature efficitur penetratrix ut non solum circumspiciam eam atque ambire. sed etiam illabi ei et velut in

corporea corpori possit infundi. Licet enim pronunciemus nonnullas esse spirituales naturas. ut sunt angeli et archangeli ceteraque virtutes ipsa quoque anima. tamen in corpore nostro nullatenus estimantur de sunt fore. habent enim secundum se corpus quo subsistunt licet multo tenuius quam non sicut sint corpora secundum apostoli sententiam ita dicentis. Et corpora celestia et corpora terrestria. Quibus manifeste colligitur nihil incorporeum esse nisi solum deus. Et idcirco ipsi tamen non posse penetrabiles esse omnes spirituales atque intellectuales substantias. eo quod solus et totus est ubique in omnibus et ita ut cogitationes hominum et inter nos motus atque abdita mentis universa inspiciant atque plustret. hxc Serenus abbas.

Quamvis autem imundi spiritus internas cogitationes cordis nostri intelligere non possint. tamen per exteriora indicia ex habitu videlicet vel gustu et odoribus quid in animo versetur deprehendunt. Nam si aliquem viderit mulierem. crebro respicere. intelligunt cor carnis amoris iaculo vulneratum. si quem etiam ardentem intueri auri et argentum aspexerint intelligunt in corde latere avaritiam. sic igitur patet eis per exteriora indicia cogitationes hominum. De hoc idem Arsenius abbas in collatione patrum sic dicit. Non dubium est spiritus mundi cogitationum nostrarum attingere qualitates sed indicia eas sensibilibus foris secus colligentes aut ex nostris dispositioibus aut ex obiectis et studiis in que propensus nos prospexerint interminari. Ceterum illas que nec dum de internis anime perdidit adire omnino non possunt. ipsas quoque cogitationes. quas ingerunt ut susceptae sint non ipsius naturam anime. id est per illam interiorum motum medullis ut ita dixerim ipsius latitantem. sed ex moribus atque indicibus exterioribus hominis deprehendunt.

hxc Serenus. De etiam de eodem Henricus in quadam oratione. sic dicit. Arguenti sunt. qui dicunt cogitationes a dyabolo imitari. et non ex propria voluntate nasci. Dyabolus enim adiutor et intentor malorum cogitationum potest esse. auctor vero esse non potest. sed neque recipiendum est. dyabolum secreta cordis posse rimari. ille enim in insidiis semper positus quid animo versemus ex habitu et gestibus ipsius corporis estimat cum tamen penitus cogitationes cordis nequeat intueri. quod soli sibi deus reservat. cui dictum est tu solus nosti corda filiorum hominum. cum ergo ipsas cogitationes videri non possint. signis quibusdam et moribus illas deprehendit. verbi gratia. Si nos pulchram mulierem videt crebro respicere. intelligit cor amoris iaculo vulneratum. sicque pravis cogitationibus stimulat ad fornicandum. Si nos contra primum rancorem vel trucem aspectum levare conspexerit. intelligit cor invidiam abesse. sicque per iram ad homicidium inflammat. Si gemas vel auri vel quarumlibet reum pulchritudinem nos ardentem intueri aspicit. intelligit in corde latere avaritiam et idcirco nos provocat ad furta. nam cupiditas primum corde precepta cogitationum fomitiis nutritur. et sic demum ad operum productionem. Et ideo dominus hxc opera cogitationes vocat dicens. De corde exeunt cogitationes male. quarum indicia hostis callidus per quasdam ut dixi habitudines morum inuestigas humanum genus decipe festinat. et agenda que divinus sermo prohibet instigat ut hominem ad ymaginem dei perditum poluat. hxc Henricus. Unum nota dum quod antiqui hostis universi cuiusque mores et predicationes intuebantur cui vicio magis sint homines propinqui et illa obicit ante ipsorum faciem. ad que agnoscit facilius mentem inclinari. et ibi querit causam non

f. 176 v

f. 176 v

cendi. ubi viderit quēq; diligentius occupari. Un̄ gre. xiiij. mor. Existunt em̄ qualitates morūque ceteris vicis sunt vicine. nā mores asperi aut crudelitati aut superbie solent esse coniuncti mores autem blandi et paulo amplius letiores q̄ decet nōnūq; luxurie et dissolutiōni iunguntur. Intueſ ḡ inimici? generis humani vniuscuiusq; mores. cuius vicio sint appropinqui et illa opponit ante faciem ad que cognoscit facili? scilicet nari mentem ut blandis ac letis moribus sepe luxuriam. nōnūq; vanam gloriam. asperis vero mentibus iram superbiam vel crudelitatem. pponat. Ubi ergo decipulam ponit ubi esse semitam mentis conspiciat. q̄ illic periculū deceptionis miseris ubi viam nouerit esse appropinquat cogitationis hec gre. Dicit etia de eo dem Leo pp. Non desinit antiquus hostis temptationū laqueos ubiq; p̄de re ut quomodo fidē credentium valeat corrumpere. nouit em̄ cui virus infundit inuidie cui scitamenta luxurie apponat nouit quē merore perturbet. quē gaudio fallat. quē meru opprimat omnium disscurrit mores. omnium scrutat affectus et ibi querit causas nocendi ubi viderit quemq; diligentius occupari. hec leo papa. Un̄ dyabolus prout dicit Hugo qñ decipe quemquam temptat prius naturā vniuscuiusq; intendit et inde se applicat. Unde aptum homines ad peccandum aspiciat blandis et leuibus moribus sepe luxurias aut vanam gloriam proponit. asperis vero mentibus iram superbiam vel crudelitatem. hec Hugo Et considerandus s̄ dictū aug. q̄ non omnes cogitationes nostre male semper dyaboli instinctu excitantur. sed aliquando ex nostri arbitrii motu excitantur. Bone aut cogitationes semper a deo sunt. hec Aug. Cum igitur malignus spiritus interiora nostra et cor

poris motus per indicia exteriora debentur peruenire. necesse est viriliter et cū bono animo contra temptationes et insultus dyaboli pugnemus. q̄ si viderit nos exterius ex pauore commutatos crudeli? s̄ nos aiaſ. De hoc iohan. abb. mō. finai sic ait. Curramus cū gaudio et timore pulchro et bono certamine nō dubitantes nec timētes inimicos nostros. qm̄ in facie anime nostre intueſ. Quis nō videant q̄ si viderit eā ex pauore commutatā. tūc contra nos crudelius animant intelligēcia fraudulenti. qd̄ timuimus. Ergo gaudentes contra ipsos armemur nimis contra certantem. p̄p̄te nullus cōcertat hec iohannes abbas. Filius

Trum maligni spiritus possint temptare homines. Quis voluit. Capitulū. XI. Pater

Lire debes qd̄ antiquus hostis generis humani ad nocendū et temptandū se anxietat et quāuis prauā volūtatē ex semetipso habeat potestatem tñ nocendi h̄e non potest nisi deus permittat. Qd̄ bea. gre. pbat sic dicens Maligni spiritus ad nocendum nobis incessanter anxietant sed cū prauam volūtatē ex seipsis habeant potestatem tñ nocendi nō h̄nt. nisi eos volūtas diuina permittat. Et tñ ipsi quidē iniuste ledere nō possunt nisi iuste permittat. hec gre. Un̄ maligni spiritus possunt nocere hominibus suadēdo s̄ nō cogēdo teste beato Aug. q̄ d̄r. Dyabolus nō cogēdo s̄ suadēdo nocet. sollicitare et suadere pot. cogere nō pot. omnino hec Aug. Ergo antiquus hostis immissor et intētor malore esse potest sed nō impulsor q̄ si ei subesset facultas ad pellendū sicut ad suggerendū nullus posset vitare peccatū. Un̄ sicut illi adest copia ad instigandū. ita nobis

attributa ē libertas et virtus ad resistē-
dum Nullus potest a dyabolo decipi
nisi ille qui p̄bere voluit sue voluntatis
assensum. De hoc Serenus ab. in sua
collatoe sic ait. Adversarios quidem
nobis iugiter insidiari. quicūq; interi-
oris hominis experti sunt pugnas du-
bitare nō possunt. sed ita dicimus hos
nostris p̄fectib; adversari. ut eos t̄m-
modo intentores maloꝝ nō aut̄ eciaꝝ
impulsores esse credamus. Ceterū nul-
lus hominū posset omnino vitare pec-
catū. qd̄cūq; illi cordib; nostris inge-
reretur voluissent se eis quēadmodū ad
suggerendū. ita etiā ad p̄pellendum
facultas violenta sup̄peteret q̄obrem
fieri est in illis instigatiōis copia ita
nobis virtus resp̄uendi siue acquie-
scendi libertas est attributa. quoz̄ tam̄
potencia et impugnatōes si primelci-
mus etiā p̄tectōes atq; adiutoria ecō-
trario p̄feram? De quo d̄r maior em̄
qui in nobis est. q̄ qui in hoc mundo
cuius auxilia multoꝝ hēm̄iore mili-
tant virtute. q̄ adversus nos illoꝝum
multitudo p̄stigit. Nā bonaz̄ rez̄ non
t̄m suggestor̄ s; etiā fautor atq; ipul-
sor est deus. ita ut nōnūq; nos eciam
inuitos et ignorantes trahat ad salutē
Constat ergo neminē posse a dyabo-
lo decipi. nisi illū q̄ p̄bere sibi voluerit
sue voluntatis assensum. Ergo māife-
stum est nūquēq; delinquere. q̄ igru-
entib; p̄p̄is cogitatōib; nō eis cōse-
stim repulsam cōtradictiōis obiciat.
Nam resistite inquit ei et fugiet a vo-
bis h̄c Serenus. Et notādū
q̄ pius dñs p̄siderās infirmitatem et
fragilitatē hominū. rēpratiōes aduer-
sarū refrenat. et mala que electis ene-
miunt modificat. ut simul nō veniāt. s;
ut ip̄e temptatōes t̄m que fieri p̄nt. a
nimam tāgant. et ut temptamēta que
cumulata p̄imere poterāt. moderata

ac diuisa facilius tolerentur. De hoc
bea. gre. xxi. inoz. exponens illud vide-
licet. Diuidit̄ esus sup̄ terram sic ait.
Hostis callidus quos luce iusticie em̄-
tescere p̄spicit. eoz̄ mentes illicitis de-
siderijs inflāmare p̄tendit. ut plerūq;
plus se vrgeri tēptatiombus sentiant
q̄ tunc cū lucis interne radios non vi-
debant. post lucem ergo esus sequitur
q; post illuminatōz̄ diuini muneris tē-
ptatiōis certamē augeat. Recte vero
diuidit̄ esus d̄r. q; nimirū non singuli
omnib; sed quibudaz̄ vicinis et iuxta
positis vicis fatigātur. Altra quippe at-
q; inconp̄hensibilis sancti spiritus gra-
cia cū luce sua nostras mentes irradiat.
et temptatōes aduersarū dispensan-
do modificat. ut simul non remaneant. ut
ip̄e t̄m̄ō que fieri possunt illustratā
iam deo animam tangant. ut euz̄ tac-
tus sui ardore nos cruciat. p̄fectiores
incendio nō exurāt. Paulo attestāte
qui ait. Fidelis deus qui nō pauper
vos temptari supra id qd̄ potestis sed
facit cū temptatōe p̄uenit. ut possi-
tis sustinere. Hūc ergo esus aliter di-
uidit callidus sup̄lātor aliter misē-
ricors deus et conditor ille diuidit. ut
per illum cicius interimat iste ut eum
tolerabilē reddat. Et in sc̄o moralit.
de eodē sic dicif. Sciendum
est sathane volūtas sp̄ iniqua est s; nū-
q̄ potestas iusta. q; a semetip̄o habet
voluntatem. s; a dñō potestare. quod
em̄ ip̄e facere inique appetit hoc deus
fieri nō nisi iuste p̄mittit. Et in libro
regum dicif Spūs dñi malus irruit
in Saul. Ecce unus idēq; spūs et dñi
appellat̄ et malus. dñi vlc̄. per licent-
iam potestatis iuste. malus autē p̄ de-
derum voluntatis iniuste. Sed p̄side-
randa est nobis in v̄bis dñi disp̄satiō
sancte pietatis eius. quō h̄c s̄e nostrū
p̄mittit et retinet ilaxat et refrenat alia
f. q.

ad temptandū dat sed subito ab alijs
religat. Un̄ dī ad sathan de Job. Om̄
uersa que h̄z in manu tua sunt tñ i eū
ne extendas manū tuā. substantiā pro
dit. q̄ quidē posimodū temptari tra
diturus est sed tñ non simul ad omnia
relaxat hostem. ne vndiq̄ feriens fran
gat ciues. mala em̄ cū multa eueniunt
electis mira p̄ditoris gratia ex tpe di
spensant. vt que coacernata perimere
possent diuisa tolerari. Hinc David
ait. p̄ba me dñe ⁊ tēpta me ac si aper
te dicat. Prius vires inspicere ⁊ vt fer
re valeo tēptari p̄mitte. h̄c gregori.

N Sciendū etiā q̄ sunt iter malig
nos spiritus quidā forciores. ⁊ q̄daz
infirmiores ad ipugnādum. vñ incipi
entes ⁊ nouiter pueri per infirmos
res spūs tēptat vel ipugnātur. robusti
ores vero ⁊ forciores in virtutibus ac
bonis moribz maior pugna demonū
ac forcior temptat ⁊ oppugnat. ⁊ s̄z v
muscusq̄ vires difficultas certami
nis augeat. ⁊ nisi clemētissimus domi
nus s̄m vires hominū temptatōes mo
deraret ⁊ refrenaret demonū incurfus
nullus eoz nequiciā etiā qui sancti vi
dentur sufferre possent. De hoc Sere
nus ab. in collatōe patrū sic ait. Illud
nequaq̄ ignorare debemus. nō eē om
nes spiritus eiusdē ferocitatis ac defi
derij sed ne cuius quidē fortitudinis
atq̄ persuecie ⁊ incipientibz quidē atq̄
infirmis nō nisi infirmiores spūs in cer
ramine p̄pari. Et h̄is nequicijs sp̄ri
talibus sup̄atis gradatī sp̄ aduersus
athletaz cristi robustior pugna succe
dit. p̄ p̄paratōe siquidē viriū ac p̄fecti
humani etiā difficultas colluctatōis
augeat. nullo etenim modo quilibet sanc
torū sufficeret talīū tātorūq̄ hostiū suf
ferre nequiciā vel infidēs eoz posset oc
currere. sed neq̄ crudelitatez quidez
ac seuiam sustinere si nō certaret p̄

nobis clementissimus arbiter atq̄ ar
gomizer p̄sidentis cristus ⁊ exequaret
colluctancīū vires ⁊ imoderatos eoz
insultus repelleret ac refrenaret icue
sus. faceretq̄ cū temptatōe exitus vt
sustinere possimus. Ceterz nemo pos
set nō dico iuuenū quos videmus in
hoc lxxmo p̄stātissime p̄morari. s̄z ne
q̄ p̄fectoz quidē tantis talīū hostiū ag
minibz circūseptus in lxxmo singula
ris habitare. si in ip̄is esset p̄ volūrate
sua nocendi vel temptādī facultas vel
libertas. h̄c Srenus ab. De eodem
etiā beatus gre. ix. mora. exponēs illū
Cōsiliū ip̄iorum nō adiunes. sic ait.
Quos nāq̄ ip̄ios nisi malignos sp̄ri
tus vocat. qui cū redire ip̄i ad vitā ne
queunt. crudeliter socios ad mortem
querūt. quoz nimiz p̄siliū fuit vt bea
tū Job diuina correptio tangeret. ⁊ q̄
in tranquillitate iustus extiterat. saltē
p̄ flagella peccaret. sed impioz p̄siliū
dñs nō adiunxit. q̄ eoz temptatōibus
carnem susti p̄didit. animaz negauit
hoc indefinenter p̄ra bonos p̄siliū
maligni spūs ineunt vt hi quos serui
re deo inocue in tranquillitate p̄spici
unt vexati aduersitatibz ad voraginez
culpe rapiant. sed eoz p̄siliū acumine
destruit culpa q̄ pius cū vitibz flagel
la moderat. ne virtutē pena transeat.
s̄z pasturā fortīū infirmitas humana
excedat. nisi enī misericors deus viri
bore p̄ramēta modificet. nullus p̄fec
to esset q̄ malignoz sp̄rituūz insidias
nō corruens porret h̄c greg. **S**
Sed ⁊ hoc p̄siderādūz q̄ maligni sp̄
ritus tanto validius insurgūt contra
dei famulos q̄to magis cōspiciunt se
peos victos ac in amore dei feruidos
ac bonis opibz studiosius intēros De
hoc bea. gre. sic dicit. Quāruz antiqui
hostis sup̄atus se p̄gnosceat. tāto infidi
ari acrius nō quiescit. nā ad seruitutē

dei dum quis pperat. acriores contra
eū temptatōes excitat. Tunc em̄ con-
tra dei famulos hostis noster validius
p̄gredit̄ et insurgit. dum ip̄os in amo-
re dei firmos et in sacro ope studios
fos assiduosq; p̄gnoscat. Nam etiam
fm̄ q̄ dicit Hilarius. i sanctificatis
marie dyaboli tēptamēta crassantur
q; victoriam magis exoptat de sanc-
tis sed om̄ipotēs deus mētes hominū
in quocūq; statu existant temptari q̄n-
tum volunt malignos spūs nō p̄mittit
sed maliciā eorū reprimat ne electi p̄-
misiā temptatōz vexati obruant̄ et de-
ficient. qd̄ bea. Gre. xxviij. mora. expo-
nens illud qd̄ domin⁹ Beemoth. ait
Qui fecit eū applicuit gladiū eius sic
dicens Gladius quippe istius Bee-
moth ipsa nocendi malicia est. sed ab
eo a quo bonus p̄ naturā factus est ei⁹
gladius. q; ei⁹ malicia diuina dispē-
sarōe restringit. ne tñ mētes hominū
ferire q̄tū appetit p̄mittat̄. q̄ q̄ noster
hostis et multū p̄ et minus p̄curit eius
gladiū pietas p̄ditoris p̄stigit. ut re-
plicatus intra eius p̄scienciā lateat et
ultra q̄ de sup̄ iuste disponit sese i mē-
tes hominū eius malicia nō extēdat.
q̄ autē ad multa fortiter p̄ualet. hoc
de principio humane p̄ditionis p̄t. q̄
vero a quibusdā vincis eius mimi⁹ gla-
dius ab auctore replicat̄. Sed notā-
dum q̄ multos exigētib⁹ meritis feri-
re p̄mittit. ut cū deū deserunt dā nato
hosti famulentur. ab electis vero valē-
cius vincit. quo soli auctori om̄iū hu-
milis subternit̄. q; igit̄ p̄ hoc q̄ per-
mittēdo deo malignus spūs valde in-
tolerabil̄ tem̄ōstrat̄ ap̄e p̄gnoscamus
cū quāto hoste pugnāmus. superest ut
vnusquisq; nostr̄ tanto se plenius auc-
tori subiciat. q̄to p̄tra se verius violē-
tas aduersarij vires pensat. Quid nā-
q; nos nisi pulvis sumus. Quid vero

ille nisi vnus ex celestib⁹ spiritib⁹ et qd̄
adhuc maius est sūmus. Quid ergo
de p̄pria virtute audeat q̄n p̄tra āgeloz
p̄cipē pulvis pugnat. s; q; sup̄noz
spūz p̄ditor terrenū corpus assump-
sit recte iā sup̄biētē angelū humil̄ pul-
vis vicit. nāq; dignū est vt vincatur a
pulvere qui fortem se credidit deserto
creatore. vt agnoscat sup̄atus. q; de se
elatus sit. sic sup̄bia meruit deici. sic
humilitas exaltari. q̄rūs et celestis spi-
ritus erigendo se tarr̄ toleret. et ter-
ram possidens humilis sine termino
sup̄ celos regnet. lxx Gre. ¶
Un̄ cū aliquis cogitatōes malas sibi
aduētiēs sup̄at. nō sibi de hoc victo-
riam tribuat. sed deo. q; nisi adiutoris
um dei et timor dñi qui cordib⁹ fidelis
um p̄ donū sancti spūs infundit̄ adese-
ret et carnalia desideria reprimeret.
neq; q̄ homo tēptatōib⁹ et prauis cogi-
tationib⁹ resistere posset. De hoc bea⁹
gre. xxviij. morali. tractās illd̄. Quid
p̄clut̄ hostis mare sic dicit Quid est
mare nisi cor nostr̄ furore turbidū. rix-
is amaruz. elatōe sup̄bie tumidū. frau-
de malicie obscur⁹. qd̄ mare quātū se-
uiat attrēdit. quisquis in se occultas cogi-
tationū tēptaciones intelligit. Ec-
ce em̄ iam puerla relinquimus iā desi-
derijs rectis inheremus iā praua ope-
ra foris abscidimus sed tñ latenter in-
tus ea cū qua buccemur vitē veteris
p̄cella fatigamur. quāz nisi respectus
iudicij eter̄ni pavor tormētī imēsiq;
timoris claustraq; p̄stringerēt. cuncta
in nobis penitus sup̄edificari op̄is sū-
damēta corruissent. si em̄ qd̄ p̄ sugges-
tionē seuit intrinsecus p̄ deliberatōne
cōem foras erūperet. vite nostre fabri-
ca funditus eversa tacuisset. iniquita-
te nāq; p̄cepti et in delicto educati vel
editi et p̄ infite corrupcōis molestias
pugnā nobiscū huc deferimus. quam
f. iij.

ru labore vincamus. Un de hoc mari dicitur. Qu erumpebat quasi devulua procedes. Vulua em prava cogitationis adolescentia est. d qua p Moy sen dñs dicit. Sensus et cogitatio humani cordis prona est ad malū ab adolescentia sua. Corruptiois nāq malū qd vnusquisq nostr ab ortu desiderio ruz carnaliū sumpit in pfectu etatis exercet et nisi hoc cicius diuine fortitudinis manus reprimat. omne p dte nature bonum repere culpa in pfunduz vorat. Nemo igit cogitationū suaruz victoriaz sibi tribuat cū veritas dicat Quis pclusit hostijs mare. qñ erūpebat quasi de vulua procedens. qz nisi ab ipso cogitatiois primordio cordis fluctus diuina gracia retineret. tēptationū pcellis mare seuiens terrā procul dubio hūane mētis obruisset. Solus ergo dñs hostijs mare pclusit q pūis moribz cordis claustra ispirate for midinis obicit. Un bñ subiūgit. Circūdedi illud terminis meis Terminis suis dñs hoc mare circūdat qz cor nostrū tēptatōibz tumidū occultis donoz distributōibz mitigat. mō agēs ne prava suggestio ad delectatōz veniat. modo ne prava delectatō ad p̄sensū p̄rumpat. Qui ergo illicitos morus cordis respicit et in quibsdā eos vsq ad consensum venire. phibet in quibsdāz vero illos etiā ad delectatōz restringit. nimirū furenti mari terminos imponit vt neqz in ope exeat sed intra finum mētis tēptatōnū submurmurationis seunda collidat hēc gre. **¶** Nosrandum etiā q dyaboli tēptamēta n̄ solum electis nō nocēt sed p̄sunt. qā dum tēptant in humilitate conseruātur et in pugna spūali erudiūt et ideo i p̄nti et in futuro tēptatōes huiusmodi saluti iustoz deseruiūt. qd bea. Greg. aliquantiter rāgit. xxxij. mo. exponēs

illud. Nunquid feriet tecū pactū subaudi vt mecum et accipies eū seruū sempiternū subaudi vt ego sic ait. Solerter intrēduz est q pactū cū dño Leuiathan iste feriat vt sempiternus ab eo seruus habeat. In pacto nāq discordantiū priū voluntas implet. vt ad votum suum quisq pueniat. et iurgia desiderato sine pcludat. Antiquus itaq hostis a sinceritate diuine inocēcie malicie sue face succensus discordat. sed ab eius iudicio etiā discordādo nō discrepat nā viros iustos semp maliuole temptare appetit. sed tñ hoc dominus vel misericorditer fieri vt iuste pmittit. hēc ipa ergo tēptatōis licentia pactū vocat. in qua et desiderium tēptatoris agit et tñ p ea miro modo voluntas iusti dispētoris implet. Erudiens em electos suos dñs sepe tēptatori subicit sed hac ipa tēptatione disponit. vt qui elati p̄ire poterant humiliari a p̄ditōe seruē. Secreto ergo dispositōis ordine vñ seuire pmittitur iniquitas dyaboli. inde pie pficiū bonitas dei. Et bene ex hoc pacto qd cū dño ferire d̄z seruus accipi perhibet qz in obrpat nutrit super ne gracie. vñ exercet iram nequissime voluntatis sue. Seru⁹ ergo ex pacto est. qui dū voluntatem suam implere pmittit. a superni p̄lij volūtate ligat. vt electos dei volentes tēptet. et tēptando nesciens p̄bet. sed qz tā diu in electoz vita vsibz seruit qz diu malicie sue nequiciā suā tēptatōibz exercere potuerit. hoc aut i loco nō solū ex pacto seruus sed sempitern⁹ seruus accipi d̄z. inuestigare p̄pellimur quō et p p̄ntis vite terminū seruire cū dño in p̄peruum demonstramus. Neqz em tūc iustos celesti felicitate pollētes ad huc temptare pmittimur. cū añ eoz oculos eterne gehenne ignibz mācipa

tur qz neq̄q̄ in illa eterna beatitudine
reparatōibus erudiēdi sunt. in qua iaz
tempratoñū laboribz remunerāf. sed
cū leuiathā iste cuz suo corpore repro
bis vicz oibz flāmis vlticibz tradit
tur. quibz sine fine cruciet. quos scilicet
cruciatus dum iusti p̄spiciunt i dei
laudibz crescūt. qz i se cernūt bonū
quo remunerari sunt. i in illis p̄spici
unt malū qd̄ euaserūt q̄uis ex viti
one dñica eoz gaudiū nō sit quo cres
cat tāto magis tñ auctori suo debito
res esse se sentiunt. quāto i bonū cer
nunt qd̄ iusti remunerari percipiunt.
i malum qd̄ misericorditer adiuti vi
cerunt. idō si vilitati iustoz i hic tem
prato leuiathā istius i illic dānatio
p̄ficat sempiternus seruus est dum dei
laudibz nesciens seruit. i illic eius pe
na. i hic voluntas iniusta. hxc Greg.

Filius

Desidero scire quare nōnūq̄ reli
giosū viri paciant tepiditatem i
quandā ignauā in operibz bonis et
in diuino cultu i amore dei. de quibz
aliquam informatōē habere a te pater
exp̄sco. Ca. XII. Pater R.

Scire debes qd̄
tepiditas seu defidia mētis
sue corporis solet enenire tripliciter.
Primo ppter negligenciam p̄ptā. cū
remisse se hz homo i spūali exercicio
vel cū cor suū non custodit a noxijs i
supuacuis cogitatōibz vel cuz aliquis
nimis sibi indulget de p̄modis corpo
ralibz vicz de cibo de potu somno i ce
teris. que p̄inēt ad p̄modū corpis.
ppter huiusmodi em negligencias in
currit tepiditas i sterilitas mentis et
corporis que tepidū faciūt hominem.
in dilectōe dei ac ceteris opibz bonis.
Secūdo tepiditas siue defidia solet e
nenire p̄ipugnatiōes dyabolicas. qd̄

accidit qñ homo facit qd̄ in se est bo
nis opibz insiliendo. i tñ p̄ subtile re
pratoris calliditatē efficit accidiosus
i tepidus mēte i corpe ad exequēdū
opus bonū. i ad ea que p̄inent ad sa
lutem. Tercio tepiditas solet enenire
ex dispensatōe aut permissione dei.
i hoc p̄tingit quando deus graciā suā
subtrahit homini i paulisper d̄elict
vt ex hoc homo i p̄ptā infirmitatē hūi
liter intuens sup puritate cordis quā
prius ex dono gracie dei habuit se nō
extollat i post recuperatā graciā eādē
postmodū cū maiore diligētia i se stu
deat conseruare. De quo Daniel ab.
in collatōe patrū sic ait. Triptura no
bis a maioribus ratio sub sterilitate
mētis est tradita. aut em de negligē
cia nostra. aut impugnatiōe dyaboli.
aut de dispensatōe dñi ac p̄batiōe no
stra descendit Et de negligēcia quidē
cuz vicio nostro tpe p̄cedēte incircū
specte nosmetipsos i remissius exhi
bentes. i p̄ ignauiaz d̄sidia noxijs co
gitatōibz pasci terrā cordis nostri. spi
nas i tribulos facimus germinare. q̄
bus i ea pullulantibz p̄sequēter effici
mur steriles ab omī spūali fructu i cō
templatōe ieiunij. De ipugnatiōe d̄o
dyaboli cū etiā bonis nōnūq̄ studiis
dediti callida subtilitate mētez adue
sario penetrāte vlt̄ ignorātes optimis
intentōibz abstrahim̄ vlt̄ iuri. dispen
satōis aut ac p̄batiōis dñi duplex est
causa. p̄t̄ vt paulisper a dñō derelic
ti i mentis nostre infirmitatē hūiliter
intuētes sup p̄cedēte puritatē cordis
que nobis est illius v̄sitatiōe donata
nullatenus extollamur. p̄batesq̄ nos
ab eodē derelictos gemitibz nostris i
industria illū leticie ac puritatis statū
recupare nō posse intelligam̄. i p̄re
ritam cordis alacritatē nō nostro stu
dio. sed illius nobis dignatiōe colla
tā. f. iij.

ram et presentem de ipsius rursus gratia et illuminatio esse poscenda. **S**ecundavero probatio est causa. ut per severantiam nostram vel mentis instantiam et desiderium probe et quod in re de coram deis vel orationum instantia deferentem nos visitatoz spiritus requiramus mai festeretur in nobis. ac piter agnoscens tes. quanto labore amissum istud spiritu ale gaudium et puritatis leticia perquiratur sollicitus. inuenta custodire ac tenere attentius studeamus. quemadmodum etenim negligencius custodiri solet. quicquid credit facile posse recuperari. **H**ec Daniel ab. **S** Et notandum quod sunt religiosi aliqui qui temperant ex difficultate boni operandi. habent namque aliquam bonam voluntatem. sed non fortem. nam quidem horror terret eos cum cogitant de perfectu spirituali quasi dicant apud se. bona esset victoria. sed dura est pugna. dulce premium. sed labor mercedis gravis. sic exploratores missi in terram promissionis reversi promedabant vbertatem terre ostensis fructibus eius. sed terruerunt populum pro difficultate expugnatiois hostium et periclitare inhabitantium ita religiosi quidem explorantes terram per scripturas quod magna gaudia celi predicant. sed pugnas reparationum et labores spiritualium exercitiorum. ita exhorrent. quod potius in deserto mori volunt quam introduci in terram promissionis. hoc est magis voluit quodam corpore in quodam mediocri statu remanere inter seculari vitam et spirituale quasi iter egyptum et terram promissionis in deserto aride peruersationis. quam pro labore et terribiles pugnas pervenire ad gratiam perfectiois. Gigantes etiam terre mirant et timent cum magnorum factorum virtutes considerant et de propria puritate diffidentes. illos perfectos attigere non humiliter sed pauidi desperant. **U**nec etiam tam pauci ad perfectos

perveniunt quod illi soli perfecti sunt iter religiosos qui in pugna reparationis et exercitio virtutis infatigabiliter persistentes fuerint pugnando contra reparationes et resistendo malis usque in finem. **M**iseri corseciam deus quo difficilius quam in reparationis pugna certaverit eo maioris perfectiois et gratiam in presenti retribuet. et maioris glorie in futuro quam qui libet religiosus studere debet. ut perficiatur et non deficiat in vita virtuosa. et religiosa ne contingat eum cadere a statu virtutis et bonorum operum. nam paulatim succrescentibus vicibus ex negligencia et impugnatione dyaboli expellitur mens a statu virtutis. **D**e hoc theodosius ab. in collatione patrum sic ait. **L**apsus quispiam nequeque subitanea ruina credendus est. sed per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decedere et per hoc sensim vicibus decrescentibus casu inlatabili percidisse. ante prout enim precedit incuria. et ante ruinam mala cogitatio. quemadmodum domus nonque subitaneo ad ruinam pervenit impulsu. nisi longa habitatione defidia stillicidii primis per uissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint monimenta rectorum. quibus per vetustatem negligencia et maiorem modum pate factis atque collapsis ruinatis. post hoc influit pluviarum ymbriumque tempestas. **Q**uod anime evenire spiritualiter salomon ira designat. **S**tillicidia inquit eiciunt hominem in die hyemali de domo sua. **E**leganter ergo mentis incuria domo paravit. rectorque neglecto per quam prius quidem velut minutissima quidam penetrant ad animas stillicidia passionum. que si velut pua et levia negligit. corrumpit rignatruum et post hoc influit ymbre latissime viciorum. per que in hyemali die idest in tempore reparationis ingruente reparatione dyaboli expellitur mens de habitatione virtutis. in qua scilicet aliqui circumspecti

ctam diligenciam retinēs velut i do/
mo pprie possessionis requieuerat. hxc
Theodorus **U**nde om̃ps deus
cū cernit monachum ac religiosū cir
ca salutē anime sue eē negligentē aut
in exercitatiōe virtutū torpentem. p̃
mittit eum incidere in temptationes
ne p̃ ociositatē ⁊ talē negligentiam ad
deteriora declinet. Facit aut̃ hoc de
us diligentibz eū vt illos magis cau
tos reddat in his q̃ prinēt ad salutē
De hoc ysaac Abbas firie sic dicit.
Monachus qui nō seruit deo iuxta be
neplacitū eius nec studiosē laborat p̃
salutē anīe eius sed erga d̃rurū acqui
sitōz se hz negligenter p̃mittit vtiqz
a deo in tēptatōes incidere ne p̃niti
am ociositatē suā ad deteriora declinet
ob hoc em̃ p̃citat d̃ns tēptatōes sup̃ pi
gnos ⁊ negligentes vt in ip̃is ⁊ non i
vanitatibz meditent̃. facit aut̃ hoc de
us diligentibz eum. vt castiger eos. ⁊
faciat sapiētes. ⁊ ip̃os suaz doceat vo
luntatē. quos qū ad eū orant cici? nō
exaudit quousqz fessi sint ⁊ sciant pro
certo. q̃ hxc sibi ex sua negligentia p̃ri
gūt hxc ysaac ab. **X** Cōsideran
dū quoqz ē. q̃ qdā sunt valde p̃plere
⁊ subriles tēptatōes malignoz spiri
tūz. quas etiā p̃fecti viri vix p̃phen
dere ⁊ intelligere possunt. De q̃bz Jo
han. ab. montis sinai sic ait. Multuz
difficiliter p̃p̃elxnsibilis est maligno
rum sp̃ūm malignitas in hoc. quō de
liciātes ⁊ saturati plerūqz vigilanci?
vigilamus. ieiunantes autē miseria
qz affecti aut debilitati somno misera
de submergim̃ facētes ⁊ remote regē
tes induram̃. ⁊ cū societate p̃p̃ugim̃
famescētes. ⁊ extenuati abstinētia in
sommis temptam̃ ⁊ repleti sine tēpta
tōe manemus i digencia ⁊ penuria ob
seuri ⁊ aridi ac i d̃uori afficiim̃. i potari
one d̃o vīm hylares deuoti ⁊ faciles

ad cōpunctionē. ad ista qui p̃or i d̃no
illuminet eos qui sine lumine sunt.
Nos em̃ in his sine lumine sum? **U**el
runtamē hoc dici? q̃ hxc t̃lis cōmuta
tio ⁊ vicissitudo nō sp̃ ex demonis fit
sed est qūqz ex p̃plexiōe ⁊ natura. De
grauibz istis ad discernēdū casibz sin
cere ⁊ humiliter deū de p̃cemur. **P**le
rumqz vero ⁊ diuina dispensatio i con
tractis sua nos benignitate vt ingratos
p̃ueniēs vult visitare ⁊ a nobis p̃omi
nia elationē ⁊ p̃p̃riā reputatōz exclu
dit ⁊ remouet. hxc Johan. ab. **A**
Sed ⁊ hoc notandū. q̃ sunt diuersa
p̃cussionū genera per que deus solet
p̃unire nōnullos in hac vita. De hoc i
quadā sūma sic d̃r. quibz ex causis de
us p̃unit aliquos in hac vita. Et notā
tur i his ṽsibz Est qui torquef ne fa
stus ei d̃nēf. vt Paulus cui datus est
āgel? sathane ne magnitudo inelatō
nū eū extolleret Est q̃ torquef vt puri
iū p̃betur ṽi sic vt ei meritiū cumulef
vt Job ⁊ Tobias ⁊ mlti ali. Est qui
torqf deus vt sic glori ficef vt cec? na
r. De quo d̃ns ait. Nec hic peccauit
nec parētes eius sed vt māifestentur
opa dei i illo. Est q̃ torquef vt perperuo
crucief vt zodomite Herodes darbā
⁊ Abyrō Est q̃ torquef vt crimē puri
ficef vt Maria soror Moyfi ⁊ quotri
die mlti cristiāi quos d̃ns flagellat vt
puertāf De hoc etiā hēf i p̃logo su
p̃ Job vbi brūs gre. sic d̃r. Notādū q̃
percussionum diuersa sunt genera.
Alia nāqz est percussio. qua peccator
percutitur. vt absqz retractōe p̃uniat̃
sicut periture iudee dicif. Plaga ini
mici percussitē castigacione crudeli
Aliqñ peccator p̃cutit̃. vt corrigat ṽm
i euā. Ecce san? factus es iā noli pec
care. ne tibi aliqd deterius cōtingat.
verba enim saluatoris indicant quia
peccata p̃cedētia ṽi doloris exigebāt

Aliquā aliquis nō p pterita culpa diluenda sed p futuram vitanda pcurit. qd apte Paulus de seipso testat dicens. Ne magnitudo revelacionū extollat me. datus est mihi stimulus carnis ā gelus sathane. Qui em̄ nō ait qz extulit s̄ ne extollat apre idicat q. a pcurfione illa ne euemiat p̄pescit. non em̄ q̄ euemiat culpa purgatur. Nonnūq̄ hō quisq̄ nec p pterita nec p futura iniquitate pcurit. sed vt sola diuina virtutis potencia monstret. vt dicit dñs de ceco nato. necq̄ hīc peccauit. Et in qua manifestatōe quid agit. nisi vt ex flagello meritorū vt augeat. Et cū nulla iniquitas pterita tergīt. magne paciētie fortitudo generet. Ixc greg. **S**ed p quēcūq̄ modū religio sustribulet vel flagellet siue p temptationes aut alias qualescūq̄ tribulationes nō d̄ sperare aut deficere sed patienter et cū humilitate sustinere manū et flagella dñi qz nequaq̄ derelinquit timentes et sperantes in se. sed liberabit a temptatōe et post tribulatōz gaudiū et exultatōz cordi infunder. De hoc Sara in libro Tobie sic dicit. Bene dictū est nomē tuū deus patrū nostro rum qui cū iratus fueris misericordiā facis et in tpe tribulatōis peccata dimittis his qui inuocant te. Hoc autem p certo habet omnis qui colit te. qz vita eius si in pbatōe fuerit coronabit si autē i tribulatōe fuerit liberabitur. et si in correptōe fuerit ad misericordiā tuam venire licebit. nō em̄ delectaris in p̄ditōibz nostris. qz post tempestatē trāquillum facis et post lachrymationem et fletum exultatōz ifundis. hec illa sara. Omnipotens ecia3 deus eos quos diligit diuersis castigationibus affligi permittit. et ideo hoc faciemens eorū dum in rebus trāsitorijs et in vanitatibz seculi plusq̄ debet delectatur ab amore p̄ditoris se diuidat et idcirco p aduersa temptatur. vt fugiens ad auxilium sui creatoris et sentiens ab ipso adiutorium et consolacionem in suis temptatōibz et tribulationibus eo seruencius eum diligant. et suum affectum frequēcius in eum dirigant. a quo tot beneficia se sentiunt esse consecutos. **Filius**

Crece eiam de si derante cupio. quomodo se homo habere debeat in prosperis et in aduersis. ne contingat eum cadere in lapsum peccati

Capitulum XIII Pater **E** De scire debes

N q̄ xpi fideles ac maxime religiosi in vno statu pmanere nō possunt aut enim consolantur p prospera siue sint spūalia siue temporalia. aut tribulantur p aduersa. hoc est p viciōz tēp̄ramētāvel diuersarū passionū flagella sed quilibet timens deum debet esse quasi ambidexter. vt in p̄speris euentibus siue sint spūales siue tēpales teneat humilitatem. et in aduersis quibuscūq̄ habeat patientiā. vt p prospera non trahatur ad noxiā volūtatē ac voluptatē nec per aduersa ducatur in desperationē. De talibz religiosi et ambidextris. Ixodorus abbas. in collatōe patrū sic dicit. Isti sunt qui figuratiter in scripturis sanctis ambidextris vocātur. vt ille Elioth in libro iudicium describitur fuisse. qz vtraq̄ manu utebatur pro dextra quā virtutem ita poterimus nos quoq̄ intellectualiter possidere. si ea que prospera sunt dextraq̄ censentur. et ea q̄ aduersa sunt sinistra dicātur bono rectoq̄ vsu ad prē fecerit dextrā puenire vt quēcūq̄ fuerit illata fiāt nobis arma iusticie. Quabz namq̄ p̄ibo et vt ita

dixerim etiam manibus interiorum
hominem nostrum subsistere possumus.
nec quisque sanctorum carere hac sinistra
quam dicimus potest sed in hoc virtus
perfecta discernitur. si utramque in dextram
bene utendo convertat. Et ut manifestius
hoc quod dicimus possit intelligi habet
vir sanctus dextram successus vicem spi-
rituales in qua tunc consistit quando fervens spi-
ritu desiderans et concupiscens omnibus
dominatur quando ab omni dyabolica impugnatione
securus absque ullo labore atque diffi-
cultate vitia carnis vel respuit vel absci-
dit. cum sublimatus a terra universa pre-
sentia atque terrena velut inanem fumum
umbramque vacuum contemplatur. et ut mori tra-
situra premit cum futura per excessum me-
ris non solum ardentissime respicit alias
concupiscit. verum etiam clarius intuetur cum
efficacius pascitur spiritualibus exercitiis.
cum lucidius referata sibi respicit celestia
sacramenta. cum orationes purius atque ala-
crius emittit ad deum. cum spiritus ita ar-
dore succensus ad ea que invisibilia sunt
et eterna. tanta enim alacritate transmi-
grat. ut neque se iam credat in carne consi-
stere. Sed abque similiter et sinistra cum tem-
ptatione et turbationibus implicatur. cum ad de-
finita carnis incentivorum estibus inflammatur cum
ad iracundie furor perturbatur igne
succenditur. cum superbie seu reneratione ela-
tione pulsatur. cum tristitia morte operante
deprimatur. cum machinis accidie et im-
pugnatione percutitur cumque omni spirituali fer-
uore subtracto quodam torpore atque ir-
rationali merore torpescit. ut non solum
cogitationibus rectis ac ferventioribus de-
feratur sed etiam psalmus. oratio. lec-
tio. remotio celle. simul horreat et in-
tolerabili quodam terrore fastidio universa
sa fordeat instrumenta vitii. quibus cum
pulsatur monachus sinistris prebent se
agnoscat videri. Quisquis igitur in
illis que dextre preesse diximus mi-

nime fuit elatus. et in istis que sinistre
partis sunt viriliter dimicet. nulla de-
speratio occiderit. ac potius de contra-
riis arma quam paciencie ad exercitum
virtutum assumpserit. utraque manu vi-
tur pro dextera. et in utroque actu trium-
phator effectus. ita de sinistro statu quoque
dextro palmam victoriae consequetur. Cri-
mus igitur ambidextri. quando nos quoque re-
rum precium copia. vel inopia non muta-
verit. et nec illa nos ad voluptates nor-
te remissionis impulerit. nec ista ad de-
sperationem attraxerit et querelam. sed si-
militer deo gratias in utroque deferens
et pariter fructum de secundis adversisque ca-
piamus. quales se ille verus ambidex-
ter doctor gentium fuisse testatur dicens
Ego enim didici in quibus sum. sufficiens
esse scio et humiliari scio et habunda-
re vobis et in omnibus et ad omnia insti-
tutus sum et saturari et esurire. habun-
dare. et penuriam pati. omnia possum
in eo qui me confortat. hec Theodoros
abbas. Et notandum quod per
contemptum prosperorum et delecta-
bilium et per fortem sufferenciam ad-
versorum pervenitur ad cordis tran-
quillitatem et pacem. Quorum unum a-
gitur per abstinentiam non solum que-
est in cibo vel potu sed in omnibus in
quibus delectatio carnalis vel huius
seculi consistit. Alterum vero fit per
patientiam cum adversa viriliter suf-
feruntur. De hoc Richardus de san-
cto victore sic dicit. Magna pax et tran-
quillitas cordis est. nulla huius mundi
oblectamenta concupiscere. nulla ei
adversa formidare. quorum unum per
abstinentiam. alterum per patientiam
obtinetur. Quid enim de oblectamentis
huius mundi concupiscitur. que oblata
delectamenta amore abstinentie recu-
sat vel quod de huius mundi adversa fieri. quod
tute paciencie roboratur de illatis esse max-

triumphat. **U**n de apostolis scriptū ē
Ibant gaudentes a spectu concilij.
Et p paulū dicit. In tribulatioe gauden
tes. Ad beatitudinē ergo animi spec
tat. ut quicquid p amore dei caro du
rum est tolerat. **U**n em corpus attri
tur. scia ex hylarā. Et quo quis ex
terius videt infelicioz. eo interius cō
stat esse beatioz. qui em p amore dei af
flictōz corporis diligit. et p celesti desi
derio seculi voluptatē odit pfecto ho
mī suū vbiqz declinare poterit. Et No
tandū q nō solū illaz que in cibo et po
tu est abstinentiā intelligere debemus.
ymō p abstinentiā et patiētiā intelliga
mus omnes supfluas delectatōes et cor
poris afflictōes. que p quinqz sensus
carnē delectāt. aut cruciant. hēc Rich.
Debemus ergo temptatōibz resistere
dyabolicis et si possumus peccatis ve
nialibz omnino i hac vita carere. debe
mus tñ peccatis mortalibz que nobis
a spiritibz malignis suggerūt fortiter
repugnare. ut premiūz assequi valea
mus vite eterne. De hoc habet in glo
sa Nicolai de liyra in Epla. i. ad cor.
sup illo. Qui existimat se stare vicz in
deo p bōa opa et bñ dicit existimat. qz ne
scit homovtrum amore dignus sit aut
odio. pōt tñ de hoc hēe aliquā plectu
rā videat ne cadat ad impulsūz tempta
tionū. et ppter defectū hūane fragilita
tis idō subdit. Tēptatōis nō appre
dat nisi hūana. i. nō inducat in cō
sensum et operatōz peccati. tēptari em
nō est malū. sed virtutū exercitiū si tēp
tationū viriliter resistat. ppter qd in p
sona viri pfecti dicit. illō ps. pba me
dñe et tempra me nisi hūana id est illa
tēptatōe q vitari non pōt totaliter ab
hōie in pñtīvita scz de peccato veniali
Qd aut tēptatōi ad peccatū mortale
ducenti valeat homo resistere cū adiu
torio dei ostendit dicens. Fidelis autē

deus in pmissis iplendis. qui nō pati
etur vōs tēptari sup id qd potestis. qz
pmisit adiutoriū in tēptatōibz positis
si fideliter recurrāt ad ipsum. idō sub
ditur. Sed faciet etiā cum tēptatōe
prouentum vōs totaliter adiuuās. ut
ipsa tēptatio vobis proueniat ad aug
mentum meriti per eius supationem
ideo subdiur. ut possitis sustinere id
est temptatōibz preualere hēc glosa
Et sciendum q omīipotens deus
nō permittit fideles suos temptari su
pra id quod possunt. qz si dat dyabolo
temptandi licentiam. dat etiam susti
nentibz temptatōz resistendi gratiaz.
Un si nō possumus ppter impedinen
ta temptacionūz spē esse immunes ab
omni peccato nec vno modo et incessā
ter adherere deo. debemus tñ adhibere
omnē diligenciam. ne per nostraz ne
gligenciam fugiter diuellamur ab eo
de hoc in quadaz glosa sic dicit. Fide
lis deus qui nō patit s nos temptari su
pra id quod possunt. dum em dyabo
lo licenciam dat temptandi. etiam
temptatis resistendi gratiam dat. igit
tur etiam si nō est in nobis pfectio an
geli nō sit in nobis presumptio dyab
oli. ut qui nō possumus ut imunes a
peccato vniūformiter et incessanter ad
herere deo neqquaz irrecuperabiliter
diuellamur ab eo hēc glo. Igit omnes
q sunt i statu pfectiū adhibere dñt
omīz diligenciam. ut a vicijs et pecca
tis se abstineāt et in virtutibz ac bonis
operibz se exercent. et temptatōibz
quibuscumqz sibi occurrentibus forti
ter resistent. sancte et laudabiliter vi
uant. ut imitatores apostolorū ac ali
orum sanctorū esse possint. et sic ad eter
nam beatitudinem peruenire. De qui
bus Crisostomus. sic dicit. Scit de
us q sint ei? nouit em illos q i illo pñ
dūt. q toto cord ad eū accedūt q i apo

suo pſeuerāt. qui ſancte viuere ſtudēt
qui delectationes calcant. ⁊ cupidita
tes mundi. qui carnis affectus cōpri
munt qui omnibꝫ ſuggeſtionibꝫ manu
cordis repugnāt. qui in viſceribus pi
etatis ſempꝫ gradiuntur. hi tales cultores
dei ſunt. Apoſtolorꝫ imitatores pe
diſſeque beatitudinis hęc Criſo. Habe
mus itaqꝫ iā de tempratōibꝫ diuerſis
pꝫout dñs donare dignatus eſt expla
narum qđ pꝫinet ad pꝫicientes. quoz
ſtatus vt dictū fuit ſupra pꝫiſtit tercio
loco in tempratōnū pꝫeſſione atqꝫ ſic
pater de ſtatu pꝫicientiū ⁊ in quibus
idē ſtatus dependeat. vicꝫ in vicioꝫ
de teſtatione virtutum operatione. ac
temprationum pꝫeſſione.

Incipit tercius liber malogranati.

Diſtinctio I

Filius

Quſquam in
formatus ſum a te o pater
de ſtatu pꝫicientiū. Nūc de
ſtatu pꝫectorꝫ inſtrui deſidero. Et pꝫi
mo in quibus pꝫiſtat idem ſtatus per
fectozꝫ de hoc cupio per te edoceri.

Capitulum I

Pater ⁊

Lire de

tes fili qđ ſtatus
pꝫectorum vt ſu
pra dictū eſt cō
ſiſtit in tribꝫ vi
delicet i cordis
mundicia ſiue

puritate. in dei caritate. ⁊ i aditoris
omniū pꝫeplatoe. Primus ſtatus pꝫ
fectozꝫ dependet in cordis puritate. qꝫ
quāto quis cor magis purgatū habet
tanto pꝫectior in ſanctavira repitur.
Uñ bñ ⁊ apte pꝫmiſſa ſunt illa vt ſuper
ius patuit. que viā dant ad mundici
am ſeu puritatē cordis. ſcꝫ pꝫia pec
catorꝫ. de teſtatō vicioꝫ. opacio virtutū

rum. ac pꝫeſſio tēprationū. hęc enim
ſunt per que ad cordis pꝫuenit puritas
tem. Et qꝫuis malignus ſpꝫs corda ele
ctorꝫ diuerſis tempratō. bꝫpulſet nō
tñ pꝫualer illā maculare. qꝫ virtus āge
lica ex diuina diſpoſitōe eos adiuuat
ne i lapſū criminis cadāt ⁊ cū hoſtis
violētus oppugnet illos nec tamē ex
pugnat nō ſolū corda eozꝫ nō maculat
ſed etiā mercedē future retributiōis
illis cumulat. de hoc Petrus dāmi. ſic
dicit **G** Nō em̄ verſurie tā callidi tā
exercitati hoſtis poſſet fragilitas hūa
na reſiſtere. niſi eos aſtēpratōibꝫ elec
toꝫ virtus angelica pꝫpulſaret. Unde
vnicuiqꝫ noſtrū a die baptiſmatis vſqꝫ
ad obitū delegatus eſt angelus. qꝫ ⁊
viziſiter de certatē a tēpratōe cuſiodi
at. ⁊ auxilium pꝫbere in bonis opibꝫ
non deſiſtat. Felices ergo qui iuſte vi
uūt quia dñ malignis ſpꝫitibus infe
derabiliter obſtancantur. angelice for
titudinis auxilio muniant. Adde eti
am qđ ipſi ſpꝫitus iniqui pꝫfectus
noſtri ſunt obſequio deputati. naꝫ dñ
tempramur et non ſuccumbimus. dñ
imperimur et non pꝫenalemur. Dum
oppugnat cerre violentis hoſtis et nō
expugnat future nobis retributiōis
pondus accumulat. Et dum laborem
certamīs irrogat victorie nobis ma
teriam ſubminiſtrat hęc Petrus Da.
Unde norandum qđ illi ad vitam ſine
macula ingredi dicuntur. qui ad pꝫec
tiones irreprehenſibiliter currunt ca
rentes peccatis moralibus. qꝫuis nō
dum ſint pꝫecti. quod probat beatus
Aug. ſic dicens Si peccatores deus
ſperneret. om̄es vtiqꝫ ſperneret qꝫ ſine
pꝫctō nemo ē Ingredi aut ſine macula
nō abſurde ille dicit nō qđ iā pꝫectus ē ſ
qđ ad ipſaz pꝫectiōnē irreprehenſibiliter
currit carens criminibꝫ damnabilibꝫ
hęc Auguſtinus. Filius

Quero quid sit cordis mundicia
et de hoc sp̄ cupio informari
Capitulum II. Pater N.

Mundicia cordis
est puritas mentis omnes ab-
horrens imundiciā. Vel sic. Mundici-
cia cordis est virtus hominis integritas
diuini amoris intuitu obseruata.
Necesse est aut ante omnia ut intellec-
tus et effectus purgetur in nobis. Intel-
lectus ut sciamus quid agere debeamus.
Effectus ut ea que intelligimus agere valeamus.
De hoc bea. bern. dicit. Duo
sunt que in nobis purganda sunt intel-
lectus ut nouerit affectus ut velit. Et
notandum quod cum cor sit principis radix et
fons a quo fluit in totum corpus vita sen-
sus et motus naturaliter et in cogitaci-
one in delectationem et in sensum mundi-
cia vel imundicia puritas vel impuritas
specialiter et in lingua et in opus sensibili-
et corporaliter. primum origo cogitationis et
scaturigo delectationis et p̄pago lingue et
opis est a corde. Unde si fons cordis pu-
rus est et mundus tunc fluitus et fluuius
mundus exiens ab eo et si est impurus
et imundus tunc et illa similiter que pro-
cedunt ab ipso. Unde dicit in Mathe. De
corde exeunt cogitationes. Et hec sunt que
mundant vel coquinaunt totum hominem.
Et propter hec ut ad suam perfectionem et
perfectum et decorem perficiat mundatus
in cogitatione delectatione lingua et ope
recte p̄s. primo petit ipsum fontem cor-
dis mundari dicens. Fiat cor meum im-
maculatum quia ab ipso cetera mundantur et
maculantur. ¶ Specialiter tamen po-
test distingui quod alia sit mundicia cordis
alia lingue. alia opis. Mundicia ope-
ris est innocencia actionis que est mundicia
magna. Mundicia lingue est refrenatio
sermonis. que est mundicia maior. Mun-
dicia cordis est restrictio cogitationis

et delectationis. que est maxima. quia virtus di-
uina est et imediate in deum redens ad vi-
dendum et diligendum. de qua mundicia p̄prie
intelligitur illud. Mathe. Beati mundo
corde quoniam ipsi deum videbunt. Summa enim
perfectio videtur esse cordis mundicia et
corruptio. quoniam ad veram beatitudinem. que
consistit in visione dei est imediata dispo-
sicio. De hac triplici mundicia dicit in p̄s
Innocentius in manibus. Ecce mundicia ope-
ris. et mundo corde id est cogitatione.
Ecce mundicia cordis. que non accepit in
vanum animam suam sed nec iurauit in dolo
primo suo. Ecce mundicia lingue. Mun-
dicia igitur opis magna est quia magnam et
perfectam est cohibendo se a malo ope in-
nocentiam custodire. Unde psal. Custodi
innocentiam et verbum equitatis. Mundicia lingue
maior est quia magis perfectum est linguam
refrenare quam opus cohibere. illud faciunt
multi. istud sciunt vel possunt facere pau-
ci. Unde dicit bea. Iaco. Si quis non offende-
rit in lingua hic perfectus est vir. Mun-
dicia vero cordis maxima est. quia maxi-
mum et perfectissimum est cogitationes et
delectationes ad huc in corde restringe-
re. cum enim opus cohibetur cum lingua stre-
natur et regitur. sole cogitationes et de-
lectationes adhuc in corde scaturire
et sparguntur de illa antiqua fontis
putredine in tantum. quod sicut nec primi
motus affectionis et concupiscen-
cie ita nec primi motus cogitationum
sunt in nostra potestate que sanctis et p̄-
fectis viris adhuc in carne inhxrent.
¶ Ab hac autem cogitationum va-
rietate et mutabilitate in presenti ne-
mo ad perfectum potest liberari sed suffi-
cit posse per gratiam ipsam refrenare
ac restringere ab illicita volitione
et reuolutione in mente quod est iam mun-
dicia et puritas cordis in hac vita pos-
sibilis quia ab ipsa mutabilitate cogi-
tationum per solam visionem dei penitus

liberamur. Causa nonnulla illius est
q² cū anima sit dei capax quicquid in
tra deum est animā replere nō pōt. vñ
vñus rei cogitatio ex mente in animā
semp locum h³ adhuc alia. donec illō
videat quo faciatā mībil aliud capere
possit et p hoc tūc erit imutabilis cogi
tatio et affectio quib³ naturaliter mu
tatur. De hoc p ps d² Satiabor cum
apparuerit gloria tua. Vñ etiam bea.
greg. sup Ezech. de hoc sic dicit. Per
hoc q² aspiciemus in futuro naturam
diuine essentie liberari a nostra muta
bilitate. figimur in eternitate. Immu
tabimur em̄ in ipso quē videbimus et
carebimus morte videndo vitam mu
tabilitatē nostram transcendemus vi
tendo imutabilitatē. et corruptōz no
stram videbimus videndo incorrupti
onem. vñ valde salubre est vt homo i
ugilet et custodiat ac cōseruet cordis
mundiciam q² mens pura est diuine
maiestati familiaris et amica. De hoc
dicit Egesippus Omnis qui esse volu
erit maiestati essentieq² diuine famili
aris. in mēis se exerceat puritate sp.
nimis ab eterno amica erit diuini
tatis excelsa ipa mundicia et puritas
mentis nostre hec ille. Nō solum autē
mens munda est amica et familiaris
deo sed etiā ipm diuine maiestatis do
nū merei in se recipere et eo frui ac in
ipso quiescere q² replū sūmi dei ē. qd
pbat beatus Ambro. sic dicēs Mūn
dicia mentis sola deum in se recipere
meretur eo frui in eo quiescere et gau
dere. Et hugo. Mens pollens mundi
cia et virtute ipsa sola est templū maie
statis excellens. Et sicut cristus mun
dis se a diabolo libenter applicat et iungit
sic a mente sordida fugit et se elongat.
Et beatus gre. Cū summa felicitatis
dulcedine cristus mūde anime se ap
plicat. sed a feda mente in infimū in

damnatōne corporis et anime elonga
tur. Nā quisquis cordis mūdiciā adi
pisci nō appetit a se mundicie auctore
repellit et si mentem polluerē in cogi
tatioe eius qui mundicie est auctor. eē
hereditas neq² possit. Et cassiodo.
Quale igitur gaudiū. qualis nāq² cō
solatio peccatrici anime esse poterit. ve
ra autē et pfecta delectatio munde men
ti diuinitus innotescit. vñ qui celestes
dulcedines gustare desiderat. cordis
mundiciam in se conseruare studeat.
q² s³ dictū beati Jeronimi. Nisi mēs
munda fuerit a scelere. nūq² ei datur
suauitas dulcedinis sempiternae. Dicit
etiā beatus Bern. Impossibile est q²
nisi mundaria fuerit anime domus ali
quis infundatur liquor celestis rosis
et gracie. vt ergo mundum cor quisq²
habere valeat necesse est vt non solum
ab operibus prauis verum etiam a co
gitationibus malis ac viciosis se absti
neat. quia ante dei oculos totiens la
bimur. quotiens a recta via per cogi
tationes illicitas deuīamus. Qd bea
tus gregorius tangit. xv. moralium
sic dicens. Notandum q² ad deū tot
gressibus mens accedit quod bonis
moribus proficit. Et rursum tot gres
sibus longe fit quot malis cogitationi
bus decreuit. Unde plerūq² contin
git vt necdū pcedat i ope mot² mēis
et tñ iā pfecta culpa sit ex reatu ipso co
gitationis. q² ergo nouimus q² districte
omnia nō solū facta sed etiā cogitata
pēsent qd faciem² d² īcessu mali opis
si sic subtiliter de iudicat gressus cor
dis. Ecce occulta mēis nostre īterna
null² hōinū videt et tñ añ dei oculos tot
gressus ponimus quot affectus moue
mus toties añ illū labimur quociēs
a recto itinere infirme cogitationis
pede claudicamus. nisi enim i cōspec
tu eius iste assiduus nostrarum men

216
 tius lapsus increfceret. p. pphram nō
 diceret. Auferte malum cogitationū
 vestra ab oculis meis hxc mimituz dī
 cens vim coopte nostrē malicie quasi
 ferre se posse testat. qz coopta illa esse
 nō potest qz vicz inopōrtune eius con
 spectui ingeritur quicquid ī nobis oc
 culte illicitū cogitatur. deus em̄ mala
 hominum nec cogitatōes ignorat nec
 perpetrata obliuiscit. nisi ab eius ocu
 lis penitendo deleantur. Lux em̄ eter
 na que deus est q̄to incōmutabiliter
 fulget. tāto penetrabiliter videt. ⁊ ne
 qz occulta nescit qui cuncta penetrat.
 neqz penetrata obliuiscit qz incōmu
 tabilis durat. proinde quociens īdig
 num aliquid in corde p̄cipimus. roci
 ens in luce peccamus. Tunc ergo dū
 possumus a conspectu eterni iudicis
 ⁊ male cogitata ⁊ peius p̄petrata dele
 amus. reuocem⁹ ad memoriā cordis.
 quicquid peruerse egimus p̄ nequici
 am p̄sumptōis. proponat homo cō
 tra se futurū iudiciū ⁊ queqz in se sen
 rit districte ferienda p̄ sententiā iu
 dicis. hxc in se pie feriat p̄ penitentiā
 p̄fessionis. hxc gre. Debet ergo vnus
 quisqz fidelis ⁊ maxie religiosus ad
 cordis puritatem tendere. vt mereat
 illoz consozio ascribi de quibus di
 citur. Beati mundo corde quoniam ip
 si deum videbunt. Ad quod faciendū
 hortatur Leo papa sic dicens Vniuer
 sitas fidelium ad perfectā innocentia
 et plenā debet tendere puritatē vt cō
 sozio eoz mereatur ascribi de quibz
 dicitur. Beati mūdo corde qm̄ ipsi de
 um videbunt. Omni instancia omni
 virtute intēdendū est. vt quicquid se
 cretum p̄scie maculat. quicquid aciez
 mentis obscurat diligētissimis emē
 dacōibz deleatur. Quis em̄ scriptū sit.
 Quis gloriabit castum se habere cor
 aut mundum se esse a peccato non tū

despanda est apprehētio puritatis. q̄
 cum semper petis semper accipis. nec
 remanet iudicio condemnādū. qd̄ fu
 erit confessione purgatū hoc est. quod
 omnes ecclesie filij orantes dicūt. Di
 mitte nobis debita nostra. qz nemo tā
 iustus tam sanctus est. qui in tempo
 re istius vite que tota tempratio ē cu
 iuscūqz peccati remissione non egeat.
 Circūstant vndiqz picula innumera
 bilium delictoz ⁊ per licitos vsus ad
 imoderatos transiit excessus dū p̄ cu
 ram salutis irrepit delectatio volup
 tatis ⁊ non sufficit p̄cupiscēte quod
 satis potest nature. hxc Leo papa. Vñ
 sancti viri vt puritatem ac mūdiciā
 cordis acquirere ac retinere possent.
 pro hac diuicias dignitates ac delici
 as huius mundi vniuersas libenti ani
 mo p̄tempserunt. De hoc dicit moy
 ses abbas. ī collarōe patrū. Quidqd̄
 nos ad puritatē cordis potest dirige
 re tota virtute sectandū est quicqd̄ aut
 tē ab hac retrahit vt p̄nciosus ac nox
 ium vitandū. p̄ hac em̄ vniuersa a
 gimus atqz toleramus. pro hac parē
 tes. p̄pria dignitates diuicie delicie
 huius mundi et voluptas vniuersa
 p̄temniū vt se3 puritas cordis perpe
 tua recreet. hxc moyses ab. Filius

Capitulum III. Pater
Fire debes qd̄
 mundus cor siue puritas cor
 dis generat bonā consciā qua nihil
 est in hac vita iocundius. Teste beato
 augu. qui dicit. Non est maior iocun
 ditas q̄ p̄scie puritas quia gaudium
 et exultatio deuorū viroz ex bona cō
 scientia procedit. vnde dicit Seneca

Viri boni gaudiū ex bōa p̄scia proce-
dit. Pura aut̄ p̄scia put̄ dicit̄ Aug. ē
que nō h̄nt de preterito iustā accusati-
onem ac de p̄nti iniustā delectatiōz
et de futuro falsā volūtātē. hec hugo.
Unde quierā et bonā p̄sciaz duo faci-
unt vīz de p̄teritis mal̄ p̄digna satisf-
factio. et de futuris cauta declinatio.
De hoc dicit̄ Rich. de sancto victore
Quietam p̄sciam faciūt p̄teritoz ma-
loz p̄digna satisfactio et instanciū ma-
loz p̄uida cautāq̄ declinatio. Quies-
tus est. quē p̄scia sua nec de p̄terita
nec de p̄nti culpa remordet. Idez sen-
tit b̄t̄s bern. sic dīcēs Duo faciūt bo-
nam p̄sciaz de malis penitere et de ma-
lis abstinere. Debet autē vnusquisq̄
cū diligēti examīe p̄sciaz discutere q̄-
lis sit. ne p̄tingat euz in piculū eternū
tā anīe q̄ corporis incidere. vñ bea.
Aug. dicit̄. Omnis p̄scia quēverā sui
discussionē amiserit et iudiciū in picu-
lum vergit tā mēt̄is q̄ corporis eternuz
Dec aug. Et notanduz q̄ q̄
diu carnis imperus et carnalis volup-
tas viget in homīe. p̄scia tota p̄ruba-
tur. Quia cū sciamus omnipotētē de-
ū respicere et intelligere occulta cor-
dis nostri. qñ aliquo reatu culpe gra-
uamur p̄scia nostra nos accusat et idō
ad deū leuare cordis nostri faciē time-
mus. postq̄ vero post p̄ntē lāmēta fue-
rit abluta. et cogitatiōes illicite cepe-
rint in nobis languescere et de die in
diem magis ac magisq̄ deficere tunc
incipit nostra p̄scia ad pacē et tranq̄l-
litātē seip̄az paulatī p̄ponere et fidu-
ciam de gaudio superne retributiōis
habere Vñ Richa. de sancto victore.
Quādiu viget in homīe vel mēt̄e i-
perus carnis et torrens voluptatis car-
nalis. solet esse causa timoris et idig-
natōis solet sane p̄sciaz totā turbare.
et amaritudis fluct̄ exagitare. postq̄

vero cepint infirmaz delectatiōnū fluc-
tus languescere atq̄ enanescere. inci-
pit p̄scia pariter ad pacē et tranq̄lita-
tem seip̄az paulatī p̄ponere. futuri iu-
diciū metum magis magisq̄ deponere
et illas p̄teritas anxietatis estuaciōes
amittere. beatus ecia Greg. xvi. mor̄.
de hoc sic ait. Sicut p̄ corporis faciē ho-
mini ita p̄ interiorē ymaginē deo noti
atq̄ p̄spicabiles sumus. Cū vero rea-
tu culpe d̄primimur ad deū leuare cor-
dis nostri faciē verem̄. Dū em̄ nulla o-
perū bonoz p̄fidencia fulcitur iutueri
mens sūma trepidat qz ip̄a p̄scia se ac-
cusat Dū dō iā p̄ntē lāmētis culpa di-
luit et sic p̄petrata plāgū vt plangen-
da mīme p̄petrēt. magna menti fi-
ducia nascit̄ et ad p̄spiciēda sup̄ne re-
tributiōis gaudia cordis nostri facies
leuat̄. hec gre. Et quīs discussio et re-
mor̄sus p̄scie in p̄nti mēt̄e multū per-
turbet. eternā tñ retributiōz p̄pter hoc i
futuro acquirat. vñ crisostomus. Remor̄sus
p̄scie multū nūc mēt̄e discussio
nūc ferit et p̄cutit. sed p̄mūtādē sup̄-
ne beatitudinis acquirat. Sci-
endū ecia q̄ q̄to quis maiorē graciā
a deo p̄cipit. tanto maiorē remor̄sum
p̄scie h̄z quociēs peccat. vñ ric. Quā-
to maiorē graciā a domino accipi-
mus tanto acriorē remordētis consci-
entiē stimulo vrgemur quociēs pecca-
mus. q̄ diu em̄ in nobis ip̄sa p̄scien-
cia aliqd̄ imp̄fectōis inuenire poterit
eius nos respectus cōfundit et cruciat̄
huius itaq̄ cōscientiē stimulus nūq̄
finit̄ donec omnis imp̄fectō de medio
tollat̄ et ad integritatis plenitudinē
homo reformet̄. hec Rich. Quicunq̄
eciam de actib̄ suis deo placere festi-
nat. testem se in celo et sue cōscientiē
h̄e d̄siderat. Quid em̄ nobis nocere
pōt si hūana ignorancia aut malicia
d̄iudicat cū cōscientia excusat. Vñ si
G .j.

bonum de nobis dicif qđ nō habem?
tristari debemus. Si vero malū de no
bis qđ in nobis nō inueniūt nō soluz
non tristari ex hoc. sed potius gaudere
te debemus. qđ pbat bea. Aug. dicēs
Quid obest illi si d illa tabula eū vult
humana delere ignorantia. si eundez
de libro viuenciū nūq̃ ppria deleat cō
scientia. nā et si bonū qđ de nobis di
citur in mente nō inueniūt. magnā in
nobis debet tristitiam generare. Ecō
tra si malū qđ d nobis dicit in nobis nō
inueniūt in magnā debemus leticiā pū
lire. Et be. gre. mora. de eodē dī. Dī
em̃ qui ex eo qđ agit humanas laudes
appetit. testē in terra querit. Qui autē
de actibz suis om̃ipotentī deo placere
festinat. testē se habere se in celo p̃fide
rat et sepe p̃rigit ut ip̃a quoq̃ i nobis
bona opa ab incautis hoībz reprehē
dantur. sed qui testem in celis hz rep̃
hensionē hominū metuere non debet.
hec gre. ¶ Et notandū q̃ sunt n̄
nulli qui membra corpis suis vestibus
nitidis et p̃ciosis opire solent. P̃scia
vero suam bonis moribz ac virtutibz
ornare nō curant. Sed quid pest er
rins fulgere vestibz et intus in conscia
sordere flagitijs. De hoc dicit leo pa
pa. Vestimēta em̃ nitida mēbra ope
rire p̃nt. p̃scia ornare nō p̃nt. Interi
oris ergo hominis primo ornemur ef
fectu ut exterioris quoq̃ sit amictus
ornatus. spūales maculas abluamus
ut carnalia in nobis fulgeant vestimē
ta. nihil ei p̃dest fulgere vestibz et sorde
re flagitijs vbi em̃ p̃scia tenebrosa est
totū corpus obscurū est. Vñ put dicit
Augustinus. Quanto amplius corpo
ris huius idest hominis exterioris ap
perunt ornāmēta. tanto sunt maiora
hōis interioris detrimēta. q̃to autē mi
nus apperunt. tanto magis moribus
pulebris homo interior adornaē. he

Augu. Qui etiam desiderat in domo
no gaudere et nūq̃ tristis esse. studeat
iuste et virtuose viuere et p̃sciam mūdaz
habere. qz p̃scia imunda serminalia sem
per est in pena. Vñ ysidorus. Si nun
q̃ vis esse tristis bñ viue. p̃scia em̃ rea
semp est in pena qz nulla pena graui
or p̃scia mala. Hec em̃ animus nūq̃
securus est. hec ysidorus. Cū igit ex p̃
dictis intelligamus salutē hōis max
ime p̃sistere in bona p̃scia valde neces
se est. ut om̃ne opaz ad hoc temus. q̃
tenus illibaram i nobis illaz cōscrue
mus. qz nihil dulcius i rebus creatis
nihil dicitur in terra huic thsauro cē
potest. De cuius p̃mendatōe bea. ber.
in tractatu de spirituali vita sic dicit.
¶ Māgne diuicie bona p̃scia. Et
reuera quid dulcius in rebus creatis
aut quid dicitur in terra aut securus
aut quietius hoc thsauro. Cōscia em̃
bona titulus est religionis. Liger bene
dictōis. ortus deliciaz archa dei. gau
diū angeloz. thsaurus regni. habitac
ulū spū sancti. Liber signatus et clau
sus et in die iudicii aperiendo. nihil se
curius nihil iocundius p̃scia bona. p̃
mat corpus trahat mūdus. et creat dy
abolus et secuta erit conscia. Secuta
qñ corpus moriet̃. Secuta qñ anima
corā deo p̃ntabit̃. secuta qñ vterq̃ añ
terrificū tribunal xp̃i iusti iudicis cō
stituet̃. future etiā beatitudinis nō est
utilius remediū nec certius testimōi
um bona p̃scia. Corpus submergetur
in penam. verberibz lamiet̃ gladio tru
ciet̃ supplitio afficiatur et secuta erit
bona p̃scia. In speculo anime status i
terioris hominis p̃gnosciē. animae
ro nō nouit se que sine speculo ē. Spe
culuz em̃ mūdū claz et puztocius re
ligionis est p̃scia. nec immerito specu
lo ipsam p̃scienciam cōpauerim. quo
māz in ea tāq̃ in speculo rōis oculus

ram qđ indecens qđ qđ decēs est claro aspectū apprehēdere potest. s; nō veniē ad bonā cordō psciāz mī p cordō custodiam. Cor em̄ suo arbitrio dimissum aut ad vitā severtit aut ad mortē. Un̄ quidquid cor cogitat qđ ad utilitatez suam vel p̄mōzū quoquomō modo non p̄tineat respuendū est vt possit acquiri bonā psciā. humana em̄ psciencia dei est vinea. quam extollere debet peccatoz p̄fessio et eoꝝ satisfactō. Exhibitiō eciam bonoz operū et custodia eorū. unicuiq; em̄ nostrum liber ē p̄pria psciencia et ad hunc librū discutiendum et emēdādum aliq; omēs rep̄ti sunt. **R** Anima cū egreditur de corpe nullum aliū p̄ter psciencie libꝝ secuz portare p̄t. atq; in illo cognoscet quo debeat ire. et quid debeat recipere. Ex his em̄ que scripta erunt in libris nostris iudicābim̄ et ideo scribi debent s; exēplar libꝝ vite. Et si quid aliter habuerit corrigant. ne i illa vltia col latione si q̄spiam tnuenti fuerint aliꝝ ter habentes abiciētur. hec Ber.

Filius

Tellē scire quid possit homo asse
qui salutis. habendo bonā psciēciam
Capitulum III Pater **S**

Pacē debes qđ
per bonaz cōscientiā pueniē
ad pacē cordō et ad sabbatū siue gaudi
ūz spūale. Circa qđ notādū qđ frēq̄n
ter pax et gaudiū se comitantur. qz ex
pace cordis cōcipiē gaudiū ex spiri
tu sancto de cōsciēcie tranq̄llitate. sic
ecōtrario nō est pax impijs vnde nec
gaudiū quos em̄ psciā remorder gau
dium vel pacez spūalē nō habēt. Un̄
de bonis p̄ Paulū dicē. Deus spei
repleat vos omni gaudio et pace. De
impijs dicit dñs p̄ pphetam. Non est
pax impijs. quō em̄ pax potest esse illi

qui guerzā et litē in domo psciē habet.
cui omīa tam bona q̄ mala nocēt. qui
iacet i sp̄m̄is vicioꝝ. quē dñs psciē
cieremorder. qui onus diaboli portat
qui iacē i immūdia. **O**porteret ergo vt
faciat iusticiā hoc ē vt habeat vitaz vir
tuosam. per quā pueniē ad bonā psci
enciaz. q̄ pacē cupit et tranq̄llitatē cor
dis possidere. Un̄ bea. aug. **F**ac iustici
am et habebis pacē si em̄ nō amaueris
iusticiā pacē n̄ hēbis bōa ei res est
pax. vis ergo venire ad pacē fac iusti
cia. **H**ec aug. **Q**ui autē volūt pacifici in
semetipsis esse. necesse ē vt motus in
ordinatos et carnales p̄cupiscencias
sibi p̄p̄is subiciāt ac in se domēt. mētē
vero suā et racōez subiciāt deo per obe
diēciaz mādatorū eius. Un̄ bea. aug.
Pacifici in semetipsis sunt. q̄ omnes
anī sui motus p̄ponētes et subiciētes
racōm̄ carnalesq; p̄cupiscēcias haben
tes edomitas sūt dei regni filij. in quo
ita ordinata sunt omīa vt qđ ē in hoīe
p̄cipuū et excellens imperet sit ceter
isq; reluctātibz. q̄ sunt nobis bestijsq;
cōmunia atq; idip̄is qđ excellit in ho
mine id est mēs et racio subiciat poci
ori id est deo. **N**ec em̄ inferioribz im
pare quis potest. nisi sup̄ioribz subicia
tur et hec ē pax que dat homībz i terza
bone volūtatis. non tñ aliquis ad hoc
puenire p̄t i hac vita vt lex repugnās
legi mētis nō sit omnino in suis mem
bris sed hoc nūc pacifici agūt domādo
p̄cupiscēcias carnis vt ad pacē plenā
finā qñq; veniāt. **E**t notādū qđ quāto
p̄fectior ē vita in homīe. tanto maior
pax cordis. et quies iterior copiosior
ab eodē acquiri ac possideretur. **T**
Signa autē p̄fecte q̄teris iterioris hoīs
Iohānes ab. montis synai de scribit
sic dicēs. **Q**uiēs est incessabilis dei la
tria et assistentia. **I**hesu memoria cui
flatui vniatur et tunc cognosces quies
et .ii

tis utilitatem. Signa autem quietis interioris hec sunt. intellectus non elatus. mens non arrogans. sanctificata intentio. raptus ad dominum oratio incessabilis custodia impedibilis fornicationis mortificatio. boni ad aliquid passibiliter affectiones ignorantia. mors mundi aviditatis gula et appetitus omnium guloso provario discretiois fons lacrimarum libamen multiloquii propositio et omnis contentio et litis interitus. multus vero timor in quiete tibi necessarius est quia nihil ita persequi accidit potest. hec Iohannes ab. Diligenda est ergo pax et quies cordis. et habita cum diligentia est custodienda cum vero fuerit per aliquam negligentiam amissa. iterum per puritatem cordis ac bonam conscientiam est reuocanda. ne quod propter inquietudines cordis a spiritu sancto efficiat alienus. De promedatione etiam pacis dicit beatus Augustinus. Pax est serenitas mentis. tranquilla conscientia. simplicitas cordis. amoris vinculum. propositum caritatis. hec est que bella precescit proprimis iras. superbos calcit. humiles amat. discordes sedat. inimicos recordat. cumque tuis est placita. non querit alienum. nihil deputat suum. docet amare quod odisse non novit. nescit extolli nescit inflari. hanc ergo quod accipit recipiat. quod perdit repetat. quoniam qui in eadem non fuerit inuenerit abdicat a parte. exhereditat a filio. a spiritu sancto alienus efficitur. nec poterit ad hereditatem pervenire. quod noluerit testamentum pacis observare. nec potest concordiam habere cum christo. quod discors esse voluerit cum christiano hec Augustinus. **U** Post pacem vero et quietem cordis sequitur sabbatum spirituale et gaudium in spiritu sancto. quia cum mens per bonam conscientiam a fuitute peccati quienerit. in gaudio spiritus sancti iocundatur. unde Iohannes Augustinus. De facto victore. Sabbatum hominis quod ei exterius visibiliter suadetur precipit. sacramentum est interioris sabbati. ubi

mens sancta a fuitute peccati per bonam conscientiam quiescens. in gaudio spiritus sancti iocundatur hoc sabbatum quisque in presenti vita servaverit. ut nullis presentiat malis. perveniat in futura vita ad illud eternum dei sabbatum ubi nulla sentiat mala hec Iohannes Augustinus. Et sciens quod illi spirituale sabbatum non observant secundum beatus Augustinus. nisi qui ita tempore operibus terreis accommodaverit tamen letitiam et orationem et si non semper vel frequenter insistant secundum apostolorum Attendite letitiam et doctrine Et iterum. sine intermissione orate. Qui enim tales sunt quotidie spiritualiter sabbatum colunt. qui vero inquieti sunt et iugiter in terrenis actibus implicati sabbatum. id est requiem habere non possunt. de quibus scriptum est Impedimenta mundi fecerunt eos miseros. hec Augustinus. Considerans quod nullus malus existens sabbatum seu requiem habere potest. quia remorsu conscientie que sufficit spiritui perturbato vivit. qui autem conscientiam bonam habet in tranquillitate et gaudio est et ideo sabbatum id est requiem cordis frequenter possidet. de hoc beatus Augustinus. sic ait. Sabbatum indicit nobis deus. quale intrus est in corde est sabbatum nostrum. multi enim vacant membris et tumultuant conscientia. omnes enim homo malus sabbatum habere non potest nusquam enim quiescit illius conscientia et necessesse est ut in perturbato vivat. cui autem est bona conscientia tranquillitas est. et ipsa tranquillitas sabbatum est cordis. Attendit enim promissorem deum et si laborat in presenti extendit spei futuri et serenatur omne nubilum tristitie sic dicit apostolus. Semper gaudentes in domino autem gaudium tranquillitatis spei nostre sabbatum nostrum. hec Augustinus. **Filius.**

Quapropter etiam de hoc informari quod vix valeat ad conservandam quietem interiorum et pacem cordis.
Capitulum V. Pater X

Quare debes quod
ad p̄servandā pacē cordis ⁊ q̄
eris interioris multū valet vita solita
ria ⁊ fr̄q̄ns mātio in cella. q̄ p̄ vitas
solitaria tollūt occasiōes diūsarū pas
sionū p̄ q̄s īpedit̄ pax ⁊ quies cordis
Cella nāq̄ est sp̄uale habitaculū. que
de sup̄bis hūiles. d̄ gulosis sobrios. d̄
iracundis mites d̄ odiosis reddit fra
terna caritate feruentes. īp̄a inq̄ cel
la nouit hoīes ad p̄fectōis culmē pdu
cere atq̄ p̄sumatē sc̄itatis fastigiū sub
limare. De hac vita solitaria ⁊ q̄ sa
lubre sit in cellis habitare petrus. da.
sic dicit Consuetudo facit monacho
cellā leuē ac dulcē. vagatio mūdi fac
horribilē. vagātibz cellā carcerē. per
manētibz suauē cubiculū assuetū ieiū
nijs corpus sobrietate roborat. effluen
ciā epularū flux⁹ enervat. Vigilia mo
derata acie hūane mētis exacuit. ge
natio reperit i soporis obrundit Secu
lariū negociorū relatio aniaz passioni
bz desiderij facit obnoxia. Sacri elo
qui assidua meditatio mundo reddit
extinctam. Paupertas monachi securi
tas est mentis. securitas vero est ma
p̄ritatis. ecōtra rep̄ habūdancia acu
leos parit sollicitudis. sollicitudo est
radix anxietatis. O cella negociatorū
celestiū apotheca in qua vitz illa mer
ciū. vel meritozū sūma recōdit̄. quibz
terrene viuēciū possessio cōpat̄. Felix
p̄merciū vbi terrenis celestia. p̄transi
torijs mercat̄ eterna. Felices inquam
nūdi ēvbi venaalis vita eterna. p̄poni
tur. ad quā emēdā ecia3 si minimum
quid solus sufficit qd̄ hēf vbi breuis
afflictō carnis emit celeste p̄uiuius. ⁊
exigue lacrime risum pariūt sempitē
nū vbi possessio terrēa distrabit ⁊ ad
eterne hereditatis patrociniū pueni
t. O cella sp̄uale p̄sūs habitaculū. que

de sup̄bis humiles. d̄ gulosis sobrios
de crudelibus pios. de iracundis mites.
de odiosis reddit in fraterna caritate
feruentes. tu ociose lingue frenū tu lu
xuriosis remibz nitide castitatis exhi
bes cingulū. tu facis vt leues quiq̄ ad
grauitatē redeāt. vt iocosi scurrilitati
bus p̄cātorū amiloqui se sub discreti si
lēcy cēsura p̄strigāt. tu ieiunioz ac vi
giliarū nutrix. tu paciē custos. tu facis
vt vagos quosq̄ xp̄i caritena coherces
at. vt indisciplinati moribz a sua se p̄
uitate p̄pescāt. tu nosti hoīes ad p̄fec
tionis culmē euehere. atq̄ ad p̄sumas
te p̄fectōis ⁊ sanctitatis fastigiū subli
mare. tu hoīes a seip̄s extraneos red
dis ⁊ vas a viciorū florere virtutibz facis
Qui igit̄ singularē vitā vsq̄ ad finē
vite p̄ diuino amore tenuerit d̄ habi
taculo carnis egressus ad edificatōnē
pueniet. domū nō manufactā eternaz
in celis. hec p̄. da. Qui igit̄ seq̄strati
a turbis secularibz fuerit. ⁊ in locis so
litarijs habitare didicerit. mentesq̄
suas a dñacōe desiderioz r̄paliū excus
serit. Hi tales ecia3 i hac vita magna
mentis quies ac libertate p̄fruiunt. d̄
hoc gre. xxx. mo. exponēs illud dictuz
Quis dimisit onagrū liberum. sic ait
Onager q̄ in solitudine p̄morat̄. non
incōgrue eoz vitā significat. q̄ remoti
a turbis popularibz p̄uersant. Qui a
pte ecia3 liber d̄ q̄ magna est seruitus
seculariū negociorū. q̄bz mens vel x̄m
ter atterit̄. Quis in eis sponte desudet
tur. Cuius seruitutis p̄ditōe carere ē
in mūdo iā n̄h̄l p̄cupiscere. q̄si enim
quodam iugo seruitutis p̄mūt p̄spera
dū apperūt. p̄mūt aduersa dūz formi
dātur. At si quis semel a dñacōe desi
derioz r̄paliū colla mentis excusserit.
quadā ecia3 iā in hac vita libertate per
fruitur. dū nullo d̄fiderio felicitatis
afficitur. nullo aduersitatis terrore co
G. .iii.

artatur. hoc bene fuit utis iugū dñs
vidit seculariū cervicibz īpreiū. cum
diceret. venite ad me omnes qui labo
ratis ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiā vos
Et illud Tollite iugū meū sup̄ vos ⁊
sp̄z quippe iugū ⁊ dure fuit utis pon
dus est subesse t̄pali bō. ambire terrēa
retinere labētia. Vellē stare cū nō stā
tibz appetere quidē trāseuncia sed cuz
trāseūtibz nolle trāfire. Liber ḡ dimi
tit q̄ calcatis terrēis d̄siderijs ab ap
petitu rez t̄paliū securitate mentis ex
oneraf. h̄c gre. A Circa qd̄ notā
dū q̄ si forte aliq̄s nō p̄t esse solitari
us corpe eo q̄ in congregatōe ⁊ cōita
te fratz puerfari cogit. vel qd̄ plus est
aliq̄s forsitan occupat in negocijs et
curis rez seculariū ex mādato sup̄ior
q̄bō obedientiā tenet ex p̄ceptis regu
le exhibere. talis ergo cui nō superit
solitudo corp̄is. debet itendere solitu
dini cordis. Et q̄uis positus sit inter
hoīes ⁊ occupatōes t̄pales. tñ curas
debet rez seculariū ⁊ cogitatōnū iurili
um a se inq̄tū valet excludere. ut poss
sit eo liberius deo vacare. quia nec sol
itudo corp̄is utilis est. si defuerit qui
es ⁊ solitudo cordis. Qd̄ gre. xxx mo.
tangit exponens illud. cui dedi in soli
tudine domū sic d̄r. hoc loco solitudi
nē debemus intelligere corp̄is an soli
tudine mēt̄is. S; qd̄ pdest solitudo
corp̄is si defuerit solitudo cordis. qui
em̄ corpe remorus vivit. s; tumultibz
puerfacōis hūane terrenoz d̄siderio
rū cogitatōibz se inserit. nō est in soli
tudine. Si d̄o p̄maf aliquis corp̄alit̄
p̄fari bō turbis ⁊ tñ nullos curarum
seculariū tumultus in corde parit nō
est in orbe. itaq; bñ puerfari bō p̄mū so
litudo mentis tribuit. ut exurgēt ex
trinsecus strepitū terrenoz d̄siderio
rū p̄manet vel ebullētes ad īfima curas
cordis p̄supm̄giam restringāt amos

ris. omnesq; motus īportune se offe
rētū leuū cogitatōnū q̄si quasdā cir
cūvolātes muscas ab oculis mēt̄is al
ligāt manu grauitatis ⁊ quoddā sibi
cū dñō intra se secretum querant. vbi
cū illo exteriore cessante strepitu p̄ in
terna d̄sideria feruenter v̄l silēter lo
quatur h̄c gre. B Cū quilibet re
ligiosus qui d̄siderat familiaris esse
deo ⁊ p̄graciā sancti sp̄s i aīa sua cō
solari fugere debet tumultū hominū.
q̄tū s; ⁊ solitudinē maxie mēt̄is dili
gere. q; deus magis requirit ab homi
ne sp̄s q̄ corp̄is solitudinē. Qd̄ fa
ciendum bea. ber. vnāquāq; deuotam
aniāz hortat sic dicēs. O sancta aniā
sola esto. ut soli creatori serues teip̄az
quē ex oībō tibi elegisti fuge publicū
⁊ īpos domesticos. secede ab amicis
⁊ inimicis nīl tibi ⁊ turbis. īpm obli
uiscere pplm tuū ⁊ domū patris tui ⁊
p̄cupiscet rex de corē tuū. an nescis ve
tecundū te h̄e sponsū. qui neq; suā
tibi indulgere pōt p̄ciā p̄nibus ceter
is. Secede ergo nō corpe sed mente
sed it̄rōe s; deuotōe sed sp̄i. Deus ei
requirit cordis nō corp̄is solitudinē
solus es si nō p̄munia cogites. si nō af
fectes p̄ciā si despicias qd̄ multi sus
cipiūt. si fastidias qd̄ omnes d̄side
rāt si iurgia deuotes. si damna nō sen
cias si nō recorderis iniuriā. alioquī
nec si solus corpe es solus es h̄c bea.
bernardus

Filius

Desidero etiā aliqua scire de. vij.
donis sancti sp̄s ⁊ d̄ fructu ⁊ vti
litate quā assequūt possidētes ⁊ habē
tes illa dona vtz etiā valeāt p̄dicta do
na ad puritatē cordis p̄mōdā seu
etiā p̄seruādaz ⁊ d̄ his cupio edoceri.

Capitulum. VI

Pater

Pire debes fili
q̄ omēs grate ⁊ habitus da

ti diuinitus possint dici generaliter dei specialiter tñ et a ppriate septē sunt dona spūssācti. q̄ ylatas per ordinē enumerat a sūmo incipiens vsq̄ ad vltimū descendēdo. nos dō qui a terra ad celestia tendimus eosdē gradus ascendendo enumeramus ab infimo incipiendo scz a dono timoris ascendēdo vsq̄ ad donū sapiētie. Rationē huius ascensionis reddit bea. gre. sic dicens Nemo infima deserens. repente fit sūmus qz ad obtinēdū p̄fectōis merituz dū quotidie mēs i altū ducit ad hoc p̄culdubio velut ascēsiōis eiusdē gradus puenitur. vñ ascēsiōes i corde nostro disponere debemus. i hac valle lacrimarū. vt ad donū sapiētie p̄igam? **D** Est igit nobis in hac scala ascēdendū ab infimo dono timoris vsq̄ ad sūmū donū scz sapiētie p̄ gradus disponētes ascēsiōes in corde. vt eas mus de virtute in virtutē donec videatur deus deoz in syon. Primus igitur gradus ascēdēdi est timoris scz amoris in oībz agibilibz p̄inuario. Secundus est pietatis viscerose ad deū et p̄imū sancta liquefactio. Tercius ē scie oīmū bñficiōz dei grata p̄cogitatio. Quartus est fortis oīm opaconū bonarū executio. Quintus est p̄sulta a deo oīm elegēdoz ruta electio. Sextus est intellectus oīm veritatū necessaria ruz lipida p̄replatō. Septimus est sapiencialis celestīū desiderioz et deliciarū p̄gustatō. **E** Dicūt autē hec dona multiplici rōe. P̄rio qz p̄ hec expellūt. vñ. vicia. timor em̄ dñi expellit supbiā. pietas inuidiā. scia iram. q̄ est quasi quedāz infamia. fortitudo accidiā. p̄siliū avariciam. intellectus gulā. sapiētia luxuriā. Et notandū q̄ vñ. sunt spūs boni et septē mali. **N**ā p̄ donū timoris spūssāctus ab homine supbiā expellit. et deus humi-

liter introducit. p̄ donum pietatis inuidiam turpidinis p̄culcat et p̄imū ad se dulciter inuitat. p̄ donū scieitaz totaliter cedat et totū hominē intra se prudēter pacificat et quietat. p̄ donū fortitudinis accidiā velocit̄ opprimit et vigorem mentis vehemēter ad opādum impellit. p̄ donū p̄siliū avariciam potenter extinguit et thesauros celestes sapienter p̄quirat. p̄ donū intellectus gulam vehemēter reprimit et celestibz delicijs mentē spūaliter reficit. per donum sapientie luxuriā despiciat et totū hominē castitati et libertati omnino restituit. Expulsis igitur oīm vicijs spūssāctus p̄ dona sua ex domo mentis nostre locūdū et sanctū sibi habitaculum p̄parat. nā donum sapientie mentis nostre domum virtutibz edificat. Donum intelligencie mētis domum p̄replatōe illuat. Donum p̄siliū domū mētis prudētia gubernat. Donū fortitudinis mētis domū stabilizat et defendit. Donū scie mētis domū diuinis veritatibz vel virtutibz multiplicat et dirat. Donum pietatis mentis domū diuino cultu p̄ornat. Donū timoris mentis domū munda p̄seruat. et omne peccatum totaliter ab ea expellit et extirpat. Vñ bñ spiritussāctus p̄pat̄ igni qz sicut ignis diuersos effectus habet et primo purgat ita spiritussāctus p̄ donū timoris purgat mentes hominum a sordibz peccatoz et viciorum. timor em̄ dñi expellit peccatum. Item liquefacit p̄ donum pietatis sicut ignis metalla ceram et piguiā. Item p̄gregat p̄ donum scie sicut em̄ ignis diuersa metalla in vnāz massā cōiungit. sic et spiritus qui docet bene p̄uersari iter malos. p̄iungit eciā malis bonos. Item consolidat per donum fortitudinis. Unde apostoli recepto igne spiritussācti ita fuerūt **G. iij.**

robusti q̄ qui prius cedebāt etiāz mo
dico timori iam ibant gaudētes a cō
spectu p̄cili. Itē elenat p̄ donum p̄sili
scz vsq; ad celū fm̄ illud vade r̄ vende
omnia que habes r̄ habebis thesaurūz
in celis. Item illuminat p̄ donū intel
lectus fm̄ illō docebit v̄s omnē verita
tem. Itē accēdit p̄ donū sapiētie quo
gustant celestia r̄ q̄to magis gustant
tāto feruencius desiderāt fm̄ illud.
Qui edunt adhuc esuriunt. **G**
Dicūt etiā dona spūs sancti. vii. eē p̄p̄
vires naturales expiandas. nā irasci
bilis indiget expediti tā in p̄speris q̄
in aduersis. in p̄speris quidē primo
rem. in aduersa aut p̄ fortitudinē. Cō
cupiscibilis indiget expediti q̄tum
ad affectū respectu. primi qd̄ sit p̄ pie
tatē. r̄ q̄tū ad affectū qd̄ ē spectu dei
fit p̄ gustū sapiētie dei. Ratio quoq; i
diget expediti in veritatis speculatiōe
qd̄ sit p̄ donū intellectus. r̄ in verita
tis elatiōe. qd̄ sit p̄ donū p̄sili. atq; in e
lecti executiōe qd̄ sit p̄ donū scie p̄ hoc
em̄ donū recte p̄uersam in medio n̄
cōis prave r̄ p̄uerse. **I**d Et notā
dum q̄ spūs sanctus d̄r p̄cedere a pa
tre r̄ filio vt donū ad creaturā. p̄ quem
electi omnes vocant iustificant r̄ glo
rificant. De hoc d̄r bea. ber. Spiritus
qui a patre filioq; p̄cedit tāq; firmis
simū r̄ indissolubile v̄culū trinitatis
r̄ tāq; in quo omnia dona donāt ē do
num. de quo testat scriptura qz p̄cedit
spirat inhabitat replet ac glorificat. p̄
cedere d̄r a patre r̄ filio vt donū ad cre
aturam vnde p̄cedēdo p̄destinat in
spirando vocat. quos p̄destinauit iha
bitando visitat. quos replendo accē
lat meritis. quos iustificat glorificat
do d̄rat p̄m̄is quos accumulauit me
ritis. **E**t quia spiritus
sanctus multiplex in virtute omnium
est ei artifex omnē b̄is virtutē om̄ia

p̄spiciens vnde radios suorū donorū
bus liberaliter exhibet diuersimode tñ
fm̄ capacitatez singulorū. **U**n̄ bea. ber.
in sermone festi p̄ eum sic dicit. Vere
multiplex est spiritus i virtute qui tā
multipliciter filiis hominū inspiratur
vt nō sit qui se abscondat a calore eius
id est a radijs beneficioz eius. Siqui
dem conceditur hominib; ad vsū. ad
miraculū. ad salutē. ad auxilium. ad
solaciū. ad feruorē. Ad vsū quidē vi
te p̄ntis p̄cedit bonis r̄ malis dignis
pariter r̄ indignis cōia bona habūdā
r̄ssime tribuens. ita vt videatur hic
discretionis limen a s̄s limitem non
tenere. Ingratus est ergo vel cecus. q̄
in his b̄nificiis spūs sancti nō agnoscit.
Ad miraculum d̄at in signis ac prodi
giis r̄ varijs virtutib; quas p̄ quorū
libet manus opatur. Item infunditur
ad salutem cū in toto corde nostro cō
uertimur ad dñm deum nostrū. Por
ro ad auxilium d̄at cū in omni colluc
tatiōe adiuuat infirmitatem nostram
Datur etiā ad p̄solationem vt cū testi
moniū p̄hibet spūs nostro. q̄ filiū dei su
mus. Ite inspiratō est ad nostram cō
solationem. D̄at etiā ad feruorē cū
in cordib; p̄fectoz feruencius spirās
validum ignē caritatis accēdit vnde
nō solū in spe glorie filioz dei sed etiā
in tribulatiōib; gloriē p̄m̄iā glo
riam reputātes obprobriū gaudiū r̄ d̄
spectū exaltatiōē. pauci autē sunt
qui hoc spiritu repleantur. Ite cernat.
His itaq; de. vii. donis spūs sancti in
generalī p̄missis nunc in sp̄ali de sin
gulis donis videamus.

De donis spiritus sancti in speciali
per ordinē r̄ p̄rio de dono timoris.

Capitulum. VII

Sciendum ē igitur q̄ primus r̄ infimus gra

dus ascendēdi ad gustū sapientie ē timor domini De quo beatus Anselm⁹ sic dicit. Donoꝝ primum timor effe-
 luti alioꝝ quoddāz fundamentū. hūc nāq; spiritus sanctus in campo mētis supponit. aliaq; dona in suo ordine ve-
 luti in edificio superponit. prius enī metuere facit hominem. ne pro pecca-
 tis suis a deo separaretur. ⁊ post ī pēis inferni cū dyabolo torqueatur. De q̄ tortura Hugo sic dicit. Terreat te timor iudicij terribilis metus gehenne laquei mortis. dolores inferni. ignis urens. vermis mordens. ⁊ sulphur fetens. flāma tartarea ⁊ omnia mala ut tandem clames in eternū nō pecca-
 bo. Ad hunc timorem salubrem inui-
 tat nos spūs sanctus p̄ psalmiste di-
 cens. venite filiꝝ audite me ti. do. do. ws. **I** Et notandū q̄ triplex est timor. servilis inicalis ⁊ filialis. **T**i-
 mor servilis facit duo. **P**rimus est q̄
 pparat viam eremitatis. **S**ecundum
 est quod trahit a peccato metu pene.
 Unde per sapientem dicitur timor do-
 mini expellit peccatum Et beatus ber-
 nardus. Repletus timore domini nō
 habet locum vbi admittat peccati te-
 nebras. vnde qui pugnat cōtra vicia
 erunt desideria carnis vincere neces-
 se est. ut timorem domini habeat. **D**i-
 cit etiam Richardus de sancto victo-
 re. quis in illo p̄lio vnq; victor exiit
 vbi spūs aduersus carnē ⁊ caro adue-
 sus spūm ꝑcupiscit. q̄ sine timore pug-
 navit. **h**ec rich. **S**cđus timor dī inica-
 lis q̄ ē incipiētiū iniciū sapie ⁊ dī do-
 nus spūs sc̄i sed tñ sub īfecto eē q̄ p
 illū timorē cohibet se hō a peccato p̄-
 ter deū principaliter scđario p̄pter pe-
 nā eternā. De isto timore dī bea. ber. sup
 cañ. **N**ō immerito hic timor dī iniciū
 sapientie q̄ se pesti alias p̄ posse inspi-
 entie opponit. hic enī timor quidā in-

gressus est ad sapientiaz plane domus
 dei ⁊ porta celi est. ⁊ tanq̄ ingressus
 glorie. in veritate enī didici nil eque ef-
 ficax esse ad graciā pmerendam reti-
 tinendā ⁊ recuperadā q̄ si omni tpe
 coram deo inueniaris nō alta sapere.
 sed deū timere. nō ei locus est quo ad-
 mittas supbiam repletus timore dñi.
hec Bernardus **E**t notandū
 q̄ perfecta caritas dicitur foras mit-
 tere timorem inicalis inq̄tum ha-
 bet naturam timoris servilis. s̄m hoc
 scilicet q̄ habet oculum ad penam. ti-
 mor enī inicalis habet duos oculos
 vnum ad gloriam. qui est inicalis ali-
 as p̄ncipalis. alterum ad penā qui
 est ei accidēialis sed timori servili es-
 sentialis. **P**reterea timor inicalis
 abstinēt a peccato veniali p̄pter penas
 purgatorij. in quo casu potest conueni-
 re cum perfecto qui eciaꝝ timet penā
 purgatorij in quantum est dilatoria
 glorie siue separatiua ad rēpus. **T**er-
 cius timor dicitur filialis et est vnum
 de septem donis spiritus sancti. per ip-
 sū enī anima redditur bene mobilis
 ab inspiratōibus spiritus sancti ad q̄
 q̄ operatur virtuosā. quia per talem rō-
 tem se spiritui sancto omnino subicit
 et in nullo repugnat prout possibile ē
 in via. Et sciendū q̄ timor filialis p̄-
 prie timet offendere deū. q̄ eciaꝝ si p̄p̄
 peccatū nō separaretur a deo. tñ a pecca-
 to abstinēt. ne ip̄s offēderet. Et ī hoc
 differt filialis timor ab inicali. quia
 timor inicalis propter conscientiam
 peccati timet separari a deo. **T**imor
 vero filialis timet tantum offendere.
 Alia eciam est differentia quia timor
 inicalis est imperfectorum sed timor
 filialis est perfectorum. **E**t
 Et notandum q̄ cum caritas intrat
 cor hominis incipit timor exire. cuz
 deo illa tota intraverit et cor possede

rit. tūc nullus timor erit qz pfecta caritas foras mittit timorē. de hoc beatus Aug. dicit dñs apli sic. Cū igit caritas intrat cor hoīs. incipit timor exire et quāto plus illa intrauerit. tanto minor erit. cū illa tota intrauerit. nullus timor erit. qz pfecta caritas foras mittit timorē. intrāsg caritas expellit timorem nō aut sola intrat sz et ipsa in comitatu hz secū timorē. quē introducit ipsa sed solū castū pmanētē in seculū seculi. Seruilis timor est quo times cū dyabolo ardere Timor castus est quo times deo displicere. hxc aug. Cū fm apli dicūt. Mundemus nos ab omni inqnamēto carnis et spūs. pficiētes scificatōz in timore dei.

De dono pietatis

Capitulum VIII

Equitur donū pietatis qd est scdm donū in ascēdendo. qd oñdit bea. Ans sic di. huc em dono supple timoris spūs sanctus supipōit pietatē cū mēti sic timēti aspirat supi? ppassiōz pieqz recolere facit. qz misera erit. si a deo separata i inferno cū dyabolo tora fuerit. idō rōnabilis dōno rōris ascēdit ad donū pietatis. d hoc dono dñs apli pau. Exerce temeripz ad pietatē. nā corpali exercitatio ad modicum utilis est. Pietas aut ad oīa vtil ē pmissōz vite hñs q nūc ē et future. oñdit apli in his verbis duplex exercitiū qd pūit hōi scz corpale et spūale. Sed spūale corpali pferēdū ē qz vtili ē. corpale ei modicā vtilitatē hz vt ipse dñs. Quā tū spūalia corpali bō eterna tpalibō inuisibilia visibilibō pualēt. tanto spūal exercitatio corpali. Et notād q exercitiū pietatis pñstī i triplici actu scz in reuerēcia veneratōis diuine. in custodia scitatis intrinsece. et in affluentia

miseratōis fraterne. pño exerceri dēt pietas in reuerēcia veneratōis diuine. vñ dñs yosia in eccl. dñs In diebō peccatorū corroboraui pietatē. i. cultū diuinū q an ipz nō vigeat mñ i isrl. q ar pietas sit cultus dei d hoc dñs aug. i li. d ci. dei pietas pprie cultus dei dñs. qui dñs latrē cult? et hic cultus dñs soli dñs tāq excellētiōri et pfectōri. **P** Sz notād qd sit iste cultus. ad hoc rñs det aug. in li. dñs verbis dñi sic di. Colis m? deū et deus colit nos. Colis? deū ad oratio et vt colonū nēm iuocādo. colit nos deus arādo tāq agricola qz agricultura ei? i nobis ē. eo q n cesset vñ bo suo extirpare mala semina d cordibō nñis. et apire cor nostrū tāq aratro fmōis plātare seia pceptoz et expectare pietatis fructū hxc aug. Scdo exerceri dēt pietas i custodia scitatis intrinsece. sūma aut pietatis siue religiōis xpiane pñstī i puritate et tranquillitate i rōre. Pie ei n pr affici hō n amet scitratē. vñ p iaco. dñs Religio mūda et imaculata apd deū et pñez hxc ē vñsira re pupillos et viduas in tribulatione eoz et imaculatū se custodire ab hoc seculo De hac pietate brūs ber. sup illō apli. Exerce temeripz ad pietatē sic dicit. Pietas hxc iugis est dei memoria. pñua intentōis actio. ad intelligenciam eius indefessa affectio i amore eius. vt nulla vnqz seruū dei inueniat nō dicā dies sz hora mñ vel i exercitiū labore et proficiendi studio vel i experientie dulcedine et fruendi gaudio Hec bern. Tranquillitas ecia ē esse n potest nisi in sanctitate pscientie vt sit bona et pia vt scilicet pze ceteris hō preferat virtutis vitam vñe mūdane et vitam gratie vite corporali. qui dñs secus facit non habet affectum pñm i se. hxc est gpietas dñs vt hō aīaz suaz custodiat in scitate quod si non facit

perdit vitam perdit gratiam et virtutē
 secundum illud psalmiste. Dominus interrogat
 iustum et ipsum quod autem diligit iniquitatem
 perit animam suam. propter hoc dicitur Ecce. xxx
 Misere anime tue placens deo. et regre
 ga cor tuum. hoc dicit non solum de exte
 riori conversatione sed etiam de inte
 riore quia simulata pietas non est pie
 tas sed duplex iniquitas. unde dicit
 apostolus Nouissimis temporibus instabunt re
 pa periculosa et erunt homines seipsum ama
 tes cupidi. elati voluptatum amatores
 magis quam dei. habentes quidem spiritum piete
 tis virtutē autem eius abnegantes. Tercio
 exerceri debet pietas in affluentia mise
 ratōis fraterne. sicut Noe. Abraham
 Moyses. Samuel. David. Noe enim
 propter pietatē hominū ceterū animis fecit ar
 chas. Abraham propter pietatem propitiū
 misrogauit sodomitis et extorsit a de
 o quod si essent decem viri iusti in ciuitate non
 destrueret ciuitas propter eos. Moyses
 autem pro populo propterea dei et sui orauit d.
 Aut dimitte eis hanc noxam aut dele me
 de libro vite. Samuel vero quē populus repro
 bavit ne diceret cum ira domini contra populum se
 uiret et populus diceret ei. Ora pro nobis
 deum. Absit hoc a me ut non orē pro vobis
 David autem in summo periculo sui positus
 peccat saul cum nec contra deum nec contra le
 gē fuisset si eum occidisset. isti ergo sunt viri
 in quibus pietas non deficit. Ad hanc pie
 tatē inuitat nos beatus petrus in sua canonica. sic
 dicit. Miserate in fide vestra virtutē. in virtu
 te autem scientiam. in scientia autem abstinentiam. in
 abstinentia autem paciam. in pacia pietatē
 in pietate fraternā caritatē. quod ei vult pi
 us esse ad primum oportet quod habeat hunc
 patienter et caritative ad hostem se ha
 beat ut david ait pietas non est in homine nisi
 habeat extrema sua scilicet paciam et carita
 tē. de hac pietate dicit beatus in quodam epistola
 clementissima pietas quod non desinit sua lar
 giri beneficia non solum his ubi nullū meri

tū inuenit sed his et ubi totū videt tri
 um. hec beatus. vñ scilicet apostolus. Sobrie pie
 et iuste viuam in hoc seculo. Sobrie
 quātū ad nos iuste quātū ad primos. pie
 quātū ad deū in ipso fideliter credēdo ex
 pectantes beatā spem et aduentum glorie
 magni dei et saluatoris nostri Iesu christi.

De dono scientie

Capitulum IX.

Scire debes etiam
 am fili propter quod donum sancti
 spiritus est donū scie. quod sequitur immediate
 donū pietatis. vñ dicit Augustinus. Post donū
 pietatis spiritus sanctus donū scie superponit
 pietati. cum mens sit timor sibi et patri
 ut quō valeat saluari scrutari. eius spi
 ritus sanctus huius rei promittit largiri
 Et notandum scilicet beatus beatus. quod dicit super canonem. quod est
 scia quodā secularis quod inebriat non cari
 rate sed curiositate implet sed non nutrit. in
 flamat. sed non edificat. ingurgitat sed
 non confortat. et talis scia non est donū spiritus sancti.
 Est et alia dicitur quod beatus Augustinus. in libro. dicitur. sic
 dicitur. Est scia quod non reus vanarum nec curiosarum
 sed de his dicitur quod fides saluberrima quod ad
 verā beatitudinē ducit gignit nutrit
 defensat et roborat et hoc dicitur donū spi
 ritus sancti. Et hoc donū gratuitū est lu
 men supernaturale. cuius actus est bene iu
 dicare secundum regulas legis eterne. Unde
 donū scie primo respicit speculatōis scilicet
 in quodā bono scit quod fide debeat tenere. Se
 cundo extendit se ad operatōes eorum que ad
 credibilia cōiter dirigunt. Unde illi do
 nū scie habent quod ex infusione gratie certus iu
 diciū habent circa credenda et agenda ita
 quod in nullo duiat a rectitudine iustitie.
 et hec scia sanctorum est. de qua dicitur sapientie. et
 Iustum deduxit dominus per vias rectas et de
 dit illi scientiam sanctorum. Et his propter quod donū
 scie est huiusmodi infusus quo bene iudiciū
 certū circa credenda et agenda. Et no
 tandum quod salubris scia depēdet in noticia

sacre scripture ubi tot delicias anime
inuenimus quot ad pfectū nosq̄ itelli
gēcie diuinitates accipi? vñ gre. i mo.
dicir. i amore sacre scripture tot mimi
rū delicias inuenimus. quot ad pfectū
nēz intellēcie diuinitates accipi? vñ
mō nos nuda pascit hystoria mō sub
textu lēe velata nos reficiat medullis
tus allegoria mō ad altōra suspendat
prēplacō anogoge i pñtis vite tene
bris iā d lūie eternitatis i termicans.
In his verbis gre. innit triplicē mīsa
reē sacre scripē. i q̄bāie studiose medi
ante dono scie diuinitatē et dulci re
ficiūt. *Nota* Prīa ē mīsa hystorie. scōa alle
gorie. tēcia anagoge. i mīsa hystorie ci
bāt simplices fercul grossioribz. In
mīsa aliorie cibāt doctores fercul subri
lioribz. In mīsa anagoge pfectōres ci
bāt fercul dīcioribz. In mīsa hystorie
simplices cibāt fercul grossioribz fide
roborantibz. dū simplices legūt i sac scri
ptura q̄ aq̄ i vinū mutat. A sar? resu
scitat leproso? mūdā. cecus illuminat
et alia h? mōi. Et tūc turba simpliciū
pascit qñ fides exēplis roborat. i mīsa
aliorie tēficiūt subtiliores vt doctores et
fīles subtilioribz et dulcioribz fercul
dū eis pāis verus d celo pmitit hñs
i se oē dlectamētū suauitatis. ex c? mā
ducatōe resurrectio nobis pmititur
vita eterna speratur. ianua regni cele
stis apit. mīsa eterne refectōis pparat
corpus xpī hic de māducat i quo nos
his gustus diuinitatis pparat. vñ dī hu
Carnē assūptā iesus nobis i eduliū p
posuit vt p cibū carnis itre? ad gustū
diuinitatis. Ex his pfortat aīa et surgit
in spē viuā. d q̄ spē gre. dī spes i eterni
tatē aīaz erigit. et idcirco nlla exteri?
aduersa q̄ tolerat sentit. qd n ē modi
ca refectō mītis. In tēcia mīsa anogoge
spiritalis et pfectōres pascūt fercul
ditissimis et lapidissimis. Cuius rō

eē pitalis. S Anogogia ei vi dī
bu. sup pñū āgelice iet. ē ascēsiō siue
elevatorō mītis i prēplacōz supnoz. iō a
scedēdo trāscēdit narracōz mīse hysto
rice s? prēplacō trāscēdit vltima
mīa mīse aliorie. plena autē elevatorō et
pura prēplacō i mīte mirā et dīcē gene
rāt dlectatiōz et refectōz. vñ gre. super
Ezec. Cōrēplacō amabilis vald dū
cedo ē q̄ sup se ipaz aīaz rapit celestia
apit. terrea dībere eē prēptui oñdit. et
qdā aīa speculat vñ tēctā pficiat et p?
modū ad vñsōz glorie prīgat hē gre.
Et notād q̄ sūt nōnuilli q̄ amāt
scīaz et sapiāz n vt hēant eā in vita vñ
moribz. s? vt p eā vanā gloriā accipi
ant et acquirāt. vñ au. Amant aliqui
vba scie vt hēant ea in doctrina et n i
vita. nō vt p mores eaz augeāt. sed vt
inanē gloriā acq̄rant. et sic verbis illi
us inflati ab ea magis fiūt aliēi. De sci
entia eē bōa et mala sic dī ber. Sunt q̄
dā q̄ volūt scire vt sciāt et turpis curi
ositas est q̄ daz vt sciāt et turpis vani
tas est. q̄ daz scīaz vendant et turpis q̄
stus est vt edificētur et prudētia ē. hē
ber. Et notād q̄ plures hñtes sciam
salutis minore saluāt. et nōnulli ha
bentes scīaz maiore peūt et damnant.
Vñ felices sunt q̄b? scīa q̄cūq̄ siue sit
exterior siue spūalis est scala ascēsiōis
nō ad vitāz eternā et n ruina dīctōis
vñ Rich. d sanc. victo. Vere saluus
scīaz alq̄ hñt maiore alq̄ minore et p
tingit sepe saluari eos q̄ hñt minores
et pīre eos q̄ hñt maiore. magnitudo
namq̄ scie q̄b? daz est fomes supbie
et eoīpo causa ruine. Vñ felices sunt
q̄b? exterior scīcia sit scala ascēsiōis
n ruina dīctōis. Felices q̄b? scīa
illa q̄ inflat n ē ad inflatōz sed ad inflā
matōz eius q̄ edificat hē richardus.

De dono fortitudinis
Capitulum X

Fortitudo consequē
ter debet q. iij. donū spū sancti
est donū fortitudinis et seq̄t imedia
te donū sciē. qd̄ oñ dicit bea. Aug. sic dī.
Spū sancti? donū fortitudinis sup̄pos
nit dono sciē. c. rō est qz dū mēs pau
da timens sibi qz dono pietatis p̄paci
ens et qd̄ iā agere deat dono sciē sciēs
oporet vt dono spū sancti sit fortis ad
opand. q̄ didicit et qb̄ se saluari posse
p̄didit. qz sicut. Aug. dī. p̄fectū n̄ facit
p̄gnitō veritatis i mēte. nisi subseq̄tur
habitus virtutis in opatōe iō fortitudi
nis donū sequit donū sciē. **X** Et no
tād qz aīa disponit ad suscipiēd donū
fortitudinis p̄ tria. p̄mo p̄ inerpugnabi
le fidei scutū. quo scuto munūt oēs bel
latores xp̄i vt possint vincere munduz
et dyabolū et oīa vicia et p̄ p̄ns pueni
re ad regnuz dei. hi sunt f̄z dīctm apli
ad lxxv. xi. Qui vicerūt regna. opa
ti sūt iustitiā. adepti sunt repromissio
nes. Qualuerūt d̄ infirmitate. fortes
facti sūt i bello. Itē ad epl̄x. vi. In oī
bus scutū fidei sumentes. vt possitis
oīa tela nequissimi ignea extinguere
et hoc maxie sit p̄xeritatē fidei. c. for
tudo supat omne fortitudinē. Vñ et
ap̄lus pe. hortat nos ad resistēd̄ dy
bolo p̄ fidei virtutē dicēs. Sobriū esto
te qz aduersarius v̄t dyabolus tāq̄ leo
rugiens circuit q̄rēs quē deuoret cui
resi. for. in fide. q̄ ei mediāte illabitur
aīe. Vñ dī. ij. palipon. xij. Oculi dñi
p̄replāt vniuersaz terrā et p̄bet fortitu
dinē his q̄ p̄fecto corde credūt in eū.
Scdo disponit aīa ad suscipiēduz do
nū fortitudinis p̄ ineffabile spei sola
ciū. de hoc dī. ysaie. iij. Qui spant in
dño mutabūt fortitudinē. assumēt pē
nas vt aq̄le currēt et n̄ laborabūt. abu
labūt et n̄ d̄ficiēt. Nec aut̄ spes dī. h̄e
silentiū dicēte ysaia. In silencio et spe

erit fortitudo v̄ra. Magnā nāqz forti
tudinē dat deus sperantibz. vñ dī. ysa
ie. iij. Qui dat laqueo d̄rutes et his q̄ n̄
sunt fortitudinē et robuz multiplicat
idest his q̄ nihil reputāt se. s̄z deū et iō
hō nullo mō speret i se s̄z in deo tantū
Tercio disponit aīa ad suscipiēdū do
nū fortitudinis p̄ inerpugnabile carita
tis incēdiū. vñ bea. Aug. Fortitudo ē
amor qz fortis est vt mors dilectō. om
nia p̄pter deum facile p̄ferens nā iusti
viri fortiter radicati in amore dei ad
uersa queqz libenter et patienter susti
nent dicentes cū Pau. Quis nos se
perabit a caritate xp̄i tribulatio an an
gustia an fames an nuditas an gladi?
Cerrus sum qz neqz mors neqz vita po
terit nos separe a caritate dei que est i
xp̄o ih̄su dño nostro. **A** Sciēduz
etiam qz donū fortitudinis dat fidelibz
p̄pter tria. p̄rio ad p̄ficiēdū opacōes
viriles. nā donū fortitudinis p̄ra oīa
vicia decertat. et ornamenta virtutuz
in hoībz p̄fuar. De hoc bea. Ambz. sic
dī. Nō mediocris virtus anī est forti
tudo q̄ sola d̄fendit ornamenta virtutū
omniū et iustitiā custodit et q̄ inerpug
nabili p̄lio aduersus vicia decertat. i
uicra ad labores. fortis ad picula. ri
gidior aduersus voluprates. auariciā
fugat. q̄ virtutē effeminat et mentē ob
tenebrat h̄c Am. Scdo dat donū for
titudinis ad p̄sternēdas aereas p̄tates
s̄z ad fortiē pugnādū vñ dī. i. iob. i.
Scribo vobis iuuenes. qm̄ fortis estis
et verbū dei i vobis manet et vicissim ma
lignū. Signū est fortitudinis qm̄ hō p̄
sternit aduersariū suū. debet ergo qui
libz virilit̄ cōsistere maligno spū ne p̄
ualeat. ad qd̄ hortat̄. Ia. iij. di. Resi
stite dyabolo et fugiet a vobis. Tercio
datur donum fortitudinis ad tolerā
das mundi tribulationes. ipsa quoqz
fortitudo paciētiā generat p̄ quaz

hōies vincūt aduersa nō repugnādo
s3 sufferendo. vñ Cassianus. Pacia
vincit aduersa. nō colluctādo s3 suffe
do. nō murmurando. s3 grās agendo.
ip̄a est que feces totius voluptatis ab
stergit. ip̄a est que limpidas animas
deo reddit. hec Cassia. Vñ iusti viri p
donū fortitudinis nec p̄speris extollunt
nec aduersis frāgūt. qz sp̄s in dñō ha
bentes in suis tribulatōibz a deo non
derelinquūt ⁊ sicut in electis opaf pa
cientiā ⁊ sp̄s future glorie. sic i repro
bis tribulatio parit d̄speratōz. Ista cō
memorat bea. ber. sic dicēs. Iust⁹ nec
laude extollit. nec vituperatōe frāgitur
non diuicijs tūmet. nō p̄fūdīs paup̄a
te. ⁊ leta premit ⁊ tristia. sicut em̄ san
ctis ⁊ electis tribulatōibz opaf paciē
ciā. paciētia pbatōz. pbatio aut sp̄m
sp̄s aut nō p̄fundit sic e contrario dā
nandis ⁊ reprobis tribulatio opatur
pusillanitatez. pusillanitas turbatōz
turbatio d̄speratōz d̄speratio aurez
interimit. hec Bernardus.

De dono consilij. Ca. XI B

Consiliū in super
q̄ quintū spū sancti donū est
donū cōsilij qd̄ imēdiate seq̄r donū
fortitudinis. vñ d̄r Ansel. P̄ donū
fortitudinis spū sanctus donū cōsilij su
peredificat. qz cū iā mēs est fortis ad
opandū. q̄ pietimēdo scit eē faciēda
sūt expimēto didicit ex spū sc̄to. qd̄ d̄
his oibz p̄sulare deat ex quo p̄cludit
q̄ donū fortitudinis seq̄r imēdiate do
nū cōsilij. C Sciēdū aut q̄ ē triplex
cōsilij quo erudim̄ ad discernēdū quo
subleuam̄ ad eligēdū quo expedit̄ ad
p̄sequēdū. Primū est cōsilij quo eru
dim̄ ad discernēdū qd̄ l3 ⁊ decet ⁊ ex
pedit ad dictam en rōis recte. Unde
puer. viij. Ego sapiā habito in cōsilio
in quo erudit̄ hō ad discernēdū q̄ntē

qd̄ est vtile decēs ⁊ licitū. P̄rio em̄ o
portet videre an liceat. Sc̄do an de
at. Tercio an expedit. Q̄nta em̄ licet
s3 nō om̄ia expedit s3 apostolū. Sc̄bz
est cōsilij quo subleuam̄ ad eligēdū qd̄
licet ⁊ decet ⁊ expedit ad anime salutē
vñ Ec̄. xl. Aux ⁊ argētū ⁊ p̄stitutō pe
dū ⁊ sup̄v̄qz cōsilij bñ placitū Aux ē
sciētia sacre scripture. Argētū d̄o pro
plexia pedes ḡstabilis sup̄ documen
ta istius ⁊ illi⁹ s3 sup̄ om̄ia cōsilij bene
placitū qd̄ est d̄r q̄ in moribz certior
est om̄i arte ⁊ iō est sup̄ aux ⁊ argētū
Tercio est cōsilij quo expedit̄ ad p̄se
quēdū qd̄ licet decet ⁊ expedit ad opa
cōz d̄uosa. d̄ hoc d̄r Iudith. x. Deus
p̄m nostrorū det tibi grāz ⁊ om̄e cōsilij
cordis tui corroboret. Et p̄s. tribuat
tibi s3 cor tuū ⁊ om̄e cōsiliū tuū
p̄firmet. vbi p̄plexia imprecas fidelibz
dōa spiritus sancti. vt cōsilia sana ⁊ ad
anime salutē spectācia valeāt adiple
re. D Et notād q̄ oportet hōiez
scire bonum cōsiliarium vt d̄r. Ec̄. vi.
Q̄nti pacifici sint tibi ⁊ cōsiliari⁹ sit tibi
vñ d̄r mille xps scz vñ ysa. ix. Vo
cabit̄ nomē ei⁹ admirabil⁹ cōsiliarius
iste sūm⁹ cōsiliari⁹ h3 cōsiliarios sub se
principalit̄ ap̄los inf̄ quos paul⁹. d̄r
Beator erit si sic p̄māserit sūm cōsilius
meum scz custodiēdo castitatē qz hec
est s3 deū. Vñ seq̄r puro aut q̄ ego spi
ritū dei hēaz. Et sic p3 q̄ nihil cōsiliū
it nisi qd̄ vidit i xpo. Vñ idē ad cl̄oz.
Scitis grām dñi n̄i Ihsu xpi qm̄ p̄
ter nos egenus factus est cū eēt diues
vt eius iopia nos diuites essemus ⁊ i
hoc cōsilio do. vt vic3 eius paup̄ratem
imitam̄ i castitate i hūilitate ⁊ pau
p̄rate. q̄ sunt arrogācia cōsilia q̄ eē p̄fic
mata sunt p̄ apostolos et sanctos De
bemus ergo consilijs obedire ⁊ precep
tis nostri redemptoris v̄vita3 anime
nostre iuēire valeamus. Vñ p̄ouet.

iq. Custodi legē meā atq; p̄siliū meū
 ⁊ erit vira aī me tue. hortat eciā nos do
 minus vt eius cōsiliū suscipiamus ⁊
 seruemus. Eccl. vi. Fīli audi ⁊ acci
 pe p̄siliū meū ⁊ ne abicias illd achi di
 carandi p̄siliū meū q̄tū ad it̄lectu
 accipe q̄tū ad affectu vt dicas cum
 psal. Mane astabo tibi ad cōsilia tua
 sollicitē inquirenda ⁊ videbo veracit̄
 int̄līdo ⁊ ex his qd tibi placet vel di
 spliceat fideliter exeq̄ndo in his autē
 mētib; q̄ cōsilijs ⁊ p̄ceptis dñicis sic
 p̄mpte obediūt scā trinitas libēter so
 let ībitare. ⁊ dulcit̄ illas visitare. vñ
 Job. xiiij. q̄ diligit me p̄mōz meū ser
 uabit. ⁊ p̄t me? diligit eū ⁊ ad eū veni
 emus ⁊ man. apd eū facie. Veniet ad
 nos p̄t visitādo memoriā ⁊ excitando
 ad opādū. veniet ad nos verbuz p̄tis
 verificando ad int̄lītiāz ad clare p̄tē
 plandū veniet ad nos spū sanctus vo
 lūtatē inflāmando ad dulciter amān
 dū. mansiōz aut̄ faciūt apd nos. cui?
 rōz assignat btūs gre. in qdā ome. di
 cens. in quozūlibet corda venit dñs ⁊
 mansiōz nō facit qz sic deū recipiūt vt
 tñ tpe tēptatōis ab eo recedūt. ī quo
 rōndā vero corda venit ⁊ mansiōz fa
 cit. qz sic eos amor diuinus inflāmat
 ⁊ penetrat. vt tpe tēptatōis ab amo
 re eius nō recedāt. ille em̄ vere deū a
 mar cuius mentē delectatio praua ex
 consensu nō supat. Qui aut̄ in carita
 te manet ī deo manet ⁊ deus ī eo. De
 hac māsiōe d̄z Prouer. viij. Delicie
 mee sunt esse cū filijs hōiz. delectatur
 em̄ deus esse cū filijs hōiz sua p̄silia et
 p̄cepta obseruatiū. **E** Sed p̄side
 randū est q̄ sunt nōnulli qui p̄priū cō
 siliū sequūtur. qui sibi sapiētes vidē
 tur sequentes errozē suū. nec volētes
 acquiescere p̄cilijs alioz hy t̄les sunt
 vanitate tumētes sibi placētes ⁊ in o
 culis suis magni. quos bea. ber. ī quo

dā sermone rephendit sic dicēs. Lei
 pra p̄prij cōsiliū eo perniciosior ē. quo
 magis occulta. et quanto plus habun
 dat. tanto sibi quisq; sapiēciōz. hec il
 loz est qui zelum dei habētes. sed nō
 p̄m scienciā sequentes errozē suū. ⁊
 obstinati in eo iravt nullis cōsilijs ve
 lint acquiescere. hy sunt veritatis des
 riores. inimici pacis. caritatis iex
 pertes. vanitate tumētes. sibi placē
 tes. ⁊ magni in oculis suis. ignoran
 tes dei iusticiā. ⁊ suam voluntatē statu
 ere volentes. Et que maior est super
 bia. quoniam vrynus homo rocius cō
 gregatōis iudicio suū preferat iudi
 ciū. tāq; ip̄e solus habeat spiritū dei
 qui se faciūt religiosiores alij. qui n̄
 sunt ceteri hominum. ⁊ ecce arioli
 ⁊ ydolatre facti sunt. hec Bernar. Vñ
 necesse est vt postponentes p̄prie volū
 tatis p̄siliū submitramus nos cōsi
 lijs dei ⁊ p̄ceptis eius. ne incurramus
 periculū anime ⁊ eternum iteritum.
 Unde prouerbiorū. j. dicitur quasi cō
 minando vocavi et renuistis. extendi
 manum meam. et nō fuit qui aspice
 ret. desperistis omne cōsiliū meum
 et increpatōes meas neglexistis. ego
 quoq; in interitu vestro ridebo ⁊ sub
 s̄nabo cū vobis quod timebatis adue
 nerit. cum irruerit repentina calamitas
 ⁊ interitus q̄si tēpestas ingruerit
 qñ venerit sup̄ vobis tribulatō ⁊ agustia
 tunc iuocabūt me ⁊ nō exaudia mane
 surgēt ⁊ nō iuemat me. eo q̄ exolas
 habuerūt disciplinā. ⁊ timorē dñi n̄
 susceperunt. nec acquieuerint cōsilio
 meo ⁊ detraxerit vniuersa correptioni
 mee. Comedēt igit̄ fructus vie sue. su
 isq; p̄silijs saturabunt̄ auersio puuloz
 iterficiet eos ⁊ p̄speritas stultoꝝ p̄det
 illos. Qui aut̄ me audierit absq; ter
 rore īq̄scet ⁊ bñdācia p̄fuerit ma
 loꝝ tiore sublato ⁊ sic p̄z d̄ dono p̄siliū.

De dono intellectus.

Capitulum XII

Quoniam scies fili quod sextum donum spiritus sancti est donum intellectus. quod sequitur donum concilij. Unde dicit beatus Augustinus. post quintum gradum scilicet consilij. per quod anima leuatur ab appetitu sordium inferi orum ascendit in sextum gradum scilicet donum intellectus ubi iam ipse oculus purgatur hec Augustinus. Quare autem donum intellectus precedentia quinque dona sequitur. Anselmus. de hoc rationem assignat dicens. Quinque dona precedentia pertinent ad vitam actiuam. hec autem duo scilicet intellectus et sapientia pertinent ad vitam contemplatiuam. que duo spiritus sanctus postquam mentem facit pauentem per donum timoris. sibi quoque compatientem per donum pietatis. et ea agat que sunt facienda per donum scientie. et illa fortiter exequatur per donum fortitudinis. et de ipsis suis exemplo facit alijs consulentem per donum consilij. post spiritus sanctus accedit mentes ad intelligendum cur hec et illa fieri debeant. et ultimo quod a solo deo remunerationem querat istorum hec Anselmus. Et notandum quod cum homo fit ordinatus ad beatitudinem sicut ad finem supernaturalem. ideo oportet ponere intellectum siue lumen aliquod ut esset habitus supernaturalis que sunt articuli fidei. et ex consequenti quarundam operationum que ordinantur ad fidem que per dilectionem operatur ut dicit apostolus et hoc lumen supernaturale et superadditum intellectui et homini datum vocatur donum intellectus et notat quandam excellentiam omnium penetrans usque ad intimas res intelligendas essencias et veritates. quod non fit ita ex parte ex virtute naturalis intellectus sicut ex parte luminis supernaturalis superadditi intelle-

ctui De hoc in libro de spiritu et anima sic dicitur. Intellectus est ea vis anime qua potencia quantum homini possibile est cognoscit ad celestia archana penetranda. que penetrari non possunt. nisi per spiritum eius qui etiam profunda dei scrutatur. Unde dicit apostolus. Nobis autem reuelauit deus per spiritum sanctum. qui omnia scrutatur etiam profunda dei. Cum igitur veritates necessarie ad salutem sint nobis abscondite et velate. tam in rebus naturalibus quam et in diuinis sacramentis et figuris. tamen in utroque intellectus humanus sine adiutorio supernaturalis luminis non possit ad eas apprehendere contingere. planum est quod necesse fuit ut spiritus sanctus intellectui humano superaddideret aliquod lumen supernaturale. quo velamina dictarum virtutum penetraret et veritates absconditas apprehenderet et sic eas nobis manifestaret. quod utique spiritus sanctus facit. dum nobis donum intellectus inspirat. hoc enim donum intellectus primo facit nos penetrare velamina siue tenebras mentis nostre. donec ad noticiam propriam perueniamus. et sanctam trinitatem ad cuius ymaginem creati sumus agnoscamus. Primum igitur donum intellectus facit nos ad interiora nostra ingredi. dum menti inspirat ut primo seipsam cognoscere discat. et in hoc diligenter se exerceat donec se revidere quid sit incipiat. De hoc dicit richardus de sancto victore. exercitio cordis oculus mundatur. ingenium acuitur. intelligentia dilaturatur. nescit enim quantum sub pedibus eius omnis mundana gloria iaceat. qui condicio nis sue dignitatem non prestat. nescit omnino quid de spiritu angelico. quid de spiritu diuino sentire debeat qui spiritum sanctum prius non cogitat. Et sequitur. Si nondum ydoneus es ad rimandum ea que intra in te metipso sunt

Liber III.

quod ad illa rimanda ydoneus eris que
sunt supra te ipsum. hoc richardus. In hoc
exercitio homo per donum intellectus inci-
pit aliquantulum videre. quod factus est ad
ymaginem sancte trinitatis. quia ad yma-
ginem et similitudinem suam creauit de-
us hominem. De hoc dicitur in libro de spiritu
et anima. Sicut deus pater. deus filius
deus spiritus sanctus unus deus non tres
dum sunt sed tres persone. ita anima intel-
lectus. anima voluntas. anima memoria
non sunt tres anime. sed una in uno cor-
pore et tres vires. Et sicut ex patre ge-
neratur filius. ex patre et filio procedit spi-
ritus sanctus. ita ex intellectu generatur vo-
luntas. sed ex intellectu et voluntate pro-
cedit memoria. Ex eo autem quod anima est
ymago dei et capax dei ut dicit beatus Au-
gustinus. quia propter quod quisque diligentius atten-
dat prime sue additionis excellentiam ut
venerandam sancte trinitatis in semetipso
ymaginem agnoscat. honoremque diuine
similitudinis ad quam creatus est nobi-
litate more exercitatio virtutum ac di-
gnitate meritorum habere pretendat ut quando
apparebit similes ei appareamus qui
nos perdidit et reformauit. ¶ Sci-
endum etiam quod intellectus est regula et
circumscriptio actionum moralium. Unde per
Intellectum tibi dabo et instruam te in via
hac qua gratia. scilicet. super te oculus meus. scilicet. si
mixta gratie et dextera glorie. quod fit quando de-
us acceptat opera hominis in presenti appro-
bando. et in futuro remunerando. Sed
oportet ad hoc quod simus apti ad istum in-
tellectum ut regloziemur non secundum sen-
sibilia fantasinata. sed secundum iudicia in-
telligibilia. sicut per eundem per se dicitur. No-
lite fieri sicut equus et mulus quibus non
est intellectus. alioquin accidet nobis
sicut primo homini. qui cum in honore esset
non intellexit. propterea est iumen insensibile. et simile.
factus est illis. id est. quia non est securus in in-
tellectum ut sequere mandatum dei sanctus

Dist. I. Ca. XII.

est miser et captiuus. ¶ Un nota
dū q intellectus predictus prudenti
alis qui sū dictamen legis dīne docet
tria. s. quid euitandū sit. quid exequē
dū. quid expectandū. Primo donū in
tellectus docet quid euitandū. qz oīe
malū. Unde puer. ij. Si inclinaueris
cor tuū prudentie. si quesieris eam q̄
pecuniā. et sicut thesauros effoderis il
lā. tunc intelliges timorē dñi et sciam
dei inuenies. i. qui vult habere hūc in
tellectū debet se inclinare p humilita
tē. querere p desideriū. effodere p exer
citiū. et sic instructus in moribz intel
liget q in timore dñi vitet oē malum.
Unde ps. Imitiū sapie timor dñi. in
tellectus bonus oībus facientibz euz.
Scdo donū intellectus docet quid ex
equendū. qz oē opus bonū sū actum
cordis oris et opis De actu cordis dicit
Josue. j. Ne declines a lege ad dextrā
vel ad sinistrā vt intelligas cuncta que
agis tunc diriges viā tuā et intelliges
eā. Itē oris Eccli. v. Intelligas et euz
sapia pferas rñ sum vep. Si est tibi in
tellectus rñ de primo tuo. finaurē. ma
nus tua sit sup os tuus. ne capiaris in
verbo indisciplinato et pfundaris Itē
opis. Unde beatus ambro. Nihil hō
dz agere nisi si queritur posset reddere
rōem. Tercio donū intellectus docet qd
fit expectandū. T. bonū eternū. De hoc
per sapientē dicit. Germina gratissima
expectatio p̄stolantis. quocūqz seuer
terit prudenter intelligit. non enim p̄
homo tenere bonā vitā nisi sciat termi
nū quo debeat ire. debet em̄ p̄siderare si
nem in suo tpe gratissimū. gratum est
enim solū bonū tpale. gratius bonum
spūale. vt scia vel virtutes. gratissimū
aut bonum eternū. Unde dicit Baruch
ij. Disce vbi sit sapia. vbi sit virtus.
vbi intellectus. vt scias simul vbi sit
longiturnitas vite et virtus. vbi sit lu

men oculorum et par. Nec enim sunt in bono eterno. Prover. iij. Longitudo dierum in dextera eius. et in sinistra eius divitie et gloria. Et ps. dicitur. Apud te est fons vite. et in lumine tuo videbimus lumen. ibi enim debet esse oculus intellectus que rectificat. que non habebant illi de quo dicitur in deuterio. Gens absque scientia et fine prudentia et ratione sapientie. et intellectu. ac. no. pui. per memoria. s. pteritorum. discretionemque presentium atque futurorum. pui. dentiam et sic patet de dono intellectus.

De dono sapientie Ca. XIII.

Distremo hoc te non lateat fili quod septimum et ultimum donum spiritus sancti est donum sapientie quod immediate sequitur donum intellectus. Ad hoc itaque donum sapientie. s. a timore incipiendo quasi per quosdam gradus pervenit. Unde dicit beatus augustinus. quod a timore usque ad sapientiam. que septima in domo est et ultima per gradus tendit et pervenit. Et redit dicitur dicitur dicitur. Sapientia hec ultima et summa est. quod hac habita animus pacatus et tranquillius proficit et delectatur. in ea ergo est ultima in qua est summatio Similem rationem assignat anselmus dicitur. Spiritus sanctus mentem inspirat ad postremum sapientiam. quam alius donis superaccumulat ut quod recte intelligit. s. in dono intellectu sit sibi sapientia atque dulcissimum in dono sapientie. soloque rectitudinis amore sequatur quod intelligit esse sequendum Non enim perfectum facit cognitio veritatis. nisi etiam sequatur experientialis. quod experientia est magistra intelligentie ut dicit hugo. Et addit anselmus. dicens. in isto edificio sic proposito spiritus sanctus residet totaque familia domus interioris. i. omnes anime sensus regit et ad suum obsequium disponit. s. ascendendo ad deum et descendendo ad primum. hec anselmus. **P**rimo igitur videndum est quid sit sapientia et que

dicatur donum sapientie. Unde notandum quod obmissa sapientia carnis que inimica est deo. et sapientia huius mundi que stulticia est apud deum. que nec dicuntur sapientie nisi abusive. quod non sapientie scire sunt. s. stulticie et insipientie. nulla itaque istarum est donum sapientie. Et est alia sapientia et increata. De qua dicitur in sapientie. vij. quod ipsa est candor lucis eterne et speculum sine macula dei maiestatis et imago bonitatis illius qui est christus dei filius. quem paulus appellat dei virtutem et sapientiam dei. De qua etiam beatus augustinus dicit Sapientia increata que est dei filius non cessat occulta inspiratione et revelatione ad intellectualem creaturam se transferre. ut ad se convertatur. Sed nec ista sapientia dei est donum spiritus sancti sed potius largissima omnium donorum doctrix est. Est et alia sapientia creata que et duplex est quod quedam est per studium humanum acquisita et est virtus intellectualis. De qua loquitur philosophus in metaphysica sua que aliter per philosophum sapientia cum in ea quidam sapientiarum inveniatur. hec enim philosophia admirabiles delectationes ut dicitur x. ethicorum. Licet sapientia iste non sit oleo gratie conditus potest etiam sapientia hec per rationem inquisitionem aliquantulum rectum iudicium circa aliqua divina habere licet incompleta. sicut ostendit hugo in primo libro super libro angelice hierarchie. ubi sic dicitur. Philosophis datum fuit propter nos quibus summatio servabatur et inchoatio parabatur. ut invenirent veritatem illam. quam oportuit suscipere filios vite ad obsequium summe veritatis. cuius labor ipsis appositus est. nobis autem fructus servabatur. Novissime autem theologia quondam pro ratione divinarum et scrutationem inuisibilium quasi summaturam sapientiam addiderunt. et ibi corrumpere ceperunt in mendacia figmentorum et ideo defecerunt et evanuerunt. hec hugo. Unde nec ista sa

pietia est donum spūs sancti. ⁊ quis ab eo datur. **I** Est ⁊ quedam alia sapia que desursum a patre luminum creata est. Unde dicit Iaco. i. Omne datum optimū ⁊ omne donū pfectum desursum est descendens a patre luminū. Et hec est vera sapia ⁊ donum spūs sancti. qz ipsa est veri splendoris ⁊ boni saporis. Splendor namqz eius dirigit intellectū ad veri cognitōem. ⁊ sapor ei⁹ erigit affectum ad boni saporosam dilectōem. Igitur que sursum sunt sapite. non que super terram ait apłs. Obiectum ergo boni sapie principale est deus. put est excitatiuum voluntatis ad eius saporosam dilectōem. Actus autē sapie est premlari deū non quocūqz modo. sed ex dilectōe cum quadam expimētali suauitate in affectu. Ex his igitur apparet qd donū est habitus super naturalis aīe a spūs scō infusus ad deū cognoscendū ⁊ saporose diligendū.

Et norandū ēm qd dicit beatus bernardus in libro de amore dei. qd sicut corpus suos habet quinqz sensus quibus anime coniungit vita mediante. sic anima hz suos quinqz sensus spūales quibz deo cōiungit mediante caritate. Per sensus enim corporis veterescimus. ⁊ huic seculo pformamur. p sensum hominis renouamur in cognitōem dei. in natiuitatem aīe vite ēm voluntate ⁊ beneplacitū dei. Unde dicit apostolus. Nolite pformari huic seculo. sed renouamini in nouitate sensus vestri vt pberis que sit voluntas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ perfecta. Sicut autē oēs sensus corporales vt visus. gustus ⁊ c. infirmant ⁊ eberant in omnibz operibus suis. sic omnes sensus spūales infirmantur ⁊ languescunt in opationibz suis si ne gustu spūali qui gustabilia spūalia sapida facit. Qd beatus bernardus ostendit super cantica sic dicens. Hunc saporē

perdidimus ab ipso pene exordio generis nostri. ex quo cordis palatū sensu carnis preuvalente infecit virus serpentis antiqui. ⁊ cepit anime non bonum sape ac sapor noxius subintrare. scz pcupie. ⁊ sensus hoīs pmpri sunt ad malum. ⁊ ideo multa bona sunt q non sapiunt facientibz. qz sapor mali non est totaliter exterminatus. hūc assidue sapia vincit maliciā in mentibz ad quas intrauerit. saporē mali quez illa inuexit sapore meliore exterminante. intrans autē sapia sensus carnis infirmat ⁊ infatuat. intellectu purificat. cordis palatū sanat ⁊ reparat. sanato palato iam sapit bonū. sapit ⁊ ipsa sapia. qua in bonis nullum est melius. hec bernardus. Sensu autē gustus in anima reparato per sapiam omnes sensus spūales pualescunt ⁊ vegetant. hic em gustus saporose sapie sensum visus interiorē clarificat ad deū sapide preplandū. Hic gustus sensum auditus interiorē excitat ad verbū dei dulciter audiendum. Hic gustus sensum olfactus interiorē excitat ad dilectum suū quiter odorandū. De hoc beatus bernardus in libro de amore dei sic dicit. Gustū qui fit in sapiētia quedam sequit dulcedo quam in interiori suo anima sentiens modo quodam singulari quo suscipit gustabilia cūcta discernit ⁊ iudicat. omnesqz sensus vegetat ⁊ pfortat. i. in teriores. hec bernardus. Ad hanc sapiētiā querendā ⁊ assequendam. hortat nos apłs ad colof. iij. di. Si surrexistis cū xpō que sursum sunt querite vbi xpō ē in dextra dei sedens. que sursum sunt sapite. non que super terrā.

In quibz vbis monet nos apłs adipisci donum vere sapientie ⁊ hoc dupliciter. Primo veram sapiam suadendo cum dicit. que sursum sunt sapite. Secūdo vanam dissuadendo cum addit. non que

H. ij.

super terrā. Sicut enim duplex est aspectus aīe .s. ad tēpalia et ad terrā. sic duplex est affectus et duplex sapiētia .s. eterna que sursum est et tēpālis que deorsum ē. De hoc dicit iaco. iij. Quid si zelū amāz habetis et p̄tentiōes sint inter vos nolite gloriari et mēdaces esse aduersus veritatē. Non enim ista sapiētia de sursum descendens sed terra aīalis et diabolica. que autē de sursum est sapiētia primus quidē pudica est et. Primo g̃ videamus que sit vana sapiētia ut per hoc melius donū vere sapiētie agnoscamus. Vana est enim sapiētia terrena aīalis et diabolica. Terrena sapiētia p̄sistit in habūdantia opulentiaz terrenaz de hac dicit prima ad corin. i. Perdam sapiētiā sapientū et prudētiā prudētū reprobo. Ubi sapiētia ubi scriba ubi p̄quisitor huius seculi. Nōne stultā fecit deus sapiētiā huius seculi. p̄dam inquit quod nō est vera. sapiētes enim sunt ut faciant mala diuitias auare p̄gregando. bonū autē facere nescierūt. Animalis autē sapiētia p̄sistit in exp̄ientia sensibiliūz delectationū. Uñ ad roma. viij. Non s̄m carnem ambulare. s̄ s̄m sp̄m. Qui enim s̄m carnē sunt que carnis sunt sapient. nā prudētia carnis mors est. Prudentia autē sp̄s vita et pax. qm̄ sapiētia carnis inimica est deo. Qui autē in carne sunt placere deo nō possunt. Diabolica v̄o sapiētia p̄sistit in ambitu one mūdialium excellentiaz. Uñ apostolus ad corin. iij. Si quis inter vos videt sapiēs esse in hoc seculo stultus fiat ut sit sapient. sapiētia enim huius mundi stulticia est apud deū. Scriptū est enim p̄phendam sapientes in astutia eoz. De p̄uersantibz autē in his tribz p̄querit ap̄ls ad philip. iij. di. Multi ambulant quos sepe dicebam vobis nunc et flens dico inimicos crucis xpi. hoc p̄pter diabolicā sapiētiā. quoz

deus venter. hoc p̄pter animalem sapiētiā. Et gloria in p̄fusione eoz qui terrena sapiunt hoc p̄pter terrenā hōs p̄dit xps qui earuz p̄traria eligens .s. paup̄tatem acerbitatē et vilitatē. qz paup̄tate acerbissime et abiectione p̄ nobis voluit crucifigi. ysa. liij. Putauimus eū quasi leprosum et percussum a deo et humiliatum. Hanc ergo sapiētiā terrenā animalē et diabolicā moriens in cruce .s. dñs docuit de sp̄ice re tanq̄ vanā et appetere verā sapiētiā que de sursum est siue celestē. De qua p̄ salomonem dicit Transi ad p̄tēplandā sapiētiā errozesq̄ et stulticiā viditq̄ tñ p̄cederet sapiētia stulticiā quantū differt lux a tenebris. Nec enim sapiētia tanq̄ darum optimum et donum p̄fectū descendit a patre luminū. ut lux ad nostrā potentiā cognitiuā illustrandā et hoc p̄ verbum inspiratuz ad nostrā potentiā affectiuā letificandā et p̄ hoc verbū incarnatum. Pr̄o enim est sapiētia ut lux illuminatiua respectu n̄re cognitiue. Uñ dicit sapiē. vij. Neminē diligit deus nisi eū qui cū sapiētia inhabitat. Est enim hec speciosior sole et sup̄ omnem dispositionē stellarū. luci p̄para inuenit p̄tor. ip̄a enim sapiētia ad instar solis dat aīe lumen respectu cognoscendorū. istar lune respectu agendorū. instar stellarū respectu p̄templandorū. Unde merito dicit. Alia iusti sedes est sapiētie. P̄ Secūdo sapiētia est ut lux letificatiua respectu nostre affectiue. Uñ eccle. xl. Uinū et musica letificant cor et super vtrūq̄ dilectio sapiētie. quam amans sapiētiens dicat sapiētie. vij. Hanc amāui. et exquisiui eam a iuuentute mea. et quesui eam sponsam mihi assumere et amator factus sum forme illius. Item vij. capi. Super salutē et sapiētiā dilexi illam et p̄posui pro luce habere

illam qm̄ inextinguibile est lumē eius
 Uenerunt mihi oīa bona pariter cuz
 illa. Tercio sapia est vt lux corroborata
 riuā respectu n̄re opatiue. Unde d̄r ec
 cles. vii. Sapia sapientem p̄fortauit.
 et vult dicere q̄ nulla virtus creata tan
 tum corroborat quantū sapia Ideo d̄r
 Sapie. x. Certamen forte dedit illi vt
 vinceret et sciret qm̄ potentior est oīm
 sapia. Et sic apparent ista tria per que
 anima fit domus dei pulchra amena et
 robusta De qua anime domo d̄r puer.
 ix. Sapia edificauit sibi domum exci
 dit columnas septē. Columnas sacra
 scriptura innuit Iaco. iij. vbi sic dici
 tur. Que autē de sursum est sapia pri
 mum quidez pudica. deinde pacifica.
 modesta. suadibilis. bonis p̄sentiens
 plena m̄te et fructibz bonis. iudicans
 sine simulatōe. Attende ad
 has columnas si posses eas habere. vt
 edifices domū sapie in corde tuo Om
 nia em̄ alia dona spūs sancti ordinata
 sunt ad hanc sapie domū edificandaz
 Iste igit septem colonne sunt pudici
 cia in carne. innocentia in mente. mo
 derantia in sermōe. suadibilitas in af
 fectū. maturitas in iudicio. simplici
 tas in intentōe. Primo quidem pud
 ca est per pudiciā in carne que est pri
 ma columna. Unde p̄ sapientes d̄r sa
 pien. j. In maluolam aīam nō introi
 bit sapia. nec habitabit in corpe sub
 dito peccatis. Nec est ergo principa
 lis columna domus sapie videlicet vira
 pudica. econtrario vira impudica ē in
 ruinā. De hoc d̄r ecci. ix. Vinū et mul
 eres apostatate faciunt sapientes et ar
 guunt sensatos. Deinde sequit pacifi
 ca. ecce scda colūna que est innocentia
 in mente p̄ tranquillitatē. pax enim et
 tranquillitas ordinis exhiberi solent p̄
 obīam ad supiorem. per equalitatem
 ad parem. per iustā p̄sidentia ad in

feriorem Unde d̄r eccle. iij. Filie sapi
 entie ecclesia iustoz et natio illoz obe
 dientia et dilectio. iudiciū patris audi
 te filij et sic facite vt salui sitis Deinde
 sequit modestia. hxc ē tertia columna
 sapie que est moderatiua in sermone.
 Unde d̄r ecci. xxx. Homo sapiens ta
 cebit vsqz ad r̄pus. lasciuus autē et im
 prudens non seruabunt r̄ps. Oportet
 em̄ hōiem multū sermōi suo cauere q̄
 est gladius ledens loquentē et primū
 per verbū scandali. Unde d̄r apls pau
 lus. Om̄s sermo malus ex ore v̄stro
 non p̄cedat. s̄ si quis bonus est ad edi
 ficatōem fidei erudiat. vt det gratiam
 audientibz. Post hxc sequit quarta co
 lumna cū d̄r. suadibilis bonis p̄senti
 ens que est suadibilitas in affectu siue
 benignitas Econtrario est ibenignitas
 Unde sap. j. Benignus est spūs sapie
 et non liberabit maledictū a labijs su
 is. Quanto autē quis est sapientior tā
 ro suadibilior ad bonū alios puocan
 do. Sed stultos p̄culcat verbū reph̄en
 sionis. Vñ puer. ix. Noli arguere de
 risorē ne oderit te. Melius est em̄ a sa
 piente corripī q̄ a stultis adulatoribz
 decipi. Deinde. plena m̄te et fructibz
 bonis. vbi describit quinta columna.
 q̄ est liberalitas in effectū. De hoc d̄r p
 uer. vltio. Os suū aperuit sapie. et lex
 clementie in lingua eius. Et premisit
 ibidē. Manus suam aperuit inopi. ecce
 m̄ia quam docet sapia. Docet etiam
 op̄a virtuosa et fructuosa op̄ari. qz qui
 domū sapie habet a bono opere vacare
 non p̄t. Post hxc sequit. Non d̄quid i
 cans. vbi tangit sexta colūna que est
 maturitas in iudicio. ne. s. quis iudi
 cet temerarie. Vñ p̄s. Os iusti medi
 tabit sapiam et lingua eius loquet iu
 diciū. Lex dei eius in corde ipsius et n̄
 sup. gres. eius. qui. s. iusto zelo mouet
 ad oīa. omne bonū approbando et om̄
 11. iij.

7. ne malum reprobando Deinde sequi
tur. vij. columna vbi vltimo dicitur sine fi-
mulatione. in qua est psumptio totius
us edificij istius domus. Vñ salomon
iij. reg. i. Fecit thronum de eboze gran-
dem et vestiuit eam auro fulno nimis q̄
habebat. vi. gradus p quos sex colūne
pcedētes designant et summitas thro-
ni rotunda erat in pte posteriori quod
erat in figura huius colūne oīa psum-
mantis. s. simplicitatis intentionis.
His columnis vij. pfectis et psumma-
tis in aīa incipit homo q̄ sursum sunt
sapere nō que sup terras vbi videlicet
xp̄us est in dextera dei sedens. in quo
sunt oēs thesauri sapie et scie abscondi-
ti. quē cognoscere et amare ē vita eter-
na. ip̄o attestante qui ait Johan. xvij.
Hec est vita eterna vt cognoscant te so-
lum v̄x deum et quē misisti ih̄sus xp̄m
Si igit̄ desideramus xp̄m agnoscere et
in statu vie ip̄m p contemplationē cerne-
re: necesse est vt vitemus culpam de for-
mātē naturā et exerceam⁹ nos ad grāz
reformantē et hoc p orōem ad iusticiā
purificantem. et hoc p uersatōez ad sci-
entiam illuminantē. et hoc p meditati-
onem ad sapiētiā et hoc p contemplati-
onem Sicut igit̄ ad sapiām nemo per-
uenit nisi p gratiam iusticiam et scien-
tiam sic ad contemplationem non pueni-
tur nisi p meditationē pspiciuaz. puer-
sationē sanctam. et orationē deuotam
Sicut em̄ gratia est fundamentū recti-
tudinis voluntatis et illustrationis per-
spicue orōnis. sic primo orandū est no-
bis. deinde sancte agendū. tercio veri-
tatis spectaculis inrendendū et inten-
dendo gradatim ascendendū quousq̄
ueniat ad montē excelsum vbi videat̄
deus deoz in fion Unde ad donū sapi-
entie inueniendum et obtinendū mul-
tum valet diligens inquisitio et oratio
Nam sapientia est inquirenda et postu-

landa. querendo inueniunt sed postulan-
do a deo possident inueniunt p cognitionē
sed possident p dilectionem. p cogniti-
onem videt̄. p dilectionē amplectat̄ et
gustat̄. videre p̄tinet ad intellectū sed
amplexari et gustari p̄tinet ad volunta-
tem et affectū. R De hoc dicit richard.
Sicut deus per memoriam audit et p
intellectū videt. ita p affectū ample-
ctat̄ gustat̄ vel astringit. et sic tenet et
hoc vtiq̄ pfectius est q̄ videre solum.
primo igitur queramus sapientiaz in-
uestigando p cognitionem donec tam-
dem mereamur eam a deo recipe p am-
plexum et degustationē. hunc thesaurū
preciosū sapie docet querere salomō
puer. v. sic dicens. Si quesieris sapi-
entiam q̄si pecuniam et sicut thesauros
effoderis eā tūc itelliges timorē dñi. q̄
vba be. ihero. exponens dicit Qui thesau-
rum effoderit eq̄cit terram foueā in al-
tum fodit. sedulus insistit. donec inue-
niat qd̄ querit sic qui thesauros sapien-
tie inuenire desiderat. oē pondus terre-
num a se reiciat. in se foueam humili-
tatis faciat. nec requiescat donec inue-
niat. hxc ihero. Quomodo vō cognos-
cat inuēta sapia hoc docet beatus bern.
cū dicit. inuenisti plane sapientiaz si pri-
oris vite peccata desleas si huius seculi
li desideria pūpendas. si eternā beati-
tudinem toto desiderio pcupiscas. in-
uenisti sapientiā si horū singula tibi sa-
piunt. put sunt. vt hxc quidez amara et
oīno fugiēda. illa quoq̄ caduca et trā-
sitoria p̄tinnenda. ista vō vt pfecta to-
ris desiderijs appetenda quam inimi-
quodā sapore d̄iudices et discernas.
hxc bern. Simus igit̄ huius salubris
sapientie amatores querat et dicat.
Trāsite ad me omnes qui pcupiscitis
me et a generationib⁹ meis adimple-
mini Et notandū q̄ sapia dei vt possit
esse firma et stabilis in cordibus fidei

um per diuersas virtutes roborat et confirmat. De hoc hugo in. iij. li. de archa noe sic dicit. Sapientia dei in cordibus sanctorum tanquam in paradiso inuisibili per timorem seminatur. per gratiam irrigatur. per dolorem oritur. per fidem radicaliter per spem virer. per deuotionem germinat. per operationem oritur. per desiderium crescit. per caritatem roboratur. per circumspersionem frondet. per disciplinam floret. per virtutem fructificat. per patientiam maturescit. per mortem carpitur. per contemplationem cibatur. Sapientia ergo per timorem seclatur. quia timor domini initium est sapientie. Item sapientia per gratiam rigatur. sicut enim timor est filius seminis. ita gratia similis est humori. qui rigat semen iactum in terram et germinare facit. postquam enim homo a delectatione carnali per timorem abstractus fuerit. necesse est ut statim aliquid gaudij spiritualis preguustare incipiat. ne si omnino a delectatione alienus remaneret. quasi semen aridum absque humore ad germen sapientie duallescere non possit. Sapientia igitur per timorem seminatur. et per gratiam rigatur. quia timor primum carnalis delectationis ab anima affectum prescindit. ac deinde gratia redeunte quasi iam a sordibus mundatur spirituali delectatione perfundit. Item sapientia per dolorem moritur. sicut enim semina germinare non possunt nisi prius incinerando putrescant et quodammodo moriantur ita nos germen bonum ferre non possumus nisi prius per salubrem dolorem mundo moriamur. Et bene post preceptum gratie dolor nascitur. quia tunc vere in quibus mali sumus agnoscimus quando per infusionem gratie illuminati dulcedine spiritualium donorum degustamus. Quicumque autem spiritum alium bonorum dulcedinem non nouerunt carnalis concupiscentie passiones etiam tunc amant cum affligunt. Item sapientia per fidem radicaliter. fideles enim radices figunt non in hoc mundo. quia per fidem et dilectionem sunt

radicati et fundati in deo. Item sapientia per spem virer. Spes enim est quasi memoria inuisibilium gaudiorum que in corde hominis recordata calefacit illud in trinfecus et non sinit illud arefcere frigore infidelitatis in hyeme presentis vite. et quod diu hec spes uiuit in nostra mente nunquam arefcit arbor sapientie. sed quoadmodum lignum illesum seruat virorem suum dum equalem habet contrarietatem humoris et caloris. sic animus seruat virorem quem calor spiritus nutrit qui desuper radiat et studium bone operationis quod subtersest rigat. Item sapientia per deuotionem germinat. que deuotio diuiditur in tria. in zelum. in passionem et beniuolentiam. Zelus est dum per amorem iusticie ad defensionem ultro se offert animus calumniam veritatis pari non sustinens. Concupiscentia est quando miseris aliorum contuemur. Beniuolentia est quando propter voluntate beneficium rogati annuimus. Et sicut grana tunc germinare dicimus quando natura quoddam occultum germen producit quod intus latuit. Sic et bona voluntas zelare se non valens quadam ut ita dicam violentia ad exhibitionem boni operis foris exit. Item sapientia per operationem oritur quando veritas manifestatur. veritas autem manifestatur quando ignorantia pellitur. ignorantia autem pellitur quando mens illuminatur thesaurus sapientie inuenitur. Item sapientia per desiderium crescit. sicut enim operatio incendio paratur. ita desiderium simile est fumo qui de incendio nascitur. qui in directum ascendit. et quanto magis sursum attollitur. tanto magis attenuatur. tandemque eleuatus in sublime ab oculis intuentium prius subducitur. Ita homo per perfectum desiderium celestibus appropinquans. et omnem terrene concupiscentie nebula euaporans totus spiritualis efficitur et se humanis subducit aspectibus. dum ad terrena concupiscit.
 Id. iij.

scenda amplius exire recusat Item sapientia p caritatē roborat. caritas em̄
Not similis est vino. vinū namq; eos quos
 inebriauerit reddit hilares audaces
 fortes obliuiofos ⁊ quodā mō insensi
 biles. sic caritas mundando psciam
 mentē exhilarat deinde audacem red
 dit qñ fiduciam pstat. deinde vires au
 get qz sicut dicit scriptura. Qui p̄fidit in
 dñō fortis est vt leo Obluionem quo
 q; reddit qz cū totā animi intentionez
 ad desideriu eternoz trahit. oīm q; trā
 seuntiu memoriaz funditus ab animo
 euellit. Insensibile reddit qz dū men
 tez dulcedine medullitus replet. quic
 quid exterius amare offert p̄temnit qñ
 non sentiat. Item sapientia per circū
 spectionē frondescit ⁊ ramos expādit
 quidā em̄ sunt in quib; sapia in altuz
 crescit. quidā quib; in latū se expādit
 in p̄templatiuis in altū surgit. qui per
 acumē mentis pueniunt vsq; celestia
 p̄templanda. in actiuis vero in latū se
 expandit. qz hi intentionē mentis sue
 multipliciter foris spargūt ad dispen
 sanda terrena. Debet aut̄ homo eē pui
 dus ⁊ circūspectus vt ante piculū aīm
 firmet. vt nō solū quid eueniat sed eue
 nire possit attendat. accidenti fortune
 non nimis credat. in aduersis iudiciū
 non amittat. ⁊ quicquid finē habiturū
 est siue bonū siue malū eque despiciat
 oēm euentū p̄silio suo pueniat amicos
 ante necessitatez visitare studeat. oēs
 diligat. nō oīb; eque credat maiorib;
 obedientiā debita. equalib; dilectionē
 subiectis paternā sollicitudinē impē
 dat. ⁊ sic per diuersa studia virtutum ar
 bor sapientie ramos diffundet ⁊ fron
 tib; circūspirationis vndiq; vestita sur
 sum ad alta cacumē leuabit Itē sapiē
 tia p disciplinam floret. sicut em̄ in flo
 re fructus sperat. ita in bono ope futu
 re retributionis premium expectatur.

Item sapientia p virtutem fructificat
 fructus boni opis est virtus occulta re
 cre intentionis. p̄inde qui sine virtute
 bonū opus in oculis hoīm foris exhibet.
 velut arbor ē que sine fructu floret
 Item sapia p patientiam maturefcit.
 qui em̄ virtutē inchoat qñ quēdā in se
 fructū bonitatis format. Sed qui virtu
 tem quā inchoat ante finem deserit est
 velut immaturus fructus. qui non ap
 tus est esui qz añ tempus cadit ⁊ ideo
 patientia necessaria ē vt i bono ope qd
 inchoamus p̄stanter vsq; ad finem pse
 ueremus Itē sapientia p mortē carpi
 tur. qñ em̄ fructus maturus est tūc dis
 cerpit vt ad patrē issamilias mē famve
 niat ⁊ nos cū ad p̄fectionē pducti fue
 rimus ab hac vita p mortez p̄scindim̄
 vt ad p̄uiuiū eterni regis trāfferem̄ Itē
 sapia p p̄tēplatiōem cibatur. iste ē cibus
 de quo ps. Adimplebis me leticia cū
 vultu tuo. delecta. in dextera tua vsq;
 in finē. S Considerandū quoq; est
 q duplex p̄t eē sapia Alia nāq; ē secu
 lariū ac puerorū hoīm qui terrena sa
 piūt Alia vō est iustorū qui celestia dili
 gūt De qua duplici sapia beatus gre.
 x. morat. exponēs illa vba Deridetur
 iusti simplicitas sic dicit. huius mūdi sa
 pientia est cor machinationib; regere
 sensum verbis velare. que falsa sunt os
 tendere. que vera sunt fallaria demon
 strare. hec nimis prudētia vsu viuendi
 discit. hec a pueris precio discit. hāc
 q sciūt ceteros supbiēdo despiciūt. hāc
 q nesciūt subiecti ⁊ timidi in alijs mi
 rant. qz ab eis hec eadem dupliciteris
 iniquitas noīe prudentie palliata dili
 git. dū mentis pueritas vrbānitas vo
 cat. hec sibi obsequentiū precipit ho
 norū culmina querere. a tepra tpalis
 glorie vanitate gaudere. irrogata ab a
 lijs mala multiplicius reddere cū vi
 res suppetunt. nullis resistētib; cedere

cū virtutis possibilitas deest quicquid
explere per maliciā non v3. hoc in pa-
cifica bonitate simular. At p̄tra iustoz
sapia est nil per offensionem fingere. sen-
sum verbis aperire. veravt sunt dilige-
re. falsa deuitare. bona gratis exhibere
mala libentius tolerare q̄ facere. nul-
lam iniurię p̄torem querere. p̄veritate
p̄tūmeliaz lucz putare. Sed hec iusto-
rum simplicitas deridet. qz ab huius
mundi sapientibz puritatis virtus fatu-
itas credit. omne em̄ qd̄ innocenter a-
git ab eis p̄culdubio stultum putat. et
quicqd̄ in op̄e venit approbans carna-
li sapie fatuitatē sonat. Quid namqz
stultius videt mundo q̄ mentē verbis
offendere. nil callida machinatōe simu-
lare. nullas iniurijs p̄tūmelias redde-
re. p̄ maledicentibz orare. paup̄atez
querere. possessa relinq̄re. rapienti nō
resistere. p̄cutienti maxillā alterā pre-
bere. Unde bene huius mundi dilecto-
ribz ille egregius dei suus sapiens d̄t
Abhoſatōes egiptioz immolabimus
dño deo nostro. Vos quippe egiptij
edere dedignant. sed qd̄ abhoſatiōes
egiptij hoc israelite deo offerūt. quia
simplicitatem p̄scie quā iniusti quicqz
velut infirmā abiectamqz despicunt.
hanc iusti in virtutis sacrificiū vertunt.
et excellentes recti puritatē ac māsue-
tudinē deo immolant quā abhominan-
tes reprobi fatuitatē putant. hec gre.
Et sic habemus de dono sapie. A
Sed p̄siderandū p̄sequit̄ qd̄ sp̄s sanctus
cum inhabitat cor hoīs per grām suā mē-
tem mirabiliter reficit ac p. vj. dona sua
eam suauiter pascit. et in ea quoddaz
conviniū spūale ac delectabile facit
Sed ipsa dona seu virtutes seinuicez
pascunt ac sibi suffragant ne detrimē-
tum aliquod vel ruinam pariant De hoc
beatus greg. in mora. exponens illa v̄-
ba. Et ibat filij eius et faciebāt p̄uicia

p̄domos. sic ait Filij p̄domos p̄uicia
faciunt dū virtutes singule iuxta mo-
dū p̄p̄riū mentē pascunt. Unde et bene
ibidem subdit. vnusquisqz in die suo
Dies em̄ vnus cuiusqz virtutis. vt enim
hec ipsa dona septiformis beneniter gr̄e
dei replicemus. Aliū diem h3 sapia.
aliū intellectus. aliū p̄siliū. aliū fortitudo.
aliū scia. aliū pietas. aliū timor
Hec em̄ hoc est sape qd̄ intelligere. qz
multi qui eterna quidē sapiunt. s3 hec
intelligere nequaqz p̄nt. Sapia ergo
in die suo p̄uiciū facit. qz mentem de
eternoz spe et certitudine reficit Intel-
lectus in die suo p̄uiciū facit et parat.
qz in deo qd̄ auditu penetrat. reficiēdo
cor illustrat tenebras eius Consilium
in die suo p̄uiciū exhibet. qz dum esse
p̄cipit. p̄hibet ratione animū replet
Fortitudo in die suo p̄uiciū facit. qz
dū aduersa nō metuit trepidanti men-
ti cibos p̄fidētie apponit. Scia in die
p̄uiciū pat. qz in ventre mentis igno-
rantie ieiuniū supat Pietas in die suo
p̄uiciū exhibet. qz cordis viscera op̄e-
ribz mē replet. Timor in die p̄uiciū
facit qz dū p̄mit mentē ne de presen-
tibz supbiat. de futuris illam spei cibo
p̄fortat. sed illud in hoc filioz p̄uicio
p̄scrutando video qd̄ semetipsos inuis-
cē pascant. valde em̄ singula quelibet
destituit si nō vno alia virtus virtuti suf-
fragat. minor est q̄ppe sapia si intelle-
ctu careat. et valde inutilis intellectu
si ex sapia nō subsistat. qz cū altiora si-
ne sapie pondere penetrat. sua illuz le-
uitas grauius ruituz leua. Vile est p̄si-
liū cui robur fortitudinis deest qz tractā-
do inuenit carēs viribz vsqz ad p̄fecti-
onē opis nō p̄ducit. Et valde fortitu-
do destituit nisi p̄siliū fulciaf. qz quo-
pl̄ se posse p̄spic̄ eo virtus sine rōis mo-
deramēte deterius in p̄ceps ruit. nulla
est scia si vtilitatem pietatis nō h3. qz

duz bona cognita exequi negligit. sese
ad iudiciū actius astrigit. Et valde in
utilis est pietas si scie discretionē care
at qz dū nulla hāc sciam illuminat qñ
vel qūo misereat ignorat. timor quoqz
ipē nisi baseriam virtutes habuerit ad
nullū opus pculdubio bone actionis
surgit. qz dū ad cūcta trepidat ipa sua
fortitudine a bonis oībo corpis vacat
qz g alternato ministerio virtusa vir
te reficit. recte dī q apud se vicissim
filij puiuant. Cūqz vna aliā subleuādo
subleuat. qñ p dies suos numerosa so
boles pascēdo puiuiū parat. hxc greg.
U Ex his g vbi colligere possumus
q vñ donū sine alio subsistere non pōt
qz nisi fulcia vna virtus p aliā nō nūqz
etiā ipa virtus in viciū declinat acruit.
Quod pbat idem gre. in libro sup eze
chielē sic dicēs. in mente etēn nostra
primus gradus ascensionis est timor
dñi. secundus pietas. tercius scia. quar
tus fortitudo. quintus filiū. sextus
intellectus. septimus sapia. Est etēn
timor dñi in mente s3 qualis ille timor
est si cū eo pietas nō est. qui etēn misere
ri primo ignorat. qui ppati eius tribu
lationibz dissimulat. huius timor ante
oīpotentis dei oculos nullus est. q nō
subleuat ad pietatē sed sepe pietas per
inordinatam miam errare solet. si for
tasse peccerit que penda nō sunt. pec
cata etēn que fieri gehenne ignibz pñt
discipline sunt verberare corrigenda. s3
inordinata pietas cū tpaliter pñt ad
eternū suppliciu pñt. ut g vera 7 or
dinata sit pietas ad gradū aliū est sub
leuāda. i. ad sciam ut sciat vel quid ex
iudicio puniat vel quid ex mia dimittat.
S3 quid si sciat quid agere debeat
quisqz. virtutem dō agendi nō habeat
Scientia g nostra crescat ad fortitu
dinē ut cū videt quid agēduz sit hoc ag
ere p mentis fortitudinē possit. ne ti

more trepidet. 7 pauore collapsa non
valeat bona defendere. que sentit S3
sepe fortitudo si improvisa fuerit 7 mi
nus praviria circūspecta. ipa sui pre
sumptione in casum ruit. Ascendat g
ad filiū ut puidendo pñmūat oē qd
fortiter agere pñt. sed esse filiū nō pñt si
intellectus deest. qz qui non intelligit
malū qd agentem grauat. qd potest bo
num solidare qd adiuuat. itaqz a confi
lto ascendamus ad intellectum. Sed
quid sit intellectus magno quidē acu
mine vigilet. 7 moderari se nesciat p
maturitatē. ab intellectu g ad sapiam
ascendat. ut hoc qd acute intellectus
inuenit sapientia mature disponat.
Qui igit per timorem surgimus ad pi
etatem. per pietatem ad sciam ducim.
per sciam ad fortitudinēz roboramur
per fortitudinem ad filiū tēdimus
per filiū ad intellectū pficimus. p
intellectum ad maturitatē sapie pue
nimus. Per hos septē gradus ad por
tum ascendimus per quaz nobis adi
tus vite spūalis aperitur. Quia p timo
rem dei humiles. per studiū pietatis
misericordes. per scientiam discreti.
per mentis fortitudinē liberi. per filiū
um cauri. p intellectum puidi. per sa
pientiam maturi efficitur. hxc greg.
Cū igit tante efficacie sint dona spūs
sancti manifeste apparet q hxc dona nō
solū mundāt cor 7 expurgant mentem
hominis sed etiam pseruant corpus 7
animam 7 omni puritate 7 sic declaras
tum habemus de septem donis spūs san
cti.

Postqz igit edoctus sum de septē
donis spūs sancti. nūc de beatitudi
nibus quas dominus enumerat in
euangelio 7 vtrum ipse beatitudines
valeant ad purgationē cordis de hoc
cupio o pater edoceri.

Ca. .XIII. Pater X

Non scire debes

quod septē sunt beatitudines secundum
distinctionem graduum. quibus. vii. sunt
secundum essentias. quas saluator enumerat
in sermone in monte beato. scilicet paupertas
spiritus. mititas. luctus. esuries iusticie
mundicia cordis et pax. **A**d hanc
beatitudinum numerus accipit secundum inte-
gritatem perfectionis. Requiritur autem
ad integritatem perfectionis tria. scilicet regres-
sus a malo. processus in bono et perfectus
status in optimo. Sane autem malum proce-
dit ex timore superbie. aut ex rancore
malicie. aut ex languore concupiscentie
Contra hec tria sunt tres beatitudines.
scilicet paupertas spiritus contra malum timoris
mititas contra malum rancoris. luctus
malum libidinis Item processus in bono
attendit secundum divinam imitationem que est
secundum duas vias domini. scilicet misericordiam et veritatem
Unde psalmista. Uniuersę vie domini misericordia et
veritas. igitur secundum duas vias sumuntur
due beatitudines. scilicet esuries iusticie. et
affectus misericordie. Preterea perfectus status
in optimo attendit in duobus. scilicet in lim-
pida cognitione. et in tranquilla affec-
tione. secundum hec sumuntur due ultime beati-
tudines. scilicet mundicia cordis ad deum vi-
dendum. et pax mentis ad perfecte fruendum.
Et notandum quod ad bonum ordinate
serunt hec tria. si bona temporalia non dili-
gat. sed vera bona esuriet et fruiat. si eis-
dem bonis ita adhaereat. ut nulla pena
ab eis separe valeat Ad primum pertinet
illud. scilicet beati pauperes spiritu. ad secundum
illud. beati qui esuriunt et sitiunt iusti-
ciam. ad terciū illud. beati qui persecu-
tionem patiuntur propter iusticiam. Ad ma-
lum vero se ordinate hec anima si nullum
malum primo inferat. si sibi ab altero il-
latum vel gratis assumptum equanimiter
ferat. si aliquid illatum malum per posse aufe-
rat. si studiose caueat ut non inquinetur

malo culpe. nec perturbetur malo pene
Ad primum pertinet illud. beati mites.
ad secundum illud. beati qui lugent. ad
tercium illud. beati misericordes. ad quartum
beati mundo corde. ad quintum illud. be-
ati pacifici **S**ciendum etiam quod
per beatitudines excluduntur. vii. vitia
capitalia. Paupertas spiritus excludit su-
perbiā. mansuetudo irā. luctus inuidi-
am. quoniam qui luget pro peccatis aliorum non
inuidet illis. esuries iusticie accidia.
misericordia auariciam. mundicia cordis
gula. quia cordis mundicia non seruit
ventri ad modum bruti animalis. pax ex-
cludit luxuriā. quoniam gustato spiritu desipit
omnis caro. **H**is ergo in genere pre-
missis de beatitudinibus. nunc in specie
de vnaquaque beatitudine videamus.
Et primo de paupertate.

Capitulum XV. **E**

Prima beatitu-

do est paupertas spiritus. et potest su-
mi per abstinētia ab amore mundi. id est ab
amore carnalium voluptatum ac diuitiarum
et proprie excellentie. hec tria complecti-
tur amor mundi. **U**n de super lucam. Pau-
peres sunt qui non querunt illecebrosa. Et
super mattheum. de Pauperes spiritu sunt humi-
les deum timentes. **A**lia etiam glossa dicit.
Pauperes sunt qui nihil habent et omnia possi-
dēt. Specialiter tamen pauperes spiritu
sunt contemptores mundi et huiles. **U**n
paupertatis deuotio duas habet partes. scilicet
receptam abdicatōem et spiritus contritionē. **C**on-
temptoribus vero rebus temporalium permittit
regnum celorum quasi iure emptionis.
Unde beatus bernardus. Pauperibus propter et
martiribus regnum permittit celorum. Est
etiam humilium regnum celorum. iuxta il-
lud. Simite paruulos venire ad me. ta-
lium enim est regnum celorum **U**n quilibet
deuotus et precipue religiosus dicitur
virtute paupertatis et humilitatis seu.

vilitatis diligere et sibi assumere et non
abdicere si desiderat regnum celorum possi-
dere. Unde beatus augustinus in persona saluato-
ris sic dicit. Venale habeo. quid domine. reg-
num celorum. quo emi. paupere regnum. do-
lore gaudium. labore requies. vilitate
gloria. morte vita. hec augustinus. Sed nota
dum quod non omnes pauperes seu humilitas ac-
cepta est deo sed solum illa que voluntarie
propter amorem dei assumitur placita est illi.
Unde beatus bernardus. Non pauperes virtutis
reputat sed amor pauperum. Denique
beati pauperes non rebus sed spiritu. Dicit
etiam de hoc crisostomus. Sunt multi humiles
nolentes. rebus necessitate coacti. non est
laus. Unde illos dominus beatificat qui seip-
sos ex electione beatificant. ideo autem hic
incipit radicitus euellere superbiam. quia
hec fuit radix et fons malicie vniuersae
propterea quam ponit humilitatem velut quoddam
stabile fundamentum. quia subiecta cum
stabilitate alia superedificantur. hac autem
destructa peccant quicunque congregaueris
bona. hec crisostomus. Considerandum etiam quod
aliqui sunt spiritu diuites aliqui vero
de spiritu nihil habentes aliqui autem spiri-
tu pauperes De quibus richardus. de sancto
victore sic dicit. Alii sunt spiritu diuites. al-
ii quodammodo de spiritu nihil habentes. alii
pauperes spiritu. Spiritu diuites sunt super-
bientes de spiritu. nihil habentes nimis
pusillanimes. spiritu pauperes humiles
Superbientes faciunt non faciendum per elati-
onem. pusillanimes faciendum pretermittunt
per pusillanimitatem. humiles non facien-
da pretermittunt. et faciendum faciunt per hu-
mitatem. pauperes itaque spiritus nihil habentes
defectionis nihil superfluitatis per viam regi-
am ducit ad beatitudinem supernam et hec
de prima beatitudine.

De miritate

Ca. XVI.

Secunda beati

tudo est miritas quae sequitur immediate pau-
peratē. quia non potest esse pauper et ca-
rere diuitiis nisi quod miris et mansuetis
fuerit. Unde beatus ambrosius. Cum de posueris
ro omne peccatum et exuero omnes malicias et sim-
plicitate preuentus fuero inops malorum
superest ut mores temperem. quid ei preest
mihi carere secularibus nisi fuero miris
Hec ambrosius. Miris enim ille est quem men-
tis asperitas seu amaritudo non afficit.
sed simplicitas fidei ad omnem iniuriam
patienter patiendam instruit. Unde beatus
augustinus. Miris sunt qui cedunt improbita-
tibus et non resistunt in malo sed vincunt in
bono malo. Cum igitur animus ex aliqua
occasione ad iracundiam promouus fuerit
necesse est. ut refrenet in se impatientie
motum. ne virtutem mansuetudinis et mi-
ritatis perdat. Ad quod hortatur beatus am-
brosius. sic dicens. Miriga affectum. ut non
irascaris aut certe iratus ne peccaueris.
perclarum enim motum repare per filio nec
minoris virtutis debet cohibere iracun-
diam quam omnino non irasci. cum plerumque istud
leuius hoc fortius estimetur. hec ambrosius.
Sed notandum quod sunt nonnulli qui miris ac
mansueti esse videntur quod diu nihil aduersi-
tatis patiuntur. cum vero aliqua occasio ad
uersitatis illis occurrerit quod longe sint
a vera mansuetudine. eorum impatientia pa-
refacit. De talibus dicit beatus bernardus. Sunt
aliqui miris sed quod diu nihil agitur aut debet
nisi per eorum arbitrio. patebit autem quod longe
sint a vera mansuetudine si vel levis ori-
atur occasio. hec bernardus. Diligenda vero est
hec mansuetudinis virtus. quae in homine
multa bona operatur. De cuius commendatione
iohannes abbas montis sinai sic
ait. Miritas est patientie firmamentum
caritatis porta. confidentia in oratione. spi-
ritus sancti locus. christi imitatio. angelorum
appropinatio. demonum vinculum et pro
amaritudinem scutum. in cordibus enim mi-
rum requiescit dominus. anima vero perturbans

perturbata est sedes demonū. hxc iohannes abbas. Sz considerandū qd sunt nō nulli ita mites vt nullā curā habere velint dō cura et vita aliena. neminē quippe curāt de bono ammonere. neminē de malo corripere et talis māfuetudo nō est commendabilis sed potius reprehensibilis. Qd tangit rich. de scō victore sic dicit. Mites sunt lenes et patientes. qui neminem cedunt et improbis cedunt. Sunt autē quidā qui ita mites esse volunt vt nōn curent de vita aliena. neminē de bono ammoneāt. neminē de malo corripiant. sed talis lenitas non est multū laudāda qz parit defectū vbi deberet exercere virtutis effectū. Tales igit dñt esse mites vt neminē ledant. mala illata patienter sustineāt et nō solum suā sed nec alienā negligant vitā vt si opus fuerit et bonis ad meliora exhibeant exhortatōem et malis de malo correptōem. Est em̄ modus in rebus qz sicut homo nō dō esse nimie aspiratis sic nec esse dō nimie lemitatis. vt inter dextram et sinistram per discretā māfuetudinē ad beatitudinis pueniat terrā. hxc rich. Qui igit puenire desiderant ad hereditatē celestē et ad terrā viuētiū dñt mites esse et mansueti corde vt ipm valeant possidere. Vñ bea. augū. Rixent igit immites et dimicent. prebust palibz et terrenis sed beati mites qm̄ ipsi possidebunt terrā. de qua euēli non pñt. illā inqz terrā de qua in ps dō. Portio mea dñe sit in terra viuētiū. Signat em̄ quandā stabilitatē hereditatis pperue. vbi aīa per bonū affectum in loco suo requiescit sicut corpus in terra. et inde cibo suo alit sicut corpus ex terra. Ipsa est requies vita sanctorū. hxc augustinus.

De luctu.

Capitulum XVII. E

Tercia btitudo

Est luctus que sequit̄ immediate miritatē siue mansuetudinē qz māfuetus et miris dō reuocare ante mentis oculos pcrā que fecit et p illis luctū habere. Ad qd horat̄ beatus aug. sic dicens. Cū hoc feceris vt sis paup et mitis memento qd pccōres et lugere pcrā tua. Vnde sequit̄. beati qui lugent. Et bene tertia beatitudo est pcrā de sententiā qz trinitas ē que pcrā pdonat. Luctus autē put sumit̄ p beatitudine est graria velimenter dolendi de malo. qd accidit vel de bono qd deficit. Vñ luctus ē lugere p peccato et odire pccm̄ iratū in surgamus ad destructōem ipsius. Lugere autē de malo vt fugiamus ipm inqzrum auerit ab amaro. sic lugere est solius caritatis. Lugere vero de aliquo spūali est cuiuslibet caritatis vel virtutis. quelibet em̄ virtus luget de suo contrario. Et notandū qd quatuor sunt spēs luctus. Primus est luctus p pccatis De quo per ps dō. Eritus aquarū deduxerunt oculi mei qz nō cūst. le. tuā. Scōs luctus est p alienis pccatis. Vñ iher. ix. Quis dabit capiti meo aquā et oculis meis fontē lacrimarū et plorabo die ac nocte interfectionē filie ppli mei. Tercius est p incolatū pntis miserie. Vñ p lxxa dō. Deu mibi qz inco. me. plon. est. Quartus est p delatōe patrie. Vñ ps. Sup flūna babilōis illic sedimus et flemus dū recordaremur syon. Sed considerādū qd sunt nōnulli qui damna reipāliū et mortem carorū suorū lugent. dānavero spūalia ac detrimentū virtutū lugere nō curant. Sz qui solari a domino desiderant necesse est vt p peccatis suis luctū hēant. et p defectū virtutū planctū sibi assumant Vñ rich. de scō victo. Deu qz multi lugēt caros suos

qui nequaquam lugent semetipsos quam multi lugent damna corporalia. qui lugere contra temerum damna spiritualia quam aliquis infirmus aut moriturus lugent amici. quam autem peccant damnaviliter non lugent. O sitas insana. o visio ceca. o vita mortua. Ne istis qui non lugenda et parum lugenda graviter lugent et graviter lugenda spiritualia. id est damna non lugent. Lugeamus igitur fratres. lugeamus amissionem bonorum operum. et fructum. lugeat corruptus amissionem virginis integritatis lugeat maliciosus amissionem pietatis lugeat superbus amissionem humilitatis lugeat iracundus amissionem interne tranquillitatis. lugeat avarus amissionem largitatis. lugeat ebriosus amissionem sobrietatis. lugeat accidiosus amissionem spiritualis exultationis. lugeat invidus amissionem caritatis. Beati namque qui lugent modo per penitentiam. quia consolabuntur per indulgentiam. deinde etiam per iusticiam. postremo autem per gloriam. **P**ossimus etiam dicere tria esse genera spiritualiter et fructuose coram oculis creatoris lugentium. alij namque lugent per indulgentiam culpe. alij lugent ex suavitate divinitus sibi collata. alij ampliori fervore accendi lugent ex desiderio future glorie. Et in his omnibus beati sunt qui lugent quia si seminant in lacrimis in exultatione merent. absterget enim deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum suorum. et non erit amplius neque luctus neque clamor sed nec ullus dolor. quam prius transierunt. **D**ecrechar. Et notandum quod sunt nonnulli qui in luctu et lamento penitentem non perseverant sed post gemitus habitos per rursus ad lenitates et scurrilia et alia in convenientia se tradunt. et per consolationem divinam privant se. Unde beatus Bernardus. Luctus eorum qui perseverantiam non habent non merentur consolationem. alios inquit lugentes video. sed si de corde procederet luctus

non tam facile soluerentur in risum. nunc autem cum habundantius ociosa et scurrilia verba profluant quam prius lacrimae. huiusmodi de his esse non arbitror quibus consolatio divina permittitur. quam quidem post illos tam facile consolatio admittitur aliena. **I**te Bernardus. Sed et hoc considerandum quod habendum luctum et gemitum per peccatis et excessibus perpetratis multum valet. ut mortis horrorem et metum gehenne ardentis animi oculum habeat et ut etiam per tali luctu consolationem a domino repromissam accipiat. Ad quod horat beatus Bernardus. sic dicens In omnibus operibus memorare novissima tua. mortis horrorem. iudicii tremendum discrimen. ardentis gehenne metum ab oculis elongari nullatenus patiaris. cogita peregrinationis tue miseriam. recoga annos tuos in amaritudine anime tue. et cogita humane vite pericula. cogita fragilitatem propriam. in huiusmodi cogitatione si perseveraveris. dico tibi parum senties. quicquid foris videtur esse molestum dum toto corde circa molestiam interiorum te occupaveris. sed nec patietur dominus sine consolatione te esse. quam est pater misericordiarum et deus totius consolationis et populi omnino quod veritas **M**atth. v. pollicetur dicens. Beati qui lugent quam ipsi consolabuntur.

De esurie et siti iusticie.

Ca. XVIII.

Quarta beatitudo. **E**st esurire et sitis iusticie. et se quis immediate luctum. quia homo post lamenta penitentem incipit iusticiam esurire et sitire. Unde dicit beatus ambrosius. Postquam de flexu viz peccata. esurire et sitire incipio iusticiam. Unde et sequitur beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam. Esurire et sitire iusticie est vehementer desiderium iusticie siue summi boni. Et notandum quod iusticia hic accipitur generaliter per probitatem vel bonitatem seu

rectitudine vite. Quanto aut magis quis esuriē iusticie hz. tanto maiorem leticiā hz opandi iusticiā. Amatozibz nāqz veri boni nō est satis q iusti sunt. sed sp siciunt opus iusticie. ⁊ reddere vnicuiqz qd suū est. viz deo. sibi ⁊ pxi/ mis. naz ppter esuriem ⁊ siciim iusticie multi sci mortui sunt mundo ⁊ mortui sunt corpale qz p illa iusticia morti se tradiderunt. Esurienda igit iusticia ē vt thesaurus alqz thesauris preualēs. Unde ecci. xix. Done thesaurz tuum in pceptis altissimi. ⁊ pderit tibi magis qz aurz. Alios nāqz thesauros relinquit homo cū morit. sed hunc thesaurum vicz iusticiā etiam post mortē se cū defert. Cū in apoca. dz. Opa em illoz sequunt illos. ¶ Sed p fide/ randū est q hoīes esuriunt ⁊ siciunt di uersimode. alij malū. alij bonū. alij au rum ⁊ argentū. alij possessiones innume ras. alij honores ⁊ seculi voluptates q oīno sariare non pnt. sola aut est iusti cia que pducit ad gloriā. vbi sarietas eterna possidebit. Cū rich. de serō vi cto. sup illo verbo. Beati qui esuriūt ⁊ siciunt iusticiā. sic ait. Dēs hoīes esu riunt ⁊ siciunt sed diuersimode. alij nā qz esuriunt ⁊ siciunt malū. alij bonum. alij aurz ⁊ argentū vel vestes preciosas predia vineas ⁊ possessiones innume ras. ista tñ oīa bona sunt in se. sed in hoc quodammodo mala esse dicunt q a malis male esuriunt ⁊ siciunt. sic ⁊ do minus iniquū dixit māmona. i. diuiti as. non q res diuitiaz essent iniquz. sz per iniquitatē acquirere. Alj esuriūt ⁊ siciunt pates ⁊ honores. alij volupta tes. alij salutarōes in foro ⁊ vocari ab hoībz rabbi desiderant. sed tales non pnt saturari. totus em mundus nō suf ficit hoīm. dñs hoī sufficit. qui dñs est mundi. nō em implet oculus visu nec auris implet auditu. nec i ceteris sen

sibz sit homo saturari ex eoz delectatō mibz. Qd rex dd bene p fiderauit qui qz vis hzēt ad comedendū ⁊ bibendū nō solū ad nccitatem sed etiaz fivellet ad supfluitatē cū dixit. Satiabor cū appa ruerit glia eius. Igit esuriemus ⁊ sici amus nō terrena sed iusticiā. qz p esu riē ⁊ siciim iusticie puenimus ad satura tatem eterne glorie. hec richar.

De misericordia.

Capitulum XIX. R

Quinta beatitu do est mīa. ⁊ sequit immediatē iusticiā. Cū dicit quedā glo. q mīa ⁊ iusticia ita piuncta sunt. vt altera ab altera temperari debeat. iusticia em sine mīa crudelitas est. mīa vero sine iusti cia dissolutio. Unde post iusticiā dñs psequit dicit. Beati misericordes qm ipsi mīam psequent. Et notandū q mīa est virtus per quā animus sub ca lamitate afflictōz mouet. Scdm da. Mīa est tristitia in alienis malis. Cū illi misericordes dicunt. qui de malo alterius quasi de suo dolent. De hoc cre migius. Misericors dz quasi miseruz bñs cor. qz alterius miserā quasi suā reputat. ⁊ de malo alteri? quasi de suo tolet. hec remi. Debet ergo vnusquisz fidelis cui suppetunt res temporales op pus mīe in pauperes exercere elemosi nam largiendo. vt per hēc deum creato rem omnīū ad miserandū sibi debito rem faciat. qz qd pauperibz tribuit in gazophilaciū xpi mittit ⁊ in manu di ponitur. Unde beatus aug. Dicit tibi xps. Da mihi de eo quod dedi tibi. de meo quero ⁊ mihi nō donas. da ⁊ red do. habuisti me largitorz. facito ⁊ me debitozem. hec aug. Item st. Qianus pauperz sunt gazophilaciū xpi. Unde qd in manus pauperum ponit in gazo philaciū xpi mittit. imo qd plus ē in J. ij.

manus dei ponitur. et iam auferri non potest ei qui dedit cum non sit qui de manu eius possit erui. hxc aug. Sicut aliquis religiosus est vel pauper qui non habet unde tribuat necessitate parienti. dicitur tamen facere quod in se est viz passionem erga primos. miseria patientibus exhibendo quod nonnunquam maioris est meriti ex corde primo participati quam terrenam substantiam eidem tribuere. Unde beatus greg. Exteriora largiens rem extra se meritum prebuit. quod autem fletum et passionem tribuit primo. ei etiam aliquid de seipso dedit. hxc gre. Qui ergo misericordiam a domino sequi desiderat ipse opus pietatis et misericordie primo impendere studeat. Unde richardus. Beati misericordes quam ipsi misericordiam consequentur. Si ergo misericordiam accipe exhibe misericordiam. dimitte inquit et dimittemini. secundum enim mensuram qua mensi fueritis remetiet vobis. Beati quoque misericordes. qui alijs in misericordiis suis assistunt et eos secundum possibilitatem suam defendunt et protegunt.

De mundicia cordis.

Ca. XX. 2

Sexta beatitudo est mundicia cordis et sequitur immediate misericordiam. quod qui opera misericordie exercet. nisi hoc mundo et simplici corde fecerit. mercede eterna se privat. Unde beatus ambrosius. Qui misericordiam differt misericordiam amittit. nisi mundo corde mereatur. nam si iactantiam querit. nullus est fructus. Unde sequitur. Beati mundo corde. Mundicia vero cordis est integritas vtriusque hominis. diuini amoris intuitu seruata. qua clarificatur cor et mundatur ad videndum deum et ardentissime diligendum. Unde raba. super illo verbo Beati mundo corde sicut. Qui corde sunt. quos non arguit ulla conscientia peccati. Unde mundus deus mundus

de corde respicitur. et templum dei non potest esse pollutum. deus enim mundi corde videntur hic per gratiam in enigmate. in futuro autem facie ad faciem. hxc raba. Necesse est ergo qui deum videre desiderant ut oculos cordis ab omni squalore peccati tergant. Unde leo papa. Splendorem veri luminis sordides acies videre non poterit. et quod erit iocunditas mentibus mundis. hoc erit pena maculosis. Declinent ergo terrenarum caligines variatam. et ab omni squalore iniquitatis interiores oculi tergantur ut serenius intuitus tanta dei visione pascantur. hxc leo papa. Quanto magis unusquisque a malis operibus se abstraxerit et iusticiam dilexerit ac bona opera fecerit. tanto amplius secundum possibilitatem humanarum mentis oculis videbit. De hoc crisostomus. sic dicit. Qui omnem iusticiam facit et cogitat. mente sua deum videt. quam iusticia figura dei est. deus enim iusticia est. secundum ergo quod aliquis corripuerit se a malis et fecerit bona. secundum hoc videt deum. aut parum aut amplius aut interdum aut semper secundum possibilitatem humanam. in seculo autem illo mundi corde deum videbunt non in speculo sed facie ad faciem. hxc crisostomus. Unde mus ergo nos non solum ab operibus prauis. verum etiam a cogitationibus immunis ut deum videre mereamur in celis. Quia secundum quod dicit richardus. de sancto viro. Undi sunt illi corde. qui nec polluti pollutione inutiles cogitationis nec luto sedantur prauae delectationis. Undi corde sunt. quos nec tetigit nebula terre ignorantie. nec corrumpit ardor fidei concupiscentie. Undemus ergo corda nostra ab omni ignorantia per inquisitionem veritatis. et ab omni praua concupiscentia per amorem virtutis. ut mereamur deum videre in gloria regni celestis. hxc richardus.

De pace.

Capitulum XXI.

Eptia beatitu

do est pax. que sequit̃ immedi
ate post mundiciã cordis. q̃ purgato
corde ab omnibz passionibz viciozũ &
carnaliũ delectationũ ac immundariũ
affectionũ incipit homo pacẽ interiorẽ
& tranquillitatẽ mentis possidere
Uñ beatus ambro. Cum interiora tua
vacua feceris ab omni labe peccati. ne
dissentões p̃tentionesq; ex affectu tuo
p̃deant. a te pacem incipis ac si pacẽ
alijs feras. Uñ sequit̃. beati pacifici.
Et notandũ q̃ pax est status virtutis
in quo est delectatio in deo sine tradi
ctione carnis. mundi. & dyaboli. De
hac pace d̃t Leo papa. Vera pax est a
dei voluntate non diuidi. & in his que
solius dei sunt delectari. Pacifici aut̃
fm̃ iero. bene dicunt̃ illi qui puri sunt
in corde suo. deinde inter fr̃es dissidẽ
tes faciunt pacẽ. Quid em̃ p̃dest alijs
per te pacificari cũ in tua aĩa sint bella
vicioz. hec ihero. Et sciendũ q̃ pacifi
cis magis attribuit̃ esse filios dei q̃ ce
teris. q̃ licet m̃ia maxime assimilet̃
hominem deo quantũ ad opa exteriora.
tũ quantũ ad interiora magis assimi
lat deo pax. Uñ hilarius. Pacificoz
beatitudo adoptionis est merces. & iõ
d̃t qm̃ filij dei vocabunt̃ Parens enim
oĩm deus vnus est. neq; enim transire
aliter in nuncupatõem familie eius li
cebit nisi fraterna inuicem pace vna
mus. hec hilarius. Et sicut dei filij vo
cant̃ qui pacem diligunt. sic vocant̃ fi
lij dyaboli qui discordiã querunt. Uñ
beatus greg. Sicut vocant̃ filij dei qui
pacez faciunt. ita p̃culdubio sathane
filij sunt qui pacis p̃cordiã pfundunt.
Qui vult ergo xpm̃ suscipe in sui cor
dis hospitũ pacẽ diligit. & inuidiam

que pacis inimica est a se repellat. q̃ si
cut in cordibz pacificis xps requiesce
re cupit. sic inuidos & inquietos oĩbz
modis execrat̃. De talibz etiã pacifi
cis & inuidis abbas effrem sic d̃t. Qui
amplectit̃ pacẽ in mentis sue hospitiõ
mansionẽ p̃parat xpo. q̃ xps pax est &
in pace quiescere cupit. viz aut̃ inui
dũ omnibz modis execrat̃. Vir pacifi
cus in tranquillitate est sp̃. inuidus aut̃
similis est navi cum iactat fluctibz. ho
mo pacificus securã possidet mentẽ. in
uidus aut̃ in p̃turbatõe est sp̃. Qui se
ctat pacẽ tutus est vndiq; ac munitus
inuidus vt lupus rapax insanit. hõ pa
cificus est q̃ fr̃vitiis dans fructũ copios
se. inuidi aut̃ opus in egentia & mise
ria detineat. Et quantũ pacificus gau
dens in dño letat̃. tantũ inuidens tabe
scens ad nihilũ redigit̃ Ex abundancia
leticie pacificus homo dinoscit̃ ex vul
tu madido furore pleno inuidus mon
strat̃. Pacificus hõ p̃soriũ angelozũ
merebit̃. inuidus at̃ p̃ticeps demonũ
efficit̃. Et sicut pax secreta mentis il
luminat. ita inuidia occulta cordis obce
cat. pax em̃ effugat & p̃turbat oẽm dis
cordiã. inuidia aut̃ iracundiã cumulat
Secrare ergo fili desiderabile nomen
pacis ṽt fr̃cũs pacis acquirere possis.
& execrate inuidiã ne maloz fructibz
replearis. hec effrem abbas. Quisq; ergo
desiderat esse de numero filioz
dei necesse est vt per vicioz ac malaz cogi
tationũ expulsionẽ cordis pacẽ ac trã
quillitatẽ in se p̃seruet & custodiat. ac
primis suis sibi aduersantibz se paci
ficũ & benignũ exhibeat vt hereditatẽ fi
lij dei p̃missam possidere valeat. De
hĩmõĩ pacificis richar. de scõ victo. sic
d̃t. Pacifici sunt q̃ in semetipsis pacẽ
facere & custodire volũt. q̃ vitia aduer
santia subiugāt. vtutes erigũt. & quic
quid in se p̃uerse cogitaciõis locutiõis

opisue deprehendunt. prudenter et potenter expellunt. nec aliqd perturbatois in regno sue dominationis permittunt. et si quid aduersitatis ei contigerit. pacem tñ suam seruant. et cuncta cū cordis sui tranquillitate iudicant. pacifici sunt. qui cū a malis eis inferunt mala. mala minime retribunt. s; cū his qui oderunt pacem sunt pacifici. pacifici sunt. qui nō in se tñ pacē custodiunt. verū etiā alios discordantes ad unitatē pacis reducunt. isti filij dei vocabunt. q; deus summa pax est et oīa cū tranquillitate iudicat. filij dei fratres xpī isti sunt filij per gratiā. xpō filius p naturā. heredes dei coheredes aut xpī. hec richardus.

De persecutione Ca. XXII. n

Ostaua beatitu

do est ppassio persecutōis ppter iusticiam et imediate sequit pacem. q; habita pace et tranquillitate cordis. post victoriā vitioꝝ et carnaliū delectatioꝝ habilior ē homo. et expeditior ad suscipiendas persecutōes a primis illas. nā cor bene purgatū a cupiditate reꝝ tpalium et ambitione mundialiū dignitatū non valde perturbat. si a pueris hoīb; tam in damno reꝝ q; etiā in verbis pumeliosis iniuriā patiat. q; qui gloriā mundi nō querit nec pumeliam pimescit et ideo persecutionem patienter sustinet. ppter iusticiā. Et notandum q; quib; fidelis ppter fidē xpī ab infidelib; nūc nullā persecutionem patiat. tñ si aliquis ppter veritatē et iusticiā et etiā a suis aliquid patit mercede martirij non priuabitur. De hoc dicit crisost. sup mathē Non dixit saluator beati qui a gentib; persecutionem patiunt. ne putes illum solum beatū qui persecutionem patit ab extraneis Sed et si quis ex potentib; qui xpīam videntur. qui ppter peccata sua a se for

sitati correptus fuerit. et te persecutus fueris es cū iohāne baptista Si enim est q; pphete martires sunt q; a suis sūt occisi. sine dubio qui ppter cām dei aliquid patit etiam a suis mercedē martirij habet. Et ideo non posuit scriptura psonas psequentium. sed solū cām persecutionis. vt non aspicias quis te persequat sed ppter quid. hec crisost. Considerandum etiam q; multi patiunt persecutionem mali. ppter culpam boni ppter iusticiā. oēs em qui pie volunt viuere in xpō persecutionē patiunt. Cū sustinentib; persecutionē vel quolibet aduersa necessaria est patientia. ne pmiū pda glorie eterne. Cū richardus de sancto victore. Multi patiunt alij ppter persecutōes s; alij ppter culpā alij ppter iusticiā boni. latro suspendit ppter culpam iustus non ppter iusticiā. Sed diceret aliquis nemo ppter mō ppter persecutionē attingere beatitudinē. q; nunc in pace cōsistunt oīa et sancta eccia fere de nulla prepatit aduersa. Et ego dico q; vbiq; persecutiones sunt q; quotidie in penetralib; scē eccie psequit. cayn abel. ysaac hel ysaac. esau iacob. i. impius iustus. et si quis persecutionem non patit ab extraneis tñ patit a falsis fratribus. omnes em qui pie viuere volūt in xpō persecutionem patiuntur. q; igit non cessant persecutiones. patientia nobis necessaria est. vt repromissiones ppter mī reportemus. De aut his qui pducunt patientiam. q; perdunt patientie coronam. nō ergo murmuremus. si in paucis veremur. q; in multis bene disponemur. igit per paupertatem spūs attingit ad regnū celoz. p mansuetudine siue lenitatē ad terrā vincentium. p lucrum ad verā solationem p iusticie firmitatem et esuriem ad superne iocunditatis sacietatem per miscotam temporā

liter factam ad misericordiam eternā
per cordis mundiciā ad deivisionem
per pacem ad dei filiatōez. per pñtem
persecutōnem ad eternā celestis regni
tranquillitatē. Beati ergo qui persecu
tionem patiunt ppter iusticiam qm ip
sorū est regnūz celoz. hxc richar. de scō
victo. Un octo sunt beatitudines quā
tūm ad essentiā vt supradictūz est. sed
tm̄ septem quantū ad distinctōez gra
dū. qm̄ supra pacē non est virtus alia
Dicit etiā beatus aug. Pax est finis ⁊
psummario omniū virtutūz. Octava
etiam redire dō ad caput duobus mo
dis. Primo qz idem premiū sibi pro
mittit qd prime beatitudini. s. regnūz
celoz. Scōdo qz om̄ nes pbat ab vlti
ma vsqz ad primam vtz vere sint. Un
de dicit beatus grego. Qualis vnusqz
qz apud se lateat illata stumelia pbat
Et notandū q habitus virtu
tum cardinaliūz principaliter dispo
nunt ad exercitium vite actiue. Habi
tus vero donoz disponunt maxime ad
actus vite ptemplatiue. habitus autē
beatitudinū disponunt ad pfectōnem
vtriusqz. Ex his igit colligere possu
mus q beatitudines habent efficaciaz
ad mundandū ⁊ purgandū cor hōis.
vt eo pfectius ad premia beatis repro
missa valeat peruenire. Sed ⁊ hoc pfi
terandū q beatitudines pgruunt ope
rationibz septiformis gte spūs sancti.
Qd affirmat beatus aug. sic dicens.
His enim septē gradibz pgruit septi
formis operatio spūs sancti. quam ysa
ias describit. sed ille a summo. hic ab
ymo. qz ibi docet filius dei ad yma de
scensus. hic homo de ymis ad fimi
litudinē dei ascensus In his prima
est timor qui pgruit humilibz. de qui
bus dō. beati pauperes spūs. i. non alta
sapientes sed timētes. Secunda pie
tas que puenit mitibus. qui enim pie

querit deus honorat. non reprehendit
non resistit. quod est mite fieri Tercia
est scientia que puenit lugentibus qui
didicerūt quibz malis nūc vincti sint.
que quasi bona petierunt. Quarta est
fortitudo que puenit esurientibz ⁊ sit
entibz. qz desiderantes gaudium de ve
ris bonis laborant fortiter a terrenis
cupientes auerti. Quinta est psilium.
quod puenit misericordi bz. qz vnicuz
remediū est de rāris malis erui dimit
tere alijs ⁊ dare. Sexta est intellectus.
que puenit mundis corde qui purgato
oculo possunt videre qd oculus nō vi
dit. ⁊c. Septima est sapia que puenit
pacificis in quibz nullus motus est re
bellis sed obtemperat se spūs sancto. hxc
aug. Et hxc de beatitudinibz.

Filius.

Habita iam informatōne de beati
tudinibz. nunc de septem sacra
mentis ⁊ maxime de sacramento euca
ristie cupio ⁊ desidero a te o patet edo
ceri.

Ca. XXIII. Pater

Sire debes qd
facta noue legis sunt. vii. sm
diuersitatē hōim in eccia exñitiū. Pri
mū est intrantiū. s. baptisumus. secun
dum pugnantiū. s. pfirmatio. tercium
vires relamentiū vt eucaristia. quartū
resurgentium vt penitentia. quintū ex
euntiū vt extrema vnctio. sextum mi
nistriantiū vt ordo. septimū nouos mi
lites introducentiū vt matrimonium.
Hec sacramenta legis gratie xpus in
stituit tanqz noue legis latoz. In qvo
cauit ad p̄mia. dedit pcepta. institu
it facta. xps em̄ est verbū patris Et cū
ipse sit summe virtutis. summe verita
tis ⁊ summe bonitatis. rōe bonitatis
pmisit premia beatificantia. rōe veri
tatis dedit pcepta dirigentia. ratōe
J. iij.

Lib. III.

Dist. I. Ca. XXIII.

virtutis instituit sacramenta adiuuan-
tia. ut sic p[er] facta reparet[ur] et p[er] implenda
p[re]cepta pueniat ad p[ri]ma Instituit aut[em]
x[ristus] facta in v[er]bis et elem[en]tis ut ait au-
gust. Accedit inquit v[er]bu[m] ad elem[en]tu[m]
et sic factu[m] Sacramentu[m] v[er]bo ut ait id[em]
aug. Est inuisibilis gratie visibilis for-
ma. Et notandu[m] q[uo]d effectus factor[um] no-
ue legis est multiplex. Primo a p[ec]c[ati]o
mundat. sc[ilicet] in bono p[er]firmat. tercio
corpi mistico incorpant. quarto iustifi-
cant. quinto ad futura vit[ae] p[re]parant.
sexto erudiendo illuminat. septimo a
malo p[er]seruat. ista patet in sacram[en]tis
p[er] ordinem. nam p[ri]mu[m] op[er]at[ur] baptis-
mus secundu[m] p[er]firmatio. terciu[m] eucharistia
quartum penitentia. quintus extrema
unctio. sextu[m] ordo. septimu[m] matrimo-
nium. Considerandu[m] eti[am] q[uo]d hec sacra-
menta disponunt ad septem v[er]tutes ha-
bendas. et ordinant[ur] p[ro]p[ter] triplicem cul-
pam. et p[ro]p[ter] quadruplicem penam. De
hoc thomas de aq[ui]no sic d[icitur]. Numerus
sacram[en]tor[um] p[ro]p[ter] accipi p[er] quandam adap-
tationem ad v[er]tutes et ad defectus culpa-
rum et penalitatu[m]. Sic q[uo]d fidei respon-
deat baptis-
mus. et ordinat[ur] p[ro]p[ter] culpam
originalē. Spei extrema unctio. et or-
dinat[ur] p[ro]p[ter] culpam venialem Caritati
eucharistia et ordinat[ur] p[ro]p[ter] malicie pe-
nalitatez. Prudentie ordo. et ordinat[ur]
p[ro]p[ter] ignorantiam. Iusticie p[ri]ma et or-
dinat[ur] p[ro]p[ter] peccatu[m] mortale. Temperan-
tie matrimoniu[m] et ordinat[ur] p[ro]p[ter] cupis-
cetiā Fortitudinis p[er]firmatio. et ordina-
tur p[ro]p[ter] infirmitatē. hec thomas Sed
et hoc notandu[m] q[uo]d introitus ad regnu[m]
celor[um] clausus fuit p[ro]p[ter] p[re]varicatōez
p[ri]mi ho[m]inis. sed p[er] x[risti] passionē celum
iterum fuit reuerat[ur]. nūc vero p[er]m
originale vel actuale multis manet
clausum et ideo sacramenta sunt neces-
saria et clau[es] ecclesie. per que tollunt
peccata. que impediunt introitu[m] regni

celestis. Quod affirmat thomas de aq[ui]no
sic dicens. R[espondeo]. Sciendum
q[uo]d ostium celi quantum est de se semp[er]
est apertum. sed alicui clausum dicit[ur]
p[ro]p[ter] impedimentum intrandi. quod
in ipso est. impedimentum aut[em] totius
hūane nature ex peccato p[ri]mi homi-
nis p[er]secutum p[er] passionem secundi ho-
minis amotum est. Et ideo iohannes
post passionē vidit in celo hostiu[m] aper-
tum sed adhuc quotidie alicui manet
clausum p[ro]p[ter] peccatum originale q[uo]d
p[ro]trahit vel actuale q[uo]d p[er]mittit et p[ro]p[ter]
hoc indigemus sacramentis et clauib[us]
ecclesie. hec thomas. Unde sciendum
q[uo]d septem ecclesie sacramenta septem
remedia sunt. per que homo quodam
modo creaturā regenerat fouet et nu-
trit. inter que tamen quodam excellē-
tiori modo diuini amoris radius ac
celestis gratie quidam fluuius deuot[us]
tas animas feliciter incendens et sua-
uiter inebrians de sacramento eucha-
ristie noscitur peculiariter emanare.
nam inter omnia indicia amoris nihil
est quod a deo totum sibi rapiat animu[m]
diligentis sicut dilecti desiderata p[re]s[en]-
tia. que ceteris o[mn]ib[us] antefertur. Unde
eucharistia est sacramentum caritatis
tā diuine q[uam] nostre q[uia] deus in hoc sacro
magne dilectionis noue signu[m] ostēdit
et nostre dilectionis affectum p[er] idem
sacramentu[m] spūaliter et specialiter er-
ga se inflammauit. Et notandu[m] super
o[mn]ia ac p[re]supponendu[m] est certissime vera-
citer et sine omni dubitatione q[uo]d in hoc
sacram[en]to p[re]s[en]t[ur] v[er]u[m] corpus x[risti] deus et ho-
mo cū corpore et a[n]i[m]a in carne et sanguine
sicut tunc p[re]s[en]t[ur] ex v[er]o uirgine et in
cruce p[er]p[et]uit ac sedet ad dexterā p[at]ris.
hoc affirmat beatus aug[ustinus]. sic dicens.
Hoc accipite in pane quod p[er]pendit
in cruce. Et hoc accipite i[n] calice quod
effusum est de christi latere. in ipsa

carne hic ambulauit. et ipse carnes ad manducandum nobis ad salutem dedit. Idem sentit beatus ambrosius. sic dicens. Panem istum quem sumimus in misterio utique illum intelligo qui manu sancti spiritus formatus est in utero virginis et igne passionis decoctus in ara crucis. panis enim angelorum factus est cibus hominum. Dicit etiam de hoc damascenus. quod in altari videtur species est panis et vini. quod autem sub specie illa credimus verum esse corpus et sanguis christi quod in ara penditur et quod fluxit de latere filii hominis. hoc damascenus.

S Considerandum etiam quod sub specie panis est corpus christi per peruerisionem et sanguis per connexionem et a se per coniunctionem. et deitas per unionem. Ista enim quatuor non possunt diuidi nec ab inuicem separari. Eodem modo dicendum est de sanguine. et sub utraque specie christi totus continetur. Unde thomas de aquino. Per consecrationem panis ibi est corpus christi ex vi sacramenti et sanguis ex reali concommunionem. sed postmodum per vini consecrationem fit ibi e converso sanguis ex vi sacramenti. corpus autem christi ex reali concommunionem. ita quod totus christus est sub utraque specie. hoc thomas. propter inseparabilitatem sanguinis a glorioso corpore christi secundum albertum. **S** Sed et hoc notandum quod conuenit deo esse ubique simpliciter et proprie. Creature vero non potest esse in uno loco tantum. Corpus christi medio se habet. Cum enim sit creatura non debet coequari creatori in eo quod sit ubique. cum vero sit unitum diuinitati debet in hoc excellere alia corpora. ut simul et semel in locis pluribus possit esse. scilicet sub isto sacramento. Unde quilibet fidelis et maxime qui est religiosus cum ad reuerendum altare accedit faciat dei tui corpus et sanguinem fidei oculis respice sic ut certissime et sine omni hesitatione toto corde credas et ore profitearis. scilicet quod illa hostia consecrata sit verus dei filius

us ex virgine natus. qui mortuus est et resurrexit in deum uiuorum et mortuorum. ut sis de numero illorum qui sunt veri iudei non in lege sed spiritu. non secundum carnem sed secundum promissionem. indurus professione cordis et oris sicut vestimento. ut omnia interiora tua eum esse deum profiteantur. Deinde cum reuerentia debita et honore precipuo occurrere deo tuo et deuotione quamdam humiliter imitare quod tantus dominus ad tantillum seruum. et tanta maiestas ad misere vermiculum et ad vilem peccatorem dignatur venire et dic cum metu et reuerentia. Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. sed per infusum de tanta pietate tua et clementia accedo infirmus ad medicum vite. sitiens ad fontes misericordie. egenus ad deum celi et terre. ovis ad pastorem. figmentum ad suum factorem. creatura ad suum creatorem. desolatus ad piuum consolatorem et liberatorem. Hostia ardentissimo desiderio manu cordis haustu interiori tantam preclaram christi suscipe corpus eius spiritum dulcissimum quod plurimum delectatus. Et autem tam excellentes bonorum virtutum sacramentum corporis christi unusquisque sacerdos in salutem anime et corporis sui offerre et suscipere valeat necesse est ut ad sumendum illud per contritionem et cordis deuotionem se prepararet et aperiret. Unde dicit hugo. Triplex est genus sacrificii. Unum deum corporis. alter per contritionem cordis. tertium mortificationem carnis. Oportet precedere sacrificium humilitatis in mente. et afflictionis in carne. ut habeat deuotionem in deum corporis consecratione. hoc hugo. Vultum namque vestis hanc salutaris hostia ad delenda peccata si fuerit cum cordis contritione vel lacrimarum effusione oblata. Unde beatus gregorius. Singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lacrimis et benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur. quod is qui in se resurgens

a mortuis iam non mori. adhuc per hanc in suo misterio p nobis iter parit. nā quotiens ei hostiam sue passionis offerimus. totiens nobis ad absolutiōem nāz passionē illius repamus lavare g lacrimis maculas pctōz. elemosinis tergite. sacris hostijs expiate. **Hec gre.** Debet g quilibet sacerdos in quocūq gradu vel religione existat cū timore et reuerentia ad tm misterium huius sacramenti celebrandū et sumē dū accedere. ut p hoc salutē psequi valeat aīe sue. Ad qd horat beatus aug. sic dicens. **Animaduertite vos sacerdotes cū quanta puritate timore et reuerentia debeat accedere ad illud sacrificium. ad qd xps accessurus pati volens sanguinem sudauit. in quo sacrificio ipse sacerdos est et sacrificiū mirabiliter et ineffabiliter.** **hec aug.** Et notandum q potestas sacerdotū et dignitas valde excellens est. nā fm beatorū bern. Credimus q nō est potestas potius deum sicut potestas vīa. **O vos sacerdotes a deo vobis pcessa est.** **O inquit veneranda sacerdotū dignitas intra quorū manus velut in vtero marie dei filius incarnat qd p vos parit et filius et spūs sanctus mirabiliter operat.** **Super hoc itaq insigni privilegio vestro super celū. terra mirat. horret infernus. contremiscit diabolus. veref homo. venerat angelica creatura. q vno eodēq momento deus ipse qui pfidet in celo in manib vīis est in sacrificio.** **O venerabiliū sanctitudo manū.** **O felix exercitiū.** **O vere mūdi gaudium. vbi yma summis pūgunt. cū xps tractat xpm. s. sacerdos dei filium cuius delicie sunt esse cū filiis hoīm.** **hec bern.** Ex quib colligit quantā dignitatē deus prulerit sacerdotib. quā etiāz tangit idem beatus bern. sic dicens. **O quam tam dignitatē prulit deus sacerdotib**

quanta est progatiua sacerdotalis ordinis. prulit em eos regib oīb et pīcipib terre prulit ordinē hunc sacerdotale oīb hoīb. imo ut alius loquar prtulit eū angelis archangelis thronis dñationib oībusq angelicis ordinib. **hec bern.** Nec mirum q sacerdos cū sit homo et creatura creatorē suū quodāmo creat. qñ officium misse pagit et celebrat. **Un idē dī ille qui creauit me dedit mibi creare se. qui creauit me sine me creat mediante me.** **hec bern.** Cum igit tam magne dignitatis et excellētie sit ordo sacerdotalis si ipz ordinē sacerdotes officiū misse sacrosanctum celebrando mō debito et congruo executi fuerit. Sic viceversa magni criminis est et dedecoris si quod ab sit sacerdos indigne tractat corpus nostrī saluatoris. **Quod clariū tangit beatus bern. sic dicens.** **O sacerdos ostuum quotidie efficitur sepulcrum xpi quō ergo ex ore tuo egredī falsitas. p quod ingredī veritas. quomodo oculi tui respiciunt vanitatem. qui respiciunt veritatem. quare manus tue ad illicita extendunt. que tenent tenentē oīa. quomodo te ingurgitas ebrietate qui semp plenus esse debes sobrietate.** **hec bern.** Sed quod peius est sunt pcholor nōnulli sacerdotes. qui postposito timore se tradunt incontinētie et luxurie. et tamen psumunt ad xpi mensam accedere eiusq sanctū corpus pollutis manib tractare ac immūdo funere. **Audiant hī quid de eis narrat beatus aug. sic dicēs.** **Si sacerdotib vā fuerit incontinētie et libidinis iuxta filiū dñi statuet in altari ydolū veneris. et cū pfert verba canonis os eius plenus est amaritudine et dolo et quis oret cum labijs. tamen expuit in faciem saluatoris et cum presumit sumere dñicū corp? i os pollutū melius ei eēt**

et minus peccaret si illud proijceret in
lucum. hxc aug. Et beatus bern. de eodē
fic ait. Turpissimū est manus deo di-
catas et sacro crismate consecratus putē
dis ingerere mulier et post hoc corpus
dñi sanctissimū eū tangere. Quid
temerariū. Quid nebandū est pollutis
manibz filiū tractare virginis. et immū
dis osculari labijs et ore sordido sume-
re. Que mēs nō rapit ad excessum. q̄s
oculus nō erubescit. cuius auditus nō
reueret. vbi mundi salus p̄fici in ster-
quilinū. in os videlicet indigne sumen-
tis. Tales sacerdotes indigne corpus
dñi tractantes et sumentes magis deli-
quunt q̄ hi qui eū crucifixerunt in ter-
ris. q̄ illi semel eū crucifixerunt. Illi
vero quantū in eis est quotidie crucifi-
gunt. Unde itē beatus aug. in p̄sona
dñi dicit. Peccator tu sacerdos indi-
gne tu me amplius affligere noli pec-
catis tuis. plus enim me ledit vulnus
peccati tui q̄ vulnus lateris mei. X
Item idē. Magis delinquunt qui iaz
regnantē in celis premunt. s. indig-
ne tractantes et sumentes corpus xpi.
q̄ qui crucifixerunt eū ambulantes in
terris. nō quasi crucifixoies. sed qua-
si tanti sacramenti indigni p̄fectores.
et presumptuosi p̄ceptores. q̄ illi se-
mel crucifixerunt. isti vero quātum in
eis est eū quotidie crucifigūt indigne
tractantes et sumentes. Et beatus am-
bro. Qui indigne sumunt corpus xpi
idem est ac si interficiant. hxc ambros.
Non solū aut qui in sacris ordinibus
sunt p̄stituti. v̄ etiam oēs fideles dñi
magnam diligentia et studiū adhibere
ne vñq̄ indigne et maxime i peccatis
mortalibz accedant ad sacrosanctū xpi
corporis sacm. q̄ tales per h̄mōi in-
dignā sumptōem totā trinitatē inhō-
rant. Vñ beatus amb. Hoc pollutus
oīs in cor accipiat q̄ nō solū corpus

xpi impie lacerat. sed totam trinitatē
coadunatā corpi atrociter inhonorat.
Et v̄ d̄r beatus bern. De hōi illi cui p̄-
ter p̄ctā sua salus mundi iudicium est.
cui vita mors est. cui absolutio damna-
tio est. cui ḡta ira est. cui calix p̄piciari-
onis vas est indignatōis. hxc ber. Nā
qui indigne corpus et sanguinē sump-
serit iudiciū sibi māducat et bibit. Vñ
cassia. Qui carnalibz oblectatus quo-
tidie voluptatibz fuerit et dulcedie. ip-
sumq̄ cibū sumpserit scē eucaristie in
damnatōem sibi et iudiciū sumit pena-
litaris eterne. nec mir. q̄ v̄ d̄r beatus
aug. Cristū p̄culcat qui libere peccat. et
qui eum absq̄ timore indigne p̄cipit.
Talis aut homo put dicit hilarius de-
um ad vindictā p̄citāt. sanctosa se fu-
gat. hostē suū letificat. suam vitā ab-
breuiat. corpus xpi indigne lacerat et
manducat. hxc hila. Non solū aut hxc
mala sed etiā alia q̄ plurima indigne
accedēs ad sacm corporis xpi incurrūt.
Indigna namq̄ cōto hōem peccatis
illaqueat. damnatōem prepat. p̄m
scandalizat. mentē excecāt. temptatō-
ni subiugat. deū irritat. vitā tempalez
breuiat. gratuitis et eternis bonis spo-
liat. De his d̄r per singula in ps Fiat
mensa eoz coram ipsis in laqueis. ec-
ce p̄mū. et in retributiones. ecce se-
cundum. et in scandalum. ecce terciū
Obscurent oculi eoz ne videant. ecce
quartum. et dorsum eoz semp incurua
ecce quintum. Effunde super eos irā
tuā. ecce sextum. Fiat habitatio eoz
deserta. ecce septimū. Et in tabernacu-
lis eoz non sit qui inhabitet. ecce octa-
uū Cum ergo tot mala indigne tractā-
tes vel sumentes corpus dñi incurrūt.
necesse est s̄m ap̄lm v̄ unusquisq̄ se p̄-
bet et examinet qualiter ad illud terri-
ficum sacrificium digne accedat.

Filius.

Aditio igitur piculo indigine tra-
stantium ac percipientium corpus
dominicum. nunc de fructu et utilitate qua
assequuntur hi qui in statu gratie illud
sacrosanctum corpus christi percipiant cu-
pio informari.

Ca. .XXIII.

Hoc precipue sci

re debes quod anima nullam salutem
assequi poterit sine huius salutaris cib-
i christi corporis viz digna sumptione.
Teste remigio qui dicit nulla est nobis
salus corporis et anime absque carnis et
sanguinis susceptioe. in hoc enim sacra-
mento ut dicit richardus de sancto victore.
tota salus consistit fidelis anime. quod omnem
gratiam quam habet homo. mediante christi sa-
cramento illi tribuit. Unde beda dicit. De
donum celestis gratie sancta eucharistia
tribuit mediante. Unde notandum quod
dominus noster declarare volens magnam
caritatem quam erga nos habet non solum
ad videndum sed etiam ad palpandum et
comedendum seipsum nobis tribuit. Unde
crisostomus. Hoc fecit christus docens nos ad
maius amicitie sedus suamque carita-
tem declarans erga nos. prestans se non
solum videri desiderantibus sed et pal-
pari comedere et amplecti. hec crisostomus.
Tractare autem et manducare corpus christi
est vitam eternam habere. Unde ipse do-
minus dicit panis quem ego dabo. caro
mea est per mundum vita. Et bene dicit vita.
sicut enim vita naturalis est in membris
eo quod vivunt capita a quo recipiunt in-
fluentiam sensus et motus. sic in fidelibus
qui sunt membra christi vita spiritualis con-
servatur eo quod vivunt capiti christo per hoc
amoris sacramentum. Bene autem dicit
mundi quod alia sacramenta solum perficiunt
ipsi recipienti. solus enim baptizatus re-
cipit gratiam baptismalem et non alij. Sa-
cramentum autem eucharistie non solum

perficit sacerdoti sumenti sed etiam toti
ecclesie etiam illis qui sunt in purga-
torio. Et ratio est quod eucharistia non est
tamen sacramentum sed et ecclesie sacrificium
in quantum continet christum passum. Et ideo
dum offertur ab ipso sacerdote perficitur omnibus
christi fidelibus. si autem sumatur alio modo sicut
cur a layco tunc solum perficitur sumenti. quod
officium eius est non offerre sacrificium
sed tamen sumere sacramentum. Sequitur
Qui manducat meam carnem et bibit
meum sanguinem habet vitam eternam. scilicet
post hanc vitam. aut potest dici habet vitam
eternam etiam in presenti. sicut enim cibus
corporalis non solum nutrit et conservat
vitam. sed deducit etiam ad perfectam quam
vivat sicut sacramento producit homi-
nem ad gratie consummationem que est glo-
ria eterna. Et hoc est quod dicitur Qui man-
ducat meam carnem non tamen sacramen-
taliter sed etiam spiritualiter percipiens ef-
fectum sacramenti habet vitam eternam
quod habet deus inhabitantem qui est vi-
ta eterna. Ad hoc etiam in presenti vita par-
vulis est hec mensa cum in illa sumatur hec
eucharistia. que quidem liberat a ma-
lo ac conservat in bono. delevit vermalia
cavet mortalia. huius etiam virtute sa-
cramenti omnes virtutes augentur.
et omnium gratiarum fructus exuberant. **B**
Ubi sciendum quod eucharistia sacramen-
tum est unionis quod per eius susceptionem
omnes efficiuntur unum in christo. Et ideo
bene spiritualis manducatio vocatur communio
per ipsam namque sanctam communionem
quasi membra incorporamur christo Unde
dicit damascenus. Propterea communio
dicitur et est vere quod communicamus et uni-
mur ad invicem per ipsam christo. et percipi-
mus carnem et veritatem quod ex uno pane
assumimus omnes unum corpus et unus
sanguinem et membra generamur in-
corporati christo. hec damascenus. Unde primus
et principalis eius effectus eius iam

vnitū corpori cristi mystico p caritatē
magis vnire. magis at vnire est tripli
citer. quia aut quis vnitur maiori vin
culoyt ille magis qui habet maiore ca
ritatem aut qz eodē vinculo vnif stric
tius vt ille qui scōz eundē habitū ser
uencius amat aut qz eodē firmitus vt
ille qui in eodē habitu est magis ra
dicatus. Dicif ergo hoc sacramentū
magis vnire qz digne accedētem red
dit seruenciozem. Et ex hoc q reddit
caritatem magis ignitam. adiuvat ad
psumēdum peccati venialis rubiginē.
Et ex hoc q magis firmat adiuvat ad
vitādū omnia scelera et recte adiutori
um vnusqz valet ad augmentū virtu
tum et maxime caritatis. seruo et ca
ritatis. quottidie minuit pœmialia.
ideo oportet p hūc cibū restaurari p
ditū. hēc etiam esca spiritalis i illis
qui salubriter percipiūt eā et sensum
munit ab illicitis et in grauioribz pec
catis custodit omnino a consensu. Cū
cū aliquis rarius solito vel mirius sen
tit motus vicioz grācias agat huic sa
cramento. qz hoc opaf in ipso. E
De hoc bea. ber. sic dicit. Duo sacram
tum corporis dñi opaf in nobis. vru
delicet sensum munit. et in grauiori
oribz peccatis tollat oīno p̄sensu. v
bi grātia. Si quis nostrū nō tam cre
bros vt solebat nec tam acres sustinet
iracūdie motus inuidie luxurie ac ce
teroz vicioz. grācias agat corpi et san
guini dñi nostri. qm virtus sacramēti
opaf in eo. hēc ber. Naz post h? cibi sa
luberrimi perceptōnem fit homo mā
suetior ad correptōz. potencior ad la
borē. seruencior ad deuotionē. ac deu
tior ad ceterarū virtutū opacōz. effec
tū aut virtutē h? sacrosancti sacram
ti sic dicit beatus Ber. Corpus cristi ē
pgrinantibz diēta. egrotis medicina
debiles pfortat. valentes delectat. lāg

uores sanat. sanitatē pseruat. fit homo
mansuetior ad correptōz. potē cior ad
laborem. ardentior ad amorem. saga
tior ad cautelam. ad obediētiā promi
or. ad grāciā actōz deuotior. hēc ber.
Igitur accedamus ad hūc spūalē ci
bū qui est panis vite et cor hominis in
oī bono pfirmat et remissionē peccato
rū pstat De quo yfido. ait. hic cib? nō
corpus ipīguat s; cor hoīs cōfirmat.
hic est panis vite qui ergo vitā mādu
cat. mori nō pōt. accedite igit ad eū
et saturemī qz pās est accedite ad eū
et illuminamī qz lux ē. accedite ad eū
vt liberemini. qz vbi spūs dñi vbi liber
tas. accedite ad eū vt absolvamī quia
remissio peccatorum est. hēc yfidorus
Et sciendū q sicut filius recipit vitā
a patre sic qui vnitur cristo p corpis
illius pceptōnem habet vitā a cristo
sed differenter De qua differētia tho
mas super iohāne sic ait. Filius p̄p
vnitatem quā habet a patre recipit vi
tam a patre. ergo qui vnitur xpō habz
vitā a cristo sed differenter. nā fili?
habet p̄prium qz sic est a patre q tam
recipit totā plenitudinē diuine na
ture intm q quicquid est naturale pa
tri sit etiaz naturale filio. Creatura ve
ro accipit aliquā pfectōz et vitā pri
cularem. idest participatā nō autē es
sentialē qd ipm est vita in quolibet
aut genere rez qd est p essenciā est cau
sa eoz que sunt per participatōz sicut
ignis est causa oīm ignitoz. Qd igit
per essentiam est vita. causa est et prin
cipiū oīs vite. Sicut igit pater p̄ia
causa est vite viuenciū. ita et filius. q
autem dicit. Sicut misit me viuēs pa
ter loquitur d processione sua a patre
cum vero dicit Qui manducat me et
ipē viuet ppter me. loquit de p̄cipari
one corporis et sanguinis sui q nos effi
cimur meliores hēc Thomas. D

Considerandum est etiam ut ait Hugo
 qd sapia increata videt xpus ihesus do-
 minus noster qui sem ppossibilia ma-
 nifestat voluit ostendere quo ipa aniaru
 cibus et refectio est. Et ppter ea carnes
 assumpra nobis in eduliu pposuit i sa-
 cramento ut p cibum carnis ad gustum in-
 vitaret diuinitatis. Ixc hugo. Igitur
 ihesus xpus in sacramento verus cibus
 e. et vere gustabilis. ut p gustum corporis
 eius pueniat ad gustum diuinitatis ei?
 q? ipa est via scdm humanitate ad ei?
 diuinitate. Summe aut necessarius est
 ad hoc ut ad gustum intime diuinitatis
 pringatur p corpus cristi in sacramen-
 to. qd sensus corporalis aliquo sensibili
 signo determiuet et foueat. et intellec-
 tus lumine supnaturali fidei pfortetur
 et voluntas caritate inflamet. et sic
 per manducatores corporis cristi spuales
 ad gustum abscondite diuinitatis prin-
 gatur. Unde dñs dicit. Ego sum hostium
 videt sensui corporali p signa sensibilia
 monstratum. Ego sum hostium intellectui
 p fidem recte referatum. Ego sum hosti-
 um voluntati p caritatem feruida ap-
 puz gustatum et inhabitatum. Ego inquit
 dñs sum hostium scz sensui corporali p sig-
 na sensibilia monstratum in sacramen-
 to scz p sensibiles spēs sacramentales
 panis et vini. *U*nde dicit Hugo
 Ne humana infirmitas contactum car-
 nis in sumptione horreret ideo sub co-
 sucti edulij spēm illam velauit in sum-
 ptoe corporis et sanguinis xpi ex diuini-
 tate xpi et ecia intellectus credendo et
 affectus diligendo determiante dirigere-
 tur ad cibum quem pater signauit sub
 speciebus panis et vini. que eciam signat
 perfectos esse et sic sumendam pposuit
 ut sensus in vino foueret et fides in al-
 tero edificaretur. refouentur em sen-
 sus in vino duz solita tantum et pfecta
 perceperit. Edificat aut fides in alte-

ro. dum in eo qd videt quale sit illud
 quod non videt agnoscit. Ixc hugo.
 ¶ Ego sum hostium intellectui per fi-
 dem pfectam referatum. vñ crisostomus.
 in tractatu d simbolo sic dicit. Fides
 est lumen anime. ostium vite fundamētum
 vite eterne. Et ysaie septio pñ vñaz
 transtatōz dicit. Nisi credideritis non in-
 telligeritis. Ergo p fidem intratur ad
 veritatis cognitionem. Et augustinus sup io-
 hanē dicit. Noli intelligere ut credas
 sed crede ut intelligas. Intellectus ei
 est merces fidei. Fides mñ det te ut in-
 tellectus repleat te. Ixc Aug. Intellec-
 tus em humanus sine radio fidei cir-
 ca diuina qñ cecus est. Qñ impossibile
 ut intellectus intelligat corpus xpi ut
 existit sub speciebus sacramentalibus nisi lu-
 mine supnaturali certissime fidei illu-
 minet et dirigat. alias non videbit ri-
 uulos fidei butiri et mellis. Ait iob
 qd exponens bea. gregori. mora. dicit
 Butir nascit ex carne et signat xpi hu-
 manitate. Vel vero descendit ex aere
 siue roze et significat xpi diuinitatem.
 Ex his duobus fluunt riuuli preplatōis
 humanitatis et preplatōis diuinita-
 tis quos solū fideles in tanta plenu-
 dine qñq picipiūt ut videant qd dice-
 re nō valeant. attingit em fides in acces-
 sa. ait Bern sup cantica qz p fidē in-
 tellectus illuminatus et pfortatus attingit
 hanc veritatem indubitanter qd xps
 vere est in sacramento et deitas vere in
 xpo. Qñ huius sacramēti misterium
 nō nūq dā agnoscitur quorūdam deuoti-
 tis cordibus et si nō sp tñ qñq ex spēali
 gratia. ut quodāmodo ineffabiliter p-
 cipiant veritatem huius sacramēti per
 gratiā eis infusam. p quā cognoscit
 qd huius ineffabilis sacramēti verissi-
 mā existentia et presentia ut p tunc fi-
 des quodāmodo actualiter cessare vide-
 atur et res putet transisse in verā pfect-

tamq̃ p̃gnitōz. In hac aut̃ felici hora
cū talis mirifica p̃gnitō cor possederit
homo deuotus in magnā p̃punctiōz ⁊
deuotionē rapit. Nā si peccator aliqui
fuit p̃ suis excessibz in lacrimas resolu-
it. q̃z suū iudicē ⁊ qui iudicat viuos
⁊ mortuos principaliter in hoc sacra-
mento adesse sentit. Si vero aliquis
minus excessit vel ea que p̃misit per lō-
gaz penitentiā sufficienter deterfit ac-
cepta fiducia de speremē ⁊ de introitu
celestis patrie in magnā anī exultatō-
nem ⁊ feruidā deuotionē cordis exur-
git ⁊ inardescit. q̃z illū in hoc sacramē-
to adesse p̃gnoscat. qui vitā ⁊ gloriā
eternā suis dilectoribz post hāc vitā
dare p̃suevit. Et quanto quis corde et
corpore mundior fuerit ⁊ in religiosa
vita p̃fectior tanto habundācius huius
inimōi gratia p̃sueat. hoc tñ non scōz
p̃munē cursū fit cū oīm sciāz elemen-
ta ⁊ p̃cipia hęc excedat p̃gnitō. Nec
etiā ip̃is quidē carissimis hęc gratia
semper adest dō melius eis p̃ fidei p̃ci-
pia p̃vidente sed solū interdū con-
vis anīe ad sup̃na rapit ⁊ ad celestia
mysteria p̃gnosceda eleuat. put tunc
diuina gratia hęc ṽl his similia digna-
tur mōstrare. que reuelat occulta ⁊ ad-
inuisibilia ⁊ archana secretorū dei ex-
tollit. a quibz tñ cū auulsus fuerit rur-
sus redit ad p̃suea fidei sacramenta
seu magis documēta peccatorz pene ig-
narus. Irē sequit̃ ego sum hostiū vo-
luntati p̃ caritatē feruidā aprū gusta-
tū ⁊ inhabitatū. q̃z qui manducat car-
nē meā ⁊ bibit sanguinē meum in me
manet ⁊ ego in eo. hęc aut̃ manducatō
fit sp̃ualiter. māducare itaq̃ sp̃ualit̃
est attingere ad rem huius sacramēti
¶ Res aut̃ huius sacramenti ē du-
plex. q̃z vna cōtenta ⁊ significata ⁊ hęc
est x̃ps integer qui p̃tinet sub sp̃ibus
panis ⁊ vini. Alia est res significata et

non p̃tēta ⁊ hęc est corpus x̃pi mysticū
q̃d est ecclesia. Ille igit̃ manducat spi-
ritualiter qui x̃po p̃iungit p̃ fidē ⁊ ca-
ritatez. Fides aut̃ p̃tiet ad p̃gnitōz ca-
ritas ad refectōz. ideo etiā ṽnitur cor-
pori x̃pi mystico sc̃z eccle. Ex ista autē
manducatōe oritur attingentia sp̃ual̃
alias x̃po nō incorporatē. dū carnē
eius gustamus. De ista incorporatōe
bea. aug. sup̃ iohānē sic d̃r. Q̃ sacrū pi-
etatis. o signū ṽnitatis. o vinculū cari-
tatis. qui vult viuere accedat credat ī
corpore ṽt viuificet. Et hugo de san-
cro victore. sup̃ septimo āgelice l̃t̃ar-
chie sic d̃r q̃ ista manducatio d̃r ṽni-
ficatō est q̃z ṽnū secū efficit om̃es qui-
bus se p̃bet sumendum. Dicat igitur
manducans illud. Can. quito Come-
di fauū cū melle meo. Fauus sicut di-
cit origenes. Est cerā virginea cellul̃
distincta melle repletis igit̃ quid est a-
liud comedi fauum cū melle meo nisi
māducaui corpus virginee carnis d̃-
cissima diuinitate repletū. ⁊ sic p̃ gu-
stum humanitatis puenit ad gustum
diuinitatis. Vñ quisquis est religio-
sus ⁊ huius sacramenti saporem tibi
inexpertū experiri desideras. cura ani-
mā tuā prius abstrahere a negociis
secularibz a ṽichis ⁊ carnalitatibz. ṽt
eius sumptōz p̃cedat p̃funda p̃ritō ⁊
pura p̃fessio. Itemq̃ actualis deuotō
potius terrabat ad hoc sacramentum
q̃ indulta consuetudo. Ardētissimis
etiā affectōibz ac sanctissimis medita-
tōibz tanq̃ rosas rubescētibz ⁊ lilis al-
bescētibz hospiciolū cordis tui ad or-
nā ⁊ thalamū tanto sponso p̃ṽerā pa-
cem cordis p̃para. Et cū p̃sentē susce-
peris intra cordis brachia ip̃m reclia
per exclusionē om̃is terreni ⁊ carnal̃
amoris ⁊ inclusionē sponsi celestis ṽt
merearis ṽniri cū ip̃o ⁊ videre ⁊ gusta-
re q̃ suauis est d̃s. Felix qui hoc gu-
st.

flu interno percipere meruit. qui hoc per
verā experientia magis q̄ p̄ verba vel
scripta p̄gnouit. In hac felicivnitione
si p̄cessa fuerit desup ineffabilis pau-
satio raptica p̄tēplato ⁊ inusitata fru-
icio illius sūmi ⁊ vere p̄ntis boni. que
aiam sursum trahat ad purā p̄tēplari
onē dilecti paulisp̄ transmigrare faci-
at. gr̄cias referat homo bonarū oīni
largitōnū nec se verbis effūdāt. sed se-
cretū secrete teneat. ⁊ cū pfundo cor-
dis gemitu i hanc vocē erūpat ⁊ dicat
vere tu es deus absconditus. Et q̄ oculus
nō vidit nec auris audiuit nec in
cor hōis terrestris ascendit. nō solum
que deus electis suis in futuro refuat
sed nec ea que in hac vita suis amato-
ribus dare p̄suevit. **¶** Cū q̄ dig-
ne ad hoc sacramentū accedit ⁊ sumit
maximū ex hoc gaudiū in corde suo p-
cipit. Testat̄ hoc bea. bern. sic dicens.
Qui sanctā eucharistiā digne sumit.
nunq̄ maius gaudiū in tota vita sua
refrigeriū quoq̄ exp̄tus fuit. q̄ qd̄ in
sumptōe corp̄is ⁊ sanguinis xp̄i fides
liter degustavit. hec ber. Nec mirū q̄
p̄ dignā corp̄is xp̄i sumptōz mens de-
uota transmutat̄ in deū. ⁊ cor gr̄ciarū
fonte potat̄. Cū hylarius. Digne ac-
tute credis q̄ mens illa sancta tota in
deū salubriter transmutat̄ que digna
sancte eucharistie demonstrat̄. Item
fulgēci. Qui digne sc̄tāz eucharisti-
am miserit in cor suū. in ip̄o p̄culdu-
bio fontes gr̄arū fluent ⁊ resuet̄ in eter-
nū. Itez damascenus. Qui digne per-
esum corp̄is ⁊ sanguinis xp̄i incorpo-
ratus xp̄o fuerit vnus cū xp̄o incorrup-
tus ⁊ floridus p̄manebit in eternum.
¶ Notandū est etiā q̄ inter oīa do-
na nulla gr̄a ita valēter accēdit i amo-
rē dī. quēadmodū corp̄is xp̄i digna
susceptio. De hoc p̄quendā sic d̄r. Ho-
ra q̄ p̄re oībo alijs gr̄acijs xp̄i corp̄is

colcatō in nobis accendit caritatem.
Qui em̄ panē calidū de clibano iā ac-
ceptū comederit. cū pane vtiq̄ sume-
ret ⁊ calorē. Sic qui corpus xp̄i come-
dit in clibano cordis sui. in maxia ca-
ritate decoctū. in eadē comedit etiam
caritatē. Ignitus quippe amor dei lu-
scipit in corp̄e ei⁹ quo sumpto ⁊ nos
inardescimus ⁊ ip̄m semp̄ amplius
esurimus. hec ille. Nec vero esuriet
quanto maior fuerit tanto maiorē ca-
ritatē in hōie accēdit. ⁊ quanto quis
maiorē caritatē habuerit. tāto corp⁹
eius int̄mius ⁊ validius māducabit.
Testat̄ hoc anselmus qui sic d̄r Sacra-
mentum dñici corp̄is ille plus mādu-
cat. qui plus amat. ⁊ plus amādo rur-
sum ⁊ plus manducat ⁊ plus ⁊ plus a-
mat. licet huius amoris in hac vita si-
misi pignus quoddam accipiamus
plenitudinē eius in p̄miū in futuro se-
culo expectātes. hec anselmus. Quā-
uis em̄ p̄fectiviri cū magna habūdā-
cia gr̄atie hoc sumant sacramētū. nullo
tū est p̄patio gr̄atie ad eternā glori-
am in quā angelī ⁊ sanctorū an̄te deū
vident facie ad faciem. ⁊ d̄gustāt dul-
citer eterna xp̄i munera. De hoc bea.
Ber. in sermōe d̄ cena domini sic ait
Vibi apponit̄ veritas sed in sacramē-
to. angelus ex adipe frumenti sagina-
tur ⁊ nudo grano saturat̄. me oportet
interim quodā sacramenti cortice es-
se p̄tentū carnis fursure. palea littere
fidei velamine ⁊ hec talia sunt que gu-
stata afferūt mortē. si nō de p̄micijs
sp̄s quātulūcūq̄ accipiunt p̄dimen-
tū. qd̄ sit per donū intellectus. Dem-
q̄ absq̄ spū sacramentū ad iudiciū
sumit̄ q̄ caro nō prodest et littera oc-
cidit ⁊ fides sine op̄ib⁹ ociosa vlt̄ mor-
tua est. sed spiritu sanct⁹ est qui vivifi-
cat. vt vivamus in eis. Quanta libet
aut̄ habundancia sp̄s noster pingue

scat non tamē partī iocunditate sumi
tur cortex sacramenti ⁊ adeps frumē
ti fides ⁊ res memoria ⁊ p̄sentia eter
nitas ⁊ ipsius vultus ⁊ speculorū ymago
dei ⁊ forma serui. nempe in omnibus
fides est locuples. intellectus hō pau
per. hec Bern. **R** Sed ⁊ hoc con
siderandū q̄ sacra communio ⁊ p̄cep
tio huius salutaris sacramenti nō so
lum facit in dei amore feruentes sed
etiam reddit homines ad resistendum
temptamentis dyaboli fortiores quia
malignus spūs cū perspexerit hospici
um cordis vniuscuiusq̄ deuoti per ho
spitem fore occupatū. intelligit p̄pter
diuinā p̄senciā locū ad temptandum
sibi esse p̄clusū ⁊ iō quodā p̄cussus
timore p̄fusus abscedit. Vñ dicit ysi
dorus. Suscipe dominū ih̄sū tue mē
tis hospicio. cū autē aduersarius tuus
hospiciū tuū viderit occupatū celestis
fulgore p̄ncie intelligit temptamētis
suis interclusus esse p̄ cristū. hec ysi
dorus. Nā scōm q̄ dī Criso. Ut leo
nis flammā spiritūtes. sic ab illa men
sa discedi? terribiles effecti dyabolo.

Filius

Opio etiā hoc scire an scz hoc sa
cramentū debeat venialia. ⁊ utrū
possit homo accedere ad cōiōnē sanc
tam in venialibus peccatis

Capitulum XXV Pater

Sire debes qd
sacramentū corporis domini
ei maxime efficacie est. qz homo cū ac
cedit ad hoc sacramentum sumendo
illud deuote. peccata venialia si que
sunt delentur ⁊ in gratia dñi roborat
tur. Testat hoc bea. bern. qui sic ait.
In sacramento altaris peccatū venia
le delet. homo in gratia roborat. ani
ma celesti dulcedie inebriat. Et notā
dū q̄ x̄ps semel obtulit hostiā corporis

sui in cruce moriendo p nobis. Nūc
veroyt dī bea. Augu. Quotidie obla
tio iterat licet x̄ps semel sit passus. qz
quotidie peccanī? peccatis. sine q̄
bus mortalis infirmitas vivere nō p̄t
⁊ qz quotidie labim. quotidie x̄ps p
nobis mystice ymolat. Dedit etiā no
bis hoc salutis sacramētū ut quia nos
quotidie peccamus. ⁊ ille iā mori n̄
potest. per hoc sacramentū remissionē
peccatorū psequamur. Quotidie cōe
ditur ip̄e ⁊ bibi in veritate sed iteger
eruius manet. hec Aug. Dic ⁊ de eo
dem beatus Ambro. x̄ps semel vnam
obtulit hostiā corpus scz suū. ⁊ q̄ hoc
sacrificiū sepius a nobis repetit. idēz
quotidie causa est n̄e infirmitatis qz
quotidie peccamus. Si quocienscū
q̄ effundit sanguis cristi in remissioz
peccatorū effundit. debet illū semp acci
pere. ut semp mibi peccata dimittat
qui semper pecco. semp debet habere
medicinā. qui em̄ vulnus habet. medi
cinā requirit. vulnus est qz sub pecca
to sumus medicina est celeste ⁊ venera
bile sacramentū. hec ambro. **O**
Ubi etiā p̄siderandū q̄ res h? sacram
ti est caritas que excitat in hoc sacram
to p qd peccata venialia remittūt ma
ior em̄ est virtus caritatis cuius est hoc
sacramentū q̄ venialiū peccatorū. De
hoc thomas de aquino sic dicit. In sa
cramento cristi duo possunt p̄siderari
viciū ip̄m sacramentū ⁊ res sacramēti
et ex vtroq̄ apparet q̄ hoc sacramentū
habet virtutē ad remissionē venialiu
peccatorū. nam hoc sacramentū sumi
tur sub specie cibi nutrientis. nutritiū
tū autē cibi est necessariū corpori ad
restaurādū id quod quotidie tepdit
ex actiōe caloris natural. spiritualis
autem a nobis quotidie aliquod tep
ditur ex calore p̄cupiscentie p peccata
venialia. que diminuūt feruorez cari
R. iij.

tatis et ideo precepit huic sacramento. ut remittat peccata venialia. Unde ambrosius dicit quod iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianae infirmitatis. Res autem huius sacramenti est caritas non solum quantum ad habitum sed etiam quantum ad actum. qui excitatur in hoc sacramento. per quod venialia solvuntur. Unde manifestum est quod virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia. et si non contrariantur caritati quantum ad habitum contrariantur tamen ei quantum ad fervorem actus. qui excitatur in hoc sacramento. ratione cuius peccata venialia tolluntur. Maior est virtus caritatis. cuius est hoc sacramentum. quam venialium peccatorum. nam caritas tollit per suum actum peccata venialia que tamen non possunt totaliter impedire actum caritatis et eadem ratio de sacramento. hec tho. **¶** Utrum tamen aliquis accedere debeat ad hoc sacramentum in peccatis venialibus. Sciendum quod si quis in peccato veniali fuerit et habet gratiam communicandi aut missam celebrandi prius debet deo satisfacere per punctum cordis et orationes. et habeat bonum propositum de cetero non peccandi. et securus confidens de dei misericordia et pietate accedat. Unde beatus Augustinus. Quisquis mordeat veniali peccato. tamen de cetero non habeat voluntatem satisfaciat lacrimis et orationibus et confidens de domini misericordia et misericordia accedat ad eucharistiam intrepide et securus. hec augustinus. **¶** Unde dicit beatus Ambrosius. Illi indigne sumunt hoc sacramentum eucharistie qui vel sunt in criminibus. id est mortali peccatis vel sine penitentia de venialibus id est quodam securitate et negligentia de venialibus nolunt penitere. hec Ambrosius. **¶** Et notandum quod corpus christi quattuor modis sumitur. Quidam enim spiritualiter tantum. ut qui accipi-

unt rem sacramenti id est gratiam et non ipsum sacramentum corporis. De hoc modo sumendi dicit beatus Ambrosius. Crede et manducaisti id est corpori christi mystico et corporatus es. Quidam accipiunt sacramentaliter tantum. ut communicantes in peccato mortali. quidam spiritualiter et sacramentaliter ut qui communicant in gratia percipientes rem et sacramentum. Quidam nec spiritualiter nec sacramentaliter ut qui nec res nec sacramentum percipiunt. primi non manducantes manducant. secundi manducantes non manducant. tertii manducantes manducant. quarti non manducantes non manducant. Ubi advertendum quod bonus vir quod christi carnem id est sacramentum et res accipit. malus vero tantum sacramentum id est corpus christi sub sacramento et non rem spiritualiter sumit. Utrique tamen veram carnem et verum sanguinem christi accipiunt. Unde beatus Augustinus. Est quidem in peccato ribus et indigne sumentibus vera christi caro et verus sanguis sed essentia non salubris efficientia. hec augustinus. Quia malus sumit christi corpus ad iudicium et damnationem. iustus vero ad eternam salutem. De indigne sumentibus dicit Origenes. Corpus quidem et christi sanguinem in damnationem sibi sumunt tamen meritis quam corporis. qui absque gustu accesserint interne dei dulcedis et amoris hec Origenes. Unde illi solummodo dicunt virtutem carnis christi sumere et vere manducare qui spiritualiter manducant. quod affirmat beatus Ambrosius. sic dicit. Qui manducant spiritualiter virtutem carnis et sanguinis christi dicunt sumere et vere manducare. quod ipsum corpus christi efficaciam quotidie sumunt in remissionem peccatorum hec Ambrosius. Idcirco non habens vitam spiritalem spiritualiter nutrire non potest in sumptione corporis christi. unde dicit Egidius. Sicut monstrum esset naturaliter et contra naturam quod

aliquid nō viuens corporaliter. cibuz
manducaret aliquē corpālē. ita mon
strum est ⁊ contra naturā. q̄ aliquis
nō viuens spūaliter sumat hūc cibum
sanctuz ⁊ spūalem. Cibus nāq; spūa
lis similis est cibo corpālī in hoc q̄ si
ne ip̄o vita spūalis esse nō potest. sicut
neq; sine cibo corpōrali vita corpōral.
Sed amplius h̄z ab eo. q̄z causat etiā
indeficientem fumentū qd̄ cibus cor
pōralis nō efficit. nō em̄ qui corpales
cibum sumit semper uiuet. spūalem ve
ro cibuz qui digne sumit habere vitam
eternam. **Hec** Egidius. Igitur vt di
citur beatus Augusti. super iohā. Eda
mus inquit cristi carnem nō tñ in sa
cramento qd̄ etiam multi mali faciūt
sed vsq; ad spūs p̄cipacōm mandu
cemus. vt in domini corpore tāq; mē
bra maneamus ⁊ eius spū vegetemur
h̄c Augusti. **P** Diligenter quo
q; ⁊ hoc p̄siderandū est q̄ aliqua sunt
peccata venialia. que in nullo impedi
unt effectum huius sacramēti. ⁊ sunt
nonnulli que nō ex toto impediūt eū
dem effectum s; in parte. ⁊ causāz isti
us clarius assignat Thomas de aqui
no sic dicens. Peccata venialia dupli
ter accipiunt. vno mō. put sunt p̄teri
ta. alio mō p̄out sunt acta exercitata.
primo mō venialia peccata nullo mo
do impediunt effectū huius sacramēti
potest nanq; p̄ringere q̄ aliquis post
multa peccata venialia p̄missa deuote
accedat ad hoc sacramētū. ⁊ plena
rie eiusdem sacramēti p̄sequat̄ effec
tū. scōo modo peccata venialia nō ex
toto impediunt effectū sacramēti s; in
parte. nam effectus huius sacramē
ti non est solū adeptio habitualis gra
cie vel caritatis sed est quedā actualis
refectio spūalis dulcedinis. q̄ quidez
impedit. si aliquis accedat ad hoc sa
cramētū mēte distracta p̄ peccata ve

mialia. nō aut̄ tollit̄ augmētum gratie
habitualis v̄ caritatis. vñ ille qui cū
actu peccati venial̄ accedit ad hoc sa
cramētū habitualiter. quidē mandu
cat ⁊ spiritualiter sed nō actualiter et
ideo habitualē h̄ sacramēti effectū
p̄cipit nō aut̄ actualē. Ex quibz colli
gere possumus q̄ aliq; ex his sine mor
tali peccato ⁊ accedēs ad hoc sacramē
tum in peccato veniali ⁊ tñ faciens qd̄
in se est vic; dolēdo de hoc ac p̄orēs
sed ad hoc aptando ⁊ si talis nō sentit
actualē deuotionē in p̄ceptōe sacramē
ti habitualiter. tñ manducat spūaliter
et ideo habitualē effectū huius sacra
menti p̄cipit. Et quibz venialia pecca
ta nō tollāt effectū huius sacramēti
vt dictū est. tamen maius bonū est si
homo p̄fessionē ⁊ palia remedia eē
ab h̄mōi peccatis se siudeat emēdare
q̄z quanto quis cum maiori puritate
cordis ac corpis ad hoc sacramētum
p̄cipiendū accesserit. nō dubiū quin
maiozem grām ⁊ vberiorē fructū spi
ritualium bonoz ex hoc reperiabit. ve
rendū nāq; debet esse anie deuote. cuz
ad celeste sacramētū sumendū acces
serit. ne celestis sponsus ad ip̄z veniēs
aliquam maculā cuiuscūq; peccati eē
venialis quantū possibile est inueniat
q̄z per cōiōnē sacra illi copulat̄. cuius
pulchritudinē sol ⁊ luna mirant̄. **Uñ**
scōz apostoli dictū mūdēmus nos ab
omni inquinamento carnis ⁊ spūs p̄
ficientes sanctificatōz ī timore dei. vt
ei⁹ p̄cipatiōe digni efficiam̄ q̄z nihil
purius ea mente esse debet. que in dei
habituācūlū p̄paranda est. Sed ⁊ hoc
norandū q̄ omnipotens deus p̄pter su
am pietatez ⁊ misericordiā nō abhor
ret etiā eos. qui in maxis flagitijs car
naliū imundiciāz ⁊ voluptatū aliquā
do fuerunt nam tales nonnūq; post cō
uerfionē ⁊ pactā penitentiam ac vire
M .iiij.

emendationē nō solū nō verentur sed
omnino audent tractare et sumere cor
pus dominicū ī suā salutē auiā. De
non pueris ista. Ber. sic dicit. Qui puri
tatis auctori in puro corde et corpore
ministrantes sunt. mirū quod non verentur
stare ante se angelū dñi. qui secet eos
medios et disperdat de terra viuenciū
sed omnino audent agni immaculati
prigere carnes et intingere in sangui
nē saluatoris manus nepharias. qui
bus paulo ante periculo carnis mere
triciis attractauerāt. hec Ber. Filius

Informari etiam desidero de hoc
vtrum melius sit frequenter acce
dere vel rari? ad hoc celeste sacramentū.

Capitulum XXVI Pater. R.

Quidetur quod su

per hac questione non possit
omnino dari regula vniuersalis. ratio
est quia varia sunt merita singulorum. di
uersa opum studia. differentia deside
ria. et multiplices sancti spiritus operatio
nes. atque diuersi status. et gradus in re
ligione. Et ideo sicut in egrotantibus
non vna potest forma suari in dandis
medicinis corporis propter diuersitates
plexionum aut virium aut loci aut tem
poris aut diete aut aliarum considerationum
pro quibus aut rarius aut sepius aut in
minore aut maiore quantitate aut ea
dem medicina datur. ita enim de medici
na spirituali que corpus christi intelligenda
est. mundialibus eius curis occupati ra
rius se possunt expedire ad illud reci
piendum. quam qui tantum spiritualibus intenti
sunt. et alij magis et alij minus sunt cir
cumspecti in custodia vite sue morum ac
conscience puritate. alij etiam ardēiori de
siderio ad illius salutaris cibi percep
cionem trahunt. alij quodammodo terre
stris cum accedere debent. et nisi presciatur
geret et consuetudo religionis. vel timor

maioris elongationis a deo impelleret. ra
tio valde accederent ad illud terrificū
sacramentū. vix tamen aliquis religiosus
aut sanctus eē videtur exceptis sacerdo
tibus. quin semel in ebdomada ei suffi
ciat ex consuetudine cōicere. nisi specia
lis causa quicquid plus suadeat. ut in infir
mitatibus et superueniens singulariter so
lemnis festiuitas vel inuitare deuotio
nis intemperata desiderij sitis. pelli
us susceptio. qui solus sufficit ardore
se amatis refrigerare. et quia talis ardo
ris impetus non nisi a spiritu sancto infu
ditur. ideo legibus humane consuetudinis
et statibus moralium non artatur. Salubre
igitur est et vtile quod homo ad illius sacra
menti susceptioem sepe se preparat. et quā
to deuotius valeat illud percipere stude
at. et post susceptioem in studio deuotio
nis se cōseruet attentius maxime reli
giosi. et qui se deo obrulerunt ad perpetue
seruiendum. Sic enim erunt in maiori cu
stodia vite nostre sue et presencie. dum et an
te post eucharistie perceptionem ob reue
renciam eius student magis innocen
tius viuere et studio deuotionis frequen
tius intendere. Et licet aliqui aliquis
trepidat tamen presciscens de dei miseri
cordia fiducialiter accedat. quia qui se in
dignum reputat. cogit quod tanto ma
gis eger necesse habet requirere medi
cinam. quanto magis sentit se egrotum
non est opus valentibus medicus sed
male habentibus. et ideo querat se iun
gere christo ut in sanctificetur ab ipso nec
propterea pretermittenda est sacra cōio.
si quandoque homo non sentit gratiam de
uotionis cum se ad illam preparare studet. vel
cum in ipsa perceptione post se forte minus
deuotum sentit quam vellet. attendere namque
deus unusquisque diligenter quod hoc pieta
tis sacramentum fidelibus in remedium
est institutum. Et ideo quicquid homo facit
quod potest abilitando se ad gratiam sufficit

nec requirit deus ab hoīe qđ viderit si
bi esse ipso possibile. Quicūq; igitur suscipi
ens dñicū corp? fac hoc qđ p̄t eius pi
etas supplet p̄ ḡtām hoc. ad qđ pueni
re sine ḡtā nō p̄t. Et iō ceteris paribz
accedēdū est ex p̄fidētia diuine pieta
tis potius q̄ ex p̄sideratōe p̄prie fragi
litas abstinēdū q̄uis vtzq; p̄ loco et
tpe reddat p̄mēdabile. nēpe egrotus
festinat ad medicū. et pauper diuiri
pulsat ad ianuā accede pulsa nihil he
sitās medicus ē p̄ssimus distributor
largissimusq; remunerator. ip̄eq; solo
vbo iſtaurat vniuersa. sua p̄ntia curat
vulnera. medet corda. tristitiā depel
lit. et cordi leticiā tribuit. Quis ḡtā
inconsulte dicere audeat qđ hi q̄ sunt
sp̄ualit̄ iſirmi nō dēant accedere ad
deū. qui hūanos languores tulit. iſir
mitates n̄as ip̄e portauit. Ecce muli
er imunda accessit retro et tangens eū
sanata ē. peccatrix dñi eius osculat̄ pe
des est mūdāta Chananea dñz seq̄tur
nec destitit exaudita est. Leprosi acces
dentes curati sūt. Ceci demoniaci pa
lirici et cuncta nature monstra dñz cre
dūt et accedūt salutē p̄sequūt. naz̄ dñz
de illo eribat et sanabat oēs s; et publi
cani et peccatores dñi a p̄pinq̄at ad de
um veniā merēt. q̄nymo p̄uiniū eoz n̄
spernit. qui nō venit vocare iustos sed
peccatores. Quā nō icōuenienter dici
pōt. qđ sicut aduentus eius in carne fu
it in saluatōe peccatoz sic et salutaris
hec hostia sit fidelibz collata in remis
sionē peccatoz. Quā cristus in vltia ce
na in institutōe h̄ salutiferi sacramē
ti sic dicebat. hoc est corpus meū qđ p̄
vobis tradet̄. Et hic est calix qui p̄
vobis fundet̄ in remissioz peccatoz qua
p̄pter homo cū fecerit qđ in se est secu
re dñz accedere ad hoc sacramētū absq;
trepidatōe i fide et i caritate. nihil he
sitans i p̄i pietate. Quā graue est vt

ut beatus Ambro. qđ ad mensaz domi
ni mundo corde et manibz innocētibz
nō venimus. s; grauius est si de pecca
tis metuimus etiā si sacrificiū nō red
damus. cū magna ergo deuotōe et re
uerēcia ad hoc sacramētū est acceden
dū et iō si aliquis quottidie se ad hoc
paratum inuenit maxie sacerdos. lau
dabile est qđ quottidie sumat. Quā bea
tus Augustinus cū dixisset accipe qđ
quottidie tibi p̄sit subiungit. Sic vi
ue vt quottidie merearis accipere Et
quidā pater mōachoz appolonius mo
nebat vt si fieri posset. quottidie cōmu
nicaret monachi. ne qđ se lōge facit ab
his longe fiat a deo. R. Et notan
dū qđ reuerencia huius sacramenti ti
morem habet cū amore. Quā timor re
uerencie ad deum dicitur timor filia
Ex amore nāq; puocatur desiderium
sumendi. ex timore autem consurgit
hūilitas reuerēdi et iō vtzq; p̄riet ad
reuerenciā huius sacramenti et qđ p̄ti
nue sumat et qđ aliquā abstinence. Quā
dr bea. August. Quottidie eucharistie
communione accipe nec laudo nec vi
tupo. Itē dicit licet dixerit quispiam
quottidie accipiendā eucharistia sic
alius affirmat quottidie faciat vnus
q̄sq; qđ scōz fidē suā pie credit esse fa
ciēdū. neq; ei litigauerūt iter se zach
us et ceterio cū alter eoz gaudēs susce
pit dñm. alter dixit nō suz dignus vt
istres sub tectū meū abo saluatore glo
rificātes. quāuis n̄ vno mō. amor tñ
et spes ad qđ sēp scriptura nos puocat
p̄ferūt timori. Quā cū petrus dixisset
Exi a me dñe qz hō peccator sū rñdit
ih̄s? noli timere. Circa sacerdotes tñ
p̄t hec forma teneri. vt nec ministrato
nec semp p̄tinue et i p̄termisse sancraz
hostiam studeant ymolare. minis est
p̄tinue celebrare aliquā notare videt̄
irreuerenciam. cum raro aliquis taz

deuotus sit qui semp eadē deuotione
ferueat et cū tam debita semp reuerē-
cia illud faciat et cordis ardore quin
aliquando tepeat quātulūcūq; minis
etiā raro celebrare quāuis ex reueren-
cia soleat aliqñ fieri et ex humilitate.
tamen torporē qñq; nutrit. q; minus
circūspectus homo est tunc in omnib;
quasi nō indigere videat custodia sui
cū non pponit accedere ad mensaz cri-
sti humilitas etiā non est vsq; quaq; se
cura ppter quā diu se hic subtrahit q;
ficut non est dignus sepe corpus cristi
accipere ita nec semel. iō em̄ cū recipi-
mus non quasi digni sumus sed vt il-
lo nos sepe visitate et habitaculū cordis
et corporis nostri subitrante magis dig-
ni efficiamur. Quo em̄ introierit be-
nedicet de? ficut oliz domui eberh edō
benedixit ppter archā dñi in qua mā-
na seruabat. sic et nos suscipiamus eū
in templū cordis et corporis cristi. vt be-
nedictōz eternā ab ipso cōsequamur.
Sed et hoc p̄siderandū q; nō nunq; eē
deuoti cū se ad hoc sacramentū p̄cipi-
endum p̄parant et quāuis numerū cō-
fuetum psalmoz et etiā oratōnū p̄sol-
uant et se p̄fessionis lauachrū expur-
gent. corde tñ duro et affectu remanēt
frigido. nec gratie spūalis gustum ali-
quem p̄cipiunt. **S** Circa qd sciē-
dum q; multis causis atq; modis dur-
icia talis anīam deuotā affligere con-
suevit. vt expro? existat sententia sed
hoc vnū timendū est. vt qñcūq; p̄dili-
gentem inquisitōz aliquis eidez duri-
cie causam dedisse se nō inuenerit. s;
qd suuz erat fecerit ad hoc sacramentū
pur portuit se abilitādo et si sup hoc m-
tis duriciā pmissiōe diuina emiserit.
qui electos suos mille mōis tribulare
psuevit. nō debet aliquē res hoc frāge-
re. nec se notabiliter ppter hmoi cau-
sam a salutari hoc sacramento subtra-

here sciens q; diuina pietas salutē ani-
me sepius secretissime et fidelissime o-
peratur. cū solo dei subsidio anima in-
nitit nec aliqua dulcedine spūali ful-
cirur nō minus q; si p̄speritate spūa-
lium charismatū afflueret nec tamen
in his se prout oportet caute teneret.
Et iō interdū gē tales vtilius subtra-
hant. vt subtracte auidius reperant.
et recepte cauti⁹ p̄seruent. vt sic ani-
ma dilecta in humilitatis scala exerci-
terur. Porro vnū diligenter attenden-
dū scz q; hic sapor spūalis p̄missus ac-
intim⁹ quidā gustus nō est debitus si
dei effectus nā est p̄ntis t̄pis sed ē eter-
ne beatitudinis et cū alicui dat i sacra-
mentū vel extra gēas agat et patienter
sustineat sciens q; nō est i potestate ho-
minis s; sūmi et benignissimi dei largi-
toris. qui nō pur quisq; vult s; qñ pla-
cuerit dabit. pur iudicanerit ad laudē
esse sumptus ac suscipiētis vtilitatem.
S Sed et hoc notādū q; illud sacra-
mentū ē ita copiosū et infinitū. vt quā-
to magis p̄cipiat tāto p̄cipias quod
amō capatioz efficiat ipi⁹. Vñ ex hoc
sacramēto sepe p̄ngit q; qñto ex timore
iordiato se quis notabili⁹ subtrax-
erit tāto d die i diē differēdo maiore
indispositōz incurrit. Melius ḡ cete-
ris parib; accedere ex amore q; absti-
nere ex timore. meli⁹ ē singul ebdoma-
dis vel eē dieb; accedere cū vera hūi-
litate et p̄prie ip̄fectōis p̄gniciōe. q; se
mel in anno ex p̄prie iustitie p̄sumptō-
ne. sic tñ accedere d̄z vt ad illud sacra-
mentū sumēdū prius se studeat cū duo-
tōe q; p̄r et cordis puritate p̄parare. Q
q; mlti sunt q; nō adhibēt nec curant
pōderare sacramēti h? d̄rutē ac hūili-
tatē ineffabilē accedūt qdā arida qdā
ducti p̄suetudine morē cōicātis sectā-
res festinātes n̄ vt accedāt s; vt cēdāt
festinātes. n̄ ex affectu deuotōis sed ex

defectu diuini feruoris ⁊ ergo sicut fa-
tui accedūt sic ⁊ inanes ⁊ sine gratia
recedunt. Et hi sunt sicut animalia nō
ruminancia. que in lege tāq̃ imunda
reiciebant. nō em̃ studiose recogitant
neq̃ ptractāt quem suscipiunt vel q̃n-
ta bona seu mala inde sequantur bene
recipiētes vel male. Sed ⁊ si forte su-
perfacialiter ⁊ quasi p̃funtorie hoc
eorum memorie occurrerit statim q̃si
parua scintilla in frigido exstinguitur
⁊ ultra nō p̃paret. ¶ Sed religi-
osus quisq̃ sūmam diligenciam debet
adhibere per morum custodiam ⁊ vite
sanctimomiam. vt post susceptionem
huius sacramenti nō solū nō appareat
in gratia vacuus sed etiā fructus salu-
tis eterne exinde p̃sequat̃. X Hoc
etiā p̃siderandū q̃ diuersi diuersis af-
fectib⁹ ⁊ intentōib⁹ ad cōicandū tra-
hantur atq̃ celebrandum. alios nāq̃
trahit amor dei. vt dilectū ad se inui-
tent sepius. enīq̃ in ip̃is amplexē.
alios infirmitatis p̃prie inuitus vt eū
quasi medicū ad seruicē. p̃ quē ab oī
infirmitate curent. alios p̃scia delic-
torū suorū. vt p̃ eū quasi p̃ hostiā placa-
cōis ab oīb⁹ peccatis expiati purgē.
alios pressura alicuius tribulatiōis vt
p̃ eū qui omnia p̃t ex omni aduersita-
te citius liberē ⁊ tutius p̃regant. ali-
quos desiderū alicuius gratie vel b̃nifi-
cij impetrandi. p̃ eū cui pater nihil po-
test negare. p̃ se intercedē. alios gra-
ciarū actio. p̃ diuinis b̃nificijs cuz nihil
dignius habeat reddere deo. p̃ illis oī-
bus que illi tribuit q̃ calicē salutaris
accipere idest ih̃suz. Alios laus ⁊ ho-
nor dei ac sanctorū. cū non habeamus
maius quo possumus deū vel sanctos
suos p̃ sua dignitate laudare q̃ cristū
ymolādo deo patri. Aliquos caritas
⁊ p̃passio primorū. cū p̃ salute uiuorū
et requie defunctorū nihil efficacius i-

terpeller q̃ sanguis cristi. qui p̃ nobis
effusus est. hoc est sūmū auxiliū nostrū
cū oramus deū. vt illum intercessores
inuocemus ac habeamus. qui nos pa-
tri reconciliauit ⁊ semp̃ interpellat p̃
nobis. Cōsiderandū insup̃ utrū aliqd
aliud q̃ peccatū mortale ⁊ p̃cipue no-
cturna pollutō īpediat a p̃ceptōe hui⁹
sacramenti seu a misse celebratiōe.
¶ A Sup̃ quo sciendū s̃m L. h. d. a q̃
no q̃ ad hoc vt hō digne accedat ad sa-
cramenta tria requirunt̃. Primo req̃-
ritur mundicia p̃scie. que nō nisi p̃ pec-
catū tollit̃. Scōdo eleuatio mentis ad
deū p̃ actualē deuotionē ⁊ hec per mē-
tis ebetudinē vel occupatiōē aut euaga-
cōnem interdū amittit̃. Tercio mun-
dicia corporalis. etiā tractari aliqd sa-
cramentū p̃pter reuerenciā manus la-
uent. Vñ primo ⁊ p̃ncipaliter pecca-
tum impedit. scōdo in deuotio seu ebe-
tudo mentis. tercio corporalis imūdi-
cia ⁊ hec tria p̃currunt q̃nq̃ in aliqua
pollutiōe nocturna q̃ndoq̃ duo ex his
q̃nq̃ vnū tm̃ ⁊ scōm hoc homo magis
vel minus īpeditur ⁊ ideo distinguen-
dū est de pollutōib⁹. nā pollutō aliqua
dō cōtingit ex illusione dyabolica ali-
quando ex sup̃fluitate vel ex nature de-
bilitate aliquādo ex cogitatiōib⁹ p̃e-
cedentib⁹ aliquādo ex crapula. ¶ Si
b⁹ p̃dictis pollutōib⁹ cōis est corpa-
lis imūditia s̃z ebetudo mētis n̄ est ni-
si in illis pollutōib⁹ q̃ accidunt cū yma-
ginatiōe q̃ in illis que sine ymaginati-
one accidunt anīa nihil p̃icipare vide-
tur. nulla aut̃ dictaz in se est peccatum
q̃ si i scripturis cū vsus rōis ligatus
sit. nemo peccare p̃t. Aliqd tm̃ p̃t esse
signū v̄ effect⁹ peccati. Ergo p̃siderā-
dū est utrū in casu pollutiōis possit
inueniri cogitatio turpium. quandoq̃
em̃ cogitatio huiusmodi turpiū
est sine peccato sicut cum in cogitatiōe

tantum maneret cū quis est disputās
de talibz oportet q̄ loquens cogitet.
Aliqñ aut cū peccato veniali qñ scz ad
affectōz cogitatio p̄tens i sola dlec
tatione finit scz sine p̄sensu deliberati
uo. Quandoq̄ aut mortale est qñ scz
p̄sensu adiūgitur et qz cogitacōi ta
li de p̄pinguo adest delectatio et delec
tationi p̄sensu et ideo in dubiis verti
potest. vtrū sequens pollutio ex pecca
to acciderit vel non et vtrum veniale vel
mortale. qñ ergo sic dubitat d̄ p̄sensu
cū recurrerit ad causaz pollutiōis om̄i
no abstinere debet. si aut expresse inue
niat p̄sensum nō p̄cessisse et necesse vr̄
geat aut aliqua causa potior potest ac
cedere aut etiā abstinere. Sin aut nō
incūbat aliqua necessitas melius ē ab
stinere p̄pter reuerēciā sacramēti si ta
men celebrat nō peccat mortaliter sz
venialiter. qñ aut accidit ex illusione.
tunc causa illusiōis in nobis p̄cessit
idē est iudiciū. qd de pollutiōe que ex
cogitacōe p̄cedēte p̄cessit. Si aut cog
itatio in nobis nō p̄cessit ymo poti
us p̄traria causa. et hoc frequenter ac
cidit et precipue in diebus. quibz q̄s
cōicere debet. signū est q̄ dyabolus ho
mini fructū eucharistię p̄cipiende au
ferre conat. Qñ in tali casu p̄sultū fuit
it euidā monacho vt legi in collatio
nibus patrū q̄ cōicaret. sic dyabolus
videns se intentū suū non posse p̄seq̄
ab illusione cessauit. Si aut ex cibo p̄
cedenti aut potu acciderit est idem iu
diciū qd de pollutione que ex turpi co
gitatiōe p̄cessit nisi intm q̄ non ita de
facili p̄tingit peccare mortaliter in su
sceptōe cibi sicut in cogitatiōe turpi.
Et q̄ aliquando p̄tingit hec pollutiō si
ne ymaginatione turpi. illavero nūq̄
Illa aut que ex nature dispositiōe acci
dit scz ex debilitate vel supfluitate nō
est signū alicuius peccati. sed potest e

betatem mentis inducere si cū ymagi
natōe p̄tingat. imundiciā aut corpa
lem habet. Et ideo si necessitas imine
at vel deuotio exposcat. talis non ipe
ditur et precipue qñ sine ymaginatione
accidit. tamen si p̄pter reuerenciā ab
stineat laudandū est. **B** Et quia
non ita facili ter p̄cipi pōt ex qua cau
sa p̄tingat. ideo tutius est semper absti
nere nisi necessitas incūbat. Hoc etiā
notandū q̄ illusiō nocturna nō solu
euenire solet ex cibo multitudine sz n̄
nūq̄ p̄tingit p̄pter elatōz mentis cum
aliquis longo tempore talem imūduz
fluxum non sentit. vel cum proximos
p̄p̄ talia aliosq̄ defectū iudicat. Plu
ries etiam p̄tingit ex demonum inui
dia deo p̄mittente vt per talem euentū
seipsum in humilitate custodiat. nec
debet illusos postea p̄ diem fantasmas
ta somniorū reuoluere in cogitacōe. qz
ista intentio dyaboli est vt ex somnis
etiam possit vigilantes inquinare. ista
tangit Johannes abbas mōris finay
sic dicens. Est in somnis fluxus mult
tudinis elcarum et quietis. Alter ē ex
supbia qñ i lōga diuturna n̄i influri
bilitate iſlāmā et rursus ē ex eo q̄ p
ximū iudicemus. Si vero aliquis ab
omnibus causis predictis absolutus
fuerit beatus hic talis est. impassibili
tatis causa opatur. Sepius etiam cō
ringit ex demonum inuidia et solum
quod euenit paciens humiliter suffe
rat hoc dō ad tempus in ipso fieri per
mittente. vt per euentū sine peccato
altissimam possideat humilitatē. Ne
mo etiam fantasmas somniorum ad
seipsum postea per diem velit recog
itare etenim intentio ista demonū est
vt ex somis nos vigilātes inquinēt hec
Johā. ab. Qualiter cūq̄ autēz illusiō
eueniat commendabile est vt propter
reuerenciā sacramenti a cōmuniōe

abstineatur. nisi necessitas hęc aliqua
exigarvel dies solemnis inueniat.

E Sz et hoc notandū qđ si aliquis dicat nemo scit se eē sine peccato. quō ergo secure debet ad hoc sacramentum accedere Ad hoc rñdet Thomas d aq no sic dicens . Licet de hoc non possit haberi certitudo scīe. tñ potest haberi p̄babilis cōiectura ⁊ p̄cipue p̄ q̄tuor signa que ponit beatus Bern. Primo quādo quis verba dei duore audit iuxta illud Qui ex deo est verba dei audit Scđo cū quis p̄mptū se iuenit ad bñ opandū. qz p̄batio dilectōis est ex bñbitio opis. vr dī bea. greg. in omelia. Tercio cū quis p̄positū habet abstīnēdi a peccatis in futurū. Quarto cuz de peccatis p̄teritis dolet. qz scđm beatū greg. In his em̄vera penitencia p̄sistit Unde si quis p̄ h̄mōi signa facta diligenti discussīōe sue p̄scie quāuis forte non sufficienti ad corpus cristi deuore accedat aliquo peccato mortali ī ip̄o remanente. qđ eius cogitatōz p̄terfugiat nō peccat. ymo magis ex sacramenti p̄ceptōe peccati remissionē p̄sequit Un̄ dī bea. aug. ī quodā s̄mone. Cū corpus xp̄i māducat viuificat mortuos. nā tale peccatū ī cōtritiōe generali dimissum est. licet nō ita plene. sicut ea que ī sp̄e p̄fessus est. **N**otandū etiā qđ nullū sacramentū ē isto salubrius. quo purgantur peccata virtutes augentur. ⁊ mens oīm spūaliū c̄barismatū īp̄ignat. suauitatem etiā bñ sacramēti nullus explicare sufficit. p̄ qđ spūalis dulcedo ī suo fonte gustat ⁊ recolit memoria illius beneficij excellētissime caritatis. quod ī passione sua cristus nobis monstrauit. Un̄ ampliozē materiā deuotionis. ac gracie ille habet. q̄ utrūqz suscipit vicz sacramentū ⁊ rem sacramēti hoc est corpus cristi ⁊ affectū amoris dei ⁊

et quotidianas eius carnis et sanguinis hostias ymolare. nā si aī mortē cri-
sti hostia accepta p punctōz cordis et
lacrimaz effusione deo fuerimus reco-
noscit post mortem. salutari hostia non
indigebimus. **E** De quo beatus
grego. in libro dya. sic ait Pensandū
ē q̄ turior via est ut bonū quod quisq̄
post mortē suā sperat agi p alios agat
dū ipse vivit p se. beatus quippe est libe-
rū exire q̄ post vincula libertatē quere-
re. debemus itaq̄ seculū p̄ns ptem ne-
re tota mēte quotidiana. deo lacrima-
rū sacrificia offerre. quotidianas ei-
us carnis et sanguinis hostias ymolare. hec
nāq̄ singulariter victima ab eterno in-
teritu aīaz saluat. q̄ illā nobis mortē
vniūgemiti p misterīū reparat. qui licet
in seipso immortaliter atq̄ incorrupti-
biliter viuens est tñ p nobis itē i hoc
misterio sacre oblationis ymolatur.
Quis etiā fidelīū habere dubiū possit
in ip̄a ymolatiōis hora ad sacerdotis
pacem celos aperiri in illo ihesu cristi
misterio angelorū choros adesse. sum-
mis yma sociari. terrena celestibz iun-
gi. vñū quidē ex visibilibz et invisibili-
bus fieri. sed necesse est ut euz hoc agi-
mus. deo nosmetipsos in cordis p̄tri-
tione macremus. q̄ que passionis do-
minice misteria celebramus. debemus
imitari. q̄ agimus. Tūc ergo vera p
nobis deo hostia erit euz nosmetipsos
hostiam fecerimus. Igit̄ dū p indul-
tē spaciū licet dū iudex sustinet duz
p̄uersionē nostrā is qui culpas exami-
nat expectat. fleamus i lacrimis duri-
cia mentis. cōformemur in p̄mis
graciā benignitatis. Et fident̄ dico q̄
salutari hostia post mortē nō indigebi-
mus si aī mortē dō ip̄i hostia fuerim?
hec gre **S** Debet etiā quilibet re-
ligiosus post p̄ceptā cōiōnē graciā cō-
punctōis et deuotiōis aīaz i ip̄o suo vi-

gore dño coadiuuāte fluare. nec se ad
cogitatōes inutiles aut leticiā vanam
vel secularē tradere. ne fructū quē per
susciprōz corpis cristi seu p̄punctōnē
cordis luctatus fuerit p h̄mōi leuita-
rē vel negligēciā pdat Ad q̄d beatus gre.
hortatur di. Cū redēptoris nostri cor-
pus et sanguinē accipimus debemus
nos p peccatis nostris i steribz afflige-
re q̄tenuis ip̄a amaritudo penitētie ab-
stergat a mentis nostre stomacho puer-
se vite humorē. et post oratōis et cōiō-
nis tempa quanto deo adiuuāte possu-
mus in ip̄o aīaz suo pondere et vigore
seruare. ne plus cogitatō fluxa dissolu-
uat. ne vana mentē leticia surripiat. et
lucra p̄punctōis aīaz p incuria fluxe
cogitatōis pdat. Sic quippe aīa q̄d
poposcit obtinere meruit. q̄ se post la-
crimas in eodē mentis vigore fluant
De qua scriptū est vultus eius non fi-
nit amplius i diuersa mutari. hec gre.
Sic q̄p̄ de sacramento corpis cristi
habem? igit̄ nūc de mundicia et purita-
te cordis explanatum. ac etia de his
q̄ eandem puritatē p̄mouēt ac in suo
vigore p̄fluant vicz septē dona spiritus
sancti. octo beatitudines. et septē sacra-
mentū dñici corpis ad mūdandū cor-
hois ac p̄fluādū i eadē puritate effica-
ciā h̄z maiorē. hec igit̄ mundicia seu
puritas cordis p̄riet ad p̄fectos. quorū
rū status ut patuit superi? p̄stitit i mū-
dicia et puritate cordis.

Distin. ij. tercij libri malogranati.

Distquam in
formatus sum de mūdicia
cordis ipsaq̄ p̄cernētibz
donis et virtutibz. In quibz p̄rio loco
dependet status p̄fectoz nunc de secū-
do in quo idē p̄stitit status p̄fectorū
cupio a te o pater edoceri

Capitulum.

Et supe-
rius audisti fili
status pfectoꝝ
secundo p̄sistit i
bi caritate ac p
ximi dilectione
in quibus quan-
to quis feruencioꝝ fuerit tanto etiam
pfectioꝝ in sanctimonia vite sp̄ualis
ac ceteraz virtutu p̄sumatioẽ erit. naz
sc̄oꝝ aplm plenitudo legis est caritas
Notadu ergo q̄ tres sunt virtu-
tes theologicales viciꝝ fides spes ⁊ ca-
ritas. per fidẽ naq̄ puenit ad sp̄em. p
sp̄em vero ad caritatem. naz vbi fides
deest spes esse nō pōt vbi aut nō ē spes
nec caritas haberi potest. Vñ richar.
de sancto victo. Sine fide impossibile ē
deo placere. nā vbi fides nō est nō po-
test esse spes. oportet em̄ accedentem
ad deũ credere q̄ est ⁊ q̄ inquitẽrẽ
se fit remunerator pius alioqui q̄ spes
esse poterit. vbi aut n̄ est spes. caritas
esse nō potest quis em̄ euz amet d̄ quo
nil boni speret. p fidem ḡ p̄mouem̄ ad
sp̄em ⁊ p spes p̄ficimus ad caritatem
Quis aut fit fructus caritatis audis
ab ore caritatis. Si quis inquit dili-
git me diligitur a patre meo ⁊ ego di-
ligam eum ⁊ manifestabo ei meipsum
Ex dilectioẽ itaq̄ manifestatio. ex ma-
nifestatioẽ p̄templatio. ex contempla-
tione p̄gnitō. vide vnde ⁊ quo pueni-
tur vel quibz gradibz ascendit mediā
te fide spe ⁊ caritate. de fide ad p̄gnitō
nē dei ⁊ p p̄gnitōz ad vitam eternam
hec ille. Vñ anima quantũ ad supioꝝẽ
partez in qua p̄sistit ymago trinitatis
rectificari habet per tres virtutes theo-
logicas. nā sicut ymago creatoris p̄si-
stet in trinitate p̄sonaz ⁊ vnitatis essen-
tie. sic ymago recreatoris p̄sistit i trini-

tate habituuꝝ cū vnitatis gracie. p hos
autem tres habitus virtutu aīa fert
in sūmaꝝ trinitatē sc̄dm tria a p̄priata
tribus p̄sonis. Itaq̄ fides dirigit i sū-
me veruz credendo ⁊ assentiẽdo spes
vere in sūme arduuz imitẽdo ⁊ expec-
tando. caritas autē in sūme bonũ desi-
derado ⁊ amando **V**irtutes
etiā theologicæ differũt iter se. p̄mo
secundũ actus p̄prios. nam fides facit
deo assentire. spes deo p̄fidere. caritas
facit deum diligere Item differũt ra-
tione finis q̄ p fidẽ deus p̄gnoskitur
p̄ veritas. p spes habet vt eternitas p
caritatem diligit vt bonitas. p̄mo ḡ
videndũ est de fide. Pro quo sciẽduz
q̄ fides est virtus qua credit illud qd̄
nō videtur. vnde ysidorus. Fides ē q̄
veraciter credimus id quod nequaquā
videre valemus. De hac ec̄ d̄t apls
paulus. Fides est substantia rerũ spe-
randarum argumẽtum non appareci-
um. in qua diffinitione dicitur substā-
tia idest fundamentum subsistens edi-
ficio sp̄uali. quod est gratia ⁊ gloria.
ipsa nanq̄ fides facit iam aliquantulũ
res sperandas in nobis subsistere per
graciā ⁊ facit tandem p̄gloriam. naz
fides catholice religionis vt d̄t Cri-
sostomus est lumen anime. ostium vi-
te ⁊ fundamentũ salutis eterne. Vñ
quicquid meriti quicquid beatitudis
aīa habet ex fidei fundamento p̄cedit
De hoc bea. aug. sup iohannẽ sic d̄t
Sicut in radice arboris nulla p̄sus
apparet pulchritudis sp̄es ⁊ tam quic-
qd̄ ē i arbore pulchritudis vñ decoris
ex illa procedit. Sic ex fidei humili-
tate qcqd̄ meriti qcqd̄ beatitudis ani-
ma susceptura ē ex fidei fundamento
procedit hec Augu. Dicitur etiam fi-
des reruz sperandarũ. q̄ fides per ascẽ-
sũ facit i nobis subsistere res sperandas
Argumentuz dicitur q̄si arguens mētē

Lib. III.

quia fides inclinatur intellectus ad credendum ea que non apparent. propter quod fides potius dicitur argumentum quam conclusio. quia fides probat de non apparentibus quod sunt et non probatur. Non apparentium dicitur quod fides sua luce et veritate manifestat ea que non apparent tam preterita presentia quam etiam futura. Et notandum quod fides catholica secundum quod dicitur Beda super Lucam tanta firmitate pollere quantum tunc rudis vel ydeota iudeus vel scismaticus aut paganus si fidei christianae intelligat fundamenta naturali quadam cognitione sciet quod omnis preterita omnis veritas huic salutifere fidei sunt inserere. *hec Ber.* Quilibet christianus firmus debet esse in fide catholica. quod nullus christianus maior ac salubrior esse potest quam si desit hęc p̄clara. que peccatores saluat. fideles iustificat et ad p̄sorcium angelorum perducit. *De hoc bea. Augu. sic dicit.* Nulle maiores diuicie. nulli thesauri nulli honores. nulla huius mundi substantia maior quam fides catholica. quod omnes peccatores saluat. cecos illuminat fideles iustificat. penitentes reparat. iustos augmentat. et in hereditate eterna cum sanctis angelis collocat. *hec Augu.* Ipsa namque fides omnes credentes filios dei efficit. iuxta illud iohannis. dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Quia sicut restatur bea. Augu. Si quis non ambulauerit per fidem non perueniet ad spem quia sine fide nemo potest ad filiorum dei numerum peruenire. sed sicut sine fide impossibile est hominem deo placere posse. ita si desit sine operibus mortua est et ideo oportet ut recte fidei sint bona opera per que ipsa fides grata et accepta possit esse deo. *De quo beatus aug. sic dicit.* Nolite tamquam de fide securi esse. adiungite fidei recte vitam rectam. ut christum p̄senteamini verbis vera dicendo et factis bene viuendo

Dist. II. Ca. I.

nam si confitemini verbis et non factis fides est demoniorum et non christianorum. *hec aug.* **I.** Circa hoc sciendum quod aliud est credere christum et aliud est credere in christum illud namque est credere in christum quando quis sperat in christum et diligit ipsum. *De hoc bea. Aug. in libro de verbis domini sic dicit.* Aliud est credere christum aliud credere in christum. nam christus esse christum omnes credunt. nec tamen in ipsum credunt. ille enim in christum credit. qui et sperat in christum et diligit. nam et qui fidem habet sine spe et dilectione christum esse credit. non in christum credit. Qui ergo in christum credit. credendo in christum venit in eum christus et quodammodo unitur in eum. et membrum in corpore eius efficitur quod fieri non potest nisi spes accedat et caritas. *hec augustinus.* Et notandum quod sunt nonnulli qui plus quam debent de suis sensibus presumunt nam ea que non intelligunt per rationem potius quam per fidem inuestigare volunt et ideo tales nonnulli in errorem labuntur. *De talibus beatus gre. xvj. mo. sic dicit.* Nonnulli sunt qui dum iniquitatum suarum frigora declinant. ad veram fidem vel sanctitatis habitum veniunt. sed quod plus quam necesse est de suis sensibus presumunt. sepe in fide potius quam que accipiunt ea que non accipiunt perscrutari volunt. ut ratione in deo. magis quam fide teneantur. Quia vero humana mens perscrutari non valet diuina secreta omne quod ratione perscrutari non possunt credere contemnunt. et per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. *hec gre.* Unde quilibet christianus ea que ad fidem pertinent non debet per rationem scrutari sed fidem credulam his omnibus adhibere. ut fidei meritum possit obtinere. quia ut dicit beatus gre. in quodam omelia sic. Diuina operatio si ratione apprehenditur non est admirabilis. nec fides habet meritum cui humana

ratio p̄bet experimētū. hęc gre. Carna-
les tñ hoīes q̄ inuisibilia scire p̄pe-
rimēta nō valent dubitāt de his utrū
sint que corporalibz oculis nō vident.
s; omnipotens deus spūm sanctū misit
in corda nostra. ut p̄ eū iustificari ⁊ il-
luminari possum⁹ illa credere. q̄ adhuc
scire p̄ experimētū non valemus. De
hoc bea. greg. sic ait. Carnales quippe
hoīes q̄ inuisibilia scire nō valent p̄-
expimentū dubitant. utp̄ ne sit qd̄ cor-
poralibz oculis nō vident. Un̄ factuz
est ut ip̄e inuisibiliū ⁊ visibiliū creator
spūm sanctū ad corda nostra mitteret
quatenus p̄ eū iustificari crederimus
qui adhuc scire p̄ expimenta nō pos-
sumus. Quotquot ergo habent spūs
hereditatis nostre. accepimus de vita
inuisibiliū nō dubitamus. nam quia
post mortem carnis anima vivat parz
ratione sine fidei admixtōe. Nunq̄d
non sancti apostoli ⁊ martires cristi p̄-
sentē vitā despicerent. i morte carnis
animas ponerent nisi certiorē anīarū
vitā subsequi scirent. Et ecce hi qui
animas in morte posuerūt. atq; anīaz
vitā post mortem carnis crediderunt.
quotidianis miraculis choruscant. ad
extincta nāq; eoz corpora viuentes es-
grivemunt ⁊ sanantur. Si igitur vitā
amine manentis in corpe dephendis
ex motu mēbrorum. cur nō ppendis
vitāz anīe post corpus ⁊ iam per ossa
mortua in virtute miraculoz. hęc gre.
Quisquis igit p̄viciū ifidelitatis pul-
satur debet sanctorū patrū fidē credu-
lam adhibere. qui p̄ spūm sanctum d̄ i-
uisibilibus expienciā habuerunt. Ad
hoc hortat bea. gre. sic dicens. Quisq;e
in credulitate inuisibilitū solidus non
est debet pculdubio maiorum dictis fi-
dem p̄bere. eisq; per spūm sanctū inui-
sibiliū expienciam habentibz credere
hęc gre. R. Item notandū q̄ ar-

ticuli fidei collecti sunt in tribus sim-
bolis. tria nāq; sunt simbola. primuz
est apostolorū qd̄ ipsi p̄posuerūt ⁊ illd̄
dicit submisit. Scdm̄ est Nicem̄ p̄ci-
liū qd̄ a sanctis patribz ibidē ē p̄positū
et cantatur in missa. Tercium est ana-
stasī qd̄ legit ad primaz vicz Quicū
qvult saluus esse. primū factū est ad
fidei instructiōz. scdm̄ ad fidei expla-
nationē. Tercū ad fidei defensionē
Primū igit d̄ submisit q̄ qñ ab apo-
stolis factū fuit non ita publice fiebat
fidei p̄statō sicut mō Alia vero duo
altavice dicūtur. q̄ facta fuerunt con-
tra hereticorū p̄clamatōz ⁊ q̄ tūc pub-
lica erat p̄statō fidei. Primū simbo-
lum d̄ ad primā ⁊ ad p̄pletorium du-
plici rōe. primo q̄ altera istaz horatū
p̄icipiū est diei altera noctis. in p̄ci-
pio ergo diei ⁊ in principio noctis
dicitur Credo in deū q̄ fides est prin-
cipiū oīs boni. scdo q̄ fidei p̄fessio
valet ad effugandos demones. qui di-
urnis ⁊ nocturnis horis hoīm actibz i-
fidiantur ⁊ ideo eis d̄ horis eis d̄ rati-
onibz a fidelibz est dicendum. a reli-
giosis etiā d̄ qñ aliquis frater mori
a p̄pinquat ad demones effugandos q̄
fimi hoīs infidiāt. I. Sed et hoc
notandū q̄ tñ vna fides est tam in p̄-
sentibus q̄ futuris ac etiā in p̄teritis
iustis. licet magis clarescat ⁊ explicat
ta sit in eis. qui sequūtur cristuz. q̄ in
eis qui p̄cesserūt eius aduētū sicut no-
uum testamentū clarius est q̄ vetus.
qd̄ em̄ nos credimus esse factū anīq;
patres veteris testamētī futurū crede-
bant. De hoc bea. Aug. in glosa super
ps̄ sic ait. Omnes qui ab imicio seculi
fuerūt iusti. caput cristū habuerūt. illū
em̄ venturū esse crediderūt. quez nos
venisse iaz credimus. ⁊ in eius fide ip-
si sanati sunt in cuius fide sumus nos
ut esset ip̄e caput totius civitatis ihe-
I. j.

rusalem omnibus connumeratis fide libus ab initio vsq; ad finem. adiun-
ctis etiā legiōib; et exercitiis āgeloz
vt fiat illa vna ciuitas sub vno rege
et vna quedā puincia sub vno impera-
tore felix. in ppetua pace et salute lau-
dans deū sine fine. lxx aug. Filius

Habita iam in formatione de fide
nūc de secunda virtute theologi-
ca cupio a te o pater edoceri.

Capitulum II Pater

Sire debes qd

spes est virtus q̄ spiritualia et
eterna bona sperantur et cū fiducia ex-
pectantur Est enim spes certa expecta-
tatio future beatitudinis pueniens ex
gratia dei pcedentib; meritis. Et q̄
uis opa nostra non sint meritoria nisi
ex dei gratia. sine meritis tñ aliquid
sperare non est spes sic ait gregori. sed
presumptio. Vñ spes est audacia men-
tis d largitate di pcepta habendi vitā
eternā p bona merita. Vbi notandus
q̄ hī qui habent bonam cōsciam per
spem deū expectant qui vero hñt psciē-
tiam lesam timent corā dño presen-
tari. De quib; Rich. de sanc. victore
ait. Qui in deū sperat deum p spem ex-
pectat. qui em̄ misericordie sperat. mi-
nime expectat sed p miserā pscienciā
diuinā fugit pñtiā nec deo querit pre-
sentari dñ ab eo timet cōdemnari lxx
Richar. Vñ sancti viri quanto durio-
ra p cristo patiuntur et maiores labo-
res agendo bona opera p dño sustinēt
tanto cercius eterna premia sperant.
Vñ beatus gregorius. Beatorū mens
quo duriora p veritate tolerat. eo etez
mitatis premia certius sperat. nā tātō
spes in deū solidior surgit. quanto p
illo quisq; graniora ptulerit. Vñ san-
cti viri quot labores nunc veritati cō-
mendantes exhibent. tot iaz remune-

rationis sue pignora intra cubiculum
clausa tenent. lxx gre. Considerandus
vero est q̄ sunt nōnulli qui post pecca-
ta ppetrata ad penitētiā pueri nimis
indiscretū timorē ac metū p suis faci-
noribus habent. et quāuis illa sepius
sint pfecti et in statu penitentie ac in p-
fectu virtutū existant tamē illa nimis
trepidant. Sed tales debent interdus
reflectere cor suū ab anxia recordatōe
vīaz suaz malaz et dirigere illud i ite-
nera plamiora miseratōe di. ne forte p
tristitia indurent et desperatione plus
pereant. nā iustus nō prius sed tantū
in principio accusator est sui. et extre-
ma sermonis sui i dei laudib; psuevit
confirmare Ista pmemorat bea. ber.
sup cant. sermone. xi. sic dicens Sua
de vobis amicis meis reflectere inter-
dum pedē a molesta et anxia recordati-
one vīaz vīaz et vadere in itinera pla-
miora senioris memorie beneficiorum
deior qui in nobis pfundemini. ipsius
inuitu respiretis voloros expediri il-
lud. qd sanctus ppheta pfulit dicens.
Delectate in dño et dabit tibi peticio-
nes cordis tui. Est quidē necessarius
dolor p peccatis sed si non sit prius
sane iterpoletur leticioze recordatōe
diuine benignitatis. ne forte pretristi-
cia induretur cor. et desperatione plus
pereat. misceam absinthio mel. vt sa-
lubris amaritudo salutē tūc dare pos-
sit. pmixta temperata dulcore bibi po-
terit. Audi deniq; deū quomodo ipi
contriti cordis amaritudinē tēperat
quomodo a desperationis baratro pu-
sillaminē reuocat. quomodo blāde et
fidelis pmissionis melle merentē cō-
solarur. et erigit diffidentē Ait p pro-
phetam. Ego infrenabo ostiū laude
meo. ne intereris. hoc est ne īritu fa-
cinorum tuorum nimia incurras tri-
sticiam. atq; instar effreni equi despes-

ratus in preceptis tuis et per eas freno te inquit inhibeo. indulgentie mee et meis laudibus erigam. respirabisque in bonis meis. qui de tuis perfundebaris malis. dum me sane benigniore quam te culpabilior inveniris. hoc freno si infrenatus fuisset Chayn. ne quod desperando dixisset maior est iniquitas mea quam veniam mereat. absit absit maior est pietas eius quam quavis iniquitas ideo iussus non prout sed tantum in principio sermonis accusator est sui. Porro autem in dei laudes extrema sermone claudere consuevit. videre tamen hoc ordine iustum precedentem. Cogitavi autem vias meas et perverti pedes meos in testimonium tuum. ut qui vicis stridorum et infelicitates in propriis viis persequutus fuerat. in via testimoniorum dei delectaretur. sicut in omnibus divitiis. Errores igitur exemplo iussu dei vobis in humilitate sentire et de domino in bonitate. hinc bernardus. Et quibus necesse sit peccatoribus ad deum pervertis de perpetratis malis se penitere et illa phorrescere. non tamen necesse semper illa deslere et trepidare sed post dignam satisfactionem et vite emendationem ad spem venie animam reformare. De hoc richardus in libro de exterminatione mali sic dicit Semper quidem necesse est de perpetratis malis penitere odio et detestatione persequi et phorrescere. non tamen illa semper deslere et trepidare sed post dignam satisfactionem et concupiscentiam edomitam consolationem recipere et ad spem venie et securitatem quietis animam reformare. hinc richardus. Ubi tamen diligenter advertendum est quod quibus penitens non debeat semper deslere et trepidare excessus preteritos sed ad spem venie animam reformare. Salubre tamen est ut unusquisque suam conscientiam discutiatur utrum digne per suis facinoribus penituerit sollicite penset. nam quanto quis in plura et maiora crimina prolapsus

est. tanto maiorem medicinam per penitentiam et bona opera suis vulneribus adhibere studeat. si plenam diligentiam suorum delictorum a domino consequi desiderat. De hoc beatus gregorius super illo verbo facite vobis agnos fructus penitentiae sic dicit. Tanto debet quisque a se licita abscindere quanto se quis meminit et illicita perpetrasse neque par fructus boni operis esse debet eius qui minus et qui amplius deliquit. per hoc ergo quod dicitur facite fructus vobis agnos. penitentia unuscuiusque pervenit tali confidentia. ut tanto maiora querat bonorum operum lucra per penitentiam. quanto graviora sibi intulit damna per culpam. hinc gregorius. Quamvis enim per confessionem et penitentiam deleatur peccatum quantum ad culpam. non tamen semper quantum ad penam. et ideo necesse est ut hi qui in multa peccata mortalia et crimina enormia inciderint habundantiores penitentiam per punctum cordis seu laqueum effusionem ac etiam bonorum operum executionem perficere studeant. sic tamen ut per spem firmam et fiduciam de sua eterna salute apud dominum habeant. Nam dicit damascenus. Plus diligo securam et absque timore in dei pietate confidentiam quam pestilentem desperationis desidiam. Dicit etiam beatus Augustinus. Nemo bene faciens de dei bonitate misericordiam desperet. si enim peccatoribus deus peccat. quanto magis ipsis iustis clementer et misericorditer descendet. hinc ille. Et licet omnibus ad deum per penitentiam pervertis et in statu virtutum perficientibus sit habenda spes firma ac fiducia in domino. tamen etiam salubre est ut circa ipsam confidentiam timor habeatur. ut per eius virtutes in suo vigore perseverentur. De hoc beatus gregorius in libro moralium sic dicit. Quamvis securitati timor semper longevideatur abesse nobis tamen nihil est securius quam sub spe semper timere. ne incauta

mens desperando se i vicijis deiciat nec
extollendo de domis ruat. Anselmus
Boni em ac pū iudicis oculus quāto
sub spe humiliter trepidat. tanto robu
stius stat in illo. Unde in spe nō soluz
debet esse securitas sed etiā timor i cō
uersatōe. vt et illa certantes foueat et
iste torpentes pungat. vñ recte p pphē
tam dicit Qui timet dñm sperant in do
mino. ac si aperte diceret de spe in cas
sum presumit. qui timere deū in suis
operibz rennuit. de hoc etiā glosa sup
illo verbo. Letetur cor meū vt timeat
nomen tuū. sic dicit. miscenda sunt spes
et timor vt sub spe timeamus et sub ti
more letemur. qui em sperat et nō timet
negligēs est. qui aut timet et nō sperat
depressus est. Unde bene placitū ē do
mino sup timentes eum in eis qui spe
rant sup misericordia eius. Nam ti
mor nō valet sine speremē. ergo qui ti
met deū speret et ab ipso et ad ipm fugi
at ab irato ad placatū. placabis autē
euz si speres in misericordia eius atqz
de cetero ita peccare caueas. vt de pre
teritis depreceris vt dimittant tibi. hec
glosa. Unde sancti viri qz diu in hac
vita sunt securitatis sibi pfidentia nō
promittunt. sed sic sub spe recti sunt
vt tamen sp sint de temptatōe suspec
ti. nam occulti hostis semp ifidias me
tuūt et etiā temptatōe cessante futuraf
tū ipugnatōes quas sibi suspicantur
euenire pertimescunt. De quibz beatus
gre. xx. mo. sic ait. Electi quiqz quā
diu invita sunt. securitatis sibi pfidē
ciam nō pmittūt. hōis em omnibz cō
tra temptamenta suspecti occulti ho
stis ifidias metuunt. qui etiā temp
tatōe cessante vel sola grauitet suspi
cione turbantur. naz sepe multis graue
piculū incauta securitas infigit vt cal
lidi hostis ifidias nō temptati sz iaz
prostrati pgnoscerent. vigilādū quip

pe semp est vt priue sollicita nūqz re
laxetur intentio. ne supna et laboriosa
deserens in cogitatioibz fluxis quasi
in quibsdā mollibz stramētis iacēs
venienti corruptori dyabolo mens re
solua se pstituat. Semp vero est ad
certamē aduersarij erigendus animus.
semp contra occultas ifidias cautela
prouidenda. hinc etenim pphētra Aba
chuc. ait Super custodiā meaz sibiabo
hinc rursus scriptuz est. Statue tibi
speculū pone tibi amaritudines qui e
uangelistas syon Hinc p salomonem
dicit Beatus homo qui semper est pa
uidus. qui aut mentis est dure corru
et in malum. Hinc itē dñm iusculi
qz ensis sup femur suū ppter timores
nocturnos. nocturni quippe timores
sunt ifidie temptatōis occulte. Ensis
aut super femur ē custodia vigilās car
nis illecebras premens. ne ergo noc
turnus timor id ē occulta et rephrina
temptatio subrepat semp necesse ē vt
femur nostrū suppositus ensis custodie
premat. Sancti etenim viri sic de spe
certi sunt vt tamen semp suspecti sint
de temptatione. quibz dicit Seruite do
mino i timore et exaltate ei cū tremore
vt et de spe exultatio et de suspicionē
nascatur tremor. quoz vice itē ps di
cit letetur cor meū vt timeat nomē tuū
vñ. Et notandū q nō ait letetur vt se
curus sit. sed letetur vt timeat. no. tu.
et. meminerūt nāqz qz uis eoz actio p
speraretur quia adhuc in hac vita sūt
De qua peundē iob dicit. Temptatio ē
vita hōis super terram meminerunt
rursusqz scriptū est. quia corpus qd
corumpitur aggrauat animā et depri
mit terrena in habitatio sensum mul
ta cogitantem meminerunt et metuūt
certitudinem sibi in se promittere nō
presumunt sed positi iter gaudiū spei
et temptationis metu pphēdūt et timēt

confortantur et titubant ceteronam et suspecti sunt. Bene igitur iob ex persona cristi dicit si bene ridebam ad eos non credebant quia redemptori nostro quasi arridenti non credimus dum misericordiam domini testantibus et gratiaz fauoris eius accipimus et tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. hxc gre. **P** Et quamuis corda bonorum stant turbata propter iudicium. tamen in ipso timore positi reuocant animam ad dona que a domino preceperunt et per hunc in spe solidantur. Quod idem beatus gre. xvi. mora. testatur sic dicens Non secuta sed turbata sunt corda bonorum. quia dum futuri examinis pondus considerant. quietem hic habere non appetunt tamen inter ipsa timoris suppellectilia ut seipsos consolatione refoueat inter hoc quod metuunt sepe animam reuocant. et reducant ad dona que receperunt vel preceperunt. ut spes subleuet quem mens premit. hxc Grego. Sed considerandum quod sunt nonnulli qui totis viribus laborant in districto iudicio liberi inueniri possint. existimant enim seruile esse dominicam preciam formidare et idcirco talia agunt carnem suam per abstinenciam castigando et alia opera virtuosa exercendo per que patris spectum non metuant sed potius diligendo et sperando filios summi genitoris se esse confidunt. De quo beatus gre. xxi. mora. exponens illud. Gloria narium eius terror. sic ait pro eo quod non visa res odore deprehenditur non immerito narium nomine spei nostre cogitationes exprimunt. quibus venturus iudicium quod et si oculis adhuc non cernimus iam tamen sperando preuidemus. Omnis autem qui vivere bene incipit audiens quod per extremum iudicium iusti ad regnum vocentur hylas rescit. Sed quia adhuc quedam mala reliquie sibi inesse considerat. hoc ipsum

iudicium de quo exultare inchoat appropinquare formidat. vitam suam quippe bonis malisque permixta respicit et cogitationes suas aliquo modo spe et timore confundit. nam cum audit que sint regni gaudia. mox mentem leticia subleuat et rursum cum respicit que sint gehenne tormenta. mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria narium eius terror dicitur quia in spem et metum posuit dum futurum iudicium mentem respicit. hxc ipsum timet. unde gloriatur. ipsa enim sua gloria terror est quia inchoatis iam bonis spe de iudicio letus est. et necdum finit malis omnibus perfectus securus non est. Sed inter hec sollicitudine ad mentem reuertitur et percellas tante formidinis reuens seque in solius pacis tranquillitate disponens totis viribus a districto iudicio inueniri liber conatur. seruile quippe estimat dominicam preciam formidare ac ne conspectum patris metuit illa agit per quam se filium recognoscat. discit ergo iudicem tota expectatione diligere. atque ut ita dixerim timendo reuertitur timere omnes autem cordis formidine per carnali affectione considerat. et idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. quo enim plus caro premittit. eo de celesti spe amplius securius letatur. tantoque mens melius ad superna appetenda propinquit quanto ab illicitis arcibus corpus edometur. hxc Gregorius. Filius

Informari satis desidero per que signa aut testimonia homo intelligere possit se esse de predestinatis ac remissionem peccatorum domino esse persecutum.

Capitulum III. Pater

Tire debes quod

fidelibus data sunt quedam signa et iudicia manifesta salutis. ut indubitanter sit ille de numero electorum. in quo ea signa permanserint. Sunt autem

hec tria. primum est si homo se cōtinet a peccatis. scōm si dignos agit penitētie fructus. tertium si agit opera vite. Ista pbat bea. bern. in quodā sermone de. lxx. sic di. Quis potest dicere Ego de electis sum. ego de predestinatis sum ad vitā. ego sum de numero filiorum dei. reclamante nimirum scriptura. Nescit homo utrumque amore dignus sit an odio. certitudinē utriusque nō habem? sed spei fiducia p̄solatur nos. ne dubitationis h? anxietate cruciemur ppter hec data sunt signa quedā et idicia manifesta salutis ut indubitabile sit eum esse de numero electorum. in quo ea signa p̄māserint. ppter hec in q̄ nos p̄scituit deus et p̄destinavit p̄formes fieri ymaginis filij sui ut quibus certitudinē negat cū sollicitudinē vel fiduciam p̄stet gratiam p̄solationis. ita qui stat videat ne cadat et in ea salutis forma que iudiciū est et argumentum p̄destinationis p̄seuerat atq̄ p̄ficiat. Est autē testimonium qd̄ i terra datur ad discernendos utriusque qui in ea exules sunt ab indigenis hoc est celi ciues a ciuibus babilonis. qm̄ em̄ sine testimonio electos suos deserit deus aut certe que nā eis poterit esse p̄solutio inter sp̄m et metum. si nullū omnino electōis sue habere testimonium merentur fidelis ē em̄ sermo et om̄i acceptatōe dignus. quo salutis testimonia p̄mendant. Tres iquit qui testimonium dant in terra spiritus aqua et sanguis i primo hōie peccauimus omnes in ip̄o etiā cecidim? vniuersi Cecidimus sane in carcerē luto p̄ter et lapidibus plenū Exinde iacebamus captiui inquinati p̄quassati donec venit desideratus gentium. qui nos i dimeret ablueret et coadiunaret hic est em̄ qui cū p̄prium sanguinē dedit in redemptionem aquā simul p̄duxit de latere suo in ablutionē. emisit demō

q̄ de excelso sp̄m suum. qui adiunaret infirmitatem nostrā. Quis est autē qui testimonium habet effusi sanguinis nisi qui p̄tinet a peccatis suis em̄ peccati est qui facit peccatū. ut si deiceps continere potuerit et iugū abicere misere seruitutis certissimū sit testimonium redemptionis. quā opatur sine dubio sanguis cristi. verū nō sufficit peccatori p̄tinentia si nō assit etiā penitētia. habet ergo ab aqua testimonium qui laborat in gemitu suo lauans p̄ singulas noctes lectum suū. Sane nouum superuenisse sp̄m certissime noua cōuersatio testatur iam ut breuiter repetam a sanguine aqua et sp̄u habere ē testimonium sic cōtines a peccatis si dignos agis fructus penitētie. si facis opera vite. hec bernat. Quomodo vero vel p̄ que signa possit homo se intelligere remissionē peccatorum esse consecutum. De hoc sciendū q̄ omnipotens et pius deus in x̄e et penitentes solet remittere. ut medicus ad egros. infūdēs eis oleū salutis et vinū id est sp̄m salutis et leticiam de remissione peccatorum qd̄ tunc misericorditer agit. cū deus ppter deuotionē nostrā et p̄punctionē cordis ac lacrimarū effusionē ac vite i melius emendationē misericordiā super nos motus dimittit nobis peccata nostra omnē horrorem et omnem timorem extergens a cordibus nostris. dicens vnicuique peccatori sed penitēti delevi ut nubem iniquitates tuas et q̄ si nebulā peccata tua. qd̄ tunc digne sit cū rugosa lamentatō in letā q̄ndā p̄sciam p̄mutatur in nobis ita ut quociens penitens ex deuota p̄suerudine dicit voluerit ad luctū penitētie ponēt ante mentis sue oculos peccatorum magnitudinē et multiplicitatē volens se p̄ hoc ut nudius tertius ad luctū et amaritudinē penitētie p̄uocare. ip̄e spiritus

sanctus phibens spiritui nostro testi-
moniū q̄ dimissa sunt peccata duocō-
nem nostram de eadem materia pctō-
rum de qua prius amaram penitentiā
habuimus non ad planctū sed ad can-
tum non ad tristitiam sed ad leticiā
non ad cōrrectionem sed ad gratiaꝝ ac-
tiones nobis inuitis ⁊ quodāmodo
non p̄sententibus p̄mrat. ita vt ex per-
sona sua dicat spūs sanctus illud ysaie
Dominus ad anūciandū mansuetis
misit me. vt mederer cōrito corde ⁊
p̄solater om̄es lugentes ⁊ darem eis
coronaz p̄ cinere. oleū gaudiū p̄ luctu
palliū laudis p̄ spiritu meroris. Vñ
etiā dicit beatus bern. A quanta mea
maritudine frequenter liberaſti adue-
niens tāq̄ medicus bone ibesu. quoci-
ens post anxios fletus post inenarrabi-
les gemitus scientiā p̄sciam meā vnxi
ſti vnctione misericordie tue. ac oleo
leticie p̄fundisti. quociens me oratio q̄
fere desperantē suscepit reddidit exul-
tantē ⁊ remā p̄sumentē. hec Bern.
Et ne nobis vlla erroris facul-
tas t̄māeat. p̄ quā d̄cepti fingere nos
possemus eē peccatoꝝ remā p̄securos.
iō cū in ore duū vel triū ſter om̄es ver-
bū iō introducēdi ſunt tres testes. quo-
rū testimoniā credibilia facta ſunt ni-
mīs ſc̄z fides spes ⁊ caritas quos ad
p̄bationē huius gratie ſic introduce-
re poſſumus. primo cū aſcēdit homo
tribunal mentis ſue hoc eſt qđ d̄r i p̄s
Signatū eſt ſup̄ ⁊ c. vbi t̄gitur fides
Leticiā in corde meo. vbi spes in pa-
ce in idipſuz. vbi caritas. In lecrulo
meo p̄ noctem queſui quē diligit a-
nima mea canit. iij. vt examinet aliqđ
peccatū in p̄ſcia. qđ nō amata penitē-
cia p̄grua ⁊ digna ſatiffactione pūi-
tū ſit. penitus tñ p̄ſeſſus ē ⁊ gemit illd̄
tūc accedit primus testis ſc̄z Ezechiel
cui ⁊ credendū eſt qui dicit ex p̄ſoā

domini. In q̄cūq̄ hora gemuerit pec-
cator. oīm peccatoꝝ ſuoꝝ nō recorda-
bor amplius. p̄ qđ dictū p̄bat in cor-
de hominis t̄miſſionē peccatoꝝ. ⁊ hoc
maxime quantū ad culpā ⁊ ſi nōdum
ad penam. Si aut̄ deuotus homo hoc
testimonio nō p̄tentus vltorius p̄gres-
diens pūiens in ſe qđ deliquit ſuppli-
cans deo ⁊ ſatiffaciens quantū poteſt
accedit alius testis testiſicās in corde
ſuo remiſſionē peccatoꝝ ⁊ hic testis
ſpes d̄r ex ſerena p̄ſcia p̄cedēs que te-
ſtimoniū p̄hibet in corde noſtro qđ
dimiſſa ſunt peccata noſtra. De hoc te-
ſtimonio d̄r ſanctus iohan. Si p̄ſcien-
tia noſtra nō reprehendit nos fiducia
habemus ad deū. Et bea. augu. Inter
iuſtū iudiciū ⁊ purā p̄ſcientiā noli ti-
mere cauſam tuā. Et bea. gre. Quē cō-
ſcientia defendit. inter accuſatoꝝes li-
ber eſt. verū qđ hic testis dat fiduciam
nullam aut̄ certitudinē qđ clare patz
p̄ apoſtolū qui cū ex testimonio p̄ſcien-
cie diceret nihil mihi p̄ſcius ſum. ſub-
iunxit ſed non in hoc iuſtificatus ſum
nullā ſibi ex hoc testimonio dāns cer-
titudinē qđ in p̄ſcia ſua nesciebat ſci-
uerat ipe deus. Vñ addit Qui aut̄ iu-
dicat me ipſe dominus eſt iō ad veraz
⁊ purā certitudinē remiſſionis pec-
catoꝝ. accedit tercius testis caritas
vicz qđ tunc ſit cū homo deuotus ad
p̄ſiliū apoſtoli que retro ſunt oblitus
ad ea que ſunt vltiora ſe extendēs
nō p̄tentus prioribz testibz ſe totum
effundit in obſequiū criſti gemens et
ſupplicans vt cum eo faciat ſuam mi-
ſericordiā deus. ad quā ſupplicationē
miſertus pater miſericordiā de celo
mittit terciū nunciū vel teſtē caritatez
in qua infundit spūm ſanctum qui ſe-
cundū apoſtolū testimoniū p̄hibet
spūi n̄to qđ filiū dei ſumus ⁊ qđ remiſ-
ſionē peccatoꝝ oīm p̄ſecuti ſimus
L. iij.

Detur igitur adhuc evidentiis argumē-
tū vicz cū de timore transit penitus in
amorem. ut deū quē prius timorofum ī
nostra deuotione et terribilē ymagina-
bamur. nunc amabilē et graciosū ado-
remus. et cui prius in oratōe supplicā-
tes diximus. Noli me dēnare. nūc
fiducialiter dicimus. Abba pater in
xpo tuo sup̄sp̄raui. Hec mutatio cer-
tissimū est signū q̄ remissione pecca-
torū simus p̄secuti. hos duos aduersus
tangebatur apostolus cū diceret. Nō ac-
cepistis sp̄m seruitutis itē in timorē
sed accepistis sp̄m adoptiōis filiorū
in quo clamamus abba pater. in eo q̄
dicit sp̄m seruitutis tangit primum
aduentum. cū vero subiungit Sed ac-
cepistis sp̄m adoptiōis filiorū tangit
secundū d quo mō agit. in eo etiā q̄ no-
stra deuotio se habet ad deū non ut ad
dñm. nō ut ad iudicē s̄ ut ad patrem
in eadē ip̄a deuotione fiat ip̄a attesta-
cio vel infundit ut simus filij dei. qd̄ sit
p̄ sp̄m sanctū. ip̄e namq̄ sp̄s sanctus
putat dicit beatus beatus. Certissima signa
inprimis cordibz nostris qz remissio-
nē peccatorū sim? p̄secuti fiducialiter.
Ubi notandū q̄ quanto p̄fectior et s̄an-
ctior vita fuerit ī hoīe. rāto maior cer-
titudō tam de remissione peccatorū q̄
etiā de eterna beatitudine possidenda
habet. S̄ Certitudo autē spei ex tri-
bz orit̄ vicz ex infusioe gr̄az diuinit̄.
ex habundancia meritorū et ex p̄gusta-
tōe eternorū. hec vero tria sp̄s sanctus
operat̄ in electis ip̄e etiā infundit gr̄az
ad deū diligendū ip̄e dat vires ad bñ
opandū. ip̄e donat sp̄uale dulcedine
ad celestia degustāda. hūc sp̄m sanc-
tū oīpotens deus dat suis dilectis q̄si
quoddā pignus eterne felicitatis. per
qd̄ ad iteriōis spei certitudinē robo-
rant̄ De hoc bea. gre. xvi. mo. sic dicit
In sacra scriptura appellatiōe pignus

ris aliquē donū sp̄s sancti signat̄. pignus
namq̄ accipit donū sp̄s sancti sic
p̄ bea. pau. d̄. Qui dedit nobis pignus
sp̄s. Ad hoc etiā pignus accipimus
ut de p̄missioe q̄ nobis sit. certitudinē
teneamus donū q̄ sancti sp̄s pignus
d̄ qz p̄ hoc anīa n̄ra ad iteriōis spei
certitudinē roborat̄. hec gre. I
Sed et hoc notandū q̄ p̄scia erronea et
nimis stricta mltū impedit et obnubilat
fiduciā spei. nā sūt nōnulli q̄ formāt sibi
p̄sciam de aliquo sacro vbi peccatū
vel culpa nō est. De q̄ bea. greg. sic
aut p̄iaz mencit̄ est ibi culpā agnosce
re vbi culpa nō est. Cū igit̄ talis p̄plex-
itas p̄ualuerit magnā pusillanimitatem
et tristitiā generat in hoīe. Uñ q̄ tales
passionē erronee p̄scie sustinet d̄ eaz
aut p̄siliū alterius deponere ut fidu-
ciā spei eo liberior possit ad celestia se
dirigere. hec de spe. Filius

Dist. II. informatus sum de fide et
spe nunc de caritate. Et p̄rio vñ
ip̄a caritas ortum habeat. d̄ hoc de fide
ro informati.

Capitulum III. Pater. U

Non scire debes
q̄ caritas ortū h̄z et p̄cedit ex
sp̄s sancto. qui dat fidelibz ad salutē
anīe. Uñ d̄ apostolus paulus. Caritas
dei diffusa est in cordibus nostris per
spiritum sanctum. qui datus est nobis
De quo spiritu sciendum. q̄ cū p̄sua
presenciā cor hominis possederit. pri-
mo illud si p̄ peccatū pollutum est ad
penitentiam compungit. quia qd̄ ho-
mo cōfitef̄ et p̄mitet hoc h̄z ex spiritu
sancti dono. Testatur hoc beatus aug.
sic dicens. Nam donum spiritus sancti
habet qui p̄stetur et p̄mitet quia non
potest esse confessio peccati et compū-
ctio in homine ex seipso. Cum enim
quisq̄ sibi irascitur et displicet sine do-

no spūs sancti non est. Purgato vero corde a vicis p penitentia ipse spūs sanctus dat robur et vires ad facienda bona opa nec patitur quicquā maculosus residere in mente hominis. ut ex eo expeditius possit suum affectū dirigere in caritatem dei. De hoc dicit beatus Bernardus. Porro ad faciendū bonū tria in nobis spūs bonus opā pfecto monet docet et mouet. monet memoriā. docet rationē. et mouet voluntatem. **X**
In his em tribus pstitit anima nostra Memoria bona suggerit in cogitatio mbo sanctis atq; ita ignauia nostram torporemq; repellit. ppter ea quotiens huiusmodi suggestionē boni senseris in corde tuo. da honorem deo. et age reuerentia spiritui sancto. cuius vox sonat in auribus tuis. ipse nāq; est qui loquitur iustitiam et remissionem opā peccatorum. facitq; sollicite ambulare cum deo. Scrutatur etiā pfecta peccatorum nostrorum et intentionē cordis. qui nec paleā intra cor cuius possidet habitaculum patitur residere. sed statim igne subtilissime circūspiciōis exurit. Est etiā spiritus dulcis et suavis. qui nostram voluntatem erigit et dirigat ut eam veritatem intelligere et feruenter diligere et efficaciter implere possimus. huc Bernardus. Ipse nāq; spiritus sanctus illa q; scdm naturā sunt homini difficilia vel impossibilia p suam pscnciā facit leuia et facilia. Qd affirmat beatus Bernardus ita dicens Spiritus sanctus spiritus dulcis. infirma roborans. aspera planans. corda purificans. et quicquid in seculo nequam videtur difficile et angustum. facit leue et latum. Ipse em spiritus dat robur vires. ut quod per naturam tibi impossibile est facile videatur ut in laboribus. vigiliis fame maledictione. et persecutione hominum et in omnibus

obseruantis regularibus hilariter incedas sicut in omnibus diuitis. huc Bernardus. **A** Et notandum q; sine spiritu sancto nemo saluari potest. nā ab ipso sunt dona sine quibus ad vitam eternam perueniri non potest. ut sunt virtutes fides spes et caritas humilitas et patientia Spiritus sanctus semper in electis omnibus manet per miraculorum vero opacionem non semper sed quando est indigencia ppter edificationem ecclesie. De hoc beatus Gregorius. ij. moralium. Notandum qd alia sunt dona dei. sine quibus ad vitam nequaquam pertingitur. atq; alia quibus vite sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. mansuetudo nāq; humilitas. paciēcia. fides spes. caritas dona eius sunt. sed ea sine quibus ad vitam homines nequaquam peruenire possunt. ppter autem virtus curatio infirmorum genera linguarum. interpretatio sermonum dona eius. Sed que virtutis pscnciam pro correptione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus quis ad vitam peruenire non potest spiritus sanctus siue in predicatoribus suis siue in electis suis omnibus semper manet. In illis autem quibus per ostensionem illius non nostra vita seruatur s; aliorum queritur. nequaquam semper in predicatoribus permanet. quia ppter hoc quidem eorum cordibus ad beneuolendum pscndit. nec tñ per eos virtutum signa semper ostendit. s; aliquñ se eis signorum ostensionibus subreabit. ut eo humilior virtutes eius habeant. quo habito reneri nō possunt. huc Gregorius. Etia spūs sanctus cor quod possidet celestibus desideris inflamat. et ad contemptum rerū temporalium stimulat quē carnales et seculares homines capere non possunt quia cor suū per desideria terrena

dilatant. De hoc beat⁹ Greg. v. mo.
exponēs illa verba Porro ad merent
verbum absconditū. sicut ait potest per
verbum absconditū allocutō inime
aspiracōis intelligi. de qua iobānes
ait. Unctio eius docet vos de omnib⁹.
Que mīmītū aspiracio diuinarum hu
marum mentem ptingendo subleuat.
et tempales cogitationes dpmēs eter
nis hanc desiderijs inflāmat. ut nihil
ei iam nisi que supna sunt libeat et cūc
ta que inferius de humana perstrept
corruptione premnat. Absconditum
ergo verbum audire est locutionem scī
spiritus corde p̄cipere que p̄fecto scī
re non potest nisi a quo haberi p̄t. Un
veritatis voce de abscondita locutio
ne dicitur. Ego rogabo patrem et aliū
paraclitum dabit vobis ut maneat vo
biscum in eternū spiritū veritatis quē
mūdus non potest accipere Sicut em̄
idē pacit⁹ p̄ mediatoris abscessu a
lius hūani generis p̄solator in semet
ipso inuisibilis est. ita hōiem quem re
pleuerit ad desideranda inuisibilia ac
cendit. et qm̄ munda corda sola inui
sibilia diligunt. hunc mundus nō ac
cipit. qui ad diligenda visibilia nō as
surgit Seculares erei m̄tes q̄nto se so
ras per desideria dilatant. tanto ad re
ceptionē illius finū cordis angustiant
et qm̄ valde ī hūano genere pauci sūt
qui a d̄sideriorū carnaliū purgati for
te ad p̄ceptōes spū sancti ip̄a hac pur
gatōe dilatent. Verbum hoc abscondi
tū d̄r. qz illud a quib⁹dā p̄culdubio ī
corde concitatur qd̄ a maxia parte hō
minū nescit. h̄c greg. Habet etiā spi
ritus sanctus alios diuersos virtutis
effectus. omnū est em̄ artifex. omnes
habens virtutē omnia p̄spiciēs Et iō
bene p̄p̄at igni materiali nō ei frustra
aut sine causa deus ignis dicitur scōz
pprietates ī igne rephas. Est ei ignis

obmissis alijs pprietatib⁹ calefacti⁹ il
luminatus. renouat⁹. attractiuus. ele
uarius. immutatuus. diffusiuus. v
nitiuus. has pprietates ignis materi
alis deus spūaliter in aīa opatur Ig
nis em̄ diuinus ex virtute calefactiua
dat dilectionē. ex virtute illuminatiua
dat p̄gnitōz. ex virtute renouatiua pec
catōz expurgationē. ex virtute attrac
tiua spūalis vite dispositōz. ex virtute
imuratiua spūalē p̄solationē. ex virtu
te eleuariua celestē p̄uerfationē. ex
tute diffusiuua meritorū cumulationēz.
ex virtute vnitiuua plenissimā p̄fectionē
Sed et hoc notandū qd̄ sicut spū sanc
tus in corde nostro erigit nos quada
fiducia postulans p nobis gemitibus
inenarrabilib⁹. ut dicit apostolus ita
in corde dei deū īclinat ad nos sua mē
sericordia. Et sicut in nobis interpel
lat pro nobis. sic in patre delicta con
donat cū patre De hoc beatus bernar.
sic ait. Spūs p̄cedendo p̄destinat.
spirando vocat quos p̄destinauit. ība
bitando iustificat quos vocauit reple
do accumulat meritis. Per quē sicut
pater et filius vnū sunt. sic et nos vnū
in ip̄is ip̄e est qui postulat p nobis ge
mitib⁹ inenarrabilibus et hoc quidem
in corde nostro. Qui autem in corde
patris sicut in nobis interpellet p no
bis ita in patre delicta donat cum ip̄o
patre. Aduocatus noster in cordibus
nostris ad patrem dominus noster in
corde patris itaqz qd̄ postulamus idē
ipse donat qui donat ut postulemus et
sicut erigit nos pia quadā fiducia. ita
deum īclinat ad nos magis pia mē
sericordia sua. h̄c Bernardus Ecce
quomodo misericors deus per spiritū
sanctum mentes sanctorum celesti de
siderio implet et amore accēdit ad po
stulandum et ip̄e īpletas exaudiat et
cordibus eorū suscipit preces. Quod

etiā beatus Gregorius sentit in libro super Ezech. sic dicens. Omnipotēs deus implet mentē sanctorū celesti de-
siderio et ipse exaudit impletas. ipse ei in sanctorū cordibz creat amorē. et ipse ex nostris cordibus suscipit preces. Negationē suā petrus fleuit amare s3 tñ illic pmittitur. qz dñs respexit perz. Venit maria magdalena post multas maculas culpe ad pedes redēptoris nostri cū lacrimis cecidit sed quis illam infudit intus nisi qui benigne suscepit foras. Quis illam ad lacrimas punctionis urgebat. nisi qui hanc exterius coram simul recubentibz recipiebat adveniaz. Qñ quicquid in sanctorū virtutibz agit eius est grē qui merita largit. hxc Gre. Dicit etiā de hoc beatus Augu. Caritas que p spūm sanctum facta est in nobis. ipsa gemit ipsa orat ptra hanc aures claudere non novit. qui illā dedit. hxc Aug. Cū igitur tā multa bona spūssancti opat in cordibz hoīz necesse est vt vnusquisqz in hospicio sui cordis illū pseruet. cū ab eo visitatur. Nec pterrena desideria aut cogitationes carnales eū a se excludat. nam mentes carnales spiritus sanctus fugit quia apud ipsas requiē non inuenit. De hoc beatus Gregorius xviij. moralium sic dicit. Cogitationes superflue que assidue ī animo carnalia cogitante et nascuntur et deficiunt. eaz suauitatem qua vnusquisqz intrinsecus p spūm vinctus est perdunt. quem integritate eius perfrui non permittunt. a terrenis em̄ mētibus tanto longius spiritus sanctus fugit. quāto apd bas quietem non inuenit. Et eorum corda qui terrenaz vitam diligunt de fideriorum suorum inquietudinibus feriuntur turpibz cogitationum carnalium feditatibus ad yma depressi sunt. vt ad quietis intime desiderij

non leuētur. Unde cū mira opera pietatis ad cor veritas venit prius ab eo cogitationū carnaliū estus eicit. et p in eo virtutū dona disponit. hxc Gre. **N**ō solum aut peruerse et illicite cogitationes fugant spūm sanctum a corde sed etiā vane et inutiles que animū impediunt et nonnūqz etiā inficiunt. Cū vero mense ea que ad deū prinent cogitat ac meditat in eius amore accenditur. statiz spūssanctus pviā amoris se infundit cordibz hoīm deuotoz eos adiuvans in orōe et in ceteris virtutibz exercendis. Hoc affirmat beatus bernardus in epistola ad carthuz ita dicens. Cogitationes sine intellectu alie sunt vane alie ociose sunt neutro intellectui p cogitatis intentōz se applicantes nō repente pimentes s3 sensim et paulatī corrūpentes et occupantes. tpa necessaria impediētes. et aniz inficientes. Vbi tam et si repellere a se spūm sanctū nō est in voto cogitantis fit tñ ex culpa negligentis vt spūs disciplie merito se auferat a cogitatioibz indisciplinatis. Cū vero de eis que de deo sunt vlad deū sunt cogitat et voluntas eo pficit vt amor fiat. cōtinuo pviā amoris se infundit spūssanctus spūs vite et omnia viuificat adiuvans in oratione seu meditatione infirmis et tatem cogitantis. sed modus hic cogitandi de deo non est in arbitrio cogitantis. sed in gratia donātis scz spiritus sanctus vbi vult spirat quādo vult et quomō vult et quibus vult inspirat. sed hoīs est iugiter pparare cor voluntatem expediendo ab affectiōibz alienis rationem vel intellectum a sollicitudinibus. memoriā a negotijs. nō nūqz etiam a necessarijs occupationibus vt in die bona domini et in hora beplaciti eius cum audierit vocem spiritus in ea que cogitationem faciunt

continuo concurrunt sibi et cooperantur in bonum. Unde voluntas neglecta facit cogitationes ociosas et indignas deo corrupta perversas que separant a deo recta necessarias ad usum bonae vite. pia efficaces ad fructum spiritus et ad fruendum deo. hinc ber. **E**t notandum quod spiritus sanctus semper fugit corda peccatis mortalibus sauciata venialia vero peccata quantum non excludant spiritum sanctum a corde hominis quantum ad habitum. non tamen requiescit in eis quantum ad actuales devotos. quod tales pristina in se spiritum sanctum et idcirco consolationes ipsius accipere non merentur. *Not* testatur beatus gregorius sic dicens. Non requiescit in eo spiritus sanctus qui domum cordis sui pulvere veniali peccatorum aspergit. tales enim spiritum sanctum qui est in eis pristina ideo perfectam leticiam et consolationem spiritus sancti non merentur. Si ergo ut beatus Augustinus dicit. cupimus per mereri gratiam spiritus sancti et tanti visitatoris ingressum mundum primam domum anime nostre ab indignis carnalibus concupiscentie passionibus a superbia dominatione a feroce iactantia. preparamus hanc domum quod tria die ad sacri regis adventum. eamque diversis probabiliu moru floribus adornemus. Repleamus eam iocundis et preciosis odoribus castitatis fidei et proptionis incenso balsamo benivolentiae et intimam caritatis ut amputatis vitiis. et virtutibus inseris. destructa in omnibus habitatio dyaboli mutemur in templum dei. ut tam beatus hospes mundo delectatus hospitio stabilem ac perpetuam in nobis faciat mansiorem propter hoc enim ad nos ille descendit. ut nos ad illum possimus ascendere. hinc Augu. Cum vero homo in cor suum tam felicem suscepit hospitem videlicet spiritum inestimabile gaudium ex eius presentia in

tra semetipsum percipit. Unde bea. Aug. **Q**uod inestimabile gaudium ex eius presentia intra semetipsum concipit cor humanum per spiritum sanctum intra se dulcissimum felicissimumque adventum. hinc Aug. Nulla enim potest esse voluptas ac maior dulcedo corporis et anime quam dum mens senserit suum per gratiam spiritus sancti sibi advenisse creatorem. De hoc beatus Hieronimus ad paulum sic dicens. Tu te assero nunquam maiorem fore corporis aut animae voluptatem. quam dum spiritus sanctus per suam dulcissimam menti adveniret caritatem. Dicit etiam de hoc Crisostomus super cantica. Nullus homo in hac vita excogitare poterit felicitatem virtuosam suavitatemque dulciores quam dum mens per gratiam sancti spiritus advenisse senserit creatorem hinc Crisostomus. Spiritus etiam sanctus non solum in futuro perfectam sed etiam in presenti maximam quietem iustis confert. quia haec est sola in hac vita requies animarum devotarum divini dilectione fervere. et propter spiritum sanctum glorie prospera mundi simul et adversa contemnere que fiunt per spiritum sanctum. De hoc Beda sic dicit. Spiritus sanctus non solum in futuro perfectam sed etiam in presenti fidelibus maximam iustis quietem tribuit cum eorum mentes igne caritatis accendit et est vera ymo haec est sola in hac vita requies animarum. divina dilectione repleti. spe superne retributionis. prospera mundi simul et adversa contemnere. ac concupiscentis secularibus renunciare. hinc Beda. Et notandum secundum dictum beati Augustini. quod non habitat in aliquo spiritus sanctus sine patre et filio nec filius sine patre et spiritus sancto nec sine illis pater. Inseparabilis quippe est eorum habitatio quorum inseparabile opacio. hinc aug. Unde dicit

beatus Ambrosius. Sancta trinitas pater et filius et spiritus sanctus ad nos veniunt. dum nos venimus ad eos. veniunt subueniendo veniunt illuminando venimus obediendo. venimus metuendo. veniunt implendo. venimus capiendo. hec Ambro. Considerandum igitur est quod biviraciter habent spiritum sanctum. in quorum mentibus humilitas et ceterae virtutes perfecte simul perveniunt. Quod affirmat beatus gre. in libro dya. sic vi. Mens quae divino impletur spiritu habet evidentissima sua signa et virtutes scilicet et humilitates. quae si in utraque in una mente perveniunt. profecto liquet quod de plenitudine spiritus sancti testimonium fuerunt. hec gre. Sed et notandum quod voluntas hominis non potest esse libera a cupiditatibus huius mundi nec valde actus bonos operari sine gratia spiritus sancti. unde ubi spiritus domini ibi libertas est vitae a peccato non tamen quod tales penitus sint sine peccato in hac carne sed peccatum eis non dominatur. De hoc bea. Aug. sic dicit. Sine spiritu sancto non est voluntas hominis libera cum cupiditatibus vincitur. non enim est libera ad bonum nisi liberata fuerit si autem liberatur nisi per spiritum sanctum caritas diffundatur in cordibus hominum. nam ista libertatem quae est a peccato illi soli habent vivunt. quos filius per gratiam liberat et reparat. non ita tamen quod penitus sint sine peccato in carne hac mortali sed ut in eis peccatum non dominetur. neque regnet et hec est vera et bona libertas. quae bonas parit servitutes scilicet iustitiae. hec Aug. Nam spiritus sanctus ingreditur aetatem. ut dicit Crisostomus. Amplectitur eam et quasi numero quodam inexpugnabili circumit eam et non permittit ut carnales concupiscentie prevaleant contra eam. Idem quidem facit ut caro non concupiscat sed tenet animum non ei consenciat hec Crisostomus. Etiam ut dicit beatus gre. Spiritus sanctus mentem quam replet obumbrat. et omnem temptationum furorem

temperat. et dum aura suae inspirationis mentem suaviter tangit. quicquid non tam caloris sustinebat expellet et quae iam forsitan nimis vicio estus inacidit fecerit vmbra spiritus sancti protegens recreat. ut dum in eius inspiratione sedens pausat vires tollit quibus ad vitam eternam robustius currat hec gre. quod autem omnipotens deus hominem post susceptum gratiae spiritualis permittit temptari. hoc ideo facit. ne ipse homo de se presumat vel in elatione mentis cadat. sed tamen irruente temptatione exterius percutitur. intus enim perditionis manus roborat. ne frangatur. De hoc beatus gre. x. morali. exponens illa verba. Memento queso quod sicut lutum feceris me. sic ait. Sic lutum quippe homo non solum interior existit quod sanctus spiritus gratia terrene menti infunditur. ut ad intellectum sui perditionis erigatur. humana namque cogitatio. quae peccato sui celeritate aruit per vim sancti spiritus quasi irrigata terra virefcit. Sed sepe dum precepti domini virtutibus sine interruptione vivimus ad privatam fiduciam visu continue prosperitatis elevamur. Unde fit plerumque ut isdem qui sublevaratur parum per spiritum deserat. quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod vir sanctus protinus exprimit cum subiungit et in pulverem reduces me. Quia enim per subtractionem spiritus mens ad aliquantulum in temptatione deseritur. quasi ab humore pristino terra siccat. ut infirmitatem suam derelictus sentiat et sine infusione supernae gratiae quantum homo aruit cognoscat. qui apte quoque reduci ad pulverem dicitur. quia dimissus sibi cuiuslibet temptationis aura raptatur sed cum relictus sentimur ea quae afflicti cognovimus subtilius iam deo cogitamus. Sequitur pelle et carnibus vestisti me. pelle quippe et carnibus interior homo vestitur quia in eo

¶ ad supna erigit carnaliū meruū ob
sidione vallatur. sed tendentē ad iusti
ciam neq̄q̄ in temptatōe conditor de
ferit. qui p̄ infusionē gratia etiā pec
cantē preuenit. sed subleuatā mentem
et ad bella exterius laxat et interius ro
borat. Un̄ ad huc apte subiungit. Et
sibi et nervis p̄pegisti me. pelle et car
ne vestimur sed ossibus nervisq̄ p̄pan
gimur q̄ et si temptatōe foris irruen
te concutimur. intus tamen nos p̄dis
toris manus roborat ne frangamur.
Carnis itaq̄ moribz nos humiliat ad
dona. sed p̄ ossa virtutū roborat p̄tra
tempramenta. At ergo pelle et carni
bz vestisti me. ac si aperte dicat foris
ad p̄bationē me deferis. sed tñ intus
me p̄eam virtutibz astringendo custo
dis. Quid idcirco benevivendi reci
tudinē nobis tribuit. q̄ benigne p̄tere
rita que delinquimus parcat. Un̄ sub
dit vitā et misericordiā tribuisti mihi
vita quippe tribuit. cū malignis men
tibz benignitas aspirat. Sed vita sine
misericordia accipi nequaquā valet. q̄
ad obtinenda bona iustitie dñs non
adjuvat si prius ante actas nequicias
misericorditer nō relaxat. vel certe vi
tam nobis et misericordiā tribuit. q̄
ea qua nos misericordia ad benevivē
dum p̄uenit. etiā subsequēdo custodit
nisi em̄ misericordiā subroget servari
nō valet vita quāz p̄bet. ipso quippe
quo tridie hūane vite vsu vetera scim⁹
et exterioris hōis impulsu cogitatōe lu
brica ab interioribz eximus. et nisi nos
supna visitatio vel ad amorē p̄pungen
do vivificet vel ad timorem flagellan
do restauret. repentino lapsu mēs fū
ditus tota destruit. que lōge virtutis
studio innovata videbat. Un̄ subiun
git. Et visitatio tua custodivit spiritū
meum. Humanū quippe spūm visita
tio supna custodit. cuz hunc virtutibz

dicatum vel flagello p̄cuteretur p̄pung
gere amore nō desinit. nam si dona p̄
stet sed hunc p̄tinue restaurando non
subleuat citius bonū p̄ditur quo non
a largiēte custodit. lxx gre.

Filius

Habita informatōe de spū sancto
et de quibz dā eius effectibz nūc
de gratia que p̄ eundem spūm sanctū
cordibz infundit fidelū cupio edoceri.

Capitulum V Pater E

Lire debes q̄d
gratia dupliciter dicit. Pri
mo quia nos miseros consolatur. Se
cundo quia gratis datur. Unde ad bo
num gratie non potest quis per se p̄ve
nire. cum hoc non fiat scdm̄ limites
nature sed secundū influenciam largi
tatis diuine. Sic em̄ creatura pro sua
flexibilitate semper suo indiget p̄in
cipio. ut sit in esse nature. sic idē p̄in
cipiū pro sua bonitate influere nō ces
set nature rationali vitam spūalem ut
benefit in esse gratie. quā habere nō po
test sine deo largitore. veruntamē ier
cusabilis est homo si gratiā gratū faci
entē non receperit q̄ grā gratis data
semper presto est libezum arbitriū ex
citare et cōmovere. cuius est huic ad
monitiōi consentire. et hoc est facere
quod in se est. quo facto poterit homo
gratiam gratum facientem habere. q̄
hoc est ad gratiam gratum facientem
se preparare. Quamvis enim gratia
habeatur dei dono efficiente. non tamē
sine libero arbitrio consentiente quia
sicut dicit beatus Augusti. Qui crea
uit te sine te non iustificabit te sine te.
Unde gratia dicitur tripliciter. Pri
mo generaliter et sic grā d̄ ad iustitiaz
diuinū creature gratis ip̄sū et idiffer

renter ad quemcūq; actum sine huius
adiutoris gratia nihil possumus face-
re nec in esse durare. Secundo dicitur gra-
tia specialiter et talis gratia dicitur gratis scilicet
ad donum quo se preparat homo ad susci-
piendum donum spiritus sancti. huius enim gratie
est revocare liberum arbitrium a malo et ex-
citare ad bonum. sine qua nullus facit
sufficienter quod in se est ut prepararet se ad
salutem. Tercio dicitur gratia proprie scilicet do-
num datum divinitus ad merendum. quod
quidem donum gratia gratum faciens ap-
pellatur. Sine ista gratia nullus potest
mereri. nec in bono perficere nec ad glo-
riam pervenire. Ista triplex gratia inu-
itur in verbis apostoli cum dicitur. Gratia dei
sum id quod sum. ecce prima. Et gratia
dei in me vacua non fuit. ecce secunda. Et
gratia eius semper in me manet. ecce ter-
cia. Sciendum etiam secundum
dictum beati bernardi. quod triplicem gratiam
accipimus. unam qua puerimur. aliam
qua in tempestatibus adiuvamur. terci-
am qua pbari remuneramur. prima nos
iniciat per quam vocamur. secunda pro-
uehit qua iustificamur. tertia consummat
qua glorificamur. De prima dictum
est de plenitudine eius omnes accepimus.
de duobus reliquis dictum est. Et
gracias per gratia id est munera eterne
glorie pro merito temporalis militie
hec Bernardus. Et notandum
quod nullus potest superare vicia nec pre-
cepta dei adimplere sine gratie divi-
ne adiutorio. hoc affirmat Augustinus. ita di-
cens. Nemo viribus suis implet. quod
deus iubet. nisi ipse adiuvet ad facien-
dum quod fieri iubet. Quia propter oremus
humiliter. ut qui dedit preceptum lar-
giatur auxilium. nullum enim bonum non di-
co perficere sed nec incipitur sine illo qui
solus bonus. nam ipsa voluntas nisi dei
gratia liberetur a servitute qua facta est
serva peccati. et vicia super adiuvetur

tur. recte perque vivere a mortalibus non
potest et hoc divinum beneficium quo liber-
ratur anima nisi eam preveniret. iam
meritis eius daretur et non esset gratia
que utique gratis datur. hec Augustinus.
¶ Quia etiam iustitiam et licet perfecti
iustificari recte vivere non possint. nisi
per divinam gratiam adjuvantur. quia non om-
nis virtus illius bonitate est processa. ip-
se enim bonum opus quod in nobis operando
incipit etiam cooperando perficit. De hoc
beatus Augustinus. sic dicit. Sicut oculus corporis
etiam plenissime sanus nisi candore lu-
cis adiutus non potest cernere. sic et homo
etiam perfectissime iustificatus nisi eter-
na luce iustitie divinitus adjuvetur re-
cte non potest vivere. Quamvis cumque enim
dicitur dicitur nostra illius est nobis bonitate
processa. nam cooperante nobis deo perficit
quod operando incipit. quia ipse ut velimus
operari incipiens. qui volentibus cooperatur
perficiens. Quia carissimi vita nostra nihil
est aliud quam dei gratia sine dubio et vita eter-
terna. que bone vite redditur dei gratia
est. hec Augustinus. Et his verbis colligere quod
non solum bona opera sed etiam premia sunt
ipsius dei dona. quia et bonum cogitare. vel
le et perficere operatur in nobis. De hoc
beatus Bernardus. sic dicit. Dei sunt procul dubio mu-
nera tam nostra opera quam ipsius premia. et qui
se fecit debitorem in illis et nos pro me-
ritore hoc est bonum cogitare vellet et
perficere operatur in nobis. primum
profecto sine nobis. secundum nobis
scum. tercius per nos facit. a deo ergo
sine dubio nostre fit salutis exordium
nec per nos utique nec nobiscum. Uterque
consensus et opus et si non ex nobis si-
iam tamen sine nobis. hec Bernardus.
¶ Et ergo ut dicit beatus Augustinus.
Cum deus coronat merita nos-
tra nihil aliud coronat quam munera sua
benevita eterna. que in fine a deo me-
ritis precedentibus redditur quia et eadem

merita quibus redditur si a nobis sunt
sed in nobis facta sunt per gratiam. recte
et ipsa vita et gratia nuncupatur quia gra-
tis datur nec ideo gratis quia non meritis
datur sed quia data sunt per gratiam et ip-
sa merita quibus datur. nam omne bo-
num nostrum nihil in nobis facit nisi
gratia. gratia enim est que preuenit et sanat
arbitrium hominis. et ex ipso arbitrio prece-
ditur in animam bonus affectus siue boni
mentis morus. hec Aug. Qui igitur si-
ne gratia dei nec agere opus bonum nec
peruenire ad futuram gloriam valeamus. ne-
cesse valde est ut ipsum dominum timea-
mus ne afferendo a nobis suam gratiam
nos derelinquat et reprobando cum im-
pijs perdat. quia omnipotens deus men-
tem hominis non debellando destruit sed ab
ipsa per gratie ablationem recedendo.
De hoc beatus gregorius. xi. morali. super illo
Si destruxerit nemo est qui edificet sic
dicit Omnipotens deus humanum cor de-
struit cum derelinquit. edificat cum implet.
neque enim humanam mentem debellando de-
struit sed recedendo quia ad perditionem suam
sufficit sibi dimissa gratia. Unde ple-
nissime fit cum audientis cor exigentibus
culpae omnipotentis dei gratia non repletur
in cassum exterius a predicatorum mone-
tur. quia mutum est os omne quod loquitur si
ille interior in corde non clamat. qui a-
spirat verba. que audiunt. hec gregorius.
Et notandum quod gratia per quam pius
dominus consolatur suos dilectos est quidam gu-
stus spiritualis et suavisissima quedam delec-
tatio. qua benignus deus afflictam recre-
at animam. De hac gratia beatus Bernardus. sic dicit
Consolatio divina nihil aliud est quam
gratia quedam deuotionis precedens dispo-
sitione. et quidam gustus boni licet exigui
us et suavisissima quedam delectatio qua
benignus deus afflictam recreat animam
et ad deum querendum inuitat et ad
diuinum amorem delectatione accenditur.

hec Bernardus. Hunc odorem suauissimum gra-
cie idem beatus Bernardus. in statu vite preceperat
cum dicit. Non accessit adhuc cor meum o-
dore deus ad multitudinem dulcedinis
tue. quam abscondisti timentibus te foris.
eius odorem vtrumque sustentor. quod est mihi
super odorem balsami cunctique gene-
ris suavis odoramenti. O domine deus si
tam nobilis est odor quam dulcis est dul-
cedinis sapor. Si tamen virtutis est mor-
dica degustatio. quantum iocunditatis
habet felix inebriatio. hec Bernardus. Qui ex
gusto dicit Richardus. de sancto victo. Semel
gustauerit fontem celestis gratie. ne-
scit iam aliud nisi soli deo firmiter ac-
inseparabiliter iterare. hec Richardus
Considerandum etiam videtur de glossa in libro
dyonisi de diuinis nominibus. quod ipsa
diuina gratia illuminatio est et ipsa do-
na gratie luminaria sunt illuminantia om-
nia que se precipiant. et omnis gratia ab o-
mnino fonte descendit. et omnis illumina-
tio ab omnino lumine. et multi sunt radii
et unum lumen. ut multos illuminet. et
multi lucet illuminati et non videtur nisi
unum lumen et sunt in lumine omnino. quo-
nia unum bonum multis se precipiandum
prebet vtrumque sint in illo. qui vnam tra-
hunt similitudinem ex illo. itaque dei
sapientia quamuis se varie dissimili-
terque mentibus spiritualiter illuminan-
dis secundum susipientium qualiter a se
capacitatem infundat. in se tamen om-
nia permanet et simplex nec maior fit
his que habundant in ea. nec minor
his que secundum inferiorem partici-
pationis gradum gratiam accipiunt
vni in ipsa sed tota in toto et in singu-
lis tota. summa transcendens et yma-
condescendens participandam se pre-
bet. et in se vna permanens. a se ipsa non
recedit Quod autem non vni forme om-
nes diuinum lumen accipiunt. hoc non est
in culpa luminis. sed in differentia

accipientis. qz emm nō eadem est virtus oculorū intellectualiū quibus lux mentis sequit. vr alij plus alij minus ea fruunt. alij penitus excludantur. vr immundi spūs qui ad eam nolūt conuerri. non qz ipsi fm intellectualem substantiaz qua a summo bono creati sunt participatione ex nris luminis secludant. alioquin in nihilū redigerentur. omne emm participatōe eius priuatū in re natura nō est. sed in q̄tum in irrationabili bō puer se sue volūtatis motibz p̄aminant vera lucis excluduntur participatōe. non emm ad illam sed ad semetipsos hoc est ad nequiciā suā pueri a summo et incōmutabili bono se auertunt. si enim ad naturā si iam et eius creatorē respicerent. p̄fecto beati fierent. Et quis nemo bonus nisi sol? deus. in diuine bonitatis participatōe rationalis creatura bona fieri pōt. dñs p̄ouidente qui dicit. pater vester dabit spūm bonum petentibus se. vr participatōe spūs fiant boni qui fuerūt mali. hxc glosa. Debet ergo quilibet deus cor suum ad suscipiendū spūm sancti grām p̄pare. vr veniens dñs et habitaculū cordis p̄ vite sancrimoniā pur inueniēs dignē in illud effundere imbres gratiarū ac p̄solari. De hoc per quendam sic dicit. Cum cor deuororū ad bona domini suscipienda aptum fuerit. nec est in eo aliquid qd̄ dei gratiam p̄hibeat vel retardet. tunc pius dñs et benignus largus et misericors non cessat infundere imbres gratiarū. nunc immittens sapiām diuinorū. nunc nōticiā secretorū. aliqñ gustum et experientiā eternorū. aliqñ reuelatōes misteriorū. aliqñ securū facit et certificat eternalium bonorū retributōe. et alijs multis modis quibz p̄solat dñs electos suos p̄ter et dilectos. hxc ille.

¶ Quanto autē quis frequentius p̄

gratiam a deo visitat. tanto maiorem ipsius dñi familiaritatem p̄sequit et si duciā habundantiorē ac gustum spūs aliorum et alia q̄ plura bona ab ipso p̄cipit. Unde dicit beatus bern. Crebra dei visitatio dat familiaritatē. familiaritas ausum. ausus gustū. gustus famem. famem p̄temptum oīm. p̄temptus ocium. ocium deū. hxc bern. Ecce quanta bona p̄fert dei gratia deuotis hominibus habentibus eam. Debet ergo quilibet religiosus donū gratie possidens illud in semetipso p̄seruare. carnales et terrenas delectatōes et p̄solationes fugiendo declinare. qz vt dicit beatus bern. Cum mens ad alias p̄solationes inhiat et non penitus rennuit in caducis et transitorijs p̄solari. ipsa sibi p̄fecto subtrahit gratiam celestis p̄solatōis. hxc bern. Nam seculares vt dicit beatus greg. quanto se foras per desideria dilatant. tanto ad receptōem gratie spūs sancti finem cordis angustant. Delicata namqz et p̄ciosa est diuina p̄solatio. que per grām sancti spūs cordibus fidelium infundit. sed nō dabitur admittentibus alienā p̄solatōem. De hoc dicit beatus aug. Tam p̄ciosam diuinā p̄solatōnem cognouimus tā amenā q̄ tñ nequa q̄ tribuitur qualem cunqz admittentibus alienā. nā si hz animus vn de oblectetur extrinsecus. sine delictis manet intrinsecus. hxc aug. Si autē vt dicit beatus greg. qd̄libet qd̄ delectat in carne abscindimus mox intus in xpō qd̄ delectat inuenimus. Dicit etia de hoc bea. bern. Iustus est vt quos p̄nā nō delectant. p̄sto sit in eis memoria futurorū. vr qui de re p̄ affluentia despiciūt p̄solari. recordatio illos delectet eternitatis. hxc bern.

¶ Alia namqz sine delectatōe esse non p̄t. aut em delectat in summis et p̄temit infima. aut delectat in infimis et p̄temit summa.

Unde aia que desiderat in dei memori-
am delectari. non debet in alijs quibus-
cūq; rebz psolari. De hoc beatus berni.
sic dicit Renuat aia tua in alijs psolari
si vis in dei memoria delectari qz imple-
ri aia dei visitationibz nō pōt. nisi de-
cratōibz carneis funditus renūciauer-
it. Erabit ut intus in spū non inueni-
amus sup modū maiores delectatōes
qz in qualibet carnis feditate. hxc berni.
Anima etiam cū habeat quinq; sensus
spūales. sicut et corpus quinq; corpa-
les. Qui g ppter deū in corpalibz pē-
nit delectari vtiq; in spūalibz merebitur
a domino psolari. Hoc affirmat
bernar. ita dicens. Deus est iustus for-
ma speciosissima ad oculum. armonia
deliciosissima ad auditū. odor suavissi-
mus ad gustū. amplexus delectabilissi-
mus ad tactū. Cū igit aia habeat quī-
q; sensus spūales sicut corpus quinq;
corpales. qui renūciat ppter deū in cor-
poralibz delectari. merebit vtiq; in spi-
ritualibz psolari. hxc berni. Et quis p-
ter delectamenta carnalia pruenit ho-
mines gratia dei. maxime tñ arrogan-
tes et supbi gratiam gustare non potue-
runt in eternū. teste hilario qui dicit. Cū
em psolationem gustent diuinā de cū-
ctis generibz. hoīes ipam arrogātes
et tumidi nūq; gustare potuerūt in eter-
num. hxc hila. Oportet g vti quilibet re-
ligiosus resistat supbie malicie et car-
nali pcupiscētie ac ceteris vitijs. si de-
siderat potū celestis gratie degustare.
De hoc dicit beatus ambro. Nisi abstule-
ris de corde tuo fomitem malicie. estū
prave pcupiscētie. dulcedinēq; mū-
danē voluptatis. nequaquā gustum cele-
stis gratie imbibere poteris nec hauri-
re. hxc amb. Vbi notandū q non solū
a vitijs est abstinendū vtz etiam bona
opz exercenda. vt suauitas diuine grē
haberi possit. Quia vt dicit yfido. Quā-

to quis diutius exercitatus fuerit erga
virtutum ardorem tanto pfecto in se
diuinā dulcedinē accipiet potiozem.
Dicit etiam basilius Multe virtuti ho-
minis multa debetur suauitas celestis
gaudij et dulcoris. Et sciendū
q qñ est hō existens in gratia. nihil illi
graue. nihil difficile apparebit in agē-
dis bonis opibz. qui autē caret gratia
ad omne opus bonū faciendū tepescit
De hoc hugo dicit sic. Qd in statu gra-
tie quis vixerit. nil graue. nilq; intole-
rabile apparebit. mens autē expers gra-
tie segnis in omī bono extat ope et vtu-
te. hxc hug. Non solum aut possidens
gratiam agilis est ad queq; opa virtu-
osa facienda sed etiam paratus est ad
omīa que p cristi nomine occurrerint
facienda aut verius sustinenda etiam
tormentoz supplicia Cū dicit cassiodo.
humana siquidem mens in gratia exi-
stens gaudens et parata est ad omīa
que pro xpi nomine occurrerint. De
hoc etiam beatus aug. in libro de natu-
ra et gratia sic dicit. Gustus celestis grē
tante est virtutis. q extinguit sitim om-
nium mūdanoz. et tante dulcedinis q
in dulcedinē puerit supplicia tormen-
toz. tante suauitatis q aiaz excitat ad
desiderium supnoz. hxc aug. Est et pfi-
terandū vt dicit beda. q in quocūq; cor-
de deus p gratiā sui amoris adest mor-
vicioz vniuersa et aduersantis mundi
siue spirituum malignoz bella ppressa
quiescūt. hxc beda. Et quis gratia xpi
firmum facit hominem aduersus vi-
tia et temptationes inimici. tamen qz
diu portamus terrenum corpus ac fra-
gile timendum est nobis. Unde angu-
stinus in glosa sup psalmistā sic dicit.
gratia christi firmum facit homines et
immobilem aduersus omnes tempta-
tiones inimici. sed vbi est humana fra-
gilitas ibi ē prima captiuitas. ibi lex

in membris repugnans legi mentis.
 et captiuum volens ducere in lege pec-
 cati. Adhuc corpus quod corrumpit ag-
 grauat animam. Unde quantumcumque fir-
 mus sis ex gratia dei quod diu portaster-
 renum vas in quo thesaurus est dei. ali-
 quid etiam de ipso vase fictili formidan-
 dum est. hec augustinus. **E**t sciendum
 quod carentes gratia dei diu stare non possunt.
 quin incidant in peccatum mortale. ha-
 lentes vero christi gratiam possunt euadere
 omne peccatum mortale. quia sicut gratia
 coniungit deo et fomitem peccati ita di-
 minuit quod habens eam potest vitare pec-
 catum mortale. De hoc quedam glo-
 super apostolum sic dicit. Per gratiam christi
 euadere possumus omne peccatum mortale
 Carentibus autem gratia hoc non sic est pos-
 sibile. quia licet non sit necessarium eos
 peccare quotidie. tamen non possunt diu vi-
 tare peccatum mortale. cuius ratio est. quia
 sicut existentes in gratia non possunt omni-
 ninus vitare peccatum veniale. eo quod sensu-
 alitas non est in eis subdita totaliter
 rationi. Sic in carentibus gratia ratio
 non est subiecta deo. et ideo non possunt
 diu stare quin incidant in peccatum mor-
 tale. Gratia autem sic deo coniungit et ineli-
 nationem fomitis diminuit. quod habens
 eam potest vitare peccatum mortale.
 hec in glosa etc.

Filius:

Ed etiam hoc scire affecto. quare
 nonnunquam etiam deuotis homi-
 nibus gratia subtrahatur. Et quomodo gra-
 tia que per negligentiam amissa fuerit
 recuperanda sit. vel cum deest gratia que
 liter homini sit agendum.

Ca. VI. Pater

Lire debes quod
 gratia subtrahitur homini propter
 superbiam et presumptuam. Quod per-
 bat richardus de sancto victore ita di-

cens. Sepe superbit homo nesciens. se-
 pe presumit et iteque non intelligit. pro-
 pterque ignorantia solet subtrahi diui-
 na gratia. nam dum presumptuose ag-
 git et nescit. subtrahitur gratia. ne effici-
 at quod cupit dum superbit et nescit. per-
 mittit sepe in id cadere quod erubescit et
 odit. hec richardus. **E**t notandum
 quod opera virtutum tunc in nobis pu-
 lescent. dum gratiam cooperatricem
 habent. tunc vero deficiunt et moriuntur
 cum eis gratia cooperatrix subtrahitur.
 Subtrahitur autem dum improba mens
 de bonis spiritualibus superbit et sua sibi me-
 rita ascribit. De hoc richardus de san-
 cto victore super illud Daniel. donec
 cognoscant viuentes quod dominetur ex-
 cellus in regno hominum. sic dicit. Affe-
 ctus in nobis sane secundum deum viuunt dum
 in bono fortes et cum virtutum opera
 pualescent. dum gratiam cooperatri-
 cem habent et in studiis spiritualibus se ex-
 ercere valent. tunc proculdubio moriun-
 tur cum eis gratia cooperatrix subtra-
 hitur. subtrahitur autem cum de suis
 bonis diuinis vero donis mens impro-
 ba superbit. et sua sibi merita ascribit.
 Subtracta gratia affectus boni defici-
 unt. et ad omne bonum languescunt.
 et sic de viuentibus mortui fiunt. Quid
 enim aliud est virtutum defectus quam quod
 si quidam illarum interitus. Qui igitur
 infirmitatem suam gratiamque diuinam
 nam tunc primum attendunt cum iam
 in bono deficiunt. isti post mortem etiam
 si per mortem diuine dominationis et
 moderationis magisterium vel benefi-
 cium discunt et agnoscunt. Quid igitur
 est superne maiestatis dominium et
 principatum in regno hominum viuere
 et agnoscere. nisi vnumquemque eo eri-
 am tempore cum adhuc in bonis ope-
 ribus viuunt. infirmitatem suam attende-
 re et nihil sibi. nihil suis meritis ascri-
 bere.

bere. et inter quelibet virtutum exerci-
tia humilitatis custodiam non desere-
re. sinceriter et absque simulatione quicquid mali sibi ipsi. quicquid boni divi-
ne gratie ascribere Et solet quidem pi-
etas supernas vires etiam virtutum in quibus-
dam humiliate et gratiam subtrahere
donec discant inter quelibet morum insi-
gnia nihil altum sapere. nihil de propria virtu-
te presumere. felices qui alieno casu po-
tius quam proprio humilitatis fragilitatisque
infirmia addiscunt. Sed et cum eis quidem
bene agitur. qui ex propria ruina ad humi-
litaris custodiam evigilant. cum tandem
aliqui post infirmitatis suae lapsum for-
tiores resurgunt Qui ergo morum ruinam
timet. pro omnibus contra superbiam vigilare
debet. hec richardus. Ex istis verbis colli-
gere possumus quod omnipotens deus sub-
trahit gratiam hominibus etiam mundam vitam
habentibus. et hoc ideo ne in superbia ele-
ventur. et ne consequenter in bonis studiis
negligentiores fiant. Quod probat etiam
crisostomus. sic dicens. Aliqui plerique et vi-
tam habentes mundam non accipiunt
gratiam Quare. ne in superbiam eleve-
ntur. ne insensenter ventositate iactantiae. ne
altitudine muneris negligentiores fi-
ant. hec crisostomus. Subtrahitur autem gratia non
solum propter mentis elationem sed etiam
nonnunquam propter negligentiam. nam sunt non
nulli qui desiderant esse boni et fructuosi
sed se propter opera virtuosa que illos bonos
faciant nolunt exercere. ideo multi re-
ligiosi quaerunt sibi deesse gratiam cum
magis gratia debet quaeri se factores
bonorum operum non habere. per que gra-
tia obtineatur. De hoc per quendam dicitur sic
pauperes sumus et miseri qui multum
desideramus et modicum facimus. de-
siderium nostrum minime in opus de-
ducentes. neque desideramus esse boni
sed opera que nos bonos faciant non mo-
ueamus. Hinc est illa querela omnium re-

ligiosorum querulantium fidei deesse gra-
tiam cum magis ipsa gratia quaeri debe-
at se factores bonorum operum non habere
habemus omnes desiderium sanctitatis.
sed ea que sanctitatem efficiunt nulla-
tenus habemus. Hec ille. putat de beati.
Ubi est aliquis qui in eis que dei sunt
expiri velit quid possit. etiam quod promp-
tissime potest Et idcirco propter negligē-
tiam talem frigida sunt corda multorum
religiosorum divina gratia carentium.
Debet ergo quisvis timens deum hec
duo videlicet superbiam et negligentiam
a se abicere. et humilitatem cordis et bo-
norum strenuitatem assumere ut divine
consolationis gratiam crebrius et habun-
dantius ab ipso domino valeat obtinere.
R. Ubi considerandum quod sunt nonnulli
religiosi qui in principio conversionis
sue magnam devotionis gratiam percipiunt
sed secundum processum temporis eadem gratia
propter suam negligentiam priuatur Si vero
desiderant gratiam pristinam recuperare
debent in se renouare seruiorem deuotionis
prioris et in omnibus virtutibus que prius
initio conversionis gesserunt studeant se
exercere De hoc richardus in libro de
mystico somnio. nabuchodonosor. sic ait. Si a
gratia quam habuisti excidisse te sentis
attende diligenter quid agis. cogita
quibus cogitationibus vehementius occu-
paris si sola vana meditaris quid mireris
si futurorum reuelatione fraudaris. In
initio conversionis tue quando sola eterna spi-
ritualia et futura cogitasti quando ad so-
la sublimia aspirasti quid mireris si
desiderium tuum consolari meruisti. Deside-
rium inquit propheta pauperum exaudiuit
dominus. Si igitur pristinam illam gratiam cupis
reformare renouare deuotionem. et
secundum monita iohannis in apocalypsa. Me-
mento unde excideris et age penitenti-
am et priora opera fac. hec richardus. S
Et notandum ut dicit hugo quod misericors

deus nobis sepius cum non queritur
se offerret nos in amore suū accendat
et sepe fugit dum querit ut nos post se
currere faciat. nisi enim prius ipse no-
bis ostenderet nemo eū diligeret. et ni-
si dum querit fugeret nemo eum sequi
vellet. hxc hugo. Unde dñs gratiaz de-
uotionis subtrahit nonnunq̃ etiaz vi-
ris religiosis ut amplius desiderēt ab-
sentem. et postmodū strictius teneant
pñtem. Unde beatus bern. q̃ dñs sub-
trahit deuotōem. hoc ideo facit ut am-
plius desideres illam. et ne vilescas ci-
to datum. nam si differet non auferretur
Dñs enim aliquñ se subtrahit. aliquā-
do ad ip̃s recedit. ut dum requirit ab-
sens. strictius teneat pñsens. hxc ber.
Sed deuoti viri gratia deuotōis et spi-
rituali dulcedie assuefacti cum gratia
priuant magis lugent de amissa dulce-
dine. q̃ prius planxerāt admissaz pec-
catoz amaritudinem. hoc tamdiu faci-
unt donec miserante deo solatio spūa-
lis itez eis reddat. qua pcepta cogno-
scunt. denuo eam quā passi sunt temp-
tatōem ex carentia gratie pbatōem fu-
isse non desolatōem. Et ideo visitant
per grām tempe oportuno ne deficiāt.
et itez temptant ne superbiant. Quod be-
atus bern. in quadā auctoritate memo-
rat ita dicens Deuotus quisq̃ nonnū-
q̃ amarius deplorat dulcedinez amif-
sam q̃ prius fleuerat admissam pecca-
toz amaritudinez. et hoc tamdiu facit
donec deo miserante solatio redit. qua
redeunte denuo cognoscit eam quam
passus est temptatōem pbatōem fuisse
se ad eruditōem non ad destrūctōem.
Unde cognito suo de temptatōe pfe-
ctu. non tñ non refugit sed etiā temp-
tari appetit. Crebris itaq̃ hmoi vicis-
situdinibz inter gratie visitatōem et tē-
ptationis pbatōem in scala virtutis
p̃ficiens fauente vtriq̃ visitatōe ne de-

ficiat temptatione. ne superbiat tantē
tali exercitio. mundato oculo interio-
ri statim adest lux. cui fideliter intres-
re cupiens sed corpe pressus non pua-
lens ad seipsum nolēs dolensq̃ reflit
Gustato tñ aliquotiens q̃ suauis ē do-
minus ad sua etiam cū redierit in cor-
dis palato saporem retinet. quo fit ut
iam ipsum non ipsius bona quecunq̃
desideret. hxc bern. ¶ Et sciendū
q̃ nihil in filiis gratie et in aīnabz san-
ctis tantū deo placet. quantū diligēs
et cauta internaz visitationū obseruā-
tia. Quā enim venit et recedit periculo-
sissime ignorat Unde dicit beatus ber.
Cum spū sancti dispensatorie vicissi-
tudines vigilantissime non obseruan-
tur. tunc fit ut nec absentem desideres
nec pñtem glorifices. nepe qui idcir-
co recedit ut auidius queras. quo naz
modo abesse nescis requiritur. et qui di-
gnanter ad hoc redit ut p̃solet. quali-
ter digne p̃ maiestate sua recipitur. si
nec adesse sentit Unde vigilēs simus
et solliciti circa gratias visitationis q̃
mira suauitate diuine sue artis inces-
santer acritat spū sanctus in corde no-
stro. nunq̃ sine vigilantia nostre p̃sci-
entie gratia recedat vel veniat Unde do-
minus dī. vigilate. q̃ nescitis qua ho-
ra dñs vester venturus sit. Mens enim
que grām visitationis non obseruat.
erit ingrata visitatione. nunq̃ ergo in-
ueniat nos grā imparatos. sed sp̃ vul-
tus suspensos et expansos nostri cordis
pur facultas vnicuiq̃ nostruz suppetit
ad dñm aduentum habeamus. hxc bern
¶ Sed et hoc notandū diligēter
q̃ spūales viri non possunt semper in
vno statu pmanere. ṽt testat idem bea-
tus bern. super cantī. sic dicens. Vide
illum qui in spū ambulat nequa q̃ per-
manere in vno statu. nec eadem semp
facilitate p̃ficere. et q̃ non fit in hoīe
¶ .iij.

via eius sed quemadmodū spūs eius
moderator dispensat. put vult nūc se/
gnius. nunc alacrius. q̄ retro sunt ob/
liuisci ⁊ ad anteriora se extendere. Er/
go cū te accidia vel tedio affici sentis.
noli p̄pterea diffidere vel desistere a stu/
dio spūali sed iuuantis require manū
dicens. Trahe me post te trahi te obse/
crans sponse exēplo donec de nūo susci/
tante grā factus p̄mior alacriorq; cur/
ras viam mandatorū dei. Cū q̄ diu ad/
est gratia delectare in ea. nec te existi/
mes donū dei iure hereditario posside/
re. ita videlicet vt sis securus de eo. q̄ si
nunq̄ pdere possis. ne forte cū subito
traxerit manū ⁊ subtraxerit donum tu/
a i mo p̄cidas ⁊ tristior fias q̄ oporteat
Curabis igit̄ s̄m p̄siliū sapientis vt in
die bonorū non immemor sis malorū.
atq; in die malorū nō imemor sis bono/
rum Ergo in die virtutis tue noli esse
securus sed clama ad dñm cū p̄p̄tera ⁊
dic. Cū defecerit virtus mea ne deteli/
quas me porro in tpe temptationis cō/
solare ⁊ dic cū sponsa traxe me post te.
Sic te deseret spes in tpe malo nec in
bona p̄udentia deerit. Et siq; inter p̄/
spera ⁊ aduersa mutabiliū temporū te/
nens quandā eternitatis ymaginē vti/
q̄ hanc immobilē ⁊ incōcussam. p̄stā/
tis em̄ equalitatē. benedicens dñm in
omni tpe. hec bern. X Sciendū
etiā q̄ spūalis dei aduētus in aīam est
triplex. occultus. dubius ⁊ manifestus
Primus aduentus dei occultus d̄r. cū
in cordib; eorū qui p̄ctā mortalia non
p̄mittunt deus p̄ suam grā in habi/
tat. qui p̄pter hoc occultus d̄r q̄ in suis
affectib; nō sentit. Cū apls ad ephē.
d̄r xpm habitare p̄ fidē in cordib; ve/
stris. Fides aut̄ catholica hec est vt qui
cūq; puritatē suā p̄seruauerit ⁊ morta/
lia p̄ctā non p̄miserit. licet in magnis
se nondum exercitauerit. tñ in illorū

cordib; dicimus esse deū. De hoc oc/
culto aduentu d̄r in ps. Vestigia tua
non cognoscē. Secundus aduentus
dubius d̄r. cū mutationes nouarū affe/
ctionum in nobis cognoscimus ⁊ sen/
timus p̄ quas peccatū qd̄ prius placu/
it ⁊ delectabat nūc p̄ amarā peniten/
tiam displicet. ⁊ non delectat. vera em̄
p̄ma certissimū signū est diuine penite/
tie. cuius spūs licet dulcis sit sicut d̄r
in libro sapie. Q̄ q̄ dulcis est spiritus
tuus in nobis. nihil tñ qd̄ amā est in
eadem p̄ma sentit. hic ergo aduētus
p̄uenienter dubius d̄r id est prim no/
tus ⁊ prim ignotus. notus ex mutatio/
ne deuotionis q̄r acriter cognoscit ⁊
sentit. ignotus q̄ ex sui penitentia pe/
grinā impressionem facit in anima
amaritudinem videlicet cū ip̄e sit dul/
cis. Et notandum q̄ h̄mōi aduentus
dubius orit̄. ex accipientis inhabili/
tate. q̄ cū multorū malorū sibi p̄sciū
atq; reus non potest spiritum sanctum
aliter accipere q̄ iratū ⁊ arguentem li/
cet suā naturalem dulcedinem non
amittat. illa em̄ amaritudo non ex ven/
ientis amaritudine sed ex infectōne re/
cipientis. sicut cū quis nobilem porū
⁊ dulcem accipit. quez ex infectis fau/
cib; felleum iudicat ⁊ amarū. De hoc
spiritu sancto d̄r. Ille arguet mundū
id est mundanū hoīem de peccato Ter/
cius aduentus d̄r manifestus. quē do/
minus cū sanctis viris ⁊ amicis bene/
purgatis ac virtutib; ornatis in euide/
tib; ⁊ manifestis gratijs operatur. vt
hāc grām recipiētes de dubijs ⁊ occul/
tis. ⁊ aī grāz penitus ignorantes ma/
nifestissime doceant. de hac d̄r ps. In/
certa ⁊ occulta sapientie tue manife/
stasti mihi. A Igit̄ per predicta
colligere possumus q̄ omnis qui est in
statu gratie hoc est sine peccato morta/
li habet gratiam aut occultam aut ma

nifestam. hoc est habet gratiam habitualem vel actualem. Sicut enim ihesus primum natus pannis est inuolutus. sic primum spiritualiter natus in nobis habet quasi pannis quodammodo inuolutus. Tunc enim deum in presepio cordis nostri habemus inuolutum. quando per fidem habitat in nobis. et nulla adhuc incalcescente deuotione sentit. Cum autem homo bonis operibus et virtutibus diu exercitatus fuerit. interdum sentit in corde suo vehementer ignem caritatis quem alijs vicibus nequaquam sentit tunc debet habitare in cordibus nostris non solum per fidem inuolutus. sed per sensibilem gratiam quasi quodammodo tenuitatus. De hac duplici in homine gratia occulta et manifesta debet beatus Bernardus. Deus et si iustis non desit ad meritum. plerumque tamen abest ad solacium. illud vtilius. istud iocundius. Habet itaque et later. dum sensum cordis minime tangit. illa suauitas habita seruat. hec Bernardus. Debet ergo quilibet religiosus se in statu gratie persequere ab omni peccato mortali abstinentendo. etiam a venialibus prout possibile est continentendo. ut gratiam non solum habitualem. verum etiam actualem ab ipso domino tempore suo consequi valeat ad suam consolationem. quia misericors deus nequaquam deserit se timentes et in preceptis suis ambulantes. sed tempore et loco consolatur eos. aut affectum deuotionis aut gratiam perunctionis illis infundendo. Qui vero per hominum dona sic consolantur debent esse grati dominoque per acceptis beneficijs suorum donorum reddere gratiarum actiones. ut ex hoc posimodum maiorem gratiam ab ipso percipere mereantur. De hoc beatus Bernardus. ita dicit Felix qui ad singula dona gratie redit ad eum. in quo est plenitudo gratiarum. cui dum per acceptis nos ingratos non exhibemus. locum in nobis facimus gratie ut maiorem

rem adhuc percipere mereamur. **B**omino enim sola ingratitude a perfectu perfectionis impedit. dum quodammodo amissum reputat dator quod ingratus accepit. Cauet sibi de cetero ne ratio plura perdat. quanto plura daret ingrato. hec Bernardus. Ecce quomodo ingratitude tollit gratiam ab homine. Debemus ergo spiritui gratias agere omnipotenti deo per beneficia nobis ab ipso concessis. ut beneficia potiora gratiarum et spiritualium donorum ab eo persequi mereamur.

Filius.

Accepta informatione de dei gratia que per spiritum sanctum mentibus fidelium infunduntur. nunc de caritate quam idem spiritus sanctus in cordibus religiosorum ac deuorum hominum operatur cupio edoceri.

Ca. VII. Pater

De charitate super

per qua petis informari. scire debes quod caritas prout diffinitur in. iij. lib. sententiarum. est dilectio qua diligunt deus propter se. et proximum propter deum in deo. Secundum vero augustinum. caritas est virtus qua videre deum et eo perfrui desideramus. Hec autem nobilissima virtus caritatis per donum sancti spiritus infunditur cordibus fidelium ut possint deum diligere et amare. Testatur hoc beatus augustinus in libro de verbis domini dicens Magna est misericordia dei nostri. dedit ei dona hominibus. inter que dona spiritus sanctus donum quippe dat equale sibi quia donum eius est spiritus sanctus. et unus deus tota trinitas pater et filius et spiritus sanctus. Quid prestiterit enim nobis spiritus sanctus audi apostolum. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris. Et ne putaret quisque a se sibi esse quod diligit deum. continuo addidit. per spiritum sanctum qui datus est nobis. **Et**

Et. iij.

ergo ames deum habiter in te deus et
amet se de te. i. ad amorē suum te mo/
ueat. accendat te. illuminet te. et exci/
tet te. hec augu. Unde spm̄ sanctum il/
le habere dinoscitur. qui deum amat.
Quod idem beatus augu. affirmat sic
dicens. Resiat ut intelligamus spiri/
tum sanctum habere illū. qui diligit et
habēdo mereri ut plus habeat. et plus
habendo diligit. hec augu. **D** Et
notandum qd amor dilectio et caritas
in sacra scriptura frequenter p eodem
accipiunt. ut dicit dyonisius in libro de
diuinis nominibus ubi sic ait. Comuni/
ter et vniiformiter vtendum est in diuinis
nominibus amoris et nomine dilectio/
nis siue etiam caritatis. Sed confide/
randum qd affectus siue amor anime si
rectus est dicitur caritas. si prauus dicitur cupi/
ditas. Unde dicit beatus augustinus. Spes
anime amor est. qui si prauus est dicitur cupi/
ditas vel libido si rectus est dicitur ca/
ritas. hec augu. Amore namq; mouet
anima quasi ad locum quo tendit id est
ad delectationem bonā vel malā quo
se peruenisse letatur. sed quantomagis
cupiditas de corde hominis elumatur. tāto
maior caritas acquiritur. De istis moti/
bus anime sic dicit beatus augustinus. Cari/
tate morum a se esse ad fruendum deo
propter ipsum et se atq; proximo prop/
ter deum. Cupiditatem autem morum a se
nime ad fruendum se et proximo et quolibet
corpe non propter deum. quanto autem
magis regnum cupiditatis destruitur
tanto magis regnum caritatis eleuatur.
nam caritatis venenū est species ad ipis/
cendos et retinendos temporalium. nutrimē/
tus eius est diminutio cupiditatis per/
fecta nulla cupiditas. Quisquis er/
go eam nutrire vult infestus minuendis
cupiditatibus. perfecta enim caritas nec
cupiditatem seculi nec rumorem habet
per quas duas ianuas intrat inimicus

et regnat. scilicet premio timore dei et amo/
re pellendus est. hec aug. **E** Item
de hac caritate et cupiditate et qd rebus
terrenis vtendū est vel sit ad necessita/
tem et non fruendum. idē beatus aug.
sic probat dicens. Amor turpis cupi/
ditas dicitur. quo animus seipso inferiora
infectat. Amor bonus caritas vel
dilectio dicitur. quicquid amaueris aut hoc
est qd tu aut inferioris est te. aut superio/
ris est te. Si inferioris est te qd amas. ad
ptinendū ama. ad tractandū ama. ad
vtendū ama. non ad diligendū ama.
verbi gratia Aurum amas noli te alligare
auro. deus posuit sub te aurum. Amor igitur
iste est vtendus ad vsum. assumenda
sunt ista. nō eis vinculo amoris quasi
glutino est ad vtendū. hec aug. Et no/
tandum qd quilibet peccator longe est a
deo. ut dicit beatus augustinus. super primum non loco
sed dissimilitudine qd est dissimilitudine
mala vita. malis moribus. si enim bonis
moribus appropinquat deo malis mori/
bus recedit a deo Unus igitur idēq; homo
corpe stans vno loco et amando deum ac/
cedit ad deum et amando iniquitatem recedit
a deo. nusquam pedes mouet et tamen per accē/
dere et recedere. pedes enim nō in hoc iti/
nere affectus nostri sunt. per quosq; habue/
rit ita accedit et recedit a deo. scilicet cum om/
niū bonorum radix sit caritas. et omniū ma/
lorum cupiditas necesse est. ut vna destrua/
tur siue extirpetur et alia plantetur. quod si
mulambe esse non possunt. quod nisi vna
radicitus euulsa fuerit. alia plantari
non potest. sine causa aliquis conatur
incidere si radicem non pretendat euellē/
lere. hec augustinus. Unde dicit crisostomus. Ille
odit et abhorret celestia. cuius dilectio
spargitur ad mundana. Et namq; qui dile/
ctione carnali estuauerit oī qd salutis
sue fuerit graue et insipidū apparebit.
hec crisostomus. Quod igitur ille mundi amorē post/
ponat qd dei amore implet desiderat. Unus

aug. Si hītat in te amor mundi nō est
quo intrret amor dei. vases sed plenū
est qđ habes qđ recipias qued non ha
bes. funde amorē seculi vt implearis
amore dei. nam amor dei ⁊ mundi pa
riter in vno corpore habitare non pñt
Cepisti deum diligere. incipit in te de
us habitare. Quantum in te crescit a
mor dei. tantū crescit ipsa pulcritudo
caritatis que anime pulchritudo est.
Quisquis etiā pñdit habere se dei ca
ritatē sine dei adiutorio. quid aliđ cō
tendit nisi habere deū posse sine dō. hec
aug. Necessē ergo ē vt ait hugo de san
cto victore vt homo qui a carnalibz ad
spūalia puerit pzius his omnibz qui
bus animo per affectū inlaxerat auella
tur Tunc siquidē libere se spūalibus p
amorem aglutinat. cū de terrenis affe
ctibz. nihil supēst qđ eius mentem in
desideria aliena puerat. Itaqz tps su
dendi est vt pzius mentes a desiderijs
homo terrenis auellat. postea tempus
psuendi vt anima per amorē spūalem
eternis ⁊ pmanentibz bonis inlaxere
incipiat. Sic quippe psuunt humana
⁊ diuina in vnu. vt que duo fuerunt p
naturā. fiant vnum per grām. Cōpun
ctio siquidē acus est ⁊ dilectio filum ⁊
facit viam acus ⁊ perforat. vtrūqz pti
near. hec hug. Et sciendū vt dīr beatus
aug. qđ recedere ab illo simplici ⁊ sin
gulari bono hoc est a dō ⁊ in istas volu
ptates a amorē seculi. corruptōnesqz
terrenas accedere fornicari est a dño.
Ergo amandus est dō sup omnia. ⁊ p
amore eius ita vt si fieri potest nosmet
ipsos obliuiscamur. hec aug. Hinc est
qđ homo toto affectu non potest suā di
lectōem dirigere in deum. qz animus
eius dum per res varias ⁊ trāscorias
occupat. ac per amorē inordinatū im
plicat. minus ab illis ad diligendum
deū seu ad celestia efficit. De hoc bea.

Augu. quasi plangendo in libro solilo
quiorz sic ait. O lux mentis. o lucens
veritas. o beata deitas. que illuminas
omnem hominē venientē in hunc mū
dū. venientē quidē. sed non diligentē
qz qui diligit eū inimicus dei pñtuit.
Expelle tenebras de super faciē abyssi
mentis mee vt videat te intelligendo.
vt cognoscat te pprehendendo. vt dili
gat te cognoscendo. Quisquis em cog
noscit te diligit te. obliuiscit se. amat
te plusqz se. relinquit se. venit ad te. vt
gaudeat de te. Hinc est ergo dñe qđ nō
diligō quantū debeo qz nō plene agno
sco te. Et qz parz te cognosco. parz te
diligō. parz gaudeo. sz a te vero interi
ori gaudeo. p exteriora recedo. ⁊ dum
te solo careo adulterias amicicias in
his exterioribz quero. ⁊ sic miser ego
cor meum qđ tibi soli debui toto amo
re totoqz affectu impendere. vanis de
di. ⁊ vanus effectus sum dū vanitatez
dilexi. Hinc est etiam domine qđ in te
non gaudeo. ⁊ ideo tibi non adlxreo.
quia ego in exterioribz. tu in interiori
bus. ego in temporalibz. tu in spūali
bus. ego in transitorijs animo diffun
dor. cogitatione versor. locutione im
plicor ⁊ tu domine in eternis habitas
ego in terris. tu diligis alta. ego infi
ma. tu celestia. ego terrena. ⁊ qñ pote
runt hec oīa puenire. miser ego suz quō
poterit obliquitas mea tue rectitudi
ni adequari. hec aug. Qñd quilibet ho
mo deuotus debet quantū puenat do
mino auxiliante cor suū ab amore cre
ature ⁊ rez transeuntiu excutere. ⁊ p
dilectōnem suo cōditōri adlxrere. ne
amando creaturā amittat suū ⁊ omniū
creatorē. ⁊ sic efficiat adulter. nam aī
ma deserto creatore ⁊ amans creaturā
adultera est Unde ⁊ amando creatorē
in creatura ⁊ non creaturā beatus Au
gusti. horat sic dicens. Disce amare

in creatura creatorem et in factura fa-
ctorē. ne teneat te quod ab illo factū est.
et amittas eum a quo et ipsa facta es. re-
linque oēs amores. pulchrior est ipse.
qui fecit celum et terrā. Cuius igitur cor
tuū ab amore creature. ut inhereas cre-
atori. si autem deseris eum qui te fecit et a-
mas illa que fecit. deserto illo qui facit
adulter es. Alia enim deserto creatore
amans creaturā adultera est. illius em
amore nihil castius. nihil delectabili-
us est. illo deserto hanc amplectendo
immunda efficeris. Quia ut illius
amplēxu digna sis dimitte ista. et illi
inherere stude gratis. noli diligere deū
propter premiū sed gratis cole deū et ip-
sum accipies. Quicquid enim aliud de-
derit minus est quā ipse. Adherēs autem deo
aīa incipit habere securitatem et libera-
tem nec pavores sustinet nec timores.
Hec aug. ¶ Et secundum beatum bern.
Amor extrinsecus cor nostrū nō occupa-
per quia nō pōt p̄misceri veravānis. eter-
na caducis. spūalia corporali. summa
ymis. Vñ et dicit beatus augustinus. Boni ad
huc vtrūq; mūdo. ut fruānt deo. mali
autem fruunt mūdo. vti nolūt deo. Ergo
aīa deuota cū diuino igne hoc est cari-
tate accensa fuerit. cuncta que in terra
sunt respicit et soli deo intendit. Vñ
crisostomus. Alia cū ignita fuerit igne diuino
ad nihilum eorū que in terra sunt de re-
liquo inspicit. nec ad gloriā nec ad ve-
recundiā sed ad vnā solā que derinet
eam flammā. Hec crisostomus. ¶ Ubi
considerandū quod aīa sine amore non pōt
esse. aut enim concupiscit terrena aut dili-
git celestia. Quod affirmat quedā glo-
sa. ita dicens per hec verba. Qualiscūq;
amor sit. vacare nō pōt nam si terrenus
est. animum ad concupiscendū terrena
inclinat. Si vero celestis est. ad celestia
subleuat. et ad eterna inflammat. alii
gata enim aīa terreno amoris viscū habet

in penmis volare non potest. sed amor
sanctus ab hoc visco solutam ad surer-
nā gloriā leuat in iherosolim celestem. Hec
glossa. Nam secundum beatū augustinum. Alia media
inter deū et creaturas posita. p̄uersione
ad deū illuminat. meliorat. perficit. cō-
uersione ad creaturas obtenebrat. dete-
riorat et corrūpit. Quia ut dicit beatus
gregorius. Illi quod bona temporalia appetunt veluti
in nihilum rediguntur. quia dum manē-
tem dei essentiam deserunt. diligētes
transitoria quasi a domino esse tendūt.
Hec gregorius. Et ut dicit beatus au-
gustinus. Sicut vita corporis anima
est. ita vita anime deus ē. sicut corpus
expirat cum animam emittit. ita expi-
rat anima cum deum amittit. deus a-
missus mors anime. aīa amissa mors
corporis. Et licet corpus nostrum pos-
sit mori tū id ipsum quo diligimus. scilicet
anima mori non potest. nisi dum nō di-
ligit deū cui mors est non diligere deū
quod nihil est aliud quā ei aliquid dili-
gendo atq; obsequendo preponere. Hec
augustinus. ¶ Et notandum quod inter
amorem mūdi et dei hec est differenti-
a. nam amor mundi in principio dulcis
esse videtur sed finem habet amarum sic
e contrario amor dei incipit ab amari-
tudine et vltima eius sunt plena dulce-
dine. que affirmat hugo ita dicens. In-
ter amorem dei et mundi hec est differē-
tia. quod amor mundi in principio dulcis
esse videtur. sed finem habet amarū. Amor
vero dei ab amaritudine incipit. sed vlti-
ma eius sunt dulcedine plena. Quod
ostendit dominus in euangelio dicens.
Omnis homo primo bonū vinum po-
nit. quia in sua delectatione falsam quā-
dam dulcedinem sentit. sed postquā fer-
uor mali desiderij mentē inebriauerit.
tunc quod deterius est p̄pinat quia spina cō-
scientie supueniens mentē quā prius fle-
re delectabat grauiter cruciat. sed spon-

sus noster postremo bonum vinū porri-
 git. dū mētem quā dulcedine sui amo-
 ris replere disponit. quadam prius tri-
 bulatōe in p̄punctōe amaricari finit.
 ut post gustū amaritudinis avidius bi-
 bat suauissimū poculū caritatis. q̄ in
 de peccator et penitens de mīa dei fidu-
 ciam habere incipit. et post longa me-
 roris redia sancti spūs p̄solatōe cor su-
 um releuari sentit. hec hugo. ¶
 Sciendum etiam q̄ cure et sollicitudi-
 nes impediunt feruorē caritatis. teste
 beato bern. qui ait. Fons vite est cari-
 tas. nec viuere ammā dixerim que de
 illo non hauserit. haurire potest qm̄ nī
 si prius ad hēserit ipsi fonti qui caritas
 est que deus est. viuere non p̄t. Prius
 igit deo adhaereat qui deū amat. in quo
 em̄ minus amas absens p̄fecto est. In
 eo aut minus deū amare p̄uincit. qui
 carnis adhuc necessitatibz occupatur
 Et quid hoc nisi a deo quedam absen-
 ratio. et absentatō quid nisi peregrina-
 tio. et pegrinamur ergo a dño et in cor-
 pore pegrinamur. cum mīmiz et inten-
 tio p̄peditur erumnis. et caritas curis
 fatigat. hec bern. Sed et hoc norandū
 ut dicit beatus ihero. difficile est animaz
 non amare. et necesse est ut in quoscun-
 qz mens nostra trahat. affectus deum
 amet. Ergo carnis amor spūs amore
 superet. desiderū desiderio restringa-
 tur. quicquid minuit ibi. hic crescat.
 hec ihero. Et beatus bern. Sit suavis et
 dulcis affectui tuo dñs ihesus p̄tra ma-
 las utiqz dulcis vite carnales illece-
 bras. et vincat dulcedo dulcedinē quē
 admodū clauus clauū expellit. quia si-
 cut mors violēter sepat aīam a corpore
 ita dilectio dei violenter segregat hōi-
 nem a mundo et a carnali amore. hec
 bern. Quicunqz erno minimā guttam
 dīne gustauerit caritatis. iā ei desipit
 oīs dulcedo trāsitōria et sola dulcescit.

suauitas caritasqz diuina. Qui ergo
 ut dicit bea. aug. deū desiderat hīe in cor-
 de suo ut amorē suum. oī ut ab oībz re-
 bus terreis honoribz et amicis se segre-
 get et per p̄ns de oībz que in deo cū deo
 et p̄pter deū sunt diligere. hec aug. Ad cir-
 co iuxta dictū leonis pape. Sapiētes
 aīe que vnū timere. vnū diligere. vnū
 sperare didicerunt. mortificatis cupi-
 ditatibz et crucifixis corpore sensibz vo-
 luntatē dei sibi p̄fecerunt et p̄e dei a-
 more se nō amant. Cūqz audiunt sibi
 dimitus dici. post cupias tuas nō eas
 et a voluntate tua auertere. diuidūt af-
 fectus suos et legē mentis a corpis le-
 ge discernūt ut ex quadā se p̄te sibi de-
 negent p̄dentes se in his q̄ cupiūt car-
 nali. et inuenientes se in his q̄ spūali-
 ter p̄cupiscunt. hec leo. ¶ Scien-
 dū etiā pur dicit hugo. q̄ flāma libidinis
 est amor carnis. et eos quos accendit
 p̄sumit. Amor vero sapie lumen h̄z. s̄z
 p̄sumptōem non h̄z. Et si accendit fri-
 gidos ardentes facit nō tñ p̄burit. Cū
 quilibet p̄ctōr q̄uis p̄pter culpā pecca-
 ti minimis in corde suo infigidatus fue-
 rit nō desperet. sed per p̄miam p̄uerratur
 ad dñm et calorē caritatis xp̄i in se p̄ri-
 nus reformabit. De hoc alexander sic
 dicit. Nemo desperet hōim. Quantum-
 cunqz em̄ quis ob culpā frigidus fue-
 rit. dū tñ p̄uerrit caritate xp̄i validius
 inflāmescit. Et cassiodorus Cū mens
 a culpa lota fuerit ac xp̄o applicuerit.
 scintillas caritatis xp̄i in se p̄tinus re-
 formabit. Considerandum itaqz ut dicit
 hugo q̄ omnis suauitas. iocunditas.
 omnis p̄tencia. omnis opulencia cre-
 aturaz afficere cor humanum possunt
 satiari non p̄t. Unde beatus ber. Ad
 ymaginem quippe dei facta est aīa rō-
 nalis. ceteris omnibz occupari potest
 satiari non potest. Capacem dei quic-
 quid minus est deo non implebit. Cū

est q̄ naturali quidem desiderio sum-
mum quiuis pbat appetere bonū intel-
lectū nisi adepto eo nō est requiem ha-
biturus. h̄c bern. Qñ dicebat beatus
ansel. Omnis creatura que deus non
est mihi inopia est. idcirco sancti viri
postposito amore transerunt rerum ⁊
oīm que in mūdo sunt vel q̄ carnali-
ter delectare p̄t se potius ptulerunt ad
amandum deum ⁊ ea que spūalia sunt
diligentes quendā cibum quendā am-
plexum quendam lucē spūalem ⁊ quē-
dam odorē interioris sui hominis vbi
veraz requiē inuenire ⁊ assequi possent
De tali amore beatus aug. in libro p̄fe-
ctionū sic ait. Quid amo deus meus cū
te amo. nō amo spēm corporis. nec de-
cus t̄pis. nec candorē lucis. istius ami-
cum oculis. non dulces melodias sua-
uiū cantilenaz. non flosū ⁊ vnguētū
rum ⁊ aromatū suauē olencia. nō man-
na ⁊ mella. nō mēbra acceptabilia car-
nis amplexibz. nō h̄c amo cū amo deū
meum sed qd amo quādam lucē quan-
dam vocē. quendā odorem. quendā ci-
bum. quendam amplexum interioris
hominis mei vbi fulget aīe mee quod
nō capit locus. vbi sonat qd nō rapit
tempus. vbi olet qd nō spargit flatus
vbi sapit qd nō minuit acitas. vbi
h̄ret qd non euellit facietas hoc est qd
amo. h̄c augu. Ecce quō spūales viri
non temporalia ⁊ exteriora sed potius
spūalia ⁊ interiora bona diligunt.

Filius.

Qupio etiam aliqua scire de effe-
ctibz caritatis Et quid possit ho-
minē pmouere ad dilectionem dei.

Ca. .VIII. Pater ⁊

Hercitadum
dilectionem ⁊ augmentandā
in nobis nihil ita valet sicut frequens

psideratio beneficiorum eius. Testat
hoc beatus aug. qui sic d̄t. Ad dei dile-
ctionem in nobis excitandam. nutrie-
dam ⁊ augmentandam nihil ita valet
sicut beneficiorum eius frequens ⁊ di-
ligens psideratio. h̄c augu. De quibz
beneficijs dei idem p̄memorat dicens
in persona cuiuslibet religiosi. O am-
ma mea si cogitare potes q̄ ⁊ quor qua-
les in comparatione tui abiecti sunt.
qui gratiam que data est tibi consequi
non valebant. audisti certe ab initio v̄
q̄ nunc q̄ multe generationes homi-
num transierunt. que omnes sine cog-
nitione dei ⁊ precio sui sanguinis in in-
teritum eternum dilapse sunt omnibz
illis redemptor tuus. amaro tuus te
pretulit. quando tibi gratiaz largitus
est. quam nullus illorum percipere me-
ruit. tu sola p̄ illis electa es ⁊ quare
id in te factum sit nulla p̄ter amaro-
ris tui caritatem causam poteris assig-
nare. nec aliquid habes nisi q̄ saluum
me fecit quomaz voluit me. Nunquid
fortior. ditior. nobilior. aut virtuosior
omnibus illis fuisti. que gratiam ele-
ctionis ⁊ familiaritatis p̄ omnibus
meruisti. Quor fortiores. virtuosio-
res ⁊ nobiliores ibi fuerunt ⁊ tamen
vniuersi abiecti perierunt. h̄c augusti-
nus. Non solum autem beneficia dei
sunt recolenda sed etiam peccata p̄i-
us commissa p̄ contritionez sunt ad
memoriam reuocanda. ⁊ quomodo p̄
misericordiam dei absoluti sumus ⁊
pro tanto beneficio feruentior sit vnus
quisq̄ ad deum intrinse diligendum.
Et hoc faciebat beatus augustinus cū
sic in libro de confessionum dicebat.
Recordari volo transactas seditates
meas ⁊ carnales corruptiones anime
mee non q̄ eas amem. sed vt amem.
te deus meus amore amoris tui facio
illud recolēs vias meas neq̄ssimas in

amaritudine cogitationis mee ut tu dulcescas. dulcedo non fallax. dulcedo felix et secunda colligens me a dispersione mea in qua frustarim discissus sum. dum ab uno te aversus sum in multa evanui. Erat enim in adolescentia aliqui et affici ausus sum variis et umbratis et partibus spiritus mea et putrem coram oculis tuis placens mihi et placere cupiens oculis hominum. et quid erat quod me delatrabat nisi amari et amare. sed non tenebatur modus ab animo usque ad animam. quatenus est lutosus limes amicitie. sed exalabantur nebulæ de limosa et cupiscencia carnis et scatebra pubertatis. et obfuscabant cor meum. ut non discernere tur serenitas dilectionis tue a caligine libidinis. cum nihil blandius sit tua caritate. nec amari quicquam salubrius quam illa pre cunctis formosa et luminosa veritas tua ubi requies certa reperitur. tu enim es plenitudo et indeficiens copia incorruptibilis suavitatis. quies apud te valde et vita in perturbabilis. qui intrat in te intrat in gaudium domini sui et non timebit se. sed habebit se optime in optimo. De fluxu abste ego et erravi deus meus nimis de viis a stabilitate. et factus sum regio egestatis. hxc augustinus. Perpendere debet quisque devotus miseratōes domini. quod eum per suam gratiam visitat ac consolatur. ac si omnium oblitus si bi soli intendat. Hanc pietatem domini magnam beatus augustinus. circa se sentiebat cum dicebat. Cum dei miseratōes circa me attendo. sic mihi videtur si phas est dicere quod amodo nihil agit deus nisi ut saluti mee provideat. et eum pro me occupatum video. quasi omnem oblitus mihi soliverit vacare. hxc augustinus. Item dicit. Deus opus qui sic nunquam curas tantum solus cures. et sic omnes tantum singulos hxc augustinus. Nec igitur iam beneficia promissa et alia quaecumque fidelibus a deo exhibita

dant materiam amandi ipsum deum. Unde etiam beatus augustinus. per hominem beneficiis ad diligendum deum hortatur sic dicens. Diliges dominum deum tuum qui peccatis tuis servire fecit unigenitum suum. qui tibi determinavit angelos in ministerium tuum. qui tibi dedit celum cum syderibus. aerem cum volatilibus. terras cum animalibus et germinibus. aquam cum piscibus. maiorem ergo eius caritati iniuriam facis si dona illius accipis et dilectionis vicissitudinem non rependis. Aut ergo dona illius. si potes respice. vel si respicere non potes dilectionis vicissitudinem repende. hxc augustinus. **De effectibus vero caritatis primo sciendum quod caritas non statim perfecta est cum nascitur in hominem vel habetur sed nascitur ut perficiatur. deinde roboratur. ultimo perficiatur. De hoc beatus augustinus. super canonicum. iohannis sic dicit. Nunquid moritur nascitur caritas perfecta immo ut perficiatur nascitur. cum fuerit nata nutritur. cum fuerit nutrita roboratur. cum fuerit roborata perficitur. et cum ad perfectum venerit dicit cupio dissolvi et esse cum christo. hxc augustinus. De hac igitur virtute videlicet caritate cum possessa fuerit generantur alie virtutes. scilicet strenuitas morum. excurio bonorum operum ac ceterarum virtutum. Unde dicit beatus augustinus. O felix amor ex quo nascitur strenuitas morum. puritas affectionum. sublimitas intellectuum. sanctitas desideriorum. claritas operum. secunditas virtutum et dignitas meritorum. hxc augustinus. Caritas cum mentem hominis plene ceperit ad innumera bona eandem multiformiter accendit. Quod probat beatus grecus. moralis. exponens illa verba quod multiplex sit lex eius sic dicit. Bene lex dei multiplex dicitur. quia nimirum cum una eademque sit caritas. si mentem plene ceperit. hanc ad innumera opera virtutum multiplex**

formiter accendit Cuius nimirum legis
multiplicitate beatus paulus enume-
rat dicens Caritas pariens est benigna
est &c. Patiens quippe caritas est. quia
illicita mala equanimiter tolerat vel
portat. Benigna vero est. quia pro malis
bona largiter ministrat. Non emulat.
quia per hoc quod in presenti mundo nil ap-
petit. invidere successibus terrenis nes-
cit. Non inflat quia cum premium interne
retributiois ante desiderat. de bonis se
exterioribus non exultat. Non agit pro
peram quia querit quo se in solū amorē dei
et proximi dilatat. et quicquid a rectitudi-
ne discrepat ignorat. Non est ambici-
osa quia quo ardēter incusat sua satagit
foris nullatenus aliena percupiscit. Non
querit que sua sunt. quia cuncta quae hic tran-
sitória possidet. velut aliena negligit.
cum sibi nihil esse proprium nisi quod secum
permaneat agnoscit. Non irritat. quia
iniurijs laessita ad nullos se ultionis.
sue motus excitat. dum per magnis labo-
ribus maiora post premia expectat. Non
cogitat malū. quia in amorē mundicie
mentē solidans dum omne odiū radici-
tus eruit. versare non sinit in animo quod
inquinat. Non gaudet super iniquitate.
quia sola dilectione erga omnes inhiat
nec de perditione aduersantium exultat
Congaudet autē veritati quia ut se ce-
teros diligēs per hoc quod rectus in alijs
perspicit. quasi de augmento proprii affec-
tus inhiat. Multiplex ergo ista
lex dei est quae per universi cuiusque culpe ia-
culum quod perimendam mentem impe-
dit instructiois sue munimine occurrat
ut quia antiquus hostis varia circumfusi-
one nos obsidet. ipsa hūc de nobis multi-
pliciter expugnet. Hec greg. Beatus
etiam bernardus. verba apostoli iam me-
morata et quedā alia in tractatu de cari-
tate exponēdo prosequitur sic dicens So-
la caritas est. quae iniurias non rependit

quia benigna est. quia felicitas aliena non
cruciat. quia non emulat. quia per scia ma-
la non pungit. quia non agit properam. quae
in honore non extollit. quia non inflat.
quae in abiectioe non confundit quia non est
ambitiosa. quia cupiditas non coarctat
quia non querit que sua sunt. quia prume-
lie non puocat quia non irritat. quam
sinistre suspiciones non sedant. quia non
cogitat malū. quia aliena mala non le-
tificat quia non gaudet super iniquitate
quam errores non cecant quia pergaudet ve-
ritati. quam persecutiones non frangunt
quia omnia suffert. quam perfidia non indu-
rat. quia omnia credit. quam desperatio non
non absorbet quia omnia sperat. quam mor-
tis separatio non intercidit quia nunquam ex-
cidit. Quid mirū si morte non vincit
quae fortis est ut mors imo fortius mor-
te. quae ipsam quoque mortem mori coe-
git in morte redemptoris. Insuper-
abilis virtus caritatis. quae ipsum quo-
que insuperabilem superasti. et cui om-
nia subiecta sunt omnibus quodammodo
subiecisti. dum victus amore deus
factus est obprobrium hominum. et ab-
iectio plebis. propter nimiam enim ca-
ritatem quae dilexit nos continere ul-
tra non potuit in ira sua misericordi-
as suas. quo dilectam animam inimi-
cis exponeret pro amicis suis. ut mor-
tis timorem pariter toleret ab amicis
suis et vigorem et contra deum fortis
fuit quantum magis aduersus homi-
nes preualebit. Hec bernardus Ubi no-
tandum quod habentibus caritatem om-
nia coopantur illis in bonū. Teste beato
augustino qui dicit. Diligentibus deum
omnia coopantur in bonum. tales enim de-
us per solam prosperis et exercet aduersis.
nam propria ipsorum infirmitate exercetur
humilitas afflictione patientia. tra-
dictione sapientia. odio benivolentia.
Hec aug. ¶ Caritas etiam magne

efficacie est. ipsa namq[ue] est salus mor-
 mors criminis vita virtutū. cā merito
 cum premiū perfectōz. Et e hac p[er]sp[er]
 in li. de vita p[re]emplatiua sic ait. Cari-
 tas est volūtas recta ab oībus terrenis
 ac p[er]itib[us] p[er]sua uersa iuncta deo inse-
 parabiliter. et v[er]ita igne quodam mō
 spū sancti a quo est et ad quem referē
 incensa. inquinamenti oīs extranea.
 corruptionis nescia. sine p[re]emplatio-
 nis auida. in omnib[us] sp[iritu] inuicta. salus
 mor[is]. mors criminū. vita virtutū. vir-
 tus pugnantiū. palma victōz. cā me-
 ritoz bonoz. premiū perfectōz sine q[ui]
 nullus deo placuit. cū qua non potuit
 aliquis peccare. fructuosa in penitenti-
 bus. gloriosa in p[er]seuerantib[us]. leta in
 p[er]ficientib[us]. victoriosa in martirib[us].
 oposa in omnib[us] oīno fidelib[us]. ex qua
 quicquid est boni operis viget. hec p[er]
 sper. Unāquamq[ue] ergo a[ma]m[us] v[er]it[as] bu-
 go de scō victo. in qua caritas habitat
 supbia nō inflat. inuidia nō deuastat.
 ira nō dissipat. tristitia mala non ve-
 rat. auaricia nō excecatur. gula nō inflā-
 mar. luxuria non inquinat. sp[iritu] munda
 est. sp[iritu] casta est. sp[iritu] quieta est. sp[iritu] leta est.
 semp[er] pacifica est. sp[iritu] benigna est. semp[er]
 modesta. in aduersis secunda. in p[er]sp[er]is
 temperata. mundū p[re]m[n]ens. et deū di-
 ligens. omnia bona amando sua faci-
 ens. sua omnib[us] libenter impartiens.
 non timens inopiam. non magnopere
 experiens habundantiā. In quo cari-
 tas dei est semp[er] cogitat q[ui] ad deū p[er]-
 ueniat. q[ui] mundū relinquat. q[ui] scāda-
 la euadat. q[ui] veram pacē inueniat. sp[iritu]
 ad desideratū cor suum h[ab]et in superna
 eleuatum. Si q[ui] ambulat. si q[ui] sedet
 si q[ui] agit. si q[ui] quiescit. quicquid ege-
 cit cor a deo non recedit. tacens deum
 cogitat. loquens nil p[re]ter deū ait q[uo]d
 ad amorem dei p[er]tinet loqui desiderat
 alios ad caritatē cohortando inflam-

mat. caritatem omnib[us] commendat.
 q[ui] dulcis amor dei. q[ui] amarus. q[ui] im-
 purus sit amor huius seculi non soluz
 voce sed ope quoq[ue] omnib[us] demōstrat
 Peridet huius mūdi gloriam. sollici-
 tudinē arguit. q[ui] stultū sit in his q[ui] trā-
 seunt fiduciā habere ostendit. miratur
 cecitatē hoīm qui hec diligunt. mirat[ur]
 quō iam dudum vniuersa hec transito-
 ria et caduca non omnes p[re]m[n]ant.
 Istis indicis caritas se p[re]dit. et eos in
 quib[us] habitat non solum intrinsecus
 voluntate. sed etiam foris p[er]uersatōne
 discernit. hec hugo. Qui ergo v[er]it[as] dicit
 basilus voluerit veram dilectōem p[re]-
 gustare. xp[istum] discat suauiter amare.
 q[ui] x[ristus] amor est. Amor aut[em] s[ecundu]m dictū
 hugonis. est dulcedo saporis intimi et
 quanto feruentius quis amat tanto su-
 auius gustat. Et hoc notandū *h[oc]*
 v[er]it[as] dicit beatus aug[ustinus]. q[uo]d sola dilectio dis-
 cernit inter filios dei et filios dyaboli.
 Signent inquit se omnes signo sanc-
 te crucis. cantent omnes alla. baptizē-
 tur omnes. intrent ecciam. impleant
 parietes basilicar[um]. non discernunt fi-
 lii dei a filiis dyaboli nisi caritate. qui
 habent caritatē nati sunt ex deo. Hec
 aug[ustinus]. Nam v[er]it[as] dicit cris[ostomus]. Omnes species
 iusticie quos habent serui dei in verita-
 te. p[ossu]nt habere et serui dyaboli in simu-
 latione. Solam aut[em] caritatē sp[iritu] sancti
 non p[ossu]nt habere. Ideo hanc p[ri]ua-
 tam sp[iritu] caritatis sibi seruauit sp[iritu]s
 sanctus. q[ui] per nullius testimoniu[m] sic
 cognoscit vbi sit sp[iritu] sanctus sicut p[er] grā-
 caritatis. hec cris[ostomus]. Sine ergo caritate
 etiā nulla virtus. nec aliq[uo]d exercitūz
 sp[iritu]ale hominī p[otes]se potest. Ideoq[ue]
 v[er]it[as] dicit beatus bernardus. in tractatu suo de
 caritate Solus amor est quem deus a
 nobis exigit. etiam cum beneficiis ob-
 erit. vel flagellis corripit. vel infirmit.
 vel mādatis astringit plenitudo legis

est caritas. et lege continetur et prophetas et
quicquid lege divina indicatur. vel interdicitur
ad solū amorē reducit. Solue tri-
butū amoris et dñō noueris satisfactū
Quid em̄ inquis nobis pdest tanta in
nostro victu pietas in habitu vilitas.
et disciplina iugis austeritas parenter
accipe Quedā sunt caritatis obsequia
placencia. si in caritate fiant ac sine ca-
ritate nihil p̄sunt. hxc est v̄rus. in qua
nec minimum opus respuit sine qua
nec maximū acceptat nō p̄dicatā etiā
si linguis fiat angelorū Non fides etiā
si montes transferat nec elemosina etiā
si omnes facultates meas in cibos
pauperū distribuā. nō corporis afflictio
etiā si tradat corpus ita vt ardeat. nec
missarū solēnia q̄ ante fratris reconcili-
ationem munus prohibet offerri. hxc
berñ. De hac eadē virtute p̄ quendam
sic d̄r. bona opa qualiacūq̄ sunt tanto
magis meritoria sunt. quāto vicinior
ex intimis caritatis visceribus p̄cedūt
Ex quo p̄tingit q̄ aliquis in magno et
arduo ope minus mereat q̄n ex minore
caritate facit illud. q̄n alter in modico
ope q̄d facit ex amore caritatis feruēt
ti. hxc ille Ipsa etiā vt d̄r beatus berñ.
Vere dulcis et suavis est. que fessos al-
leuat. debiles roborat. mēstos letifi-
cat. iugum deniq̄ veritatis facit suauē
et onus leue. Caritas recte vt nos vin-
ceret. prius deū superauit. vulnerauit
impassibilem ligauit. insuperabilem tra-
xit. incommutabilem eternū fecit mor-
talē. Nulla v̄o maior dilectio. nullus
amor sincerior. nullus affectus ardēti-
or. nulla caritas sanctior q̄ q̄ mortuus
us est p̄ nobis innocēs. nihil q̄d in no-
bis amaret inueniens. hoc aut̄ totū vt
dura corda nostra emolliret. et insensi-
biles ac mortuos affectus nostros q̄si
excitando suscitaret. hxc berñ. D̄s er-
go caritatē habens dei non tepescit. q̄

vt d̄r beatus grego. in ome. Nunq̄ est
ociosus amor dei. opat̄ em̄ magna si ē
fixero opari p̄nuat. amor non est. er-
go probatio dilectionis exhibitio est
opis. hxc grego. Dicit etiam de hoc be-
atus berñ. Bone ih̄esu amor tuus nō
est ociosus. qui te diligūt nō tepescūt
memoria de te sup̄ mel dulcis. medita-
tio tua plusq̄ cibis suavis. loqui de te
plurima refectio. cogitatio de te p̄fecta
solatio. adhxere tibi vita eterna. hxc
berñ. Caritas etiam si cor hominis pos-
sederit s̄m eundem berñ. Libertatē do-
nat. timorē pellit. laborem non sentit.
meritū non intuet̄. p̄miū non requi-
rit. et tñ omnib̄ plus viget. nullus er-
ror sic sollicitat. nulla p̄mia sic inuitat.
hxc berñ. Diligenda est ergo v̄ri caritatis.
q̄ vt ait basilus. Omnis qui
possidet eā diues ē qua etiā quis caret
pauper est. Et beatus aug. Caritas est
dulcedo et salubre vinculū mentium si-
ne qua diues pauper est. cuius qua paup-
er diues est. q̄ dilectione dei nihil dulci-
us dulcere v̄bū sed dulcius factus. hxc
aug. Quisquis etiā habet caritatē vt
d̄r beatus grego. in quadā ome. etiam
alia dona p̄cipit. qui aut̄ eā nō h̄z. etiā
que percepisse videbat amittit. Et be-
atus aug. idem sentit dicens. Attende
quanta est caritas. que si desit frustra
habent cetera. si assit habent. adde ca-
ritatē ad oīa p̄ficiunt. subtrah̄ carita-
tem et cetera nihil p̄sunt Caritas ergo
est vita virtutum. quā si abstuleris vir-
tutes illico moriunt̄. ¶ Unde
omnium diuinarū scripturarū plenitudo
est et plenitudo legis est dilectio dei
et p̄ximi. Si non vales oēs paginas
p̄scrutari omnia secreta scripturarū
penetrare. tene caritatē in qua p̄tendit
omnia. hxc aug. ¶ Debemus er-
go accedere ad deum creatorem nostrū
nō gressu pedum. sed moribus bonis

et sincera dilectione. ut presentiam ipsius in cordibus nostris habere et sentire valeamus ad nostram consolationem. Unde iterum beatus augustinus. Ad deum qui ubique presens est. ubi totus est. non pedibus licet ire sed moribus. mores autem nostri non ex eo quod quisque nouit. sed ex eo quod diligit iudicari solent. nec faciunt bonos vel malos mores. nisi boni vel mali amores. Tanto autem nobis melius est. quanto magis in illum imus. quo nihil est melius. imus vero non ambulando sed amando. quem tanto habemus potius. quanto eundem amore quo in eum redimus poterimus habere purius. hec augustinus. Et raba. de eadem sic ait. Nihil terribilius est cunctis demonibus quam cum in dei dilectione et desiderio estuamus. Dicit etiam de hoc beatus ambrosius. Cum mens incendio caritatis Christi estuauerit. ab eo mox omnis maligni calliditas versutiaque discedit. hec ambrosius. Beatus etiam gregorius. eandem recomendando sic ait. Antiquus hostis castitatem in nobis si sine caritate fuerit non timet quod ipse carne non premittitur ut dissoluatur luxuria. abstinentiam non timet quod ipse cibo non vritur qui necessitate corporis non vrgetur. Distractorem rerum terrenarum non timet. si eadem operi caritas desit. quod diuitiarum subsidium nec ipse eget. Valde autem in nobis caritatem veram. id est amorem humilem quem nobis vicissim impendimus timet. et nimis discordie inuidet. quod hanc nos tenemus in terra. quam ipse nolens tenere amisit in celo. hec gregorius. R. Et notandum etiam quod amantibus deum nullus labor est difficilis. non amantibus vero omnis labor qui ad spirituales vias pertinet grauis est. Unde dicit beatus bernardus. Ubi amor est labor non est sed sapor. quoniam amanti nihil est difficile. Et iterum. Labor meus vix est vnius hore et si plerumque

est non sentio pre amore. Dicit et beatus augustinus. Qui amat non laborat. omnis enim labor non amantibus grauis est. solus amor est qui nomen difficultatis erubescit. hec augustinus. Ubi amemus Christum ut labor spiritualis non sit difficilis. Ad hoc hortatur beatus iheronimus. ita dicens. Nihil amantibus durum. nullus labor difficilis. amemus Christum et nos et facile videbitur omne difficile. breuia putabimus vniuersa que longa sunt et iaculo illius vulnerari dicemus. Iesu me quod in colatus meus prolongatus est. hec iheronimus. Si quis ergo ut iterum dicit beatus bernardus. gustu caritatis inebriatus fuerit. ad omne opus bonum hilarescit. Laborat et non lacescit. dolet et non sentit. deridet et non aduertit. Singulum amoris Christi quam dulciter capis. quam gloriose illaqueas. quam fortiter stringis. quam suauiter premis quam delectabiliter annexas. hec bernardus. Dicit etiam ad hoc beatus augustinus. Omnia grauia et immunda facilia et prope nulla facit amor. hec ille. S. Qui ergo ut dicit origenes perfecte diligit. nihil est quod non toleret. Plura ergo non toleramus certe ob hoc quod caritatem que omnia tolerat non habemus. quod si non ferimus aliqua patienter idcirco est quod caritas nobis que omnia patitur desit. In luctamine quoque quod est nobis aduersus demones eo frequenter cadimus non dubium quin ab hoc quod non est in nobis caritas illa que nunquam excidit. hec origenes. Ideoque ut ait beatus bernardus. Vult perditorem noster alto quidem consilio sed salubri hominem tribulationibus exerceri. ut dum defecerit homo et subuenerit deus deus ab homine renescat et persequens ad amem. Et beatus gregorius. Studet omnipotens deus ignem sue caritatis apparenter extinguere per aduersa. ut tam felici facta interpellatione validius quis accendat in dei dilectione et amore. hec gregorius.

Item de commendatione caritatis dicit origenes. super galatas. Nomen quippe caritatis in extollit. ut etiam ipse deus caritas appellatur. sicut dicit iohannes Deus caritas est in quo ostendit et ipsum deum caritatem esse. In quo ergo caritas est quod deus est nihil terrenum nihil materiale nihil corruptibile diligit. Contrarium namque est ei corruptibile aliquid diligere cum ipsa sit fons incorruptionis. ipsa enim sola est que habet immortalitatem. Si quidem deus caritas est et inhabitat lucez inaccessibile. quid autem aliud immortalitas nisi vita eterna est quam daturum se promissit deus credentibus in ipsum solum deum et quem misit Iesum Christum filium eius. Ergo in primis et ante omnia hoc amabile et placitum dicitur esse deo. ut diligat quis dominum deum suum ex toto corde suo ex tota anima sua et ex totis viribus suis quod deus caritas est et filius dei. Qui ex deo est caritas est sui simile aliquid requirit in nobis ut per caritatem que est in Christo Iesu qui est caritas vel in cognita quadam per caritatis nomen affirmate satiemur sicut et ille qui iam coniunctus erat eidem. cum dicebat quis nos separet a caritate Christi. hec origenes.

¶ Hoc etiam privilegium sola caritas habet ut deus dicatur et sit. Non enim dicitur deus humilitas est. deus patientia est et cetera. sed dicitur deus caritas est. Unde sancti viri totam substantiam suam tradiderunt et omnes delectationes carnis ac omnes iocunditates inordinatas pretempserunt ut hanc virtutem preparent et eam possiderent. De hac nobilissima virtute caritatis sic inter cetera dicit hugo. O caritas si scirem quantum valeres. precium apprehenderes me pro te. sed forte excedis angustias meas. nec invenire potero precium tuum penes me. da mihi quod habeo et totum quod habeo tota domus mee substantia per te commuta-

bo. et cum totum dederero totum quasi nihil iam reputabo. omnes delectationes carnis mee omnes iocunditates cordis mei propter te libenter impendere. ut te solum possidere valeam Tu sola mihi carior. tu sola utilior. tu sola suavior. tu sola iocundior amplius delectaris habundantius facians tutius salvas feliciter conservans. O caritas nescio si forte maius sit te deus dicere an deum te superasse quod si maius est etiam hoc libenter et fiducialiter de te dicam deus caritas est nunquid parum est deum in se manentem habere et caritatem possidere. hoc privilegium sola habet caritas ut deus dicatur et sit. Non enim dicitur deus humilitas est aut patientia quod cum omnis virtus dei donum sit nullam preter solam caritatem hoc habet. ut non solum donum dei sed et deus dici possit. Reliqua igitur gratiarum dona largitur deus etiam his quos reprobat. solam autem caritatem quasi seipsum his tantum quos diligit in premium servat Caritas igitur est fons proprius. de quo non communicat alienus quod quicumque illam habet non iam alienus est a deo. Hec hugo. Et ideo dicit beatus bernardus concludendo Deus caritas est quod preciosius. Et qui manet in caritate in deo manet. quid securius. Et deus in eo quod iocundus Hanc ergo toto cordis desiderio percipiamus et diligenti studio requiramus ut invenire ipsam et possidere valeamus ad nostram animarum salutem.

Quomodo iter duodecim fructus ab apostolo enumeratos charitas premitur tenet et de eius multiplici virtute et ceteris per ordinem.

Ed nec hoc pretereundū est q̄ apls ponit. xij. fructus spūs inter quos primatū tenet caritas. De quibz fructibz ipse dicit ad Galath. v. Fructus autē spūs est caritas. gaudium &c. Circa ergo varia tem istoz fructuum est notandū q̄ caritas inter ipsos precedit tanq̄ caput virtutū. Unde dicit beatus hiero. Que alia virtus inter fructus spūs habere debuit primatū nisi caritas sine qua alie virtutes non reputantur virtutes esse. & ex qua nascuntur omnia bona. Caritas ergo est primus. Lignū vero vite est ipsa vita spūalis que regnum dei per gratiam in se prinet. iuxta illud Luc. xviij. Regnum dei intravos est. Fructus autem caritatis multiplicem hz virtutē. maxime q̄ ipsa sanat omnem infirmitatem spūalem. Qui enim caritatem non habet huic non sapiunt virtutes. quasi infirmo. sed caritas est dispositio gustus spūalis. habenti enim caritatē sapiunt res put sapere debent. Est enim caritas amor ordinatus quo preciosa habentur que vere preciosa sunt & diliguntur. ut sunt virtutes & res spūales. & vilia respiciuntur que vere vilia sunt. scilicet temporalia & carnalia. Nec ita q̄ virtus sanat languorem qui propter peccatū amittitur infirmitas. Unde petrus in canoni. sua. i. Caritas operit multitudinem peccatorū. Operire peccata est facere quasi nunq̄ peccata fuerunt. Nam ut dicit beatus ber. Plene & misericorditer remittit deus. non damnat volens cōdo. nec pfundit improperando. nec minus amat imputando. sic fructus iste sanat omnes infirmitates spūales quasi nūq̄ fuissent. **X** Secundus fructus spūs est gaudium. qui est dulcissimus Eccl. xxx. Non est oblectamentū super cordis gaudium. In tribz autē excedit

gaudium cordis modus carnalis gaudij. Primo in prinitate. homo enim carnalis non sedet super ad mensam corporalem. sed secuta mens quasi iuge convivium putat dicit puer. xv. Secūdo in hoc q̄ gulosus multas hz amaritudines annexas gaudio suo. ut est afflictio ex dilatione divitiarū quas vehementer appetit & defectū quem in eis que sibi apponunt inuenit. Unde dicit aug. Ubi cūq̄ caro querit refecionem inuenit defectiōem. preterea excedit modus in sumendo delectabilia. unde ledit cōscientiam & corporis naturam. Tercio in hoc q̄ gaudij cordis est tū de magnis bonis & veris. Unde dicit glo. super illud verbum. fructus spūs est caritas. gaudij. i. non est gaudendus de his q̄ indigna sunt gaudio. innuens gaudij spūale de his de quibz est dignum gaudere. Et notandū q̄ gaudium spūale facit hominem de diabolo triumphare. Unde aug. Unica ratio vincendi inimicum est leticia spūalis. q̄n enim dyabolus videt in aliquo gaudij spūale multū displicet ei. q̄ scit adesse deum. Unde. j. Reg. iij. dixerunt philisti qui tenent figuram demonum. Venit dñs in castra. & nobis. non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. **A** Sequitur de tercio fructu. scilicet de pace. quem pstat preciosissimū ex hoc q̄ filius dei voluit eū ita frequenter esse in ore suo. Unde ipse dicit Johannis. xiiij. Pacē relinquo vobis. pacē meam do vobis. Voluit etiam ut apli hunc fructum haberent in ore suo cū dixit Mathe. xx. Intrantes domū primū dicite pax huic domui. Fructus iste. scilicet pacis hz triplicē virtutē. Primo filio dei assimilatur. Mathe. v. Beati pacifici. q̄m filij dei vocabunt. filij inq̄ pimitatoz. Tale officiū hnt in terra q̄le filius dei pacificavit enim nos deo patri. Secūdo

fructus pacis locū preparat deo. **Un̄ ps.**
In pace factus est locus eius. **Stude**
gōt tu fructū istū deo apponas pacē di-
ligendo. et habebis deū ad adiutōrū tuū.
Nā paulus dicit pacē habete et deus pa-
cis et dilectionis erit vobiscū. **Tercius**
fructus pacis eternā pacē donat. **Isaie**
Erit sabbatū ex sabbato. Qui enim in
hac vita pacē diligunt et hñt. in futu-
ro seculo eā possidebunt in eternū. **Un̄**
ysaie. xxxij. Sedebit p̄s meus in pul-
critudine pacis in tabernaculis fidu-
cie et in requie opulēta. **B** **Quartus**
fructus spūs est pacia quo fructu nul-
lus videt magis esse necariū in hac
valle miserie. vbi inter tot mala sum?
hic fructus fortis est cibo et duriciā hz
in cortice. et sub illa duricia later mag-
na dulcedo. qz deus tribulatos consolat
in pñti. ipa etia tribulatio est via ad
eternā dulcedinem. **Un̄ ad lxxv. xij.**
Dis disciplina in pñti videt quidem
nō esse gaudij sed memoris. postea aut
fructū pacatissimū exercitatis reddet
p̄eā iusticie. cuius fructus facit hoīez
valde fortē. nam pur dicit puerbi. **Me-**
lior est patiens viro forti et qui dñatur
aīo suo expugnatoz vbiū. Sine du-
bio maior virtus est in patiēdo mala
q̄ in agendo fortia. et iō melior est pa-
tiens viro forti. **Un̄ et sene.** dicit magni
aīmi est iniurias in summa pacia pati
et nobilior triūphus est et utilior victo-
ria suūpius q̄ expugnatio vbiū. qui
enī seipsum vincit nō solū vbiū sed reg-
nū celoz capit. **Un̄ math. xj.** Regnū
celoz vim patit et violenti capiūt illū.
nā patiens literas hz patentes in euā-
gilio q̄ regnū celoz ipoz est. dicente
Math. v. Beati qui psecutōem patiūt
tur ppter iusticiā qm̄ ipoz est regnū ce-
loz. **E** **Quintus fructus spūs est**
longanimitas et consistit in sustinendo et
expectando deū. **Un̄ ps** Expecta dñm

viriliter age. **2 cor. cor. iij.** et sust. dñm
Debemus enī deum expectare et susti-
nere. qz non fallit sustinentes se. **Un̄**
ps. Uniuersi qui te expectant. nō con-
fundent. Non enī derelinquit sperātes
in se. et si nō accipit quis qd̄ petit. dis-
fert non auferit. **Un̄ dicit beatus grego.**
Nemo qui tardus audif a superna cu-
ria negligif. nā electis sepe negat qd̄
petunt. vt afflictione et expectatione et
purgati digni sint illud accipere. habet
aut fructus iste triplicē virtutē. **Primo**
in hoc q̄ hoīem fidelem reddit deo. so-
li namqz longanimes deum in tribula-
tione non deserunt. et ideo merito au-
diruri sunt a domino illud dulcēperbū
Glos estis qui pmanistis mecū in tem-
prationibz meis. et ego dispono vobis
regnum. **Secundo** cum omnes virtu-
tes mereant. hec vero virtus mercedē
recipit. currunt alie et hec apprehendit
Un̄. j. ad cor. ix. Omnes quidez cur-
runt sed vnus accipit brauium. s. lon-
ganimis. longanimitas enī siue perse-
uerantia est singularis filia summi re-
gis. qz heres regni celestis. **Tercio** co-
ronam vite eterne augmentat. **Unde**
ecclesiast. xj. Coniūgere deo et sustine.
vt crescat in nouissimo vita tua. **D**
Sextus fructus spūs est bonitas et dicitur
bonitas animi dulcedo s̄m glo. qui fru-
ctus p̄ciosus est. qz nō solum dulcis
sed ipsa dulcedo que tanta est. q̄ oēm
amaritudinem huius mundi homini
dulcorat. Quid non illa dulcedo. que
mortem quoqz facit dulcissimā. vt pa-
ter in sanctis martiribz. qui mortem
passi sunt pro domino. Et que aduersi-
tas resistere potest vnctioni. quam spūs
ritus sanctus operat in cordibz. huius
fructus figuram videt habere manna
quod erat in archa testamenti cum vir-
ga aaron et tabulis. in virga intelligif
correctio. in tabulis discretio. in man-

Lib. III.

na dulcedo. que tria maxime debet habere prelati. virgam vicz correctionis cum discretione tñ et dulcedine. vt eorum subditi eo melius possint p̄ficere in bonis moribz et animaz salute.

E Septimus est benignitas siue liberalitas. Istū fructum p̄z esse preciosum ex hoc. qz pertinet ad personas nobiles. Avaricia enim est seruilius. sed largitas nobilium. Quanto autē aliquis benignior et liberalior. tanto nobilior. vnde videmus solem et alia corpora celestia que sunt nobiliora liberali? coiccare bona sua. **H**ic autē fructus quadruplicem hz virtutē. Prima est qd facit hōiem amari. et instantuz efficax qd inimicos facit amicos. Unde puerb. .xxv. Si esurierit inimicus tuus ciba illum. si sitit da illi aquam bibere. p̄tinuas enim p̄gregabis sup caput eius. i. accendes eum ad diligendū. Secūdo facit hōiem honorari. puerb. .xxij. Victoriam et honore acquirat qui dat munera. Tercio deo assimilatur. qui liberalissimus est. Vñ iaco. j. Deus dat omnibz affluentē et si impropat. Et sene. Qui dat beneficia deū imitat. Specia liter namqz deum imitat homo misericors. Quarto hōiem ad bonum finez perducit. Unde iheron. Non memini me vidiſſe male mortuum qui liberalē ante duxit vitam. **O**ctauus fructus spūs est mansuetudo qui p̄ciosus est et delicatus. Unde p̄s. Mansueri autē hereditabunt terrā. in quo innuit p̄ciositas vt p̄ mansuetudine terra p̄missionis habeat. Iste autē fructus habet tres virtutes. Prima est. qz p̄suat hōiem in statu virtutū. Eccī. x. Fili in mansuetudine p̄serua animam tuam. Hōies immanſueri sp. i. frequēt frangunt per impatientiā vel igne ire accēdunt. mansueri in statu virtutū p̄seruant. Scdo amorem et grām hominū

Dist. II. Ca. IX.

Pparat. Eccī. iij. Fili in mansuetudine opera tua p̄fice. et super gloriam hōim diligetis. Et de moyse dicit eccī. xlv. Dilectus a deo et hominibz. Cuius cā tangit Nume. xij. vbi dicit qd moyses erat mirissimus hōim qui morabatur in terra. Tercio eternā salutem tribuit. iuxta illud p̄s. Cū exurgeret in iudicium deus vt saluos faceret omnes māsuetos terre. **S**extus fructus spūs est fides. quem p̄z esse preciosuz ex hoc qd dñs talem fructum valde diligit. Eccī. j. Beneplacitum est deo fides et mansuetudo. Habet quoqz idē fructus quatuor virtutes. Prima est. qz hominē facit laudari. puer. .xxvij. Vir fidelis multum laudabit. Scdo facit exaltari. Mat. .xxij. Quis putas est fidelis seruus quem p̄stituet dñs super familiā suam. Tercio facit hōiem multum amari deo et dñis terrenis. Eccle. .xx. Si tibi est seruus fidelis sit tibi quasi anima tua et quasi fratrem tuū tracta illum. Quarto facit coronari hominem. Mat. .xxij. Quia sup pauca fuisti fidelis super multa te p̄stitua. intra in gaudium domini tui. **D**ecimus fructus spūs est modestia. qui ideo dulcis est et p̄ciosus. qz valde rutilat. ad Phil. .ij. Modestia via nota sit omnibz. i. rationalis p̄uersa. **R**io dicit glo. Hanc vult apostolus notam eē hōibus vt odore eius si mortui sint viuificent. fixero viui p̄fortentur. Et habet fructus iste quadruplicē virtutem. Prima. qz vitam hōis p̄seruat tam spūalem q̄ corpalem. Unde sēñ. Mediocritas vtiliora q̄ que sunt nimia. eo qd supflua noceant. sic segetez nimiam frangit vberitas. sic et rami onere frangunt. Scdo vitam iocundā facit. sicut nimietas iniocundā. Unde boe. Paucis mīmifqz natura p̄tenta ē. Cuius sarietate si supfluis velis vrges.

te. aut inuocundū fiet qđ infundis aut
noxium. Tercio deo assimilat. qui in
mensura numero ⁊ pondere oīa dispo
nit ut dicit sapiē. xj. Quarto hōiem facit
sufficientē sicut ecōtrario pdigalitas
facit hōiem non indigēre. Un̄ sene.
Decumā magnā hz qui p̄didit si aua
rus est nō hz. si pdigus est nō habebit.
¶ Undecimus fructus est p̄tinentia.
quē fructū pater esse p̄ciosum ex illo
vbo ecē. xxvij. Non est pdigna ponde
ratio p̄tinentis aīe. Huius etiā fructus
quadruplex est v̄tus. Prima est qđ vi
tam plōgat. Sene. potest illa puidē
tia longiorē progare huic corpuscu
lo mortem. si voluptates quibz maior
p̄eius subdit poterit regere ⁊ col̄xce
re ecē. xxxvij. Qui abstinens est ad
ticiet vitā. Scđo ad iocūditatē p̄p̄a
rat spūalem. iuxta illud ps. Renuit
solari aīa mea. memor fui dei. ⁊ dele
ctatus suz ⁊ exercitatus Et beatus ber.
Delicata est solatio diuina ⁊ non da
bit admittentibz alienā. Dñs em̄ p se
vult facere bonos ⁊ potare sobrios.
Tercio deum ⁊ angelos letificat Un̄
gen. xj. legiſ qđ abrahā fecit grāde
p̄m̄iū in die ablactatōis filij sui. Sic
⁊ deus gaudet cuz aliquis e filiis suis
sep̄at a lacte tp̄alis solationis Dicit
etiā de hoc tullius. si cibis ⁊ potibz vte
remur p̄ce. ⁊ nos imaculatos custodi
remus. fruem̄ p̄sortio ⁊ affabilitate de
orū. i. āgeloz. Quarta a pessimo hoste
quē habemus nos custodit. s. a volup
ta. h̄c est que corpus morte tp̄ali ⁊ post
morte eterna corpus ⁊ aīam interficit
Un̄ sene. Voluptates inter oēs res vi
lissimas d̄cipue extirpat in hoc ut strā
gulet. ¶ Duodecimus ⁊ vltimus
fructus spūs est caritas. quē filz p̄cio
sum esse patet ex hoc qđ ad sponsas re
gis celestis p̄tinet. Iste quoqz fructus
habet quadruplicē virtutem. Prima

qđ facit aīam esse mirabilis pulcritu
dimis. sapiē. iij. Qđ pulcra est casta
generatio cū caritate. Scđo āgelis af
similat. de quo dicit beatus bernar. Quid
castitate decorius. que hōiem facit an
gelum. Differūt inter se pudicus ho
mo ⁊ angelus sed felicitate nō virtute
sed angeli castitas felicioz. hōis tñ for
tior esse cognoscit. Tercio ad modū
balsami a spūali corruptiōe hōiem cō
seruat Un̄ beatus bern. Castitas instar
balsami odoriferi quo p̄dita cadauera
in corrupta seruant. sensus ⁊ tactus pri
net ⁊ p̄stringit Quarto in stabilitate
glorie hōiem quodāmodo p̄mit Un̄
iterū beatus bern. Castitas sola in hoc
mortalitatis loco ⁊ tpe statū quendaz
immortalitatis glorie rep̄rat. Per
hōisigit. xij. fructus spūs. vnusquisqz
aīam suā impugnare studeat in illis se
exercendo ut alimoniā eterne glorie
post hanc vitā a dño p̄cipere mereat.

Filius

Acepta itaqz informatōe de esse
ctibz caritatis atqz. xij. spūs fru
ctibz. Nunc quō sit deus diligendus
de hoc cupio edoceri.

Ca. X. Pater

Patre debes pri
mo qđ pius ⁊ misericors deus
a nobis vult amari. qđ ip̄e amat nos ⁊
prior dilexit nos. Debemus ergo vi
cem rependere in amando. ut ipsum
feliciter possidere valeamus Unde be
atus bern. Cum amat deus nihil aliud
vult qđ amari. Certissime ob aliud nō
amat. nisi ut amet sciens ip̄os amore
beatos. qui se amauerint. merito ergo
ceteris renunciāns affectiōibz fide
lis aīa tota eius incumbit amorz. qđ
summum ⁊ verum bonum deus est. so
lus ille feliciter amatur ⁊ tanto felici
us. quanto amplius. h̄c bern. Iubet

ergo dominus se amari. ne miseriam
q̄ extra eius amantē est incurramus.
Unde beatus augu. Quid tibi sum bo
ne iesu vt amari te iubeas ⁊ precipias
⁊ mihi faciam irascaris ⁊ minaris mi
hi ingentes miseras. hec augustinus
Igitur vt dicit beatus bernardus. exigit deus
honorari vt pater. timeri vt dominus.
amari vt sponsus. Amor vero reueren
tiam nescit. ab amando quippe amor.
non ab honorando denominat. hec ber
nardus. ¶ Et notandū q̄ ppter tria
beneficia nobis a deo impensa ip̄e sum
me est diligendus. hoc est ppter creati
onem. ppter recreatōem ⁊ redemptio
nem. ⁊ ppter peccati dimissionē. Pri
mo ppter creatōem. q̄ ipse fecit nos ⁊
non ipsi nos. Secundo ppter redēpti
onem. q̄ sua amara passione ⁊ morte
redemit nos. Pro tantis igitur benefi
cijs a nobis amari d̄s meruit. De hoc
beatus bernardus in libro de diligendo de
um atq̄ alibi sic ait. Quid si me totus
debeo p me facto ⁊ refecto. hoc mō nō
est tam facile refectus q̄ factus. Si
quidem de me non solū. sed de omni qd
factum est scriptū est. dixit ⁊ facta sunt.
Aliter qui me tantus ⁊ semel fecit. in
reficiēdo pfecto ⁊ dixit multa ⁊ gessit
mira. ⁊ pertulit dura. nec tñ dura. sed
etiam indigna. Quid ergo retribuaz
domino p omnibz que retribuit mihi.
In primo opere me mihi dedit. in se
cundo se. ⁊ vbi se dedit me mihi reddi
dit. Datus est ergo ⁊ redditus p me.
debeo me ⁊ bis debeo. quid deo tribuaz
p se. nā ⁊ si me milies rependere pos
sem. quid sum ego ad deū. Sic primo
vide quō. imo q̄ fine modo a nobis a
mari deus meruit q̄ prior dilexit nos
tantus ⁊ tantū ⁊ gratis tantillos ⁊ ta
les. Modus ergo diligendi deū est si
ne modo diligere. Deniq̄ dilectō que
tendit in deū tendat in immensū. ten

dat in infinitū. nam ⁊ infinitus est de
us ⁊ immensus. quis naz queso finis
debeat esse nostri vel modus amoris.
sed vicē rependimus cū mensura. Di
ligā ergo te p dono tuo ⁊ modo tuo mi
nus quidē iusto. sed plane p posse. qui
⁊ si quantū debeo non possum ultra q̄
possum. potero peto plus cū donare pl
dignaberis. nūq̄ tantū put dignus
haberi. Imperfectū meum videntur
oculi tui. sed tñ in libro tuo scribebuntur
qui qd possunt faciunt. ⁊ si quod debet
non possunt. hec bernardus. ¶ Aman
dus igitur deus est a nobis valde non so
lum q̄ nos creauit. sed etiam q̄ nos
redemit. Deuota namq̄ corda multū
alliciunt ad xpi amorem ppter illius a
mare passionis recordatōem. Vñ ite
rum beatus bernardus. Valde mihi omnino
amandus est per quem sum. viuo ⁊ sa
pio. Dignus plane est morte. qui tibi
dñe ihesu xp̄e viuere recusat. ⁊ mortu
⁊ qui tibi non sapit desipit. ⁊ qui cu
rat esse non ppter te p nihilo est ⁊ nihil
est. ppter temetipsum deus fecisti oīa.
⁊ qui vult esse sibi ⁊ non tibi nihil esse
incipit inter omnia. Pro his ergo ita
sum amans te quantum possum. sed ē
quod me plus mouet ⁊ plus accendit
super omnia inquā reddit te amabilē
mihi ihesu bone calix quem bibisti op
pus redemptionis nostre. hoc omnino
amorē nostrum facile vendicat totū si
bi. hoc est quod nostram deuotōnem ⁊
blandius allicit ⁊ iustius exigit. ⁊ arti
us astringit. ⁊ afficit vehementius. hec
bernardus. Tercio diligendus est de
us ppter peccati dimissionem. quia ni
hil potest peccator dignius rependere
deo p peccato nisi dilectōem. Reddat
ergo amorem p suo debito. ⁊ cui plus
dimittit amplius diligere debet. Vñ
beatus ambrosius. Quoniam nihil est
quod digne deo referre possumus pro

peccato nisi dilectionem. reddamus a morem p debito. amplius deo diligere debet. cui amplius donat. hxc amb. Et sciendum q quicūq deum amat. ille amat a deo. qm em non reamabit se diligentes. quos amavit. et nondum amantes Dedit namq nobis duplex pignus spm sanctum et fidelē testem iesum xpm et hunc crucifixum. Ista pme morat beatus bernar. in quadā auctori tate sic dicēs Nemo se amari distidat Qui nā amat bene et libenter dei amor nostrū quē puenit et subsequit. nā qm reamare pigebit. quos amavit nondū amantes. habes em dilectōis pignus spm sanctū. habes et fidelē testē iesum xpm et hūc crucifixū. O geminū ipm q firmissimū erga nos dei amoris argumentum. xps moris et meret amari spm sanctus afficit. et facit amare Ille facit cur ames. iste ut ames. ille multā suā dilectionē pmetat in nobis. iste dat. in illo cernimus qd amamus. ab isto sumimus unde amemus Caritas igitur ab illo. occasio ex isto et affectio Quāta pfusio dei filiū oculis ingratia cernere morientē qd quidē facile prin git si desit spūs Tūc aut quia caritas dei diffusa est in cordib nostris p spi ritū sanctū qui datus est nobis. Ama ti amamus amantes amplius meremur amari. Cū ergo teneamus geminū no stre salutis indicium. neutra sine altera pdest. nāz nec spūs dat nisi credētib in crucifixum. nec fides valet si nō opa tur ex dilectione Dilectio aut donum spm sancti. hxc bern. Debet ergo quilibet religiosus deū diligere. ut vicen sa diligat a deo. nam ipse de ego dilige tes me diligo. Un de honorius super cañ. Non est aliquid qd mentē faciat deo cariorē. q si in ipso intime delecte tur. et hoc fit pvalidā caritatē Qui deo deū diligit dilectionē non pdit s3 mu

tar in melius. De hoc dicit beatus bern. Si diligimus deū. delectationes non perdimus. sed muramur a corpore ad aīm. a sensib ad cōsciam. hxc bernar. Qui g xpi amore inebriatus fuit. ex traneas delicias et illicitas delectati ones nō querit. Quod pbat idem bea tus bern. dicens. O xpi dulcis amor. felix ille quē semel tu inebrias. hic no vit quid sapias. hic nullas extra teon q querit delicias. hxc ille. Et iterū de idē. Quanto quis plus diligit plus p sumit. que duo quanto in hoīe fuerint fortiora tanto fiducia erigent fortiorē Hec bern. Deinde notandū put de be atus augu. q deus vult se gratis coli. gratis vult se diligi. hoc est caste ama ri. non ppter hoc illū ama. q2 dat quid pter se. s3 q2 dat se. hxc aug. Idcirco ve hōtat idē beatus aug. super dōbis apo stoli unusquisq intrus se aspiciat. et p ber se in oībo factis suis et bonis opib que facit cum caritate non expectans retributionem temporalem. sed pmi sum dei. faciem dei Ommino enim me non sariāret deus nisi pmitteret mihi seipm deum. Quid est celū terra mare sol sidera exercitus angeloz oīm istoz creatorem scio. ipsum esurio. ipi dico qm apud te est fons vite. Qui respon dit ego sum panis viuus. q de celo de scendi. esuriam et siciam pegrinatō mea ut facies pntia tua ardeat mūdus mul tis reb pulcris. varijs fortib pulcri orē ille. qui fecit. fortior clarioz et suat uior est. ille qui fecit Satiabor cū ap paruerit et manifestabitur gloria eius. hxc augu. Debemus ergo castum amo rem erga ipsum creatorem habere. ip sum solum diligendo. Quod probat glo. in libro de celesti ierarchia sic di cens. Castum habet amorem. qui deū gratis amat id est non quia dat aliud pter se sed q2 dat se. Deus em ppter se

solū amandus est non ppter aliud. omnia em̄ que amant̄ ppter eū sunt amanda. talis quippe dilectio casta est. nam spūaliter fornicari est frigescēte caritate deū minus diligere. ⁊ aliud plus q̄ oportet amare. sic em̄ elongat ⁊ recedat ab eo. De qua fornicatōe scrip- tū est. Qui elongant se a te peribūt. p- disti omnes qui fornicant̄ abste. Vbi ⁊ de hac castitate subdit Vbi aut̄ ad- herere deo bonū est. hxc glo. Etiam vt ait augu. Non est castū cor si deum ad mercedem diligit. Et subdit. Noli ex- tra eū aliquid ab eo querere. ipse tibi sufficit. quantūlibet sis avarus sufficit tibi dō. hxc aug. Istud summū bonū deū uidelz idem aug. sup omnia desi- derabat habere cū dixit Quicquid mi- hi dare vult dñs deus meus auferat to- tum ⁊ se mihi det. Quicquid enim mi- hi pter illum est. dulce nō est. vilescat ergo totum qd̄ pter deū est. hxc aug. Non solum aut̄ debemus a rebo transi- torijs affectum nostz abstrahere. verū etiā sz nec nos ipsos diligere debemus vt xpm possimus lucrificare. De quo glo. in libro de celesti iherarchia sic dē Causa pdirōnis humane ppius amor est. Amor inquam ppius inimicus est. Nescio em̄ quo inexplicabili mō quis quis seipsum non deū amat. ipse se nō amat. Qui em̄ non potest viuere de se. morit̄ vriḡ amando se. non ergo se a- mat. qui ne uiuat se amat. Cum em̄ di- ligat ille a quo uiuit. non solum se dili- gendo magis diligit. qui ppterea nō se diligit vt eum diligit a quo uiuit. hxc glo. Quisquis etiam locum tutū ⁊ qui- etem anime sue desiderat inuenire. de- um studeat diligere. nam quicquid bo- ni in creaturis est sparsū. in deo inue- nit̄ collectum. ergo deum per caritatez diligamus. possideamus. ⁊ in ipso ha- bebimus quicquid sancte desideram⁹.

De hoc beatus Aug. sic dē. In omnib⁹ que mente pcurro non inuenio tutum locū anime mee ⁊ quierū pter deum in quo colligunt̄ sparsa mea. qz quic- quid boni in creaturis est spsum in ef- no bono inuenit̄ collectū. Unde si in hoc seculo aliquid possidere delectat. deū qui possidet omnia expedita mente possideamus. ⁊ in ipso habebimus q̄c quid feliciter ⁊ scē desideramus. Nec aug. Etia dē in alio loco Solus deus sine molestia amat. ⁊ cum iocūditate amplectit̄. cum securitate desiderat. quē quanto quis ardētius amat. tāto melior efficit̄. ⁊ q̄to nunc amor dī fer- uentior. tanto eius visio erit suauior. ⁊ q̄to nunc ardentius desideramus. tanto eū clari⁹ intuebimur. Etiam q̄ amat non laborat. Vbi em̄ nō sentire laborē cogita mercedē. quicquid dif- ficile est in preceptis. leue est amanti. Si em̄ cū avaris tāta peat cupiditas nobiscū. quare non peat caritas. Et q̄ id solum diligit qd̄ amanti auferri nō potest. ille indubitāt̄ inimicus est. A more igit̄ eius ab amore seculi migre- mus. amore sursum habitemus. Nec aug. Diligamus ergo virtutem carita- tis. qz qui caritatē habet deum habet ⁊ possidet. Unde dē hugo. Qui carita- tem hz deum hz. deum possidet. in dō manet. Bona caritas per quam deū diligimus. deū eligimus. ad deū cur- rimus. ad deū peruenimus. hxc hugo. Qui ergo vt dē beatus greg. mente in- regra deum desiderat. pfecto iam ha- bet quē desiderat. nec em̄ posset quisq̄ deū diligere si hunc quē diligit nō ha- beret. hxc grego. Qui vero deum p quē omnia facta sunt in cordis hospicio cō- tinet. pculdubio cum ipso omnia ha- beret. Unde beatus augu. Si desideras omnia possidere. non per auariciā. sed per pietatē hxc quere. si em̄ ita quesier

ris possidebis. tenebis enim eum. per quem
omnia facta sunt et cum ipso omnia possidebis.
hec aug. Et notandum per dicit hugo quod
verum bonum nunquam diligere potest nisi dum
habet. nec haberi potest nisi cum diligere
Bona ista que foris sunt. sepe amantur
cum non habent nonnunquam despiciunt. non
tale est bonum. quod est deus si amemus habet
si diligere gustatur presens dilectio. hec
hugo. **¶** Considerandum etiam
quod deus diligere debet ex toto corde et ex
tota anima et ex tota mente super quo dicit
basilius Quod dicitur ex toto in cetera non
recipit sectionem. nam quantumcumque
dilectionis in infimis expendis. hoc
tibi necessarium a toto deficiet Sicut enim
in vase aliquo pleno liquore in quantum
emanat foras intus est necesse plenitu-
dinem derogari. sic et anima in quantum ema-
nauerit ab ipsius dilectione ad illicita
instantium minui necesse est amorem ad
deum. hec ille. **¶** Non secundum theophilum. oportet
nos omnem virtutem aie amori domino
subicere et hoc viriliter et non remisse.
propter hoc enim precipimur deum ex toto
corde et ex tota anima et ex tota mente
diligere. ut cogitationes nostras et vi-
ram nostram et omnem intellectum in illum
transferamus ac ipso fruamur **¶** Quod affir-
mat. beatus aug. dicens Deum ex to-
to corde diligere precipieris ut omnes co-
gitationes tuas. ex tota anima tua. ut
omnem vitam tuam ex tota mente tua. ut
omnem intellectum tuum in illum transfe-
ras. a quo habes ea que perscris. Nulla
ergo vite nostre prem relinquit que va-
care debeat. et quasi locus dare. ut alia
refrui velit. sed quicquid aliud dilige-
re venerit in animum. illuc rapiatur
quo totus dilectionis impetus currit
Tunc est enim optimus homo cum tota vi-
ta sua pergit in incommutabile bonum
hec aug. **¶** Hoc idem verbum evangelii
cum. scilicet Diliges dominum deum tuum. sic

exponit crisostomus. Quid est deum dilige-
re ex toto corde. ut cor tuum non sit in-
clinatum ad ullius rei dilectionem am-
plius quam dei. non in honoribus. non
in auro vel argento. non in possessionibus
aut vineis. aut ornamentis. aut vesti-
bus. et in ceteris rebus sed hec omnia exi-
sties tibi esse in deo. ut per his omnibus de-
um ames. Si autem in aliquo hoc amor
cordis tui fuerit occupatus. iam ex toto
corde non amas deum. per quanta autem
pre cor tuum fuerit ad aliquid rem. per tanta
pre minus est ad deum. Unde omnis
anima christiana ad deum que sponsa est christi
ita debet diligere deum. ut nihil in mun-
do sit. quod amplius amet quam deum. Quid
est in tota anima diligere deum. id est
certissimum animum habere in veritate
et firmum esse in fide. Quid est in to-
ta mente diligere deum. id est ut om-
nes sensus tui. qui pertinent ad mentem
deo vacent. Cuius intellectus deo mi-
nistrat. cuius sapientia circa deum est. cuius
cogitatio ea que dei sunt tractat. cuius
memoria que bona sunt recordatur. Et
notandum quod diligentes deum et mandatis
illius obediens desuper precipiunt ve-
re sapientie gustum. et eius suavitate ingi-
ter delectantes non se in elationem inde
extollunt sed humiliter sentientes tanquam
puuli in innocentie puritate persistunt.
hec crisostomus. Qui etiam ut dicit Cassiodorus
deum toto corde tota anima et tota mente di-
ligit. locum vicinis non relinquit. non enim in-
trat diabolus. ubi totus est animus cum
deo occupatus. Diabolus enim vacante
desiderat. nudata perquirat. sed ubi deum re-
perit sub magna confusione discedit. visi-
bili vasa cum aliquo plena sunt liquore
superuenientium augmenta non capiunt. ita
nos divina caritas si totos repleat. non
erit quo crimen introeat hec cassi. **¶**
hec igitur totalitas secundum augustinum vi-
delicet deum diligere ex toto corde ex

tota anima et tota virtute hoc intendit
 quod omnes motus anime ad deum referantur. quod
 non impletur in via nisi forte ad tempus bre-
 uia perfectissimis viris. hoc augustinus. Per
 hoc ergo preceptum videlicet diliges dominum
 deum tuum ex toto corde tuo etc. ut dicit
 Thomas de aquino intendit deus. ut
 homo totaliter deo uniat quod fit in pa-
 tris. quando deus erit omnia in omnibus. et
 ideo plene et perfecte implebitur hoc pre-
 ceptum in patria. In via vero implebitur
 sed imperfecte. et tamen in via tanto magis
 alius alio perfectius impletur. quanto ma-
 gis accedit per quandam similitudinem et
 puritatem cordis ad patrie perfectionem.
 hinc beatus Bernardus. Ubi considerandum quod
 duplex est caritas. Est enim caritas in
 actu. et est caritas in affectu. De illa igitur
 que est in actu mandatum datur homi-
 nibus. Illam vero que est in affectu quis
 ita habet mandatum ut videlicet diligat deum
 ex toto corde et ex tota anima et ex tota vir-
 tute. et inimicos. secundum quod dicitur. diligite in-
 imicos vestros. Sed mandata impossi-
 bilia non faciunt homines prevaricatores
 sed humiles ut omnes obstruantur. et
 subditus fiat omnis mundus deo. Ista
 promemorat beatus Bernardus. in quadam auctorita-
 te sic dicens. Est caritas in actu. est et
 in affectu. et de illa quidem que est operis
 utpote mandatum hominibus datum esse
 nam in affectu quis ita habet mandatum
 ergo illa mandatum ad meritum. ista ad
 premium cuius initium perfectumque vitam
 presentem experiri divina gratia posse non ne-
 gamus. sed plane consummationem defer-
 rimus future felicitati. Quod ergo iu-
 beretur fieri. que implenda nullo modo
 erant. Certe mandando impossibilia
 non prevaricatores constituit homines sed
 humiles ut omnes obstruantur et subditus
 fiat omnis mundus deo. Quia ex operibus
 legis non iustificabitur omnis caro contra
 illo. Accipientes quippe mandatum et

sequentes defectum clamabimus in ce-
 lum et miserebitur nostri deus noster. et scies-
 mus in die illa. quod non ex operibus iusti-
 cie que fecimus nos. sed secundum suam misericordiam
 salvos nos fecit. Unde cum dixisset dominus
 Diligite inimicos vestros. mox de ope-
 ribus inferi benefacite his qui oderunt
 vos. quod actuali caritati provenire debet.
 Item scriptura. Si esurierit inimicus
 tuus ciba illum. Et dominus Si diligitis
 me sermonem meum servate. Superua-
 cue certe de opere monuisset si in affecti-
 one iam fuisset dilectio. hoc beatus Bernardus.
 Impletio ergo huius mandati non
 est de necessitate salutis. alio enim omnis
 homo esset in statu damnationis. sed co-
 natus ad perficiendum quod mandatur ex
 necessitate est salutis. Unde huius pre-
 cepti incompletio non constituit homines
 transgressores sed preceptus. licet enim
 impossibile sit predictum preceptum in
 hac vita posse attingere. transgressio
 tamen eius evadimus si in finem gradum car-
 itatis attingimus seu teneamus. Est
 autem infimus gradus caritatis. ut nihil
 supra deum. vel equaliter deo diligatur.
 a quo gradu qui deficit a salute defice-
 re necesse habet. quod nullo modo manet in
 caritate. Sed Et quis caritas in
 statu vite non possit perfecte perfici ut man-
 dat debet tamen quilibet devotus facere quod
 in se est ipsum deum diligendo secundum to-
 tam possibilitatem suam. quia solus est
 amor per quem anima potest. et si non ex
 equo suo creatori mutuam rependere
 vicem valeat. De hoc beatus Bernardus. super
 cantici. sic dicit. Solus est amor ex omnibus
 anime motibus et sensibus in quo pro crea-
 tura et si non ex equo suo respondere au-
 tori. et de simili mutuam rependere vi-
 cem. et si minus diligit creatura quod
 minima minor est. tamen si ex toto sese diligit.
 nihil deest ubi totum est. hoc beatus Bernardus. Debet
 ergo quilibet fidelis diligere deum secundum

corum posse suum. ut hortatur hugo sic
dicens. Quotum potes tñ dilige. possibi
litas tua erit mēsurā tua. Quāto plus
amas. tāto plus habes. et quāto plus
habes. tanto plus felicioz es. extende
re ergo et dilatare quantum potes. ut
totū impleat. qđ in te est etiā si totum
non capiat. qđ in illo est. noli timere
quasi deficere debeat ille. si minus ca
par fueris. si vas non deficit oleū suffi
cit. Cor tuū vas est amor illius oleū
est. Quamdiu vas habes. ille infunde
re. nō cessat et cū tu vas amplius nō ha
bueris. ille adhuc oleū habet. hxc hugo.
Unde est qđ dicit origen. sup. cass. In di
lectione siue in diligendo deū nullus
modus nulla mensura est habenda. ni
si hxc sola qđ tñ exhibeas quotum habes
In xpo ihesu diligēdus est deus. ex to
to corde. ex tota aīa. ex totis viribz. in
hoc ergo nulla mensura est. **D**i
ligere dō primū est etiā aliqua mensu
ra. primū inquit tuū diliges sicut te
ipsum. Si aut in dilectione minus
aliquid feceris qđ potes. et qđ in tuis
viribz est aut inter te et primū nō ser
uaueris equitatē. sed aliquid differen
tie habueris non est in te caritas ordi
nata. nec ordinem suū tenens. hxc ori
gen. Discamus ergo xpm dñm nostrū
amare iuxta exhortationem beati bern.
sic dicentis Disce cristiane a xpo quē
admodum diligas xpm disce amare
dulciter amare prudenter amare forti
ter. Dulciter ne illecti. prudēter ne de
cepti. fortiter ne oppressi. ab amore dñi
euellamur ne mundi gloria seu carnis
voluptatibz abducaris dulcescat tibi
p his sapiā xps. ne seducaris spiritu
mēdaci et erroris. luceat tibi veritas
xps ne aduersitatibz fatigeris. aspi
cet te virtus dei christus. Dilige dō
minus deū tuū ex toto et pleno cordis
affectu. dilige tota rōnis vigilancia et

circūspēctione. dilige etiam tota viri
te ut ne mori p eius amore pimescas
unde nō abduci blandicijs. nec seduci
fallacijs. nec frangi iniurijs. toto cor
de. tota aīa. tota dñte diligere est. hxc
bern. Sciendum etiā qđ deus. qui fecit
nos exigit a nobis nosīpos totos. iux
ta istud dictū sancti aug. sic dicentis.
Totū exigit qui fecit sed noli tristis eē
qđ. nihil vñd gaudeas remaneat in te
Ex hoc em diligiste te. qđ diligis deū ex
toto corde. Nec nimir si deus velit ha
bere cor integrū cū sufficiat illud imple
re. hxc aug. Debemus etiam nos in erip
so totos offerre creatori nostro et hoc
p vite puritatē. ut ait beatus ansel. in
suis meditationibz. Ecce dñe inquit.
qđ me fecisti deo me ipsum amori tuo
totum. imo tñ deo plusqz me ipsum.
quanto tu maior me es p quo tu dedi
sti te ipsum. hxc ansel. Hec igit benefi
cia debent stimulare vnumquēqz fidei
lem ad diligendū deū super omnia.

Filius

Defidero etiā aliq scire de signis
et piecturis quibz homo possit a
liqualiter de his intelligere se habere
caritatē gratuitā et cupio edoceri.
Et primo de signis caritatis incipien
tium.

Ca. .xi. Pater

Lire debes qđ
ppter impfectionem et multi
plices defectus nostros scire nō possu
mus certitudinaliter vtrūz habeamus
habitū caritatis pfectionis. et ideo o
portet nos pteros esse aliquibz signis
et coniecturis. quibus quodammodo
confidamus nos habere caritatem gra
tuitā. ista dō signa et piecture oriunt ex
actibz caritatis. quoz actuum carita
tis aliqui sunt incipientiū. aliqui sunt
proficientium. et aliqui perfectorum

propter quod aliqua sunt signa charitatis iam genite. aliqua signa caritatis iam roborate. et aliqua sunt signa caritatis iam perfecte. **S**igna caritatis iam genite siue infuse que pertinent ad incipientes sicut dicit beatus bernardus in uno sermonum de omnibus sanctis sunt quatuor que ibidem enumerat sic dicens. Primum caritatis signum iam genite siue infuse est dolor de culpa preterita. Ratio huius est. quia caritas et culpa mortalis opponuntur. et ideo simul stare non possunt in eadem voluntate. ideo quando caritas est involuntate expellit culpam per dolores contritionis. Unde beatus augustinus in omelia. viii. super iohannem sic dicit. Radix omnium bonorum est caritas et radix omnium malorum est cupiditas et simul ambe esse non possunt. quia nisi vna radicitus fuerit euulsa alia plantari non possunt. Ergo dolor contritionis est signum habite caritatis. Secundum signum caritatis iam genite secundum bernardum est firmum propositum cauendi peccata futura cum effectu. Cuius ratio est. quia habere propositum cauendi omnia peccata mortalia cum effectu. nec per amorem naturalem. nec per acquisitam dilectionem habere possunt sine caritate gratuita adiuuante. Unde augustinus. i. li. retractionum capitulo. viii. sic dicit. quod voluntas ipsa nisi gratia liberetur a seruitute dyabolici qua sancta est serua peccati. et per gratiam ordinem recte pieque vivere a mortalibus non potest. licet enim propter libertatem possit vitare peccatum quodlibet mortale. non tamen potest propter infirmitatem diuina omnia in primum vitare quippe in aliud incidat. igitur diu esse sine conscientia peccati mortalis signum est caritatis iam genite. Tercium signum caritatis est in auditu sermonis domini. Ratio huius est quia amantes delectantur in sermonibus amatores. siue sint sermones inspirati. siue scripti. siue exterius auditi. ut ex il-

lis capiant experimentum mutuoque affectuum. quos caritas silentio regere solet. Nos amantium secundum crisostomum. est ut amorem suum silentio regere nequeant. Et dominus dicit. Qui ex deo est verba dei audit. Ex his patet quod delectatio in tali auditu est signum caritatis genite. Quartum signum dilectionis est proprietas boni operis. Ratio est. quia caritas est maxime operativa. et ideo imperat omnem actum ordinatum et ordinabilem. Unde beatus gregorius. Tunc amor dei ociosus est. operatur enim magna si est. si autem operari rennuat amor non est. Ergo propria operatio bonorum operum est signum habite caritatis. quod ut dicit idem beatus gregorius. probatio dilectionis exhibitio est operis. Quintum signum caritatis ponit ambrosius in libro de similitudinibus. ubi sic dicit. quod quando aliquis de defectu spirituali aliorum tristatur. et de perfectione aliorum letatur signum est caritatis. Et beatus augustinus in una epistola sic dicit. Qui non dolet de malis proximorum non est in eo caritas. Unde secundum apostolum. Caritas non pergaudet iniquitati. sed magis veritati. igitur tristari de defectu spiritualium. et gaudere de eorum perfectione est signum caritatis genite. quod pertinet ad incipientes.

De signis roborare caritatis perficientium.

Secundo videndum est de signis iam roborate caritatis que pertinent ad perficientes. De quo sciendum quod quinque sunt signa caritatis iam roborate. Primum signum caritatis proficientis est seruens et iuxta conscientie examinatio non solum de peccatis mortalibus. sed etiam de venialibus. Ratio huius est. quia sic caritas opponitur peccato mortali. ita feruor caritatis opponitur peccato veniali ut expellat ipsum ab anima ne spiritui

sancto displiceat. qui omnes officinas
mentis visitat et mutat. Un̄ d̄r beatus
grego. Sp̄s sanctus p̄fecto monet.
mouet et docet. monet memoriam. mo
net voluntatē et docet rōnem. nec mini
mam paleam p̄c̄i intra cordis habi
taculum q̄d possidet pat̄is residere. s̄
statim igne subtilissime circūspectōis
exurit. De quo igne d̄r beatus ambro:
sup̄ illud luce. xij. Ignem veni mittere
in terram. ignē qui aurea vasa domini
ce domus meliorat. fenum v̄o p̄sumit
et stipulā Aurea vasa sunt aīe ad yma
ginem dei facte s̄m̄ tres potentias. s̄m̄
quas dei capaces sunt. quas ignis cari
tatis innouat et p̄ficit cū peccata de for
mātia tā minora q̄ maiora liquefaciē
do p̄sumit. Cū igit̄ frequens p̄scie exa
minatio sit a sp̄s sancto p̄ feruorem ca
ritatis. planum est q̄ ip̄a est signū ro
bozate caritatis. Secundum signū ca
ritatis p̄ficiētis ac robozate est p̄c̄i
p̄scencie diminutio. Ratio est q̄ q̄
to caritas diligens deū magis angmē
tat̄ tantomagis homo a p̄cupiscentia
tp̄alium elongat̄ et in eo ip̄so consum
pra minuit̄. Unde beatus augu. d̄r q̄
p̄cupiscentia minuit caritate crescē
te. donec veniat ad magnitudinē. qua
maior esse non possit. vbi aut̄ nō est ca
ritas ibi regnat cupiditas que deside
rium et saporem veri boni expellit. ergo
p̄cupiscentie diminutio est signum ro
bozate caritatis. Tercium signū cari
tatis robozate est sensuum interiorum
siue sp̄ualium vitalis exercitatio. Ratio
est q̄ sicut exercitatio sensuum est signū
corp̄alis vite. ita exercitatio sp̄ualium
est signū sp̄ualis vite. Sunt nāq̄ qui
q̄ sensus interiores in mēte sicut sunt
quinq̄ exteriores sicut dic̄t̄ in libro
de spiritu et aīa. Unde sicut habitare
in corp̄e aīam p̄bant sensus vitales.
ita habitare in anima spiritum pro

batvica sp̄ualis. illud ex visu et auditu
dinoscitur. istud ex caritate et alijs
virtutibus dinoscitur. ideo p̄fectus inter
iores siue sp̄uales exercitationes signi
ficata sunt robozate caritatis. Quartum
signū p̄ficiētis caritatis est studiosa
mādatoꝝ obsequio. Rō ē q̄ obsequio
mandatoꝝ sine vera dilectione fieri nō
p̄t. Un̄ d̄s d̄r. Qui diligit me sermo
nez meū seruabit et pater meus diliget
eū. Quod exponens beatus grego. in
omel. sic d̄r. In quorundā corda venit
sp̄s sanctus et mansionē non facit. q̄
tpe temptationis ab eo recedunt. In
quorundā corda venit et mansionem fa
cit. q̄ sic amor siue caritas diuinitatis
eos penetrat. v̄t ab amore illius in rēp
tatione non recedant Et beatus augu.
Tu qui veram requiē que post hanc vi
tam p̄mittis queris. eā inter amarissi
mas vite huius molestias suauē iocū
damq̄ gustabis. si eius qui p̄misit p̄
cepta seruaueris et dilexeris. Quintū
signū caritatis p̄ficiētis est diuinarū
veritatum manifestatio Ratio est q̄ a
mor est cā p̄municatiōis. et ideo ami
cus reuelat et cōmunicat amico suo se
creta. sic d̄s facit ill̄ quos diligit De
hoc richar. de sancto victo. sic ait Vis
nosse q̄ subtilitas diuinarū reuelatio
num sit maxie amoris diuini indicium
audi iā nō dicā v̄s seruos sed amicos
meos. q̄ oīa quecunq̄ audiui a patre
meo nōra v̄bis feci Un̄ ex magnitudi
ne diuine dilectiōis dependet motus
diuine reuelationis. h̄c richar.

De signis p̄fecte caritatis p̄fecto
rum s̄m̄ statū huius vie extrinsecis A

Tercio videndū est de signis ca
ritatis iam p̄fecte put p̄fici p̄t
in via. d̄r em̄ puerbioꝝ. iij.
Iustoz semita q̄si lux splendēs crescit

et perficit usque ad perfectum diem videlicet licet perfecte caritatis. Et ideo sciendum quod in viatoribus et perfectis viris duplex est perfectio caritatis. Una est necessitatis et sufficientie. Alia est privi legiata sanctitatis et excellentie. Has perfectioes tangit per libro. iij. de vita preemplativa sic dicens. Illi qui perfecte deum diligunt. qui volendo quod deus vult nullis peccatis quibus offendit acquiescunt. et semper ad virtutes habendas et diligendas se extendunt. Perfectio nem necessitatis tangit cum dicitur volendo quod deus vult. et hanc habent quicumque in caritate manent. Ad quam etiam perfectioem inuitat nos dominus deuter. xiiij. sic dicens. Perfectus eris et absque macula coram domino deo tuo. absque macula criminali ait glossa. Perfectionem autem excellentie tangit cum dicitur. Et semper ad virtutes habendas se extendit. nam indefessum perficiendi studium et magni conatus ad perfectionem reputatur per factum. Sed quod ait apostolus. Velle adiacet mihi. perficere autem non inuenio. Ideoque plena perfectio caritatis qualis erit in patria. nullo modo haberi potest in via. propter quod signa perfecte caritatis hic non queruntur sed signa perfectioris caritatis puta in via haberi possunt. Est igitur notandum quod signa caritatis perfecte dupliciter considerari possunt. quod quedam habentur quasi ex actionibus exterioribus. quedam ex actionibus interioribus. et de utrisque actionibus tam exterioribus quam interioribus quinque signa possunt assignari. Primum igitur signum extrinsecus caritatis perfecte est. si quis pro salute christi mori paratus sit. Ratio potest esse talis ut dicit beatus augustinus in libro de gratia et libero arbitrio. Parua caritas non sufficit ad implenda magna mandata. ut sunt mori pro christo vel pro fratribus et huiusmodi. sed requiritur ad hoc cari-

tas magna. Unde super epistolam Iohannis idem beatus augustinus dicit. Perfecta caritas hec est. ut quis pro fratribus paratus sit mori. Ex hac igitur virtute per signum perfecte caritatis. Secundum signum extrinsecum caritatis perfecte est si quis inimicos diligit et eis pro deo bene facit. Ratio huius est ut dicit hugo de arra anime. Amor transformatur in amantem in similitudinem amari in quantum potest. non solum quantum ad substantiam sed etiam quantum ad operationes arduas et difficiles. Cum igitur deus amatur ab eo qui diligit inimicos et benefacit eis sequens verbum domini dicentis. Diligite inimicos vestros et benefacite eis ut sitis perfecti. sicut et pater vester celestis perfectus est. Et hoc fieri non potest per quamlibet dilectionem. sed per perfectam. quod talis dilectio ut dicit beatus augustinus. est perfectior. Et origenes. super eam. dicit. quod exhibitio pietatis probat magnitudinem dilectionis. ideo illud verum signum est scilicet diligere inimicos. Tercium signum extrinsecum caritatis perfecte est si omnia aduersantia gaudenter quis suscipit et patienter fuit. Ratio huius est quia caritas perfecta mentem ab amore huius vite quasi totaliter auerit. et occidendo insensibilem reddit. quia penas temporales et mortem contemnere facit. De hoc beatus augustinus gregorius sic dicit. Sicut mors corpus interimit. sic caritas vite eterne ab amore temporalium mentem auertit vel occidit. Nam mentem quam perfecta caritas absorbuert. ad terrena foris desideria insensibilem reddit. Neque sanctus quilibet pro domino mori potuisset. nisi prius a terrenis desideriis fuisset mortuus in mente. Caritas ergo omnia sustinet. ait sanctus paulus. Unus apostoli ibant gaudentes a prospectu patulorum. quam digni beati sunt etc.

Quartum signum extrinsecum caritatis perfecte est si oibz quis renūciare paratus sit. et sequi xpm Ratio est qz perfecta caritas omnia renūcit. que eius officium impediunt. Unde apls omnia arbitratus est vt stercoza vt lucrificeret xpm. sed temporalium cupiscencia maxime impedit officium caritatis. Dicit etiam beatus aug. q caritatis venenū est. spes adipiscendorū aut retinendorū temporalium Et nutrimentū caritatis diminutio cupiditatis. Perfectio vero caritatis est. vbi nulla est cupiditas. hxc aug. Et beatus greg. Sūt nonnulli iustoz qui ad apprehendendū culmē perfectionis dū altiora interius appetunt exterius cūtra delinquant qui rebo habitis se nudant. gloria honoris se expoliant. qui desideriorū internoz assiduitate se affligunt. et de exterioribz consolationē habere nolūt. hxc greg. Quintum signum extrinsecum caritatis perfecte est si quis nihil aliud q̄ solum deum diligat. et eundē timore filiali timet Ratio qz perfecta caritas foris mittit omnem timorem vt dicit iohānes in sua cano. Quod exponēs gilbertus sic ait. Caritas p xpo liuore caret sed caritas xpi caret timore. hxc em̄ nihil penale hz. timor autē penā hz igit in caritate xpi timor non erit nisi filialis. Unde norandū vt ait beatus aug. super ps. q sunt nonnulli hoīes qui habent timorem et p timorem continent se a peccato et timēt sed nō amāt iusticiam. cū aut p timorem se continent a peccato fit assuetudo iusticie. et incipit qd durum erat amari et dulcescit deus et iam incipit homo iusteuere. nō qz timet penas sed qz amat eternitatem. Exclusus ergo est timor a caritate successit timor castus veniens de amore. ille aut timor non est castus qui timere facit quicquid facit boni non timore a-

mittendi illud bonum sed timore patiendi illud. malum non timet ne pdat amplexus pulcertimi sponsi. et timet ne mittat in gehennam. hxc aug. Unde vera et perfecta obsequia deo non reddimus. nisi cum eum ppter amoris fiduciam non timemus et cū ad bona opera agenda nos non metus ducit sed affectus. Unde beatus greg. ix. moral. super illo verbo. Non em̄ possum metus ens respondere sic ait. Deo respondere est eius donis pcedētibz nostra obsequia reddere. Rectū quippe deus hominem pdidit. eumqz ad puerfa delinquentem cū longanimitate tolerat. quoniam die culpas aspicit. et tñ viuēdi spacia non citius abscidit. dona largit benigne suae. et erga malos vrit. Respondere homo tot beneficijs debet. sed tamen respondere metuens non valet. qz humani generis pditorem quez ad huc seruiliter formidat pculdubio nō amat. nā tunc solus deo vera obsequia reddimus cum eum ppter amoris fiduciam non timemus. cum nos ad bona opera affectus non metus dirigit. cum malum nostre menti non placet etiam si licet. nam qui a puerfatis ope extrinsece restringit. puerfa libenter ageret si liceret. nequa qz ergo vaciter rectus est. qui adhuc a prauitatis desiderio liber non est Unde vera obsequia deo nō reddimus. si ex timore et nō potius ex amore mandatis illius seruimus. hxc grego. Ex his dictis patet q diligere deum super omnia et illius mandatis non ex timore sed amore obedire ac alia pficere sunt signa caritatis perfecte.

De signis perfecte caritatis perfectorum intrinsecis scdm statū huius vice
Nunc videndum est de signis intrinsecis eiusdem caritatis perfecte. Sunt aut quedā actio-

nes caritatis quasi intus manentes a caritate elicite vel imprate. et illa signa sunt veriora quantum intusiora. quanto enim caritas est perfectior. tanto est acutior et ad intima pringens. et ideo intusiores et perfectiores eligit actus.

E Primum igitur signum caritatis perfecte intrinsecum est vel sunt profunda et intima suspiria mentis. Ratio potest esse talis. quia quando memoria rei amate intima mentis amanti tangit. statim suspiria amorosa quasi nuncios amoris expellit. donec eam presentia dilecti visitet et reficiat. Unde greg. v. moral. adducens illud Job. Antequam comedam suspiro. et mens ad inspectionem fulguris presentia intima suspiria vegetata qualescit. quia eam amor veritatis reficit vel afficit. et refectio contemplationis pascit. hec greg. Lepidus autem amor hec facere non potest sicut amor perfectus. **S**ecundum signum intrinsecum caritatis perfecte sunt alta desideria. Ratio huius est. quia beatus aug. ij. li. p. 1. sic dicit. omnia ponderibus suis agunt et loca sua petunt. gravia deorsum ut lapis. levia sursum ut ignis. sed quod est pondus in corporibus. amor est in spiritibus. Unde aug. ibidem dicit. Amor meus pondus meum. eo feror quocumque feror. dono tuo accendimur et sursum ferimur. inardescimus et immus et ascendimus per ascensiones in corde ad pacem ipsam. hec aug. Ecce quanto amor magis accendit. tanto desideria amorosa perfectius sursum ferunt nec quiescunt donec ad locum suum. scilicet ad amatum deum perveniunt. Unde et beatus greg. in mora. dicit. Sancti viri cum etermitatis desiderijs anhelant. in tanta altitudine vite se subleant. ut audire quod mundi sunt. graue sibi ac depressum pondus credant. valde enim intolerabile estimant quicquid illud non sonat exterius quicquid intus amant. mulci

plicata enim caritate maioribus desideriis estuant. et iam pervenire ad vitam spiritus etiam per cruciatus corporis anhelant. hec greg. Ex hoc patet quod alia desideria que in summum desiderabile solum tendunt signa perfecte sunt caritatis.

E Tercium signum intrinsecum est cogitationes languide. Rationem assignat Fulgentius in quodam sermone sic dicens. Necesse est ut quo precesserit dilectionis thesaurus. id est amatum. illic sequatur cogitationis affectus. id est desiderium amorosum. ideo veritas ait. ubi thesaurus tuus ibi et cor tuum. Ut ergo in celestibus thesaurisemus celestia diligamus. Ubi ergo vis nosse ubi sit thesaurus tuus. attende quid ames. attende etiam quid cogites. et ita fiet ut thesaurus tuus ex toto corde tuo cognoscas et amore tuum iudicio cogitationis tue intelligas. hec fulgen. Si igitur cogitationis affectus est ubi est thesaurus amoris. id est amatum planum est quod cogitatio fastidit omne aliud ab amato. Unde glo. super illud Eccl. v. Adiuro vos ut nuncietis dilecto quia amore langueo. sic dicit. Per magnitudinem amoris omnia temporalia sunt mihi fastidio. unde langueo. Quia quorum autem iste causa est ab amore perfecto. Unde origenes ibidem distinguit inter simplicem amorem. ardorem. et languorem dicens. Amant inquit incipientes. ardent proficientes. languent perfecti. Igitur cogitationes languide sunt signum caritatis perfecte.

Quartum intrinsecum signum caritatis perfecte sunt expectationes terrestres. Ratio est. quia dicit Lincomiensis. super. vij. c. angelice ierarchie. Amore tendente in rem amantem nihil vel locius. nihil acutius. nihil penetrabilius. nihil subtilius. quia sua natura non quiescit donec supernaturaliter penetraverit totam profunditatem et transi-

erit amabilis totalitate quantum potest
Et quoniam cursus istius amoris impeditur
vel tardatur qualitercumque tota mens tur-
bat et expectatione attenditur. Quia si-
cut dicit richardus. Amanti omnis mora longa
videtur et expectatio onerosa. ut clament
cum sancto iob. Ledet animam meam vite
mee. Quod exponens beatus gregorius. ita
dicit. presens vita vilescere. id est. ledere inci-
pit. dum diuinus amor dulcescere ince-
perit. Unde amor caritatis perfecte quo-
dam incendio incensus fastidit omnem. quod
sui amoris cursum impedit. **¶** Quin-
tum signum intrinsecum caritatis perfecte
sunt affectiones extaticae. Extasis vero
est excessus mentis. ut ait papianus. Non
huius est quod sicut dicit dyonysius. iij. de di-
uinis nominibus. Amor in deum tendens est fa-
ciens extasim spiritus. Et rationem reddit
ibidem. quod amor non permittit amatores
esse iniquorum per mentis sobrietatem. sed
eorum qui amant per mentis excessum. scilicet
illi qui non sui sed aliorum que extra se
sunt querunt amorem. spiritum in amatis
per rem constituunt. Quia sicut dicit beatus
bernardus. Non est presentior spiritus mihi
ubi amatur. quam ubi amat. quod tamen intelli-
gendum est quantum ad conatum affectionis
sue. hunc autem excessum non potest facere nisi
si caritas perfecta. que per suam fortiter in-
clinationem causat tendentiam vel ex-
tem in rem amatam. Quod ostendit dyo-
nysius per exemplum allegans paulum ita
dicens. Beatus paulus in amore dei
magnifice excellens dicitur ad galathas. iij.
Quia ego iam non ego. vivit autem in me
christus. hoc autem dicitur sicut verus amator et
extasim passus vivens deo non sibi. hoc
exponens vercelleus. in plogo super cantica.
sic dicit. vivo ego vita naturali. iam non
ego per mutationem excessivam ad etermi-
tatis immensitatem quasi absorpta et suo
officio suspensa dirigor moveor doce-
or et regor vita supersubstantiali. cui uni-

or qua repleor. vivit autem in me christus. id est.
sicut anima sobria me regit naturali-
ter et disponit ad omnem actum inferiorem
sic virtus christi cui unio gratuite me vi-
vificat et ad omnia disponit. Sequitur hoc
dixit sicut verus amator. verus autem
amator est. qui in solus summe et vere
diligibile et desiderabile immediate et
propter ipsum solum supintellectualiter in-
tendit. hoc ille debemus ergo adhe-
re deo per primum amorem. quod in ipso est
plena refectio et requies perpetua animarum
sanctarum. Unde dicit beatus bernardus. Bone
illic amor tuus non est transitorius sed
eternus. non est ociosus sed qui te vi-
ligunt non repescunt meditatio tua super
mel dulcis. loqui de te plena refectio.
nosse te perfecta solatio. adherere tibi
vita eterna. a te separari mors perpetua
Hec bernardus.

Filius

¶ Abita in formatione de signis et
coniecturis ipsius caritatis. nunc
prosequetur quid boni proferat eadem vir-
tus caritatis cupio edoceri.

Ca. XII. Pater. **¶**

¶ Tunc debes quod
virtus caritatis efficit animas ho-
minis sponsam christi et templum spiritus sancti.
nam omnia anima fidelis que est in cari-
tate et in statu gratie est sponsa christi. que
copulata est ipsi deo per sacramentum
baptismatis. et accepit ab eo arras vi-
delicet remissionem peccatorum et donum spi-
ritus sancti. De hoc theophilus dicit.
Omnia anime sponsus christus est. sponsa
lium vero locus ubi coniunctio efficitur
est baptismus sive ecclesia. Dat vero
arram sponse remissionem peccatorum
et spiritus sancti communionem. perfectio-
ra vero in futuro seculo retribuet dig-
nis. nullus autem est alius sponsus nisi so-
lus christus. hoc theophilus. Hunc ergo

sponsus anima sibi copulat quā ei p̄
rum amorē inl̄eret. Unde d̄ richar.
de sancto victo. Verus anime sponsus
deus est. quem tunc veraciter nobis co
pulamur quā ei per v̄x amorē inl̄ere
mus. imo vere sibi ille nos p̄nectit quā
nos quibusdam intermis p̄merc̄is ad
suum amorē accendit et artius astrin
git. vnde fit vt quem prius p̄sueverat
multū formidare. incipiat postmodū
ardenter amare. h̄c richar. Unde no
tandū s̄m beatum augu. q̄ sicut viola
tio corporis violat et corrumpit virgi
nitatem. s. per peccatum carnale. sic vi
olatio fidei corrumpit integritatē mē
tis. virginitas carnis corpus intactū.
sed virginitas mentis fides incorrup
ta. Quādiū ergo seruabimus deo fidi
veritatem ipsi fideliter adl̄erentes tā
diū mentis integritatē quam p̄virgi
nitate accepimus custodimus. Quod
si quidē violauerimus peccatis nos ne
quiter p̄sternentes per p̄nam et satisfā
ctionem reparemus. et in postēz simi
lia caueamus. et deo itēz per amorē
adl̄ereamus. et eadem adl̄exio et p̄rinē
tia nobis itēz p̄ virginitate reputat et
si non quantum ad aureolā saltē quā
tum ad meritū. h̄c augu. Unde aīma
per peccatum corrupta et per vitia car
nalia fedata ac polluta. feditatē suam
ac deformitatē debet deponere p̄v̄tā
p̄nam. seq̄ itēz virtutibz et bonis mo
ribz adornare vt tanti sponsi xpi. s. am
plexibz digna valeat existere. De hoc
hugo de sancto victore in tracta. de ar
ra anime cum ipsa anima p̄ferendo sic
ait Si ego electa sum quid q̄so adhuc
differor quin ad amplexus sponsi nec
dum puenire possum. Nescis o anima
mea nescis q̄s fedata prius fuisti. q̄s d̄for
mis q̄s polluta omni horrore et enor
mitate plena. Et quomō tam cito in illū
pudoris et castitatis thalamū introdu

ci expectis. nisi prius saltem cura aliq̄
et studio excultra ad pristinū decorē re
pareris. hoc est q̄ iste sponsus tuus ad
huc suam presentiam tibi subtrahit et
necduz in mutuos amplexus et dulcia
oscula te admittit q̄v̄z nec polluta de
bet mundū tangere. nec turpem decet
mundū videre. Cum autē preparata et
decenter ornata fueris. demū in illū
celestis sponsi thalamū sine cōfusione
permanitura intrabis. Prius ergo su
de faciem ornare. habitū p̄ponere. ma
culas tergere. mores corrigere. disci
plinam seruare. et omnibz tandem in
melius p̄mutatis digno sponso dignā
sponsam reddere. serua te illi intactā.
serua impollutam. serua integram. ser
ua incontaminatā. Si olim meretrix
fuiſti. modo virgo facta es. quēadmo
dum amor illius p̄suevit corruptis in
tegritatem reddere. integris castitatē
seruare. h̄c hugo. Non solum autē di
cenda est p̄tinentia a carnis illecebris
abstinentia. sed omnium delectabiliū
carentiam p̄tinentiā debemus intelli
gere. Nunq̄ in spiritali studio aliq̄s
potest p̄ficere religiosus vel in statu sa
lutis persistere. nisi a carnalibz delecta
tōnibz que sine peccato mortali admit
ti non possunt ex integro renunciet p̄
ter deum. Unde s̄m bernardū. Digne
deo spūali matrimonio illi copulat̄ur
qui in eius dilectionis intuitu vitiorū
p̄nubia. carnis delicias. mundi glori
am p̄remunt. h̄c bernardus. **I**
Debet ergo aīma deuota que tam per
fidem q̄ et p̄v̄ite meritum sponsa cri
sti appellari meruit et eē. se ipsam a vi
t̄is omnibz abstrahere. ac omni dilige
tia per v̄ite puritatem se illi p̄seruare.
ipsumq̄ solum diligere. vt per h̄c eq̄
lem vicissitudinem dilectionis repen
dere possit. Nec et quedam alia beatus
Augustinus de sponsa et sponso spūali
D. ij.

pmemorat ira dicens. **O** sponsa spon-
sum habes et nescis. pulcherimus oim
est sed tu species eius non vidisti. ille te
videt quia nisi te vidisset non te diligeret
quid ergo agas nunc illum videre non potes.
quia absens est. ideo non times nec erube-
scis illi iniurias facere. quod singularem
eius amorem premnis. teque alieno ama-
tore turpiter et impudice prostituas. non
li sic facere si adhuc scire non potes qua-
lis ille sit qui te diligit. considera saltem
arram quam dedit tibi. fortassis in ipso
munere eius quod penes te est poteris co-
gnoscere quo affectu illum diligere. quo
studio et diligentia te illi debeas preser-
uare. Magna ergo est quod tibi dedit. sed ma-
ius est quod in te diligit. Quid tibi dedit
o anima sponsus tuus. respice universum
mundum istum. et considera si in eo aliquid
sit quod tibi non seruiat omnis natura ad
hunc finem cursum dirigit. ut obsequijs
tuis famuletur et utilitati tue deserviat.
Quis putas hoc istum certe deus Be-
neficiu ergo accipis et auctorem eius non
agnoscis. tanto quippe diligens suo do-
no diligendus demonstrat et quod stultum
est amorem tam potentis non concupisce-
re. et quod impium tam multum diligentem
non amare. Caue etiam o anima ne quod ab-
meretrix dicaris si munera dantis plus
quam amantis affectum diligas. maiorem
caritati eius iniuriam facis si dona illius
accipis et tamen vicissitudinem dilectionis
non rependis. Dilige igitur illum propter
se. dilige te propter illum. dilige illum ut fru-
aris illo. dilige te ut diligaris ab illo.
dilige in domo illius. quod tibi data sunt
ab illo. illum tibi et te illi dilige. hec pura
et casta dilectio est nihil hominis sordidum.
nihil amatum. nihil transitorio. hec aug.
Anima igitur que sic diligit christum merebi-
tur eius amplexibus circumplecti. cui
etiam coniungi per hominum amplexum spi-
ritualem valde est deliciosum et iocun-

dum nam ipsius amplexus non macu-
lat sed mundat. non inquinat sed san-
ctificat. De hoc per quendam sic dicitur
Deu mundana mollicies tactum mentis
nimis miserabiliter decipiebat et igno-
raui. quod tam suavis o bone ihesu esset am-
plexus tuus. tam honestus attractus tu-
us tamque deliciosum tibi coniungi. Tu-
us o dulcissime ihesu amplexus non
maculat sed mundat. tuus attractus non
inquinat sed sanctificat. **O** ihesu fons
universae dulcedinis et suavitatis. quam
tunc habet deliciarum honestatis et io-
cunditatis quando leua tue sapientie
eterne et cognitionis est sub capite. id
est sub ratione et dextera tua divine ele-
mentie et dilectionis amplexabitur me
involuntate. Deu me miserum quis vnus
quam dulce tam suave tamque delicio-
sum experiri poterit. quam inter brachia
tanti sponsi requiescere. inter oscula tam
regis et amici feliciter obdormire.
hec ille. Anima vero que sic sponso ce-
lesti coniungitur in eius desiderio ardet
nulla iam que in mundo sunt concupiscit
nec aliquam vite presentis consolationem re-
cipit sed ad illum solum quem diligit
suspirat donec inueniat. ac in eius amo-
re quiescat quia anima que diligit deum
in solo deo quierem habet. De hoc gre-
go. super ezechielem exponens illud.
Thalamum uno calamo longum sic dicit
in thalamo quippe sponsus et sponsa se-
derant. sibi que in amore coniunguntur.
Quid ergo sunt in sancta ecclesia tha-
lami nisi eorum corda. in quibus anima
sponso inuisibili iungitur ut eius deside-
rio ardeat. nulla iam que in mundo sunt
concupiscat presentis vite longitudi-
nem. penam deputer. exire festinet. et
amoris amplexu in celestis sponsi visi-
one requiescere. Mens itaque que iam
talis est. nullam presentis vite conso-
lationem recipit. sed ad illum quem di-

ligit medullitus suspirat. feruet. anhelat. anxias vilis ei fit salus ipsa sui corporis q̄ transfixa est. vulnere amoris. Unde in canti. can. dicitur. vulnerata caritate ego sum. mala aut salus est cordis que dolor est huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iam in celesti desiderio. et sentire vulnus amoris ceperit. fit anima salubrior ex vulnere q̄ prius egrotabat ex salute. hęc gre. **R.** Et notandum q̄ prius et misericors dominus ut dicitur hugo desiderium hominum deuotoꝝ puocat et irritat ut augeat. quoniam amorem suum in nobis excitat sed fugiendo ut se quamur inflamat. Tale enim est cor hominis ut si quod diligit adipisci non valeat ampliori desiderio inardescat. Sic in canti. can. sponsus venit stat post pariterem p̄spicit p̄ fenestras ut quasi lateat et non lateat. mittit manum suam p̄ foramen. tangit sponsam voce tenui vocat eam et dicit veni. illa ut audit sponsus adesse surgit. mox festinat. aperit. brachia ad amplexandum parat. liquefcit anima eius. feruent p̄cordia eius exultat. gaudet et tripudiat. Sed ille cui teneri putat declinat. subitoq̄ quasi d̄ medius elapsus amplexibus fugit. Quid est hoc dum non querit inuenit. dum non vocat venit. dum aut querit declinat et dum vocat fugit. Si non diligit quare venit. aut si diligit quare fugit. Diligit aut et ideo venit. sed quia tunc non diligit et ideo fugit. hic non diligit. i. in hoc mundo in hoc exilio. sed vocat nos ad terram suam quia talis amor non decet patriam istam. Iocundus amor amenum querit locum. hęc hugo. Unde deuota anima quis non dum videat spem sponsi sui. i. xpi. cuius ab ipso amore non recedit. sed in eius desiderium semper anhelat et gemit. et p̄sequens propter dilectionem quam ad illum habet. ab omni amore alieno se subtrahit. De hoc beatus gregorius super

canti. exponens illa verba. pulcre sunt gene tue ut turturis sic ait. Turtur post q̄ parem amiserit suum. nunq̄ alteri se iungit sed semper solitarie habitans in gemitu perseverat. quia quem diligebat non inueniens querit. sic anima sancta dum a sponso absens est. ab eius amore non recedit. in eius desiderio semper anhelat et gemit. et dum illum quem valde diligit non inuenit. ab omni amore alieno se retrahit. et quasi in genarum verecundia castitatem cordis ipso habitu et actu exteriori ostendit. hęc gre. Ex his vobis colligere possumus q̄ pia et deuota corda cum xpm sponsum suum in suis animabus per sanctum et dulcem amorem adesse sentiunt. de eius presentia valde iocundantur. ac in eius desiderio per feruidum affectum trahuntur et in ipso summe delectantur. Cum vero suam presentiam per subtractionem gratie et p̄ sui amoris ab ipsa anima absculerit. ipsa quidem dolenter hoc sustinens fidem tamen quam erga suum sponsum habet non derelinquit sed omnem diligentiam adhibet quomodo se illi qui absens esse videtur immaculatam p̄seruet. et ideo suum affectum ab omni terreno alieno et inordinato amore retrahit. non solum peccata mortalia. sed etiam venialia in quantum possibilitas admittit vitando et illis resistendo. ut suo sponso dilecto ac domino quousque per gratiam absenti placere valeat. et cum ipso post hanc vitam gaudium eternum possidere. quia talibus sic fidem erga dominum suum seruanti bus p̄mittitur et debet vita eterna. Unde per Iobiam. v. dicitur. Filii sanctorum sumus et vitam illam expectamus quaz deus daturus est his qui fidem suam nunq̄ mutant ab eo. **R.**

Ubi etiam considerandum q̄ quis anima in presenti vita p̄spicere non valeat. tamen pius dominus deuotum cor

solari etiam in hac pegrinatione nō obmittit. ipse namq; affectū sui amoris p grām sancti spūs aie imprimat. p quē ipm deū spūaliter deosculat. et in de multipliciter solat. nā vt brūs greg. sup cañ. tocienis aia deo deosculat quotiens in amore ppingitur. hec gre. Sed magni supra modū amoris iudicium osculū est. **¶** Quid aut sit hoc osculū. qz spūalis est gratia nō faciliter innotescit nisi viris spūalibz et in amore dei flagrantibz qd melius impressum cordi q̄ verbis expressum cognoscit. Est etiā manna absconditum et nisi gustantibz pemptus ignotum. De hoc spūali osculo beatus bern. ita dr. Ego arbitror neminem facile scire quid sit osculū. nisi q̄ accipit. Est quippe manna absconditū et solus qui edit adhuc esurit fons signatus cui nō cōicat alienus. sed solus qui bibit adhuc sitiet et non est cuiuslibet hoīs s; si quis ex ore xpī semel accepit habet ppiū experimentū qd pfecto sollicitat et cogit amplius ad petendū hoc osculū sola et rara pfectio expit. **¶** Oportet em vt sponsa xpī psumat hoc osculū petere amore caste sancte ardēter ipm sponsū. Caste vt ipm solū non alium amet. petat. et querat. sancte. qz non in pcupia carnis sed in puritate spiritus. Ardentē vt ita amore sponsi inebriet q̄ maiestātē non cogitet. nā si cogitaret nō psumeret hoc osculum petere velut ab equali. quis em psumet vt ab eo qui respicit terram et facit eā tremere petere osculū. Hoc aut osculū nihil aliud eē credimus nisi spū sanctū ad solario nem aie sancte missum. Sicut em spiritamen osculum se permiscet. vronus anxietus iudicet. sic spiritus sanctus nostro spiritui immisus sit vnus spiritus cum eo. Sed quid anima humana retribuet domino pro tanto benefi-

cio sibi a domino impensio videlicet vt vocaret sponsa xpī et esset illius inquā sponsa cuius pulcritudinez sol et luna mirant. **¶** O felix sponsa que tali pugio effici digna. De ista etiam tam magna dignatione et pietate quā christus exhibet seruenti ac deuore anime beatus bern. sic dr. **¶** O anima humana vnū tibi inestimabilis gloria vt sponsa esse merearis illius. in quem desiderat angeli prospicere. vnde tibi hoc vt sit tuus sponsus cuius pulcritudinem sol et luna mirant. ad cuius nutum vniuersa mutant. quid retribuēs domino p omnibz que retribuit tibi. vt socia sis mense eterne. socia deniq; thalami vt introducat te rex in cubiculum suum. Si te viderit ad amorem suum xpūs sponsus tuus marcescere et pallefcere. impatienti desiderio accelerabit ad te copule diuine se offert. oscula prebebit iunger amplexus. **¶** O letam diem talem nuptiarum. o felix sponsa tali pugio digna. hec bern. **¶** Et dictū idem nō sunt inuenta etiam dulciora verba quibz verbis. s. christi animeq; dulces adinuicem exprimuntur affectus. quemadmodum sponsus et sponsa quibus quippe omnia pmunia sunt nil proprium nil a se diuisum habentibz. vna vtriusq; hereditas. vna domus. vna mensa. vnus thorus. vna corona et p̄m aplm deo adherens anima vnus spūs est. hec bern. **¶** Post talem vero tanq; felicem punctionem inter xpīm et animā sunt inter eos quedam colloquia spiritualia per que sibi mutuo innotescūt. De quo beatus bern. sic dr. Attende spiritum loqui et ideo spūaliter oportere intelligere que loquunt. Quotiens audis vel legis sponsum vel sponsam deus et animam colloqui pariter. noli ymaginari tibi quasi corporeas incurere teroces. nec corporeas colloquentiū ap-

parere ymagines. s; audi quid tibi in
h'mōi sit intelligendū. Spūs est deus
spūs est aīa. ⁊ hñt linguas suas spūa/
les quib; se alterut; alloquunt. pñtes
q; indicent. Lingua sponsi est fauor di
gnationis eius. Animē vero lingua est
feruor deuotionis. ⁊ elinguis est oīs
anima que non h; hanc linguā ⁊ non
potest esse eius fermocinatio cuz spon
so. Cum vero sponsus linguam suā mo
uet loquens anime. non potest aīa non
sentire. Rursum cum aīa linguā suā
mouet sponsus multo minus latere po
terit. non solū q; ubiq; pñs est. sed pp
ter hoc magis nñ q; ipso stimulare lin
gua anime ad loquendū minime mo
ueret. Itaq; locutio sponsi infusio dñi
est. nñsio aut anime cum grātumactōe
admiratio est. hec bern. Post talia eri
am colloquia tria suauia. inter xpm ⁊
animā sequit nonnunq; canticū amo
ris. quod non per strepitū oris. sed po
tius sit per iubilū cordis. De quo can
tico idem beatus bern. sic ait. Canticū
amoris sola vnctō docet. sola addiscit
experientia. experti recognoscunt. in
expertis inardescunt Non est em strepi
tus oris sed iubilus cordis. nō sonus
labioꝝ. sed motus gaudioꝝ voluntatū
Non vocum psonantia. solus qui can
tat ⁊ qui cantat audiūt sponsus ⁊ spon
sa xps ⁊ anima. hec bern. Non solū au
tem virtus caritatis efficit aīam spon
sam xpi. sed etiam templum ⁊ hīacu
lum dei vni qui in animabo deuoris ⁊
in caritate ipsius feruentib; libēter in
habitare dignat. Unde notā
dum fm q; dñs hugo de sancto victo. in
lib. de archa noe. q; domus dei siue ha
bitaculū est totus mundus. domus dei
ecclesia catholica ⁊ quelibet fidelis ani
ma. Sed aliter mundū inhītat. aliter
ecciam. aliter fidelem animā. In mū
do est vt impator in regno. in eccia est

vt pater familias in domo. in aīa est
vt sponsus in thalamo. Fideles quip
pe in domo eius sunt. ⁊ vt ceterius dicas
ipsi domus eius sunt. q; eos per dilecti
onem inhabitans possidet ⁊ regit. Si
aut in domo eius fueris per caritatem
beatus eris ⁊ es. q; non solum tu in do
mo dei. sed tu domus dei esse cepisti.
vt ipse tecum habitet in te qui fecit te.
ibi pacem inuenies ⁊ requiem vbi ille
habitare dignat cuius locus ī pace sa
ctus est. Prepeamus ei locuz in nobis
ipse enim libenter ad nos veniet. qui id
circo nos fecit vt in nobis habitet

¶ Duob; aut modis deus cor hu
manū inhabitat. per cognitōem vide
licet ⁊ amorē. vna tñ mansio est. quia
⁊ omnis qui nouit eū diligit. ⁊ nemo
diligere potest qui eum non nouit. Et
ideo si deū amare cupimus primo co
gnoscere satagamus. precipue cuz ipse
talisis sit qui nequeat sciri ⁊ non amari
tanta em est species pulcritudis eius
qui potest eū videre non possit eum nō
diligere. hec hugo. ¶ Templū
ergo dei sunt sancti homines per fidez
⁊ dilectōem ambulantes. Unde bea
tus augustin. In templo suo habitat de
us. sc; in sanctis suis qui sunt templū
dei modo fm fidem ambulantes. ⁊ tē
plum dei erunt aliqui etiam fm speciē
qualiter etiam nunc templū dei sunt
angeli. Sed dicit aliquis. anteq; fa
ceret celum ⁊ terrā ⁊ sanctos vbi habi
tabat. Rñsio. in se habitabat. apud se
habitabat ⁊ apd se est. Non ergo sic sunt
sancti domus dei vt ipsa substantia de
us cadat. imo sic hītat deus in sanctis
vt si ipse discesserit cadant. Et notā
dum q; deus ubiq; ⁊ in omnibus crea
turis essentialiter. presentialiter ⁊ po
rentialiter est. In sanctis vero etiam
habitabat in quibus. s. est per gratiam.
non enim vbicunq; est inhabitat. vbi

vero inhabitat. in solis hominibus bonis. qui sunt templum eius et sedes eius. **U**n p ysaias dñs dñr. Celum mihi sedes terra autem scabellum pedum meorum. qz in electis qui sunt celum habitat deus et regnat qui eius voluntati deuoti obrepant. **M**alos vero qui in terra sunt districtione calcant. **U**n etiam in libro sapientie dñr. Propterea sapientia aia iusti. qz in sanctis spalius est qz in alijs rebus. in quibus tñ oibz est totus quoadmodum aia per oēs periculas corporis tota adest simul. nec minor in minoribus. nec maioribus maior est. sed in alijs intensius in alijs remissius operatur. cū in singulis periculis corporis essentialiter sit. ita et dñs cū sit in oibz essentialiter ac totus in illis. tñ plenius esse dñr in illis quos inhabitat. i. in quibus ita est ut faciat eos templum suum. et habitales cū eo sunt iā ex parte et in beatitudine perfecte erūt. **M**ali vero et si ibi sunt ubi ipse est qui nusquam deest. non tñ sunt cū eo. **D**e hoc beatus aug. sup iohāne sic dñr. Non satis fuit dicere ubi ego sum et illi sunt. sed addidit mecum quoniam et miseri possunt esse ubi et ille ē. qui nusquam deest. sed beati sunt cum illo. qz non sunt beati nisi ex eo. qz cum illo sunt. qz fruuntur eo. videt enim illū sicuti est. **F**atendum ē igitur ubique esse deum per deitatis presentiam. sed non ubique per inhabitacionis gratiam. propter hanc inhabitacionem gratie non dicimus pater noster qui es ubique cum et hoc verū sit. sed quia es in celis id est in sanctis. in quibus est quodā excellentiori modo. **R** Dicit etiam de hoc quedam glossa sic. per caritatem namque tota trinitas inhabitat mentes iustorum. sicut amans habitat in amato et econuerso. qz caritas est quedam participatio nature diuine in nobis. propter quod dicitur Qui manet in caritate in deo manet et deus in eo. **S**ic autem non est in peccatoribus. licet sit in eis presentia pres-

sentiam et potentiam. per quem modum est in ceteris creaturis. **H**ec glossa. **S** Debemus ergo deo parare locum in cordibus nostris per vite puritatem. **A**d quod hortatur beatus augustinus. sic dicens. Cum igitur christus sedet in corde quid potest iubere nisi bona. cū possidet diabolus quid potest iubere nisi mala. **I**n tuo autem arbitrio te esse deus voluit. cuius pareres locum deo an diabolo. cui paraueris ille possidebit. ille imperabit. **H**ec aug. **O**portet igitur animam que desiderat christum in suum domicilium suscipere a voluptatibus carnis cupiditate ac odio atque a ceteris vitijs abstinere. et se virtutibus et caritate mancipare. qz quanto maior caritas fuerit in anima. tanto speciosius habitaculum et magis ornatum exhibebit factori suo in seipsa. **D**e hoc beatus bernardus. super cantica. sic ait. **Q**uanta illi anime beate latitudo. **Q**uanta et nutorum prerogantia. que diuinam in se presentiam et digna inuenire suscipere et sufficientes capere. **Q**uid illa cui et superant spacia deambulatoria ad opus quidem tante maiestatis. **N**on est perfecto intricata forensibus causis curisqz secularibus. nec certe ventris et luxurie dedita. sed nec curiosa spectandi seu cupida omnino dominandi vel etiam tumida dñata. **O**portet namque primo his omnibus vacua esse aiam ut celum fiat et habitatio dei. alioquin quomodo poterit vacare et videre quoniam ipse est deus et odio et inuidie aut rancori minime proorsus indulgendum. quoniam in malivolam animam non introibit sapientia. **D**enique necesse est eam crescere ac dilatarari ut sit capax dei porro latitudo eius dilectio eius. sicut ait paulus Dilatamini in caritate. nam et si aia minime cū sit spiritus corpeam recipit quantitatem. tñ confert illi gratia quod negatum est a natura. **C**rescit quidem et extendit. sed

spūaliter crescit. non in substantia sed in virtute crescit et in gloria. crescit etiam in templum sanctū dñi. Ergo quāritas cuiuscunq; aīe estimat de mensura caritatis quā habet. ut verbi gratia que multū h3 caritatis magna est. que par pua. que vero nihil nihil est. dicente aplo. si caritatez non habuero nihil sum. hec bern. Edificemus ergo tēplū scūm dñi in animabo nostris. q2 ipsa sola est capax illius. Unde dicit bea. ber. Non capit deū nisi ymago sua. anima illius capax est que nimirū ad imaginē eius creata est. ppter qd toto desiderio et digna cum gēarum actione studeamus et tēplū edificare in nobis. hec be. Docet ergo tēplū qd anima ē maxime edificari oportet p caritatis virtutē. De hoc beatus aug. in li. de vrbis apostoli sic dicit. Sumus tēplū dei sic ait apostolus. ppter qd dicit. Inhabitabo in illis et deambulabo. Deambulat autē in nobis pntia maiestatis si latitudinē inuenerit caritatis. Un idēz aplos ait. Dilatamini. si dilatemur deambular in nobis deus. sed ut dilatemur opere ipse deus. videlicet q2 deus sibi in nobis latitudinē facit. dicente aplo Caritas dei diffusa est in cordibz nostris per spūm sanctū qui datus est nobis. ppter hanc latitudinē in aīma in nobis deambulat deus. hec aug. De temus ergo amare deū ut illi tēplū et locū aptū in nobis preparare valeam. Unde idem sup ps. sic ait. Hospitari apud te deus vult. fac illi locum. noli amare teipm. illum ama. et sic facis illi locū. si te amaueris ptra illum claudis. si illū amaueris aperis illi. si autē aperieris et intraueris non peries. sed inueneris cū amante hec augustinus Si quis cupit etiā videre deū. caritatem habeat et psciam suam intendat et ibi vider deū. Hoc itēz testat idēz sup

ps. sic dicens Si amamus videmus deū ubi est deus. Interroga iohannē. deus inquit caritas est. quisquis h3 caritatē. ut quid illū mirumur longe ut videat deum. psciam suam attendat et ibi deum vider. Si caritas ibi non habitat. non habitat ibi deus. si autē caritas ibi habitat habitat ibi deus Vult illum forte videre sedentē in celo. habet caritatem et in illo habitat sicut in celo. hec aug. Et fm cundez. Caritas est via dei ad hoīes. et via hoīm ad deū Per caritatē namq; venit deus ad hoīes. venit in homines. factus ē homo per caritatez. deum diligunt homines ad deū currunt. ad deum veniunt. hec aug. Quicunq; ergo ut dicit hugo in li. iij. de archa noe. qui habet caritatem iam non est alienus a deo. sed ipse in deo et deus in eo manet. sic familiaris est deo caritas ut ipse mansionem habere nolit ubi caritas non est. Si ergo caritas tecum est venit deus ad te et manet apud te. si tu recedis a caritate. recedit et ipse a te. si tu caritatē nunq; habuisti nunq; venit deus ad te nec māsit apud te. Si caritatē ceptā de feruisti. recessit dsa te. si in caritate cepta māfisti deus tecū est et permanet apud te. hec hugo. Et norandum q non solum spū sanctus habitat in aīa. sed etiā ipsam in corpore. ut et corpa nostra tēplum sint sancti spūs quem habemus a deo. Qd affirmat beatus aug. ita dicens. Vita corporis anima est. vita aīme deus est. Spūs domini habitat in anima et per animā in corpore. ut et corpa nostra tēplum sint sancti spūs quem habemus a deo. venit enim spiritus ad animam nostram. quia caritas diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. et totum possidet qui principalem ptem tenet. Tenens deus qd melius est. id ē

cor tuum. mentem. aīam tuaz. pfecto
ptem meliorem possidet et inferiorem
qd est corpus tuū. hxc aug. **S**ciē
dū etiā qd aīam humanā nulla res im
plere p̄t p̄ter solū deū cū aut illū habu
erit plenū est desiderū eius. qz cū d̄s
sit summū et omne bonū non habet aīa
qd amplius desideret. si possidet omne
bonū. implet aut deus eos visitādo p
grām suam. qui nīl aliud desiderāt
p̄ter ip̄m. De hoc beatus aug. in libro
soliloquioz sic ait. Quidū cenaculū
decet te deus. qui nunq̄ nisi a mūdis
cordibz videri potes multo magis nec
haberi Quos aut p̄destinasti ip̄os et vo
casti mūdasti et sanctificasti. ut dignuz
habiraculū sit tue maiestati. cū quibz
et in quibz tu delectaris et lericas iu
uentutē eoz. habitans cū eis et in me
dio. i. in memoria et cogitatione eozū.
aīa em̄ nostra ita capax sacra est maie
statistue. qd a te solo et a nullo alio pos
sit impleri. cū aut h̄z te plenuz est desi
derū eius. et iā nīl aliud qd desiderat
exterius restat. duz aut aliud exterius
desiderat manifestū est qd te non habet
interius. quo habito nīl est ultra qd
desiderat. cū em̄ sis summū et oē bonū
nō habet qd desiderat amplius. si pos
sideret oē bonū. implet aut eos qui nī
l aliud desiderāt p̄ter te. et facis eos
dignos te sanctos. beatos. immacula
tos et amicos dei qui oīa reputant ut
stercoz ut lucrifaciāt te solū. hxc est be
atitudo quā hōi p̄tulisti. hic honoz quo
eū inter oēs creaturas honorasti Ecce
dñe deus meus inveni locuz vbi habi
tas. qz in aīa quā creasti ad similitudi
nem tuā. que te solum querit et deside
rat. Ego erravi sicut oīs q̄ perit que
rens exterius te quies interius. et la
boravi multuz querens extra me. et tu
habitas in me. si tñ desidero te. hxc au
gusti. **N**unc etiam excellentissimū ho

spitem. idem beatus aug. advenire in
cor suum desiderabat. cum sic diceret.
Quismibi det. ut venias in cor meum
dñe et inebries illud. ut obliuiscar ma
la mea. et vnū bonum meū amplectar
te deus meus. fecisti em̄ nos et in quies
tū est cor nostrū donec requiescat in te.
hxc aug. **Q**ui vero s̄m beatus ambro.
xpm recipit in cordis domiciliū. ma
ximis delectationibz exuberantiū pas
cif voluptatū. et dominus libenter ibi
ingredit et in ei⁹ recumbit affectu. hxc
ambro. **F**elix ergo aīa ut d̄t beatus ber
nar. que quotidie cor suum mūdāt. ut
inhabitantem deū suscipiat **Q**uā bea
ta aīa apud quā deus requiem inuenit
quia dicere potest **Q**ui creauit mere
quienit in tabernacu. o meo **N**egate ei
siquidem celi requiem nō poterit. que
sibi in hac vita requiem in mente pre
parauit. **A**nima deus tuum deside
rat hospitiū. ruz cenaculum plusq̄
celeste palatiū appetit et exoptat. Deli
cie em̄ sue sunt esse cum filiis hominū
Hec bernar. **U**n d̄t beatus augustinus
Quā felix anima gaude qd potes esse tan
ti hospitis hospita. Si ergo cum deo
celestem gloriā possidere queris et de
sideras. tunc ut ait beatus bern. **P**ur
ga cor ut ipse dominus illuminet. ut
quem inuocas intret esto domus eius
et erit domus tua habitet in te et habi
tabis in eo. si eum in hoc seculo excepe
ris in corde tuo. ille post hoc seculū ex
cipiet te in vultu suo. hxc aug. **D**icit
etiam de hoc p̄trus damas. **Q**ui possi
dere cū deo paradisi ianuam querimus
necesse est. ut hic ei nosip̄os prius ha
biraculū p̄beamus. quatenus dum ip̄e
in nobis habitat et nos in eo. sic stude
amus non ignobilis oīj sed laboriose
quieris sabbatum colere. ut ex hoc me
ream in diē dominicuz. qui nullo clau
dis finet rātre. hxc p̄. da. **E**cce q̄ si u

etuosum est ipsum dominum in cordis hospitium in patri vita suscipe. quia ipse viceversa post exitum huius peregrinationis suscipiet talem animam in suam eternam mansionem.

Filius.

Uellem etiam scire de gradibus caritatis. Et qui gradus sint prior res et magis validi ad perducendum ad amorem violentum inducentes ad languorem spiritalem.

Ca. XIII. Pater.

Uire deus secundum quod dicit thomas de aquino quod diversi sunt gradus caritatis secundum diversa studia. ad que homo perducitur per caritatis augmentum. nam prius incumbit homini studium principale ad recedendum a peccato et resistendum concupiscentiis eiusque in contrarium caritatis mouetur et hoc pertinet ad incipientes in quibus caritas est nutrienda vel fouenda ne corrumpatur. Secundum studium succedit. ut principaliter intendat ad hoc ut in bono perficiatur. et hoc studium pertinet ad perfectos qui ad hoc principaliter intendunt ut in eis caritas per augmentum roboretur. Tercium autem studium est. ut homo ad hoc principaliter intendant. ut deo inhereat et eo fruatur. et hoc pertinet ad perfectos qui cupiunt dissolui et esse cum christo. hec thomas. **X** Ubi notandum quod quanto perfectior est vita in homine. tanto amor est vehementior et feruentior in corde ipsius ad diligendum solum deum super omnia. Isti vero amor vehementer et feruens sex habet gradus ex se precedenti. Primus gradus est amor incompabilis. et iste est communis omnium electorum. Secundus gradus est amor incontaminabilis. et iste est multorum preceptorum et religiosorum. Tercius gradus est amor insatiabilis. et iste est iu-

giter perficientium et christi professorum. Quartus est amor inseparabilis. et iste est sanctorum contemplatiuorum. Quintus est amor insuperabilis et iste est christi martirum siue victorum. Sextus est amor insatiabilis et iste est iugiter desiderantium et solitatorum. His sex gradibus decursis sequitur amor violentus inducens languorem. Primus ergo et infimus gradus amoris incompabilis qui est communis omnibus electis tante est virtutis ut omne peccatum mortale ab anima expellat et deum super omnem creaturam diligere faciat. Et hic gradus est necessitatis. ut ostendit dominus in euangelio. Matthei. ubi sic dicit. Qui diligit patrem aut matrem plus quam me non est me dignus. ergo super omnia diligendus est deus. Unde anselmus dicit quod creatura rationalis nihil diligere debet nisi summam essentiam. Alia autem propter istam. Res istius est. quia in quo summa diligibilis summe illud debet diligere. sed hoc est in deo. ergo summe debet diligere deus. Secundus gradus amoris caritatiui est amor incontaminabilis. et hic est mundi preceptorum. qui tante virtutis est ut hominem a mundana peruersatione abstrahat ne mens polluat et caritas ab operatione sua impediatur. Unde iohannes in sua prima canonica dicit. Si quis diligit mundum non est caritas patris in eo. quoniam omne quod in mundo est aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum. aut superbia vite. Sed huiusmodi concupiscentie mentem per sensum prauum non superant que ueraciter deum amant. Unde dicit beatus gregorius. Ille deum uere amat. cuius mentem praua delectatio ex sensu non superat. nam tanto quisque a summo amore distungitur quanto in infimis delectatur. hec gregorius. Et ratio istius est. quia ignis amoris dei separat omne inconueniens amari ab amante. Tercius gradus caritatiui

amoris est amor infatigabilis. et ille est iugiter perficientium et christi professorum. qui tante est virtutis. ut et animam non sinat quiescere. donec inueniat quem diligat Unde in can. dicitur. In lectulo meo per noctem quiesui Quod exponens origenes. dicit Querendus es domine cum frequentia laboris non in lecto. in lumine veritatis non per noctes. cum seruire caritatis abiecta superstitione naturalis superstitionis. Solus enim amor te inuenit. quod qui te amat te inuenit. habet ut amet. amat ut habeat. ne te in eternum perdat. Quartus amoris caritatiui gradus est amor inseparabilis. et hic est assidue contemplantium. Et hic gradus tante virtutis est. ut per inuisibiles stimulis agitur mentem contemplatiuam ad apprehendendum dilectum donec tandem dicat Inueni quem diligat anima mea. tenui eum nec dimittam. Unde dicit beatus bernardus. Quis non teneat te domine ihesu. qui tenentem sepe fornicas. perfectionem decoras. perseverantia producis. remuneratione producis. Et non dimittam te nisi benedixeris mihi. nunquam dimittam te. quia non benedici nisi tenentem te. Iuxta bernardum. Istum gradum videtur habuisse apostolus cum dicit ad romanos. viij. Quis nos separabit a caritate christi. Quintus gradus amoris caritatiui est amor insuperabilis. et hic est martirium in aduersitate non cadentium. qui est tante virtutis et fortitudinis ut dicit augustinus. in libro de moribus ecclesie. quod nihil tam durum tam ferreum. quod non amoris igne vincatur. Et ideo beatus augustinus. alibi dicit. Nihil amanti durum est Nullus labor difficilis. quia qui amat non laborat Amemus igitur et nos christum et facile videbitur omne difficile Ratio huius est. quia secundum eundem beatum augustinum. nullo modo onerosi sunt labores amanti. sed ipsi delectantur sicut venantur. aucupantur. piscantur. labores.

In eo enim quod amat aut non laborat. aut labor amat. amor autem reddit minus sensibilem Sextus gradus amoris caritatiui est amor insatiabilis et homini est iugiter desiderantium et solitarioz et tante fortitudinis est. ut nihil sibi sufficiat per unum solum quod amat. et id ipsum semper amplius in hac vita sitit et desiderat. Et ratio huius est. quia ut dicit richardus. de sancto victore Caritas ista semper inuenit. quod adhuc percipere possit. quia quicquid fiat desiderium ardentis anime non sariat. Sitit et bibit. bibendo tamen sitim suam non extinguit. sed quo amplius bibit. eo amplius sitit. avida enim imo insatiabilis anime sitis vel esuries non sedat sed irritat Quid queso illo amore molestius et acerbius cum sitim suam non resistendo temperare nec inebriando extinguere possit. Iuxta richardum. Ecce quomodo gradus iste caritatis iam se extendit ad quandam violentiam amoris De amore violento ex nimio caritatis seruire causato cuius quatuor sunt gradus.

Ca. XIII. A

Stis namque ser

In gradibus caritatis decursis sequitur amor violentus qui ortum habet ex nimio seruire caritatis dei. quod cor penetrat atque transfigit. hic vero amor viz violentus. iij. gradus habet. Amor namque violentus primo cor seu animam hominis deuotoz vulnerat. secundo ligat. tertio languidum facit. quarto defectum inducit. De his gradibus violenti amoris. loquens richardus. in tractatu de caritate circa principium sic dicit Magna vis dilectionis. magna virtus caritatis multi gradus in ea et in illis magna differentia. Supra hos tamen omnes gradus dilectionis est amor ille ardens et feruens qui cor penetrat et medullitus transfigit.

git. ut veraciter dicat. vulnerata caritate ego sum. Cogitemus ergo que sit supereminētia caritatis xpi que dilectionē parentū vincit. siue carnis affectū transcendit. vel etiam extinguit. in superāiam suam in sui odium vertit. Quia violentia dilectionis. o excellentia et supereminētia caritatis xpi. hec est de qua loquimur. Attendo namque ad opera violēte caritatis et inuenio quod caritas vulnerat. caritas ligat. caritas languidū facit. caritas defectū induc. Quid horum non violentū. quid horum non validū. Primus ergo gradus violētie est quā mens desiderio suo resistere non valet quin vulneret. nonne tibi corde percussus videt quā igneus ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetrat. affectūque transuerberat. intantius ut desiderij sui estū cohibere omnino non valeat. desiderio ardet. affectu feruet. estuat. anhelat. p̄funde ingemiscens. et longa suspiria trahens ut dicat. vulnerata caritate ego sum. hxc origē.

B Et notandū secundum dictū origē. sup̄cant. quod anima amore celesti agitat. cū perspecta pulcritudine. et decore verbi dei spem eius adamauerit et ex ipso telum quoddam et vulnus accepit amoris. Est enim verbum hoc ymago et splendor dei inuisibilis primogenitus omnis creature. in quo creata sunt que in celo sunt et que in terris siue visibilia siue inuisibilia. Igitur si quis potuerit capaci mente perinere et p̄siderare horū omnium que in ipso sunt creata decus. et speciem. ipsarū rerū venustate percussus et splendoris magnificentia seu iaculo ut ait propheta electus threbinus salutare ab ipso vulnus accipiet. et beato igne amoris eius ardebit Si quis amore dei arserit et iaculis eius dulce vulnus accepit. et eius amabili p̄fixus fuerit telo ita ut ad deū desiderijs nocturnis diue

nīsque suspirijs aliud quid loqui non possit audire. aliud nolit cogitare. aliud nesciat desiderare preter ipsum. aut cupere aliud vel sperare non libeat. istius animā merito dicere potest. vulnerata caritate ego sum. quia ab illo vulnus accepit. de quo ysa. Posuit me iaculū electū. Tali vulnere decet deū percutere animas. talibus telis iaculisque p̄figere. ac salutaribus eas vulneribus sanare. ut quia deus caritas est dicat et ipse. quia vulnerata caritate ego sum. hxc origē. Qui ergo amore dei sic vulnerat faciem suam dilecti domini se ymaginat. et ipsum intrinsecus inter brachia sui cordis intima amplectat dilectione. hic talis a concupiscentia sui dilecti et desiderati quiescere non valet. quia eius cor sagitta quadā diuini amoris dulciter vulneratū est. De hac caritate Johannes abb. in tract. de xxx. gradibus ficat. Caritas secundum qualitatem est similitudo dei in quantum hominibus possibile est. secundum vero operationem est ebrietas anime. secundum autem proprietatem fons est fidei. abyssus longanimitatis mare humilitatis. Et notandū. qui sine timore est aut caritate non repletus animā habet mortuā. ex perfecta tamen caritate verus et sancti timor gignitur. ex sancto vero timore dominum iterum amor. beatus ille qui talē ad deū possidet amorē. non enim mater ita lactanti puero sicut caritatis filius spiritus deo adherere naturā habet. quam quivere diligit dilecti faciem se ymaginat. et hanc in delectatione nimia intrinsecus amplectat. Hic talis nec in somnis deinceps a concupiscentia desiderati quiescere valet. sed cū concubitu ibidem exercitatur. Ista sagitta quidā plagatus dicebat. Ego dormio et cor meum vigilat. ego dormio propter necessitatem nature cor autem meum vigilat propter multitudinem amoris. Si dilecti facies manifeste et efficaciter toros nostrans mutatur et huiusmodi.

lares efficit. quantomagis faciet vul-
nus et facies regis domini nostri hospitans
ris in anima munda. Caritas etiam quosdam
vulnerare consuevit. Unde quidam dixit
vulnerasti cor meum. quosdam autem facit
exultare. nam exultare corde vultus hy-
laretur et pullulat. Quoniam igitur totus ho-
mo dei caritati quodammodo coaptatur
et iungitur. tunc exterius in corpore tanquam
speculo aliquo. anime claritate ostendit.
Qui vero talem gratiam accipiunt. multo-
ciens cibum corporalem obliuiscuntur. Ar-
bitror autem quod nec eundem frequenter ap-
perunt. nec ipsum cibum. quem sumunt cum
delectatione de cetero sumunt. Caritas
etiam est mater pacis. fons sapientie.
immortalitatis et glorie radix et quod pri-
mum diligit nunquam detrahentes sustine-
bit. sed magis fugiet tanquam ab igne. Hec
ille. Et notandum quod amor violentus non
solum vulnerat animas amatrices. sed etiam
ipsum fontem amoris dei vulnerat. Unde
vercellensis. exponens illud casum. j. filij ma-
tris mee pugnaverunt contra me sic dicitur si
cut pugnautes corporaliter spiculis se
mutuo feriunt et pungunt. Sic mentes
preimplariue feruentia desideria subri-
lia et acule penetrantia immittunt. Pri-
mo quidem in panimphos postea eis-
dem pretransitis in sponsum figunt sagi-
tas acule et volatiles acule. scilicet amoris
ut dicat vulnerasti cor meum soror mea
sponsa mea. De secundo gra-
du amoris violenti sic dicit richardus. in tra-
ctatu de caritate. Primum gradum violen-
ti amoris diximus qui vulnerat. secun-
dum qui ligat nonne vere et absque ulla
predictione animus ligatus est. quoniam omnem
obliuiscitur. ut aliud meditari non possit
quod quicquid agat quicquid dicat semper
per hoc in mente reuoluit perhennique
memoria retinet. hoc dormiens somni-
at. hoc vigilans omni hora tractat. Unde
facile est appendere ut arbitror. quoniam hic

gradus prior transcendat. qui mentem
hominis nec ad horam quietam permittit. Re-
cte itaque primus gradus fit ille qui vul-
nerat. secundus qui ligat. licet enim ligari
quoniam fit minus quam vulnerari. maior tamen
violencia videtur si postquam aliquis percus-
sus deiecit. deiecitque prostratus. abdu-
cit. incarcerat. atque ligat et iam non
caprius tenetur. Quid horum quies ma-
ius est et violentius. ille liber est. iste autem
in loco detinetur a quo recedere non potest.
Sicutque qui ab hoc secundo gradu violen-
te caritatis absorptus est. quicquid agat
vel quocumque se verberat. ab illa vna et inri-
ma sollicitudinis sue cura auelli non potest.
quod est ligatus. Hec richardus. Et sic que
sunt vincula quibus spiritus siue animus
cum liber sit ligari possit richardus. ibidem
declarat dicens vultis audire de cari-
tate ligate prolixam osee cap. xj. dicit. In funi-
culis adam traham eos in funiculis
caritatis. Sic qui sunt illi funiculi adam
primi parentis nostri nisi munera dei.
in magna eius gloria creatus fuit. Quid
inquit sunt ista vincula caritatis nisi dei
beneficia. bona nature. bona gratie. bo-
na glorie. His enim beneficentie vincu-
lis debitores nos fecit obnoxios. quod
naturam bonam contulit. gratiam obtulit. glo-
riam repromisit. Ecce funiculus triplex
funiculus autem triplex difficile rumpitur.
Alidiecit autem dominus ad hoc nouum vincula ca-
ritatis manu valida multiplicare super
nos ut nos sibi artius asstringat quod enu-
merari non potest. Et ubi notandum quod
omnes res que in mundo sunt cor hominis sa-
tiare non possunt. propter unum bonum solum quod
est deus. qui cordis desiderium implere
potest. quod in ipso plena et perfecta est satis-
etas omnium bonorum in se habens omne de-
lectamentum suauitatis. De hoc hugo.
super celesti ierarchia sic ait. Ultra in
hoc mundo sunt et heu omnia cor homi-
nis satiare non possunt. ut probat experientia

Unum autem est bonum et per hoc solum cum percipitur satietas inuenitur ergo non in multitudine sed in unitate satietas est. unum ergo necessarium bonum quod nobis preparauit deus Sic ergo in mensa dei non nisi ferculum apponitur. sed noli inquam preternere. satietas enim multa est. Satiabor inquit propterea cum apparuerit gloria tua. noli timere cum audis unum. unum quidem est bonum. sed in illo bono omne bonum est. unam refectorem. unum cibum unum panem preparauit deus nobis habentem in se omne delectamentum suauitatis. Ista vero diuina refectio singularis dicitur. quia cum delectatione aliena et dulcedine non percipitur. Dicit etiam vnificatio. quia unum seculum facit omnes quibus se sumendum et percipiendum prebet. hec hugo. Considerandum quoque est quod corpus cum ligatur de loco in quo est mouere se non potest. sic amor spiritualis dum mentem violentem ligat in deum solum et non in res alienas intrudere facit. Nam secundum augustinum quod est pondus in corporibus. hoc est amor in spiritibus. Unum autem. pondus meum amor meus eo feror quocumque feror. Primo igitur corpora per pondus in loca sua tendunt. Secundo locis suis vniuntur. Tercio locis suis assimilantur. Quarto in eis perseruantur. Quinto ibi quiescunt ut grauia. Sic amor spiritualis facit in deum tendere. Nam proprie amor talis est diuinus et in omnibus facit nos habere deum tanquam finem. quia omnia facit nos diligere propter ipsum. et per consequens facit nos desiderare deum et in ipsum per desiderium tendere. Secundo amor huiusmodi huius deo vnire quia hoc est commune amori quod sit quedam virtus vniuersa amantis cum re amata. Tercio huiusmodi amor habet nos transferre in deum. quia secundum dyonysium amor ponit rem extra se. et collocat ipsam in re amata. Quarto amor diuinus facit nos de deo gaudere. et quilibet

libenter persistit in actu delectabili et quid delectabilius deo. ideo inter cetera signa hoc est valde magnus signus quod homo sit in caritate. et quod habeat huiusmodi amorem quando delectatur in deo. Quinto amor facit nos in deo quiescere. quia mens delectata in aliquo quiescit in illo. et maxime si delectatur in eo finaliter. Erit ergo hic modus quod huiusmodi amor caritatis primo incipit. secundo perficitur. tercio fit perfectus. et sic amantem facit dicere. cupio dissolui et esse cum christo. scilicet ratione delectationis diuine. et esse cum christo. et requiescere in christo. Ergo secundum hunc amorem incipientes per desiderium in deum tendunt. perficientes vniuntur. perfecti deiformes existunt. quia in deum transformati in solo deo delectantur. et delectari in eo requiescunt. Igitur volenti diligere deum primo opus est toto affectu in ipsum tendere. secundo vniri. tercio in eum transformari. quarto in eo delectari. quinto in eo quiescere. ¶ Ad tertium gradum violenti amoris est quidam languor spiritualis et qui animam ex feruentissima dilectione quam habet ad deum languidam facit. Ad hunc gradum tunc anima ascendit quando omnem affectum alium a se excludit quando nihil preter unum vel propter unum diligit. De hoc gradu intime caritatis richardus in tractatu de caritate sic ait. In hoc gradu violentie caritatis nihil omnino satisfacere potest preter unum unum amat. unum diligit. unum facit. unum percipiscit. ad unum anxietat. in unum suspirat. et vno inardescit. in vno non requiescit. unum solum est in quo reficitur. unum solum ex quo satiatur nihil dulcescit. nihil sapit nisi hoc vno condatur. Quicquid vltro se offerat. quicquid sponte occurrat. cito recipit cito perculcat quod suo affectui non militat vel huiusmodi deserviat. Sed quis

homo affectus tyrannidez digne deseri-
bar. quoniam omne desiderium expellit. omne studium
excludit. omne exercitium violenter oppri-
mit quod sue cupiditatis non respicit.
Quicquid agat. quicquid regat. quic-
quid cogitat. inutile ymo intolerabili-
le videtur nisi in vno desiderio finem con-
currat. Cum autem frui potest eo quod dili-
git anima pariter se habere credit. sine il-
lo autem abhorret omnia. corpore deficit. cor-
de tabescit. et languescit. solitudo non re-
cipit. romi non acquiescit. nullam solati-
onem admittit. sed clamat cum sponsa.
Nunciate dilectionem. quia amore langueo.
Languor autem amoris nihil aliud
est nisi tedium quoddam impatiens desi-
derij quo afficit mens vehementer ama-
ris eo absente quem amat. Valde namque
posternat animus subtracto sibi tanto so-
lario nec potest mitigari doloris ama-
ritudo nisi presentem habeat quem sic amat.
De hoc beatus bernardus. sic ait. Quanto pu-
tas posternat animus stupore subtracto
sibi solatio. Subtractio enim rei amate
augmentum desiderij est. Et quod ardentis-
us optat caret magis egre. Et hic lan-
guor amoris non est aliud nisi tedium
impatiens desiderij. quo necesse est affici
mentem vehementer amantis. eo abesse
et vel etiam absente. quem amat. nullo igitur
solatio humano mitigat secreti do-
loris sacra amaritudo. quod dilectus post-
terans quippe quid eundem languorem
inspirat ex eo occasione habeat redeun-
di reuertit loquiturque ei verba amato-
ria. verba ineffabilia. verba que non
licet homini loqui. hec bernardus. Scien-
dum autem quod hic languor ex tribus affe-
ctibus prempat. scilicet dolore ex pudore
et ex odore qui affectus confluentes et
omnia diligentes faciunt hunc languorem.
Primo iste languor nascitur ex dolore.
rimet enim quod deus ex indignatione recesserit.
et offensus nolit ei de cetero suam

presentiam indulgere et hic dolor affli-
git amantem vehementer. Dicit enim de
hoc beatus bernardus. Anima que didicerit
et acceperit semel a domino intrare ad
seipsam et in intimis dei presentiam vide-
re et suspirare et querere faciem eius. ta-
lis inquam nescio an gehennam ipsa experi-
ri ad tempus horribilius pena sua du-
cat. quam post spiritualis studij huius se-
mel gustata suauitatem exire de vno.
ad illecebras et molestias carnis. Di-
co ergo vobis nihil est quod intantum for-
midet. quisquis hoc beneficium semel ac-
ceperit retineat ne gratia derelictus ne-
cesse habeat egredi de vno ad carnales
solationes. et rursus carnalium sensuum
sustinere tumultus. hec beatus. Secundo hic
languor contingit ex pudore. nam subtra-
cta gratia et dei presentia ex cuius virtute
omnia serena fiunt et fuerunt et ad vota omnia
perueniunt homo miser relinquit sibi
et vitia pariter et de seipso. quod prius omnia
latitabant. progredi incipiunt et erit mi-
seria illius multa nimis. quibus cogni-
tis hec rubore perfundit. quod tam vilis
et abominabilis apparet coram deo.
Unde audi beatum bernardum. subtracta gra-
tia querulantem atque dicentem. Curre-
bam bene et ecce lapis offensionis in vi-
am inieci et cor meum et dominus decli-
navit in ira a seruo suo. hinc est ista ste-
rilitas anime mee et indevotionis. quam
patior. quoniam ita exaruit cor meum
factum est sicut terra sine aqua. nec con-
pungi ad lacrimas queo. non sapit psal-
mus. legere non delectat. orare non li-
bet. orationes solitas non inuenio. ubi
illa inebriatio. ubi mentis serenitas
gaudium et pax in spiritu sancto. Hec
bernardus. Tercio hic languor surgit
ex odore. deus enim subtractus est ani-
me dilecte. reliquit post se virtutis sue
odorem. qui urget animum ut dilecti
absentiam impatienter ferat. clamans

sine intermissione post tergum abeun-
tis. reuertere reuertere. Nam ut ait be-
atus bern. subducto sibi tam dulci spō-
so. interim nihil aliud nō dico desides-
tare. sed nec cogitare libebit. itaq; re-
uocat verbum sponsus et hoc non desis-
tero a te sed eius qui aliquorietis indul-
serit suauitatem sui. Nā gustato aliqua-
liter q̄ dulcis est dñs et cū quasi deces-
sata a dño ad se redierit in cordis pa-
lato sapore retinet. quo fit ut impatiē-
ter ipsum desideret cū languore mira-
biliter pficit anima eo q̄ suspensio et in-
quietudine vehementer agitata lang-
uere non cessat. donec deus in parien-
tia eius allectus cū maiori familiaritate grati-
atur et maiori cumulo reuertit bonorum.
Anima vero tam salubri amore affecta
et liquefacta nihil extra suum p̄ditore
diligat. et que prius ipsam delectabāt.
sunt postmodū vehementer illi onero-
sa. q̄ solum dñm quem amat videre
desiderat. De hoc beatus greg. super
illo verbo Anima mea liquefacta ē. sic
ait. Mens hominis p̄ditoris sui speci-
em non querentis maledicta est. q̄ in
semetipsa remanet frigida. at si iam ex
desiderio ceperit ad sequendū quez di-
ligit liquefacta per ignem amoris cur-
rit. fit desiderio anxia. vilescit in secu-
lo cūtra que placebant. nihil est quod
extra p̄ditorem libeat. et que prius de-
lectabant animū. sunt postmodū vehe-
menter onerosa. nihil eius mesticiam
solat quousq; adhuc qui desideratur
non aspiciat. meret mens. lux ipsa fasti-
dio est. talisq; igne in mente decoquit
rubigo culpe. et succensus animus q̄si
auri more. q̄ per usum sp̄m perdidit.
per incendium clarescit. Hoc amore
arsit quisquis ad veritatem puenire po-
ruit. hec greg. In hoc etiam gradu a-
moris violēti plene p̄pescit turba car-
naliū desideriorū. q̄ mens a seipsa

alienatur dum in illud diuini archani
secretarium rapit. et ab illo diuini amo-
ris incendio circūdarur. Ad affirmat
richar. in eodē tractatu de caritate. sic
dicens Tercius gradus amoris est q̄si
mens rapit in diuini luminis abissum
ita q̄ animus humanus in hoc statu ex-
teriorū omniū oblitus penitus nesciat
seipm. totusq; transeat in deum suum
In hoc itaq; gradu plene p̄pescit car-
naliū desideriorū turba et fit in celo si-
lentii quasi dimidia hora. In hoc ita-
q; gradu dum mens a seipsa alienat.
dum in illud secretariū diuini archa-
ni rapit. dum ab illo diuini amoris in-
cendio circūdarur et intime penetrat.
et vsq; quaq; inflamat. seipm penitus
exuit. et quendam diuinū affectū induit
et inspecte pulcritudinis p̄figurata to-
ta in aliam figurā transit. Vide quid
sit inter ferz ignitum et ferz frigidum
Primo p̄cipit p̄culdubio in ignem tā-
nigz q̄ frigidū. sed dum in ignis incē-
dio moram facit. paulatim nigredinē
deponit. ferrumq; candens paulatim
in se similitudinē ignis trahit. donec
totū liquefiat et a seipso plene deficiat.
et in alterā penitus qualitatem transer-
at. Sic anima diuini amoris incēdio
in ardoris flamma absorpta. eternoz
desideriorū gloriā vndiq; circum septa
primo incalcescit. postea incandescit.
tandem autem tota liquefit et a prio-
ri statu penitus deficit. Vultis audire ex
huiusmodi igne incalcescentes et inter-
noz desideriorū estibus iam inardescen-
tes. Nonne inquiunt cor nostrū ardēs
erat in nobis de ihesu dum loqueretur
nobis in via. Nonne et illi ex circum-
fusa diuinitatis flamma et inspecta glo-
ria incandescunt. et diuine luci cōfigu-
rati iam quasi in aliam gloriā tran-
seunt. quia reuelata facie gloriā dei
speculantes in eandē ymaginē trans-

formantur a claritate in claritatem tā
q̄ a domini spiritu. Vultis audire ad
huc aīam diuine locutōis igne lique
factam. liquefacta est aīa mea vt dile
ctus locutus est. statim siquidez vt ad
illud diuini archani secretū admittit
pre admirationis magnitudine iocun
ditatisq̄ habundantia in seīpam imo
in ip̄m qui loquit̄ tota resoluit̄. dū in
cipit audire archana illa vba. que nō
licet homini loqui et intelligit incerta
et occulta diuine sapie manifestari fi
bi. In hoc statu qui adheret dño spūs
vnus est. in hoc statu aīa in illū quē di
ligit tota liquefit. Qñ dicit Fulcite me
floribz stipare me malis. qz amore lan
gueo. hec richar. ¶ Quartus violē
ti amoris gradus vt ait richar. ibidez
in tractatu de caritate est. qñ estuantis
aīmi desiderio nihil iam oīno satiffa
cere potest qd ad defectū ducit. Quis
huius sup̄mi gradus violentiam di
gne pensare sufficiat. Quid queso cor
hoīs pfundius penetrer. vehementius
exagitet. animi fitim suam nec resisten
do rpare nec inebriando possit exting
uere In hoc. iiii. gradu amoris ē amor
insupabilis. qz aliq̄ affectui etiam ma
iori non cedit. insupabilis est qz a me
moriam nūq̄ recedit. Singularis est qz
fociū non recipit. In faciabilis est. qz
ei satisfieri nō potest. Quanta ergo est
excellencia istius amoris qui omnem
alium affectū excedit. Quanto queso
vehementia. que mentem quiescere nō
finit. Quanto obsecro violentia. que
oēm aliū affectum vehementer expellit
Quanta sup̄eminencia emulationis.
cui omnia nihil sufficiunt. ¶ Excellen
tia amoris ¶ violentia dilectōis. ¶
caritatis vehementia. ¶ emulationis
sup̄eminencia. In primo gradu aque
multe non poterunt extinguere carita
tem. In secundo aīa ponit dilectū suū

sicut signaculū sup̄ cor suū. eo q̄ illū
omnino obliuisci non possit In tercio
aūt gradu si dederit homo oēm substā
tiam suā. s. pro dilectione quasi nihil
despiciet eam eo q̄ in re alia delectari
non possit. In quarto gradu fortis est
vt mors dilectio. eo q̄ fit ei dulce om
ne qd p̄ deo facere aut sustinere possit.
hic em̄ oēm alium affectū expellit atq̄
vincit Si em̄ ad aliquid affectū habe
amus. qd p̄pter deū non diligimus. p̄
fecto adulterinus affectus est. qui sum
me caritatis p̄stantiā frangit. viresq̄
eius minuit. inquātū ad aliena aīam
trahit vel impellit In hoc etiam gradu
fm̄ aliquē modū aīa efficit̄ immorta
lis. qz a vita separari non potest Certus
suz inquit ap̄ls q̄ neqz mors neqz vita
poterit nos separare a caritate dei. īpossi
bile etiaz fm̄ aliquē modū videt̄. que
vlla damna non sentit. que in omni in
iuria hilarescit. et quicquid ei inferē
ad penā. totum p̄sumit ad gloriā vt
cū ap̄lo dicat Libenter gloriabor in in
firmis et in tribulacionibz meis. vt inhabitet in me
vltus xpi. Et de ap̄lis legit̄ q̄ ibāt gau
dentes a p̄spectu p̄siliū. qm̄ digni habiti
sunt p̄ noīe iesu p̄tumelias pati In ta
libz aūt cordibz. que sic afficiunt̄ cari
tate dei fortis est vt mors dilectio. qz
sicut mors exteriores sensus ab omni
pprio et naturali appetitu interficit. sic
violenta dilectio in deuotis et religio
sis vitis oīa terrena p̄temnere et men
tem ad alia p̄tendere cōpellit. De hoc
beatus gre. sup̄ cañ. exponēs illud ver
bum Fortis est vt mors sic ait. Bene
fortis vt mors dilectio esse phibet. qz
per dilectionem a vitis mortificamur
quod enim agit mors in sensibus cor
poris. hoc agit dilectio in cupiditatibz
mentis. Sunt enim nonnulli qui
sic diligunt deū vt omnia visibilia neg
ligant. et dū ad eterna mēte intēdunt

ad omnia temporalia pene insensibiles sunt. **I**n his enim dilectio ut mors fortis existit. qz sicut mors exteriorior sensus ab omni proprio et naturali appetitu interficit. sic dilectio in talibus viris omnia terrena premere. et mentem ad alia intendere pellit. **M**oimortuus et uiuus dicebat aplos. Mortui enim estis et uita uestra abscondita est cum christo in deo. **N**on proculdubio uitam suam in christo abscondunt. qz dum omnia que videntur postponunt. in his que videntur in beatitudine tacite et secrete viuunt. **H**ec gregori. De hac etiam morte quedam glo. in libro de dimis nominibus sic dicit. Est quedam mors qua quis amoris virtute diuini seipsum et omnia excedens fortiter conatu in amatum se ferens. nil omnino preter eum qui solus anime beatitudinem querens. quam mortem elegit Job ossibus suis. id est. vigorosis anime sue affectibus dicens cum apostolo. **V**iuo iam non ego. uiuit uero in me christus. Et tales amantes non finunt esse suorum sed amati. **H**ec glo. Unde notandum quod sol diuinus cum se amabo nostris infundit facit nos incallescere. suam feruentissimam in nobis caritatem accendendo. **C**um igitur deus ignis consumens sit ex potentia sui feruore sue caritatis in animam perficit. propter quod incipit ipsa feruentissime incallescere et feruere. **I**n quo feruore stetit iheremias cum dicebat Factus est in corde meo quasi ignis est uas claususque in ossibus meis et defeci ferre non sustinens. **H**ec fortissima flamma feruoris perficit in nobis gratiam unionis. **S**icut enim ignis materialis perurit in se materiam in quam agit. sic ignis diuinus perurit in se animam quam accendit. **E**t quemadmodum varia metalla perfusiunt in unum soluta. sic deus et anima a se longe diuersa in unum perfusiunt. nam ex hoc corde liquecunt. liquecendo de-

ficiunt. deficiendo transeunt. transeunt in unum. unita perficiunt. dum in illam unitatem transeunt. quam saluator operatur et oratur pro nobis ad patrem dicens. **R**ogo pater ut sint unum sicut et nos unum sumus. ex qua unione illa nobis gloriosa resultat gratia. ut omnia que dei sunt sint nostra et nostra dei. **D**e hac violentia et feruentissima caritate beatus dyonysius sic dicit. **V**iolentia amoris amantem transformatur in amatum. quod ubi amor ibi omnis tenor interioris hominis se recipit colligit et se transfert. et sic deo felicitur unimur. ex quo fit ut omnia nostra dei sint. et que dei nostra. sicque fit ut sancti homines deo uniti ex bonis eius diu dicerent et opera eorum ex eo quod nobiscum sunt per omnia nobilitentur ut dicat nobis dominus illud euangelicum. **O**mnia mea tua sunt. **D**e hac misericordia dei per dominum dicit. **P**ater sanctifica eos in ueritate. ut fiat in te pater in me. ita sint ipsi unus in nobis. **E**t beatus Paulus. **Q**ui adheret deo unus spiritus est. **F**elix igitur hora est et desiderabile tempus quando anima in talis dilectionis iocundissimo actu constituitur. ubi ipsa totaliter in deum transformatur et velut sponsa suo celesti spiritui caritatis amplexibus coniungitur. **D**e hac excellentissima caritate et tam felici hora beatus Bernardus sic dicit. **S**cio anima mea si deum diligas ut amoris in eius similitudinem transformaris. **F**elix ergo tempus. expectabilis hora. quando anima in hominis dilectionis actu iocundissimo constituitur per quam totaliter ipsa in deum transformatur. per quam mens eius ab his que sunt sibi secundum virtutem superioris virtute et nature in lumine incircumscriptibili rapitur ubi mira quadam delectatione anima eius absorbetur. quam nullus sensus potest estimare. nullus sermo valet explicare. quia

tunc in actu iocundissimo pferunt. cū ipsa sponsa celesti sponso caritatis amplexibus coniungit et ad eius osculū inclinatur. et sic ad eius tactū subito quadam celesti dulcedine animus profundit. quā quidē sentire et exprimere non potest. Sic ergo interna suauitas in aīo sentit. pferendi insatiabilis auditas generat. ut dicere possit cū beato paulo. Cupio dissolui et esse cū xpo. hēbēn. in tractatu suo de caritate. Animus qui sic diuino amore inebriatus fuerit. obliuiscit oīm que sunt et totus pergit in deū gustans illud qd nemo nouit nisi qui accipit. At quorū illā felicitatē participat. istā miserā nesciat. necesse est. ut cū vtrāq; simul eē non possunt. Ad hunc tñ amoris gradū et si mortaliū interdū puenire dat. diu tñ stare phibet. donec corruptibiliū aīa exuta exuūis. i. vestimentis libere enaserit in libertatē filioz dei. Viris aut et trahit illius faciei desiderio. quam iuxta pphetam pater ut adamantē ponit. ut ferrea quedam corda attrahere possit. Tractus ille et si suauē quandā violentiā magis tñ immortalitatis īpotētiāz norat. qua mole grauata misera aīa a suo volatu sepe decidere cogit et deficere a conatu. Habent em̄ amatorū spūs corporis corruptione disienti crebra. de deī visione leticiā sed nullā copīā. dūz nec plena esse simit nec morosa. Un et quodā iocūdo ioco interim ludere videtur cū filiis hōim a quibz dūz teneri putat e manibz labit. Insectatus se patit pprehendi et disparens rursum nō videt. donec de nouo lacrimis et pēibus vocatus reuertat. Et ita licet deleget visitatio. molestat tñ vicissitudo. sed quanto puras pudore profundit aīa subtracta illa dulcedine. et ad sensuū laqueos captiua retracta. nonne quasi de patria spūūz repulsa in vallē corpo-

rum in aliud quoddam ignotum secū sibi cecidisse videt longe priori dissimile. in quo caritas friget. oculus sensualitatis regnat. caligat oculus mentis. et sensus alget cordis. meretratio et alta suspiria trahens inde miserā beatā effici. nam quo gratiora fuerit experta. molestius eo sibi fert esse subtracta. Subtractio em̄ rei amate augmentatio desiderij est. et quod ardentius optas cares egrius. hēbēn. Tales hō qui sic diuino amore inebriantur se cohibere non possunt. quia tempore illius feruentissime deuotionis quam tunc sentiunt in magna suspiria prorumpunt. et in verba quedā inconsueta piliunt. De hoc idem beatus bernardus. sic ait. Flagrans amor pferri diuini dū sentit se intra se cohibere nō poterit. nō attendit quo ordine qua lege verborū ebulliat. nec vllas voces requirit solis pētus suspirijs que de profundissimis affectibz vltro ascendunt que videlicet suspiria ipsa deuotio sibi interrompere interdum nitit volēs effundere p verba sed nō preualens loquit quidē ex affectu aliquid non ex intellectu pferat quid aliter loquat sed quid in buccas venit vrgente amore enūciat sed eructuat. hēbēn. Et minuz qz fm dictū beati greg. tanta est vehementia caritatis. qd eum quē semel accenderit extra se pstituit et gustu incomprehensibilis dei dulcedinis inebriat et infundit. hēbēn. Greg. Ex hac igit spūali ebrietate hōi suspiria et gustus inconsueti oriunt et sic p de. iij. gradibz amoris violenti. Et De fructu hō istoz gradū. richardus. in tractatu de caritate pcludendo sic ait. In primo gradu dō intra aīam et animus redit ad seipm et eleuat ad deū. In secūdo ascendit supra seipm et eleuat in deū. In tercio eleuat animus in deum et

torustransit in ipsum. In quarto exit
animus ppter deum ⁊ descendit sub se
meripm. In primo gradu ingreditur
animus ad seipm. in scdo transgredi
tur seipm. in tercio pgit ad deū suum.
in quarto egreditur ppter primū suum.
In primo itaq; gradu spūs ille qui su
p mel dulcis est intrat aīam ⁊ sua dul
cedine inebriat eū. ita q; habeat mel ⁊
lac sub lingua sua. hec est psolatio que
abrenūciantes seculo recipit. ⁊ in bo
no pposito solidare psuevit. hic est ci
bus ille celestis qui egredientes de egi
pto. i. de seculo reficere. ⁊ per solitudi
nem pascere solet. hoc est manna illud
absconditū. qd nemo nouit nisi qui ac
cipit. hic est dulcor ille spūalis ⁊ iter
na suauitas que quasi modogenitos in
fantes lacrare solet ⁊ alere. ad maturi
tatis robur paulatim pducere. In hoc
itaq; statu anima a domino in solitudi
ne ducit ibiq; lactat. vt interna dulce
dine inebriet. Sed oportet vt egiptū
hoc. i. seculū non solum corpe deperit
corde deserat. mundi q; amorem peni
tus deponat. q; celestes illos cibos ha
bere ⁊ interna dulcedine satiari deside
rat. prius necesse est cibos egiptios de
ficere. i. carnales delectatōes in abho
minatōem puertere. q; licet experiri si
fint ille interne ⁊ eterne delicie. Absq;
dubio amor dei quanto plenius omne
aliū affectū minuit. tanto sepius tā
roq; liberius animā interna dulcedine
reficit. Sub hoc statu animā esurientē
visitat dñs sepeq; interna suauitate sa
tiat. spūs q; sui inebriet dulcedine. hec
richar. ¶ Et notandū q; deus fe
cit rōnalem creaturam ad hunc finē:
vt summū bonū intelligeret. intelligē
do amaret. amando possideret. posside
do frueret. q; ad nihil aliud sacra ē ra
tionalis creatura q; ad laudandū deū
⁊ ad deseruiendū ei. ⁊ fruendum eo.

De quo hugo in li. 8 archa noe sic ait
Deus namq; rōnalem spm creatur so
la caritate. nulla nccitate. vt eū sue be
atitudinis principē faceret. porro vt idē
aptus esset tanta beatitudine pferui fe
cit in eo dilectōem spūalem. palatum
quodammō phāc sensificās ad gustū
dulcedis interne. q;tenus p ipsam di
lectōem ei infatigabili desiderio inhe
ret. Per dilectōem q; copulauit sibi de
us creaturā rōnalem vt ei sp inlhrēdo
ipm quo beatificandus erat bonū dili
geret. ⁊ ex ipso quodāmo per affectus
sugeret ⁊ de ipso p desiderū libaret. ⁊
ipm p gaudiū possideret. Suge o api
cula suge ⁊ bibe dulcoris tui inenarra
bilē suauitatē. immergere ⁊ replere q;
ille deficere nescit si tu nō incipias fa
stidire. Adhære q; ⁊ inhere summe ⁊ fru
ere si sempiternus gustus fuerit sempi
terna quoq; beatitudo erit. Ergo per a
morē sociata est factura factori suo. i.
creatura rōnalis. solūq; est dilectōis
vinculū qd ligat nos cū deo ⁊ tanto fe
licius q;to fortius. hec hugo. ¶
Uñ sm tho. de aquino. caritas est que
vnit nos deo. q; vnio ē vltimus finis hu
mane mentis Sed optet vt valde mū
da sit aīa que d; deo pungi ac cū ipso
vmiri. Qd affirmat origenē. sic dicens
Valde puram mundā ⁊ sinceram am
mam requirit deus quā sibi iungat. q;
si se iunxerit deo vnus spūs est cum eo
Nam aīa locus est si bene ago dei. si
male ago dyaboli. hec orige. Debet q;
quilibet religiosus. ac deuotus homo
appropinquare deo per vite puritatem
⁊ sincerū amorem vt illius iocundissi
me ⁊ felicissimē vnionis possit esse pri
ceps. Nam dicit beatus ambrosius.
Unicuiq; homini deus per suā inimit
pietatem. illumq; per eternam ample
crit vnionem. qui sibi deuote appropi
quauerit per amorē. Dicit etiā de hoc

Orosius Luc xps fidelisq aia eterna
lucet vniunt. du xps no solu se aie ap-
plicat. sed et duz xpo toto desiderio ap-
proinquat. hec orosius Sciendu etiam
q put dr remigijs. mentes sanctoru
sunt deo summo spu ita iuncte. vt in-
ter illas et deu nulla creatura sit media
qz qui adheret deo vnus sps est. ¶
Sciendu etia q vnusquisq put cog-
noscit et amat deu fm hoc coniungit illi.
De hoc glo. in libro de diu. noi. sic
dr fm q deu cognoscimus et amamus
deo coniungimur. Nam p cognitione ei
coniungimur. eo q deus est in nobis aut
p amore eo q in deo sumus. his enim
duobz modis attendit pfecta coniunctio
qz sicut ex intelligibili et intellectu fit
vnu sic ex amate et amato vnu fit. iux-
ta illud beati pauli. Qui adheret deo. s.
p amorem vnus sps est cu eo. Ex quo
p3 quo amor incensus collocat hoem
extra se et ponit ipm in amatu. hec glo.
Quia vt etia beatus amb. ait Tanta e
virtus caritatis vt hoem extra se rapi-
at et in deu transferat et transmutet. Qui
ergo tale caritate h3 semp facit volun-
tate dei. qz vnus sps est cu3 spu dñi.
De hoc quedā glo. sic dr Semp volun-
tate dei facere dr qui semp est in carita-
te. talis inq no vna caro s3 vnus sps
est cu spiritu dñi. non tñ ydempritate
substantie. sed picipatione gratie vel
glorie. vñ adherere deo bonum est. hec
glo. Dicit etia de hoc beatus ber. Qui
adheret deo vnus sps est et in deum to-
tus murat. et talis iam non p3 sentire
aut sapere nisi deu. ¶ Unde notā-
dum q maximū signum amoris diui-
ni erga nos p hoc apparet. q ipse digna-
tur in nobis esse et sibi nos ita cōgluti-
nare vt quadā virtute spūali efficiamur
vnum cu3 illo. que vniō maxie ptingit
in corporis xpi felici susceptione. De
hoc etiam excellenti caritate dei erga

hoies Albertus magnus sic dr. Maxi-
mi amoris amplexus est. q nos ds sibi
ita cōglutinat q ipse in nobis esset. et
nos in ipso tam intime. vt mentibus no-
stris infundere. et nos sibi essemus in-
corporati. qz aiam suā et corpus et dei-
tate ita pfunde in nos trāspōit et nos
in ipsum vt spirituali virtute vnum ef-
ficiemur. hec albertus. S3 ad tā excel-
lens bonum assequendum requiritur
cor et corpus bene purgatum. Vñ sco.
in libro de diu. no. sic ait. impossibile
est quemq vñri deo aut deum quodā
modo fieri nisi cesset a materialiu om-
nium dispositione tam sensu qz mente
vt diuine simplicitati similioz. deo p-
fectior vniat. Est enim deificatio simi-
litudo et vanitas ad deum quantum li-
cet. nam forti conatu tales se ipsos post-
ponentes et relinquentes ad congre-
gantis patris vnitatem et deificam ip-
sius simplicitatem anxiantes sunt.
hec scorius. Vbi notandum q non so-
lum pfecti viri vniunt p caritate deo
sed etia pēitentes vel incipientes siue
proficientes. Tales namq qz in statu
gratie sunt vniunt xpo et si non semper
per caritatem actualem tñ per carita-
tem habitualement. qz omnes fideles in
statu gratie existentes sunt mēbra xpi
et corpus eius. ergo xpo vniunt sicut
membra corpori. Vnde. j. ad cor. xij.
Sicut enim corpus vnum est et membra
habet multa. oia aut mēbra corpis cū
sint multi vnum corpus sunt ita xps.
Etenim in vno spiritu nos esse in vno
corpus baptisati sumus et omnes vno
spiritu potati sumus differenter tamē
Nam scdm eundem apostolum Vnus
quisq proprium donum habet a deo. Ali-
us quidā ficalius vō sic. qz quilibet p-
prie dñs largire dignat. dona grāz ab ipso
percipit scdm maius et minus. Vnde
dicit idem apłs. Vnicuiq nostruz da-

ta est gratia sicut mensuram donatōis
xpi. Ex istis igitur verbis colligere pos-
sumus quod omnes fideles in quocumque
gradu existant. dummodo sint sine peccato
mortali et sint in statu gratie sunt me-
bra xpi. ergo vni sunt cum illo. hec rñ v-
mo diuersum vigorem habet secundum dispositio-
nes singulorum. nam quanto quis sanctior
et perfectior est in vita. tanto feruētior
est in dei caritate. tanto vigorosius et
valētius cum deitate. quia qui adheret deo
est vnus spiritus per feruidum amorem. Vnde
de diuersi gradus modo sunt premissi vi-
delicet incipientium et perfectorum et vnus
quisque secundum suam capacitatem exerceat se
in illis gratia dei coopante. ut tam ex-
cellens bonum adipiscivaleat hoc est vni-
ti cum deo et inter membra xpi computari. et
sic per explanatum de caritate xpi.

Filius.

Acepra informatōe de caritate
dei. nunc de dilectione proximi cu-
pio edoceri.

Ca. XV. Pater R

De dilectione pro-

xiimi de qua queris. scire des
per primo quod diuersi sunt amores. Nam
secundum dictum bernardus. quinque sunt gradus
amoris. Amor pius quo parentes dili-
gimus. Iocundus quo socios diligi-
mus. Iustus quem erga omnes homines ha-
bemus. Violentus quem erga inimicos
gerimus. Sanctus siue deuotus quem
erga deum habemus hec bernardus. Primo
igitur putat de beatus augustinus. diligendus est
deus. secundo parentes. deinde filii. postea
domestici. qui etiam si boni sunt. malis
filiis preponendi sunt. Inimicos autem
non sicut teipsum sed simpliciter. sufficit enim
quod odio non habes. hec augustinus.

Et notandum quod secundum beatum gregorium. vii. mo-
ra. duo sunt precepta caritatis videlicet amor
dei et proximi. et per amorem dei proximi a-

mor gignitur. et per amorem proximi amor
dei nutritur. nam qui amare deum negligit.
perfecto proximum diligere nescit. et tunc
plenius in dilectione perficimus si in eius-
dem dilectionis gremio prius proximi
caritate lactamur. quia enim amor dei proxi-
mi amorem generat dicitur per legem
dominus Diliges proximum tuum. premisit. dili-
ges dominum deum tuum. scilicet in interno pe-
ctoris nostri prius amoris sui radicez
figeret. quatenus per amorem postmodum di-
lectio superna germinaret. Et rursus quia
amor dei et proximi amor calefcit. testatur
iohannes qui increpat dicit. Qui non dili-
git fratrem suum quem videt. deum quem non vi-
det. quomodo potest diligere. hec gre. Ubi nota-
dum quod sicut dicit beatus bernardus. pure diligere pro-
ximum nemo potest qui in deo non diligit eum
Propter ergo deum diligere prius ut in deo
diligere possit et proximus. Sed namque ab
hoc diligere proximum in deo in hunc finem
vixna cum primo habeat et possideatur
deus. sed paucorum est ista virtus. Vnde dicit be-
atus augustinus. Qui se propter deum huiusmodi di-
ligunt ipsi se diligunt. ergo se diligant
deum diligunt. non est hec dilectio in om-
nibus hominibus. pauci se propterea diligunt ut
sit deus omnia in omnibus. hec augustinus. Ergo ut
dicit psalmista. Qui propter deum diligit proximum
sed deus eternus est. ita in eternum ipsa
amici dilectio permanebit. Qui vero
amicum vel proximum propter modum quod
liber amat amat non amicum vel proximum
sed prout amare pro modum. quod cum
esse defuerit amare cessabit. hec psalmista.

Debet ergo vnusquisque erga pro-
ximum suum habere dilectionem sanc-
tam. iustam et veram. De qua triplici di-
lectione thomas de aquino sic dicit. Tri-
plici modo diligendus est proximus
Primo quidem ex parte finis. scilicet aliquis
diligat proximum propter deum sicut et seipsum
propter deum debet diligere. ut sic sit di-
lectio proximi sancta. Secundo ex parte dile-

ctionis ne. s. aliquis descendat primo in aliquo malo sed in bono solum sicut et suuoluntati satisfacere debet homo solum in bono sic sit dilectio primi iusta. Tercio ex parte rationis dilectionis ut. s. non diligat aliquis primum propter propriam utilitatem vel delectationem sed ea ratione quod velit primo bonum sicut si bene prius sit dilectio primi vera. nam cum aliquis diligit primum propter suam utilitatem vel delectationem non vere diligit primum suum sed seipsum. hec thomas.

Notandum etiam quod debemus omni cuiusque secundum dignitatem suam et statum suum dilectionem exhibere. ut testatur hugo in hec verba secundum dignitatem namque alij superiores sunt nobis. alij equales. alij inferiores. superioribus obiam reverentiam obsequium et venerationem debemus exhibere. Cum equalibus pacem et concordiam custodire inuicem obsequio beneficio et honore pruenire in omni actione et verbo superiorem eis locum tribuere. et si quando fortassis in aliquo negotio eos preire cogamur cum omni humilitate et reuerentia que facienda sunt non precipere sed temerari. et si eos precedere prigerit cum omni alacritate et deuotione quasi ex necessitate subiecti obedire. Inferioribus semper beneficium et auxilium impendere. nunquam improbare sine contumelia corripere. sine superbia gubernare. sine crudelitate castigare. cum pietate fouere. venerationem non erigere. societatem atque equalitatem amare. Maioribus primo reverentiam subdi. equalibus per caritatem obsequi. minoribus per caritatem et humilitatem cooperari precipientibus parati. obedientibus modesti. maledicentibus taciti. laudantibus reuerendi. hec hugo. Debet etiam unusquisque diligens deum erga primum suum exercere pietatem. quod ut dicit beatus ambrosius. Impossibile est caritatis Christi in eo fore dulcedinem. qui non erga pri-

imum suum exercuerit pietatem. nam secundum quod dicit beatus. Nec est sola probatio integri amoris in dominum si erga fratres studuerit quis curam sollicitudinem exercere laboris. nam quicumque fratri pietatis opus quod valet impendere negligit. minus iuste se peccatorem diligere ostendit. cuius mandata in sustinenda primi necitate premit. hec beatus. Non solum autem debet unusquisque opus pietatis in necessitate primo impendere sed etiam illius bonum. siue temporale siue spirituale sit. in omnibus promovere ac diligere. quod qui bonum quod in se non habet in altero diligit de non suo suum facit. de hoc dicit beatus augustinus. Quicquid boni in primis video. si illud diligo meum facio. Vis ergo mercedem habere de alieno bono. gaude de alieno. pensent igitur invidi quantum bonum est caritas. que sine labore nostro aliena bona nostra facit. hec augustinus. Dilectio reuera dei et primi propria et specialis virtus bonorum animi secundum augustinum. Diligere ergo debet primo quilibet super omnia deum. inde proximum sicut seipsum et hoc in deo. inimicum vero propter deum secundum hoc Christus in euangelio prout dicitur quod dicitur glo. Ad cuiuslibet dilectionem primum ponit dicens. diliges inquit dominum deum tuum ex toto corde et ex tota mente et primum sicut teipsum. **X** Inimicos tuos non ex tota virtute tua. non sicut teipsum sed simpliciter diliges. sufficit enim quod diligimus et non odio habemus. hec glo. Cuius singula ponit beatus iheronimus. super cantica. ibidem subiungendo. Rursum inquit dilige inimicos vestros et non apposuit ex toto corde. Non est inordinatus sermo divinus nec impossibilia precipit nec dicit. Diligite inimicos vestros sicut vos ipsos. sed tamen diligite inimicos vestros. sufficit enim quod diligimus et non odio habemus. primum non propter teipsum. hec iheronimus. Quod autem beatus

auguf. in quodam loco ait. Inimicos nostros toto corde. ⁊ corpali bus viribus diligamus videt esse perfectionis. ad quā tñ non astringimur ex pcepto. Etiam de dilectōe primi ⁊ inimicorum glo. nicolai sup illo verbo Diligite inimicos vestros fic ait. Dis homo ex caritate diligēdus est in q̄tū ad dei ymaginē factus est. ⁊ capax ipfius per cognitōem ⁊ amorē. amicicia enim caritatis fundat super cōfatione supne beatitudinis ⁊ ideo oīs intellectualis creatura que in actu vel in potentia est beata ex caritate est diligenda. mali autē hoīes q̄dū sunt in vita sunt in potentiā veniendi ad beatitudinē. ⁊ ideo liz eorū malicia fit odienda. ipsa tñ natura possibilis beatificari est diligenda. Hoc est qd saluator dī. diligite inimicos vestros bona. s. gte ⁊ glorie eis optando. alia nō sunt eis opranda nisi in quadā generalitate. in q̄rum valēt ad eorū salutem. qd soli deo est notū. quia omnibz alijs p̄t homo bene vel male vti ⁊ ideo circa hoc non est aliquid determinatū perendū. Sequit. benefacite Benefacere est affectus dilectionis ⁊ ideo sicut tenemur diligere inimicos quantū ad bona gratie ⁊ glorie. ita tenemur in affectu salutem eorū mō debito ⁊ possibili pcurare. Et orate p persequentibz vos. optando. s. bona gratie ⁊ glorie. Alia autē bona in speciali. sed superogationis. Ad predicta facienda etiā inimicis hortamur exemplo dei qui soles suū facit oriri sup bonos ⁊ malos. hēc nicolaus de lyra. A Et notandū q dilectio primi ⁊ maxime inimicorū demonstrat hominē esse discipulum xpi. videliz si diligat amicos in deo ⁊ inimicos ppter deum. Dilectio at inimici i nobis nūc veraciter custodit si de pfectu illius addicimur. nec de ruīa ipfius letamur. De hac di

lectione ⁊ quō debeat inimicus diligī. beatus greg. xxi. mox. sic dī Dipotēris dei nos eē discipulos sola custodia caritatis pbat. que nimirz caritas siue dilectō si cor nostrz veraciter replet duobz modis ostendi solet. s. si amicos i deo ⁊ inimicos ppter deū diligamus

B Sed sciendū q inimici dilectio tunc veraciter custodit cum nec de pfectu illius addicimur. nec de ruīa illius letamur. nam sepe in dilectōis ymagine erga inimicū animus fallit. seq hunc diligere estimat si etus vite p̄trarius nō existat. sed dilectōis vim occulte ⁊ veraciter aut pfectus inimici aut casus interrogat. neq em ad plenum semetipm mens hominis scit nisi eum quem sibi aduersariū credidit in defectu vel pfectu mutasse modum sui status inuenerit Si em de p̄spitate addicit ⁊ de claritate se odientis letatur p̄stat. qz non amat quē non vult eē meliorē eumqz etiā stantem voto psequi rur quem cecidisse gratulat. Sz inter hēc sciendū est. qz euenire plerumqz solet vt non amissa caritate etiā inimici nos ruīa letificet. ⁊ rursum eius glia sine inuidie culpa p̄tristet. cū ⁊ ruente eo quosdā bene erigi credimus ⁊ pficente illo plerosqz iniuste opprimi formidamus. qua in re mentē nrām nec eius iā defectus erigit. nec eius pficit si recta nra cogitatio nō quid in ipso de ipso circa alios agat attendit Sed ad hēc seruanda valde necērium est subtilissime discretōis examē. ne cū nostra odia exeqmur fallamur sub specie vilitatis q̄ in re discernendū est eē aliud qd nobis. aliud vero qd sibi ⁊ ceteris noster inimicus nocet. nā si aliquis bonus est sine nra forsitan culpa esse nō p̄t nobis malus. nec oīno de eius ruīa gaudēdū est. cuius nos solos certū est aduersa tolerasse. nā vero cū nē aut

multorum hostis pimis de ereptione pri-
morum porius quam de inimici interitu. ne-
cesse est ut animus letetur. *S*porter namque
ut penite aduersario subtiliter pense-
mus. quid debeamus ruine peccatoris. et
quid iusticie ferientis. nam cum puer sum
quicquid omnipotens deus percutit et prodolens
dum est miserie peccatis et gaudendum
est iusticie iudicis ut nobis et in luctu
sit pena morientis. primi et rursum in
gaudium veniat exhibita equitas iudica-
tis dei quatenus nec peccanti homini existe-
mus aduersarij. nec iudicari deo inue-
niamur ingrati. Sunt etiam nonnulli qui eos
quos sibi aduersarios estimant. male-
dictione feriunt. quam brute nequaquam potest
in quibus patenter apparet. que mala si
possent facerent. qui ea que facere ne-
queunt imprecari minime desistunt. morte
namque aduersario exoptant. quam et si possent
inferre metuunt. ne aut perirent homi-
cidij rei teneantur aut iniqui appareant
etiam cum sint. *Q*uid est ergo dicere deo occi-
de quem odi nisi ei aptis vocibus reclama-
re hoc fac meo aduersario. quod me in il-
lum facere nec peccatorem decet. *h*ec gre.
*Q*ui idcirco voluerit dominum vestigia sequi
debet inimicos suos diligere et per ipsos
orare sicut ipse in cruce orauit. nam in ta-
li dilectione consistit perfectio. *U*n de bea-
tus augustinus. Si diceris orare per inimico
ambulas in via domini. perfectio dile-
ctionis est inimicos diligere ut sint fra-
tres. sicut diligere inimicos ut in soci-
etate dominum vocent. Magnificentie etiam
bonitatis est ut tuum inimicum diligas
et ei qui tibi malum vult et si facere non potest
semper bonum verbum proferas atque facias
cum possis. *h*ec augustinus. Nihil etiam dicit christus.
est quod ita similem faciat deo sicut mali-
gnis atque ledentibus esse placabilem. *h*ec
christus. Ergo dicit augustinus. Ego ad dilectionem
inimicorum promoueo vos. quia ad sananda
vulnera peccatorum nullum medicamentum

esse melius cognosco. *h*ec augustinus. Nam
vnusquisque tale indulgentiam accipiet
a deo quale ipse primo dederit. *U*nde
quicumque non dimittit primo iniuriam.
cum orat orationem dominicam non solum non
exaudit sed etiam maledictionem incurrit.
*U*n etiam anastasia. Si non dimittis iniu-
riam que tibi facta est non facis pro te
orationem. sed maledictionem incurris.
*E*t considerandum quod inimicum diligere
re expressius signum est caritatis. quia contra
motum nature est. nam secundum beatum greg-
orium vna et summa est probatio dilectionis
si et ipse diligat qui et aduersus. *U*n dif-
ficile est inimicum diligere nisi assistat gra-
tia que vincat natura. *S*porter ergo ut ani-
mus coopante gratia odium inimicorum res-
primat. et in dilectionem pervertat. si per-
fectionem hominis virtutis persequi desiderat
quia omnia que ad perfectionem pertinent ma-
gis sunt difficilia. *D*e hoc quedam glo-
sic dicit. Nulli mirum debet videri quod ius-
temur diligere inimicos quia christus non
precipit impossibilia aut inconuenien-
tia sed perfecta. Perfecta autem sunt omnia
difficilia. *U*n sic propter modum per-
fekte caritatis est qui preualet maximo
amori humano et carnali abstinendo
a summo delectabili sicut est castitas in
virginibus. que est perfecta puritas et mu-
dicia prima deo. ita etiam propter modum
perfecte caritatis est que preualet ma-
ximo tristabili tolerando illud vel in
corpore et corporis dolore ut martiri vel
in spiritu et cum dolore deponendo et repri-
mendo odium inimicorum in dilectionem
peruersum. *h*ec glossa. *S*ciendum
etiam de zelo qui habendus est erga pri-
mos qui maxime pertinet ad prelatos.
*D*e hoc super illo verbo. Irascimini et no-
lite peccare quidam expositor sic dicit
Moueri potest questio de ira zeli vtrum
meritoria censeatur. videtur quod non sit bo-
na nec meritoria. quia mentem turbat

oculum rationis obumbrat. Preempla-
tionē dissipat. que sū beatum aug. inē
re tranquilla optime exercet. Hoc est
ptra beatum grego. qui dicit. Si ira zeli
ex virtute non surgeret. sine animad-
uerfionis imperiū phinees nō placassz

¶ Ad qd sciendū sū beatū greg.
qz alia ira est quam imparia excitat. a-
lia est quam zelus format. illa ex vitio
ista ex virtute generat. Ad hanc questi-
onem dicere possumus. qz ira zeli bōa
et meritoria experientia et scia sancto-
rum inuenit. Si enim primos vt nos di-
ligere precipimur. restat vt reatibz eo-
rum vt nostris irascamur. Et picipuus
pphetia dauid ait. zelus domus tue cō-
edit me. qz aut beatus Aug. et alij docto-
res dicunt qz ira per zelū mentem tur-
bat. Preemplatōem dissipat. oculū rati-
onis obūbrat. Ad hoc respondet qz ira
per vitium oculum rōnis non solū impe-
dit sed quasi extinguit. Ira aut per ze-
lum et si ad breuē punctum oculum ra-
tionis turbat. tñ non nocet sed magis
interiorē visus clarificat. Et etiā ad ex-
pressiorē intelligentiam eoz que deā
sunt notandū qz est quidam zelus qui
est sū sciētiā. Sunt enim aliqui ho-
mines hñres zelum sed non sū scien-
tiam vt ait apłs. et ira huius zeli qui ē
sū sciam formata caritate tota dicitā
intentōe in bonū finem pstat qz mere-
tur. nam caritas non agit perperā et a-
ctio ex intentōe finis boni iudicat bo-
na. Et ideo licet ira zeli interdum mi-
nus ordinatam passiōē habere vide-
atur. hoc est ppter pnerionem rōnis et
potentiaz siue vitium que sunt in sen-
sualitate. qui suis motibz interdū rō-
nem turbant. Nam hec est pditio vie.
qz etiam homines existentes in carita-
te agentes bona intentōe. quapropter
corpus corrumpit interdum turbatio-
nibz grauantur. hec ille. Debet ergo v-

nusquisqz se exercere in dilectōe dei et
primi. Diligendus namqz est deus a
nobis idcirco qz ipse est bonū nostrū.
ac etiam ppter bonum hoc vt ad ipsū
veniamus et in ipso eternaliter gaude-
amus. Diligendus vero est primus
vt illius requiei et gaudiū possit esse p-
riceps nobiscum. De hac etiam gemi-
na caritate seu dilectione hugo de scō
victore sic dicit. Geminā nobis scriptu-
ra sacra caritatem p̄mendat. deo vide-
licet et primi. Caritatem dei vt sic ip-
sum diligamus et in ipso gaudeamus
Caritatem primi vt sic ipsum diliga-
mus vt non in ipso. sed cū ipso in deo
gaudeamus. hoc est vt deū diligamus
ppter seipsum. primū aut ppter deū.
deus aut idcirco ppter seipm diligen-
dus est. qz est bonum nostrū. primus
aut ideo ppter deū diligendus. qz cum
ipso in deo est bonum nostrū. Illum di-
ligimus vt ad ipm veniamus et in ipso
gaudeamus. Istum diligimus vt cū
ipso curramus vt cū ipso pueniamus
Illum vt gaudiū. istum vt gaudiū foci-
um. illum vt requiem. istum vt requiei
p̄sortem. Quid est deum diligere. nisi
illum velle habere. quod est deum dili-
gere ppter seipsum. ideo dilige vt ha-
beas ipsum. Quid est primū diligere
ppter deum est diligere. qz habet deum
Sic diligimus hominem ppter iusticiā
id est qz habet iusticiā. sic diligimus
hominem ppter deum. i. qz habet deū.
vel si forte nondū habet. qz habiturus
est eum. vel vt habeat eum. Sic itaqz
ppter deum hominem diligimus quē
vtriqz ppter deum non diligeremus. si
deum non diligeremus. Unde dilige-
ndus est primus in deo. quia habet deū
non in diuitijs suis. non in fortitudi-
ne sua. sed in iusticia sua. in sanctitate
sua. et in bonitate sua. et quādo in istis
diligis in deo diligis. hec hugo. ¶

De hac etiā duplici caritate dei et pri-
mi. beatus gre. x. moral. exponens illud
verbū. Et quod multiplex sit lex eius sic
ait. quod hoc loco dei lex nisi caritas acci-
pi dicitur. per quam semper in mente leguntur pre-
cepta vite. qualiter in actione teneantur.
De hac etiā legeritatis voce dicitur dicitur
hoc est preceptum meum ut diligatis inui-
cem sicut dilexi vos. De hac paulus
ait. Plenitudo legis est caritas. Item
dicitur Inuicem onera vestra portantes et sic
adimplebis legem christi. Lex enim christi quid
pergruentius intelligi quam caritas potest.
Quā tūc vere perficimus cum fraterna o-
nera ex caritate toleramus. Sed hec ea-
dem lex multiplex dicitur. quia studiosa soli-
tudine caritatis ad cuncta virtutum fa-
cta dilatat. que a duobus quidem precep-
tis incipit. sed se ad innumera exten-
dit. huius namque legis initium dilectio
dei est et dilectio primi. **S**ed
dei dilectio per tria distinguitur. quia ex to-
to corde ex tota anima et tota fortitudine
diligere conditor precipit. Quia in re no-
tandum. quod diuinus sermo cum deum diligere
precipit non solum narrat ex quo sed etiā
informatur ex quāto. cum subiungit ex to-
to. scilicet qui perfecte deo placere desiderat
sibi de se nihil relinquit. **P**ro
ximi autem dilectio in duobus precepta diuisa
dicitur cum et per quendam iustum dicitur. Quod
ab alio odio tibi fieri vide. ne tu alteri
facias. Et per semetipsum veritas dicitur.
Que vultis ut faciant vobis homines ita
et vos facite illis. Quibus duobus vtri-
usque. scilicet testamenti mandatis. per vnum
malitia presciunt. per aliud benignitas pre-
rogatur. ut quod non vult malum pati
quisque non faciens. cesset a nocendi o-
pere. Et rursus bonum quod sibi fieri
appetit impendens erga utilitatem se
proximi exerceat ex benignitate. Sed
hec nimirum duo sollicita intentione co-
gitantur. cor ad innumeram virtutum mi-

nisteria extenditur. ne vel ab inferenda
que non debet desiderari inquietum me-
serueat. vel erga exhibenda que debet
otio resoluta torpescat. nam cum canet
alteri facere que nequaquam vult ab altero
ipsa tolerare sollicita se intentione
circūspiciat. ne superbia euelleret. et vult
ad despectum primi animum deiciens
exalteret. ne ambitio cogitationem lani-
ret. cumque hanc ad appetenda aliena di-
latur. angustet ne cor luxuria polluat.
et subiectum desiderii per illicita corrū-
pat. ne ira exasperet. et vult ad proferen-
dam contumeliā inflammer. ne inuidia
mordeat et alienis felicitatibus emula.
sua se facepsumat. ne immoderate lin-
guam loquacitas pertrahat. eamque vult
ad lasciuia obrecreationis extendat.
ne odia mala excitet et os vult ad ius-
culum maledictionis irriter. Rursum
cum cogitet ut ea alteri faciat que ipsa
sibi fieri ab altero expectat. Pensat mi-
mirum ut malis bonam vel bonis melior-
em rependat. erga peccatores mansuetudi-
nem longanimitatis exhibeat ut mali-
cie peste languentibus gratiam benignita-
tis ostendat ut discordes in pace vni-
at ut indigentibus necessaria tribuat ut
errantibus viam rectitudinis ostendat. ut
afflictos verbo et passione mulceat. ut
accensos in huius mundi desiderii in-
crepatiōe stringat. ut minas potentium
rōcinatione mitiget. ut oppressorum
angustias quāta proualeat ope lenet. ut for-
tis resistentibus opponat patientiam ut
incus superbientibus exhibeat animi pati-
entia disciplinam ut gratia errata subdito-
rum sic mansuetudo zelum temperet quare
nunc iusticie studium non enervet. sic ad
ultionem zelus serueat. ne tamen pietatis li-
mitem feruendo transcendat ut ingra-
tos beneficis ad amorem prouocet ut gra-
tos quoque ministerijs in amore perseruet.
ut proximorum mala cum corrigere non valet

taceat. ut quecunque corrigi loquendo possunt silentium esse sensum prime scat. ut sic ea que tacet tolerat. ne tñ in animo virus doloris occultet. ut sic maioris manus benignitatis exhibeat. ne tñ per grām a iure rectitudinis excedat. ut cuncta primis que v3 impendat. s3 hoc impendendo non timeat. ut sic in bonis que exhibet timoris precipitius pauet. nec tñ a boni exercicio torpescat. ut sic que possidet tribuat. qualis et quanta sit largitas remunerantis attendat. ne cum terrena largis sua plus q3 necesse est inopiā cogitet. et in oblatione muneris claritatis lumen tristitia obscurer. Bene ergo lex dei multiplex d3. q2 nimis cum vna eadēq3 sit caritas. si mente plene ceperit hāc ad innumerā opera multiformiter accendit. h3c greg. **N**otandū etiā q3 circa dilectōem primi magna discretio est exhibenda. Nā nimis diligere malum est. minus etiā diligere malū est. In cunctis ergo virtutibus requiritur temperantia. Dis dilectio que nocet vitanda est. q2 qui aliquid supra deū diligunt deo non sunt digni. Cū casto amore diligendi sunt primi. et hoc in deo. nā inordinatus amor et carnalis non est caritas sed stulticia. vera ergo caritas exigit ut deus super oīa diligamus et primos nostros sicut nos ipsos in dño. De hoc beatus Hieronim. sic d3. Sunt q3 plurimi q3 diligunt sed male. Incautū ei diligunt aliquē q3 dilectionem dei pdunt. qui em̄ aliquid supra deū diligunt. deo nō sunt digni. **I**n cunctis virtutibus requiritur temperantia. Prus spūulr medium. minus diligere bonū malum est. sed vtius exigit diligere bonū est. Dis dilectio que nocet vitanda est. ppter nimiam dilectōem aliqui in luxuriā ceciderūt. aliqui ad inuidiam deuenerūt. Hoc quippe agit super

fluus amor. ut quem diligit spū videre velit. modū nescit. neq3 aliud cogitare p3t q3 qd diligit. Impossibile est hominem qui talem h3 a more deo posse acceptabiles orōnes facere. vel placere. Hic amor non est caritas sed stulticia. Deus nostros debemus diligere frēs sicut nosmetipsos. ita tñ q3 vitia nō diligant. punire malū caritas est. plus diligere meliorem iustū est. Vera caritas est ut deū diligamus ex toto corde ex tota mente et ex totis viribus. et ita singulariter q3 cū deo nihil aliud diligamus et primū nostrū sicut et nos ipsos. Qui sine caritate est sine deo est. q2 deus est caritas et caritas est deus. et q3 manet in caritate in celo iā habitare cepit. In celo oīum est vna caritas beatorū. Ibi caritas vera est. ibi inuidia nulla ē. ibi ambitio nulla cognoscit nec murmuratio. sed nec detractio nec irrisio. Hoc scitote frēs q2 si nō habetis caritatem sub dyabolica potestate estis. nec vltro vobiscū deus habitat et qui sine deo ē in inferno est. h3c iher. De ista scā caritate bea. aug. in li. p̄fessi. sic d3. Beatus qui amat te. et amicum in te. et primum propter te. Solus em̄ nullū capz amittit deus cui in illo cari sunt qui non amittit. et quis est iste nisi deus noster. Deus qui fecit celum et terrā et implet ea. te nemo amittit nisi qui dimittit et qui dimittit quo it aut quo fugit. nisi a te placido ad te iratū. nam quo se vertet anima hominis ad dolores figit alibi. p3ter q3 in te. et si figit in pulcris extra te et extra se. querit nulla essent nisi eēnt abste. Unde si placent corpora deum in illis lauda. et in artifices eorū retorque amorē. ne in his que tibi placēt tu displiceas. Si placent aīe in deo amenentur. q2 et ipse inmutabiles sunt. et in illo fixe stabiliunt alioquin irent et pirent. In illo ergo amēnt et rape ad deū tecū.

quas potes et dic eis. hunc amemus ipse fecit hoc et non est longe. non enim fecit et abiit. sed ex illo in illo sunt. Ecce ibi est ubi sapienteritas. intus cordi est deus sed cor erravit ab eo. Redite prevaricatores ad cor et intus illi qui fecit vos. Stare cum eo et stabitis. requiescite in eo et quieti eritis. Quo itis in aspectu quo itis. Bonum quod amaris ab illo est. Sed quantum est ad illum bonum est et suavi. sed amoris erit iuste quod iniuste amas deserito illo ergo cum adhaesero tibi deus ex omni parte mea nusquam erit mihi labor et dolor et vitia erunt vitia mea tota plena te. Nunc autem quoniam quod impletu subleuasse. quoniam tui plenus sum. non oneri mihi sum. Sed propter spes mea non nisi in magna valde mea tua est. da quod iubes. et iube quod vis. impans nobis continentiam. per continentiam quippe colligimur et redigimur in unum. quo in multa defluximus. minus enim te amat. quod non propter te amat. Amor qui semper ardes et nunquam extingueris Caritas deus meus accende me iubes certe ut per te a concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum et ambitione seculi. da quod iubes. et iube quod vis. hec aug. Debet ergo quilibet fidelis et maxime religiosus se exercere in virtute hac nobilissima caritatis deum videlicet super omnia diligendo. primum vero in deo amando et sibi in aduersis tam spiritualibus quam corporalibus participando. In prosperis autem quibuscumque eidem participando. et in quantum facultas rerum supererit subueniendo. Inimicum etiam propter deum diligendo et si ex affectu eundem putat amicum amare non potest quod est perfectionis debet ab odio illius per quem offensus est se trahere. et de gloria dei ac gloria et ceteris que ad salutem illius pertinent. siue sint spiritualia siue corporalia. propter aie eius expedit favere et non invidere. ut per maiorem eternam caritatem habentibus prepa-

rata valeat assequi et eternaliter possidere. Si vero aliqui ita pauperes sunt quod non possunt aliquod beneficium corporale impendere. sicut religiosi vel ceteri pauperes. quibus deest facultas rerum temporalium hi tales debent habere compassionem et bonam voluntatem erga proximos. illis si possent in necessitate subuenire quod deo nihil offerret dicitur bona voluntate. sed bona voluntas nunquam perfecte perficitur. nisi huius mundi cupiditas perfecte deseratur. Unde viri sancti ut proximos possint perfecte diligere studuerunt in hoc seculo nihil amare. De ista bona voluntate et qualis esse debeat beatus gre. in quadam omel. ostendit sic dicens. Ante dei oculos nunquam est vacua manus a munere si archa cordis plena sit bona voluntate. nisi quippe offerret deo dicitur bona voluntate. Voluntas autem bona est sic aduersa alterius sicut nostra per timere. sic de prosperitate proximi sicut de nostro. profectu gaudere. et gaudulari. Aliena damna nostra credere. Aliena lucra nostra deprecari. amicum non propter mundum sed propter deum diligere. Inimicum etiam amando tolerare nulli malum quod pati non vis facere. nulli quod tibi iuste impendi desideras denegare. necessitati proximi iuxta vires succurrere. sed potest etiam ultra vires velle. Sed bona voluntatis sacrificium nunquam plene persolvitur. nec mundi huius cupiditas perfecte deseritur. nos quicquid in eo participamus hoc perculdubio proximo invidemus. Videt enim quod nobis desit. quod alter assequitur et quod semper invidia a bona voluntate discordat. mox ut hec mentes cepit illa discedit. Unde et sancti ut possent proximos perfecte diligere studuerunt in hoc seculo nihil amare. nihil unde appetere. hec gregorius. Et sic patet de dilectione proximi. Habemus itaque nunc de gemina dilectione dei vi-

delicet et primi explanatum. et pertinet secundo loco ad perfectos quod ut patuit superius status perfectorum consistit secundo loco in caritate dei et proximi dilectione.

Distinctio tertia terti libri.

Filius.

Distinctio infor-
matus sum de caritate dei et
primi. ac alijs quibus pluribus que
spectant secundo loco ad statum perfectorum.
Nunc de tercio in quo consistit seu finali-
ter dependet status eorum de perfectorum
cupio edoceri a te o pater.

Ca. I. Pater

Lire debes
quod status perfectorum ut
superius premissum est
consistit tercio loco in
dei contemplatione. in qua
virtute quanto quisque est ferventior tam-
to est perfectior. Ad contemplationis hoc
dulcedinem qui pervenire desiderat. ne-
cesse est ut per gradus aliarum virtutum
ascendere studeat ac perficere. ut tam ex-
cellentem virtutem deum apprehendere
valeat ac degustare. Oportet namque ut
homo per sacre scripture lectionem perfec-
tam meditationem ac deuotam orationem
necnon bonorum operum exercitationem
ad contemplationis sublimitatem ascen-
dat ac perveniat. De hoc hugo de
sancto victore sic ait. Quatuor sunt in
quibus nunc exerceat vita iustorum. et qua-
si per illos gradus ad futuram perfecti-
onem subleuatur. videlicet lectio. medi-
tatio. oratio et operatio. deinde sequitur
contemplatio. De his quinque gradibus
primus. id est lectio incipientium est
supremus id est contemplatio perfectorum
est. et de medijs quanto pluries
quis ascenderit. tanto perfectior erit.

Verbi gratia. Primo lectio intelligi-
tiam dat. secundo meditatio consilium
prestat. tercio oratio petit. quarto ope-
ratio querit. quinto contemplatio inveni-
t. hec hugo. Beatus bernardus. in libro
de scala claustralium de hoc sic dicit. hec
est scala claustralium qua homines de
terra in celum subleuant. scilicet lectio. me-
ditatio et preceptio. Beate vite dul-
cedinem lectio inquirat. meditatio in-
veniat. oratio postulat. contemplatio de-
gustat. Lectio quasi solidum cibum ori
apponit. meditatio masticat et frangit
oratio saporem acquirit. contemplatio est
ipsa dulcedo que iocundatur et reficit.
hec bernardus. Debet ergo quilibet re-
ligiosus in studio et in lectione scriptu-
re sacre se exercere. quod dilectio domino-
rum eloquiorum est dulcedo cordis et qua-
dam spiritualis refectio anime. Ad
quod hortatur beatus augustinus. sic di-
cens. Autri animam tuam lectionibus
divinis. parabunt enim tibi mensam
spiritualem. Delectatio enim divinarum
eloquiorum dulcedo est palato cordis.
In lectionibus cognoscimus quid age-
re debeamus. in oratione eadem reci-
pimus que postulamus. Igitur in pre-
senti vita nil puto iocundius pabulo
scripturarum quo omnia mella superant
hec augustinus. Hoc similiter testatur
hugo de sancto victore. sic dicens. Ni-
hil in hac vita dulcius sentit nihil au-
dius sumit. nihil ita mentem ab amore
mundi separat. nihil sic animum con-
tra temptationes roborat. nihil ita ho-
minem excitat et adiuuat ad omne opus
et ad omnem laborem sicut studium sa-
cre scripture. hec hugo. Etiam beatus
iheronimus. ad amorem sacre scripture mo-
net cum dicit. Ama scientiam scriptu-
rarum et carnis vitia non amabis. nu-
quam de manu tua aut oculis tuis recedat
liber. fac etiam semper aliquid ut dya-

bolus semper te inueniat occupatum. in desiderijs est ois ociosus. hxc ihero. **O**is g̃ deuotus monachus in studio lectiois et orōis se exerceat. qz cū legit deus secū loquit̃ cū vero orat ipse cum dño sermocinat. **Q**ui g̃ vult semper esse cū deo frequenter aut orat aut sacre lectioni intendat. De hoc sic d̃r ysidorus. **O**rationibz mundamur lectionibz instruimur utrumqz bonū si liceat. si nō liceat melius est orare q̃ legere. **Q**ui cum deo sp̃vult esse frequēter debet orare frequenter et legere. naz cū oramus ipsi cū deo loquimur cū vero legimus deus nobiscū loquit̃. **O**is p̃fectus ex lectione et meditatione p̃cedit. que em̃ nescimus lectione discimus. que aut̃ didicimus meditatione seruamus geminū p̃fert donum lectio sanctaz scripturarum. siue qz intellectum mentis erudit. seu qz a mundi vanitatibz abstracrum hōiem ad amorem dei perducit. **E**xcitari em̃ sepe illius sermōe subtrahimur a desiderio vite humane atqz accessi i anfore sapie tota vana spes mortalitatis huius euanesce nobis. **Q**to amplius legendo spes eterna claudit. hxc ysid. **C**ertis itaqz horis ut ait beatus bern. lectioni vacandum est sed et de quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrē memorie dimittendū est. qd̃ fidelibz digerat. **E**t rursū reuocatur crebrius ruminet. qd̃ p̃posito pueniat. qd̃ munitioni p̃ficiat. qd̃ veritateat aīm. ut aliena cogitare nō libeat. **H**audiendus est sepe de lectionis serie affectus. et formanda orō que lectionem interrumpat. nec eam impediatur interrumpendo qui priorē orōino aīe affectum intelligentia restituat lectionis. hxc bern. **D**e utilitate etiā lectionis in sacra scriptura scribit beatus gregorius. q. moral. sic dicens. **S**criptura diuina mētis oculo quasi quod

dam speculum opponit. ut interna nra facies in ipsa videat. ibi etem̃ sēda ibi pulchra nra cognoscimus. **N**arrat aut̃ gesta sanctorū ut ad imitandem puocet corda i firmorū. dñqz illoz victicia facta p̃memorat. p̃travittoz p̃relia debilia mentē firmat. sicqz verbis illius ut eo minus mens in certamine trepidet quo aī se p̃cedentes tot viroz fortius triūphos videt. hxc greg. **N**otan etiā q̃ sunt nōnulli qui mandata dei et sacram scripturā exquirūt et scrutant̃. non ut faciant ea q̃ legūt s̃ ut habeant que alijs dicāt. **D**e talibz beatus aug. sic d̃r. **Q**uia sp̃s p̃scit multos p̃pter aliud q̃ p̃stitutū est a deo scrutari mandata vel testimonia dei. ideo p̃ p̃s d̃r. **I**n toto corde exquirūt eū. **A**lq̃ ei scrutant̃. qz volunt magis esse docti q̃ iusti alij aut̃ ad hoc ut habeant que dicant nō que faciant. quoz nulli sunt beati. sed solū illi qui toto corde. i. cū effectu exquirunt ut custodiant et faciant. vñ sancti viri non gaudent quia sacram scripturam intelligunt. sed potius euz illum per bona opera exequuntur. **D**e hoc beatus gregorius. xxi. moral. sic ait. **N**on est secura leticia in diuinis paginis vel fortia vel multa cognoscere. sed cognita custodire. **Q**to enim intellectus latius extendit tanto ad explenda opera enrius ligatur. **S**ancti etem̃ viri minime exultant cū cognoscunt que faciant sed cum faciunt que cognouerūt. hxc gregorius. **S**unt etiā nonnulli ut dicit idem beatus grego. **Q**ui p̃pter huiusmodi scientiam inflant̃ et extollunt̃. sed vera scientia afficit non extollit. nec superbientes facit quos impleuerit sed lamentantes facit qua quisqz cum repletus fuerit primo loco se scire appetit. et iam sui conscius tanto pillā robustius sapit. quāto se infirmū ex illa verius cognoscit

atq; ad meliorem viam huius sciētie
peruenerit. tanto ipsa ei humilitatis
formā magis aperit. hēc grego. Debet
ergo quilibet religiosus in studio sacre
scripture se exercere et illa q̄ legit me-
morie commendare et cū vacat a lectione
mentē suā studeat occupare bōa et fru-
ctuosa meditatioe. q; meditatio sancta
que habet de rebus spūalib; siue de eter-
na vita facit hōiez premere cupias
huius seculi et non grauari obseruātia
mandatorū dei. **De hac medi-**
tatioe dicit beatus bern. Felix cuius medi-
tatio in p̄spectu dñi sp̄ est. qui in corde
suo delectatōes dextre dñi vsq; in finē
sedula cogitatioe reuoluit. Quid em̄ il-
li graue poterit videri qui sp̄ mēte tra-
ctat q̄ non sint p̄digne passionēs huius
tp̄is ad futuram gloriā. Quid p̄cu-
piscere poterit in seculo neq; cuius o-
culus sp̄ videt bona dñi in terra viuen-
tiū. sp̄ videt premia eterna. hēc bern.
Et norandū q̄ per studiū lectionis et
scē meditationis p̄ponit mens hōis et
efficit abiliōr et deuotior ad exercēdū
opus salubre orōnis. q; quāto quisq;
est diligentior in sacre scripture lectō-
ne et pia ac fructuosa meditatioe. tan-
to p̄prioze animum habere poterit et
expeditioze ad fundendas p̄ces deuotē
orōnis. **Oratio autē p̄m cas-**
uodū est pie mētis et humilis ad deū
conuersio. fide sp̄ et caritate submixta.
Scdm vero beatū bern. Orō est deuotē
ta cordis in deū intērio p̄ remouēdis
malis et adipiscēdis bonis. Vñ vnus
quisq; qui sentit se in aliqua tribulati-
one aut temptatioe seu neccitate p̄stitu-
tum currat ad remediū orōnis. Nam
ipse dñs dicit. **P̄terite et accipietis. q̄**
rite et inuenietis. pulsate et aperiet vobis.
Misi em̄ op̄s deus dona sue gratie
et mēte petentib; se dare vellet nequa q̄
hortaret nos ad petendum. De hoc dicit

beatus augu. Non tantum hortaretur
nos dñs ad petēdum nisi dare vellet.
Erubescat igit p̄gricia nostra. nā pl̄
vult dare q̄ nos accipere. plus vult il-
le miseri q̄ nos a miseria liberari. hēc
aug. Oratio autē ad hunc finē est inue-
ta et p̄stituta. vt per eam venia peccato-
rum obrineat. pena euadat. et gloria
vite eterne obrineat. Unde cassio. su-
per ps. de hoc dicit. Oratio posita est per
quam ira dñi suspendit. venia p̄cura-
tur. pena refugit. et premioz largitas
impetrat. cum dñō loquit. cum iudi-
ce fabulat. p̄ntem sibi facit quē vide-
re non valet. ad penetrabilia iudicis p̄re-
cator admittit. et nullus inde respuit
nisi ille qui in ea repidus inuenit. Hēc
cassio. **Oratio ergo quilibet deuotus intē-**
tere studio orōnis. q; ipsa mentes ad
celestia eleuat. et facit hōiem cum deo
loqui. De hoc beatus bern sic ait. Orō
est hominis deo adhxentis affectus et
familiaris quedam et pia allocutio. et
illuminate mentis statio ad fruēdum
deo dulciter q̄ diu licet. Dicit etia; de
hoc beatus iheroni. **Multum valet fre-**
quēs oratio et deuota. quia homines a
terra subleuat et ad celestia vehit. et fa-
cit hominē cum deo loqui. gratias ab
eodē obrinet. dūmodo fuerit in ea deu-
otio mixta lacrimis. multum em̄ va-
let oratio frequēs conspersa lacrimis
ad p̄merendam diuinam clemētiā.
hēc iheroni. De efficacia etiam oratio-
nis sic dicit beatus augustin. Oratio ē an-
ime sancte p̄sidium. angelo bono so-
laciū. dyabolo supplicium. deo gra-
rum obsequiū. plerumq; autē hoc nego-
ciū plus gemitib; q̄ orationibus agi-
tur. plus fletu q̄ affatu. pura etiā ora-
tio vice boni nuncij fungit ante deum.
hēc aug. Ergo ad orōnem deuotā nos
hortat ysaac abbas ita dicens. **Mun-**
da teipm coram dñō. et semp habear

memoriam eius in corde tuo. ne morā
præbens extra memoriā dei sine secu-
ritate stas. qz securitas apud deū ex ip-
sius frequenti colloquio multaqz ora-
tione. hec ysaac abbas. Inde est qd dicit
abbas effrem. Orationes deniqz pfecte
illoz qui ex toto corde diligunt deum
cū magna exultatiōe ad celū ascendūt
Angeli etiā et archangeli cum gaudio
occurrunt eis et suscipientes eas usqz
ad thronū sancti pducunt. Et em mag-
na gloria sanctorū angelorū est et ineffa-
bilis leticie. cū sanctissimas et purissi-
mas orōnes obrulerint. hec effrem ab-
bas. Hanc etiā virtutē orōnis pmen-
dans beatus bern. sic ait. Quid orōne
preciosius que deo est sacrificiū ange-
gelis organum. sanctis puiuiū. oranti-
bus presidium. pccatis vnguentū. reis
scurum. penitentibus remedium. hostibus
iaculum. et temptatis omnibus firmamē-
tum. hec bern. Et notandū qd deuota et
humilis oratio cū ad deū effusa fuerit
celos penetrat atqz alia multa efficaci-
ter bona impetrabit vt testat beatus ber-
nar. sic dicens. Que fidelis humilis
et feruens orō fuerit. celum sine dubio
penetrabit. vnde vacua redire nō pote-
rit. ppter ea semp ad manus habeatis
tutissimū orōnis refugium. nemo vestrū
paruipendat orōem suam. dico em vo-
bis qz ipse ad quē oramus nō paruen-
dat eam. priusqz sit ab ore vestro. ipse
scribi iubet eam in libro suo. et vnū ex
duobus indubitanter sperare debemus.
qm aut dabit qd perimus. aut nouit
nobis vtilius nō dedisse. nos em quid
oremus sicut oportet nescimus sed mi-
seret ille sup ignorantia nrā et orōnes
benigne suscipiens qd nobis aut oīno
non est vtile aut non tā cito dari neces-
se est minime tribuit oīo tñ infructu-
osa non erit. qm quidem sup te cura est
deo tuorū quotiens ignorans queris

qd tibi inutile est non te exaudiat sup
hec sz mutet illd vtiliori dono. hec ber.

Filius

Quoniam itaqz magnum effectum ha-
beat oratio desidero vt de oratiōe
dominica que ceteris est eminentior re-
li me informare.

Ca. II. Pater. R

De oratione do-
minica scire debes qd ipsa est
quam xp̄us instituit excellens oēs ali-
as in rebus. viz in dignitate. breuitate
et secunditate In dignitate primo ex-
cellit. qz a dei filio edita est et docta In
breuitate excellit scdo. et hoc ppter. vij.
Primo vt scias cito. Secundo vt me-
mores melius. Tercio vt frequentius
dicat Quarto vt dicens tedio nō affi-
ciat. Quinto vt nemo de eius ignorā-
tia excuset Sexto vt dñs cito exaudi-
re ostendat. Seprimo vt magis affe-
ctu qd voce roget. Tercio orō domini-
ca alias orōnes pcellit in secunditate.
qz in eo oīa petenda p̄tinent. naz oīs
petitio aut est de bonis adipiscendis.
aut de malis amouendis. R Om-
ne aut bonū. aut est celeste. aut spūale.
aut corpale. celeste petis ibi. adueniat
regnū tuū. spūale ibi. fiat volūtas tua
Petis etiā tpale cū dicit. panem nr̄m et
Et sic in hac orōne petis omne bonū
Item omne malū. aut est p̄teritū et hu-
ius a motionē perimus ibi. dimitte no-
bis debita nr̄a et. Aut futurū. cuius a-
motio petis ibi. et ne nos inducas Aut
p̄sens qd amoueri petis ibi. sed libera
nos a malo. Seprima petitio est quasi
oīm p̄firmatio. Et notandū qd p. vij.
dona spūs sancti et p septem petitiōnes
in oratiōe dominica vitat septem mor-
talia vitia. et iperrant. vij. br̄tudines
et iō de his sunt pauca dicenda. P̄na

igitur petitio hec est. Sanctificet nomen tuum. tu qui noster es pater cuius nos filij. dominus cuius nos servi. Confirmet in nobis hoc nomen ut non possimus desinere filij esse tui. non enim potest esse bonus filius nisi patri se humiliet. Per hanc excludit omnis superbia et introducitur timor qui est initium sapientie. Unde sequitur prima virtus. scilicet paupertas spiritus. ex qua sequitur prima merces. scilicet regnum celorum. Secunda petitio hec est. Adveniat regnum tuum. hoc est. veniat totus mundus ad regnum tuum. sic excludit invidia que est dolor felicitatis aliene et introducit donum pietatis. et sequitur secunda virtus que est mansuetudo et impetrat possessionem terre viventium. Tercia petitio est. Fiat voluntas tua. hoc est opto ut sic fiant homines in terra. sicut angeli in celo. et sic excludit ira que impedit ad cognoscendum que sit voluntas dei. et introducit donum scientie que docet equanimiter perferri. Unde sequitur quarta virtus. scilicet luctus pro peccatis propriis et alienis et impetrat consolacionem eternam. Quarta petitio est. Domine noster quoniam da nobis. hodie. hoc est. omnem cibum qui pertinet ad refectorem anime. sic excludit accidia que est fastidium dimittendi. et introducit donum fortitudinis. Et sequitur quarta virtus. scilicet esuries et sitis hic in presenti temporalium iusticiam vel spiritualium impetret eterne beatitudinis satietatem. Quinta petitio est. Et dante nobis debita nostra. id est. dimittimus primis debitum sicut nobis desideramus a deo dimitti. que expellit avariciam introducendo consilium quod est. vade et vende omnia que habes et da pauperibus. quam sequitur quinta beatitudo que est misericordia. que impetrat misericordiam dei. Sexta petitio est Et ne nos inducas in temptationem. et maxime contra gulam. Unde gula excludit et introducit donum intelligentie quod super-

rat crapulam. Et sequitur sexta virtus scilicet mundicia mentis per quam visio dei impetratur. Septima petitio est. Libera nos a malo. hoc est contra luxuriam et sic excludit hoc vitium. quia per mulieres apostatant etiam sapientes. et introducit donum sapientie. et qui sapor huius gustaverit. a delectationibus luxurie elongabitur. et sequitur pax inter carnem et spiritum. vel inter se et proximum. per quam adoptio filiorum dei impetratur. **S** Hic igitur septenarius numerus multum est insignis. Nam septem sunt sacramenta quibus anima purgatur. Sunt et septem dona spiritus sancti quibus anima illustratur. sunt et septem beatitudines quibus anima beatificatur. sunt et septem petitiones in dominica oratione quibus ad deum accedimus. quibus vivimus deo in presenti per gratiam et in futuro per gloriam. Dicamus ergo. Pater noster. Dominus quippe noster magis servum vult dici patrem quam dominum. quia ipse amari a nobis appetit non timeri. et ut quasi filij ab ipso celestia et spiritualia. non carnalia et temporalia petamus. De hoc dicit crisostomus. Dominus patrem magis se vult dici quam dominum. ut fiduciam daret impetrandi. quia servi non impetrant quod petunt. Patrem se vocat non dominum. ut ostendat orantes non servos sed filios esse. qui non cum ysmahel mobilibus. sed immobilibus cum ysaac percipere petunt. Hec crisostomus. Dicit etiam de eodem beatus gregorius. Si filium dei te credis. illa pete que tibi expediunt accipere et illum decet dare. si carnalia petis quomodo tibi illa prestabit. que et si habetas precipit tibi ut premnas. hec gregorius. Non vult ergo conditor ac pater noster. ut ab eo caduca et temporalia petamus sed potius eterna et que ad salutem anime pertinent. Unde abbas ysaac super oratione dominica sic ait. Vide igitur qualis nobis ab ipso qui per il-

lam exorandus est iudice orationis sit
modulus et forma posita. in qua nulla
petitio diuitiarum. Nulla memoria dig-
nitatum. nulla potentatus aut fortitudi-
nis postulatio. nulla corporee sanitatis
senilis vite merito preces. Nihil enim
caducum vult a se nihil vile. nihil tem-
porale etermitatis adiutor implorari. Itaque ma-
gnificentie eius ac munificentie eius
maximam irrogauit iniuriam. quicquid his
sempiternis petitionibus pretermisissis et
transitoriis ac caducis ab illo malue-
rit postulare et offensam potius quam pi-
etationem iudicis sui. utilitate orationis in-
currit. hec ysaac. Ubi notandum quod mul-
ti sunt. qui vocant deum patrem et filium eius
non sunt. sed potius diaboli. cuius volun-
tatem persequendo faciunt. et tales in
suis orationibus non exaudiuntur. De quibus
richardus. de sancto victore sic dicit. Quam
multi dei donum deum deprecantur ingre-
diuntur. et quod pauci exaudiuntur. Quam
multi vocant deum patrem in hac oratione
qui eius non sunt filii. sed illius patris
de quo scriptum est vos ex pre diabolo
estis. dei non sunt filii. qui perdiderunt
gratiam. diaboli sunt filii. qui genuerunt eos
et nutrit per culpam. hec richardus. Per hoc
etiam quod dominus iussit se a suis fidelibus pa-
tre appellari multa bona includit. que
assequuntur hos. qui diligunt deum. De
hoc christus. super mattheum. sic ait. dicendo pa-
ter noster et remissionem peccatorum et penarum interi-
tum iustificationem et liberationem ac filio-
rum adoptionem hereditatem dei ac frater-
nitatem cum vniuerso copulatam. sanctique
spiritus dona largissima vno sermone sig-
nificauit. hec christus. Cum vero dominus in hac
oratione dicit noster videlicet pater et non meus
ostendit per hoc quod non vniuersus sed multorum
pater est Prius enim erat vniuersus pater. scilicet
christi per naturam. sed ex tunc factus pater
multorum per gratiam Vult etiam deus vo-
cari ab omnibus communiter pater. ne quis

de nobilitate generis superbiat. Unde dicit
beatus augustinus. per hoc quod dicit noster inuitat
nos ad humilitatem. ut nemo de nobili-
tate generis superbiat. nemo alium prece-
nat. omnes enim filii dei sumus. hec augustinus.
Qui es in celis Unde thomas de aquino
Ac si diceremus da nobis quod pe-
timus. quod potens es in aula celestium. ubi
omne bonum redundat et effluit. Item de eodem idem thomas dicit. Cum
deus sit ubique dicitur precipue in celis. pro-
pter tria. Primo ut in seruire spiritus
adore. quod spiritus est deus. et qui ado-
rant eum in spiritu et veritate oportet
eum adorare. Secundo ut mens ado-
rans ad celestia eleuetur. hoc idem sen-
tit christus. dicens. Qui in celis non ibi
deum claudens sic ait sed a terra abducens
orantem et excelsis regionibus affigens
orantis mentem. hec christus. Dicamus igitur.
Pater noster qui es in celis sancti-
ficet nomen tuum. Prima petitio in-
choat Super hac dominica oratione ysaac
abbas in prima sua collatione sic ait.
Cum vniuersitatis deum ac dominum pa-
trem nostrum esse voce propria preestemur
de petitione serui in adoptionem filiorum
nos preestemur ascisos adiacentes de-
inde qui es in celis. ut memoratio
neque preestis vite. qua in hac de gimus ter-
ra velut peregrina atque a patre nostro
longissime nos separantem. toto horro-
re vitantes. ad illam potius regionem
in qua patrem nostrum commorari fa-
temur. summo desiderio properemus
nihilque admitteremus eiusmodi. quod
indignos hac nostra preestione et nobili-
tate tante adoptionis efficiat et heredi-
tate paterna velut degeneres priuet. et
nostra faciet nos iusticie eius ac seuerita-
tis incurrere vindictam In que filiorum or-
dinem gradumque preestito illa continuo que est
in filiis bonis pietate flagrabimus et affe-
ctu. ut iam non per nostras utilitates sed per

nostri patris gloria totū impēdamus affectum. dicentes ei. Sanctificet nomen tuū. nostrū desiderū. nostrū gaudium. gloriā nostri patris esse testantes. imitatores effecti illius qui dixit. qui a semetipso loquitur gloriā ppriā querit. qui autē querit gloriā eius qui misit illū bixerat ē et iniusticia in eo nō est. Deniq; vas electōis hoc replemus affectū etiā anathema optat fieri a xpo dummodo ei familia multa acquirat et ad gloriā sui patris salus totius israhel in te plebis accrescat. hec ysaac abbas. **U** Debemus ergo desiderare ac petere cū dicimus. sanctificet nomen tuum ut scīras dei ac gloria eius omnib; hoībus innotescat. nec quicq; sanctius a creatura rōnabili extra deū estimes vel habeat. De hoc dicit beatus Augustinus. Sanctificet nomen tuū. qd sic non petis quasi non sit sanctum dei nomen. sed ut sanctū habeat in hominib; et ita innotescat deus ut nō estiment aliquid sanctius. hec aug. Pōt etia; petio hec aliter recipi. Unde dicit beatus bernardus. Sanctificet nomen tuū. quō sanctificari p̄bat hoīe qui sanctificat omnes hoīes. aut sanctū nomen quō sanctificari potest in quo sanctificant omnes sancti. Sed scīficamus deū in nobis qñ scientes eum sanctū timemus et sollicite vigilemus ne forte violem? nomen sanctū eius in nobis per mala opera. hec bernardus. Dicit etiam de hoc anselmus. ut sanctificet quotidie deprecamur. optis est enim nobis p̄tinua sanctificatione. ut qui quotidie delinquimus delicta nostra sanctificatione assidua purgemus. hec anselmus. Sanctificet inquā nomen tuum. ut nōis tui sanctificatio eo plenius cunctis innotescat. quo te perfectius p̄gnoscere. amare et reuereri possumus et scīficationis tue similitudinē inducendo tibi patri sicut veri filij p̄for-

memur. ut vnus tecū spūs efficiamur in tuam transformari claritatem. Incipit secunda petitio. Adueniat regnū tuum. regnū videlicet future glie. Unde thomas de aquino. adueniat regnū tuum. i. eccia militans vniat triumphāti. Dicit etiam de hoc cyprianus. Regnū nostrū petimus aduenire a deo nobis repromissum. et xpi sanguine acquiritum. ut qui in seculo ei seruimus. postmodū in xpo regnante regnemus. Et itez beatus thomas de aquino. Adueniat regnū tuum iocundum sine p̄mutatione. tranquillū sine perturbacione. letum sine amissione. et perenne sine terminatōe. vbi erit vnus amor omnium electorū. vbi deifica erit visio cum interna mentis fructōe que est ipse deus. hec tho. **X** Et notandus qd triplex est regnum dei. Vnum est future glorie. de quo modo dictum est et p̄missum. Secundum est qñ xpus in habitat et possidet corda fidelīū p̄fidē et dilectōem suam. De hoc per ipsum dominum dicit. Regnum dei intra vos est. Tercium est quod dabit fidelibus corporib; iam glorificatis post finale iudicium. De quo dicit. Venite benedicti possidere regnum. Ista p̄memorat ysaac abbas in expositōe dñice orationis ita dicens. Scda petitio mētis purissime aduenire iam iāq; regnum sui patris exoptat. vel illud. s. quo quotidie xps regnat in sanctis. qd ita fit cū dyaboli impio per extinctōem ferentium viriorū de nostris cordib; expulso. deus in nobis per virtutū bonā flagrantiam ceperit dominari deuicta fornicatione castitas. superato furore tranquillitas. calcata supbia humilitas in nostra mente regnauerit vel certe illd qd prestatuto tpe omnib; est perfectis ac dei filijs generaliter repromissum. in quo dices eis a xpo. Venite benedicti

patris mei possidete paratum vobis regnum a persecutione mundi. hec ysaac abbas Et considerandum quod anima deuota quasi sponsa dei in ipso amico dilecto suo qui escere desiderat. et eius frui amplexibus ardenter sciens. per cuius amore omnia inferiora civiluerunt. quod desideria sua aliter repare non sperat. nisi tota illic transseat. ubi eius facie ad faciem irrepercuta a facie videat. flagitando percuti citius hoc adimpleri. cum apostolo dicente cupio dissolui et esse cum christo. quod quid in sumus in hoc corpore. peregrinamur a christo domino. et in multis offendimus omnes. ita ut si dixerimus. quod peccatum non habemus nosmet ipsos seducimus. et veritas in nobis non est Cum ei peccatum dicat auersio a summo bono. et conuersio ad malum inferius. in quantum inde aduertimur. in tantum peccato non caremus. Et qui magis auertitur magis peccat et qui minus. minus non autem inde auerti non est peregrinantium sed puenientium. quod si voluntatis intentio ei adheret. affectus tamen sepius hinc inde distrahit. memoria multis alijs occupat et intelligentia cecuties ipsas veritatis lucem non pure intuetur. et ex his fit quod aliquando in istis inferioribus impingimur et impellimur ut cadamus nisi dominus manus suas supponat. ut non collidamus. inde gemens dicit. Sicut enim anima mea ad deum fontem vitum hec oramus cum dicimus Adueniat regnum tuum Ac si dicamus pondere peccati et corpore pregruati non valeamus ad illud volare Adueniat igitur regnum tuum et nos celeriter hinc assumat. ut ab ista miseria liberemur. interim in nobis opere tibi regnum in iusticia et pace et gaudio spiritus sancti. ut eo liberius post hanc peregrinationem celeste regnum possideamus. **A** Incipit tertia petitio. fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. super quo verbo thomas de aquino dicit. i. sicut in civibus celi ita

et in civibus terre. hoc est sicut illi possident voluntatem suam voluntati diuine sic faciant omnes homines existentes in terrestri habitatione. hec thomas. Dicit etiam de hoc crisostomus. Fiat voluntas tua quod si dicat. presta nobis domine puerlationem imitari celestem. quatenus quodcumque tu vis. nos etiam velimus. Et beatus augustinus. Fiat voluntas tua etc. ut que odis odiamus. et que amas diligamus. et que precipis impleamus. et sic voluntati tue erimus conformes. hec augustinus. De hac tertia petitione etiam abbas ysaac in collatione patrum sic ait. tertia supplicatio filiorum est. fiat voluntas tua qua non potest iam esse maior quam oportet ut terrena iam mereantur celestibus coequari. nam quid est aliud dicere si aut voluntas tua quod ut sint homines similes angelis. Et sicut voluntas dei ab illis impletur in celo. ita et hi qui in terra sunt non suam sed eius vniuersi faciunt voluntatem. hoc quoque ex affectu nemo dicere preualebit. non is solus qui credit deum omnia que videntur vel aduersa vel prospera pro nostris utilitatibus dispensare. magisque eum pro suorum salute et commodis prouidum atque sollicitum quam nos ipsos esse pro nobis. hec ysaac abbas. Et notandum putat beatus augustinus. quod in illo beatitudinis regno vita beata perficitur in sanctis sicut nunc in celestibus angelis. et ideo post illam petitionem qua dicimus. Adueniat regnum tuum sequitur. Fiat voluntas tua. Sicut enim in angelis qui sunt in celis voluntas tua fit ut te perfruantur. nullo errore obnubilante eorum sapientias. nulla miseria impediens eorum beatitudinem. ita fiat in sanctis tuis. qui in terra sunt. et de terra quantum ad corpus pertinent facti sunt. hec augustinus. Ubi considerandum quod quilibet religiosus ac deuotus

homo quasi filius patri per omnia pa-
tere et placere affectans patrem deuot-
e orat ut eum a voluntatis sue beneplaci-
to in nullo discrepare patiat. in acti-
bus. in voluntariis. in moribus sibi ita
proformetur. ut nihil in eo paternos oculos
offendat. hoc solum sibi reputat solacium
et spiritum desiderans ut pater celestis tantum su-
am cum eorum voluntatem perficiat. siue ex-
ercendo in aduersis. siue consolando in pro-
speris. vel quocumque alio modo sibi ma-
gis placet. vere filialis et fidelis affec-
tus. nulla que sua sunt querere. non com-
moda. non honores. non consolationes
sed solum placitum patris. Magnū
est hoc a deo petere. et magnū obtinere
ut tales nos in hoc peccati corpore fa-
ciat. ut illi summe veritati placeamus
et ab eius directionis regula non deui-
emus. nihil melius. nihil utilius in mun-
do posset nobis conferre summus pater
quod tales nos faceret ut ei per omnia placea-
mus. hoc igitur petimus cum dicimus Fi-
at voluntas tua. ut sicut illi superni ci-
ues ad voluntatem tuam dispositi sunt.
ita et nos per modulum ad voluntatis tue
beneplacitum disponamur. **B** Inci-
pit quarta petitio. Panem nostrum quo-
tidianum da nobis hodie. Super quo ver-
bo L. de Aquino sic dicit. Panis qui
hic peti est deus qui est cibo angelorum.
et refectio beatorum. qui de celo dat et in
terra comeditur. quo si quis usus fuerit
mortem in eternum non gustabit. Nam ipse
ait. Ego sum panis viuus qui de celo
descendit. si quis manducauerit ex hoc
pane viuet in eternum. hoc ille. Quia igitur
per peccatum vulnerati sumus et quoti-
die vulneramur. necesse est ut medicinam
spirituale nostris vulneribus adhibeamus.
Medicina vero summa est venerabile
sacramentum corporis domini nostri ihesu christi.
De hoc dicit beatus bernardus. Qui vulnus habet
medicinam querat. vulnus ei habemus.

dum sub peccatis sumus medicina est
venerabile sacramentum. quod si quotidie acce-
peris quotidie curaberis. hoc beatus. Hoc
intelligendum est de illis qui carent pec-
catis mortalibus et in statu gratie exsistentes.
secus vero facientes peccatum et indigne ac-
cedentes non salutem sed damnationem
incurrunt. Cum orandus est dominus ut pa-
nem hunc vite det nobis cum pura con-
scientia sic in presentia vite sumere. ut parti-
cipes illius in eterna patria existere va-
leamus. De hoc ysaac abbas sic ait.
Panem nostrum supersubstantialem da no-
bis hodie. id est. dum in hoc seculo moramur
presta nobis hunc panem. Noui-
mus enim his qui eum meruerint a te et in
futuro esse prestandum. sed rogamus ut
eum nobis hodie largiaris. quia nisi eum parti-
cipere quis in hac vita meruerit. in alia
eius princeps esse non poterit. Hec
ysaac abbas. Debet ergo quilibet deuotus
quasi mendicus et pauper coram diuitibus et
benigno patre precumbens et inopia sua
ostendens flagitare ab ipso. ut panem gratie
amplioris quo profortetur quo prosoletur et
sustentetur ad resistendum malis sibi pro-
stare dignetur. Triplici namque pane in-
digemus quem nobis a domino deo no-
stro instanter postulare debemus. hoc est
celestis. spiritualis et terestis. Celestis est cor-
pus christi. de quo ipse dominus ait. Ego me-
dator vobis panem de celorum. Spiritualis est
verbum dei et gratia interna mente ab eter-
na inedia virtutum et donorum alimento
reficiens. De hoc dicit per prophetam. Et panis
cor hominis confirmet. Terrestis est virtus
et alimentum quo hoc corpus necesse
habet sustentari. De quo dicit crisostomus.
Potest hic panis sumi materialiter.
quem non solum petimus ut habeamus
eo quod communis est iustis et peccatoribus.
sed ut quod manducamus de ma-
nu dei accipiamus. quod est tantum bono-
rum. nam illi deus dat panem. qui cum iu-

sticia acquirit panē. illi vero diabolus qui cū vsura acquirit panem. hec cris. Et qz omni hora indigemus vt celesti aut spiritali aut corpali ideo semper iubemur postulare panē tā interioris q̄ exterioris hoīs cū in orōne domini ca dicimus Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. **E** Sequit quinta petitio Et dimitte nobis debita nostra sicut et nos. Sup quo vbo thomas de aquino sic dī. debita dicunt pccā. que nos debitores pene constituūt. que nobis a deo dimitti perimus si in nobis peccātibz offensas relaxamus. hec thomas. Et notandū sicut ait beatus aug. Si debitoribus nostris. i. eis. qui in nos peccant non dimittimus. ipa nostra orōe inculpamur. et deū aduersus nos in iracundiā excitamus. et ipsi su per nos inducimus maledictionē. sic qz fit vt orō cuz debeat esse salubris fit noxia et pccā nostra que debuimus minuire orando augemus Dicit etiā de hoc cris. Qui inimicitia in corde et in ore seruat aduersus ledentē non deum orat sed irritat ipm apud deum gratiā non obtinet sed eternam damnationē sibi postulat. hec crisost. Inde est qd ait beatus bern. Venia dei peccatori nō datur. cuius cor rancore aut liuore inuidie afficit. Si igit vis vt tibi peccata a deo dimittant. omnis rancor et indignatio a corde tuo euellatur. hec bern. Dicit etiam beatus gre. Quō orat qui iracundiā aduersus primum portat. non em speret apud dñm veniam peccatorū suorū. nisi prius ex corde indulserit primo offensam culpā. nā put ait yfido. Sicut nullum pficit in vulnere medicamentū si ferruz adhuc in eo sit sic nihil pficit oratio illius. cuius adhuc dolus est in mente vel odiuz in pectore. hec yfidorus. Sup hac etiā clau lula. Dimitte nobis. ysaac abbas in

collatione patrum sic ait. **O** ineffabilis dei clementia. que non soluz nobis tradidit orōis formā et acceptabilem sibi in nobis moꝝ nostrorū instituit disciplinā. vt p necessitatē tradite formule qua se precipit a nobis semper orari ire pariter ac tristicie euellit radices sed etiā occasionez rogantibz tribuit. eisqz referat viam. qua clemens et pius erga se dei pbenit iudiciū pmulgarivel p̄dire. et quēadmodū potestātē tribuit. qz iudicis nostri possimus sententiā temperare ad veniā delictorū nostrorū exemplo eū remissionis nostre effectū hortantes cū dicimus dimitte nobis debita nra sicut et nos. Itaqz securus huius orōis fiducia de suis admissis veniam postulabat. quisquis remissus erga suos dūtarat non erga domini sui extiterit debitores. Solemus em non nulli qd est deterius erga illa quidem que admittunt ad iniuriā dei quisqz magnorū sint criminū placidos nos et clementissimos exhibere erga nostrap vero vel puissimaz offensionū debita exatores immitres atqz inexorabiles inueniri. Quisquis igit in se delinqueri fratri non ex corde remisit. nō indulgentiā sed p̄dēnationē deprecari one hac sibi met iperrabit. suaqz p̄fessione semetipm p̄scit durius iudicari dicēs. Remitte mihi sicut et ego remisi. Qd cū illi p̄m suam petitionē fuerit rep̄itātū quid aliud subsequet qz vt exemplo suo implicabili ira et irremissa s̄ma puniat. Ideoqz si clementer volumus iudicari nos quoqz erga illos qui in nos deliquerunt oportet esse clementes. tñ em remitteretur nobis quantum nos remisermus eis qui nobis quicūqz malignitate nocuerunt. hec ysaac Unde ea benignitate debemus dimittere in nos quolibet modo peccantibus. qua nobis desideramus dimitti. qd.

peccauimus. ut eo abundantioꝛem in
dulgentiã nostꝛoꝝ peccaminũ ab ipso
dñio psequi mereamur. **D** Sequi
tur sexta petitio. Et ne nos inducas in
temptatõe. Qd exponens thomas
sic dicit. i. non pmittas nos succũbere in
temptatõe. non em̃ perimus ut non tẽ
premur. qz temptari non est malũ. sed
magis est ad ṽrutis exercitium qñ vi
tiliter resisti. ppter qd̃ dauid dicit. pba
me dñe ⁊ tempta me. sed perimus ne i
temptatõe inducamur. i. ne ab ipsa
temptatõe deuicamur. hęc tho. Dicit
etiam beatus augustinus. Non oramus ut
temptatõnes non veniant. sed ne ducamur
in temptatõe. qd̃ est succũbere.
qz temptatio cui resisti non est pecca
tum. sed materia exercẽde ṽrutis. hęc
augustinus. **E** Et notandũ qd̃ sine adiu
torio dei ipsis temptationibz resistere
non valemus. ⁊ ideo dñs a nobis vult
rogari. ne inducamur in temptatõe
ut erepti a casu temptationũ hoc bene
ficiũ ab ipso nos habere recognosca
mus. Qd̃ affirmat beatus ambrosius
dicens. Nihil fit nisi quod deus facit
aut fieri pmittit. Potens est ergo ⁊ a
malo in bonũ deflectere. ac volũtates
nostꝛas in lapsum p̃nas puertere ⁊ di
rigere in se planũ gressum. Voluit er
go deus a se posci ne feramur in temp
tatõe. qz voluit nos docere qd̃ ab ipso
hoc beneficiũ accipimus. qñ dyabolũ
in temptationibz supamus. hęc amb.
Unde s̃m anselmus. nos monemur hic di
cere ⁊ petere. ne derelicti adiutorio di
aliqui dyabolice temptatõni vel p̃sen
tiamus decepti. vel cedamus afflicti.
Sed qz a dyabolo non temptari san
ctos in p̃ntiuita est impossibile. ⁊ ideo
ne in temptationibz derelinq̃mur hoc
a deo flagitemus. qz resistere dyabolo
non est nostre ṽrutis. sed est dñe pote
statis. De hoc dicit fulgen. Mandat do

minus ut petamus ne inducamur per
p̃sensum in delectatõe. s. carnis mũ
di ⁊ dyaboli. Sup̃ quo etiã verbo. scz
Et ne nos ⁊c. ysaac abb. in collatõe
patꝛ sic dicit. Si em̃ oramus ut non per
mittamur temptati vñd̃ erit in nobis
virtus p̃stantie p̃probanda s̃m illam
sñiam. Om̃is vir qui non est temp
tatus non est p̃batus Non ergo sonat
ne inducat nos in temptatõe quasi
non pmittat nos aliqui temptari. s. ne
permittat nos in temptatõe positos
supari. Temptatus est em̃ iob. sed nõ
est inductus in temptatõe. nõ em̃
dedit in sp̃iam deo. nec ad illã ad quã
traher̃at temptatoꝛis voluntatem ore
impio blasphemus intrauit. Tempta
tus est abrahã. temptatus est ioseph.
sed neuter illoꝝ inductus est in temp
tatõe. qz nullus eoꝝ p̃sensum prebu
it temptatoꝛi. hęc ysaac abbas. **F**
Considerandũ aut̃ qd̃ p̃ter infernalẽ
damnatõe nulla ita dei grauior est.
q̃ non descẽdere a peccato. hanc vero
maxime merẽ superbia. ingratitudo
⁊ incuria ut homo p̃fundius cadere p
mittat. hoc est em̃ qd̃ oramus. Et ne
nos inducas in temp. i. ne permittas
nos cadere in p̃sensum peccati. Indu
cere deus dicit cũ non custodit ne indu
camur. sicut idurare dicit coꝝ peccatoꝛis
cũ hoc per grã non emollit sue inter
ne ṽnctionis. hoc ergo impugnatõis
⁊ tribulatõis a nobis timendũ est ne
suo pondere nos opprimat. ⁊ per p̃ns
ad eternam damnatõe perducatur.
G Sequit̃ septima. S. libera nos
a malo Qd̃ exponens thomas de aqui
no sic dicit. i. a peccato originali ⁊ actua
li. ab amore mundi. a p̃prio sensu. ⁊ a
p̃pria voluntate. quibz depositis fit hõ
pauper sp̃u. quod totũ sit per sp̃um ti
moris. Unde cum dicis. Sed libera
nos a malo. rogas tibi dari sp̃m timo
R. j.

ris. p quem factus pauper spiritu libe-
ratur a malo. hec thomas Item sup eo-
dem dicit beatus aug. Libera nos a malo
.i. a mundo vel a pctō vel a purgatorio
vel ab inferno Et notandum q multa
sunt mala. quibz hūana pditio mole-
stat et quoz pssurā p se minime euade-
re valet. Que generaliter cōsiderata
sex modis distinguere possumus. naz
aliud est malū corpis. aliud aīe Item
aliud est malū qd est culpa. aliud qd ē
pena. Item aliud malū pñtis seculi.
aliud est malū futuri. Ab oībz istis et
ab alijs que p ista pphendunt vel sub
istis pñent petimus liberari qñ ora-
mus dicētes Libera nos a malo. Sup
quo etiā vbo theophi. sic dicit. a malo vi-
delicet culpe et pene. Culpe quo ad gra-
tiam. pene quo ad eternā penā et sic in
hac orōne petimus ab omni malo libe-
rari. s. a pñti pñtito et futuro. et sūmo
bono vñti qd ē ipse dñs bñdictus in se-
cula seculoz Amen. Amen aut nec gre-
cum nec latinū sed hebraicū est. et qñq
accipit vbaliter p fiat vt in fine orōis
dicimus Amen. i. fiat nobis deus qd
a te humiliter petimus. Qñq accipi-
tur adverbialiter vt xp̄us ait. Amen a
men dico vobis. i. firmiter et fideliter.
Vñ dicit aug. Amen. i. vere vel fideliter.
vere quo ad intellectū. fideliter quo ad
affectū. et ideo dñs ponit in fine amen
qz hec orō potissime ex intellectu et af-
fectu dicēda est. Et sic patet explanan-
tum de orōne dominica Deinde notā-
dum q etiam alie diuerse sunt species
orationū sñ statū pditionū seu indigē-
tiam diuersorum hoīm Aliter em sup-
plicat quis cū alacer est. Aliter cū tristi-
cie vel desperationis pondere pgrauat
Aliter cū spūalibz successibus viger.
Aliter cū impugnationuz mole depri-
mitur. Aliter cū veniam pctōz iplozat
Aliter cū acquisitionē gratie seu cuius

libet virtutis exposcit vel certe extinet
onem cuiuscūqz vitij deprecatur. aliter
cū p̄sideratione gehenne ac futuri indi-
cij timore p̄pungit. aliter cū spe futu-
roz bonoz desideriozqz inflāmat. ali-
ter cū necessitatibz et piculis v̄getur.
aliter cū in tranquillitate et securitate
versat. aliter cū factoz celestiu reuela-
tionibz illustrat. aliter cum sterilitate
virtutū ac sensu ariditate p̄stringit.
¶ Vñ apls paulus orationuz sp̄s
quadripartita rōne distingit dicens.
Deprecor itaqz primū oīm fieri obse-
crationes. orōnes. postulationes. gra-
tiaz actiones. Obsecratio em est pro
peccatis implozatio. qua pro presenti-
bus vel preteritis admissis suis vnus
quisqz compunctus veniam deprecatur
Orationes sunt quibz aliquid in pre-
ce domino offerimus vel vouemus deo
Nam oratio est mentis deuotio scdm
aug. i. conuersio mentis in deum per
pium et humilem affectū. **¶** Affe-
ctus vero orationis est spontanea que-
dam et dulcis iohis aīmi inclinatio.
quo mouet ad oranduz deum. et istud
agitur per orationē que sñ damasce-
est ascensus mētis in deū De qua etiā
dicit beatus augustinus. Oratio est ascensio
amīe de terrestribz ad celestia. inquit
ficio supnoz inuisibilium desiderium.
Nihil aut ira deū inclināt ad pietatez
et misericordiam exhibendam homini
quēadmodum purus mentis affectus
quez homo gerit erga deum Oramus
etiam cū renūciamus huic mundo. et
spondemus nos tota intentione deo ser-
uituros. Oramus cū pollicemur secu-
lari honore p̄empto et terrenis opibz
sp̄eris in omni contritione cordis ac
paupertate sp̄itus nos domino colē-
furos. Tercio loco ponunt postulatio-
nes quas pro alijs q̄dū sumus in ser-
uore sp̄itus constituti solemus com-

mittere. vel p caris. s. nostris. vel pro
torius mundi pace poscentes. vel fm
verba apostoli p omnibz hominibz qui
in sublimitate sunt positi supplicam?
vel cū petimus afflictionem alicuius
boni vel alicuius mali nos perturbantis
euationē. **R.** Quarto loco grati
arum actōes ponunt quas mens vel cū
preterita dei recolit beneficia. vel cum
presentia premlat. seu cum in futurū
que et quanta prepaueit deus his qui
diligunt eum. pspicit grās dñi refert.
Ad grārum actōes prinet. beneficia
que accepimus diligēter recolare. sub
tiliter intelligere. fideliter intelligere
fideliter priner. studiose pseruare. be
neficium diligere. ac dei offensam ca
uere. et grām acceptam non ociose ne
gligere. Debet nōnunq̄ quilibet deuot
us perpendere beneficia dei tā eximia
per que in nobis salutē operat. Quid
autē potest dignius aut sublimius eē q̄
corpus et sanguis xpi vel grā spūs san
cti et gloria regni celestis. que dat fide
libz suis preter alia que ab ipso p̄cipi
mus iustificatōem a peccato. gratiam
sanctitatis. adoptiōem filiorū dei. p̄so
latōem internā. defensionē a piculis.
p̄sortiū angelorū. et beatitudinē corpo
ris et aīe. et visionis dei fructū. Pro
his igit omibz gratias agamus dñi
deo nostro. non solū aut p his. sed et
am p alijs donis et beneficijs que deus
suis electis quotidie p̄fert gratia ac
tio illi est p̄soluenda. Ex quibz quedā
dona p̄memorat beatus ber. ita dicens
Quotiens temptatio superat aut vici
um subiugat. aut imminens periculū
declinat. aut laqueus insidiantis des
hendit aut annosa et inueterata quecū
q̄ animi passio semel p̄fecte q̄ sanat.
aut multū diuq̄ p̄cupita et sepius peri
ta virtus tandem aliquā dei munere ob
tinet. totiens p̄sonari debet grārum a

ctio et ad singula queq̄ beneficia debet
benedici deus in donis suis. hec bernar
dus. Sunt et alia quedā a dñi valde
accepta. viz vox laudis. Sacrificiū
laudis honorificabit me. istud verosā
crificiū deo nostro p̄soluimus q̄ eum
in psalmis dauidicis et ymnis lauda
mus. Quid enim dignius aut accepti
us os carnis ipsi dñi potest de p̄me
re. q̄ psalmos deus magnificantes de
cantare. per quos creatura tam ratio
nalis q̄ irrationalis ad laudandū de
um excitat. cum dicit. Laudate dñm de
celis vel cum dicit Benedicite omnia o
pera domini dñi. vel q̄ dicit Confitemi
ni domino q̄m bonus. vel cum dicit. Te
deum laudamus. et similia que in can
ticis aut psalmis ymnisq̄ prinentur.
per que p̄ditor noster summe laudatur
Unde sancta ecclesia horas canonicas
decantare statuit. in quibz maxie psal
mi. ymni et cantica p̄prehendunt. vt fi
deles in hac peregrinatōe positi lau
dantes et benedicentes deum post hoc
exilium in celesti patria eo perfectius
cum angelis et ceteris sanctis ibidem
laudare ipsum valeant in eternū. De
quibz omnibz per psal. dicitur. Beati
qui habitant in domo tua domine. in
secula seculorū laudabunt te.

Filius.

R. Abita informatione de domini
ca oratione. alijsq̄ speciebz ora
tionū. nunc de distractōe mentis et ali
is impedimentis eiusdem orōnis que
orantibz occurrunt cupio edoceri.

Ca. III. Pater

DE hoc qd̄ quer
ris scire debes q̄ quidam sunt
qui orant nullo corde. quidā cum me
dio corde. quidā aut cū toto corde. Al
li em̄ orant cū nullo corde qui in orōe
positi nec hnt ibi intellectū p̄ intentōz
R. q̄.

nec affectū p deuotionem De talibus
dicit ysai. xix. plus iste labijs suis glo
rificar me Cor aut eorū longe est a me.
Quidā sunt qui orant cū medio corde
qui. s. ad ea que dicūt hñt intellectum
sed nō affectū De quibz dicit osee. x. Di
uisum est cor eorū. Et qz in corde sunt
intellectus et affectus. igit illi orāt in
toto corde qui orant cū intēione et af
fectione. i. qui attente intelligunt. que
dicunt et afficiūt ad ea que dicūt. talis
erat beatus paulus qui dicebat. Ora
bo spū orabo et mente. **¶** Ubi tñ di
ligenter est pñderandū. qz triplex ē ef
fectus orōis. Primus effectus orō
nis est pñmunis oībz acrbz caritate in
formatis qd est mereri. ad hūc effectū
non ex necessitate requirit qz attentio af
fit orōm p totū. sed vis prime intentio
nis qua aliquis accedit ad orandū red
dit totā orōem meritoria sicut accedit
in alijs acrbz meritorijs. Secundus
effectus orōis est pñus qd est impe
trare et ad hūc effectum sufficit prima
intentio quā deus principaliter intē
dit. Si aut prima intentio orō nō est
meritoria nec impetratiua. illā em orō
nem deus nō audit cui ille qui orat nō
intendit. Tercius do effectus orōis
est quē principaliter efficit qdam spū
alis mētis refectio. et ad hoc de necessi
tate requirit in orōne attentio. Et scien
dū qz triplex est attēio. qz orōni vocali
potest adhiberi. vna quidē qua attēdi
tur ad vba. ne quis in eis erret. Scda
qua attēdit ad sensum verborū. Tercia
qua attēdit ad finē orōis. s. ad deum
et ad rē pro qua orat que quidē mari
me ē necēaria. In spiritu g et veritate
orat qui instinctu spūs accedit. etiam
si aliqua infirmitate mēs postmodum
euaget. Si quis aut ex proposito in
oratione mente euaget. hoc peccatus
est et impedit orationis fructum. Eua

gatio vero que fit preter ppositum ora
tionis fructū non tollit. **¶** In basilius
dicit. Si ex debilitate fixe nequis ora
re. qm potes. te ipsum cohibeas. et
deus cognoscer. eo q non ex negligen
tia sed ex fragilitate vt oportet assiste
re coram domino. hec basilius. **¶** A
Unde euagatio mentis peccatum est.
qm fit ex pposito vel negligentia est se
cus qm fit preter ppositum et cū mente
quis cohibet quantum potest. Et notādū
fm q dicit perus damia. Cum ad eccle
siam oraturi et psallaturi festinamus
illic tenebrarum principes aduersum
nos feraciter dimicant vt p illusiones
fantasmatum ab his que p labia reflu
unt vagabundas mētes euertant. hec
per. da. **¶** A sunt non nulli vt dicit beda in
quadam omel. qui intrantes ecclesiaz
sermonibz multis orationem vel psal
modiam plongat. sed alibi corde intē
tendo nec ipsi quid dicunt recolunt.
ore quidem orātes sed mente foris va
gantes. omni orōis se fructu priuant
putantes a deo precem exaudiri. quas
nec ipsi qui fundunt audiunt. **¶** Sānti
qui hostis instinctu fieri nemo dubitet
qui animaduertere velit. sciens em pri
litate orandi et inuidens hoībz gratiā
immittit multimodum orantibz cogi
tationū leuium. et aliquando etiā tur
pium nocentiumqz fantasmarum. quibz
orōnem impediatur a deo. vt nonnunqz
tales tantosqz discurrentium cogitati
onum fluctus pstrati alio pferat in ora
tione tolerari. qles nec in lecto ia
centes tolerare nouerimus. Unde ne
cesse est vt agmētā dyaboli curemus
superare maliciam. et ipso vitelset ani
mum ab hmoi nebulis quas hostis af
pergere gaudet inqum possumus fre
nando. et pñ defensoris pperuum flagi
tando subsidium. qui potens est qm
indignis peccatoribz et pure orandi et

perfecte impetrandi pcedere gratiam
hec beda. Non solū autē hec distractio
que fit in orōmbo generat ex deceptio
ne demonum. vtz etiam ex ppria negli
gentia hoīm. Nam cū ante pñs oratō
nis occupamus nos cū vanitatibz mū
di verbis aut factis. eadem etiam rpe
orōnis occurrunt nobis. et cū assidue
cogitamus terrena que pcupiscimus.
hec eadē in orōne toleramus etiā cum
nolumus. De hoc beatus greg. sic dī.
Illaz namqz rez quas agimus et in v
su habemus ymaginez nobis versantē
in mēte et puritatē intentionis et deu
tionis impediūt in orōne. et recto qui
dem iudicio qd volētes prius foris egi
mus hoc demū interiūspatiamur in
uiti. Et mēs nostra que terrena hec as
sidue cogitat cū vult. hec etia3 tolerat
in orōne cum non vult. **¶** Unde
multi sunt inclusi in monasterijs. aut
in cellis. qui tñ cū toto mundo p men
tis distractōem et inutilem occupatio
nem fabulant. et ideo lōge est a deo eo
rum animus. qz in orōmbo positi cogi
tationibz se occupant. De talibz sic dī
beatus ihero. Incongruū est latere cor
pore. et mente vndiqz euagare. Multi
sunt inclusi in ordine. qui tñ fabulan
tur cū toto mundo. Unde fieri non pōt.
vt cum deo aliquñ loquat. qui tacēs cū
toto mundo fabulat. hec bea. ihero.

¶ Et sciendū qz hanc mentis in
stabilitatē humanū genus ppter pre
uaricatōem primi hoīs patit. qui pie
ctusa facie dñi ppter peccatū inobediē
tie eo pfundius ad desideria terrena ē
inclinatus. quo magis gustu superno
rum bonoz est priuatus. De hoc hugo
de sancto victo. in lib. de archa noe sic
ait. Videndū nobis est vnde tanta in
corde hoīs instabilitas et vicissitudo
oriat. Primus itaqz homo pditus fu
it si non peccasset. p ptemplationis

pñtiam vului pditionis sui semper affi
steret. et eum spvidendo semp amaret
sp amando semp ei adhereret. semp ei
qui immortalis est adherendo viueret
semp ipse vitā sine termino possideret
sed piectus est a facie dñi qñ ppter pec
catū cecitate ignorantie pcussus ab in
tima ptemplatōe illius lucis foras ve
nit. atqz pfundius ad desideria terrēa
mentē inclinavit. quo magis superno
rum dulcedinem quoz iam gustum p
diderat obliuisci cepit. Sic itaqz fac
tus est vagus et pfugus super terrā. va
gus videlicet ppter inordinatam pcu
piscentiā. pfugus ppter peccatricem
pñtiam. Cor ergo hoīs qd prius amo
ri diuino affixū stabile persitit. et vnū
amando vnū permansit. postqz per desi
deria terrena defluere cepit. qñ in tot
diuisum est quot ea sunt que pcupiscit
Sicqz fit vt mens quereat bonū ama
re nescit nunqz valeat esse stabilis. qz
desiderij sui finē in his que amplexat
non inueniens dum sp desiderio se ex
tendit sequens qd psequi nō valet nū
qz requiescit. hinc ergo nascit motus
sine stabilitate. labor sine requie. cur
sus sine peruentione. ita vt semp sit in
quietum cor nostrū donec illi adherere
ceperit. vbi et desiderio suo nihil deesse
gaudeat. et ea q diligite sp mansura pfi
dat. hec hugo. Ex quibz verbis collige
re possumus qz instabilitas mēis ma
xime causat ex carētia diuini amoris
qz quanto minus deus diligitur tanto
magis res terrene ac sensibiles aman
tur. que sunt occasiones distractōis ip
sius mentis. quanto vero magis dili
git deus cum tranquillo corde ac sta
bilitate ipse dñs exorat. De hoc maxi
mus sic dī Qui familiariter deū amat
hic sine occupatōe orat. hic et deū pre
cordialiter amat. non aut orat sine oc
cupatione qui alicui terrenoz bz men

tem affiram. non ergo diligit deū. qui
mentē terrenis alligat. mēs em̄ immo
rans ei terrene sine sensibus oīno ha
ber vitiū. et nisi rem illā despiciat. avi
tio liberari non p̄t. h̄c maximus. **N**
otandū tñ q̄ q̄diu homo in peregrini
natione huius vite morat̄ distractiōe
mentis infra diuinum cultū vel orōes
perfecte carere non p̄t. q̄ corpus istud
corruptibile quod portamus aggra
uat aīam et deprimūt sensum multa co
gitatione. Hoc affirmat beatus augu.
in libro glo. super psalmistā sic dicens
Ecce stat homo et cantat deo aliqñ p̄
lixius. et sepe labia mouent̄ ad canrū
cogitatio aut̄ nescit p̄ que desideria vo
lat. Stat ergo mens nostra quodāmo
do ad laudem dei. et aīa nostra p̄ diuer
sas cupiditates vel curas negotiorum
hac illacq̄ fluitat. et quasi de sup̄ atten
dit mens ipsa hac atq̄ illac et ad eius
inquietudinem molestia quasi puer
sa aīam alloquit̄. Lauda aīa mea do
minum. Quid est q̄ de alijs rebus sata
gis. quid est q̄ te occupat cura rerum
terrenarū atq̄ mortalium. Sta mecum
lauda dñm. Et quasi ipsa pregrauata
et non valens ita p̄sistere vt dignus est
respondeat menti. Laudabo dñm in vi
ta mea. quid ē in vita mea q̄ modo in
morte mea sum. Ergo prius exhortare
te et dic. Lauda aīa mea dñm. respon
det tibi aīa tua laudo quantū possum
tenuiter exiliter infirmiter. Quare q̄
q̄diu sumus in corpore. pegrinamur a
dño. Quare sic laudas dñm nō p̄fecte
non stabiliter. interroga scripturā. q̄
corpus qd̄ corruptū aggrauat aīam et
deprimūt terrena inhabitatio sensum
multa cogitante. Tolle mihi corpus
quod aggrauat aīam et lauda dñm tol
le mihi terrenam inhabitationem de
primentem sensum multa cogitantem
et a multis in ynum p̄fluam et laudabo

dominū. q̄diu aut̄ ita sum non possum
nā pregrauor. h̄c aug. Quis igit̄ mēs
nostra nō possit esse stabilis in orōnibz
suis. non tñ p̄pter hoc desperandum est
s̄ de magna dei mīa p̄sidentū. q̄ si ha
bundat infirmitas nostra sup̄habūdat
etiā et eius mīa. quam frequenter exhi
bet nobis et oībz fidelibz suis. De hoc
iterum beatus augu. in glosa super ps
sic d̄. Attendat quisq̄ et videat quanta
agunt̄ in corde humano. quēadmodū
ipse orōnes plerūq̄ impediunt̄ variis
cogitationibz. ita vt vix stet cor ad deū
suum. et vult se tueri et scit et fugit quo
dāmodo a se. nec inuenit cācellos. in
quibz se includat. aut obices quosdā
quibz retineat auolationes suas. et va
gos quosdā motus et scit locūdari deo
suo. vix est vt occurrat talis oratio iter
multas orōnes. et tamen tolerat deus
tot corda precantium et aduersas res
cogitantium obmisit dicere et noxias
obmisit dicere aliqñ peruersas. et im
micas deo ipsas sup̄fluas cogitare. in
iuria est em̄ ei cū quo loqui cepas ora
tio tua locutio est ad deū quando legis
deus loquit̄ tibi. qñ oras deo loqueris
Sed nunq̄ desperandū est de genere
humano nec dicendū ad damnationē
omnem hōiem peruenire cui subrepse
rit aliqua cogitatio oranti et interrump
pit eius orationes. Si hoc dixerimus
fratres que spes remaneat non video.
Porro est aliqua spes ad deū q̄ mag
na est mīa eius. Dicamus ergo ei illd̄
ps. Letifica animam serui tui. quomā
ad te domine animam meam leuāui.
Et quomodo eam leuāui. quō potui.
quō tu vires dedisti. quō eā fugientem
apprehendere valui. Sed quia vt ps.
Suavis et mitis es tolerabis me. Ego
egritudine defluo cura et stabo cōfirma
et firmus ero. donec aut̄ facias toleras
me. quia tu suavis es domine et mitis

et multum misericors. abundat enim iniquitas mea. abundet et misericordia tua. hec aug. Non ergo valde tristandū est si quis in orōne distrabit. Sed sicut ait iohannes abbas montis sinay. Certe inquit et locuta mentē rōnem et intentōnem meditando ad teipm pgregās in desinenter pgregate et easdē reuocare distractas et recuruatas ne cesses. nō enim in distractā et in recuruatā deus ab obedientibz requirit orōnem. non pristeris in orōne distractōes mētis passus sed bono animo esio intellectū sp reuocans et ad xpm leuans. angeli em solius esse est impdabile. Agomisa ergo meditatioem sursum ferre et mentem recludere in vbis orōnis. et quis artonita ppter puerile cadat. itez eam sursum age. qm ppiū est mētis instabilem esse. sed in deo est vniuersa posse stabilire. Si igit semp studueris mentem a deo non elongare et in mente appositōe ppe tecum erit. Si aut sine phibitōe errat nunq tecū permaenre valebit. Et quid sublimius bonū q adherere dño et indefinenter apud deū in vniōne pseuerare. hec iohannes abb. Quia igit corde stabiles esse nō possumus. nec mens nostra in eodē valet ipstistere. interim tñ qdiu in hac peregrinatōe sumus saltē ab immoderata distractōe corda nostra colligamus vt eo expeditius et deuotius preces ad dñm fundere possimus. De his refert hugo de sancto victo. in. iij. lib. de archa noe sic dicens. Dū igit corda nostra ad appetitum terrenarū rez immoderate laxamus. abozra mox inanium cogitationū turba ita in diuersa mēs nostra rapit. vt ipse quoq naturalis discretionis ordo prurtes. nam qz res mundane quas inordiare appetimus infinite sunt. R Cogitatōes quoq quas ex ipsarū memoriare et intrin-

secus picipimus finite esse nō possunt. nam dum per singula momēta alie ex alijs oriunt multipliciter pdeunt. vt nec ipsa pprehendere valeamus. quo ordine vel quo modo ad cor veniūt. aut a corde recedunt. pinde si ordinatas et stabiles ac quietas cogitatōes habere volumus ab hac immoderata distractōe corda nra cohibere studeamus. Hoc aut fieri poterit si certas quasdam et determinatas res nobis pscribam. in quibz assidue intentō cordis nostri xari et meditatio exerceri possit. Tria enim sunt. s. per infinita distrabi. in eodem semp persistere. moderate vagari quoz vnum habere nō possumus. vñ habere debemus. et ideo hoc solū superest vt qxere corde stabiles esse nō possumus. interim saltē ab immoderata distractōe corda nostra colligamus vt dum sp mitemur minus instabiles fieri. semp magis ac magis viam studeamus veram per hoc imitari. Omnipotens enim deus cui nihil impossibile ē posset vtiq si vellet eis quibz misereri pposuit de laboribz et erumnis et piculis pñtis vite que temptationibz plena est subito et absq dilatōe ad eterne vite stabilitatē transferre. sed vult vt electi sui pvarias tribulatōes et temptatōes plurimas purgandi transeant et cū per multos dolores ad eū redeūt. discant q longe ab eo peccāto disceserunt. hec hugo. S. Et notandū q ad mentis ppositōem multū valet vt ante tps orōnis a curis rez tempaliuz et a cogitationibz inmundis et inordinatis nos custodiamus. qz in quibuscunq mens nra ante horā orōis se occupauerit. hec eadē nobis orantibz p recordatōem se ingerunt et orōem impediunt. vñ quales orantes volumus inueniri tales ante orōnis tempus preparare debemus. vicz abstrahere nos

ab acerbis illicitis. a somnibus ociosis. a leuitatibus et a ceteris omnibus. que nos tempore orationis impedire possunt. De quibus habemus sanam doctrinam in collationibus patrum ubi ysaac abbas in prima sua collatione sic dicit. ut eo seruiore ac puritate qua oratio emitti possit oratio. hec sunt omnimode obseruanda. Primo sollicitudo reipsum generaliter abscedenda est. deinde nullius negotii cause ne non solum cura sed nec memoria quidem penitus admittenda. detractiones vaniloquia scurriliteres quoque similiter amputande sunt. Preter omnia siue tristitie perturbatio funditus erudienda. concupiscentie carnalis affectio. ac philarie glorie noxius fomes radicitus euellendus. et ita his et similibus vitiis extrusis penitus et abscessis talibus ut diximus repurgati emundatione premissa. que simplicitatis et innocentie puritate perficitur. iacienda sunt primo. profunde humilitatis inconcussa fundamenta. que sicut turre pulsaturam celos valeat sustinere deinde supponenda virtutum ipsarum extructio. et ab omni discursu atque euagatione lubrica animus inhibendus ut ita paulatim ad contemplationem dei ac spiritualis intuitus incipiat sublimari. Quicquid enim animi orationis nostre horarum anima nostra precepit mente. est ut hoc orationibus nobis semper ingestionem recordationis occurrat. quod obrem quales orationes volumus inueniri tales nos animi orationis tempus preparare debemus. Ex prece denti enim statu mens atque animus supplicatione formatur eorumdemque actuum precurrentibus nobis ad precem verborum quoque vel sensuum ante oculos ymago preludens aut irasci nos secundum precedentem qualiter faciet aut tristari aut concupiscentias causas de preteritis re tractare. aut risu fatuo quod etiam potest dicere cuiusque scurrilis dicti vel fa

cti titillatione pulsari. vel ad primas priores faciet volutare discursus. et idcirco quicquid volumus ne orationibus nobis irripiat. animi orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus. ut ita illud aplicum possimus implere sine intermissione orate. Et in omni loco leuiores puras manus sine ira et discrepatione. Aliter namque mandatum istud perficere non valebimus nisi mens nostra ab omni vitiorum purgata praeiugum virtutum tam velut naturalibus bonis dedita iugi omnipotentis dei contemplatione pascatur. Etiam quod ita se non inepte subtilissime plume seu pennule leuissime prestat que si humoris concupiscentie extrinsecus corruptio de viriaria non fuerit. vel infusa mobilitate substantie sue tenuissimi solus ad iugum velut naturaliter ad sublimia celestiaque sustollitur. Si vero amoris cuiusque aspectus aspexerit in fusione fuerit pregrauata non modo in nullis aereos volatus naturali mobilitate rapabif. sed etiam ad yma terre precepti humoris pondere deprimef. ita mens quoque nostra accedentibus curis vitiisque aggravata non fuerit. noxiisque libidinis humore incorrupta velut naturali puritatis sue beneficio sublimata leuissimo spiritualis meditationis afflatu. sublimabif ad superna et humilia deserens atque terrena. ad illa celestia et inuisibilia transferet. Unde proprie satis preceptis dominici ammonemur. Videte ne grauentur corda vestra in crapula et ebrietate et secularibus curis. Et idcirco si volumus orationes non solum celos sed etiam ea que super celos sunt penetrare. curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam cunctisque emundatam fecibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem. ut ita ad deum oratio eius nullo vitiorum pondere pregrauata vitia celorum vestigia possit ascendere. hec ysaac abbas. Et de eodem dicit beatus

da in quadam omelia. Multum iuuat
orōnis puritatē si in omni loco vel tpe
ios ab actibz tpeius illicitis. si sem
per ab ociosis sermonibz auditū piter
castigemus et linguā. si in lege dñi am
bulare volumus. et testimonia eius as
suescamus toto corde scrutari. quecūq;
q; em̄ sepius agere vel loqui vel audire
solemus. eadē nccē est sepius ad aīm
quasi solitā p̄riam q; recurrat ad sedē
etiam tpe orōis. hēc beda. Et ergo fm̄
beatum aug. quicūq; puras affectō
nes eriger evult in deū. disungat se a
sensibz. recedat a corporalibz. claudat
a vōcibz. In istis em̄ sunt omnes cor
poris passionēs in quibz decipimur et
illudimur tota die. hēc august. **E**
Et notandū q; si quidā in horis ad q̄s
tenent hī qui in sacris ordīnibus sunt
p̄stituri intermissum fuerit. vel negli
genter p̄pletum. vel p̄pter somnolenti
am obmissum tpe oportuno. nequa q;
transcat hoc irrecompensatū. q; ab ho
ris canoicis nullus p̄test absolui Un̄
beatus bern. dicit. Si quid aliqui inter
missum fuerit. si quid imperfectuz suo
loco. suo tpe. suo modo. non transcat
impunitum vel etiā irrecompensatum
hēc bern. **U** Notandū etiā fm̄ q;
dicit beatus gregori. xxi. mora. q; vera
orō siue postulatio que fit ad deū nō est
in oris vōcibz sed in cogitationibz cor
dis. valēiores nāq; vōces apud secre
tissimas aures dei nō faciunt verba no
stra sed desideria. Etenim eternā vitā
si ore petimus. nec tñ corde desidera
mus clamātes tacemus. Si vero desi
deramus ex corde etiam si ore p̄cesci
mus tacentes clamamus Intus est er
go in desiderio clamor secretus qui ad
humanas aures non pervenit. et tñ au
ditum p̄ditōis replet. hēc greg. Mul
ti nāq; ut dī beatus Augu. vōce sonāt.
et corde murt sunt. et q; multi tacent la

bīs et clamant affectu. q; ad cor hōis
aures dei. Multi ergo clauso ore exau
diunt. et multi magnis clamoribz nō
exaudiuntur. Un̄ affectibz orare debe
mu. hēc augus. Ideo amor et desideriu
faciunt puram orōnem et dirigunt eā
ad dñm. Si quis igit vult sp̄ orare sp̄
debet desiderare. q; p̄tinuū desiderium
p̄tinua est orō. De hoc beatus aug. in
glo. sup ps. sic dī. Sine intermissiōe
orantes nunq; sine intermissiōe genu
flectimus. corpus p̄sternimus aut ma
nus levamus. nō possumus hēc facere
Est alia interior sine intermissiōe orō
que est desideriu. quicquid aliud agis
si desideras non intermittis orare Si
non vis intermittere orare noli inter
mittere desiderare. p̄tinuū desideriu
tuū p̄tinua orō et vōx tua est. Tacebis
cum amare desideris. q; tacuerunt de
quibz dictū est Qm̄ abundavit iniqui
tas refrigeret caritas multor. Frig?
caritatis silentiū cordis est. Flagran
tia caritatis clamor cordis est. Si sp̄
manet caritas. semp clamas. si semp
clamas sp̄ desideras. hēc aug. Un̄ fm̄
bea. um ber. Non clamor sed amor cla
mat in aures dei. nec tñ p̄pter hoc parui
pendēda est etiā orōnis modulatio q;
hēc dicta sanctorū doctoz idō p̄missa
sunt. ut in dīno officio magis sp̄ intē
damus deuotioni q; clamori. Nam q;
per officiū oris laudandus sit ip̄ deus
de hoc per p̄phetam dī. Confitemini il
li in voce labioz vestroz Et iterum ps
Cantate ei canticum novū. psallite ei
in vōciferatōe **X** Unde cum can
tamus aut psallimus. hoc ip̄m agam?
cum discretōe et moderamine non mi
mis clamando. s; p̄t decet religiosos
mediū modū tenendo. q; dō magis at
tendit cordis deuotōem et puritatē. q;
vōcis sonoritatem Et cum cantamus
vel psallimus cor nostz quantum pos

sumus dei adiutorio a cogitationibus et distractionibus inutilibus reuocemus et proponamus. ut fructus ex hoc spiritalem percipere valeamus. nam sicut dicit beatus gregorius. Gloria psalmodie cum per intentionem cordis agit. per hanc omnipotenti deo iter parat. ut intente meri vel propitius misericordiam vel gratia punctum infundat. hec gregorius. A Ergo iter sciendum quod non solum desiderium cordis sanctum laudat deum. Et etiam bona vita et iusta. in qua homo se exercet laudat deum. Quicquid egerimus bene agamus et cum timore domini illud faciamus et laudamus deum. ille enim spiritus laudat deum. qui non cessat bene vivere nam tunc desinit quisque laudare. cum ceperit a iusticia declinare. Ista commemorat beatus augustinus in glo. super psalmum dicens Tota die laudare deum quis dicat. Suggesto remedium vni tota die laudes deum fivis. Quicquid egeris bene age et laudasti deum. quoniam cantas ymnus laudas deum. lingua tua quid agit nisi laudet et persciatur a. Tu cessasti et ab ymno cantando discedas ut reficiaris. noli februari et laudasti deum. discedis ut dormias. noli surgere ad maledicendum et laudasti deum. Negotium agis noli fraudem agere et laudasti deum. Agri colis noli limitem mouere et laudasti deum. In innocentia operum preparas te ad laudandum deum tota die. ille enim semper laudat deum. qui non cessat benefacere. Tunc desinit laudare deum quoniam a iusticia et ab eo quod illi placet declinas. nam si a vita bona nunquam declines lingua tua taceret. vita tua clamar et aures dei et ad cor tuum inclinas. Quoniam enim aures nostre ad cor nostrum sic aures domini ad cogitationes nostras. Non autem potest fieri ut habeat mala facta qui habet bonas cogitationes. facta enim de cogitatione procedunt. Nec quisquam potest aliquid facere aut aliquid faciendum mentis bra mouere nisi primo precesserit iussio

cogitationis. Ergo fratres non tamen ad sonum attendite cum laudatis deum. totum laudate. Cantet vox cantet et vita. cantent facta. et si adhuc est gemitus et tribulatio et tempraio spera transitoria omnia et illuventurum diem quo sine defectu laudabimus. hec augustinus. B Etiam sciendum secundum dictum venerabilis beati de illud preceptum apostolicum Sine intermissione orate perficere non valeamus nisi omnes actus sermones cogitationes ipsa etiam silentia nostra domino donante dirigamus ut singula hec cum timore illius respectu temperent cuncta perpetue nostre salute per futura reddant. hec beda. Sed et hoc norandum quod omnipotens deus illius preces non audit. qui preceptis obedire contemnit. nam ubi praua est actio ibi etiam inanis est oratio. De hoc beatus gregorius sic dicit Si id quod precipit deus facimus. id quod petimus obtinemus. valde namque apud deum utraque hec sibi necessario congruunt. ut oratione operatio et operatione fulciatur oratio. nam illius clamorem tempore angustie non audit dominus. qui in preceptis suis clamantem dominum non audit. Ergo qui ad aures dei viam precibus facere desiderat. voces acerbis munire festinet. quia inanis est oratio ubi praua est actio. hec gregorius. Unde necesse est. quod qui se in suis precibus et orationibus exaudiri desiderat. ut peccatum commissum prius per penitentiam deleat et a similibus caueat ac preceptis domini obediat. Ista commemorat beatus gregorius. x. moral. exponens illud verbum. Si non manserit in tabernaculo tuo tunc leuare poteris faciem tuam absque macula sic dicens Interna facies hominis mens est in qua nimirum recognoscimur. ut per ab auctore diligamur. Sed eleuata faciem macula iniquitatis si intendente mentem reatus sui conscientia accusat

Diffidit namq; accipe se posse qd ap-
petit. qui pfecto remisit nolle adhuc
facere qd diuinitus audiuit. Hinc sa-
lomon ait. Qui auertit aurē suam ne-
audiat legē orō eius erit execrabilis.
Cor quippe nos in petitiōe replendit
cū resistere pceptis eius quem postu-
lat meminit. et orō eius erit execrabi-
lis cū a censuris auertit legis. qz dig-
num pfecto est vt ab eius beneficijs sit
quisq; extraneus cuius nimirū iussio-
bus non vult esse subiectus. Quia in re
hoc est salubre remediū. vt cum mens
se a memoria culpe repellendū vt hoc
prius in orōne desinat qd errauit. qua-
tenus erroris macula cū fletib; tergit
in petitiōe sua cordis facies ab auctore
munda videat. Sed curandū nimis
est ne ad hoc prius prius q se munda-
se fletib; exultat. ne dū deplorata itez
culpa dimittit in p̄spectu iusti iudicis
ipsa etiā lamenta leuigent. Solerter
quippe debemus meminisse qd dicit. nō ite-
res verbū in tua orōne. Quovidelicet
dicto vit sapiens nequaq; nos phibet
sepe veniam petere. sed culpas iterare.
Et si ap̄re dicat. cū mala gesta de leue-
ris nequaq; rursus facias q in preci-
bus itez plangas. Et ergo ad p̄ces fa-
cies sine macula leue. ante orōnis tē-
pora sp̄ sollicitate p̄p̄sci quicquid sit in
orōne reprobari. talēq; se mens et cur
ab orōne cessat exhibere festinet. qua-
lis apparere iudici in ipso oratōnis tē-
pore exoptat. hēc gregorius.

Filius.

Uellem scire quare omnipotēs de-
us nonnunq; etiam deuorū ho-
minum orōnes exaudire dissimulat

Ca. III. Pater. E

Sicere debes qd
plures sunt cāe quare deus nō
statim exaudiat p̄ces clamantiū ad se

Una causa est ppter elationē mentis.
quā incidere possent si effectū petitiō-
nis sue cito obtinent et hoc maxime in
virtutib; et rebo spūalib;. Alia cā est.
qz post a securōem donorū possent neg-
ligētiores existere. De hoc iohēs abb.
montis sinay sic dicit. Nō p̄stitemur dū
aliquid postulantes et in longis tēpib;
nō exauditi fuerimus. qm̄ vellet dñs a
virtutib; fieri mūdos in vno momento tē-
poris oēs postulantes et postulatōnes
nō reportantes. penitus ppter vnā ha-
rum causarū nō suscipiunt postulātes.
vel qz ante tps petunt vel qz indigne et
vane gloriose. seu qz suscipiētes futu-
ri erant in superbiā extolli vt desceps
post petitiōnis possessionē viuerent ne-
gligenter. hēc iohēs abb. Differt ergo
deus dare qd rogat vt postq; donatus
fuerit custodiat diligētius et humili-
ter. Hoc affirmat cassiodorus. sic dicit.
Sicut ignis flatu et ventis impellit vt
viniacius animet. sic oratio di flet vt
postq; exaudita gratior inueniat. Dif-
fert ergo deus dare qd petit vt dilatū pe-
tat ardentius collatū seruet diligenti-
us et habeat humiliter. hēc cassiodorus. Et
ideo vt dicit quedā glo. deus sepe petita
non exhibet. qz meliora puidet. Cū vi-
cū est paulo Sufficit tibi grā mea ad
vincendū stimulū quē refugis. quem
ad inferendū petis. qz virtus spūs et
mentis in infirmitate carnis perficit.
scz edocta et expta ad resistendum. hēc
glo. Etia vt dicit beatus iheronimus. dñs nō sci-
ens clementie pondera atq; mēsuras
interdū non exaudiat clamantē vt eum
phibet et magis puocet ad rogandū et q
si igne excorum puriorē et iustiorē fa-
ciat. hēc iheronimus. Beatus etiam gregori-
us. xiiij. mora. de hoc sic dicit. Dñs deus
quid nobis pfuturū esse valeat sciens.
dissimulat audire dolentium vocem.
vt augeat vtilitatem. vt purgetur vira

per penā. et quieris tranquillitas que
hic inueniri non valet alibi querat. et
hanc dispositionis grām nōnulli etiā
fidelium ignorāt. hēc greg. Et g vñ ibi
tem beatus gre. xxvj. moñ. Nemo dis-
ficere dñ. qui tardius audiat a dño. nec
credat q a supna cura negligat. sepe
em nra desideria q celeriter nō sūt ex-
audiunt. et qd impleri citius perimus
ex ipsa melius tradite p̄sperat. Desi-
deria itaq nra p dilectionē extendūt
vt pficiant vt ad hoc qd pcepturi sunt
pualescāt prius in tribulationē labor p-
trahit pugne. vt crescat corona victo-
rie. Suos g dñs cū velociter non exau-
dit quo repellere credit trahit Interi-
us q̄ppe est medicus et pctōz in nobis
cōragia q inesse medullitus reprobat
secat. abscindit virus putredis ferro
tribulationis. et quovces egri audire
dissimulat. eo egritudinis finē pcurat
Hinc em p̄p̄ta ait. Clamabo p diē et
nō exaudies. et nocte et non ad inspi-
mi. ac si diceret nequa q̄ mibi ad inspi-
pienriā pficit q die ac nocte clamantē
me p̄tinue nō exaudis. qz vñ me in tri-
bulatōe p̄pali q̄si deseris. inde ad eter-
nā sapiam plus erudis. hinc etia dñ.
Adiuor in oportunitatib in tribulati-
one. Tribulationem quippe dicturus
oportunitatē p̄misit. qz sepe et in tribu-
latione p̄uertim et tñ oportū nōdum
est. vt desiderio ereptionis adiuenimur
sed cū clamor noster q̄si negligit spes
que cordi inerat infirmat et supna ad-
iutoria de futura credimus. qz tardius
impetramus. Sed cū nos desperatio-
nis pcella p̄turbat. p̄cussa mēs citius
in portū spei se collocat. si causas suas
subtiliter cū dño pensat. si bona eius
ad memoriā reuocat. si mala que bo-
nis eius reddidit apud semetip̄m cal-
lide non excusat. Si p̄pendit quid ab
eo iuste meruit. et quid clementer acce-

pit. Si vitā suā vinaciter discunt et añ
dei oculos oē qd agit exāians semetip-
sum sibi non abscondit. si factā se que
nō erat meminit. si illuminatā se atq
subleuatā que in tenebris iacebat ag-
noscit Nec ergo in semetipsa cūcta re-
colligens. dū bona accepta cōsiderat
aduersa que tolerat nō accusat. nec de-
speratione frangit. que tantoz mune-
rum p̄solatione roborat. qz spem de fu-
turis recipit. dum transacta beneficia
recognoscit. Pensandum est igit quā-
ti est periculi transacta munera cerne-
re et futura desperare. quanti est piculi
si in hac pcella tribulationū desperati-
onis naufragio frangimur qui ad por-
tū spei velut immensis fumib p̄steri-
tis bonis ligamur. hēc gre. D̄ Pu-
res etiā sunt cause quare orantes in su-
is precib non exaudiunt Prima est
p̄pter excessum culpe sicut sunt illi qui
sunt in peccatis mortalib p̄stituti De
quib dñ ysaiē. v. Cum multiplicaueris
orationes non exaudiam vos. Et
subiūgit causam. manus em vestre san-
guine plene sunt Item p̄pter teporem
orantis qz seruenter et deuote non orat
Vñ ille. ix. Orabit et non exaudia-
vos cū quesieritis me in toto corde re-
stro quasi dicat non aliter. nam quesie-
ritis me orando repide et negligenter
nō exaudia Item qz orans non pseue-
rat orādo donec obrineat Luce. xi. Si
pseuerauerit pulsans p̄pter improbi-
tatem eius. p̄surgit et dabit ei. Et iu-
dith. iij. Scitote qz exaudiet p̄ces ve-
stras si p̄māseritis in ieiunijs ac orōni-
bus in p̄spectu dñi Item p̄pter diffide-
tiam exauditōis. vñ dñ iaco. v. Qui
enim hēsitat non existimet q accipiat
aliquid a domino. Et eccl. xviij. Ante
orōnem prepara animam tuam et noli
esse quasi homo qui temptat deum. s.
fidelis audire. Item ex eo qz nociuū et

indiscretum est qđ petimus vt filij zebe
dei quibz dicitur. nescitis quid petatis. Et
iaco. iij. Peritis et non accipietis eo
qđ male petatis. Item vt huiliter orans
dū tardius exaudif. et sic duo bona p
ueniunt. vt viz insolens reprimat elat
tio et tñ petitionis non casset affectus
vel vt in aliud tps exauditio differat
magis pgruum et vtile petenti. Item
aliqui negat vnum qđ forte minus ex
pedit. vt p eo def aliud vtilius et meli
us vt paulo prigit cui stimulus carnis
non est ablatuſ vt virtus in infirmita
te pficeret in eo. Vtilior est enim sepe
exercitatio tribulatiois. qđ quies pſpe
ritatis. licet hanc plus optemus. Sz
sublatiſ istis et alijs impedimētis que
pñt orōis bonum impedire. absqđ oī
hesitationis infidelitate precibz est in
fistendū nobis. obrenturoſqđ nos eaz
vegetare cuncta que ſm deū popoſceri
mus minime dubitandū. horraſ enim
nos dñs volens ea que sunt eterna ce
lestiaqđ prestare. vt euz importunitate
noſtra quodammodo coarctemus qui im
portunos nos non solum non deſpicit
nec refutat. sed etiam inuitat et laudat
eiſqđ preſtituz se quicqđ pſeueranter
orantes sperauerint benigniſſime polli
ceſ dicens Perite et accipietis. queri
te et inuenietis. pulsate et apiet vobis.
Et itez. oia quecuqđ petieritis in orō
ne credentes accipietis et nihil impos
ſibile erit vobis. Et ideo p certo nō ex
audiendū se supplicans quicqđ non du
bitet cū se dubitauerit exaudiri. E

Unde in oratōe duo maxime sunt
necēaria. videlicet pſeuerantia et pſiden
tia. Perſeuerantia vt in precibz pſtan
ter pſeueremus. Confidentia vt illa qđ
petimus a deo obtinere nō diffidam
Sic igif agentes orōis fructu neqđ
priuabimur Et notandum qđ miseri
coris deus aliqui pſideſ benigne deuore

orantē reſpicere et clementer eius ora
tionibz pſenſum prebere et fauorabili
ter annuere deſiderio obſecrantis. et
hoc deuore mētis pſidētia ſolet iudici
um exauditōis eſſe. nā cū orātes nos
nulla interpellauerit heſitatio et fiduci
am nſe petitionis nulla deſpario deſer
cerit. sed obtinuiſſe nos in ipſa orōis
effuſione qđ poſcimus ſenſerimus nō
ambigamus pces nrās ad deū efficaci
ter penetrariſſe. tantū em̄ quis exaudiri
atqđ obſistere merebit quantū vel inſpi
cia deo vel deū crediderit poſſe pſtare.
irretractabilis nāqđ eſt dñi noſtri illa
ſnā. Quecuqđ orantes petitis credite
qđ accipietis et euemū vobis. Nec aut
exauditōis fiducia maxime de pſcie
puritate pcedit. qđ quāto quis magis
purgatū cor habuerit. tanto maiorem
pſidentia ad orōnum obtentū hēbit.
nec tñ diffidat de exauditōe qñ nō ſta
tim pſtoto ſuccedit oranti. sed pſeuera
re dñs pulſando donec amicus qđ pmo
tus improbitate ſupplicantis det ei qđ
poſtulat. ¶ Notandū etiā qđ non
nunqđ tpe orōis mētrē hoīs cogitati
ones immunde et cure ſeculares occu
pant et impediūt. hoc vō prigit inter
dū ppter pctā prius pmiſſa. interdum
ex negligētia pſpria. interdū etiam per
tēptamenta dyabolica ppter pctā pte
rita. tale impedimentū euemire ſolet. qđ
nouerit ad deū p pſmā puerſus dñi orō
ni inſiſtit mala prius geſta qđ ad aīm ve
niūt qđ mētrē eius pſundūt et multū im
pediūt. De hoc bea. gre. in qđā omel.
ſic ait. Dū ab hoc mōdo ardētius aīm
ad deū inuitamus. dū ad orōis opus
puertim ipſa qđ prius delectabiliter geſſi
mus ipſa atqđ grauiora poſtea in orō
ne toleramus. Uix eoz cogitatio maū
ſci deſiderij ab ocul cordis abigif vix
eoz fantaſmata p pſmē laūta ſupant.
sed qđto grauiori tumultu cogitatio

carnalium p̄mimur. tanto ardentius
orōm̄ insistere debemus. hec greg. Ex
negligentia vero p̄pria talia impendit
menta euemunt. q̄n̄ aliquis extra orōm̄
nem positus se illicitis cogitationibz
occupat ⁊ mentem suā curis seculari-
bus implicat. Cū autē ad orōm̄ reuer-
tūt̄ prius cogitata ad memoriā reuo-
cantur. ⁊ idcirco p̄ easdē cogitationes
orōm̄is deuotio impedit̄. hec tangit be-
atus greg. x. moral. sic dicens Sepe nā
q̄ immunda vel illicita quedā in aīo
versamus. quorū a p̄cibz vacamus.
sed cū mens ad studiū orōm̄is exer-
cet̄ se eaz ymages reuerberata patitur.
quibz libenter prius ociosa p̄mebat̄. ⁊
q̄n̄ iam faciē aīa ad deū leuare nō suffi-
cit. q̄ in se nimis inquinata mēte ma-
culas pollute cogitatiois erubescit. sepe
curis mūdi libenter occupamur. Cūq̄
post hec studio orōm̄is intendimus ne-
quaq̄ se mēs ad celestia erigit. q̄ pon-
dus hanc terrene sollicitudinis in pro-
fundum merfit. ⁊ in p̄ce facies mūda
nō ostendit̄. q̄ cogitatiois infime luto
maculat̄. hec gre. Immunde etiā cogi-
tationes deuotis viris p̄ tēp̄menta
dyabolica eoz cordibz tpe orōm̄is im-
mūt̄ ⁊ q̄uis illis repugnēt. tñ p̄pter
hec in sua orōe impediunt̄ De hoc idē
grego. ix. moral. sic dicit. Preci itaq̄ in-
tendendū est cū recte agimus vt omne
quo iuste viuimus ex humilitate p̄dia-
mus. Sed plerūq̄ ip̄a nostra de p̄ca-
tio tā multis temptationibz quatit̄. vt
pene a p̄spectu iudicis repulsa videat̄
Et sepe hanc creator misericors perci-
pit sed q̄ illibatam se vt vult exercere
non valet. sup se iudiciū reprobatiois
pauet Qñ p̄ iob dicit. Et cū inuocantem
me exaudierit nō credo q̄ exaudierit
vocē meam Plerūq̄ etem mens igne
diuini amoris stimulata accendit̄. atq̄
q̄ intruēda celestia ⁊ archana subleua-

tur. sed repentina temptatione p̄cussa
que intentione forti erecta in deo fue-
rat. abortis cogitationibz transfixa cur-
uat̄. ita vt seip̄am discernere nequeat
atq̄ inter vitia virtutesq̄ de p̄hensa ex-
qua p̄te fit valentior non agnoscat. nā
sepe ad hoc vsq̄ p̄ducit̄ vt miret̄ quō-
tam summa p̄prehendit. quam cogita-
tio illicita polluit. ⁊ rursum quomodo
illicitā cogitationē recipit quā ad sup̄-
na valide feruor sp̄s rapit. Quos al-
ternātes cogitationū morus in aīo bñ
p̄s intuens ait. Ascendūt vsq̄ ad ce-
los ⁊ descendūt vsq̄ ad abyssos Usq̄
ad celos quippe ascendimus cū summa
penetramus s̄ ad abyssos vsq̄ descen-
dimus. cū repente a p̄eplatiois p̄u-
pia tēp̄mentē deijcīm. motus itaq̄
aīe dū inter vitia se alternant. nimis
sibi rectitudinē exauditionis obnubi-
lant Recte igit̄ dicit Et cū inuocantem
me exaudierit q̄ q̄tuncq̄ mens ex
ip̄a sua mutabilitate fit trepida. ⁊ p̄
hoc q̄ nolēs parit̄ repulsa se abiectā
q̄ suspicat̄. hec greg. Tales autē male
cogitationes vt dicit glo. quedā dūmodo
resistit̄ eis ⁊ que sunt p̄ter voluntatem
nō frustrant̄. nec tollūt fructū orōm̄is
faciūt tñ insipidā deuotioem. hec glo
Sciendū etiā fm̄ beati gre. xxiiij
moral. q̄ sunt nonnulli intra sanctā ec-
clesiā. qui plures p̄ces ad dñm habent
sed vitā ⁊ mores de p̄cantium non ha-
bent. nā celestia p̄missa petitionibz se-
quunt̄ opibz fugiunt hī nō nūq̄ lacri-
mas etiā in orōne p̄cipiūt. sed cū post
orōm̄is t̄pa eoz mentē supbia pulsane-
rit. illico fastu elationis intumescunt.
Cū auaritia instigat mor̄ auide per in-
cendia cogitationis exestuant. Cū lu-
xuria tēp̄auerit. illicitis desiderijs an-
helāt Cū ira exarserit mor̄ māsuetudi-
nem mētis flamma in sanie cōcremat.
vt ergo diximus fletus in orōne perci-

piunt. sed expletis precibus cum vicioꝝ
suggestione pulsant. nequaquam per eterni
regni desiderio se fletisse meminerunt.
Virtutis ergo pondus oratio non habet
quam nequaquam perseverantia primum amo-
ristener. Veraciter etiam orare est amo-
res pro punctionis gemitus et non pro-
raverba sonare. hec greg. Qui etiam pa-
tristemptatorem quocumque modo videtur
do. ille torrens orationem suam fundat. quia
frequens oratio impugnationem vicioꝝ ex-
tinguit. hec ysidorus. Dicit etiam beatus
ambrosius. Bonum scutum est oratio quo aduer-
sarii ignita spicula repellunt. Unum dominus
monet dei. Vigilate et orate ne intreris
in temptatorem. vigilate in quantum viriliter
impugnationes repellendo. et orate divi-
num auxilium implozando. ut non intreris
in temptatorem per totum sentiendo. Quo-
tiens etiam videtur crisostomus. in oratione sumus po-
siti. non voce clamorosa deus est orandus
sed conscientia pura et recta placandus. quia
non est vox sed cordis auditor. Oratio
nihil novum faciat. vix aliquos gestus
notabiles quod aspiciant homines. nec voce
clamet. nec manus expandat. nec oculo-
los tollat ut notabilis fiat. Oratio eius est
quasi quoddam tributum spirituale quod anima
offert de visceribus suis. Quanto ergo
gloriosior est. tanto cautiùs servanda
ne propter homines videlicet per vanam glori-
am vilescat. hec crisostomus. Non au-
tem solum propter vanam gloriam evitanda
cum silentio est orandus. sed etiam propter
alias causas quas commemorat cyprianus
ita dicens. Non clamorosa voce ore-
mus deum sed tacito corde propter tria.
Primo. quia non vocis clamorose est au-
ditor sed magis cordis. et ergo conscientia
pura et recta in oratione est pulsandus.
Secundo quia secretas petitiones tuas non
oportet alteri scire nisi te et deum. Tercio
quia clamorose orans non permittit alteri
iuxta te orare. hec cyprianus. Debemus et

go clauso ostio et cum silentio patrem et
dominum nostrum exorare Et quomodo hoc fieri de-
beat ysaac abbas. in collatio. patrum decla-
rat sic dicens. Sane ante omnia illud pre-
ceptum evangelicum diligenter est obser-
vandus. ut intrantes in cubiculum nostrum
clauso ostio oremus pro nobis. quod a
nobis tunc impletur si intra cordis cubi-
culum supplicemus et cum ab omni cogita-
tionum sine sollicitudinem strepitu cor no-
strum penitus amouentes secrete quodam
modo et familiariter preces nostras domino
referamus Et clauso ostio oramus cum
strictis labijs omnique silentio supplica-
mus non vocem sed cordium secretatori
In abscondito oramus quando corde intus et
interna mente petitiones nostras soli deo
pandimus. ut ut ne ipse quidem aduer-
se valeant preces genus nostre petiti-
onis agnoscere. propter quod cum summo est
silentio orandus. non solum ne fratres oran-
tes nostris susurrantibus vel clamoribus au-
cemus et orantium sensibus obstupamus
sed ut ipsos quoque inimicos nostros qui
orantibus nobis maxime insidiant la-
teant nostre petitionis intentio. hec ysaac
abbas. Hoc etiam sciendum quod. iuxta
sunt quod orationem deo appropinquare et ad ip-
sum pervenire faciunt. Primum requiritur
turbare merita Unum actu. x. Oratio est tue
et elemosine ascenderunt ante deum. et dat
spirituales alas precibus quibus ad deum sanctam
orationem perveniat. Secundo mentis mundicia
quia quanto mens purior. tanto oratio
deo propinquior. Unde beatus augustinus. super
illud psalmi. Clamaui in toto corde exau-
di me. sic dicit. Tunc in toto corde clama-
tur. quando in oratione non aliunde cogitat.
Tercio orandi instantia. quia quasi dis-
fidit qui instare obmittit. Unde domi-
nus dicit. Quicquid orantes petitis
credite quia accipietis Dicit autem Iaco-
bus. Multum valet deprecatio iusti assidua
Quarto cordis humilitas De hoc de

Eusebius Securus de precū suarū ob-
tentu ad xpm p̄t accedere. qui se indi-
gnū nō cessauerit estimare. Et de dño
p̄ps d̄r. Resperit in orōem hūilium ⁊
nō spreuit p̄cem eorū. Unde fm̄ dicrū
beati gre. Ille verā orōem exhibet. qui
semetipsum qui puluis est hūiliter vi-
det. qui nihil sibi virtutis tribuit. qui
bona que agit esse de mīa p̄ditoris ag-
noscit. hec greg. R Sed ⁊ sciendū
hoc q̄ tres sunt modi orādī. Primus
fit p̄ vba p̄posita ⁊ visitata cū p̄s. ym-
nos ⁊ collectas aliasq̄ orōnes vel lau-
des p̄positas ad excitandū deuotionez
vel ad soluendum debitū vel horarū ca-
nonicarū recitamus. legimus. ⁊ decā-
ramus. Scōs modus orādī est qui fit
p̄ vba ex p̄prio affectu formata ⁊ est ef-
ficacior vt qñ homo cū deo familiari-
ter p̄fabulat vbi affectui suo p̄sonan-
tibo qñ cū deo p̄sente cor suū effundēs
vel necessitates suas ei p̄querens. vel
p̄ctā p̄sicens. ⁊ mīam postulans. gra-
tiam petens. ⁊ auxilium implorans
p̄tra temptationū picula ⁊ tribulatio-
num grauamina vel quascūq̄ suas vel
suorū necessitates. hic modus orandi
requirit oportunitatē solitudinis als
silentij circa se ⁊ ocq̄ vt eo plenius ⁊ se-
curius suū in deum affectum effundat
Tercius modus orandi est mentalis
cū tacito ore sola mens desiderij suū
pandit. ⁊ affectū cordis effundit ⁊ eū
in tuū p̄ amorē amplectit. et cū reuerē-
tia adorat. ⁊ venerat tanto lacius se in
deū effundēs q̄to plura valet affectus
p̄prehendere q̄ exprimere dicēs. Dñe
an̄ te omne desiderij meū ⁊ gemitus
meus a te nō est absconditus. De hoc
dñs d̄r. Vbi adoratores adorabiliter
adorabūt patrem in spiritu ⁊ veritate
Spūs ē deus. ⁊ qui adorāt in spū or-
adore Et hec orō magis videt p̄pria
cū deus magis cor attendat q̄ verba.

sed verba ideo apponimus vt cū mēs
pigra est ad se eleuandum in deū p̄ter
ba orōis suffulta inuef. vt memoria
deo inhxreat. intellectus sursum tendat
affectus p̄ deuotionem inflāmat⁹ igni-
fer. q̄ suauis est dñs ex intentione sa-
cre orōis inflatus. Valde etiam dele-
ctabilis deus in hoc vt ore p̄pter multi-
plicem orātis vtilitatē. s. vt deo inde
finenter inhxreat qd̄ summe ē hominī
vtile inter oīa. iuxta illud. Maria aut̄
optimā p̄tē elegit. Item vt habundā-
tiori affectu deuotōis in amore dei ex-
crescat in deo. benigne prouidet nobis
occasionē. qua sepius ad orōem stimu-
lemur siue p̄ nobis ipsis siue pro alijs
orando. aut p̄ malis amouendis. aut
p̄ bonis p̄sequendis. vt cum affectus
deuotionis repescit ad vnū. in alio re-
calescat. sicut ignis subiiciendo ligna
p̄tinue ne deficiat restaurat. magna fil-
ua habunde ligna supplicationū mini-
strans sunt p̄pria p̄ctā quotidiana ⁊ an-
tiqua. Magna filua negligētie nostre
⁊ miserie ⁊ defectus virtutū ⁊ gratiarū
ac vitia tam spūalia q̄ carnalia temp-
tationes ⁊ varij euentus. quibus pul-
samur incommoda que patimur ⁊ tri-
stemus p̄ quib⁹ dolemus ⁊ p̄ nobis
q̄ p̄ alijs. quorū miseris p̄patim. hec
sunt que multā deuotionis materiam
qñ p̄terui ignis nutrimenta ministrāt
quosupposito opis holocaustum odorē
reddat suauitatis. Affectus em̄ amor-
is ⁊ sancti timoris cum feruore bone
voluntatis in spū humilitatis ⁊ motu
pietatis ⁊ gaudio spei nunq̄ debet in
corde dei extinguī. Ista nāq̄ sunt in
quib⁹ virtus deuotōis maxime p̄sistit
semper etiam debet mens p̄ aliquam oc-
cupationem assuescere se ad deum eri-
gere. orando supplicando ⁊ deo grās
agendo laudando pro diuersis causis.
se omni tempe offerentib⁹. iuxta illud

Oportet semper orare et non deficere. Et ps Benedicā dñm in omni tempore semp laus eius in ore meo. Quāto em̄ quis frequencius orat tanto fit ei oratio delectabilior. et q̄to rari⁹ tāto insipidior et tediosior fit. sicut experientia sepe docet. Qui ergo orationi vult intendere assuescat oratōi aliquādo vacare. deinde sepius ad orationes recurrere. postea diucius in orōe persistere. tandē frequenter orōi incubere. nec p fastidio vel lenitate desistere nisi quādo vel corporalis debilitas. vel vrgens necessitas. aut rōabilis utilitas interueniat et itē reuertatur in idipsum ne p diuinā abstractōz redeat i dissuetudinē orandi et refrigescat affectus. Percurrat ad singulos modos orandi. et diuersis modis petitiōes suas format ac diuersas petitiōes atreptet ut tandē in aliqua deuotione affectū cōcipiat et illi inhxreat q̄diu sapiat. si aut debilitas capitis aut totius corporis impedit tunc breuis et sepius oret et euagationes mentis cohibeat et sensus exterioriores sub disciplina retineat. et dei auxiliū ad singula humiliter inuocet ut pacienter si p̄voto assidue nō succedat sustineat ac in oratōis virtute loco et tempore p̄gruo iugiter p̄seueret.

Filius

Desidero etiā scire aliqua de deuotione ac amorosa p̄punctōe que solent ex oratōis virtute nōnūq̄ generari seu procedere.

Capitulum V Pater

Lire debes qd

deuotio sepius solet excitari tpe orationis. precipue cū hūiles ad dñm fundunt orōes. Est aut deuotio ipsa pius et humilis affectus in deū ex p̄scia p̄prie infirmitatis. Pius ex cōsideratōe diuine clementie. De q̄ dic

Rich. d̄ sancto victo. Deuotio est feruida mentis in deū dilectio. que virt⁹ magna est. Nam virtus vere deuotio nis hōiem filiū dei facit. anim hūanū deo cōiungit. et cū eo quasi vnū spūs efficit. qui em̄ adhxret deo vnus spūs est. Et notādū q̄ deuotio cordis multū valet ad opus orōis. q̄ ipsa preces que orādo offerunt reddit valde acceptabiles corā deo. nā mens deuoratur ut d̄r beatus Greg. xv. mo. in precibus ad auctoris sui speciem anhelat diuinis desiderijs inflāmata supermis coniungitur. ab inferioribz separatur a mor feruoris sui se apit. ut capiat et capiens inflāmet et supna amare iaz rursum ire est. dūq̄ magno desiderio ad celestia inhyat. miro modo hoc ipsum qd accipe querit degustat. h̄c gre. Inde etiā ē q̄ d̄r beatus Ambro. Cū anime deuotionē cognouerit cristus venit et pulsat ianuam dicens. Aperi mibi soror mea. Et bñ dicit Quia nupcie spūales sunt verbi atq̄ anime ait ergo Aperi mibi noli apire aduersario neq̄ locū des dyabolo. Api te ipsam mibi noli coartari sed dilatare et adimplebo te. Et q̄ de curso orbe terrarū plus molestia et offēdēs repi. nec facile habui vbi requiescerem. iō tu api mibi. ut filius hōis caput reclinat. cui nō est nisi sup humilē et mansuetū requiescere et si adhuc corpe mibi adesse nō vales. mente adesto. mibi em̄ omnes p̄ntes sunt. quoz fides mecū est. Adē mibi qui exiit de seculo. Adest mibi q̄ me cogitat. qui me intuet. de me sperat. cui ego portio sum. h̄c Ambrosi⁹. Et notādū q̄ nō solū deuotio necessaria est in actu orōis verū etiā omne opus bonū qd exercemus necesse est. ut deuotōis gratia impinguet et i hylaritate cordis oīa faciamus. Sed q̄ hanc grām b̄te desiderat oportet ut se

S. j.

cularia desideria relinquat qz non mi
seri vera pnt vanis eterna caducis .
spūalia corporalibus bono modo vni
ri poterunt. Unde animus secularibz
et carnalibus desiderijs poccupatū de
uotio et spiritalis declinat delectatio .
N De hoc beatus ber. ita dicit. Ne
cesse est vt querat deuotōis grām quis
quis seminauerit bona operū semina
vt bona opa feruore deuotōis et dul
cedine spūali condiantur. Nimirū
pntie opera et labores abstinentie deu
otionis gracia necesse est impinguari .
Oportet em̄ vt in hūilitate omnia fa
ciamus. Nempe res cordis est gratia
deuotionis . sed hoc munere ipse se pri
uat qui internū ei dissimulat recepta
culum exhibere. poccupatum nempe
secularibus desiderijs animū delecta
cio sancta declinat nec misceri poterūt
vera vanis eterna caducis spūalia cor
poralibz. summa ym̄s vt pariter sapi
as que sursum sunt et que sup̄ terram .
Renouat anima tua p̄solari in alijs si
vis in dei memoria delectari. precio
sa quidē diuina p̄solatio est. nec omni
no tribuitur admittentibus alienam
Cuius mens ad alienas p̄solationes
inhyat et non penitus rēnuat i caducis
et transitorijs cōsolari ipse sibi p̄fecto
subtrahit graciā p̄solationis celestis .
Errat omnis si quis celestem dulcedi
nez hūc cineri diuinū illud balsamū
hūic vermi carismata illa spūs misceri
ri posse huiusmodi illecebris arbitra
tur. Longo putesse posse illū meracis
simū spūm suscipere. nisi carnis istis
p̄solationibz renunciaueris. h̄c ber. .
Nulla etiā vt d̄t Eusebius excogita
ri poterunt in hac vita veriora gaudia
q̄ sint mentis ip̄a tripudia que ex de
uotione internā delectatōz et ex laude
p̄tingūt diuina. h̄c Eusebius .
Et notandū q̄ p̄fecta deuotio tūc per

ficitur in hoīe. cū perfecte fuerint ani
me rationalis potentie hoc est cū rō fu
erit veritatis luce illustrata volūtas af
fectione caritatis inflāmata. memoria
vero in deo stabiliter p̄ut in via licz q̄
etata. nam in creatiōe hoīs rō ei data
fuerat. vt deum p̄gnosceret. volūtas
vt deū p̄gnitum diligeret. Memoria
vt in deo p̄gnito et amato dulciter req̄
esceret. Sed per peccatū ratio facta ē
cecavt sepe velit malum p̄ bono volū
tas feda et memoria instabilis vt ma
gis velit in fedis delectari et vilibus
occupari q̄ deo vacare. h̄c vero tres
potentie anīe sic deformate cū p̄ sp̄i
tualia exercicia et p̄tinuū conatūz bo
noz operū reformate fuerint. tunc dici
tur deuotio hoīs interior esse p̄fecta .
Est aut̄ ratio p̄fecte reformata cum p̄
mentis excessum sup̄ se rapit et lumi
ne diuine intelligētie illustrata puris
sima mente deū q̄ntum in hoc mortali
corpe possibile fuerit p̄emplat. Si
militer volūtas p̄fecte reformabitur
cū ip̄a trāsmutata in amorem dei fue
rit. et deo adhrens p̄ conformitatem
voluntatis vnus cū deo spūs efficiat .
Itēz memorie reformatio tunc plene
perficitur cū tota hoīs memoria in de
o absorpta p̄ mētis excessū q̄ntū in hac
p̄grinatione possibile est suiq̄ ip̄s
et oīm que sūt oblīta verā iā gustās sa
pientiā et inebriata ab vbertate dom̄
dei feliciter requiescit. **P** Deū
videndū est de p̄punctiōe. q̄ etiā frequ
ter generari solet ex virtute orōis. hō
nāq̄ deuotus cū i actu oratōis fuerit
p̄stitutus occurrūt mētī eius peccata
p̄terita. p̄ quibz p̄pungit vel si iā pur
gatus est ab eis dē facinoribz tūc cōci
pit sp̄e futuroz bonoz . et magno desi
derio afficit diuine caritatis. nā quis
quis ad deū p̄uertit. prius timore pe
ne deinde amore celestis patrie p̄pun

gij. De hoc in quodā smōe sic dicij.
Quisquis dñō p̄uersionē iūgij. p̄i
us tormento p̄rimōre. post amorē p̄e
miorē p̄pungij. Qñ peccata nostra fle
tibz amarissimis diluamus vt in spe
venie robusti p̄surgamus. Cūq; lōgo
vsu penitentie minutus fuerit meus
penaz succedit desiderij sedij beatay
p̄curiet illapsu suauissimo cor nostz
torus ipeditus diuine caritatis. quaz
prius totā nō admittit pondus formi
dulositatis. Vbi p̄sideranduz q̄ post
peccata p̄petrata fin maius ⁊ minus
requirit penitencia ⁊ p̄punctio seu ef
fusio lacrimaz añ q̄ hō reformetur ad
spem venie ⁊ ad fidutiā beatitudis eter
ne. Habita hō fidutiā multo anxij ⁊
vehementius ingemiscit ex desiderio
futuroz bonoz q̄ prius fecerat ex for
midine maloz aliquñ p̄missoz. Hoc
affirmat rich. de sanc. vic. ita dicens
Post multas penitentie lacrimas tan
dem ad spem venie reducim. ⁊ vix ali
quando multis fletibz gemitibz ⁊ su
spirij inenarrabilibz ad beatitudis
certitudinē reformam. semel aut sum
pta eternoz fidutiā. multo anxius ml
to verius igemiscim? ⁊ flemus q̄ p̄
fecimus sub formidine maloz qñ cu
pimus dissolui esse cum xpō certi de
reposita nobis corona iusticie. Amor
ris ei lacrimae ⁊ acrius ⁊ verius d̄cu
runt ⁊ afficiunt. Hinc p̄quendā dici
tur. Ecce i pace amaritudo mea ama
rissima magna nāq; amaritudo est in
conuersione qñ quis renuncians secu
lo ad religionem p̄uertit. maior aut i
temptatōe qñ abnegans semetipm in
numeris inimici tēptatōibz fatigatur
Maxie aut in eterne atq; interne dul
cedis expectatōe. ⁊ in ipacientis desi
rij dilatione. qñ in pace illa que erupe
rat omnē sensum ex pte degustata ad
illā tam plene nō admittitur. Multū

quidez verat hoiez cū dereliquit amor
mundi multo amplius siue arcus tūc
cruciat cū calcat amor suuētunt sup
omnia trāffigit ⁊ penetrat cor hois et
excoquit desiderij estibz amor dei Qñ
est cor illa. Sitiuit anima mea ad de
fon. vi. Beatus etiā gre. de hac dupli
ci p̄punctōe sic ait. Notandū q̄
p̄ncipaliora grana cōpunctōis sunt
duo. qz deūsciens ania prius timore
p̄pungitur. postea amore prius ei sese
in lacrimis afficit. qz dū maloz suozū
recolit. p̄ his pati supplia eterna per
timefcit. Sed cū longa metoris anxi
etate formido fuerit p̄sumpta queda
iaz de p̄sūptōe venie securitas nasci
tur. ⁊ in amore gaudioz celestij anij
inflāmaf. ⁊ qui prius flebat ne dūce
reretur ad supplicij postmodū flere ama
rissime incipit qz differē a regno. Cō
templaf em̄ mens qui sunt illi angelo
rū chozi. que ipa societas beatoz spiri
tuum. que maiestas interne visibz dei
⁊ āplius plāgit qz a bonis phēmbz
deest q̄ flebat prius cum mala eterna
metuebat sicq; fit vt p̄fecta p̄punctio
formidinis trahat anīm ad p̄punctōz
dilectōis. Sed ipa gratia lacrimazū
querenda est a creatore nostro cū mag
no cordis gemitu. lxx gre. Notanduz
etiā q̄ p̄punctio timoris amaritudinē
habet p̄punctio vero amoris d̄cedinē
naz p̄punctio timoris tristes lacrimas
p̄ducit. amor autē letas lacrimas mo
uet. De hoc d̄t Rich. de sanc. vic. Pri
us omnis homo p̄pungitur timore.
postmodū hō compungit amorē. Cō
punctio timoris amaritudinē hz. con
punctio amoris dulcedinē. Qui igij
solo adhuc timore p̄pungit cibis qui
dem spiritalibz minime tñ dulcibz pa
scit. qui vero iā eternoz gaudioz desi
derio lacrimas fundit ip̄e p̄fecto dul
cibus cibis spiritalibz se reficit. Cū g
S .ij.

cepit homo ille interior domesticū suū talibz cibis reficere. pōt de eovera-
citer psallere. Qui mecū dulces capi-
ebas cibos talibz g studijs q̄trovierq̄
bō ad puritatē āplius pficit. cārovu-
q̄ alacrius currit. hxc Rich. Beatus
etiā gre. de hoc sic dī. Aliter em̄ quisq̄
ppūgit. cū interna intuens maloz su-
oz pauore terref. Aliē cū gaudia sup-
na spiciēs spe qdā ⁊ securitate robo-
rat. illa ppūctō afficientes ac tristes
hxc vero letas lacrimas mouet. Dm̄
ptens nāq̄ dñs vnde mentē nostraz
visitans ad amorē suū sublimiter eri-
git. in hanc p lacrimas suauiter affli-
git. ⁊ dū pletū intus ad sūma rapit.
penā suā libens gaudensq̄ mirat. et
dulciter cruciet ⁊ penatiter psoletur.
Compunctō em̄ cordis nostri dies fe-
stus ē dñs. cū i lacrimis p amore ei⁹
assidue mens mouet. hxc gre. Sed et
hoc notandū q̄ lacrimae deuotōis non
querūt remissionē peccatoz. sed poti-
us bñplacitū ⁊ grām dei patris. Unde
differentia est inter lacrimas deuotō-
nis atq̄ lacrimas pñie ⁊ confessionis.
Longe tñ amplius pcellūt lacrimae q̄
pcedūt ex affectu supne cōpassionis.
De hoc bea. ber sic dī. In lacrimis de-
uotōis nō indulgētia peccatoz s̄ be-
neplacitū querit dei patris. cū descen-
dit in nos spūs adoptōis filioz testi-
moniū phibens spūi nō q̄ filij dei su-
mus ⁊ mellisūā de celo mereamur vo-
cē audire. Quia vere deus pater in no-
bis p̄placet sibi nec p̄p̄distat inter la-
crimas deuotōis ⁊ lacrimas pñie et
p̄fessionis. Verūtñ longe amplius v-
trifq̄ pcellūt. Aliē quidē lacrimae qui-
bus infundit sapor vini. illas dō lacri-
mas in vinū mutare dixerit. que frater
ne p̄passionis affectu in seruoze p̄deūt.
caritatis. p qua etiā ad horaz tuip̄si⁹
imemor esse sobria quadā ebrietate;

teris. hxc ber. Tesse nāq̄ beato Gre.
Qui p peccatis alienis interueniūt et
ppūgunt. sua añ dei oculos tergūt. q̄
ip̄a caritate se iustificat. qua p alie-
nis iniquitatibz se in lacrimis mac-
tant. nec duz d̄ esse p alienis peccatis
lacrimas sūdere. q̄ cristus nostra por-
tauit in cruce. hxc gre. Acceptor est g
orō corā deo quā nō necessitas sed ca-
ritas fraternitatis transmittit. Cū cri-
so. sup matth. de hoc sic dī. p se neces-
sitas orare cogit. p alijs autē caritas
fraternitatis hortat. Dulcior autē est
añ deū orō nō quā necessitas trāsmi-
rit. sed caritas fraternitatis p̄mendat.
Hec cris. S Sūt etiā. iij. genera
ppunctōis quibz aña iustitiam mē-
afficitur. De quibz beatus gre. xxiij.
moralū sic ait. Quatuor quippe sunt
qualitates quibz iustiviri aña in cō-
punctōe vehementer afficit. cū aut ma-
loz suoz reminiscit p̄siderans vbi fuit
aut iudicioz dei sententiā metuens ⁊
secū querens cogitat vbi erit aut cum
malavite p̄fētis solerter intendens
merēs p̄siderat vbi est. aut cū bona su-
perne patrie p̄templat que q̄ necdū
adipiscit. lugens conspiciat vbi non ē
Malozum suoz Paulus meminerat
⁊ ex eis se in quibus fuerat affligebat
cum diceret. non sum dignus vocari
ap̄lus q̄ persecutus sum ecclesiā dei.
Rursum diuinū iudiciū pensans i fu-
turo mala esse metuebat dicēs. Casti-
go corpus meū ⁊ in seruitutē redigo.
Rursum mala pñtis vite pensans ait
Dū sumus i copore pegrināia dñs
Et video aliā lege in membris meis
repugnantē legi mentis mee. Et rur-
sus bona eterne vite p̄siderabat dicēs
Videmus nunc p speculū i enigmate
runc aut facie ad faciē. Tunc cogno-
sco ex pte. tūc aut agnosca sicut ⁊ cog-
nitus sum. hxc gre. Et notandū q̄ per

hec duovicz p feruidā deuotionez ⁊ p
amorosā punctionē sentiē ⁊ agno
scitur deus aduenisse et principaliter
adesse in corde ⁊ anīa vniuscuiusq; de
uoti hōis dilectum dñm suum adue
nisse senserat. cū deuotione feruida es
set pstiturus bea. Augu. cu3 sic diceret
Quid est illud dulce qđ in recordatōe
dei mei me tangere solet ⁊ tam suauit̃
afficere. vt iam totus quodā mō a me
metipso alienari video ⁊ nescio quo
absirabi incipiā subito innouo ⁊ to
tus imuto ⁊ bene mihi esse incipit vlt
tra qđ dicere sufficiā. exhilarat psciē
cia in obliuionem. venit omnis p̃terit
toꝝ dolor miseriam. exultat animus. cla
rescit intellectus. cor illuminat. dehi
deria iocundatur. iam iamq; alibi ne
scio vbi me esse video ⁊ quasi amplex
ibus amoris intus teneo ⁊ nescio qđ
illud sit ⁊ tñ illa retinere semper ⁊ nū
qđ p̃dere toto misu laboro. lucrat qđā
modo delectabiliter animus. ne rece
dat ab eo qđ semp amplexi desiderat
quasi in illo desiderio oīm finem in
uenerit summe ⁊ ineffabiliter exultat
nihil amplius querēs. nihil vltra ap
petens. semper sic esse volens. Nun
quid ille est dilectus. vere ille est dile
ctus meus. qui vifitare me venit. s; ve
nit inuisibilis. venit occultus. venit
vt tangat me. non vt videat a me venit
non vt totū se infundat. sed vt gustan
dum se p̃beat. non vt impleat desideriu3
sed vt trahat affectū. hec Augu. qđ etiā
amorosa p̃unctō sit signū aduentus
dñi in animā. De hoc beatus ber. i tra
ctatu de scala claustrali. sic ait. Osten
de qñ hec facies. qñ experiem. ⁊ quod
signū aduentus tui. nunquid h? p̃sola
tionis ⁊ leticie nuncij ⁊ testes sunt sus
piria ⁊ lacrimae. Et si ita est noua est
ista significatio ⁊ inusitata. que em̃ est
p̃uenciop̃solationis ad suspiria ⁊ leti

cie ad lacrimas si tñ iste sint lacrimae ⁊
non potius toris interioris de super in
fusi superfluens habundat ad interio
ris hōis indicij ⁊ exterioris hominis
expurgamentū. Vñ sicut in baptismo
p̃uoloz p̃ exterioris hōis ablutionem
figurat ⁊ significat interioris aīe abso
lutio ita ecōsso ex interiore ablutōe ex
terior p̃cedit purgatio. Felices la
crime p̃ q̃s interiores macule purgāt p̃
quas peccatoꝝ incendia extinguūt. be
ati qui sic lugeris q; ridebitis. **T**
In his lacrimis agnosce anīa sponsū
tuū amplectere desideratū. nūc torren
te voluptatis te inebria. sūge ab vbere
p̃solationis lac ⁊ mel. hec sunt em̃ mun
da munuscula ⁊ solatia. que tibi cōrup
lit sponsus scz gemitus ⁊ lacrimae ⁊ at
tulit tibi potū in his lacrimis in men
sura. hec lacrimae sūt panes tibi die ac
nocte. panes itaq; p̃firmantes cor hō
minis ⁊ dulciores sup mel ⁊ fauū. **D**
ñe Ihesu si abdo dices sunt iste lacrie
que ex memoria tua ⁊ desiderio tui ex
citantur qđ dulce erit gaudium qđ ex
manifesta tuavisione capiet. si adeo ē
dulce flere de te qđ dulce erit gaudere.
hec Bern **U** Duo aut̃ hec vicz fer
uida deuotō ⁊ amorosa p̃unctio max
ime p̃rinent ad arrā desponsatiōis. qđ
geritur inter cristū ⁊ anīam. nā ille qđ
futuro se nobis ad videndū ⁊ p̃petuo
ad possidendū dabit. nūc i p̃nti vita a
liqñ vt qđ dulcis sit agnoscamus se no
bis in gaudiū p̃ebet. vt eo feruētius
ip̃m in hac peregrinatōe diligamus
⁊ ad eū puenire ac ip̃z eternaliter pos
sidere p̃cupiscamus. Consideranduz
etiā qđ sunt multa deuotōnū vel p̃punc
tionū genera. possunt tñ in. vñ. distig
ni differentias. iuxta singuloꝝ affecti
onum varietates. aut em̃ surgit deuot
io ex timore. aut ex dolore. aut ex desi
derio. aut ex p̃passione. aut ex amore.
S .iij.

aut ex gaudio. aut ex admiratōis stu-
pore. Ex timore. ut cū q̄s p̄pūgīf t̄io
re futuri supplicij. vel cū timet derelin-
qui p̄pter demeritū peccatorū suorū di-
cens deo. *Ne remiscaris dñe pecca-
ta mea neq̄ vindictam sumas de pec-
catis.* Sc̄do ex dolore cuz quis dolet
se offendisse ⁊ ḡfam eius amississe. vel
cū dolet se tam paz p̄fecisse ⁊ tam pui-
meriti esse se apud deū. ⁊ in tantis dei
oculis displicere. Tercio ex desiderio
cū spirat ⁊ anxelat ad gratiā virtutum
ampliorē ⁊ ad familiaritatē diuine fir-
mitatis. vel ad xp̄i p̄ncipiam in celos
ad talia sancta desideria adimplenda
Quarto ex cōpassione ut cristo passo
pie p̄parimur ⁊ gladius ille aniaz deo
fidelē trāsuertat ⁊ vulnerat. qui mā-
rie matris eius aniam p̄transiuit. aut
cū p̄rimoz incōmodis aut aniaz picu-
lis p̄parit. ⁊ zelus domus dei ⁊ iniu-
rie deo illate p̄medunt eā. nec sinūt eā
dormire somno dissimulatōis. quino
ratur ad singulorū scandala ⁊ torquea-
tur ad singulorū calamitates. Quinto
ex amore diuino cū recolit q̄ benigne
secum egerit. ⁊ quanta sibi beneficia i-
digno ⁊ imerito p̄tulerit. v̄l cū pensat
generalia b̄nficia omni humano gene-
ri ip̄esa p̄carnatōis ⁊ passiōis b̄nfici-
cia et sac̄i altaris ⁊ spūs sancti sacros
sac̄ta carismata. Sexto ex gaudio su-
git deuotio cum homo exultat in dño
memor beneficiorū eius vel cum in spe
gratie eius p̄fidit se esse d̄ numero sal-
uandorū vel gratulaf saluti ⁊ p̄fectui p̄-
rimoz. vel cū exultatōe spūs p̄gauder
glorie beatorū. Septimo ex admiratō-
nis stupore cū illuminato it̄lectu ful-
gore sapientie stupet magnitudinē po-
tentie dei. p̄funditatem sapientie. et
suauitatē benignitatis eius vel diffre-
tionē iudiciorū. ⁊ quicquid de natu-
ra diuinitatis ei⁹ ⁊ gloria maiestatis

eius menti occurrerit. Ex tali inq̄ cō-
sideratione obstupescit animus ⁊ pio
quodā affectu erga eū accendit ⁊ affi-
citur. *A* Sed ⁊ hoc notandum q̄
plerūq̄ hoīes deuoti etiā duz magis
conant habere deuotōis gratiā min⁹
habeant. ⁊ cū vehementius instant ari-
diores ⁊ duriores corde fiunt. Et m̄b-
ri ex hoc grauiter p̄ristant inter p̄tan-
tes ⁊ asserentes q̄ forte idigni sint vi-
sitatōe diuina. Sed cū h̄mōi incertū
est v̄t sine digni amore diuini odio pos-
sumus tñ fm̄ p̄iecturas aliquas colligere
ratōes cur deus subtrahit bonis
gratiā deuotōis cū eā libenter haberēt
⁊ instancius querunt ⁊ possunt super
hoc quinq̄ assignari rōes. P̄ria ē hu-
miliatio. q̄ magis humiliat homo cū
nō habet tunc deuotōis gratiā q̄n eaz
diligenter querit ⁊ eam desiderat ha-
bere. v̄t puta in diebus solemmibus vel
q̄n vult cōicare. naz tali tpe in seipso
confunditur p̄pter carentiā gratie diui-
ne ⁊ ideo humiliat. Sc̄da rō est purga-
tio peccati. q̄ forte per aliq̄ exercitia
minus purgatus est homo vel aliq̄ ha-
bet v̄licta. que nō recolitur dignus ac-
cedat ad eucharistiā ⁊ amplius purge-
tur a peccato in hoc punitur i quo ma-
gis dolet q̄ quilibet deuotus maxime
dolet de subtractōe gratie ⁊ iō quanto
dolor est grauior tanto purgatio est ef-
ficacior ⁊ maxime q̄ forte alio tempo-
re min⁹ studiose q̄fuit deuotōis gra-
ciā vel oblatā negligencius ēcepit nec
dignas p̄ ea gratiaz actōes retulit. pu-
nit mō in quo peccauit. ut tūc illa care-
at gratia cū desiderat quā añ neglexit
cū h̄e poterat ⁊ cauti⁹ d̄ cetero i hac
pte fiat. Tercia rō est vt ex priuatione
gratie fiat eruditio magna hoīm. q̄ a
deo fit ip̄a ḡta nō ab hoīe ⁊ nō p̄t eam
hō p̄uolūtate arbitrij sui h̄e sed a deo
qui dat ex se ⁊ q̄n vult infundit ⁊ quā

do vult subtrahit put sibi placet et put
accipienti videtur puenire. Ergo ex gra
tia sua dat affectum deuotionis non pro me
rito hominis quod si semper daret cum queris
et non daret nisi quereretur. putaretur
ideo dare tamen quantum merita require
rent. et non secundum libertatem. ideo quicquid stu
diose querentibus negat ex iustitia et non
querentibus quicquid dat ex gratia ut ad se
trahat. Quarta ratio negat deuotionis
est. cum quicquid vehementius et studiosius
queris. quod querenda est. quod quicquid ex im
peruoso cordis conatu libertas mentis
obstruitur. dum quasi per violentiam et ex
torzione accelerat affectum deuotionis ex
mere. et si non iuxta desiderium cordis
statim potest elicere gratiam quesitam con
tristatur. et amplius ex hoc induratur
quo imperuosius se cupit ad deuotionem
cogere minus perficit et amplius arescit
sic qui borros in torculari et oliuas in
pilo subito et nimis vehementer compri
mit. liquor magis turbidus et insipidus
fluit quam si paulatim et moderatius con
pressisset. quo enim liberior eo pinguior
deuotionis affectus. Ideo alio tempore sepi
us deuotionis. quod tunc spiritus sue libertati
relictus sponte se eleuat in sublime. vi
olenta namque acceleratio puocat spiritum
sicut in corpore morosa respiratio cor
dis refrigeratio est. Quinta ratio esse po
test meritum maioris gratie et glorie. dum
desiderium non adimpletum affligendo pur
gat aniam per patientiam desolationis quod
humilis sustinentia meroris quasi li
ma reddit animam clarior. et magis su
sceptibile splendoris diuini et ampli
oris gratie et glorie capacem. lux enim vul
tus dei et fulgor claritatis effusus omnibus e
qualibus superfulget. Qui a vicio obscu
rate liberior est et purior. magis capax
est luminis et illuminatiois desuper in
fluentis. sicut vitrum clarum vel metallum bene
limatum et politum radios luminis ampli

us recipit et splendidius. quod ergo afflic
tio lima est anime. que rubiginem vicio
abrudit ut deterlo peccato quod sua ob
scuritate radios diuini fulgoris velut
obex ab anima excluderet. lucem gratie re
cuperat. Purgat enim deus aliquam deuot
ionem corda per subtractio gratie et illius
desolationis. cuius carentia maxima est
eis afflictio. ut sic purgati aptiores fi
ant habundancioris gratie recipiendi
in presentia et glorie in futuro. si tamen afflictio
hanc quam patitur homo propter deuot
ionis defectum spiritualis. per culpe meritum
et negligentiam propria non retrahit.

Filius

Habita informatio de virtute ora
tionis et quibusdam alijs. que viam
dant ad actum contemplationis. nunc de
ipsa contemplatione cupio edoceri.

Capitulum VI Pater B

De vita contemplatiua

platiua super qua informari de
sideras. primo hoc scire debes quod du
plex est vita actiua scilicet et contemplatiua
De qua duplici vita. Beda in quadam
omel. sic dicit Actiua vita est studiosum
christi famulum insistere iustis laboribus
et prius quidem seipsum ab hoc seculo in
maculatum custodire mentem manum lig
uam ac cetera corporis membra. ab omni
inquinamento culpe rempamētis con
tinere. ac diuinis perpetuo subiugare ser
uicij. Deinde primis in necessitatibus
succurrere esurienti cibum. potum sicien
ti. algenti vestitum ministrando. ac cete
ris se mancipando fraterne dilectio
nis obsequijs. Contemplatiua autem vita
est cum longo quis bone actionis exercitio
edoctus diuine orationis dulcedine instru
ctus crebra lacrimarum punctio affue
factus. cunctis mundi negotijs vacan
te et in sola dilectione mentis oculum intē
dere didicerit. gaudiumque eterne beati
tudinis.

tudinis quod in futuro suscepturus vita
etiam in presenti cepit ardentem desiderans
de gustare. et aliqui etiam quod mor-
talibus probas est in excessu mentis sub
limiter elevari hinc beda. Ysidorus etiam
am de hac duplici vita sic ait. Actiua est
que in operibus iustitie et primi utilita-
te reuertitur. Contemplatiua est. que vacans
ab omni negotio in sola dilectione
dei figitur. vna in operatione bone pueri-
ficationis. Altera in contemplatiua immutabi-
lis veritatis. Actiua vita mundanis
rebus bene vivit. Contemplatiua vero mun-
do renuncians soli deo vivere delectatur.
Hec ysidorus. Ubi considerandum quod ad
vitam contemplatiuam desiderat perdescen-
dere oportet quod prius in vita actiua ex-
erceat. quia merito ad fructum contemplati-
onis suscitatur. qui in actiua vita utilis
inuenitur. De quo idem ysidorus sic ait.
Actiua vita innocentia est bonorum operum
Contemplatiua speculatio superiorum
illa enim communis multorum. ista vero paucorum
Actiua vita rebus mundanis bene vivit
Contemplatiua vero mundo renun-
cians soli deo vivere delectatur. Qui prius
in actiua vita proficit ad contemplationem
bene perdescendit. Merito enim in ista su-
scitatur. qui in illa utilis inuenitur. In ista
enim prius per exercitium boni operis contra
exhaustiunda sunt vitia. ut illa iam pura
mentis acie ad contemplandum deum quis
pertransseat. Et licet puerius statim
ad perfectionem aliam ad contemplationem con-
scendere cupiat. tamen ratione cogitur ut prius
in actiue vite operatione deversetur. Hec ysi-
dorus. Et notandum putat dicit
beatus gre. quod sine contemplatiua vita pos-
sunt intrare homines ad celestem patriam. que
bona que possunt operari non negligunt
sine actiua autem vita intrare non possunt
si negligunt operari bona que possunt.
Et tamen contemplatiua vita maior est meri-
to quam actiua. quia actiua in vniuersis presentis tem-

poris laborat. Contemplatiua vero sa-
pore intimo iam ventura requiem degu-
stat. quod contemplatiua vita maior sit
merito quam actiua sacris euangelij ver-
bis ostenditur. in quo mulieres diuerse
egisse memorantur. Maria quippe
beate redemptoris nostri audiens ad pedes
illius sedebat. Martha autem corpora-
libus ministerijs insistebat. Cum contra
marie oculum martha perquereret audiuit
Martha martha sollicita es et turba-
ris erga pluma. Quid enim per mariam
quereretur deum refidens audiebat nisi con-
templatiua vita exprimitur. Quid per
martham exterioribus obsequijs occupa-
ta. nisi actiua designatur vita. Sed mar-
thae cura non reprehenditur. Mariam vero
laudatur. quia magna sunt actiue vite
merita. sed contemplatiue potiora. Unde
nec auferri vniuersis marie potest. quia ac-
tiue vite opera cum corpore transseunt. Contem-
platiue vero vite gaudia melius ex fi-
ne pualescunt. Quod bene et breuiter eze-
chiel propheta exprimit cum volentia a talia
contemplatus ait. Similitudo manus hominis
sub pennis operatur. Quid enim
per pennas a talium nisi contemplationes pos-
sumus sentire sanctorum. quibus ad sum-
ma transvolant et terrena deserentes
se in celestibus librant. quid per manus
nisi operationes accipimus. Quia cum in
primorum amore se dilatant. bona que
preualent etiam corporaliter administrant
Sed manus eorum sub pennis eorum sunt.
quia actiois sue opera virtute contemplationis
vincunt. Hec gre. Sed et hoc no-
tandum quod non omnibus vita actiua nec
etiam contemplatiua eque expedit quo-
modo multi ita quietas mentes habent.
qui si laboribus et occupationibus extero-
ribus implicantur in suis actionibus sue
combant. Sic e converso multi sunt ita
liquet ut si eos vacare contingeret graui-
us laborant. Ergo quietis cordibus vi-

ta p̄templatiua expedit inquietis ho-
mentibus p̄uenit vita actiua. De hoc
d̄r beatus gre. in li. vi. mora. valde in-
ter se diuerse sunt p̄p̄erfioes aīoꝝ. nō
nulli nanq̄ ita ociose mentis sunt. vt
si eos labor occupatōis excipiat. in ip-
sa opis inchoatōe succumbāt. Et sunt
nōnulli ita inquiete mentis. vt si oc-
cupatōis laboris nō habuerunt. grau-
ius laborant q̄ t̄to deteriores cordis
tumultus tolerant. q̄to eis licentius
ad cogitatōes vacat. Vñ necesse ē vt
nec quiesca mens ad exercitationem se
imoderati opis nec dilaret nec inqui-
eta ad studiū p̄templatōis angustet. se-
pe em̄ qui p̄templari deū quiete pote-
rant occupatōibz ip̄ressi ceciderūt. et
sepe qui occupati bene hūanis v̄sibus
viuerent. gladio sue quietis errincri
sunt. hec gregorius. Filius

Quere etiā velle quid est quod im-
pedir vitam p̄templatiuam.

Capitulum VII Pater E
Que hoc scire de-
bes. q̄ vitam p̄templatiuam
maxime impedit vita ociosa. qui em̄
vt ait quidā ad apicem diuine p̄tem-
placōis aspicit necesse est vt se ab om-
nibz peccatis et vicis debeat elongare.
oīa terrena sub pedibz p̄culcare. boīs
opibz se exercitare. affectū suū sāctis
desideriis inflāmare. crebris suspiriis
euagatōis mentis ad deū reuocare. et
ad hanc gratiā p̄templatōis sp̄aspira-
re. et visitationē sancti sp̄s vehementer
desiderare. et in his oībz quousq̄
accipiat cōtenciose laborare. hec ille.
Vñ hō deuotus p̄templatōi insistens
sola celestia meditatur. sepa a terres-
tis. a turba carnaliū cogitationū elō-
gatur. dulces carnis refugit affectus.
vagos sensus in motis restringit. in do-

mino delectat angelica dulcedie frui-
tur. Et ergo q̄diu sapore scelerū p̄mi-
tur. illā inestimabilē iocunditatē cele-
stiū nec desiderare nec gustare poterit
in eternū. Oportet nāq̄ p̄m dictū cas-
siāi oēs sensus velari. carnē macerari
p̄sciam turbari aīā q̄ aīa celestia vale-
at meditari. ac dei dulcedie oblectari
nec solū ab illicitis v̄z etiā a necessa-
riis nōnūq̄ cura carnis est postponen-
da vt humanus affectus eo liberius ce-
lestia possit p̄templari. Nā pur d̄r beatus
Richard. de sancto victo. nūq̄ huma-
nus affectus ad eternitatis desiderii
p̄fecte inflāmat. nūq̄ hūanū intellectū
ad eternoꝝ p̄templationē plene acui-
tur. nisi carnis cura in rebo etiā licitis
multūq̄ necessariis frequenter fortit̄
q̄ repellat. hec richard. ¶ Beatus
etiā bern. quedā enumerat que mūdi-
ciā cordis efficere solent. ita dicens.
Ad v̄z lumen p̄templandum que ocu-
los mentis emundant. vt ad lumē ve-
rū subleuari possint. sunt hec secl̄aris
vite abscōsio. carnal afflicto. cordis
p̄ritio. frequens pura delicti p̄fessio
lauachrū fletus. et cū foris amissa fue-
rit omnis imūdicia. sursum eos attollūt
meditatio admirabilis dei. et caste ve-
ritatis inspectio. orō munda et valida
iubilis laudis. et desiderii ardens in
deū. hec bern. Dicit etiā hugo sup. iij.
ca. angelice Hierarch. Oportet inquit
q̄ mens que deum vult p̄templari pri-
mum purgetur. postea illuminetur. et
deinde perficiatur. quia nisi precede-
ret purgatio nō sequeretur illumina-
tio. Et nisi esset illuminatio non veni-
ret consummatio siue perfectio et tales
magis appropinquāt diuinitati. et q̄n-
to magis appropinquant t̄to verius
cōtemplantur. hec hugo. ¶ Et
notandum q̄ ad actum contemplatō-
nis multū valet iocūditas it̄ne deuo

tōs sed illā frequenter ipedit leticia
siue solatiois tpalis delectatō. Vñ dī
beatus Iero. subtrahit tibi solatio
diuina si solatione tpanea gaudes.
Dicit etiā de hoc fulgen. Dulcedinē
iocunditatis interne sola reprimat dī
cedo voluptatis illicite et imunde. naz
vñ dī Orosius fuisse ei dulcis dei cōso
lacio denegatur. qui in hūano solum
modo solatio delectat. hec Orosius.
Sed valde diligenda et querenda ē de
uocio cordis. qz nūq̄ pōt homo bona
tpalia premere nisi interiora bona p
gustū spūalem meruerit sentire. Et de
hoc dicit rich. de sanc. vic. Nō potest
ad pfectam exteriorū bonorū fastidium
peringere. qui interiorū bonorū dulcedi
nem nōdū meruit gustādo sentire. pu
to q̄ ppheta nisi prius gustasset q̄ sua
uis est dñs et q̄ magna multitudo dī
cedis eius. Puto nisi hoc expimētū
didicisset illud omnino ex sentētia di
cere nō posset. Rēnuat solari aīa mea
hec rich. Oportet ergo ut non solum a
grauioribz uerūetā a leuioribz pecca
tis abstineat. quisquis in hac pegrina
tōe spūali dulcedine inebriari deside
rat. Testat hoc idē rich. Nihil leuita
tis in se habeat. nil caducū. nil carnale
sapiat. et ad magnā maturitatis gra
uitatē animi cōponat. qui esurit et sitit
de petra melle saturari de torrente vo
luptatis in via bibere et inebriari. hec
richar. ¶ Et p̄siderandū s̄m dic
tū beati gre. q̄ inter delicias cordis et
corpis hoc distare solet. q̄ corporales
delicie cū nō habent graue in se deside
riū accendunt. Cū uero habite edunt
comedentē p̄tinus in fastidiū p facie
tatem uertunt. At contra spūales deli
cie cū nō habentur in fastidio sunt euz
vero habent in desiderio. Tātoq̄ a co
medente amplius esurit q̄to ab esuri
ente amplius p̄medit. in illis appeti

tus placz. experiētia displicz. In istis
aū uilis est appetitus experientia ma
gis placet. In illis appetitus famē pre
stat saturitas fastidiū generat In istis
appetitus saturitatem saturitas aures
appetitū parat. Augent em̄ spirituales
delicie desiderū in mente dū satiāt.
qz q̄to magis eorū sapor p̄cipit eo am
plius p̄gnoscur qd̄ auidius ametur.
Et idcirco nō habite delicie amari nō
possunt qz eorū sapor ignoratur. nūq̄
ei amare ualeat quod ignorat. P̄uide
nos p̄s. ammonet dicens. Gustate et
videte qm̄ suauis est dñs. hec greg. Et
sup eodē uerbo p̄s. p̄sequit quedam
glosa sic dicens. Gustate. quasi dicat
illud expimentum p̄bate qm̄ suauis
est dominus. Et loquitur ad modum
hōim dulcedinē uini potantiū qz p̄rio
modicū gustant. et exinde eius dulce
die p̄gnita alliciunt ad amplius degu
standum. Sic hōies deuoti primo p
cipientes aliquid de dulcedine. alli
ciunt ad amplius fenciendū. Sed aī
aduerrendū q̄ p̄bantes dulcedine vi
ni illud modicū qd̄ degustant sup lig
uam diu retinent. Sic fenciētes di
uinā dulcedine dñi eā q̄ diu possunt
retinere. qz hec dulcedo est qd̄ daz plu
diū beatitudinis future. nā talis p̄gusta
tio diuine dulcedinis auget sp̄ez beati
tudinis future. et talibz ex eo q̄ fenciūt
in se diuinā p̄ficiā sufficit eis p̄ omni
bono ymmo oīa alia bona eis desipi
unt nisi q̄tū necessitas exigit. hec glo.
¶ Quis uero dulcedinem diuinē gratie de
gustant hi frequenter in dño gaudent
quia eorū gaudium ipse deus est. De
hoc beatus Augusti. in libro confessi
onū sic ait. Abst̄ ut quocūq̄ gaudio
beatū me putet. Est em̄ qd̄ non datur i
p̄s. sed eis quibz gratis colunt quorū
gaudium ipse es et ipsa est beata vi
ta gaudere ad te de te propter te ipsa

ē et nō altera. Beata quippe vita ē gau-
diū de veritate. hoc est gaudiū de te qui
es veritas vera vita es deus meus. Tu
dulce lumen. verū bonū et securitas.
suavitas salus anīe mee. Querebā eī
sine offensione iocūdari et vbi hoc pos-
sem nō inveni preter te dñe. hxc augu.
Hoc est vñ gaudiū vñz in dño gaudere.
Ad qđ hortat aplūs dicens. Gau-
dere in dño. Letitia vero seculi putat
Beatus augu. quid est nisi īpunita ne-
quitia. Lurari. inebriari. p̄messati
omnibus vacare. vanitatibz intendere.
et p̄ his mīl in hac vita sustinere securi-
tas est. Putant em̄ securos se mali in-
delit̄is. cū nō corrigūt et ignorant qz
mīl infelici? felicitate peccantiū. Unde
fm̄ beatū bern. Ridere et gaudere cum
hoc seculo nō est hōis sensati. sed fre-
nerici. qz mundū cor nō cū hoc seculo
sed cū deo iocūdū est et letū. nā illud
solum vñz ē gaudiū qđ nō de creatura
sed de creatore qui omnes res p̄didit
p̄cipit et habet. De hoc idē beatus ber-
nar. sic ait Illud reuera verum est gau-
dium et solū qđ nō de creatura sed de
creatore p̄cipit qđ cum conceperis et
possederis nemo tollet a te. cui p̄para-
tū omnis aliunde iocūditas meroz est. et
oīs suauitas dolor et omne dulce ama-
rū et omne de corz fedū est. et omne ali-
qđ delectari possit molestū. hxc bern.
Bonū est gaudere in dño. qz ip̄e solus
est qui corz hōis faciare pōt et nō crea-
tura alia teste Hugone q̄ sic ait. Om-
nis iocūditas. omnis suauitas. oīs
opulētia. omnis creatura afficere corz
humanū possunt. faciare nō possunt.
hxc hugo. Et qz sine deo esse nō possu-
mus necesse est vt illi p̄ fidem et dilec-
tionē inhereamus. ac in ip̄o gaudea-
m. vt eū nobiscū sp̄ habere valeamus.
Nam putat dicit augu. Magna homi-
nis miseria est cū illo nō esse. sine quo

non potest esse. in quo em̄ est p̄chidus
bio sine illo non est. et tamen si ei? nō
meminit eumqz nō intelligit. nec di-
ligit cum illo non est. hxc Augustin?

Filius

Ecce etia affecto. que sunt illa.
que p̄parāt mentē hōis ad diui-
norum p̄templationē. Et super hoc a-
te pater cupio edoceri.

Capitulū VIII Pater 3

AD contempla

cionem diuinorū sex sunt p̄pa-
rancia. Primū est exercitatio in opibz
vite actiue. qz nō potest ad diuī cōtē-
plationē aliquis puenire nisi ī bonis
operibus prius se studuerit exercere.
Un̄ d̄r ysidorus. Nō p̄dest facere bonū
nisi correctū fuerit malū. nec po-
test quisqz ad p̄templationem profice-
re. nisi se studuerit prius in bonis acti-
bus exercere. hxc ysidorus. Et beatus
grego. vi. moralium. Prius mens ab
appetitu glorie tēporalis. atqz ab omī
carnalis p̄cupiscentie delectatiōe ter-
genda est. et tunc ad aciem p̄templaci-
onis erigenda. Qui igitur perfectōis
culmen apprehendere nituntur. cū con-
templationis arcem tenere desiderāt
prius se in campo opis p̄ exercitium
proben vt solcite sciant. si nulla iam
mala proximis irrogant. si irrogata a
proximis equanimiter portant. si obie-
ctis bonis tēpalibz neqz mēs leticia sol-
uit. si subtractis nō nimio merore sau-
ciatur et deinde perpendant. si cū ad
seip̄os introitus redeunt in eo qđ spi-
ritalia rimātur nequaqz secū rerū cor-
poraliūz umbras trahunt. vel fortasse
tractas manu discretionis abigunt. si
ī circūscriptū lūm̄ videre cupiētes cū
ctas circūscriptōis sue ymagines dep-
māt et p̄ eo qđ sup̄na p̄rigere appetūt.

cant quod sunt vir quippe perfectus pri
us arripe opa congregat et postmodum
carnis sensum contemplatione mortu
um huic mundo funditus occultat.
hxc gre. **R.** Secundum quod disponit
ad gratiam contemplationis est solitudo siue
vita solitaria que apta est ad speculan
dum siue contemplandum. Unde dicitur **1^a Sec. ij.**
ca. Duce eam in solitudinem et loquar
ad cor eius. **ps.** etiam videns non posse
vacari orationi in turba. id dicit **Elonga**
ui fugiens et mansi in solitudine. Ad
hanc vitam solitariam sequendam. **Bea**
tus bern. unaquaque deuotaz animaz hor
taf ita dicens. **O** sancta anima sola esto
ut soli creatori omnium seruias teipsam
que ex omnibus tibi elegisti publicum fu
ge fuge et ipsos domesticos. secede ab
amicis. an nescis reticendum te habe
re sponsum. qui nequaquam sua tibi indul
gere poterit presentibus ceteris.
hxc **Bern.** **O**portet igitur qui desiderat
vacare deo. ut turbas hominum fugiat. et
curas seu occupationes terrenas abis
ciat. ut eo liberius possit mente contempla
tioni insistere. Ad quod faciendum mouet
Anselmus cum sic ait. **E**ya nunc homi
cio fuge paululum occupationes tuas ab
sconde occupationes tuas. absconde de
te modicum a cogitationibus tuis. abice
nunc onerosas curas vaca aliquantulum
deo tuo et requiesce aliquantulum in eo. fu
ge occupationes operancium in homine exteri
ore. abice curas rationis. postpone dissen
siones voluntatis ut possis aliquantulum
vacare mente deo. vaca igitur ut videas
vide intellectum ut concupiscas affectum.
hxc **Ansel.** **I.** Tercium quod promouet
ad gratiam contemplationis est mentis humi
litas. Nam cordis humilitas libenter a
spiritu sancto inhabitatur et ideo per presentiam su
am merces hominum que visitat erigit ad di
uina contemplanda. Unde ipse dominus ait. **C**on
fiteor tibi domine patre. quia abscondisti hanc a

sapientibus et prudentibus et reuelasti ea
puulis. **Per** sapientes enim et prudentes
intelliguntur superbi. per puulos
vero humiles. quibus dominus per suam gratiam
reuelat ea que sunt spiritualia et ad actum pre
parationis principia. **De** hoc beatus bern.
sic dicit. **S**upbo oculo deus non videtur
sincero patet. Absconditur enim a sapi
entibus et prudentibus. et reuelatur pu
ulis. **M**agna fratres gratias et subli
mis virtus humilitatis que promeretur quod
non docetur. digna adipisci quod non va
let addisci digna a verbo et dicitur co
cipere. quod suis ipsa verbis non potest
explicare. hxc **Bern.** **E**tiam de hoc in li
bro **Job** sic dicitur. **N**on audebunt enim pre
parari omnes qui sibi videntur esse sapie
tes. **Q**uod exponens beatus gre. sic ait.
Contemplari dei sapientiam non possunt
qui sibi sapientes esse videntur quia tanto
ab eius luce elongati sunt. quanto apud
semetipsos humiles non sunt. quia dum in
eorum mentibus tumor elationis crescit. ac
iem contemplationis claudit. tunc se per cete
ris lucere estimant. inde se lumine
ritatis priuant. si ergo veraciter sapie
tes esse atque sapientiam contemplari appera
mus. stultos non humiliter agnoscamus
hxc gre. **Q**uartum quod reddit
hominemabilem ad actum contemplationis
est puritas seu mundicia cordis ut dicitur
Luce. xvi. **B**eati mundo corde quoniam ip
si deus videbunt. **O**portet namque ut cor
mundum habeat. qui in summum bonum
hoc est in deum mentis intuitum fige
re desiderat. **Q**uia finem quod dicit beatus
Augustinus. **S**ummum bonum non
nisi mentibus purgatissimis cernitur
mentis enim humane inualida acies in tam
excellenti luce non figitur. nisi per in
stiriaz fidei nutrita dgetur alio purge
tur. hxc **Augustinus.** **U**nde ut dicitur
fidus. non potest ad contemplan
dum deum mens esse libera que desiderat

huius mundi et cupiditatibus inhiat. nec enim alia inspicere poterit oculus. quæ pulvis claudit. hec ysidorus. Ubi notandum secundum quod habetur in libro de spiritu et anima. quod oculus anime est mens ab omni labe corporis pura. Veneris aspectus est ratio. intellectus visio. Tria hæc anime necessaria sunt. ut sanos oculos habeat cum a mortalium cupiditatibus est purgata atque immota. Aspicit cum in lumine dei oculos figit et videt cum in illa contemplatione respicit. quanta sint gaudia quanta leticia. quanta incunctitas. quanta serenitas. Serenitas facit illam securam. aspectus rectam visio beatam. Cum enim ab omni fece fuerit libera maculisque diluta. tunc indigenti quadam et incredibili fiduria pergit in deum id est in ipsam contemplationem veritatis hec in libro de spiritu et anima. Istos oculos interioris hominis sui id est anime. Beatus augustinus. mundari et illuminari a domino desiderabit. cum in libro soliloquiorum sic diceret. Quis est iste ignis. qui calefacit cor meum. nonne tu es domine. Ignis semper ardens et non extingueris accende me. Lux que splendet illi. nam me. Ut inquam arderem ex te ignis sancte quod dulciter ardes. quod secreta lucas quod indefinenter aduris. ut his qui non illuminantur ex te. Ut his qui non ardent ex te. ut caligantibus oculis qui te non possunt videre. Ut avertentibus oculos ut non videant veritatem. Et non avertentibus oculos ut non videant vanitatem. nequeunt enim oculi tenebris consue ti sumos veritatis radios intueri nec sciunt de lumine aliquid aut sentiunt. quorum est in tenebris habitatio. Lux beatissima que non nisi a purgatissimis oculis videri potest. Munda ergo oculos meos ut sanis te contempler oculis quæ non nisi sani intuerentur oculi. Aufer squamas caliginis antiquæ et radios il

luminationis tue splendor inaccessibilis super me cadat. ut te videre valeas irreuerberatis obtutibus. et in lumine tuo videam lumen. hec Augustinus. Quartum quod disponit hominem ad gratiam contemplationis est fervor caritatis. Unde dicit beatus Augustinus. Duo multum preparent ad contemplationem scilicet puritas et fervens caritas. Debet namque semetipsam diligenter discurre quantum amat quisque ad contemplationis studium festinat. ac pervenire desiderat semetipsum prius subtiliter interroget quantum amet. Quod china quippe mentis est vis amoris. que hanc dum amando trahit in alta sustollit. prius ergo discutiat si summa inquirens diligit. si diligens timet. si novit incognita. aut amando comprehendere. aut non comprehensa timere venerari. in contemplatione enim mentem si amor non excitat torpor sui obscurat. hec gregorius. Quanto autem propinquius est amans amato. tanto verius subtilius et perfectius sibi revelatur amatum. Unde hugo in libro. vi. angelice Hierarchie de hoc sic dicit. constat quod qui ardentius diligunt profundius perspiciunt et subtilius discernunt. Et qui evicino magis respiciunt proculdubio. evidencius cognoscunt. Ergo rectissime quod eterna magis amant. tanto perfectius cognoscunt. hec hugo. Et notandum secundum eundem hugonem quod per studium divine dilectionis aperit via cordi nostro usque ad contemplandum lumen divinitatis ut illuc quasi de fonte vite aqua spiritualium donorum descendant per radium contemplationis ad irrigandum et splendendum sinum mentis nostre. Hec hugo. Sextum quod valet ad virtutes contemplationis est mentis stabilitas. quia mens distracta per terrenas cupiditates seu occupationes non est habilis ad spiritualium rerum contemplationem. Nam cum per diversas concupiscen

ciā rapitur. per multas etiā spēa se
meripā abduca dissipat. De hoc bea.
gre. xxi. mo. sic ait. Cum mens to po
re frigescit. intrinsecus amore dāna
bili mollescit. virtus foris. seq seip
sam p̄siderare nō valet. qz cogitare se
minime studet. cogitare vero se nō po
test qz tota apd semetipāz nō ē. Totā
hō apd semetipāz esse nō sufficit per
quorū p̄cupiscenciā rapit̄ p̄ tota seip
sa spēa dissipat. et sparsa in infimis
iacet que collecta ad sūma p̄surgeret.
si vellet. vñ iustorū mens qz p̄ custodia
discipline a cunctorū visibilium fluxu
appetitū cōstringitur collecta apud se
metipāz mens intrinsecus integrat̄ q
lis deo esse debeat plene se p̄spicit. qā
nil suūz exterius dereliquit. et q̄to ab
exterioribz exterius abstracta p̄pesci
tur. tanto aucta in int̄mis inflamma
tur. hēc gre. **P**ortet ergo ut mens di
stractōe rez mutabiliū se excutiat. et i
fima hēc deserens paulatim se in vnūz
colligat. ut tandē aliqñ in diuine cō
templatōis lumine intuitū figere va
leat. De hoc habet̄ sic in libro de sp̄i
tu et anīa. Deus est in sūmo. mundus
est in ymo. ille in eodē statu eremita
tis sue semp̄ p̄sistit. iste cursum muta
bilitatis sue semp̄ instabilis fluit. hu
manus animus quasi i quodā medio
collocatus. p̄ditōis sue excellentia et
huic mutabilitati sue que deozsuz est
sup̄eminet. et ad illā que est apud deū
verā imutabilitatē necdū p̄gigit. Si
vero his que deozsuz transeunt se per
cupiditatē imersit. statim p̄ infinitas di
stractōes rapit̄. et semetipō qdā mo
do diuisus dissipatur. Si aut̄ ab hac
infinita distractiōe que deozsum est se
erexerit et hēc infinita deserēs. atqz pau
latim in vnū colligens. secū esse dedice
rit. tanto amplius in vnū colligēt. q̄
tomagis cogitatione et desiderio sur

suz eleuabit̄. donec tandē omnino im
mutabilis sit. et ad illā verā et vnicā
que est apud deū imutabilitatez pue
riat vbi p̄petuo sine omni mutabilita
tis vicissitudine requiescat. Ab hui
modi ergo mundi distractōibz cor no
strum colligamus et ad interna gau
dia reuocemus et si cor nostrum semp
rerinere nō possumus saltem ab illicitis
et vanis cogitationibus restringa
mus ut aliquando in diuine p̄templa
tionis lumine frigere valeamus. hēc ē
em̄ requies cordis nostri. cū i dei amo
re p̄ desiderium figitur. hēc est vita cor
dis nostri cū deū suūz p̄templat̄ et i ip
sa sua contemplatione suauiter refici
tur. et dulce est illi semper ad desiderā
dum amandū et laudandū est semper
suauē. Nihil em̄ ad beatā vitāz p̄stā
ciū esse videtur. q̄ velut clausis car
nalibus sensibus extra carnē mundū
q̄ affectū quempiā intra semetip̄suz
conuerri alienūqz affectū a mortalibz
cupiditatibz sibi soli et deo loqui. hēc
in libro de sp̄u et anīa. Rich. etiam de
sanct. victo. sic ait. Quādiu amor ad
multa spargitur et ad yma deriuat̄. nū
q̄ ad plenā pacē cor perducitur. nūqz
ad vere serenitatis tranquillitatē fere
natur. **A**nima infelix et misera. vsqz
quo sollicita es. et turbaris erga pluri
ma. porro cū vnū sit necessariū tan
dem aliqñ fige desiderū ad vnū. di
lige vnū. hēc Rich. **P** Sunt et
alia qdā q̄ p̄mouēt ad p̄templationē
diuinorū quorūz primūz est p̄sideratio
creaturarū quas deus p̄didit. **N**ā cum
anima p̄ oculos cordis respiciens cre
aturarū pulchritudinē et ex tali intuitu
itelligit deū. q̄ illā creauit opa et mira
tur. laudatqz eū. qui cūcta plasmauit.
Ad hūmōi animā vita ingreditur p̄ se
nestras oculoꝝ. hoc attestatur Orige
nes super cantica dicens. Cum anīa

inueniens mundi ornamentū et pulchritudine creaturaz. conditorum omnium intelligit deū. et opa eius miratur. laudatque opum creatorē. Ad hanc animā vira ingreditur per fenestras oculorum hęc Origenes. De hoc etiā beatus bernardus. lup. can. sic ait. Quid hęc tāta formatū varietas. et numerositas specierum in rebus conditis sunt. nisi quidā radiū diuinitatis demonstrantes quidē quod vere est a quo sunt. nō quid sit diffinitio mentes itaque de ipso vides sed nō ipsum vñ hoc genus videndi cōe est i. prompto vt iuxta apostolū. Omnes videntes ratione inuisibilia dei per ea que facta sūt intellecta possint conspiciere. hęc Bern. Et norandū put. Hugo de sanc. vict. dicit. quod tria sunt inuisibilia dei videlicet. potentia. sapientia. benignitas. Potentiā manifestat rex imensitas. Sapientia decor. Benignitas utilitas. Imensitas creaturaz constat in multitudine et magnitudine. decor creaturaz est in situ moru specie et qualitate. Utilitas creaturaz constat in grato apto modo et necessario. Vñ mundus iste sensibilis quasi quidā liber est scriptus digito hoc est virtute diuina creatus. et singule creature quasi figure. Vñ duo sunt genera contemplationis vnus quod primū est et incipientius in creaturam consideratione. Aliud quod vltimum et perfectior est. in consideratione et contemplatione consistit creatoris. Spēs enim rex visibilium quasi vene quedā tñmōdo sunt. per quas inuisibilis pulchritudo se manifestās ad nos vsque emanat. et iō cū ita sensum nostrū atque affectū naturaliter puocant nō quidē desiderium replēt. sed ad inquirendū conditoris spēm et eius pulchritudinē percipiscendam irritant. hęc Hugo. Sciendū etiā am vt dicit ysidorus in libro de summo bono. quod sicut ars laudē torquet in artifi-

cem. ita rex creator per creaturam suā laudatur. et quāto sit excellencior ex ipsa operis conditōe monstratur. ex pulchritudine circūscripte creature pulchritudine suā que circūscribi nequit facit deus intelligi. vt ipis vestigijs reuertatur homo ad deū. quibus auersus est vt quod per amorē pulchritudis creature a creatoris forma se abstulit. rursus per creature decorē ad creatoris pulchritudinē reuertatur. quibusdam gradibus intelligencie. Per creaturā em. per greditur homo ad intelligendū deum creatorē id est ab insensibilibus surgēs ad sensibilia ad rationalia a sensibilibus cōsurgens. a rationalibus surgens ad creatorem. Intelligibilia per se collaudāt deū. Irrationalia nō per se et visibilia sed per nos dū ea considerantes deū laudamus. Et dicuntur laudare ipsa quod eandem laudē eorum prurrit causa. hęc ysidorus. R. Itē scdm quod promouet ad diuinorum contemplationē est suūpius cognitio. Vñ dicit beatus bernardus. Quantū in cognitione mei proficio tantū ad cognitionē dei accedo. Sed fm interiorē hominem tria in mente mea inuenio per que deus recolo conspicio et percipisco. Sunt autē tria hęc. memoria intelligentia et voluntas siue amor. per memoriā reminisco per intellectum intueor. per voluntatē amplector. Per memoriā patri similes sumus. per intellectus filio. spūi sancto nihil in nobis tā simile est quod voluntas siue amor. hęc Bern. Si igitur ex consideratione creaturaz irrationalium ipse deus intelligi seu cognosci possit. quāto magis homo per suūpius cognitōis qui ad ymaginē dei creatus est poterit peruenire ad cognitionē dei. Ipse namque homo per dicit glo. in libro de diuinis nominibus nō solus ex consilio sancte trinitatis a conditore conditus est. sed etiam ad ymaginē et similitudinem suam creator omnium

enm creauit. qđ nulli alteri ex creaturis donauit. que ymago diligencius interioris hois nobilitate pſideranda eſt: nā ſicut deus vnus ſemp ubiq totu eſt. ita anima in ſuo corpore. Et ſic nec creſcentibz creaturis deus creſcit nec decreſcentibz creaturis decreſcit. ſic anima nec minutis membz ſminuitur nec ad auctis auget. *hxc gloſa.* **S** Unde ymago dei pſiſtit in ania quanta ad pſprietates naturales ſc3 memoriam intelligenciā & voluntatē. Similitudo aut in gratuitis eſt. Et ideo ſimilitudo eſt quedā pfectō ymaginis. qā gratia pſicit naturam. q aut ania ſit creatura ad ymaginē & ſimilitudinē ſancte trinitatis. Beatus bernardus ita dī. Beata eſt illa & ſempiterna trinitas pater & filius & ſpū ſanctus vnus deus ſc3 ſūma potentia. ſūma ſapientia. ſumma benignitas creauit quādā trinitatez ad ymaginē & ſimilitudinē ſuam. aniam vīcz rationalē. que in eo pſertit veſtigiu quoddā illius ſumme trinitatis. qđ ex memoria rōe & voluntate pſiſtit. Sed hxc trinitas creata cecidit p ſuggeſtionē delectationē & conſenſum ab illa ſumma & pulchra trinitate in quandā pſrariā & fedāz trinitatem ſc3 infirmitatem cecitatē & imundiciāz memoria em facta eſt impotēs & infirma. ratio impotens & ceca & tenebroſa. voluntas impura. *hxc Bern.* Quisquis igit deſiderat cordis oculum erigere ad videndū deū. priō cognoscere diſcat ſeipz. put & quedā alia pmemorat Rich. de ſanctovicto. ſup Benyamīn adoleſcentulus ſic dicēs. Fruſtra cordis oculū erigit ad videndū deū. qui nōdum ydoneus eſt. ad videndū ſeipm. Prius diſcar videri homo inuiſibilia ſua qđ pſumat agnoscere inuiſibilia diuina. ſi vero non potes pgnoscere te. qua fronte pſu-

mis apprehēdere ea q ſūt ſup te. Principale em ſpeculū ad videndum deū abſq dubio eſt animus rōalis inueniens ſeipm. Si inuiſibilia dī p ea que facta ſunt pſpiciuntur ubi queſo qđ in ei ymagine agnitōis veſtigia expreſſus impreſſa reperientur. hōiem em ſm animā ad dei ſimilitudinē factū & legimus et credimus idcirco qđ iup fidē & ſpē ābulamus & adhuc p ſpeculū & in enigmate videmus ad eius veritatem dixerim ymaginariam viſionē aptius ſpeculū qđ ſpūm rationalem inuenire nō poſſumus. Tergat ergo ſpeculū mundetq ſpūm ſuum. quiſquis ſi rit videri deū ſuum. hoc itaq ſpeculū non deſinit vterus penitens tenere tergere & indefinenter iſpicere. Tenere ne deorſum corruens terre p amorem inhercat. tergere ne in animum cogitationum puluere ſordeſcat. Inſpicere ne ad inania ſtudia intentōis ſue oculūz reflectat. Exterſo autē hoc ſpeculo ac mundato & diligenter iſpecto. incipit ei quedam claritas diuini luminis interlucere & imenſus quidā inſolite viſiōis radius oculis eius apparere. hoc lumen oculis eius irradiauerat. q dixit. Signatū eſt ſup nos lumen vultus tui domine dediſti leticiā &c. Ex huius igitur luminis viſione quā admittatur in ſe mirum in modū accendit animus & animatur ad videndum loſi qđ eſt ſupra ſe. Quis ergo videre deum diſce cōgnoscere ſeipm. vi deſ igitur qđ vtilis ſit ſupſius plena cognitio. Sed ad celfitudinē huius pgnitiōis ſine triplici ſtudio nō pducimur. ſcilicet per ſtudium operis. per ſtudiū meditationis & per ſtudiū orationis per iſta paulatim promouemur & quando qđ perducimur ad perfectionem cognitionis. multa em experimur opādo multa inuenimus inueſtigando. multa

erroremque orando Innumera siquidem que neque per experientiam operis. nec per investigationem rationis inuenire valeamus. per importunitatem orationis edoceri meremur ex revelatione diuine inspirationis. Sed quoniam multos videmus studiosos in lectione. desidiosos in opere. tepidos in oratione. presumptuos in cognitione suipsius posse apprehendere. Sed quoniam queso apprehenderet qui duces christum non habuit. neque enim ducit eos christus quia ascendere non vult nisi cum tribus discipulis. Jungat igitur studio lectionis studiū operationis et orationis qui pervenire desiderat ad suipsius cognitionem et sic tandem ad dei contemplationem Sed sciendum quod qui adhuc cogitatione vel pervasione in ymo sunt huius muneris dignatione indignos se esse ostendunt. Nam mens que adhuc per varia spargitur desideria. que vanis cogitationibus huc illucque distrahitur. quoniam putas hanc gratiam accipere merebitur. que nondum potest seipsam in vno colligere. que nondum novit ad seipsam intrare. quoniam poterit ad ea que super ipsam sunt contemplatione ascendere. Studeat ergo evagationes mentis restringere. assuescat in intimis suis immorari. exteriora omnia oblivisci. qui ad celestium contemplationem anxietat. qui in divinarum noticiam suspirat. Descat verum bonum solum amare et ipsum solum indefinenter cogitare. Et si per senseris desideria tua circa exteriores delectationes affici et cogitationes tuas in eis iugiter occupari. cum magna sollicitudine compelle intrare. Quotiens enim evagationes mentis in vno colligimus et omnes cordis motus in vno eternitatis desiderio figimus. quid aliud quam de illa interna familia synagogam. id est. congregacionem facimus. Sed cum illa desideriorum nostrorum cogitationumque frequentia illius interne dulcedinis degustatione

allecta ad nutum rationis sponte occurrere et in intimis fixa stare didicerit ecclesia. id est. provocatio digne censeripotest. Discamus igitur sola interiora bona amare. discamus sola illa frequentius cogitare et ecciam in nobis deo efficimur? In hac siquidem ecclesia christus libenter immoratur et mirabiliter delectatur. Unum ipse per sapientem dicit. Delicie mee est esse cum filiis hominum. hec richardus. **I. S.** et hoc attendendum diligenter quod anima devota et contemplativa per desiderium spiritus debet se ad supna extendere. diuineque visitationis horarum omnium tempe expectare prout hec et quedam alia idem Richardus. in iiii. lib. contemplationis sic commemorat dicit. Debemus cordis nostri illas spiritus per desiderium extendere et diuine revelationis horam sub omni hora imo sub omni momento expectare. ut quacunque hora diuine inspirationis aura mentis nostre nubila deterferit. verique solis radios a mota omnis caliginis nube detererit. excussis statim contemplationis sue alis. mens se ad alta eleuet et auolet. et fixis obrutibus in illud eternitatis lumen quod desuper radiat in aquile volantis impetu omnia mundane volubilitatis nubila transvolat atque transcendat. ut cum spiritus beneplaciti dei aduenerit et aura spirantis gratie afflauerit ydoneus possit inueniri. qui ad illud diuinorum secretorum spectaculum deus admitti. debet enim anima sancta et veri sponsi amica ad dilecti sui aduentum spiritus cum desiderio inhiare. parata spiritus et vocanti occurrere et pulsanti apire. Debemus inquit spiritus in hoc sollicita esse et parata inueniri. ne subito et inopiate adueniens minus ornata inueniat. vel diu exclusus diuine consolationis ullam molestiam sustineat. Molestia satis verba sunt estuanti que desiderio multum onerosa. Manda remanda. expecta reexpecta modicum ibi modicum ibi. Verba sane sunt **I. j.**

anime. pigre aīe tepide minus circū /
specte et nimis ingrata. Quia vocē di-
lecti tui audi pulsanis. Alpi mibi so-
tor mea. amica mea. colūba mea Audi
vocantē apī pulsanti. cur nō statim ex-
ilis occurris apprehendis. et oscula iū-
gis. Quid adhuc dicis expecta. Ecce
iterum vocat Surge. propera amica mea
formosa mea et veni. Quid tu dicis re-
expecta adhuc modicū. Quia ingrata
viscera dura vsq̃quo fatigas dile-
ctū tuū. pulsat et non vis apire. vocat et
nō vis exire pulsat semel et iterum et tu eū
expectare et reexpectare iubes modicū
et modicū pertrahis in longū et in hunc
modū fraudas amicū tuū et fatigas di-
lectū tuū. Taceo de illis qui foris sunt
q̃ spūalem dilectiōem necdū scire po-
terūt. qui dñi mādara ex doctorū dictis
audiunt quotidie. nec tñ acquiescunt
quotidie peccātes pñe tpa quotidie si-
bi dari postulant. Ex q̃b̃ dñi quidaz
habere libenter audiūt. qd̃ aliud q̃ p
studiū nisi mādara remādara dicūt. Et cū
quotidie perispectā accumulāt. Quid
aliud q̃ expecta reexpecta p desiderii
clamāt. quotidie spaciū pñe postulan-
tes. et resipiscēdi tps̃ quotidie pponē-
tes quotidie plangentes. Certe ad sa-
tiandū desiderii suū totū huius vite
spaciū carnali als corpali mēte videt
pmodicū. Et cū eiusmōi aīa que modo
in novitio. nō in altero multa tpa ex-
pandit. totūq̃ tñ velut momētaneum
reputat. Quid q̃so aliud in dīne parie
aure q̃ modicū ibi. modicum ibi reso-
nat. ¶ Sed de his interim tacētes
quid de nobis obsecro dicturi sumus
qui habitum religionis suscepimus.
qui spūalib̃ exercitijs mancipati su-
mus. qui diuine dilectiōis assidue q̃s-
dā velut arras accepimus. qui nil ali-
ud iniūcti officij habemus nisi legere.
psallere. orare. meditari speculari et

preemplari vacare et videre q̃ suavis ē
dñs. Nū. quid nō nos pudebit eadē di-
cere. et dilectū nostrū in his ṽbis fati-
gare. manda remanda. hinc sepe fit vt
vitā nostrā corrigere disponamus. sp-
tñ differimus et dñi in futuro pponim⁹
fit vt illud futurū semp fit futurū. ymo
fortassis nūq̃ futurū. Sepe autē aliq̃d
certū futurū determinat. quo corrigat
vitā nra. et dñi iterim dilecto nostro ex-
pecta et cū illud futurū in pñs vertit ite-
rum in aliud futurū transferet et dñi reex-
pecta. Sz vere dilecta mea et vere dile-
cti mei amica. vt dictū est supra semp
pata esse debet et p̃mpta. et pulsantē a-
micū absq̃vulla dilatoris iniuria susci-
pere et vocantē cum omni alacritate oc-
currere. Scimus autē q̃ singularis a-
moris p̃sortem non recipit sociū non
admittit. Vide q̃ ne tñc primū incipis
as p̃sirepentium turbas eūcere velle.
cū iā ipse cepit ad hostiū pulsare. alio-
quin quid iam eris dictura cū apud
te tñc tps̃ fuerit eiusmodi turba inuē-
ta. Quid inq̃ erit dictura nisi expecta
reexpecta. Expectandū sane itemq̃ re-
expectandū ad efficiendaz turbā extra-
neoz ad efficiendā familiā tuoz. Quis
cogitatus tā boni q̃ noxij extranei in-
dicandi sunt. qui mille nostre vilis
deserviunt. Quā vero singularis amor
solitudinē amat solitariū locū querit
tōram huius turbā non solū cogitatio-
num verūetiam affectionū oz eūcere.
vt dilecti nostri amplexib̃ q̃to libe-
rius tanto iocundius liceat inlittere. Ite
richardus.

Filius

Rabita informatione de his que
disponunt et preparant ad virtu-
tem preemplationis. nunc de ipsa vita
preemplatiua et quid sit preemplatio pe-
to informari.

Cap. IX. Pater. X

Sire debes qđ
 p̄templatō fm aug. est mētis
 suspensio in deū quedā eleuatio. eterne
 dulcedinis gaudia degustans. Vita ve
 ro p̄templatiua dicit p̄sper d̄r esse rei
 rum latentium futuroꝝ qđ noticia siue
 vacatio ab omnibz mundi occupatio
 nibz. siue diuinaz studiuz literaz siue
 qđ his p̄bat̄ perfectius dei visio. De
 p̄templatiua etiam vita greg. sup eze
 chie. sic d̄r. Contemplatiua vita est ca
 ritatem quidē dei et p̄ximū retinere. s̄z
 ab exteriori opere quiescere. soli deſi
 derio p̄ditoris adherere. vt nihil iam
 agere libeat sed calcatis curis omnibz
 ad videndū faciem sui creatoris ani
 mus inardescat. ita vt iaz nouerit car
 nis corruptibilis pondus cum meroze
 portare. totis deſiderijs appetere. illis
 ymnidicis choris interesse. admisceri
 celestibz ciuibz. de eterna incorruptio
 ne in p̄spectu dei gaudere. Contēpla
 tiua etiā vita amabilis valde dulcedo
 est. que semp ad seipsam rapit animā
 celestia aperit. terrena autē debere esse
 p̄temprui oñdit. spiritalia mētis oclis
 patefacit. corporalia abscōdit. h̄c
 grego. Debet aut anima deuota appro
 pinquare deo per p̄templatōem. qđ vt
 d̄r Fortunatus. nequa qđ deus deuote
 anime se applicat aut inclinatur nisi se to
 tam in p̄templatōe p̄firam erigit.
 Cum igit eterna felicitas in uisio
 ne dei p̄sistat. necesse ergo est vt d̄r da
 mascenus vt qualis in futuro esse debe
 at. talem in p̄senti se sp̄ exhibeat et cū fu
 tura nostra felicitas in p̄templatōe di
 uine essentie p̄sistat. ad hoc necesse ē vt
 in p̄templatōe quisqz nostrz sp̄ se exer
 ceat. h̄c damasce. Et notandū qđ d̄s
 carnalibz oculis non p̄spiciť sed men
 te et ideo deū videre intuitu mentis qđ
 tum possibile est poterimus. si cor pur

gatum et mundum habuerimus. Qđ
 affirmat Iohannes anachorita sic di
 cens. Si mundi corde ante deū steter
 rimus. deū videre poterimus quanto
 possibile est eū videre. Videbimus ei
 eum inuisibile mente non corpe. scien
 tie intellectu. non carnis aspectu. Ne
 mo em̄ putet se posse ipsam sicut est di
 uinā substantiā intueri vt sp̄m sibi ali
 quam vel ymaginē corporeaz in corde
 figuret. Nulla enim forma in deo est.
 nulla circūscriptio. sed sensus et mēs
 qui sentiri quidē possit et mentis affe
 ctu perstringi nec carne p̄prehendi aut
 describi aut enarrari. ideo oportet euz
 omni reuerentia et metu accedere et ita
 vibrari in eum mentis intuitū vt quic
 quid potest splendoris claritatis maie
 statisqz mens humana. p̄spicere. super
 hec omnia sentiat eum sp̄ esse. Opor
 tet aut vacare. vnde d̄r. vacate et vide
 te qm̄ ego sum deus. Et quanto puri
 or in eo mens fuerit. tanto plura ei de
 us reuelabit et misteria eius cognoscet
 h̄c iohannes. Ergo. put d̄r glo. sup. ix
 libro celestis ierarch. Intellectualis
 visio est mentis intelligentia qua di
 uinum lumen inuisibiliter videt. Si
 cur igit lucem visibilem valentius cō
 spicit qui sermiores h̄z oculos. qui ac
 aliquantulū debiles minus acute p̄tē
 plas eaz. qui vero cecus est pene vix eā
 tenuiter videt. qui aut ex toto cecus ē
 nec in modico valet eam cernere. qđ qđ
 lux ipsa qđrum in se est equaliter omni
 bus luceat. Sic de creatoris lūe sen
 tiendū est. nam diuina et paterna boni
 tas est in se supabundans. sui tñ lūis
 dona vnicuiqz. put dignus est distribu
 it. nā fm vniūscuiusqz mores ac studiū
 vnicuiqz adiacet deus. et sicut magis
 et minus de deo qđsquis intelligit. sic et
 lux diuina vel maior est illi vel minor.
 Qui vero deū ignorat lucis eius splen
 d. ij.

dozem nec in modico videt. **U**nde
ops deus menti nostre que ob culpam
cecata est et ad verum lumen perspicendum
invalidum. ignem per punctum et tri-
bulacionis immittit. ut omnis impuritas
vicioz in ea cremetur. et sic interioribus
oculis mundatis postmodum manifestius
celestia possit contemplari. De hoc beatus
greg. xxiij. moral. sic ait. **Q**uoniam nostre
de consideratione cecitatis sue prius igitur
tribulacionis immittit. ut omnis vitio-
rum origo cremetur. et tunc mundatis ocu-
lis cordis illa leticia patrie celestis ap-
pareat. ut prius purgemus lugendo. quod
fecimus. et postmodum manifestius con-
templari per gaudia quod queramus. Prius
enim a mentis acie exurente tristitia in-
terposita malorum caligo detergitur. et tunc
resplendente raptim choruscatione in-
circumscribi luminis illustratur quo utrum-
que perspecto in gaudio cuiusdam securita-
tis absorbetur. et quasi post defectum penitus
vite ultra se rapta aliquo modo in qua-
dam novitate recreatur. ibi mens ex im-
menso fonte infusione superni rosis aspi-
git. ibi se non sufficere ad id quod rapta
est contemplatur et veritatem sentiendum videt
quia quanta est ipsa veritas non videtur.
Cui veritati tanto magis se longe existi-
mat. quanto magis appropinquat. quia
nisi illam utrumque conspiceret. nequaquam
perspicere se non posse sentiret. Ad mens
animi dum illo tendit in mensurate eius
choruscante circumstantia reuerberatur.
Propterea quippe circum implens circum cir-
cumscribit et idcirco mens nostra nequaquam
se ad dei comprehendendam incircumscribit
tam dilatat substantiam. quare eam inopie
sue circumscriptionis angustatur. **U**n-
de et ad se metipsam citius labitur et perspicit quasi
quibusdam vitatis vestigiis ad suam yma-
ginem a se ad suam yma revocat. **H**ec greg.
De hac etiam compunctione quod fit via
ad gratiam contemplationis. hugo de sancto

victo. in. iij. libro de archa noe sic de
Compunctio est quasi palus acutus.
qui terram nostri cordis fodit. et qua-
si ignis rubiginem exurit. et quasi splendor
tenebras pellit. **P**ostquam autem per ignem
compunctionis rubigo fuerit a mente con-
sumpta. et ille interius fulgor in corde
micare cepit. **P**er festum animus in quedam
contemplationis specula subleuatur. ibique
quodammodo seipso altior effectus.
quandammodo ita dixerim lucidam regionem
et terram novam eminens perspicit. qua-
lem nunquam antea vel vidisse se meminit
vel esse estimat. **V**iratur et ipse qui videt
et per gaudium penitus luminis perituras
ignorantie sue tenebras accusat. mira-
tur super se in summo quo eleuatus ten-
dit. **E**t fit gratia divina aspirante ut cum
perfecte animus a corporeis passionibus et
terrenis desideriis exutus fuerit. quidam
statim insolita leticia perfundatur. ut eo
amplius amare esse cognoscat. quod dese-
ruit. que magis dulce sentit quod inue-
nit. **S**opita etiam terrenorum desideriorum
strepitu continuo mens ad quietem inter-
ne pacis propinquat. et ut capax esse possit
celestis gratie ex ipsa sua tranquillita-
te preparatur. **S**apientia enim que est christi ha-
bitare nescit. nisi in corde pacifico. et
ideo illi in quibus adhuc terrena deside-
ria perstrepunt. que fit dulcedo gratie
dei non novenerunt. **H**ec hugo. **E**t opor-
tet igitur qui contemplationi vacare desi-
derat ut cogitationes mundanas et ter-
rena desideria postponat. **U**nde et bea-
tus greg. **N**ecessario est ut cor intus habe-
at. qui lumen contemplationis habere desi-
derat. nam qui adhuc exteriora immoder-
atius cogitant. que sunt de eterno lu-
mine divine contemplationis ignorant. quare
dum sola visibilia cogitant lumen in-
visibile ad mentem non admittunt. **S**i
ergo interna contemplari volumus. ab
eterna implicacione dormiamus. quia

dei secreta non cognoscimus. si in terrenis desiderijs vigilemus. hec grego.

D Et notandū qd opus deus mentes electorū ad cognoscenda celestia secreta illuīat. sed a reproborū cordibz iusto suo iudicio occultat. De hoc beatus greg. xxx. mora. exponens illa vba Quis enarrabit celoz rōem et concentū celi quis dormire faciet. sic ait. Celoz rōnem dñs narrat. dū nunc insinuat de superna secreta. electorū suorū mentes illuīat. Concentū vero celi dormire facit dum p cordes ymnos angelorū atqz illa celestium virtutū gaudia a reproborū cordibz iusto iudicio abscondit. Qui concentus celi quis in se intrinsecus vigilet. in ipsa tñ reproborū ignorantia extrinsecus dormit. Narrat ergo celestis secreti ratio. et tñ cōcentus celi dormire permittit. qz et alijs p inspiratōem superne retributionis scientia pandit. et alijs que sit interne laudis suauitas occultat. Narrat celoz ratio. qñ electorū mentibz que sit eternā siue superna retributio indefinēter aperit. vt mimiz sine cessatōe pficiant et transcurrētes visibilia sese ad invisibilia extendant. Omne em visibile qd in hac vita reprobos figit. hoc electos ad aliam impellit qz dum bona q facta sunt respiciunt. in eum a quo facta sunt inardescunt tantoqz eū prestārius amant. quantum illū hoc qd ipse bonum pdidit preire pfiderāt. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus silenter inuisibilis lingua punctionis. qz tanto plenius intus audiunt. qz ab exteriorū desideriorū strepitu pfectius auertunt. His namqz concentus celi non dormit. qz eaz mens que sit laudis supne suauitas apposta amoris aure cognoscit. Intus enim qd appetant audiunt et de celestiu bonorū pmtis ipso diuinitatis desiderio instruunt. Qñ et pntem

vitam non solum aduersantē. sed etiam fauentem grauiter tolerant. qz eis onerosum est omne qd cernit. dum ab eo qd intus audiunt differunt. omne qd sibi presto est graue estimant. qz illud non est ad qd anxiant. Qui tñ cōcentus reprobis dormit. qz eorū cordibus nequa qz per vocē punctionis innotescit. non em pfiderare illam delcābilem supernorū ciuium frequētiā student. nullo ardoris radio illa solēnitatis interne festa pspiciunt. nulla in intimis ptemplationis penna subleuantur. Solis namqz visibilibz seruiunt. et idcirco nihil superne suauitatis intrinsecus audiunt. qz oēs in aure corū dis curaz secularium surdi tumultus premunt. hec greg. **E** Etia pfiderandū est. putat richard. de scō victore qd multi sunt qui sciunt vacare corpore minime tñ preualent vacare corde. ne scientes facere sabbatū ex sabbato. et idcirco nō valentes implere qd legē in ps. Vacate et videte qm ego sum deus. Vacantes siquidē corpore. sed vagantes vbiqz corde. Nequa qz videre merent qz dulcis est dñs. et qz bonus isrl deus his qui recto sunt corde. Qñ necesse est vt discant requiescere nō solum ab opibz malis sed etia a cogitationibz supuacuis vt possint eo liberi deo vacare. nā absqz dubio nihil sic cor ab oī mundano amore mundat. nihil sic aīm ad celestiu amorē inflammat. quemadmodū ptemplatio ipsa itaqz est que emundat. ipsa q sanctificat. vt per assiduā veritatis ptemplatōez fiat mundus per pemptū mundi et scūs p dilectōez dei. hec rich. **S** Etia dñs sensus suos exteriores hō ab illicitis restringere et seipm in vnū colligere. deinde videre qlis sit collectus. vt possit aīa eius siue mens supra semet ipsam surgere et ptemplatōi sui auctoris

intendere. Ista commemorat beatus greg.
sup ezechielē sic dicēs Sepe volumus
oipotentis dei naturā inuisibilē pside
rare. sed nequaquā valeamus sed et ipis
difficultatibus fatigata aīa a semetipā
recedit. sibiq; de seipsa gradus ascēsis
nis ut primū semetipā si valet pside
ret. ut tūc illā naturā que sup ipā est
in q̄trum poruerit inuestigat. S3 mēs
si carnalibus ymaginibus fuerit sparsa.
nequaquā vel sevelatē naturā pside
re sufficit q; p quot cogitationes ducit.
q̄si p tot obstacula cecit. Primus ergo
gradus est ut se ad se colligat. Se
cūdus ut videat se qualis sit collecta.
Tercius ut sup seipā surgat ac se au
ctoris inuisibilis ptemplationi inten
dendo subiiciat sed se ad se nullo mō
colligit nisi prius didicerit terrenarū
atq; celestium ymaginū sanasmata ab
oculo mentis pscere. Quicquid de
visu. quicquid de auditu. quicquid de
odoratu. de tactu. et gustu cogitatio oc
currerit. respicere atq; calcare dēmus
Hec gre. **G** Et sciendū q; humana
aīa hōm vicio a paradisi gaudijs ex
pulsā lucem inuisibilium pdidit et totā
se in amorem visibilium fudit. tantoq;
ab interna speculatione extranea est.
quanto foris deformiter sparsa. vñ sit
ut ita dixerim palpando cognoscit. ho
mo em̄ qui si pceptum seruare voluerit
etia; carne spiritali futurus fuerat pec
cando etiam factus est mēte carnalis
ut sola cogitet que ad animū p ymagi
nes corporeas trahit. Corpus quippe
celi et terre a quā. aīa alium. cunctarū
reū visibilium quas indefinenter inu
etur in quibus dū totā se delectata mēs
p̄icit. ab interne intelligentie subtili
tate grossefcit. et quia ad summa erigi
non valet in his infinitis libenter iacet
Cū. hō miris conatibus ab his exurget.

re niti magnū valde est si ad cognitio
nem suā repressa corpali specie anima
perducatur. ut semetipā sine corporea
ymagine cogitet et cogitatio se sibi viā
vsq; ad psideandā eternitatis celstū
dinē parat. hoc igit mō q̄si q̄dam sca
lam exhibet semetipā. p quā ab exte
rioribus ascendendo nisi transeat et a se
in auctore tendat. Cū em̄ corporeas
imagines deserit in semetipā demēs
non modicū ascendit. nec tñ debet aīa
ibi quiescere sed debet ulterius pcede
re sanctorū angelorū agmina rimanda
qualia sunt et que sit in eis sine fine fe
stinitas visionis dei. que leticia sine
defectu. et quo modo ptemplando sem
per eternitatē sint eterni. Sed et hos vi
delicet choros angelorū transeat et om̄
ne qd creatum est deserens. ultimo in
sui conditoris lumine fidei oculos fi
gat. et in eius contemplatione dulciter
requiescat Istos. iij. ascēsus siue gra
dus tangit beatus greg. exponens illū
ezechielis. Cum fiat vox super firmamē
tum quod erat super caput eorum
stabat et sub mittebant alas suas ita di
cens. Querendū nobis est que sit vox
que supra firmamentum sit sed eandē
vocē melius intelligimus. si ab ymis
ad superna gradientes quasi quibusdā
passibus ascendamus. Sicut em̄ audis
tus corporis excitatur voce. ita sensus
mentis excitatur intellectu. vox ergo in
mente est quasi sonus intelligētie. S3
sciendum est q; nostris sensibus aliquā
do vox carnis loquit. aliquando vox a
nime. aliquando vox firmamenti. aliquādo
vox que supra firmamentum est. Po
namus em̄ ante oculos q; quispiā sit
lesus a primo. qui ex humana ratio
ne cogitat ut vice; lesioni reddat. ma
lum pro malo retribuatur huic vox car
nis loquit in mente. q; cū diuina man
data p̄cipiant bene nos facere his qui

oderunt nos. quisquis malefacere se odientibus cogitet. in eius aīo vox carnis clamar. Multa etiā terrena quorū die agimus. post hoc ad orōnem redimus. accedat ad p̄punctōnem animi. sed earū rex quas egimus ymagines s̄ sanī in mente et intentōnem p̄punctiōnis p̄pēdiunt in orōne. et quod volēs foris egimus hoc īterius patimur inuiri. ut quedam cogitationū fantasmatā mentes per ymagines corporeas disp̄gant. ne strictā se totam in orōne colligat. hec quoq; vox carnis est. Cūz vero et ista subigimus atq; ab oculū mētis cunctas ymagines corporeas effugamus. ipsam in nobis meripsis naturāz aīe querentes qualis sit que carnem viuificare p̄t inuenimus quendā intellectualem sp̄m per creatoris potentia z viuente corpus qd sustinet viuificatē. sed tñ obliuioni subditū. mutabilirari subiectū. quem sp̄rimoz afficit leticia extollit. Ipse namq; intellectus aīe vox eius est. qz sonat qd est. que tñ adhuc vox sub firmamento est. sed trāscēdens aīam vocem de firmamento querimus. cū illa sanctorū angelorū innūera multitudo in omnipotentis dñi p̄pectu qualis sit inuestigamus. que sit in eis sine fine festiuitas visionis dei. que leticia sine defectu. qui amoris ardor non crucians sed delectans. quantum in eis sit desiderii visionis dei cū satietate. et satietas quanta cum desiderio. In quibus nec desiderii penā generat. nec satietas fastidiū parit. quō inherēdo sint beati. quō p̄emplando sp̄ etermitatē sint eterni. quō p̄iuncti vero lūmī facti sunt lux. quō aspicientes sp̄ incommutabilē murati sunt in incommutabilē. Sed cū ista de angelis cogitamus adhuc vox de firmamento est sup̄ firmamentū Transeat ergo animus et ab ipso transeat omne qd creatum est

in solo creatoris sui lumine fidei oculos figat. q̄ vnus viuificet omnia qui ea creauit deus q̄ vbiq; est et vbiq; totus est. q̄ incircūscriptus et incomplexfibilis sentiri p̄t. videri non p̄t. q̄ nusq; deest. et tñ ab iniquorū cordibus vel cogitationibus longe est. q̄ nec ibi deest vbi longe est. qz vbi deest per grām adest p̄ vindictam. q̄ omnia tangit nec tamē oīa equaliter tangit. quedam enim vt sint. nec tñ viuant vel sentiant. vt sunt cuncta insensibilia. Quedā tangit vt sint. viuant. sentiant. et discernant. si cur est humana natura et angelica. cūz ipse nunq; ipse fit dissimilis. dissimiliter tñ tangit dissimilia. q̄ vbiq; p̄sens est et inueniri vix potest. q̄ stantes sequimur et apprehendere nō valemus. Bonamus ergo ante oculos mentis que illa natura sit. que tenet oīa et implet oīa. circumplectit omnia. supercedit omnia. sustinet oīa. neq; alia supercedit. neq; alia ex p̄te sustinet. implet. atq; alia circumplectit sed circūplectendo implet. implendo circūplectitur. sustinendo supercedit. supercedendo sustinet. Quis nature potentia cū stricte in ea cogitat animus vox sup̄ firmamentū sit. qz eius intellectus p̄cipit qui et angelorū sensum sua incōprehensibilitate transcēdit. Cūz ergo vox sup̄ firmamentū sit stant aīalia et submitunt alas suas. qz sanctorū mētes cū creatoris sui potentiam intenta p̄emplatōe p̄siderant. vilescunt eorū aīo virtutes quas hñt. et tanto faciunt apud se humiles. q̄to eis illud altius est qd sup̄ angelos sonat. hec greg.

Notandū etiā q̄ quantaliber intentōe mens humana tetenderit. etiā si iam fantasias ymaginū corporalium a cogitatōe p̄pescat. si iam oēs circumscriptos sp̄s ab oculis cordis amoueat. adhuc tamē in carne mortali posito

L. iij.

videre gloriam dei non valet sicut est. Unde paulus dicit videmus nunc per speculum in enigmate. Neque enim opus deus iam in sua claritate conspiciat. sed quedam sub illa in presenti vita speculatur anima unde recreata et refecta perficiat. et post resolutionem corporis ad visionis eius gloriam pertingat. De hoc dicit beatus bernardus. Quicquid de dei visione hic fidelibus impetratur speculum est et enigma. tamen distans a futura vita. quantum a veritate fides. tempus ab eternitate et hoc ipsum breviter et raptim. De hoc etiam dicit beatus gregorius. viij. libro moralium. super illos verba. usquequo non parcis mihi nec dimittis me ut gloriam saluam meam. Saliva in os ex capite labitur ab ore vero ad ventrem ducitur. dum glutitur. Quid itaque est caput nostrum nisi divinitas. quid ventris noster nisi mens. quid salivae nomen nisi sapientia intimae contemplationis significat. Sed saliva quae ad os labitur a divinitate labitur. ut vero ad ventrem veniat non glutinatur. quia divinitatis contemplatio sensum tangit sed plene mentem non reficit. quia animus perfecte conspiciere non valet. quia adhuc caligo corruptionis praepedit. sed raptim videt. Et ecce enim electorum mens iam desideria subicit. iam cuncta quae considerat praeterire transcendit. iam ab exteriori delectatione suspenditur. et quae sunt bona inuisibilia rimatur. atque hoc agens plerumque in dulcedine supernae contemplationis rapitur iamque de intimis aliquid quasi per caliginem conspiciat. et interesse spiritualibus angelorum ministerijs ardenti desiderio conatur. gustu incircumscripsi luminis passus est et ultra se ducta ad semetipsam reuehi dedignatur. Sed quia corpus quod corrumpitur aggravat animam inherere diu lucem non valet. quam raptim videt. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit ad cogitanda ymagine ac nec

cessaria suspirantem reducit. Saliva ergo defluens a capite os tangit. sed ad ventrem non pervenit. qui rigore supernae contemplationis iam quidem intellectus noster infunditur. sed nequaquam mens plene faciat. in ore enim gustus est sed in ventre sacietas. Salivam igitur glutire non possumus. quia superno claritatis bono satiari non permittimur quod adhuc extenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum quod utrumque iam superna cognoscimus ex pietate parentis est. quod vero hoc percipere perfecte non possumus adhuc ex pena est verusque damnationis. hec gregorius. Unde et dicit idem beatus gregorius. xxxj. moralium. exponendo illud. oculi eius de longe conspiciunt. Quotolibet in hac vita positus quisque profecerit necdum deum per speciem sed per enigma et per speculum videt. Enigma namque cum respicimus verius cernimus. cum vero longius aciem tendimus sub incerto caligamus. Quia igitur sancti viri in alia contemplatione se erigunt. et tamen deum sicut est videre non possunt. Unde dicitur. Oculi eius de longe conspiciunt ac si diceret Intentionis aciem fortiter tendunt. sed nedum propinquum aspiciunt cuius claritatis magnitudinem nequaquam ut est penetrare possunt. a luce enim incorruptibili caligo nostrae corruptionis obscurat. Cumque et videre aliquatenus potest. et tamen videri lux ipsa sicut est non potest. quod longe sit indicat. quam si mens ut cumque non cerneret. nec quia longe esset non videret. Si autem perfecte iam cerneret. perfecte hanc quasi per caliginem non videret. igitur quia nec omnino cernitur recte dictum est quia de longe deus videtur. hec gregorius. Ergo deus per quasdam ymagines in hac corruptibili vita videri potest. sed per naturae suae speciem videri non potest. Si vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne invenire

tribus quodam contemplationis acumine dei claritas videri. oportet ut tales inestimabili virtute polleant. Sed quisquis deum quantum licet lumine contemplationis videt. huic mundo funditus moritur. nec ultra eius amore teneat. Ista pater morat beatus gregorius. xviii. mora. sic dicens. Quoadiu hic mortaliter vivitur videri per quasdam ymagines deus potest sed per ipsam nature sue spiritum non potest. ut aia gratia spiritus sancti afflata per figuras quasdam deum videat sed ad ipsum vim essentie non peringat. quia in hac mortali carne persistendo videri potest per quasdam circumscriptiones ymagines. et videri non potest per incircumscriptum lumen eternitatis. Si vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventi bus sed tamen inestimabili virtute crescentibus quodam contemplationis acumine eterna dei claritas videri. per nature tamen sue spiritum videri non potest. Sed quisquis deum in quantum phas est in luce contemplationis videt. huic vite funditus moritur. nec iam eius amore teneat. Nullus quippe eum videt qui adhuc carnalis vivit. quia nullus potest amplecti deum et seculum. Qui enim deum videt eo ipso moritur vel intentione cordis vel effectu operis ab huius vite delectationibus tota mente separatur. Nullus unquam deum videt spiritaliter et mundo vivit carnaliter. Cum paulus qui adhuc de invisibilibus sancti ipse testis ex parte cognoverat. iam huic mundo totum se mortuum perhibebat dicens. Mihi mundus crucifixus est. et ego mundo. hxc gregorius. Et quisquam communi cursum divina essentia in presenti vita conspici non valeat. tamen illam credere et ardenter percipiscere quodammodo est illam videre. Quod affirmat beatus augustinus. sic dicens. Quod illa summa et incommutabilis lux vera lux indeficiens angelorum a nemine conspici valeat in hac

vita. que solum sanctis reservatur in celesti patria. illud tamen credere et intelligere et sentire et ardenter percipiscere vel inhyare quodammodo illud cernere est et tenere. hxc augustinus. De contemplatione etiam moyses abbas in prima collatione. Contemplatio inquit dei multiphase percipitur. nam deus non solum incomprehensibilis illius substantie sue ammiratione cognoscitur. quod tamen adhuc in spe permissionis absconditum est. Sed etiam creaturarum suarum magnitudine vel equitatis sue consideratione vel quotidiane dispensationis auxilio pervidetur. quoniam. scilicet. que cum sanctis suis per singulas generationes egerit mente purissima plustramus Cum potentiam eius quam universa gubernat moderatur ac regit. cum immensitate scientie eius et oculum quem secreta cordium latere non potest trementi corde miramur. cum arenarum maris undarumque numerum dimensionum et ei cognitum pauidi cogitamus. cum pluviarum guttas. cum seculorum dies et horas. cum preterita futuraeque universa ob stupefcentes scientie eius assistere contemplamur. Cum ineffabilem clementiam eius quam innuera flagicia. quam singulis quibusque momentis sub ipsius permittunt aspectu indefessa longanimitate sustentat. Cum intuitum vocatorem qua nos nullis precedentibus meritis gratia sue miserationis asciuit. Cum denique quot occasiones salutis tribuit adoptandis cum quodam ammirationis intuitum excessu quod ita nos nasci precepit. ut ab ipsis cunabulis gratia nobis legisque sue noticia nobis tradere. quod ipse adversarium vincens in nobis per solo bonitatis ascensu eterna beatitudine ac perpetuis nos promissis munerat. ac postremo dispensationem incarnationis sue per nostra salute suscepit. ac mirabilia misteriorum suorum in cunctis gentibus dilatavit Sunt autem alie quoque homini in numero contemplationes quam per quietate vite ac

puritate cordis in nostris sensibz oriū
tur. quibz deus vel videt mūdis obturi
bus vel tenet. quas pfecto nullus ppe
tuo retentabit in quo adhuc aliqd car
naliū vivit affectuū. qz non poteris ait
dñs videre faciē meā. non em videbit
me homo et vivet. s. mundo huic dedi
tus affectibusqz terrenis. hec moyses
in prima collatōe. **S**z et hoc pfi
derandū qz pfecti viri cū in orōe vel in
gla pteplationis sunt pstituti si mētibz
eorz interim cogitatiōes vane vel ipro
be occurrūt valde moleste hoc ferūt. et
ideo quicquid ab illo vero lumine mē
ris aspectū retrahit execratur. fastidi
unt em omīversa in quibus mūdus iste
versat. sed tñ impossibile est vt nō ad
eū videlicz mūdum tpe orōis vel pte
platōis vel breui cogitationū rapiant
excessu. De hoc et quibusdā alijs Cassi
anus in collationibz patz sic ait Quō
em beato paulo quē ad summū pfecti
onis culmē puenisse pstat illud poterit
pvenire qd dicit. Nō em facio bonū qd
volo Sed quid sit principaliter bonū
qd apls non potuerit pficere cū vellet
diligentius indagemus Est em bona
caritas. laudabilis continentia. mirāda
prudētia. larga humanitas. circūspe
cta sobrietas. modesta tpania. sancta
iusticia q oīa in aplo paulo eiusqz cō
fortibz ita plena atqz pfecta fuisse nō
dubiū est. vt virtutū potius qz verborz
magisterio ab eis religio doceret. Sz
vna et sola ē theoria. i. ptemplatio dei
cui merito oīa iustificationuz merita.
omīversa virtutū studia postponunt. et
eius patione fuscant. Bonuz g sum
mum. i. dei aspectu frui. i. xpo iugiter
inherere. qd vt perfecte amplius possit
adipisci dissolui optat corpore qd ca
ducum et multum fragilitatis sue ne
cessitatibz impeditum non potest a cri
sti consortio auelli Quod tam ptnax

studium sanctorum quod tam arduuz
potest esse ppositum cui non aliquan
do ille dñs infidiator illudat Quis
itaqz solitudinem sectatus est. vt nūqz
a cogitationibz supfluis laberet Quis
tam familiaris est deo tanqz pūctus
qui apostolicū imperiū quo sine inter
missione nos orare pcepit vel vno die
gaudeat se executuz Que licet aīa nō
nullis qui sunt grauioribz virtutibz inuo
luti leuia atqz a peccati pena alienavē
teant. scientibz tñ perfectionis bonū
eriam mīmarum rerum multitudo gra
uissima est. Multisqz sibi maculis vi
dent aspersi. si non dicam vane cogi
tationis improbitas in atria mentis
irrepperit. Sed vel psalmi qui dicunt
dus recordatio orationis tempore in
tentionem supplicantis auertit. Nec
leui peccato astringitur qui deo preces
fundens subito a conspectu eius quasi
ab oculis non videntis nec audientis
cogitationis improbe vanitatem secu
tus abscefferit. Unde qui summam to
tius voluntatis gaudiū et beatitudinis
sue in diuinaz spūalium rez tñ ptem
platione pstitunt. cū ab ea vel inuici
vel paululum violenter cogitationibz
abstrahuntur. velut quoddam in se sa
crilegū genus presentis plenitudinis
vltione puniunt ac vilissimam creatu
ram ad quam fit detortus mentis in
tuitus. creatori suo se pretulisse lugen
tes. pene impietatis sibi crimen ascri
bunt. Et quicquid ab illo vero lumine
mentis aspectum retrahit execrant.
fastidiunt ergo omīversa. in quibz mū
dus iste versat Sed impossibile est. vt
non ad eum vel breui cogitationum ra
pantur excessu. nullusqz etiā nunc ho
minum excepto saluatore nostro natu
ralem peruagationem mentis ita defi
xus in dei ptemplatione continuit. vt
nūqz ab ea raptus mūdaneqz cuiusdā

dei dilectionem desiderans peccat. di-
cente scriptura. Sidera ipsa non sunt
munda in conspectu eius et inter sanctos
eius nemo mundus. Cum ergo semetip-
sos quotidie sentiant sancti cogitationis
terrene pondere pregrauatos. ab illa
mentis sublimitate decidere. et inuiti-
mo etiam nescientes in legem peccati mor-
tisque transducunt. hinc profecto per quibus ad
deum iugiter ingemiscant. et in uirtute hu-
miliati atque per puncti ad gratiam dei que
impios iustificat uolantes cum apostolo per-
testant. Infelix ego homo quis me libe-
rabit de corpore mortis huius. et dele-
ctant quidem legem dei secundum interiorem ho-
minem qui uisibilia uniuersa transcen-
dens conatur deum spiritum. sed uidetur aliam
legem in membris suis. uere enim lex pec-
cati est quam humano generi per uariationem
induxit. quia maledicta in operibus nostris
post agnitionem boni et mali cogitatio-
nis spinas cepit ac tribulos germinare.
quarum aculeis naturalium uirtutum secula
suffocant et prefocant. ne illum panem
qui de celo descendit et confortat cor hominis
edere absque uultu nostri sudore possu-
mus. hoc igitur inuitabile corpus est mor-
tis. per quod perfecti quique qui gustauerunt
quod dulcis est dominus quotidie sentiunt cum
propheta quod malum sibi et amarum est discede-
re a domino deo suo. hoc est corpus mortis
quod celesti eos intuitum retrahens et ad ter-
rena reducit quod per fallentes eos uel oron-
um perstratos. uel humanas effigies uel
sermones uel negocia uel actus facit su-
per uos retrahere et uolentes deo iungi
ter intrare. perfectionem tamen huius boni
quia mortis corpus obstitit inuenire
non possunt sed faciunt malum quod uolunt. id
est. traducunt mentem etiam ad illa que ad per-
fectum non pertinent. idcirco quotidiana
suspitionis sue fragilitatis per puncti dum
cogitationum uarietates et percipere late-
bras persequuntur suppliciter clamant.

Non intres in iudicium cum seruo tuo
Et illud quis gloriabitur castum cor se ha-
bere. et ita infirmam hominum imperfectamque
iusticiam. ac sine miscdia dei
spiritus indignam esse sentiunt. proinde quia
omnibus ociosis atque superfluis rebus
lucrum humane mentis excursum fate-
mur carere non posse. per hoc utique con-
sequitur sine peccato nos non esse ueraci-
ter poenitemur. Quanto magis profecerit
mens humana et ad interiorem pretem-
plationis peruenit puritatem tanto se
immundior quasi per speculum sue puri-
tatis inspiciet. Quia necesse est ut dum
animus ad sublimior se tendit intuitum
ad maiora quam agit. perspicit. percipit
illa in quibus est inferiora sper-
nat. uilioraque despiciat. plura siquidem
denotat sincerior obtutus. pariterque
maior reprehensionis dolorem irrepre-
hensibilis uita et multiplicat gemitus
atque suspiria emendatio morum et emula-
tio attentauit uirtutum. Nemo enim illo in
quo est potest esse pretius. et quanto fu-
erit quis mente purgatus. tanto se lo-
quidiorum uidens magis humilitatis
quam elationis inueniet causas. quantoque
magis ad sublimiora perscenderit. tanto
amplius preuenit sibi superesse quo
tendat. Denique qui carnem suam cru-
cifixerunt cum uitiis et concupiscentiis.
et quibus uere crucifixus est mundus cum
de cordibus suis non solum radicatus
uicia uniuersa pulserint. uerum cogita-
tiones ac memoriam peccatorum conen-
tur excludere. nihilominus tamen quo-
tidie fideliter poenitent ne una quidem ho-
ra macula se posse carere peccati. nec tamen
ex eo debemus nos a dominica communio-
ne suspendere. quia nos cognoscimus
peccatores. sed ad eam magis ac magis
esse. propter anime medicinam et purifi-
cationem spiritus auidius festinandum. Ele-
gant tamen ea humilitate mentis ac fide ut

indignos perceptione tante gratie in
dicātes potius nostris remedia vulne-
ribo expetamus Alioquin nec annuer
saria quidē digna psumenda est coio
ut quidā faciūt qui ita sanctorū celesti
um dignitatē et sanctificationē menti-
unt. ut estimēt ea nō nisi sanctos et im-
maculatos debere psumere et non por-
tis ut sanctos mūdosq; nos sua pcepti-
one pficiant Qui pfecto maiore arto
gantie psumptionē quā declinare sibi
vident incurrunt. qz tunc cū ea papi-
unt dignos se eorū dūdicant pceptio-
ne. Multo aut iustius est ut cū cordis
humilitate credamus et fateamur illa
sacrosancta misteria nunq; p merito
nos posse ptingere. q; ut vna psuasiōe
cordis elati vel post annum dignos eo-
rum pceptōne nosse credimus. hxc
cassianus. ¶ Debent etiā hi qui
studio ptemplationis intendūt curare
magnope ut mentem in hūilitate sem-
per custodiāt et nunq; se de gratia que
infundit extollant. Quia hi qui vere
spiculatores sunt semp sensum in hu-
militate custodiunt atq; ad eorū mē-
tes intelligentia ptemplationis intrat
sed iactantia elationis non intrat. qz
et apta est in mentib; gratia qua replē-
tur. et tñ aduersarium ingredi p super-
biam non pmittūt Nullum etiā donū
se veri luminis habere estimet priuatū
qui in eo qd se habere precipuum effi-
mat sepe alter ditior est. quem habere
apud se bonū aliquid nō putat. hxc gre-
gorius. **Filius**

Quā itaq; ptemplatio sicut ex p-
cedētib; intelligo fit quedā mē-
tis directio siue intuitus in deum. nūc
ergo desidero ut de deo trīno et vno ve-
ligi mibi aliqua enarrare.

Ca. X. Pater
De deo trīno et

vno ut informatōnem habeas. primo
scire debes q; summa ptemplationum
genera sunt duo. Primū versat circa
diuinitatis vnitatem. Secundum vō
circa psonarū trinitatē De hoc richar.
de sancto victore dicit. Summa ptemplā-
tōis genera sunt duo. p duo cherubin
designata. qui extenti fuerūt sup ppi-
arozium Primū est sup rōnem nec tñ
preter rōnem Secundum vero est sup
rationem et tñ videt esse pter rōnem.
Primū versat circa diuinitatis vni-
tatem. Secundum aut circa psonarū tri-
nitatem Illa sane supra rōem sed pter
rationem non sunt. que q;uis rō pa-
tetur esse. nulla tñ humana ratione in-
uestigari possunt. ut est de vnitatis dei-
tatis. Illa aut dicimus et super rōem
esse quib; videt oīs humana rō ptra-
ire qualia sunt ea que de trinitatis vni-
tate credimus. et multa que de corpe
xpi sunt in dubietate ratiois. fidei au-
toritate tenemus. q; em in vna sim-
plici essentia triplex persona fit vel q;
vnū idēq; corpus eodem tpe in diuer-
sis locis esse possit nulla hūana rō pari-
tur. et his assertiōib; oīs rō absq; ra-
tiocinatione reclamare videt. hxc ri-
char. ¶ Nūc igit videndū ē de pri-
mo genere ptemplatōis viz de diuini-
tatis vnitatis. De hoc idem richar. iij.
libro de ptemplatione sic ait Primū ge-
nus ptemplationis versat circa diuini-
tatis vnitatem. Deus em est simplex et
summe vnus et i illo vno et simplici bo-
no est omne bonū. q;rum ad essentias
nihil illo simplicius. q;rum ad effica-
ciā nihil illo multiplicius Deus quip-
pe om̄s est et vbiq; potest. Potentia-
liter q; vbiq; et vbi locus ē et vbi locus
non est. Si vero potentialiter et essen-
tialiter quia non est alia eius poten-
tia et alia eius essentia. Essentialiter
ergo est intra omnia. et extra omnia.

infra omnia. & supra omnia. Si intra omnia nihil eo secretius. si extra omnia nihil eo remotius. si infra omnia nihil illo occultius. si supra omnia nihil illo sublimius. Quid ergo illo incomprehensibilis quo nihil secretius. nihil remotius. nihil occultius. nihil sublimius. Ite si non est aliud eius patris & aliud eius felicitas. ubique est eius summa potestas ibi & summa felicitas. Summa ergo felicitas ubique est. quod ergo in inferno summe miserie esse potest locus. vel quod potest quisque miser esse. cui non potest abesse summa felicitas nec unde deesse. Nec omnia mira & vere incomprehensibilia sunt. Multa & pene innumerable circa diuinitatis unitatem & reuerentis consideratio ratio approbat que tamen non comprehendat. hec rich. Beatus etiam bern. de deo & eius effectibus ad eugenium papam fic ait. Quid est deus voluntas opus. benignolentissima virtus. lumen eternum. incommutabilis ratio. summa beatitudo creans mentes ad se percipendum. viuificans ad sentiendum. afficiens ad appetendum. dilatans ad capiendum. iustificans ad promerendum. accendens ad zelum. secundans ad fructum. dirigenans ad equitatem. formans ad benignolentiam. moderans ad sapientiam. roborans ad virtutem. visitans ad consolationem. illuminans ad cognitionem. perpetuans ad immortalitatem. implens ad felicitatem circundans ad securitatem. hec bern. De deo etiam per quendam fidem. Deus est cuius totum esse est inseparabile. quoddam sine fine substantie pelagus. nullis terminis nullis limitibus circumdatus. omnem sensum. omnem creaturam. omnem naturam. omne tempus supergrediens. neque enim augeri potest qui immensus est. nec minui qui unus est. nec loco mutari qui ubique est. nec tempore qui eternus est. nec cogitatione qui sapientissimus est. nec af-

fectu qui optimus est. Ipse longitudo propter eternitatem interminabilem. ipse latitudo propter caritatem immensurabilem. sublimitas propter maiestatem inattingibilem. profunditas propter sapientiam inscrutabilem. hoc sancti secundum apostolum comprehendunt. hec ille. In est quod dicit beatus augustinus. Nihil dignum de te deo humanus sermo loquitur. quod nec secundum qualitatem aut quantitatem. secundum vel habitum seu motum aliquid de te dicit. Et tamen latitudo. longitudo altitudo & profunditas tibi inesse quodam modo leguntur. scilicet altitudo caritatis quam nos ab errore colligis & pertrahes in veritatem. Longitudo vero quam nostra longanimitate malos portas donec emendatos future patrie restituas. Altitudo autem qua omnem sensum hominum & angelorum immensitate scientie supercellis. Profunditas quoque qua damnandos inferius iuxta equitatem dispositionis atque recto iudicio iudex iustus preordinas. Omnem igitur supergredias creaturam & mentis intuitum ultra omnia dirigas. qui aliquid voluerit de tua prelibare proprietate summa boni deitas. Secundum genus contemplationis versas circa personarum trinitatem. De hoc richardus de sancto victore. in libro contemplationum sic ait. Secundum genus contemplationis versas circa personarum trinitatem trinitatisque speculatores nam multa firmiter credunt veraciter asserunt quod tamen non solum supra rationem. sed etiam contra rationem esse videantur. Creditimus unum deum patrem & filium & spiritum sanctum. Patrem a nullo. filium a patre solo. spiritum sanctum a patre & filio. filium nascendo. spiritum sanctum procedendo. Creditimus unum eundemque in personis trinum & in substantia unum. Unde alius est pater. alius est filius. alius est spiritus sanctus. nec tamen aliud pater quam filius. nec aliud pater vel filius quam ambo spiritus. nam alia est persona patris. alia filii. alia spi-

ritus sancti cum sit omnino una substantia eadem
essentia et sola natura. hęc omnia credi
mus. hęc omnia perfitemur et constant veraci
ter esse. et non in omnibus si iuxta humanarum
estimationem pensent. videtur humana ratio
fortiter repugnare. hęc rich. R Et
notandum quod pater qui est fontalis omnium
bonitas. quod potuit et voluit filium dile
ctum genuit. cui beatitudinis sue deli
cias plenissime communicat. Coeternum ge
nuit. quod nunquam sine illo fuit. Consubstan
tiales quoque ne diuinitatis substantia
duplicetur. Dicunt tamen genuisse alterum a se
. scilicet alteram personam que est hoc quod ipse. Et
utroque etiam spiritus procedit ut ambo se
mutuo diligentes terciū quoque dile
ctum haberent. cui caritatis sue delicias
omnino communicarent. in quo etiam et per quem
creature rationales per modum sue capa
citatē eis de preciparet. ipse enim est cari
tas utriusque coniungens nosque subiungens
a fonte. Et fonte igitur bonitatis quod pater
est procedit donum amoris. qui amor spi
ritus est. Si autem a patre procedit et a filio quod
pater nihil sibi retinuit quod non filio suo
gignendo dedit sicut ipse ait. Omnia
que pater habet mea sunt. propterea dixit quod
de meo accipiet et annuntiabit vobis.
Est autem spiritus sanctus equalis utriusque. quod
ex summa libertate oportuit summum
donum procedere. quod et summum bonum. Et
etiam deus quod donum intrinsecum est et quic
quid est in deo deus est. Ob hoc et utrius
que coeternus est quod donum intrinsecum
prius in deo fuit quam esse vel aliud quic
quam creaturis communicaret exterius vel
distribueret. S De proprietatibus personarum
que in diuina natura persistunt. the. de aq.
sic dicit. In diuina natura tres persone subsistunt
et hi tres sunt unus deus et solis relati
onibus distinguunt. Paternitas a ratione
filiationis. Pater autem et filius a spiritu san
cto spirant deus ita dicant spiritus sanctus
a patre et filio processio amoris qua ab

utroque procedit. preter has non est quarta
tam in diuina natura ponere personam
Dicit etiam de hoc beatus augustinus
in libro de vrbis apostoli. Audiuimus
dominum dicentem. ego sum qui sum. et deus
summe bonus est. Cum audis deus sum
me bonus noli putare de deo patre tamen
dictum sed de deo patre et filio et spiritu san
cto. hęc enim trinitas unus est et unus deus est et
summe bonus est. Ita plane unus est
deus. ut quando de ipsa trinitate inter
rogatus hoc respondens ne forte cum
audieris est deus pater ipsum esse pa
trem. ipsum esse filium. ipsum esse spi
ritum sanctum. non est ira. Sed qui pa
ter est in illa trinitate non est filius. qui
filius est in illa trinitate. non est pater
qui spiritus sanctus est in illa trinitate
nec filius est nec pater sed spiritus pa
tris idemque spiritus filii ipse enim est
unus spiritus sanctus et patris et filii coe
ternus patri et filio consubstantialis et
qualis hęc rota trinitas unus deus sum
me bonus. hęc augustinus. Est igitur
solus et verus deus eternus immensus
et incommutabilis omnipotens ineffabilis pa
ter et filius et spiritus. Tres quidem perso
ne sed una essentia substantia seu natu
ra simplex omnino. pater a nullo. fili
us a patre solo spiritus sanctus ab utroque
absque initio et absque fine. pater generans.
et filius nascens. spiritus sanctus a patre
et filio procedens. hęc tres persone sunt
et substantiales coeternę omnipoten
tes coequales unum vniuersorum prin
cipium creator omnium visibilium et inui
sibilium spiritualium et corporalium crea
turarum. hęc autem sancta trinitas secundum
suam essentiam est indiuidua et per personales
proprietates est discernenda et nature
sue simplicitate non admittens diuisionem
nec in personali proprietate recipiens
unitatem. Sed semper in essentia vni
tatis et in personis pluralitas inueni

a qua omnis confusio et mutua commixtio remouetur. quia cum alius sit pater. alius filius. alius spiritus sanctus. pater non poterit esse filius. nec filius pater vel spiritus sanctus. Est ergo pater qui generat. filius qui gignitur. et spiritus sanctus qui procedit ut simplex distinctio sit in personis et in natura unitas teneatur. Unde licet alius sit pater. alius filius. alius spiritus sanctus. non tamen aliud. quia idem quod est pater est filius est spiritus sanctus. Pater vero generando totam substantiam ei dedit sine diuisione et tamen totam retinuit sine diminutione. et sic una et eadem res est pater gignens et filius nascens et spiritus sanctus ab utroque procedens. **T**

De hac sancta trinitate beatus augustinus sic dicit. Trinitas diuinarum personarum est summum bonum et purgatissimum mentibus cernitur. una est enim indiuisibilis essentia. personae tres. et haec tres personae sunt una essentia et unus deus. et quilibet earum est una essentia et unus deus. pater a nullo. filius a patre nascendo. spiritus sanctus a patre per filium procedendo. Pater filium generat. filius gignitur et pater cum filio spiritum sanctum spirant. Et quod filius spiritum sanctum spirat. hoc habet a patre. Quicquid enim persona habet vel facit hoc a persona habet a qua est. et ideo quod filius est a patre et ab ipso omnia habet. et quod spiritus sanctus est a patre et filio. ideo hoc quod habet communiter ab utroque habet. Sed propter hominum nascibilitatem pater non est maior filio nascente vel spiritus sancto procedente. quia unitas diuinae essentiae est equaliter in ipsis. **U**
Et notandum quod quicquid ad se dicuntur pater et filius non dicitur alter sine altero. id est. quicquid dicuntur quod substantiam ipsorum ostendat simul dicuntur. non ergo pater est sine filio. nec filius sine patre. sed ambo simul deus etiam et unus deus. Quo circa quicquid secundum substantiam vel eter-

nitatem de eis dicitur. ambo simul sunt. Et quis de filio dicat deus de deo. lumen de lumine. ambo tamen simul et spiritus deus et unum lumen. Unde sciendum primum et filium et spiritum sanctum unum esse naturaliter deum. nec tamen ipsum primum esse qui filius. nec filium ipsum esse qui pater est aut spiritus sanctus. una est enim essentia patris et filii et spiritus sancti. in qua non est aliud pater. aliud filius. aliud spiritus sanctus. quis personaliter alius sit pater. alius filius. alius spiritus sanctus. Et notandum quod tota deitas est in patre tota in filio. tota in spiritu sancto. nec minor in patre solo quam simul in patre et filio et spiritu sancto. similiter de filio et de spiritu sancto intelligendum est. De hoc et quibusdam alijs ad sanctam trinitatem spectantibus. hugo in libro de sacramentis sic ait. Creator omnium rerum unum personam tenetur deum et eternum. trinum in personis quia essentia deitatis una est. et in essentia una tres personae. Pater et filius et spiritus sanctus trinus est sine diuisione unitatis. et unus sine confusione trinitatis. Tres autem personae nihil esse quam essentiam unam. quia tribus esse unum est et una essentia. quia propter tres unum sunt. sed tres unus non sunt. quia si tres unum non essent. una essentia trium non esset. si tres unus esset tres non essent. idcirco tres unum sunt ne substantia diuidatur et tres unus non sunt ne personae confundantur. Quod ergo pater est filius est. quia una est natura patris et filii et spiritus sancti. Sed non qui pater filius est. quia alia est persona patris. alia filii. Item quae de deo secundum substantiam dicuntur. equaliter dicuntur de patre et filio et spiritu sancto. quoniam substantia patris et filii et spiritus sancti una est. et equaliter. Deus nomen est substantiae et hoc deo esse est quod substantiam esse. Ideo pater deus est. filius deus est.

spūs sanctus deus est. Non tres dñi sed unus est deus qm̄ vna est substantia. Et similiter alia que de deo fm̄ substantia dicunt equaliter dicunt et de oibus sim̄ul nō pluraliter s; singulariter et eq̄liter. Et cū de singulis singulariter dicunt nō minus dicitur. Et cū de oibus p̄m̄m̄iter dicunt. nō amplius p̄nūciat. Cū em̄ dicitur pater est deus nō minus dicitur q̄ cū dicitur pater et filius et spūs sanctus ē deus. Tota em̄ veritas in patre et in filio tota. et tota in spiritu sancto est. nec minor in patre solo q̄ simul in patre et filio et spiritu sancto intelligendum est.

X Notandum etiam q̄ cum potentia patris aliud non sit q̄ essentia eius nec sapia filij aliud sit q̄ essentia eius nec amor spūs sancti aliud q̄ essentia eius. Necesse oīno est vbi vna est essentia vna eē potentia et vna sapiam. Dicit ei pater potēs et nō solus pater potens q; potens ē pater et filius et spiritus sanctus et non tres potentes sed unus potens. q; potentia vna in natura vna et substantia vna. Et est filius sapiens sed nō solus q; sapiens est pater et filius et spūs sanctus et nō tres sapientes s; unus sapiens q; sapia vna in natura vna et substantia vna. Et dicit spūs sanctus benignus et bonus et est quidē benignus et bonus spūs sanctus s; nō solus q; benignus et bonus est pater et filius et spūs sanctus nec tamē tres benigni et tres boni sed unus benignus et vnus bonus. q; benignitas vna et bonitas vna in natura vna et i substantia vna. Ixc hugo. Sciendū etiā q̄ pater non est maior filio nec pater et filius maior spiritu sancto nec maius aliquid due persone sunt simul q̄ vna. nec tres simul magis aliquid q̄ due. nec maior est essentia in tribus q̄ in duobus. nec in duobus q̄ in vna q; tota est in singulis. Unde dicitur masculinus ait. Cōfitemur diuinitatis

naturā omnem p̄fecte esse in singulis suarum ypostasium. i. personarum omnem in patre omnem in filio omnem in spiritu sancto. Ideo q; perfectus deus pater. perfectus deus filius. perfectus deus spūs sanctus. Et inde est q̄ pater dicitur esse in filio et filius in patre et spūs sanctus in vtroq; et singuli in singulis. Unde aug. in libro de fide ad petrum sic dicit. Pater vnitatem nature totus pater in filio et spūs sancto ē. totus quoq; .i. in patre filius est. nullus eorū extra quemlibet illoz est ppter nature diuine vnitatē. **A** Ecce hic apparet aliquatenus. non em̄ plene potest tantum referari ab homine archanum ex qua intelligentia dicat singula personarum tota esse in alijs. Unde etiam beatus larius ista interius perquirens in libro de trinitate ait. Afferit plerisq; obscuritatem sermo domini cū dicit. Ego in patre et pater in me est. nec immerito. natura em̄ intelligentie humane rationem huius non capit dici nec exemplum aliquod in rebus diuinis pparatio hūana p̄stabit s; quod intelligibile est homini deo possibile est. Cognoscendum itaq; intelligendum est quid sit illud. Ego in patre et pater in me est si tñ cōprehendere hoc ita ut est non valebimus. Patrem ergo in filio et filium in patre esse credamus et plenitudo in vtroq; diuinitatis p̄fecta est. Unde eandē in vtroq; et virtutis similitudinem et diuinitatis plenitudinem p̄stentur. Quia em̄ filius accepit a patre nam si partē eiusdem qui genuit accepit. neuter ergo p̄fectus est. deest em̄ ei vnde decessit nec plenitudo inerit qui ex portione p̄stiterit. neuter ergo p̄fectus est si plenitudinem suam et qui genuit amittit nec qui natus est p̄sequit. Fateamur ergo q̄ pater est in filio et filius est in patre. deus in deo. Ex his verbis patet

humana pmitit infirmitas potest intelligi ex quo sensu dixerit xps se esse in patre et patrem in se. Ex eodem sensu etiam intelligi spū sanctus esse in utroque et singula personarum in singulis. q2. s. in singulis est eadez plenitudo diuinitatis. q2 non est maior natura diuina in aliqua harum personarum. sed vnus et indifferentis nature sunt hec tres persone. ideoque vna in altera esse dicitur predictum est. Unde beatus ambrosius. predictorum verborum sententiam nobis aperiens super illud verbum Deus erat in xpo mundum reconcilians sibi sic ait. Per hoc intelligi pater esse in filio et filius in patre. q2 vna est eorum substantia. ibi enim est vnitas vbi nulla est diuersitas. Ecce trium illustrium virorum testimonium. s. augustini. hylarii et ambrosii. in idem concurrentibus reuelatione spū sancti in eis loquentis pie credere volentibus ostendit tamen quasi per speculum in enigmate qualiter accipiendum sit cum dicitur. Pater in filio vel filius in patre vel spū sanctus in utroque. Nec etiam est aliqua trium personarum pars dei vel diuine essentie. quia singula harum plenus et verus deus est et tota et plena diuina essentia. et ideo nulla istarum in trinitate pars est. Hi ergo tres qui vnū sunt propter ineffabilem coniunctionem diuinitatis qua ineffabiliter copulantur vnus deus est. Pars ergo trinitatis esse non potest quicumque est vnus in tribus. In trinitate ergo qui deus est et pater deus est et filius deus est et spū sanctus deus est et simul hi tres vnus deus. nec huius trinitatis terciā pars est vnus. nec maius aliquid duo quā vnus est ibi. nec maius aliquid sunt omnes quā singule persone. q2 spiritualis non corporalis est illa magnitudo. Qui potest capere capiat. qui autem non potest capere credat et orat ut quod credit

etiam intelligat. Ulex est enim quod per prophetam dicitur. Nisi credideritis non intelligetis. Nam sicut beatus augustinus. inquirere de trinitate puerilis curiositas est. credere et tenere sicut sancta ecclesia docet fides et securitas est. Uideri autem eam sicut est summa et perfecta felicitas est. hec augustinus. Unde sciendum quod acies mentis humane inualida est ad aspiciendam diuine maiestatis excellentissimam lucem nisi iusticie fidei et dilectionis diuina donante gratia illustretur fide. Qua propter diuinitatis omnibus postulanda est gratia. ut mundetur oculi cordis ad videndum quod proprie trinitas sit vnus deus et solus et verus deus et quod recte pater et filius et spū sanctus vnus eiusdemque substantie vel essentie dicatur credatur et intelligatur. Ad huius sacratissime visionem beatitudinis nemo nisi per fidem mundato corde attingere potest. dicere ipsa veritate. Beati mundo corde. quoniam ipsi deum videbunt. Et quod per fidem venimus ad agnitionem. ergo putat beatus hortalis augustinus. credendum est pariter in patrem et filium et eorum spiritum et in singulos et simul in tres. q2 singulus pater et singulus filius et singulus eorum spūs est summa essentia. et simul pater et filius cum spū sancto sunt vna eademque summa essentia. in qua solum omnis homo credere debet. quia est solus finis quem homo in omni cogitatione actuque suo per amorem debet intendere. Hec augustinus. Hanc summam trinitatem beatus augustinus in suo speculo profiteretur sic dicens. Confiteor te patrem et filium et spū sanctum in personis trinum. in substantia vnum verum deum omnipotentem. visibilem et inuisibilem conditorem. non corpus aut in corpore positum. neque ex diuersis speciebus admixtum. aut membrorum compagibus effigiarum. sed vnus simplicis et incorporee inuisibilis et in-

circumscripte nature. De quidem ver
patre summe bonitatis et totius divini-
tatis principium incircumscripte et inge-
nite maiestatis deum ex nullo initium du-
centem sed omnibus initium dantem Credo et
confiteor non corporali propter generationem neque extrin-
secus non necessitate neque voluntate sed
natura filium generantem Confiteor et ve-
rum te filium ex patre sine initio ineffa-
biliter ver deum unigenitum per quem omnia
facta sunt et verbum patris verbum non fa-
ctum non creatum non adoptatum sed ge-
nitum et omnis cum patre substantie vere
atque ita per omnia equalem deo patri. ut
nec tempore. nec gradu. nec parte esse possit
inferior. tamen quod te esse confiteor. qui geni-
tus est quod tuus est ipse qui genuit te Non
autem quod dico genitum a patre filium divine
ineffabili generationis aliquod tempus ascri-
bo sed nec patrem aliquem cepisse nec te
filium quod semper fuit pater. nunquam igitur
tur non fuisse filius. non enim aliter confite-
ri possumus eternum patrem nisi te etiam
confiteamur coeternum filium. Ex filio enim
pater dicitur et quia spiritus pater fuit semper ha-
buisse filium dubium non est. De quoque
credo spiritum sanctum verum deum non fa-
ctum nec creatum nec genitum neque in-
genitum sed ex patre filioque inenarrabi-
liter procedentem et in patre simulque fi-
lio substantialiter permanentem Sic igitur
tur ab utroque procedis. ut inseparabiliter
in utroque permanens. atque ita per omnia deo
patri et filio equalis coeternus et substantia-
rialem. ut neque potestate neque voluntate
neque eternitate neque substantia differ-
re possis ab eis vel precidi a quibus proce-
dis. Igitur eternum patrem sine natiuitate.
eternum filium cum natiuitate. eternum
spiritum sanctum cum processione sine natiui-
tate totum patrem in filio et spiritu sancto
totum filium in patre et spiritu sancto. totum
spiritum sanctum in patre et filio permanentem
patrem et filium et spiritum sanctum unum

deum omnipotentem una potestate uno
que regno. una maiestate. una eternita-
te. et nunc et semper ubique pregnantem cor-
de credo. ore confiteor et mente diligo
Hec augustinus. De Unde secundum quod dicit
richardus. de sancto victore in. iij. libro
de contemplatione. Cautum nobis est ob-
servandum et diligenter precauendum ut
sic in summis illis et divinis asseruamus
substantie unitatem et tamen non euacuemus per-
sonarum trinitatem. et sic confirmemus perso-
narum trinitatem ut tamen non dissipemus sub-
stantie unitatem. Quam multi in eo quod de
summe divinitatis unitate sentiunt ve-
ram trinitatis fidem euacuare intendunt
Et item quam multi in eo quod de trinitate as-
serunt divine essentie unitatem dissipare
volunt Arius dicit aliud est pater. aliud
est filius. aliud est spiritus sanctus. Recte
quidem diceret si alius diceret non ali-
ud. Is vero in eo quod dicit aliud divinitatis
unitatem dissolvit Sabellius dicit
Idem deus qui vult pater est. qui vult
filius est. quando vult spiritus sanctus
est. ipse tamen unus est. E Iste autem in
eo quod loquitur vere trinitatis fidem euacuare
conatur. Debet igitur dici illi cheru-
bin per quos duo summa genera con-
templationum designant se ipsos mutuo
respicere. nec ulla intelligentie sue pro-
cederatione a mutuo concordie consensu specu-
lationis sue oculos in contraria diver-
tere. Sed secundum predictos hereticos cheru-
bin nostri ab alterutro aspectu faciem
avertunt. quod contraria assertione multum
diversis et sibimet ipsis oppositis intendunt
et acquiescunt. Secundum primum cherub
dicimus quod unus et solus deus est qui
cuncta ex nihilo creavit. Iuxta secundum
dum cherub affirmamus. quod alius est
qui genuit. alius est quem genuit. et al-
lius est qui ab utroque procedit. Sed
cherubin isti duo respiciant se mutuo
et dicamus quod unus idemque deus sub

stantialiter vnus ⁊ psonaliter trinus
Dicimus s̄m primū cherubin q̄ p̄ ⁊
filius ⁊ spūs sanctus vnum sunt in sub
stantia. vnū in essentia. vnū in natura
vna. Dicimus iuxta cherubin secū dū
q̄ aliū est pater in p̄sona. aliū est fi
lius in p̄sona. aliū est spūs sanctus
in p̄sona. Respiciant se cherubī mu
tuo ⁊ p̄stentur absq̄ dubio q̄ nō sunt
aliud pater ⁊ filius ⁊ spūs sanctus. q̄
uis veraciter sit aliū. ⁊ aliū. Aliū
itaq̄ est pater. aliū filius. aliū ē spi
ritus sc̄s iuxta cherub secū dū. nec tñ
aliud est pater. aliud filius. aliud spi
ritus sc̄s. Iuxta cherub primū ⁊ secū
dum mutuū respectū veraciter affir
mus. q̄ pater ⁊ filius ⁊ spūs sanctus.
nō tñ tres dī sunt. sed vnus deus. Iux
ta secū dū cherub p̄stentur q̄ filij sub
stantia n̄e substantie vnita in vna p̄so
na vnita est. Iuxta primū cherub indu
bitanter affirmamus. q̄ patris ⁊ filij
⁊ spūs sancti substantia vna ⁊ indiui
dua est. verū tñ iuxta mutuū respectū
p̄stentur q̄ solus filius vaciter incar
natus est. Cherub itaq̄ respicit quādo
vnus dicit aliū non p̄radicit. ⁊ illa
que sue sunt p̄sideratōis sic vnus asse
rit. vt tñ que alterius sunt omnino eu
cuare nolit. Cherubin se mutuo respi
ciunt qñ summa duo p̄templationum
genera inuicem sibi ⁊ p̄currunt ⁊ mu
tua sibi veritatis p̄cordia alludunt. Et
notandū si illa que de p̄sonarū trinita
te. ⁊ substantie vnitate in deo credi
mus per mentis excessum videre ⁊ pu
ra perspicuaq̄ intelligentia capere ne
quimus. Nihilominus tñ ea q̄ in ca
tholica traditōe accepimus fide tene
mus p̄t nobis possibile est in frequē
tem p̄sideratōem adducamus vt eius
modi studio diuinarū reuelationū co
piam p̄mereri possimus. puto si quidē
q̄ diuinarū reuelationum p̄solatio nō

omnino peregrina erit eis qui diuino
rum sacramentorū archana fidei oculo
tam frequenter q̄ libenter aspiciūt. q̄
tomagis illis maxime familiaris erit
qui eam intelligentie oculo assidue cō
templando per mentis excessū sepe vi
dendo desiderio suo satisfacere nō p̄nt
Heerich. ¶ Et notandū p̄sequit̄
s̄m thomā de aquino q̄ deus cū omni
no sit simplex ⁊ inuisibilis nō determi
nat ad aliquem locum. vt esse dicatur
vbiq̄. q̄ videlicet vna p̄seius sit hic.
alia illic. sed immensitate virtutis sue
tangit omnia que sunt in loco. cum sit
causa vniuersalis essendi. Mouēs em̄
⁊ motū oportet esse simul. deus autem
omnia mouet ad suas op̄ationes igit̄
est in omni b̄. Unde sciendū q̄ res
corporea est in aliquo loco s̄m p̄actū
quantitatis dimensiuē. sed res incor
porea s̄m p̄actum virtutis cum careat
omni quantitate dimensiuā. Si autē
esset aliquod corpus habens quantita
tem dimensiuā infinitā oportet il
lud esse vbiq̄. Ergo si sit aliqua res in
corporea habens virtutē infinitā opor
tet q̄ sit vbiq̄. deus autē est h̄mōi. ergo
est vbiq̄. Et quīs sit vbiq̄. tñ a nullo
eorū que sunt p̄prehendit̄. Unde dicit
scotus. deus est in omni b̄ sup̄ omnia.
Ipse quidem essentia omnium quī ve
re solus. Et cum in omnibus totus sit
extra omnia totus esse non desinit. dū
enim per omnia que sunt diffunditur a
nullo eorū que sunt p̄prehendit̄. Quia
esse quidem de deo predicat̄. quid autē
sit penitus ignorat̄. hec scotus. Ergo
p̄t dicit augustinus intelligamus de
um si possumus quantum possumus si
ne qualitate bonum. sine q̄ntitate ma
gnū. sine indigentia creatorem. sine
situ presentem. sine habitu omnia p̄ri
nentem. sine loco vbiq̄ totum. sine tē
pore sempiternū. sine vlla mutatione

mutabilia facientē. nihilq; patientes
 De aug. **G** De hoc autē quō deus
 voluntate sua cūcta creauit et quō in ip
 so oīa fuerunt anteq; ad formaz suaz
 visibiles pcederent spēs et quō p mo
 les corpis nūq; ē. et tū p incircūscrip
 tā substantiā nūq; deest De his et qui
 busdā alijs ad diuinitatis potētiā prinē
 ribz. Petrus da. sic ait. Volūtas dei
 oīm rex siue visibilū siue invisibilū cā
 est vt existant a deo p dīra queq; anteq;
 ad formaz suarū visibiles pcederent
 species. iaz veraciter atq; essentialiter
 viuerent in sui opificis volūate qd fa
 ctum est in ipso vīra erat. Et idem in a
 pocal. Tu creasti oīa et ppter tuā volun
 tatem erant et creata sunt. prius dī qz
 erant et postmodū fuisse creata. qz que
 foris expressa sunt p p ditionē opis iā
 intus erant in puidētia et consilio p dī
 toris Constat itaq; deum oīpotentem
 oīa solū interne sue sapiētie sauro cō
 cludere. vt nec ad se quid accedere nec
 a se quicq; p tpm valeat momēta trā
 sīre. Illa igit inēffabili sue maiestatis
 arce p sistentis sic oīa in pīrie sue p sistenti
 ta p sistentis vno ac simplici p remplatū
 intuitu. vt sibi nūq; penitus vel p terita
 transeant vel futura succedant Cui dū
 semp esse ad idem esse est p eternitatē
 pū oē qd labit circūscribit. et intra se
 mer ipsum oīm cursu tempoz claudit
 Et sic intra se sine transitu cohibet oīa
 tempora. Ita nihilominus intra se si
 ne spacio vniuersa continet loca hinc
 est qd ait Celum et terram ego impleo.
 Item p pphetam dī Celū mihi sedes
 est. terra autē scabellū pedū meoz. Rur
 sumq; de eo scriptum est. Celum meri
 tur palmo et oīm terrā pugillo conclu
 dit. Sedi quippe cui p sident interior
 et superior manet. nam celū palmo me
 tiens et terram pugillo p rīnens et conclu
 dens ostendit. qd ipse sit circūquaq; re

bus cunctis quas creauit exterior Id
 nam quod interius pcludit a pcluden
 te exteriorius continet. p sedem ergo cui
 p sident esse interius ac supra ppendit
 rur Per pugillum vero quo cūcta esse
 exteriorius subterq; signant demonstrat
 rur. quia em ipse manet intra omnia.
 ipse extra omnia. Ipse infra omnia et
 superior est p potentiam et inferior est
 per sustentationem. et exterior p mag
 nitudinem. et interior per subtilitatem
 Ubi ergo sit aliquid absq; eo. qui cum
 per molem corpis nūq; est per incircū
 cumscriptam substantiam nūq; deest
 De quo ait apłs Quia in ipso pstant
 omnia Et rursus qm ex ipso et per ipm
 et in ipso sunt oīa. Est em vt ita dixe
 rim locus inlocalis. qui sic in se conti
 net omnia loca. vt non moueat ipse p
 loca et tamen omnia simul impleat. nō
 per partes sui occupat partes loci sed
 totus vbiq; est. nec per ampliora loca
 distractior. nec per angustiora contra
 ctior nec altior in excelsis nec plus hu
 miliatus in infimis nec maior in ma
 gnis sed vnus idemq; simplex et equa
 lis vbiq; nulla indigens creatura. nā
 et antequam virtutes angelicas con
 didisse anteq; tempus aut temporale
 aliquid exiisset plenas atq; pfectas
 immortalitatis glorie diuicias possi
 debat. Ad creandum igitur quod non
 erat non eum alicuius inopie necessi
 tas impulit. s; sola p prie clementie bo
 mitas prouocauit. nec beatitudinis re
 rum conditio sibi conferre aliquid po
 ruit cum ita p se et in se sit plenus atq;
 perfectus. vt nec existente creatura ali
 quid sibi accedat nec ea pereunte dece
 dat. hxc petrus dami. Unde considerā
 dum qd deus non loco continet. ipse
 enim est sibi locus. quia in se habitat
 et existit. et ideo in se continet omnia
 loca. nec tempore variatur. nec alicubi

est. qz corpus non est. sed omnia in ipso
 et ipse in omnibus non partialiter diui-
 sus. sed ubiqz totus. intra omnia non
 inclusus. extra omnia non exclusus. su-
 per omnia non elatus. infra oia non de-
 pressus. Ubiqz namqz est per diuinita-
 tis pntiam. in sanctis aut familiariter
 per inhabitatōem. ppter qd non dicimus
 Pater noster qui es ubiqz. licet hoc sit
 ver. sed qui es in celis. i. in scis quo-
 dam. i. excellentiori mō. Celum autē
 qd dicitur trinitatis non est aliquis locus
 corporeus extra mundū vel intra. i. ubi
 habitat trinitas sicut angeloz in ce-
 lo empirreo. s; est ipsa trinitatis excel-
 lens maiestas que ubiqz est et omnia im-
 plet. ptenet et excedit et super omnia non
 loci positione. sed nature dignitate. et
 omnipotentie sublimitate. Un lucifer
 ait. In celum ascendā. i. ad equalita-
 tem dei. Et sciendū qd deus incomu-
 biliter in se exspntialiter. essentialiter
 et potentialiter est in omni creatura si-
 ne sui diuisione et in omni loco sine cir-
 cumscriptōe et in omni tpe sine sui mu-
 tabilitate. Unde yfido. in lib. de sum.
 bono. Diuine magnitudinis immen-
 sitas est ista vt intelligamus eaz intra
 omnia sed non inclusum et ideo exteri-
 orem als cum incircūscribere magnitu-
 dinis immensitate oia pcludat. per il-
 lud qd exterior est onditur eē creator.
 per id vero qd interior gubernare om-
 nia demonstratur. ac nec ea que creata
 sunt sine deo essent. Intra oia deus est
 entia ne extra deū essent. Deus exteri-
 or est vt omnia extra pcludant ab eo.
 Et notandū qd intelligibiliter quodā
 miro mō dei essentia sciri p̄t dum esse
 credit. hēc yfido. ¶ Sciendū eti-
 am vt dicit beatus greg. xxi. mora qd om-
 nipotens deus sic intendit omnibus. vt
 assit singulis et simul omnibus nunqz de-
 sit. nam et si quosdam peccantes dese-

rit. eisdem tamen adest per iudicium.
 quibus desse cernit per adiumentum.
 Sic itaqz exteriora circumdat vt inte-
 riora impleat. sic interiora implet. vt
 exteriora circūdet. sic summa regit vt
 yma non deserat. sic ymis p̄s est vt a
 superioribus non recedat. fit latet in sua
 specie vt tñ cognoscat in opatione. sic
 cognoscit in suo opere vt tñ pprehendi
 non valeat agnoscentis estimatiōe. sic
 adest vt videri nequeat. sic videri non
 valet vt tñ eius pntiam ipsa sua iudi-
 cia testent. sic se nobis ad intelligēdū
 prebet. vt tñ ipsum nobis radiū sui in-
 tellectus obnubilet. Et rursum sic cali-
 gine ignorantie nos reprimat vt tamē
 mēti nostre claritatis sue radiū inter-
 micet. quatenus et subleuata quippiā
 videat et reuerberata p̄temiscat Et qz
 eum sicut est videre non potest. aliquā-
 do videndo agnoscat. hēc greg. ¶
 De hoc etiā qd deus ubiqz est intra om-
 nia. extra omnia. supra omnia. et infra
 omnia. beatus greg. ij. moral. exponēs
 illud dictum. Egressus est sathan a fa-
 cie domini. sic ait. Quid est qd sathā a
 facie domini egressus dicitur. Quomō em̄
 exiit ab eo qui ubiqz est. ipse enim ma-
 net et intra omnia. et extra omnia. ipse
 supra omnia et infra omnia. et superior
 est per potentiam. et inferior p̄ susten-
 tationem. et exterior per magnitudinē
 et interior per subtilitatem. Sursum
 regens et deorsum p̄tinens. extra cir-
 cumdans. interius penetrās. nec alia
 ex parte supior. alia inferior. aut alia
 ex parte exterior atqz ex alia manet in-
 terior. sed vnus idemqz totus ubiqz p̄-
 sidentō sustinens. sustinendo p̄sidentō
 circūdando penetrans. penetrando cir-
 cumdans. vnde superius p̄sidentō in-
 ferius sustentans. vnde exterius am-
 biens inde interius replens. Sine in-
 quietudine superius regens. sine labo-

re inferius sustinens. interius sine extenuatione penetrans. exterius sine extensione circūdans. Est itaq; supior & inferior sine loco. est amplior sine latitudine. est subtilis sine extenuatione. quo em̄ exitur ab eo qui dum p̄ molez corpis nusq; est p̄ incircūscriptā substantiā nusq; deest. h̄c greg. **R** Un̄ fm̄ dictū beati aug. diuine dignitatis excellētia tanta est q̄ mens de deo cogitans deficit cū sit incōprehensibilis. sensus nō percipit cū sit inuisibilis. lingua non explicat cū sit ineffabilis. rps eū non mēsurat cū sit interminabilis. scriptura non notificat cū sit inestimabilis. virtus nō tangit cū sit inaccessibleis. desideria & vota transgredit̄ cū sit incompatibilis. h̄c aug. Et q̄ ut d̄c damascenus solus deus p̄fectus sup̄flus p̄emplator est. lucē em̄ habitat inaccessibile quā nulla cognitio valet attingere pure viz creature. **I** Un̄ tenendū est q̄ deū in via cognoscere possumus q̄ est. in patria vō sicut est. sed nec hic nec illic id qd̄ est. Nam id qd̄ deus est non solū hōim sed etiā angelorum sup̄gredit̄ intellectum. De hoc augustinus. in libro soliloquiorum sic d̄c. Nemo nouit patrem nisi filius & eorū spūs. Soli quidē tibi sola trinitas integra nota es. Sancta trinitas sup̄naturalis sup̄inenarrabilis. superinscrutabilis. & sup̄inaccessibilis & sup̄incōprehensibilis & sup̄intelligibilis & superessentialiter exuperans oēm sensum. oēm rationem. oēm intellectum. oēm intelligētiā. oēm essentiam sup̄celestem animorū. quā neq; discere neq; cogitare neq; intelligere neq; cognoscere possibile est etiā angelorū oculis. **H**ec aug. **S** Dicit etiā de hoc hilarius p̄fecta scia est sic deum scire ut licet non ignorabilem tamen incōprehensibilem scias. Est em̄ p̄gemis inge-

niti vnus ab vno virtutis virtus sapiētia sapiē gloria glorie. generatōis huius sacramentū ego nescio nō requiro & consolabor me. q̄ archangeli nesciūt angeli non audierūt. secula non tenet. p̄plexa non sentit. ap̄ls non interrogauit. filius non dedit. h̄c hilarius. **P**ortet ergo ut d̄c glosa sup̄ diom̄sum de diuinis noib; deo attribueret tanq̄ sibi soli cogitā sup̄bālē de seip̄o scias q̄ ē ignorantia nostra respectu substantialitatis que est in abditis p̄pter inaccessibleē quā inhabitat lucem super omnem rōnem & intellectum & substantiam existentē. **I**git̄ q̄uis iste modus cognoscendi impossibilis sit omni creature tñ fm̄ cognitionem viatoris modo suo potest esse possibilis. Ideo autō ritas diom̄si qua d̄c ip̄ius sup̄essentials. &c. intelligenda est de cognitione vie. qua intellectus viatoris videt deū um paliquā formā q̄ illa forma deficit a rep̄sensatione diuine nature & p̄ eā non potest videri. sed tñ cognoscit q̄ est deus sup̄ illud qd̄ de ip̄o intellectui rep̄sentat̄. vnde illud qd̄ est remanet occultum. Et hic est nobilissimus modus cognitionis ad quē possumus puenire in via & ideo nō cognoscimus qd̄ est sed quid non est. **E**t notandū q̄ sanctus diom̄sius tractaturus de diuinis ad superexcellētē nō attingit de ritatem homini possibilem p̄tentis cognitione trinitatis. als terminis diuina prouidentia hōib; adhuc exultantibus p̄uissis. q̄ nulla creaturaz species ita eius similitudinē appropinquat ut id qd̄ vere deus est expresse & fm̄ p̄prietatem ostendat. Non ergo verum deum dicimus dum per aliquid eorū que sunt. eū esse affirmamus. nulla siquidem essentia est. nulla bonitas quia superessentialis est & plusq; bonitas & super omne quod dicitur aut intelligit̄ exaltatus

propterea negativa in diuinis significati-
onibus preponit affirmatiue. vnde di-
cimus ipsam que supereminet omnia non
esse aliquid eorum que sunt. quia ignora-
mus quid ipsa sit eius superessentiali-
tas et inuisibilitas et ineffabilitas et in-
finitas. Quod enim infinitum est scia hu-
mana estimari non potest. quod ineffabile est
non dicitur. quod inuisibile est non cognosci-
tur. quod vero superessentiale non apprehen-
ditur. Qui vero recto ratiocinandi ite-
nere deum querunt. eum super omnia subli-
matum esse cognoscunt. At per hoc eorum
ignorantia vera est sapientia. et nesciendo
deum in his que sunt melius eum sciunt
super omnia que sunt et non sunt. Unde
aug. Qui melius nesciendo scit. Et de
omnibus. cuius ignorantia est vera sapi-
entia. Quia creatoris immensitas om-
nem creature possibilitatem transcendit.
cum ad semetipsam apprehendendam ne-
quaquam creatura sufficiat. De ipso ergo
mens aliquid humana capere potest. ip-
sum non potest. ergo nulla ratio vel intel-
lectus est qui similitudinem ipsius (quam
incomparabilis possit attingere. Descri-
bit ergo et uilescit omnis creatura visibi-
lis dum comparatur summe et supernaturali
nature que est super omnia. Deus enim
nihil est aliud quam infinitum pelagus quod
dam perfectionis in quo reseruantur esse
et uiuere et intelligere et simul omnes per-
fectiones. Et quia intellectus noster non po-
test apprehendere illud esse diuinum quod
est infinitum pelagus uno conceptu. vocat
eum ipsum multis nominibus nunc ipsum
uiuere. nunc ipsum intelligere etc. Nam
nulla res creata potest recipere illud pel-
agus infinite perfectionis. sicut nec tora
aqua maris se commendare modico uasi
Sed unaqueque creatura de esse recipit
secundum modum suum. nam ignis ipse diui-
nus illucet quidem mentibus uiatorum.
sed per naturam innominabilis. ut pote

inuisibilis. nam qui in effectibus suis
quod est multipliciter discitur. quid secundum
naturam sit penitus ignoratur. hec glo.

Et notandum quod cum aliqua cor-
poralia in sacra scriptura dicuntur de
deo. ut puta de oculis vel auribus et cete-
ra similia. ut etiam ps. ait. Oculi domini
super iustos et aures eius etc. Nec et huius-
modi occultam quandam et spiritalem
intelligentiam habent. Unde damascenus
de deo loquitur et appellat dei oculos
et palpebras considerat uiam uirtutem uni-
uersorum aures et auditum eius propiciationem
et nostre deprecationis susceptio-
nem. De et loquelam uoluntatis sue de-
monstrationem. cibum et potum nostrum ad
eius uoluntatis percursum. Odoratum
eius acceptationem. faciem eius propa-
tionum demonstrationem. manus eius
per operationum perfectionem. Dexteras
auxilium eius in prosperis. palpationem
eius deuotionem et exquisitorem eorum que
apud nos sunt. pedes incessum auxili-
um indigentium uel uoluntatem inimicorum
Iuramentum intransmutabilitatem con-
siliij eius et uoluntatis. Iras et furores
per uersionem ad maliciam et iniquitatem
vindictandam. Oblivionem autem et som-
nium et dormitionem dilacionem eius que
est ad inimicos ultionis et auxilium retar-
dationem alio recordationem. Et simpli-
citer dicendo omnia que corporaliter
dicuntur de deo occultam habere quan-
dam intelligentiam ex his que sunt a-
pud nos ea que sunt supra nos edocen-
tem Quod de angelis similiter modo
suo licet incomparabiliter inferiori in-
telligendum est. hec damascenus. Circa
quod etiam sciendum quod in homine qui
ad ymaginem dei est creatus duo sunt
sensus. Unus exterior. et alius interio-
r. uterque bonum suum habet in quo refi-
cit. Sensus exterior reficitur exterius in
contemplatione humanitatis. sensus inte-
rior. U. iij.

rior in contemplatione diuinitatis. ppter
 rea em̄ deus homo factus est vt totum
 hominem beatificaret ⁊ tota puerio eius
 esset ad ip̄m ⁊ tota delectatio eius eēt
 in ip̄m. cū a sensu corporis videt p car
 nem ⁊ a sensu mēris videt p contempla
 tionem. hoc est totū bonū hōis vt siue
 ingrederet siue egrederet pascua inue
 niret in suo scōre. Pascua facis in car
 ne saluatoris. pascua interioris in deita
 te recreatoris. Cū aut̄ homo existat ex
 carne ⁊ aīa ⁊ in carne sunt quinq; sen
 sus. s. visus auditus gustus olfactus
 ⁊ tactus quos tñ nō mouet sine aīe so
 cietate ita aīa simili modo hz quinq;
 sensus suo modo qz spūales res corpa
 libz non scrutant̄ sed spūalibz sensibz
 rimande sunt vnde diuina vox in deus
 tro. aīr. Videte qz ego sum solus deus
 ecce spūalis visus Et in apocal. qui hz
 aures audiēdi audiat quid spūs dicat
 eccl̄is ecce spūalis auditus Et in ps Gu
 state ⁊ videre qm̄ suauis ē dñs ecce gu
 stus spūalis Et apostolus Xpi bonus
 odor sumus. ecce spūalis odor aīe olfa
 ctus. Et in euan. Mulierem fide se te
 rigisse magis q̄ corpe ostendit dicēs
 Quis me terigit. ecce tactus spūalis.
 Sic ergo cū omni cautela obseruāduz
 est quid ad corpis sensus ⁊ quid ad di
 gnitatem aīe fm̄ sensus interiores pri
 net Ex his plane patet q̄ sicut expien
 tia corpaliū fit sensibz corpaliū. ita
 expientia spūalium fit in mente sensibz
 spūalibz Vñ sicut gustus exterior
 sensus cū attingit gustabile vel attingi
 tur ab illo tñ vere habet noticiā expi
 mentalem illius. Sic est de gustu in
 teriori ⁊ alijs sensibz spūalibz. nā cum
 aliquis legerit vel audierit ab aliquo
 q̄ dulcis sit dominus ppter hoc tñ non
 habet noticiā expimentalē de hoc nisi
 gustus spūalis attingat dulcedine di
 uina. vt dicere possit fructus eius dul

cis gutturi meo Cañ. ij. vbi loquit̄ de
 gustu spiritali vt dī glo. Quid nāq;
 pdest multum cognoscere nec illa ex
 periri nec aliquē visum. Illa ha
 bere ad hanc expientia exhortat̄ Pe
 trus in sua cano. j. dicēs Si tñ gusta
 stis qm̄ dulcis est dñs. Isti aut̄ sensus
 nostri interiores spūales impediuntur
 ab illa expimentali noticia. ⁊ hoc du
 plici impedimento. vnum impedimē
 tum pcedit ex natura corrupta. aliud
 ex negligentia ppria. R De impe
 dimēto nature dī beatus bern. sup cañ.
 Saporē interiorē pdidimus ab ip
 so penē exordio generis nostri ex quo
 cordis palatū sensu carnis preuolente
 merat virtus serpentis antiqui extūc
 cepit nō sape bonum ac sapor noxiū
 subintrare ⁊ insipietia mulieris ⁊ sen
 sualitas saporem boni excludit. qz ser
 pentis malicia ⁊ astutia mulieris insi
 pientiam circūuenit. hec bern. S
 Ille namq; mortuus serpentinus fecit
 sensus languescere interiores ⁊ tabes
 cere. extūc ei visus spūalis interior ob
 tenebrescit. auditus surdescit. olfactus
 tabescit. gustus amarescit. ⁊ tactus
 grossescit. Vñ clamat ppheta Oculos
 hñt ⁊ nō videbūt aures hñt ⁊ c. Tales
 em̄ manēt in tenebris exterioribz car
 nis De scōo impedimento dī in libro
 de spiritu ⁊ anima hoc bonū magnum
 quod habuit homo ex duplici sensu. s.
 exteriori ⁊ interiori bene ordinato ma
 gnum malum secutum est. quoniam p
 viro bono quod intra erat egressa est
 anima ad bona aliena que foris erant
 ⁊ pacrum fecit cū delectationibz secu
 li requiescens in illis non attendens
 boni sui interioris absentia. eo q̄ pso
 latōnes suas cerneret in bonis alienis
 nam cū exterior sensus carnalis bono
 suo vtif. interior sensus q̄si obdormit
 nō ei cognoscit bona interioris sensus

qui iocunditate exteriorum bonorum rapitur. hec in libro de spiritu et anima. Qualiter autem huius sensus interiores refoventur et reparantur de hominis impedimentis. De hoc sciendum quod primum impedimentum scilicet corruptionem nature tollit Christus qui suam sapientiam et gratiam infundit cordibus et per eam exterminat concupiscentiam malam et consequenter intellectum hominis et affectum purificat et cordis palatum sanat. De hoc beatus bernardus super cantica sic ait. Sapientia assidue vincit malitiam. id est concupiscentiam in mentibus ad quas intrauerit. saporis mali quem illa inuenerit saporis meliore exterminans. Intraat enim sapientia dum sensus carnis infirmat. intellectum cordis purificat. palatum sanat et reparat. sanato iam palato iam sapit bonum. sapit et ipsa sapientia qua in bonis est nihil melius. hec bernardus. Contra impedimentum secundum. scilicet nostram negligentiam necesse est ut sensus exteriores sopiantur et a sua vagatione restringantur. quod tunc sensus exteriores excitantur et exercitantur. Unde dicit beatus gregorius. Si exterius euagatio sensus claudit interior sensus aperitur. Cuius rationem reddit hugo de libro victo. in libro de archa noe ita dicens. Mentes quas cure carnales exagitant non prehendunt sapientiam. sed qui minoratur actu ille inuenit eam. quod dum animus ab exterioribus abstrahitur et ad semetipsum colligitur et robustior ad eterna contemplanda subleuatur et cum a delectatione carnali abstrahitur et ad seipsum colligitur necesse est ut statim inde aliquid gaudij spiritualis preguustare incipiat. ne si mens omnino a delectatione remanserit aliena. quasi in se sit arida et sine humore ad germen sapientie non possit pualescere. Fit ergo diuina gratia aspirare ut mens sic abstracta et a terrenis delectationibus exuta statim quasi insolita leticia perfundatur. et amplius amarum cog

noscit esse quod deseruit. quo magis dulce sentit quod inuenit. hec hugo. Ex quibus colligere possumus quod quanto magis sensus exteriores a carnalibus delectationibus retraxerimus. tanto validius sensus interiores et spirituales ad gustandum diuina et celestia conualescunt.

Filius.

Desidero etiam scire quot modis species siue qualitas contemplationis varietur.

Ca. XI Pater. I

Tire debes quod tribus modis contemplationis variatur qualitas. Primo enim modo contemplatio agit mentis dilatatione. Secundo mentis subleuatione. Tercio modo mentis alienatione. Mentis autem dilatatio est quando spiritus sanctus cor hominis ingreditur. et per suam gratiam omnes affectiones carnales. siue seculares de ipsa mente eliminantur. et cor magno ardore amoris dei inflammatur ac etiam dilatatur. modum tamen humane industrie non supergreditur. Mentis vero subleuatio est quando intelligentie viuacitas diuinitus irradiata humane industrie metas transcendit. nec tamen in mentis alienationem transit. ita ut et supra sit quod videatur et tamen ab assuetis penitus non recedat. Mentis autem alienatio est quando presentium memoria menti excidit et in peregrinum quendam humane industrie statum diuine transfigurationis transit. **¶** Prima species contemplationis agitur mentis dilatatione. Exclusis namque virtutibus de cubiculo cordis et decenter virtutibus adornato subintrat dilectio dei. Qui vero deum diligit. et mandata eius seruat videlicet peccatis resistendo et inuoluntate viuendo. illius mentem libenter

deus visitare dignat. ac in illa mansio-
nez desiderat facere. *Teste veritate q̄ ait*
Si quis diligit me sermonē meū ser-
uabit. Et pater meus diligit eū ⁊ ad eū
veniemus ⁊ mansionem apud eū facie-
mus. Cuius vō cor oēs deus p̄ suam
p̄ntiam sic visitat. illius mentem diui-
nus amor inflammat ⁊ exclusis oībo
cupiditatibus seruens caritas dei oīa
interiora anime occupat. ⁊ p̄ suam di-
lectionē dilatat. Talis vero p̄ amorem
dei sic dilatarus videt deū qd̄ p̄tingit
cum deus qui sp̄itus est visitans ani-
mam p̄ncipaliter adesse sentit ⁊ in-
telligit. Unde d̄r beatus ber. *Oculus*
meus intelligentia mea. Videre ergo
deum dicimur. cū eius p̄ntiam in aīa
p̄ intellectū vtrūq; p̄cipimus ⁊ senti-
mus. Cum ergo sentis grām cognosce
dei p̄ntiam. nam put d̄r beatus greg.
Qui mente integra deū desiderat p̄fe-
cro iam habet quem amat. Neq; enim
quisq; posset deum diligere si eū quez
diligit non haberet. hec greg. *Alma*
vero p̄ grām sibi infusam sentiens ad
esse p̄ntiam sui creatoris. suū inuitus
⁊ totum affectum dirigit in ipsum su-
per oīa amando. In quo aut talis lati-
tudo caritatis est fortiter currit viam
mandatorum dei. Qñ d̄r ps̄. *Quā man-*
datorū tuorum cucurri cū dilatasti cor
meū. Ad hanc latitudinē cordis habē-
dam hortat dñs per ps̄ dicens. *Dila-*
ta os tuū ⁊ implebo illud ac si dicat.
Extende ⁊ dilata per desiderū sanctū
os tuū cordis viz ⁊ ego implebo illud
multiplici dono spūs mei. Aīa vō de-
uota que sic a dño visitat habens ⁊ p̄ti-
nens illum in seipm̄ inuēit p̄templa-
tionem amplexat p̄ dilectionem. de-
osculat per deuotionē. De hoc richar.
de sancto victore in. iij. libro contem-
plationum sic ait. *Deus auditur vide-*
licet ab anima per reuelationem videf

per p̄templationem deosculat per de-
uotionem astringit per dulcedinis sue
infusionem. Audis p̄ reuelationem do-
nec voce eius paulatim inualescēte to-
ta p̄strepentiū tumultuario solaq; illis
us vix audiat donec oīs illa tandē tur-
multuantīū turba disparet. solusq; cū
sola remaneat ⁊ solū sola p̄ p̄templari-
onem aspiciat ⁊ p̄ p̄templationē vide-
at donec ad solite visionis aspectū pul-
critudinis admirationē paulatim aīa
incalcescat. ac tandē aliquā tota incan-
descat. donec ad verā puritatē internā
q; pulcritudinem tota reformet ⁊ ille
interne habitationis thalamus vndis
q; virtutibus adornetur. Tandem ali-
quando adornato thalamo ⁊ intro ex-
istente dilecto fiducia iam inualescen-
te desiderioq; perurgente. cū se vlteri-
us cohibere non valet. subito in oscula
ruit ⁊ impressis labijs intime deuotio-
nis oscula figat. p̄ deuotionē sepe mul-
tiformiter deosculat. dum interim cu-
biculum sternit. donec intimus anime
sinus ad summā pacem ⁊ tranquillita-
tem p̄ponat. Donec tandē dilecto in-
ter vbera collocato ad ineffabilem quā-
dam diuine dulcedinis infusionem in
illius desiderij liquefcat. ⁊ spūs ille
qui domino adhaeret vnus spūs fiat. pu-
to q; experta tanta dulcedine cum in-
tima suauitate de cetero iam nō possit
aīa illa pulsanti dilecto aliquas mo-
lestias innectere. vel illa expectatione
fatigare p̄sertim cum sibi p̄p̄i omnis
mora nimis longa sit ⁊ expectatio vite-
tur onerosa. Deinceps vt arbitror ad
habitationis sue introitum libēter ob-
seruabit vt ad dilecti sui suscepciones
semper parata sit. Sed quis iam pa-
rata sit. tunc temporis huiusmodi ad-
uenientem suscipere nescit si ⁊ que pa-
rata sit ⁊ expedita vocanti occurrere.
Puto enim non esse eiusdem facili-

tatis suscipere venientem et sequi voca-
tem. Aliud est cum ipso introire. atque a-
liud est exire ibi anima ad seipsam reuer-
tis et cum dilecto suo usque ad intima cor-
dis sui penetralia ingredi. hic extra
semeripsam et ad sublimia preimplan-
da subleuat. Quid namque est eius in-
troire nisi se totam in seipsam collige-
re. quid vero est eius exire. nisi seipsam
extra semeripsam totam effundere. Ni-
hil itaque aliud est animam cum dilecto suo
in cubiculum introire et sola cum solo mo-
rari dulcedineque perfrui. nisi exteriorum
omnium obliuisci et in eius dilectione sum-
me et intime delectari. se totam cum dile-
cto videt. quoniam exteriorum omnium oblita ex-
propria consideratione in dilecti sui dilectione
desiderium suum purget et ex his que in in-
timis suis considerat animam suam in eius
amore affectum inflammat et tam ex ma-
lorum quam bonorum suorum consideratione in grati-
arum actionem assurgit. hinc per impensa-
gram et hic per indulgentiam intime deu-
otionis victimas exoluit. usque in intimum
dilectus perducit. et in optimo collo-
cat quoniam ex intimo affectu et super omnia dili-
git. Cogita quid sit quod invita tua ar-
dentius dilexisti. anxius percipisti. quod
te iocundius afficiebat. ceterisque omnibus
perfundius delectabat. Considera ergo
si eandem affectionis delectationisque ab-
undantiam sentias. quoniam in summi dile-
ctoris desiderium inardescis quoniam in eius
dilectione requiescis. Cui dubium sit quod
intimam illum affectionis tue finem nec-
dum teneat. si intime dilectionis acule-
us animam tuam in diuinis affectibus
minus penetrat. tepidius exagitat quam
in alienis affectibus aliquando penetrare vel
exagitare solebat. Sed si tantam persus-
vel forsitan validiorem dilectionis vel de-
lectationis violentiam in intimis tuis
circa diuina persenseris quam alio quando ex-
tus fueris vide adhuc si forte aliquid

aliud sit in quo delectari vel consolari
possis. Certe quod diu possumus ex aliena
qualicumque consolatione vel iocundi-
tate percipere. nondum audeo dicere esse
intimam ardentissimi amoris finem te-
nere. Satage. festina. ita te cum adhuc
ad interiora tua et secretiora cordis tui
penetralia quecumque eiusmodi omnia es
Certe si alienam aliquam consolationem que-
ris vel recipis. deum tuum quoniam forsasse
summe nondum alio tamen singulariter
diligis. Nondum ergo in intimam perdu-
cis. nondum in optimo collocas. Si er-
go non satagis introducere eum ad inti-
ma tua. quomodo credam te posse sequi eum ad
sublimia sua. Certum ergo signum tibi
fit quecumque es anima quod dilectum tuum
minus diligis. vel ab illo minus dili-
geris. si ad exteriora illos excessus non
dum vocari vel vocantem sequi nondum me-
rueris. **Ex rich. X** Secundus modus
huius species contemplationis agit men-
tis subleuatione. mens enim propria sui crea-
toris visitata. et ex eius amore dilata-
ta. propter feruentem caritatem dei quam
in se sentit ultra non valens se continere
interiori ac spirituali intuitu sursum se li-
brat. desiderans illum videre a quo ram
dulce visitat ac consolatur. cum vero mens
huius anima sic sursum elevata per ferui-
dum amorem christo inhaerit. incipit
inter brachia eius aliquo modo conso-
piri. ut non solum delectabiliter sed et
tenaciter deo inhaereat. et quasi vi absit
habet ab omnium visibilium sensu et me-
moriam. sic tamen ut non plene suimet obli-
ta. nec tamen vere se possit sui. Juxta illud
canti. Ego dormio et cor meum vigilat.
Est enim talis iste somnus illoque qui inci-
piunt dormire. et tamen non vident si-
bi ea que circa se sunt aliquo modo sen-
tire et intelligere. sed pre somno non ad-
uertunt. Sic amor dei cum intelligen-
tia conditus inebriat mentem et ab exte-

rioribus abstractam suauitate deo con-
glutinat et coniungit. et quanto amor vehemē-
tior et intelligentia lucidior. tanto va-
lidius mentē in se rapit quousque eadē
omnī que sub deo sunt abijcit. ut in solo
diuine contemplationis radio libere figa-
tur. licet breuiter velut in quodam cho-
rusco lumine celitus emicantis. Quia
corpus quod corruptis aggrauat animam et
deprimat terrena inhabitatio sensum
multa cogitantē. Sensus enim hominis per se
pauci sunt et vix tenuiter cogitare suble-
uatus aut a statu supremi luminis tanto
plura simul intuetur. quanto supra se sub-
limius eleuatur. Sed corruptio terreni
corporis et vere huius vite occupationes
deprimunt animas et reuocant ad seipsas ut
gemens cogat clamare cum apostolo. Inse-
lix ego homo quis me liberabit de corpore
mortis huius. Quanto enim plus mē-
s puerfa est ad ista inferiora et humana co-
gitanda et tractanda. tanto plus a superio-
ribus et celestibus per deuotionis intima
elongatur. et quanto feruentius ab inferiori-
bus memoria affectu et intellectu ad su-
periora suscitatur. tanto perfectior est de-
uotio et purior contemplatio quod simul per-
fekte non potest utriusque esse intenta. que ab
inuicē sicut lux a tenebris sunt diuisa
nam qui deo inhaeret in lumine versatur.
Qui vero inhaeret mundo in tenebris est.
Et notandum per dicit beatus gregorius. v. mo-
ral. quod mens cum in contemplatione susci-
pitur cum carnis angustias superans per spe-
culationis verum deliberate aliquid inti-
me securitatis rimatur. stare diu supra
semetipsam non potest quod et si hanc spiritus ad
summa euehit. caro tamen ipsa adhuc cor-
ruptionis sue pondere deorsum premitur.
Vnde in libro iob dicitur. Et cum spiritus me
presente transiret quasi inuisibilia cognos-
ciimus et tamen hoc non solide sed rapimur
videmus. neque enim in suauitate contem-
plationis intime diu mens figitur. quia

ad semetipsam ipsa immensitate lumi-
nis reuerberata reuocatur. Cumque interna
dulcedine gustat amore esuat ire super
semetipsam miratur sed ad infirmitatis
sue tenebras fracta relabitur et magna
virtute perficiens videtur. quod videre non
potest hoc quod ardentius diligit. nec tamen ardē-
ter diligeret nisi aliquatinus videret.
Non ergo stat sed transit spiritus quod super
nam lucē nobis contemplatio inhiabit
bus aperit et mox infirmitatibus abscon-
dit. De hoc iterum beatus gregorius super eze-
chielem sic ait. Sepe animus ita in di-
uina contemplatione suspenditur ut iam se
percipere de eterna illa libertate quam oculus
non vidit nec auris audiuit aliquid
per quandam ymaginem letetur. sed cum morta-
litate pondere reuerberatus ad yma-
gelabatur quasi quibusdam pene vinculis li-
gatus tenetur. humana quippe mens cum
superiora atque celestia utriusque in enigma-
te aspiciat. iam de claustro habitationis
corporee per subleuatam cogitationem exire
atque illum humiliter adorat. cuius et
videre substantiam non valet iam ta-
men eius potentiam per illuminationem
spiritus rimatur. Hec gregorius.
Ubi sciendum quod sancta anima cum ad superio-
ra subleuatur. puula ibi facta mora sta-
tim ad inferiora relabitur. et postmodum
ex memoria illorum que vidit suauiter
pascitur. De hoc beatus bernardus Ani-
ma quod prius in scola humilitatis sub ma-
gistro filio dei ad semetipsam intrare
et se cognoscere didicit et de scola hu-
militatis duce spiritu puenit ad cellaria
caritatis. deinde suffulta floribus et sti-
pata malis. id est virtutibus et bonis mori-
bus ad regium cubiculum digna ad-
mittitur. cuius amore languit ibi mo-
dicum quasi hora media silentio fa-
cto in celo. inter desideratos amplexus
suauiter quiescens ipsa quidem dor-
mit. sed cor eius vigilat. quousque iterum

veritatis archana rimatur. quorum post
modum memoria statim reditura pasca
tur. Felix enim ista hora. sed parva mora.
ibi videtur ineffabilia. carpit inuisibilia
hec ber. Quia etiam deuotiviri quibus mere
a contemplatione elevari. de incircumscrip
to lumine furrim aliquid et tenuiter attrin
gunt. tamen statim ad seipsos reuerfi. ab ea
luce quam viderunt ad suas tenebras su
spirando redeunt. Quod beatus greg. tam
git. exponens illud Genes. Jacob in
via angelum inuenit. et ecce vir luctabat
cum eo. sic dicit. Is qui certat in luctatione
aliqui se superiorem. aliqui eum cum quo
prendit inuenit inferiorem. Est enim pre
latiua vita magnamimitatis prentio
cum se contemplatoz ad celestia erigit. cum
in rebus spiritualibus animam tendit. cum trans
gredi nititur omne quod corruptibile vide
tur. cum sese angustet ut dilates aliqui quod
vincat. et quidem reluctantes tenebras
sue cecitatis erupat. ut de incircumscrip
to lumine quiddam furrim et tenuiter videat
at. sed tamen ad seipsam. primum reuerbera
ta reuertitur ab ea luce a qua respirando
transit ad sue cecitatis tenebras suspi
rando redit. Quasi ergo vincit angelus
quoniam intellectu intimo apprehendit deum.
quod intelligendo et sentiendo de incircum
scripto lumine aliquid degustat. Quasi
etiam devincit homo. quoniam subtrahit in
tima luce nolens remittensque ad assues
tas tenebras redit. Si igitur ad partes
alios penses proprios. id est ad sanctos in celo re
dire cupimus. teneamus in via angel
lum ut suauitate intima apprehendamus
deum. Tenentes vero angelum vno clau
dicamus pede. et sit nervi refectio. per
quod intelligit carnalium desideriorum re
pressio siue extinctio. Omnipotens enim
deus cum iam per desiderium et intellectum
agnoscit omnem in nobis voluptatem car
nis restringit. et qui prius quam duobus
pedibus innitentes et deum videbamur quod

tere et seculum tenere. post agnitionem
suauitatis dei vno in nobis pes sanus
manet. atque alius claudicat. quod necesse
est ut debilitato in nobis amore seculi
solus prevalescat amor dei. vno claudis
camus pede. quod dum crescit in nobis for
titude amoris intimi. infirmas procul
dubio carnis fortitudo. quod omnes qui clau
dicant vno pede soli innitunt quem sanus
habet. quod cui terrenum desiderium iam arefas
ctum fuerit in solo pede amoris dei ro
ta virtute se sustinet et in ipso stat. quod pe
dem amoris seculi quem ponere in terre
na prevenerat. iam a terra suspensum por
tat. hec gregori. **A** Et sciendum quod
etiam diuerse sunt deuotionum species qui
bus sacra scriptura nomina diuersa impo
nit. ut sunt. iubilus. ebrietas spiritus. li
quesfactio et spiritualis iocunditas. Iubi
lus vero quid sit ostendit beatus greg. xx
xiii. moral. sic dicens. Iubilus dicitur quoniam
ineffabile gaudium mente percipitur. quod
nec abscondi potest. nec sermonibus ap
periri. et tamen quibusdam moribus perditur
quibus nullis proprietatibus exprimitur.
Unde dauid propheta intuens electorum
animas tantum gaudium mente percipere
quantum non valet sermone aperire ait
Beatus populus qui scit iubilationem
Non enim ait qui loquitur. sed qui scit
iubilationem. quia sciri quidem iubi
latio mente potest. sed dictu exprimi
non potest. Sentit per illas quippe quod
ultra sensum est. et cum vix adhuc con
templandum sufficiat conscientia sci
entis quoniam ad hoc exprimendum non suffi
ciet et lingua dicentis. hec gregori.
Iste autem iubilus nasci solet ex sancta me
ditatione. deuota oratione. ac cordis
iocunditate. que de conscientie procedit
puritate. De hoc beatus bernardus sic dicit
Refruat consolari anima mea nisi in
deo vivo. Nec enim consolatio est sua
uissimus radius quo anima per cinctum

num capitis eleuat cū meditatione ex
ardescere et oratione inualefcere Ex
tali em̄ meditatione orōe et p̄templatōe
nascit̄ in corde iubilis quidā melliflu
us et cordis risus .quem nemo scit nisi
qui sentit . nemo sentit nisi qui exp̄tus
est . qui cito trāsit . *Felix hora s̄ breuis
est mora* Narrant exp̄ri que dico qui
hec magis exp̄ientia didicerunt q̄ in
corde . q̄ feruor orōis cū admisceat ar
dori meditationis erūpit ille p̄templa
tionis radius de media caritate q̄ si spe
cies electri hoc est de medio ignis su
spiriō . s̄ . p̄scie iubilantis . hec bernar .
Ubi norandū q̄ sancti viri s̄m dicunt
cassiani . felicitatis sue gaudia tam in
p̄nti accipiūt q̄ in futuro In p̄nti qui
dem p̄ iubilū iocūditatis interne . In
futuro v̄o p̄ plenitudinē beatitudinis
sempiternae . hec cassia . Hūc iubilū sua
uissimū beatus ber . desiderabat hēre cū
diceret *De* fixemat sup̄ cor meū facies
illa que vides in iubilo . quid dulcius
quid suauius . quid v̄e iocūdius in me
epulare domine iesu x̄pe et post epulas
reclina sup̄ aīam serui tui . si p̄mis nō
grauor . si grauor non lassor . iugū em̄
cū suauē est et omnis tuū leue . hec bern̄ .

B Ebrietas autē spūs dici p̄t queli
bet amoris et magni gaudiū deuorio . ex
qua q̄ si ex vini fortitudine feruor spūs
inquantur crescit q̄ se intra se cohibere
non valet . Quā apli . sancti spūs feruor
re estuantes musto pleni dicebāt *De*
hoc in libro iob d̄r . Venter meus q̄ si
mustum absq̄ spiraculo q̄d languens
las nouas discipit nouas d̄r non vere
res . q̄ veteribz cordibz non infundit̄
talis deuorio . sed nouis . s̄ . in nouitate
vitē ambulātibz vel nouas d̄r q̄ talis
feruor spūs nouis . i . nondū exercita
tis mentibz nup̄ infusus minus valet
se cohibere . quin erumpat in inuista
tos gestus voces vel singultus sicut vi

num in vase ebullit . quod inueteratum
quiescit Nec etiam mirum si ex mag
na spiritus hylaritate quam spiritus
sanctus cordi infundit . aliquando eru
pit in aliqua apra hilaritatis indicia .
vel si q̄nq̄ singultibz et fletibz apertis
impare non valet et huius interne deu
uorioris motus abscondere cū videat̄
mus aliquos sepe ex stulta leuitate a ri
su et insolentibz cachinnis nō posse co
hibere se etiā ubi pudor hūanus impar
disciplinā . Et aliqui ex humana tristi
cia aborta fletui nō possit homo q̄uis
libenter faceret imperare Cū em̄ scrip
tum sit . *Deus ignis p̄sumens est et dei
us caritas* Ergo quid mirum si feruor
diuine caritatis cordi infusus totum
hominem commouet . si vt p̄dictū est
leuitas aut tristitia tantam vim in ho
mine operari potest . nam cor diuini a
moris gaudii vel diuine fruitionis deu
siderio inflammatur in se dilatat et ex
tendit et q̄ si inter angustias pectoris
se capere nō sufficiens p̄pter ardoris
violentiaz extra se erumpit et amoris
magnitudinem quem in se p̄tinet per
teriora indicia euaporat . Liquefactio
v̄o anime aliud non videt̄ esse nisi que
dam emollitio a sua duricia per quam
flexibilis reddit et voluntaria ad amā
dum deum et liquecens ad diuine vir
tutis recipiendā impressionem . vt si
cut liquor liquorī ita spūs dei spiritui
hominis influens misceat̄ . vt vnus fi
at spūs anima cū deo *De* hoc sup̄ casū .
Orosius sic dicit . Anima vici d̄r lique
facta . dū in dulcedine celestis gl̄e celi
tus fuerit resoluta et suo d̄no dilecto af
fixa et inseparabiliter āneta . hec orosius
Unde scdm̄ dictum origenis . Diui
ne contemplationis felicissimus effe
ctus est liquefactio . liquecit em̄ mens
dum deuorione mollescit . vt sponsus
in ea suauiter cubet et nihil duri ei

obfistat. Liquefcit dum deuotione cal-
lefcit. vt dilectus in ea calorem diuini
amoris inueniat ⁊ quafi quidam extra-
ctus fpūalis fiat. qui maximā delecta-
tionem generat. Liquefcit dū deuotō
ne fup̄fluit. vt deus folus folū domi-
niū ⁊ plenum in ea obtineat. tunc oīs
motus. omnis vifus. oīs imperi⁹ eius
felicititer in eternitatē terminat hęc ori-
ge. Un̄ beatus bern̄. fup̄ cantica expo-
nens illud. Aīa mea liquefacta eft. fic
ait. Dulcis pfabulatio dei in aīa.
cum aīa que fine lingua ⁊ labiorū for-
mat ftepitū. ⁊ fine aure p̄cipit in filē-
tio. folus qui loquit⁹ ⁊ cui loquit⁹ audi-
unt ⁊ alienus excludit⁹. quorū virtute
⁊ auditu corda liquefcit. liquefcendo
deficiunt ab eo qđ fuerunt. ⁊ deficien-
to perficiunt⁹ in eo in quē fluunt. Nec
bern̄. C Spūalis aut iocunditas
dici potefť gaudium qđlibet in fpūfcō
qđ a fpūſancto infundit⁹ gaudet aīus
in deo p̄ p̄ceptis bñficijs vel p̄miſſis.
Notandum qđ fpūalis leticia duplici-
ter accipit⁹. generaliter ⁊ ſpecialiter.
Generaliter. qñ eſť generalis motus
gaudij in fpūſancto ex intuitu benefi-
ciorū dei ⁊ future glorie ac bonitatis di-
uine. Specialiter qñ eſť quedā mētis
hilaritas ⁊ confidentia bona ad deum ⁊
de bono p̄ſcie teſtimonio reddens ho-
minem beniuolū ⁊ deuotū. ⁊ ad omnia
agenda ⁊ ſufferenda p̄ deo ⁊ omnia qđ
dei ſunt diligenda ⁊ p̄mouenda. Ido-
bis dicit apls. Gaudete in dñō ſemp̄-
it̄ez dico gaudete. primo generaliter.
ſcđo ſpecialiter. D Hic ergo de
curſis videndū eſť de tercio mō p̄tem-
plarionis. Tercius modus ſiue ſpēs
p̄templationis agit mētis alienatōe
Mētis aut alienatō ex triplici cauſa
h̄z p̄ceſſum. Aliqñ em̄ p̄e magnitudi-
ne deuotionis. nōnunq̄ p̄e magnitu-
dine admirationis. interdū etiam p̄e

magnitudine exultationis. Nos tres
modos rich. de ſcō victo. in. v. li. de cō-
templatōe declarat ita dicens E
Tribus de cauſis in mētis alienatōem
abducimur. nā mō p̄e magnitudie de-
uotionis. mō p̄e magnitudine admi-
rationis. mō p̄e magnitudie exultati-
onis vt ſemetipſam mens oīno non ca-
piat. ſed ſupra ſemetipſam eleuata in
alienatōem tranſeat. Magnitudie de-
uotionis mens hūana ſupra ſemetipſam
eleuat qñ toto celeſtis deſiderij ig-
ne ſuccendit⁹. vt amoris intimi flāma
vltra humanū modū excreſcat que aī-
mam humanā ad cere ſilitudinē liq̄-
factā a p̄ſtino ſtatu penitus reſoluat.
⁊ inſtat fumū extenuata in ſup̄a ele-
uet ⁊ ad ſumma emittat. Magnitudi-
ne admirationis aīa humana ſupra ſe-
metipſam ducit qñ diuino luſe irradi-
ata ⁊ in ſumme pulcritudinis admiratō-
ne ſuſpenſa tā vehementi ſtupore p̄cuti-
tur. vt a ſuo ſtatu funditus excutiat⁹. ⁊
in modū fulguris chyru ſcātis quantū
p̄fundius p̄ deſpectū ſui immē ſe pul-
critudinis reſpectu in yma deſcendit. tanto
ſublimi⁹. tanto celerius p̄ ſummoꝝ de-
ſideriū reuerberatā ⁊ ſupra ſemetipſam
rapta in ſublimia eleuat Magnitudi-
ne iocūditatis ⁊ exultatōis mens hoīs
a ſeipſa alienat qñ in incia illa interne
ſuauitatis abūdātia potata imo plene
inebriata qđ ſit qđ de fuerit penitus ob-
liuiſcit⁹ ⁊ i alienatōis exceſſū tripudij
ſui nimitate traducit⁹. ⁊ in ſup̄ ſupra
mundanū quendā affectū ſub quodā
mitre felicitatis ſtatu rapti trāſformat⁹
Quādiu igit hūmōi exceſſus in nobis
metipſ nō ſentimus qđ aliō de nobis
ſentire dēmus niſi qđ mīn⁹ diligim⁹ niſi
qđ mīnus diligimus Si ei qđ ſq̄s es ple-
ne p̄ſcēq̄ diligeres forte dilcōnis tue
nimitas eſtuāſq̄ deſiderij anxietas i e-
luſmōi raperet exceſſ⁹ q̄les tibi ex p̄te

scripsimus iam sane si diuina dilectione plene dignus extiriffes. si tanta dignatione te ydoneus exhiberes. forte tanta luminis sui claritate intelligēcie tue oculos irradiaret. tanta intime dulcedinis sue suauitate cordis tui desiderium inebriaret. que temetipsum super te metipsum raperet. et per mentis excessum in superna eleuaret. Hos autem anagogicos excessionis modos mystice quidem descriptos in canticis canticorum inuenimus. De primo quidem recte illud intelligitur quo dicitur. Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aratro. mirum. et thuf. et vni. pul. pig. De secundo que est ista que progreditur quasi aurore surgens. De tercio. que est ista que ascendit de deserto delictis affluens in mira super dilectum suum. hęc richar. ¶ Nunc de vno modo ipsius excessus mentis dicendum est in spirituali. Et primus excessus mentis ut dicit richar. in eodem libro. v. fit ex desiderij anxietate et magnitudine deuotionis fumus. qui semper surgit de igne. Quis autem neget amorem spirituales ignem esse. Recte itaque illa mentis in superna eleuatio. que ex feruore dilectionis oritur fumo mi fallat propat. Quid autem intelligimus per huiusmodi fumum nisi deuote mentis desiderium. Quasi ergo anima in superna eleuatur et ascendit quoniam dilectione feruente et in hoc ipsum virgule suum desiderium per semetipsum rapit. Est autem virgula ut omnes nominamus et gracilis et recta. ut ergo virgule similitudinem in se trahat ascensio tua. sit anxium sit vnicum desiderium tuum et surgens ex intentione recta. Si autem per mirram carnis perfectionem. per thus deo cordis deuotionem. per myrrum deo pigmentarium puluerem virtutum omnium intelligimus consummationis artem. de quo hec omnia in eandem sententiam concurrunt: que omnia per se facile intelliguntur. nam hoc satis constat. quod quisque caritate ple-

nus est cetera virtutum insignia non habere non potest. Si enim apostolo creditur. consummatio virtutis est caritas. Illud sane notandum quod anima sancta tunc veraciter quasi fumus et per desertum ascendit. quando suum affectum in celestis sponsi desiderium accendit. Maior autem sed quantum ad meritum inesse videtur mentis eleuatio illa. que fouente quidem gratia surgit ex intentione et intentione propria quod illa que surgit ex sola reuelatione vel aliqua inspiratione diuina. ut erga digna inueniatur anima. oportet primo quasi per desertum ascendere. Querunt autem ut eadem ipsa velut virgula fumi fiat quibus per desertum fieri incipiat. oportet ut supra ipsum desertum assurgat. alioquin mens ipsa in mentis excessum non rapit. nisi supra semetipsum eleuet. nisi semetipsum in ymo deserat et seipsam deserendo desertum faciat. que deserta in morem fumi magis magisque in sublimia transcendat. Solet tamen huiusmodi mentis excessus fieri modo ex sola desiderij feruentis effusione quod ex adiuncta sibi diuina reuelatione. sic enim spiritualis ille ignis et incorporeus diuine dilectionis eandem vim non obineat in spiritualibus. quam ille ignis corporeus in rebus corporalibus habere consuevit. Satis nouimus quod ignis iste corporeus in vase quouis modico liquore perfuso operari soleat. primum quidem incipit liquorem ipsum ab ymis euertere. postea vero in hanc prem nunc in illam. nunc sursum. nunc deorsum iactare. et paulatim quidem ad superiora attollere. totumque vas ex modico quouis usque ad summum replere. tandem autem supra illum attollere. et cum violentiam quadam interiora euacuare et foras effundere fortiterque eicere. Sic sane animus humanus diuino igne succensus. ut seipso in seipso contra seipsum

feruens et fremens estuans sibi ipsi ira
scens seipsum despiciens sibi quoque veleme-
ter indignans semetipsum vehementer
pulsans sumis ibians. et cum est motus
estu diutius vixit per inferiorum contemptum
ab infimis repellitur et per superiorum deside-
rium ad superiora trahitur. fit sepe ut impetu
spiritus impellente desiderio extra semet-
ipsum et supra semetipsum erectus suique
pemicus intus oblitus et in extasi sub-
leuatus totus in superiora rapitur. In
hunc modum celestis desiderii ardor cum
vehementer exestuat animam humanam
divino amore feruidam super semetipsum
leuat. hec rich. Qui igitur divino amo-
re sic accenditur, et supra semetipsum
ad illa superiora rapitur. hi proculdubio
ab omnibus vitiis et maculis moribus
se exeunt. seculum cum mundi cupiditati-
bus preternunt. et spe ad invisibilia se
extendunt. De talibus beatus greg. super
canticum. exponens illa verba superius promissi-
savius. Que est ista que ascendit per de-
sertum sicut virgula fumi. sic ait. In de-
serto itaque aut est in hoc mundo ecclesia
siue queque anima sancta vivit, dum a regno
exul inter bestias demones degit. hec et
si omnino a sponso non deserit. tamen quod
diu in carne est nodum ad certam eius vi-
sionem admittit. dum ab eo per exilia et tem-
ptationes peregrinat. et quod adhuc cum
eo non regnat deseri sibi ab eo videtur.
Ob hoc semper laborat ut ascendat ut
que valde diligit magis ac magis sen-
ciat et quod perfecte eum in deserto non tunc
ab ipso eius desiderio se reficiat, ut sic
in via roborata quandoque ad hoc quod diu com-
cupiuit perveniat. Sunt enim nonnulli
qui dum omnia visibilia fastidiunt, mentem
in celestia erigunt. et quod in infimis mi-
nibil quod eis dulcescat percipiunt. totus
cor ad superna pervertunt. Hi ab omnibus
malis moribus se exeunt censum mun-
di cum cupiditatibus preternunt. spe ad in-

visibilia tendunt. et quo ampliori desi-
derio illis inheret. eo magis ac magis
molestie corruptorum ferunt quod habet
hi nimirum per desertum descendunt quod dicitur
in hoc mundo inter temptationes vivunt
quo amplius dum hic morantur deseri me-
tuunt eo fortius ista deserunt. et ad ea
gradiuntur in quibus cum fuerit nihil am-
plius quod eos amoveat iam timebunt. Ne
autem sicut virgula fumi ascendere vi-
cunt non autem quatuorlibet rebus fumus esse
iste dicitur sed ex aromatibus mirre et thu-
ris et universi pulveris pigmentarii es-
se declarat. Virra quippe mortuorum
corpa conduntur, ne putrescant. Thura
vero accedunt ut redoleant. Per mira-
ram ergo carnis mortificatio designatur
per thuris odor mundicia intelligitur.
Sancta igitur anima carnem suam a putredine
vitiis mortificat, dum omnes volupta-
tes mundi per continentiam abnegat ut per
iudicium a corruptione eterna libera per-
maneant. Cum vero ad celestia maiori se
desiderio accendit. et cum a cordis cubi-
culo omnes cogitationes superfluas abi-
cit. quasi thuribulum cor suum coram deo
facit in quo cum dilectione et virtutes
congregat quasi carbones in thuribulo
coaprat quibus seipsum mens in conspectu
dei igne caritatis accendat. Dumque fer-
uentes et mundas orationes ad deum emit-
tit quasi fumum aromatatum ex thuribulo
educit ut coram dilecto redoleat suavit-
er et proximos ad eius amorem per bona exem-
pla perducere non desinat. hec greg. De me-
tis etiam alienatione et fructu quem tales af-
sequuntur qui homini gratia potius. Rich.
de sancto. vic. sic ait. Quandoque contemplationis
dulcedinem supra nosmetipsos rapi-
mur, quoddam quasi suavitatis vinum
sumentes inebriamur et humanum quoddam
modo sensum excedentes in divinum
quoddam affectum a nobismetipsis aliena-
mur: nihil in hac vita hac dulcedine

focondius sentitur. nihil sic animū ab amore mundi elongat. nihil ita mentem contra temptatōes roborat. quę talis gustus iebriauerit ad omne opus et ad omnē laborē hilarescit laborat nec laceffit. festinat nec deficit. dolet nec sentit. lacerať et nescit. irridet nec aduertit. *hxc rich.* Et *hxc* de mentis alienatōe que surgit ex deuotōis magnitudine. *G* Scđo videndum ē in spēali de mentis excessu que euenire solet ex admiratōis magnitudine. De hoc *rich.* idem in. v. li. de p̄tēplatiōe sic ait. Quis nesciat inde admirationē fieri cū aliquid cernimus p̄ter speciem et supra estimatōis. Nouitas itaq; rei et visionis vix credibilis adducere solet admiratōis mentis qñ aliquid īceperit videri qđ vix possit credi. hic mentis excessus bene describit̄ ī eo qđ dicitur. Que est ista que p̄gredit̄ quasi aurora p̄surgens. Aurora siquidē paulatim eleuatur eleuando dilatať. dilatādo clarificat̄. Sed mīzo modo dū tandem in diem definit p̄p̄mōtōis sue incrementa ad defectus venit. vñ in accipiat̄ maior sit tādemq; etiā accipit̄ vt omnino non sit. Sic itaq; hūana intelligentia diuino lumine irradiata. dum intelligibiliū p̄templatiōe suspendit̄ dū in eorū admiratōe distēditur. quanto semper ad altiora et mirabiliora ducit̄. tanto amplius tanto copiosius dilatatur et vñ ī finis remotior ī de ī semetipsa purior et ad sublima subtilior inuenitur. Sed in eiusmodi subleuatione dū mens hūana semper ad altiora crescit dum diu crescendo tandem aliquā hūane metas transcendit. Fit demū vt a semetipsa sic penitus deficiat. et insuper mundanū quendā affectū trāformata tota supra semetipsam eat. Et sic matutina lux crescēdo definit. nō quidem esse lux sed esse lux

matutina vt ipsa aurora tā non fit aurora. ita humana intelligentia ex dilatatiōis sue magnitudine qñq; accipit̄ vt ipsa iam nō sit ipsa nō quidem vt non sit intelligentia sed vt iam nō sit humana. Dūmodo mirabiliter mutatiōes incōp̄rehensibili efficiť plusq; humana dū gloriā dñi speculando in eandē ymaginē trāformatur a claritate in claritatem tāq; a dñi spū. Et notādū qđ si vas aque solis radio supponas ipsam mox aquam videbis lūmis splēdore ex se in superiora trāfūdere et claritatē quidez absq; calore tñ in summa leuare Et quid est aqua nisi cogitatō humana que semper ad inferiora labitur nisi sub disc̄etōis magne moderamine cohibeat̄. Aqua ita se collecta cogitatio meditatōi intentata et p̄ intentōis defixa. Aque collectō cordis meditatio. Eiusmodi aque solis radius se infundit. qñ diuina reuelatio meditatōi occurrit. Sed cuz aq; radiū in se sup̄ni luminis accipit fulgorem quoq; luminis et ipsa ad superiora emittit et mīzū ī modū illic vterq; radiū luminis ex se leuat. quo ipsa p̄ se nullo modo ascendere valet. Et cū tanta sit differentia aque et luminis radiū ei tñ quē de se luminis emittit. nō nīhil sue similitudinis inp̄imit. ita vt tremula tremulū. queta quietum. purior puriorē. diffusior diffusiorē efficiat. Iuxta hanc sane similitudinē tñ ī accessibilis illius et eterne luminis in humanū cor reuelatio irradiat humanam intelligentiā supra semetipsam ymmo supra omnē humanū modum leuat et illuc intelligentie radius diuine luminis infusione admiratōisq; reuerberatione de ymis ad summa refilit. vbi nulla ingenij perspicacitas. nulla artis industria. aut humana ratiocinatio ascendere sufficit. et quo me

lius mentem hominis diuine claritatis splendore profundius penetrat. eo alcius stuporis sui magnitudine excussa et per rasm subleuata in diuinorum archanorum sublimitatibus sublimius resultat. illud autem omnino constare dicimus. quod quanto plenus atque perfectius ad intimam animus pace et tranquillitatem proponere se preualuerit. tanto firmitus tantoque tenacius in hac subleuatione summe luci per contemplationem adhaerebit. Et proculdubio quanto purior ad integritatem quanto diffusior ad caritatem. tanto perspicacior tanto capacior inuenitur ad supernum dano et supercelestium contemplationem. hinc rich. Ista vero tam excellens contemplatio que in extasim et in excessum mentis producit requirit cor mundum et bene purgatum. Quod affirmat bea. ber. ita dicens Precipua et maxima contemplatio est admiratio maiestatis. hinc requirit cor purgatum a vicijs liberatum atque exornatum a peccatis. ut se facile possit ad superna leuare ut infidum per aliquas maculas stupore et extrasi suspensum teneat admirationem hinc ber. Qui etiam sic a semetipso alienatur ea que interim in spiritu cernit verbis exprimere non valet. De hoc bea. gre. sic dicit. Tunc dei maxime maiestatem miramur cum in contemplatione eius obstupescere obmutescimus plus inuitare cupientes quam verbis exprimere valeamus non inuenientes verba idonea ad tam sublimia exprimenda hinc gre. Hic etiam excessus mentis siue alienatio figuratur per reginam Saba. que videns sapientiam salomonis non habebat ultra spiritum. Quod exponens rich. de sancto vict. de anima deuota ac contemplatiua in vno libro contemplationum sic ait Regina austri a finibus terre venit audire sapientiam salomonis Que est ista regina nisi quilibet anima sancta sensibus et appetitibus carnis cogitationibus et affectionibus mentis forti-

ter presidens et summi regis verique patris salomonis dilectione feruens. unde dique desiderio ardens huiusmodi regia summe sapientie reges propositis enigmatibus et frequentibus interrogationibus impetit. quam quilibet anima deuota de diuino adiutorio presumens inuestigare velit satis studio vehementer insistit audit quod querit. quam et illa que ex propria industria non sufficit habere sepe inter orationum suspiria ex diuina reuelatione cognoscit videamus adhuc quid de hac regia dicamus Videmus autem regina saba omnes sapientias salomonis et domum quam edificauerit etc. non habebat ultra spiritum. prius querit et audit. postea videt et intelligit. tandem autem obstupescit et deficit Interrogat quod discat. contemplatur quod miretur. stupet ut mente excedat mentemque excedat. Primum est meditationis. Secundum est contemplationis. Tercium est extasis Ecce quibus gradibus subleuatur animus humanus. Meditatione perfecto surgitur in contemplationem. contemplatione in admirationem. Admiratione in mentis alienationem Manifestum est ergo quod ex magnitudine admirationis incidat homo in excessum mentis. Quid ei aliud illi fuit spiritum non habere nisi mente excedere vel unde ei hoc accidit nisi ex multa admiratione. Quomodo queso regia sine spiritu fuit nisi quia spiritus eius a semetipso alienatus fuit. Sed illud hoc loco in memoriam venit. quod iohannes dicit. Ego inquit iohannes fui in spiritu Ecce iohannes in spiritu se esse testatur et regina austri spiritum non habere asseritur. **¶** Ubi notandum quod hoc est spiritus in spiritu esse semetipsum intra semetipsum totum colligere et ea que circa carnem seu etiam in carne geruntur interim penitus ignorare. spiritum autem sine spiritu esse in semetipsum extra semetipsum et supra

femetipm totū effundere ⁊ que sub ip
so vel in ipso fiunt omnino interi igno
rare ⁊ illud diuinitatis archanū totū
intrare. nōne in spū spūs esse tunc rec
te asserit. qñ exterior oīm obliuiscit
pariter ⁊ ignarus eorum omniū que ī cor
pore corporaliter agunt ⁊ in illis solis
interest p memoriā vel intellectū que
in spū vel circa spūm actuant. Cur nō
recte dicat spūm semetipz nō habere
qñ incipit a semetipso deficere ⁊ a suo
esse in supmundanū quēdā ⁊ vere pl?
q̄ humanū statum transire. ⁊ mirabi
li trāfiguratōe spūs ille ab humano
videat ī diuinū deficere ita qd̄ ipse iā
non sit ipse eo dumtaxat tpe quo domi
no incipit alius inire. Qui em̄ ad
heret dñs vnus spūs est cū eo ⁊ psalle
re pōt qui huiusmodi est. Defecit ī sa
lutate tuā aīa mea. In spū itaqz est q
summū mentis ascendit ⁊ quasi a suo
spū defecit qui summū mentis trāscē
dit. h̄c rich. ¶ Tercio vidēdū
est de mentis excessu qui euenire solet
ex magnitudine exultatiōis. De quo
idem richard. in eodem. v. libro sic ait
Restat tercio loco ostēdere quomodo
ex iocunditatis ⁊ exultatiōis magnitu
dine mens humana soleat in extasim
cadere ⁊ semetipam excedere. hic sa
ne excessionis modus videt mibi sa
tis puenienter expressus in illis vbi
Que est ista que ascendit d̄ deserto de
licijs affluens in mira sup dilectum su
um. Si p desertum recte intelligitur
cor humanū. quis erit iste de deserto
ascensus nisi mētis humane excessus
qñ de deserto humanus animus ascen
dit qñ supra semetipm mentis aliena
tōe transcendit qñ semetipm in yma
deserens ⁊ ad celū vsqz pertransiens
solis diuinis se totū p contemplationes
⁊ deuotōz immergit. Sed huius ascē
sionis causa psequenter annecrit ī eo

q̄ h̄c que ascendit delictijs affluere d̄
¶ Quid est affluere delictijs nisi spi
ritualit̄ gaudiorū plenitudine afflue
re. Quid inqz est h̄c delictiarū affluen
cia m̄ixere ⁊ interne suauitatis habū
dancia celitusqz data vberim īfusa le
ricia harū delictiarū copiam sicut necro
rum gaudiorū fallaces diuitie exhibe
re nōqz possunt alioquin fallaces non
essent fixas delicias ⁊ ea pfluenci
as veraciter exhiberent. Has sane ex
teriores fallacesqz diuitias etiā impij
habere possunt. qui v̄tamen gaudiū
omnino habere non possunt nisi forte
mendacem eum facimus quez in p̄be
ra veraciter pstantem audimus. Nō
est impijs gaudere dicit dñs. Quoci
ens itaqz intermis verisqz delictijs ca
res etiam si exterioribus diuitijs ha
bundas cum p̄p̄ta veraciter psallere
potes. quoniā inops ⁊ pauper suz ego
hanc itaqz delictiarū affluēciam verorū
qz gaudiorum habundantiā non ev̄n
sperare debeas. non ev̄nde habere va
leas. nisi ex intima illa amini iocūdi
tate diuinitusqz īfusa dulcedie. Que
ē ista inquit q̄ ascendit d̄ deserto delictijs
affluens non dicit delicias h̄ns s̄z deli
ctijs affluēs eo q̄ non q̄libet delictiarū
harum experiētia s̄z earum affluētia
etiam huiusmodi ascēsus qui de d̄ser
to fit gignit atqz perficiat. Constat at
q̄ quantumcūqz pficimus. has deli
cias in hac dumtaxat vita priuas ha
bere non possumus. Eo itaqz tpe quo
huiusmodi affluētia anima caret. ad
hunc de quo modo loquimur ascēsus
surgere vel assurgere delictijs affluere
oportet. Puto autē quia aliud sit af
fluēte ascēdere ⁊ ascendente affluere
sicut aliud est affluētiā esse cau
sam affluendi. Delictiarum itaqz af
fluētia ascensionis tunc causa existit
qñ ex illa diuine dulcedinis īfusiōe

quam in intimis sentit seipam anima sancta pre gaudio et exultatione non capit. intus exultationis et iocunditatis sue magnitudo eam extra semetipsam effundat. et supra semetipsam rapiat. Et sane sic vellemus in eis quoque leticia dum super humanum modum excrescit hominem super hominem extollit et supra humana subleuata in sublimibus suspendit. Quibus sane rei formam in piscibus videmus. nam pisces dum in aquis ludunt supra aquas exiliunt et nature illiusque nature habitatōis sue terminos excedunt dum seipsos vel ad modicum paera suspendunt. Sic proculdubio anima sancta dum interno quodam tripudij sui applausu a semetipsa excutitur. dum supra semetipsam ire mentis alienatione urgeat. dum celestibus tota suspenditur. dum angelicis spectaculorum immergitur. nature alius nature possibilitatis terminos supergressa videtur. nemo autem tantam cordis exaltationem vel subleuationem de suis viribus presumat vel suis meritis ascribat. Constat sane non meriti humani sed muneris esse diuini. Unde et illa quecumque anima que de deserto ascendisse describitur dilecto suo in mira perhibetur. Quid est enim dilecto suo inmiti. nisi virtute illius non propriis viribus promoueri. Quid in quoque est illi dilecto suo incubere quoque de propria virtute per hac pre nihil omnino presumere. Quantum mihi videtur nihil de propria industria nihil de propria prouidentia recte presumitur. preteriti in eo loco ubi de deserto ascenditur sed nec in deserto quidem quando per desertum itur. Scit hoc sane ipse dilectus eius et idcirco adducit eam in nube diei et tota nocte in illuminatione signis. Quo enim modo sustineret pondus diei et est? nisi sub umbra illius quem diligit anima sua sederet vel quis ei locus tutus a timore nocturno preterit in loco horrois eras

se solitudinis nisi ipse emittat lucem suam et veritatem suam. Denique non habet quo est? concupiscencie temperaret. virtus sibi altissimi obumbraret illi in blominus de esset non ignorantie sue tenebras illum inaret. nisi in lumine illius videret lumen. Unde est quod ille dicit. Quia tu illuminas lucernam domine deus meus illum. re. m. Accipit itaque dilecta ex munere dilecti sui et beneficio sponsi suo duo in media contra duo principalia mala. refrigerij nubem contra concupiscenciam carnis. et reuelationis nubem contra ignorantiam mentis. Et notandum quod sponso dilecta spiritus ubique dilecti sui adiutorio egeat. ita ut sine ipso nihil facere valeat. nusquam tamen coopanti gratie vel muneris incubit vel incubere oportet quod eo loco ubi de deserto ascendit. tunc temporis maxime cum deliciis affluit. Si enim per desertum intelligitur cor humanum quid erit de deserto ascendere nisi supra semetipsum ire. Quid ergo homo ibi possit ubi homo supra hominem ascendit ubi humana natura humane possibilitatis metas transcendit nullo tamen tempore dilecto suo vel muneris innititur quod cum spiritualibus deliciis anima sancta affluere videtur. Et sciendum quod spirituales delicie animam delicatam afficiunt vultis audire quod delicatam facere consueuerunt pene supra id quod credi possit. Intantum denique quod nulla exterior delectatio possit ei aliqua minus sapere. nec aliqua huius mundi gloria aliquid consolationis afferre. ita vix acriter audeat profiteri et dicere. Reuenit consolari anima mea eo quod vix acriter sentiat et per certo diffiniat quod omnis caro fenum et omnis gloria quasi flos feni. Denique redet animam suam vite sue quociens non dat consuetas leticias pro voto habere. et quociens illa eterne sollemnitatis gaudia aliquando subtrahuntur. Sed quicquid ad eius

solatōz quicquid ad eius iocundita-
tem valeat ex alieno arbitrio ex alie-
no beneficio. Recte ergo illius viribz
inmittitur. de cuius munificentia totuz
recte psumit qd speratur desideratur.
amatur. hxc rich. Cuz vero mens put-
dicitur in libro d spū r aīa semetipaz
p purā intelligentiā excedere intuet
r in illā incorporee lucis claritatē to-
ta intrare. in hoc mentis excessu par-
illa que exuperat omnē sensum inuēi-
tur atqz obtrinetur vt fiat silentiū in ce-
lo quasi media hora. ita vt pēplātis
animus nulla alternantiū cogitantiū
tumultuacōe pruritur. sed intra ptē-
plarōis tranquillitatē totus collectus
intromittit eē i quendā affectū mul-
tū inuicem mersus. Et nescio quā ol-
cedinē. qui si sic semper sentiret pfecto
magna felicitas esset vbi nihil agit
sensualis ymaginatio sed omnis ife-
rior vis aīe p pīo interim viduat offi-
cio. superior aū vis aīe in illud itime
quiescit secretū r sūmetrā quillstratis
archanū flectitur. hxc in libro de spū r
anima. **¶** Et notandū q pur-
mentis excessus in deū siue pīus descē-
sus dei in animā sit in spū. qz deus est
spūs r pcupiscit decorē anime que in
spū ambulat r carnis curā nō facit in
desiderijs. De hoc beatus bern. super
can. sic ait. Fidelis panympus scili-
cet angelus vniuscuiusqz anime q mu-
tui amoris pīus sed nō inuidus nō
suam querit gloriā sed dñi. discurret
medius inter dilectam r dilectū vota
offerens referens bona excitat illam
placat illū interdū quoqz licet raro re-
presentat eos pariter sibi siue hanc ra-
piens siue illū adducens. Siquidez
domesticus est r notus in palacio nec
veretur repulsam r quotidie videt fa-
ciē patris Vide aut tu ne quid me in
hac verbi aīe qz p mixtōe corporeuz qd

sentire existimes id loquimur qd apo-
stolus dicit. Qui adheret deo vnus spi-
ritus est. Excessum pure mentis in de-
um siue dei pīū descensum in aīaz. qui-
bus possumus exprimimus verbis.
Itaqz in spū sit ista pūctio. qz spiritus
est deus r pcupiscit decorē anime
illius quā forte aduerit in spū ambu-
lantem r curā carnis nō picientē i de-
siderio. r presertim si sui amore flagra-
tem pperit habetqz aīa talis pfecto
quē desiderat non figuratum sed infu-
sum non apparentem sed afficientem.
nec dubiū quin eo iocundiorē quo in-
tus non foris. Verbū quippe est nō so-
nans sed penetrans. nō loquax sed ef-
ficax. nō obstreptens auribus sed affec-
tibus blandiens. facies nō formata s3
formās s3 pstrigens oculos corporis
sed faciē cordis letificās. grata quip-
pe amoris munere non colore. non tñ
adhuc illum dixerim sicuti est qz nō
omnino ad hoc mō exhibeat qz qd est.
Neqz ei vel sic pīuuo psto erit qz nō
deuotissimis mentibus sed nec vnifor-
miter omnibz. **¶** Oportet nāqz p varijs
anime desiderijs diuine presentie gu-
stum variari r infusum saporem super-
ne dulcedinis diuersa appetenda anime
aliter atqz aliter oblectare palatū. hxc
bern. **¶** Considerandū est p m di-
crum richard. de sancto victo. q mens
cuiuslibet pfecti ad celi secreta tunc ra-
piū cū eterne illius felicitatis pelago
absorbet r supcelestis torrente volup-
tatis eo vsqz inebriat. vt non soluz ex-
teriora p memoriā nesciat sed ipse eni-
am sibi in obliuionē veniat ita vt post
modum ad se reuersus cum apostolo
proclamat r dicat. Siue in corpore
siue extra corpus nescio dens scit. Un-
de quando cum intentio penitus auer-
titur a sensibus corporibus ita q nec
presentia videt nec audit tñ dicitur

extasis. hec rich. **D** hoc vero tam excellens donū p quod videlicet nonnulli vsq ad excessum mentis rapiuntur alij hoc accipiūt ex solavacāte gratia. Alij autē vt hoc possint sibi pparant cū adiutorio tñ gratie ex magna aī industria. De hoc rich. de san. vict. in. iij. libro ptemplatōnū sic ait Qui in suis ptemplatōibz sup semetipsoz ducuntur vsq ad mentis excessu rapiuntur alij hoc expectant et accipiunt ex solavacante gā. Alij vero et hoc pparant cū gratie tñ adiutorio et copante ex magna animi industria. Et illi quidē hoc donū quasi fortuitū hñt isti vero iāz quasi ex virtute possident. Quasi fortuitū cuiq est qd qñ vult vel putat nullo mō potest velut fortuitum. Igitur hoc habent qui in hoc mibil ex pproia industria valent sed solavacantis gratie horā expectant. iam vero velut ex virtute hñdī gratie efficaciam habere dicendi sunt. qui ex magna iāz pre id possunt cū volunt sed ad tantaz gāz nō nisi cū magno labore pueniūt. Vñ et moyses i mōre. vi. diebz moratur et in. vij. de medio nubis ad dei colloquiū vocat. Sex diebz vt noruz est opa nostra pagimus et i septimo requiescimus. Quasi. vi. ergo dies transimus in hoc monte. qñ cū magno labore et magna animi industria in hñdī sublimitatis statu assuescimus diuici pmanere. tunc aut quasi ad septimū diem veniūt qñ tanta mentis subleuatō menti in oblectamentū vertitur et sine villo labore subiciūt. quasi ad septimū iam diē pringit. qñ in illo sublimitatis statu tandē aliquñ ad summaz anī tranquillitatē pponitur. vt non solum omnē curam et sollicitudinē deponat ymo vniuersas pene hūane possibilitatis metas accedat ad colloquiū domini dñi vocante admittim. non ex diuina

na inspiratōe et reuelatōe in illā diuinorum iudicioz abyssum intromittimur In mediū nebule Moyses ingreditur qñ humana mens ab illa diuini lōis imenitate absorpta summa sui obliuione sopitur. ita vt mirari valeas et iuste mirari debeas quō ibi concordet nubes ignorantie cū igne illuminare intelligentie. ignorantia et obliuio vtorum et exptoz cū reuelatōe et intelligēcia prius ignotoz et eoz vsq in exptoz nā vno eodēq tpe humana intelligēcia als mens et ad diuina illuminatur et ad humana obnubilat. hanc subleuatōē p. paucis verbis pprehendit. cū dicit. In pace in idipsum dormiā et requiescam. Veraciter tunc anima pacem inuenit qñ supra semetipam ducta humane passibilitatis molestias animo nō sentit. In hac obdormit quādo ad summam tranquillitatem consopita quicquid sobria cogitare psueuit et in obliuionē venit. Qui em̄ dormit que circa ipm sunt ymmo et seipz non nouit. Recte ergo per soporē mentis alienatō exprimit. p quā ab assuetis absentat et quasi p somnum occupata a rebus humanis diuinaz reruz ptemplatōe pegrinatur. Et tunc quidē in idipz obdormit quando in eo per ptemplatōz et admirationē requiescit. cui vñ idemq est esse omne qd est. qui solus veraciter dicere potest. Ego sum qui sum. **P** Et notandum q per mentis excessum supra finē itra nosmetipos i diuinorum ptemplatōnem rapimur. exterioroim statim ymo nō solum eoz que extra nos videntur etiā eoz que intra nos sunt omniū obliuiscimur. Et recte cum ab illo sublimitatis statu ad nosmetipos redimur illa que prius supra nos vidimus i ea veritate et claritate qua prius pspexi

mus ad nostrā memoriā reuocare om-
nino non possumus Et quis in aliqd
in memoriā teneamus ⁊ quasi p me-
diū velū ⁊ velut in medio nebule videā-
mus. nec modū quidē viuendi nec q-
litate visionis pprehenderel recoz-
dari sufficimus Et mīpī modū remi-
niscētes nō reminiscimur. dū vidē-
tes nō puidemus ⁊ aspicientes nō p-
spicimus ⁊ intendentes non penetra-
mus. hec rich. Tantā talemq gratiā
absq dubio put idēz rich. dr. Nemo
accipit sine ingenti studio ⁊ ardenti
desiderio. nemo etiā existimet ad illi-
diuini luminis claritatē argumētādo
posse penetrare nemo se credat huma-
na illud racinonaciōe posse pprehēde-
re. Si em̄ aliqua argumentatōe adiri
potuisset lumen illud diuinū. vtiq in
accessibile no fuisset. Deniq aposto-
stolus ad illud se gloriā non quidem
isse sed raptū fuisse. Scio iquit hoīez
siue i corpore siue extra corpus nescio
deus scit raptū vsq ad tertium celum
Ad hoc itaq celū hoīes rapiunt. ascē-
dere aut nō possunt. **R** Possumus
tñ illam que i hac vita haberi po-
test dei pgnitōz tripliciter distinguere
Aliter siquidē deus videt p fidem. al-
liter pgnoscat p rationē atq aliter cer-
mitur per ptemplationem. Prima er-
govisio ad primū. Scōa ad scōz. Ter-
cia ad terciū. Ad primū itaq ptemplā-
tōis celum ⁊ scōz hoīes ascendere pos-
sunt. sed ad id quod est supra rationē
nisi p mentis excessū supra semetipos
rapti nūq pertingunt. Cum g mens
hoīs sic supra semetipaz rapit omnes
humane racōcinaciōis supgredit an-
gustias. ad illud em̄ quod se eleuata ⁊
in extasim rapta de diuinitatis lumie
p spicit. omnis humana ratio succum-
bit. ⁊ nisi humane racōcinaciōis angus-
tias deserat ad capiendum diuine ac-

chanū intelligentie finū non dilatat.
Quisquis etiāz huius dilecti dñi desi-
derio flagrat qto em̄ familiaris no-
uit tanto amplius amat. eoq frequen-
tius eius desiderio estuat. Cuius siqui-
dem frequens cōruberimz solet sane
desiderium non minuere sed augere ⁊
amoris incendiū acius inflammare.
Qui igit talis sponsi ⁊ dilecti dulce-
dine fruitur ⁊ inter humeros illi⁹ re-
quiescens eius amore iugiter delecta-
tur q puras frequentes mentis exces-
sus patitur q sepe in extasim raptus
supra semetipm ducitur pulchritudi-
nis eius magnitudine attonitus i eius
admiratōe suspendit. cuius nimirum
aia cū seipam pre gaudio iam capere
nō poterit supra seipam ducit ⁊ per
cessum mentis in supna eleuatur. hec
rich. Quivero per excessum mentis al-
quid de supne felicitatis dulcedine de-
gustant tales interim a miseria h⁹ fra-
gilibz vite liberi existunt qz felicitas et
miseria simul esse nō possunt. Nec p-
bat beatus bern. in libro de gratia ⁊ li-
bero arbitrio ira di. Fatendum ē eos
qui per excessum ptemplatōis rapti qñ
q in spū qstuluncūq de supne felici-
tatis dulcedine degustare sufficiūt to-
ciēs eē liberos a miseria quociēs sic ex-
cedunt. Hi plane qd negandum non
est ⁊ in hac carne licet raro raptiq cō-
placiti libertate fruunt. qui cū maria
optimā prem elegerunt que non au-
ref ab eis. Qui em̄ iam tenent qd au-
ferendū non est. experiantur vtiq qd
futurū est sed qd futurū est felicitas est.
Porro felicitas ⁊ miseria eodē tem-
pore esse nō pnt sñ quociēs igitur per
spū illā picipiant tociēs istā nō senti-
unt. Itaq in hac vita soli ptemplatiui
possunt vtiqz frui. libertate placiti ⁊
hoc ex pre ⁊ parte satis modica viceq
rarissima. hec ber. **R** Sed miruz

videſ cū deus p̄pinquus ſit oībo homi
nibz ⁊ q̄ tā pauci ſunt. qui ip̄z in ſeip
ſis ſpeculent̄ ac etiā in p̄templatōe ex
tra ſeip̄os rapiunt̄. Sed rō eſt in p̄m
pro q̄ mēs humana ſollicitudinibz di
ſtenta nō intra ad ſe p̄ memoriaz fan
taſmatibz obnubilata nō redit ad ſe
p̄ intelligenciā p̄cupiſcentiſ illecta ad
ſeip̄am neq̄q̄ reuertitur p̄ ſalutis deſi
deriū interne ⁊ ſpūalis leticie. iō tali
ter in hiſ ſenſibz iacens nō pōt ad ſe
tāq̄ ad dei ymaginē reſcitare. Et quō
vbi quis cederit neceſſe h̄z ibidē icū
bere. Nō poterit ergo anima noſtra ab
hiſ ſenſibz releuari ad intuitum ſui ⁊
eternē veritatis in ſeip̄a. niſi veritas af
ſumpta forma humana ī crīſto fieret
ſibi ſcala repans priorem ſcalam que
fracta fuerat in adam. Ideo q̄tuncū
q̄ quis illuminatus lumine nature et
ſcientie acquiſite nō poteſt intrare in
ſe. vt in ſeip̄o delectetur ⁊ in dño niſi
mediante crīſto qui dicit. Ego ſūz ho
ſtiū p̄ me ſi quis introierit ſaluabitur
⁊ ingredietur ⁊ egredietur ⁊ pascua
inueniet. Ad hoc aut̄ hoſtium n̄ appro
ximamus niſi in crīſtum credam⁹ ſpe
remus ⁊ amemus. Neceſſe eſt igitur
ſi intrare volumus ad fruitōz veritatis
tanq̄ ad paradīſum. q̄ ingrediamur
p̄ fidē ⁊ ſpem ⁊ caritatez mediatoris
dei ⁊ hoīs Iheſu qui eſt tanq̄ lignum
in medio padīſi plantatum. Sup̄ue
ſtienda eſt igit̄ ymago mentis noſtre
tribz v̄tutibz theologiciſ quibz anīa
purificat̄ illuminat̄ ⁊ p̄ficiat̄ ⁊ ſic yma
go reformat̄ ⁊ p̄formis celeſti ih̄rlm
efficiat̄. Anīa igit̄ credens ⁊ ſperans et
amans iheſum xp̄m qui eſt verbū incre
atū inspiratū ⁊ incarnatū ſc̄z via veri
tas ⁊ vita dū p̄ fidē credit ī crīſtū tan
q̄ verbū increatū qd̄ eſt verbū ⁊ ſplen
dor patris recuperat ſpūalem viſū ⁊ au
ditū ſuſcipiendi xp̄i ſermoneſ. Viſū

ad p̄ſiderandū illius lucis ſplēdorem
Dum aut̄ anīa ſuſpirat ad ſuſcipiendū
verbū inspiratū p̄ deſideriū ⁊ affectū
recuperat ſpūalez olfactū. Dū v̄o am
ma p̄lectitur verbū incarnatum ſuſci
piens ab ip̄o d̄lectatōē. ⁊ tranſiens
p̄ extaticum amorē recuperat ſpūalez
guſtum ⁊ tactum Quibus ſenſibus re
patis dū ſponſum videt ⁊ audit odor
ratur ⁊ guſtat ac amplectat̄ decantare
poteſt talis anima tāq̄ ſponſa dilecta
a crīſto illud canticum. Dilectus me⁹
mihi ⁊ ego illi. In hoc nāq̄ gradu re
patis ſenſibus interioribus ad ſenci
endū ſumme pulch̄. ad audiendum
ſumme armoniacū. ad odorandū ſum
me odorif̄. ad deguſtandū ſumme
ſuaue ad apprehendendū ſumme delect
abile diſponit̄ anīa ad mētales exceſ
ſus. ⁊ erit ſpūs noſter ierar̄chicus ad
p̄ſcendendū ſuſū ad illā ih̄rlm ſuper
nā ad quā nemo intrat niſi gr̄a pri⁹ ip
ſa in cor deſcendat. Tunc aut̄ ad cor d̄
ſcendit q̄ p̄ reformatōz theologicas
v̄tutes ⁊ p̄ oblectatōes ſpūaliū ſenſu
um ⁊ ſuſpenſiones exceſſuum effici
tur ſpiritus noſter ierar̄chicus ſcilic̄
purgatus. illuminatus. ⁊ perfectus.
Anīma aut̄ ſic purgata ⁊ illuminata ⁊
p̄fecta intrat ſeip̄am intrando in ſeip
ſam intrat in ſupernam ih̄ruſalez vbi
angeloz ordines p̄ſiderās videt ī eis
deū q̄ habitās ī eis oēs eoz op̄a op̄a
cōes S Qñ d̄t ber. ad euge. De⁹ in
ſeraphi amat vt caritas. ī cherubi no
uit vt v̄itas. ī thronis ſed̄ vt eq̄tas. in
dñacōibz dñat̄ vt maietas. In p̄ci
patibz igit̄ vt p̄cipium. In poteſtati
bz tueſ vt ſalus In v̄tutibz op̄a v̄t
tus. In arch̄angelis reuelat̄ vt lux In
angelis aſſiſtit̄ vt pietas. Ex q̄bo om̄
nibz videt̄ deus om̄ia in om̄ibz per
p̄ēplatoz ip̄ius in mentibz in quibz
habitat p̄ dona effluētīſſime caritatis

Et notandū put dicit Rich. de sancto victore. q̄ duo sunt p̄templatō num excessus vnus in intellectu alter in affectu vnus in lumie alter in amore. vnus in agnitōe. alter in deuotiōe. Cuiusq̄ horū copia dat de dicere pōt. Introduxit me rex in cellā vinariam. h̄c rich. De hac etiā affectōe et p̄gnitiōe quedā glo. sup illo verbo Gustate et vide. sicut. In gustare. diuinorū affectiōe. In videre. eorūdem p̄gnitiōis insinuans. Magna sunt quippe ista duo bona et nō repiunt eis maior et nec felicitati creature intellectualis et rōalis plus p̄moda q̄ lumen p̄gnitiōis et dulcedo affectiōis. nam si illuminaris lumie p̄gnitiōis et nō faciaris dulcedine affectiōis magnū bonū est sed nō plenū. Si autē econuerso faciaris affectiōe et nō illuminaris p̄gnitiōe magnum bonū itē est sed non p̄fectū vtrumq̄ igit ad gaudiū plenū diuine refectiōis erigit. vt p̄ bonū bono additū beatitudinis felicitas p̄fectius cumuletur. h̄c glosa. **U**bi tamē p̄siderandū q̄ actus dilectiōis excellit actum p̄gnitiōis in aliquo gradu. Dātur nāq̄ hōi a deo diuersi habitus sup naturales ad suū finē p̄sequendum. q̄ est supnaturalis. dantur etiā intellectui habitus sup naturales ad suū finē p̄gnosendum vt fides scia diuinorū et. dantur etiam voluntari habitus sup naturales ad deū diligendum. vt caritas siue amor gratus. sed habitus caritatis excellit omnes habitus intellectuales vt fidem spem et. Quod expresse ostendit ap̄lus ad cor. xij. vbi primo enumeratis aliquibz actibz. intellectus et voluntatis infert maior autē horū est caritas. Et ostendit ibidem q̄ nullus habitus vel actus est meritorius sine actu voluntatis q̄ ē caritas et habitus intellectus aliq̄liter euacuabunt

propter inspectiōem eorū in p̄ia habitus aut caritatis propter suā p̄fectiōem manebit in patria. S3 p̄fectiores habitus p̄fectiores eliciunt actus et iō actus dilectiōis p̄ferit huic actui p̄gnitiōis tāq̄ p̄fectiōis. Vñ mathe. xxij. Dilectio ē primū et maximū mandatū. Itē actui dilectiōis p̄uenire vñ et transformare cōuenit vel videt vt dicit dyonysius. Nā diligere nihil aliud ē q̄ copulare cristo se amantē cū amato. q̄ caritas est vñ et copulans amantes cum amato. Ex his p̄z sane q̄ actus dilectiōis excellit et excedit actū p̄gnitiōis intellectualis in aliquo gradu inq̄tū aut excellit in tñ excedit eum in attingendo deū in aliquo gradu dilectiōis ad quē actus p̄gnitiōis intellectualis nō potest extēdi q̄ sup intellectual est. Vñ dicit augustinus. Incognita nequa q̄ possunt amari iō est ibi aliqua noticia non intellectual sed affectualis seu exp̄imentalis. **X** Cum predictis p̄cordat hugo super. vij. libro angelice ierarchie ita dicens. Sic intelligas quanta est vis amoris et dilectiōis si tñ intelligi potest qm̄ dilectio supeminet scie et maior est intelligentia plus em̄ diligit q̄ intelligitur. Intrat em̄ dilectio et appropinquat vbi scia foras stat. Et reddit rationē q̄ maior inquit p̄sumēs et confidens amato sua acucie penetrat omnia et impetum sequens ardētis desiderij sui nec dissimulare valēs donec ad amatū p̄ueniat et eo ampli⁹ adhuc firiens intrare ipm et esse tam p̄p̄tū fieri possit hoc idē fit quod ipse. Ecce expresse dicit q̄ verus amor vñ deo i mediaci⁹ q̄ intellectus et q̄ hoc intellectus non capit. Ergo talis noticia affectualis est superior intellectuali. Cū hys concordat excellē. super cantice. dicens. q̄ intellectus et affectus fil co ambulant vsq̄ ad nominissimū intellect⁹

ubi habet sue cognitionis et sui luminis summationem affectus adhuc prius principalia in deum suspiria et superintellectuales extensiones et immissiones scilicet feruidos fulgores et fulgidos fervores. ad quorum omnium sublimes excessus et extendentes sublimitates intelligencia trahi non potest sed solum principalis affectus deo unibilis. *h. excelleñ*

A. Divina namque caligo est inaccessible lumen in qua habitare deus dicitur et inuisibilis quidem existens propter excellentiam claritatem. et inaccessibleis propter excessum. super substantialis luminis propter effusionem in hoc fit omnis qui deum cognoscere et videre dignus est habitus. Qui igitur intrat hanc caliginem unius divine incomprehensibilitati. quam non penetrat intelligentia. querere est omnium clausura et in se claudit et secretissime celat omnes cogitationes apprehensivas tamquam in patria omnium causa et per eam omnis ille unum deo. qui super omnia constituitur in excellentia. quam nec ratio investigat nec intellectus speculatur. et ab omnibus et quod si a seipso segregatur et per unionem dilectionis. que effectiva est vere cognitionis unum deo intellectualiter. ignara cognitione multo meliori quam sit cognitio intellectualis et quod intellectuales cognitiones non derelinquit super intellectum et mentem cognoscit. *De hoc excelleñ. sup. ca. sup. illo verbo* *Quasi inveni eum sic ait.* Cum hoc modo deum querere extendendo me ad mihi possibilia vigilantes id est celestes panymphi qui custodiunt civitatem id est infinitam divinitatis plenitudinem prius suis contemplationibus inuenerunt me querentem et ex officio suo sursum me longe duxerunt. quod hoc dixi in ipsa admiratione mea non vidi istis quem diligit anima mea. quod ad deum est occultus et sublimis et gloriosus mihi et omni menti. *Igitur cum paululum pertransisse*

eos ascendendo supereminentiam anime et caliginem quam dominus inhabitat quod est inaccessible lumen per capacitatem meam introissem inveni per desiderata et absorbentem unionem superintellectualis cognitionis et amoris quem diligit anima mea *h. excelleñ.* Si autem querat aliquis quod hec fiant talis interroget gratia non doctrinam. desiderium non intellectum. gemitum orationis non studium lectionis. sponsum non magistrum. deum non hominem caliginem non claritatem non lucem sed ignem totaliter inflammantem et in deum excessivis unionibus et ardentissimis affectibus transferentem. hoc enim misterium est secretissimum et nemo novit nisi qui accipit nisi qui desiderat. nec desiderat nisi quem ignis spiritus medullitus inflammat. quem tristis misit in terram. hic igitur nihil valet natura. modicum valet industria. parvum dandum est inquisitioni et multum vinctum. parvum dandum est lingue et plurimum interne leticie parvum dandum est verbo et scripto sed totum dei dono hoc est spiritus sancto. parvum autem nihil est creature sed totum creaturici patri et filio et spiritui sancto **B.** Et notandum putat dominus dyonysius. *Modum* quo intellectus noster deo coniungi potest in quibus coniungitur ei ut ignoto. Unde dicit beatus augustinus. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit quia quicumque formam intellectus noster concipiat illa forma non pergit ad rationem divine essentie. et ideo ipse non potest esse prius intellectui nostro sed per hoc eum perfectissime cognoscimus in statu in quo scimus eum esse super omne id quod intellectus percipere potest. et sic ei coniungimur quasi ignoto sed in patria ipsius per formam que est essentia sua ipsius videbimus et coniungemur ei quasi noto. *De hac divinitate gre. Nazarenus exponens illud verbum.* Qui est misit me ad vos sic ait. Esse enim ipsius totum est

et semper esse quod nec cepit unquam nec a
liquando cessabit insupabile quoddam
ac sine fine substantie pelagus nullis
terminis limitibusque circumdatum su
pergrediens sensum omne temporis atque om
ne naturam. quod solo mentis contemplari
possit intuitu. et hoc subtili admodum
et perigua inspectione non ex his que cir
ca ipsum sunt veritatis species non tam
ex ipse veritate quam ex his que veritati sunt
prima precepta. Effugit enim prius quam
teneri queat et prius quam apprehendi pos
sit elabatur. tamen se cordi offerens et hoc
si purus sit quantum humanos oculos ictus
chorusci perstringentis et eo cito pretere
untis illuminat. Idcirco ut ego arbi
tror quod per hoc quod omnino comprehensum est ex
humano lumine conspici potest nec appetere
deus nec inquirendi tribuit spiritum. Quod autem
vel expresse sentiri potest admirationis est et
quod in admiratione est desiderari copiosius
propter. cum autem desideratur desiderantes pu
rificarunt eos velut priusquam et domes
ticos facit etiam in colloquiis et famoni
bus participes. Absque ulla ergo est sine cre
denda divinitas et ad sciendum etiam
ipsi difficilis menti et hoc est solus quod ex
ipse comprehendimus. quod comprehendere non po
test. hinc ergo. **E** Unus deus id quod
est nec cogitatur nec comprehendere potest.
nam si comprehenditur deus non est. potest tamen
cordis oculus si purus est quoddam tactu
incorporeo et spirituali visu attingere sed
non comprehendere. Qui ergo desiderat
deum videre et mente contingere cor purget
et mundus faciat oculum cordis. De
hoc beatus augustinus. in libro de verbis do
mini sic ait. Cum de deo loquimur quod
mirum si non comprehenditur. Si enim
comprehendimus non est deus. attingere
aliquantulum mente deum magna be
atitudo est. comprehendere autem omnino
impossibile. Quis enim oculus cordis
comprehendit deum. sufficit ut attingat si

purus est oculus Si autem attingit tactu
quoddam incorporeo et spirituali attingat
non tamen comprehendit et sic beatus homo co
tingendo corde illud quod spiritus beatus ma
net. et est illud ipsa beatitudo. unde ho
mo sit vivus vita perpetua. Si vis ergo
illud mente contingere. purga mentem
purga cor tuum. mundum fac oculum cor
dis. Beati enim mundo corde quoniam ipsi
deum videbunt. hinc augustinus. Beatus etiam
bernardus. in epistola ad carthagos. de hoc sic
dicit. Deus id ipsum quod est cogitari
omnino non potest. nisi quantum ad hoc
sensu illuminati cordis et amoris at
tingi potest. Certe enim sensu humili et
illuminati amoris quam quolibet cogita
tu rationis attingit. Et semper melior
est quam cogitatur. melius tamen cogitatur quam
dicitur. ipse est summa essentia a quo omne
esse perficitur in quo esse nostrum non
moritur. intellectus non errat. amor non
offendit quod si querit ut dulcius inveni
atur. dulcissime invenitur ut diligere
ctus querat. hoc ergo ineffabile cum non
nisi ineffabiliter videatur qui vult cor
mundet quod nulla cordis similitudine
dormienti nulla corporea specie vigilan
ti nullo tactus indagine nisi multo cor
de humiliter amatis videri proinde apprehen
di. hinc enim est facies dei quae nemini
videre potest et vivere perveniendo. hinc est spiritus
cui contemplantando suspirat omnis qui
affectat diligere dominum deus suus in toto
corde suo et in tota anima sua et in totis
viribus suis. Ad quod etiam non desi
mit excitare proximum suum si diligit
eum sicut seipsum. hinc bernardus. Sed et
hoc notandum quod excessus siue alienatio
mentis extasis et raptus omnia in scriptu
ris per eodem accipiuntur et significant ele
vationes quandam ab exterioribus sensi
bus. quibus naturaliter intendimus ad
aliquae sunt supra hominem potest tamen
inter raptum et extasim aliquid interesse

nam extasis importat simpliciter excessum a seipso sicut quibus aliquis extra suam ordinatorem ponit. sed raptus super hoc addit violentiam quandam et mentem excedentem suam virtutem. De qua dicit paulus Sine mente excidimus deo. glosa. Excessum mentis dicitur quod mente levatur ad intelligenda celestia.

En excessu vero mentis duo intelliguntur vel pavor vel intentio ad superna. ita ut quodammodo a memoria elabatur inferiora. In hoc mentis excessu fuerunt omnes sancti quibus archana dei mundum istum excedentia revelata sunt. De hoc mentis excessu paulus dicit. seipsum insinuans soli deo excidisse. Excedens enim mente apertus omnem humanam fragilitatem omnem seculi temporalitatem omnia quecumque nascendo et occidendo evanescent transiuntia. habirabat in corde in quadam ineffabili contemplatione ubi audit ineffabilia verba que non licet hominibus loqui. Sed queritur utrum in illo excessu viderit deum per essentiam. De hoc beatus augustinus ad paulinum sic dicit. Quibusdam sanctis deus non in sua natura sed in qua voluit spiritus dignatus est apparere sic abrahe ysaac ceterisque similibus. Invisibilis est igitur natura deus non tamen pater. sed ipsa trinitas unus deus et quod non tamen invisibilis est etiam incommutabilis sic apparet quibus voluerit spiritus ut apud eum integra maneat invisibilis incommutabilisque natura. desiderium autem veraciter priorum quod videre deum cupiunt inhumaniter inardescit non opinor in eandem speciem perveniendam flagrat qua ut vult apparet quod ipse non est sed in eam substantiam qua ipse est quod est illius enim desiderium sui flamma. Moyse fidelis famulus eius ostendit ut ait deo cum quo ut amicus facie ad faciem loquebatur. Si inveni gratiam apud te ostende mihi te ipsum. Quid ergo ille

non erat ipse. Si non esset ipse non diceret ei ostende mihi te ipsum sed ostende mihi deum et tamen si eius naturam substantiamque aspiceret et multo minus diceret ostende mihi te ipsum ipse ergo erat in ea specie qua apparere voluerat non autem ipse apparebat in natura propria quam moyses videre cupiebat. Ea quippe promittitur sanctis in alia vita. unde quod re sponsum est moysi et est quod nemo potest videre faciem dei et vivere id est nemo potest eum in hac vita vivens videre sicuti est. Unde iohannes ait. Dilectissimi filii dei sumus et nondum apparuit quod erimus. scimus cum apparuerit similes ei erimus. quando eum videbimus sicuti est non sicut eum homines viderunt. quando voluit in specie qua voluit non in natura qua in semetipso etiam cum videretur latuit sed sicuti est quod ab eo petebatur cum ei diceretur ostende mihi te ipsum ab eo qui cum eo facie ad faciem loquebatur. **S**ed potest moneri questio quomodo de substantia videri potuit a quibusdam in hac vita positis propter illud quod dictum est ad moysen. Nemo potest faciem meam videre et vivere nisi eo modo quod potest mens humana divinitus rapi ex hac vita ad angelicam vitam ante quam per istam communem mortem carne solvantur. Et sic raptus fuit paulus qui audit illic ineffabilia que non in vobis sed ad opera facta ab huius vite sensibus quedam rationis avertio ut siue in corpore siue extra corpus ante omnia resolutio facta fuerit que lis in morte perstringit nescire se diceret. Ita fit ut illud etiam sit quod dictum est nemo potest faciem meam videre et vivere quia necesse est abstrahi ab hac vita mentem. quando in illius ineffabilitate visionis assumitur. hec augustinus. Item super geneseos dicit idem Cur non credam? quod tanto apostolo doctori gentium raptus usque ad excellentissimam visionem voluerit

de? demonstrare vitā in qua post vitā
istam viuendū est in eternū hxc august.
G. Et notandū q̄ i rapto pauli nō
fuit necessariū vt aīa eius totaliter se-
paret a corpe sed manēte hoc statu ab-
lata ē ab anima eius actualis puerio
ad fantasinata sensibilia. ne impedire-
tur eius eleuatio in id qd̄ excedit om̄
nia fantasmata. et ideo in rapto eius nō
fuit necessariū vt dictū est vt aīa eius
separetur a corpe vt ei non viret vt
forma fuit aut̄ necessariū eius abstra-
hi a fantasmatibz et sensibiliū p̄cepti-
one. nam oportet cū intellectus hoīs
eleuat̄ ad altissimā diuine essencie vi-
sionem vt tota mentis intentio illuc
aduocetur. ita q̄ nihil itelligat ex fan-
tasmatibus sed totaliter ferat̄ in deū
Vnde et paulus ab oībz abstractus of-
fendiculis vnitue p̄templatōis mēte
tū excessit vt vere amatoz trāslatus in
amatus nō aut̄ vt exanimatus et corpi
subductus. p̄pterea apostolus dicit il-
lud bene. Vno ego iam nō ego. viuiz
vero in me cristus. nam totā mentem
attractus isup̄ itellectuales extēsiōes
diuinor̄ inuisibiliū vsq̄ ad feruidos
fulgores et fulgidos feruores ad quo-
rum omniū sublimites excessus et exce-
dētes sublimitates intelligētia trahi
nō potuit s̄ sola p̄cipalis affectō deo
vmbilis. Dixit se iam et extunc viue-
re sed non vita sua sed amari. cuz quo
fuit effectus vnus spiritus. Cor nāq̄
eius diuina absorptū dulcedie sic t̄so-
lutū diuini amoris extirrit liquamine
vt appetitus cum appetibili mirabili
vinitetur amicicie vinculo. et ideo in
sup̄substāciali et sup̄lucēti diuini splē-
doris caligine factus ascēdit p̄prio in-
tellectu se esse icōp̄hensibilē et vite sue
nō viuētem dicens vno ego iam non
ego et̄. Sicut em̄ ferrū p̄latū in igne
in liquore

manente sensibz videtur sed totum in
igneam qualitatē vertit̄ sola vero rōe
naturā suam Quis liquefactā serua-
re p̄gnosimus. Sicut ḡ totū ferrū
liquefactū ignituz ymo ignis apparet
manēte eius substācia. ita mēs Pau-
li caritatis igne liquefacta et in deum
transformata manente natura tota fa-
cta est deus. Vñ etiā mens deuoror̄ et
p̄fector̄ viroz cum p̄ptemplantationem
et alienationez p̄iuncta et vnitā fuerit
deo dormit quodāmō et quodāmō
vigilat dicens illud cantic. Ego dor-
mio et cor meum vigilat. Sola effecti-
ua tunc dormit et silentiū alijs impōit
omnibz potentijs. Et tunc alienatus
est a sensibus et in extra positus et au-
dit verba que nō licet hoī loqui q̄ tū ē
in affectu et talia sunt solummō p̄ gra-
tiam. Quia sol ille diuinus per suas i-
flāmatōes et ardores quos emittit i-
las aīas que habent excessus mētales
nullus p̄t explicare. Si ei scōz aposto-
luz gemit̄ sunt enarrabiles q̄bz p̄ no-
bis postulat spūs quid sunt excessus
quidve ardores. Vnde sol ille diuinus
et eternus illam celestem terarchiaz et
istā būanaz irradiat et inflāmat trifor-
mi amore illā p̄rentōz visionē et frui-
onē. hāc p̄ caritatē de corde puro p̄sci-
encia bona et fide nō ficta. Sed quid
est q̄ radi? iste excecatur cū potius de-
beat illuminare sed ista excecatio est sū-
ma illuminatio. q̄ est in sublimitate
mentis vltra būanū intellectū inuesti-
gatōz. vbi intellectus caligat. q̄ nō po-
test inuestigare q̄ transcendit omnez
potentiā inuestigatiuā. Est ibi ḡ cali-
go iaccessibilis q̄nq̄ tū illuminat mē-
tes q̄ p̄diderūt inuestigatōes curiosas
vñ p̄s et̄. Posuit tenebras latibuluz
suū Spiritus autem sanctus leuat am-
mā ad ista obscura et vocz ip̄rouisa et
hic ē digir? dei ad quē mag? p̄barao

nis nō potest attingere scz intellectus noster sed affectus. Iste aut amor ē sequestratiuus separatiuus ⁊ sursum acciuius. Sequestrat enī ab omni affectu alieno ppter sponsi affectus vntionez soporat ⁊ quierat omnes potentias ⁊ silentiū imponit. Sursum agit quia ducit in deū ⁊ est sic homo quasi mortuus ⁊ iō fortis est vt mors dilectio. qz separat ab omni casu oportet ei hominem mori p illū amorē oībo terrenis vt sursum agat ⁊ deo vniatur in qvmo ne intrat in tenebrarū radiū. Dicit tenebra qz intellectus nō capit ⁊ tñ amīma sūme illustrat ⁊ qz mens oculis intellectualibz illū radiū respicere nō potest ideo amouendi sunt. vñ dī in cāsticis. Auerte oculos tuos a me ipi me auolare fecerūt. Tunc xp̄s cedit qz mens oculis intellectualibz miratur illam sapiām aspicere qz non ibi intellectus sed affectus vadit ad pfunduz cristi. Qui vero tantū grāciam a domīno p̄cipiunt quodam mō deificantur. nam duas naturas rōis capaces creator noster p̄didit angelicā scz ⁊ humanā quas ad similitudinē suā creans ī eternū subsistere voluit. Et qz beate siue illo esse nequibant sui p̄cipatiōz illis largiri dignatus ē vt vicz hoc haberent p grām qd deus est p naturam. Hoc aut fieri aliter nō potest nisi bi q saluandi deificentur. qz saluari non possunt nisi bi qui deificari fiunt.

Deificatio aut est assimilatio ⁊ vnicō ad deū p̄z possibilitatē creature Assimilatio vero fit p virtutes seu operationē bonā vicio autēz fit p caritatis feruorē. Quanto aut quisqz ē virtuosior ⁊ caritate plenior tanto est deo filior ⁊ eius vniō cū deo pfectior. Vñ scī ⁊ pfecti viri qz sunt virtuosī ⁊ caritate pleni in suis p̄tēplatiōibz extra se ipos ⁊ eo pfectius cū deo vniuntur. qz

to magis p̄vitam virtuosam ⁊ caritatem feruidā deificant qz p ardorē diuini amoris quē in excessu mentis dulciter d̄gustant in deū quodā mō transformāt. S; dī circa hoc vnusqzqz cōsciam suam discutere ⁊ si donis spūalibus quibus ad amiciciā dei puenit se carere conspexerit debet gemere ⁊ per penitentie remediū illa a dño studeat obtinere. Si autē aliqua dona minorā habuerit. maiora ī alijs nō inuideat sed potius diligat et dñm suppliciter exoret vt illius doni qd alter pfectius possidet euz p̄cipem faciat vt dicere possit cū ps. Particeps ego sum omnium timenciū te ⁊ custodientiū mādata tua. **N**otandū qz his qui per gratiā p̄tēplatiōis celestis vite dulcedinē gustauerint ac p̄gnouerint trāstoria vilescunt omnia deserunt habitata ⁊ eo p̄mimus solū desiderijs celestibus inardescit. De hoc beatus gre. in quada omelia sic ait. Qui celestis vite dulcedinē īq̄rū possibilitas admittit p̄fecte p̄gnouerit ea que in terris amauerat libenter cuncta derelinquit ī comparatione eius vilescunt omnia. deserit habitata. congregata dispergit. inardescit animus in celestibus in terre mis nil libet. de forme p̄spicitur quicqd d̄ terrene rei placebat sp̄e. qz sola celestis patrie claritas fulget ī mente naz quem p̄fecte absorbuerat ad terrena desideria foris velut insensibilem reddidit. hec gre. **O**mnis etiā anima put dī beatus bernardus. que vel semel gustauerit spiritus sancti dulcedinem p̄ficiam ipsius impossibile ē vt non toto corde desideret imo oīs anima in spiritu ambulans sponsum vel in amplexu vel in affectu osculo ⁊ desiderio etiam cum manducat vel bibit impossibile est nō habere. hec Bernardus. **N**āc vero dulcedinē spūalē ⁊ gau

diu^{er}sa^{er} aie mundi & voluptatū carna-
lium amatores percipere non possunt. q^u
b^o mōi dulcedo est cordis & nō carnis.
Uñ eā agnoscere nō potest quilibz car-
nalis. De hoc rich. de sancto victo. in
tractatu suo super Benyamīn adole-
scēntulus sic ait. Qui em̄ in bonis fal-
sis atq; deceptoris spem figunt q̄ sint
vera bona inuenire nō possunt. Non
ergo est mixtū si eā quilibet amator mū-
di nescit. quam deus diligentibz se ab-
scondit est em̄ manna absconditū & nō
si gustantibus omnino ignotū. Est nā
q̄ b^o mōi dulcedo cordis non carnis.
Uñ nec eam nosse potest quilibet car-
nalis. Ordinatū & v^{er} gaudiū veraci-
ter tunc habemus. qñ de veris & eter-
nis bonis gaudemus. Ad tale gaudiū
ap^lus nos hortat̄ dicens. Gaudere i
dño. Et p̄s Letamini in dño & exulta-
te iusti. Mens aut̄ que in laude hōim
delectatur quid sit internū gaudiū ex-
periri nō meretur. nec mens hūana m̄
si p̄ abstinētiā & paciā ad v^{er} gau-
diū pertingit. Oportet em̄ nō solū fal-
sam delectationē sed etiā vanā per tur-
bationē eū excludere qui vult de veris
tate gaudere. Qui em̄ i infimis adhuc
delectat̄ internūq; iocunditate in-
dignus ē & qui vano timore prurba
spūali dulcedie p̄fui nō potest. Falsa
leticiā veritas dam̄nabat eūz dīcebat.
Ulexobis qui nunc ridetis. vanam p̄-
turbationē increpabat cum dicebat.
Nolite timere eos qui occidunt cor-
pus. Hōz autē vñū sustinendo sup̄a-
mus. Alterum patiēdo toleramus.
Quid igitur p̄ tot labores nisi verum
gaudiū querimus. sed huius merce-
dem tociens quasi quasdā primicias
& velut arrā quandā accipimus quo-
riēs ad illud internūz dñi nostri gau-
dium intramus & ex aliqua pte gusta-
mus. Hanc aut̄ interne dulcedis de-

gustationem scriptura sacra nunc gu-
stum nunc ebrietatem vocat. ut q̄ sit
parua v^{el} magna ostendat. Parua qui-
dem ad p̄paratōem future plenitudinis
magna aut̄ in p̄paratōe cuiuslibet mōda-
ne iocunditatis. P̄sens at̄ spūaliū
viroz delectatō future vite gaudiis cō-
paratā q̄tūlibet ex crescens inuenitur.
in cuius tñ p̄paratōe omniū exteriorz de-
lectationū est nulla. Dulcedo mirā-
da dulcedo tam magna dulcedo taz p̄-
ua quō non magna que terrenam om-
nem excedis quō non pua que de illa
plenitudie vix stillā modicā decerpis.
Modicū quidē de tanto felicitatis pe-
lago mentibus instillas mentes tamē
quas infundis plene inebrias. Veri-
to tantillum de tantillo gustus quidē
d^o meri. nihilominus que mentē a se
ipsa alienat ebrietas nominatur. Gu-
stus ergo est & ebrietas vere dici potest.
Gustate & videte qm̄ suavis est domi-
nus dicit. p̄p̄tera Et d^o ebrietate quidē
dicit. Visitasti terram & inebriasti eā
hac itaq; dulcedine inebriari non me-
rentur qui adhuc carnalium desideri-
orum fluctibus agitantur. Visitasti
inquit terram et inebriasti eam. Qua-
re ergo solum terram inebriari dicit.
deus cur etiā non mare. Sed scimus
q^u mēs q̄ p̄ varia dīdria fluctuat quā
adhuc seculariū curarūz p̄cella exagi-
tat. in illud internū gaudiū nō admie-
ritur & illo torrente voluptatis non po-
tatur q̄tominus iebriat. Quid ergo
p̄ terram nisi fixam cordis stabilitatē
debemus accipere. Debemus q; fluctua-
cionem cordis restringere & ad vñū
veri gaudiū desiderii cogitationū affe-
ctionūq; morus colligere. qui se cupit
vel credit illo vere ebrietatis poculo i-
ebriandum fore. Nec est illa vere bea-
ta recta mētis vicz stabilitas trāquil-
la. quando mens in seipsa tota colligi

tur et in vno eternitatis desiderio firmo-
bilitate figitur. Hec est illa terra quam veri-
tas promittebat cum diceret. Beati mi-
tes quoniam ipsi possidebunt terram quam
ysachar percipuit et in eius amorem ex-
arsit ut legisset ysachar asinus fortis ha-
bitans inter terminos vidit requiem quod
esset bona et terram quod esset optima et super-
posuit humerum suum ad portandum. Pe-
ne iste ergo non plene hanc morientium
terram deseruerat. Pene non plene illam
viventium terram apprehenderat qui inter
terminos habitabat quod vilissimis quod pau-
cissimis huius vite bonis presentibus
terre misere extrema tenebat. Quod per fre-
quentes mentis excessus presentibus vite
bona pregeustabat illius beate terre ini-
cia tangebatur. Quod huius vite bona ad neces-
sarium non respuebat. hanc terram non
penitus desererebat. Quia future vite non
nisi nouissima quedam capere poterat il-
las omnino non apprehendebat et idcirco
inter terminos habitabat istas tole-
rabat ad necessitatem illam perciperat ad
iocunditatem. Satiagebat istam penitus
deserere nec poterat ambiebat in illas
rotas intrare nec valebat. Fecit ergo
quod potuit inter terminos habitabat
quotidie ad illam mitebatur quotidie
relatebatur. Hanc terram ut ait propheta.
Mansuerunt hereditabunt et delectabuntur
in multitudinem pacis. Ecce qualis ter-
ra pax ibi est pax plena requies bona
quies pacifica. In illa labor non est sed
ad illas sine labore perueniri non potest
propter illam laboratur sed in illa non la-
boratur. Mens est que ad internum
gaudium non colligitur tota que sit vera
requies minime experitur. Hec richardus.
Vnde qui gaudium et consolationem voluit
habere in domino necesse est ut vanam consolationem
huius mundi preternant nam qui
consolatur hic indigni sunt consolatione di-
uina. Nemo enim potest in vtro-

que seculo consolari. Quod oportet ut vnum per-
dat qui alterum voluerit possidere. hoc af-
firmat beatus augustinus in libro soliloquiorum
ita dicens. Tu domine solus es consolatio
nostra sempiterna que solus illa
retribuis qui consolator huius mundi
per consolationem eternam preternunt. Nam qui
hic consolantur indigni tua consolatione ha-
bentur sed qui hic cruciantur a te conso-
lantur et qui hic precipant passionibus
participant et consolatoribus. Nemo potest
in vtroque seculo consolari nec potest quis
hic et in futuro gaudere sed vnum neces-
se est ut perdat qui alterum voluerit possi-
dere. Hec ubi confidero domine consolator me-
reuenit consolari in aliqua alia mea ut dig-
na habeat consolationibus tuis eternis.
quia iustum est ut amittat te quicumque
in alio aliquo consolari magis eligat
quam in te. Ergo obsecro te ut non per-
mittas me in aliqua alia consolatione va-
na consolari quam in te. Sed omnia mihi
per te amarescant. ut tu solus dulcis ap-
pareas anime mee qui es dulcedo ine-
stimabilis per quam cuncta amara dul-
corantur. Tua enim dulcedo craticulas
Laurancio dulcem fecit. Tua dulcedo
Stephano torrentis lapidem dulcora-
uit. Pro tua dulcedine ibant apostoli gau-
dentes a conspectu oculi quod digni haberi
sunt per nosse illi superbum meliorem pati. Ibat
andreas ad crucem securus et gaudens
quoniam ad dulcedinem pererat. Hanc ut
gustavit petrus inferiorem oblitus cla-
mauit quasi ebrius dicens. Domine bonum
est nos hic esse si vis faciamus tria ta-
bernacula hic moriemur te preteplemur
quo habito nullo alio indigebimus.
Sufficit tamen nobis videre te, sufficit in
quantum dulcedine tua satiari vnde stil-
lam iste dulcedinis tue gustavit et omnem
aliam dulcedinem fastidiuit. Quid puras
dixisset si magnam illam multitudinem di-
uinitatis tue gustasset quam abscondisti
aa .i.

diligentibus te. hec aug. Ubi considerant
dum q̄ sancti viri cū visitantur p̄ gra-
ciā dei int̄m interdū dulcedinē ⁊ iocū
duratē pueniunt ut gaudia seu premia
nollēt recipere poriora. De hoc beatus
Ihero. sic dī. Hanc deus dulcedinem
in tuos filios demonstraſti q̄ tuo tacti
dono ⁊ gratia ad tantam interdū mo-
uētur dulcedis voluptatē. ut premia
seu gaudia iam nollēt recipere poriora
q̄ semper eſſe in dicta dulcedis redun-
dancia q̄ in illa sancta ſenſerāt hora
hec ihero De hac etiā dulcedine spūa-
li. beatus aug. sic dicit. Tantaz anime
mee diuine cuiusdā dulcedis incidit
delectatio. que si iam beata vita nō est
tunc nescio quid est. hec aug. Beatus
etiā bern. ſemp̄ deſiderans ardere in
dei amore ā quo iſta ſpūalis dīcedo p̄-
cedit ad dñm ſic colloquēdo ait. Ver-
bum mihi ad te eſt. o rex ſecretoꝝ cri-
ſte Iheſu auſu caritatis alloq̄ p̄ſumit
te factura manus tue. ⁊ adire gemen-
ti deſiderio cordis mei. vſq̄ quo ſuſti-
nebo abſenciā tuam. expectationē fa-
ciei tue. q̄to tpe feram vſq̄ quo inge-
miſcam ⁊ ſtillabit poſt te oculus meus
Amabilis dñe vbi habitas vbi eſt di-
uerſorū tuum. in quo letus recumbis
inter cariſſimos ⁊ facias eos manife-
ſtatione glorie tue. Quā felix q̄ ſanc-
tus q̄ appetendus eſt p̄cupiſcentia lo-
cus iſte deiſce voluptatis. locus p̄xi-
mum deliciāz nō acceſſit oculus meus
nec appropinquauit cor meuz vſq̄ ad
multimodam dilectōnē dulcedis tue
quā intrinſecus abſcondiſti filiis. ſo-
lo eius odore foris intusq̄ ſuſtenor
Spiramē ſuauitatis tue de lōginquo
venit ad me. ⁊ eſt mihi ſup odorē bal-
ſami ⁊ ſtagranciā thuris ⁊ mirre ⁊ cō-
cupiſcentias mundas parit in me q̄z
eſt aduſtio delectabilis. Quid em̄ mi-
bi eſt in celo. Quis eſt theſaurus me?

in illa celica cella. q̄ eſt hereditas mea
in terra viuenciū. Nōne criſtus dñs
meus vñica ſalus mea totū bonū meū
plenū gaudiū meuz. ⁊ quō p̄tinere po-
tero cor meū dñe ut nō amet te. Si nō
ama uero te quid amabo. Si tranſtu-
lero amorem meū a te vbi illuz digne
collocabo. Deſiderabilis dñe vbi ex-
tra te requieſcēt deſideria mea. Si vſ-
q̄ extra te pedez extenderit amor me-
us pollutus eſt. Si ad te non declina-
uerit deſideria mea vana erunt. nonne
tu amabilis ⁊ deſiderabilis es ſuper
omnia que amari poſſunt ⁊ deſiderari.
Abſ te em̄ hz oīs creatura quicquid
hz de coris Tu in q̄ ſolē excellenti cla-
ritate veſtiſti ⁊ clarioꝝ ſole tu es. ymo
quid eſt ſol quid omnis creatura quid
iſta lux mihi tenebre ad tui p̄parationem
Quid ergo melius quid amabilius te
eſtimauī. ut abſtraherem cor meū a te
ad p̄templandū quidquā ī mūdo abſ-
te Cur amaui quare p̄cupiui in omni
vita mea quicq̄ p̄ter dñm iheſū me-
um. Quare diſſuli quare intermiſi v-
lo tpe te Iheſuz verſari in corde meo
⁊ tota mente p̄plecti ⁊ delectari ī tua
dulcedine oſa interiora ſpūs mei. vbi
erā qñ tecū mente non eram. Quo de-
fluxerunt qñ te ſolum nō audierūt de-
ſideria mea. Deus vite mee q̄ vane
cōſumpta ſunt q̄ inſtructuoſa illapſa
ſunt a me tpa mea que dediſti mihi ut
facere voluntates tuas in eis ⁊ nō feci
Sed iā ex hoc nunc omnia deſideria
mea incaleſcite ⁊ exfluite in dominū
meum Iheſum criſtum. currite ſatis.
hactenus tardaviſti. De coris mei ⁊
pars mea iheſu criſte deſiciat obſecro
per te cor meum in ſpū ſuo caro mea a
p̄cupiſcentiis ſuis. ut viuas tu in me
et p̄ualeſcat ī ſpū meo carbo amoris
tui ⁊ excreſcat in ignē p̄fectū ſoueat ⁊
enutriāt illuz in me ḡſa tua ut ardeat

ingit in ara cordis mei et ferueat in absconditis anime mee apud te in die que erunt. Exui me iubebis tunica ista mortali quam nunc circumfero circumdet me dilectio mea et fiat ante quam vestimetur decoris, ut non nuda sed vestita inueniatur et habeat non abscondam infirma eius ab oculis tuis. igne alienum quod adu sarios tuos presumit dilectionis tue feruor elonget a me et animam meam ad te currentes sursum attollat et quantum phas est tuo diuino lumine immergat. Domine ihesu omnes qui te diligunt repleantur benedictionibus tuis et sit pax eis in eternum amen. *Ex Bernardus.*

Sed et hoc notandum quod omnipotens deus etiam omnibus deuotis subtrahit interdum dulcedinem contemplationis manet tamen cum eis quantum ad gubernationem et quantum ad vocationem. De hoc laicius beatus ber. in libello de scala claustrali um sic ait. Sponsus diu desideratus subtrahit se finemque vicis anime quantum ad contemplationis dulcedinem manet tamen presentis quantum ad gubernationem quantum ad gratiam et quantum ad vocationem. Sed ne timeas. Sponsa ne despes, ne estimes te contemni si paulisper subtrahit faciem suam. Sponsus tuus, omnia ista cooperantur tibi in bonum. et de accessu et de recessu lucrum tibi acquirat tibi veniat tibi recedit. venit ad consolatio, recedit ad cautelam ne magnitudo consolationis extollat te, ne si ipse sit apud te sponsus, incipias contemnere sodales et hanc continuam visitationem ias non gratie tribuas sed nature. hec autem gratia quam vult et cui vult a sponso tribuit non quasi iure hereditario possideretur vulgare, puerbum est nimis familiari tas parit contemptum. Recedit ergo ne nimis assiduus contemnatur et ut absens magis desideretur et desideratus audiri queratur diu quesitus graciosus inueniat, inuentus strictius teneatur. Pre

terea si nunquam deesset hec consolatio que respectu future glorie que releuabitur in nobis enigmatica est et ex parte forte putarem hic habere ciuitatem manentem et minus inquireremus futuram. Ne ergo exiliu putarem per pietatem aram per precij summam venit sponsus vicissim et recedit nec consolationem afferens nunc conuersum stratum nostrum in infirmitate commutans paulisper permittit gustare quod suauis est dominus et antequam plene faciat se subtrahit et ita alis expansis super nos volitans prouocat nos ad volandum quasi dicat. Ecce parum gustate quod suauis sum et dulcis sed si vultis plene faciat hac dulcedine, currite per me in odorem vnguentorum meorum sursum habete corda vbi ego sum in dextera dei sedens. Sed caue tibi. Sponsa quam absentat se sponsus non longe abest et si non vides eum ille tamen spiritus uidet te plenus enim oculis ante et retro. nusquam potes ei laterare. habet et circa te nuncios suos spiritus, quasi sagacissimos exploratores ut videant quomodo absente sponso conuerseris, et accusent te coram ipso si aliqua signa lasciuie et securitatis in te deprehenderit. Zelotipus est sponsus iste si forte alium amatorem recepis fratres magis placere studueris, statim discedet a te et alius adhaerebit adolescentulis. Delicatus est sponsus iste et nobilis diues et speciosus forma pre filiis hominum et ideo non nisi speciosam dignatur habere sponsam. Si viderit in te maculam siue rugam statim auerit oculos nullam enim potest immundiciam sustinere. Esto ergo casta esto verecunda et humilis ut sic a sponso tuo frequenter visitari merearis. hec bernardus

Filius

Desidero etiam scire quomodo deus loquatur angel et a iacob sanctis ac dyabolo et conuerso. Et de visionibus que

phetis solēt apparere et cū gratia pte
platois vel deuotōis defuerit. quō dō
at se homo tunc habere et de his cupio
informari.

Capitulum XII Pater et

Lire debes fili

p primo quesito q talis locu
cio non sit corporaliter sed spūaliter.
Vñ beatus gre. ij. mor. de huiusmodi
spūali colloquio sic dī. Sciendum q
ipsa natura icorpea cū loquit̃ eius lo
cutio nequaquā vna et eadem qualitate
format. Aliter enī loquit̃ de angelis.
aliter angeli ad deū. aliter deus ad san
ctos aīas. aliter sanctorū aīe ad deum.
Aliter deus ad dyabolū. aliter dyabo
lus ad deū. nā q spūali nature ex cor
pora oppositōe nil obstat. Loquit̃ de
ad angelos sanctos eo tpe quo eorum
cordibus occulta sua inuisibilia osten
dit et quicquid agere debeant in ipsa cō
templatōe veritatis legunt. vñ elur q
dam precepta sint vocis ipsa gaudia cō
templatōis. Quā si enī audientibz dī
qō videntibz inspirat. vñ cū cordibz
eorū deus ptra humanā supbiā aīadū
sionē vlcionis infunderet. dīxerit er
descendamus et pfundamus ibi ling
uam eorū. Ascendunt angeli in eo q
creatorē aspiciunt. Descendunt ange
li in eo q creaturā sese in illicitis eri
gentem examine districtōis premūt
Dicere ergo dei est descendam et pfū
damus linguas eorū. in seipso. eis hoc
qō recte agat ostendere et pvim inter
ne visionis eorū mētibz exhibenda iudi
cia occultis moribz ispirare. Ali
ter loquuntur angeli ad deū sicut p io
hānem in apoc. dicūt. Dignus est ag
nus qui occisus est accipe virtutē et di
uinitatem et sapiām. Vox nāqz ange
lorū est in laudem p̃ditoris ipsa admira
tio intime p̃templatōis. quibz virtu

tis diuine miraculo obstupuisse dixit
se est q excitatus cum reuerencia mo
tus cordis magnus est ad aures incir
cumscripti spūs clamor vocis. quē
se quasi p distincta verba explicat dū
se se p innumeros modos amiracōis
format. Deus ergo angelis loquit̃ cū
eis voluntas eius intima videnda ma
nifestat. Angeli aut̃ tunc loquūt̃ dño
cū p hoc q supra semetip̃os respiciūt
in mortū admiratōis surgant. Alit̃ de
ad sanctorū aīas loquit̃. Aliter sancto
rum aīe loquuntur ad deū. Vñ i iohā.
rursū apoc. dī. Vidi lubet altate dei
aīas interfectoꝝ ppter verbz dei et cla
mabant voce magna dicētes vsqz quo
domine sanctus et verus non vindicas
sanguinē nostrū. Quid est enī animas
vindictē petitionem dicere nisi diem
extreme iudicij et resurrectōis extinc
toꝝ corpus desiderare. Magnū q
pe eorū clamor magnū est desiderū. tā
to enī quisqz minus clamat quāto mi
nus desiderat et tanto maiore vocem i
aurē incircūscripti lūs exprimit. q
to se in eius desiderū plenius infudit
Animas igit̃ verba ipsa sunt desideria.
nā si desiderū sermo nō esset ppheta nō
diceret. Desiderū cordis eorū audiuit
auris tua. De ipso ergo bibunt qō ab
ipso sitiunt et mō nobis adhuc incon
prehensibilt in hoc q petendo esuriūt
p̃sciendo faciantur. Discordaret̃ er
go a volūrate p̃ditoris si q enī vident
velle nō peterent etqz minus iheret̃
si volentē dare desiderio pigrozi pul
sarent. Quibz p̃sponsum dñi dicit̃
Requiescite adhuc modicū donec cō
pleatur numerus frat̃ et scitoꝝ. Desi
derantibus aīabus adhuc requiescere
modicū dicere est inter ardorē ex ipsa
p̃ncipia solatia aspirare vt et animarum
vox sit hoc qō amantes desiderant. et
respondentis dei sermo sit hoc qō eas

retributōis certitudinē iter desideria
pfirmat. **P** Aliter loquitur de
ad dyabolū. aliter dyabolus ad deum
Sed sciendum q̄ quattuor modis lo
quitur deus ad dyabolū tribus modis
dyabolus ad deū. Quattuor modis
loquitur deus ad dyabolum. q̄ et ius
stas vias eius arguit et electorū suorum
iustitiā p̄tra illā p̄ponit et temptandas
eorū innocentiam ei p̄cedendo permittit
et aliquē eū ne temptare audeat p̄hibet
In iustas em̄ vias suas redarguit cum
dicit. vnderem̄ Electorū suorū contra
illū iusticiā p̄ponit eū ait. Confide
rasti seruū meū Job q̄ non sit ei simi
lis sup̄ terram. Temptandam eorum
innocentiam p̄cedendo p̄mittit quā
do dicit. Ecce vniuersa que habz ī ma
nu tua sunt. Rursumq̄ a temptatiōe
p̄hibet cum ait tū in eum ne extēdas
manum tuā. **T**ribus autē mo
dis loquit̄ dyabolus ad deum cum vel
vias suas insinuat vel electorū inno
centiā fictis criminibus accusat. vel temp
tandā eandē innocentiam postulat. Vi
as suas q̄ppe insinuat q̄ ait Circuiui ter
ram et p̄ambulauī eam. Electorū inno
centiā accusat qui ait. Nunquid iob
frustra timet deū. Temptandam ean
dem innocentiam postulat cū d̄r Extēde
manum tuā et tange cuncta q̄ possidet
hxc gre. **R** Et notandum put
idem bea. gre. xxviij. mo. dicit. q̄ duo
bus modis diuina locutio distinguit̄
aut em̄ p̄ semetip̄m dñs loquit̄ aut p̄
creaturas angelicā eius ad nos verba
formant̄ sed cū p̄ semetip̄m loquitur
sola nobis vis interne īspiratōis ape
ritur cū p̄ creaturam angelicā loquit̄
de verbo eius sine verbis et syllabis cor
doce. q̄ virtus eius intima quadam
subleuatōe p̄gnoscat̄. ad que mēs ple
na suspenditur. vacua grauatur. **P**ō
dus em̄ quoddā est q̄d omnē aīaz quā

replet leuat incorporeū lūm̄ est et q̄d i
teriora repleat et repleta exterius cir
cumscribat. sine strepitu sermo est q̄ et
auditū apit et habere sonitū nescit. hxc
gre. **S** De visionibus et reuelari
om̄ibus que facte sunt p̄phetis vel eriaz
alijs p̄fectis viris. Sciendūz primo
q̄ misteria dei siue secreta nemo scire
potest nisi cui spūs dei reuelauerit. q̄
ip̄e solus illa nouit. hxc autē reuelatio
fit diuersis modis vel p̄ sensibilibē appa
ricionē et allocutionē sicut oliz fiebat
patribo vt legitur de abrahā gen. xij.
Dixit dñs ad abrahā Egrede de
terra et p̄gnatōe tua. vel p̄ ymaginariā
visionē exterius cū insinuatōe interi
intelligencie. sic reuelatio facta fuit p̄
phetis. vñ d̄r dan. x. In visionē opus ē
intelligencia. vel p̄ solā intima īspira
tōz sicut d̄r iob. xxxij. Inspiratio om̄
nipotentis dat intelligenciā. vel per in
spiratōz et reuelatōz cū raptu a sensi
bus sicut de Paulo legif. ij. ad cor. xij

I Signanter tñ tres sunt visio
nū spēs scz corpea ymaginaria et itel
lectualis. Corporalis est cū quedā cor
poraliter videntur di munere que aliq
videre nequestr̄ vt balthasar vidit ma
num scribentis in pietate. dan. v. Yma
ginaria est qñ aliquis ī extasi vel som
no videt non corpa sed ymagines re
rum dei reuelatōe vt petrus super quē
cecidit mēt̄is excessus vidit celū aper
tum. Actū. x. Intellectualis est quā
do nec corpa nec ymagines rerū vi
dentur sed in substantijs incorporeis
intuitus mentis mira dei potētia figi
tur. talis fuit visio beati pauli Et notā
dum sicut dicit glo. super libro d̄ diui
nis noībo q̄ q̄ro magis nostra mens
ad p̄templanda spūalia eleuatur. tāt o
magis abstrahit̄ a sensibilibus.

Ultimus autē terminus quo
p̄templatio p̄tingere potest est diuina
aa .iij.

substantia. Vñ oportet mentē que di-
uinam substantiā videt totaliter a cor-
poralibus sensibz esse absolutā vel per
mortē vel p aliquē raptū. Hic est qd
dicitur ex psona dei. Exodi. xxxij. Nō vi-
debit me homo & uiuet. qd aut in sacra
scriptura aliqui deum uidisse dicunt
oportet itelligi hoc fuisse p aliq̃ yma-
ginariā visionē seu etiā per corpalem
scz per aliquas corpeas spēs vel exte-
rius apparentes vel interius formatas
per quas ymaginarie diuine virtutis
pñcia demonstrabatur. **X** Et scien-
dum qd duplex est mod⁹ apparitiōis
siue manifestatiōis diuine reuelatiōis
theologoz & pphetarum mentibz infusus
per visiones & demonstratiōes quas gre-
ci theophanias appellāt id est diuinas
apparitiōes. Qm̃ aliquñ per signa sensi-
bus similia demonstrant inuisibilia.
aliquñ per solā anagogen id est mentis
ascensum in supna pure cōtemplata.
Ex his duobz generibz visionū duo d
scriptōis genera in sacra pagina sunt
formata. vnū quo formis & figuris &
similitudinibz rez occultarū veritas ob-
umbratur. aliud quo nude & pure sicut
est absqz tegumento exprimitur. Cū ita
qz formis & figuris ac similitudinibz ma-
nifestatur qd occultū est vel qd manife-
stum describitur. simbolica demonstra-
tio est. Cū vero pura & nuda reuelatiōe
vel plana & aperta narratiōe ostendit
& docetur anagogica. hec glo. **A**
Deinde etiā pñderandū cū homo pri-
uatur vel caret gratia ptemplatiōis seu
deuotiōis. quō tunc se habere debeat.
De hoc sciendū primo qd cū animus
pñserit se ptemplatiōis gratiā nō ha-
bere. debet seipm cū aliqua salubri me-
ditatiōe occupare & impensa sibi diui-
noz bñficioz munera añ recordatiōis
sue oculos reuocare. & ex tali recorda-
tiōe seipm ad deuotā gratiarū actionē

instigare. hec & similia valent ad grati-
am ptemplatiōis p negligenciā amissā
reformare. De hoc rich. de sanc.
vict. sic dicit. Notandū qd ille qui ad
gratiā ptemplatiōis pñcit cum eas si-
bi ultra soluz subtrahi sentit & quid
facere debeat. Vñ ad eā recupandam
multū p omnē modū adiuuari valeat
& vñ aīm suū in id negotiū q̃tū in se ē
ydoneuz efficiat Debet itaqz animus
qui hmoi est pñqz meditatoriū cor-
dis in se exultatiōz repare. & impensa
sibi diuinorū bñficioz munera añ eorū
datiōis sue oculos reuocare. & ex hui⁹
modi recordatiōe seipm ad pfundam
& deuotā grāz actiōz instigare. & aliquñ
illud internuz tandem spūalis armo-
nie organū ex itūto affectu in diuinas
laudes relaxare. Dū itaqz hmoi suū
dio intima cordis affectio i diuine cō-
fessionis magnificentia plena deuotiō-
ne resoluitur quid aliud q̃ quoddam
vt ita dicā spiraculū apirur p quod in
illud cordis nostrū vasculū celestis di-
cedim⁹ emanatiō diuineqz suauitatis
habundancia infunditur Hinc est qd
heliſeus ppheta verba dñi requisit⁹ cū
sensisset ipm pphete tunc ipis nō ha-
bere. fecit sibi psalten adducere quo p-
sente atqz psallente statim ipm ppheti-
cū hñsit. olqz suū ad vba pphetica re-
laxauit. Auditaqz melodia pphete san-
cti quid aliud q̃ quandā scalā facit q̃
eū ad pñueta gaudia leuauit. & que car-
nalibus causa ruine esse solet huius oc-
casio ascensiōis exirrit. Sed & tu que
cūqz es o aīa que soles hmoi spiritali-
bus delicijs affluere & delectatiōe sepe
ad thozicos quosdam excessus subita-
neo quodā & inopinato gaudiorum
tripudio subleuari. & quasi quibusdā
pphetici reuelationibz diuinitus sub-
leuari. pphetico disce exēplo. qd tu fa-
cere debeas: vt sub necessitatis articulo

lo quasi ad manū habeas quo aīn tuū
ad assuetas dīlīrias repare valeas forte
non erit inuile et te sub simili necessi-
tate psaltē adducere. Sed quid ali-
ud dicimus psalten istū q̄ exultationem
cordis in deū. Eiusmōi psalten p̄ntez
habere nos voluit, qui dixit Letamini
in dño et exultate iusti. Quid est autē
huiusmōi psaltē adducere nisi, p̄uida
meditatōe cordis exultatōz reparare
et ex diuinorū recordatione cordis de-
uotōez excitare. Hunc tūc, p̄culdubio
psalten psallere facimus, q̄n ex mag-
no tripudio cordis ī diuina preconi-
a iubilamus: et in grāz actionē assurgē-
tes ex incrimis visceribz in diuina lau-
des cū magno cordis clamore resona-
mus. Nec itaqz agentes quid aliud q̄
viam sterminamus, p̄quā veniētes visitā-
temqz nos dñm excipiamus. Sacrifi-
ciuz iquit laudis hono rificabit me: et
illic iter parabo quo ostendaz illi salu-
tare dī. Psallēdo itaqz et laudādo iter
domio paraf p̄ quod ad nos venire et
miris quibusdā misteriorū suorū reue-
latōibz reuelare dignet. Studeamus
ergo cū magna mētīsalacritate ī dño
gaudere. Satagamus corā ipso cū in-
tima deuotōne psallere. Ad huiusmōi
psalmodiā spiritualeqz armoniā aīa
prēplarina spiritalibz rheoriz assue-
ta incipit tripudiare: et p̄ gaudij nīmi-
erate se ā terra terrenisqz omibz suspen-
dere et ad celestīū p̄templatōz tota mē-
tis alienatione transire. Hoc igitur ē
vt diximus quod ad mentis eleuatōz
valet hoc est qd ad amisse gracie recu-
patōnem maxieualere solz. Nec rich-
B Est et alius modus p̄ quē grā
amissa recuperari potest vicz p̄pūctio q̄
de deuoto corde p̄cedit: nam sancti et
deuotī viri cū dulcedinez spiritalem,
quā ex visitatione et p̄sencia domini
ī suis cordibus p̄ceperūt pdunt et post

modū eadem grā et p̄solatōe priuatos
esse p̄senserint p̄ lacrimosaz p̄pūctio-
nem cristū dñm et suū dilectū ad se itū-
rum visitādum reuocare siudēt. Nec
p̄memorat beatus ber. sup cantica ita
dicens. Si cui vēstrū cū sancto p̄phē-
ta adherere deo bonum est et vt loquar
manifestius, si quis in vobis ita est de-
siderij vir vt cupiat dissolui et esse cum
cristo: cupiat autē vellemēter, ardentēter
firiari, assidue meditetur. Is p̄fecto nō
secus q̄ in forma sponsi suscipiet ver-
bum in tpe visitationis, hōz videlicet
qua se astringi intus q̄busdā bzachiz
sapientie atqz inde sibi infundi sense-
rit sancti suauitatez amoris. Si quid
desideriuz cordis eius tribuet ei, et si
adhuc pegrināti in corpe ex parte tñ
idqz ad tempus et tēpus modicū: naz
cū vigiliis et obseruatōibz et multo ym-
bre lacrimarū questus fuerit: subito
cū teneri putaf, elabitur et rursum lacri-
mantī et insectantī alīs affectātī occur-
rens p̄prehēdi patit. sed minie tene-
ri. Dum subito iterū quasi e manibus
euolat et dū insisteret p̄cibz et fletibz
deuota anima, denuo reuertet. et volū-
tate labiorū eius non fraudabit eū. et
rursum mox disparebit et nō videbit
nisi iterū toto desiderio requirat. Gra-
ergo et ī hoc corpe potest esse de p̄ncipia
sponsi frequens letitia, sed non copia
que et fixitatō letificat, s̄z molestiat vi-
cissitudo et hoc tādīu necesse ē pati di-
lectionez donec semel de posita corpee
sarcine molis euolet et ipsa leuata p̄n-
tis desideriorū suorū libere iter carps
p̄ campos prēplatōis et mēte sequēs
expedita dilectuz quocūqz ierit. Nec
tamē vel in trāsitu p̄stō erit sic omni
anime nisi illi dumtaxat quā ingeris
deuotio et desiderium vellemens et p̄e-
dulcis affectus sponsaz p̄bat et dignā
ad quam graciā visitandi accessurum

verbum de corde induat, formā sponsi accipiens. Qui enim nondum inuenit ita affectus et punctus magis actiuus suorum recordatio loquens in amaritudine anime sue dic deo noli me condemnare. At etiam forte adhuc periculose temptatur. aut propria cupiditas abstractus et illectus. Hic talis sponsum non requirit sed medicum et per hoc non oscula quidem non amplexus sed tamen remedia vulneribus accipiet suis in oleo vitiis vnguentis. **h**ec ber. **E**t notandum etiam quod gratia contemplationis seu deuotionis vel alia quecumque sine labore et sollicitudine haberi non potest. teste beato aug. qui sic dicit. Impossibile est ad gratiam peruenire sine sollicitudine et labore: vnde qui vult deo per contemplationem seu deuotionem ac orationem deuotam adherere. oportet ut cum labore mentis euagationes reprimat et ad deum colligat et deinceps ex studio et consuetudine facilius cor suum iam cohibere et secus habitare discit. inquit quod non solum facilius et delectabiliter valet deo adherere ut auulsus ab hominibus quete sit ei desolatio non modica. sed semper vellet si posset talibus deliciis habundare. **S**ed et hoc notandum quod. iij. sunt que impediunt contemplationem. Vnde dicit bea. ber. sup. ca. In hoc archano contemplationis et in hoc sanctuario dei si quatenus nostram aliquam horam sic rapi et sic abscondi praeceperit, ut minime auocet aut perturbet vel sensus egenus vel cura pungens vel culpa mordens vel certe ea que difficilius amouent irruentia ymaginum corporearum fantasmata, poterit quidem hic cum ad nos redierit gloriari et dicere. Introduxit me rex in cubiculum suum. Et autem hec impedimenta melius intelligamus de hoc videamus. Primum igitur impedimentum dicitur quod est sensus egenus scilicet corporis in tamen anima ad

corpus afficitur quod eo in aliqua sui parte vel sensum defectum notabile patiens contemplari non delectatur. tunc enim inestimabilis non est locus contemplationis nisi dominus hoc fecerit de gratia specialiter. Simile praeceperit cum valida fames vel sitis vel frigus imminet vel aliud corporis impedimentum. Secundum impedimentum dicitur quod est cura pungens id est sollicitudo curarum et occupationum. Vnde idem beatus bernardus dicit. Sicut pulvis iniectus in oculum corporalem impedit visum eius, sic cura terrenorum actuum oculum intelligentie perfundit, ac contemplationem veri luminis excludit. Tercium impedimentum dicitur quod est culpa mordens id est peccatum. Et hoc duobus modis praeceperit potest. Primum cum peccatum est in anima. Secundo cum fuit et deletum est per contritionem et confessionem sed in memoriam reuocatur, vnde quod enim impedit contemplationem, quod sicut tenebrae impediunt visum corporalem, sic peccatum cum est in anima impedit ipsam, quod sicut tenebrosa est sed ad contemplationem requirit puritatem et pulchritudinem anime et sic tunc non est locus contemplationis. Similiter sicut sanguis et humor tentus fluens in oculum impedit visum eius, sic peccatum non si redit in memoriam influit in animam et impedit visum eius. Et propterea cauere debemus tunc contemplationis cogitare super peccatis, omni quidem tunc nos debemus nos reputare peccatores, sed spiritualiter non debemus cogitationem nostram reflectere super aliquo peccato. tempore quo volumus contemplari. Quartum impedimentum dicitur quod sunt fantasmata corporalium ymaginum et hoc est difficilius supradictis alijs. Et propterea praeceperit datur in hoc statu solitudo. Oportet enim contemplantem esse murum surdum et cecum et videntem non videat audiens non intelligat nec loqui delectetur, nisi quia

do necessitas ad hoc cogit. non secum
reporret ymagines q̄ p̄ has fenestras
intran ad animā nostrā. Un̄ nō sic in
lucras exterioribz rebus volūtate vel
dilectōe. vt inde repositos ymagines.
ne postea vacans deo impeditaris.
¶ Et sciendū q̄ p̄templator q̄uis
soli deo vacare debeat ac cetera obmit
tere hoc scire debemus vtz esse nō sem
per. nā tribz ex causis iocunda p̄tēpla
tione se ad tps sepat & se recipit in vi
tam actiua. Vna causa est p̄pter lucrū
amiaz. Un̄ beatus bern̄. Sciens bo
na sponsa voluntatē sponsi zelantis a
miaz salutē exit ad tps vicz cū est ne
cessariū ad ipsam opandā & postea re
dit ad p̄templationē. Secunda cau
sa intermittende p̄templatōis est cum
talis intermissio agis rōe im̄nentis
officij: nam cū p̄telatus subditorū ne
cessitatibz intendere habet. obmittit
tunc p̄templatōz. similiter & subditus
cū p̄telatum suū iuberet in aliquibz
transitorijs rebus occupari. p̄pter que
bona debet p̄pter obedienciam illo tpe
postponere p̄templationē. Tercia cau
sa intermittende p̄templatōis est quā
do more suo recedente sponso non sen
tit anima solitas p̄solatōes: vadit em̄
& redit. sponsus p̄ suo velle: cū em̄ re
cedit aīa languet ex desiderio ipsius &
toto conatu reuocat eum. dicens. Re
uertere dilecte mi. nec tunc redit inuo
cat angelos in auxiliū suū & dicit.
Aldiuro vos filie ierusalē vt annuncie
tis dilecto. q̄ amoze langueo. Si vo
nec sic redire dignat̄ aīa sciens volū
tatem sponsi. reducit se in actiua vitaz
v̄t sic fructificet sponso. Non em̄
debet p̄templatorem esse desidiosum.
¶ Unde religiosus quisq̄ cum gratiam
p̄templatōis v̄t deuotōis senserit sibi
desse in bonis opibz actiue vire se ex
erceat ac p̄seneret tam diu quousq̄ do

minovisitante gratia cōtemplatiōis
iterum ad mentem redeat. De hoc be
atus ber. super cant. sic ait. Ex bonis
opibz recipit p̄solatōnē mens assueta
quies: quoniam sibi lux vt assolēt cō
templatōis subtrahitur. Quis em̄ nō
dico p̄tinue sed vel diu dū in corpe ma
net lumine cōtemplationis fruatur.
¶ Ac quoniam corruit p̄tēplatiua. sociēs
in actiuam se recipit inde mimirū tan
q̄ e vicino familiaris reditura ī id ip
sum quoniam sunt inuicem p̄ubernas
les & cohabitantes hęc due p̄ter. Est q̄p
pe soror marie martha. Neq̄ enim et
si a p̄templatōis lumine cadit patitur
tam vllatenus se incidere in tenebras
peccati seu ignauiam oq̄ sane in lumi
ne opationis se retinens. Nec bern̄.
Beatus etiā gre. x. libro mora. de hoc
sic dicit. Sciendū est q̄ nonnulla bo
na sunt ad que inde fesse p̄fiscimur &
rursum nonnulla sunt a quibus quo
tidie deficientes labimur. atq̄ ad hoc
magnis conatibz p̄ interualla tempo
rum reformamur. In actiua etenim
vita defectu mens figitur. a p̄templa
tiua autē infirmitatis sue pondere vi
ta lassatur. Quod bene ezechiel īfinu
at narrans motus animalium sic di
cens Non reuertebantur cum incede
rent. Et paulo post animalia ibant & re
uertebantur. Sancta quippe animalia
aliquando vadunt & minime redeunt &
aliquando vadunt & protinus reuertū
tur. q̄ electorum mentes per oblatam
sibi actiue gratiam erroris viam dese
runt. Cum vero per p̄templatōis acies
& ab hac se eadem vita actiua suspens
dunt eunt & redeunt: q̄ per hoc q̄ diu
persistere minime ī p̄templatione suf
ficiunt. se iterum ad operationem sun
dunt vt in his que sibi iuxta sunt se ex
ercenda refoueat. & super se surgere
iterum cōtemplando conualescunt.

Sed dū hęc eadem pręplatio more de-
bito post tempoz interualla reperit in-
definēter. pculdubio in eius soliditate
pficiscit. qz si infirmitatis sue pon-
tere supata mens deficit. hanc tamen
iterū p̄tinuis conatibz repata pprehē-
dit nec stabilitatē in ea pdidisse dicē-
da est a qua si semp deficit hanc et cū
pdiderit semp inquit. hęc Gregori?

¶ Debet ergo quilibz religiosus
nūq̄ vacare ocio sed semper in bonis
opibus se exercere videlicet pręplato
aut orando meditando legendo studen-
do vel scribendo vel aliquē laborē fruc-
tuosus exercēdo. Sed sunt nōnulli in
sancta religione. qui postq̄ horas ad
quas tenēt ppleuerit. q̄s ec̄ satis neg-
ligēter et distracta mente pficiunt resi-
duam prę diei totā inutiliter expēdūt
vacando colloquīs ociosis et scurrili-
bus aut alijs leuitatibz aut seculi vani-
tatibus. hy tales multū sunt reprehē-
sibiles. Unde bea. ber. vnūquēq̄ fide-
lem ac seruū xp̄i hortatur ad spiritua-
lia exercicia ita dicens. Nullus vnq̄
seruū dei inueniat nō dico dies s̄ nec
hora nisi v̄l i exercicij labore occupatū
vel pficiendi studio vel i expiencie dul-
cedine vel fruendi gaudio. hęc bernaz.
Et sic habemus de pręplatoe q̄ virtus
nobilissima p̄tinet tercio loco ad vi-
ros pfectos vt supius pmissus est. Nā
q̄to quisq̄ in vita religiosa ac virtuo-
sa fuerit pfectior. t̄to magis pręplati-
onis erit seruētiō et ad speculādū di-
uina abiliō et expeditiō. ¶ Et
notādū pur dicit thomas de aquino
q̄ triplex est pfectio. vna assoluta que
attendit scdm totalitatem diligentis
et diligibilis et pfectio hęc nō est possi-
bilis alicui creature pure. Vñ hęc pfectio
pperit soli deo qui se totū totus di-
ligit. Secūda pfectio attendit secun-
dum totalitatē ex pte solius diligentis

¶ fm totū suū posse semp actualiter tē-
dit in pium deū. et talis pfectio nō est
possibilis in via sed habetur in patria
Tercia pfectio est q̄ n̄ attendit s̄z totali-
tatē diligentis nec fm totalitatem dili-
gibilis q̄tuz ad hoc q̄ semper actu fe-
ratur in deū. sed quantū ad hoc q̄ ex-
cludantur ea que repugnant mori di-
lectōis in deū sicut dicit beatus aug.
q̄tū nū caritatis est cupiditas et talis
pfectio potest haberi in via et vita ista.
et hoc dupliciter. Vno modo quantū
ab affectu hominis excluditur omne id
quod cōtrariatur caritati sicut est pec-
catum mortale sine tali pfectōe cari-
tas esse non potest. Unde talis pfectio
est de necessitate salutis. Alio mō po-
test haberi pfectio in quantum ab af-
fectu hominis excluditur non solum
id quod est caritati p̄trarium sed etiā
omne id quod impedit ne affectus mē-
tis totaliter dirigatur in deū. hęc tho-
mas. Unde pfecti viri vt suus amorē
et affectum possint expedicius dirige-
re in deū etiā a peccatis leuibz seu
venialibz q̄tū possibilis admittet
bar seipos retrahēbāt. De hac pfectōe
in q̄dā glo. sic dicit. Pfectio virtutū ē ad
hūc statū at̄ p̄scendere. q̄ gratiā p̄dito-
ris vel i modico timeāmus offendere
nihil eius memorie p̄ponētes. pfectio
igit̄ virtutū est in hac vita vt caste time-
amus deū. finis virtutū erit in futuro vt
diuicias pmissas hereditatis et regni
celestis gloriā et vitā p̄cipiamus. hęc
glo. Vñ fm dictū bea. ambro. Nihil a-
liud q̄rit pfectus nisi solū et pfectū bo-
nū qd̄ est deus. Et pfectus cristi p̄mis-
us vt dicit bea. iherom. nihil p̄ter cristū ha-
bet. ac si qd̄ p̄ter cristū h̄z n̄ ē pfectus
cū se pfectū deo pollicitus sit mēritus
ē. hęc ille. Et qz q̄libz eligiō? sub obe-
diētia p̄lari p̄stituit̄ tenet i q̄tū v̄z la-
borare ad pfectōz iō nos q̄d hoc habi-

tuque religionis accepimus ad hoc toto conamine redamus. ut sic psoluam? vota nostra que distinxerunt labia nostra. non enim perfectionem sed conatum ad perfectorum promissimus et ideo qui ad conatum fecerit quod potuerit videtur voti sui transgressionem euasisse. Cum autem conatus quem promissimus tedar ad perfectionem videamus in quo persistat perfectio ut et sic cognoscamus in quo statu nostro conatus sit completus. **P**ropter hoc sciendum quod iuxta divisionem aliam duplex est perfectio. una intentionis siue progressionis. alia est termini perfectionis. Prima est quod perfectio cum auida deuotione semper ulterius procedimus non contenti quantumcumque iam proficimus. Talis conatus proficiendi quantum est de affectu et intentione et cum poterit ab operatione nunquam cessat nobis per perfectionem reputatur. Et hoc innuit nobis in gen. cum dicit. Ambula coram me et esto perfectus. Alibi dicit deus. Ambula coram me id est profice et hoc tibi per perfectionem reputatur. Ambulare potest dicit beatus bernardus. proficere est. hic apostolus dicit. Non arbitror me apprehendisse sed perfectorum. Sed quod unum est necessarium que retro sunt oblitus ad ea que priora sunt me extensio. Alibi dicit licet non iudicem me per perfectum perfectionem terminam ad eandem tamen perfectionem conabor et talis conatus perfectio iudicatur. Et ideo sequitur quotquot autem perfecti sumus id ipsum sentiamus. Ecce in hoc verbo sumus alius se conuenerans dicit se iam perfectus ergo solo conatu que iam non longe supra ponit arbitratu est se perfectionem nondum apprehendisse. Quod exponens beatus bernardus dicit. In verbo isto manifeste apostolo dicente declarat quod perfecta eorum que retro sunt obliuio et perfecta in anteriora extensio ipsa est iusti hominis in hac vita perfectio. **I**tem beatus bernardus dicit. Inde

fessum proficiendi studium iugis conatus perfectio iudicatur. De hoc etiam leo papa sic ait. Nec est perfectorum vera iustitia ut nunquam presumant se esse perfectos nedum ab itinere nondum finiri intentione cessantes ibi incidant deficiendi periculum. ubi proficiendi deposuerint appetitum quia nemo tam perfectus aut sanctus est ut perfectior sanctiorque esse non possit ideo omnes simul sine differentia graduum sine discretionem meritum ab his in quem peruenimus ad ea que nondum apprehendimus pia aueritate curramus. Nec leo papa. Nam quantumcumque ac ubicumque lassari vel attendi defistimus proficere. ibi necessario deficimus. Unde dicit beatus bernardus. Monachus non vis proficere ergo vis deficere. Dicit etiam beatus augustinus. Semper displiceat tibi quod es si vis peruenire ad id quod nondum es nam ubi tibi placuisti remansisti. Si autem dixeris sufficit peristi. Semper adde semper ambula semper profice noli in via remanere. noli retro redire noli deuiare. Remanet qui non proficit retro redit quod ad ea reuoluit ubi iam excesserat deuiat quod apostatat. **H**ec augustinus. Unde iacob patriarcha uidet scalam attingentem celos et in ea angelos descendentes et ascendentes nullumque ibi subsistentem vel etiam residentem quousque palam daret intelligi inter perfectum et defectum in hac vita nullum medium inueniri. Sed quomodo corpus non crescere potest aut deficere sic oportet spiritum non solum flet aut proficere aut deficere. **E**t ideo ne deficiam oportet nos continue ad bonum conari. Cur autem talis conatus ad perfectum consequenda per perfectionem immo perfectio reputetur ratio est. quia talis conatus maxime desiderii iudicatur est. nullus enim tam in defesso labore continuo posset conari nisi maximum desiderium ipsum impelleret ad conandum. Qui autem vult

menti desiderio ad habendū aliquid
estuat, hoc ias habet. hec pbari possūt
pauciores sanctorū. De primo ei
bea. aug. sic dī. Non quid sis sed quid
esse desideras attendit deus si tū inq̃
tum potes saragis ut qd nōdū es me/
rearis. Et ait bea. bern. Sunt multi q̃
torā vitā tendunt ad pfectōz sed nūq̃
tū ptendunt quibz tū si pie pseuerave
rit statū cum de corpe exeunt redditur
qd in hac vitā dispensatōe est negatū
illuc pducere eos sola gratia quo prius
tendebant ipsi cum gratia. hec berna.
Ex quibz verbis colligere possumus
q̃ prius conatus ad pfectōz reputa
tur hōi perfectio. R. Considerans
dum etiā q̃ pfecti viri ut dñm seq̃ va/
leant viam artā et angustam sequunt.
De qua veritas in euange. dī. Angu/
sta est via que ducit ad vitam. Quod
beatus gre. exponens. xxv. mo. sic dīc
An non quasi quedam angusta via est
itineris in hoc quidez mundo vivere
sed de huius mundi cupiscētia nihil
habere, aliena non appetere, ppria non
tenere, laudes mundi despicere et p dō
obprobrium amare, gloriā fugere, de
spectum sequi, adulātes despicere, ho
norare despicientes, mala nocentium
ex corde dimittere, et erga eos dilec/
tionis gratiā immobilem in corde re
tinere. Que vie q̃tū in pñtū vitā p ipā
vivendi custodia anguste sunt, tanto
amplius in eterna retributōe dilatan
tur. hec greg. Et fm beatum augu. An
gustam et artā cristianoꝝ viā due res
faciunt. pemptus voluptatū et tolerā
cia passionū. Quisquis pfligerit hec
duo vincat et vicit mundum. Si vis i/
trare p angustam portā claude portas
cupiditatis et timoris. Un duplicem
aciem pducit mūdus ptra milites cri
sti. blandit em̃ ut decipiat, terret ut frā
gat. Non nosteneat voluntas ppria nō

nos terreat crudelitas aliena et victus
est mundus. hec aug. Et q̃uis hec via
que dīrta laboriosa esse videat tū ve/
ris pfectis et in amore dei feruentibz
nō est difficilis, sed potius desidiōsis.
Un cris. sup illo verbo. Arta est via sic
dicit. Si quis viam que ducit ad vitā
laboriosam existimet sue desidie ipu/
tet si vie. Si tū tempestas pelagi nau/
tis, vulnera militibz, frigora et glaci
es agricol, leuia et portabilia sūt. pp
spem ptemū temporalis, multo magis
cui celū placet nullum debet sentiri pi
culum. Nullus ergo aspiciat in viam
q̃ arta sit, sed quo ducit, id est ad celū,
nec aliā aspiciat q̃ lata sit sed quo du
cit id est ad infernū. hec Cris. Deber g
quilibet homo deuotus et religiosus in
q̃tū valet dei adiutorio conari ad per
fectionē et hanc assequi possit stude
at vitia subicere dñi rois et corp̃ ami
moais vero deo. p hāc at viā obine
tur pfectio. De hoc prosper sic dicit.
Domine victis ratio subiciatur cor/
pus aīo et animus deo et impleta est ho
minis pfectio. hec prosper. I. Sz
et hoc notandū q̃ ad culmen pfectōis
nemo peruenire potest nisi p virtutes
ac bonā opacōz. necesse est vt virtutes
ipse si efficaciter ad statū pfectū hōiez
debeant pducere q̃ pteantur et habe
ant in se q̃tuor ex pte hōis vici fortit/
tudine, rectā intentōz, discretionē ac
pseueraciā finalē. Dīc nāq̃ hō pfiēf
fbrutibz et volēs puenire ad pfectōz p
mo hīe fortitudine. fortit em̃ oportet
eū aggredi viā salutis, viriliter se in
operibz bonis et virtuosus exercendo et
nō per negligenciam seu accidiaz tor
pescendo. Ad hoc hortatur ps vicens
Viriliter age et pfortet cor tuū et susti
ne dñm. Scdo homo pfiēns in viri/
tutibz hīe debet intencionem rectam.
videlicet bona que facit, nō propter

variaz gloriā faciat aut aliquod com-
modū corpale sed simpliciter ad glo-
riam dei ppter salutē aīe sue ac etiā cū
cordis humilitate illa pficere studeat
Un̄ apl̄us. Omnia in gloriā dei faci-
te. Tercio homo totaliter in virtutib⁹
pficiens habere debet discretionē vt n̄
excedat mēsurā virtū suarū nimis agē-
do nec etiā minus q̄ vt facultas suppe-
rit virtuosa opa exercendo. Un̄ apl̄us
rōnabile sit obsequium vestrū. Quarto
habere debet p̄seueranciā finalē vt nō
ppter aliq̄ temptatōz aut tribulatōz
vitā derelinquat virtuosa m̄ sed p̄stan-
ter in opib⁹ bonis vsq̄ i finē vite deo
coopāte p̄seueret. Un̄ ip̄e dñs dicit.
Qui p̄seuerauerit vsq̄ in finē hic sal-
uus erit. h̄c igit. iij. vicz fortitudo, i-
rencio recta, discretio, ac finalis p̄se-
uerancia hōiem virtuosū ad statū p̄-
fectūz pducere solent ⁊ eterna gloria
cū omnib⁹ sanctis remunerari. Et sic
habemus de statu p̄fectoꝝ ac de virtuti-
bus ad eosdēz p̄inentib⁹ vicz cordis
puritate caritate ac p̄templatione ex-
positum atq̄ explanatū. Filius

Postq̄ instructus sum a te Pa-
ter de statib⁹ incipientiū p̄ficiē-
tium ⁊ p̄fectoꝝ nunc ergo finaliter de
morte ad cuius debitū p̄soluendū nō
solum p̄fecti sed omnes hōies obliga-
ti noscuntur cupio edoceri.

Capitulū XIII. Pater.

Tire debes fili

q̄ triplex est mors. Est itaq̄
mors aīe quā ip̄a incurrit p̄ peccatūz
mortale. Et est mors cū quis moritur
peccato ⁊ uiuit deo. Tercia vō ē mors
vicz sepatio aīe a corpore ad quā om-
nes generaliter tenentur, sed paucos
delectat. Et defectus iste n̄ est ex vicio
mortis sed ex fragilitate humane cō-
dictōis: q̄ homo diligens corpis vo-

luptatē cursū h⁹ vite formidat finē
re. in qua plus est amaritudinis q̄ vo-
luptatis. De hac triplice morte sic
dicit beatus ambrosi. Tria sunt mor-
tis genera. Una mors peccati est que
p̄cio damnatiōis infertur. De q̄ dñs
Anima que peccauerit ip̄a morietur ⁊
h̄c est mala. Secūda est q̄ quis pecca-
to moritur ⁊ deo uiuit ⁊ h̄c est bona
Tercia mors est media naz ⁊ bona in
stis videt ⁊ plerisq̄ metuēda paucos
q̄ delectat sed nō hoc mortis est viciū
sed nostre infirmitatis. qui voluptate
corpis ⁊ delectatōe vite huius rapim⁹
⁊ cursū hunc p̄sumare trepidamus
in quo plus amaritudinis q̄ voluptatis
est. Quid est em̄ h̄c vita que delectat
plena erumnatū ⁊ sollicitudinū in q̄
innumere sunt calumpnie ⁊ molestie
multe ⁊ lacrimae infinite eoꝝ que affli-
guntur molestijs. nā i hac vita homo
in vmbra uiuit nec expleri potest cupi-
ditatib⁹ suis ⁊ si expleat diuicijs fruc-
tum quietis amittit. q̄ cogitur amit-
tere qd̄ auiditate misera quesierat. h̄c
ambro. De morte etiam corpis q̄ fit
fructuosa iustis per quendā sic dicitur
Mors nihil aliud est q̄ exitus de car-
cere, finis exiliū, laboris p̄sumatio, ad
portū applicatō, peregrinatōis finis
oneris grauissimi idest corpis depōsi-
tio, de furioso equo idest carne descen-
sio, de domo ruinosa liberatio, omniū
egritudinū terminatio, oīm piculoꝝ
evasio, oīm maloꝝ p̄sumatio, omniūz
vinculorum dirupcio, debilis nature
dissolutio, reditus ad patriam, ingres-
sus ad gloriā. h̄c ille. Unde consi-
derandum prout dicit Beda. q̄ mor-
tem carnistimet omnis homo et mor-
tē aīe pauci formidant: ⁊ laborāt ho-
mines, ne moriantur. exterior homo
morietur ⁊ non vt non moriatur homo i-
terior semp victurus. Dicit ec̄ d̄ hoc

beatus aug. Vera mors est quā hoīes
nō timent ⁊ hec est sepatō aīe a deo. q̄
beata vita est amīatū. Debet autē qui
liber fidelis hanc duplicem mortem
ante oculos mentis frequēter habere.
q̄ multū valet talis meditatio ad rep̄-
mēdā viciā ⁊ ad terrena desideria cō-
tēnēda. De hoc bea. gre. xij. lib. mor̄
sic dī. Qui p̄siderat qualis erit ī mor-
te sp̄ fit pauidus ī opatōe atq̄ bene ī
oculis sui p̄ditōis vivit nil q̄d transire
appetit cunctis p̄ntis vite d̄siderijs cō-
tradicit ⁊ pene mortuū se p̄siderat. q̄
mōrtuū se minime ignorat. Perfec-
ta em̄ vīa est mortis ymitatio. quā dū
iusti solite pagunt. culpaꝝ laqueos
evadunt. De hoc etiā cassia. sic dicit.
Si id q̄d futurus es sedula cogitatōe
cogitaveris pensaveris ruminatus fu-
eris. credo raro aut nunq̄ peccabis hec
cassia. Ad hanc vero fructuosā medi-
tatōz mortis hortat beatus ber. ita dī.
Filioli mei memorem novissima nra
ne peccemus. Timor hec recordatō fa-
cit timoratū. timor expellit peccatum
negligenciā nō admittit. Novissima
nostra sunt. mors. iudiciū. gebēna et
gloria. Quid horribili? morte. Quid
iudicio terribilius. ⁊ gebenna nihil
potest intolerabilius cogitari. Quid
metuet si quis ad ista nō trepidat: nō
expauescat. nō timore p̄curit. hec ber.
Horris etiā memoria facit hoīes p̄re-
nere oīa transitoria ⁊ sollicitū facit eē
ī boni op̄is executōe. Un̄ beatus iher̄-
romimus: Facile p̄temit oīa qui sem-
per se cogitat mōrtuū. Beā. etiā gre.
de hoc sic dī. Valde se sollicitat ī bono
ope. q̄ sp̄ cogitat de extremo fine.
Notandū etiā q̄ deus hōrām mortis
voluit nobis eē incognita ⁊ ut sp̄ possit
esse suspecta. Un̄ beatus grego. sic ait
Ad hoc p̄ditōz noster laterē voluit finē
nostz ut dum incerti sumus q̄n moria

mur sp̄ pati ad mōrtē inueniri debēa-
mus. beatus aug. de hoc sic ait. Later
ultimus dies ut obfuef omnis dies.
Ideo naq̄ dñs noster tps exitus sui
micuq̄ nostz voluit esse incertū ut ma-
iori diligēcia simus erga nosmetip̄-
sos ī vita nostra solliciti quousq̄ est
ī nostra potestate quatenus ad diem
exitus nostri ī bonis nos opibz dñō
nos vocanti occurrere p̄paremus. ut
penduli expectatōis incerto sp̄ creda-
mus eū esse venturū quem ignoramus
qua hōrā vel tpe ad nos vocādos sit ip̄
seventurus. hec aug. Cum q̄
mors ista sit certa oībz ⁊ hōrā mortis
incerta debet unusquisq̄ sic vivere. ut
illā intrepidus possit expectare. Un̄
dicit seneca. Certū q̄ morieris sed in-
certū q̄n. vbi. quō. q̄ mors vbiq̄ re-
expectat: ⁊ tu si sapiens fueris vbiq̄
eam expectabis. hec seneca. Un̄ stultū
est ī tali statu vivere ī quo quis nō
audet mori. Sed p̄ochdoloz sūt plu-
res qui cū sani sūt tps p̄ns ī vanita-
ribz ⁊ peccatis expendunt. Sūdo egi-
tudo aliqua mōrtē vicinā esse denūci-
ans eos pulsaverit. cum magno deside-
rio sup̄vivere p̄cupiscit ut peccata sua
desleant ac peniteant. qui tam tps vite
modo acceptū p̄ nihilo reputant. De
hoc bea. gregorius Semper fratres ca-
riissimi. extremū diem debemus expa-
vescere. quē nunq̄ possumus p̄reinde-
re. Ecce ip̄m hunc diem ī quo loqui-
mur ad iducias p̄verfionis accepim⁹
et tamen mala quē fecimus flere recu-
samus. Non solum p̄missa nō plan-
gimus sed etiam quē desleantur auge-
mus. At si aliqua corporis nos corrip-
iat si signa egritudinis vicinaz mor-
tez denūciant iducias vivendi que-
rimus. ut peccata nostra desleamus ⁊
eas enī magno estu desiderij perimus.
quas acceptas mō. p̄ nihilo habemus.

Nunc ergo carissimi, sollicitè cogite
mus, ne nobis in vanū tpa peant vñd
tunc queramus ad bene agendum vere
cū iā cogimur d corpe exire: qz igitur
momentis suis hore fugiunt, agite fra
tres vt in bona opis mercede tenean
tur. Qui igit rventure mortis temp
ignoramus, et post mortē opari n̄ pos
sumus: sup̄est vt ante mortē tpa idul
ta rapiamus. Sic em̄ mors ipa cū ve
nerit vincit si prius q̄ veniat sp̄ timeat.
Sed sunt nōnulli qui i peccatis mori
talibus iacere nō formidant. et tps pe
nitentie differūt vsqz ad horā mortis
quod valde piculolum est: quō em̄ ta
les possunt agere pñiam, cū omnes po
tentie et virtutes ante in illa hora per
mortis dolorē grauiter sunt occupare.
De hoc bea. Aug. sic dicit. Plane nō
inuenieris mortis i tpe te aliq̄lē pñiaz
posse facere, tunc em̄ omnes potetie a
nime et virtutes mortis sunt relexm̄ia
occupate: destitute quoqz sunt oī mo
da libertate. hēc Aug. Un̄ valde timē
dū est qz mala vita hōis raro fortis bo
nū finē in extremis. Qd̄ affir mat bea
tus Hiero. ita dicens. Qui dū sanus
est et iuuenis deū offendere non formi
dat: in morte nō meretur diuinā obri
nere indulgenciā. Que dilectissimi fi
lij est pñia, quā nō solū quis accipit qz
se viuere amplius nō posse cernit: qz si
ex infirmitate pualesceret peior q̄ pri
us fieret hoc teneo, hoc veruz puto, hoc
multiplici expienciā didici. quod ei
n̄ bonus est finis cuius semp̄ mala vi
ta fuit, qz peccare nō timuit sed mun
di vanitatibz semp̄ vixit. Un̄ psalmi.
Mors peccatorū pessima. hēc Hieroni.
Sicut igit mala vitam sequit mala
mors. Ita qui bene vixerit nō p̄t male
mori. ¶ Festinandum est ergo
nobis ad penitentiā agendā et ad bene
viuendū. qz vñquēqz in quo inuene

rit suus nouissimus dies cū de hoc se
culo migrauerit talis i nouissimo die
iudicabitur. De hoc beatus aug. dicit
sic ¶ Homo vide p̄ditōz tuā vides vri
qz sed non times Nō est inquis sic s̄
timeo. ¶ Miser mentiris plane. Si
times quare nō caues: illud potius ti
me qd̄ si nobis nō erit quid peccare ti
me quod si amaueris peccare i alterā
ptem irruēs: quā posses non inuenire
si nō amasses peccare. Igit̄ mori ma
le times, viuere male non times: viz
bene moritur, qui male vixerit. Corri
ge ergo male viuere: time mali mori.
cum em̄ correxeris male viuere noli ti
mere. Nō potest male mori qui bene
vixerit. hoc age vt bonā vitāz habeas
et quēcūqz occasio venerit, vt ex eas de
corpore hoc exis ad requiē exis ad bea
titudinē, que n̄ habet timorē nec finē.
Merces em̄ bone vite eterna vita est.
Igitur quisquis futurū iudicē times p̄
sentem p̄sciam corrige. Un̄ quotidie
ad penitentiā festinemus semper an
te oculos nostros v̄let vltimus dies
et cū diluculo surrexerimus d̄ lucis n̄
presumamus aduentū. nihil em̄ sic re
uocat a peccato q̄ frequens mortis
meditatio. Bñ ḡ vnusquisqz de die no
uissimo formidare debet. qualē em̄ v
nuūquēqz inuenerit suus nouissimus
dies cum de seculo hoc egredit̄. tal̄ in
nouissimo die iudicab̄erunt n̄ bonus
opus fiat non timore pene, sed amore
iusticie. ipsa em̄ vera et summa liber
tas est. Et quidem signū profectus est
caritatis al̄s p̄uectus iminucio timo
ris signū p̄fectōis nullus timor. Cō
summata enim caritas foras mittit et
morē. hēc augustinus. Hugo d̄ sancto
victo. exponens illud Beati mortui
qui in domino moriuntur. de hoc sic
ait. In domino moriuntur qui in car
ne quidem morientes in domino tam̄

viuentes inueniunt. Quid est in dño
vivere nisi in fide spe et caritate. Per
ista em vivit in illa vita qua vivitur in
dño. Est quedā vita qua corpus vivit
ex aīa. et est quedā vita qua aīa vivit
ex deo. nūc quidē fide spe et dilectōe
Postea dō p fide et spe pēplatione re
manente et dilectōe. Nō ei nocere po
test aīe si corpus vitā suā pdit qñ ipa
vitā suā in fide spe et caritate p̄stiens
nō amittit. Sed ut quisquis securus
potest esse post hanc vitā in incertū p̄
gens. hoc aut solū incertū esse non dō
qz bonā vitā mala mors sequi nō pōt
Qui ergo vult bene mori bene vivat.
hec hugo. Cū igit vitā bona et virtuosa
nō possit recipe finē malū. necesse est
ut hō studeat virtuosē et sanctē vivere
ut cū fiduria et hilaritate possit extres
mū diē expectare. qz nemo mortē gau
denter suscipit. nisi qui se ad illā dum
adhuc vivet p̄p̄te meritū diligēter
p̄paravit. De hoc be. ber. sic dī. Intel
lige qz venientē mortē nullus letus et
hilaris suscipit nisi qui se ad ipam dū
viveret bonis operibz p̄paravit. bona
em est mors iusti p̄pter requiē. melior
p̄pter novitatē. optia p̄pter securitatē
Econtra mors peccatorū pessima. Ma
la in amissione mūdi. peior in carnis
et aīe sepatiōe. pessima in vermis et ig
nis p̄ritōe. et qd oīm pessimū est in di
vīne p̄templatiōis amissione. hec bern.
Etia de hoc p̄quendā dō. Sic inqz vi
ta iugiter disponat ut mors tibi nō as
mara sed adoptabilis videat. Un̄ s̄z
dictū bea. gre. Qui de sua sp̄e et opaci
one securus est dño pulsanti p̄fessi ap
it. qz letus iudicē sustinet. et cū tps p̄
pinque mortis advenit. de gloria re
tributiōis hylarescit hec gre. Nā qui et
sāctē vixerit mors illū n̄ terreat. Un̄
dicit yfidor. Nec morte terreat si
bene et pie vixeris. nō solum aut talis

mortem nō formidabit sed etia vire
mat exoptabit. Un̄ beatus ber. Vita
secura in pura p̄scia vbi absqz formi
dine mors expectatur ymmo exoptat
cū dīcedine suscipit et excipit cū duo
rōe. hec ber. Un̄ p̄fecti viri qui vitā p̄
sentē patienter sustinent. mortē vero
in desiderio h̄nt. Un̄ beatus gre. Per
fectoꝝ est vitā h̄e in paciencia et mor
tem in desiderio. Sed peccarices a
nime p̄cognoscentes causam sue dam
natiōis p̄pter peccata prius p̄tracta de
corpe exire trepidant ac p̄mescunt.
Un̄ dī bea. Jero. in extremo mortis ar
ticulo p̄noscit aīa causam damnaci
ōis sue. quā p̄ndēs a carne exire for
midat. Nec mirz qz dī dī h̄yamo. Nū
la maior acerbitas cuiuscūqz amaritu
dis et dolor q̄ mors ipa hōis in pecca
to tam miserabiliter morientis. Etia
de hoc egisippus sic dicit. Nulla ratio
apprehendere nulla quoqz lingua ex
mere poterit. quātus horroz et miseria
peccatoribus post hanc vitā iminebit
Nā s̄m beatus ber. Malum triplex sup
peccatores manet. manet em sup eos
horroz in extu. dolor in trāitu. pudor
in cōspectu glorie magni dei. hec ber.
Ex dictis igit colligere possumus qz
illi mortē timēt qui in peccatis iacēt
et nullum bonum in futuro sp̄ant pre
sentibusqz radicis inhxrent. Illi hō
qui mūdū et seculi vanitates ac volup
tates p̄ cristo contemnunt nec timent
mortem nec p̄ncia diligūt. sed potius
futura desiderant. Nec mirz qz s̄m cri
so. sup marlx. Nil dolorosius morte
pioꝝ. Sed econtrario nil dulciꝝ mor
te obituꝝ iustoz. mors nāqz a malis
nimium formidat. a iustis autem vir
expectatur. hec crisostomus. Unde p̄
fecti viri non solum non timent mori
sed desiderantur dissolui et esse cū cri
sto. ex q̄b vicz bea. Jero. sic dī. Tibi

Lib. III.

Dist. III. Ca. XIII.

Bibl. Jorg.
 mibi iam foret dulcius q̄ mori in cor
 pore. ut in suo sic anima mea saliat cre
 atore eiusq̄ foueat solacio ⁊ dulcore.
 atq̄ iocundet eius beatissima visione.
 hec iheroni. Nec immerito sancti gau
 dent de mortis aduentu ⁊ mali pertur
 bant. q̄ ut dicit beatus greg. bonis exi
 turis de corpore occurrit odor celestis
 patrie. malis vero fetor gehenne eter
 ne. Unde beatus est qui in hoc seculo
 sic uiuit ut post cursum huius uite cu
 fiducia ⁊ gaudenter coram deo summo
 possit assistere. ac in eius visione eter
 naliter delectari ac gaudere. De hoc
 effrem sic dicit. Beatus qui mente habu
 erit dies exitus sui ante oculos. ⁊ festi
 nauit in illa patus esse ⁊ sine aliquo
 timore peccati vel prauis p̄scie inueniri
 Beatus qui inuenit fiduciam in hora
 exitus sui q̄ anima sepat a corpore
 Cum magnis fletibus ac doloribus sepa
 tur. ueniunt enim angeli assumere eam ⁊ se
 pabunt eam a corpore ⁊ pducunt eam an
 te tribunal immortalis ⁊ metuendi iu
 dicis. at illa p̄memorans opa sua mi
 serabiliter p̄remiscit Grandis timor
 est fr̄s in illa hora mortis ⁊ sepatōis
 anime a corpore. Assistent enim tunc ipsi
 ante opera eius que die noctuq̄ bona
 vel mala egisset. ac illa audiens actus
 suos egredi p̄mescit. q̄ peccatrices
 anime cū metu magno ⁊ timore horre
 do separant a corporibus. ⁊ trementes
 p̄gunt ad eternum iudiciū Ea ergo ho
 ra cum aīa diuidit a corpore uidens uni
 uersa opa sua dicit eis. donate mibi
 nunc hore spaciū donec egrediar. Et re
 spondentes oēs actus eius dicēt ei. tu
 nos egisti. tua opa sumus. tecū semp
 ibimus. tecumq̄ p̄gemus ad iudicē.
 Sancta uero anima a corpore nō timet
 exire. nec metuit. sed magis gaudens
 cum fiducia pergit ad deū euecta offi
 cīs angelor̄. hec effrem abbas. *¶*

Ubi notandum q̄ quilibet deuotus ac
 strenuus q̄ diu in hac peregrinatione
 p̄stitutus est desiderare debet introitū
 celestis patrie. q̄ hec uita tota tribula
 tio ⁊ temptatio est. Unde beatus aug.
 in glo. super ps. sic ait. Uita ista tribu
 latio est. ⁊ si tibi tribulatio non est aut
 parū patriam diligis. aut sine dubio
 tribularis Qui enim non tribulat nō
 se esse sciat de eo q̄ desiderat. unde ri
 bi uidet uita ista tribulatio nō esse q̄
 non amas. Ama alteram uitam. ⁊ ui
 debis q̄ ista tribulatio est quacūq̄ p̄
 speritare fulgeat. quibuslibet deliciis
 abundet circūfloreat. q̄ nōdum est
 illud gaudiū sine vlla temptatōe cer
 tissimū. q̄ nobis in fine seruat deus.
 sine dubio tribulatio est. hec aug. Nō
 enim in ista misera uita in qua peregr
 namur potest esse felicitas vel gaudiū
 v̄. Qd testat Maximus ita dicens
 Nemo se credat aliqua felicitatē aut
 aliquod v̄ gaudium in hoc seculo possi
 dere. beatitudo hic preparari potest possi
 deri non p̄. *¶* Duo sibi tempora
 ordine suo succedunt. tempus. s. flen
 di. ⁊ tempus ridendi. nemo se circū
 ueniat. non est in mundo hoc tps ridē
 di Scimus aut q̄ omnis homo gaudē
 re desiderat. sed non omnes ibi q̄runt
 gaudium ubi oportet inquiri. V̄ in
 hoc mundo gaudium non fuit. nec est.
 nec esse poterit. hec maximus *¶*
 Unde sancti viri ut libius peruenire
 possint ad celestem patriam in hac pe
 grinatione in labore ⁊ gemitu fuerūt
 ⁊ ad illam p̄spiciendam suspirauerūt
 De hoc beatus aug. in quadā oīe. sic
 ait. Non desiderat patriam peregrina
 tio sine lacrima. sed desideras q̄ non
 habes funde lacrimas. Quis iustus nō
 habuit istas lacrimas. q̄ non habu
 it peregrinum se esse non doluit. Qua
 fronte ad patriam venit qui nō absens
 bb. j.

suspirant. hec augu. Et inde est qđ dē
beatus bern. Desideremus qđto possu-
mus desiderio celestē patriā. cū mag-
no rubore nāq; et p̄fusione ad illam p-
ueniet quisquis eā vehementer modo nō
desiderat Quicūq; iugi orōni assidua
meditatiōe necnō et sollicita p̄uersati-
one in illa versat securus hinc egredit̄
et cū magna exultatione in ea suscipie-
tur. hec bern. Ad tale etiā desiderii vi-
delicet pueniendi ad regnum celorum
vnāquamq; deuotaz aīam Anselmus
hortat̄ ita dicens. O aīa tantus dōr eē
amor tuus in hac mortali vita et deside-
riū pueniēdi ad illud ad qđ facta es et
dolor qđ ibi nōdū es et timor ne forte
non puenias vt nullam leticiā sentire
valeas nisi de his queribz auxilium et
spem pferunt pueniendi. hec ansel.
S Et vt aīa liberius possit celestia
desiderare et p̄r ad eternam felicitatē
peruenire. necesse est cū adhuc in car-
ne retinet̄ vt affectionibz inordinatis
reluctet̄ ac etiam ab illis mūdet̄. vt si
ne obstaculo seu impedimēto puenire
valeat ad xp̄m. De hoc in libro de spū
et aīa sic dōr. Si anima a corpore corpali
um affectionū hic non mutat̄. corpore
eruta corpali teneat passionibz. Scu-
deat ergo in hac vita ab hmoi petulan-
tia mūdari. q̄tenus cū hinc exierit ni-
hil corruptū secum trahat et a corpali
passione imūis existat. hec in libro de
spū et aīa. Oportet ergo vt aīa non so-
lum a p̄sensu abstineat verū etiam ab
omnibz p̄cupiscentiis se excutiat pur-
declarat br̄s bern. latius sup̄ cañ. sup̄
primo vbo En ipse stat post pierē. sic
dicens Prope est dñs sanctis et ele-
ctis etiam cū longe esse videat̄ et nō e-
qualiter omnibus. s; alijs plus. alijs
minus p̄ meritorum diuersitate. nam
et si ppe est dominus omnibz inuocan-
tibz eum in veritate non tñ omnibz for-

san vt dicere possint qđ ipse est post pie-
tem. Sponsero qđ ppe ē que vno tñ
pariete diuidit̄. Propterea namq; cu-
pit dissolui et rupto medio. pierē eē cū
illo. quem post parietem esse confidit
Ego aut̄ qui peccator sum dissolui nō
cupio sed formido sciens qđ mors pec-
catorū pessima Quō nō pessima mors
vbi non subuenit vita. formido exire
et ipse p̄remisco portus ingressum. dū
non p̄fido ppe existere qui excipiat exe-
untem Quid em̄ securius exeo si non
dñs custodiat exitū meū. Ihu ero ludib-
rio demonū si nō assistat qui redimat
neq; qui saluū faciat Nil tale verendū
anime pauli cui ab aspectu et amplexu
dilecti vnus tñ modo pies obfistebat
videlicet lex peccati quā inueniebat in
membris suis Ipsa est oīs carnis p̄cu-
piscētia qua carere omnino nō potuit.
donec in corpore fuit hoc sane interiecto
pariete vno non longe pegrinabat a
dño. Unde et oprando clamat. Quis
me liberabit de corpore mortis huius.
sciens se mortis p̄pendio p̄tinuo pue-
turum. Hac ergo paulus se fatebatur
vna lege teneri p̄cupia. s. quā carni sue
immobiliter infirā tolerabat inuitus.
De cetero nihil mihi p̄sciū sum inq̄.
Verū quis similis paulo qui non videret
licet huic interdū p̄sentiat p̄cupiscenti-
e ad obediendum peccato. Nouerit
p̄inde quis is qui peccato p̄senserit et
alterum sibi opposuisse pierem ipsum
vtriq; illicitū p̄sensum nec potest glori-
ari qui hmoi est. qđ stet sibi post pierē
tem sponsus. quando iam parietes in-
tersint nō paries multo minus si p̄sen-
sus puenerit ad effectum tñ certius
iam pies sponsi impediatur accessum ad
ectus videlicet ipse peccati. qđ si p̄ctū
in vsum p̄suetudo forte auctus etia; in
p̄temptum p̄duxerit. Plōne ita exie-
ris miles ante a rugientiū preparis

ad escā poteris deuorari q̄ puenire ad
sponsū. non vno siquidē iam sed tan
ta a te parietū numerositate interclu
sum. Primus siquidē p̄cupia. secun
dus p̄sensu. tercius actus. quartus
consuetudo. quintus p̄emptus Cura
igit̄ p̄iori p̄cupie toris resistere visce
ribus ut non cades in p̄sensum. et oīs de
inceps malignitatis fabrica euanesce
re verat tibi p̄ter solū parietē corpis.
q̄tenus gloriari poteris et dicere de il
lo. En ipse stat post pietē. hec ber. **T**
Notandū est etiā ut ait bea. aug. q̄ nō
sumus in hac vita sine p̄ctis aut p̄cupi
scentiis q̄uis etiam sci. sed exhibimus
hinc sine p̄ctō. q̄ vnusquisq̄ cū de cor
pore exierit dimittunt ei qui talia ha
bebat ut dimitterent debita. q̄ quori
dianis p̄ceptis dimittunt et exiit mun
datus. hec aug. Et ut beatus gre. d̄t su
per can. Cum aīa scā a peccatis quori
dianis ac minutis se p̄p̄iam mūdāt.
dū quotidie p̄ctā minuta cū lacrimis
abluit. et a maioribus se obseruat q̄uis
freq̄nt peccet per assiduā tñ p̄māz mū
diciā suā assidue seruat. q̄uis enim
mor̄ ut peccata iusticia declinet. dū tñ
sp̄ credit in eū qui iustificat impiū et
assidue sub eius fide p̄ctā suā deflet. p̄
assiduas ablutiōes iusticiā suā retinet.
hec greg. **U** Quisquis etiā in ius
ticia p̄stiterit. et p̄cepta dñi seruare
non obmiserit. antiquūz hostē in hora
sui exitus nō timebit. Qd̄ affirmat be
atus greg. vj. mora. sic dicens. Quis
quis ad vite p̄cepta dirigit. priusq̄
eterna p̄mia p̄cipiat. hic iam initia
secure imp̄petuū felicitatis degustat.
ut antiquū iam non metuit ut interne
mente mortis articulo violentos eius
impetus non phoret. Istis namq̄
initū est retributionis ipsa plerūq̄ in
obitu securitas mentis. Cū recte in li

bro Job d̄t. Et bestiam terre nō formi
dabis. Callidus quippe aduersarius
bestia terre d̄t. q̄ ad rapiēdas mortis
tempe peccatōz animas violentia cru
delitatis effrenat. Quos em̄ viuentes
blandiens decipit. moriētes seuius ra
pit. Que p̄tra de electōz ecclesia per p̄
phetam pollicet dñs dicens. Mala be
stia non ostendet per eā. Illi igit̄ terre
bestiā morientes timent. qui p̄ditōis
sui potentiā viuentes non timent. Sā
cti etenim viri qui diuine se formidini
medullitus subdunt. omne de aduer
sarij aduentu pondus timoris abq̄ciūt
q̄ viuentes perfecte electi timent iudi
cem. ne morientes metuant accusatō
rem. Bene ergo d̄t. Et bestia terre non
formidabis. Sic si aperte diceret. quia
blandiente hoste. non vinceris. hunc
seuientē postmodūz non timebis. hec
grego. **X** Impioz vero a n̄as in
hora sue egressiōis de corpe magnus
terror inuadit. et amarissime angustie
et pauores illas circūstant. p̄pter remō
sum p̄scie. De quoz miserabili anxie
tate petrus da. sic ait. Pensandū quip
pe est cū iam peccatrix aīa vinculis in
cipit carnis absolui. q̄ amaro terrore
p̄curit. quantis mordacis p̄sciētie sti
mulis lacerat. recollit vetera que p̄misi
fit. videt mandata que solito cōplere
p̄emptit. dolet indulta p̄m̄etēpa sese
inaniter p̄cepi se. plorat immobilē vi
sticre vltiōis articulū inenitabiliter
imminere. manere satagit et exire pel
litur. recuperare vult perdita et nō audis
tur. Post terga respiciens totius trās
acte vite cursū velut vnū breuissimū
deputat itineris passum ante se oculos
dirigit. et infinite perbeninitatis spacia
deprehendit. plorat itaq̄ q̄ intra tam
breue spaciū acquirere potuit omnē
seculoz leticiā. Deflet etiam setam
p̄pter breuis illecebris voluptatē ineb
bb. ij.

narrabilem perpetue sanitatis amisse
dulcedinē. Erubescit qz ppter illā sub-
stantiā que vermibus erat obnoxia, illā
neglexit que choris erat angelicis infe-
renda. Ideo radios mentis attollit et
cū diuitiā immortaliz gloriā prem-
plā eam ppter vite hmoi inopiā pdi-
disse pfundit. Cūqz sub se reflectit o-
culos ad huius mudi puallem terrāqz
caliginez sup se mirat et ermi luminis
claritatē. Liquido deprehendit qz nox
erat et tenebre qd amauit. Si rediui-
uum pñe tps mereri posset qz dure cō-
uersatōis iter arripere: qzta et qualia p-
mitteret quantis se deuotionū vincu-
lis innodaret. Interea dū oculi pabe-
scūt dū pectus palpitāt, rancuz guttur
anxelat, dentes paulatim tngrescunt,
palpefcūt ora, membra cūcta rigescūt
atqz angescūt. Dū hec itaqz et hmoi tā-
qz vicini mori pcedentia famulantur
officia: assunt oia gesta simul et verba.
nec ipse etiam cogitationes desunt et
cūcta hec amāz aduersus auctorem te-
stimoniū reddūt. Coacervant oia añ
respuentis oculos que respicere refu-
git et eo modo coactus et inuitus atten-
dit. Adest pterea huc horrenda demo-
nū turba illuc virtus angelica. In illo
qui medius est liquido replendit, cui
parti iure possessio vendicet: naz si pie-
tatis in eo videt insignia inuitatōis
angelice blādicijs celum atqz armoni-
ce melodie dulcedine, vt exeat, puoca-
tur, qz si enī sinistre parti meritorū nigre-
do et feditatis squalor ad iudicet intos-
lerabili mox terrore pcutit, repentinū
impetus violentia ptribat pcpitāter
inuadit, ac de misere carnis erga sculo
violēter euellit, vt ad eterna supplicia
iam cū amaritudine ptribat. Jam dū
post egressionem de corpore quis ex-
plicare valeat quot armature spūum
iniquoz acies insidijs lateāt: quot fre-

mentes cunei feralibz telis instructi
iter obfident, et ne transire libere possit
aiavelut militari moze pstipare legio-
nes oppugnant. Nec et hmoi frequēter
in corde versare quid est aliud qz leno-
cinantia vite huius blandimēta respu-
ere, mūdo repudium dare illicitos car-
nis morus elidere, solūqz perfectionis
adipiscende, ppositū indeclinabiliter
custodire. hec perens dami. A. No-
randū etiā qz diabolus grauissimē te-
prat fideles cū iā mori appropinquant.
Testatur hoc anastasiū qui sic dicit. De-
mon siquidem fortissimis aggressioni-
bus suis temptat, dum ipse homo mor-
tis sue foribz appropinquat et maxime
in duobz viz in fide et in spe. In fide te-
prat qz valde conat qūo possit hōiem
tunc a via veritatis et a fide catholica
euertere, et in errorez infidelitatis in-
ducere, et sic sequenter in pditionem
prahere. Unde optima cōsuetudo in
ordine cisterciē, inoleuit: nam cū ali-
quis fratru in extremis laborat pcur-
tur tabula lignea, et occurrentibz fra-
tribz expressa voce dicit ac pclamāt Cre-
do in vnum deū vt ille frater qui in ar-
riculo mortis est constitutus audies vba
symboli ad seipsum redeat et si fortis
temptat pcurium incredulitatis pos-
posito errore infidelitatis in fide ca-
tholica solides. Unde necesse est vt ho-
mo cū adhuc in corpore subsistit et icolu-
mis est picula que in mortis hora eue-
nire solent frequēter meditet et sic vi-
uat vt illa cū venerint non timeat sz cū
dei adiutorio vincat. De hoc damas.
sic dicit. Temptabit nos hostis antiquus
mīra obliquitate veritatis et fidei in ex-
tremis ppter qd animus quidē noster
in meditatione eoz que in morte futu-
ra sunt terribilium iugiter est exercen-
dus et pscientia futuroz euentuum
imbuendus, hec damas. B. Secū

do malignus spūs temptat hōinem in illa vltima hora i spe, qz laqueos despe rationis in cor hōis tunc tps immite re solet, per quos decipiat et in despe ratōem inducat: ac postmodū in eter nam damnatōez ptrahat. Contra hoc etiā periculū debet unusquisqz pervite sanctimoniam ac bonam puerfatōem se munire vt adueniente tēptationis tur bine pdurare valeat. Vñ beatus greg. Obijciat tibi spūs malignus mortis in tpe infinita despationis prestigia et erroris q nullatenus effugies nisi duz viuas te premunias et pfirmes. hec gre go. Debet ergo quilibet fidelis adhuc dū viuūt corpore timorē dñi p oculo cordis habere et virtuose viuere. vt in illa vltima necitate fiduciam in deo et p solatōem mereat ab ipso percipere. Unde dicit ecci. j. Timēri deū bene erit in extremis et in die de functionis sue benedice. Tibi etiam norandū vt dicit be atus greg. xxiij. mora. Dū viuimus de temus bona nostra a memoria repelle re ne extollant, et appropinquante exitu plerūqz ea humiliter ad memoriaz re uocemus vñqz fiduciā prebeant et de speratū timorē premant. hec greg. In de etiā est q idem beatus greg. xxiij. mora. sic dicit. Nonnunqz aīa etiā iusta solutioni carnis appropinquans terrore vindicte turbat permittente. s. deo. Et si quid tranquillū in hac vita sape po tuit mortis articulo interueniente scu tiē sed iustoz aīe a leuibus quibz cō tagijs ipso sepe mortis pannoze purgā tur. et eterne retributionis gaudia itaqz ab ipsa carnis solutōe percipiūt. Ple rumqz vero p contemplatione quadā retri butionis interne etiā pñsqz carne ex polient bilarescunt et dū vetustatis deo bitū soluunt noui iā muneris pfruiuntur. hec gre. Cū itaqz unusqzqz maxime in illa hora extrema indigeat

p solatōe diuina vbi tot picula occur runt. necesse est vt hō dū adhuc sanus ē talem dñm et amicu sibi qrat et eligat. qui eum a tot malis liberet et defendat. Ille vero dñs et amicus est dñs nē quē sibi qlibet in amicu et pñm eligere dō et eidē fortiter adhrere per fidē, p dilectōem, p vite sanctimoniam et purita tē vt in illa tremenda mortis hora me reat ab ipso de infidijs demonū libera ri et ad eterna gaudia pducī. De hoc be atus aug. sic dicit. Elige inqz illū amicu p re omnibz amicis tuis xpm vñqz. qui cū aīa subtracta fuerit tibi solus fidē seruabit in sepulture tue hora. Cū ami ci tui recedēt a te, ille te nō derelinqz sed tuebit te a rugientibz prepatis ad escā et pducet te ad ignotā regionē at qz pducet te ad plateas celestis iherlm et ibi collocabit te cū angelis ante faci em maiestatis sue vbi est cumulus feli citatis supereminens glā, superabundās leticia et oīa bona. hec aug.

¶ Filius.

¶ Epio etiā scire cū aīe soluant a corpibz ad que loca ferant vel vbi locent aut subsistant.

Ca. XIII. Pater D

De hoc scire de bes q excepto limbo pueror sine baptismi sacramento decedentū in quo est pena damni et nō sensus tria sunt potissima loca. ad que aīe statī post absolutionem a corporibz ferunt videlicet infernus purgatorium et regnum celoz. In quibz locis aīe scdm meritum vel demeritū recipiunt. Nec vero loca qualia sint nō possunt nobis esse nota. sunt tamen substantijs spūa libz. i. animabus congrua et conueni entia. De hoc thomas de aquino sic di cit. Quamuis animabus post mortem non assignēt aliqua corpora quoz sint

bb. iij.

forme et determinati motores. deter-
minant tñ eis quedam loca corporalia
fm quandam congruentiam fm gradus
dignitatis eor. in quib. sunt quasi in
loco eo modo quo incorpalia in loco
esse pñt fm q. magis vel minus acce-
dunt ad primā substantiam. cui locus
superior p congruentiā deputat. s. deum
cuius sedem celū scriptura esse denun-
ciat. et ideo aīe que sunt in picipatio-
ne pfecte deitatis in celo esse ponimus.
Alias hō que a picipatione hōi im-
pediunt loco pccatorio dicimus depu-
ti. **E**t sciendū q. incorpalia nō
sunt in loco aliquo modo nobis noto
et pñto. fm q. dicimus corpora p-
prie in loco esse. sunt tñ in loco mō substan-
tijs spūalib. puenienti. qui nobis ple-
ne manifestus esse non pñt. Et sicut in
corpore est gravitas vel leuitas qua
ferunt ad suum locū. qui est finis mo-
tus ipor. ita etiā est in aīa meritum
vel demeritum. quib. pueniunt aīe ad
pñm vel penā q. sunt fines actionū
ipaz. Un sicut corpus p gravitate vel
leuitate statim fert in locū suū nisi phi-
beas. ita et aīe statim soluto vīculo car-
nis p qd in statu vie detinebant statim
pñm psequunt vel penā. nisi aliquid
impediat sicut interdū impedit psecu-
tionē pñm veniale pñm qd prius pur-
gari oī. ex quo seq. q. pñm differat.
Et q. locus deputat fm cōgruentiam
pñm vel pñe statim ut aīa soluit a cor-
pore vel in infernū demergit. vel ad ce-
los enolat. nisi impediat aliquo reatu
quo oportet euolutionem differri. ut
prius aīa purget. Et huic veritati au-
ctozitates sacre scripture canonice at-
testant et patrū documenta scōz. unde
pccatorium p heresi est habendum. hēc
thomas Ex pdictis cognoscimus tria
esse loca animabus deputata scdm me-
ritum vel demeritum. **F** Et scien-

dum consequenter de pena infernali
q. pena ipsa infernalis est in loco cor-
porali deorsus. in quo eternaliter affli-
guntur omnes reprobi tam homines
q. spiritus mali. affligent aut eodem
igne corporali qui pccremabit et spūs et
corpora. nec tamen illa corpora consu-
met sed semper affliget alia plus alia
minus fm exigentiam demeritorum.
Ignis namq. infernalis non omnes
equaliter cruciabit. qm ab eodez igne
alij plus alij minus torquebunt fm q.
plus vel minus peccauerunt. Quāvis
aut ille sit corporeus nec possit agere
in spūm ipsum calefaciendo. agit tñ
in ipsum ut instrumentum diuine ius-
ticie ipsum ledēdo et ille dolor est ma-
ximus tum ppter potentiaz diuine ma-
nus illum ignem mouentis. tum ppter
sensibilitatē patientis. tum etiā ppter
immediationem punctionis. De cui-
us ignis acerbitate beatus aug. sic dī.
Quantū distat ignis materialis ab ig-
ne picto. tñ distat ignis infernalis ab
igne materiali. cuius tanta est violentia
q. si marium vniuersitas fluere in
ipsum nec ad modicū refrigeraret Et
notandum q. reprobor aīe que in pre-
senti vita moriunt per culpaz in infer-
no pñte earū mors eternaliter viuet
in pena. in qua exñs non solum maio-
ra pccā verum etiam minora tormenta
patiēdo persoluent. De hoc beatus
gregori. xv. mora. sic dicit Cuius hic
vita mortua fuerit in culpa. illius etiā
mors viuet in pena licet que fecit om-
nia nec tñ psumet quia cruciat et non
extinguitur. moritur et viuit. deficit et
subsistit finitur semper et sine fine est.
hēc solo auditu valde terribilia sunt q.
ro magis passione. grauiora tñ tormē-
ta recipiunt illi qui multas iniquita-
tes ex suis prauis desiderijs pperauē-
rūt. Distincta oī potētijs dei iusticia sup

plicium a reprobis exigit p peruersis
actibz. ⁊ eis malavsqz ad verbox retri
burōem reddit. vt qui de magnis ma
lis debitores sunt. supplicijs traditi eri
am nouissimū quadrantē solvunt. Illi
lis em minima pcunf qui maiora in se
mala disicte desleuerunt. Nam quos
magna premunt etiā minima pariter
in gehenna affligūt. hxc greg. **G**
De igne etiā infernali hugo de scōvi
cto. sic dī In inferno dī ignis esse inex
tinguibilis. ⁊ qui vt sp ardeat nutriti
to nō eger. ⁊ ab initio mūdi demonibz
eternali cruciandis preparatus. In quo
.s. igne etiā hoīes maligni cū demonibz
bus eternā penā passuri. qz in hac vi
ta positi ad culpaz eis pferunt. Ad
hunc infernū aīe sceleratoz a corpibz
egresse statim retrudunt. hxc hugo.
In quo etiā inferno erit ⁊ est calor ig
nis. stridor frigoris. tenebre. fumus.
lacrimae interiores. aspectus demonū.
clamor. impropertū. ariditas sitis. fet
or sulphuris. vermis pscie. vincula.
carcer. timor. dolor. pudor. rancor. tri
sticia carentiā visionis dei. ablatō spei
oīs salutis In quibz etiā penis erit af
flictionis varietas ⁊ cū varietate acer
bitas interminabilis vt ad reprobōz
supplicij tormentoz fumus ascendat
in secula seculoz. **U**bi etiā pfi
derandū. pū dī tū. de aquino q spūs
dānari nūqz sunt extra infernū. nisi
ex dispensatōe dīnā vel ad instructōez
vel exercitiū electoz. vbiqz aut ex
tra infernū sunt sp tñ vident eternum
ignem inferni. Uñ cū ista visio sit im
mediate affligens. vbiqz sunt ab
igne infernali affliguntur Unde sicut
gloria elecōz non minuit si aliqui ex
tra celoz empirreū sint. ita etiā in nul
lo minuit pena damnatoz si extra in
fernū diuina dispensatōe ponant ad
ips. Similiter ⁊ dyabolus vbiqz

fit. siue in aere. siue sub terra. secū tra
bit tormenta flammaz suarū. hxc tū.

De purgatorio etiā sciendum
est primo q ille ignis purgatorius scz
est corpalis ignis. per quem tñ modo
spūs iustoz qui in hac vita pñiam non
impleuerunt ac satisfactōem pdignaz
affligunt fm plus ⁊ minus. fm q pl
de cremabili ex hac vita traxerint. Af
fligunt tñ minus grauiter qz in infer
no ⁊ grauius qz in hoc mundo. non tñ
ita grauiter quin sperent ⁊ sciant se in
inferno non esse. licet forte p penarū
magnitudine hoc aliquotiens non ad
uertant. Hac aut pena ab igne corpa
li afflicta purgant spūs a reatibz. scō
rū ⁊ reliquīs peccatoz. quibz suffici
enter expurgatis immediate euolant
⁊ introducunt ad gloriam paradisi.

Et norandū q diuine iusticie or
do hoc exigit. vt spūs ab igne materia
li habeat puniri. vt sicut fm ordinē na
ture animā vñs corpori vt influat vitā
sic vñs igni materiali fm ordinē iu
sticie vt punibile punienti a quo susci
piat penaz. Et qz viri iusti qui sunt in
gratia nō sunt digni nisi pena transito
ria ⁊ tanto maiori pena sunt digni. qn
to maiora pmerunt pccā ⁊ minorem
egerūt pñiam. Hinc est q ab igne ma
teriali puniunt rpaliter. quidā tñ diu
rius. quidā breuius. quidā acerbius
quidā leuius fm q reatus exigit offen
saz. Necē est em vt dī beatus aug. q
tñ vñat dolor quantū hēserat amor. Tā
to em difficilior quisqz purgat. quan
to medullis cordis eius intimius a
mor inhēserat mundanoz. ⁊ tō tanto
vnusquisqz torquet diutius qzto eius
affectus venialibus adhēserat fortius.
Unde itē bea. aug. de hoc sic dī. Post
hanc vitā incredibile nō est nō nullos
fideles per ignem quendam purgato
riū quāto magis minusue pēuntia di
bb. iij.

lexerunt. rāto tardiuscirinſq; ſaluari.
¶ Qñ non frustra illa tria diſtinxit
apls Lignū ſenū ſtipulā q̄ illi edificāt
qui ⁊ ſi aliena nō rapiūt. reb; tñ mun-
danis hoīb; ꝓceſſis aliqua dilectione
inherent. q; ꝓ ſuos amandi modos
diutius vt lignū vel minus vt ſenū vel
minimū vt ſtipulā ignem ſuſtinebunt
Qui vō ſupedificant aux; argentū la-
pides ꝓciosos de vtroq; igne ſecuri
ſunt. nō ſolū de illo eterno qui crucia-
tus eſt impios in eternū. ſ; etiā de illo
mundatorio quo purgabunt quidā ſal-
uandi. In auro intelligit ꝓtemplario
dei. in argento dilectio ꝓimi. in lapidē
de ꝓcioſo bona opa. Sic obſci ꝓt. Si
ꝓ lignū ſenū ſtipulā venialia intelligā-
tur ꝓctā ⁊ nullus a deo ꝓſectus ē quin
venialiter nō ꝓccet q̄ qui edificat au-
rum, argentū, ⁊ lapides ꝓciosos edi-
ficant etiā lignū ſenuz ⁊ ſtipulā q̄ ꝓ ig-
nem tranſibūt. De hoc ſciendū q̄ non
oīs qui venialiter ꝓccat lignuz, ſenū ⁊
ſtipulā edificat. Lignū quippe ſenuz ⁊
ſtipula accipi ꝓnt ſeculariū rez ama-
tores q̄uis licite ꝓceſſat tales cupidi-
tates vt amari ſine omni dolore nō ꝓſ-
ſunt. Nec q̄ edificat iſ qui cogitat que
mūdi ſunt quō placeat qui circa diu-
cias ſuas quodā carnali affectu tenet
⁊ tamē ex eis multas elemoſinas facit
nec ꝓ eis aliquid fraudis vel rapine
molit. Ex his igit ꝓter q̄ non homo
idem ſimul hxc ⁊ illa edificat. Illa em̄
edificatio ꝓfectoz tñ eſt, qui nō cogi-
tant placere mundo ſed tñ deo qui ⁊ ſi
venialiter aliqñ ꝓccant ſeruoze carita-
tis, ita abſumit in eis ꝓctā, ſicut aque
gutta in camino ignis ⁊ ideo nūq; vel
raro ꝓrtant ſecum cremabilia. Si vō
mūdū deo ꝓponerent non ſupedifica-
rent ſed deſtruerēt fundamentū. Affe-
ctōnes igit quib; carnales deſui ſunt
domib; ꝓiugib; ꝓſeſſionib; ita vt nil

ꝓreponat criſto illis trib; ſignat, que
in mentes ꝓfectoz nō cadunt. Et ſi cri-
minalia nō admittant. In ſordib; vō
minorum interdum durant vſq; in ſi-
nem qui cū talib; edificijs tranſeūt ſ;
diſſoluent in igne. Iꝓi vō merito fun-
damēti ſalvi erūt, grauiſſimā tñ ꝓenā
ſentient. Ex quo apparet quantam hic
mīam exhibet deus, ⁊ quantā exerce-
at ibi ſeueritatē cū ꝓ eodem ꝓctō mul-
to grauius ibi ꝓmīat q̄ hic. ¶
Ubi etiā notandū q̄ ſunt nōnulli qui
capitalia crimina ꝓmiſerunt vel ſi ꝓ-
cerūt ꝓ ꝓmīam ⁊ ſatiſfactionē licet in-
ſufficientem in venialia ꝓmutauerūt ⁊
multa venialia addiderūt. Tales qui
nō hñt capitalia euadūt infernū ſ; q; hñt
venialia non ſtatim tranſeunt in ce-
lum, ſed in locū mediocrem, hoc eſt in
purgatorium: vbi tamdiu detinentur
quouſq; ipa venialia ꝓ ignē purgatori-
um ꝓſument vel ꝓ ſuffragia ſanctoruz
rediment. Unde dī beatus aug. Qui
capitalia crimina non admittunt, ſed
ad minuta ꝓꝓerrāda faciles ſunt ⁊ ad
redimenda negligentes ad vitam eter-
nam ſine dubio veniunt. ſ; ꝓius in hxc
ſeculo ꝓ dei iuſticiā amariſſimē ſunt
torquendi, aut ꝓ multas elemoſinas
⁊ orōnes liberandi, aut certe illo igne
de quo dī apls. Sic quaſi ꝓ ignē lō-
go tempore cruciandi. Que autē ſunt
illa venialia. Idem beatus auguſtinus
enumerat, dicens. Quantum aliquis
in cibo ⁊ ꝓtu plus accipit q̄ neceſſe
ſit, quotiens ſlagello dei impatiens fu-
erit, quotiens plus loquit q̄ ꝓꝓoret;
plus tacet q̄ expedit, quotiens malas co-
gitationes ſine ꝓſenſu admiserit, quo-
tius in diuino ſeruitio negligens fue-
rit, quoties terrena dilexerit citra deū.
hxc ⁊ ſimilia ad minuta ꝓccata ꝓines-
re nō dubiū ē. Ex quib; ꝓctis licet aia
nō damnet tñ velut quibuſdam ꝓuſu

lis et horrida scabie deformant animam
ut ad amplexus dei in celo nullatenus
admittat. Et ideo quicquid de his minu-
tis continuis orationibus, elemosinarum largi-
tionibus, misericordiarum operibus, missarum spationi-
bus, ieiuniis et indulgentiis eorum qui in
nos peccauerint assidue redemptionem non
fuerit, aut hic multis tribulationibus
expiat vel illic in purgatorio depurat
hoc ipsum tamen anima plus patitur et minus.
quam diuersitate apostolus insinuat cum vo-
cate eadem minuta lignum, fenulum et stipulam.
non quod sint talia, sed quod cruciantur plus et
minus. **¶** Sciendum etiam quod ignis
purgatorius valde durus et acerbus est,
ita quod nulla pena huius mundi dolori illi-
us pene comparari possit. Et hoc probat beatus
augustinus sic dicens. Ignis purgatorius du-
rior est, quam quicquid in hoc seculo videri
aut cogitari potest. Omnis enim tribulatio
quantumcumque magna vel longa in hac
vita modica est respectu purgatorii et ideo
totius viribus unusquisque laborat, ut capi-
talia crimina possit euadere et minuta
peccata ita operibus bonis redimere, ut de
ipsis nihil videatur remanere quod ille ignis
possit absumere. Illi autem qui capi-
talia crimina committunt si quando viuunt ea
per misericordiam medicamentis redimere noluerint,
ad illum ignem peruenient de quo dominus dicit.
Ite in ignem eternum. Et ideo quod ab ista
perpetua pena et ab illo purgatorio igne
desiderat liberari: crimina capitalia non
admittat, aut si iam commiserint, fructu-
osam agant penitentiam, addentes lacrimas,
rugitus et gemitus longo continuatos
tempore. et illa penitentia vel quotidiana peccata bo-
nis operibus redimere non desistant. hec
augustinus. Et quod dicitur est ad modicum illa tor-
menta sentire, ideo tutius est et salubri-
us ut in presentis vite homo subeat purga-
tionis remedium et penitentiam. ut illas penali-
tates euadere possit in futurum. De hoc
benedictus de sancto victo. sic ait. Est ignis qui

tem qui purgatorius dicitur, ubi purgantur
et mundantur qui hic corrigere ceperunt
et non profecerunt. Qui autem in hac vita
nec incipere voluerunt, ibi consummare non
possunt. Quibus autem hic correctionem suam in-
cipere datur, illic correctionis perfectio
reservatur. **¶** Si tutius omnino est ut hic incipe-
re et perficere intendas ut illic nihil tibi fa-
ciendum vel patiendum super sit. Dicitur est
tormenta illa vel modicum vel ad momen-
tum sentire. propterea tibi tutius omnino non est
ut hic incipias et perficias quod facere de-
bes. quod si perficere non potueris, tamen si incho-
aueris, noli despicere, saluus eris. sic tamen
quod per ignem ardebis quidem donec consum-
ptum fuerit quod cremabile portas. tu autem
saluus eris, quoniam fundamentum vite in te
permanet quod caritas dei est. hec hugo.
¶ Et sciendum, purgatorius dicitur de sancto vi-
cto. quod tribus modis purgatio peccatorum
agitur, aliquando secundum solam seueritatem, aliquando
secundum solam pietatem, aliquando secundum solam mo-
derationem utriusque: ut miseria ipsa
non sit sine nonnulla seueritate, nec se-
ueritas sine miseratione. Siquidem in
igne purgatorio intolerabilis afflictio
sine totius consolationis remedio. In vo-
luntaria satisfactione est afflictio cum
multiplici consolatione. In lauacro re-
generationis plena emundatio nihil
habens afflictionis. **¶** Prima purgatio
agitur per incendium, secunda per flagel-
lum, tertia per lauacrum. **¶** Per incendi-
um purgatorii ignis scoriam peccati ex-
coquit, per flagellum satisfactionis pa-
lea peccati excutit, per lauacrum re-
generationis peccati macula absque pe-
na diluit. Sunt autem multi qui in ex-
tremis veraciter penitent, sed morte pre-
uenienti tempus satisfaciendi non habent.
Ex his quidem malus quod impietatis
et impietatis est, ad veram eorum peni-
tentiam remittitur, quod vero turpitu-
dinis et impietatis est purgatorio igne

excoquit. et his dictis intellige quod in
ps. habes Beati quorum remissa sunt in
iquitates. Alii cum magna deuotione ad
professionem veniunt et cum omni studio et so-
licitudine satisfactionem solunt et turpitu-
dinem suam caritatis opibus et virtutum vari-
etate obducunt. fit itaque in eis quod alii le-
gis. Caritas operum multitudinem peccatorum.
In his adimplet illud ps. Beati quo-
rum tecta sunt peccata. Plures post multa
flagitia et blasphemias de iudeis et
gentibus venientes in christo regenerantur. qui
baptismi per preteritis malis nihil satisfacti-
onis iniungit. quia renatis in christo de an-
teactis peccatis nihil imputat. per talibus esse
dictum puta Dominus vir cui non imputauit
dominus peccatum. Et sunt nonnulli qui tam profun-
de et intime penitent et tanto deuotionis
ardore in ipsa sua penitentia feruent. et tamen de
domini pietate presumunt. ut hoc ipsum in eis
ad peccatorum suorum expiationem sufficiat et
dominum sibi per omnia placabilem reddant. Te-
stat hoc tam sero penitens latro ille qui
statim audire meruit. Hodie mecum eris
in paradiso. Cuiusmodi quolibet in eorum
currit numerum quibus a domino non imputa-
tur peccatum sed dimittunt eis peccata multa
quia diligunt multum. hec richardus. **P**
Ubi etiam considerandum quod in peccato duo
sunt remittenda culpamque et pena. Cul-
pa remittitur per confessionem et cordis con-
punctionem. Sed culpa dimissa adhuc rema-
nent peccata remittenda quantum ad penam
ad cuius remissionem requiritur satisfactio
que fieri solet per bonum opus carita-
te formatum. Et hoc secundum plus et minus
per unumquisque in peccatis et facinoribus
excessit. **Q** Et notandum quod remissio
culpe aut nulla est aut totalis. Sed re-
missio pene fit per partes et non tota si-
mul de cuius cursu licet aliquando fiat tota si-
mul propter feruorem penitentis et ex libe-
ralitate dei. Et hoc fit maxime cum opus
deus cor hominis per gratiam conpunctionis ac-

cendit. et feruentes lacrimas pro peccatis
effundere facit que ita habundantes esse
possunt quod peccata omnia non solum quantum ad culpam
verum etiam quantum ad penam valent ab-
luere. **U**nica maria magdalena ex feruida
cordis dilectione lacrimis suis christi ri-
gauit pedes. et ideo ab ipso domino audi-
re meruit dimittunt tibi peccata tua non
solum quantum ad culpam sed etiam quan-
tum ad penam propter vehementem amorem
caritatis dei quoniam dilexit multum. Simi-
le etiam legit de beato petro. qui post
negationem trinam egressus foras est.
et flevit amare. cui statim dimissum est
totum peccatum et in signum huius do-
minus post resurrectionem suam digna-
tus est sibi singulariter apparere et in ea-
dem apparitione ipsum mirabiliter con-
solari. Ex quibus colligere possumus quod
ad perfecte delendum peccatum quantum
ad culpam et quantum ad penam nihil
ita efficax est quemadmodum lacrimo-
sa conpunctio. que ex feruido et humili
corde procedit. Quod exhortando affir-
mat beatus bernardus. sic dicens. **O** homo
vna lacrima de puro corde et contrito
procedens plus purgat animam tuam quam
ignis purgatorum infra spacium decem
annorum. hec beatus bernardus. **U**nica vere pe-
nitentes non solum emendant vitam su-
am virtuose et religiose viuendo verum
etiam dominum deprecantur ut gratia com-
punctionis et lacrimarum illis donec ut
a suis excessibus in penitentia perfecte ab-
luantur mereantur. Quam etiam gratiam
se obtinere a domino confidentes cum
ps. dicunt. Cibabis nos pane lacrima-
rum et potum da nobis in lacrimis in
mensura. ac si dicant. Tantam suffici-
entiam equipollentem lacrimarum des no-
bis ut sufficiat ad delendum perfecte pec-
catum quantum ad culpam et quantum ad pe-
nam. ut purgari et mundari possint hac pe-
grinationem sine impedimento ad te

peruenire valeamus. Talis vero anima exuta a corpe non hñs impedimentū culpe vel penētpalis debite statim euolat ad gloriā. Hoc etiā pñz rōne, qz talis anima p grām quā hz digna est glorie, et non hz impedimentū pprie psonē vel totius nature, qz illō impedimentum per xpi mortē fuit ablatum, qz p mortē suam amouit impedimentū nature. et ascendens ad celos misit donū gratie que ambo erant necēaria ad psecutōem glorie. **R** Sed et hoc notandū qz peccatū veniale minuit feruorem caritatis in hñes et potentias aīe in operibz bonis lassat et retardat post hanc vitam a gloria qui homo deberet et posset statim post mortē euolare cogitur ppter pctā venialia ad tps in purgatorio expectare. Nunq̄ enim ab aliquo facies dei videbit donec soluat per penas minimū quadrantē venialiu peccatorū. Oporet em̄ quēlibet ita inuēdū esse in introitu paradisi sicut fuerat in innocentia baptisimali. Unde est necē qz diu sumus in corpe vt fm dictū apostoli mundemus nos ab oī inquinamento carnis et spūs p̄ficientes sanctificationem in timore dei, vt purgati et mūdati ac virtutibz decēter adornati post hanc vitā sine lesione ac molestia possumus cū pace videre faciē dei. De hoc lea. aug. sic dī. Qui tpalibz bonis digna gesserunt per flumē ignis nō transibunt. qnta fuerit peccati materia tāta et p̄transseunt mora, quantū stulta iniquitas gessit, tantū sapiēs pena discutiet. que oīa ab aīma separi pelemosinas et lacrimas p̄pendiosa transactōe potuissent. Conuertamus ḡ nos ad meliora dū in nostra p̄tate sunt remedia. hic extinguamus mortē moriendo peccatis, hic iam vitā vite meritis pparemus. **h**ec aug. **S** Tercio videndū est de celesti patria ad quā sanctorū aīe

que sine impedimēto sunt statim postq̄ solunt a corpe pueniunt et scōz angeloz ceribz siue p̄sortio iungunt. De hoc beatus greg. ix. mora. sup illo vbo Qui fac interiora austri. sic ait. Quid nāq̄ austri noīe nisi feruor sancti spiritus designat, quo dū repletus quisq̄ fuerit ad amorē patrie spiritualis igne, scit. Interiora ḡ austri sunt occulti illi angelozū ordines, et secretissime p̄tie celestis quos implet calor spūs sancti. Illuc quippe scōz aīe et nūc corporibz exute et postea corporibz restitute pueniunt, et q̄si astra in abditis occultant. **h**ec gre. **E**t rich. de scō victo. de hoc sic ait. Alia iusti de ergasculo et viculo carnis egredies liberata de seculi reptatōibz transibit ad gloriā filioz dei. **F**elix ille transitus quo iustus post actōez bonā stolā primā et euadens miseriaz intrat gloriā et post laborē inuenit requiem. Beati nāq̄ mortui qui in dño moriunt. Ammodo iā dī spūs. i. deus vt requiescant a laboribz suis. **A**gent em̄ ibi diem solemne cum angelis coram altissimo dño, ibi gaudentes cum bonis spiritibz in gaudio solemnitatis illius glorificatōem suoz corpoz ibi habitantes in excelso vident regez in decore suo. **h**ec rich. **N**am anime sancte in illa eterna beatitudine fruunt dei visionem quia vident deum per essentiam. Unde dominus in cruce dixit latroni, hodie mecum eris in paradiso. **U**bi paradisi nomine notat dei fructio, qz peracta passione, tam ip̄e latro q̄ alq̄ qui in limbo fuerunt per essentiam vident deum. Et ideo p̄sequenter omnes anime innocentes et beate, nec habentes aliquod impedimentum postq̄ a carne solute fuerint ad celestē patriam pducunt et fruunt dei visionem. Unde beatus grego. in moral. sic dicit. Unius cuiusq̄ sancti aīa corruptione carnis

exiit ad deūz mor ducit i qui p nobis
in morte sua spōte vel satisfecit cecidit
et de morte resurrexit. Quā nos qui redē
ptoris grāa redempti sumus, hoc iā cele
stis muneris hēmus, ut cū carnis nre
habitatione subtrahim. mor ad elestia
p̄mia ducam. hxc greg. **P**remiū
ho celestis patrie qd aliud est q̄ visio
sanctie trinitatis ac fructio dilectōis il
lius, qua fruunt oēs aīe sancte in illa
felicitate requie p̄stare ad quā sociūdis
mā requie aīe innocentes aut p̄p̄māz
satis purgare a dño post istā pegrinati
onē suscipiunt. De hoc p̄ beatus aug.
sic dicit. **A**īe sancte que in hoc seculo aut
p̄ vite innocentia pure sunt aut p̄mē
purgat satisfactioe a nostro saluato
re suscipiunt, et cū eo credēde sunt eē
p̄m dictū apli. Cupio dissolui et eē cū
xp̄o. hxc aug. Beatus etiā gre. in libro
dialogor sic dicit. Luce clarius p̄stat q̄
p̄fecto aīe mor cū huius carnis clau
stra exiit in celestibz sedibz rapiunt.
Quod ip̄a per se veritas testat, dicens
Ubi cūq̄ fuerit corpus illuc congrega
bunt et aquile quia ubi ip̄e redemptor
noster ē corpe illuc p̄culdubio colligū
tur et aīe iustor. Et paulus dissolui cu
piebat et esse cū xp̄o. Qui q̄ xp̄m in ce
lo esse nō dubitat, nec pauli aīam in ce
lo esse negat. Qui et de solutiōe sui cor
poris atq̄ habitatione patrie celestis
dixit. Scimus qm̄ si terrestis domus
nra h̄ habitatiōis dissoluit, q̄ edifica
tionē habemus a deo domū nō manufa
ctam sed eternā in celo. Sed si nūc in
celo sunt aīe iustor quid ē q̄ in die ius
dicti p̄ sue iusticie retributione recipi
ant. Hoc eis nimis crescit in iudicio
qd nūc aīaz sola postmodū ho corpo
rū beatitudine p̄stuant, ut in ip̄a quo
q̄ carne gaudeant, in qua dolores pro
dño cruciatuq̄ p̄ulerūt. hxc gregori.
Ubi tñ notandū q̄ aīe sanctor aīe res

sumptionē corporis quibz sint in eterna
felicitate et in visione dei tñ adhuc co
gitant de resurrectione p̄p̄m corporis et
ideo p̄pter tale desiderii qd ad corpus
hñt eor beatitudo nō est ita p̄fecte ple
na sicut erit post resurrectionē corporis
U De hoc beatus bern. sic dicit. **A**īe a
carne exute iam pane doloris nō cibant
tur sed vinū amoris post cibū plenus
haurire p̄mittunt. Non tñ purū sed cū
lacte mixtū ut quilibet illarum dicere
possit illud can. v. Bibi vinū cū lacte
meo, vmo em̄ diuini amoris miscuit
etiam tunc dulcedinē lactis. i. natura
lis affectionis, qua resumere corpus
suum glorificatū desiderat. Estuat ergo
aīa tūc vino sancte caritatis potata s̄
plane non ad ebrietatem celicā quin
tper interim ardorē diuine caritatis
p̄mixtō humani lactis. i. naturalis af
fectionis. Ebrietas tēq̄ corporalis so
let euertere mentes atq̄ oīno immes
mores reddere suis sed nō ex toto obli
ti sui, que adhuc de p̄prio corpore cogi
tat suscitando, p̄pter qd desiderii aīa
p̄fecte brā eē non p̄t sic p̄ resurrectione
nem corporis cū p̄summabit. hxc bern.
Nam aīa p̄pter talem affectionē quaz
gerit ad corpus retardat quodāmodo
ne tota intentione pergat in illud sum
mū bonū qd est deus nec tñ p̄pter hoc
desinit esse beata quibz non p̄summate
nec etiā aliquē dolorē sentit ex h̄mōi
desiderio naturali. Hoc affirmat bea
tus aug. sup gen. dicens. **A**nime in
est quidā naturalis appetitus corpus
ministrādi quo appetitu retardat quod
dammō, ne tota intentione pergat in
illō summū celū aīa bonū, q̄ diu non
subest corpus, cuius administratione
appetitus ille p̄quiescat, non obstante
tñ illo desiderio aīa in patria est beata
licet non p̄summate et tamē nullum do
lorem sentit ex illo naturali appetitu.

Hec augustinus.

Filius

Desidero etiam ultimo scire de resurrectione mortuorum de finali iudicio ac gloria eterna quam possidebunt electi in illa celesti patria.

Ca. XV. Pater

Cire debes de resurrectione mortuorum quod si

cut deus est potentissimus in collatione gratiarum ita est et iustissimus in retributione stipendiorum. Quia igitur meruit homo vel demeruit ut in anima simul et in corpore puniatur. vel introque primum a domino presens quare ideo in eisdem omnibus ipsum resurgere. Ad vocem autem tube resurgent mortui sicut dicit apostolus. **X** Dupliciter vero intelligitur illarum. primum quosdam enim illarum tube est imperium christi resurgere in partibus secundum alios vero tube est manifesta christi apparitio. Unde dicit beatus gregorius. Tubam sonare non est aliud quam mundo tubam dicentem filium dei demonstrare. De resurrectione autem corporum hoc tenendum est quod omnium corpora resurgent in resurrectione generali nulla in eis erit differentia quantum ad ordinem temporis. sed magis quantum ad ordinem dignitatum. Nam mali resurgent cum eorum deformitatibus penalitatibus. miseris et defectibus quos habuerunt in statu vite. quod malis resurrectio non est ad vitam sed ad supplicium ideo necesse est quod ipsi cum suis infirmitatibus deformitatibus et defectibus suscitentur. Boni vero suscitabuntur in optimis conditionibus et per hoc necesse est quod in eis vitia terrabantur et natura servetur. Deus vero tam boni quam mali resurgent in tegri corpore debita statura secundum etatem plenitudinis christi. Resurrectio igitur tria corrigit in natura. scilicet defectum sicut in pueris et in mutilatis. superfluum. scilicet vnguium et crinum et hominum. Errorem

sicut monstruositatem membrorum. Resurgent quoque corpora eadem in numero quam prius erant ex eodem pulvere ad quem redacta fuerant. ita quod in quascunque auram vel sinus terre pulvis ille dispersus fuerit ad eandem animam redeat que ipsum primum dum cresceret et viveret animavit. Non solum autem resurgent corpora quantum ad membra principalia. sed etiam salvis capillis et ceteris membris que sunt ad decorem. **A** Notandum etiam quod duplex est mors. videlicet anime per culpam. et corporis per penam. Unde videtur duplex resurrectio. anime. scilicet per gratiam. et corporis per gloriam. Et sicut in primis parentibus mors culpe intulit mortem pene. ita resurrectio anime per gratiam causabit resurrectionem corporis per gloriam. Deinde considerandum quod statim post resurrectionem erit iudicium in quo deus pater per dominum nostrum Iesum Christum iudicabit vivos et mortuos. bonos et malos. reddet unicuique secundum exigentiam meritorum. In hoc autem iudicio fiet aperitio librorum. scilicet scripturarum. quibus merita et demerita universorum scriptis et ceteris innotescunt. faciente hoc virtute illius libri vite. scilicet incarnati qui in forma deitatis non videtur nisi a bonis. In forma vero humanitatis in qua et sententiam promulgabit videbitur tam a bonis quam a malis. licet terribilis in eadem forma appareat reprobis et blandus iustis. Sed quis existimare poterit quod horribile erit peccatoribus illud ultimum iudicium ex omni parte. quod superius erit iudex iratus. subter infernus patens. intus conscientia remordens. extra totus mundus ardens. a dextris peccata accusantia. a sinistris infinita demonia ad supplicium trahentia. miser peccator tot malis involutus quid faciet. latere erit impossibile. apparere intolerabile. Totus enim mundus tunc accusabit peccatorem.

qz offenso creatore offendit ois crea-
tura. Astabunt etiā oēs corā illo in tre-
mendo iudicio vt referat vnusquisqz
qd gessit in corpe siue bonū siue malū
Presto erit diabolus vt recitabit vitā
pfectionis et obiciet nobis in faci-
em quicquid fecerimus. in qua die in
quo loco peccauerimus et quid operis
tunc tps facere debuimus Et si tales
inuenti fuerimus exultabit ille aduer-
sarius noster in p̄spectu iudicis supio-
rem se nobis exclamās agens talē cau-
sam apud talē iudicē. Dicer nāqz dia-
bolus. equissime iudex iudica istum
meū esse ob culpā. qui noluit eē tuus
per gratiam. hoc tremenduz iudicium
vnusquisqz fidelis timere deberet. et
qdū est in p̄ritivita p̄stitutus semetip-
sum d̄iudicet et p̄vite innocentiaz pu-
ram p̄sciam acquirere studeat que in il-
lo metuendo iudicio plus valebit quā
oēs thesauri mundi De hoc berū. sic d̄r
Quid tā pavendū quid tā plenū anxi-
etatis excogitari p̄t qz iudicādū astare
illi tantū iudicis tribunali. et incertaz
adhuc sub districto iudice expectare
fīmaz Veniet inqz dies iudicii vbi plus
valebūt pura corda qz astuta verba. cō-
scientia bona qz malsupbia plena. quā
do quidē iudex ille iudicabit qui non
fallet vbi nec flectet domus Verendū
est valde cū adbuventū fuerit. ne taz
in subtili examine multe nostre iusti-
cie vt putant p̄ctā appareant. Unuz est
tū si nosmetip̄os d̄iudicauerimus nō
vriqz iudicabimur Bonum iudicium
qd me illi districto diuinogz iudicio
subducit et abscondit Volo vultui ire
in iudicio eius p̄itari non iudicādus
iudicem interim fratres et terribilem
illam expectationē studeamus p̄riti de-
clinare iudicio. Quicūqz em̄ iudicari
dissimulant eo iudicio qd nunc est in
quo princeps mundi huius efficiet so-

ras expectent iudicem vel timeant ma-
gis a quo cū ipso principe suo efficiēt
foras et ipsi. lxx berū. **B** Ubi notā
dū q. iij. erunt ordines in futuro iudi-
cio. Quidā em̄ iudicabunt et damna-
bunt sicut illi qui fidē habuerunt sine
opibz Quidā iudicabunt et saluabun-
tur. vt hi quoz merita bona permixta
erant aliquibz venialibz malis Quidā
non iudicabunt et damnabunt. sicut hi
qui caruerūt fundamēto fidei Quidā
non iudicabunt sed saluabunt et iudica-
bunt. sicut p̄fecti viri et p̄tempores mū-
di. De hoc habet in. vj. als in. x. mor.
vbi beatus gre. sic d̄r. Due quippe par-
tes sunt electoz. s. et reproboz Sz bo-
ni ordines hi in singulis p̄tibz p̄inēt
als p̄inent Alij nāqz iudicant et p̄vite
quibz voce dominica d̄r. Esurini et non
dedistis mibi māducare. Alij d̄o in ex-
tremo iudicio p̄vite et nō iudicabunt
De quibz d̄ns d̄r Qui non credit iam
iudicatus est Ex electoz d̄o p̄te aliqz iu-
dicant et regnant qui vite maculas la-
crimis terunt. qui mala precedentia
sanctis seq̄ntibz redimētes quicquid
illicitū aliqz fecerūt ab oculis iudicis
elemosinaz sup additione coopiunt.
quibz inter ceteros in d̄extra p̄sistenti-
bus dicat. Esurini et dedistis mibi mā-
ducare Alij non iudicantur et regnant
qui p̄cepta legis p̄fectione d̄rutū trās-
cendunt. qz nequa qz hoc solū qd cū-
cris diuina lex precipit implere p̄ten-
ti sunt. sz p̄stantiori desiderio plus ex-
hiberi appetūt qz p̄ceptis generalibz
audire meruerūt quibz dominica voce
d̄r vos qui reliquistis oīa et secuti estis
me. cū sederit filius hoīs in sede maiestatis
sue sedebitis et vos sup sedes. xij.
iudicantes. xij. tribz israhel. Hi itaqz
in extremo iudicio non iudicant et re-
gnant. qz cū auctore suo etiaz iudices
venerūt Relinquentes quippe oīa plus

Liber .III.

prompta deuotione exequuntur quod iuberi
generaliter audierunt. hec greg. **E**
Sciendum etiam quod due sunt in illo iudi-
cio feruntur. una pro bonis. alia pro malis
Sunt pro bonis prinet. vii. clausulas.
Prima est amabilis christi vocatio. ibi.
Venite. Secunda diuina benedictio. ibi.
benedicti. Tercia paterna dilectio. ibi.
patris mei. Quarta est remuneratio
retributio. ibi precipite. Quinta regni
assignatio ibi. regnum Sexta est glorie
preparatio. ibi. quod parum est vobis Se-
ptima eterna predestinatio. ibi. ab origi-
ne mundi. Preterea sunt mala prinet
sex clausulas Primo a deo separatio.
cum dicitur. Ite. Secundo maledictio ibi.
maledicti. Tercio incarcerationis in-
clusionem. ibi. in. Quarto pene acerbi-
tatem. ibi. ignem. Quinto liberationis de-
sperationem. ibi. eternum. Sexto demo-
num associatorem. ibi. qui preparatus est
dyabolo et angelis eius. **U**bi
etiam notandum quod sunt nonnulli reprobi
qui finem suis peccatis imponere non curant.
quod finem habere futura supplicia suspici-
unt. De talibus beatus greg. xxiij. mor.
sic dicit. Sunt quidam qui idcirco peccatis su-
is ponere finem negligunt. quod habent quicquid
finem super se iudicia dei suspiciant. qui
bus breuiter respondemus. Si quicquid finem
da sunt supplicia reproborum. quicquid etiam
finem da sunt gaudia beatorum Per semet
ipsam enim veritas dicit. Ibunt hi in sup-
plicium eternum. iusti autem in vitam eternam
Si ergo non est verum hoc quod minatur. ne-
que illud verum est quod promittit. Ac inquit.
Ideo eternam penam peccatoribus mina-
tus est ut eos a peccatorum perpetracione
perpescerent. quod creature sue eterna suppli-
cia minari debuit non inferre. Quibus
curius respondemus. Si falsa minatus est
ut ab iniusticia corrigatur. etiam falsa pol-
licitus est ut ad iusticiam perueniret Qui
dum promissionibus suis reproborum sup-

Dist. III. Ca. XV.

plicia finire asserunt. assertione sua eri-
am electorum premia remuneracionesque
profundunt. Quis hanc etiam de samia
toleret qui conantur asserere. verum non est
quod veritas de eterno minata est. et dum
saturant deum prohibere minime non veretur
predicare fallacem. At inquit sine
fine non dicitur puniri culpa que cum fine per-
petrata est. Iustus minime est opus deus
et quod non eterno peccato promissum est eter-
no non dicitur puniri tormento. quibus citi-
us respondemus quod recte dicerent si iustus
iudex districtusque veniens non corda ho-
minum sed facta pensaret. iniqui enim cum
fine deliquerunt. quod cum fine vixerunt. vo-
luisse quippe sine fine vivere. sine fi-
ne in iniquitatibus possent permanere. nam
magis appetunt peccare quam vivere et hic
spiritui vivere cupiunt ut nunquam definant pec-
care cum viuunt. Ad districti ergo iudi-
cis iusticiam pertinet. ut nunquam careant
supplicio. quorum mens in hac vita nunquam
voluit carere peccato et nullus deus iniquo
terminus ultionis quod quod inualuit alio
vixit noluit habere terminum criminis
Opus enim deus quod pius est miserorum cru-
ciatibus non pascit. quod autem iustus est
ab iniquorum ultione impetratum non seda-
tur. hec greg. **E** De eterno etiam
supplicio reprobus preparato. et quod pena
infernus finem non habeat. ostendit beatus bernardus. in
tracta. de miserijs hominis ita dicens Quis
putastunc meror est. quis luctus. qui tri-
sticia cum iniusti sepabuntur a sortio ius-
torum et a visione dei et tradentur in preteritum
dyaboli et ibunt cum eo in ignem eternum.
ibi erunt sine fine in luctu et gemitu pro-
cul quippe exulati a beata patria padi-
fi. Cruciabuntur in gehenna perpetua nun-
quam requiem adepturi. nunquam lucem visuri.
sed per milia milium annorum in inferno cru-
ciandi. nec tamen unquam inde liberandi. ubi
nec qui torquet fatigatur. nec qui torquetur
aliquando liberabitur. sic enim ignis ibi consumit
et. q.

ut semper referret. sic tormenta agunt
ut semper renouent. Iuxta vero qlitate
culpe vnusq; pena sustinebit gebene
et similes culpe rei suis simili iungun
tur cruciadi. Nihil aliud ibi audit nisi
flatus lucius gemitus plulatus et plā
ctus merores et stridores dentiū nihil
q; ibi videt nisi vmes et laruales faci
es tortoz atq; teterima mōstra demo
nū. ardebūtq; miseri in igne eterno in
eternū et vltra. In carne cruciabunt p
ignē in spū pscie vmem. Ibi erit do
lor intolerabilis. feroz incompatibilis
timor horribilis. mors corporis et aīe si
ne spe venie et mie. Sic tñ moriunt ut
semp viuunt. et sic viuūt ut sp morian
tur. ita ipsa aīa pctōis aut in inferno
p pctis cruciabit. aut i paradiso p boīs
opibz collocabit. Tūc g aliter e duobz
eligamus aut sp cruciari cum impis
aut i ppetuū letari cū sanctis Bonū fi
quidē et malū mors et vita aī nos sunt
ut ad qd voluerimus manus extendā
mus et si tormenta non terrēt saltē pre
mia inuitēt. hec bern. ¶ Deinde
videndū est de gloria beatorz quas ipsi
post resurrectionē possidebūt De qua
primo notandū ut dicit thomas de aqui
no. Beatitudinē scōz post resurrectio
nem augeri quidez extēsiue manifestū
q; beatitudo tūc erit nō solū in aīa sed
etiā in corpe. Aīe etiā beatitudo exten
siue augebit in q̄rum aīa nō solū gau
debit de bono pprio s; etiā de bono cor
poris. Corpus namq; qd corrumpit
in pñti aggrauat aīam Si vō a corpe
remoueat oē illud qd p actionē aīe re
sistit. simpliciter aīa erit pfectior in ta
li corpe existens q; p se separata Quāto
aut aliquid est pfectius in eē. tanto p
pfectius opari. Unde et opatio aīe con
iūctē tali corpi erit pfectior q; opatio
aīe separe. hmoi aut corpus ē corpus
gloriosum. qd oīno subdet spūi. Cū

perfectior erit beatitudo anime post res
urrectionē corporis q; ante. Sicut em
aīa separata a corpe corruptibili pfecti
us p̄t agere q; ei iuncta ita postq; fue
rit iuncta corpi gloriozo perfectior
erit eius operatio q; qñ erat separata.
Omne aut impfectū appetit suam per
fectionē et ideo aīa separata naturaliter
appetit corporis iunctionē. et ppter
hunc appetitū et impfectionē pceden
te eius opatio qua qui in deum fert est
minus intensa. Et hoc est qd dicit ihero.
q; ex appetitu corporis retardat ne tota
intentio p̄gat in illud summū bonum
Hec thomas. Unde p̄siderandum q
aīa post resurrectionem generalem. re
sumpto iam glorificato corpore. libera
bit ex hac impfectione. q; tunc absol
uet a desiderio naturalis affectōis quā
nūc gerit erga corpus per gloriam res
urrectionis. Et ideo sine omni obsta
culo alicuius impedimēti eternaliter
tunc fereb in amorem dei et inebriabi
tur plenissime ebrietate diuine carita
tis nec vnq; a visione seu amplexu p̄di
toris sui imperpetuū auellet. De hoc
beatus bernar. ita dicit Redimimur igitur
corporibz et psumptis in vita mortali
inebriamur mira plenitudine exuberā
tes post resurrectionē tanq; carissimi
et merito inebriantur. qui ad nuprias
agni introduci merent edentes et bibē
tes super mensam illius in regno sapi
entie qñ sibi exhibet gloriosam ecclesi
am. tūc p̄sus iebriat carissimos suos
tūc de torzēte voluptatis sue potet eos
qñ in amplexu illo artissimo sponsi et
sponse suis imperus ierificat ciuitatē
dei. ut delectent in leticia in eternum
De ista superbabundantia diuine ca
ritatis idem beatus bernar. in libro de
diligendo deū sic ait O amor sanctus
et castus. o dulcis et suavis affectus ca
ritatis. o pura et deifica intentio volū

Lib. III.

ptatis et eo certe deificationis et purioris. quo in ea de proprio nil mixtum relinquit. eo suavior et dulcior quo totum diuinum est quod sentit. sic affici deificari est. quod stilla aque modica multo infusa vino puro a se deificare tota videtur et sapores vini induit et calorem. et quod ferax candens ignitum simile igni fit. pristinaque forma exurit. et quod solis luce aer plussus in eandem transformatur lucis claritate adeo ut iam non illuatus sed ipsum lumen esse videatur. sic in omnem modum tunc in sanctis humanam affectionem quod dum ineffabili modo necesse erit a se ipsa liquefcere. atque in diuinam penitus transformari voluntatem. Alioquin quod erit deus omnia in omnibus. si in homine aliquid de homine superest. manet quidem substantia sed in alia forma in alia gloria atque potentia et quando erit quando veniam et apparebo ante faciem dei mei. hec bernardus.

G Et sciendum quod in celesti patria opus deus electos suos dotabit diuersis dotibus tam in anima quam in corpore. Dotes vero anime quibus anime gaudebunt sunt tres. scilicet cognitio. dilectio et inhesio sive tenetio que a quibusdam appellatur apprehensio. a quibusdam vero fructio. Hanc totum numerus multipliciter accipitur. Primo ex parte virtutum theologiarum. quod cognitio succedit fidei. dilectio caritati. comprehensio autem spei. Alio modo accipitur ex parte potentiarum anime. Cognitio namque per appropriari intelligentie. dilectio voluntati. comprehensio memorie. Prout etiam predicte dotes accipiuntur secundum tria que tribus personis appropriantur ita ut apprehensio respiciat potentiam patris. cognitio vero sapientiam filii. et dilectio benignitatem spiritus sancti. Prima igitur dos anime est cognitio. quod diuina essentia videbitur ab omnibus tota sed non totaliter. id est. prout est infinita. videbitur in essentia diuina limitatius ab uno quam ab alio. et iste defectus

Dist. III. Ca. XV.

erit ex parte videntis non visus. quod idem erit visum. **S** Secunda dos anime est dilectio. sed inter dilectionem virtutem et dilectionem dote duplex est differentia. Nam una est secundum habitum. quod virtus est id proprie quod transit de statu gratie in statum glorie. Dos autem est quod supra meritum datur in introductione sponse. Alia est differentia penes obiectum. quod deus erit obiectum virtutis in quantum est summa bonitas. obiectum autem doris in quantum vmbilis in vnum spiritum. Et notandum quod fides et spes secundum rem euacuabuntur in patria. Caritas vero nec secundum rem nec secundum actum eius euacuabitur. sed solummodo secundum modum imperfectionis. Illustro lites et ideo augebitur in patria. Tercia dos anime est prehensio que est tentio visus et amari. vel est tentio veri et boni primi. et hoc duplex est. prout prehendere sumitur per attingere et non per circumplecti diuinam immensitatem.

Notandum persequenter quod quatuor sunt dotes corporis. quarum numerus sic habetur. Nam ad hoc quod corpus perfecte sit subiectum anime nec ea impedit in operibus quatuor requiruntur. quorum duo pertinent ad sensum. alia duo ad motum. Primum quod ad sensum requiritur est ut sit facile receptibile species sensibilium ad quod disponit claritas. Alterum ut non sit receptibile passionum ignobilium ad quod disponit impassibilitas. Duo ad motum etiam duo requiruntur. Unum est ut per contrariam inclinationem non resistat suomotori. ad quod disponit agilitas. Aliud est ut corpora per que mouetur non resistant ei. ad quod disponit subtilitas.

Item iste dotes sumuntur secundum quatuor defectus quos habet corpus humanum a quatuor elementis ex quibus componitur. Habet enim corpus humanum ab igne caliditatem. et inde nigredinem. a terra grossiciem. ab aere passibilitatem

cc. iij.

Ab aqua frigiditatez et inde tarditate
Sed ista tollunt per quatuor dotes cor-
poris. Unum proem generale brorum cor-
pora prerogatiuis siue dignitatibus seu
dignitate gloriabuntur. scilicet claritate impassi-
bilitate agilitate et subtilitate De pri-
ma viz claritate dicitur ecclesiasticus. Fulgebunt in-
sti sicut sol De secunda viz impassibili-
tate dicitur apocalypsis. Jam non erit amplius
luctus neque clamor sed nec ullus dolor
De eadem etiam dote dicitur beatus augustinus.
Intantum corpora nostra glorificata erunt
impassibilia. ut si ponerent in inferno
nullatenus paterent. De tertia dote
scilicet agilitate. idem beatus augustinus. sic dicit.
Corpora glorificata erunt tam agilia.
ut ubi esse volunt sine mora sine ullo
obstaculo statim erunt. De quarta do-
te viz subtilitate. idem beatus augustinus.
Corpora glorificata erunt tam subtilia
ut non obstantibus quibuscumque obstacu-
lis transeunt ubi volunt. Unde dominus
resurgens a mortuis ex virtute corporis
glorificari surrexit de sepulcro clauso
et ad discipulos intrauit in porta clau-
sulis. hanc glorificationem cor-
porum operabitur Christus in fidelibus et ele-
ctis suis post resurrectionem generalem
Unde dicit apostolus. Salvatorem expecta-
mus dominum nostrum Iesum Christum. qui re-
formabit corpus humilitatis nostre con-
figuratum corpori claritatis sue. Unde etiam
beatus gregorius. Erunt electorum corpora clari-
tati domini corporis configurata. que et si eque-
litate glorie eius non habent per naturam.
Similitudinem configurationis eius
habebunt per gratiam. hec gregorius. **I** Ubi
etiam notandum quod post resurrectionem
generalem et glorificationem corporum in ce-
lesti patria sancti et electi ipsam divinitatem
non videbunt per oculos corporales
Quis etiam glorificatus sed per spiri-
tum hoc est per animam. De hoc beatus
augustinus in libro de civitate dei sic dicit. Con-

siderandum est quantum vis dicebat.
Ex prescimus et ex preplexamus Et
videmus nunc per speculum in enigmate
tunc autem facie ad faciem Premium itaque
quod fidei nobis visio ista servat. Facies
autem dei manifestatio eius intelligen-
da est non tale aliud membrum quale
nos habemus in corpore Unde illud quod
ait apostolus. Facie ad faciem non vult ut
deum per hanc speciem corporalem ubi sunt
oculi corporales nos visuros esse crea-
damus. quod spiritus sine intermissione vi-
debimus. nisi enim esset interioris hominis
facies non disceret idem apostolus nos autem re-
velata facie gloriam domini speculantes in
eandem ymaginem transformamur de
gloria in gloria tanquam a domini spiritu. Et in
per. carnis. Accedite ad eum et illuminati
mini et facies vestre non confundentur. Fide
quippe accedit ad deum. quia cordis con-
stat esse non corporis In futura enim vita deus
nobis erit ita notus atque conspicuus ut
videatur spiritus a singulis nobis. hec gregorius.
Sed opus deus ubique et in omnibus volens per
videre saluti nostre. unigenitum filium su-
um in hunc mundum misit et carnem
assumere voluit. ut per suam passionem
et mortem non solum ab eterna damna-
tione nos redimeret. sed etiam ut in celesti
paterna post corpus glorificationem a sen-
su nostre carnis videretur in sua humanitate
et a sensu mentis hoc est per spiritum siue ani-
mam videretur in deitate et sic totum ho-
minem nostrum interiozem viz et exterio-
rem reficeret eterna sua suavitatem ac le-
tificaret. **¶** De hoc in tractatu
de spiritu et anima sic dicit. Duo sunt sensus in
homine unus interior alter exterior et
uterque bonum suum habet quo refici-
tur. Sensus interior reficitur contem-
platione deitatis. exterior in contempla-
tione humanitatis Propterea enim deus
homo factus est ut hominem totum beati-
ficaret in se. ut tota conversio hominis esset

Liber .III.

ad ipsius et tota dilectio esset in illo cum a sensu carnis videretur per carnem et a sensu mentis per deitatis contemplationem. hoc erat totum bonum hominis siue ingrederetur siue egrederetur foras in suo creatore pascua inueniret. pascua foris in carne saluatoris. pascua interius in deitate creatoris. hxc in li. de spu et aia.

IA Sed et hoc notandum quod sancta trinitas que est vnus deus a neine in hac vita apprehendi potest. In celestivero patria ab electis et sanctis apte videbitur et cognoscetur. De hoc beatus aug. alloquendo dominum in quodam tractatu qui speculum dicitur sic ait. Quis in hac vita positus vel cristallino pectore sufficiat penetrare sui ipsius trinitatis misteria. quomodo pater et filius et spiritus sanctus tres persone estis et vna natura. quomodo tu pater diceris ingemitus. filius genitus. spiritus sanctus nec genitus nec ingemitus. sed procedens dicatur. Quomodo filius de te patre natus est. et spiritus sanctus de te procedit et filio. quomodo filius nascendo non procedit. spiritus sanctus procedendo non nascitur. quomodo filius non de se. sed de te est. nec tamen tui est posterior de quo est. Quomodo spiritus sanctus de te procedit et filio. nec tamen a vobis procedit a quibus procedit. Quomodo tria vnum estis et vnum tria. Quomodo inuicem relativiue tria estis essentialiter vnum. quomodo trinus et vnus deus ubi tres et non particularim ubique est. sed ubique totus. ubique presentis sine situ. mori. et loco. Quis ista rogo consideret. quis hoc apprehendat. quantalibet probitate vel scientia predictus. hoc tamen in spe promissum in repositum est. quod videbimus te domine. et tanto vnusquisque perspicacius quanto hic vixerit purius. quod mundo corde te sic scriptura deum videbunt. Aperte namque videbimus cuncta mentis ias deterfa caligine quomodo filius qui oriens est tibi opater de quo oritur subsequens non est. et quomodo spiritus sanctus amboque qui per processionem

Dist. III. Ca. XV.

productionem producit a vobis preferentibus non preteritis. Quomodo et vnum diuissibiliter tria. et tria indiuisibiliter vnum estis. visa enim claritas ad patefactam nobis tue maiestatis spiritum puri amantis intuitum mentis rapiens subleuabit. Que nimirum visio nunc fide inchoatur sed tunc in specie perficietur. non enim ibi ullis misterijs cuius facie ad faciem videbimus te. quod nos latere tunc non poteris quoniam tu deus vitam viuentium te nobis clara visione infundabis. hxc aug.

Considerandum etiam quod in illa celesti patria vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem et meritum. quod quanto quis in presenti fuerit fructuosior. et in caritate dei perfectior. tanto eius gloria in eterna retributione erit copiosior. De hoc beatus greg. iij. mora. super illo verbo. pius et magnus ibi sunt. sic ait. Quod in hac vita nobis est discretio operum. erit in illo preculdus bio discretio dignitatum. ut quo hic alius alium merito superat. illic alius alium retributione transcendat. Vnde in euangelio. veritas dicit. In domo patris mei mansiones multe sunt. Sed in eis multis mansionibus erit ipsa retributionum diuersitas precors. quod tanta vis in illa parte nos sociat ut quid in se quisque non accepit hoc se accepisse in alio exultat. Erunt enim cunctis beatitudo leticie. Quis non vna sit omnibus sublimitas vite. hxc greg.

P Circa quod notandum quod tres sunt status sublimes hominum quibus aureola debetur. Aureola enim est mentis speciale gaudium remens ex opere precellenti et privilegio. Tribus enim generibus hominum videtur esse debetur aureola. videlicet martiribus. virginibus et predicatoribus. Quod primum multiplici ratione. Primo ex operibus excellentissimis virium anime. Excellentissimum autem opus rationabilis est predicatio veritatis. Excellentissimum opus concupiscibilis est observatio castitatis virginalis. Ex

cellentissimuz opus irascibilis est per
passio corporalis. Un p3 q p dicatoribz
7 virginibz 7 martiribz debet aureola.
Scdo p3 hox nūerus ex hostibz quos
p pugnas manifestas vincūt. qui sunt
mundus. caro. 7 demonia. Martires
em vincūt mundū. virgines carnē pre
dicatores diabolū. Tercio p3 p
victoriā tripliciū passionū. Sunt em
passiones innate. illate. 7 in cordibz
alienis. sed passiones innatas supant
virgines. illatas vero martires. illas
aut que sunt in alienis cordibz vincūt
p dicatores. Ex istis g colligere possu
mus q tres sunt gradus excellentis p
fectionis sanctorū quibz debet aureola
7 sumit fm effectū gratie causantē me
ritū excellentis p mī glorie penes sum
me arduū viriū aīe. ut pmissum ē que
sunt rōnalis irascibilis 7 pcupiscibi
lis. Meritū nāq p mī excellentis q
tum ad summe arduū virtutis pcupisci
bilis est v ginalis p rīneria cui debetur
aureola virginū ppter singulārē victo
riam quā de carne obtinent ptra quaz
p rīne bellū gerit. Quis em vidue vel
p rīnentes post p ctm pugnent ptra car
nem. pfectius tñ v gines triumphant
q2 nobilissimū est genus victorie nun
q cessisse hosti. Meritū vō q rrum ad
summe arduū virtutis rōnalis est p di
cationis doctrina cui debet aureola p
dictorū q2 pfectissima victoria ptra dy
abolū obtinet qñ non solū aliquis res
pugnans non cedit sed etiaz de regno
illius eū expellit. nō a se solū sed etiaz
ab alijs. Meritū vō quantum ad sum
me arduū virtutis irascibilis ē p xpo
passionū 7 mortis tolerantia. cui debet
aureola martirum que summa est
Quia fm beatū greg. ad magnaz clari
tatē que in regno xpi aspiciť p effusio
nem sanguinis venit. nā inter oēs pas
siones illatas exterius p cipiūz mox

tener locū. Non solū hi sancti qui has
p rogativas a dño psecuti sunt. verum
etia oēs beati 7 electi cuiuscūq status
sint qui post resurrectionem 7 finale iu
diciū ad gloriā celestē assumēt gau
debunt inenarrabili iocunditate in e
ternuz. Gaudebūt inq supra se de dei
visione. infra de celi 7 aliaz creaturaz
pulcritudine. intra se de corpis 7 aīe
glorificatione. extra se de angelorū 7
hoīm societate. R De hac eterna
felicitate beatus aug. sic dī. Vita vi
talis dulcis 7 amabilis. vbi summa se
curitas. secunda tranquillitas. tranquil
la iocunditas. iocunda felicitas. felix
eternitas. eterna beatitudo. 7 beata vi
ta sine fine visio atq laudatio dei vbi
est affluentia divitiarū. influentia deli
ciarū. pfluencia oīm bonorū. hēc augu.
Ad has delicias tam felices. ad hanc
refectionē tam desiderabilē quā deus
p parat suis electis bñs est q illic pue
nerit. qm ibi xps dei fili? eternas epu
las illis mīstrabit. De hac mirifica re
fectione bñs bern. sic ait. Mutatio
ammarabilis. o refectio desiderabilis. if
o inebriatio exoptabilis vbi dapifer
est dei filius. pincerna spiritus sanctus
vbi in habitatione sancta mater 7 vir
go intemerata transit 7 mīstrat discū
bentibz. hēc bern. S De p mīo aut 7
felicitate eterne pīe idē bñs bern. in
tractatu de miseria hoīs sic dī. Premi
um ē videre deū. vivere cū deo. esse in
deo. q erit oīa in oībz. habere deū qui
est summū bonū. 7 vbi est summū bo
nū ibi est summa felicitas. summa ioc
unditas. vera libertas. pfecta caritas
eterna securitas. 7 secunda eternitas.
ibi ē vera leticia. plena scia. 7 oīs pul
critudo 7 bñtudo. vita plenīss. requi
es 7 p cordia dulcis. Sic cū deo bñs
erit in cuius p scia peccatū inuentū nō
fuerit. videbit em eum ad voluntatē

Liber .III.

tem. habebit ad voluptatem. fruetur ad iocunditates. in eremitate vigeat. in veritate fulgeat. in bonitate gaudeat. Sicut habebit permanendi eternitatem. sic cognoscendi facultatem et requiescendi securitatem. Cuius siquidem erit illius sancte civitatis cuius angeli sunt ciues. De civitate celestis. mansio segura. patria totum continens quod delectat. populus sine murmure. incolae quiescentes. homines nullam indigentiam habentes. Quod quod gloriosa decem sunt de te civitas dei. sicut letantium omnium habitatio in te omnes letantur. cuius aspectus pulcher et facies decora. eloquium dulce. delectabilis est ad videndum. suavis ad habendum. dulcis ad perfruendum. ipse per se placet et per se sufficit ad meritum. sufficit ad premium. nec extra illum quicquam queritur. quod totum in illo invenitur quicquid desideratur. spiritus liber illum aspicere. spiritus habere. spiritus in illo delectari. et illo perfrui. in illo clarificari intellectus et purificari affectus ad cognoscendam et diligendam veritatem. et hoc est totum bonum hominis. nosse viam et amare creatorem suum. Gloriamur enim et videbimus quod dulcis est dominus et quod magna multitudo dulcedinis eius. Cognoscemus patris potentiam. filii sapientiam. spiritus sancti benignissimam clementiam. et ita habebimus illius summe trinitatis noticiam. hec erit summa illius felicitatis quam intelliget in suo puro esse sincera divinitas et comprehendet incomprehensibilis trinitas. patebunt archana divinitatis. videbitur et amabitur deus. et hec visio et dilectio totum cor hominis implet et satians totum erit illius beatitudo consummatum. una erit omnium lingua. inebriatio indefessa. unus affectus. amor eternus. patebit veritas. implebit caritas. et erit integra corporis et anime societas. fulgebit sicut sol humanitas glorificata. quod erit decorus carnis et spiritus caritatis angelorum et hominum. unum erit gaudium.

Dist. III. Ca. XV.

unum colloquium. unum convivium. non languebit amor. non liquefiet dilectio. presentibus omnibus bonis nulla erit dilationis afflictio quam beatifica divine maiestatis presentia omnibus erit omnia. In tota mente illius voluptatis nihil appetit ultra cumulata societas. ubi eterna erit felicitas. supereminens gloria. superabundans leticia. hec ber. Cum igitur homines sint puenturi ad celestem patriam et similes effecturi angelis dei congruum est ut de amore illorum quo eternaliter feruntur in deum aliquid videamus. et quis similis actus caritatis nequaquam nos exercere in hac vita possumus. tamen imitari eos aliquantulum quantum nostra fragilitas permittit in dei amore studeamus. De hoc ergo primo sciendum quod amorem divinum angelorum intelligere oportet immaterialiter qua est super mentem et desiderium indeclinabile in aliud et irremissibile a proprio fervore contemplationis divine. ac per excessum omnis substantie in solos sponsum si amplexus tendentis et nulla anxietate afflictus ut accidit in desideris carnalium voluptatum. quare appetitus plenus est anxietate et pena. propter quod ipsi angeli pure et singulariter deum desiderant. et nihil est quod eos possit ab eius amore revocare vel retardare. Et quod deus est sponsumiformis. equaliter bonus et pulcher. etiam qui in se habet simplicissime omnes speciem desiderabilem. ut sapientiam. bonitatem. pulcritudinem. eternitatem. omnipotentiam. et secundum omnia hec est totus desiderabilis. ideo plenarie. intime et irrevocabile in se trahit omnium suorum comprehensorum desideria omnia. Unde angeli ex ratione abundanter scientes id quod appetunt super omnia esse desiderabile. idcirco amore puro et non in aliud tendentem in illud summum lumen ita fortiter et inauertibiliter intendunt quod ista intentio a nulla potentia intercidi

potest vel impediri Et notandum q in
facta scriptura nō inveniunt amores
angelici distingere traditi nisi de sera-
phim. De quorū amore dyo. ca. vij. an-
gelice ierarchie ponit quinq; gradus
aut prierates ita dicēs Mobile eorū
semp diuina et incessabile et calidum et
acutū et superuidū. ubi dicit glo. Inter-
pretatio huius nominis seraphim. s. incendē-
tes vel calefacientes. iuxta naturales
prierates ignis qui incendit et calefa-
cit nobis. significat sempiternā mobi-
litate substantiarū illius circa diuina et
incessabilitatē et caliditatē et acutū ac
extendentē feruorē sempiternē morio-
nis eorū in deū que attentissima est et ir-
remissibilis et in aliud desiderabile nū-
q̄ declinās. hec vba occultissima sunt
Ideo lyncomien. pmentator exponēs
ea ita dicit Ad hos deiformes habitus tā
excessos et nostra infirmitate longin-
quos. ac visui nostro tā absconditos
exponendos oīno minores sumus. ve-
rū simile est em hoc eē de archanis ver-
bis q̄ paulus in raptu sic audiuit. que
quis non licet hōi loqui. hoc tñ dyomi-
sio spālissimo discipulo et quasi celesti
p̄cini locutus est. que iste vt estimo nō
coīter oībo sed puritate intelligēcie et
diuinis illuminatōib; et grā priuilegi-
atis ac p hoc vt supra hōiem eleuatis
decreuit coīcare. hec lyncomien. U
Prima igit prieras vel gradus sera-
phici amoris s̄m dyo. est semp mobilis
de quo pmentator Lyncomien. et
hugo commentator p̄corditer ibidem
dicūt. q̄ auctor volens ostendere prier-
ates amoris quo feruent seraphim si-
cut eas significauit p ignē. sic eorū dei-
formes habitus significat p ignis prier-
etates. Ignis prierates sunt sempit-
terna nō interrupta mobilitas. calidi-
tas. acumen penetratiū. acutū et super-
feruidū Eandē igit prieratez quā dicit

motionez amoris vltimo significat
actionem. i. amotionem non interrup-
tam nec infinitam quietē vel pausatōe
ab agendo. Que em alia esse p̄t amo-
ris semp morio nisi sp̄ actualis celesti-
bus substantijs. non sicut in nobis qñ
q̄ quiescit aut finit s; sempiternē agit
exis intenta vt non desistat aliqñ ab a-
gendi motione. ac p hanc intentionē
irremissibilē ab amandi intentione et
indeclinabilis seu inflexibilis ab aman-
do ordinate amatū et indeclinabile ad
aliquid aliud inordinate amandū De
hoc etiā glo. sup eodē. vij. ca. sic dicit:
Quia igit deus caritas et quo caritas
ex deo est. homo et angeli ad ymaginez
dei facti sunt. q̄ si ista dilectio de fuerit
tocius imaginis sp̄s figuratq; soluet
Quo ḡ deus caritas est. nihil itaq; est
apud deū p̄ciosius caritate. ea aut cari-
tate maxime viget primus ordo ange-
lorū. vnde et seraphim. i. ardētes appel-
lant. Interpretatio igit nominis seraphim
insinuat mobile semp eorū. i. qz semp
mouent circa diuina. nam iugiter fla-
grant et ardent ineffabili dulcedine di-
uini amoris. et circa dilectionis eius
affectum estu quodam delectabili mo-
uentur. Mobile ergo eorum vim vehē-
mentissimi amoris insinuat. vnde et ip-
sum nomen eorum de quo nunc sermo
est seraphim id est incendium dicitur.
nam de ipso omnium auctore scriptū
est. Deus noster ignis consumens est
Deus quippe ignis dicitur quia flam-
ma sui amoris mentes quas replet in-
cendit. Et seraphim idcirco incendiū
dicunt. qm̄ hec potestates ex prime su-
pra ceteros ineffabili dilectione eius
succēse sunt. hec glo. X Scōda prier-
as vel gradus seraphici amoris est in-
cessabile vel infimibile. et hec prieras
amoris differt a prima sicut dicit p̄mēta-
tor lyncomien. et reddit rōnem dicēz:

Lib. III.

Hec particula sp mobile tollit interruptionem motionis in amotoe et hoc adiunctum incessabile vel infinitum tollit terminatorem in duratōe. vel forte per hoc quod autōr dicit incessabile vel infinitum tendit exprimere hanc proprietatem amoris ad similitudinem proprietatis ignis. videlicet quod sicut ignis non habet terminum in agendo dum inuenit auctam materiam in qua potest accendi. sed sp crescit in maius. Sic amor et eius actio non habet terminum in agendo dum inuenit materiam auctam in qua possit transire. Deus autem infinitus est. quia infinite sapientie. potestie. bonitatis. iusticie et misericordie de ipso dictis. Igitur amor in ipsum transiens sp inuenit auctam materiam in quantum naturaliter aptus natus est transire. et ignis qui est amor aptus natus accendi. Amor igitur et amoris motus in divina natura terminum non habet in agendo. significat ergo per mobile sp sempiternitas priuans interruptionem et durationis interminatorem. Per incessabile vero seu infinitum amoris et amatoris et motionis significat augmentabilitatem priuans terminum augmentationis seu intentionis et magnitudinis. ut verus sit consuetus sermo de quo dicitur Modus amandi dei est sine modo et mensura. Unde motio illorum spirituum summe diuinitati appropinquantiū incessabilis dicitur et intentio. infinita et inflexibilis quia a se per amoris desiderium in deum tendens et mobilis sp est ut nunquam in se subsistat. et intentio ut in illum pergat. et intima ut ad exteriora non effluat. et inflexibilis ut ad aliud extra ipsum et propter ipsum non diuertat. Mobile namque ad inquisitionem excitat. Incessabile vero ad perseuerantiam summam. hinc lyngo. Tercia proprietates vel gradus seraphici amoris est calidum nam caritas eorum frigesceat nescit. quia tamen valido amoris igne calefit ut nunquam in

Dist. III. Ca. XV.

eis eberratio mentis locum habeat quia ipsam feruenter tamque subtiliter diuinitatis amore inflammati illuminationes eius primi suscipiunt. De hoc calido dicitur Hugo Tercio in loco puenienter ponit calidum. quia sicut mobile preceedit ut ad inquisitionem excitet. et incessabile sequitur ut ad perseuerantiam confirmet ita calidum sequitur ut ad sensum viuificet. et acutius ut ad prehendendum penetret. et ultimo superfluidum sequitur ut ad preextensionem et amplexum quietum manifestet. hinc beatus Gregorius in quadam omelia sic dicit. Seraphim vocant illa sanctorum spirituum agmina que ex singulari propinquitate sui conditoris incompatibili ardent amore. Seraphim namque ardentes vel incendentes vocantur. Que quia ita deo coniuncta sunt ut inter deum et hos nonnulli alij spiritus interfinit tanto magis ardent quanto huiusmodi vicinior videtur. quorum perfecto amor flamma amoris est. quia quo subtilius claritate diuinitatis aspiciunt. eo validius in eius amore flammescunt. hinc grece. Et quia celestis spiritus in dei amore spiritus flagrat. ideo incessanter gustat quod suavis est deus. Hinc patet ut dicit richardus. amor est dulcedo saporis interiorum. unde quanto quis ardenter amat. tanto suauius gustat. et cingulum quo cingitur amor est gaudium spei. quia ubi amor ibi spes. et ubi spiritualis dilectio ibi gaudium. Etiam hoc notandum quod gaudium et desiderium beatorum spirituum est incessabile et eternum. quorum etiam desiderium est sine labore. quia satietas desiderium committit. et satiant sine fastidio. quia illa satietas ex desiderio semper accenditur. Est itaque eis delictabiliter impressa fides simul atque satietas. Longe abest a fide satietas. longe a satietate fastidium quia et sitientes satiantur et satiari sciunt.

B Quarta proprietates vel gradus seraphici amoris est acutum. Quod

exponens hugo. pmentator sic dicitur. Acutum significat quendam impetum amoris et vehementiam amoris ardentis desiderij et penetrantis. ubi sit ubi est ipsum quod amat. et cum ipso et in ipso. ut non solum ab illo calidum sit. sed transeat acutum in ipsum. poterit enim calidum esse et quali de longe caleferi cui hoc satis esset amare. Sed non erat iste amor perfectus. nisi acutum faceret sibi et transiret omnia et penetraret. ymo potius ad dilectum iret. Si enim in dilectum non vadis. adhuc foris amas nec acutum habere diceris. sed et hoc et torpens diuisus es manens extra et alius et vnum cum illo non efficeris. Amor autem vnum te vult facere cum ipso et idcirco penetrat et appinquant quatuor sunt ad vnum ipsum. Unde proxima ait. ubi erat imperus spiritus illuc gradiebantur Imperus acutum est. Acutum vero non quiescit donec iniret et penetraret et dicat Tenui enim nec dimittam donec introducam eum in domum matris mee et in cubiculum genitricis mee. Tunc enim ipse ad te ingreditur quoniam amor illius cor tuum penetrat et ad intimum cor dis tui illius pergit. Igitur tu te ipsum ad te introducto non solum in domum tuam quia hoc non est magnum magne dilectionis nisi si usque ad thalamum perveniat et cubiculum ingrediat et usque ad interiora penetraret et in intimis tuis requiescat. Acutum ergo penetrat omnia et impetum sequens ardentis desiderij sui nec dissilare valens donec ad amatum perveniat et eo amplius adhuc fitiens intrare ad ipsum et esse cum ipso. et tam prope et si fieri possit hoc de ipsum sit quod ipse. nunquid non acutum valde est hoc omnia penetrare et ad intima intrare. nec repellere posse aliquam virtute donec perveniat ubi amat. Quis inquit amplius separabit nos a caritate christi. persecutio. an famemes et multa que impedimento esse potuissent si dilectioni obstitiissent. Dilectio autem quia acutum habuit teneri non

potuit sed pertransiit et penetravit eum. dens libere ac currens ad desiderium suum. Hec hugo. Quinta proprietas seu gradus seraphici amoris est superferuidum quod lycon. exponens ostendit primo quid sit feruidum et quid superferuidum. Dicitur ergo sic Feruere dicuntur que in presso calore sursum supra se ferunt et proprio pondere in se recidunt. huius supra se elevationis et in se relapsus vicissitudinarie fervere dicuntur. Sancti itaque viri qui ex accepta spiritus sancti gratia supra se efferunt in deum. ex proprio pondere recidunt in se ab actuali supra se elevatione hec vicissitudinates proprie congrue dici spiritus ferventes. et qui in hoc supereminet superferuidi sunt. Sed questio oritur. si angeli quorum amor defixus in deum tepescit. aut remittitur. aut alio quo modo declinat ab ipso quomodo dicuntur ferventes. et si ferventes dici non possunt quomodo feruidi dicuntur. Rndet lycon. quod potest dici quod sicut dei cognitio in se est velut mane et cognitio ipsius in creaturis est velut vespere. sic amor in se est elevatio. et amor ipsius in creaturis est velut depressio. et in hoc utroque ipsius amore sese naturaliter ad invicem persequere quasi quedam vicissitudinario fervor est spiritualis cuius eminentia est esse in termino possibilis sibi intentionis. Vel forte potest dici quod amor quo deum angeli amplectantur superferuidus est qui intentus ad summum non lentescit neque remittitur sed immobiliter prestat intentionis sue summitatem. hec lycon comens. Hugo vero commentator exponens predictum verbum. scilicet superferuidum dicit Ammonet nos hec res aliquid maius cogitare de superferuido quam de calido et acuto. Nostis enim quoniam id quod fervet quadam caloris et incendij sui violentia iactat extra se totaliter supra se et facit motionem magnam inuisibili estimatione

qđ enim prius acutum fuit in dilectōe
abſtinentia oīa penetrans ſuperuidū
fit iam buliens in ſeipſo ſtare nō valēs
Acutū enim amoris eſt cū oīa tranſcē
tendo deſpicit. ſuperferuidū aut cum
etiā ſeipm ptemnendo relinquit. nam
ille qui hoc ſolū appetit qđ amat. in il
lius pparatione etiā ſeipm deſpicit qđ
amat. neq; em̄ vere id ſolū appeteret. ſi
vel ſeipm cum illo amaret. Non enim
hoc facere p̄t niſi magna ⁊ ſingularis
dilectio vt p̄ amore illius qđ ſolū di
ligit. ille etiā qui amat quodam mō a
ſeipſo deſpiciat. Fit ergo miro mō vt
dū per dilectōis ignē in illū ſuſtollit
qui eſt ſupra ipm p̄vīm amoris expel
lat ⁊ exeat a ſe Quō ergo feruet ⁊ quō
bulit corde. qui poſt perceptū ſuperm
amoris ignem dū in illū ſolū qui ſur
ſum eſt appetendū fertur cogitatōne ⁊
deſiderio extra ſe p̄fici ⁊ ſupra ſe ele
uat. nec ſe cogitat dū illum ſolū amat
Hec hugo. **E**t notandū putat
gʳo. ſup eodē. vii. ca. celeſtis ierarch.
qđ q̄to ſeraphin vicinior claritatē dei
aſpiciunt. tanto manifestius qđ in crea
tura ſunt penetrabile vident. aſpicien
tes em̄ incircumſcriptū oīa p̄nentes
oīa in eius viſione aſpiciunt. nā luce
viſionis intime mentis laxatur ſinus
Cūq; in dei lūte rapit ſup ſe in interio
ribz ampliā. tantūq; expandit vt an
guſta ſit ei oīs creatura. non ſolū autē
ſeraphin. ſed ⁊ quicunq; ſcī in illa ce
leſti patria oīpotentis dei claritatē vi
dent. Nullo mō credendū eſt qđ foris
ſit aliquid qđ ignorent q̄libet pax de
lūce creatoris aſpexerit breue ſit ei om
ne qđ creatum eſt. namq; in deo rapri
videre ſine diſſicultate p̄nt om̄e qđ in
fra deū eſt Cū ergo facultas hec omni
bus ſit deū cernentibz. ſeraphin tñ eā
ſpecialiter obtinent. ſicut ⁊ oēs ange
lici ſpūs amore creatoris cōſter ardēt

Et tñ ppter incompatibiles caritatis ar
dorem ſeraphin ardentes dicunt qđ vol
tra qđ dici p̄vel eſtimari poſſit diuino
ardent amore. hec gloſa. Qđ aut beati
ſpūs videntes deū penetrant ⁊ videāt
oīa que ſunt in creatura beatus ber. de
hoc ſic dī. Celeſtis illius curie lapides
vini ⁊ rōnabiles vicz illi angelici ſpūs
ritus diuinis interſunt p̄ſilijs ⁊ trinita
tis miſteria norunt. audiuntq; vba in
effabilia que non licet hōi loqui. q̄nto
em̄ plus vident tanto plus intelligūt.
⁊ q̄to plus cognoscūt tanto plus dili
gūt. vtz duplici cohrent ſibi lapides
illi glutino cognitionis plene ⁊ p̄fecte
dilectionis. Tanto ſiquidē maiore di
lectōe ad ſe inuicē copulant. q̄to ipſi
dilectioni qđ deus eſt viciniores exiſtūt
Sed nec vlla ſepare ab inuicē ſuſp̄cō
p̄vbi nihil oīno qđ ſit in altero alter
latere patit penetrantes oīa radios ve
ritatis quō qui adhxret deo vnus ſpūs
eſt cū deo. nihil dubiū eſt quin perfecte
adherentes ei beati ſpūs cū eo pariter
⁊ in eo penetrēt vniuerſa. hec ber. **F**

Ubi notandū qđ non ſolū hec p̄p̄ieta
tes quas deſcribit dyoni. vicz mobile
inceſſabile. calidū ⁊ acutū ⁊ ſuperui
dum p̄nient ad ſeraphin. vtz etiā ad
omnes ſpūs celeſtes qui p̄frunt viſi
one dei. qz ⁊ ipſi mouent ſine ceſſatōe
⁊ intermiſſione in amorez ſui creato
ris. ⁊ hoc acute ⁊ feruenter. non tñ eā
li modo. qz digniores ⁊ magis p̄p̄i qui
deo p̄t ſunt ſeraphin ⁊ ceteri ordies
ſublimiores angeloz p̄m ſuam digni
tatem ⁊ excellentiam quam a deo hñt
feruentius p̄m plus ⁊ minus ⁊ arden
tius feruntur in ſui creatoris feliciffi
mum amorē. Hoc idem intelligendū
eſt etiā de omnibz ſanctis ⁊ beatis qui
poſt reſurrectōem generalem ⁊ gloriſi
catōnem corpōz ad eternam gloriā
ſunt puenturi. nā ⁊ ipſi p̄m plus ⁊ mi

nus put in pñti vita fuerunt virtuosio
res et in dei caritate ferventiores. mo-
uebunt et ferent incessanter et sine inter-
missione absque omni obstaculo et impe-
dimento eternaliter in amorem dei ac-
cum angelicis spiritibus eternam felicita-
tem possidebunt. Et sic habemus de gra-
dibus et proprietatibus seraphici amoris p-
ut per doctores dici potuit. **G** Et quod
uis etiam de gaudio patrie celestis multa
in sacra scriptura habeat et per docto-
res sanctos in diversis libris et tra-
ctatibus. nullo tamen modo illa ineffabilia bo-
na put veraciter sunt aliquo sermone ex-
plicari possunt. nec etiam minimum gaudium quod
beate anime in celesti regno possident ali-
quis in presentis vita positus intelligere potest
quanto minus vobis enarrare. Unum bea-
tus augustinus scire desiderans animarum gloriarum
beatarum. de hoc volebat scribere epistolam
beato iheronimo qui iam fuerat egressus
de corpore et celestibus gaudiis sociatus.
quid de hac materia sentiret ab eodem
beato iheronimo. in visione mirificam in-
formationem super hoc habuit et responsum
de quibus visione responsa idem beatus
augustinus. in epistola ab circillo sic dicit. **D**um ypo-
ne in cella mea requiescerem. aude co-
gitans qualis inesset animabus beatorum qui
cum christo gaudent glorie et letitiarum quoniam
tas. cupiens inde ex hac materia bre-
uem proponere tractatum. carta calamo.
pugillariis in manibus susceptis breues
velle scribere epistolam sanctissimo iheronimo. de-
stinandam. ut quicquid ex hoc sentiret
responderet. Sciebam enim in tanta difficili
questione a nullo alio videntium me pos-
se evidentius edoceri. cumque iam scribens
salutatoris exordium iheronimo. in effabile lu-
men subito nostris inuisum temporibus nostrisque
linguis minime declarandum cum ineffabi-
li inauditaque omnium flagrantia cel-
lula in qua stabam intrauit hora iam comple-
torum. Inter hec autem meis me pretereun-

tibus cogitationibus quid hoc esset. de lu-
ce hec dicens. **V**barum emicuit augusti-
ne augustine. augustine quid queris.
putas ne brevi immittere vasculo ma-
re totum. brevi concludere pugillo terrarum
orbem. celum firmare necessarios cursus
exerceat. **Q**ue oculus nullius hominum vi-
dere potuit tuus videbit. quod auris nulla
personum hausit audiet tua. quod cor hominum
nullatenus intellexit nec etiam cogita-
uit existimas te posse intelligere. infini-
te rei quod serit finis. infinita quam mensura
metieris. potius totum mare in arctissi-
mo clauderes vasculo. potius terrarum
orbem paruum teneret pugillus. potius
a motu continuo celum desisteret. quod gan-
diorum et glorie quod beatorum anime sine fine
potiunt minorem intelligeres particulam
misi ut ego experientia docereris. **D**ile-
curre adhuc breve temporis spatium. impos-
sibilia facere non teneris. donec implea-
tur vite tue cursus. hic non queras que
non alibi nisi quo tam feliciter speras
inueniri possunt. hic sarage talia exercere
operari postmodum ibi qui hic aliquot
cupis rationabiliter in eternum habeas. in
de qui intrant nullatenus exierunt. **H**ec bea-
ti iheronimo. ad augustinum. **B**eatus etiam
bernardus. enumeratis quibusdam gaudiis cele-
stis patrie ultimo concludit nequaquam
posse illa in cor hominis ascendere ita
dicens. **O**mnes habitantes iherusa-
lem letissimi et iocundi quod leticia semper
perpetua super capita eorum gaudium et ex-
ultationem obtinebunt. non erit ibi mors
neque luctus. neque fletus. neque dolor.
neque languor. sed nec seminum. neque ter-
ror hostium. **S**igna vero letantium. unus
ardor cordium. o quod securi. quia se-
dent in pulchritudine pacis et in robore
naculis fiducie et requie opulenta. **O**-
pulentia nimis multa et eternitas.
quicquid delectat ad votum adest. quic-
quid tristat penul abest. ibi sonat iugis

ter organa sanctorum. ibi dulcis simplicitas resonat musicorum. ibi angeli et archangeli ymnium deo decantant ante thronum dei. ipse enim deus populo suo est ibi fectum exultationis et corona leticie. ipse eorum merces. ipse pastor et pascua. ibi pascunt nec fastidiunt. fruuntur nec deficiunt. sed spiritui frui magis ac magis sciunt. Est enim eis ipse omnis iocunditas. omnis suauitas omnis vbertas. et breuiter dicamus est eis omnia in omnibus. Quod dulcia coram deo resonant cantica caritatis. audit homo dei Magnus dominus et laudabilis nimis. Et dicamus breuiter. non est ibi locus ubi non cantet canticum leticie. et per omnes vicoseius ab vniuersis deus. laus honor et gloria. benedictio et omnis gratiarum actio deo nostro in secula seculorum. Amen. Nec vidimus et loquimur vtrumque. quod velut in parabolis. sed ea que in veritate sunt. nec oculi videre. nec aures audire. nec vnum in corda hominum ascendere potuerunt. hec beatus. Nec igitur celestis patrie bona per fidem et caritatem dei propter opera virtuosa acquiri possunt. sed quanta sint estimari non possunt. De hoc augustinus sic dicit. Extendat anima cupiditatem suam et finem capaciores que ratum comprehendere quod oculus non vidit. nec in cor hominis ascendit. desiderari potest. suspirari in illud potest cogitari digne et verbis explicari digne non potest. Quicquid vis cogita. quicquid exopta. si esset comprehendibile defineret esse laudabile. Et quid dicimus. fide non attingit. spe non comprehenditur. caritate non capit. desideria et vota transgreditur. acquiri non potest. ibi satiaberis cum pueneris. hic te oportet esurire cum peregrinaueris. Et qui non gemit peregrinus non gaudebit ciuis domesticus. Qualis patria. et miseri sunt peregrinantes ab illa. Suspiremus et suspirio

gemamus et vbertate domus eius inebriati. illam saltem cordis desiderio attingamus. quod potuit lingua sonare. cetera mente cogitemus. Ex his verbis sanctorum doctorum colligere possumus quod gaudium eterne felicitatis nulla humana ratio comprehendere potest. quanto minus sermone quis poterit explicare. Ad illa ergo festa celestis patrie omnino studio ac diligentia pervenire sanctimoniam unusquisque putat valere domino cooperante se debet preparare. nam secundum dictum beati fulgentii. arbores sumus in agro dominico. id est in sancta religione constituti. deus autem noster est agricola. In qua videlicet religione et si non possunt omnes arbores. scilicet omnes fratres et religiosi equales fructus afferre. nulla tamen in agro dominico id est in sancto ordine sterilis debet permanere. Unde laborare debemus cum omni sollicitudine ut in statu incipientium et vere penitentium aut in statu proficientium vel etiam perfectorum. qui tres status in hoc tractatu a parte descripti sunt ante exitum mortis inveniri valeamus et post hanc transitoriam vitam ad eternam mansionem et ad illa ineffabilia celestis patrie gaudia pervenire mereamur. De quibus ineffabilibus gaudiis apostolus ait. Oculus non vidit. nec auris audivit. nec in cor hominis ascendit. que preparavit deus his qui diligunt eum. Ad que inenarrabilia bona eterne glorie producat nos dominus noster Iesus christus. qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat per infinita secula seculorum. Amen.

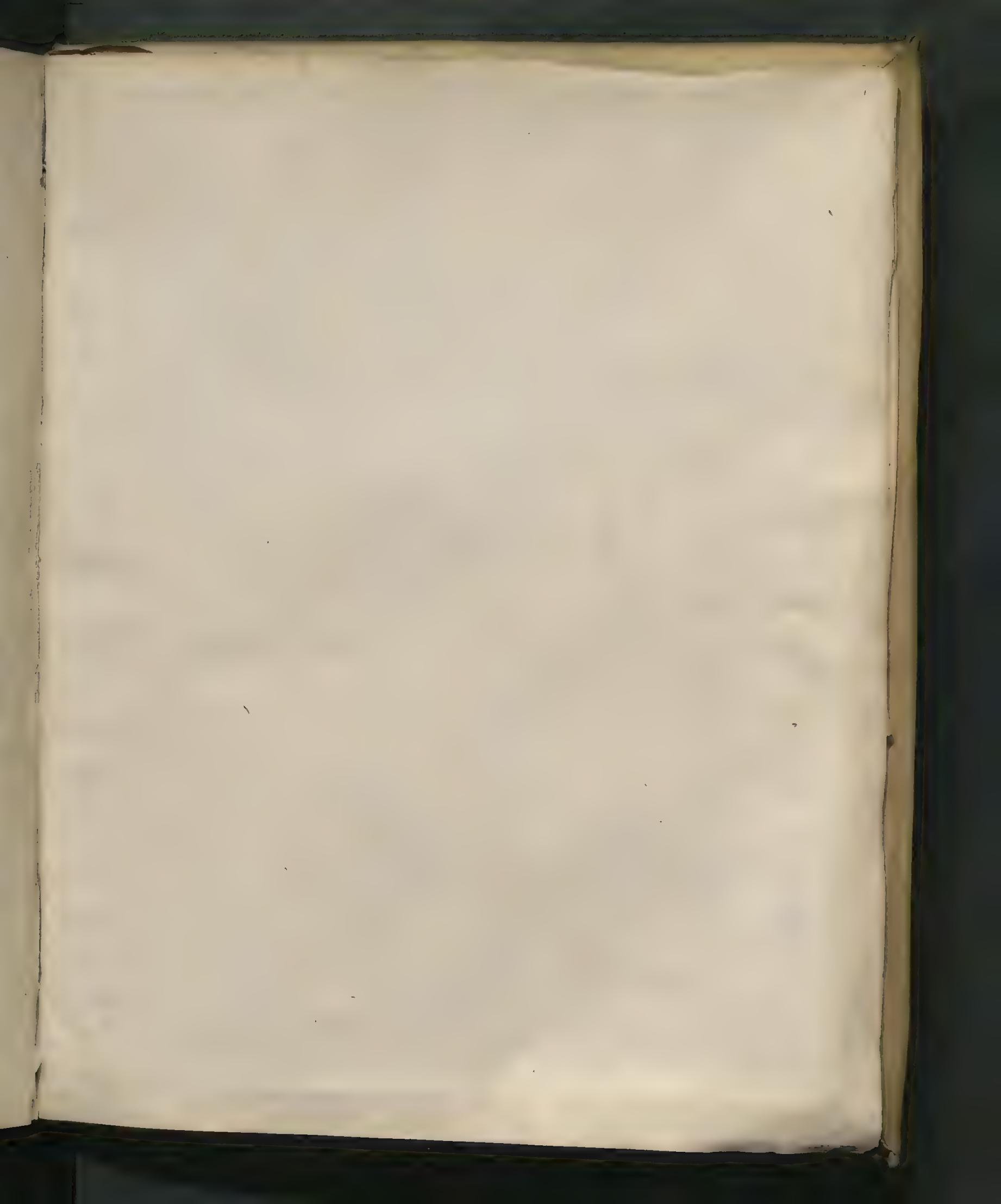
Explicit dialogus dictus Dialogus granatum compilatus a quodam venerabili abbate monasterii Aule regie in Bohemia ordinis Cisterciensis.

Anno domini. M. cccc. lxxvii. 1487.

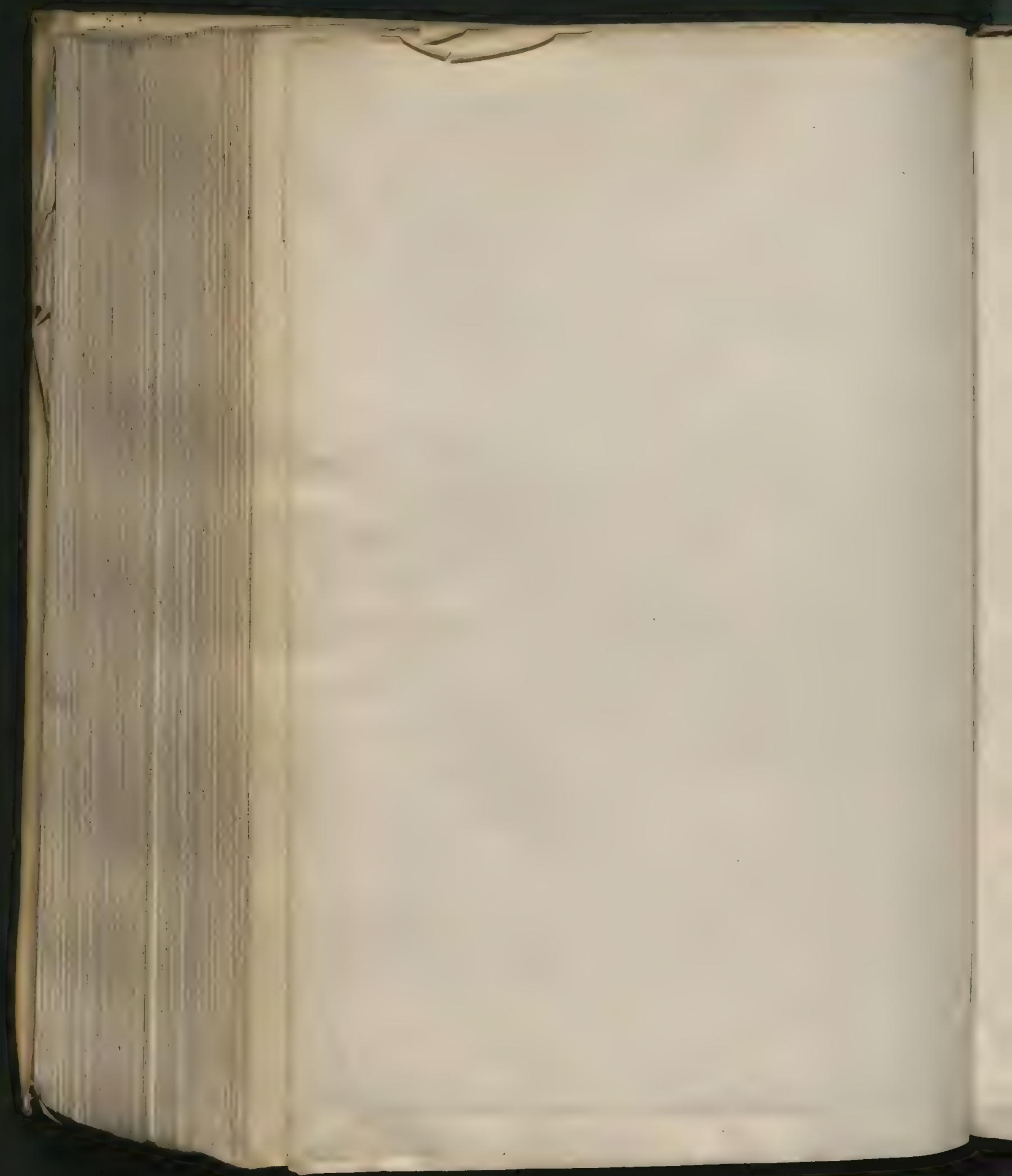

BIBLIOTHECA
VNIV. MAGELL.
CRACOVENSIS

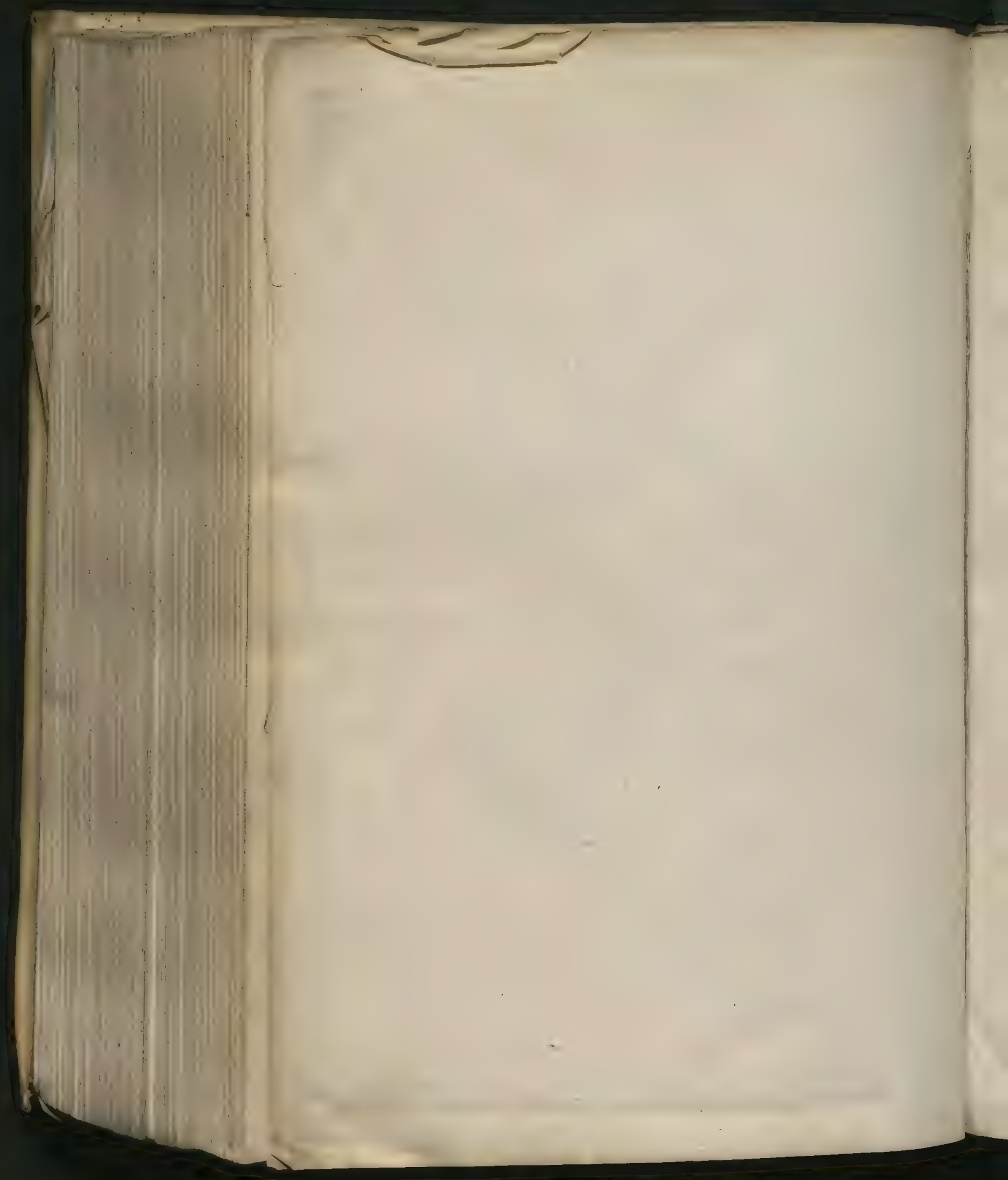

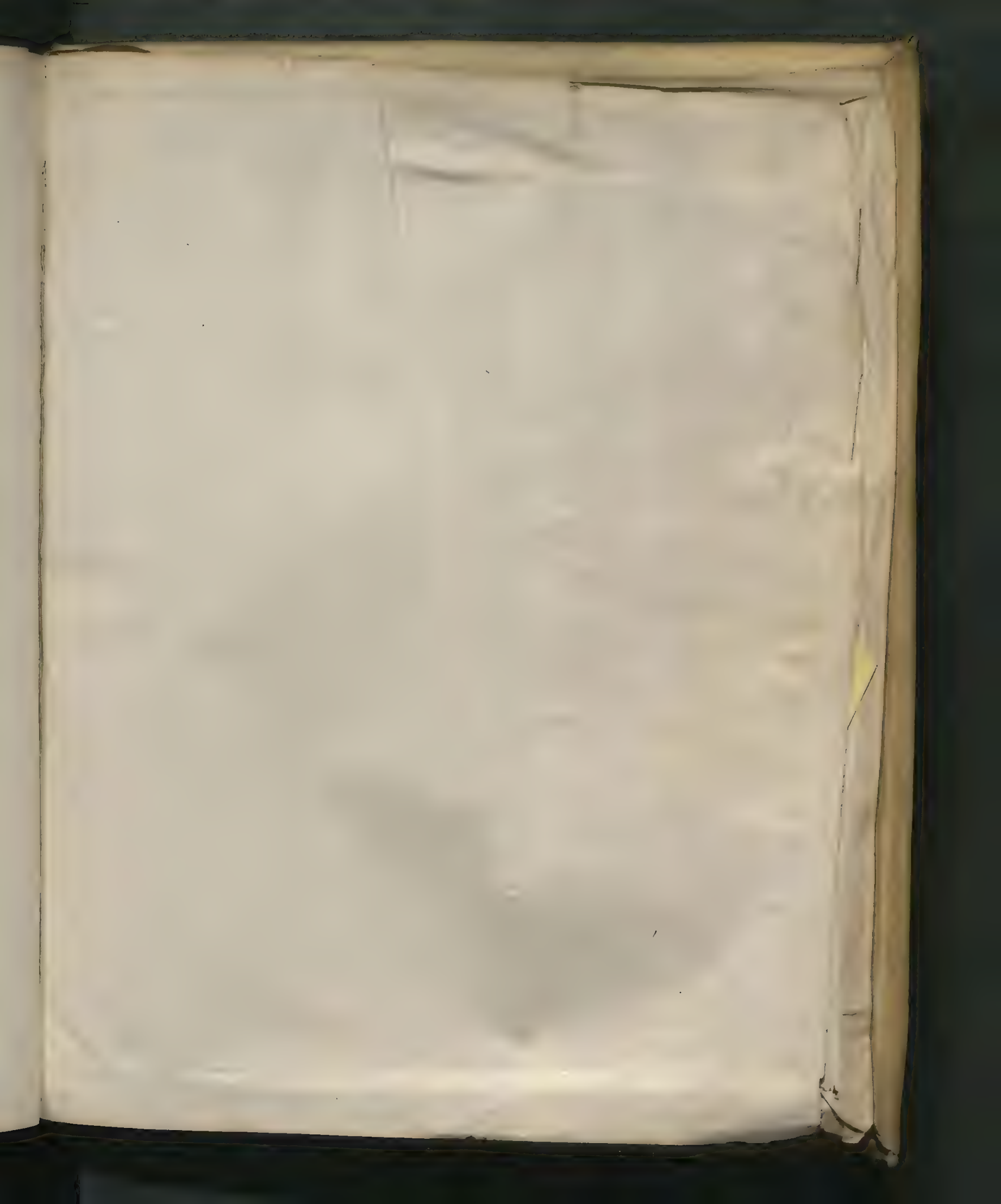

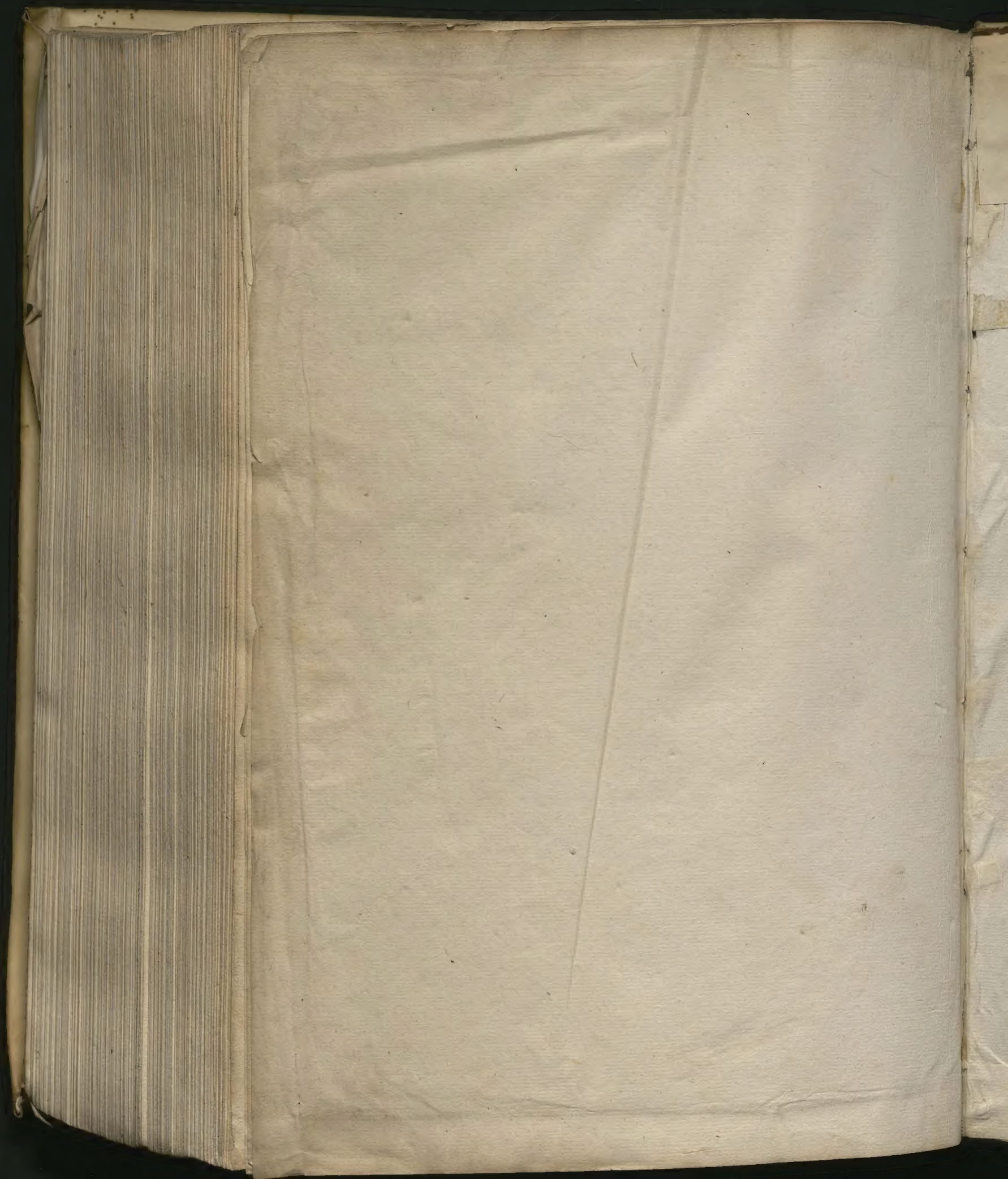

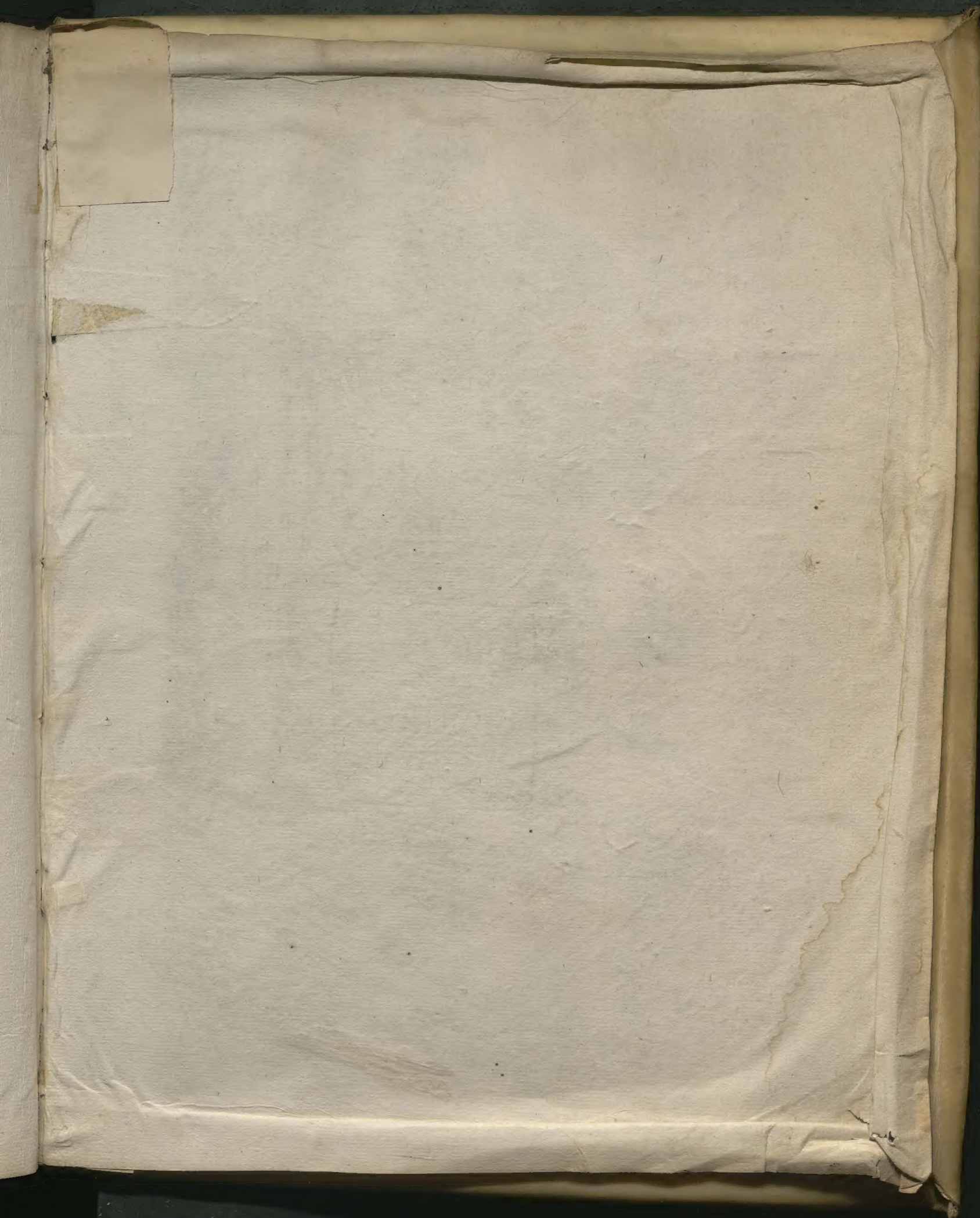

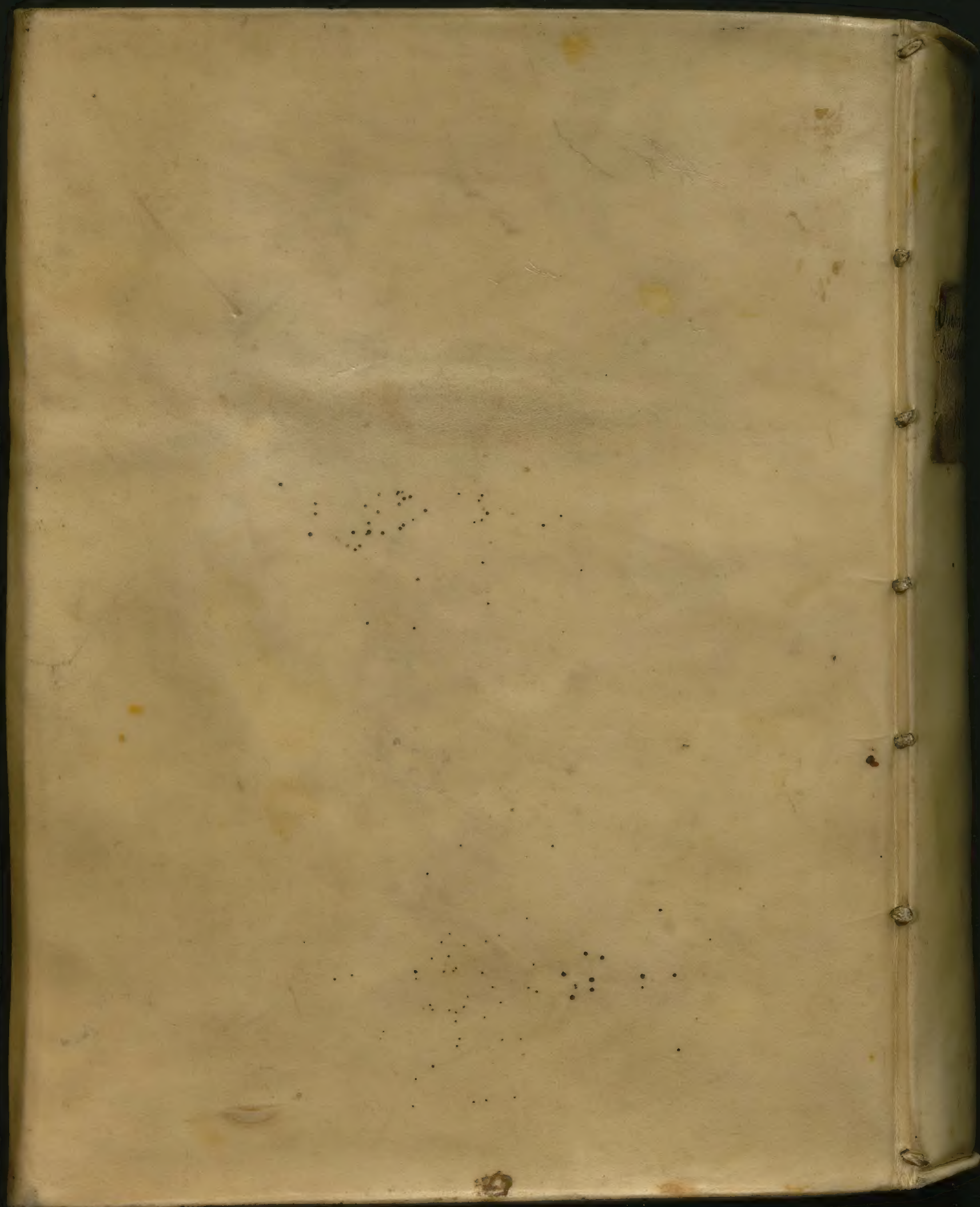

Dialogus
Salomonianus

1487